

שבוע פרשת תרומה - פרשת זכור

(14 - 20 February 21)

ב' - ח' אדר תשפ"א

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מִדֵּי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֵר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה א פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה א פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבִרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ דְּכָרֶיךָ הָאֵלֹהִים, אֲשֶׁר אֲנִי מְצֹוֶה הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבִיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּבְתַבְתָּם עַל מְזוּזַת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצֹוֶה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁעְרְךָ לְבִהְמֹתֶךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבַּעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וְעִבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֵלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבִיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּבְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָ לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפך ל"חדר ובית של צדקה".

קִיּוֹם

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁר־יִמְיֹדְךָ תְּהִלָּתְךָ בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁר־יִצְרֵי עֲדוֹתֶיךָ בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֶף לֹא־פָעֲלוּ עוֹלָה בְּדַרְכֵיךָ הַלְכוּ: ד אַתָּה צִוִּיתָה פִּקְדֹתֶיךָ לִשְׁמֹר מְאֹד: ה אֲחֲלִי יִפְנוּ דְרָכֶיךָ לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךָ בַּיָּשָׁר לִבִּי בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשֶׁמֹר אֶל־תַּעֲבֹבֵנִי עַד־מָאֹד: ט בְּמַה יִּזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לִשְׁמֹר כְּדַבְּרֶךָ: י בְּכָל־לֵבִי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁנֵנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי צִפְנֹתִי אִמְרֹתֶיךָ לִמְעַן לֹא אֲחַטֵּא־לָךְ: יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְּרֵי חֻקֶּיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרֹתֶיךָ כָּל־מִשְׁפָּטֶיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי פָעַל כָּל־הָיוֹן: טו בְּפִקְדוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבִּיטָה אֶרְחֹתֶיךָ: טז בְּחֻקֶּיךָ אֲשַׁתְּעָשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח

המשך תהלים בעמוד עז

תחילת זמן קידוש לבנה, במוצאי שבת, ח' אדר

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו שבט, תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

כבוד המתפללים - והגבאים בראשם - דבית הכנסת פועלי אגודת ישראל אשר בקרית שלום ע"י תל אביב בארצנו הקדושה, תבנה ותכונן במהרה בימינו על ידי משיח צדקנו, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בשעתו נמסר לי הפ"ש ע"י הרה"ח אי"א נוי"נ בעל מידות הרח"ן שי' קובלסקי וכן ההודעה אודות סדר אמירת תהילים וכו'.

וגודל הענין דאמירת תהילים ולימוד שיעורי תורה בבית הכנסת בודאי אין דורש אריכות, שהרי מבואר הוא בכ"מ בספרינו הק' ובבאור היטב במכתבי ושיחות הק' של כ"ק רבותינו נשיאנו נשיאי ישראל.

ולא באתי אלא לזירוז ולהעדפה ע"פ מאמר חז"ל אין מזרזין אלא למזרזין: זירוז בהשתדלות להרבות המשתתפים בשיעורי לימוד בתורה, בנגלה דתורה ובפנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, וכן - לכלול כל מתפללי בית הכנסת באמירת תהילים.

אמירת תהילים בכל יום לאחר תפלת הבקר - כפי שנחלק התהילים לימי החודש - ובשבת קודש מברכין החדש בבקר קודם התפלה, סיום כל חמישה ספרי תהילים, שהם מכוונים לחמשה חומשי תורה.

ויש לקשר האמור גם בפרשת שבוע זה, פרשת תרומה לה', לבנין המקדש והמקדש דאיקרי משכן,

אשר ענינם - כדז"ל - מקום תפלה ועד אשר כל התפילות מכוונות לקדש הקדשים: מקום הארון - הוא ענין לימוד התורה,

וספר תהילים הרי זה - התפילה שבתורה.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיט, קכ ג
- (ג) מאמר ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק
שי"פ ויקרא, פרשת זכור, י"ג אדר שני, ה'תש"ל ה
- (ד) שיחת חג הפורים ה'תש"ל יב
- (ה) לקוטי-שיחות פרשת תרומה כרך טז לו
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מא
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תרומה מג
- (ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תרומה מד
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תרומה פ
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת תרומה פא
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תרומה צב
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם צז
- שיעורי רמב"ם**
- (יג) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת תרומה ק
- (יד) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת תרומה קנב
- (טו) – ספר המצוות, לשבוע פרשת תרומה קפ
- (טז) נביאים וכתובים
ירמיה פרק נא, עזרא פרק א קפב
- (יז) משניות – מסכת אהלות/נגעים
ביאור קהתי קפד
- (יח) עין יעקב מסכת מועד קטן קצג
- (יט) מסכת פסחים עם ביאורים
מדף פה עד דף צא קצד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן רכו
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רכז
- (כב) תורה אור יביאו לבוש מלכות
אדמו"ר הזקן רל
- (כג) תורת חיים
אדמו"ר האמצעי רלח
- (כד) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
אדמו"ר ה"צמח צדק" רלט
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רמא
- (כו) קונטרס התפילה
אדמו"ר מוהרש"ב רמב
- (כז) ספר המאמרים – תרפ"ז
אדמו"ר מוהרי"צ רמג
- (כח) ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רמד
- (כט) ספר הזכרונות פרק נ רמו
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רנ
- (לא) חומש לקריאה בציבור רנא
- (לב) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רסא
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת תרומה רסב
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רסג

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הרמת ידיים והסתכלות כלפי מעלה. ובפרטיות יותר, הנה הענין
דמסתכלין כלפי מעלה שבעת מלחמה בני ישראל הלוחמים באויבהם
נושאים את עיניהם לשמים, הוא ענין הבטחון של היהודים הלוחמים
בה' שבכוחו יזכו לניצחון (היפך הענין והבטחון בה' הוא בניגוד
לתפיסה דכחי ועוצם ידי גו'¹⁰),

וקמאמר רז"ל¹¹ בגמרא לגבי

המלחמה מול היצר הרע, וכך הוא גם

לגבי מלחמה כפשוטה אלקלא

הקפ"ה עוזרו אין האדם יכול

לנצח בכוחות עצמו כו'), וענין

זה של בטחון בה', ולא מתוך

תחושה של 'כוחי ועוצם ידי' צריך

להיות בכל מלחמה, כמו

שנאמר¹² בתורה אודות סדר

היציאה של בני ישראל למלחמה

והיה פקרבכם אל המלחמה

ונגש הכהן ודבר אל העם גו'

אל ירד לבבכם וגו' אל תפחדו

כי הו' אלקיכם ההולך

לפניכם גו' להושיע אתכם,

וגם בזה מודגש הבטחון בה', בניגוד

לגישה של 'כוחי ועוצם ידי'

וכתיב¹³ וכתוב, תוכן זה, גם בפסוק

נוסף בתורה, כי הו' אלקיך

מתהלך בקרב מחניך מחנה בני

ישראל היוצאים למלחמה להצילך

ולתת אויביך לפניך והיה

מחניך קדוש וגו', וכמו

שכתב הרמב"ם¹⁴ ומאחר

שיבנס בקשרי המלחמה

ישען על מקוה ישראל

הקדוש-ברוך-הוא שהוא התקוה של

בני ישראל ומושיעו והמושיע את

בני ישראל כו', והיינו, שצריך

נצטוונו בתורה, והיא הקריאה של 'פרשת זכור': זכור את אשר עשה לך
עמלק בדרך בצאתכם ממצרים¹. הנה הקריאה דפרשת זכור
שקוראים בתורה מידי שנה בשבת שלפני פורים באה בהמשך להמסופר
בפרשת בשלח² ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים

וגו', וממשיך בכתוב³ בפרשת

בשלח והיה כאשר ירים משה

ידו בעת המלחמה של עמלק בבני

ישראל וגבר ישראל וגו' (והרי

סדר הענינים דמלחמת עמלק

נוגע גם לזמן שלאחרי זה, ולא

רק לאותה שעה וכמו שנאמר⁴

בהמשך הענין בפרשת בשלח

מלחמה לה' בעמלק מדור

דור, היינו גם בדורות הבאים).

ואיתא מובא על זה על האמור

בכתוב שכאשר משה הרים את ידו גבר

ישראל במכילתא⁵ ובמשנה⁶,

וכי ידיו של משה עושות

מלחמה כו', אלא לומר לך

כל זמן שישאל מסתכלין

כלפי מעלה כו' ומכוונים את ליבם

אל הקדוש-ברוך-הוא, היו

מתגברים בני ישראל על עמלק

כו'.

וצריך להבין⁷, מהו הטעם

לפי פנימיות הדברים שדוקא

במלחמת עמלק ולא במלחמות

אחרות היתה ההתגברות על

ידי הרמת ידיו של משה,

שלא מצינו זאת בשאר

המלחמות, החל מהמלחמה

של אברהם כנגד ארבעת

המלכים שנצחו את

החמשה⁸, ועל דרך זה אצל

יעקב שהתקין עצמו לפני

הפגישה עם עשוי למלחמה כו'⁹,

וכן במלחמות שלאחרי זה

במסופר בתנ"ך ובאריכות

בדרשות רז"ל שמפרטים פרטים

רבים על המלחמות, ובאף אחת משאר

המלחמות, מלבד המלחמה בעמלק לא

נוכר שההתגברות והניצחון היו על-ידי

בס"ד. שבת פרשת ויקרא, פרשת זכור, י"ג אדר שני, ה'תש"ל

(הנחה בלתי מוגה)

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם

ממצרים¹. הנה הקריאה דפרשת זכור

באה בהמשך להמסופר בפרשת בשלח² ויבא

עמלק וילחם עם ישראל ברפידים וגו', וממשיך

בכתוב³ והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל

וגו' (והרי סדר הענינים דמלחמת עמלק נוגע

גם לזמן שלאחרי זה, וכמו שנאמר⁴ מלחמה

לה' בעמלק מדור דור). ואיתא על זה

במכילתא⁵ ובמשנה⁶, וכי ידיו של משה עושות

מלחמה כו', אלא לומר לך כל זמן שישאל

מסתכלין כלפי מעלה כו', היו מתגברים כו'.

וצריך להבין⁷, מהו הטעם שדוקא במלחמת

עמלק היתה ההתגברות על ידי הרמת ידיו של

משה, שלא מצינו זאת בשאר המלחמות, החל

מהמלחמה של אברהם כנגד ארבעת המלכים

שנצחו את החמשה⁸, ועל דרך זה אצל יעקב

שהתקין עצמו למלחמה כו'⁹, וכן במלחמות

שלאחרי זה במסופר בתנ"ך ובאריכות בדרשות

רז"ל. ובפרטיות יותר, הנה הענין דמסתכלין

כלפי מעלה, הוא ענין הבטחון בה' (היפך

הענין דכחי ועוצם ידי גו'¹⁰, וכמאמר רז"ל¹¹ אלקלא

הקפ"ה עוזרו אין האדם יכול לנצח בכוחות עצמו כו'),

וענין זה צריך להיות בכל מלחמה, כמו שנאמר¹² והיה

פקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם גו' אל ירד

לבבכם וגו' אל תפחדו כי הו' אלקיכם ההולך

לפניכם גו' להושיע אתכם, וכתב¹³ כי הו' אלקיך

מתהלך בקרב מחניך קדוש וגו', וכמו שכתב הרמב"ם¹⁴

ומאחר שיקנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו

כו', והיינו, שצריך

(1) תצא כה, יז. (2) יז, ח. (3) שם, יא. (4) שם, טז. (5) עה"פ. (6) ר"ה ספ"ג. (7) ראה רד"ה והי' כאשר ירים שבהערה 27. (8) לך לך יד, וואילך. (9) פרש"י וישלח לב, ט. (10) עקב ח, יז. (11) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ. (12) שופטים כ, ג ואילך. (13) תצא כב, טו. (14) הלי' מלכים פ"ז הט"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 היוצא למלחמה לבטוח בה' שבוֹדאי ינצח במלחמה. וכידוע
2 הדיוק במה שנגמור¹⁵ בתורה כי תצא למלחמה על אויבך,
3 ומדייקים בלשון הכתוב האומר 'על אויבך' ולא עם אויבך וכיוצא
4 בזה או לשון דומה שמשמעותו מלחמה מול האויב, נאמר דוקא 'על
5 שהוא לשון המלמד שהיוצא
6 למלחמה נמצא מלכתחילה כבר
7 ביציאה למלחמה על אויבך,
8 למעלה ממנו¹⁶, בעליונות לגבי
9 האויב והיינו, שאין לו ליהודי
10 היוצא למלחמה שייכות לאותם
11 הדרכים והנהגות והגדרים
12 שאצל האויב אלא הוא למעלה
13 מזה (פי, אילו היתה לו ליהודי
14 הלוחם שייכות אליהם להנהגות
15 וגדרים שבהם מתנהל האויב והיה
16 דומה לו, אזי היה אפשר להיות
17 ככתוב בתורה לגבי יעקב ועשיו
18 ולאום מלאום יאמץ¹⁷ וכפירוש
19 רש"י "כשזה קם זה נופל", היינו
20 שלפעמים בני ישראל מנצחים
21 ולפעמים יכול להיות להיפך, חס
22 ושלום), וכיוון שמלכתחילה בני
23 ישראל הם מעל אויביהם ובוטחים בה'
24 שיביא להם את הניצחון, הרי לאמיתו
25 של דבר אין צורך שיצאו למלחמה
26 ורק בגלל שהקב"ה רוצה
27 שהמלחמה תהיה בדרך
28 הטבע, לכן יוצא היהודי
29 למלחמה עם פלי נשק
30 ועושה כל תכסיסי מלחמה
31 בדרך הטבע (וכמו שנגמור
32 במלחמת עמלק¹⁸ שבסוף פרשת
33 בשלח, הנוכרת לעיל ויחלוש
34 וגו' לפי חרב היינו
35 שעשה שימוש בחרב כפשוטה),
36 אבל הוא יודע שבעצם הוא
37 מלכתחילה למעלה מהאויב
38 וכל הנהגותיו וכל הגדרים שלו הם
39 באופן נעלה יותר, כאמור, ואז
40 בטוח הוא היהודי היוצא למלחמה
41 שנתנו ה'ו' אלקיך בידך¹⁵
42 שיקיים סיום הכתוב 'כי תצא
- למלחמה על אויבך' והקדוש-ברוך-הוא יתן את האויב בידו. וזהו פללות
הענין שישראל בעת המלחמה מסתכלין כלפי מעלה ונושאים
עניהם למרום, שהוא ענין הבטחון בה' שנחיל להם את הניצחון,
ובאופן של המבט כלפי מעלה מתוך בטחון בה' הוא באופן של
הסתכלות שפירושה ראיה
והתבוננות חזקה [פמבואר
בפוסקים¹⁹ בנוגע לדברים
שאסור להסתכל בהם במבט
של התבוננות חזקה, אף שמוותר
לראותם במבט של ראיה בעלמא,
כמו במלך, דכתיב²⁰ (בנבואת
ישעיהו אודות חזקיהו המלך) מלך
ביפיו תחזינה עיניך, ואף על
פי כן למרות המעלה והחשיבות של
ראיית המלך אמרו חכמינו ז"ל
בגמרא שאסור להסתכל
בנשיא²¹, שהמכונן בזה הוא
שהאסור הוא להסתכל באופן של
ראיה והתבוננות חזקה].
אף עדיין, גם לאחר שנבאר ענין
ישראל מסתכלין כלפי מעלה בעת
המלחמה צריך להבין, מהי
השייכות דישראל מסתכלין
כלפי מעלה מתוך בטחון בה'
(שצריך להיות בכל מלחמה
כמבואר לעיל) להרמת ידיו של
משה, שעל זה נאמר
במלחמת עמלק והיה כאשר
ירם משה ידו גו', וגבר ישראל,
כל זמן שישראל מסתכלין
כלפי מעלה כו' היו מנצחים,
דלכאורה, הרי ענין
ההסתכלות באלקות
(מסתכלין כלפי מעלה) היה
בלאו הכי, גם ללא הרמת ידיו של
משה וכמו למשל בַּעַת קריעת
ים סוף שאמר²² בני ישראל,
בעקבות הנס וגילוי האלוקות בקריעת
ים סוף, זה אלי ואנוהו, היינו
שהביטו וראו כלפי מעלה, גם ללא
הרמת ידיו של משה ודמה
שנגמור בקריעת ים סוף ויט

(15) ר"פ תצא. (16) ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי תצא ע' תצג. אוה"ת שם ע' תתע. ד"ה כי תצא תשמ"ה. ספר השיחות
תשמ"ט ח"ב ע' 676. (17) לשון הכתוב - תולדות כה, כג. וראה תניא פ"ט. (18) בשלח שם, יג. (19) ראה מגן אברהם או"ח
סקכ"ח ס"ק לה. שו"ע אדה"ז או"ח שם ס"ס לו. ועוד. (20) ישע"י לג, יז. (21) חגיגה טז, א. (22) בשלח טו, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מֹשֶׁה אֶת יְדוּ²³ אֵין הכוונה שהיה דבר דומה להרמת ידי משה במלחמת
- 2 עמלק, כִּי הָרִי זֶה יוֹט משה את ידו בקריעת ים סוף הִיָּה רַק פְּדִי
- 3 שְׁיִבְקֶע הֵיִם, וְלֹא בְשִׁבִּיל הַהֶסְתַּכְּלוּת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּאלֻקוֹת
- 4 שֶׁהִיָּתָה בִּלְאוֹ הִכִּי בְּאַלְקוֹת], וְמָהוּ הַטַּעַם לָמָּה שְׁבִמְלַחְמָת
- 5 עֲמֻלָּק הִיָּתָה הַהֶסְתַּכְּלוּת שֶׁל
- 6 יִשְׂרָאֵל כְּלָפִי מַעֲלָה עַל יְדֵי
- 7 הָרַמַּת יְדוּ שֶׁל מֹשֶׁה?
- 8 (ב) וַיּוֹבֵן בְּהֻקְדָּיִם מָה
- 9 שְׁמַלְחָמַת עֲמֻלָּק הִיָּתָה כַּמְפּוֹרֶשׁ
- 10 בַּפְּסוּק הַפּוֹתַח אֶת הַמֶּאֱמֵר פֶּאֶשֶׁר
- 11 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בִּדְרֹךְ
- 12 בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם¹. דִּהְנֶה,
- 13 יְדוּעַ מָה שְׁכָתוֹב בְּכַתְבִּי
- 14 הָאֲרִיז²⁴ לְשׁוֹן שְׁמִצְרִים
- 15 מִיִּצֵּר, עֲנִיִן שֶׁל הַגְּדֵרָה וְהַגְּבֻלָּה, הוּא
- 16 לִפִּי הַמַּשְׁמָעוּת הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים
- 17 מִיִּצֵּר הַגְּרוֹן, הַנִּקְרָא כֵךְ עַל שֵׁם
- 18 שֶׁהַגְּרוֹן, בִּיחֹס לְשֹׂאֵר הַגּוֹף, הוּא צֵר
- 19 שְׁמִפְסִיק 'מִיִּצֵּר הַגְּרוֹן' שֶׁנִּמְצָא בֵּין
- 20 הַמּוֹחַ שָׁבוּ נִמְצָא הַשְּׂכָל לֵב שָׁבוּ
- 21 נִמְצָאוֹת הַמִּידוּת, הַרְגֵשׁ - מַהוּוֹת הַפֶּסֶק
- 22 וּמַחֲצִיָּה בֵּין הַמּוֹחִין לְמִידוּת,
- 23 כִּפִּי שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמְבַאֵר.
- 24 וְהַעֲנִין בָּזָה, פִּדְיוֹעַ שְׂיִשׁ
- 25 אֲרַבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם הָיוּ,
- 26 שֶׁהֵם כְּנֶגֶד עֶשֶׂר סְפִירוֹת, י -
- 27 סְפִירַת הַחֲכָמָה, ה - סְפִירַת הַבִּינָה ו -
- 28 הַסְפִּירוֹת שֶׁל הַמִּידוּת (חֹסֶד, גְּבוּרָה
- 29 וְכוּ') - סְפִירַת הַמַּלְכוּת וְעֲנִינָם שֶׁל
- 30 עֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת בִּאלֻקוֹת כִּפִּי
- 31 שֶׁהוּא בְּנֶפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם הוּא²⁵
- 32 עֶשֶׂר הַכּוֹחוֹת שְׂיִשׁ בְּכָל נֶפֶשׁ
- 33 אֱלֻקִּית, כַּמְבּוֹאֵר בַּתִּנְיָא²⁶,
- 34 שֶׁהֵם שְׁלֹשׁ אֲמוֹת שְׁלוֹשׁ סְפִירוֹת
- 35 הַשְּׂכָל (חֲכָמָה, בִּינָה, דַּעַת) שֶׁהֵם
- 36 הָאֲמוֹת שִׁיּוּצוֹת רִמּוּלִידוֹת אֵת
- 37 הַמִּידוּת וְשִׁבְעַת יְמֵי הַבְּנִין שֶׁבַע הַמִּידוּת שֶׁבָּהֵן הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא פּוֹעֵל
- 38 וּבִנְיָה אֶת הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים (חֹסֶד, גְּבוּרָה, תַּפְאֵרֶת, נֹצַח, הוֹד, יִסּוּד, מַלְכוּת).

מוֹחִין וּמִידוּת. וּבְכָלִּלוֹת יוֹתֵר עֲנִיִן הַסְפִּירוֹת כִּפִּי שֶׁהוּא בְּכוּחוֹת
הַנֶּפֶשׁ הוּא עֲנִיִן כּוֹחוֹת פְּנִימִיִּים כּוֹחוֹת מוֹדֵרִים שֶׁמְלוּבָשִׁים בְּאִבְרֵי
הַגּוֹף בְּהַתְּלַבְּשוֹת פְּנִימִית וְכּוֹחוֹת מְקִיפִים כּוֹחוֹת כְּלָלִיִּים שְׁפוּעִלִים בְּדֶרֶךְ
'מְקִיף' מִלְמַעְלָה, כּוֹחוֹת פְּנִימִיִּים הֵם חֲלָקֵי הַנֶּפֶשׁ הַנִּקְרָאִים נֶפֶשׁ רוּחַ
נִשְׁמָה, הַמְתִּיחִים לְמוֹחִין וּמִידוּת,
הַשְּׂכָל וְהַרְגֵשׁ וְכּוֹחוֹת מְקִיפִים הֵם
חֲלָקֵי הַנֶּפֶשׁ הַנְּעִלִים יוֹתֵר, הַנִּקְרָאִים
חִיָּה יְחִידָה הַמְתִּיחִים לְרַצּוֹן
וְלַעֲנוּג.

וְהֵנָּה²⁷ עֲנִיִן הַפְּנִימִיּוֹת
(הַפְּעוּלָה שֶׁל כּוֹחוֹת פְּנִימִיִּים שֶׁל
הַנֶּפֶשׁ בְּאָדָם, הַפּוֹעֲלִים בְּדֶרֶךְ שֶׁל
הַתְּלַבְּשוֹת פְּנִימִית בְּגוֹף) מִתְחִיל
מִבִּינָה, שֶׁהוּא עֲנִיִן הַהֲבָנָה
וְהַהֲשָׁגָה, הַקְּלִיטָה שֶׁל רַעֲיוֹן שְׂכָלִי
בְּעוֹרָה מוֹכַנֶּת הֵיטֵב פִּי, הָעֲנִיִן
שְׁקוֹרֵם לָזָה, הַשְּׂכָל שֶׁל הַתְּפַתְחוֹת
רַעֲיוֹן שְׂכָלִי וְהַבְּנָתוֹ שֶׁלִּפְנֵי שֶׁלֵב
הַקְּלִיטָה בִּבִּינָה 'שֶׁהוּא עֲנִיִן
הַהֲבָרָקָה הָרַאשׁוֹנִית שֶׁל הָרַעֲיוֹן
וְהַנִּקְוָדָה שֶׁלֵב שָׁבוּ מֵאִירָה רַק
נִקְוָדוֹת הָרַאשׁוֹנִית וְהַכְּלִלִית שֶׁל הָעֲנִיִן
(הוּא שֶׁלֵב שֶׁל חֲכָמָה הַקּוֹרֵם לְשֶׁלֵב
הַבִּינָה), אֵינִי מְדַרְיָגַת הַפְּנִימִיּוֹת
עֲדִיִין, כִּי אֲמַנֵם גַּם שֶׁלֵב זֶה
(הַחֲכָמָה) הוּא חֲלָק מִהַשְּׂכָל, וְכוּחוֹת
הַשְּׂכָל הֵם כּוֹחוֹת פְּנִימִיִּים וּבְכָל זֹאת,
כִּיּוֹן שֶׁמְדוּבָר בַּהֲבָרָקָה וְהָאִירָה
רַאשׁוֹנִית הַבָּאָה כְּנִקְוָדָה בְּלִבּוֹ, אֵין זֶה
'מְדַרְיָגַת הַפְּנִימִיּוֹת עֲדִיִין' שֶׁהָרִי
עֲנִיִן הַפְּנִימִיּוֹת הֵינִי שֶׁהָאָדָם
הוּא פֹעֵל הַבֵּית עַל זֶה, בְּמוֹכֵן
שֶׁהִדְבַּר נִמְצָא בִּידוֹ וּבְרַשׁוֹתוֹ מָה
שְׂאִין פֶּן הַהֲבָרָקָה שֶׁאֲמַנֵם
מֵאִירָה בּוֹ הִיא עֲדִיִין לֹא דָבָר שֶׁהוּא
תַּפְס וְנִמְצָא בִּידוֹ, וְלִכֵּן, הָרִי אֵינִי
פֹעֵל הַבֵּית עַל זֶה, וְכִמּוֹ שְׂאֵנִי רֹאִים שֶׁהַהֲבָרָקָה שֶׁל עֲנִיִן
שְׂכָלִי חֲדָשׁ נּוֹפֶלֶת לוֹ לְאֹדָם מַעֲצָמָה, וְגַם בְּשַׁעֲהָ שְׂאֵינִי

(23) שם יד, כא. (24) ראה לקוטי תורה להאריז"ל וישב לט, מ (ד"ה ויהי כו' עתה נבאר סוד יוסף). תו"א וארא נח, ב ואילך. יתרו עא, ד. הוספות לויחי קב, ג. קד, ב ואילך. (25) ראה לקו"ת ר"פ ראה. ספר המאמרים עטר"ת ע' תריא ואילך. (26) פ"ג. (27) בכל הבא לקמן - ראה ד"ה זכור גו' עמלק, ד"ה והי' כאשר ירים משה ידו וד"ה ראשית גוים עמלק פר"ת (נדפסו בקונטרס בפ"ע* - קה"ת תש"ל, ואח"כ בספר המאמרים פר"ת ע' רעח ואילך).

(*) ראה בפתח דבר לקונטרס הנ"ל: כ"ק אדמו"ר שליט"א בעת ההתוועדויות דש"פ זכור, בסעודת פורים וש"פ פרה שנה זו, הואיל לאמר חלקים מתאמרים הנ"ל עם שינוים והוספות.

זכור את אשר עשה לך עמלק

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לָזֶה, כִּי־נָשָׂא עֲוֹנוֹתָם אַחֲרָי, וְעַד שְׂאִינוֹ רוּצָה בָּזֶה, אֵלָּא
2 הִרְבֵּה בָּא לוֹ לַפְתָּע פְּתָאוֹם וְלֹא בַעֲקָבוֹת מֵאֵמֶץ וְרִצּוֹן מִצִּדּוֹ וְלָכֵן אֵין זֶה
3 בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוּת עֲדִיין, אֵלָּא זֶהוּ עֲנִין הַמְּקִיף שְׂמֵאִיר וּפְעַל
4 אֲבֵל לֹא מִתְלַבֵּשׁ בַּפְּנִימִיּוּת (וכפי שמבואר, אחת ההוכחות לכך שחכמה איננה
5 עניין פנימי היא שאם ההבדלה
6 והנקודה הראשונית לא תעבור לשלב
7 הבינה, היא עלולה להיעלם, כיוון
8 שעדיין לא 'נתפסה'). וְכֵן עֲנִין
9 הַהֲבִנָּה וְהַשְׁגָּה, בְּחִינַת
10 בִּינָה, שֶׁהוּא הַהֲתַפְשׁוּת
11 וְהַסְתַּעְפוֹת נְקוּדַת הַחֲכָמָה לְפָרְטִים
12 כֹּחַ לַעֲזֹמֶק וְלִרְחוֹב, שֶׁהָאֵדָם הוּא
13 בְּעַל הַבֵּית עַל זֶה שְׁהָרִי כַּעַת,
14 לאחר ההסתעפות לפרטים וההבנה
15 והקליטה היטב, העניין אכן נמצא ביד
16 האדם, הִנֵּה מִזֶּה מִתְחִיל עֲנִין
17 הַפְּנִימִיּוּת. וְזֹהִי הַבִּינָה הִיא
18 מְדִרְגֵּת נִשְׁמָה שֶׁבִּנְפֶשׁ רוּחַ
19 נִשְׁמָה²⁸, וְכִמּוֹ שְׁנֵאֲמַר²⁹
20 בְּאִיּוֹב וְנִשְׁמַת שְׂדֵי תְּבִינִים,
21 והעובדה שבפסוק נזכרת הנפש בשם
22 נשמה, 'ונשמת' ביחס לעניין ההבנה
23 וההשגה 'תבינים', רומזת לשייכות של
24 בחינת הנשמה דווקא (מתוך שלוש
25 הבחינות נפש רווח נשמה) לעניין
26 הבינה שֶׁהוּא עֲנִין הַהֲבִנָּה
27 וְהַשְׁגָּה.
28 וְהִנֵּה, מִבִּינָה נִמְשָׁךְ לְמַדּוֹת,
29 כי כאשר מתבונן במעלת הדבר, הוא
30 מתעורר ברגש חיובי כלפיו (או להיפך
31 שכאשר מתבונן בחסרונות של דבר,
32 הוא מתעורר ברגש שלילי כלפיו)
33 שֶׁהָרִי לִידַת וְיִצִּירַת הַמַּדּוֹת הִיא
34 מִהַמוֹחִין, וְזֶהוּ בְּחִינַת הָרוּחַ
35 (שבנפש, רווח, נשמה), שֶׁהוּא כֹּלֵל.
36 וְכִיּוֹן שֶׁבְּחִינַת רוּחַ הוּא חֵלֶק
37 מִהַנְּשִׁמָּה עֲצֻמָּה, שְׁהָרִי הַמִּידוֹת, הֵרָגַשׁ שְׂבֵלֵב, הֵן חֵלֶק מִהוּת מִכּוּחוֹת
38 הַנֶּפֶשׁ עֲצֻמָּה וְלֹא רַק הָאֵרֶה וְהַתַּפְשׁוּת מִסּוּיִמַת שֶׁל הַמוֹחִין לָכֵן יֵשׁ בָּזֶה
39 בְּבִינַת הָרוּחַ שֶׁבִּנְפֶשׁ בְּאֵדָם לֹא רַק הַמַּדּוֹת שְׁנוּלָדִים מִן הַמוֹחִין
40 עַל הַתְּבוֹנָנוֹת, כְּאִמּוֹר, שֶׁזֶּהוּ מִידוֹת שֶׁל הַתְּחוּוּת הִיא עַל הַמוֹחִין הָרִי זֶה
- 41 הַהֲתַפְשׁוּת וְהָאֵרֶה שֶׁל הַמוֹחִין, אֵלָּא חֵלֶק בְּלִתי נִפְרָד מִהַמִּידוֹת
42 הוּא גַם בְּחִינַת הַמַּדּוֹת שֶׁבֵּלֵב שֶׁמִּצַּד עֲצָמָם, שְׂקִימּוֹת בְּלֵב
43 וּמִתְעוֹרְרוֹת בְּרָגֶשׁ שְׂבֵלֵב מִצַּד עֲצָמָן וְלֹא כְּתוֹצָא מִהַתְּבוֹנָנוֹת שְׂכִלִית שֶׁהֵם
44 הַמַּדּוֹת הַטְּבָעִיִּים הַמְּסוּתָרִים בְּלֵב וּבְקִיּוּמַת בּוֹ מִצַּד עֲצָמָן, הֵינּוּ מִצַּד
45 כּוּחוֹת הֵרָגֶשׁ שֶׁבִּנְפֶשׁ, וְלֹא כִּתְּלוּדָה'
46 שֶׁל כּוּחוֹת הַשְׂכֵּל, שֶׁרַק הַגִּילּוּי
47 שֶׁלָּהֶם הוּא עַל יְדֵי הַמוֹחִין,
48 ואכן גם מידות אלו יוצאות מההסתר
49 והופכות לרגש גלוי על ידי השכל,
50 בהתאם ל'סדר השתלשלות' כוחות
51 הנפש שהשכל קודם למידות ומעורר
52 את המידות אך אין זאת אלא שהשכל
53 מגלה את המידות הללו אֲבָל הֵם
54 מְצִיאוֹת בְּפָנֵי עֲצָמָה שְׂקִימּוֹת
55 בּוֹכּוֹת עֲצָמָן וְלֹא נִצְרָו עַל יְדֵי הַשְׂכֵּל.
56 וְהִנֵּה, מִהֵלֵב נִמְשָׁךְ הֵרָגֶשׁ לְכָל
57 הַרְמ"ח אֲבָרִים, כִּלְשׁוֹן הַזֹּהָר
58 לְבָא פְּלִיג לְכָל שְׂיִפְיָן³⁰, הֵלֵב
59 מִחֵלֶק (מזרים דם וחיות) לְכָל הָאֲבָרִים
60 עַד שְׂבָא הֵרָגֶשׁ גַּם בְּמַעֲשֵׂה
61 בְּפוֹעֵל, וְעַד לַעֲנִין הַמַּעֲשֵׂה
62 כְּפִי שְׂיִשְׁנוֹ גַּם אִפִּילוֹ בְּהִקְמָה,
63 וְכִמּוֹ הַתּוֹת צְרוּרוֹת, שֶׁל אֲבָנִים
64 שֶׁהַבְּהִמָּה מְתִיזָה בְּחִילוּכָהּ שֶׁגַּם
65 לְגַבִּי שֶׁכָּל הַבְּהִמָּה הָרִי זֶה
66 נִחְשָׁב לְמַעֲשֵׂה וְאֵין זֶה שֶׁכָּל אֵלָּא
67 דְּבַר רְחוֹק מִהַשְׂכֵּל, שֶׁזֶּהוּ הַשְׂתִּי
68 מְדִרְגּוֹת שֶׁבְּמַעֲשֵׂה³¹ (עַל
69 דֶּרֶךְ שְׁתֵּי הַמְּדִרְגּוֹת שֶׁבְּמַדּוֹת,
70 דְּרָגָה אַחַת כְּפִי שֶׁהַמִּידוֹת הֵן
71 הַתַּפְשׁוּת וְהָאֵרֶה שֶׁל הַמוֹחִין
72 וְדְרָגָה שְׁנִיָּה וּמַדּוֹת מִצַּד עֲצָמָם
73 שֶׁלֹּא נִצְרָו וְנִלְוָדוֹ מִהַמוֹחִין,
74 כְּנ"ל), דְּרָגָה אַחַת בְּחִינַת
75 הַמַּעֲשֵׂה כְּמֹ שְׂבָא וּמִשְׁתַּלְשֵׁל
76 מִהַשְׂכֵּל וְכֹחַ וּמִהַשְׂכֵּל לְמִידוֹת
77 וּמִהַמִּידוֹת לְמַעֲשֵׂה, וְדְרָגָה שְׁנִיָּה וּבְחִינַת הַמַּעֲשֵׂה שֶׁמִּצַּד עֲצָמָם
78 שְׂאִינוֹ פְּעוּלָה שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל וְנִמְשַׁכֵּת מִהַשְׂכֵּל, וּמִכָּל מְקוֹם גַּם בּוֹ בְּעִינֵן
79 הַמַּעֲשֵׂה שֶׁבְּדְרָגָה הַשְׁנִיָּה צָרִיף שְׂיִפְעַל וְיִשְׁפִּיעַ הַשְׂכֵּל כְּדִי שֶׁהַמַּעֲשֵׂה
80 יִהְיֶה מַעֲשֵׂה רָאוי, הוּא לֹא יִכּוֹל לִהְיוֹת מְנוּתָק לְגַמְרֵי מִהַשְׂכֵּל. וְכָלִלוֹת עֲנִין

(28) ראה גם ד"ה ראשית גוים עמלק וד"ה זכור במאמרי אדמו"ר האמצעי שמות ח"ב ע' תלה ואילך. ע' תקמג ואילך. ד"ה זכור תרס"ח (ספר המאמרים תרס"ח ע' קמג ואילך). ד"ה וחי' כאשר ירים תרצ"ד (ספר המאמרים קונטרסים ח"ב רפח, א ואילך). (29) איוב לב, ח. (30) ראה זהר ח"ב קנ"ג, א. ח"ג קס"א, ב. רכ"א, ב (ברע"מ). רלב, א (ברע"מ). אגה"ק סל"א. תו"א בראשית ז, ד. לקו"ת שה"ש כט, ב ואילך. (31) ראה גם ספר המאמרים תרנ"ז ע' קמז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שנטוע בנפש במקום יותר עמוק ויותר פנימי מהשכל והוא כוח כללי ו'מקיף'
 שלא שייך כלל להתלבשות פנימית, ולכן גם איננו מלוכב באבר מסוים אלא
 פועל בכללות האדם) **וּמִטָּה אוֹתוֹ** וכיוון שהרצון הוא למעלה מהשכל
 וחזק ממנו, הרצון מטה את השכל וגורם לו לחשוב ולהבין בהתאם לרצון.
וְזֶהוּ עֲנִין התוכן הפנימי המרומז
 בכתוב בתורה לגבי הכוהנים **עֲבוֹדַת**
מִתְנַה אֶתָּן אֶת כְּהוֹנֵתָכֶם³²,
 כלומר, דרגה בעבודת ה' שהאדם לא
 מסוגל להגיע בכוחות עצמו וניתן
 לזכות לה רק כמתנה מלמעלה
כְּדֹאִיתָא כמובא **בְּתַנְיָא**³³
שְׁלֹאֲחֵי הָעֲבוֹדָה שהאדם עובד
 את ה' כפי יכולתו **בְּכֹחוֹת**
פְּנִימִיִּים השכל והמידות
(שְׁמַנְעַת עַד עוֹלָם הַבְּרִיאָה
וְעַד בְּכָלֵל אבל לא למעלה מעולם
 הבריאה), **יֵשׁ בְּחִינַת עֲבוֹדַת**
מִתְנַה, שהוא **עֲנִין נַעֲלָה יוֹתֵר**
 מהעבודה בכוחות הפנימיים,
הַמְּשַׁכֵּת בְּחִינַת הַמְּקִיף כו'
 שבאה לאדם כמתנה מלמעלה.
ג) אֵף כְּדֵי שְׂיוּכָל לִהְיוֹת עֲנִין
הַבְּחִירָה³⁴ שהאדם עצמו יבחר בין
 טוב להיפך הטוב, שהוא עיקר גדול
 בעבודת ה' ובו תלוי עניין השכר
 והעונש **הַנֶּה** כלשון הכתוב בקהלת
אֵת זֶה לַעֲוֹמֵת זֶה הָרַע לַעֲוֹמֵת
 הטוב **עֲשֵׂה אֱלֹקִים**³⁵, **דְּכָשֵׁם**
שֵׁישׁ עֲשֵׂר כָּחוֹת בְּנֶפֶשׁ
הָאֱלֹקִית, כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ גַּם
בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית עֲשֵׂר כָּחוֹת
 מקבילים הנקראים בתורת הסוד
כְּתָרִין דְּמִסְאֲבוּתָא כתרים של
 טומאה **כו'**, כלומר מקורות של חיות
 שמשם הטומאה יונקת **אֵלָא**
שְׁבִנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית עשר הכוחות

הַמְּעֻשָּׂה בכל הדרגות שלו **הוא בְּחִינַת נֶפֶשׁ** מבין הבחינות נפש, רוח
 נשמה.
וְכָל זֶה הֵן הַשְּׁכָל וְהֵן הַמִּידוֹת וְהֵן הַמַּעֲשֵׂה הוּא מְדַרְיגַת הַפְּנִימִיִּים
שֶׁל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ. וְנוֹסֵף לָזֶה יֵשׁ בְּכוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ גַּם מְדַרְיגַת
הַמְּקִיפִים, כוחות שפעולתם איננה
 בדרך התלבשות פנימית, כאמור,
הַחֵל מְדַרְיגַת הַחֻכְמָה (עֲנִין
הַהִבְרָקָה), וְכַנ"ל, שְׂאִינוֹ
בַּעַל הַבֵּית עַל זֶה וְהַעֲנִין עֲדִין
 לא נתפס בידו ואינו נמצא ברשותו,
וְלָכֵן אֵינוֹ פְּנִימִי אֲלָא מְקִיף
 ופעולתו היא בדרך 'מקיף' מלמעלה.
וְזֶהוּ עֲנִין מְקִיף דְּחִיָּה מִבֵּין
 כוחות הנפש הנקראים חיה ויחידה
 שהם שמות המתייחסים לכוחות
 המקיפים. **אָמְנָם, מְקִיף זֶה הוּא**
מְקִיף הַקְּרוֹב, כמבואר בקבלה
 וחסידות, באורות העליונים יש חלוקה
 כללית בין אור 'פנימי' שיורד ונמשך
 ומתלבש בפנימיות העולמות והנבארים
 - ואור 'מקיף', אור עליון שלמעלה
 מהתלבשות פנימית בעולמות ונבארים
 וגם כשהוא נמשך ומאיר למטה, הוא
 נשאר כמו 'מקיף' מלמעלה, וה'מקיף'
 נחלק לשניים 'מקיף הקרוב' שהוא
 אמנם 'מקיף' אבל יש לו שייכות
 מסוימת ל'פנימי' (כמו בגדי האדם
 שאינם 'פנימיים' כמו המזון החודר
 בתוך הגוף אלא 'מקיפים' על גופו
 מבחוץ, אבל הם קרובים אליו
 ומותאמים לפי מידתו) ויש 'מקיף'
 הרחוק' (המושלל לגמרי מהתלבשות
 פנימית) (כמו הבית שמקיף על האדם
 בלי התאמה למידותיו של האדם), וכך
 גם בכוחות הנפש החכמה היא אמנם
 'מקיף' אבל 'מקיף הקרוב' אל האדם
 ('מקיף' שלא מושלל לגמרי מפנימיות)
שֵׁישְׁנָה הַהִבְרָקָה, הִרִי בהמשך, בשלבים הבאים של התפתחות הרעיון
 השכלי הוא **בַּעַל הַבֵּית עַל זֶה** ואילו עניני 'מקיף הרחוק' לא באים
 בפנימיות. **אֵף יֵשׁ גַּם אֲמִיתַת הַמְּקִיף** שאינו שייך כלל לפנימיות,
מְקִיף הָרְחוֹק, שֶׁהוּא עֲנִין הָרָצוֹן כוח הרצון שבנפש **שְׁלֹמְעֵלָה**
מִהַשְּׁכָל לְגַמְרִי (לֹא הָרָצוֹן שֶׁבֶּא ומתעורר **מִהַשְּׁכָל** היינו רצון
 שבא כתוצאה מהבנה שכלית, **אֲלָא הָרָצוֹן שְׁלֹמְעֵלָה מִהַשְּׁכָל** הרצון

(32) קרח יח, ז. (33) אגה"ק ס"ו (קי, ב). (34) ראה גם ספר המאמרים תרנ"ו ע' שיט. (35) לשון הכתוב - קהלת ז, יד. וראה תניא פ"ו. (36) קהלת ג, כא.

זכור את אשר עשה לך עמלק

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בנפש הבהמית גם בחינת המקיף, כנגד וה' לעומת' של כוח הרצון של
2 הנפש האלונית שזהו מה שיכול האדם המופעל על ידי נפשו הבהמית
3 השולטת בו לעשות דבר נגד השכל, ועד שיכול להיות לה
4 לנפש הבהמית, בגלל עניין ה'מקיף' שבה החזק יותר מהשכל רצון תקיף
5 וחקיק לעשות דבר שהוא
6 היפך השכל לגמרי. וזהו
7 ענין קליפת עמלק, שזהו
8 הרצון שלא על פי שכל, חוצפה בלא תגא³⁷ ובלשון
9 הגמרא שזו חוצפה שנמשלה למלכות
10 ללא כתר, כלומר, חוצפה וגאוה ללא
12 טעם והצדקה, כמו אדם המולך ללא
13 כתר-מלכות, היינו שלא המליכו אותו
14 ואין לו כתר ובכל זאת הוא מתגאה.
15 (ד) והנה פדי לנצח במלחמת
16 עמלק שהוא כאמור 'קליפת' קשה
17 של חוצפה וגאוה, יש צורך
18 בנתינת כח שהאדם יקבל
19 מבחינה עליונה ביותר
20 באלוקות, כי כדי לנצח במלחמה קשה
21 יותר, צריך כוח רב יותר, וזהו ענין
22 שישאל מלך מלכות עליונה עליו
23 מלך בעת מלחמת עמלק ומבקשים
24 נתינת כוח חזקה ורחמים מרובים
25 מלמעלה, וכמבואר באגרת
26 התשובה³⁸ שבספר התניא
27 שצריך לעורר רחמים
28 העליונים על בחינת אלקות
29 שבנפשו ושלמעלה וגם על
30 בחינת האלוות שלמעלה, שורש
31 נשמתו שבשתייהן פגם החטא כו'
32 (שהם בבחינת גלות),
33 והתעוררות הרחמים צריכה להיות
34 ממקור עליון ביותר משלש עשרה
35 מדות הרחמים האמורות בתורה
36 (ה', ה' א-ל רחום וחנון וכו') שהן
37 דרגה עליונה ביותר באלוקות
38 שלמעלה מהשתלשלות כו'
39 שבו יורד ונמשך האור האלוני
40 המוגבל.
41 ועל זה ההסתכלות של בני ישראל
42 כלפי מעלה בעת המלחמה כדי לעורר רחמים ולקבל נתינת כוח ממקור עליון
43 ביותר נאמר והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל,
- 44 שהפך על זה לפעול את התעוררות הרחמים והמשכת הנתינת כוח בא
45 על ידי הרמת ידו של משה, כפי שממשיך ומבאר.
46 והענין בזה, דהנה, משה הוא משכבה רועים³⁹, כמו שנאמר
47 בנבואת מיכה אודות מלכותו של מלך המשיח ושלטתו על מלכות אשור,
48 "והקימונו עליו שבעה רועים, ושמונה
49 נסיכי אדם" (ופירש המצודות "אנחנו
50 נמשול בארצו ונקים עליו נציבים
51 מתחת ידינו") ובגמרא אמרו חכמינו
52 ז"ל מי הם שבעת הרועים, "דוד
53 באמצע, אדם שת ומתושלח מימינו,
54 אברהם יעקב ומשה בשמאלו", והוא
55 משה רבינו הרועה המיוחד מבין
56 שבעת הרועים, ונקרא בוהור רעיא
57 מהימנא⁴⁰, רועה נאמן, ועד
58 מעלת משה גדולה עד כדי כך שיש
59 בחינת משה בכל אחד
60 מיישראל, וכמו שצאמר⁴¹ מה
61 הוי' אלקיך שואל מעמך כי
62 אם ליראה גו', ושואלים בגמרא,
63 וכי יראה היא דבר קטן וקל להשגה,
64 ועונים שענין היראה הוא
65 מלתא זוטרתית דבר קטן לגבי
66 בחינת משה שבכל אחד
67 מיישראל, כמבואר בתניא⁴².
68 ודוקא על ידי בחינת משה,
69 שהיא תמיד בשלימות ולעולם
70 לא נפגמת, פועלים שתמשך
71 מלמעלה ותתגלה למטה הבחינה
72 שלמעלה מהשתלשלות,
73 שעל ידה יוכל להיות הנצחון
74 במלחמת עמלק. אלא
75 שבשכיל זה כדי שאותה בחינה
76 נעלית ביותר אכן תומשך למטה
77 צריך להיות הענין דירים
78 משה ידו, שזהו על דרך מה
79 שצאמר⁴³ בתהלים שאו ידיכם
80 קודש וברכו את הוי', והיינו,
81 לפי המשמעות הפנימית שעל ידי
82 שאו ידיכם שהוא בדומה לירים
83 משה ידו מתעלים בני ישראל
84 למעלה מהוי', כביכול עד
85 שייכול להיות ברכו את הוי'
86 מעל המחבר המקבל את הברכה, וכן הוא בענין ירים משה ידו,

(37) סנהדרין קה, א. (38) פ"ח. (39) סוכה נב, ב. (40) ראה זח"א קו, א. ובכ"מ (41) עקב י, יב. ברכות לג, ב. (42) רפמ"ב. (43) תהלים קלד, ב.

שבת פרשת ויקרא, פרשת זכור, י"ג אדר שני, ה'תש"ל

יא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1	שָׁעַל יָדַי זֶה יָרִים מִשֶּׁה יְדִי שֶׁהוּא בְּדוּמָה לִישָׁאוּ יָדֵיכֶם מְגִיעִים	מְגִיעִים	לְמַתָּן	תּוֹרָה.	32
2	לְמַעַל מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁל שָׁם הָיָה, הַרְמוּזוֹת לַעֲשֵׂר הַסְּפִירוֹת	ה' וְזֶהוּ הַהִסְבֵּר הַפְּנִימִי בַּחוּךְ הַצִּיּוּרִי זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ	מְגִיעִים	מְגִיעִים	33
3	שֶׁהֵם בִּסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשּׁוּת וְדוּגְמָתוֹ בְּעֵנֶן יָרִים מִשֶּׁה שְׁבִנְפָּשׁוּ,	עֲמֶלֶק גּוֹ', שֶׁהַפְּנוּנָה בְּזָה הַמַּטְרָה וְהַתְּכֵלִית שֶׁל הַזְכִּירָה הוּא הָיָא	מְגִיעִים	מְגִיעִים	34
4	הָרִי זֶה הַבְּחִינָה שֶׁלְּמַעַל מֵעֲשֵׂר כַּחוֹת פְּנִימִיִּים, וְכֵן לַעֲשֵׂר	כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר מְחִיית עֲמֶלֶק וּבִיטּוּלוֹ הַמוֹחֵלֵט, וְהַסְּדֵר	מְגִיעִים	מְגִיעִים	35
5	כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ כִּפִּי שֶׁהֵם כַּחוֹת פְּנִימִיִּים	בְּזָה הוּא, שֶׁתִּחִילָה יִשְׁנֹו	מְגִיעִים	מְגִיעִים	36
6	הַחֵל מִהַחֲכָמָה שֶׁהִיא אֲמֵנָה מִקִּיף אֲבֵל	הָעֵנֶן דְּמַחָה אֶמְחָה ⁴⁹ , מְחִיית	מְגִיעִים	מְגִיעִים	37
7	מִקִּיף הַקְּרוֹב הַשִּׁיךְ אֶל הַפְּנִימִי, וְהִיא	עֲמֶלֶק עַל יְדֵי הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא	מְגִיעִים	מְגִיעִים	38
8	בְּחִינַת ה'מִקִּיף' שֶׁעַל יָדָהּ אֶפְשָׁר	שֶׁזֶהוּ הַנִּצָּחוֹן שֶׁעַל יָדֵי	מְגִיעִים	מְגִיעִים	39
9	לְנַצַּח אֶת עֲמֶלֶק, שֶׁהוּא עֵנֶן	בְּחִינַת אֱלֻקוֹת שְׁבִנְפָּשָׁמָה, עֵינֵן	מְגִיעִים	מְגִיעִים	40
10	הַקְּרִירוֹת וְהַאֲדִישוֹת לְדַבְרִים	שֶׁלְּמַעַל מִכַּחוֹת הָאָדָם וְעַל יָדֵי	מְגִיעִים	מְגִיעִים	41
11	שֶׁבְּקִדּוּשָׁה כו' ⁴⁴ .	זֶה נַעֲשֶׂה אַחֵר כֶּף קִיּוֹם	מְגִיעִים	מְגִיעִים	42
12	וְעַד כִּי כַךְ גְּדוּלָה הַהִמְשָׁכָה	הַצִּיּוּרִי תִּמְחָה גו' ⁵⁰ עַל יְדֵי	מְגִיעִים	מְגִיעִים	43
13	מִה'מִקִּיף' עַל יְדֵי הַרְמַת יְדֵי מִשֶּׁה	עֲבוּרֵת הָאָדָם, שֶׁזֶהוּ הַנִּצָּחוֹן עַל	מְגִיעִים	מְגִיעִים	44
14	הַמְּבִיאָה אֶת הַנִּצָּחוֹן עַל עֲמֶלֶק	יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּכַחוֹת פְּנִימִיִּים	מְגִיעִים	מְגִיעִים	45
15	שֶׁעֵנֶן זֶה נַעֲשֶׂה גַם הַקְּדָמָה	הַכַּחוֹת שֶׁפּוֹעֵלִים בְּגוֹף גַּבּוּלִי וּבְצוּרָה	מְגִיעִים	מְגִיעִים	46
16	לְמַתָּן תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר ⁴⁵	נִרְגַּשְׁתָּ. וְעַד שֶׁמְגִיעִים בְּסוּפוֹ שֶׁל	מְגִיעִים	מְגִיעִים	47
17	בְּתוֹרָה מִיד אַחֲרֵי סִיּוֹם פְּרִשְׁתָּ בִּשְׁלַח	דְּבַר לְשֵׁלֵב הָאֲחֵרוֹן וְהַמְּכַרֵּעַ בְּנִיצָחוֹן	מְגִיעִים	מְגִיעִים	48
18	בַּהּ מְדוּבָר עַל הַמַּלְחָמָה בְּעֲמֶלֶק	בְּמַלְחָמָה עֲמֶלֶק	מְגִיעִים	מְגִיעִים	49
19	וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ, וַיִּדְרָשׁוּ רַצִּי ⁴⁶	דְּמַלְחָמָה לַהֲוִי' בְּעֲמֶלֶק מְדוּר	מְגִיעִים	מְגִיעִים	50
20	מִה שֶׁמוֹעֵה שְׁמַע יֵתֵרוֹ וְכֹא	דוּר ⁴⁷ , וּכְפִירוֹשׁ הַתִּרְגוּם ⁴⁸	מְגִיעִים	מְגִיעִים	51
21	מִמְקוֹמוֹ בְּמִדְיָן אֶל מְקוֹם חֲנִיתָם שֶׁל	דְּקָא' שֶׁמְדוּר דוּר' מְכוּוֹן גַּם עַל	מְגִיעִים	מְגִיעִים	52
22	בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר קְרִיעַת יָם סוּף	דְּרָא דְּמִשְׁיחָא, דוּרוֹ שֶׁל מִשִּׁיחַ	מְגִיעִים	מְגִיעִים	53
23	וּמַלְחָמָת עֲמֶלֶק, וְהִינֵנו, שֶׁעַל	שָׂאז יְקוּיִים הַיַּעֲדוֹר הָאֲמוּר בְּאִיּוֹב	מְגִיעִים	מְגִיעִים	54
24	יְדֵי מַלְחָמָת עֲמֶלֶק מְגִיעִים	קִץ שָׁם לַחֲוִשָּׁף ⁵¹ וְלֹא תִהְיֶה עוֹד	מְגִיעִים	מְגִיעִים	55
25	לְהוֹדָאָת יְתֵרוֹ בְּאִמּוּנָה בַּה'	מַצִּיאֹת שֶׁל הַיֶּפֶךְ הַקְּדוּשָׁה וְעֲמֶלֶק	מְגִיעִים	מְגִיעִים	56
26	וּבַהֲכֹרָה בְּגִדּוּלַת ה', בְּמִבּוֹאָר	כָּלֵל, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקָנוֹ,	מְגִיעִים	מְגִיעִים	57
27	בְּזִיכָרָה שֶׁזֶהוּ עֵנֶן דִּיתֵרוֹן	בְּקִרְוֹב מְשִׁיחַ.	מְגִיעִים	מְגִיעִים	58
28	הָאוֹר שֶׁל הוֹדָאָת יְתֵרוֹ מִתּוֹךְ	עַל הָעֵנֶן דְּמַלְחָמָה לַהֲוִי' בְּעֲמֶלֶק מְדוּר דוּר ⁴⁹ , וּכְפִירוֹשׁ הַתִּרְגוּם ⁴⁸ דְּקָא' גַּם עַל	מְגִיעִים	מְגִיעִים	59
29	הַחֲוִשָּׁף ⁴⁸ שֶׁל הַמַּלְחָמָה בְּעֲמֶלֶק,	דְּרָא דְּמִשְׁיחָא, שָׂאז יְקוּיִים הַיַּעֲדוֹר קִץ שָׁם לַחֲוִשָּׁף ⁵¹ , בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקָנוֹ,	מְגִיעִים	מְגִיעִים	60
30	שֶׁדִּקְאָה עַל יְדֵי זֶה הַמַּעֲלָה	בְּקִרְוֹב מְשִׁיחַ.	מְגִיעִים	מְגִיעִים	61
31	הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁבְּאוֹר הַמַּאֲרִי מִתּוֹךְ חֲשִׁכָה		מְגִיעִים	מְגִיעִים	62

(44) ראה תנחומא תצא ט. פרש"י תצא כה, יח. וראה ספר המאמרים תרמ"ז ע' פו. עטר"ת ע' רצד. תש"ט ע' 65. ובכ"מ.
 (45) ר"פ יתרו. (46) הובא בפרש"י עה"פ. (47) ח"ב סז, ב. סח, א. וראה ספר המאמרים תרמ"ז ע' עב ואילך. עטר"ת ע' רפט ואילך. תש"ט ע' 56 ואילך. ועוד. (48) לשון הכתוב - קהלת ב, יג. (49) בשלח יז, יד. (50) ס"פ תצא. (51) איוב כח, ג.

המשך ביאור למס' פסחים ליום ראשון עמ' ב

- 1 לא נתקדשו בקדושת העיר, ולפיכך אסור לאכול בהם קדשים
- 2 קלים, וגגות ועליות שבעזרה לא נתקדשו בקדושת העזרה,
- 3 ולפיכך אסור לאכול בהם קדשי קדשים.
- 4 הגמרא מקשה סתירה בין מימרות של רב: איני - וכי כך הוא הדין,
- 5 שלא נתקדשו גגות העיר ירושלים, והאמר - והרי אמר רב שתי
- 6 מימרות משיב - (משמו של) רבי חייא, המימרא האחת היא, בְּיָתָא

- 7 פְּסָחָא - כוית בלכד מבשר הפסח היה מגיע לכל אחד מבני
- 8 החבורה, מאחר והיו חבורות גדולות נמנות על כל קרבן,
- 9 והמימרא השניה היא, וְהָיָא לֵא פִּקְעָא אִינְרָא - ההלל היה מבקע את
- 10 הגגות. ולשון גזמא נקט, וכונת הדברים היא שמאחר ואנשים
- 11 רבים אמרו הלל על הגגות בליל פסח, היה נראה הדבר כאילו
- 12 הגגות מתבקעים מקולותיהם.

בס"ד. שיחת חג הפורים, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

1 א. כל ענין בעולם, אע"פ שיש לו צדדים ונקודות שבהם משתווה עם שאר הענינים, החל מהענין
2 הכללי שהכל נברא ע"י הקב"ה, ובכל ענין יש ניצוץ קדושה – הרי ביחד עם זה, יש בכל פרט ענין
3 מסויים שבו חלוק הוא מהפרט השני להיות פרט מיוחד בפני עצמו – אם מצד תכונות פנימיות שלו,
4 מצד עניניו העצמיים, או מצד דברים שניתוספו בו, או עכ"פ מצד היותו במקום או בזמן בפ"ע (לא
5 באותו מקום או זמן שבו נמצא הפרט השני), אע"פ שבכל שאר הענינים הרי הם שוים – שזהו רק כפי
6 שנראה בחיצוניות, כי, לאמיתו של דבר, כיון שכל הענינים נבראו ע"י הקב"ה, יש לכל ענין הסבר,
7 תכלית וכוונה, וא"כ, הא גופא שענין זה נמצא במקום וזמן בפ"ע, מהוה הוכחה שהוא פרט מיוחד בפ"ע,
8 ולכן קבעו אותו במקום וזמן שונים, והיינו, שהמצאו במקום וזמן מסויים הוא מסובב שמורה על סיבת
9 הדבר.

10 ובפרטיות יותר:

11 נוסף על החלוקה של העולם לכמה סוגים ומינים ופרטים, ובכללות: דומם צומח חי מדבר, וכל א'
12 מהם נחלק לכמה מינים וסוגים, כפי שרואים בגשמיות הענינים – ישנם גם התנאים והגדרים הקשורים
13 עם כללות ענין המציאות, שזהו ענין המקום והזמן:

14 מקום – התכונה שלו היא שתופס שטח מסויים, ולכן יש בו ראש (תחלה) אמצע (תוך) וסוף, או
15 בסדר הפוך: סוף תוך ראש (כפי שמובא הר"ת "סתר"¹), ותכונה זו היא בשוה בכל המקומות שבעולם
16 שנחלקים למדינות וכו', ובלשון המגילה²: "מדינה ומדינה עיר ועיר".

17 וזמן – שכללות משך הזמן ענינו קדימה ואחור, ובוה מתבטא עצם ענין הזמן שנחלק לעבר הוה
18 ועתיד (ה' הוה ויהי'), שזוהי נקודה משותפת בכל הזמנים (כל זמן שישנו ענין הזמן).

19 אמנם, בזמן גופא יש גם חלוקה לסוגים ומינים, ובכללות: יש זמן של ימי החול, ויש זמן שהוא
20 חלוק מהימים הרגילים שנקראים ימות החול – שנקרא בשם "מועד", שזוהי חלוקה מיוחדת בכללות
21 ענין הזמן, שכוללת את כל השבתות וימים טובים, מועדים ורגלים וחגים של בני".

22 ב. ובנדו"ד – בנוגע לפורים:

23 מדובר אודות יום, מעת-לעת, שיש בו משך של שעות ורגעים וכו', כמו כל ימות השנה, אבל הוא
24 חלוק ומובדל מכל שאר ימות השנה: ימי הפורים.

25 ובענין זה יש לפורים נקודה משותפת עם כל שאר ימים טובים ורגלים, שכולם חלוקים ומובדלים
26 משאר ימות השנה – שזוהי החלוקה הכללית שבין ימות החול לשבתות וימים טובים.

27 אמנם, כיון שלכל אחד מהימים טובים יש זמן מיוחד, שם מיוחד, עם מצוות והנהגות מיוחדות, הרי
28 מובן, שאע"פ שבכללות יש לכל הימים טובים אותה תכונה שהם מובדלים מכל שאר הימים, יש לכל
29 אחד מהם תכונה בפני עצמה שמבדילה אותו מכל שאר הימים טובים.

30 ונוסף לזה יש בפורים תכונה מיוחדת שבה חלוק הוא מכל שאר הימים טובים, מועדים ורגלים, והיינו,
31 שכל הימים טובים הם מצד אחד, שיש בהם צד השהו, והיו"ט היחידי שמובדל מכולם הוא היו"ט
32 דפורים – כמובן מסיפור קצר שמספרים לנו חז"ל (כדרכם ובסגנונם) במדרש רבה על מגילת אסתר,
33 כדלקמן (ס"ד).

ג. ובהקדמה:

- 1
- 2 בנוגע לכל הימים טובים (פסח שבועות וסוכות, ועד"ז ר"ה ויוהכ"פ שגם הם נקראים "מועדים"³),
- 3 ובכללות, כל הימים שאינם ימי החול – הסדר הוא, שכיון שישנו מאורע מיוחד שאירע ביום זה, לכן
- 4 נקבע ליום מיוחד שמובדל משאר הימים.
- 5 ולדוגמא: בנוגע לשבת – מסופר בתורה⁴: "ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי
- 6 שבת וינפש", וכיון שזהו יום מיוחד שבו שבת הקב"ה ממלאכת בריאת שמים וארץ, לכן נקבע יום זה
- 7 – שטח מסויים בזמן – ליום השבת.
- 8 ועד"ז בנוגע לפסח: סיבת היו"ט היא – לפי שבחמשה עשר בניסן יצאו בני" מארץ (וגלות) מצרים,
- 9 ולכן נקבע יום זה ליו"ט. ועד"ז בנוגע לחג השבועות – "שבעה שבועות תספר לך"⁵, ויום החמישים
- 10 הוא יו"ט. ועד"ז סוכות, ר"ה ויוהכ"פ (ועד"ז בנוגע למועדי התעניות שנקבעו בגלל מאורעות שליליים
- 11 שאירעו בימים אלו).
- 12 והצד השווה שבהם – שכולם נקבע הזמן ליו"ט בגלל מאורע שאירע בנוגע לענין אחר (לא בנוגע
- 13 לענין הזמן גופא).
- 14 אך ישנו יו"ט אחד ויחידי – פורים – שקביעותו בזמן היא בגלל מאורע הקשור עם ענין הזמן גופא.
- 15 ד. בנוגע לטענת המן על בני" ש"דתיים שונות מכל עם וגו'" (ולכן "למלך אין שוה להניחם")⁶ –
- 16 מסופר במדרש⁷:
- 17 "אמר לי' (המן לאחשורוש) שיניהון רברבן" (שיניים שלהם הם גדולים, כלומר, שאוכלים הרבה⁸),
- 18 – דכיון ש"שבעים פנים לתורה"⁹, הנה נוסף לכך שיש לכל ענין כמה פירושים וטעמים ורמזים וכו',
- 19 הרי כל תיבה בתורה היא מדויקת, לא רק בנוגע לתוכן הענין, אלא גם לתיבה המדויקת שנבחרה לבטא
- 20 ענין זה. ובנדר"ד, הענין ש"דתיים" של בני" הם באופן מיוחד מכל עם, יכולים לבטא בלשון הקודש
- 21 בכמה אופנים, וכיון שנבחרה תיבת "שונות", שמשמעותה גם מלשון שיניים, הנה נוסף על פשוטו של
- 22 מקרא, יש בזה גם רמז על ענין ה"שיניים" –
- 23 "שאוכלין ושותין ואומרים עונג שבת עונג יו"ט",
- 24 – והרי ענין היו"ט קשור במיוחד עם אכילה ושת', ש"אין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא
- 25 ביי"ן¹⁰, ובפרט בנוגע לפורים, שהרי "מיחייב איניש לבסומי"¹¹, ופירש רש"י "ביין", וכמבואר
- 26 במפרשים¹² טעם הדבר, לפי שכל עניני המגילה קשורים עם יין, החל מתחילתה: "ביום השביעי כטוב
- 27 לב המלך ביי"ן¹³, ועד להסיום, שמפלת המן היתה במשתה היין –
- 28 והולך ומפרט: "חדא לשבעא יומין – שבתא .. בניסן פיסחא, בסיון עצרת, בתשרי ריש שתא וצומא
- 29 רבא¹⁴ וחגא דמטללתא" (וזהו ודתיים שונות, שמה שאוכלים בשנייהם אומרים שעושים מחמת דתיים¹⁵).
- 30 ומסיים במדרש: "אמר לו הקב"ה, רשע, אתה מפיל עין רעה במועדיהם שלהם, הרי אני מפילך
- 31 לפניהם ומוסיפים להם מועד אחד .. ימי הפורים".
- 32 ומזה מובן, שהיו"ט דפורים אינו כמו כל שאר הימים טובים שזמנם נקבע בגלל ענין אחר, כמו פסח,
- 33 שנקבע בגלל הגאולה משעבוד של גלות ועבודת פרך כו', או כמו שבת, שבגלל ש"שבת וינפש" לכן

(11) מגילה ז, ב.

(12) ראה אלי' רבה או"ח רסתרצ"ה. אבודרהם "דיני פורים".
וראה גם "רשימות" חוברת לג ע' 24. שיחת פורים תשכ"ז סנ"א
(תורת מנחם – התוועדות חמ"ט ס"ע 229). וש"נ.

(13) אסתר א, יו"ד.

(14) ולהעיר, שלכאורה צריך ביאור מה ענין "שיניים"
ל"צומא רבא" (יוהכ"פ) שבו אין אוכלים ושותים.

(15) פי' מהרד"ו שם.

(3) ראה ערכין יו"ד, ב. וראה גם רא"ש ר"ה ספ"ד.

(4) תשא לא, יז.

(5) פ' ראה טז, ט.

(6) אסתר ג, ח.

(7) אסתר פ"ז, יב.

(8) פי' מת"כ שם.

(9) במדבר פ"ג, טז. ובכ"מ.

(10) פסחים קט, א.

1 נעשה יום קדוש, אלא קביעת היו"ט היא בקשר לענין הזמן גופא – שכיון שהמן הפיל "עין רעה במועדיהם
2 שלהם", שלא הי' יכול לסבול שיש לבנ"י ריבוי ימים (זמן) שמובדלים מימות החול להיות "ימים
3 טובים", הנה באופן של "מדה כנגד מדה"¹⁶ ניתוסף אצלם עוד יום טוב, והיינו, שהיו"ט הוא באותו
4 ענין – ענין הזמן.

5 ה. ועפ"ז אפשר לבאר גם הטעם ששמחת פורים גדולה יותר מכל שאר הימים טובים:
6 כל הימים טובים, פסח שבועות וסוכות, הם "מועדים לשמחה"¹⁷. והיינו, שאף שהם חלוקים בכמה
7 ענינים, שהרי פסח קשור עם "זמן חרותנו", שבועות עם "זמן מתן תורתנו", וסוכות עם "זמן שמחתנו",
8 הרי הם משתווים בכך שכולם "מועדים לשמחה".

9 ובכולם צריכה להיות השמחה מתוך השגחה שלא תהי' יתר על המדה – כפסק השו"ע¹⁸ שבית-דין
10 היו שולחים שלוחים, משגיחים, להבטיח שלא יהיו ענינים בלתי-רצויים כתוצאה מזה שהשמחה תצא
11 ממדידה והגבלה. וענין זה הוא בכל הימים טובים בשנה, והיינו, שאפילו בחג הסוכות שנקרא "זמן
12 שמחתנו", צריכה להיות הגבלה בשמחה כמו בפסח ושבועות, שאינם נקראים "זמן שמחתנו", אבל יש
13 בהם החיוב ד"מועדים לשמחה".

14 ובענין זה חלוק פורים מכל הימים טובים – שלא זו בלבד שלא שולחים ב"ד שלוחים לדאוג לכך
15 שהשמחה לא תצא ממדידה והגבלה, ולא זו בלבד שמותר שהשמחה תצא ממדידה והגבלה, אלא יש
16 חיוב שהשמחה תהי' למעלה ממדידה והגבלה – כלשון הגמרא¹⁹ (שהובא גם בפס"ד להלכה בפועל¹⁹):
17 "מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע", והיינו, ששמחת פורים צריכה וחייבת להיות באופן של
18 יציאה ממדידה והגבלה – ענין הדעת, כך, שלא תהי' שליטה לענין הדעת על השמחה, שלא תהי' השמחה
19 מדודה ומוגבלת ע"פ שכל, אלא באופן ד"לא ידע".

20 ולכאורה אינו מובן:

21 בפסח היתה גאולת ישראל – "מאפילה לאור גדול ומשעבוד לגאולה"²⁰, ככל ההפלאות שבסיפור
22 יציאת מצרים, ואדרבה – עוד יותר מאשר בפורים, שהרי בפסח יצאו משעבוד מצרים, ואילו בפורים,
23 הנה גם לאחר הנס, "אכתי עבדי אחשוורוש אנן"²¹. וא"כ, היתה שמחת פורים צריכה להיות פחותה
24 מהשמחה שבפסח מצד היציאה משעבוד לגאולה, ככל הפרטים שהיו ביצי"מ. ואעפ"כ מצינו להיפך –
25 שבפסח מוכרחת להיות מדידה והגבלה, ובפורים מוכרחת להיות העדר המדידה וההגבלה!?

26 וא' ההסברים בזה – שבכל הימים טובים הקשר עם ענין הזמן הוא ענין בפ"ע, והיינו, שסיבת היו"ט
27 היא יציאת בני"י משעבוד מצרים, אלא שענין זה אירע בזמן מסויים, אבל אין זה קשור עם ענין הזמן
28 עצמו; משא"כ בפורים הי' הקטרוג של המן בענין הזמן גופא, שלא הי' יכול לסבול שיש לישראל זמן
29 של יו"ט, ולכן הוצרך להיתוסף יו"ט אצל בני"י, ובגלל זה באים כל הענינים הקשורים עם שמחת פורים,
30 ולכן צריכה להיות השמחה בענין הזמן באופן שהוא היפך לגמרי מענין החולין, ובמילא הרי זה באופן
31 של יציאה מכל מדידה והגבלה.

32 ו. ומכאן יש ללמוד גם הוראה:

33 ישנם החושבים שיהודי צריך לפעול קדושה רק בענינים שהם ברשותו ויכול לפעול שינוי – גדלות
34 או קטנות וכו'.

35 ועל זה הוא הלימוד מפורים – שפעולתו של יהודי היא גם בנוגע לעצם ענין הזמן, והיינו, שלא זו
36 בלבד שבגלל שהנהגתו היא באופן אחר, הנה בדרך ממילא נעשה הזמן קדוש, אלא הפעולה היא בנוגע
37 לעצם ענין הזמן – דאף שלכאורה אין לאף אחד בעלות על ענין הזמן, שהרי אי אפשר להאריך או לקצר

(16) סנהדרין ז, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך. מגילה דלקמן סכ"א.
(19) רמב"ם הל' מגילה פ"ב הט"ו. טוש"ע או"ח סתרצ"ה ס"ב.

(20) נוסח הגש"פ (פסחים קטז, ב – במשנה).

(21) מגילה יד, א. וש"נ.

(17) נוסח התפלה וקידוש דיו"ט.

(18) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסתקכ"ט. וש"נ.

את משך זמן היום (כשם שאי אפשר להאריך ולקצר את ענין המקום), אעפ"כ, נותן הקב"ה ליהודי כח,¹
אפשרות ויכולת (וכיון שיש ביכולתו, הרי הוא מחוייב לעשות זאת) לנצל גם את הענינים שאינם בשליטת
סתם אנשים, ובנדר"ד, עצם הזמן – לעשותו יו"ט, ומצד זה בא החיוב "לבסומי" .. עד לא ידע", ובאופן
שאינן זה ענין של הידור או הוספה בענין הפורים, אלא עצם ענין הפורים הוא להיות במעמד ומצב ד"עד
דלא ידע".⁵

וביחד עם זה מראה יהודי "קנין", שאע"פ שנמצא במעמד ומצב ש"לא ידע בין ארור המן לברוך
מרדכי"¹¹, הרי זה מתבטא אצלו בתנועה של קירוב לבבות ובנוגע לענין של מצוה – שזהו החיוב דפורים
ב"משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים"²².

ז. ויש להוסיף בנוגע ל"מתנות לאביונים" – ביאור דיוק הלשון "מתנות לאביונים", מתנה דייקא,⁹
ולא צדקה (כהלשון הרגיל בנוגע לאביונים)²³:

החילוק בין צדקה למתנה הוא – שצדקה ניתנת לאדם הנצרך וזקוק לעזרה, בגלל שהנותן מרחם על
מי שנמצא בדרגה שלמטה ממנו, ולכן נותן לו צדקה; ואילו ענין המתנה הוא באופן הפכי – כהכלל
בגמרא (שהובא בפוסקים)²⁴ "אי לאו דעביד נייחא לנפשי לא הוה יחיב לי' מתנתא", והיינו, שנתנת
המתנה היא סימן לכך שנותן המתנה קיבל נחת רוח ועונג ממקבל המתנה, ונח"ר ועונג זה באים לידי
ביטוי בכך שנותן לו מתנה.

ויש להוסיף, שמעלה זו היא לא רק לגבי ענין הצדקה כפי שנקרא אצל אומות העולם, אלא גם לגבי
ענין הצדקה כפי שנקרא בלשון הקודש.

ובהקדם המדובר פעם בארוכה²⁵ שבלשונות אומות העולם (ברוסית וכיו"ב) נקרא ענין הצדקה בשם
שמורה על ענין של קרבן, או ענין של רחמנות, או ענין של ירידה וכו', והיינו, שזהו ממון ששייך אליו
(לעשיר הנותן), אלא שיוורד ממעמדו ומצבו, ועושה טובה ומקריב חלק מההון ששייך אליו ונותנו
להזולת (העני) – אף שלא חייב לו מאומה, והלה לא משלם עבור זה [שהרי אם הוא משלם לו, הרי זה
ענין של חליפין או מסחר וכיו"ב, ולא צדקה, שפירושה שעשיר נותן לעני, ומה שהעשיר מקבל עבור
זה – הרי הוא מקבל מהקב"ה, ולא מהעני, שהוא רק סיבה לזה], כיון שיש לו לב טוב ורך, ומרחם
עליו וכו'.

אבל "צדקה" בלשון הקודש היא מהשורש של "צדק", והיינו, שאין זו עשיית טובה למישהו, ולא
ענין של קרבן, כך, שיש לו ברירה להתנהג באופן אחר, אלא זהו ענין המוכרח ע"פ צדק ויושר; בשעה
שנותן צדקה יודע שזהו רק קיום חובתו – מילוי שליחות של הקב"ה, ואם אינו נותן צדקה, הרי הוא
היפך מ"צדיק" ש"צדקות אהב"²⁶, והרי יודעים מהו התואר שבו נקרא מי שהוא היפך מ"צדיק" ...!

כלומר: בני מסתכלים באופן אחר על כל ענין הצדקה – שנתנת צדקה לעני מורה רק שהוא אדם
שהולך בדרך הצדק, ואינו רוצה לעשות רשעות, וכיון שאינו רוצה לעשות רשעות, לכן מוכרח ליתן
צדקה – "צדקות אהב".

ובלשון קודש גופא – ניתוסף בפורים שהנתינה לאביון היא לא רק "צדקה", אלא "מתנה":

לא זו בלבד שהנתינה לאביון אינה כמו אצל אוה"ע, באופן שיוורד ממעמדו ומצבו ומקריב קרבן
ליתן משלו להזולת, אלא גם מי שהגיע כבר לדרגה שיוודע שנתנת הצדקה הו"ע של צדק ויושר (ולולי
זאת הרי זה נכלל בתואר המיוחד של היפך הצדיק) – אין זה מספיק, אלא צריך לידע יתירה מזה, שזהו
באופן הפכי – שהעני עושה לו טובה, כמארוז²⁷ "יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני העני עושה עם
בעה"ב"; לא זו בלבד שלאחרי מאה ועשרים שנה, בעוה"ב, יקבל תמורת זה משהו או הרבה, ואז יווכח

(22) אסתר ט, כב. (25) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"ז ע' 18. ח"ט ע'

(23) ראה גם שיחת ש"פ צו, שושן פורים תשי"ד סכ"א (תורת מנחם – התוועדיות ח"א ע' 143). וש"נ.
(24) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א (ובעין משפט שם).
(26) תהלים יא, ז.
(27) ויק"ר פל"ד, ח.

1 אם העסק הי' כדאי, אלא הנתינה היא באופן שמרגיש בשעת מעשה שהמקבל "עביד נייחא לנפשי",
2 ולכן צריך (לא רק לעשות ענין של "צדק", אלא) ליתן לו "מתנה", באופן ש"כל הנותן בעין יפה הוא
3 נותן"²⁸.

4 והרי ב"עין יפה" נכלל לא רק הענין ד"המפייסו"²⁹, היינו, שלא ליתן צדקה בפנים זועפות (כמבואר
5 בפוסקים³⁰ דברים קשים על זה), כי אם בסבר פנים יפות, בפנים מאירות ובפנים שוחקות, אלא זהו ענין
6 שנוגע גם בכמות כפשוטו – שהרי מצד הנתינה "בעין יפה" ה"ה נותן "יותר מדאי"³¹ (יותר מכפי שסוכם
7 לכתחילה).

8 ונוסף על הדיוק ד"מתנות" (מתנה, ולא צדקה) – ניתוסף גם הדיוק "מתנות) לאביונים", ולא
9 לעניים²³:

10 אביון – הוא עני אפילו לגבי עניים, כפירוש רש"י³² ש"אביון" הוא "תאב לכל דבר", והיינו, שהתואר
11 "עני" יכול להיות רק בענין אחד, אבל עדיין יש לו מעלות בענינים אחרים, ואילו "אביון" פירושו שבנוגע
12 לכל דבר איזה שיהי' הרי הוא "תאב" לזה, כיון שאין לו מאומה.

13 וכן הוא גם ברוחניות – שכאשר מסתכלים עליו לא רואים אצלו ענין של מעלה. ולכאורה: איזו
14 שייכות יש לו עמו? ! ואם יש איזו שייכות – הרי זה באופן שעושה לו טובה לירד ממדרגתו הנעלית
15 ולהתעסק עם משהו שאין לו מעלה כלל, עד ל"אביון" כפשוטו שאין לו מאומה.

16 אך הענין ד"עד דלא ידע" שבפורים מהפך זאת – שגם בראותו "אביון", הרי לא זו בלבד שאינו מביט
17 עליו מלמעלה למטה, שהוא הנותן שעושה לו טובה ונותן לו צדקה, אלא אדרבה: הוא מכיר בכך
18 שה"אביון" עושה "נייחא לנפשי", כיון שע"י ה"אביון" יש ביכולתו לזכות במצוה מיוחדת שלא הי' יכול
19 להגיע אלי' לולי מציאות האביון – מצות הצדקה ש"שקולה כנגד כל המצוות"³³, שהרי אי אפשר לקיים
20 מצות הצדקה ע"י נתינה לעשיר, כי אם לעניים דוקא (כדברי הגמרא במסכת סוכה³⁴: "צדקה – לעניים,
21 גמילות חסדים – בין לעניים בין לעשירים"),

22 וכיון שע"י שישנה מציאות של אביון בעולם יש ביכולתו לקיים מצוה ששקולה כנגד כל המצוות
23 כולם – הרי אין לו תענוג גדול בעולם יותר מזה; וא"כ, אביון זה, שעל ידו הגיעה אליו הזכות לקיים
24 מצוה זו – מרויח לקבל ממנו מתנה גדולה ביותר, בדוגמת מי שזימן לו עסק טוב ביותר שעל ידו יכול
25 להרויח ללא טירחא יתירה שלא לפי ערך!

26 וכאן רואים גודל מעלתו של יהודי – שגם בשעה שמקיים החיוב "לבסומי .. עד דלא ידע", אין זה
27 גורם לו רגש של גדלות ("ווערן באַ זיך גרויס"), או לעשות דברים פראיים כו', אלא להיפך: כשפוגש
28 אביון ביום זה שבו נמצא במעמד ומצב ד"עד דלא ידע", אזי נעשה היחס שלו עם האביון באופן שאינו
29 מביט עליו מלמעלה למטה, ועושה לו טובה ונותן לו צדקה, וכיון שיש לו לב טוב, נותן לו צדקה ביד
30 רחבה, צדקה גדולה ביותר, אלא מה שנותן לו – הרי זה בתור "מתנה", בגלל ש"עביד נייחא לנפשי",
31 שעל ידו זכה לאושר הכי גדול שיכול להיות לו בחיים, ולמדרגה הכי נעלית שיכול להגיע אלי', ולכן,
32 אין זה אלא מן היושר ליתן לו לכל-הפחות מתנה טובה ויפה!

33 ח. ומזה מובנת ההוראה בפשטות:

34 כשמדובר אודות הפצת היהדות בכל מקום ומקום, אפילו במקומות שנראה שאין שם כאלו שכדאי
35 להתעסק עמהם, כיון שאין בהם מעלה, להיותם במעמד ומצב של "אביון" ש"תאב לכל דבר", כיון שאין
36 לו מאומה, ועד שהוא למטה מ"אביון", שאפילו אינו "תאב", כיון שאינו יודע שחסר לו משהו, וגם אם

(28) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(32) משפטים כג, ו. פ' ראה טו, ד. תצא כד, יד.

(29) שם ט, ב. א. ירושלמי פאה פ"א ה"א. וראה תניא פל"ז (מח),

(ב).

(30) ראה שו"ע יו"ד סרמ"ט ס"ג.

(31) פרשב"ם שם עא, א. וראה גם תורת מנחם – התועדויות

(34) מט, ב.

חנ"ז ע' 312. וש"נ.

יודע שחסר לו, אינו חפץ בכך – הנה הדרישה של ימי הפורים היא, שביחד עם "משלוח מנות איש לרעהו", צריך ליתן גם "מתנות לאביונים" (ואדרבה: כדברי הרמב"ם³⁵ ש"מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות... בשלוח מנות לרעיו"), היינו, להתעסק גם עם עניים, ואפילו עם "אביונים", וליתן להם (לא צדקה, אלא) באופן של מתנה.

והקב"ה לא נשאר בעל-חוב, ונותן לכל אחד ואחד "מתנות לאביונים" – שהרי בהשוואה להקב"ה, כל "נכרא" הוא בדרגת "אביון", כי, כמה שיהי' לאדם, הרי זה שלא בערך לגבי "לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות"³⁶, הן בנוגע לכסף וזהב כפשוטו, והן בנוגע לכסף וזהב ברוחניות; ונותן זאת לא רק באופן של צדקה, אלא באופן של מתנה, ש"כל הנותן בעין יפה נותן", "יותר מדאי" (יותר מכפי שסוכם לכתחילה) – "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"³⁷, למטה מעשרה טפחים.

ומשמחת פורים ממשיכים על כל השנה כולה – לבטל את המן זורעו וזרעו (כפי שישנו בדורנו זה ובפרט בשנים האחרונות), באופן ש"נפל פחד היהודים עליהם"³⁸, "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"³⁹, ולא כמו בערב פורים, שהי' צורך בהענין ד"נקהלו"⁴⁰ ובענין של מלחמה, אלא כפי שנעשה בפורים – מתוך שמחה וטוב לבב, באופן ד"ונוח בארבעה עשר בו"⁴¹, "ונוח בחמשה עשר בו"⁴², מתוך מנוחה אמיתית, וטוב הנראה ונגלה לכל אחד ואחת בישראל.

* * *

ט. בהמשך להמדובר לעיל (ס"ז) בענין "מתנות לאביונים", יש לבאר מאמר תמוה ביותר שמצינו בגמרא⁴³: "רבי מכבד עשירים" – שכבר עמדו רבים על מאמר זה שלכאורה אינו מובן:

כבוד – שייך למי שיש לו מעלות. ואילו "עשיר" – יכול להיות גם מי שקיבל בירושה הון גדול שלא עמל בו ולא עסק בזה; ויכול להיות גם ש"עשיר יענה עזות"⁴⁴, או "עושר שמור לבעליו גו"⁴⁵ באופן שהוא היפך טובתו (כפי שנאמר בנוגע לקרח⁴⁶), כיון שמנצל את העושר לענין הפכי. וא"כ, מהו הטעם ש"רבי מכבד עשירים"?

הגמרא לא אומרת שרבי מכבד עשירים צדיקים – אם הם צדיקים, הי' רבי מכבדם בלאה"כ, גם אם לא היו עשירים; ומזה מובן שרבי כיבד עשיר, מבלי הבט אם יש לו עוד מעלות. ולכאורה טעמא בעי.

והגע עצמך: רבי סידר את המשנה, שהיא היסוד של תושבע"פ; והי' במעמד ומצב שלא הי' זקוק למישהו אחר, כדברי הגמרא⁴⁷ שלא פסקו על שולחנו לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, וכפי שהפליגו חז"ל בכ"מ⁴⁸ אודות גודל הפלגת עשירותו של רבי; וח"ו לחשוד ברבי שרצה לומר למישהו דבר שלא חשבו בלבו, כדי לפעול אצלו דבר-מה. ובודאי שכל מה שאמר בפה, הי' בהתאם למחשבתו בלבו, וכאשר כיבד מישהו בחיצוניות, הרי זה בגלל שכך הי' בפנימיות.

ולכאורה אינו מובן כלל – מדוע מגיע לעשיר כבוד: אם הוא מנצל את העשירות לדברים טובים – הרי הוא עושה דבר טוב, ומקיים כמה מצוות, ולכן מגיע לו כבוד; אבל גם לעני מגיע כבוד אם הוא מקיים מצוות רבות; והרי לא נאמרו כאן שום הגבלות ותוארים להורות שמדובר אודות סוג מיוחד של עשירים?!

(43) עירובין פו, רע"א.

(44) משלי יח, כג.

(45) קהלת ה, יב.

(46) ראה פסחים קיט, א. וש"נ.

(47) ע"ז יא, א.

(48) ראה ברכות מג, א. נז, ב (וש"נ). שבת קיג, ב (וש"נ).

ועוד.

(35) הלי' מגילה פ"ב הי"ז.

(36) חגי ב, ח. וראה קידושין בסופה.

(37) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(38) אסתר ח, יז.

(39) שם ט, א.

(40) שם, ב. ועוד.

(41) שם, יז.

(42) שם, יח.

- 1 י. והביאור בזה – כפי שדובר פעם בארוכה⁴⁹:
- 2 כאשר רבי ראה עשיר – ידע בוודאות שאין זה מצד כחו ועוצם ידו; יש פסוק מפורש בחומש⁵⁰
- 3 שאסור לומר "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (ועד שהסמ"ג⁵¹ מונה זאת במנין המצוות), ולא
- 4 בגלל שזוהי עבירה סתם, אלא זהו בפשטות היפך האמת; וכיון שכן, הרי בודאי נתקיים בו מ"ש⁵² "כי
- 5 ה' אלקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל", והיינו, שהקב"ה בחר בו ליתן לו עשירות.
- 6 וכיון שרבי ידע מה היא עשירות, הרי ידע שעשירות יכולה להביא למעמד ומצב ד"וישמך ישורון
- 7 (ולאח"ז) ויבעט⁵³.
- 8 – וכהדיוק בזה, שלא נזכר כאן השם "יעקב", ואפילו לא השם "ישראל", אלא השם "ישורון" דוקא,
- 9 כידוע שג' שמות אלו הם ג' דרגות מלמטה למעלה: יעקב – דרגא הכי פחותה, שהרי תיכף כשנולד
- 10 נאמר⁵⁴ "ויקרא שמו יעקב"; ורק לאחר כן, כאשר "שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"⁵⁵, אזי נקרא
- 11 בשם "ישראל"; ולאחרי כן, כאשר "ויהי בישראל מלך"⁵⁶, אזי נקראים בשם "ישורון". וכמבואר בקבלה
- 12 וחסידות⁵⁷ ענינם של ג' דרגות אלו בספירות ובכחות הנפש.
- 13 ועז"נ "וישמך ישורון ויבעט", שהמעמד ומצב ד"וישמך יכול לפגוע לא רק כשנמצאים בדרגת יעקב,
- 14 או אפילו בדרגת ישראל, אלא גם כשנמצאים בדרגת "ישורון", יכול להיות שהמעמד ומצב ד"וישמך
- 15 יביא לידי "ויבעט". –
- 16 וכיון שהקב"ה בודאי לא יעבור על הציווי "לפני עור לא תתן מכשול"⁵⁸, כמארז"ל (במד"ר פ'
- 17 משפטים⁵⁹) "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות ולשמור", הרי מובן, שכאשר הקב"ה נותן
- 18 ליהודי עשירות, "וישמך", בודאי יש לו כחות עצומים להבטיח שלא זו בלבד שהמעמד ומצב ד"וישמך
- 19 לא יביא אותו לידי "ויבעט", אלא יהי' בכחו למלא את שליחותו של הקב"ה.
- 20 ובענין זה לא נוגע מעמדו ומצבו של העשיר בפועל:
- 21 עצם העובדה שהקב"ה נתן לו עשירות, מהוה הוכחה שיש לו כחות נעלים ביותר,
- 22 ולא רק כחות נעלים שאין להם שייכות לחייו בעוה"ז הגשמי והחומרי, לגופו ונפשו הבהמית –
- 23 שהרי נותנים לו עשירות כפשוטה, ששייכת לגופו ונפשו הבהמית, ושייכת לזמן ומקום שבהם הוא נמצא,
- 24 ועשירות זו ניתנה לו ע"י הקב"ה – "הוא הנותן לך כח לעשות חיל" – שמקיים את הציווי "לפני עור
- 25 לא תתן מכשול".
- 26 ולכן הי' רבי מכבד עשירים – כי, בידעו גודל הנסיונות שישנם לעשירים,
- 27 – כפי שידע ממה שהי' אצלו, והרי תמיד לא הי' רבי מרוצה ממעמדו ומצבו, שלכן, בכל פעם שראה
- 28 ענין נעלה, בכה רבי ואמר "יש קונה עולמו בשעה אחת"⁶⁰, ואילו הוא אינו שייך לזה... וידע מה שהוצרך
- 29 לעבור כדי שעשירותו תהי' כדבעי, עד שהגיע למעמד ומצב שהי' יכול לזקוף אצבעותיו ולומר "לא
- 30 נהניתי (מעוה"ז) אפילו באצבע קטנה"⁶¹ –
- 31 ובידעו שהקב"ה בודאי אינו עובר על הציווי "לפני עור לא תתן מכשול", ידע להעריך את הכחות
- 32 עצומים שיש לעשירים, ולכן הי' מכבדם.

(57) ראה לקו"ת נצבים מה, רע"א. אוה"ת וישלח (כרך ה) תתעז, ב. שמות ע' עח ואילך. ברכה ע' א'תתג ואילך. ע' א'תתסג. ע' א'תתע ואילך. תורת מנחם – התועדויות חל"ה ס"ע 151 ואילך. ועוד.

(58) קדושים יט, יד.
(59) שמו"ר פ"ל, ט.
(60) ע"ז יו"ד, ב. וש"נ.
(61) כתובות קד, א.

(49) ראה תורת מנחם – התועדויות ח"א ריש ע' 179. וש"נ.

(50) עקב ח, יז.
(51) מל"ת סד.
(52) שם, יח.
(53) האזינו לב, טו.
(54) תולדות כה, כו.
(55) וישלח לב, כט.
(56) ברכה לג, ה.

יא. ומזה למדים הוראה גם עכשיו – שהרי התורה היא נצחית⁶²:

כאשר ישנו מישהו שהוא עשיר כפשוטו, בכסף וזהב, בשכל או במדות, או ביכולת, שיש ביכולתו לעשות דברים שאחרים אינם יכולים לעשותם, אין לו לחשוב שכל מה שיעשה, גם אם הוא עושה פחות מהשני, מגיע לו תודה שאינו במעמד ומצב ד"וישמך ישורון ויבעט" ... אלא אדרבה: עליו לדעת שכיון שעשאוהו עשיר, נתנו לו כחות עצומים, וכיון ש"לא ברא (הקב"ה) דבר אחד לבטלה"⁶³, עליו לנצל את כל הכחות במילואן.

וכפי שמצינו בגמרא⁶⁴ בפרט בנוגע לצדקה, שכאשר ראו מה שאירע לבתו של נקדימון בן גוריון, ושאלו היתכן: הרי נתן צדקה לרוב – ה' המענה ש"כדבעי ל' למיעבד לא עבד" ! ולכאורה: הרי נתן שלא בערך יותר ממה שנתנו אחרים? – אלא כיון שהקב"ה מינה אותו שליח על הון עצום, ונתן לו כחות עצומים ואפשרויות גדולות, עליו לעשות כפי שיש ביכולתו – "כדבעי ל' למיעבד", ואם לאו, חסר בעיקר מילוי תפקידו ושליחותו בעלמא דין, ועד שמגיע על זה עונש מר ועצום.

וזוהי הוראה לכל אחד ואחת, שכאשר מתבוננים במה שצריך לעשות, אין מקום כלל להשתמש ב"קנה המדה" של השתוות עם חבריו, לוודא שלא יעשה פחות ממנו, ובפרט אם יוסיף קצת יותר מהשני, אזי מגיע לו כבר עוה"ז ועוה"ב וכל הענינים! ... – בודאי מגיע לו ויתן לו הקב"ה כל הענינים הטובים, ועד לבני חיי ומזוני ריחי כפשוטו, אבל עליו לדעת, שרק כאשר מנצל את כל האפשרויות שיש לו, "כדבעי ל' למיעבד", ועד באופן של "דים גו' והותר" (כמ"ש בנוגע למשכן)⁶⁵, אזי יודע שמילא את השליחות שניתנה לו מהקב"ה.

אמנם, עפ"ז יכולים להתיירא מצד גודל האחריות כו'. אך על זה אמרו רז"ל שאין הקב"ה מבקש אלא לפי כחן⁶⁶, ובודאי נתן ל"עשיר" (באיזה ענין שיהי') הכחות הדרושים לו, כך, שלמרות ש"כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו"⁶⁷, ניתן לו יצ"ט גדול יותר וכחות גדולים יותר, שיוכל לנצל את ה"יצרו גדול", ולמלא את שליחותו במילואה, ואדרבה – יהי' אצלו גם הענין שזכות הרבים מסייעתו.

ואם כל הדברים הנ"ל אמורים בנוגע לכל אחד ואחת ובנוגע לכל ימות השנה – עאכו"כ בנוגע לפורים, שאז ישנו הענין ד"כל הפושט יד נותנין לו" (כהלשון הברור שהובא בפוסקים⁶⁸, ונרמז גם בגמרא במסכת ב"מ⁶⁹), והיינו, שכיון שרואה שפלוני פושט יד, הרי בודאי שהכוונה היא אליו, שהוא יהי' הנותן, ולכן צריך ליתן ללא הבחנה כלל מי ומה כו', ולא זו בלבד שלא יחסר אצלו, אלא אדרבה: עי"ז יתוסף אצלו באופן ש"ארבע הידות יהי' לכם"⁷⁰, שהקב"ה יתן לו ד' פעמים ככה מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.

* * *

יב. בהמשך להמדובר לעיל (ס"ד) אודות דברי המדרש בביאור דיוק לשון הכתוב "דתייהם שונות" (ולא אחרות וכיו"ב), שרומז על הענין ד"שיניהון ורברבן", שאוכלים ושותים ביו"ט כו' – עדיין צריך להבין:

הענין של שמחת יו"ט ע"י אכילה ושתי' – יכולים לרמז בכמה אופנים ולשונות הקשורים עם ענין השמחה בכלל ואכילה ושתי' בפרט. וא"כ, למה בחרו לבטא ענין זה בלשון "שונות" שקשור עם "שיניים" דוקא?

(68) ראה רמב"ם הל' מגילה פ"ב הט"ז. שו"ע או"ח סתרצ"ד ס"ג.
(69) עח, ב ובפרש"י. וראה גם שיחת פורים דאשתקד סע"ב (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ה ע' 367). וש"נ.
(70) ויגש מז, כד.

(62) תניא רפי"ז. ובכ"מ.
(63) שבת עז, ב.
(64) כתובות סו, ב ואילך.
(65) ויקהל לו, ז.
(66) תנחומא נשא יא. במדבר פ"ב, ג.
(67) סוכה נב, סע"א.

1 ולכאורה – אדרבה:

2 ענין השמחה בשייכות לאכילה ושת' אינו קשור עם ענין השיניים – שהרי ענין השיניים הוא רק
3 הכנה לענין האכילה, והיינו, שכאשר המאכל הוא דבר גוש גדול שאי אפשר לבלוע ולעכל אותו, אזי יש
4 צורך ללעוס בשיניים, כלשון הכתוב⁷¹: "ויגרס בחצץ שיניו", שע"ז מפרשים וטוחנים את המאכל שיהי'
5 ראוי לעיכול ובנקל כו', ואז יוכל להיות דם ובשר כבשרו;

6 ואילו ענין השמחה – מצד ההנאה שבאכילה, שעל זה היא גם אמירת הברכה – קשור עם הנאת
7 החיך והגרון, אבל לא עם השיניים.

8 ויתירה מזה: הצורך בשיניים הוא רק לאכילת בשר, אבל לא לשתית יין; והרי ענין השמחה הוא הן
9 בבשר והן ביין, ואדרבה: בשו"ע הל' יו"ט⁷² פוסק רבינו הזקן ש"עכשיו שאין בית המקדש קיים אין
10 יוצאים ידי חובת שמחה אלא ביין", "כיון שאין לנו בשר שלמים" כמו "בזמן שבית המקדש הי' קיים
11 (ש)היו אוכלין בשר שלמים לשמחה" (ולכן יש חיוב מן התורה לשתות יין ביו"ט, גם בחול המועד).

12 וא"כ, לא זו בלבד שהיו יכולים אלא היו צריכים למצוא לשון אחר, שמורה על ענין עיקרי באכילה
13 ושת', ולא ענין השיניים, שהוא רק הכנה לאכילה, ולשת' אינו שייך כלל?!

14 וכאמור, שבתורה מדויק לא רק תוכן הענין, אלא גם התיבה שבה משתמשים כדי לבטא את תוכן
15 הענין.

16 יג. ויש לומר הביאור בזה:

17 החילוק בין אכילה ושת' סתם לאכילה ושת' של יהודי הוא – שאכילה ושת' סתם היא באופן
18 שאוכל ושותה כל מה שמוצא, ללא בחינה קודמת; ואילו אצל יהודי, יש צורך בהקדמת בחינה בנוגע
19 לכל ענין, ובפרט בנוגע לאכילה ושת' – שבזה תלוי טבע הגוף ובמילא טבע האדם, כמבואר במפרשי
20 התורה לפרשיות שמיני וראה⁷³ בטעם איסור אכילת חיות ובהמות טורפים ודורסים, לפי שכתוצאה מזה
21 נעשית תכונה בלתי-רצויה בנפש האדם, ועד שיש ליזהר גם שהתינוק לא יינק ממינקת שאינה בת ישראל,
22 כיון שזה פועל בטבעו של הולד היונק⁷⁴.

23 הנהגתו של יהודי צריכה להיות באופן ש"החכם ניכר .. במאכלו ובמשקו כו'" (כמ"ש הרמב"ם⁷⁵),
24 ולכן, קודם שאוכל ושותה צריך לבחון ולברר אם צריך לאכול ולשתות דבר זה או שאסור (ועכ"פ אינו
25 ראוי) לאכול ולשתות דבר זה.

26 וזהו תוכן כל ריבוי ההלכות בטושו"ע ונושאי-כליהם בסימנים הקשורים עם אכילה ושת' – החל
27 מתחילת חלק יורה דעה: הלכות שחיטה, שעל ידה מכינים את הבהמה שתהי' ראוי' למאכל אדם –
28 "אתם קרויין אדם"⁷⁶, וכן כל ההלכות שלאח"ז, עד הלכות תערובות, שתוכנם להורות ליהודי כיצד לאכול
29 ולשתות.

30 וגם אחרי שכבר סיים את כל החלק הראשון של יורה דעה, עדיין אינו יכול לאכול ולשתות, אלא
31 צריך לברך תחלה – כדברי הגמרא⁷⁷ "כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל", "כאילו נהנה מקדשי
32 שמים", "כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל שנאמר⁷⁸ גוזל אביו ואמו כו'", "מאי תקנת' .. ילך אצל
33 חכם מעיקרא וילמדנו ברכות כו'"; והרי לימוד הלכות ברכות אינו ענין של קטנות, וכדברי הגמרא⁷⁹
34 "האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים .. מילי דברכות", ו"מברכותיו של אדם ניכר כו'"⁸⁰ אם הוא בציר
35 אדם, או שהוא "בור" – היפך ציור אדם, בדוגמת שדה בור⁸¹.

(77) ברכות לה, סע"א ואילך.

(78) משלי כח, כד.

(79) ב"ק ל, א.

(80) ברכות נ, רע"א.

(81) ראה פיהמ"ש להרמב"ם אבות פ"ה מ"ז.

(71) איכה ג, טז.

(72) או"ח סתקכ"ט ס"ז.

(73) רמב"ן שמיני יא, יג. פ' ראה יד, ג.

(74) ראה רמ"א יו"ד ספ"א ס"ז.

(75) הל' דעות רפ"ה.

(76) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

ובכן: בנוגע לאברי האדם – שזהו מה שרואה המן (שהרי גוי אינו רואה את נשמתו של יהודי, כי
 אם את החיצוניות, שזהו מה שיכול למשש בידים) – הנה חלק הגוף שבוחן ומברר אם להכניס המאכל
 או המשקה לפיו אם לאו, הרי זה השפתיים והשיניים, שכן, כדי שהאדם יוכל לאכול ולשתות, יש צורך
 שהשפתיים יהיו פתוחות, והשיניים לא יהיו קמוצות, ואז יכולים השיניים לפעול פעולתם – לפרר ולטחון
 את המאכל (כולל גם זריקת הפסולת), ורק לאחר שנעשה רך וראוי למאכל אדם, יכניסנו בקרבנו.⁸²
 ובוזה גופא יש חילוק בין השפתיים לשיניים – כמאדו"ל⁸³ שהם "שתי חומות, אחת של עצם ואחת
 של בשר", והיינו, שהשפתיים הם אמנם חומה, אבל זוהי חומה רכה, משא"כ שיניים שהם דבר קשה
 כמו עצם (ולא רק כמו בשר ועור או שפתיים), שזה מורה על עמידה בחוזק ותוקף ("ער שפארט זיך
 איין"), מבלי יכולת לשנותו.
 וזהו שכאשר המן רואה שבנ"י אוכלין ושותין כו', ובאכילתם ובשתייתם גופא שונים הם מכל עם,
 כיון שזוהי אכילה ושתי' שבאה לאחר בחינה וברור אם זהו דבר הראוי להיות דם ובשר כבשרו – הרי
 הוא מבטא זאת בענין השיניים דוקא ("דתייהם שונות", "שיניהון רברבן"), כיון שבהם ישנו ענין הבחינה
 וגם ענין החוזק והתוקף (משא"כ שפתיים, שאין בהם ענין הבחינה, וגם ה"חומה" היא ללא חוזק ותוקף).
 וענין זה מתאים גם עם המשך טענת המן "דתייהם שונות מכל עם", "דלא אכלי מינן" (ועד ש"אם
 אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהן . . אינו שותהו")⁸⁴ – שכשם שבענין השינוי בדת ("דתייהם שונות")
 מרומז ענין השיניים ("שיניהון רברבן"), כך גם לאיך גיסא, שבענין השיניים יש רמז על ענין השינוי
 בדת, כי, ע"י ענין השיניים נעשה אצלם ענין האכילה והשתי' באופן שונה מאשר אצל אומות העולם.
 יד. ועפ"ז מתורץ איך תובעים מיהודי דבר והיפוכו:
 מחד גיסא – "מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע"⁸⁵, וביחד עם זה אומרים שענין זה צריך
 להיות באופן של קיום מצוה, ולא להרוס גדרו של עולם.
 ולכאורה: כיון שנמצא במעמד ומצב ש"לא ידע", הרי אינו יודע מה שנעשה עמו... וא"כ, יכול לעולל
 מי יודע מה ("ער קען דאך אָפּטאָן כ'ווייס וואָס..."), שהרי "יצר לב האדם רע מנעוריו"⁸⁵, ובפרט בהיותו
 במעמד ומצב ד"לבסומי", והרי יודעים המסופר בתחלת החומש מה אירע כתוצאה ממעמד ומצב של
 שכרות ("וישכרו"⁸⁶), ועד ש"שיכור" אינו ראוי לתפלה ולברכת המזון וכו'.⁸⁷ ואילו בפורים הרי זה בסדר
 הפוך: אומרים לו שהמצוה היא להגיע למעמד ומצב ד"לא ידע", ואעפ"כ הרי זה באופן שבשעת מעשה
 הרי הוא מקיים מצוה!
 והתירוצ' על זה – שגם בשעה שאוכלים ושותים בפורים, הרי זה באופן ש"דתייהם שונות", והיינו,
 שלפני שמיסב "לבסומי", יש אצלו ענין ה"שיניים", שמורה על ענין הבחינה, ובאופן של חומה קשה
 ותקיפה, כך, שהאכילה ושתי' היא בהקדמת ברכה, ומתוך כוונה לקיים מצוה, ולכן מובטח לו שלא יבוא
 מזה דבר בלתי טוב, כמ"ש⁸⁸ "שומר מצוה לא ידע דבר רע".
 טו. ועפ"ז תתורץ גמרא תמוהה – כמדובר כמ"פ שדוקא קושיות חזקות, להיותן בפשטות, לא
 נעמדים עליהם:
 לאחר מאמר הגמרא "מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע כו'" – מסופר בגמרא: "רבה ורבי
 זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי, איבסום, קם רבה שחטי' לרבי זירא וכו'".
 ולכאורה אינו מובן:
 החיוב "לבסומי" הוא בנוגע לאופן קיום התקנה שקבעו ימי הפורים ל"מי משתה ושמחה"²² – לשנה

(85) נח ח, כא.

(86) שם ט, כא.

(87) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסצ"ט וסוסקפ"ה. וש"נ.

(88) קהלת ח, ה.

(82) ראה גם תו"א ויחי מז, רע"ד. תורת מנחם – התוועדויות

חי"ד ע' 33.

(83) ערכין טו, ריש ע"ב.

(84) מגילה יג, ב.

1 הבאה, כשמרדכי ואסתר שלחו את "אגרת הפורים הזאת השנית"⁸⁹, ומובן, שאז חגגו את ימי הפורים
2 כרצון מרדכי ואסתר, ובמכ"ש וק"ו: אם בשנים שלאח"ז חגגו את ימי הפורים כפי ש"מיחייב איניש
3 לבסומי" – עאכו"כ שמיד לאחר הנס, לשנה הבאה, בודאי חגגו את ימי הפורים עם כל ההידורים.

4 והנה, מהזמן שבו נקבע היו"ט דפורים עד לזמנם של רבה ור' זירא, עברו ריבוי שנים – שהרי המאורע
5 דפורים הי' בתחלת בנין בית שני, שעמד לאח"ז עוד ארבע מאות שנה לערך (שהרי בית שני עמד ארבע
6 מאות ועשרים שנה⁹⁰), ואילו רבה ור' זירא הם אמוראים שהיו לאחר התנאים, לאחר חתימת המשנה
7 ע"י רבי, שהי' בזמן התחלת החורבן, ובזמן האמוראים גופא לא היו רבה ור' זירא הדור הראשון של
8 האמוראים.

9 וא"כ, איך יתכן שבמשך כל השנים כולם לא אירע אף פעם מאורע ד"קם כו' ושחטי' כו'" כפי שאירע
10 אצל רבה ור' זירא – הרי תמיד היו יהודים דתיים שקיימו תומ"צ, ועאכו"כ בנוגע למצוה הקשורה עם
11 ענין של שמחה, שלא כ"כ קשה לקיימה... כך, שבודאי היו כו"כ שקיימו את המצוה "לבסומי" עם כל
12 ההידורים, "עד דלא ידע", ואיך יתכן שבמשך מאות שנים לא אירע אף פעם מקרה ש"קם כו' ושחטי'
13 כו'" – זהו דבר שלגמרי אינו ע"פ טבע?!

14 ולאידך גיסא: כיון ש"שומר מצוה לא ידע דבר רע" – איך קרה המאורע ש"קם רבה ושחטי' לר'
15 זירא"?!

16 וכאמור, אף אחד לא נעמד על זה!

17 טז. ובכן, התירוץ על זה מבואר בגמרא עצמה – ש"למחר בעי רחמי ואחיי":

18 הסיבה לכך שהי' יכול לקרות המאורע ד"קם רבה ושחטי' לר' זירא" היא – בגלל שאצלו הי' יכול
19 להיות הענין ד"שחטי'" רק למשך זמן קצר, ומיד "למחר בעי רחמי ואחיי"⁹¹; אבל אצל מישהו אחר
20 שלא הי' בכחו לבקש רחמים ולהחיותו – לא הי' קורה מאורע כזה, כי לא יתכן שכתוצאה מקיום החיוב
21 "לבסומי .. עד דלא ידע" יהי' דבר בלתי-רצוי, דכיון שעושה זאת לשם מצוה, "שומר מצוה" – אזי
22 "לא ידע דבר רע".

23 ועפ"ז מתורץ הפלא שעד רבה ור' זירא לא הי' סיפור כזה (שהרי אם כבר אירע דבר כזה לפני"ז, לא
24 היתה הגמרא מספרת זאת אודות רבה ור' זירא) – כיון שמאורע זה הוא דבר חידוש, כיון שזהו היפך
25 הכלל ש"שומר מצוה לא ידע דבר רע", ולכן מבארת הגמרא שמאורע זה אירע רק בגלל ש"למחר בעי
26 רחמי ואחיי".

27 ואעפ"כ סבר רבה שמאורע זה הי' בלתי רצוי (ולכן לא עשה זאת בשנה הבאה) – כי, רבה החזיק
28 את עצמו רק ל"בינוני", כדברי הגמרא במסכת ברכות⁹²: "אמר רבה כגון אנא בינוני", ולכן לא רצה
29 לסמוך על עצמו, שמסתמא הוא "שומר מצוה", ומסתמא אין לו פניות; ומה שהצליח בפעם הזו להחיותו
30 ("בעי רחמי ואחיי") – תלה זאת בזכותו של ר' זירא, שהי' צדיק גמור, ובודאי לא הי' מגיע לו להיות
31 במעמד ומצב כזה.

32 יז. ונקודת הענין:

33 אילו חייו של יהודי בעולם היו בכחות עצמו, "כחי ועוצם ידי"⁹³ – הרי זה דבר והיפוכו לדרוש
34 ממנו להיות במעמד ומצב ד"לא ידע", וביחד עם זה, שתהי' מצוה בדבר ("מיחייב איניש כו");

35 אבל כיון שזהו ציווי של הקב"ה, שהוא למעלה ממדידה והגבלה, ועד שיכולים להיות אצלו שני
36 הפכים בבת אחת – הנה מצד הקב"ה אין מניעה שיהודי יהי' במעמד ומצב ד"לא ידע", ובשעת מעשה
37 יקיים מצוה בשלימותה, ובאופן שלא יבוא מזה דבר בלתי רצוי.

(92) סא, ב. וראה תניא עם לקוט פירושים מרבתינו נשיאנו

פ"א (ע' כא).

(89) אסתר ט, כט ובפרש"י.

(90) ב"ב ג, ריש ע"ב ובפרש"י. ע"ז ט, רע"א ובפרש"י.

(91) ראה גם לקו"ש חל"א ס"ע 181 ואילך.

יח. ובנוגע לענינו:

לדרוש זאת מכל אחד מהמסוכים – עלול להיות מזה "רעש" ("א טומל"); אבל לכל-הפחות יש לקיים הענין ד"עד דלא ידע" ע"י אחד, שנים או שלשה, מתוך כוונה (והוסיף בבת-שחוק: ומוטב ללא כוונה) להוציא י"ח את כל הקהל, מקטנם ועד גדולם⁹³.
ויה"ר שיתקבל הדבר ברצון, וע"ז תומשך גם השמחה ללא מדידות והגבלות, ועד שיעלה הפורץ (שפרץ גדרו של עולם) לפנייהם⁹⁴, ואז יקויים הענין ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁹⁵ למטה מעשרה טפחים, ובאופן שגם גויי הארץ "נברכו בך גוי' ובזרעך"⁹⁵.

* * *

יט. דובר לעיל (ס"ד) אודות דברי המפרשים בביאור טעם החיוב "לבסומי בפוריא", כפירוש רש"י: "ביין" – שזהו לפי שכל עניני הפורים היו קשורים עם יין.
ובפרטיות – לא רק מפלת המן היתה "במשתה היין", שאז אמרה אסתר "איש צר ואויב המן הרע הזה"⁹⁶, "ויאמר המלך תלוהו . . ויתלו את המן"⁹⁷, אלא כבר בהתחלת הענין – כשהקב"ה הקדים רפואה למכה, ע"י כל המאורע עם ושתי, כדי שאסתר תהי' מלכה במקומה (כמבואר בדברי חז"ל בכ"מ⁹⁸) – נאמר⁹⁹ "ביום השביעי כטוב לב המלך ביין", שאז צוה אחשוורוש "להביא את ושתי המלכה"⁹⁹, "ולא באה"¹⁰⁰, ולכן, "מלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה"¹⁰¹. ונמצא, שכל הענין מתחלה ועד סוף, מהקדמת הרפואה למכה ועד לרפואה בפועל, הי' קשור עם משתה היין.
ולכן חוגגים גם את נס הפורים במשתה היין – "לבסומי" "ביין" (נוסף לכך שגם בכל הימים טובים שענינם "מועדים לשמחה" ישנו ענין היין – "אין שמחה אלא ביין"¹⁰², ועד ש"אין אומרים שירה (שענינה שמחה) אלא על היין"¹⁰², והיינו, שאפילו השירה בביהמ"ק בשבחו של הקב"ה היתה דוקא בעת ניסוך היין ע"ג המזבח, ועאכו"כ בנוגע לשמחה כפשוטה בעוה"ז, כאשר הגוף ונפש הבהמית יכולים לבלבל כו', בודאי יש צורך בענין היין, ואז יכולה להיות שמחה אמיתית – כרצון הקב"ה שכל עניניו של יהודי יהיו באמת).

כ. ויש לבאר בנוגע למ"ש "ביום השביעי כטוב לב המלך ביין":

ובהקדים – שכל הענינים שבעולם הם בדיוק גם בפרטיהם, שהרי כל ענין הוא בהשגחה פרטית, וכידוע תורת הבעש"ט¹⁰³ שהשגחה פרטית היא לא רק במין המדבר, אלא אפילו במין הדומם, ולא רק בענינים עיקריים, אלא אפילו בענינים טפלים, ובלשון הידוע שגלגולו של עלה ברוח באופן מסויים היא מצד השגחה פרטית בדבר, ועאכו"כ בענינים עיקריים, ובענינים שהפרטים שבהם נכתבו בפירוש בתורה. ולכאורה אינו מובן: מה נוגע הענין ד"ביום השביעי כטוב לב המלך ביין"? – הרי נוגע רק הענין שאסתר הוכתרה למלכה, ולמאי נפק"מ כל פרטי הענינים שהי' זה "ביום השביעי כטוב לב המלך ביין"; וא"כ, הי' צריך להכתב רק סיפור המעשה שנוגע לענין, ללא הפרטים שלכאורה אינם משנים מאומה?!
כא. ויובן ע"פ דברי הגמרא¹⁰⁴ "יום השביעי שבת היי'":

אף שבפשטות קאי "ביום השביעי" על ה"משתה שבעת ימים"¹⁰⁵ שעשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הברירה (לאחרי המשתה "לכל שריו ועבדיו"¹⁰⁶ במשך "שמונים ומאת יום"¹⁰⁷), ולכן מתאים לומר

(93) ראה גם שיחת פורים דאשתקד בסופה (תורת מנחם – התועדויות חנ"ה ריש ע' 374). ורש"י.
(94) ע"פ מיכה ב, יג.
(95) ויצא כח, יד.
(96) אסתר ז, ו.
(97) שם, ט"ו"ד.
(98) ראה אלשיך למג"א א, ט. אור חדש למהר"ל למג"א א, כ. ועוד.
(99) אסתר א, יא.
(100) שם, יז.
(101) שם, יט.
(102) ברכות לה, א. ורש"י.
(103) ראה כש"ט בהוספות סקע"ט ואילך. ורש"י.
(104) מגילה יב, ריש ע"ב.
(105) אסתר א, ה.
(106) שם, ג.
(107) שם, ד.

- 1 על זה "ביום השביעי", בה"א הידיעה, להיותו יום השביעי ל"משתה שבעת ימים" שנזכר לפנ"ז –
 2 מפרשת הגמרא שהכוונה בזה היא גם ליום השביעי בימות השבוע: "שבת הי".
- 3 ולכאורה: מהי ההוכחה על זה?
- 4 ויש לומר, שענין זה מוכרח מצד הדיוק האמור לעיל – למאי נפק"מ אם מאורע זה הי' "ביום
 5 השביעי", או לפנ"ז או לאח"ז?!
- 6 ולכן¹⁰⁸ מפרשת הגמרא ש"יום השביעי שבת הי", ומבארת בהמשך הדברים: "במדה שאדם מודד
 7 בה מודדין לו, מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה בנות ישראל .. ועושה בהם מלאכה בשבת", ולכן
 8 נענשה בשבת – "ביום השביעי כטוב לב המלך וגו'".
- 9 וזהו גם הביאור בכללות המאורע – דלכאורה, הן אמת שאסתר היתה צריכה להיות מלכה, אבל עדיין
 10 אין זה טעם מספיק להעניש את ושתי, ובלשון הכתוב¹⁰⁹: "השופט כל הארץ לא יעשה משפט" (בתמי')
 11 – כיון שבלאה"כ הוצרכה ושתי להעניש על שעשתה מלאכה בבנות ישראל בשבת, ולכן צירפו ביחד את
 12 שני הענינים (ענשה של ושתי, ומלכותה של אסתר).
- 13 כב. ויש להוסיף ולבאר המשך דברי הגמרא בענין זה – שלכאורה אינו מובן כלל, וכבר עמדו על
 14 זה המפרשים, אבל ביאורם עדיין דורש ביאור:
- 15 על הפסוק "ביום השביעי כטוב לב המלך ביין" – שואלת הגמרא¹⁰⁴: "אטו עד השתא לא טב לבי'
 16 בחמרא" (בתמי') – דלכאורה, בכל זמן שאחשורוש שתה יין, הי' טוב לבו ביין, ובפרט ב"משתה" שעשה
 17 לכל שריו ועבדיו "כשבת המלך .. בשנת שלש למלכו"¹¹⁰, "כשנתישבה מלכותו (שמתחילה הי' דואג
 18 שיצאו ישראל מתחת ידו, כשיגמרו שבועים שנה לגלות בבל) .. כיון דחזי דמלו שבעין ולא איפרוק,
 19 אמר השתא ודאי תו לא מיפרקי"¹¹¹, וא"כ, למה נאמר "ביום השביעי כטוב לב המלך ביין", שמשמעותו,
 20 שביום אחר לא הי' "טוב לב המלך ביין"?!
- 21 ועל זה מתרצת הגמרא: "יום השביעי יום שבת הי', שישאל אוכלין ושותין, מתחילין בדברי תורה
 22 ובדברי תשבחות, אבל אומות העולם¹¹² שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא בדברי תפלות, וכן בסעודתו
 23 של אותו רשע, הללו אומרים מדיות נאות, והללו אומרים פרסיות נאות, אמר להם אחשורוש .. רצונכם
 24 לראותה וכו'".
- 25 והקשו במפרשים¹¹³: מה נוגע לאחשורוש שביום השבת ("ביום השביעי") "שישראל אוכלין ושותין,
 26 מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות" – וכי מצד זה יהי' "טוב לב המלך (אחשורוש) ביין"?!
- 27 ולאידך גיסא: "אומות העולם שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא בדברי תפלות" – הרי זה לאו
 28 דוקא בשבת,
- 29 – "ישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה כו'", הרי זה שייך ליום השבת, כי, בימות החול
 30 עסוקים בני בחרישה וזריעה כו', "בזעת אפיק תאכל לחם"¹¹⁴, ולכן, מה ש"אוכלין ושותין מתחילין
 31 בדברי תורה", הרי זה שייך ליום השבת.
- 32 וכדאיתא במדרש¹¹⁵ על הפסוק¹¹⁶ "ויקהל משה", "אמר הקב"ה (למשה) עשה לך קהלות גדולות
 33 ודרוש לפנייהם ברכים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים [כשבנ"י הולכים אל "ארץ
 34 נושבת"¹¹⁷, "ארץ טובה ורחבה"¹¹⁸, ששם צריכים לעסוק בחרישה וזריעה – מה יהי' עם לימוד התורה?

(113) ראה עץ יוסף לע"י שם.

(114) בראשית ג, יט.

(115) יל"ש ר"פ ויקהל.

(116) ר"פ ויקהל.

(117) בשלח טז, לה.

(118) שמות ג, ח. ועוד.

(108) ראה גם חדא"ג מהרש"א כאן.

(109) וירא יח, כה.

(110) אסתר שם, ב"ג.

(111) מגילה יא, ב (ובפרש"י).

(112) ומ"ש בדפוסים שלנו: "עובדי כוכבים" – הרי זה מצד

הצנזור.

ובלשון הגמרא¹¹⁹: "אפשר אדם חורש .. אדם זורע .. תורה מה תהא עליי" [להקהיל קהלות בכל שבת
ושבת .. ללמוד ולהורות לישראל דברי תורה", והיינו, שכיון שיום השבת אסור בכל המלאכות, הרי זה
הזמן העיקרי ללימוד התורה. – אמנם גם בכל יום מוכרח להיות לימוד התורה, שהרי זוהי מצות עשה
מן התורה, אבל בכל יום, ישנו מי שיוצא ידי חובתו בלימוד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית¹²⁰, ולא
באופן ש"מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות", דהיינו לימוד מתוך שמחה והתרחבות והתפשטות
גדולה, שזמנו ביום השבת, שבו אין עוסקים בעובדין דחול, ועאכו"כ לא במלאכות.
אבל "אומות העולם שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא בדברי תיפלות" – הרי זה לא דוקא ביום
השביעי, אלא כן הוא הסדר גם ביום רגיל ("אין מיטן אַ מיטוואָך"), כפי שרואים במוחש –
וא"כ, מהו הענין ש"כטוב לב המלך ביין" ה' דוקא "ביום השביעי" (ש"שבת היי") – מהי השייכות
ד"יום השביעי" לאחשוורוש; אצלו ה' צריך להיות ענין זה גם ביום הששי וביום החמישי, בכל שבעת
הימים? !
ולכן יש מפרשים¹¹³, ש"כטוב לב המלך ביין" קאי על מלכו של עולם, כדאיתא במדרש¹²¹ ש"מלך"
שנאמר במגילה קאי על הקב"ה, מלכו של עולם, וכמו "נדרה שנת המלך"¹²², "שנת מלכו של עולם"¹²³;
וענין זה שייך במיוחד ל"יום השביעי", "שבת היי", כיון שאז "ישראל אוכלין ושותין (ו)מתחילין בדברי
תורה ובדברי תשבחות"; משא"כ בששת ימי החול ש"אדם חורש .. אדם זורע", "בזעת אפיך תאכל
לחם".
אבל, ביאור זה אינו מספיק – כי, הן אמת שע"ד הדרש, וכן ע"ד הרמז והסוד, ישנו הפירוש
ש"המלך" קאי על מלכו של עולם, אבל עדיין ישנו הכלל "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"¹²⁴, ובודאי צ"ל
הסברה בענין הנ"ל גם לפי פשוטו של מקרא.
ועד"ז בנוגע לשאר התירושים שמצינו בענין זה¹²⁵ – שאינם מובנים בפשוטו של מקרא.
כג. ובכן, כמו בכל הקושיות – התירוץ מובן בפשטות לגמרי:
מאמר הגמרא על הפסוק "ביום השביעי כטוב לב המלך ביין", בא בהמשך למאמר¹²⁶ על הפסוק
שלפנ"ז¹²⁷ "והשתי" כדת אין אונס גו' לעשות כרצון איש ואיש" – "מרדכי והמן, מרדכי, דכתיב¹²⁸ איש
יהודי, המן, איש⁹⁶ צר ואויב", כפירוש רש"י: "הם היו שרי המשקים במשתה".
ובכן:
במשך ששה ימים ראשונים של המשתה – הנה המן ה' מרוצה מזה שהיו אוכלים ושותים ועוסקים
בדברי תיפלות כו', אבל מרדכי – בודאי לא נהנה מזה שגויים אוכלים ושותים כו', ואם היו יהודים
שאכלו ושתו ונהנו מסעודתו של אותו רשע, בודאי טען להם מרדכי: מה אתם עושים כאן?! לכו
והתעסקו עם עניני יהדות! ...
ומזה מובן, שבנוגע לששת הימים הראשונים אי אפשר לומר "כטוב לב המלך ביין", שדבר זה תלוי
במילוי התנאי של אחשוורוש שתהי' שתיית היין "כרצון איש ואיש", "מרדכי והמן" – שהרי לא נשלם
התנאי ששתיית היין תהי' גם כפי רצון מרדכי.
וזהו מה שנתחדש "ביום השביעי", ש"שבת היי" – דכיון שמצוה לענגו באכילה ושתית¹²⁹, בשר שמן
ויין ישן, ה' מרדכי מרוצה מזה שיש יין ישן, ועאכו"כ שהמן ה' מרוצה מזה שגם ביום השבת יכולים
לעסוק בדברי תיפלות; ולכן, דוקא ביום השביעי ה' יכול להיות "טוב לב המלך ביין", כיון שנשלם
התנאי שתהי' שתיית היין "כרצון איש ואיש", "מרדכי והמן" (לא רק המן, אלא גם מרדכי).

(119) ראה (לדוגמא) עיני שמואל – עין החכמה לע"י שם.
מנות הלוי למג"א עה"פ. ועוד.
(120) מגילה יב, א.
(121) אסתר ו, א.
(122) אסתר א, ח.
(123) שם ב, ה.
(124) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסרמ"ב. וש"נ.

(119) ברכות לה, ב.
(120) מנחות צט, ב.
(121) אסתר פ"ג, י"ד.
(122) אסתר ו, א.
(123) מגילה טו, ב.
(124) שבת סג, א. וש"נ.

- 1 אבל אעפ"כ, אין לחשוב שבנ"י היו אוכלים ושותים כמו האוה"ע ח"ו שעוסקים בדברי תיפלות –
- 2 שהרי באופן כזה לא הי' יכול להיות הענין ד"ביום השביעי כטוב לב המלך ביין" באופן של הקדמת
- 3 הרפואה למכה, ע"י מפלת ושתי והקמת אסתר למלכה, כיון ש"אין קטיגור נעשה סניגור" 130 – אלא
- 4 כהמשך דברי הגמרא: "שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות, אבל אומות
- 5 העולם שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא בדברי תיפלות",
- 6 ואין זה רק חילוק כללי בין הנהגת בני"י להנהגת אוה"ע, אלא הגמרא מספרת מה שאירע "ביום
- 7 השביעי כטוב לב המלך ביין" – "וכן בסעודתו של אותו רשע" – שישראל היו מתחילין בדברי תורה
- 8 ובדברי תשבחות, ואילו אוה"ע היו מתחילין בדברי תיפלות.
- 9 וזהו המשך המאמרים בגמרא: "לעשות כרצון איש ואיש", "כרצון מרדכי והמן", ולכן הנה רק "ביום
- 10 השביעי כטוב לב המלך ביין" (משא"כ במשך כל ששת הימים, "עד השתא לא טב לבי" כו"), כיון
- 11 ש"יום השביעי שבת הי', שישראל אוכלין ושותין", ולכן הי' זה גם "כרצון מרדכי", ובאופן שהי' ניכר
- 12 החילוק שבין ישראל לאוה"ע, שישראל "מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות, אבל אומות העולם ..
- 13 אין מתחילין אלא בדברי תיפלות"; וענין זה נוגע למפלת ושתי, ובאופן ש"מלכותה יתן המלך לרעותה
- 14 הטובה ממנה" – לאסתר, כדי שלאח"ז יוכל להיות ביטול הגזירה של "איש צר ואויב המן הרע הזה".
- 15 כד. וע"פ המדובר כמ"פ שכל ענין בתורה הוא הוראה,
- 16 – שהרי התורה אינה ספר היסטורי שמספר סיפורים, וכפי שמצינו בזהר פ' בהעלותך 131 דברים
- 17 קשים על מי שאומר שהתורה היא ספר של סיפורי מאורעות, אפילו מאורעות שאירעו לבנ"י; בתורה
- 18 מסופר אמנם אודות מאורעות שאירעו לבנ"י, אבל הסיבה לכך שהתורה מספרת זאת היא בגלל שיש
- 19 בזה הוראה ליהודי כיצד צריך להתנהג במקומו ובזמנו, ולדוגמא: כאשר לומדים מגילת אסתר, צריך
- 20 ללמוד מזה כיצד להתנהג בדור זה, במקומו ובזמנו –
- 21 הרי מובן שגם בענין הנ"ל יש הוראה – שכאשר יהודים מתאספים יחד ואוכלים ושותים, בהכרח
- 22 שיהיו "מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות".
- 23 והגע עצמך:
- 24 מדובר אודות יהודים שיש להם שייכות למרדכי, ובמילא מובן שהאכילה ושתי' היא באופן שאין
- 25 שום שאלה בנוגע לכשרות, ומברכים לפני האכילה, ולאחרי' ברכת המזון, והרי יש דעה שע"י ברכת
- 26 המזון יוצאים י"ח אמירת דברי תורה ("שלשה שאכלו על שולחן אחד וכו'") 132;
- 27 ואעפ"כ אומרת הגמרא שלא די בכך; יהודי אינו יכול לצאת י"ח באכילה ושתי' של הגוף, אלא יש
- 28 צורך שגם לנשמה תהי' אכילה ושתי', ולכן, כאשר "ישראל אוכלין ושותין (מיד) מתחילין בדברי תורה
- 29 ובדברי תשבחות".
- 30 כה. וזוהי הוראה שלדאבוננו זקוקים לה במיוחד במדינה זו:
- 31 ישנם כמה ענינים שמקשרים דוקא עם עריכת "באנקעט", שבו אוכלים ושותים. ובכן, ישנם החושבים,
- 32 שכיון שהסעודה היא "גלאַט כשר", ומברכים לפני' ולאחרי', ועושים זאת מתוך כוונה טובה, לאסוף
- 33 כסף עבור מוסד טוב שראוי וצריך לתמוך בו כדי לפתחו וכו' – הנה בכך יוצאים ידי חובתם.
- 34 ועל זה אומרת הגמרא, שלא כך היא ההנהגה של בני"י; "ישראל אוכלין ושותין – מתחילין בדברי
- 35 תורה ובדברי תשבחות".
- 36 וזאת – גם כאשר נמצאים יחד עם מרדכי, וביום השבת, שאז אין צורך בענינים נוספים, כיון
- 37 שהאכילה והשתי' היא בעצמה מצוה, שהרי דוקא ע"י בשר שמן ויין ישן מקיימים את המצוה לכבד
- 38 ולענג את השבת,

(132) ראה פרש"י ורע"ב לאבות פ"ג מ"ג.

(130) ברכות נט, רע"א. וש"נ.

(131) ח"ג קנב, א.

- כפי שמביא רבינו הזקן בשו"ע מיד בהתחלת הלכות שבת¹²⁹ (עוד לפני שמדובר אודות ערב שבת) ¹
 שיש חיוב ד"כבוד ועונג" (ומאריך בזה בקונטרס אחרון¹³³ גם בנוגע לדעת הרמב"ם¹³⁴) — ²
 וא"כ, הרי זה באופן נעלה יותר מאשר ב"באנקעט" שבו אוכלים ושותים כבני אדם, ואח"כ אוספים ³
 כסף — שעצם האכילה ושת' אינה באופן שיש חיוב לאכול ולשתות, אלא הצורך בזה הוא רק כדי שיהי' ⁴
 "כטוב לב המלך ביין"... שיהיו במצב רוח טוב, ובמילא יתנו את הכסף שצריך ליתן עבור המטרה ⁵
 הראוי; ואילו בנדו"ד, הרי זה באופן שהאכילה ושת' עצמה היא מצוה בפני עצמה, ⁶
 ואעפ"כ אומרת הגמרא שאכילה ושת' כשלעצמה אינה ההנהגה של בני, אלא כאשר "ישראל אוכלין ⁷
 ושותין — מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות". ⁸
 ומזה מובן, שלא יוצאים י"ח באמירת "פשט'ל" או אפילו ענין אמיתי, כדי לסיים לאח"ז שצריכים ⁹
 ליתן כסף, וכפי שהיו אומרים ברוסיא¹³⁵: "זשיד דאָוואַי גראָש"י"... ¹⁰
 הנהגה כזו אינה באופן ש"מתחילין בדברי תורה"; ההתחלה היא ב"מגבית", אלא כדי להגיע לזה ¹¹
 הרי הוא משתמש בתורה בתור "תרעא"¹³⁶ לדרתא... כדי להביא את פלוני לקיום מצות הצדקה; ¹²
 ואילו ההנהגה של בני צריכה להיות באופן שכאשר מתאספים יחדיו, צריכים להיות מונחים באמירת ¹³
 דברי תורה ותשבחות להקב"ה. ¹⁴
 — לאח"ז צריכים אמנם לאסוף כסף, כפשוט, ובשביל זה יש צורך שפלוני ישמע רא' מהתורה, ¹⁵
 ובלשון הגמרא¹³⁷: "דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים", שצריך ליתן כסף לצדקה ¹⁶
 עבור ישיבה, בית הכנסת וכיו"ב; אבל, חוץ מזה צריך להיות ענין עיקרי ש"מתחילין בדברי תורה ובדברי ¹⁷
 תשבחות" לשם אמירת דברי תורה ותשבחות בלבד. ¹⁸
 כו. ומכאן — הערה בענין הדורש תיקון יסודי במדינה זו: ¹⁹
 דובר כמ"פ אודות דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר ש"עמוד הצדקה" הוא הענין שעליו עומדת ²⁰
 ארצות-הברית¹³⁸, שכן, כמות הצדקה שניתנת בארה"ב היא "כנגד כולם" וכו', והנתינה היא באופן נעלה ²¹
 ביותר — מתוך הרחבה ומתוך מנוחה, שמחה וטוב לבב, ועבור הדברים הנכונים, ו"כדבעי לי' למיעבד"¹³⁹. ²²
 אבל, אין זה מבטל את הצורך ב"שלשה עמודים" שעליהם "העולם עומד"¹³⁹; צדקה היא רק אחד ²³
 מהם, ונוסף לזה יש צורך גם בתורה — "דברי תורה", ו"עבודה" — "דברי תשבחות", ש"תפלות במקום ²⁴
 תמידים (עבודה) תקנום"¹⁴⁰. ²⁵
 ולהעיר: חסידים מספרים שאדמו"ר האמצעי הרשה לעצמו ("זיך פאָרגינט") לומר שרצונו שכאשר ²⁶
 שני אברכים נפגשים יחדיו, ידברו אודות יחודא עילאה¹⁴¹. — כאן לא מדובר על ענין זה; אבל המדובר ²⁷
 אודות דברי הגמרא הנ"ל במסכת מגילה — הרי זו הוראה לא רק עבור "שפיץ חב"ד"... יחידי סגולה, ²⁸
 או מהדרין מן המהדרין; זהו סיפור פשוט בתורה, אלא שסיפור בתורה, מלשון הוראה¹⁴², מהוה הוראה ²⁹
 ברורה — שכאשר "ישראל אוכלין ושותין", אזי מיד "מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות". ³⁰
 לאחר כן, אם אתה רוצה לערוך "מגבית", ולהביא רא' מהתורה, נגלה חסידות וקבלה — לבריאות ³¹
 ("געזונטערהייט"), אבל לפני כן והעיקר — ש"מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות", והיינו, ³²
 שההתחלה והפתיחה לכל הענינים היא — שצריך להישמע דבר תורה, בנגלה ובחסידות ובשניהם גם יחד, ³³
 ובמילא ישנם גם דברי תשבחות להקב"ה, ואז ישנה הצלחה שלא בערך בכל הענינים שלאחריהם, ³⁴
 ונמשכת הצלחה גם בענינים שלפניהם. ³⁵

(139) אבות פ"א מ"ב.

(140) ברכות כו, א"ב.

(141) ראה סה"ש תש"ב ע' 104.

(142) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם

הרד"ק). זח"ג נג, ב.

(133) סק"א.

(134) ה"ל שבת פ"ל ה"א-ג.

(135) ראה גם תורת מנחם — התועדויות חל"ו ריש ע' 57.

(136) ל' חז"ל — שבת לא, ריש ע"ב. ועוד.

(137) מגילה לא, א. ועוד.

(138) ראה גם תורת מנחם — התועדויות חנ"ב ע' 176. וש"נ.

- 1 וכאמור, הוראה זו אינה רק עבור יחיד סגולה, עבור חסידים מיוחדים וכיו"ב, אלא זוהי הוראה
2 אפילו עבור אלו שבאים לסעודתו של אחשוורוש, ואפילו עבור אלו שהגמרא¹²⁶ אומרת עליהם ש"נהנו
3 מסעודתו של אותו רשע"!
- 4 וכמשנ"ת פעם בארוכה¹⁴³ מה היתה הטענה נגדם:
- 5 בשלמא ללכת לסעודה שבה הי' מרדכי בראש – "כרצון איש ואיש", "מרדכי כו" – שכשם שהבטיח
6 שהיין לא יהי' יין נסך, שאז אין זה "כרצון מרדכי", הבטיח גם שהסעודה תהי' "גלאט כשר";
- 7 אבל הטענה היא – למה הולכים ל"סעודתו של אותו רשע"? ... – אם לא היתה זו סעודה של "אותו
8 רשע" שאינו מניח לבנות את ביהמ"ק, ספק הדבר אם הי' הולך להשתתף בה; אבל כיון שמדובר אודות
9 "אותו רשע" שיש לו כח לעכב את גאולתן של ישראל ובנין ביהמ"ק, לכן נחפז ללכת לשם כדי שהלה
10 יחלוק לו כבוד ...!
- 11 והקושיא הכי גדולה היא: גם אם יש לך כוונה טובה בעצם ההליכה – מדוע אתה נהנה מסעודתו של
12 אותו רשע? ! עליך לבנות על כך שאתה מוכרח להשתתף בסעודתו של אותו רשע (כיון שלולי זאת אינך
13 יכול לפעול דבר טוב כו'), ולא זו בלבד שאינך בוכה על זה, אלא אתה נהנה מזה שאותו רשע מכבד
14 ומזמין ומושיב אותך בראש, ונותן לך לאכול מסעודתו!
- 15 ובכן: אפילו בנוגע ליהודים כאלו ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע" – אומרת הגמרא שהטעם לכך
16 ש"ביום השביעי כטוב לב המלך ביין" הוא בגלל ש"ישראל אוכלין ושותין – מתחילין בדברי תורה
17 ובדברי תשבחות"!
- 18 ועאכו"כ עתה שחיים בזמן שכאשר אומרים ענין טוב בנגלה ואפילו ענין טוב בחסידות [אף שבעבר
19 לא היו גורסים שבשביל זה יש לטפוח על שכמו ולומר לו שהוא "משכיל" ... אבל היום עושים גם זאת,
20 ובלבד שילמדו...], אזי אפילו הרשע יתחיל לאחוז ממנו, כשישמע שאמר ענין בנגלה או בחסידות
21 ש"הרעיש" ("עס האָט אויפגעשטורעמט") בגודל החידוש שבדבר!
- 22 כז. ובכן: מה שהי' עד עתה, לא נוגע; בעצם זה כן נוגע, אבל זה שייך לעבר; אבל עכ"פ מכאן
23 ולהבא, צריכים יהודים לדעת, שגם כאשר אוכלים ושותים בסעודה שהיא "גלאט כשר", ומברכים לפני'
24 ולאחרי', ומתוך כוונה טובה, באופן המתאים לסעודה שהיא "כרצון איש", "מרדכי, דכתיב איש יהודי"
25 – הרי זה רק הכנה כדי שיהיו "מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות".
- 26 ואז מובטחים אנו שכשם שבימים ההם הביאה הנהגה זו לסילוקה של ושתי ולמינוי' של אסתר
27 המלכה, ובכך הקדים הקב"ה רפואה למכה, שע"י אסתר באה גאולתן של ישראל, הנה גם עתה יהי' כן,
28 ועוד יותר מזה – שהרי בכחו של הקב"ה להראות שיכולים לפעול עי"ז שלכתחילה לא תבוא מכה
29 כלל, ויצאו י"ח בחשש בלבד, כיון ש"נפל פחד היהודים עליהם" ולכן "רבים מעמי הארץ מתיהדים"³⁸,
30 ובמילא – "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"¹⁴⁴, וכפי שמסיימים באמירת ההבדלה: "כן
31 תהי' לנו"¹⁴⁵.

* * *

- 33 כח. דובר לעיל (סי"ד) שאע"פ ש"מחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע", הנה ביחד עם זה
34 צריך להיות הסדר שיהי' הדבר באופן של מצוה, ועד שהתוצאה מזה תהי' "אורה ושמחה וששון
35 ויקר"¹⁴⁴, וכדרשת חז"ל¹⁴⁶ "אורה זו תורה, שמחה זה יו"ט, ששון זו מילה, ויקר אלו תפילין" (שזהו

(145) ראה גם שיחת פורים תשכ"ד בתחלתה (תורת מנחם –
התועדויות חנ"ב ע' 145 ואילך).
(146) מגילה טז, ב.

(143) ראה שיחת פורים תשכ"ח סמ"ב (תורת מנחם –
התועדויות חנ"ב ע' 145 ואילך). וש"נ.
(144) אסתר ח, טז.

כללות ענין המצוות, כמארז"ל¹⁴⁷ "הוקשה כל התורה כולה לתפילין", והרי הכוונה ב"תורה" כאן היא¹ לענין המצוות¹⁴⁸.

וההוראה מזה – שכאשר אוחזים בהנהגה ד"עד דלא ידע", והיינו, שרוצים לבטל את כל הענינים של גדרים והגבלות, ובלשון המדינה: "עסטאבלישמענט" – אין הענין בזה שיהי' "תוהו ובוהו", כך, שיכולים לעשות מה שרוצים ואיך שרוצים, והעיקר, לבטל את החילוק בין "ארור המן לברוך מרדכי"; הכוונה היא שלאחרי שיגיע למעמד ומצב ד"לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", אזי יהי' לו מבט עמוק יותר בהענין ד"ארור המן" ו"ברוך מרדכי".

וההוכחה לזה – מענין הפורים עצמו:

נס פורים לא הי' באופן שהמן לא יהי' "ארור" ומרדכי לא יהי' "ברוך" ח"ו – שהרי פורים פעל שתלו את המן על העץ, ומרדכי נעשה משנה למלך; אלא שבינתיים הי' מצב ד"לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי".

והענין בזה – שהבנת החילוק בין ארור המן לברוך מרדכי (מדוע המן צ"ל "ארור" ומרדכי צ"ל "ברוך") יכולה להיות באופן שטחי ("פלאטשיק") בלבד, בהסברה שטחית, מדוללת ("וואסערדיקע") ומתוך פשרות. ואז יכול להיות שהבנה זו לא תתקבל ולא תוקלט אצל מי שאינו רואה בזה עומק כו', כי אם שכל קטן והסברה קטנה, באופן של קטנות וצמצום, גבורות ודינים; ולכן, אין עצה אחרת מלבד לבטל קטנות זו, כדי שלאח"ז יוכל להגיע להבנה גדולה ורחבה ועמוקה יותר בענין זה.

כט. וכפי שהי' בימי הפורים:

כבר בהתחלת המגילה מסופר ש"איש יהודי הי' בשושן הבירה ושמו מרדכי"¹²⁸ – שהי' "ברוך"; ואילו בנוגע להמן – מסופר בגמרא במסכת מגילה¹⁴⁹ שהי' עבדו של מרדכי, והי' ספר¹⁵⁰, ככל פרטי הסיפורים על היותו בשפל המצב. ואפילו כשנתמנה כבר להיות מ"שבעת הסריסים .. היושבים ראשונה במלכות"¹⁵¹, הנה "ממוכן זה המן" הי' הקטן מכולם¹⁰⁴.

וכאשר הוצרכו לאח"ז להגיע לאופן נעלה יותר ב"ארור המן" ו"ברוך מרדכי", הנה בינתיים החריבו את כל המצב הקיים – שנעשה מעמד ומצב ש"לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", שהרי אחשוורוש לא ידע אם לעשות כרצון המן או כרצון מרדכי, ולא הי' מופרך אצלו ליתן הכל להמן, וכדברי הגמרא¹²³ ש"מלך הפכפכן הי'": תחילה ושתי ואח"כ אסתר, תחילה המן ואח"כ מרדכי;

אבל מצב זה הי' רק באמצע הדרך, ואילו הכוונה היתה – שלאח"ז יהי' מרדכי (לא רק סתם שר, כפי שהי' מקודם, אלא) "משנה למלך אחשוורוש"¹⁵², שענינו של משנה למלך הוא באופן ש"רק הכסא אגדל ממך" (כמ"ש בחומש¹⁵³), אבל בנוגע לכל שאר הענינים, "לא ירים איש את ידו ואת רגלו"¹⁵⁴ ללא ה"משנה למלך", שזהו מעמד ומצב שלא הי' לפניו אצל מרדכי,

ולאידך גיסא, בנוגע להמן – הנה תחילה הי' ממוכן השר השביעי, ועוד לפניו הי' ספר; ואלו עתה נעשה המצב גרוע שלא בערך – "ויתלו את המן על העץ אשר הכין".

ונמצא, שגם בהתחלת הענין הי' המעמד ומצב ד"ארור המן" ו"ברוך מרדכי", אבל אצל אחשוורוש הי' זה באופן ד"מהיכי תיתי", "כרצון איש ואיש – מרדכי והמן"; אבל לאח"ז הגיע לענין זה באופן עמוק יותר – שהמן צריך להתבטל ממצאותו לגמרי, ואילו מרדכי, הנה רק בגלל שבני נמצאים בגלות אינו יכול להיות המלך בעצמו, אבל הוא בדרגא הכי נעלית שיכולה להיות לאחר המלך – "משנה למלך", ש"רק הכסא אגדל ממך".

(147) קידושין לה, א. ויש"נ.
(148) ראה תורת מנחם – התועודיות חנ"ג ריש ע' 391.
וש"נ.
(149) טז, סע"א ובפרש"י. טז, א (ובגליון הש"ס). וראה יל"ש
אסתר רמז תתרנו.
(150) שם טז, א.
(151) אסתר א, יו"ד-יד.
(152) שם בסופו.
(153) מקץ מא, מ.
(154) שם, מד.

- 1 ל. וההוראה מזה – כמדובר לעיל (סכ"ד) שבכל ענין יש הוראה בנוגע לענינים שעל סדר היום בחיי
2 היום יום:
- 3 בנוגע להורים שבדורנו, יש כו"כ שרצו לפעול על ילדיהם שהנהגתם תהי' בסדר מסודר (ובלשונם:
4 "אויף אַ סטאַטעטשנעם אופן"), כדי שיהי' להם "מקום" נאה ומכובד בחברה, ובלשון המדינה: "מאָכן
5 אַ לעבן", ובגלל זה, עליהם להתנהג בדרך הצדק והיושר – שלא ליטול מה שלא שייך אליהם וכו', וללכת
6 "מחיל אל חיל" – בידיעות, או במסחר, בכסף וזהב וכיו"ב;
- 7 אבל לא הסבירו להם שצדק ויושר יש להם תוכן מצד עצמם, ומי שהוא אדם, צריך להתנהג כמו אדם,
8 ולא כמו בהמה – אע"פ שבשלשה דברים דומים בני אדם לבהמה: "אוכלין ושותין כבהמה וכו'"¹⁵⁵.
- 9 וכיון שכן, הרי לא יפלא שאין זה מתקבל אצל הנוער, שלהיותו צעיר, בעל מרץ וכחות רעננים כו',
10 יש לו גישה אחרת כו'.
- 11 ולכן, כאשר באים בטענות לנוער מדוע הם הולכים נגד הסדרים המסודרים (וכנ"ל בלשון המדינה:
12 "עסטאָבלישמענט") והורסים אותם – הנה לכל לראש צריכה להיות הטענה על ההורים והמחנכים,
13 – ובלשון הכתוב¹⁵⁶: "ואשימם בראשיכם", וכפירוש רש"י: "ואשמם, חסר יו"ד (לשון אשמה), לומר
14 שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם כו'" –
- 15 שכאשר רצו לפעול עליהם להתנהג כדבעי, הסבירו להם, שתכלית האדם היא – שתהי' לו דירה נאה,
16 חשבון בנק מכובד, מקום בראש השולחן ב"באָנקעט", ולא להסתפק במכונת "קאָדילאַק" אחת, אלא
17 לרכוש שתי מכונות, אחת לעצמו ואחת לאשתו... וכאשר ניתוסף ילד במשפחה – הנה תמורת הסדר
18 שהי' נהוג פעם לרכוש אות נוספת בס"ת, וכיו"ב, הנה הסדר עתה הוא, להבדיל, לפתוח חשבון נוסף
19 בבנק, ולהפקיד בו סכום כסף כדי להבטיח את פרנסתו כשיגדל, ומיד כשעומד על דעתו, צריכים לרכוש
20 עבורו מכונת, שהרי הוא צריך להיות איש בין האנשים!...
- 21 ובכן: כאשר כל היסוד שעליו בונים את ה"ארור המן" ו"ברוך מרדכי" הוא כדי להשיג דירה טובה
22 יותר, כדי שיבחרו אותו ל"קונגרס", או כדי שיושיבוהו בראש באסיפה של סוחרים וכיו"ב – לא יפלא
23 מדוע סוכ"ס מתפוצצת הסבלנות לסבול את השקר של בניית בנין על קנה רצון!...
- 24 לא "דירה", לא "קאָדילאַק" ולא ישיבה בראש ב"באָנקעט" היא התכלית; ענינים אלו יכולים לנצלם
25 לטוב, ולפעמים הרי זה באופן ש"עושר שמור לבעליו לרעתו"⁴⁵, רח"ל, כיון שע"י "וישמן" נעשה
26 "ויבעט"⁵³.
- 27 זוהי איפוא אשמתם של ההורים והמחנכים, שלא העניקו להם הבנה ויסוד חזק לדעת מה הסיבה
28 ש"המן" צ"ל "ארור" ו"מרדכי" צ"ל "ברוך".
- 29 אמנם, כיון שמעמד ומצב זה (של ביטול והירוס הסדרים כו') שבו נמצא הנוער עתה הוא רק אמצע
30 הדרך – אסור להניח להם לתעות בדרך, אלא צריך לחנכם בדרכי נועם ודרכי שלום, "חנוך לנער על פי
31 דרכו"¹⁵⁷, להביא אותם להבנה עמוקה יותר בהחילוק שבין "ארור המן" ל"ברוך מרדכי", ועי"ז יעמידו
32 מהם דור ש"כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'"¹⁵⁸.
- 33 לא. ואשרי חלקם של כל אלו שיתעסקו בזה – להעמיד את הנוער היהודי על דרך המלך, מלכו של
34 עולם.
- 35 ובפרט שהם בעצמם רוצים זאת, וצריכים רק לעורר אותם, לעזור להם ולהראות להם את עמוד האש
36 ועמוד האור, כדי ש'ה' יהי' לך לאור עולם"¹⁵⁹.

(158) ישע"י סא, ט.

(159) שם ס, כ.

(155) חגיגה טז, א.

(156) דברים א, יג.

(157) משלי כב, ו.

וכך מעמידים "צבאות ה'" 160 באופן שלא יחסר אף א' מבנ"י, וכמדובר כמ"פ 161 מדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שהגאולה מגלותנו זה תהי' באופן שאף אחד מישראל לא ישאר בגלות, אלא כולם יצאו אל הגאולה, שתהי' בעגלא דידן ובקרוב ממש.

ואשרי חלקם של כל מי שיביא עוד יהודי, עוד שנים ושלשה יהודים, לקבל פני משיח צדקנו, בקרוב ממש, למטה מעשרה טפחים, ו"שמחת עולם על ראשם" 162.

* * *

לב. בהמשך להמדובר לעיל בנוגע להתעסקות בענין החינוך, הנה ע"פ דברי הגמרא במסכת ב"מ 163 אודות גודל המעלה של "כל המלמד את בן חברו תורה" (יותר מאשר המלמד את בנו תורה), ועד ל"כל המלמד את בן עם הארץ תורה, (ש)אפילו הקב"ה גזור גזירה מבטלה בשבילי 164, שנאמר 165 ואם תוציא יקר מזולל (תלמיד חכם מעם הארץ) כפי תהי' – הרי מובן, שאלו שעוסקים עם הנוער (כמדובר לעיל), ועושים זאת מתוך התמסרות, ובדברים היוצאים מן הלב, וגם אם בפעם הראשונה לא הצליחו, אינם מתפעלים, אלא חוזרים ומדברים פעם שני' ושלישית, כך, שזוהי הדרגה היותר נעלית בהפצת היהדות וגם בהפצת המעיינות (שהרי במשך הזמן נעשים שייכים גם למעיינות), אזי נעשה אצלם הענין ד"כפי תהי'", כך, שיכולים לפעול את כל הענינים בכלל, ועאכ"כ לפעול אצל הקב"ה שיתן להם הצלחה בעבודה זו.

וכנהוג בימינו אלו, קשור כל ענין עם כמה פרטים, ובנדו"ד, קשורה עבודה זו לא רק עם טירחא בגופו, וגם טירחא בנשמתו (שהרי צריך לדבר באופן לבבי, בדברים היוצאים מן הלב, כנ"ל), אלא גם עם טירחא בממונו – שהרי פעולה זו קשורה עם מקום שבו יתאספו יחדיו, והמקום צריך להיות מתאים לא רק למי שאוחז כבר ב"ביטול במציאות" או עכ"פ ב"ביטול היש", ולכן לא איכפת לו איך נראה המקום, גדלו ויפיו כו' – דכיון שנאמר "חנוך לנער על פי דרכו", הרי זה צריך להיות מקום כזה שימשוך אותם לבוא לשם.

ולכן: אע"פ שלעצמו לא נוגע לו ענינים של נקיון ויופי וכו', להיותם ענינים חיצוניים, ואדרבה: אין החכמה מתקיימת בכלי כסף וכלי זהב, אלא בכלי חרס דוקא 166 – הנה במה דברים אמורים, לאחר שכתב אוחז בענין החכמה, אבל כאשר צריכים להפוך אותו ממעמד ומצב ש"לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", שיבוא להכרה פנימית ש"המן" מוכרח להיות "ארור", ו"מרדכי" מוכרח להיות "ברוך", הנה כדי למשוך אותו, צריך להכין מקום שיהי' מושך בחיצוניות, ועי"ז יפעלו עליו גם בפנימיות, עד שיבוא לידי הכרה שענין החיצוניות אינו נוגע, ועד שיבטל זאת מעצמו.

ומזה מובן, שכשם שגדול שכרם של העוסקים בענין זה באופן מידי, ע"י הטירחא בדיבור כו', בגופם ובנשמתם, כמו"כ אשרי חלקם של אלו שעוסקים בזה ע"י הכשרת האמצעים – כמו בתים, וכן שאר הענינים הדרושים כדי להמשיך ולעסוק בענין ההצלה ופיקוח נפשות ממש באופן גדול ורחב יותר, ועד לאופן של קיימא, שיביא לידי פירות ופירי פירות עד סוף העולם (כלשון הגמרא 167), וכפירוש החסידות – שעושים "סוף" לעולם מלשון העלם והסתרה 168, כך, שיהי' ניכר ש"נר מצוה ותורה אור" 169 הו"ע ששייך לכל אחד מישראל, מגדולם ועד קטנם, והיינו, שללא חילוק היכן נולד וכיצד חינוכו אותו ומה אירע עמו עד לרגע זה, צריך לידע שמכאן ולהבא מתחיל חשבון חדש, שהתורה היא "חיינו ואורך

כג. א. זח"ב טו, א. שבת נט, ב. תנחומא וירא יט).

165 ירמ' טו, יט.

166 ראה תענית ז, סע"א.

167 ע"ד כתובות רפ"ט. זבחים לו, ב. ועוד.

168 ראה תורת מנחם – התועדויות חנ"ד ע' 276. וש"נ.

169 משלי ו, כג.

160 בא יב, מא.

161 ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ט ריש ע' 295.

וש"נ.

162 ישע' לה, יו"ד. נא, יא.

163 פה, א (ובפרש"י).

164 וכן להיפך: "צדיק גזור והקב"ה מקיים" (ראה תענית

- 1 ימינו¹⁷⁰, ותורה היא הוראה בחיי יום יום, לימוד שמביא לידי מעשה¹⁷¹ – קיום המצוות, שעליהם נאמר¹⁷² "וחי בהם".
- 2
- 3 לג. וכאמור לעיל (סל"א) – שע"ז מעמידים כל נשמות ישראל, "צבאות ה'", שבקרוב יצאו לקבל
- 4 פני משיח צדקנו, יחד עם הספר-תורה שרבינו נשיאנו התחיל בכתיבתה, ונסתיימה הכתיבה בהשלמת
- 5 עשרים שנה¹⁷³, כך, שעכשיו הרי זה בבחי' "מבן עשרים שנה ומעלה"¹⁷⁴.
- 6 ולהעיר, שענין עשרים שנה ומעלה שייך גם לענין ד"עד דלא ידע" – כפי שמצינו¹⁷⁵ ש"עד עשרים
- 7 אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה, למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה, משום דלא שלטא
- 8 בה עינא" (שאינו רואה את הסכך, וסוכה היינו סכך, כשמה¹⁷⁶), "למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב
- 9 בצל סוכה (צל הסכך) אלא בצל דפנות"¹⁷⁷; והיינו לפי שכללות ענין הסוכה הוא המשכת המקיפים,
- 10 ובאופן שנמשכים בפנימיות, שזהו"ע נטילת לולב (יחד עם שאר המינים) בסוכה דוקא (כמבואר
- 11 בכ"מ¹⁷⁸), ולכן צ"ל חלל של עשרים אמה, אבל לא למעלה מעשרים.
- 12 אמנם, כללות ענין הסוכה נמשך מהעבודה דיוהכ"פ בענן הקטורת אשר על הכפורת¹⁷⁹, שזוהי
- 13 העבודה הקשורה עם בחי' היחידה שבנפש, שלכן היתה ע"י הכהן גדול, המיוחד שבכל ישראל, ביום
- 14 המקודש מכל הימים (בזמן), ובמקום המקודש מכל המקומות, כך, שנפגשים כל ה"יחידים" (בנפש, בזמן
- 15 ובמקום) ביחד¹⁸⁰, ועי"ז ממשיכים מיחידו של עולם, ולכן נקרא יוהכ"פ "יום אחד", כדאיתא במדרש¹⁸¹
- 16 על הפסוק¹⁸² "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד", "זה יום הכיפורים", בדוגמת "יום אחד" ש"הי' הקב"ה
- 17 יחיד בעולמו", כיון שרק "בשני נבראו המלאכים"¹⁸¹.
- 18 ומבחי' "יחיד" נמשך – ע"י יחידה שבנפש – עד למטה מעשרים אמה (אלא שהמשכה היא מבחי' שלמעלה מעשרים אמה), ובנוגע לכל בני", כפי שנחלקים מ"ראשיכם שבטיכם" עד ל"חוטב עציך"
- 19 ו"שואב מימך", אבל באופן ש"נצבים גו' כולכם לפני ה' אלקיכם"¹⁸³, וכפי שמפרש רבינו הזקן¹⁸⁴:
- 20 "לאחדים כאחד" (ולאח"ז נעשית החלוקה ד"ראשיכם שבטיכם גו' מחוטב עציך עד שואב מימך" באופן
- 21 אחר לגמרי, ע"ד האמור לעיל (סכ"ח) שלאחרי ה"לא ידע" נעשה הענין ד"ארור המן" ו"ברוך מרדכי"
- 22 (באופן אחר לגמרי),
- 23 ובאופן שפועל על ההנהגה המסודרת במשך כל ימי השנה – שתהי' שנה מבורכת, כפי שהברכה נמשכת מבחי' הכתר, שמצד עצמו הרי זה אמנם באופן ד"כחשכה כאורה"¹⁸⁵, אבל לאח"ז באה ההמשכה בפנימיות דוקא לבני¹⁸⁶ לומדי תורה ומקיימי מצוה.
- 24 ובאופן כזה יוצאים לקראת משיח צדקנו, שנשמתו היא בחי' היחידה של כללות כל הנשמות (כידוע
- 25 שבנשמות יש חילוקי דרגות – נפש רוח ונשמה, ועד למשה שנשמתו היא דרגת חי', ונשמת משיח היא
- 26 דרגת יחידה, כמבואר בכתבי האריז"ל¹⁸⁷), ועל ידו נעשית ההתעוררות של בחי' היחידה שבכל אחד ואחת מישראל.
- 27
- 28
- 29
- 30

179) ראה תורת מנחם – התוועדויות סה"מ תשרי ע' קכח. וש"נ.

180) ראה תורת מנחם – התוועדויות שם ע' קלז. ועוד. תורת מנחם – התוועדויות ח"נ ע' 89. וש"נ.

181) ב"ר פ"ג, ח.

182) בראשית א, ה.

183) ר"פ נצבים.

184) לקו"ת ר"פ נצבים.

185) תהלים קלט, יב.

186) ראה אוה"ת מג"א ע' קסז. המשך תער"ב ח"ג ס"ע א"תטו. ועוד.

187) ראה רמ"ז לזח"ב מ, ב. לזח"ג רס, ב. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ג ע' 303. וש"נ.

170) נוסח תפלת ערבית – ע"פ ס"פ נצבים.

171) קידושין מ, ב. וש"נ.

172) אחרי יח, ה.

173) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ט ע' 43 ואילך. וש"נ.

174) במדבר א, ג. ועוד.

175) ריש סוכה.

176) פרש"י שם.

177) ולהעיר מהחילוק שביניהם – שהדפנות יכולים להיות גם מדבר המקבל טומאה, ואפילו מדבר הטמא; משא"כ הסכך, לא זו בלבד שצ"ל טהור, אלא שמלכתחילה אינו בגדר של טומאה, אלא הוא למעלה לגמרי מכל הענין דטומאה וטהרה.

178) ראה לקו"ש ח"ט ריש ע' 361. וש"נ.

1 וכולם יחד הולכים לקבל פני משיח צדקנו, וזוכים לבנין ביהמ"ק השלישי שיהי' באופן ד"אוהל בל
 2 יצען בל יסע יתדותיו לנצח"188, כיון שזהו מקום שנמשך מבחי' "לא שנית"189, וביחד עם זה, נמשך
 3 במדידה והגבלה – מדידות והגבלות של ביהמ"ק השלישי כפי שנתבארו בנבואת יחזקאל¹⁹⁰.
 4 וכל זה – בקרוב ממש ובעגלא דידן, למטה מעשרה טפחים, ובאופן של שמחה וטוב לבב, "שמחת
 5 עולם על ראשם"¹⁶².

* * *

7 לד. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה והי' כאשר ירים משה ידו וגו'.

* * *

9 לה. נזכר לעיל (סל"ג) ששנה זו היא בבחי' "עשרים שנה ומעלה" – כי, בשנה זו, תש"ל, מלאו
 10 עשרים שנה מהסתלקות נשיא דורנו, ומתחיל הענין ד"עשרים שנה ו"מעלה". ומובן, שהענין ד"מה להלן
 11 עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש" (כדברי הגמרא במסכת סוטה¹⁹¹ בנוגע לנשיא ורועה נאמן) נמשך
 12 גם עתה, אלא שאין זה באותו אופן כמו במשך העשרים שנה, כי אם באופן נעלה יותר – "עשרים שנה
 13 ומעלה"; אבל אין זה באופן שנשאר "למעלה", אלא צריך להיות נמשך עד למטה מעשרה טפחים,
 14 והמעשה הוא העיקר¹⁹² – במעשה בפועל.
 15 ועוד ענין בשנה זו, שמלאו שלושים שנה – "ויהי בשלושים שנה"¹⁹³ – מאז שנשיא דורנו הגיע
 16 לארצות-הברית.

17 ומצד הענין ד"אתית לקרתא אזל בנימוסה"¹⁹⁴, הרי זה שייך לא רק לאלו שבאו יחד עמו (או בסמיכות
 18 לזה), ולכל אלו שהיו בארה"ב לפני"ז, אלא גם לכל אלו שנמצאים בארה"ב לאח"ז, עד לזמנים וימים
 19 אלו, כיון שלולי ביאתו היתה ארה"ב נראית בציוור אחר לגמרי, והיינו, שהעובדה שיש להם עבודה קלה,
 20 רחבה ועמוקה יותר, היא בזכות עבודתו ויגיעתו, ובלשון רבינו הזקן באגה"ק¹⁹⁵: "עבודתו אשר עבד
 21 (שעמלה נפשו) כל ימי חייו", שמסר זאת כדי לפעול שארה"ב תהי' כפי שנראית לאחרי עבודתו ועמלו
 22 שהשקיע בזה¹⁹⁶.

23 ובהדגשה מיוחדת בזה – מצד קביעות השנה:

24 ובהקדם המדובר כמ"פ¹⁹⁷, שלמרות שינויי הקביעות משנה לשנה, הנה כל הענינים הקשורים עם
 25 הקביעות בימי החודש הם בתקפם בכל שנה, אפילו כאשר אינם חלים באותו יום בשבוע, כיון שזהו
 26 ענין הקשור עם ימי החודש, ולא עם ימי השבוע, כמו הימים-טובים בכלל, כולל גם היו"ט דפורים,
 27 שאינו קשור עם הקביעות בימי השבוע, אלא עם ימי החודש – בארבעה עשר בו וחמשה עשר בו, אפילו
 28 אם אינו חל באותו יום בשבוע כמו בשנה שעברה, לפני שנתיים וכו'.
 29 אבל אעפ"כ, אין זה בדומה לשנה שבה מתחברים יחד הקביעות בימי החודש עם הקביעות בימי
 30 השבוע.

31 ועד"ז גם בנוגע לקביעות השנה עצמה – שנה פשוטה או שנה מעוברת:

32 בנוגע לענינים הקשורים עם הקביעות בחודש (כמו פורים ופסח) ("מיסמך גאולה לגאולה"¹⁹⁸) בי"ד
 33 באדר וחמשה עשר בניסן) – אין נפק"מ אם זה חודש של שנה פשוטה או חודש של שנה מעוברת. אבל

194 ראה בי"ד פמ"ח, יד. וש"נ.

195 ביאור לסז"ך.

196 ראה גם שיחת יום שמח"ת שנה זו בתחלתה (תורת

מנחם – התועדויות חנ"ח ע' 160 ואילך).

197 ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ו ע' 269. וש"נ.

198 מגילה ו, סע"ב.

188 ישעי' לג, כ.

189 מלאכי ג, ו.

190 קאפיטל מ ואילך.

191 יג, סע"ב.

192 אבות פ"א מ"ז.

193 יחזקאל א, א. וראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"כ

ע' 155. וש"נ.

1 אעפ"כ, כיון שהשנה כולה נקראת "שנה מעוברת", הרי זה סימן שכל הימים שבה, לא רק ימי אדר שני
2 או אדר ראשון (בהתאם לב' הדעות¹⁹⁹ מי מהם הוא החודש הנוסף), הם ימים של "שנה מעוברת", והם
3 שונים מהימים של שנה פשוטה.

4 ומזה מובן, שכאשר מצטרפים יחד כל הענינים – הקביעות בימי החודש, יחד עם הקביעות בימי
5 השבוע, ובאופן המתאים גם לכללות השנה, פשוטה או מעוברת – הרי זה ביתר שאת וביתר עוז.

6 ובנוגע לענינו:

7 הקביעות של הפורים הראשון של נשיא דורנו בארה"ב היתה באותו אופן כמו הקביעות בשנה זו,
8 הן בנוגע לימי החודש והן בנוגע לימי השבוע, והן בנוגע לכללות השנה – שנה מעוברת.

9 ומזה מובן שכל הענינים שנפעלו החל מביאתו של נשיא דורנו לארה"ב, הם ביותר שאת וביתר עוז.

10 לו. וכללות הנקודה בזה – כדברי נשיא דורנו בעצמו, שביאתו לאמריקא היא כדי לעשות ממנה
11 מקום תורה²⁰⁰, שזהו בצד החיוב; ובצד השלילי – לשלול את המימרא "אמעריקא איז אנדערש"²⁰¹.

12 ומאז ואילך, אלו הן שתי הנקודות שצריכים לחדור – בנוגע ל"עשה טוב" ובנוגע ל"סור מרע".

13 ותוספת חידוש בזה – כשמצטרפים יחד הקביעות בימי החודש עם הקביעות בימי השבוע, וגם השנה
14 היא מעוברת כפי שהי' אז, ולכן הרי זה ביתר שאת וביתר עוז.

15 ובהנוגע לפועל – שזוהי עת סגולה להתחיל לעסוק ביתר שאת וביתר עוז בשני ענינים הנ"ל: לעשות
16 מאמריקא מקום תורה, ולשלול בתכלית ובהחלט שאמריקא היא שונה.

17 לז. ויש להוסיף בזה:

18 לכאורה יכולים לחשוב שזהו ענין שקשור רק עם מדינה מסוימת, אם כי מדינה גדולה שיש בה
19 ריבוי יהודים כן ירבו וכו'. אבל האמת היא – כפי שרואים במוחש בענינים גשמיים, ומזה מובן
20 שכן הוא גם בשייכות ובקשר להמצב ברוחניות – שענין זה נוגע גם לכל שאר המדינות.

21 המצב הוא – שנמצא כאן רוב בנין (בכמות כפשוטו) של בני". וגם בנוגע לעמי הארץ – הרי ההנהגה
22 להוסיף בצדק ולמעט היפך הצדק תלוי ב"לב מלכים ושרים (ש) ביד ה'"²⁰², אבל "יד ה'" באה באמצעות
23 מלך ושר מיוחד, ובימינו אלו – הרי זה ע"י מדינה זו, שיש לה השפעה בכל העולם.

24 בזמננו רוב הארצות תלויות באמריקא ומושפעות הימנה, כיון שהן זקוקות לדולרים, לסחורה או
25 לנשק שמופץ מאמריקא (חוץ מאותם ארצות שדוגלות בשם ההרס והחורבן לנהל מלחמה נגד ה' ונגד
26 אמונה בה', שהם מנגדות גם לאמריקא ועניני'. וענין זה קשור עם מ"ש בסוף דניאל²⁰³ אודות "אחרית
27 הימים", ש"יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים", והיינו, שכלל שמתקרבים לביאת המשיח, מתברר ומתלבן
28 מהותו של כל דבר – לאן הוא שייך וכו', ולכן, למרות שעד עתה הי' (ועדיין יש די והותר) טשטוש
29 המוחין ובלבול ועירוב טוב ורע, עד למצב ש"שמים חושך לאור ואור לחושך"²⁰⁴ – רואים עתה שיש
30 מדינה שנלחמת להפיץ כפירה, ולעומתה יש מדינה שעוסקת בדברים חיוביים וקשורה עם דת).

31 והלואי ילמדו ממנה כל שאר המדינות – לפתוח בתפלה לה' לפני כל אסיפה ודיון בנוגע לכל ענין
32 מעניני המדינה (כולל גם ענינים הכי חילוניים), ועד שגם את ענין הממון מקשרים עם אמונה בה', כפי
33 שנתן ה' בלבם²⁰⁵ את הרעיון להדפיס על הכסף את ענין האמונה בה' – אף שלכאורה מהו קשר הענינים

(205) שהרי גוים אין להם בחירה, אלא "לב מלכים ושרים ביד ה'" (כאמור לעיל). ולכן אין נפק"מ אם כיוונו לכך או לא, כיון שאצלם לא נוגע כ"כ הכוונה [ונפק"מ בנוגע לדינים שצריכים כוונה – עד כמה יכול לפעול אינו יהודי בזה, האם נוגע הכוונה שלו, אם אינה כוונה סותרת וכו' (ראה אנציק' תלמודית ערך כונה בתחלתו (כרך כז ס"ע תט ואילך). וש"נ)], כי אם המעשה בפועל ממש.

(199) ראה מגילה שם. נדרים סג, א. וראה גם אנציק' תלמודית (כרך א) ערך אדר ס"ג (ע' קצח ואילך). וש"נ.
(200) ראה סה"ש קין ה"ש"ת ע' 20. ע' 126. תש"א ע' 109. ועוד.

(201) ראה סה"ש תש"ו ע' 53. וש"נ.
(202) ע"פ משלי כא, א. וראה לקו"ש ח"ג ע' 285 הערה 1.
(203) דניאל יב, יו"ד.
(204) ישע' ה, כ.

- כי, ענין הממון כשלעצמו, כשיוצא מכלל שליטה ("בשעת מ'לאָזט אים ווילדעווען"), עלול להביא לידי כפירה בה', כפי שלמדים מ"עגל הזהב" (שהרי בכל ענין יש הוראה), שעז"נ²⁰⁶ "וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל", ולכן יש צורך לקשר זאת עם אמונה בה'.
- נולא כדעת אלו שרוצים להשלות את עצמם שכתוב ב"חוקה" שצריכה להיות הפרדת הדת. — לא זו היתה הכוונה של אף אחד מהמחוקקים, ולא כך הי' בפועל, כפי שרואים בפועל ממש שמוטבע על הכסף שצריך להאמין בה', וכל דיון בעניני המדינה נפתח בתפלה לה'.
- ומזה מובן, שכאשר יהודי מוסיף בתורה ומצוותי' במדינה זו, הנה לא זו בלבד שפועל בחלק שלו במדינה זו, ופועל גם בכללות המדינה, ואפילו בנוגע לאינס-יהודים שבמדינה, אלא הוא פועל גם בעולם כולו — בגלל שזוהי מדינה שעל ידה מכריע הקב"ה כמה ענינים בעולם.
- ולכן, כאשר שוללים ש"אמריקא אינה שונה", שלכן, הנה כשם שהי' צ"ל אלקות בגילוי מעבר לים, כך צ"ל אלקות בגילוי גם כאן, ועד ש"ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"²⁰⁷, ובאופן שנעשה כן בפועל,
- וכידוע הסיפור²⁰⁸ אודות אדמו"ר הזקן, שאף שהי' בגלות, ובגלות עצמו, בגלות בתוך גלות, ב"טאניע סאָוועט"²⁰⁹, הנה מצד נשמתו ומצד קיום המצוות, נתקיים אצלו בפועל הענין ד"ויראו ממך" ביחס לפקידים הגויים, שבשעה שהניח תפילין, הנה מי שישב לא הי' יכול לקום, ומי שעמד לא הי' יכול לישב —
- הרי זה נוגע לא רק לעצמו, לד' אמות שלו בעיר מסויימת, או במדינה מסויימת ובארה"ב כולה, אלא זה נוגע גם לכל העולם — שכאשר שולחים מאמריקא למקום אחר דולר, או ענין של סחורה או נשק וכיו"ב, יכולים ענינים אלו להגיע עם מדה גדולה יותר של יהדות, ובמילא — עם תועלת גדולה יותר לכל ענינים של צדק ויושר בעולם.
- וכדי לפעול זאת — הרי גויים אינם בעלי בחירה, ובמילא תלוי הדבר בעבודת כל אחד ואחת מישראל שבמדינה זו.

המשך השיחה נדפס בדבר מלכות לפרשת תצוה

(208) ראה תורת מנחם — רשימת היומן ע' שכב. וש"נ.
(209) = מועצה החשאית.

(206) הושע ב, יו"ד. וראה פרש"י ר"פ דברים.
(207) תבוא כח, יו"ד. וראה ברכות ו, א. וש"נ.

המשך ביאור למס' פסחים ליום רביעי עמ' ב

נאמר דליתיה כל חד וחד — שיביא כל אחד ואחד מהם פסח, קא מיייתי — הרי הם מביאים חולין לעזרה, דארכינה מינייהו עבדי להו — שהרי ארבעה מהם כבר נפטרו מפסח, וכיון שעכשיו אינם חייבים בפסח, הפסח שהם מביאים עכשיו, הרי הוא חולין בעזרה, ואם נאמר דליתיה בוליהו חד פסח — שיביאו כולם יחד קרבן אחד לפסח שני, זה גם אי אפשר, שהלא נמצא הפסח נאכל שלא למנויו, שהרי ארבעה מהם כבר נפטרו, ומה שנמנו עכשיו על הפסח שני אינו כלום, ואסור להם לאכול מהפסח, האי מאי — אלא מה תאמר, דנתייהו כל חד מינייהו — שיביא כל אחד מהם את פסחו, ונתינה ונימא — ויתנה ויאמר, אי דידי — אם הקרבן שלי הוא היה הפעל מום, האי דאיתי השתא — מה שאני מביא עכשיו, ניהוי — יהיה פסח, ואי דידי — ואם שלי היה תם, האי דאיתי השתא — מה שאני מביא עכשיו, ניהוי — יהיה שלמים, גם זה לא אפשר,

שיוצאים ידי חובה גם אם שכח לפני זריקת הדם, בין דכל הקרבנות פשידין ניהו — הם, וראוי דמם להיזרק על המזבח, שאין בהם פסול בגוף הקרבן שמחמתו אי אפשר לאכלם, דהרי אי אדיכרי חוי לאכילה — אם יזכר האדון מה אמר לעבד, יוכלו לאכלם, ואף עכשיו שלא נזכר מכל מקום הרי קפי שמיא גליא — לפני היושב בשמים גלוי מי נמנה על כל קרבן, ואין זה נחשב שאין הבשר ראוי לאכילה, ומשום כך יצאו בהם ידי חובתם, ופטורים מפסח שני.

הגמרא מבארת את האמור בברייתא: אמר מר — הובא לעיל בברייתא, שאם נמצאה באחד מהם יבלת כולם לא יאכלו, ופטורין מלעשות פסח שני. שואלת הגמרא: מדוע פטורים הם, והא איכא חד דלא נפיק — והרי יש אחד מהם, אותו שבעור פסחו היתה היבלת, שלא יצא ידי חובת פסח. מתרצת הגמרא: משום דלא איפשר שיביאו פסח שני. שהרי חייב לעיבד — איך נעשה, אם

לקוטי-שיחות פרשת תרומה כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

ו"תרומה"⁷, כאשר הקושי וההסבר של רש"י הם רק לגבי 18
המילה "לי"⁸ 19

הרי מוצאים ביטויים כאלה, בעלי אותה מטרה – 20
כלפי הקב"ה – בפסוקים קודמים "עשר אעשרנו לך"⁹, 21
"קדש לי כל בכור"¹⁰ וכדומה, ורש"י אינו מסביר שם¹¹ 22
שאין הכוונה כפשוטן של המילים, "אל" או "למען" 23
הקב"ה. 24

מזה מובן שלא זהו הקושי של רש"י בפשוטו של 25
מקרא, ושאינן הוא צריך לשלול את הפירוש הנ"ל. הדבר 26
מובן בפשטות, כי כאשר מעשרים ומקדישים משהו 27
לקב"ה אין הכוונה לומר שהקב"ה זקוק לכך וכדומה. 28

ב.

אפשרויות שונות להבנת דברי רש"י

לכאורה אפשר לומר שהביטוי "לי" בפסוק "ויקחו 29
לי" אינו דומה ל"עשר אעשרנו לך", "קדש לי" 30
וכדומה. כי ב"ויקחו לי" לא נאמר שיקדישו זאת 31
לקב"ה וכדומה, אלא – "לקחת". וזה אינו מתאים¹² 32
מפני הסיבות הנ"ל¹³. לפיכך מוכרח רש"י לומר "לי 33
לשמי". ובזה מובן גם מדוע מצטט רש"י גם את 34
המילה "ויקחו"¹⁴. 35

א.

"לי לשמי"

בתחילת הפרשה מצטט רש"י מן הפסוק את המילים 1
"ויקחו לי תרומה" ומפרש "לי לשמי". 2

מהו הקושי במילים אלו, שרש"י צריך לפרשו? – על 3
כך אומרים המפרשים¹: 4

המשמעות הפשוטה של "ויקחו לי" היא לתת זאת 5
להקדוש-ברוך-הוא, אך אי אפשר לפרש כך כלפי הקב"ה, 6
כי: (א) כיצד ייתכן לומר שנותנים לו משהו, או שהוא 7
זקוק לכך², והרי "לה" הארץ ומלואה³, הכל שייך לו 8
ו"אם ארעב לא אומר לך"⁴. (ב) המילה "לי" מראה 9
שהקשר והשייכות בין הדבר "אלי" הוא באמצעות 10
(לקיחה ו)התקרבות. ענין זה מתאים רק לגבי דבר גשמי, 11
אך לא כן לגבי הקב"ה, אשר "אינו גוף... ואין לו שום 12
דמות וצורה..."⁵. 13

ולכן צריך רש"י לפרש שהמשמעות של "לי" היא 14
"לשמי". 15

אך קשה להסביר כך, כי [בנוסף לכך שלא מובן מדוע 16
מצטט רש"י מן הפסוק גם את המילים⁶ "ויקחו" 17

(1) ראה רא"ם, ספר זכרון, פי' מהר"ק, גר"א, באר מים חיים, דבק טוב. ועוד.

(2) שני הענינים שבפנים, שאין שייך שיתנו לו, ושאינן צריך לשום דבר – הם לכאורה ב' ענינים שתלויים בפי' "ויקחו לי", אם מפני שהנתינה היא לו (אליו) או מפני שהנתינה היא לצרכו כביכול; וע"ז הובאו ב' הפסוקים דלקמן לענין הא' לה' הארץ ומלואה ולענין הב' אם ארעב גר. ובמפרשים הנ"ל מדגישים בעיקר ענין ופי' הב' (ספר זכרון, באר מים חיים, פי' מהר"ק. ועד"ז בדקדוקי רש"י כאן). ובלבוש האורה ושפ"ח הוא בענין הא' דהכל שלו.

ויל"ע ברא"ם "לא כסתם לי שבמקרא המורה להבאת דבר אל העצם" ומביא פסוק הב' (אם ארעב גר). ובגור"א הביא ב' הפסוקים.

(3) תהלים כד, א.

(4) תהלים ג, יב.

(5) דקדוקי רש"י (באר רחובות) כאן.

(6) כי אין לומר שזהו בכדי לציין התחלת הסדרה – כי כמדובר כמ"פ אין דרכו של רש"י בכך (ראה לקו"ש ח"ב ע' 78 הערה 2).

(7) ובדפוס א' דרש"י, וא' מכת"י רש"י – לא העתיק חיבת תרומה בהד"ה.

(8) וכמדודגש גם בזה שמעתיק בפירושו (עוה"פ) "לי לשמי". ולהעיר שבדפוס א' ובאחדים מכת"י רש"י לא העתיק חיבת "לי" עוה"פ

(*) שהוא לה' כמפורש כבר בתורה לפי' – מתחיל מקרבן קן כו' "מנחה לה" (בראשית ד, ג) ועוד.

(**) בפרשתנו ב"תקחו את תרומתי" – תסבון. וזאת התרומה אשר תקחו מאתם – תסבון. משא"כ בפעם הא' "ויקחו לי תרומה" תרגם "ויפרשון קדמי" (וראה הערה 23). אבל בתיב"ע תרגם בכולם "טבון", "תסבון", "תסבון".

תחילה, ורק לאחר מכן את המילים הראשונות, כיון
שפירושו המאוחר הוא הבסיס לפירושו המוקדם.
ולפי זה: כיון שההכרח לפירוש "לי לשמי" נובע גם
מן המילה "תרומה", ורש"י מפרש את "תרומה" לאחור
פירושו על המילה "לי"²³, מובן מכך, שההכרח ל"לי
לשמי" מהמילה "תרומה" אינו קשור לפירוש רש"י על
מילה זאת. כלומר בכל דרך שתוסבר המילה "תרומה" –
ואף אם תבואר בשונה מפירוש רש"י – "הפרשה" –
הכרחי לפרש ש"לי" פירושו "לשמי".

ה.

"לי" ענין בפני עצמו

ההסבר לכך הוא:
בפשטות מסבירים את משמעות הביטוי "ויקחו לי"
– שיקדישו זאת לקב"ה. כלומר, הפיכת הדבר להקדש.
ואת זאת שולל רש"י בצטטו את המילים "ויקחו לי
תרומה".

המשמעות הפשוטה של "ויקחו" היא שהדבר נלקח
ממקום אחד לאחר או מרשות אחת לרשות אחרת.²⁴
"תרומה" ניתן לפרש, לפי פשוטו של מקרא, בשני
אופנים:²⁵

(א) כפירוש רש"י – "הפרשה". הדבר מופרש מרשות
התורם, מבעלותו של היהודי, ונעשה שייך²⁶ להקדש.

(ב) הרמה והגבהה. כאשר אין משתמשים במושג זה
במובן של הרמה גשמית, אלא במשמעות של בעלות
וכדומה, הכוונה היא שהדבר עובר לרשות נעלית יותר,
בדומה לפירוש רש"י²⁷ על "ויקם שדה עפרון" – "תקומה
היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך". ובעניינינו: הדבר
היה קודם בבעלותו של יהודי, ועתה הוא שייך להקדש.

אך לפי זה, היה פשוט יותר אילו היה רש"י מפרש
שמשמעות המילים "ויקחו לי" היא – שיקדישו זאת
(עבורי¹⁵).

ג.

הקשיים על הנ"ל

מפרשים אחרים¹⁶ מסבירים שקשה לרש"י הביטוי
"ויקחו לי": צריך היה לומר "ויתנו לי"¹⁷. ועל כך אומר
רש"י "לי לשמי", ורומז לכך שבאמצעות התרומה
לוקחים את הקב"ה, בדומה לדברי המדרש¹⁸, שאמנם
לה' הארץ ומלואה, אך הוא רוצה להשכין שכינתו
בישראל, אותי אתם לוקחים¹⁹. אך הרי אי אפשר לומר
שלווקחים את הקב"ה עצמו, כי "השמים ושמי השמים
לא יכלכלוך"²⁰, ולפיכך אומר רש"י "לי לשמי" –
ששמו יתברך חל עליהם באמצעות התרומה ובנין
הבית, כמו "ושמו את שמי על בני ישראל"²¹.

אך כאמור פעמים רבות, פירוש רש"י כתוב בסגנון
ברור, כך שאפילו בן חמש למקרא יוכל להבין זאת, ללא
עזרת מפרשי רש"י. אילו התכוון רש"י לאמור לעיל, הוא
היה מפרש זאת באופן ברור, ולא על ידי רמז במילה
"לשמי"²².

ד.

פירוש המילה "תרומה" אינו משנה את פירוש
המילה "לי"

כאמור, מצטט רש"י מן הפסוק גם את המילה
"תרומה". מזה מובן, שההכרח לפירושו "לי לשמי" אינו
רק מן המילים "ויקחו לי", אלא גם מן המילה "תרומה".
כדי להבין את דברי רש"י כאן יש להקדים ולציין,
שכאשר ההכרח לפירושו של רש"י נובע ממילה מאוחרת
יותר בפסוק, הוא מפרש את המילה המאוחרת יותר

(15) ראה לעיל הערה 12.

(16) משכיל לדוד בפרש"י. וראה בפ' מהרי"ק.

(17) ראה גם בלבוש האורה, באר מים חיים בפרש"י (אלא שלפירושם
קאי על ההפרשה לשמי (וראה לקמן הערה 23)).

(18) "ל"ש עה"פ (רמז סג) ממדרש אבכיר.

(19) וראה שמו"ר פל"ג, א. שם, ו.

(20) מלכים א, ח, כז.

(21) נשא ו, כז.

(22) להעיר שבדפוס ב' דרש"י (ועד"ז באחדים מכת"י רש"י) בסיום
פרש"י ד"ה תרומה איתא: ומדרש אגדה ויקחו תרומה אין כתיב כאן אלא
ויקחו לי, כביכול אותי אתם לוקחים שאדור ביניכם.

(23) לכאורה י"ל שהפירוש ברש"י "תרומה, הפרשה יפירושו לי כו"
הוא המשך באותו הד"ה "ויקחו לי תרומה". ולכן בתחילה מפרש תיבת
"לי – לשמי", ואח"כ מפרש "תרומה – הפרשה". ולאח"ז ממשיך פי'
הענין "יפירושו לי כו" – ע"ד מ"ש בלבוש האורה כאן עה"פ ("וה"ק מה
היא הלקיחה שנופל עליו לשון לי הוא הפרשה ר"ל בעת שלוקח ומפריש

מכיסו מממונו נדבה תהי' אותו הלקיחה וההפרשה מכיסו לשמי כו"),
אבל לפ"ז הוצרך רש"י לומר "יפירושו לשמי". ומזה שכתב רש"י
"יפירושו לי כו" מוכח קצת, שהוא פי' בפ"ע בתיבת תרומה, ופי' "לי –
לשמי" בהפסוק הוא ענין בפ"ע, כדלקמן.

(24) בריש מס' קידושין "גמר קיחה קיחה משדה עפרון כו' וקיחה
איקרי קנין" – אבל לא הובא בפרש"י עה"ת.

(25) אף שע"ע לא למד הבן חמש למקרא תיבת "תרומה" בחומש –
הרי הובא בפרש"י משפטים כב, כח. ובכלל הרי"ז תיבה רגילה בלשון
הקודש.

(26) ויתירה מזו (ע"ד ההלכה עכ"פ) שע"י ההפרשה עצמה נעשה
הקדש, ו"כל היכא דאיתי' בבי גזא דרמנא איתא" (ר"ה ו, א. חולין
קלט, א). ועד שלדעת ר"ל קדשי "בדק הבית גמרן בהפרשתו ואי משום
דלא הביאו ליד גזבר הכל גזברין הן דלה' הארץ" (פרש"י חולין שם ד"ה
דמיחסר הקרבה).

(27) חיי שרה כג, יז.

נאמר במשנה³¹ "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק
הבית אין משנים אותן מקדושה לקדושה". בענין זה יש
מחלוקת בין הרמב"ם לבין הראב"ד³²: הרמב"ם סובר
שהלכה זו היא גם לגבי בדק הבית עצמו – "אם הקדיש
לבדק ההיכל לא ישנה לבדק המזבח"³³, וכן כל כיוצא
בזה". ואילו הראב"ד חולק על הרמב"ם וסובר ש"אין
שינוי בין קדשי היכל לשאר עזרות ולא למזבח",
ומסביר שהדין במשנה הוא רק לגבי קדשי מזבח,
ש"קדשי מזבח אפילו מקדשים קלים לחמורים אין
משנים ואין ממעטים באכילת קדשים, אבל בדק הבית
מה יש בין זה לזה".

בפירושו על הגמרא, מפרש רש"י את המשנה דלעיל,
ואומר: "קדשי בדק הבית שהקדישם למזבח לא עשה
כלום ובקדשי מזבח אין משנין מקדושת עולה לשלמים
ומשלמים לעולה", אך לא בקדושת בדק הבית עצמו,
כשיטת הראב"ד.

ויש לומר, שהלכה זו קשורה להלכה המוזכרת לעיל³⁴
שהנתינה³⁵ צריכה להיות "לשמי"³⁶: כיון שאדם מכוון
את הנתינה "לשמי", לקדוש ברוך הוא, אין כל כך
חשיבות לאיזה ענין מסויים הוא הקדיש זאת, והעיקר
שזה "לשמי", לקב"ה. ולכן, אם הוא הקדיש זאת לבדק
הבית, מותר לשנות זאת לבדק המזבח וכדו', כי הכוונה
"לשמי"³⁷ היא אינה דוקא "לשמי" המסויים של ההיכל,
אלא כוונה כללית "לשמי" של בדק הבית.

לפי זה מובן, שאי אפשר להסביר, שבמילה לי
מתכוונת התורה למסירה להקדש, כי ענין זה נכלל
במילים "ויקחו" "תרומה" שכוונתן שהדבר שייך עתה
להקדש (תרומה), ונמצא ברשות ההקדש (ויקחו)²⁸.

[ההבדל בכך בין שני הפירושים למילה תרומה הוא:
אם "תרומה" היא מלשון הרמה והגבהה, אז מבוטא ענין
השייכות להקדש רק במילה "תרומה", ואילו המילה
"ויקחו" מבטאת רק שינוי בעלות, שהדבר הוא ברשות
ההקדש. אך אם "תרומה" היא מלשון הפרשה, אז יש
לומר²⁹, שהמילה "ויקחו" אינה רומזת רק לשינוי רשות,
אלא שעלי-די-יה נעשית הבעלות על ההקדש מושלמת].

ולפיכך אומר רש"י שמשמעות המילה "לי" כאן אינה
שהדבר נעשה שייך לקב"ה, להקדש (בדומה ל"קדש לי"
וכדומה), אלא זהו ענין נוסף ושונה³⁰ – שהדבר צריך
להיות "לשמי". כלומר, בנוסף לנתינה להקדש, יש ענין
נוסף: כוונה "לשמה", בדומה לכוונה "לשמה" לגבי גט,
ספר תורה וכדומה – שבנתינה להקדש יש לכוון
שהנתינה היא "לשמי".

ו.

רש"י כאן בהתאם לשיטתו בפירושו על הגמרא

לפי זה יש לומר – ב"ענינים המופלאים" בדרך
ההלכה שבפירוש רש"י – שבענין זה, שבתרומות אלו
חלה ההלכה של כוונה "לשמי", נוקט רש"י בדיעה
שבהתאם לשיטתו בפירושו על הגמרא:

(34) דתורת המשכן (המדובר בפרשתנו) הוא של בדק הבית (ראה מגילה כט, ב).

ואף שבפרשתנו מדובר בתרומת המשכן (בדק הבית) סתמית, משא"כ ברמב"ם שם שאירי בהקדיש (בפירוש) לבדק ההיכל כו' – מ"מ י"ל דגם בזה מהני לדעת רש"י הכוונה ד"לשמי" כפנים.

(35) ראה לקמן סעי' ד'.

(36) ואף שפירש"י להלן (ד"ה תקחו): ג' תרומות אמורות כאן, א' תרומת בקע לגולגולת שנעשו מהם האדנים כו' ואחת תרומת המזבח כו' ואחת תרומת המשכן (וא"כ "ויקחו לי" נאמר רק בתרומה הא' – תרומת האדנים) –

הרי (אף את"ל דרש"י חשבן כפי הסדר שהם כתובים בתורה (כבירוש' שקלים פ"א ה"א) ו"ויקחו לי תרומה" קאי על תרומת האדנים (ראה משכיל לדוד) – דוחק לומר שהדין ד"לשמי" הוא רק בתרומת האדנים. ועוד ועיקר: הרי כתב רש"י ע"ז (ד"ג) תרומות אמורות כאן ("אמור רבותינו", אבל בפשוטו, הפרשה כאן מדבר ע"ד תרומת המשכן וע"ז קאי גם "ויקחו לי תרומה". וראה מפרשי רש"י פסוק ג'.

(37) בנוגע להשינוי מתרומה א' לב' (כגון: מתרומת המשכן (בדק הבית) (לשקלים עבור) קרבנות צבור) – י"לע בדעת רש"י בפשט"מ אם גם בזה מהני הדין ד"לשמי" שאפשר לשנות או לא.

ע"ד ההלכה – ראה: רמב"ם וראב"ד הל' שקלים פ"ד ה"י (וצפ"נ שם וה"ח). ספ"ב מהל' ערכין ובמפרשי הרמב"ם שם. צפ"נ שם. מפרשי הירושלמי ספ"ה דשקלים. ועוד. ולהעיר מפרשי ריש פרשתנו (פסוק ג')

(28) ולהעיר מרע"ב וצדה לדרך כאן דקושיית רש"י דמלת לי היא מיותרת, אלא שהרע"ב מפרש (וראה צדה לדרך) "להשמיענו שתהא התרומה לי כלומר מקדושת לשמי", היינו שיהי' בשביל הקדש ולא הפרשה סתם, ועד"ז בלבוש האורה. ועוד. משא"כ להמבואר לקמן בפנים.

(29) אבל לא להנ"ל הערה 26.

(30) בפ' מהרש"ל (הובא בצדה לדרך כאן): "שקשה לרש"י שאין הלשון ויקחו נופל על לשון דבר אל בני ישראל אלא הו"ל קחו לכן פירש ויקחו לי לשמי כלומר לא על עצם הקיחה הוא רק שיהי' הקיחה לשמו". אבל לפ"ז: א) לא הו"ל לרש"י להעתיק גם תיבת "תרומה". (ב) הו"ל לפרש בפירושו "ויקחו לי לשמי", וכהגירסא בהערה 14.

(31) תמורה לב, א.

(32) הל' תמורה פ"ד ה"א.

(33) בגדר קדושת היכל י"ל שלהרמב"ם נכללה גם מחיצת העזרה – ראה רמב"ם הל' בית הבחירה (פ"א ה"ה): "ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר וכל המוקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא הנקרא עזרה".
לכאורה מחיצה זו היא בשביל העזרה (מקום שבו עומד המזבח) ולמה קוראו "מחיצה אחרת סביב להיכל" כו', ובפרט שהוא מיותר לכאורה? וי"ל לדינא קמ"ל בזה דמחיצה זו היא בשביל ההיכל וא"כ קדושת היכל לה. ואם הקדיש לבדק היכל נכלל בזה גם מחיצה זו, ועפ"ז גם ע"ז הדין דלא ישנה לבדק המזבח (וראה כס"מ הל' תמורה שם).

ז.

"לשמי" לגבי הלכיה

- 1 אך על הלכה זו, שצריכים לכוון שהנתינה תהיה
2 "לשמי", יש לשאול:
3 בין התרומות שעליהן מדובר בפסוק זה נכללת גם
4 תרומת המזבח, שממנו נקנו קרבנות ציבור, כפי שאומר
5 רש"י על הפסוק – "אמרו רבותינו ג' תרומות אמורות
6 כאן". ולכאורה, תמוה: ההלכה קובעת³⁸ שתרומת המזבח
7 נלקחת גם בעל-כרחו וממשכנין על השקלים, וכיצד
8 איפוא ניתן לומר על כך שהנתינה היא "לשמי"? הרי
9 נתינה בעל-כרחו של האדם היא ללא כוונתו כלל, ובדאי
10 לא במטרה "לשמי"³⁹?

- 11 בנוסף לכך: עדיין נותרה בעינה שאלת המפרשים
12 המוזכרת לעיל – מדוע כתוב כאן "ויקחו לי" ולא "ויתנו
13 לי"?

- 14 ויש לומר, שהקושיות מתורצות זו בזו: ההלכה של
15 "לשמי", לפחות לגבי תרומת המזבח, אינה לגבי הנתינה
16 – שהיהודי צריך לתתה "לשמי" – אלא לגבי "ויקחו",
17 ה"לקיחה" על ידי גזברי ההקדש צריכה להיעשות
18 "לשמי"⁴⁰.

- 19 ואלה הם שני הביטויים "דבר אל בני ישראל ויקחו לי
20 תרומה מאת כל איש..."⁴¹: "דבר אל בני ישראל" מוסב על
21 לוקחי התרומות – הגזברים, ו"כל איש..." אמור לגבי כל
22 היהודים הנותנים את התרומות.

- 23 לפיכך אין סתירה כאשר היהודי נותן בעל כרחו, כי
24 הלקיחה – "ויקחו" – נעשית על ידי הגזברים "לשמי".

ח.

הכוונה "לשמי" – קשורה לגזברים או לתרומה?

- 25 אך עדיין צריך להבין בפנימיות הענינים:
26 כיון שתרומת מחצית השקל נלקחת לפעמים בעל-
27 כרחו של הנותן, יוצא שלגבי תרומה זו אין ענין של
28 כוונות, בשונה מן התרומה למלאכת המשכן הניתנת
29 בנדיבות הלב, אלא יש רק צורך שהתרומה תגיע להקדש.
30 אם כך, מדוע יש צורך לכוונת הגזברים "לשמי"?
31 בפשטות יש לומר, שזה בדומה למאמר חז"ל⁴¹

- ש"פרנס אל יטיל אימה על הצבור שלא לשם שמים":
כיון שתפקידם של הגזברים הוא לקחת את התרומות
מבני ישראל אפילו בעל-כרחם, חשוב במיוחד שלא
תהיה מעורבת שום פניה אישית, וחשוב להבטיח
שהלקיחה תהיה "לשמי".

- אך עדיין אין הדבר "חלק": לפי זה אין הענין של
"לשמי" קשור לתרומה, אלא לגזברים, שהם צריכים לבצע
את תפקידם לשם שמים. ואילו מפשטות הענין נראה
שהכוונה "לשמי" קשורה ללקיחת התרומה, שהיא תהיה
"לי – לשמי".

ט.

ההבדל בין עבודת "סור מרע" לבין עבודת "ועשה טוב"

- 42 ההסבר לכך הוא:
43 התרומה ניתנה עבור המשכן ועבור הקרבנות, לעשיית
44 המשכן לדירה לו יתברך, ובאמצעותו – בכל העולם כולו.
45 בעשיית דירה, כדי שתהיה ראויה לדירת מלך, יש
46 צורך בשני ענינים "צריכים לפנות ההיכל מכל לכלוך...
47 ואחר כך לסדר שם כלים נאים"⁴². בעבודת ה' אלה הם
48 שני הענינים של "סור מרע ועשה טוב". ההבדל ביניהם
49 הוא: העבודה של "סור מרע" היא רק הכנה והקדמה
50 לעשיית הדירה. עשיית הדירה בפועל – המשכת אלקות
51 בדברים גשמיים והפיכתם לדירה לקב"ה – היא על ידי
52 "ועשה טוב"⁴².

- ולכן יש הבדל בין אופני העבודה של סור מרע ועשה
טוב, כמוסבר בתורת החסידות⁴³: בעבודה של סור מרע
חשובה בעיקר התוצאה למעשה, ואין זה חשוב כל כך
באיזה אופן הצליח היהודי להימנע מלעבור על רצון
העליון, ואף אם עשה זאת לעצמו, ומיראת העונש וכדו'.
ואילו בעבודה של "ועשה טוב" חשוב שתיעשה לשמה,
בכוונה מושלמת לקב"ה, ולא לצורך עצמו, כי על ידי כך
הוא "ממשיך" אלקות למטה, הוא עושה דירה לו יתברך
בתחתונים, והמעשה צריך להיות באופן שעל ידו תשרה
אלקות, ומובן שאסור לערב בכך שום פניה אישית ח"ו.
לפיכך נאמר⁴⁴ "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות

(40) ראה אברבנאל, ספורנו עה"פ. וראה העמק שאלה לשאלות ריש פרשתנו.

(41) ר"ה יז, א. ספר חסידים סי' קמה.

(42) לקו"ת בלק ע, ג. וראה שם שלח לו, ד. ובכ"מ.

(43) ד"ה ויחלום תש"ח פ"ג ואילך.

(44) פסחים נ, ב. וש"נ. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג.

בסופו: ושאר הכסף הבא שם בנדבה עשאוה לכלי שרת. וראה כתובות קו, ב ובתוד"ה וכי שם. נ"כ הרמב"ם ה' שקלים שם ה"ב. ואכ"מ.

(38) שקלים פ"א מ"ג. מ"ה. אבל לא הובא בפרש"י כאן או בפ' תשא.

(39) בפשטות הכתובים אינה קשיא כי הג' תרומות רק נרמזו בהג'

לשונות דתרומה. אבל בפשטות מדבר בהתרומה למלאכת המשכן (כנ"ל

הערה 36) שבאה בנדיבות לבו של כ"א.

יב.

ההוראה בעבודת ה'

- 33 ההוראה הנלמדת מכך לגבי עבודת ה' היא:
- 34 כאשר יהודי הולך להשפיע על זולתו ולקרבו לתורה
- 35 ולמצוות, ולקיים את מצוות הוכח תוכיח את עמיתך⁵⁰,
- 36 הוא עלול להרהר לעצמו: כאשר מדובר אודות קיום
- 37 התורה והמצוות שלו עצמו חשוב שעבודת ה' תיעשה על
- 38 ידו כראוי "לשמה". אך כאשר מדובר בהשפעה על
- 39 הזולת, חשוב רק המעשה – שהיהודי זולתו יניח תפילין
- 40 וימנע מעבירות, וכדומה. אך אופן השפעתו על הזולת
- 41 אינו חשוב כל כך. יכולה להתערב בתוכחתו תחושה של
- 42 ההיפך מאהבת ישראל, או לפחות תחושה דקה שהוא
- 43 המוכיח, הוא נעלה מהשני, וכדומה.
- 44 אמנם, הוא יודע שזהו פגם בעבודת ה' שלו, שעדיין
- 45 אין הוא מזוכך לחלוטין ועדיין קיימת אצלו תחושת ישות
- 46 עצמית – אך מה הקשר בין זאת לבין הזולת? הרי "קבל
- 47 האמת ממי שאמרה"⁵¹, ובמיוחד לגבי "סור מרע" בודאי
- 48 אין חשיבות לכוונה, כדלעיל.
- 49 על כך באה ההוראה, שחשוב זה הוא רק בשביל
- 50 השני – הוא צריך לרצות לברוח מן הרע בכל דרך שהיא.
- 51 אך מי שהולך להשפיע על זולתו צריך לעשות זאת
- 52 "לשמה" גם כאשר מדובר אודות סור מרע, כי השפעתו
- 53 על הזולת היא לגביו תמיד פעולה חיובית של "ועשה
- 54 טוב", שצריכה להיעשות "לשמה". ובמיוחד כאשר רואים
- 55 שכשפגומה אצלו הכוונה הזכה "לשמה" והוא מעורב
- 56 פניות אישיות וכדו', אין נפגמת רק עבודתו העצמית,
- 57 אלא גם השפעתו על הזולת.
- 58 ולכן הענין של "אל יטיל אימה על הציבור שלא לשם
- 59 שמים" אמור גם לגבי "סור מרע", כי אם מעורבת בכך
- 60 הרגשה הפוכה, לא תושג המטרה כראוי.
- 61 ואילו כאשר הוא עובר "לשמי" – אפילו בעל-כרחו
- 62 של האדם, בפעולה של כפיה – מעשין על הצדקה
- 63 וכדומה – הרי אז "שכרו גדול משכר הנותן, שנאמר והיה
- 64 מעשה הצדקה שלום, ועל גבאי צדקה וכיוצא בהם אומר
- 65 ומצדיקי הרבים ככוכבים"⁵², ו"גדולה צדקה (כולל גם
- 66 צדקה זו) שמקרכת את הגאולה"⁵³.

(משניות ש"פ תרומה תשכ"ה)

- 1 אף-על-פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא
- 2 לשמה". הסיבה לכך שצריך לעסוק בכך אפילו לא
- 3 לשמה, אינה מפני שעבודה כזו מספקת (המעשה הוא
- 4 העיקר)⁴⁵, אלא מפני שעל-ידי-זה הוא יגיע בסופו של
- 5 דבר אל התכלית, עבודה לשמה, שאז מתהווה שלימות
- 6 הדירה בתחתונים⁴⁶.

י.

שני הענינים קיימים גם בעשיית המשכן לה'

- 7 כשם שהדבר בעבודת האדם, כך גם בעניני הבריה
- 8 שמהם עושים את המשכן לו יתברך, שיש בכך שני
- 9 ענינים אלו:
- 10 (א) סור – היציאה מרשות ה"עולם" שבקליפת נוגה⁴⁷
- 11 – בדומה לענין של סור מרע, (ב) הכניסה לרשותו של
- 12 הקב"ה, הפיכת הדבר להקדש, ועל-ידי-זה מקום משכן
- 13 לקב"ה – בדומה לענין של "ועשה טוב".
- 14 ולפי זה מובן, שלמרות שממשכנן על השקלים,
- 15 והנתניה היא בעל-כרחו של הנותן – כי הענין של "סור
- 16 מרע" אינו חייב להיעשות בכוונה "לשמי" אלא חשוב
- 17 בעיקר המעשה, היציאה מקליפת נוגה – למרות זאת,
- 18 צריכה הלקיחה, שבאמצעותה נכנס הדבר לרשות
- 19 ההקדש, להיעשות על ידי הגזבר "לשמי".
- יא.
- שני הענינים רמוזים בפירש"י
- 20 שני ענינים אלו מתפרשים בשני הפירושים למילה
- 21 "תרומה", כאמור לעיל – הפרשה או הרמה והגבהה:
- 22 הפרשה, הבדלת התרומה מחלק אחד שהיתה
- 23 מעורבת בו⁴⁸, מצביעה על הפרישה מעניני החול. וכך גם
- 24 בקשר לאדם, שהדבר מופרש מרשותו. והמשמעות של
- 25 הרמה והגבהה היא, כאמור, שהדבר מתעלה ונכנס
- 26 לרשות ההקדש.
- 27 לכך רומז רש"י באמרו "לי לשמי" לאחר הציטוט
- 28 "ויקחו לי תרומה" לפני פירושו "תרומה הפרשה" (ומובן,
- 29 שלפני פירושו "תרומה הפרשה" מבינים את התרומה
- 30 כפשוטה ממש – מלשון הרמה) – כי הענין של "לשמי"
- 31 חשוב (בעיקר⁴⁹) בענין ההרמה, בכניסה לרשות ההקדש,
- 32 ולא כל כך בענין ההפרשה מרשות ההדיוט.

(45) אבות פ"א מ"ז.

(46) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 245 הערה 37.

(47) תניא פ"ז.

(48) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 174.

(49) אבל טובה גם בהפרשה (שנעשית ע"י הגיזברין בלקיחתם) – שלכן קיים הפי' "לי לשמי" גם לאחר שפרש"י "תרומה הפרשה".

(50) קדושים יט, יז.

(51) פיה"מ הקדמה לאבות (העתקת קאפח). הרמ"א בהקדמתו למחיר

י"ן.

(52) רמב"ם הל' מת"ע פ"י ה"ז. מב"ב ט, א.

(53) ב"ב יוד, א.

הקודמים לו.

י"ל כי משם אין ראי', כי שם יש לפרש עליו ממש, אך לא בפועל אלא במדריגה ברוחניות, שברוחניות הוא למעלה ממנו.

ביששכר לגבי⁶ יהודה, כי יששכר היו בעלי תורה⁷ ביותר, ויהודה הוא מלך⁸, ותורה⁹ גבוה ממלוכה, כתר תורה¹⁰ הוא למעלה מכתר מלכות, ועל תורה כתיב¹¹ בי מלכים ימלוכו, שהמלוכה תלוי' בה ולא היא במלוכה¹². בשמעון לגבי¹³ ראובן, ששמעון הוא על שם¹⁴ שמיעה וראובן על שם ראי' כי יש מעלה בשמיעה לגבי ראי' באזן לגבי עין, כי חרשו נותן לו דמי כולו¹⁵, ואם סימא אותו נותן לו רק דמי עינו. ומטה שמעון לקחו נחלתם בארץ ישראל (בתוך

בן צורישדי".

(6) שם ב, ג. "והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאותם", וע"ז כתיב "והחנים עליו מטה יששכר".

(7) ראה רש"י בראשית מט, יד. טו. יששכר חמור גרם, ופרש"י: חמור בעל עצמות, סובל גרם תורה כחמור חזק שמטעינין אותו עול תורה משא כבד. ויט שכמו לסבול, עול תורה. במדבר ז, יט. פרש"י: בשביל שני דברים זכה – יששכר – להקריב שני לשבטים אחת שהיו יודעים בתורה שנא' (דה"א יב, לג) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. [ועיין לקמן סימן קמט. קנ. קנא].

(8) ראה בראשית מט, י. בראשית רבה פרשה צט, ח וז"ל: לא יסור שבט מיהודה, זה כסא מלכות (תהלים מה) כסאך אלקים עולם ועד שבט מישור, אימתי, ומחוקק מבין רגליו, כשיבא אותו שהמלכות שלו, שכתוב בו (ישעי' כח) ברגלים תרמסנה עטרת וגו', עד כי יבא שילה, מי שהמלכות שלו, ע"ש. לקוטי שיחות חלק ל עמוד עמוד 219 ואילך. חלק כח עמוד 104 ואילך. ועוד.

ראה לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד תטו וז"ל: יהודה הוא מלכות כי לו ניתנה המלוכה והוא ה' המלך באחיו, ודוד שמלכותו קיים לעולם מיהודה, ע"ש. ועיין לקמן סימן קמ.

(9) ראה לקוטי שיחות חלק כח עמוד 113-114.

(10) אבות פ"ו מ"ו "גדול תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות וכו'".

(11) משלי ח, טו.

(12) "וכן בשרש יהודה הוא בבינה ויששכר בחכמה כמ"ש בלקוטי תורה להאריז"ל פרשת ויצא ע"ש וחכמה גבוה מבינה". (תורת לוי יצחק כאן)

(13) במדבר ב, י "דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם", וע"ז כתיב פסוק יב "והחונם עליו מטה שמעון".

(14) וכמ"ש ויצא כט, לב "ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיניי". ובפסוק לג "ותאמר כי שמע ה'... ותקרא שמו שמעון". ראה תורה אור ויחי עמוד מה, א ואילך. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט – חלק ב עמוד רכ ואילך.

(15) בבא קמא פה, ב. "סימא את עינו נותן לו דמי עינו ושבת רואין אותו כאילו הוא מטחינו ברחיים (עבודה שמסובב את אבני הרהיים וגם עיוור יכול לעבוד בה), חירשו נותן לו דמי כולו. ופרש"י חירשו, אין ראוי לכלום. רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק ב. ראה לקוטי שיחות חלק ט' עמוד 83.

בראשית מח, יט-כ – וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים. ויברכם ביום ההוא לאמור כך יברך ישראל לאמר ישמך אלקים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה

קלה

ביאור המינחה (מנחות פ"א מ"ה) "אבא שאול אומר... כבר נאמר ועליו מטה מנשה", והקשר דאבא שאול דוקא עם מנשה

אבא שאול אומר, שם (היינו בהריווח שבין ב' הסדרים של לחם הפנים על השולחן) היו נותנים שני בזיכי לבונה של לחם הפנים, אמרו לו והלא כבר נאמר ונתת על המערכת לבונה זכה. אמר להן והלא כבר נאמר² ועליו מטה מנשה.

מנחות פ"א מ"ה

אבא שאול אומר: שם – באותו הריווח שבין שני הסדרים.

היו נותנים שני בזיכי לבונה של לחם הפנים, שני כפות עם לבונה שהיו באות עם לחם הפנים, כמפורש בתורה (ויקרא כד, ז).

אמרו לו, חכמים לאבא שאול. והלא כבר נאמר (שם): ונתת על המערכת לבונה זכה, ומשמע על המערכת ממש ולא בין המערכות.

אמר להן, אבא שאול לחכמים: והלא כבר נאמר "ועליו מטה מנשה", ומשמע, על ידו (בצדו), אף כאן כוונת הכתוב שיתן את הלבונה בצד המערכת.

פירוש הרע"ב

למה הביא מפסוק³ ועליו מטה מנשה, ולא מפסוק⁴ והחנים עליו מטה יששכר, והחונם⁵ עליו מטה שמעון,

(1) ויקרא כד, ז.

(2) במדבר ב, כ. "ועליו מטה מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל בן פדחצור".

(3) מקשה, דלמה מביא פסוק מאוחר בפרשה פרק ב פסוק כ, ולא הביא מפסוק ה, או מפסוק יב הקדום שג"כ כתוב "ועליו מטה"?

(4) שם ב, ה. "והחנים עליו מטה יששכר ונשיא לבני יששכר נתנאל בן צוער".

(5) שם ב, יב. "והחונם עליו מטה שמעון ונשיא לבני שמעון שלומיאל

נחלת יהודה כמ"ש ביהושע סי' 16 י"ט), משא"כ נחלת בני ראובן הוא בעבר הירדן, שהיא נחלה מבוהלת¹⁷.

וכן באשר ודן שכתוב¹⁸ והחנים עליו מטה אשר, יש מעלה באשר לגבי דן. כי אשר הוא מבחי' עלמא דאתי דבינה דכלא מאשרין ל"י כמ"ש בזה"ק פרשת ויחי¹⁹ דף רמ"ו רע"א, וממתיק גבורות²⁰ דדן.

משא"כ באפרים ומנשה אי אפשר לומר זה, כי הרי יעקב הקדים אפרים לפני מנשה, ואמר שיגדל ממנו, וכן משה הקדימו²¹ רבבות את אפרים לפני מנשה, ואמר שיגדל ממנו, ואיך יתכן לומר שמנשה יהי' גדול ממנו שיהא שייך לומר שהוא עליו, איך הוא, לא שייך לומר שמנשה יהי' עליו דאפרים.

ועל כרחק לפרש שעליו הוא אצלו בסמוך לו, ולכן הביא מהפסוק ועליו מטה מנשה.

ומי האומר זה הוא²² אבא שאול.

יש לומר מה שנקרא אבא שאול, השם שאול הראשון שבישראל הוא שאול מן הכנענית שהוא בן דינה

(16) יהושע יט, א "ויצא הגורל השני לשמעון... ויהי נחלתם בתוך נחלת בני יהודה".

(17) משלי כ, כא. במדבר רבה סוף פרשה כב בסופו: בני ראובן ובני גד אמר להם הקב"ה אתם חייבתם את מקניכם יותר מן הנפשות חייכם אין בו ברכה עליהם נאמר (משלי כ, כא) נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך, וכה"א (שם כג) אל תיגע להעשיר מבינתך חרל.

ופירש חרדושי הרד"ל: עליהם נאמר נחלה מבוהלת בראשונה, שנבהלו נחשו לקחת נחלתם קודם לאחרים מפני שנבהלו על הונם ומקניהם, ואחריתה לא תבורך שלכן גלו תחלה כדלעיל, עכ"ל. אל תיגע וגו'. פי' אל תיגע את גופך כדי להתעשר, חדל להתאמץ להתעשר.

ראה לקמן סימן קלח ובהערה 4.

(18) במדבר ב, כה "דגל מחנה דן צפונה". ובפסוק כז "והחנים עליו מטה אשר". ראה סוף הערה 19.

(19) וז"ל: תא חזי (בא וראה מ"ש), מאשר שמנה לחמו, דא הוא אתר דכלא מאשרין ל"י (זה הוא המקום שכולם מאשרים ומשבחים אותו), ומאי איהו (ומי הוא), עלמא דאתי (עולם הבא – בינה) דעלאי ותתאי מאשרין ל"י ונכספין ל"י (שעלינים ותחתונים מאשרים אותה ומתאווים לקבל שפע ממנו). ע"ש. ראה אור התורה פרשת ויחי עה"פ מאשר שמנה לחמו אות ט'. עיין גם לקמן סימן קנג. קסו.

וראה בתורת לוי יצחק כאן, בדזה מבורא מה שתיבת "והחנים" הוא מלא אות י"י, כי בידו נברא עוה"ב (מנחות כט, ב), ע"ש.

(20) דן הוא ע"ש ויצא לו, ו"ותאמר רחל דנני אלקים" בחי' דין.

(21) דברים לג, יז.

(22) מקשר השם "אבא שאול" – ל"מנשה".

שנבעלה לכנעני, ונישאת לשמעון כמ"ש²³ בפרש"י בחומש בפרשת ויגש ע"ש.

והנה מנשה שהי' בו חלק מאמו²⁴ שהיתה בת דינה מבעילתה לכנעני שכם, הבן דומה לאחי²⁵ האם, ושואל הרי הי' אחי אמו דמנשה, א"כ הוא דומה לשואל בן הכנענית, לכן אבא שאול ששמו ג"כ שואל על שם שאול הראשון בישראל, הוא שייך למנשה הדומה לאחי אמו שאול.

ובמנשה הי' בו חלק מאביו ג"כ, שלכן חצי שבטו²⁶ לקחו נחלתם בארץ, עד"ז באבא שאול, נקרא אבא ג"כ שיש בו חלק האב ג"כ, א"כ אבא שאול הוא ע"ד מנשה, שנחלק שבטו.

חציו לקח מעבר הירדן, מצד חלקו מאמו.

וחציו לקח בארץ, מצד חלקו מאביו.

וכמו"כ אבא שאול.

אבא, ע"ד חלק אביו.

שאול, ע"ד חלק אמו, שהבן דומה לאחי האם, שאול שהי' אחי אמו מנשה.

לכן הביא מפסוק ועליו מטה מנשה דוקא, כי זה

שייך לבחינתו הוא אבא שאול כמובן.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רמא

(23) ויגש מו, י. "ובני שמעון ימואל וימין... ושאל בן הכנענית" ופרש"י ד"ה בן הכנענית וז"ל: בן דינה שנבעלה לכנעני, כשהרגו את שכם, לא היתה דינה רוצה לצאת עד שנשבע לה שמעון שישאנה. (24) ראה תרגום יונתן בן עוזיאל ויגש מו, כ עה"פ "ויולד ליוסף בארץ מצרים אשר ילדה לו אסנת בת פוטי פרע כהן און את מנשה ואת אפרים" וז"ל: וְאֶת־יְלִיד לְיוֹסֵף בְּנֵינִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם דִּילִידַת לֵיהּ אֶסְנַת בַּת דִּינָה וְרַבַּת בְּבֵית פּוּטִיפָרַע רַבָּא דְטָנָס יַת מְנַשֶּׁה וְיַת אֶפְרַיִם. וכן שם מקץ מא, נא. עיין לעיל סימן קז.

(25) בבא בתרא קי, א.

(26) ראה לקוטי תורה מהאריז"ל סוף פרשת מסעי וז"ל: מנשה בנה של אסנת בת דינה משכם ומצד זוהמא זו נשאר בחוץ לארץ. וע"ש שזהו הסוד בפסוק (מלכים א ו, ו) "מגרעות נתן לבית", מגרעות נוס' מגרעות, מגר' ר"ת מנשה גד ראובן, דבשלשה אלה הי' בהם עו'ת, (ע"ש הביאור בנוגע ראובן וגד. ראה לעיל סימן קז הערה 3), לכן לא נכנסו לא"י, וזהו מה שממשיך הכתוב שם "סביב חוצה לבלתי אחוז בקירות הבית" דהיינו ארץ ישראל.

ועיין עוד בזה בעשרה מאמרות מהרמ"ע מפאנו ז"ל מאמר חקור דין פרק יח. מגלה עמוקות פרשת ויחי. ובשל"ה פרשת מטות מסעי.

וראה תורת מנחם התועודיות ה'תש"נ ח"ג פרשת חוקת סעיפים ה-ח, לקוטי שיחות חלק כח עמוד 210 ואילך. טעם לשבח למה לקחו חצי שבט מנשה מעבר הירדן, דרמזו על הגאולה העתידה – שלימות ירושת ארץ ישראל לעתיד לבוא, ע"ש.

כה, ה – ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם

תוכן: בנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים וכן בנין העתיד להבנות אף שהוא ביחזקאל אינו מפורש ומבואר, ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל.

בנין שבנה שלמה וכו', הנה דברי רבינו צריכין לימוד, מה הקשה לו לרבינו מיחזקאל, ומה ניחא לו במה שכתב שאין מפורש דמה ה' קשה לנו אם ה' מפורש. ואומר לבאר דברי רבינו אשר עמקו דבריו בזה. דהנה בתנ"ך ה' בהקדמתו למס' מדות הקשה מדברי רבינו האלו אמר"כ רבינו בפי' המשניות בהקדמתו לספר זרעים כאשר הגיע לספר קדשים כתב וז"ל הביא אחר תמיד מידות ואין בו ענין אחר אלא סיפור שהוא זוכר מידת המקדש צורתו ובנינו וכל עניניו והתועלת שיש בענין ההוא כשיבנה ב"ה יש לשמור ולעשות התבנית ההוא התבניות והצורות והערך מפני שהוא ברוח הקודש כמו שאמר הכל מיד ד' עלי השכיל עכ"ל.

ויקשה כיון שכתב כאן דלא ה' שוה לבנין שלמה וגם לא שוה לבנין העתיד א"כ יקשה עליו הא"כ הביא קרא דמיד ד' עלי השכיל דקאי אבית ראשון, ועוד איך ילמדו מזה לבנין העתיד כיון שיש הרבה שינויים.

וכתב התוספות יו"ט לפרש דברי רבינו עפ"י המאמר שהביא רש"י ביחזקאל סימן מ"ג ראוי היתה ביאה שני' של עזרא להיות כביאה ראשונה של יהושע ובנין זה מאז ה' ראוי להם כשעלו מן הגולה לגאולת עולם אלא שגרם החטא שלא היתה תשובתם הוגנת לא יכלו למלאות בכל חלקו הבנין כמות שהוא, לפי שאותו בנין מיועד לגאולת עולם שתהא הכבוד חונה לעולם כענין שנאמר שם ושכנתי בתוכם לעולם, ומ"מ הואיל וה' ראוי להם ראו כי טוב לבנות מעין אותו הבנין במקצת מן הדברים עכ"ד.

והא דכתב רבינו שסיפור בנין הבית תועלת לעתיד הוא משום הרבה דברים הדומים והא דהביא קרא דהכל בכתב מיד וכו' משום דעכ"פ יש ראי' ממנו דהרי בכמה דוכתין פריך בגמרא מקרא דיד ד' מוכח דה' לבית שני להיות כדמות הראשון אלא היכא דקרא אשכחו ודרש כדאמרין בפ"ה דסוכה וממילא נמי דלעתיד יש לנו לבנותו כמו שהוא בכתב אשר השכיל את דוד והיכא דקרא אשכחו ודרוש לשנות יבנה כדדרשתם.

וא"כ היכא דאנן נזכה לדרוש נבנה ג"כ כמו שפירש"י בזבחים דף ס"ב דשלמה לא הבין לדרשו והם דרשוהו, כן אנחנו כשנזכה לבנין העתיד יגלה הקב"ה עינינו ומלאה ארץ דיעה ולהבין הסתום בדברי יחזקאל.

אבל מ"מ צריך לסיפור בנין בית שני, שכן רוב ועיקר הבנין מיוסדים כתבנית אשר השכיל ד' לדוד, וע"י סיפור הזה של בנין בית שני אנו יכולים לדרוש ולהתבונן בבנינו

דיחזקאל אשר יזכנו ד' לדרוש מן המקראות, ואלו לא ה' זה הסיפור לא מצאנו ידינו ורגלינו שאותו בנין העתיד שיבנה בב"א עכ"ד התנ"ך.

אמנם לי נראה לבאר דברי רבינו בפי' המשנה באופן אחר ומזה ניקח להבין גם דברי רבינו בספרו פה.

דהנה ב[שו"ת] חתם סופר סי' רל"ו הקשה וז"ל ויש לתמוה על כמה שינויים בכלים ובבנין המשכן ומזבח של משה רבינו ע"ה וגם בנין בית שני שנויים מן הראשון, ובנין העתיד בנבואות יחזקאל נשתנה מכל אע"ג דהכל בכתב מיד ד' עלי השכיל עפ"י נביא מ"מ הא נביא אין רשאי לחדש דבר אלא לשעה ולא לקיום, ות' דקרא כתיב ככל אשר אני מראה אותך בהר את תבנית כל כליו וכן תעשו פירש"י לדורות, והכוונה שגילה ד' שכן יעשו לדורות אעפ"י שאני מראה עתה בכל בנין אראה להם איך יעשה לדורות א"כ העיד ד' בעצמו מתחלה שעתיד להשכיל ע"י נביאיו לדורות עכ"ל.

וקשה לי לדבריו מזבחים דף ס"ב דהוסיפו על של שלמה ד' אמות ודרוש קרא ויכינו את המזבח על מכוונותיו שהגיעו לסוף מידותיו, ופריך הא כתיב הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל, ומשני קרא אשכח ודרוש ושלמה לא ידע לדרוש ויקשה מ"פ מדכתיב הכל בכתב מיד וכו' דמה קושיא אם לעזרא נגלה שיעשו באופן אחר ויוסיפו על המזבח ובפרט כי מצאו סמך בבנין העתיד שנאמר ליחזקאל והאריאל י"ב על י"ב וכדאיתא במידות, א"כ יכולין להוסיף שפיר כמו שיהא מותר לעתיד, וא"כ מה צריך לתרץ דשלמה לא ידע לדרוש וטעה בכוונת הכתוב ולמה לא תירץ דנגלה לעזרא לשנות כמו שנגלה ליחזקאל ורשאי לשנות ע"י נביא כיון שהקב"ה מעיקרא הרשה להם לשנות ע"י נביא שכן יעשו לדורות כאשר יורם ד' ע"י נביא.

וליישב כל זה נאמר כי לכאורה יש להבין למה לא ידע שלמה החכם לדרוש הקרא כמו עזרא ולמה העלים ד' ממנו דבר זה, ולכן נראה דהנה בספר מנחם שלמה על כריתות הביא הא דאמרו במדרש דנגלה לר"ע מה דלא נגלה למרע"ה (וכן איתא בזוה"ק על רשב"י) וכן אמרו דלעתיד יהא הלכה כב"ש והעלה שם דבדודאי נגלה למרע"ה הכל אף מה שתלמיד וותיק עתיד לדרוש וכדאיתא בגמרא, אלא שלא ניתן רשות לגלות רק בכל דור ודור עפ"י חכמיו, וכן הענין בב"ש ובב"ה דלפי הדור הקב"ה נותן בלב החכמים לגלות טעמי התורה ולפסוק ההלכה כפי אשר חכמתו יתברך גוזרת.

ומעתה אני אומר כמו בכל דברי נביאים צריכין שלא יהא דבריהם סותרים לדברי תורה, כן נמי זה שנגלה לדוד ושלמה מעשה המקדש הנה לא גילה לו ד' להבין הדבר לאמיתו כי לפי דורו לא ה' עוד זמן שיתגלה לו עוד מה שנתגלה ליחזקאל, אבל לעתיד יתגלה לנו טעמו שאין סותרים כלל למה שנאמר לדור בכתב מיד ד' שימצאו שם מרוזא אלא שלא הגיע הזמן עוד לגלות.

♦ יום ראשון ב' אדר ♦

כה (א) וַיִּדְבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ-לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אִשֶּׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ תִּקְחוּ אֶת-תְּרוּמָתִי:

ב מליל עם בני ישראל ויפרשו קדמי אפרשותא מן כל גבר דיתרעה לבה תסבון ית אפרשותי:

מהם האדנים, כמו שמפרש ב"אלה פקודי". ואחת, תרומת המזבח בקע לגלגל לקפות, לקנות מהן קרפנות צביר. ואחת, תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד. י"ג דברים האמורים בענין, כלם היוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהנה, כשתדקדק בהם.

ז"ל ויקחו לי תרומה. "לי", לשמי. תרומה. הפרשה. יפרישו לי ממזונם נדבה. ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט בלע"ז. תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו: שלש תרומות אמורות כאן: אחת, תרומת בקע לגלגל, שנעשו

אור החיים על התורה – מהדורות בלוט, אברמוביץ

בני ישראל אין פרוש לשון דבור אלא לשון שחרות ודברות לומר כי הוא לבדו יכול לעשות בו משפטים שישנם בענין, הא' היא ההערכה, והב' היא השחרות, שהגם שההערכה צריכה ג' והשחרה צריכה ב' כנזכר אתה לבדך תהיה דבר על הדבר לצד שאתה יחיד ממחזה תספיק במקום ג' ואין צריך לומר במקום ב' לענין השחרות, ודוקא אתה אכל הזולת **ויקחו** לשון רבים. ותמצא שכן היה דכתיב (לקמן י"ז ג) ויקחו מלפני משה הרי כי משה לבדו קבל הנדבה בין דבר שיש בו קצבה בין דבר שאין בו קצבה. והגם שבתלמוד דרשו מפסוק (לקמן כ"ח ה) והם יקחו, אולי כי שם חדש לענין השחרות שצריכה ב' וכן לענין פרט לקיחת דבר שאין בו קצבה שלא נתן רשות לעשות הדבר בנחיד אלא למשה אכל הזולת צריך רבים. ולדרך זה יתישב אומרו **ויקחו** בתוספת וא"ו לצד שקדם ואמר דברותו של משה לזה יצדק לומר אחר כך ויקחו:

מאת כל איש וגו' אולי שיכנו לומר כי באיש שיוצעים בו שהוא נדיב לב לא יכניסוהו במשפט ההערכה לדעת מה יקבלו ממנו כיון שהוא מחוק כי לבו נדיב יקחו ממנו את אשר יביא כי נדאי שיוצע הוא עצמו שזה הוא יכלתו ואת זו אצדיק שהוא תרומתי הצריך לתת באומרו **את תרומתי**. עוד ירצה לומר שאינה חשובה לקראות תרומתי אלא המוכא מנדבת לב האדם, והוא אומרו **מאת אשר וגו'**

ישראל ולא בנות ישראל דכתיב (לקמן ל"א) כל העבר וגו'. ולפי זה אומרו **מאת כל איש** פרוש שהלקיחה תהיה בהשואה מאת כל איש ואפלו את אשר ידבנו לבו תהיה לקיחה שזה מכלם ולא ירבה הנדיב ולא ימעיט הפילי. ועוד ירצה בתוספת וא"ו לרמז שכבר קדם דבר אחר והוא נדבת לב כרמיו בסוף דבריו שאמר **אשר ידבנו לבו**, ולדרך זה ידבר הכתוב גם בתרומת המשכן ויחפץ ה' שכל נדבה תהיה מלב ולא תהיה הנתינה עד שתקדם הנדבה בלב:

עוד נראה לפרש הכתוב על פי מה שאמרו במסכת בבא בתרא (ח"א) קפה נגבית בב' ומתחלקת בג' נגבית בב' לפי שאין עושין שחרות על הצבור פחות מב' ואמרו שם מנא הני מילי אמר קרא (לקמן כ"ח ה) והם יקחו ומאי שחרות שממשכנים על הצדקה אם אמור הוא עד כאן. והעלו שם התוספות ודר"ן כי ב' שאמרו דוקא בדרך הקצוב אבל שאינו קצוב צריך ג'. ודע כי לענין דין אפלו יחיד אם הוא ממחזה יכף אדם בעל כרחו לדון אותו יחיד בדתנא (סנהדרין ח) אם תהיה יחיד ממחזה לרבים כו' הרי זה דין יחיד, וכתבו התוספות שם ויכול לכוף את האדם בעל כרחו דאי בךקבליה וכו'. ומכאן אני למד שהוא הדין וכל שכן הוא שיכול להנהיג שחרות יחיד ואינו צריך ב', ומה משפט שצריך ג' דין וכיניף שחרות שמספיק בב' לא כל שכן. ובהו נשכיל באור הכתוב אומרו **דבר אל**

(ב) דבר אל בני ישראל. צריך לדעת למה לא הספיק בפה שקדם לומר לאמר והדבר מובן שלבני ישראל יאמר. או לא היה צריך לומר לאמר ויספיק באומרו דבר אל בני ישראל. ונראה לי על דרך מה שאמרו ז"ל (יומא ד"ג מ"ז) שזהאומר דבר לחברו שהוא בבל תאמר שנאמר וידבר ה' אל משה לאמר. ועל פי הדברים האלה יצטרך לומר דבר אל בני ישראל שאם לא כן יחשב משה כי לא בא אלא לתת רשות שאין זה בבל תאמר חובה מנין תלמוד לומר דבר וגו'. ולדרך זה תמצא מרגע לנפשך בכל התורה בלה שאמר הכתוב לאמר ויחור לומר דבר, כי בכל מצוה צריך לומר לו לאמר ודבר ובאחת מהנה לא יהיה נשמע שחובה עליו הם הדברים לאמרום להם אלא רשות, ורבותינו ז"ל (ילקוט דרבינו) דרשו דבר אל בני ישראל שלא ימנה עליהם מערב רב ודורשים לשון דברות ושררה. עוד יתבאר בסמוך באפן אחר: **ויקחו לי**. צריך לדעת למה כתב וא"ו בתחלת ענין. ואולי שירצה על דרך אומרו ז"ל (שקלים פ"א מ"א) ממשיכין על השקלים, ואמרו ז"ל (תנחומא) כי ג' תרומות שנו כאן ב' מהם שקלים בקע לגלגל אחת לאדנים ואחת לקרפנות צביר והג' נדבת המשכן עד כאן. וכפי זה נתבאר באומרו **ויקחו** כנגד נדבת השקלים הרמוזה בתרומה הסמוכה לה לומר שישנו בכפייה לשקל, וסמך תבת **ויקחו** אל **בני ישראל** לרמז שבשקלים מדבר הכתוב שאינם שוקלים אלא בני

אותם לגבוה, לרוחניות ולקדושה.
כפתגם הידוע של רבנו הזקן: השם יתברך משפיע לאדם
גשמיות, והאדם עושה מהגשמיות - רוחניות.

הגישה המתאימה לעוררו, ואז נותן כל אחד ואחד כפי
יכולתו: זה זהב, זה כסף וזה נחשת.

"לשמה" רק בלקיחת הגזבר

והטעם שבנתינתו אינו נוגע הפנה ד"לשמה" ורק הגזבר
צריך לקחת לשמה, יש לומר:
כדי שנקסי האדם יקדשו ויחשבו פנכסי שמים, צריך שני
דברים: להעבירם מרשות הדין, ולהקדישם לנקסי שמים.
ועל-דרך לשון הפתוב "סור מרע ועשה טוב".
והנה, כשהדבר נמצא עדין ברשות ההדין, אינו נוגע פנויותו
של הנותן, דהעקר הוא שיוסר מרשות ההדין, ולזה לא
צריך פנה כיון שיהיה הפעל מרשותו. ולכן בנתינת
התרומה אינו נוגע הפנה ד"לשמה" כי העקר הוא שהתרומה
תעבר מרשותו.

ויקחו לי תרומה (כה, ב)

שני פירושים בתיבת "תרומה": הפרשה והרמה. ושניהם
עולים בקנה אחד: כשאדם מפרש מנספחו זהב וזהב לדרך של
קדושה, הוא מרים אותם מחמירותם וגשמיותם - ומעלה

אשר ידבנו לבו (כה, ב)

יהודי הנודב ממומונו לדרך שבקדושה, נותן זאת בכל הלב
ועם כל הלב - "אשר ידבנו לבו". צריכים רק למצא את

ויקחו לי תרומה

לי – לשמי (כה, ב. ובפרש"י)

והינו, שצריך לתת את התרומה בכונה "לשמה". וקשה, הרי
הדין לגבי תרומות המזבח (דביה עסקינן כדפרש רש"י ג'
תרומות אמורות כאן) הוא שלוקחים מהנותן גם בעל-כרחו
(שהרי "ממשכנין על השקלים"), וכשנותן בעל-כרחו ודאי
אינו מוכן לשמה?
ויש לומר: דבאמת הפנה ד"לשמה" אינה דין בנותן התרומה,
כיון בלקיחת הגזבר, וכלשון הפתוב "ויקחו לי" (ולא
ויתנו לי), והינו דהגזבר צריך לכוון לקחת מהנותן לשמה.

אבל במקום שיש אחד מהם כמשכן
לוקחים מהם, והנשים גם כן במקום
כפרה לוקחים מהם, ועוד שהגם שיתנו
דבר גדול, בערך עשרם המפלג דבר
קטן יחשב, והשוע גם כן לצד רב
העשר לא יעשה בו רשם כל מה שיתן
לנדבת המשכן אפלו יתן כל הצריך
למשכן, ודקדק לומר **תקחו את
תרומתי** לומר שלא התיר לקחת
מהדירות הנזכרים מאת כל איש וגו'
אלא את תרומתי שהיא תרומת
המשכן לטעמים שפרשנו. ובדרך רמז
יצא שכוון כל אחד לדבק בזה בחינת
נפשו הנקראת תרומה באמצעות
המעשה, והוא אומר **ויקחו לי תרומה**
כי הנפש של ישראל תקרא תרומה
דכתיב (מקדה) קדש ישראל לה' ראשית
תבואתו ותרומה נקראת ראשית
ובאמצעות לקיחת מאת כל איש וגו'
שיגו שתשרה עליהם השכינה, והוא
אומר **תקחו את תרומתי** כי השכינה
תקרא תרומת ה' והמשכיל יבין: תורה ג

בח לתן. והנה בנדבת המשכן אמר ה'
למשה שיקח מהג' הנזכרים, והוא מה
שרצה בג' הרבויים יתומים נשים שוע,
את לרבות הנשים, **כל** לרבות
היתומים, **איש אשר ידבנו לבו** זה שוע
כמשמעו שמשלשלתם יקח אפלו דבר
גדול:
ויש טעם בדרך על פי דבריהם ו"ל
(ירושלמי שקלים פ"א ה"א תנחומא) שאמר
כי המשכן הוא כפרה על מעשה העגל,
עוד אמרו (שמו"ר פ"א) וזה לשונם אמר
משה לפני ה' וכי ישראל יכולין לבנות
משכן אמר לו מהקטן שבהם וכו' כי
המן הנה מוריד לישראל אבנים טובות
ומרגליות עד כאן. וגם אמרו (תנחומא
בשלח) כי מבנות מצרים נטלו קטן
שבכלם משא מ' חמורים כסף וזהב
ואבנים טובות וכו'. ואמרו (שהש"ר פסוק
חור וזה) עוד שבות הים גדולה מביות
מצרים, הרי שהיה לישראל עשר
מפלג, ולפי זה יש טעם נכון לשלשלתם
כי לא אמרו אין לוקחים מהיתומים
אלא במקום שאין בו שם ולא כפרה

תקחו את תרומתי, אבל המעשה לא
קראת תרומתי אלא תרומה דכתיב
ויקחו לי תרומה. עוד נראה בדקדוק
אמר ג' רבויים אלו **מאת כל איש**
שלא היה לו לומר אלא מאשר ידבנו
וגו', ואולי שנתכונן הכתוב לרבות ג'
פרטים שישנם בהדרגה משנה בדין
הצדקות מכל ישראל והם היתומים
והנשים והשוע, היתומים כמו שאמר
במסכת בבא בתרא (ח.) אין פוסקים
צדקה על היתומים ואם לעשות להם
שם מתר, הנשים כמו שאמר בסוף
מסכת בבא קמא (ק"ט) שאין לוקחים
מהנשים אלא דבר מועט ואמר עוד
שם כי מועט ומרבה הוא לפי ערך מה
שהם הנשים וכמעשה רבינא שלקח
שרשרות זהב מהם ואמר כי בערך בני
מחזא דבר מועט הוא, שוע כמו
שאמר בבבא בתרא (שם) שאסור
לגבאי צדקה לתבעו ולגבות ממנו וכו'
וכמעשה הובא שם (תענית כ"ד) עוד שהיו
נשמיים הגבאים מהתראות לפניו לכל
יהיה מצר לעצמו ויתן מה שאין בו

אָבֵל פִּדִי לְהַקְדִּישׁ אֶת הַחֶפֶץ - שִׁיחֲשֵׁב כִּנְכָסֵי שָׁמַיִם, אֲזִי לֹא מִסְפִּיק הַהוּצָאָה מִרְשׁוֹת הַהֶדְיוֹט אֲלָא צָרִיף לְהַעֲלוֹתוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (נ"פ לקו"ש ח"ג עמ' 908 ואילך – מותחן 'לקראת שבת')

הפנונה בלקיחת הצדקה

לפרנס עצמו ובני ביתו, וניתכן שלא תהיה בזה פנונה "לשמי". וזה משמיענו הפתוב שגם העני צריך לקחת את הצדקה לשם הקב"ה. והוא על-פי המבאר בסה"ק (ראה סה"מ תרכ"ח ד"ה תקעו. ועיי"ג כ שמו"ר פל"א, ה. תנחומא שם) דהטעם שבבא הקב"ה את עולמו באפן שהעניים מקבלים את כספם דוקא מהעשירים הוא, כי אם היה לכלם את כל הנצרך להם, לא היה בעולם ענין החסד והצדקה. ולשם זה צריך העני לקבל את הצדקה, לא כי על-ידי-זה יהיה לו פרנסתו, אלא "לשמי", דעל-ידי שהעשיר נותן לו המעות מתקנים ענין הצדקה בעולם.

ויקחו לי תרומה

לי – לשמי (כה, ב. ובפרש"י)

ידועה הקושיא מדוע נאמר "ויקחו לי תרומה", דלכאורה הנה-ליה-למימור "ויתנו לי תרומה"? ויש לבאר זה על דרך הרמז, דהא גופא משמיענו הפתוב, דלא רק נתינת הצדקה צריכה להיות "לשמי" כ"א גם ה"ויקחו לי" – לקיחת הצדקה צריכה להיות לשם הקב"ה. דהנה זה שהנותן – העשיר – צריך לתן צדקה "לשמי" – לשם המצוה, אינו חדוש כל-כף. דמפנין שהפסוק הוא רכוש הפרטי, והתנגע להשיגו, הרי כשנפרד מהכסף ונתנו לזולתו, הרי זה (בדרך כלל) בשביל לקים מצות צדקה "לשמי". אף העני הלוקח את הצדקה, הרי הוא לוקחה לשם עצמו,

(ג) וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת: גודא אפרשותא דתסבין מנהון דהבא וכסףא ונחשא:

המשכן שהצרך שם כסף יותר, שנאמר: (למקו לח) "וכסף פקודי העדה וגו' בקע לגלגלת וגו'". ושאר הפסוק הבא שם בנדרה, עצמוה לכלי שרת.

נ"י: זָהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת וְגו' • כֵּלָם בָּאוּ בַּנִּדְבָה, אִישׁ אִישׁ מִה שֶׁנָּדְבוּ לָבוֹ, חוּץ מִן הַכֶּסֶף שֶׁבָּא בַשָּׁוֶה, מִחֲצִית הַשָּׁקָל לְכָל אֶחָד. וְלֹא מִצִּינוּ כָּכָל מְלֹאכֶת

~ נקודות משיחות קודש ~ (התועדויות תשמ"ט כרך ב, עמ' 330 ואילך)

"זה הנותן בריא" – עבודת הצדיקים שהיא עבודה משלמת. "כְּשֵׁשׁ סִכְנַת פֶּחַד" – כְּשֵׁהָאָדָם מִשְׁפַּע מִהֶעֱלָם וְהֶהֱסִתָּר שְׁבָעוֹלָם, וְרַק עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הַצְּדָקָה פּוֹדָה אֶת עֲצָמוֹ וּמִשְׁתַּחֲרָר מִהֶהֱשָׁפָעָה הַשְּׁלִילִית. "נְתִינַת חוֹלָה שְׁאֻמֵּר תִּנּוּ" – מִצָּב שָׁבוּ הַנּוֹתֵן מִשְׁפַּע מִהֶעֱלָם עַד כְּדִי כִּף שֶׁהוּא כָּבֵד חוֹלָה. לְמַדְנוּ כָּאן, שְׁגַם חוֹלָה יְכוּל לָתֵת צְדָקָה, וְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, יִהְיֶה מִי שִׁיְהִיָּה, יְכוּל לְהַשְׁתַּחֲוֶה בְּמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן, הִיא הַמְּלָאכָה שֶׁל הַפִּיכַת הָעוֹלָם לְמָכוֹן לְשִׁבְתוֹ יִתְבָּרֵךְ.

זהב וכסף ונחשת (כה, ג)

נאמר בספרים שיש כאן שלוש דרגות בנותני צדקה, כמרמז בראשי-התיבות: 'זָהָב' - זֶה הַנּוֹתֵן בְּרִיא. 'כֶּסֶף' - (הנותן רק) כְּשֵׁשׁ סִכְנַת פֶּחַד. 'נַחֲשֶׁת' - (הנותן צדקה רק כשהוא שכיב-מרע, וזו היא) 'נְתִינַת חוֹלָה שְׁאֻמֵּר תִּנּוּ'. ומאחר שצדקה שקולה כנגד כל המצות, יש לומר ששלוש הדרגות הללו, הן בעצם שלש דרגות בשליחות הפלילית של "ועשו לי מקדש", לעשות את העולם דירה לקב"ה:

(ד) ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: ד ותכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ ומעזי:

של עזים, לכף תרגם אוינקלוס: ומעזי, הבא מן העזים ולא עזים עצמן, שתרגום של "עזים" – עזיא.

נ"י: וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: צֶמֶר צְבוּעַ בְּדָם חֲלִזוֹן, וְצִבְעוֹ יֶרֶק (יבמות ד. מנחות מד). • צֶמֶר אֲרָגְמָן. צֶמֶר צְבוּעַ מִמִּין צִבְעַ שֶׁשָּׁמוֹ אֲרָגְמָן. וְשֵׁשׁ • הוּא פֶשֶׁתָּן. וְעִזִּים • נֹצֵחַ

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס. אברמוביץ

הכונה כי כל איש ואיש מִיִּשְׂרָאֵל יביא מכלן אלא שבכללות תרומת כל ישראל יהיו כל המינים. או ירצה לומר שיקבלו מהמביאים כל ה"י"ג מינים ולא יזלזל במביא פשתן ועורות וכיו' תורה ד

(ג) וזאת התרומה וגו'. טעם אומרו זאת וגו', אולי שיכנון לומר שלא יביאו ישראל נדבה ממין אחד או מג' אלא צריכין להביא מכל המינים ואינם יוצאים ידי חובת תרומת המשכן

(ה) וְעֵרַת אֵילָם מְאֲדָמִים וְעֵרַת תְּחָשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים: הַיִּמְשָׁכִי דְדִכְרִי מִסְמָכִי וּמִשְׁכִּי סִסְגוּנָא וְאַעֲי שְׁטִין:

במדבר? פרש רבי תנחומא: יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו לטלם עמקם כשיצאו ממצרים.

כ"י מְאֲדָמִים • צבועות היו אדם לאחר עבדן. תְּחָשִׁים • (שבת כח) מין חיה, ולא היתה אלא לשעה, והרבה גונים היו לה, לכך מתרגם "ססגונא", ששש ומתפאר בגונים שלו. וְעֵצֵי שִׁטִּים • ומאין היו להם

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק לא עמוד 146 ואילך) – מתוך 'לקראת שבת'

נחמת בני ישראל במצרים

– מלשון "נחמה". שעשה כן יעקב אבינו כדי לנחם את בני ישראל מצרת גלותם. דכאשר היו ישראל במצרים, בגלות קשה ביותר, עם גזרות כ"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" וכיוצא בזה, הנה זו היתה נחמתם כשראו את הארזים שנטע יעקב. דאף שיזעו שהבטיח להם הקב"ה – "אנכי אעלה גם עלה" (ויגש מו, ד), אין זה דומה לזה שראו בעיניהם שהנה יש ארזים שנטע יעקב במצרים רק על-מנת שיצאו ממצרים ויכחו ארזים אלו עמקם, ויבנו בהם את המשכן.

ועצי שטים:

ומאין היה להם במדבר, פרש רבי תנחומא, יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו לטלם עמקם כשיצאו ממצרים (כה, ה. ובפרש"י). יש לעין, הרי כדי להשיג ארזים לבנות המשכן היו יכולים בני ישראל לקנותם מתגרי האמות או לקחתם מיערות סמוכים, ואם כן מדוע הוצר יעקב אבינו להביא אתו ארזים מארץ ישראל ולנטע אותם במצרים? ויש לומר על דרך הדרוש, דענין זה פרשו "רבי תנחומא"

(ו) שָׁמֶן לַמָּאָר בְּשָׁמִים לְשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטָרֶת וּמִשְׁחָה לְאַנְהֲרִיתָא בּוּסְמָיָא לְמִשְׁחָה דְּרִבּוּתָא וְלִקְטָרֶת בּוּסְמָיָא: הַסָּמִים:

שִׁמְפָּרֶשׁ ב"כי תשא". וְלִקְטָרֶת הַסָּמִים • שהיו מקטירין בכל ערב ובקר, כמו שִׁמְפָּרֶשׁ ב"ואתה תצוה". ולשון "קטרת", העלאת קיטור ותמרות עשן.

כ"י שָׁמֶן לַמָּאָר • שמן זית וף להעלות נר תמיד. בְּשָׁמִים לְשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה • שנעשה למשח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והוצרכו לו בשמים, כמו

זאבני בורלא ואבני אשלמוותא לשקעא באפודא ובחושאנא:

(ז) אֲבִינִי־שֶׁהֶם וְאַבְנֵי מִלֵּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:

קרוי משבצות. לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן • אבני השם לאפד ואבני המלאים לחשן. וְלַחֹשֶׁן וְאַפֹּד מְפָרָשִׁים ב"ואתה תצוה", והם מיני תכשיט.

כ"י אֲבִינִי־שֶׁהֶם • שתיים הוצרכו שם לצרף האפוד, האמור ב"ואתה תצוה". מִלֵּאִים • על שם שעושין להם בזהב מושב כמין גמא, ונותנין האבן שם למלאות הגמא, קרויים אבני מלאים, ומקום המושב

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אחר כל הי"א דברים לצד שכל י"א הדברים כלם הם צרכי המשכן ועבודתו מה שאין כן האבנים שאינם אלא לבגדי כהנה, והגם שבגדי"א דברים יש גם כן בקצת מהם שהם לצרכי בגדי כהנה אף על פי כן אין לה מין ומין מהי"א שאין בו צרכי המשכן ועבודתו מה שאין כן האבנים שאינם אלא לבגדי כהנה. עוד נראה על פי דבריהם ז"ל שאמרו ביומא (ע"ה) שהעננים היו מביאים את אבני השם

ומהטעם עצמו שהם באחרונה והבן: עוד נראה לומר על פי מה שאמרו ביומא פרק בא לו (ס"ט) שבגדי כהנה מתרים להנות מהם ומשמע שאין מועילין בהם. ושוב ראיתי לרמב"ם שכתב כן בפ"ה מהלכות מעילה, ולפי זה בגדי כהנה אינם בהשואה עם כלי המשכן ועבודתו שכלן קדשתן למעלה מבגדי כהנה ומועילין בהם ומעלה בדין הוא לסדר באחרונה אבני שהם ואבני מלאים

(ז) אֲבִינִי שֶׁהֶם וּנְו'. צריך לדעת למה כתב אבני שהם ואבני מלאים בסדר אחר כל הי"א מינים ומן הראוי היה לו לסדרם קדם זהב וכסף כי הם מעלים מהם. ואולי כי לצד שמצינו שהנשיאים הביאו אותם באחרונה כשראו שהביאו ישראל כל הצרף למשכן, ותמצא שאמרו ז"ל (במד"ד פ"ה) שהקפיד ה' על זה וחסר אות אחת מהם והנשואם כתיב, לזה סדרם ה' באחרונה לומר כי הם למשה מכלם,

(ח) וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם:

ח וַיַּעֲבֹדוּן קְדָמִי מִקְדָּשָׁא וְאַשְׁרֵי שִׁכְנֹתַי
בִּינְיָהוֹן:

כ"ח וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ • וַעֲשׂוּ לְשָׁמִי בֵּית קֹדֶשׁ.

(ט) כָּכָל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאָה אוֹתְךָ אֶת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן

ט כָּכָל דִּי אָנָּא מַחֲזִי יְתָךְ יֵת דְּמוֹת מִשְׁכְּנָא
וְיֵת דְּמוֹת כָּל מְנוּהֵי וְכֵן תַּעֲבֹדוּן:

וְאֶת תְּבִנֹת כָּל־פְּלִיּוֹ וְכֵן תַּעֲשׂוּ: ס

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וכו' אם כן משלחן גבוה היו מביאים בלא טרח ויגיעה ולא חסרון כיס אשר על כן סדר נדבכם אחר כל הנדבות שמביאין מכיסם ועל ידי טרח: תורה ח (ח) וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וּגו'. צריך לדעת למה קראו מִקְדָּשׁ ותקף חזר בו וקראו משכן ודכתיב **את תבנית המשכן**. ונראה כי אומרו וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ היא מצות עשה כוללת כל הזמנים בין במדבר בין בבניסתו לארץ בכל זמן שיהיו ישראל שם לדורות, וצריכין היו ישראל לעשות כן אפילו בגלות אלא שמצינו שאסר ה' כל המקומות מעת שנבנה בית המקדש באומרו וְדָרִים יִבֶּן ט' כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, ולזה לא אמר וַעֲשׂוּ מִשְׁכָּן שִׁיְהִי נִשְׁמָע שַׁעַל אוֹתוֹ וְזֶמֶן לְבַד נִאֲמָרָה מִצְוָה זו. ואחר שצוה דרך כלל אמר פרט הנעשה במדבר שאינו מקום לבנות בו בנין אבנים שיעשה משכן בסדר האמור. ותמצא שכתב רמב"ם בפ"א מהלכות בית הבחירה מצות עשה לעשות בית לה' דכתיב וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ עד כאן, וטעמו הוא משנוי הלשון כמו שכתבנו. עוד ירצה באומרו וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ כי מעת שעושים אותו לשמו יתברך באומרו לִי הגם שעדין לא שרתה בו שכניה הרי הוא מקדש ודין קדש יש לו.

ושכנתי בתוכם. ולא אמר בתוכו לומר שהמקום אשר יקדישו לשכנו יהיה בתוך בני ישראל שיקיפו המשכן בד' דגלים. ואולי כי דברים אלו הם תשובה למה שחשקו ישראל (במד"ר פ"א) בקראתם בהר סיני שהיה ברוך הוא מקף בדגלי המלאכים והוא אות בתוכם וחשקו אהבה להיות כן בתוכם, ולזה באה התשובה מבוחן לבות ואמר וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי כמו כן בתוכם: תורה ט

(ט) כָּכָל אֲשֶׁר וּגו'. בפסיקתא (רבי ט"ו) אָמְרוּ בְּשֹׁאֲמֵר ה' לְמַשָּׁה וַעֲשׂוּ לִי וּגו'. נבהל משה ואמר לָפָנָיו הֲלֹא הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּהוּ וּגו'. עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא לֹא כִּמוֹ שֶׁאַתָּה סוֹבֵר אֵלָּא כִּי קָרָשִׁים וכו' עד כאן. וצריך לדעת מי עמד בסוד ה' ומשה עבדו לדעת כל הדברים שעברו ביניהם, והגם שכל דבריהם דברי קבלה הם עם כל זה לא יבצר דבר מהתנבים. ונראה לומר לדבריהם ז"ל שהקשה להם שאין משמעות בכתוב ממה נפשך אם הוא נמשך למשה על זה הדרך ככל אשר וּגו'. תעשו לא היה לו לומר וכן בתוספת וא"ו אלא כן תעשו שהיא גזרת תחלת מה שאמר ככל אשר וּגו', ואם אומרו ככל חזר לאמרו וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ לֹא הָיָה לוֹ לְהַפְסִיק בְּאוֹמְרוֹ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם אֵלָּא הָיָה לוֹ לומר וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ כָּכָל אֲשֶׁר וּגו' ואחר כך יאמר וְשִׁכְנֹתַי וּגו', וממה שהקדים לומר וְשִׁכְנֹתַי גִּלָּה ה' כי גמר מאמר כללות המצוה ולא הצריך לומר בה ככל וּגו' וסמך על מה שיודיענו כל פרטי המעשה שעור הקרשים וכל הכלים כמו שאמר אחר כך, וממה שאנו רואים שנמלך אחר כך לומר ככל וּגו' המשפיל יבין שזה היה לצד דברים שנוולדו באמצע שוולת זה מתחלה מאי סבר שלא אמר ככל ולבסוף מאי סבר. ונשפיל לדעת מה הם הדברים שכולין להיות באמצע, מהתשובה אתה יודע השאלה, והתשובה היא **ככל אשר אני** וּגו'. הא למדת שחשב יותר והסבירא תצדיק ותאמת זה ויותר אין לו שעור, לכך יבין כי ישנה לתמינה, והוא אומרים שאמר הלא שמי השמים וּגו' ועל זה הצריך להשיבו ואמר לו **ככל אשר** וּגו' והראהו תבנית המשכן באותו מצב,

והכתוב מעיד על זה מאומרו **מראה** ולא אמר אראה לעתיד, ואז ראה כי היה עשרים קרשים וּגו'. וטעם הראיה ולא הספיק בדבור, אבאר בעזרת ה' בסמוך: ודרך זה נעלה להבין דבריהם ז"ל (פרכות נ"ה) שאמרו בפסוק (לקמן) לִי כִּי־אֵם וּבְצִלָּאֵל וּגו' עשה את כל אשר צוה אפלו דברים שלא אמר לו רבו הספיקה דעתו וכו' משה צוה לבצלאל לעשות כלים תחלה ואחר כך משכן אמר לו בצלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית וכו' אמר לו כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא בצל אל היית כי בודאי כך צוה לי הקדוש ברוך הוא וכו' עד כאן. וקשה איך ישבח משה מצות ה' חס ושלום שיאמן עליו דבר כזה. ולהבין הענין יש להעיר עוד כי כפי סדר הכתוב רואני כי ה' הקדים מצות הכלים תחלה את הארון ובפרט וברוכיו ואחר כך השלחן ואחר כך המנורה ואחר כך המשכן ומשה אמת ודבריו אמת ולמה חזר מדבריו הראשונים. אכן לפי מה שפרשנו כי בְּשֹׁאֲמֵר כָּכָל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאָה אוֹתְךָ את תבנית המשכן אז באותו מצב הראהו המשכן בתחלה וכשפרט לו פרטי המעשה הקדים הכלים, ויש בזה ב' דרכים בדברי ה'. האחד שיקדים המשכן כמובן מפסוק אחד דכתיב **את תבנית המשכן** ומה שהקדים ה' בסדר המעשה את הכלים לא להתחיל בהם אלא להתחיל ממה שגמר שהוא תבנית הכלים, והב' שפונת ה' הוא להקדים הכלים בסדר שאמר ה' בפרטי המעשה, וטעם שהקדים ה' בפסוק אחד לומר **את המשכן** קדם הכלים הוא לצד שהתמיהה שהיתה למשה שמים ושמי שמים וּגו' כמו שכתבתי למעלה לא היתה אלא על המשכן לזה באה התשובה בהוראת המשכן כי קטן

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֵרָאָה אוֹתָךְ • (מנחות כט) כָּאן.
אֶת תִּבְנִית הַמִּשְׁכָּן. הַמִּקְרָא הִזָּה מִחֵבֶר לַמִּקְרָא
שֶׁלִּמְעַלָּה הֵימָנוּ: "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ כָּכָל אֲשֶׁר אֲנִי

מֵרָאָה אוֹתָךְ". וְכֵן תַּעֲשׂוּ • (סנהדרין טז. שבועות יד) לְדוֹרוֹת,
אִם יֵאבֹד אֶחָד מִן הַכִּלִּים, אוּ שֶׁתַּעֲשׂוּ לִי כָּלִי בֵּית
עוֹלָמִים, כְּגוֹן שְׁלֵחָנוֹת וּמִנּוֹרוֹת וְכִיּוֹרוֹת וּמִכּוֹנוֹת

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

הוא ובאגב הודיע הכתוב כי גם הקראתו עם תבנית המשכן תבנית הכלים שהיו בו. ואולי כי נתפסו גם כן לומר כי אין צורך שיהיו גדולים בהפלגה, וכשכבא לסדר סדר פרטי המעשה הקדים הכלים, ומשה עליו השלום מתחלה הכריע בפרוש דברי ה' בדרך ב' ובשדן לפניו בצלאל הכריע בסבבא בדרך הראשון, ולזה תמצא שאמר המדרש שאמר משה ודאי כך אמר לי הקדוש ברוך וצריך לדעת למה אמר ודאי אלא לצד שהיו לפניו ב' דרכים הנזכרים ומתחלה בראש אחד מהם ועתה חזר בו ואמר בודאי כי האמת הוא בדבר בצלאל. והנה לצד שלא אמר לו ה' בפרוש את מי יקדים לא יאמר על זה חס ושלום ששכח דברי ה', ואל יקשה בעיניו לפי דברנו לשון המאמר שאמר משה כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא. אין הכוונה לומר שאמר בפרוש הקדים המשכן אלא פרוש לפי סדר הדברים כן נשמע. ונשאף לתת טוב טעם למה הצריך להראותו את תבנית המשכן, ואולי כי לצד שלא באו הדברים אלא תשובה לדברי משה שאמר שמים ושמי וגו' לזה אם היה משיב ה' כ' קרשים וכו' היה שומע משה כי לא בא השעור אלא לומר כי יתקבל ויתרצה ה' בבית קטן כזה מבלי להטריח ואין בדיוק שעור זה מצוה, ולו יהיה שיאמר ה' אליו בצו לצו שלא יוסיף עם כל זה עדין ישנו שהוא לטעם הסתפקות במעט, אשר על פן הראהו ה' תבנית המשכן דמות שהוא למעלה וכוה יצדיק כי זו מצותו לא למעלה ולא למטה:

וְכִדְרָךְ רְמוּ יִרְמֹז הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ בְּסֵדֶר
זֶה שֶׁהַקִּדִּים וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָם
קֹדֶם אוֹמְרוֹ כָּכָל לומר לו ענין גדול
כי בחינת הקדשה והדרגותיה לא בדרך
המספר כי גבוה מעל גבוה וגבוהים,
והלא תמצא אומרים ו"ל (אבות פ"א) אחד
שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו

שנאמר (לעיל ב' כ"א) בכל המקום אשר אביר את שמי ואמרו על ב' וגו' וה' ועשרה וכל אחד כפי הדרגתו, ואמרו עוד (בד פ"ד) שאין השכינה שורה על פחות מס' רבוא כי מטעם זה לא נתנה תורה להאבות עד שהיו הבנים במספר ס' רבוא, מכאן תקיש ותדין כי הדרגות הקדשה הם מא' עד ס' רבוא, וזה בבחינת המספר, ובבחינת האיכות כמה הדרגות מאחד לאחד עד אין קץ. וכן שכן כאשר אמר ה' למשה שישכן בתוכנו לא ידע משה הדרגות של בחינת השוכן כמה שעורה לזה נתחכם ה' ודבר אליו בדברים האלה וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם כָּכָל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרָאָה אוֹתָךְ סמך כָּכָל אֲשֶׁר וגו' לְוִשְׁכְּנֵתִי לומר כי אותה בחינה המדברת עמו בשעור אותה המרפבה אשר היה מראהו ישכן בתוכם, וכפי זה תהיה נקשרת תבת כָּכָל וגו' עם וּשְׁכַנְתִּי וגו'.

וְכֵן תַּעֲשׂוּ. הִנֵּה לִפִּי מַה שֶּׁפִּרְשֵׁתִי שֶׁהָרָאוּ תִּבְנִית הַמִּשְׁכָּן לומר כֹּה תַעֲשׂוּ לא פחות ולא יותר אל יקשה לך אם פן לא היה צריך לומר כן תעשו, כי תמצא שאמרו בשבועות דף י"ד וזה לשונם אחד הנכנס לעזרה וכו' שאין מוסיפין על העיר והעזרות אלא במלך ונביא ואורים ותמים וסנהדרין מנא הני מילי אמר רב שימי אמר קרא כָּכָל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרָאָה וגו' ואת תבנית כל כליו וכן תעשו לדורות. הנה כי באה וכן תעשו לצוות שייעשו פסדר הזה לדורות, ודע שדרשת לדורות דורש לה התלמוד מתבת וכן תעשו לא מתוספת וא"ו לבד, כי לכשנאמר שאינו דורש אלא יתור תבת וא"ו אין כאן יתור כי אם היתה אומר הכתוב פן תעשו לא היה נשמע כונת ההודעה שבא הכתוב להודיענו שעברו הדברים בין משה ובין ה' ויהיה קשה לי לשמע דברי ה' למה לא אמר כָּכָל וגו' קדם אומרו וּשְׁכַנְתִּי, אלא ודאי שכל תבת וכן תעשו מיתרת, וכן פרש רש"י שם בשבועות וזה לשונו

וכן תעשו קרא יתרה למדרש לדורות עד כאן. וטעמו של רש"י ו"ל לא מטעמנו אלא לצד שפרש כָּכָל אֲשֶׁר אֲנִי וגו' שהוא מחבר למעלה ועשו לי מקדש וגו' כָּכָל וגו' אם פן הרי בא הדבר לעכוב שלא יחשב להתייגע לעשות גדול, אם פן וכן תעשו למה לי, לדורות, ולדרכנו שהלכנו לשטת דברי רבותינו ו"ל כי אומרו כָּכָל וגו' בא להשיב למשה עכוב השעור ממה שהקרא לו פיוצא בו בשמים מזה ירגיש שלא ישנו:

וְרֵאִיתִי לְהֵרֵב אֶבֶן עֲזָרָא שֶׁפִּרְשׁ וְכֵן תַּעֲשׂוּ על הכלים לפי שלא הוזכר בתחלה אלא ועשו לי מקדש. ולא נתן לב הרב לומר טעם שהצריך לומר וכן תעשו על הכלים ולא הספיק כמה שמצוה בסמוך על פטרות כל הכלים, בשלמא מה שאמר ועשו לי מקדש היא כללות המצוה וטעמה שיעשה מקדש לשכן ה' בתוכו ואחר כך אמר לפני הבנין מה שאין טעם זה צורך במאמר וכן תעשו על עשיית הכלים אם לא שתאמר בדרך רבותינו ו"ל שדרשו לדורות, ולא ידעתי למה מעלים עיניו מאור החיים אשר האירו רבותינו ו"ל גם בעיני ופלא דברי רמב"ן ו"ל שהשיג על דברי רש"י שאמר וכן תעשו לדורות ואמר ולא ידעתי אם יהיה זה אמת שיתחייב שלמה לעשות כלי בית עולמים כתבנית אלו ומזבח הנחשת עשה כ' אמה ארך ועשרים רחב (דה"ב ד) עד כאן. מדבריו נראה כי נעלמה מלפני זכרוננו סגית מסכת שבועות שדברי רש"י הם דברי הגמרא ומה מקום לחלק על התלמוד. והיה נראה לומר שסובר רמב"ן כי מה שאמרו בש"ס וכן תעשו לדורות אין הכוונה על שעור הכלים אלא על דברים האמורים שם שצריך מלך ונביא וכו' וע"א סנהדרין, ואין דבריו נראים כי מי מפוס. ועוד לדבריו מה מקשה שם בגמרא ממשיחת הכלים שמקדשת הכלים

שַׁעֲשֵׂה שְׁלֵמָה, כְּתִבְנִית אֵלֶי תַעֲשֹׂה אוֹתָם. (תוספתא. שבת)
 וְאִם לֹא הָיָה הַמִּקְרָא מִחֹבֵר לַמִּקְרָא שְׁלֵמַעְלָה תַעֲשֹׂה, וְהָיָה מְדַבֵּר עַל עֲשִׂית אֵהָל מוֹעֵד וְכָלִיו.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

שַׁעֲשֵׂה מִשָּׁה וְלֹא בִשְׂאֵר כָּלִים שַׁעֲשֹׁ וְזוֹלָת מִשָּׁה וְהִצָּרָה הַשֵּׁס לְהִבְיֵא לָהֶם רִאֲיָה מִהִפְסוּק וְהָיָה יָכוֹל לֵאמֹר כִּי לֹא לְכָל הַפְּרָטִים אָמַר הַכְּתוּב וְכֵן תַעֲשֹׂה לְדוֹרוֹת אֲלֵא לְדַבְרִים שְׁמֵנו שֵׁם בְּמִשְׁנָה:

אֵלֵא שְׂצָרִיך לִישָׁב קֶשֶׁת רִמְבָּ"ן מִמְּזוֹבַח הַנִּחֻשֶׁת שַׁעֲשֵׂה שְׁלֵמָה. וְרִאֲיָה לְהִרְאֵ"ם שְׂרָצָה לִישָׁב וְאָמַר כִּי אֵין כֹּנֶנֶת וְכֵן תַעֲשֹׂה עַל הַשְּׁעוֹר מִמֶּשׁ אֲלֵא עַל דְּגָמָה תְּכֻנַּת הַבִּנְיָן הָרֹחֵב בְּעֶרְךָ הָאֶרֶץ וְגִבָּה לְפִי עֶרְךָ אֶרְכּוֹ וְרִחְבוֹ אֲבָל לַעֲנֹן הַגָּדֵל אֵין קִפְיָא, וְלִזְוָה כְּשֵׁם שְׁמֻזָּבַח שַׁעֲשֵׂה מִשָּׁה הָיָה עַל ה' כְּמוֹ כֵן עָשׂו לְדוֹרוֹת מִרְבָּע עֲשָׂרִים עַל עֲשָׂרִים, וְנִסְתִּיעַ הָרֹב מִדְּבָרֵי הַתּוֹסֵפוֹת בְּפֶרֶק הַזֹּהָרֶק (שְׁבַת צ"ח) שֶׁהִקְשֹׁו לְמָה שֶׁנִּשְׁמָע מִדְּבָרֵי הַשֵּׁס כִּי רֹחֵב הַמִּשְׁכָּן הָיָה עֶשֶׂר אַמּוֹת מִנֵּין לָהֶם וְהַדְּלָמָא רִחְבוֹ אֶחָד עֶשֶׂר אַמּוֹת כִּי וְתִרְצָן ר"י דְּמִבֵּית עוֹלָמִים לְפִינֵין לָה שְׁהִיָּה אֶרְכּוֹ שְׁשִׁים אַמָּה וְרִחְבוֹ עֲשָׂרִים הִכִּי נִמִּי בְּמִשְׁכָּן רִחְבוֹ שְׁלִישׁ אֶרְכּוֹ וְכִתִּיב וְכֵן תַעֲשֹׂה עַד כָּאן. וְהִקְשָׁה הָרֹב עַל וְהָאֵם כֵּן לְמָה לֹא עָשָׂה הַגִּבָּה שֶׁל הַמְּזוֹבָח בְּתֻכּוֹנָת מְזוֹבַח מִשָּׁה שַׁעֲשֵׂה ג' גִּבָּה לָה' אֶרֶץ וְרֹחֵב וּלְפִי שְׁעוֹר וְהַיֵּלָה לְמֻזָּבַח שְׁלֵמָה שְׁהִיּוּ בִי עַל כִּי שְׁנַיִם עֶשֶׂר גִּבָּה וְתִרְצָן כִּי כֶּךָ בָּאָה הַהִלְכָה שְׁלֹא אָמַר וְכֵן תַעֲשֹׂה אֲלֵא עַל אֶרֶץ וְרֹחֵב לְבָד וְלֹא עַל הַגִּבָּה עַד כָּאן:

וּלְפִי דַּעֲתִי אֵין דְּבָרֵי הָרֹב נִרְאִים, כִּי מִה שֶׁכָּתֵב כִּי וְכֵן תַעֲשֹׂה לְדוֹרוֹת לֹא בָּאָה אֲלֵא עַל תְּכֻנַּת הַבִּנְיָן וְלֹא עַל שְׁעוֹרוֹ, לֹא יִקְבְּלוּ הַדְּבָרִים מִפִּיו בְּלֹא הוֹכָחָה מִהַשֵּׁס, וְאִם מִחֻמָּת הַקֶּשֶׁא, יוֹתֵר יֵשׁ לְהַנִּיחַ הַדְּבָר בְּצִרְיָה עֵינִן מִלְּבָדוֹת מוֹדַעְתָּנוּ דְּבָרִים שְׁאֵין לָהֶם עַל מִה שִׁיִּסְמָכוֹ, וְמִה שְׁהוֹכִיחַ מִתִּרְצָן ר"י, וְגַם עֲלֵיו אֵין דָּן, וְעוֹד אֵינוֹ הוֹכָחָה כִּי ר"י לֹא סָמַךְ תִּרְצָנוֹ עַל דְּרִשָּׁת וְכֵן תַעֲשֹׂה, וְמִה שֶׁכָּתֵב הָרֹב בְּהַעֲתֵק דְּבָרֵי ר"י וְכִתִּיב וְכֵן תַעֲשֹׂה אֵינֶם מִדְּבָרֵי ר"י אֲלֵא הָרֹב לְהַצִּידִיק דְּבָרֵיו אָמַר כֵּן, וּפְרוּשׁ דְּבָרֵי ר"י הוּא כִּי גִלּוּי מִלְּתָא הוּא אֹמֵר כִּי מִמֶּה

אֵין לָה תִרְצָן אֲלֵא בְּהִלְכָה שְׁבָאָה עַל וְהַהִלְכָה זֶה לֹא יִדְעָה הַשּׁוֹאֵל בְּנֹזֵר, וְיֵשׁ עוֹד לְהוֹכִיחַ מִעֵמֶק הַסִּגְיָא כִּי לֹא הָיָה הַהִלְכָה בְּזֶה וְדְבָרֵי הָרֹב שְׁלֹא בְּדִקְדוּק:

וְאֵין אֹמֵר כִּי אֵין קֶשֶׁת רִמְבָּ"ן מִהַמְּזוֹבָח שְׁהִיָּה עֲשָׂרִים עַל עֲשָׂרִים וְלֹא קֶשֶׁת רִאֲ"ם מִהַגִּבָּה קֶשֶׁא, וְהָיָה לְפָנֶיךָ בְּרִיתָא עֲרוּכָה בְּפֶרֶק קִדְשֵׁי קִדְשִׁים (וּבְחִים ס"ב) וְזֶה לְשׁוֹנֵם תִּנּוּ רִבְּנָן קִרְנָן וְכָבֵשׁ וְיִסוּד וְרִבּוּעַ מַעֲבָבִין מִדָּת אֶרְכּוֹ וּמִדָּת רִחְבוֹ וּמִדָּת קוּמָתוֹ אֵינֶם מַעֲבָבִין, וְקָאֵמַר בְּשֵׁס מִנָּא הִנֵּי מְלִי דְאָמַר קָרָא הַמְּזוֹבָח לְעַבֵּב עַד כָּאן. הָרִי כִּי מֻזָּבַח עֲצָמוֹ שַׁעֲשֵׂה מִשָּׁה יָכוֹל הָיָה לַעֲשׂוֹת מַעֲשָׂרִים עַל עֲשָׂרִים וְהַגִּבָּה גַם כֵּן יָכוֹל הָיָה לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר מִג' אַמּוֹת וְאִם כֵּן מִה מְקוֹם לְקֶשֶׁת הָרֹב מִמְּזוֹבַח שַׁעֲשֵׂה שְׁלֵמָה כִּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גִלָּה כִּי אֵין מַעֲבָב גִּבָּה וְרֹחֵב וְאֶרֶץ, וְגַם הִרְאֵ"ם וְלִנְגִלָם מַעֲיָנֵיו דְּבָרֵי הַבְּרִיתָא וְחֻשָּׁב כִּי לֹא הָיָה מִשָּׁה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הַמְּזוֹבָח בְּיוֹתֵר מִשְׁעוֹר וְהָיָה גִּבָּה צָרִיך שְׁהִיָּה ה' עַל ג' גִּבָּה וְלֹא עַל יוֹתֵר וְהִצָּרָה לְתִרְצָן ב' הַתִּרְצָצִים הַכּוֹשִׁשִׁים. וְהָיָה שְׁתַּלְתִּי לָךְ עֵץ שְׁתוּל עַל מִים וְתִחְזַק בּוֹ בַל תִּמוּט כִּי אֹמְרוֹ וְכֵן תַעֲשֹׂה הוּא עַל דְּבָרִים הַמַּעֲבָבִין בְּמֻזָּבַח מִדְּבָר שֶׁהֵם קִרְנָן וְכָבֵשׁ וְיִסוּד וְרִבּוּעַ בְּדִקְדוּתָא בְּבִרְיָתָא וְגַם שְׁלֹא יִפְחֹת מִחֻמָּשׁ אַמּוֹת רֹחֵב וְה' אַמּוֹת אֶרֶץ כְּמוֹ שְׁאָמְרוֹ שֵׁם בְּפֶרֶק קִדְשֵׁי קִדְשִׁים וּבְלָבָד שְׁלֹא יִפְחִיתָנוּ מִמְּזוֹבַח שַׁעֲשֵׂה מִשָּׁה:

אֵלֵא שֶׁנִּשְׁמָע לָנוּ לְדַעַת שְׂאֵר הַפְּרָטִים שֶׁבְּמִשְׁכָּן הָיוּ לְעַבּוּבָא וּבְבֵית עוֹלָמִים לֹא הָיוּ מַעֲבָבִין וְאֶרְבָּא כְּתֵב הַרְמָבָ"ם בְּפֶרֶק א' מִהַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה שְׁאֵין בּוֹנִים אֲלֵא בְּאֶבְנִים אוֹ בְּלִבְנִים. וְהָיָה הַבִּינוּתִי בְּכָל מִה שֶׁכָּתֵב רִמְבָּ"ם בְּמִשְׁפָּטֵי בֵּית אֱלֹהֵינוּ וְאָרָאָה כִּי בְּג' כָּלִים כְּתֵב שְׂצָרִיך שְׁהִיָּה כְּמוֹת כָּלִים שַׁעֲשֵׂה מִשָּׁה בְּמִדְּבָר מִמֶּשׁ וְהֵם הַשְּׁלָחָן וְהַמִּנְזוּרָה וּמֻזָּבַח הַזֹּהָב וְכֵן מִפְּרָשׁ בְּפֶרֶק שְׁתִי הִלְחָם אֲבָל שְׂאֵר כָּלִים נְצוּרָת הַבֵּית אֵין לְקַחַת שְׁעוֹר

שְׂרָאִינוֹ שְׁהִיָּה בְּבֵית עוֹלָמִים עֲשָׂרִים עַל שְׁשִׁים וְכָאן בְּמִשְׁכָּן יֵשׁ סָפֵק אִם הָיָה עֲשָׂרִים אֶרֶץ וְעֲשָׂרָה רֹחֵב אוֹ אֶחָד עֶשֶׂר יִתְגַּלָּה הַסָּפֵק מִבֵּית עוֹלָמִים, אוֹ אֲפָשֶׁר שְׁהִיָּה לָהֶם אֵיזוֹ רִאֲיָה לְלִמּוֹד סֵדֵר וְהָיָה מִבֵּית עוֹלָמִים וְלֹא מִדְּרִשָּׁת וְכֵן תַעֲשֹׂה, וְזֶה לָךְ הָאוֹת כִּי לֹא הוֹכִיר ר"י דְּרִשָּׁת וְכֵן תַעֲשֹׂה לְחֻזַּק תִּרְצָנוֹ, וְעוֹד מִה שְׁהוֹסִיף לְהַקְשׁוֹת מִהַגִּבָּה וְאָמַר כִּי בָּאָה הַהִלְכָה מִמֶּה סִינִי שְׁלֹא נִאָּמַר וְכֵן תַעֲשֹׂה אֲלֵא עַל תְּכֻנַּת הָרִבּוּעַ וְלֹא עַל תְּכֻנַּת הַגִּבָּה לְשְׁעוֹר הָרִבּוּעַ:

דַּע כִּי נִחְלָקוּ רְבּוּתֵינוּ וְז"ל (וּבְחִים נ"ט) רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי ר' יוֹסִי סוֹבֵר כִּי כָּל מֻזָּבָחוֹת הַנִּחֻשֶׁת בֵּין מִה שַׁעֲשֵׂה מִשָּׁה בֵּין מִה שַׁעֲשֵׂה שְׁלֵמָה בֵּין מִה שַׁעֲשֹׁו בְּנִי גִלָּה וְשַׁעֲתִיד לְהַעֲשׂוֹת בְּלֵן עֶשֶׂר אַמּוֹת גִּבָּה שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם וְג' אַמּוֹת שְׁכֵתוֹב בְּתוֹרָה מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה לְבָד עַד כָּאן. וְסָבְרָא זֶה הַהִלְכָה הָיָה (רִמְבָּ"ם פֶּרֶק ב' בֵּית הַבְּחִירָה) וְסָגִית פֶּרֶק שְׁתִי הִלְחָם (מִנְחוֹת צ"ח) דְּבָעַת זֶה מִגְּדָת וּלְסָבְרָא זֶה אֵין קֶשֶׁת הִרְאֵ"ם קֶשֶׁא כָּל עֶרְךָ, וְרַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק וְסוֹבֵר דְּבָרִים כְּכַתְּבָן ג' אַמּוֹת קוּמָתוֹ. וְהָיָה קֶשֶׁת הִרְאֵ"ם אֵינָה צוֹדֶקֶת אֲלֵא לְסָבְרָת רַבִּי יְהוּדָה וּמִן הִרְאֵ"ם לֹא הָיָה מִדְּבָר דְּבָרִיו בְּדִרְךָ פְּשִׁיטוֹת שְׁנִרְאָה כִּי הֵם דְּבָרִים מִסְּבָמִים אֲשֶׁר לֹא כֵן הוּא. וְמִה שֶׁתִּרְצָן הָרֹב וְז"ל כִּי כֶּךָ בָּאָה הַהִלְכָה וְכִי, מִסָּגִית שְׁבוּעוֹת לֹא מִשְׁמָע כֵּן מִמֶּה שְׁאָמַר הַשֵּׁס אִמְתִּנִּיתִין דְּאֵין מוֹסִיפִין עַל הַעֲזָרוֹת וְכִי מִנָּא הִנֵּי מְלִי וּמִתִּרְצָן רַב שִׁמִּי דְאָמַר קָרָא וְכֵן תַעֲשֹׂה לְדוֹרוֹת עַד כָּאן. הִנֵּה מִמֶּה שְׁשׁוֹאֵל הַשֵּׁס מִנָּא הִנֵּי מְלִי וְהִצָּרָה רַב שִׁמִּי לְתִרְצָן שְׁמַע מִינָּה כִּי הַשּׁוֹאֵל לֹא הָיָה יוֹדֵעַ דְּרִשָּׁת וְכֵן תַעֲשֹׂה לְדוֹרוֹת וּמִמּוֹצֵא דְּבָר אִתָּה יוֹדֵעַ כִּי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ גַּם כֵּן הַהִלְכָה שְׁאָמַר הָרֹב שְׁבָאָה עַל הַגִּבָּה שְׁאֵינָה לְדוֹרוֹת שְׁאֵם הָיָה יוֹדֵעַ הַהִלְכָה בְּהִכְרַח שְׁהִיָּה יוֹדֵעַ דְּרִשָּׁת וְכֵן תַעֲשֹׂה לְדוֹרוֹת שְׁעַל מִשְׁמַעוּתָה בָּאָה הַהִלְכָה וְכִינֵן שְׁכֵן לְמָה לֹא הִקְשָׁה הַשּׁוֹאֵל עֲצָמוֹ מִגִּבָּה הַמְּזוֹבָח שְׁלֹא עָשָׂאוֹ שְׁלֵמָה כְּשֶׁל מִשָּׁה שְׁהִיָּה קֶשֶׁת הִרְאֵ"ם עֲצָמָה שְׁהִיָּה

שהם מקצות הכפרת עוד יעשו מעשה אחר כרוב אחד מקצה מזה ואלו הן בפני עצמן כמו שכן עשׂאם שלמה שהיו רגליהם נוגעים בארץ ולא בקצה הכפרת, ופרוש **מקצה** במקום שכלה קצתו, ואולי שנתכנן בתבת מזה לומר מלבד זה וחזור אל הכרוב שהזכיר. ואחר כך חזר להתנות הכתיב ואמר כנגד כרובים שיעשה משה אמר **מן הכפרת** פרוש מגופו של כפרת **תעשו את הכרובים** שזכרתי בתחלת דברי שנים כרובים, וכדי שלא תטעה שחזור אל הכרובים השנים לזה הזכיר פעם ב' **תעשו** שלא היה צריך לומר שזכר אמר ועשה אלא לומר כי אינו מדבר במעשה של כרובי המקדש אלא במעשה משה הוא מדבר ולכן אמר לנוכח **תעשו**, ועוד העיר ה' להבינה בן במה שאמר **את הכרובים** שלא היה צריך להזכירם בין שבהם הוא עוסק ולא היה לו לומר אלא תעשם או תעשה אותם ומאמרו **תעשו את הכרובים** גלה שאינו מדבר במה שלפניו אלא במה שלפני פניו כמו שפרשנו, ואמרו **על שני קצותיו** פרוש צריך שיעמדו על קצה הכפרת שלא תאמר הן אמת שיהיו מגופו של כפרת אבל אפשר שיירד להם רגליהם ויעמידם בארץ ולא על כפרת הארון, לזה אמר **על שני קצותיו** פרוש שיהיה העמדתם על קצות הכפרת מקם מה שלא התנה בן בשנים של בית עולמים: **והגם** שתמצא שבמעשה שעשה בצלאל אמר הכתוב בסדר כל האמור שנתראה שכל האמור בכתוב ישנו במעשה המושכן של מדבר וישבו רבותינו ז"ל טעם הכפל שלא תאמר שתעשה שנים לכל קצה וכו' יעין שם בדברי רש"י (פסוק י"ט), והנה אם לא היה לטעם שרצה לרמוז על כרובים השנים שיעשה לעתיד לא היה לו לכתב תחלה סתם ועשית שנים כרובים ולחזור ולהסיר הסעות שלא תחשב שנים מכל צד ויאמר כרוב אחד וגו' ומתחלה היה לו לכתב ועשית כרוב אחד מקצה הכפרת וכרוב אחד וגו' (מקצה) תעשה אותם, אלא ודאי שנתכנן לרמוז כמו שפרשתי, ופשט הכתובים במקומו מנח כי הלא תמצא

על פי מעשה האמור במשכן מדבר אבל דברים שנאמרו בתורה במשפט מקדש עולמים לא תהיה להם סתירה מפסוק וכן תעשו כיון שיש לו מקום לעמד בו בשאר הפרטים שלא באה עליהם ההלכה והכן:

ולדרך זה גם כן נרתק חבל קשית רמב"ן מעל רש"י וגם נתפרא באבו של רא"ם בענין שעור גבה מובח לו יהיה שהיה גבה מובח מדבר מעבב: **ולחיות** שאמרו רבותינו ז"ל שנתנה לדרש בניה של בית עולמים מן התורה אמרתי לטל חלק בדרשה זו בב' וג' פרטים, וזה יצא ראשונה תחלת דבר ה' אמר **ועשו לי מקדש** וגמר אמר **תבנית המשכן** והיה צריך לומר ועשו לי משכן הא למדת כי על ב' מקדשות צוה וכמו שרמזנו בתחלת הענין ורמזו מעשהו באומרו חמשים בחמשים כמו שפרש שמואל הנביא עליו השלום ואם אינו ענין למשכן מדבר תנהו ענין למשכן עולם הרמזו באמרו **ועשו לי מקדש**, ומעתה מאמר **וכן תעשו** לדורות אינו נוהג בפרט זה של שעור תבנית הבית ועודנו במקומו לשאר דברים שדרשו ז"ל בשבועות לענין נביא וסנהדרין וכו':

עוד מצינו (מ"א ו') שעשה שלמה ב' כרובים שנים נוספים על מה שעשה משה ונמצאו ד' כרובים אשר לא צוה ה' גם משנים שנוי גדול מכרובי משה:

ונראה כי הכתוב רמז במה שאמר (פסוק י"ח) ועשית שנים כרובים וגו' משני קצות הכפרת ועשה כרוב אחד וגו' וכרוב אחד וגו' וקשה למה הצרך לומר ב' פעמים המעשה ועשית ועשה. עוד קשה שכל הכתוב מיותר כי מאמרו ב' קצות הכפרת מובן הוא שכרוב אחד מקצה וגו'. עוד קשה למה אמר עוד על שני קצותיו. אכן רמז ה' למעשה ב' כרובים שיעשו בבית עולמים מלבד כרובים שעשה משה, כנגד מה שיעשה לפי שעה אמר **ועשית** לנוכח כי הוא יעשה במשכן, וכנגד כרובי בית עולמים שרמז בתחלת דבריו אמר **ועשה** ולא דבר אליו לנוכח אלא במצוה על עשיה לזמן אחר שמלבד ב' כרובים הנזכרים

לדורות ממעשה משה במדבר, ולפי זה היה נראה לומר כי לא באה מצוה וכן תעשו לדורות אלא בפלים ואין זה אמת כי בגמרא דרשוהו לענין קדוש העזרה וזה יגיד שגם על הבית באה המצוה לדורות, ועוד גם בפלים רואני שעשה שלמה כרובים שנים ומשונים הרבה מכרובים שעשה משה (מ"א ו') וכמה שנויים היו בשאר הפלים: **והנה** בהשפלה מועטת בענין אין שום קשיא כלל, כי יש לדעת כי כל בנין הבית והפלים לא עשׂאם שלמה כפי אשר נראה בעין שכלו לפאר אלא על פי נביא וגם הנביא הגיד כי לא דברי נבואתו הגיד אלא דברי כרובי דכתיב בדברי הימים (א' כ"ח) ויתן דויד לשלמה בנו תבנית האולם וגו' ותבנית כל אשר היה ברוח עמו וגו' הכל בכתב מיד ה' עלי השפיל כל מלאכות התבנית וגו', וכתיב עוד (רש"י שם) אשר היה ברוח עמו כאשר הראהו שמואל הראה, ואמרו ז"ל באגדת שמואל (מדרש שמואל פט"ו) רבי ירמיה בשם ר"ש כו' בית המקדש מסרה הקדוש ברוך הוא בעמידה למשה ומשה מסרה ליהושע בעמידה וכו' יהושע מסרה לקנים בעמידה דכתיב ויאסף יהושע וגו' ויתיצבו וגו' וקנים מסרה לנביאים בעמידה וביארים מסרה לדוד בעמידה וכו' דוד לשלמה וכו', ואמר הכל בכתב וגו' מלמד שנתנה לדרש מיד ה' מלמד שנתנה במסורת עלי השפיל מלמד שנתנה ברוח הקדש עד כאן, הראת לדעת כי כל מה שעשה שלמה בבית היה הלכה למשה מסיני והכל כתוב בספר גלוי לדורשי תורה ברוח הקדש, וכן תמצא שכתב רש"י בפרוש דברי הימים (פסוק י"ט) וזה לשונו והכל דרש שמואל מן התורה ברוח הקדש כמו ששינונו הר הבית היה ה' מאות אמה על ה' מאות אמה דרש ארז החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים וגו' יהיו חמש מאות על חמש מאות עד כאן. ומן הסתם יהיה כל המעשה נרמז בתורה למבינים ברוח הקדש, ולפי זה מה שאמר הכתוב וכן תעשו לדורות הם על דברים שלא בא עליהם ההפקיות בתורה כמשפך למביני מדע ברוח הקדש בזה יתנהגו

(י) וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וְחָצִי אַרְבֹּ וְאִמָּה וְחָצִי רַחְבּוֹ וְאִמָּה וְחָצִי קִמְתּוֹ:
 יוֹעֲבֶדְדִין אֲרוֹנָא דְאֵעִי שְׁטִין תְּרִמִּין אֲמִין
 וּפְלָגָא אֲרַכָּה וְאִמָּתָא וּפְלָגָא פְתִיָּה וְאִמָּתָא
 וּפְלָגָא רוּמָה:

כ"ה – וַעֲשׂוּ אֲרוֹן • כָּמִין אַרְוֹנוֹת שְׁעוֹשִׁים בְּלֹא רַגְלִים, עֲשׂוּיִים כָּמִין אַרְגָּז, שְׁקוֹרִין אִישְׁקָרִיין, יוֹשֵׁב עַל שׁוּלְיוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים קונטרסים כרך א. עמ' 318)

צריכה לפעל באדם הלומד תורה - את שבירת הרגילות והמדות הרעות שלו.

וַעֲשׂוּ אֲרוֹן... אֲמָתִים וְחָצִי אַרְבֹּ וְאִמָּה וְחָצִי רַחְבּוֹ וְאִמָּה וְחָצִי קִמְתּוֹ
 (כה, י)

מידות הארון היו כֵּלן חצויות, כי הארון רומז לתורה, והתורה

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כְּלִי הַתּוֹרָה שֶׁהֵם לוֹמְדֶיהָ וְעֹמְלֶיהָ
 וְהַכְּנוּתֶיהָ יְכוּלִין לְהַתְקִים מֵאֲדָם אֶחָד:
עוֹד אוֹלֵי שְׁקָדָם לְדַבֵּר לוֹ בְּלִשׁוֹן זֶה
 לְגִלּוֹת לוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשֵׂה שֶׁהֵגֵם
 שְׁמִדְבָּר עֲמוּ לְנוֹכַח לֹא אֵלָיו בָּא
 הַמַּצְנָה אֲלָא לְזוּלַת שֶׁהֵם חֲכָמִי לֵב
 כְּמוֹ שֶׁבָּאֵר אַחֵר כִּי וּמִכְנָה הַדָּבָר אֵלָיו
 לְפִי שֶׁהוּא הַמַּצְנָה לִישְׁרָאֵל. עוֹד לְפִי
 מֵה שֶׁאָמְרוּ ו'ל' (רש"י בְּפֶרֶשֶׁת עֲקֵב) כִּי אֲרוֹן
 עֵץ עֲשֵׂה מִשֵּׁה וְשֵׁם שֶׁם הַלּוּחוֹת תִּכְּחַ
 מִיִּרְדָּתוֹ מִן הַהָר עַד שֶׁעֲשֵׂה בְּצִלָּאֵל
 הָאָרוֹן שֶׁהָיוּ שֵׁם לְעוֹלָם, וְכֵן אָמַר
 בְּפֶרֶשֶׁת עֲקֵב (דברים י א) וְעֲשִׂיתָ לָּךְ
 אֲרוֹן עֵץ דִּקְדָּק לֹאמַר לָךְ, פְּרוֹשׁ, אִין
 פְּרוֹשׁ וְעֲשִׂיתָ כְּשֶׁאֵר וְעֲשִׂיתָ אֲשֶׁר
 צִוִּיתִיךָ בַּמַּעֲשֵׂה מִשְׁכָּן וְעֲשִׂיתָ שְׁלֹחַן
 וְעֲשִׂיתָ מִנְרַת וְעֲשִׂיתָ מִזְבֵּחַ וְכָלֵן לֹא
 עֲשֵׂאֵן אֲלָא בְּצִלָּאֵל, דָּבָר זֶה לָךְ אֲנִי
 מַצְוֶה לַעֲשׂוֹת, וְכֵן עֲשֵׂה דְכָתִיב (שם ג)
 וַאֲעֲשֵׂה אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וְכָתִיב (שם ה)
 וְאֲשֵׁם אֶת הַלּוּחַת בְּאָרוֹן אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי,
 אֲשֶׁר עַל כֵּן אָמַר כָּאֵן **וְעֲשׂוּ** פְּרוֹשׁ
 מִלְּבַד מֵה שֶׁתַּעֲשֵׂה אֹתָהּ שֶׁהוּא לְפִי
 שְׁעָה עוֹד יַעֲשׂוּ הָעוֹשִׁים, וּמִנְכָּסִי נִדְבַת
 הַמִּשְׁכָּן, וְאִם הִיא אוֹמֶר וְעֲשִׂיתָ הִיא
 סוֹכֵר מִשֵּׁה לְדוֹן מִמֶּה שֶׁגָּלָה לוֹ בְּאָרוֹן
 שֶׁלְפִי שְׁעָה שִׁיחָהּ מִשְׁלֹו גַם אֵת זֶה
 יִהְיֶה הַדָּבָר כֵּן, אוֹ יִחַשֵׁב שִׁיחָהּ אוֹתוֹ
 אֲרוֹן עֲצֻמוֹ שֶׁכָּבֵר עֲשֵׂה, לָזֶה אָמַר לֹא
 כֵּן הוּא **וְעֲשׂוּ** וְגו', וּבִשְׁאֵר מַעֲשִׂים
 שֶׁלֹא הִיא מַעֲשֵׂה וּזְלַת הָאָמֹר דָּבָר
 הַכְּתוּב כִּדְרָכּוֹ וְעֲשִׂיתָ לוֹ לֹאמַר
 שֶׁהִזְכִּיר מְכַנֶּה לְמִשֵּׁה הֵגֵם שֶׁאֲחֵרִים
 עוֹשִׂים: תורה יא

עוֹלָמִים כְּגוֹן הַשְּׁלֹחַן וְהַמִּנְרָה כְּמוֹ
 שֶׁכְּתוּבָנוּ לְמַעַלָּה שֶׁהָיוּ מְשֻׁמָּשִׁים בְּבֵית
 עוֹלָמִים וְכִי שֶׁאִינוֹ רְאוּי לְבֵית עוֹלָמִים
 כְּגוֹן מִשְׁכָּן וְכִלִּים שֶׁלֹא שְׁמִשׁוּ בְּמִקְדָּשׁ,
 גַּם מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁלֹא הָיָה בּוֹ הַקִּפְדָּה
 אֲלָא כְּרַבּוּעַ וּבְמִקְדָּשׁ הָיוּ צָרִיכִין
 לַעֲשׂוֹתוֹ גָּדוֹל לְצַד הַצֵּרֶף אֲבָל מִזְבֵּחַ
 הַזֶּהב הֵגֵם שֶׁלֹא תִשְׁתַּנֶּה עֲבוּדָתוֹ שֶׁהוּא
 הַקִּטְרֹת חֲצִי מִנֶּה בְּבִקְרָה וְחֲצִי מִנֶּה בְּעֵרֶב
 אֵף עַל כֵּן לֹא יִשְׁמַשׁ בְּבֵית עוֹלָמִים
 וְעֲשֵׂה אַחֵר וּגְבוּז לְחִלּוּטִין מֵה שֶׁלֹא
 עֲשֵׂה כֵּן בְּשִׁלְחָן וּמִנְרָה שֶׁעֲשֵׂה מִשֵּׁה
 שֶׁהֵגֵם שֶׁעֲשֵׂה עֲשֵׂה שֶׁל מִשֵּׁה עוֹלָה
 עַל כָּלֵן, וְעִנִּין רְמִיזוֹת מַעֲשֵׂה בֵּית
 עוֹלָמִים אִינוֹ אֲלָא רִמּוֹ בְּעִלְמָא: תורה י
(י) וַעֲשׂוּ אֲרוֹן. טַעַם שֶׁבָּאֲרוֹן שִׁנָּה ה'
 אֶת דְּבָרֵי הַטּוֹב מִכָּל הַכִּלִּים שֶׁכָּבִלָם
 אֲמַר וְעֲשִׂיתָ שְׁלֹחַן וְעֲשִׂיתָ מִנְרַת וְגו'
 וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֵׂה וְעֲשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ
 עֲצֵי וְגו', וְגַם בְּפָרָטִי הָאָרוֹן עֲצֻמוֹ גָּמַר
 אֲמַר בְּנוֹכַח דְּכָתִיב וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ וְצִקְתָּ
 לוֹ וְעֲשִׂיתָ בְּדִי וְגו', אוֹלֵי שֶׁרִמּוֹ שֶׁאִין
 גּוֹפָה שֶׁל תּוֹרָה יְכוּל לְהַתְקִים אֲלָא
 בְּכִלְלוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִין מְצִיאוֹת
 בְּעוֹלָם יְכוּל עֲשׂוֹת כָּל עֲקָרֵי הַתּוֹרָה
 וְזֶה לָךְ הָאוֹת אִם הוּא כֵּהֵן הָרִי זֶה אִינוֹ
 מְקִים נְתִיבַת כ"ד מִתְּנוּת כִּהְנֶה וּפְדִיּוֹן
 בְּכוֹר וְכו', וְאִם הוּא יִשְׂרָאֵל הָרִי אִינוֹ
 יְכוּל לְקִים מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁבְּהַקְרַבְתָּ
 הַקְּרִבָּנוֹת וְדִינֵיהֶם אֲשֶׁר רַבּוּ מִצְוֹת
 עֲשֵׂה שֶׁבָּהֶם וְכֵן לֹא יְכוּל לְלוֹת כָּל
 יִשְׂרָאֵל יִקְנִימוּ בְּכִלְלוֹת עֲקָרֵי הַתּוֹרָה, לָזֶה
 אָמַר **וְעֲשׂוּ** לִשׁוֹן רַבִּים, וּבִשְׁאֵר פָּרָטִי
 תְּקוּנֵי הָאָרוֹן אָמַר לִשׁוֹן יְחִיד כִּי לְתַלְתָּן

מֵה שֶׁפָּרֵשׁ שְׁמוּאֵל הַרֹאֶה בְּפֶסוּק (כ"ז)
 י"ח חֲמִשִּׁים בְּחִמְשִׁים אִין זֶה פֶּשֶׁט
 הַכְּתוּב אֲלָא דְרָשָׁה וְלֹא נִצְקָר הַפֶּשֶׁט,
 גַּם לְדַרְכָּנוּ הֵגֵם שֶׁיִּשְׁנוּ לְפֶשֶׁט הַכְּתוּב
 יִשְׁנָה לְדְרָשָׁה מִכַּח הַקִּשְׁיָא שֶׁהִקְשִׁינוּ
 בְּסִמּוּף. וְעוֹד תִּמְצָא כִּי כָאֵן בְּמִצְוֹת ה'
 דִּקְדָּק לֹאמַר תִּבֵּת **וְעֲשֵׂה** לְדִיק מֵה
 שֶׁפָּרִשְׁנוּ בָּהּ מֵה שֶׁאִין כֵּן בַּמַּעֲשֵׂה
 בְּצִלָּאֵל לֹא אָמַר וַיַּעֲשֵׂה יִסְפִּיק בְּהַעֲרָה:
וּמִזְבֵּחַ הַזֶּהב מְצִינוּ (מ"א ז) שֶׁעֲשֵׂה
 שְׁלֵמָה אַחֵר וּגְבוּז לְשֵׁל מִשֵּׁה
 בְּמִפְרָשׁ בְּדַבְרֵי רַבּוּתֵינוּ ו'ל' (מִנְחֹת צ"ט)
 שֶׁהַשְּׁלֹחַן וְהַמִּנְרָה שֶׁעֲשֵׂה מִשֵּׁה יֵשׁ בּוֹ
 מִחֻלְקָת אִם לֹא הָיוּ מְסֻדָּרִים וּמְדֻלְקִין
 אֲלָא בּוֹ אוֹ גַם בִּשְׁאֵר שְׁלֹחָנוֹת
 וְהַמִּנְרוֹת שֶׁעֲשֵׂה שְׁלֵמָה הָיוּ מְסֻדָּרִים
 וּמְדֻלְקִים לְפַעֲמִים בָּזֶה וּלְפַעֲמִים בָּזֶה
 אֲבָל מִזְבֵּחַ הַזֶּהב דָּבָר מְסֻכָּם שֶׁנִּגְזַר
 לֹא שֶׁמִּשְׁוֹ אֲלָא בְּשֵׁל שְׁלֵמָה, וְצָרִיךְ
 לְדַעַת לָמָּה גְבוּז שֶׁל מִשֵּׁה:

וְנִרְאָה כִּי הַתּוֹרָה רִמְזָה הַדָּבָר בְּמֵה
 שֶׁעֲקָרָה סֵדֶר מִצְוֹת מִזְבֵּחַ
 הַזֶּהב מִמְּקוֹם שֶׁהִיא רְאוּי לְצוּוֹת עָלָיו,
 כִּי תִמְצָא כִּי מִתְחִלָּה הַתְּחִיל בְּאָרוֹן
 שֶׁהוּא פְּנִימִי פְּנִימִיִּים וְאַחֵר כִּי הַכִּפְרֹת
 וְאַחֵר כִּי הַשְּׁלֹחַן וְאַחֵר כִּי הַמִּנְרָה
 וְאַחֲרֵיהֶם הַמִּשְׁכָּן יִרְעִיזוּ קִרְשָׁיו עֲמוּדָיו
 אֲדָרְיוֹ וְאַחֲרָיו מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן וְאַחֲרָיו
 חֹצֵר הַמִּשְׁכָּן וְאַחֲרָיו הַשֹּׁמֵן וּבִגְדֵי שֶׁרֶת
 לְאֶהֱרֹן וְקִרְבָּנוֹת הַחֲנוּף וְהַתְּמִידִין וְאַחֵר
 כָּל זֶה צִוָּה מִזְבֵּחַ הַזֶּהב, וַיֵּשׁ בָּזֶה הַרְגָּשָׁה
 גְּדוּלָּה בְּשִׁנּוּי גְּדוֹל כְּזֶה, וְרִמּוֹ בָּזֶה שֶׁהָיוּ
 מְשֻׁנָּה מִכָּל הַמִּשְׁכָּן וְכִלָּיו כִּי הַמִּשְׁכָּן
 וְכִלָּיו הָרְאוּי לְבֵית עוֹלָמִים יִשְׁמַשׁ לְבֵית

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות חלק כו עמוד 175 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מצות עשית הארון

על עשייתו הוא רק כדי לפעל השקצת השכינה. וכמו שכתוב בסוף פרשת עשית הארון (כה, כב) דעשייתו היא כדי שיהיה "ונועדתי לך שם".

והנה, מצינו חלוק בין בית עולמים והמשכן (המשכן במדבר, משכן שילה וכיו"ב). דבזמן שלא היה שם הארון היה למשכן דין "במה גדולה" בלבד (תוספתא זבחים ספ"ג. וראה גם מאירי מגילה ט, ב). מה-שאין-כן בבית עולמים הנה גם לאחר שנטל משם הארון, נשארה שכינה במקום ההוא וקדשתו קדשת עולם (כמ"ש הרמב"ם בסוף פרק ו' מהלכות בית הבחירה).

ומעתה יש לומר, דלאחר שנבנה בית עולמים ונקבעה שם הקדשה לעולם, ממילא אין השקצת השכינה תלויה בארון, ואין מצוה בעשית הארון. כי כל עקר עשייתו הוא רק לפעל השקצת השכינה כנ"ל. ולכן לא הביא הרמב"ם דיני עשית הארון בהלכות בית הבחירה, ולא מנאה במנין המצוות מפיו שאין בעשייתה מצוה לדורות. ואתי שפיר.

י' ותחסי יתה דהב דכי מזו ומבאר תחפנה ומעבד עלוהי זיר דדהב סחור סחור:

שמות (כח). **זר זהב • כמין • כתר מקף לו סביב למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבה מן הפנימי, עד שעלה למול עבי הכפרת ולמעלה הימנו משהו. וכשהכפרת שוכב על עבי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עבי הכפרת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה.**

יב' ותמיד לה ארבע עזקן דדהב ותתן על ארבע זויתיה ומרתין עזקן על סטרה חד ומרתין עזקן על סטרה תנחמא:

מפרש ב'מנחות' בפרק "שתי הלחם". ושתי טבעת על צלעו האחת • הן הן הארבע טבעות שבתחלת המקרא, ופרש לך היכן היו, והני"ו זו תורה היא, ופתרונו כמו "שתי טבעות", ויש לך לישיבה בן: ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת. צלעו • צדו.

יג' ומעבד אריחי דאצי שטין ומחסי תהון דהבא:

יד' ומעל ית אריחא בעזקתא על סטרי ארונא למשל ית ארונא בהון:

ועשו ארון עצי שטים (כה, י')

בהלכות בית הבחירה כותב הרמב"ם באריכות דיני עשית כלי המקדש, המנוחה, המזבח, השלחן וכיוצא בזה. והשמיט דיני וצורת עשית הארון. וכמו כן ב'ספר המצוות' מנה עשית שאר הכלים במנין המצוות (כחלק ממצוות-עשה דבנין בית-המקדש), אף אינו מזכיר כלל עשית הארון. ושקלא וטריא בזה בארפה בנושא-כלי הרמב"ם (ועיי' מנ"ח מ"ע צה. פי' הרי"ף פערלא לסהמ"צ לרס"ג בסופו פרשה נב. ועוד).

ויש לומר בזה באופן מהדש, דלדעת הרמב"ם חלוק דין עשית הארון מעשית שאר הכלים. דשאור כלי המקדש נעשו לשם העבודה בהם, כהדלקת הנרות במנוחה וכיוצא בזה, ומפני שהעבודה בהם היא מצוה לדורות, שפיר נמנו כמצוות-עשה, ונקטבו דיניהם בהלכות בית הבחירה.

אף הארון אין בו עבודה כלל, אלא שעל-ידי שנמצא בבית המקדש הרי זה פועל שתהיה שם השקצת השכינה. והצווי

(יא) וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ ועשית עליו זר זהב סביב:

כ"י • מבית ומחוץ תצפנו • (יזמא עב) שלשה ארונות עשה בצלאל: ב' של זהב וא' של עץ, וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתוחים מלמעלה. נתן של עץ בתוף של זהב ושל זהב בתוף של עץ, וחפה שפתו העליונה בזהב. נמצא מצפה מבית ומחוץ (שם תנחומא).

(יב) ויצקת לו ארבע טבעת זהב ונתתה על ארבע פעמתי ושתי טבעת על-צלעו האחת ושתי טבעת על-צלעו השנית:

כ"י • ויצקת • לשון התכה, כתרגומו. פעמתי • כתרגומו: זויתה, ובזויות העליונות סמוך לכפרת, היו נתונים שתיים מכאן ושתיים מכאן לרחבו של ארון, והבדים נתונים בהם, וארכו של ארון מפיסק בין הבדים אפמים וחצי בין בד לבד, שיהיו שני בני אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן

(יג) ועשית בדי עצי שטים וצפית אתם זהב:

כ"י • בדי • מוטות.

(יד) והבאת את-הבדים בטיבעת על צלעת הארון לשאת את-הארון בהם:

(טז) וַנִּתֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אִתָּן אֱלֹהֶיךָ:

טז וְנִתַּן בְּאֵרוֹנָא יְת סִדְּוִתָא דִּי אֶתָּן לָךְ:

יז וַנִּתֵּן אֶל־הָאָרֶץ כְּמוֹ: בְּאֵרוֹן. הָעֵדֻת • הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא לַעֲדוּת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם, שְׁצִוִּיתִי אֶתְכֶם מִצְוֹת הַכְּתוּבֹת בָּהּ.

♦ יום שני ג' אדר ♦

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם׃

שֶׁהָיָה עִבְיָה טַפַּח (רש"י כה, יז) יֵשׁ לְשָׁאֵל, מָה רָאָה רִשְׁ"י לְפָרֵשׁ שְׁעוֹר עִבְיָה הַכִּפְּרֶת. וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, שֶׁהִקְשָׁה לוֹ: מִדּוּעַ נֹאמֵר לְעִיל (פסוק י) "**וַעֲשֹׂא אֲרוֹן**", בְּנִגּוּד לְמָה שֶׁנֹּאמַר בְּשֵׁאֵר הַכִּלִּים "**וַעֲשִׂיתָ**". וַיִּמְתְּרֵן, שְׁעֵבִי הַכִּפְּרֶת הִיָּה טַפַּח, וְאִין בְּכַחוֹ שֶׁל אָדָם אַחָד לַעֲבֹד וּלְעַשׂוֹת חֲתִיכַת זֶהָב רַב־מִשְׁקָל כִּזֶּה.

(טו) **יָסָרוּ מִמֶּנּוּ**. טעם ש'הֶצְרַךְ לומר **מִמֶּנּוּ** ולא הִספיק לומר אֶפְשָׁר יִסּוּרוּ וְהִעֲנִין מוֹכֵן שֶׁמִּמֶּנּוּ הוּא, אָפְשָׁר שֶׁנִּתְכַּוֵּן לומר שְׁאִין צָרִיךְ שִׁיְהִי מְהֻדָּקִין מִמֶּשׁ שֶׁלֹא יִזוּווּ מִתְחַלְתֵּם לְסוֹפָם בְּטִבְעוֹת עֲצָמָם אֲלֵא שֶׁלֹא יִסּוּרוּ מִהָאֲרוֹן הִיא הֶהֱפָדָה, אֲלֵא שֶׁבִּיּוֹמָא (ע"ב) אָמְרוּ וְזֶה לְשׁוֹנָם רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא רְמִי כְּתִיב בְּטִבְעַת הָאֲרוֹן יִהְיֶה הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ וְכִתִּיב וְהוּבָא אֶת בְּדִיו הָאֶצֶד מִתְפָּרֵקִין וְאִין נִשְׁמָטִין עַד כָּאן. מִדְּבָרֵי הַגִּמָּ' מוֹכֵחַ כִּי לֹא יִסּוּרוּ לְבַד מִשְׁמַע לִיה שֶׁלֹא יִזוּווּ וְאוֹלֵי כִי תֵּבַת מִמֶּנּוּ יֵשׁ בָּהּ מִשְׁמַעוֹת אַחֵר כִּי בֹא לְרִבּוֹת שֶׁלֹא יִזוּווּ אֵנָה וְאֵנָה לְזֶה אָמַר הַכְּתוּב (י"ה) **וְהִבֵּאתָ עוֹד** נִרְאֶה כִּי אִם לֹא אָמַר וְהִבֵּאתָ הִייתִי אוֹמֵר כִּי מֵה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב מִמֶּנּוּ בֹא לומר שְׁאִין חַיִּיב מַלְקוֹת אֲלֵא עַל הַסֵּרָתָם בְּהִחְלָט וְלַעֲלוֹם יֵשׁ אֲסוּר אֲפִלּוּ בְּהִזְוָתָם תִּלְמוּד לומר **וְהִבֵּאתָ** פֶּרוּשׁ לְשׁוֹן הַבָּאָה שֶׁאִם כְּנֻת הַכְּתוּב שִׁיְהִי קְבוּעִים וְלֹא זֻוִּים הִיָּה לוֹ לומר

(יח) וַעֲשִׂיתָ שָׁנִים בְּרָכִים זֶהָב מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם
מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכִּפֹּת:

כ"י • בְּרָכִים • דְּמוּת פְּרָצוֹף תִּינוֹק לָהֶם. מִקְשָׁה
תַעֲשֶׂה • שְׁלֹא תַעֲשֶׂם בְּפָנֶי עֲצָמָם וּתְחַבְּרֵם בְּרֹאשֵׁי
הַכִּפֹּת לְאַחַר עֲשִׂיתָם כְּמַעֲשֶׂה צוֹרְפִים, שְׁקוֹרִין
שׁוֹלְדֵרִי"ץ, אֲלֹא הֵטֵל זֶהָב הַרְבֵּה בְּתַחֲלַת עֲשִׂיתָ

(יט) וַעֲשֶׂה בְּרוֹב אֶחָד מִקְשָׁה מִזֶּה וּכְרוֹב־אֶחָד מִקְשָׁה
מִזֶּה מִן־הַכִּפֹּת תַעֲשׂוּ אֶת־הַבְּרָכִים עַל־שְׁנֵי
קְצוֹתָיו:

כ"י • וַעֲשֶׂה בְּרוֹב אֶחָד מִקְשָׁה • שְׁלֹא תֹאמַר שְׁנֵי
בְּרוֹכִים לְכָל קֶצֶה וְקֶצֶה. לָכֵן הוּצָרָךְ לִפְרֹשׁ: "בְּרוֹב
אֶחָד מִקְשָׁה מִזֶּה". מִן הַכִּפֹּת • עֲצָמָה תַעֲשֶׂה אֶת

(כ) וְהָיוּ הַבְּרָכִים פְּרָשִׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה סִבְכִּים
בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכִּפֹּת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אֲחִיו אֶל־
הַכִּפֹּת יִהְיוּ פְּנֵי הַבְּרָכִים:

כ"י • פְּרָשִׁי כְּנָפִים • שְׁלֹא תַעֲשֶׂה כְּנָפֵיהֶם שׁוֹכְכִים,
אֲלֹא פְרוּשִׁים וּגְבֻהִים לְמַעַלָּה אֲצֵל רֹאשֵׁיהֶם, שְׁיֵהָא

(כא) וְנָתַתָּ אֶת־הַכִּפֹּת עַל־הָאָרֶן מְלֻמְעָלָה וְאֶל־
הָאָרֶן תִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֵתָּן אֱלֹהֶיךָ:

כ"י • וְאֶל הָאָרֶן תִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת • לֹא יִדְעָתִי לְמָה
נִכְפַּל, שֶׁהָרִי כָּבֵד נֹאמַר: "וְנָתַתָּ אֶל הָאָרֶן אֶת הָעֵדוּת?"
וַיֵּשׁ לֹמַר שֶׁבֹא לְלַמֵּד שֶׁבְּעוֹדוֹ אָרֶן לְבָדוֹ בְּלֹא
כִּפֹּת, יִתֵּן תַּחֲלָה אֶת הָעֵדוּת לְתוֹכוֹ, וְאַחֲרֵיכֵן יִתֵּן

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

הוא לרבות בו נתינה לומר שאחר
שיתן הכפרת על הארון לא יצאו מפניו
עוד לדורות עולם כמשפט ספר תורה
אשר צוה לשום מצד וכו' ואמר וז"ל
(רבי פ"ט) שמשפטו הוא שאם יהיה
הפרש בין שבט לשבט בספריהם
שכתבו כל שבט ספר תורה אחד ויכרו
הספק מספר המנח בית ה', ואמר כי
העדות שם יהיו לכל יצאו עוד. ולזה
רבה בו נתינה אחר נתינה, ולטעם זה
גם כן אנו מרביחים למה הקדים נתינת
הכפרת לנתינת העדות, כי לא בא
אלא לומר שאחר שנתנם בארון וכסה

הארן. ויש עוד להקשות בזה. ורא"ם
ו"ל כתב בזה דברים שאינם לפי רום
חקמתו. וראיתו שרצה להסתייע
לדברי רש"י מדברי ראב"ע, ובמחלה
מכבודו דברי ראב"ע הם שבא לתקן
המשמעות שלא יקשה לך בפסוק
שהקדים נתינת הכפרת קדם נתינת
העדות ומן הראוי להקדים נתינת
העדות לזה אמר ויכר וכו' לא לפרש
שכל הכתוב בא לומר שלא יתן העדות
למעלה מהכפרת שזה אדרבה מוכן
מפסוק ראשון והטעות אדרבה מפסוק
שני. והנכון בעיני לומר כי בנתינת הכתוב

(כא) וְנָתַתָּ אֶת הַכִּפֹּת וְגו' וְאֶל
הָאָרֶן תִּתֵּן וְגו'. קשה למה הוצרך
לומר פעם ב' וְאֶל הָאָרֶן תִּתֵּן אַחַר
שֶׁכָּבֵד אָמַר לְמַעַלָּה וְנָתַתָּ אֶת הָעֵדוּת
וְגו'. ורש"י ז"ל יִשָּׁב שִׁירָצָה לֹמַר שִׁיתֵּן
תַּחֲלָה הָעֵדוּת וְאַחֲרַיָּךְ יִתֵּן הַכִּפֹּת
עָלָיו עַד כָּאן. מִשְׁמַע מִדְּבָרָיו שֶׁהָיָה
מְקוֹם לְטָעוֹת שִׁיתֵּן הָעֵדוּת עַל הָאָרֶן,
וְאֵין יִדְעָתִי נֹחָה לֹמַר שִׁישׁ מְקוֹם
לְטָעוֹת בָּזֶה וּמָה גַם שֶׁאֵין מְקוֹם שֶׁם
כִּי הוּא מְקוֹם הַבְּרוֹכִים, וְעוֹד הָיָה לוֹ
לֹמַר בְּפֶסֶק רֹאשׁוֹן בְּמְקוֹם תִּבַּת אֶל
תוֹךְ וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לְכַתֵּב פַּעַם ב' וְאֶל

הקשר בין ישראל להקב"ה

שרתה שכינה היה פלשון הפתוב "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים", מעל הכפרת. אמנם כדי שבני ישראל ירגישו את השראת השכינה שביניהם זהו רק על ידי התורה, ולכן מפרש הרמב"ן שהכפרת ששם שרתה שכינה, היתה חלק מהארון ששם היו שני לוחות הברית, התורה. כי רק על ידי התורה מרגישים את השראת השכינה. אף באמת הקב"ה שורה בבני ישראל גם אם אינם לומדים תורה (אף שאז אינם מרגישים את השראת השכינה), כי הקשר הפנימי של ישראל וקוב"ה הוא למעלה מהתורה, כמאמר חז"ל "ישראל קדמו לתורה", ולכן מפרש רש"י שהכפרת ששם שרתה השכינה היא כלי בפני עצמו, והיא למעלה מהארון ששם היו הלוחות - התורה.

ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה ואלי הארון תתן את העזת אשר אתן אליך: (כה, כא)

נחלקו רש"י והרמב"ן בגדר הכפרת, דלרש"י הכפרת היא כלי בפני עצמו, ולכן מפרש פסוק זה "שבעודו ארון לבדו בלא כפרת, יתן תחלה העדות לתוכו ואחר כך יתן את הכפרת עליו", אבל להרמב"ן הכפרת היא חלק מהארון, וכלשוננו "ארון יקרא גם בהיות הכפרת עליו" (ועיין שם איר מפרש הפסוק). ונפקא מינה האם בשעת עשיית הכפרת היו צריכים לכונן לשם עשיית הארון או לשם עשיית כפרת. ויש לבאר זה ע"פ פנימיות הענינים: תכלית המשכן והארון שבו, היה כדי שיהיה "ושכנתי בתוכם" שה"תברך ישכן בתוכי בני ישראל, והמקום שבו

כבואצמן מימרי לך תמן ואמלל עמך מעלוי כפרתא מבין תרין כרוביא די על ארונא דסהודא ית קל די אפקד יתך לנת בני ישראל:

(כב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על הארון הערת את כל אשר אצוה אותך אלי בני ישראל: פ

אליו מעל הכפרת וגו', משה היה נכנס למשכן, וכיון שבא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לבין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד. ואת כל אשר אצוה אותך אלי בני ישראל. הרי י"ו זו יתרה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה תפתר: "ואת אשר אדבר עמך שם", את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל, הוא.

כ"י ונועדתי • כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך. ודברתי אתך מעל הכפרת • ובמקום אחר הוא אומר: (ויקרא א) "וידבר ה' אלי מאהל מועד לאמר", זה המשכן מחוץ לפרכת. נמצאו שני פתובים מכחישים זה את זה. בא הפתוב השלישי והכריע ביניהם: (במדבר ז) "ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר

כג ומעבד פתורא דאעי שטין תרתין אמין ארבה ואמתא פתיה ואמתא ופלגא רומה:

(כג) ועשית שלחן עצי שטים אמתים ארבו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו:

כ"י קמתו • גבה רגליו עם עבי השלחן (פסחים קט).

כד ומתפי יתה דהב דכי ומעבד לה זיר דדהב סחור סחור:

(כד) וצפית אתו זהב טהור ועשית לו זר זהב סביב:

כ"י זר זהב • סימן לבתר מלכות, שם עשר וגדולה, כמו שאומרים: 'שלחן מלכים'.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הכפרת לומר זו למעלה מזו מה שלא היה נשמע בן אם היה מקדים לומר ונתת את העזת וגו' ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה משמע שהכפרת הוא למעלה מהארון: תורה כב (כג) אמתים ארבו וגו'. הנה בשתרבה כל אמות השלחן אמה על אמה

ושבתי לוחות מנחים בארון, לזה אמר ב' פעמים אחד כנגד הלוחות השלמים והב' כנגד השבורים, ובדרך רמז נראה כי בא לרמז לו שהגם שהכפרת למעלה מן העדות שהם בתוך הארון למטה מהכפרת הם בבחינה למעלה ממנה ולזה סדר נתינת העדות אחר

בכפרת נתונים נתונים יהיו שמה עד עולם והבן. עוד ירצה כי לא יניח העדות בארון עד שיהיה הארון שלם בכפרת הלום ולא קדם, וזה אומר ונתת את הכפרת וגו' אז אל הארון תתן את העזת. עוד אפשר לומר על פי דבריהם ו"ל (ביב יד) שהלוחות

(כה) וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגָּרַת טֶפֶח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶרֶזָהּ לְמִסְגָּרָתוֹ סָבִיב:

כה וּמַעֲבָד לָהּ גִּדְנָפָא רומה פִּשְׁפָּא סְחור
סְחור וּמַעֲבָד זִיר דְּדִהֵב לְגִדְנָפָה סְחור
סְחור:

ורוחות השלחן, ודרך השלחן שוכב על אותה מסגרת. וְעָשִׂיתָ זֶרֶזָהּ לְמִסְגָּרָתוֹ • הוא זר האמור למעלה, ופרש לך כאן שעל המסגרת היתה.

כ"י • מִסְגָּרַת • פתגומו: "גִּדְנָפָא", ונחלקו חכמי ישראל בדבר. יש אומרים: למעלה היתה, סביב לשלחן, כמו לבזבזין שבשפת שלחן שרים. ויש אומרים למטה היתה תקועה מרגל לרגל, בארבע

כו וּמַעֲבָד לָהּ אַרְבַּע עֶזְקוֹן דְּדִהֵב וְתַתָּן יָת עֶזְקָתָא עַל אַרְבַּע זַוְתָּא דִּי לְאַרְבַּע רַגְלוֹהִי:

(כו) וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:

כו לְקַבֵּל גִּדְנָפָא זַוְתָּו עֶזְקָתָא לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַשֵּׁל יָת פְּתוּרָא:

(כו) לְעֻמַּת הַמִּסְגָּרַת תַּהֲיִין הַטַּבַּעֲת לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׁאת אֶת־הַשְּׁלָחַן:

טַבַּעוֹת יִהְיוּ בָתִּים לְהַכְנִיס בָּהֶן הַבָּדִים. לְבָתִּים • לְצַרֵּךְ בָּתִּים. לְבָדִים • פתגומו: לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא.

כ"י • לְעֻמַּת הַמִּסְגָּרַת תַּהֲיִין הַטַּבַּעוֹת • ברגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת. לְבָתִּים לְבָדִים • אותן

כח וּמַעֲבָד יָת אַרְיִחָא דְאָעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יַתְהוֹן דְּהִבָּא וְיִהוֹן נְטִלִין בָּהוֹן יָת פְּתוּרָא:

(כח) וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית אֹתָם זָהָב וְנִשְׂאֲבָם אֶת־הַשְּׁלָחַן:

כ"י • וְנִשְׂאֲבָם • לשון נפעל, יִהְיֶה נִשְׂאָ בָם אֶת הַשְּׁלָחַן.

כט וּמַעֲבָד מְגִיסוֹהִי וּבִזְכוֹהִי וְקִסְוֹתָהּ וּמְכִילָתָהּ דִּיתַנְסָף בָּהֶן דְּהִב דְּכִי תַעֲבָד יַתְהוֹן:

(כט) וְעָשִׂיתָ קַעֲרָתָיו וּכְפָתָיו וּקְשוּתָיו וּמְנִקֵּיתָיו אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

"ונתת על המערכת לבונה וזה". וּקְשוּתָיו • הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארך. וּמְנִקֵּיתָיו • עשה של זהב ומסדר שלשה על ראש כל לחם שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומבדילין בין לחם ללחם, כדי שתפנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו. וּבְלָשׁוֹן עֲרִבִי, כֹּל דְּכָר חָלוּל קְרוֹי קְסוֹ"א. וּמְנִקֵּיתָיו • פתגומו: "ומכילתה", הן סניפים כמין יתדות זהב עומדין בארץ, וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה, כנגד גבה מערכת הלחם, ומפצלים ששה (הרא"ם גורם חמשה) פצולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שבין לחם ללחם, סמוכין על אותן פצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על

כ"י • וְעָשִׂיתָ קַעֲרָתָיו וּכְפָתָיו • קערותיו, זה הדפוס, שהיה עשוי בדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תבה פרוצה משתי רוחותיה. שוליים לו למטה וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין פתלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לצדי הפית מזה ומזה, נותן ארפו לרחבו של שלחן וכתליו זקופים כנגד שפת השלחן, והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל. בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור, נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן, ואותו דפוס קרוי קערה. וּכְפָתָיו • הן בזיכין שנותנין בהם לבונה. ושמים היו לשני קומצין לבונה שנותנין על שתי המערכות, שְׁנֵאמַר: (ויקרא כה)

התחננים וישברו. ולשון "מכילתה", סבלותיו, כמו: "נלאיתי הכיל", אבל לשון "מנקיות", אני יודע איך נופל על סניפין. ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות צו): קשותיו, אלו סניפין שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא ישבר. ומנקיותו, אלו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש, אבל אונקלוס שתרגם:

"מכילתה", היה שונה פדברי האומר: מנקיות הן סניפין. אשר יסף בהן. אשר יכסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר: "אשר יסף", שהיו עליו כמין סבך וכסוי. וכן במקום אחר הוא אומר: (במדבר ד) "ואת קשות הנסך", וזה וזה, "לסף" ו"הנסך", לשון סבך וכסוי הם.

(ל) ונתת עליה שלחן לחם פנים לפני תמיד: פ

ליתתן על פתורא לחם אפיא קדמי תדירא:

יש"ל לחם פנים. שיש לו פנים כמו שפרשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו מפרשים ב"אמר אל הכהנים".

• יום שלישי ד' אדר •

(לא) ועשית מגרת זהב טהור מקשה תיעשה המגורה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו:

לא ותעבד מגרתא דזהב דכי נגיד תתעבד מגרתא שדה וקנה פלידקא חזורהא ושושנהא מנה יהיו:

באמצע הדרך, זקוף כלפי מעלה ועליו גר האמצעי עשוי כמין בון, לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה. גביעיה. הן כמין כוסות שעושים מזכוכית, ארפים וקצרים, וקורין להם מדירנ"ס, ואלו עשויין מזהב ובולטין ויוצאין מפל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב, ולא היו בה אלא לנוי. כפתריה. כמין תפוחים, עגלים סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי בדרך שעושים למנורות שלפני השרים, וקורין להם פימל"ש, ומנין שלחם כתוב בפרשה: כמה כפתורים בולטין ממנה, וכמה חלק שבין כפתור לכפתור. ופרחיה. ציורין עשויין בה כמין פרחים. ממנה יהיו. הכל מקשה, יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשה לבדם ויבדקים.

יש"ל מקשה תיעשה המגורה. שלא יעשה חוליות ולא יעשה קנה ונרותיה אברים אברים, ואחר-כך יבדקם בדרך הצורפין שקורין שולדרי"ץ, אלא פלה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקרנס וחותך בכלי האמנות ומפריד הקנים אילף ואילף. מקשה. תרגומו "נגיד", לשון המשכה, שממשיך את האברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקרנס. ולשון "מקשה", מפת קרנס, בטדרי"ץ בלע"ז, כמו: (דניאל ה) "דא לדא נקשין". תיעשה המגורה. (תנחומא) מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש-ברוך הוא: השלף את הכפר לאור, והיא נעשית מאליה. לכך לא נכתב 'תעשה' (מנחות כט). ורכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תבה, ושלשה הרגלים יוצאין הימנה ולמטה. וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א, עמ' 174)

וכמאמר ר"ל (שבת כב) "עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל". ולכן הוקשה למשה: איך אפשר להאיר את חשף העולם על-ידי מנורה גשמיית? אמר לו הקב"ה: אמות שאין הדרך בכחו של בן-אדם, אף השלף את הכפר לתוך האש, ואני אעשה מזה מנורה. הקב"ה אומר לאדם: אינני מסתפק ברוחניות שלך, בלמוד התורה שלך, בתפלתך, ובקיום המצוות שלך. אני דורש ממך

תיעשה המגורה (כה, לא)
תיעשה המגורה: מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקב"ה: השלף את הכפר לאור והיא נעשית מאליה (רש"י)
מדוע נתקשה משה בעשית המגורה דוקא ולא בעשית שאר הכלים?
אלא כי המגורה היתה צריכה להאיר את חשף העולם,

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

(לא) תיעשה המגורה. צריך לדעת למה הצריך לומר תיעשה המגורה, ובמנחות פרק הקומץ רבה (כח) דרשו תיעשה לרבות שאר המתכות. ולפי זה דקדק לומר תיעשה ולא תעשה כי בימי משה לא היה צריך לזה כי של זהב עשו ובמדבר לא הצרכו לעשות אחרת: תורה לב

שגם מהגשמיית שלף - תעשה לי מקדש. אולם לא תוכל לעשותו לבדך; אני אעשה את זה. עליך רק להשליך את זה.

(לב) וְשֵׁשֶׁת קָנִים יֵצְאוּ מִצְדֵּית שְׁלֹשָׁה קָנֵי מְנֹרָה מִצְדֵּית הָאֶחָד וְשֵׁשֶׁת קָנֵי מְנֹרָה מִצְדֵּית הַשֵּׁנִי:

לב ושתא קנין נפקין מסטרהא תלתא קני מנרתא מסטרה חד ותלתא קני מנרתא מסטרה תנינא:

כז"י יֵצְאוּ מִצְדֵּית • לְכָאן וּלְכָאן, בְּאַלְכֶסֶן נִמְשְׁכִים וְעוֹלִין עַד כְּנֶגֶד גְּבֻהָה שֶׁל מְנֹרָה, שֶׁהוּא קֵנָה הָאֶמְצָעִי, וְיוֹצְאִין מִתּוֹךְ קֵנָה הָאֶמְצָעִי, זֶה לַמַּעֲלָה מִזֶּה: הַתְּחֵתוֹן אַרְךְּ וְשֶׁל מַעֲלָה קָצֵר הֵימְנוּ

והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גבה ראשיתו שנה לגבהו של קנה האמצעי השביעי, שממנו יוצאים הששה קנים.

(לג) שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקֵנָה הָאֶחָד בִּפְתָר וּפָרָח וְשֵׁשֶׁת גְּבָעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקֵנָה הָאֶחָד בִּפְתָר וּפָרָח בֵּין לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־הַמְּנֹרָה:

לג תלתא בלידין מצירין בקניא חד חזור ושושן ותלתא בלידין מצירין בקניא חד חזור ושושן בן לשתא קנין הנפקין מן מנרתא:

כז"י מְשֻׁקָּדִים • כְּתֻבֵּימוֹ: מְצִירִים הִיוּ, כְּדֶרֶךְ שְׁעוּשִׁין לְכָלִי כֶסֶף וְזָהָב, שְׁקוּרִין נִיאל"ר. וְשֵׁשֶׁת

גבעים • בולטין מפל קנה וקנה. בפתר ופרח • היה לכל קנה וקנה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"א עמ' 164 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

צורת גביעי המנורה

(הפוך מחלונות רגילים), "כדי שתהא אוֹרָה יוֹצֵא מֵהִיכָל שְׁתֵּאִיר לְעוֹלָם" (ל' רש"י כתי"י מנחות שם).
 וכמו כן כתב ה'בחני' (פרשתנו כה, לא) בְּנוֹגַע לְגִבְעֵי הַמְּנֹרָה שֶׁהֵרָמָז בְּגִבְעֵי הוּא פִי הוּא "פִּלִי (ש)מִשְׁקָה וּמִרְוָה". שֶׁכָּל עֵינֵי הַמְּנֹרָה הֵיא לְהִשְׁקוֹת וּלְהַרְוֹת "לְעוֹלָם הַשִּׁפְלָה".
 והנה בְּדֶרֶךְ־כָּלל כְּשֶׁגִּבְעֵי עוֹמֵד בְּאִפְסוֹ רָגִיל כְּשֶׁשׁוּלִיו לְמִטָּה, אֵז נִשְׁאָר הַמִּשְׁקָה בְּתוֹךְ הַגְּבִיעַ, וְאִין הָאֶדָם יָכוֹל לְשַׁתּוֹת בְּדֶרֶךְ זֶה. וְרַק כְּשֶׁהוֹפֵךְ אֶת הַגְּבִיעַ אֵז יוֹכֵל לְשַׁתּוֹת וּלְרוֹת צְמֹאוֹנוֹ.
 ועל־פִּיזָה יֵשׁ לוֹמַר שֶׁלֹּכַן נִקְבְּעוּ הַגְּבִיעִים בַּמְּנֹרָה כְּשֶׁשׁוּלִיהֶם לַמַּעֲלָה, לְהַרְאוֹת שֶׁאִין הַשְּׁפַעַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁבַּמְּנֹרָה בְּשִׁבִּיל הַמִּקְדָּשׁ, אֲלָא הֵיא "נִשְׁפָּכָת" כְּלִפִּי חוּץ, וּמִשְׁקָה וּמִרְוָה אֶת הָעוֹלָם הַשִּׁפְלָה.

(לד) וּבִמְנֹרָה אַרְבַּעָה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בִּפְתָרֶיהָ וּפָרְחֶיהָ:

לד ובמנרתא ארבעא ארבעא בלידין מצירין חזרתהא ושושנהא:

כז"י וּבִמְנֹרָה אַרְבַּעָה גְבָעִים • בְּנוֹפֶה שֶׁל מְנֹרָה הֵיוּ אַרְבַּעָה גְבִיעִים: אֶחָד בּוֹלֵט בָּהּ לְמִטָּה מִן הַקָּנִים, וְהַשְּׁלִשָּׁה לַמַּעֲלָה מִן יֹצֵאת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִצְדֵּיתָהּ.

משקדים בפתריה ופרחיה • (יזמא נב) זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע: אין ידוע אם גביעים משקדים, או משקדים בפתריה ופרחיה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ו עמ' 183 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

"משקדים" - מה הספק?

ובמנרה ארבעה גביעים משקדים בפתריה ופרחיה: (כה), גביעים משקדים, או משקדים בפתריה ופרחיה (בפרש"י).

ציור מעשה המנורה לפי שיטת רש"י בפירושו כאן ובמסכת מנחות וכפי שביארו הגאון המקובל רבי עמנואל חי ריקי בספרו "מעשה חושב" וכן הוא לפי ביאור הרמב"ם בפירושו למסכת מנחות

וזה לשון הרמב"ם ז"ל במסכת מנחות פרק ג' משנה ז', ראיתי לצייר בכאן צורת המנורה שלימה. וקודם הציור אני אומר שמסורה בדינו שגובהה שמונה עשר טפחים. ועמוד המנורה עצמה היו בו ארבעה גביעים ושני כפתורים ושלושה פרחים. ונאמר בתורה ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט רבים שנים, לפיכך התבאר שיש בה שני כפתורים ושני פרחים. והפרח השלישי הוא סמוך לשולי המנורה, והוא מה שנאמר עד יריכה עד פרח, רצה לומר היסוד שקרא אותו ירך והפרח הסמוך לו¹. והיו לה שלש רגלים.

והגביע הוא צורת כוס עשוי מקשה שהוא מלמטה צר, ואם תרצה לומר שהוא מחודד כאסטונא הוא כראש אסטונא שניטל ממנו דבר מועט מלמעלה, הכפתור היא דמות כדור שאינו עגול מכל וכל רק שיש בה אורך מעט קרוב לצורת ביצת העוף². ופרח צורת שושן.

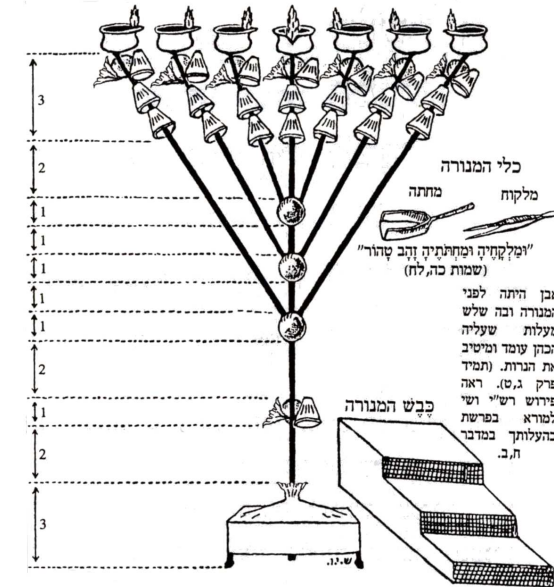
ואני מצייר עכשיו הצורה הזאת שהגביעים צורת דבר משולש, והכפתור עגולה, והפרח חצי עגולה, כדי שיהיה קל להצטייר, שאין הכוונה בצורה הזאת להודיע בה צורת הגביע על אמתתו לפי שכבר בארתי אותו לך, אבל הכוונה להודיע בה מספר הגביעים והכפתורים והפרחים ומקומותם והשיעור הנשאר מעמוד המנורה שאין בו שום דבר והמקומות שהיו בהן הפרחים והכפתורים, וכולה איך היתה.

וזה היא צורת כל זה, (ראה הציור ...) ודע שכל הכפתורים שיעור אחד לכולן. וכן הגביעים כולן שוין. והפרחים גם כן.

ונתבאר לך מהצורה הזאת שמספר הגביעים עשרים ושנים, ומספר הפרחים תשעה. ומספר הכפתורים אחד עשר. אמרו, גביעים עשרים ושנים כפתורים אחד עשר פרחים תשעה מעכבין זה את זה.

ואמרו בשיעור גובהה, גובהה של מנורה שמונה עשר טפחים, הרגלים והפרח שלשה, וטפחיים חלק, וטפח שבין גביע כפתור ופרח, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחד לכאן ואחד לכאן⁴ ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה⁵, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים נמשכים ממנו ויוצאים ועולים כנגד גובהה של מנורה, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה. וטפחיים חלק, נשתתירו שם ג' טפחים שבהן גביעים כפתורים ופרחים⁶. ומאשר ציינו התבאר לך כל הענין הזה. ומה שנאמר בתורה משוקדים פירושו מעשה שקדים והוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש העשת עד שיהיה כולו שקדים שקדים והוא מעשה מפורסם אין צריך לבאר. (עד כאן לשון הרמב"ם).

(וראה בטור וב"שלחן ערוך יורה דעה" סימן קמ"א ובקש"ע סימן קס"ח היו על דבר איסור עשיית מנורה של שבעה קנים).

הכפתורים וכו' שיעור אחד לכולם. ולא יקשה איך יתכן שהכפתור היה טפח, ולעומת זאת היו בטפח אחד גביע וכפתור ופרח.

(4) כתב בספר "מעשה חושב" (הוצאת יפה נוף ירושלים תשכ"ה עמוד 123) וזה לשונו, מוכח שהקנים יוצאים על הכפתורים ולא באמצע (כמו שציירו המציירים) וכו', ומקרא נמי מסייענו דכתיב (שמות כה, לה) וכפתור תחת שני הקנים וגו', ולא כתב נגד שני הקנים וכו'.

(5) ב"מעשה חושב" כתב, "ונמשכים ביעגול", אבל הרמב"ם צייר הציור בשיפועים, וכן כתב רש"י כאן בפסוק ל"ב "באלכסון נמשכים ועולים עד כנגד גובהה של מנורה".

(6) וב"חנכות הבית" (לרבי משה חפץ) הוכיח שהגביעים שבששת הקנים לא היו מפוזרים באורך הקנים, אלא היו זה אצל זה למעלה, כולם בשורה עם האמצעי.

(1) ולשון רש"י, ירכה הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאים הימנה ולמטה.

(2) ובפרק ג' מהלכות בית הבחירה כתב הרמב"ם, כביצה ששני ראשיה כדן. (עד כאן). ולפירוש מלת "כד", כתב רש"י במסכת חולין דף ס"ד, פלוט"א בלע"ז, שאינו חד אלא ככדור.

(3) וזה לשון רש"י במנחות דף כה, ב, וטפח שבו מצד אחד של מנורה גביע, ומצד שני כפתור (פומ"ל בלע"ז), ומצד שלישי פרח. (עד כאן). וכתב עליו ב"מעשה חושב" וזה לשונו, ולדבריו אלו אומר אני, שאף הגביע העליון מהשלושה גביעים והכפתור והפרח היו בטפח העליון בענין זה, והשני-גביעים האחרים היו בשני הטפחים האחרים זה למעלה מזה וכל אחד מהם מקיף את הקנה סביב.

וכאן מקום להעיר שלפי שיטת רש"י מתאים מה שכתב הרמב"ם שכל

ופסק הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ג ה"א): "והכל משקדים כמו שקדים בעשייתן". ובטעם הדבר כתב ה'פסך משנה' שהוא מצד ספק הנ"ל. ותמוה, איך יתכן שהתורה מצוה לעשות דבר שאי-אפשר לעת איך לקימו, והיה צריך להיות על זה באור בתורה שבעל-פה או קבלה? (וספק זה אינו דומה לשאר ה"מקראות שאין להם הכרע" שאינם צווי למעשה אלא ספק בבאור הכתובים). ויש לומר הבאור בזה:

הגביעים כפתורים ופרחים לא היו אלא לנוי המנוחה (רש"י פרשתנו כ"ה ל"א), וכונת היותם "משקדים" היא בכדי להבליט את יפיהם, (וכבלי האמניות שדרכם לעשות כף (פיה"מ להרמב"ם מנחות ספ"ג)). ואם כן מובן דאף שהתורה כתבה "משקדים" רק באחד מהם (= גביעים או כפתורים ופרחים), מכל-מקום יש לעשות כן בכלם, כי 'מאי שנא' ועל-פי-זה נמצא מובן דהספק על מה נאמר "משקדים" אינו ספק בצווי אלא ספק בפרוש הכתובים, כלומר, במה צותה התורה בפרוש לעשות משקדים.

(ל) וּכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקְּנִים מִמֶּנֶה וּכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקְּנִים מִמֶּנֶה לְשֵׁשֶׁת הַקְּנִים הַיָּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:

לה וחזרו תחת תרין קנין מנה וחזרו תחת תרין קנין מנה לששת קנין דנקיין מן מנרתא:

ז"ל: «וכפתור תחת שני הקנים • מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך, כך שנינו במלאכת המשפך» (מנחות כט) גבקה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח שלשה טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר: (במדבר ח) "עד ירכה עד פרחה", וטפחים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר: "משקדים כפתריה ופרחיה". למדנו, שהיו בקנה שני כפתורים ושני פרחים, לבד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכם, שנאמר: "וכפתור תחת שני הקנים וגו'", וטפחים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך, נמשכים ועולים כנגד גבקה של מנורה, טפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו,

ונמשכים ועולים כנגד גבקה של מנורה, וטפחים חלק. נשתירו שם ג' טפחים שבהם ג' גביעים וכפתור ופרח. נמצאו גביעים כ"ב: י"ח לששה קנים, ג' לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה, הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים: ו' בששת הקנים וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו במנורה, שנאמר: "משקדים כפתריה", ומעוט כפתורים, שנים: האחד, למטה אצל הירך, והאחד, בג' טפחים העליונים עם ג' הגביעים. ותשעה פרחים היו לה: ו' לששת הקנים, שנאמר: "בקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר: "משקדים כפתריה ופרחיה", ומעוט פרחים, שנים, ואחד האמור בפרשת "בהעלותך": "עד ירכה עד פרחה". ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמנינם איש איש במקומו.

(לו) כַּפְּתָרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמֶּנֶה יָהִיו כֹּלָה מְקֻשָּׁה אַחַת זֶהָב טָהוֹר:

לו חזרויהוין וקניהוין מנה יהוין כלה נגידיא חדא דזהב דכי:

הרי מודה הוא שאינם מקשה עמה שלא נחלקו רבותינו ז"ל בפרק ב' מידות (מנחות פ"ח) אלא אם היתה מהפך או לבד מהפך אצל שאינם מקשה ממנה אלא דקלי דקלי עקלמא לא, וכן דקדק הכתוב באמרו מקשה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ואלו גרתייה לא אמר, ואחר שאמר משפטי פרטי המנורה בארץ אמר שיעשו את גרתייה הרי זה מראה באצבע שחלוקים הם מהמנורה, ועוד דקדק הכתוב לומר

והגם שבמשנה לא הזכיר אלא הקנים והנרות כתבו התוספות שהוא הדין ולא הזכירים התנא לצד שאינם במנורות של מתכות, וכן כתב רמב"ם פ"ג מהלכות בית הבחירה יעין שם. אבל הנרות לא הזכיר בהם ההויה, והנה יש מחלוקת בין רבותינו ז"ל (מנחות פ"ח) אם הנרות קבועים או לא, ולא מביא להאמר שלא היו קבועים שהם בלים בפני עצמן ולא מצינו בהם ההויה, אלא אפלו למאן דאמר קבועים

(לו) כַּפְּתָרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמֶּנֶה יָהִיו. בהקדמין רבה (שם) תנן שבעה קני מנורה מעבבין זה את זה את זה שבעה גרתייה מעבבין זה את זה מאי טעמא הויה פתיב בהו עד כאן. וקשה והלא לא נאמר הויה אלא בקנים ולא בגרות כי ב' הויות נאמרו במנורה אחת בפסוק זה ואחת בפסוק ראשון ועשיית מנורת וגו' ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו משמע שאינו מעבב אלא ז' קנים וגביעיה כפתריה ופרחיה,

(לו) וַעֲשִׂיתָ אֶת־נִרְתִּיהָ שִׁבְעָה וְהֵעֵלָה אֶת־נִרְתִּיהָ וְהָאִיר עַל־עֶבֶר פָּנֶיהָ:

כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים "אל עבר פניה", מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי, שהוא גוף המנורה.

כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן והפתילות. והאיר על-עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שבראשי הקנים היוצאים מצדיה, מוסבים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 324)

השניה, שהרי (א) הצווי על עשיית הנרות נאמר לאחר "כלה מקשה אחת", (ב) בפרשת פקודי (לט, לו) נאמר שהביאו את המנורה. את נרותיה, ולפי הדעה הראשונה אין לומר שהביאו את המנורה וגם את נרותיה.

ועשית את נרותיה שבעה (כה, לו) יש אומרים שהנרות היו חלק מגוף המנורה, "מקשה אחת"; ויש אומרים שלא היו חלק מגוף המנורה, אלא ששמו אותם על המנורה (מנחות פח, ב). ונראה, ששיטת רש"י, בדרך הפשט, היא כדעה

לה וצבתה ומחתתה דרבה דכי:

(לח) ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור:

ומחתתיה. הם כמין בזיכין קטנים שחותה בהן את האפר שפנר בפנר בפנר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו. ולשון מחתה, פוישדי"א בלע"ז, כמו: (ישעיה ל) "לחתות אש מיקוד".

ומלקחיה. הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, לישבן ולמשכן בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. "וצבתה" שתרגם אונקלוס, לשון צבת, טוליש בלע"ז.

לט כפר דרבה דכי יעבד יתה ית כל מניא האלין:

(לט) כפר זהב טהור יעשה אתה את כל הכלים האלה:

והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה פסך למשקל קולונג"א, והם ק' זהובים. כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים.

כפר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל בליה אלא כפר, לא פחות ולא יותר, והכפר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה,

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

מהכפר, לזה אמר הכתוב את כל הכלים הרי ברר ספקן שהיינו מסתפקין בנרות ואמר שהם מהכפר, אבל מלקחים ומחתות אין לי ספק בהם ממה שהצריך לומר בהם זהב טהור ודאי שאינם מהכפר. ומעתה לא חש עלי הכתוב לטעות במאמר את כל הכלים שנכנסו גם מלקחים ומחתות, אם כן קשה למה אמר הכתוב תבת אתה למעט אם למעט מלקחים ומחתות הרי אין צריך מעוט, ונראה לומר בהעיר עוד בכתוב אחר האמת שאין בכלל הכפר המלקחים והמחתות למה סדר מצות כפר זהב טהור אחר שהוכר מלקחים ומחתות שמונה יחיד השכל לומר שגם עליהם חזר הדבור שאם לא כן היה לו להקדים לומר כפר זהב טהור וגו' את כל הכלים ואחר כך יצו ה' מלקחיה ומחתותיה ואז על כל פנים לא היה צריך לומר תבת אתה למעט

מה היה חסר לי בידיעת מצות המנורה שעליו הצריך לומר פסוק זה, ואראה כי בלא פסוק זה לא היתי יודע שעור זהב המנורה אם כפר אם חציו, לזה בא והודיע הכתוב השעור דכפר זהב טהור תעשה, ואחר שהודיע שעור המנורה אז נכנסנו בספק אם הנרות בכלל השעור או לא, וטעם שלא נכנס אלא בספק הנרות ולא בספק המלקחים והמחתות מפני שהמלקחים והמחתות באר הכתוב ואמר זהב טהור ואם הם משעור הרשום במנורה לא היה צריך לומר בהם זהב טהור מה שאין כן הנרות שלא הוזכר בהם זהב נשארו בספק אם הם מהכפר. ואין לומר כי ממה שלא אמר זהב טהור שמע מינה שהם מהכפר משום שיש לומר כי לא הקפיד ה' עליהם שיהיו או מן הזהב או מן שאר המתכות לצד שעומדים לתשימש ולעולם אינם

ממנה יהיו לומר אותם שהם ממנה עליהם אני מתנה הרה. ואולי כי בין שנתגלה טעם ד' קנים שהם לשום בהם נרות אם כן כשאין נר הרי הקנה בטל וכאלו אינו והוא מעכב. ואולי כי לא אמר הש"ס בהקומץ רבה מאי טעמא אלא על הקנים אבל הנרות אינו צריך כי זה תלוי בה: תורה לו (לח) ומלקחיה וגו' זהב טהור. הצריך לומר זהב טהור לפי שאכלא דכלי עלמא אינם באים מהכפר ולזה צריך להודיע ממה יעשו אותם: תורה לט (לט) כפר זהב וגו'. בפרק ב' מדות (מנחות פח) תניא כפר זהב טהור וגו' למדנו למנורה שבאה מן הכפר מנין לרבות נרותיה תלמוד לומר את כל הכלים יכול שאני מרבה אף מלקחיה תלמוד לומר אתה. ולעמד על אמתתן של דברים נשכיל לדעת

כפר וזהב טהור ועשה אתה (כה, לט)

'כפר' בגימטריא 'רם' או 'מר'.

למקדף: בכל מצב שהאדם נמצא, אם במצב-רוח של

התנשאות והגברקה מעניני העולם (רם), או שהוא שבור ונדכה מעניני העולם (מר) - עליו לעשות מזה 'מנוחה' להשם יתברך.

(מ) וראה ועשה בתבניתם אשר-אתה מראה מוחזי ועבד כדמיתוהו דאת מתחזי בטהרא: **בהר: ס**

אלו היה נקוד מראה בפתי"ח, היה פתרונו: אתה מראה לאחרים. עכשו שנקוד חטף קמץ, פתרונו 'דאת מתחזי', שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה).

נשי"א וראה ונעשה • ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה המנוחה, עד שהראה לו הקדוש-ברוך-הוא מנוחה של אש. אשר-אתה מראה • כתרגומו: 'דאת מתחזי בטהרא'.

א וית משכנא תעבד עשר יריעין דבויץ שזיר ותכלא וארגנא וצבע זהורי צורת כרובין עובד אמן תעבד יתהון:

כו (א) ואת-המשכן תעשה עשר יריעת שש משוך ותכלת וארגמן ותלעת שני כרבים מעשה חשב תעשה אתם:

כפלים לחוט (ברייתא דמלאכת המשכן) • כרבים מעשה חשב • כרובים היו מצירין בהם באריגתן, ולא בקרימה שהוא מעשה מחט, אלא באריגה בשני כתלים, פרוץ אחד מצד אחד ופרצוף אחד מצד ארי מצד זה ונשר מצד זה, כמו שאורגין חגורות של משי, שקורין בלע"ז פיישיש"א.

נשי"א ואת-המשכן תעשה עשר יריעת • להיות לו לגג ולמחצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן. שש משוך ותכלת וארגמן ותלעת שני • הרי ארבעה מינין יחד בכל חוט וחוט, אחד של פשתים ושלשה של צמר, וכל חוט וחוט כפול ששה, הרי ד' מינין כשהן שזורין יחד, כ"ד

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס. אברמוביץ

טהור, אשר על כן נתחכם ה' ואמר תבת אתה למעט מלקחים ומחתות שאינם מהכפר והודעת הנרות שהם מהכפר מאמרו **את כל הכלים** במקומה עומדת. ומעתה נחזק לומר שטעם שסדר פסוק **ומלקחיה** וגו' קדם פסוק **כפר זהב** וגו' שהוא לסבות שכתבנו, ולזה דרש התנא תבת אתה למעט מלקחים ומחתות ואת כל הכלים לרבות הנרות, ואמר כל לומר שאפילו נר אחד אין לעשותו אלא מהכפר ולדרוך זה הרוחני אומרו **את כל הכלים** ולא אמר ואת לומר אתה את וגו' את כל וגו' ואתה והבן: תורה מ **(א) ואת המשכן תעשה עשר יריעת**. רמו בזה כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם לומר ששקול המשכן בכל העולם כלו שנברא בעשרה מאמרות, גם זכות לישראל בו כאלו קימו העשרה מאמרות שבהם נברא העולם. עוד נתבונן בסדר מצינו זו של יריעות שש ושל יריעות עזים

במקשה שמע מינה כי אינם בכלל ואם כן לא היה צריך לרמוז הנזכר, עם כל זה כיון שאמר הכתוב **כפר זהב טהור** וגו' את כל הכלים הרי השנה אותם למנוחה ותבוא הסבך לומר כי גם לזה נתבונן הכתוב לכללם שיהיו במקשה כי לא מצינו פרט מפרטי המנוחה שהוא מהכפר ואינו מהמקשה לזה בא הכתוב והסמך ענין המלקחים והמחתות לנרות לומר כנזכר: **והנה** אחר שהיה צריך בדבר לכתב פסוק **כפר זהב** וגו' אחר פסוק ומלקחיה וגו' לטעמים הנזכרים חש הכתוב שלא ישכיל משכיל על דבר כי זאת היא כונתו יתברך ויאמר הא ודאי שלא דבר בסדר זה אלא להכניס המלקחים והמחתות בשעור הכפר וידחק לומר טעם אומרו **זהב טהור** לאיוו דרשה כמו שתאמר לעבב בהם הגם שהמנוחה אמר בה הכתוב רבוי תיעשה המנוחה מכל מקום אפילו משאר מתכות באלו צריכין להיות וזהב

מלקחיה ומחתותיה כי ממועטים הם כיון שלא הוזכרו אלא אחר אומרו **כפר זהב** וגו'; **אכן** הנה האדון ברוך הוא נותן התורה בחר לומר פסוק **ומלקחיה** וגו' קדם אומרו **כפר זהב** וגו' לב' סבות. האחד לצד שהוא אומר **וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר**, לזה סמך פסוק זה למאמר המנוחה וכליה שהם גרותיה, ואם היה מסדר פסוק זה **כפר זהב** וגו' קדם ומלקחיה היה נשמע שחוזרים הדברים גם עליהם ולא כן הוא כי אפשר שלא הראהו ה' תבנית המלקחים והמחתות בהר. וסבה ב' לסמך מלקחים לנרות לומר בשם שהמלקחים נעשו בפני עצמם גם הנרות דומות להם בפרט זה שמעשיהם בפני עצמן הגם שהם מהכפר לא מפני זה תתחייב לומר שהיו מקשה ככפתורים וגביעים וגו', והגם שפרשתי למעלה כי ממה שלא הוזכר הנרות עם שאר הפרטים שהוזכר

(ב) אָרְךָ הִרְיַעַה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הִרְיַעַה הָאֶחָת מִדֶּה אֶחָת לְכָל־הִרְיַעַת:

ב אָרְךָ דִּירִיעָתָא חָדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וּפְתִילָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חָדָא מְשַׁחֲתָא חָדָא לְכָל דִּירִיעָתָא:

(ג) חֲמִשָּׁה הִרְיַעַת תְּהִיִּין חֲבֵרַת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ וְחֲמִשָּׁה יְרִיעַת חֲבֵרַת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ:

ג חֲמִשָּׁה יְרִיעַת יְהוֹנָן מִלְפָּנֵי חָדָא עִם חָדָא וְחֲמִשָּׁה יְרִיעַת מִלְפָּנֵי חָדָא עִם חָדָא:

כ"ו - תְּהִיִּין חֲבֵרַת • תּוֹפְרָן בְּמַחַט זו בְּצַד זו, חֲמִשָּׁה לְבַד וְחֲמִשָּׁה לְבַד. אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ • כִּף דֶּרֶךְ הַמִּקְרָא לְדַבֵּר בְּדַבָּר שֶׁהוּא לְשׁוֹן נִקְבָּה. וּבְדַבָּר שֶׁהוּא לְשׁוֹן

זָכָר, אוֹמֵר: "אִישׁ אֶל אֶחָיו", כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּכַרוּכִים: (לעיל כה) "וּפְתִילָהֶם אִישׁ אֶל אֶחָיו".

(ד) וְעֲשִׂיתָ לָלֵאֳת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת הִרְיַעַה הָאֶחָת מִקְצֵה בַּחֲבֵרַת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשֹׁפֶת הִרְיַעַה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִית:

ד וְתַעֲבֹד עֲנוּבִין דְּתַכְלֵא עַל שְׂפַת דִּירִיעָתָא חָדָא מִסְטָרָא בֵּית לּוֹפִי וְכֵן תַּעֲבֹד בְּשֹׁפֶת דִּירִיעָתָא בְּסִטָּרָא דְּבֵית לּוֹפִי תַנִּינָא:

כ"ז - לָלֵאֳת • לְצוּל"ש בְּלַע"ז, וְכֵן תִּרְגַּם אוֹנֶקְלוֹס: "עֲנוּבִין", לְשׁוֹן עֲנִיכָה. מִקְצֵה בַּחֲבֵרַת • בְּאוֹתָהּ יְרִיעָה שֶׁהִיא קִיצוֹנָה, יְרִיעָה שֶׁבְּסוֹף הַחֲבִיר. קְבוּצַת חֲמִשָּׁת הִרְיַעוֹת קְרוּיָה

חֲבֵרַת. וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשֹׁפֶת הִרְיַעַה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִית • בְּאוֹתָהּ יְרִיעָה שֶׁהִיא קִיצוֹנָה, לְשׁוֹן קֶצֶה, כְּלוּמָר: לְסוֹף הַחֲבֵרַת.

(ה) חֲמִשָּׁים לָלֵאֳת תַּעֲשֶׂה בִּירְיַעַה הָאֶחָת וְחֲמִשָּׁים לָלֵאֳת תַּעֲשֶׂה בְּקֶצֶה הִרְיַעַה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת הַלָּאֳת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ:

ה חֲמִשָּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבֹד בִּירִיעָתָא חָדָא וְחֲמִשָּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבֹד בְּסִטָּרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לּוֹפִי תַנִּינָא מְכֻנֵּן עֲנוּבִין חָדָא לְקַבֵּל חָדָא:

כ"ח - מִקְבִּילַת הַלָּאֳת אִשָּׁה אֶל אֶחָתָהּ • שָׁמֶר שֶׁתַּעֲשֶׂה הַלָּאֳת בְּמִדֶּה אֶחָת, מְכֻנֶּת הַבְּדִלְתָּן זו מִזו, וּכְמִדְתָּן בִּירְיַעַה זוּ כֵּן יֵהָא בַּחֲבֵרַתָּהּ, בְּשִׁתְּפִרְשָׁא

חֲבֵרַת אֶצֶל חֲבֵרַת, יִהְיוּ הַלָּאֳת שֶׁל יְרִיעָה זוּ מְכֻנֶּת כְּנֶגֶד לִוְלָאוֹת שֶׁל זוּ, וְזֶהוּ לְשׁוֹן "מִקְבִּילוֹת", זוּ כְּנֶגֶד זוּ, תִּרְגְּמוּהוּ שֶׁל "כְּנֶגֶד" "לְקַבֵּל". הִרְיַעוֹת

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

מִהַחֲבֵרָה, וְאַחֵר כִּף צִנָּה ה' כְּנֶגֶד תְּשֻׁלוּם הַשֵּׁם שֶׁהוּא ו"ה לַעֲשׂוֹת יְרִיעוֹת עֲזִים אֶחָד עֶשֶׂר וְרֹשֶׁם שִׁיחֵבֶר שֶׁשׁ לְבַד שֶׁהוּא כְּנֶגֶד נְא"ו וְחֲמִשׁ לְבַד כְּנֶגֶד ה"א הַרִי תְשֻׁלוּם שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְגַם רֹשֶׁם בְּחֻשְׁבוֹן רַחֵב עֲשִׂיתִי עֲשֶׂרָה מִ"ד לְסוֹד הַנְּא"ו תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא סוֹד יו"ד ה"א נְא"ו ה"א שְׁעוּלָה בּוֹ מ"ה, וְכִבֵּר הוֹדִיעֵנוּ ה' (בְּרִאשִׁית מ"ח ה') כִּי לֹא יַעֲכֹב אֶחָד לְמִסְפָּר כִּי יִשְׁלִיכֵנוּ הַכְּלָלוֹת, וְרֹשֶׁם בְּחֻשְׁבוֹן הָאָרְךָ שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה כְּנֶגֶד הַדְּרָגוֹת ה"א אַחֲרוֹנָה שֶׁבִּשְׁם שְׁמִיאֶרָה מִשְׁלֹש הַכּוֹלָלִים עֲשִׂירוֹת וְהֵם שְׁלֹשִׁים. וְעוֹד יֵשׁ לֹאֵלָהּ מְלִין עַל־אֵין קוֹדִישִׁין וְהוֹשִׁמְעֵי יִשְׁמַע וּלְקַבּוֹ בִּין: תוֹרָה ב

רִאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְרִמּוֹ בְּזֶה כִּי אוֹת ה"א רִאשׁוֹנָה הִיא מְכַלֶּלֶת תְּמִיד בְּאוֹת הַיּוֹד, וְזֶה הוּא סוֹד קְרִיאָתָהּ כִּי כְּשֶׁאֲתָה קוֹרֵא יו"ד אֲתָה מַחְבֵּר נְא"ו וְדָל"ת שֶׁהֵם תְּכֻינַת הַה"א עַל זֶה הַדְּרָךְ הַנְּאִין אֲתָה קוֹרֵא אֶלָּא אוֹת אֶחָת כִּמּוֹ כֵּן הַדְּבָר הַזֶּה וְהַכֵּן. וּבַחֲנִינָה זוֹ הִיא סוֹד הַחֲכָמָה וְהַנָּה לֶךְ רִשׁוּמָה נֶפֶר בִּירִיעוֹת אֵלּוּ חֲכָמָה, הֵב אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנִים הֵם שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים כְּנֶגֶד צִנָּה אָרְךָ הִרְיַעַה שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה, אוֹת שְׁלִישִׁית מ' אַרְבָּעִים כְּנֶגֶד צִנָּה ה' רַחֵב אַרְבַּע בָּאַמָּה שְׁעוּלָה לְמִנְיָן עֶשֶׂר יְרִיעוֹת אַרְבָּעִים, וְאוֹת רְבִיעִית הִיא אוֹת ה"א שֶׁרֹשֶׁם בְּמִאָמֶר חֲמִשׁ לְבַד, וְגַם הוּא סוֹד ה' חֲסִידִים הַנִּמְשָׁכִים

שֶׁבִּשְׁל שֶׁשׁ צִנָּה עֲשֶׂרָה וְשֵׁל עֲזִים צִנָּה עֲשִׂיתִי עֶשֶׂר עוֹד צִנָּה שִׁיחֵבֶר ה' יְרִיעוֹת לְבַד וְה' יְרִיעוֹת לְבַד וְכֵן בְּשֵׁל עֲזִים צִנָּה לְחֵבֶר שֶׁשׁ לְבַד, טַעַם הַדְּבָר הוּא כִּי רֹשֶׁם ה' שְׁמוֹ הַנִּכְבָּד בִּירִיעוֹת וְצִנָּה כִּי כָלֵן יִהְיוּ רַחֲבֵן ד' בֵּין שֵׁל שֶׁשׁ בֵּין שֵׁל עֲזִים כְּנֶגֶד ד' אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם הַיּוֹד, וְכֵן תִּמְצָא שֶׁרְמִזוּ רִאשׁוֹנִים בְּמִאָמֶר הַנֶּפֶר (שְׁבַת ו') רִשׁוֹת הַיְיָחִיד רַחֲבֵן אַרְבָּעָה וְנִבְּחוּ עֲשֶׂרָה שֶׁהוּא עַל שֵׁם הַיּוֹד רַחֲבֵן ד' וְנִבְּחוּ פְרוּשׁ בְּמִלּוֹי עֲשֶׂרָה עַל זֶה הַדְּרָךְ יו"ד ה"י נְא"ו ה"י, וְקוֹדֶשׁ הַפְּנִימִי לְהִיוֹתוֹ קְרוֹב לְמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ וְצִנָּה לַעֲשׂוֹת עֲשֶׂרָה יְרִיעוֹת כְּנֶגֶד אוֹת יו"ד שֶׁל שְׁמוֹ הַגְּדוֹל וְצִנָּה שִׁיחֵבֶר חֲמִשׁ לְבַד לְרִמּוֹ בְּזֶה אוֹת ה"א

שֶׁל יְרִיעוֹת אַרְבָּעִים אַמָּה, כְּשֶׁהֵן מְחַבְּרוֹת עֲשָׂרִים אַמָּה לַחֲבֵרָת. שְׁלֹשִׁים מֵהֶן לִגְג חָלָל הַמִּשְׁכָּן לְאַרְכּוֹ, וְאַמָּה כְּנֶגֶד עֲבֵי רֵאשֵׁי הַקֶּרְשִׁים שְׁבַמְעָרֵב, וְאַמָּה לְכִסּוֹת עֲבֵי הָעֲמוּדִים שְׁבַמְזָרֵחַ, שֶׁלֹּא הָיוּ קֶרְשִׁים בְּמִזְרָח אֲלָא אַרְבָּעָה (בְּרִשׁ"י יֶשֶׁן: חֲמִשָּׁה) עֲמוּדִים, שֶׁהַמִּסָּד פָּרוּשׁ וְתִלּוּי בְּוִיז שֶׁבֶהֶן כְּמִין וִילּוֹן. נִשְׁתַּיְרוּ ח' אַמּוֹת הַתִּלּוּיִין עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן שְׁבַמְעָרֵב וְשְׁתֵּי אַמּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת מְגֻלוֹת. זֶה מִצְּאֵתִי בְּבִרְיָתָא דְּמִסְכַּת מִדּוֹת. אֲבָל בְּמִסְכַּת שְׁבֹת (פֶּרֶק הַזֹּרֵק): אֵין הִירְיעוֹת מְכֻסּוֹת אֶת עֲמוּדֵי הַמִּזְרָח וְט' אַמּוֹת תִּלּוּיוֹת אַחֲרֵי הַמִּשְ�כָּן. וְהַפְּתוּיב בְּפֶרֶשָׁה זֶה מְסִיעֵנו: "וְנִתְּתָה אֶת הַפֶּרֶקֶת תַּחַת הַקֶּרְסִים" - וְאִם כְּדָבָרִי הַבְּרִיָּתָא הַזֹּאת, נִמְצְאָת פֶּרֶקֶת מְשׁוּכָּה מִן הַקֶּרְסִים וְלִמְעָרֵב אַמָּה.

וְתַעֲבֹד חֲמִשִּׁין פּוּרְפִין דְּדֶהֶב וְתִלְפָּף יֵת יְרִיעֲתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפוּרְפִיָּא וְיֵהִי מִשְׁכָּנָא חֲדָ:

כ"י - קְרָסִי זָהָב • פִּירְמִיל"ש בְּלַע"ז, וּמְכַנִּיסִין רֵאשֵׁן אֶחָד בְּלוּלָאוֹת שְׁבַחֲבֹכֶרֶת זֶה וְרֵאשֵׁן אֶחָד בְּלוּלָאוֹת שְׁבַחֲבֹכֶרֶת זֶה, וּמְחַבְּרִין בֵּהֶן.

וְתַעֲבֹד יְרִיעֵן מְעִזִּי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכָּנָא חֲדָא עֲסָרִי יְרִיעֵן תַּעֲבֹד יֵתְהוֹן:

(ו) וְעִשִּׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וְחִבְרָתָא אֶת־הִירְיעֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ בְּקֶרְסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:

(ז) וְעִשִּׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאַהֲלֵי עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשִׂיתִי עֲשֶׂרָה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

כ"י - יְרִיעֹת עֲזִים • מְנוּצָה שֶׁל עֲזִים. לְאַהֲלֵי עַל־הַמִּשְׁכָּן • לְפָרֵשׁ אוֹתָן עַל הִירְיעוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת.

ח אַרְבַּע דִּירִיעֲתָא חֲדָא תִּלְתִּין אֲמִין וּפּוּרְפִיָּא אַרְבַּע אֲמִין דִּירִיעֲתָא חֲדָא מְשַׁחֲתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲסָרִי יְרִיעֵן:

(ח) אַרְבֶּּה הִירְיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְרֹחֵב אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירְיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעִשִּׂיתִי עֲשֶׂרָה יְרִיעֹת:

שְׁנִשְׂאָרוֹ מְגֻלוֹת מִן הַקֶּרְשִׁים. וְהָאֲמָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל קֶרֶשׁ, שֶׁאֵין הִירְיעָה מְכַסֶּה אוֹתָהּ, הִיא הָאֲמָה הַתַּחְתּוֹבָה בְּנֶקֶב הָאֶדָן, שֶׁהָאֶדָןִים גְּבֻהֵן אַמָּה.

כ"י - שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה • שְׁכַשְׁנוֹתֵן אַרְבֶּן לְרֹחֵב הַמִּשְׁכָּן כְּמוֹ שֶׁנִּתֵּן אֶת הָרָאשׁוֹנוֹת, נִמְצְאוּ אֵלּוּ עוֹדָפוֹת אַמָּה מִכָּאן וְאַמָּה מִכָּאן, לְכִסּוֹת אֶחָת מִהֲשִׁיתִי אַמּוֹת

ט וְתִלְפָּף יֵת חֲמִשׁ יְרִיעֵן לַחֹד וְיֵת שְׁתֵּי יְרִיעֵן לַחֹד וְתִיעוּף יֵת יְרִיעֲתָא שְׁתִּיתִיתָא לְקַבֵּל אִפִּי מִשְׁכָּנָא:

(ט) וְחִבְרָתָא אֶת־חֲמִשׁ הִירְיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הִירְיעֹת לְבָד וְכִפְלָתָא אֶת־הִירְיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל:

חֲצִי רֹחֶבָה הָיָה תִּלּוּי וְכַפּוּל עַל הַמִּסָּד שְׁבַמְזָרֵחַ כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, דּוּמָה לְכֻלָּה צְנוּעָה הַמְכַסֶּה בְּצַעֲיָה עַל פְּנֵיהָ.

כ"י - וְכִפְלָתָא אֶת־הִירְיעָה הַשְּׁשִׁית • הַעוֹדָפֶת בְּאֵלּוּ הָעֲלִיוֹנוֹת יוֹתֵר מִן הַתַּחְתּוֹנוֹת. אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל •

י וְתַעֲבֹד חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל שְׁפָתָא דִּירִיעֲתָא חֲדָא בְּסִטְרָא בֵּית לּוּפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל שְׁפָתָא דִּירִיעֲתָא דְּבֵית לּוּפִי תְּנִיָּתָא:

(י) וְעִשִּׂיתָ חֲמִשִּׁים לָלֶאֶת עַל שְׁפַת הִירְיעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֵרָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֶת עַל שְׁפַת הִירְיעָה הַחֲבֵרָת הַשְּׁנִיָּת:

(יא) וְעָשִׂיתָ קֶרֶסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֹתָהּ הַקֶּרֶסִים בְּלִלְאֵת וְחִפְרַת אֶת־הָאֹהֶל וְהִיא אֶחָד:

(יב) וְסֵרַח הָעֹדֵף בִּירֵיעַת הָאֹהֶל חֲצֵי הִירֵיעָה הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:

כ"י - וְסֵרַח הָעֹדֵף בִּירֵיעַת הָאֹהֶל. על יריעות המִשְׁכָּן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שְׁקָרוּיִים אֹהֶל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן: "לֹאֲהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן". וְכָל "אֹהֶל" הָאֶמֶר כָּאֵן אֵינוֹ אֶלָּא לְשׁוֹן גַּג, שֶׁמֶאֱהִילוֹת וּמִסְכָּכוֹת עַל הַתַּחְתּוֹנוֹת, וְהֵן הֵיוּ עוֹדֶפוֹת עַל הַתַּחְתּוֹנוֹת חֲצֵי הִירֵיעָה לַמַּעְרָב, שֶׁהַחֲצֵי

(יג) וְהָאֹמֶה מִזֶּה וְהָאֹמֶה מִזֶּה בְּעֹדֵף בְּאֹרֶךְ יִרְיעַת הָאֹהֶל יִהְיֶה סְרוֹחַ עַל־צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסְתּוֹ:

כ"י - וְהָאֹמֶה מִזֶּה וְהָאֹמֶה מִזֶּה. לְצַפּוֹן וּלְדָרוֹם. בְּעֹדֵף בְּאֹרֶךְ יִרְיעַת הָאֹהֶל. שֶׁהֵן עוֹדֶפוֹת עַל אֹרֶךְ יִרְיעוֹת הַמִּשְׁכָּן שְׁתֵּי אֲמוֹת. יִהְיֶה סְרוֹחַ עַל־צִדֵּי

(יד) וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלֻמָּעָה: פ

כ"י - מִכְסֵּה לְאֹהֶל. לְאוֹתוֹ גַּג שֶׁל יִרְיעוֹת עֲזִים, עֲשֵׂה עוֹד מִכְסֵּה אֶחָד שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִם מְאָדָּמִים, וְעוֹד לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ מִכְסֵּה עוֹרוֹת תַּחְשִׁים, וְאוֹתָן מִכְסָּאוֹת לֹא הֵיוּ מִכְסִּין אֶלָּא אֶת הַגַּג: אֲרָכָן שְׁלֹשִׁים

♦ יום רביעי ה' אדר ♦

(טו) וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקֶּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים שְׁטִיִּם: קָמִיִן:

כ"י - וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקֶּרָשִׁים. הִנֵּה לוֹ לומר: וְעָשִׂיתָ קֶרֶשִׁים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָל דָּבָר וְדָבָר. מִהוּ "הַקֶּרָשִׁים"? מֵאוֹתָן הָעוֹמְדִין וּמִיַּחֲדִין לָכֵף. יַעֲקֹב אָבִינוּ נָטַע אֲרָזִים בְּמַצָּרִים, וּכְשֶׁמֶת צָוָה לְבָנָיו

(טו) וְעָשִׂיתָ אֶת הַקֶּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן. פֶּרוּשׁ בִּי הַמִּשְׁכָּן יִקְרָא הָאֹהֶל שֶׁעַל הַקֶּרָשִׁים וְאֵין הַקֶּרָשִׁים נִקְרָאִים מִשְׁכָּן אֶלָּא קֶרֶשִׁי הַמִּשְׁכָּן:

עֲמָדִים עֲצֵי שִׁטִּים אוֹ וְעָשִׂיתָ אֶת הַקֶּרָשִׁים עֲצֵי שִׁטִּים לַמִּשְׁכָּן עֲמָדִים שְׁטִיִּם יִהְיֶה נִשְׁמַע שֶׁהָעֲמָדָה הִיא בְּמִצּוֹת הַמִּשְׁכָּן שֶׁלֹּא יִהְיוּ שׁוֹכְבִּים

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

עֲצֵי שִׁטִּים עֲמָדִים. רְבוּתֵינוּ ו'ל בְּיוֹמָא (ע"ב) אָמְרוּ שְׁעוֹמְדִין דְּרַךְ גְּדִילָתָן. וְנִרְאֶה שְׁדִּיקוֹ לָהּ מִמָּה שֶׁלֹּא אָמַר עַל זֶה הַדְּרַךְ וְעָשִׂיתָ אֶת הַקֶּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן

המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים, להיות רחב הקרשים לגבה הכתלים, קרש על קרש.

מזרזים, קורות בתינו ארזים, שגזרזו להיות מוכנים בידם מקדם לכן. עצי שטים עמדים - אישטנבי"ש בלע"ז, שיהא ארך הקרשים זקוף למעלה בקירות

~ נקודות משיחות קודש ~ (190 המאמרים תש"י, עמ' 114)

'שטות דלעומת-זה' היא אותה רוח שטות הגורמת לאדם לחטוא, וכמאמר רז"ל (סוטה א) "אין אדם עובר עברה אלא-אם-כן נכנס בו רוח שטות". 'שטות דקדושה' היא כאשר יהודי עובד את ה' באופן שלמעלה מטעם ודעת, ועל-דרך מה שאמרו רז"ל (כתובות יז), "אהני ליה שטותיה לסבא".

עבודת האדם היא אפוא להפוך את ה'שטות דלעומת-זה' ל'עצי שטים עומדים' - 'שטות דקדושה'.

ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים (כו, טו) שרש המלה "שטים" הוא 'שטה', שמשמעותה נטיה (כי עץ השטה נוטה הצידה בדרך כלל). דהינו, יש דבר שהוא אמצעי, וההטיה לאיזה צד, למעלה או למטה, נקראת שטה. אף תיבת 'שטות' היא מאותו שרש. נמצא כי "שטים" ושטות - כלם משרש אחד. והנה דרך המצוע היא - דרך ההגיון והשכל. ההטיה מדרך זו למטה - היא 'שטות דלעומת-זה' (דקליפה), וההטיה כלפי מעלה - היא 'שטות דקדושה'.

טז עשר אמין ארץ דדפא ואמתא ופלגות אמתא פויתאי דדפא חד :

(טז) עשר אמות ארך הקרש ואמה וחצי האמה רחב הקרש האחד :

למדנו: ארכו של משכן לעשרים קרשים, שהיו בצפון ובדרום, מן המזרח למערב, שלשים אמה.

עשר אמות ארך הקרש • למדנו: גבהו של משכן עשר אמות. ואמה וחצי האמה רחב.

י"ח תרין צירין לדפא חד משלכין חדא לקבל חדא בן תעבד לכל דפי משפנא :

(י"ח) שתי ידות לקרש האחד משלכת אשה אל אחתה בן תעשה לכל קרשי המשפן :

מסלקת). ואותן הידות, מכנים באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה ויושבים רצופים ארבעים זה אצל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים, חרוצות משלושה צדיהן, רחב החרוץ כעבי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן. שאם לא כן, נמצא רוח בין קרש לקרש כעבי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזהו שנאמר: "ויהיו תואמים מלמטה" שיהיה את צדי הידות, כדי שיתחברו הקרשים זה אצל זה. משלכת • עשויות כמין שליכות סלם, מבדלות זו מזו ומשפין ראשיהם להפגס בתוך חלל האדן, כשליכה הנכנסת בנקב

שתי ידות לקרש האחד • היה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו בגבה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות. והחרוץ, חצי רחב הקרש באמצע, (רוצה לומר: קרש, נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רחב אמה. נמצא, חצי רחב הקרש שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פרש רש"י בהדיא בפרק "הזורק", דף צ"ח, שהחרוץ באמצע רחב חצי אמה, והיה חורץ רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רחב רביעית אמה, ודוק היטב. ואז סרה תלונת הרמב"ן, ותמיהתו

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מ"ח, והוא סוד (שעיה נד) ושמתי ככרד שמשתינה, האדנים שמם יגיד ומעשיהם יצדיק בחינתם כי הם בחינת השכינה אשר תתכנה בשם אדני ואשר תקבל היסוד בתוכה ומספרם מאה והוא סוד הקטן למאה גם היא העשירי למדרגות וכוללת כל העשיריות הרי מאה: תורה טו

הקרשה שאין בה כללות עשרה, ואומרו ואמה וחצי כאן רמז יחוד מצה שלמה ומצה פרוטה, והוא סוד ה"א ודל"ת. או ירצה סוד היסוד הי העולמיים הוא רמז האמה ועטרת היסוד הוא בחינת חצי האמה, נמצאת אומר כי כל קרש יש בו רמז העשרה שישנם בכל ספירה ויש בהם רמז צדיק וצדק מיוחדים ברחב, מנין הקרשים

ומאומרו עצי שטים עמדים רמז כי חזרת תבת עומדים גם לתכונת העצים מעצמם שהיו בסדר העמדתם בשעת גדילתם:

רמז המשכן קרשים אין קרשים אלא קשרים שבאמצעותו יתקשרו ויתיחדו כל בחינות הקדשה עליונים ותחתונים וכלן רמוזים בו עשר אמות ארך הקרש אין לך בחינה מבחינות

חוץ בעֲבֵי הַקֶּרֶשׁ שֶׁהוּא אִמָּה. וְתִרְגּוּם שֶׁל "יָדוֹת" צִירִין, לְפִי שְׂדוּמוֹת לְצִירֵי הַדִּלְת הַנִּכְנָסִים בְּחוּרֵי הַמִּפְתָּן.

עֲמוּדֵי הַסֵּלֶם. אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ • מְכוּנוֹת זֹו כְּנָגֵד זֹו, שִׁיחֵיו תְּרִיצִיהֶם שְׁוִים זֹו כְּמִדַּת זֹו, כְּדֵי שֶׁלֹא יִהְיוּ שְׁתֵּי יָדוֹת זֹו מְשׁוּכָה לְצַד פָּנִים וְזֹו מְשׁוּכָה לְצַד

יח וְתַעֲבֹד יָת דַּפְּנֵי לְמִשְׁכָּנָא עֶסְרִין דַּפִּין לְרוּחַ עֶבֶר דְּרוּמָא:

(יח) וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַקֶּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲשָׂרִים קָרֶשׁ לַפֶּאֶת נִגְבָּה תִּימְנָה:

כ"י - לַפֶּאֶת נִגְבָּה תִּימְנָה • אֵין "פֶּאֶה" זֹו לְשׁוֹן מִקְצוֹעַ, אֲלֵא כָּל הַרוּחַ קְרוּיָה פֶּאֶה, כְּתִרְגּוּמוֹ: 'לְרוּחַ עֶבֶר דְּרוּמָא'.

יט וְאַרְבָּעִין סַמְכִין דְּכֶסֶף תַּעֲבֹד תַּחַת עֶסְרִין דַּפִּין תִּרְיִן סַמְכִין תַּחַת דַּפָּא חַד לְתִרְיִן צִידוּהֵי וְתִרְיִן סַמְכִין תַּחַת דַּפָּא חַד לְתִרְיִן צִידוּהֵי:

(יט) וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקֶּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א, עמ' 162)

רומזים לעבודה של קבלת על מלכות שמים פשוטה, שאינה נשענת על שכל ורגש (אף-על-פי-כן, העבודה בקבלת-על, 'אֲדָנִים', היא היסוד לכל מלאכת המשכן, כי ראשית העבודה ושרשה היא קבלת-על).
לכן, שונה תרומת האֲדָנִים מתרומת שאר כלי המשכן: בעבודה פנימית יש הבדלים בין יהודי ליהודי, וכל אחד ואחד עובד על-פי כוחותיו וחושיו. לכן התרומה של כלי המשכן היתה כנדבת לבו של כל אדם. אף בענין היסודי של קבלת-על - אֲדָנִים, הכל שווים.

וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי כֶסֶף (כו, יט)
האֲדָנִים נעשו מתרומת "בִּקְעָה לְגִלְגֶּלֶת", שהכל השתתפו בה במידה שונה. ואילו המשכן וכליו, נעשו מתרומות "כֶּפֶי נִדְבַת לְבוֹ" של כל אחד ואחד מישראל.
במה שונים האֲדָנִים משאר כלי המשכן?
כלי המשכן רומזים לעבודה בכחות הנפש, היריעות - לכחות המקיפים, רצון וענג. והקֶרֶשִׁים (שמדתם עשר אמות) - לעשרה כחות הפנימיים של הנפש, שכל ומדות.
לעומת זאת, האֲדָנִים, שהיו החלק הנמוך ביותר במשכן,

כ וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תְּנִיתָ לְרוּחַ צְפוּנָא עֶסְרִין דַּפִּין:

(כ) וּלְצִלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לַפֶּאֶת צָפוֹן עֲשָׂרִים קָרֶשׁ:

כא וְאַרְבָּעִין סַמְכִין דְּכֶסֶף תִּרְיִן סַמְכִין תַּחַת דַּפָּא חַד וְתִרְיִן סַמְכִין תַּחַת דַּפָּא חַד:

(כא) וְאַרְבָּעִים אֲדָנִים כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

כב וְלִסְפֵּי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבֹד שְׁתָּא דַּפִּין:

(כב) וּלְיָרֵכְתִּי הַמִּשְׁכָּן יִמָּה תַּעֲשֶׂה שְׁשֶׁה קָרָשִׁים:

כ"י - וְלִיָּרֵכְתִּי • לְשׁוֹן סוּף, כְּתִרְגּוּמוֹ: 'וְלִסְפֵּי'. וּלְפִי שֶׁהִפְתַּח בַּמִּזְרָח, קְרוּי מִזְרָח 'פָּנִים' וְהַמַּעֲרָב 'אֲחוּרִים'. וְזֶהוּ 'סוּף', שֶׁהַפָּנִים הוּא הָרֹאשׁ. תַּעֲשֶׂה שְׁשֶׁה קָרָשִׁים • הָרִי תִשַּׁע אֲמוֹת רַחֵב.

כג וְתִרְיִן דַּפִּין תַּעֲבֹד לְזוּיָת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפִיהוֹן:

(כג) וְשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתִים:

נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה באות כנגד אמות עֲבֵי קֶרֶשִׁי הַמִּשְׁכָּן הַצָּפוֹן וְהַדְּרוֹם, כְּדֵי שִׁיֵּהָא הַמִּקְצוֹעַ מִבְּחוּץ שָׁוָה.

כ"י - וְשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמִקְצַעַת • אֶחָד לְמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, וְאֶחָד לְמַעֲרָבִית דְּרוּמִית. כָּל שְׁמוֹנֶה קָרָשִׁים בְּסֻדְרָא אֶחָד הֵן, אֲלֵא שְׁאֵלוּ הַשְּׁתֵּים אֵינָן בְּחִלְל הַמִּשְׁכָּן אֲלֵא חֲצִי אִמָּה מִזֹּו וְחֲצִי אִמָּה מִזֹּו

כד וַיְהִיו מְכוּנוֹן מִלְרַע וּבְחֻדָּא יְהִיו מְכוּנוֹן עַל רִישָׁה לְעֻזְקָתָא חֲדָא בֵּין יְהִי לְתִרְוִיהוֹן לְתִרְיִן וְזִין יְהִיו:

(כד) וַיְהִיו תְּאֵמָם מְלֻמָּטָה וַיְחֻדּוּ יְהִיו תַּמִּים עַל־רִאשׁוֹ אֶל־הַטֹּפֶעֶת הָאֶחָת בֵּין יְהִיָּה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמִּקְצַעַת יְהִיו:

וַיְהִי תֹאמָם מִלְמָטָה • כָּל הַקָּרָשִׁים תּוֹאֲמִים
זֶה לָזֶה מִלְמָטָה, שְׁלֹא יִפְסִיק עָבִי שְׂפַת שְׁנֵי הָאֲדָנִים
בִּיגִיָּהֶם, לְהַרְחִיקָן זֶה מִזֶּה, כְּמוֹ שֶׁפָּרָשְׁתִּי, שִׁיְהִי צִירֵי
הַיָּדוֹת חֲרוּצִים מִצְדֵּיהֶן, שִׁיְהֶא רֹחַב הַקָּרֶשׁ בּוֹלֵט
לְצִדָּיו, חוּץ לַיָּדֵי הַקָּרֶשׁ, לְכִסּוֹת אֶת שְׂפַת הָאֶדָן, וְכֵן
הַקָּרֶשׁ שְׁאֵצְלוֹ, וְנִמְצְאוּ תּוֹאֲמִים זֶה לָזֶה, וְקָרֶשׁ
הַמִּקְצוֹעַ שֶׁבְּסֹדֶר הַמַּעֲרָב חֲרוּץ לְרַחְבּוֹ בְּעָבְיוֹ, כִּנְגַד
חֲרוּץ שֶׁל צֵד קָרֶשׁ הַצָּפוֹנִי וְהַדְרֹמִי, כְּדִי שְׁלֹא יִפְרִידוּ
הָאֲדָנִים בִּיגִיָּהֶם. וַיַּחֲדּוּ יִהְיוּ תַּמִּים • כְּמוֹ תּוֹאֲמִים.
עַל רֹאשׁוֹ • שֶׁל קָרֶשׁ. אֶל הַטְּבַעַת הָאֶחָת • כָּל
קָרֶשׁ וְקָרֶשׁ הִיָּה חֲרוּץ מִלְמַעְלָה בְּרַחְבּוֹ שְׁנֵי חֲרוּצִין
בְּשְׁנֵי צִדָּיו כְּדִי עָבִי טְבַעַת, וּמִכְנִיסוֹ בְּטְבַעַת אֶחָת.

נִמְצָא, מִתְאִים לְקָרֶשׁ שְׁאֵצְלוֹ, אֲבָל אוֹתָן טְבַעוֹת,
לֹא יִדְעִתִּי אִם קְבוּעוֹת הֵן, אִם מְטֻלְטְלוֹת. וּבְקָרֶשׁ
שֶׁבְּמִקְצַע הִיָּתָה טְבַעַת בְּעָבִי הַקָּרֶשׁ (נִרְאָה, כִּי מְלוֹת
'הַדְרֹמִי וְהַצָּפוֹנִי' אֵלֶּמָּטָה קָאִי, וְרוּצָה לִּימָר
שֶׁהַדְרֹמִי וְהַצָּפוֹנִי וְרֹאשׁ קָרֶשׁ וְכו' נִכְנָס לְתוֹכוֹ, וְזֶה
שֶׁכָּתַב הִיָּתָה טְבַעַת בְּעָבִי קָרֶשׁ, רוּצָה לִימָר בְּעָבִי
קָרֶשׁ הַמַּעֲרָבִי. וְדו"ק) הַדְרֹמִי וְהַצָּפוֹנִי, וְרֹאשׁ קָרֶשׁ
הַמִּקְצוֹעַ שֶׁבְּסֹדֶר מַעֲרָב נִכְנָס לְתוֹכוֹ. נִמְצָאוּ, שְׁנֵי
הַפְּתָלִים מְחַבְּרִים. כֵּן יִהְיֶה לְשִׁנְיָהֶם • לְשְׁנֵי
הַקָּרָשִׁים שֶׁבְּמִקְצוֹעַ, לְקָרֶשׁ שֶׁבְּסוֹף צָפוֹן וְלְקָרֶשׁ
הַמַּעֲרָבִי וְכֵן לְשְׁנֵי הַמִּקְצָעוֹת.

כה ויהיו תמנניא דפין וסמכיהון דכסף שתא
עשר סמכין תריין סמכין תחת דפא חד
ותריין סמכין תחת דפא חד :

(כה) וְהִיוּ שְׁמֹנֶה קָרָשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עָשָׂר
אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:

הָאֶדָן כְּשִׁלְיָה הַנִּכְנָסוֹת בְּנֻקָּב עֲמוּדֵי הַסֵּלֶם, וְהוּא
לְשׁוֹן "מְשֻׁלְבוֹת", עֲשׂוּיּוֹת כְּמִין שְׁלִיכָה, וּמִכְנִיסֵן
לְתוֹךְ שְׁנֵי אֲדָנִים, שְׁנֹאֲמָר: "שְׁנֵי אֲדָנִים, שְׁנֵי אֲדָנִים",
וְחוּרָץ אֶת הַקָּרֶשׁ מִלְמַעְלָה אֲצַבֵּעַ מִכָּאן וְאֲצַבֵּעַ
מִכָּאן, וְנוֹתֵנֵן לְתוֹךְ טְבַעַת אֶחָת שֶׁל זֶהָ, כְּדִי שְׁלֹא
יִהְיוּ נִפְרָדִין זֶה מִזֶּה, שְׁנֹאֲמָר: "וַיְהִי תֹאמָם מִלְמָטָה
וְגו'". כֵּן הִיא הַמִּשְׁנָה, וְהַפְּרוּשׁ שֶׁלָּה הַצָּעִתִּי לְמַעְלָה,
בְּסֹדֶר הַמִּקְרְאוֹת.

וַיְהִי שְׁמֹנֶה קָרָשִׁים • הֵן הָאֲמוּרוֹת לְמַעְלָה:
"תַּעֲשֶׂה שֵׁשֶׁה קָרָשִׁים, וּשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה
לְמִקְצָעָתָ". נִמְצָאוּ, שְׁמוֹנֶה קָרָשִׁים בְּסֹדֶר מַעֲרָבִי. כֵּן
שְׁנוּיָה בַּמִּשְׁנָה 'מַעֲשֶׂה סֹדֶר הַקָּרָשִׁים' ב'מִלְאֶכֶת
הַמִּשְׁכָּן': הִיָּה עוֹשֶׂה אֶת הָאֲדָנִים חֲלוּלִים וְחוּרָץ אֶת
הַקָּרֶשׁ מִלְמָטָה, רִבִּיעַ מִכָּאן וְרִבִּיעַ מִכָּאן, וְהַחֲרוּץ
חֲצִיו בְּאֲמָצַע, וְעוֹשֶׂה לוֹ שְׁתֵּי יָדוֹת כְּמִין שְׁנֵי חֲמוּקִין
(וְלִי נִרְאָה שֶׁהַגִּרְסָא 'כְּמִין שְׁנֵי חֲמוּקִין'), כְּמִין שְׁנֵי
שְׁלִיבוֹת סֵלֶם הַמִּבְדְּלוֹת זֶה מִזֶּה וּמִשְׁפּוֹת לְהַכְנִס בְּחֻלָּל

כו ויתעבד עברי דאצי שטין חמשא לדפי
סטר משכנא חד :

לְקָרָשִׁי וְעֲשִׂית בְּרִיחֶם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה
צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד:

וּלְמַעְלָה, וְחֻלְק אֶחָד מִן הַתַּחְתּוֹנָה וּלְמַטָּה, וְכָל חֻלְק
הוּא רִבִּיעַ אַרְךָ הַקָּרֶשׁ, וּשְׁנֵי חֻלְקִים בֵּין טְבַעַת
לְטְבַעַת, כְּדִי שִׁיְהִי כָּל הַטְּבַעוֹת מְכֻנוּת זֶה כִּנְגַד זֶה,
אֲבָל לְבְרִיחַ הַתִּיכוֹן אֵין טְבַעוֹת, אֲלֹא הַקָּרָשִׁים נִקְוִינִן
בְּעֶבְרָתָן, וְהוּא נִכְנָס בֵּהֶם דֶּרֶךְ הַנִּקְבִּים שֶׁהֵם מְכֻנוּין
זֶה מִזֶּה, וְזֶהוּ שְׁנֹאֲמָר: "בְּתוֹךְ הַקָּרָשִׁים". הַבְּרִיחִים
הָעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים שֶׁבְּצָפוֹן וּבְדְרוֹם, אַרְךָ כָּל אֶחָד
ט"ו אַמָּה, וְהַתִּיכוֹן אֶרְכוֹ שְׁלֹשִׁים אַמָּה, וְזֶהוּ: "מִן
הַקָּצָה אֶל הַקָּצָה", מִן הַמִּזְרָח וְעַד הַמַּעֲרָב, וְחֲמִשָּׁה
בְּרִיחִים שֶׁבְּמַעֲרָב, אַרְךָ הָעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים שֵׁשׁ
אֲמוֹת, וְהַתִּיכוֹן אֶרְכוֹ י"ב כִּנְגַד רֹחַב ח' קָרָשִׁים. כֵּן
הִיא מִפְּרֹשֶׁת ב'מִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן' (שְׁכַת צח)

מ"י • בְּרִיחֶם • כְּתִרְגוּמוֹ: עֲבָרִין, וּבִלְע"ז אֲשֶׁרִישׁ.
חֲמִשָּׁה לְקָרָשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן • אֵלוֹ ה', ג', הֵן, אֲלֹא
שֶׁהַבְּרִיחַ הָעֲלִיוֹן וְהַתַּחְתּוֹן עֲשׂוּי מִשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת: זֶה
מְבָרִיחַ עַד חֲצִי הַכֶּתֶל, וְזֶה מְבָרִיחַ עַד חֲצִי הַכֶּתֶל,
זֶה נִכְנָס בְּטְבַעַת מִצֵּד זֶה, וְזֶה נִכְנָס בְּטְבַעַת מִצֵּד
זֶה, עַד שֶׁמִּגִּיעִין זֶה לָזֶה. נִמְצָא, שֶׁעֲלִיוֹן וְתַחְתּוֹן,
שְׁנֵים שֶׁהֵן אַרְבַּע, אֲבָל הָאֲמָצָעִי אֶרְכוֹ כִּנְגַד כָּל הַכֶּתֶל
וּמְבָרִיחַ מִקְצָה הַכֶּתֶל וְעַד קְצָהוּ, שְׁנֹאֲמָר: "וְהַבְּרִיחַ
הַתִּיכוֹן וְגו' מְבָרַח מִן־הַקָּצָה אֶל־הַקָּצָה". שֶׁהָעֲלִיוֹנִים
וְהַתַּחְתּוֹנִים הֵיוּ לָהֶן טְבַעוֹת בְּקָרָשִׁים לְהַכְנִס לְתוֹכָן,
שְׁתֵּי טְבַעוֹת לְכָל קָרֶשׁ, מְשֻׁלְשִׁים בְּתוֹךְ עָשָׂר אֲמוֹת
שֶׁל גְּבֵה הַקָּרֶשׁ, חֻלְק אֶחָד מִן הַטְּבַעַת הָעֲלִיוֹנָה

כו וְחִמְשָׁה עֶבְרִין לְדָפִי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא תְּנִיחָא
וְחִמְשָׁה עֶבְרִין לְדָפִי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא
לְסוּפֵיהוֹן מְעֻבָּא :

(כו) וְחִמְשָׁה בְּרִיחִם לְקִרְשֵׁי צִלְעֵי־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית
וְחִמְשָׁה בְּרִיחִם לְקִרְשֵׁי צִלְעֵי הַמִּשְׁכָּן לִבְרִיחֵם
יִמָּח:

כח וְעֵבֶרָא מְצִיעָאָה בְּגוּ דְּפִיָּא מְעַבֵּר מִן
סִיפֵי לְסִיפֵי :

(כח) וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכָן בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִבִּרְחַ מִן־הַקֶּצֶה
אַל־הַקֶּצֶה:

כט וְיֵת דְּפִיָּא תַּחְפֵּי דְּהָבָא וְיֵת עֲזָקְתוֹהוֹן
תַּעֲבֵד דְּהָבָא אֶתְרָא לְעֵבֶרָא וְתַחְפֵּי יֵת
עֵבֶרָא דְּהָבָא :

(כט) וְאֶת־הַקִּרְשִׁים תַּצְפֶּה זֶהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵּיהֶם
תַּעֲשֶׂה זֶהָב בָּתִּים לְבְּרִיחִם וְצִפִּית אֶת־הַבְּרִיחִם
זֶהָב:

הַקִּרְשׁ מִן הַטַּבַּעַת לְכָאן וּמִמֶּנָּה לְכָאן, וְהַבְּרִיחַ נִכְנָס
לְתוֹכוֹ, וּמִמֶּנּוּ לַטַּבַּעַת, וּמִן הַטַּבַּעַת לְפָה הַשְּׁנִי.
נִמְצְאוּ הַבְּרִיחִים, מְצֻפִּים זֶהָב כְּשֶׁהֵן תַּחוּבִין בְּקִרְשֵׁים,
וְהַבְּרִיחִים הִלְלוּ מִבְּחוּץ הֵיוּ בּוֹלְטוֹת, וְהַטַּבַּעוֹת
וְהַפִּיפְיוֹת לֹא הֵיוּ נִרְאוֹת בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן, אֲלָא כָּל
הַכֶּתֶל חָלַק מִבְּפָנִים.

יט"ו • בָּתִּים לְבְּרִיחִם • הַטַּבַּעוֹת שֶׁתַּעֲשֶׂה בָּהֶן, יִהְיוּ
בָּתִּים לְהִכְנִיס בָּהֶן הַבְּרִיחִים. וְצִפִּית אֶת הַבְּרִיחִים
זֶהָב • לֹא שֶׁהִיָּה הַזֶּהָב מְדַבֵּק עַל הַבְּרִיחִים, שְׂאִין
עֲלֵיהֶם שׁוּם צָפוּי, אֲלָא בְּקִרְשׁ הִיָּה קוֹבֵעַ כְּמִין שְׁתֵּי
פִּיפְיוֹת שֶׁל זֶהָב, כְּמִין שְׁנֵי סִדְקֵי קִנָּה חִלּוּל, וְקוֹבֵעֵן
אֲצֵל הַטַּבַּעוֹת לְכָאן וּלְכָאן, אֲרָכָן מִמֶּלֶא אֶת רֹחַב

ל וְיִתְקִים יֵת מִשְׁכָּנָא כְּהַלְכָתָהּ דִּי אֶתְחַזִּיתָא
בְּטוּרָא :

(ל) וְהִקְמַתְּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ
בְּהָר: ס

יט"ו • וְהִקְמַתְּ אֶת הַמִּשְׁכָּן • לְאַחַר שִׁיגְמַר, הִקְמִימָהּ. הִרְאִיתָ בְּהָר • קִדְּם לָכֵן, שְׂאִין עֲתִיד לְלַמֶּדְךָ וּלְהִרְאוֹתְךָ
סֵדֶר הַקְּמָתוֹ.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּטוֹי שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ יֵא עַמ' 183)

(יחיד) עֲתִיד לְלַמֶּדְךָ וּלְהִרְאוֹתְךָ סֵדֶר הַקְּמָתוֹ: הַקֶּב"ה הִקִּים
אֶת הַמִּשְׁכָּן בְּעֶצְמוֹ, כְּבִיכּוֹל (וְהָרִי 'סֵדֶר' כּוֹלֵל לֹא רַק קְדִימָה
וְאַחֵר, אֲלָא גַם פְּרֻטֵי הָעֵנָן בְּכֻלָּל, וְכִמּוֹ 'סֵדֶר הַגְּדָה').

וְהִקְמַתְּ אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָר (כו, ל)
יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמֹּשֶׁה נִצְטָוָה כָּאן לְהִקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן (בְּרֹאשׁ
חֹדֶשׁ נִיסָן) לְבִדּוֹ, בְּלִי סִיעֵז. וְזֶהוּ וְהִקְמַתְּ (לְשׁוֹן יחיד).. אֲשֶׁר
הִרְאִיתָ (רַק מֹשֶׁה). וְיֵשׁ לְדַיֵּק כֵּן גַּם בְּלִשׁוֹן רַש"י "שְׂאִין

♦ יום חמישי ו' אדר ♦

לא וְתַעֲבֵד פִּרְכָּתָא תַּקְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָה
זָהָבִי וּבִזְיָ שְׁזִיר עוֹבֵד אָמֵן עֲבֵד יְתָה
צִוֵּרַת כְּרוּבִין :

(לא) וְעִשִּׂיתָ פִּרְכַּת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
מְשׁוֹר מְעִשָּׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ פְּרָכִים:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

בְּפִרְשֵׁת כִּי תִשָּׂא קְרָאתִי בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל
וְגו' וְאֵתוּ אֶהְיֶיָּא בְּגו' וּבְגִלָּב כָּל חֹכֶם
וְגו' וְעָשׂוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ חֹזֵר וְגִלָּה
הַדָּבָר כִּי לֹא יַעֲשֶׂה מֹשֶׁה דָּבָר
בְּמִלְאָכָה, אֲבָל הִקְמַת הַמִּשְׁכָּן שְׁלֹא
מְצִינוּ שֶׁחֹזֵר ה' וּפָרַשׁ לוֹ מִי הַמָּקוֹם
הָרִי זֶה יִגִּיד כִּי הַדָּבָרִים כְּכַתְּבָן כִּי הוּא

בְּנוֹכַח לְמֹשֶׁה הוּא יַעֲשֶׂה וְאִין זוּלָתוֹ
זוּלַת בְּמָקוֹם שִׁיחֹזֵר ה' וְיֹאמַר בְּפִרְוֶשׁ
כִּי אַחֲרֵים הֵם הַעוֹשִׂים אֲזַי נֹאמַר כִּי
טַעַם שֶׁדָּבָר אֵלָיו לְנוֹכַח הוּא לוֹמַר לוֹ
כִּי בִינּוֹן שֶׁהוּא הַמְצִיגָה כְּאֵלוֹ הוּא
הַעוֹשֶׂה וּבְמַעֲשֶׂה כָּל הַמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו
שֶׁהֵגֵם שֶׁכֵּנָה הַדָּבָר אֵלָיו חֹזֵר וְצִוְּהוּ

(ל) וְהִקְמַתְּ אֶת הַמִּשְׁכָּן. פִּרְשׁ רַאב"ע
שִׁיֹּאמַר כֵּן לְחֻכְמֵי לֵב וְכו', הִרַב
הַשְׂכִּיל בְּכִלְלוֹת מִצְוֹת ה' וְחָשַׁב כִּי
כֶּשֶׁם שֶׁנִּצְטָוָה כָּל מַעֲשִׂיָּה שֶׁל הַמִּשְׁכָּן
לְנוֹכַח וְאַחֵר הָאֵמֶת לֹא הוּא עֹשֶׂה אֲלָא
חֻכְמֵי לֵב כְּמוֹ כֵּן תִּהְיֶה מִצְוָה זוֹ, וְלֹא
כֵּן הוּא לְעוֹלָם כִּי כָּל מַה שִׁיִּצְוָה ה'

כ"י • פִּרְכַּת • לְשׁוֹן מִחְצָה הוּא, וּבִלְשׁוֹן חֻכָּמִים: 'פְּרָגוּד', דְּבַר הַמְּבַדִּיל בֵּין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם. תְּכַלֵּת וְאַרְבָּעִין • כָּל מִין וּמִין הֵיךְ כְּפֹל, בְּכָל חוּט וְחוּט שֶׁשָּׂה חוּטִין. מַעֲשֵׂה חֶשֶׁב • כָּכָר פֶּרֶשְׁתִּי שָׁזוּ הִיא אֲרִיגָה שֶׁל שְׁתֵּי קִירוֹת, וְהַצִּיּוּרִין שֶׁמִּשְׁנֵי עֲבָרֶיהָ אֵינֶן דּוּמִין זֶה לָזֶה. כְּרִבִּים • צִיּוּרִין שֶׁל בְּרִיּוֹת יַעֲשֶׂה בָּהֶם: אֲרָבָעָה עֲמוּדִים תְּקוּעִים בְּתוֹךְ אֲרָבָעָה אֲדָנִים, וְאוֹנֵקְלִיּוֹת קְבוּעִין בָּהֶן עֲקָמִין לְמַעֲלָה, לְהוֹשִׁיב עֲלֵיהֶן כְּלוֹנֶס, שְׂרָאשׁ הַפִּרְכַּת כְּרוּף בָּהֶם, וְהַאֲוִנֵקְלִיּוֹת הֵן הַנּוּרִין, שֶׁחֲרִי כְּמִין וְיוֹן הֵן עֲשׂוּיִים, וְהַפִּרְכַּת אֲרָבָה

עֶשֶׂר אֲמוֹת לִרְחֹבָו שֶׁל מִשְׁכָּן, וּרְחֹבָהּ עֶשֶׂר אֲמוֹת כְּגִבְהֶן שֶׁל קִרְשִׁים, פְּרוּסָה בְּשָׁלִישׁ שֶׁל מִשְׁכָּן, שֶׁיְהִיָּה הֵימָנָה וְלִפְנֵים עֶשֶׂר אֲמוֹת, וְהֵימָנָה וּלְחוּץ עֶשְׂרִים אֲמָה. נִמְצָא, בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים עֶשֶׂר עַל עֶשֶׂר, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְנִתְּתָ אֶת הַפִּרְכַּת תַּחַת הַקְּרָסִים" הַמְּחַבְּרִים אֶת שְׁתֵּי חוֹבְרוֹת שֶׁל יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן וְרֹחַב הַחוֹבְרוֹת עֶשְׂרִים אֲמָה, וְכִשְׁפָּרָשָׁם עַל גֵּג הַמִּשְׁכָּן מִן הַפֶּתַח לְמַעְרָב, כְּלָתָהּ בִּשְׁנֵי שָׁלִישֵׁי הַמִּשְׁכָּן, וְהַחוֹבְרַת הַשְּׁנִית כִּסְתָהּ שְׁלִישׁוֹ שֶׁל מִשְׁכָּן, וְהַחוֹמָה תְּלוּי לְאַחוּרָיו, לְכִסּוֹת אֶת הַקְּרָשִׁים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לו עמ' 140)

לְשׁוֹן מִחְצָה • דְּבַר הַמְּבַדִּיל (רש"י כו, לא) יֵשׁ לְשָׁאֵל, הֲרִי מִפְּרָשׁ בְּסִמּוּךְ "וְהַבְּדִילָה הַפִּרְכַּת לָכֵם". וְיֵשׁ לִזְמֹר, דִּהְיָה כְּתִיב "וְסִכַּתְּ עַל הָאָרוֹן אֶת הַפִּרְכַּת" (פְּקוּדֵי מ, א). וְרַש"י מַחֲדֵשׁ, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר שֶׁיֵּשׁ בַּפִּרְכַּת שְׁנֵי דְבָרִים, מִחְצָה

הַמְּבַדֵּל וּמִסּוֹף עַל הָאָרוֹן, אֲלֵא שֶׁהַחֲפָצָא שְׁלֵה הִיא מִחְצָה (כַּפְשֻׁטוֹת הַפְּתוּבִים "וְהַבְּדִילָה הַפִּרְכַּת"), וְרַק שְׁפּוּעֵלֶת גַּם לְהִיּוֹת מִסּוֹף. וְלִהְיוֹת מִרַש"י שֵׁם: "וְסִכַּתְּ עַל הָאָרוֹן, לְשׁוֹן הַגִּנָּה, שֶׁחֲרִי מִחְצָה הִיָּתָה".

(כ) וְנִתְּתָהּ אֶת־הַפִּרְכָּה עַמּוּדֵי שְׁפִים מְצֻפִּים זָהָב וְזֵהָב עַל־אֲרָבָעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף:

לְכַוֵּנָתָן יִתָּה עַל אֲרָבָעָה עֲמוּדֵי שְׁטִין מִחֲפֵין דִּהְבָּא וְזֵהָב וְזֵהָב עַל אֲרָבָעָה סִמְכֵי דְכֶסֶף:

(ג) וְנִתְּתָהּ אֶת־הַפִּרְכָּת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבָּאת שְׂמָה מִבֵּית לַפִּרְכַּת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהַבְּדִילָה הַפִּרְכַּת לָכֵם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים:

לְכַוֵּנָתָן יִתָּה פִּרְכָּתָא תַּחַת פּוּרְפִּיָא וְתַעֲלֵ תַמָּן מִגֹּז לְפִרְכָּתָא יִתָּה אֲרוֹנָא דְסִדְהוּתָא וְתַפְרֵשׁ פִּרְכָּתָא לְכּוֹן בֵּין קוּדְשָׁא וּבֵין קֹדֶשׁ קוּדְשִׁיא:

(ד) וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים:

לְכַוֵּנָתָן יִתָּה כִּפְרָתָא עַל אֲרוֹנָא דְסִדְהוּתָא בְּקֹדֶשׁ קוּדְשִׁיא:

(ה) וְשִׁמַּתְּ אֶת־הַשְּׁלֶחָן מִחוּץ לַפִּרְכַּת וְאֶת־הַמִּנְחָה נִכַּח הַשְּׁלֶחָן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשְּׁלֶחָן תִּתֵּן עַל־צִלְע צָפוֹן:

לְכַוֵּנָתָן יִתָּה פְּתוּרָא מִבְּרָא לְפִרְכָּתָא וְיִתָּה מִנְחָא לְקַבֵּל פְּתוּרָא עַל צִדָּא דְמִשְׁכָּנָא דְרוּמָא וּפְתוּרָא תַתָּן עַל סִטְר צָפוֹנָא:

כ"י • וְשִׁמַּתְּ אֶת הַשְּׁלֶחָן • שְׁלֶחָן בְּצָפוֹן, מִשּׁוּף מִן הַכֶּתֶל הַצָּפוֹנִי שְׁתֵּי אֲמוֹת וּמִחְצָה, וּמִנְחָה בְּדָרוֹם,

מִשּׁוּכָּה מִן הַכֶּתֶל הַדְּרוֹמִי שְׁתֵּי אֲמוֹת וּמִחְצָה, וּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב נִתּוֹן כְּגִבְהַת אֲוִיר שְׁבִין שְׁלֶחָן לְמִנְחָה, מִשּׁוּף

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בַּפֶּרֶשֶׁת פְּקוּדֵי, אוּ לְצַד כִּי סִדֵּר הַהִקְמָה אֵין זֶה מִקוֹמוֹ אֲלֵא בַּפֶּרֶשֶׁת פְּקוּדֵי וְלֹא הַזְכָּר כֵּאֵן הִבָּאת הָאָרוֹן אֲלֵא לִזְמֹר מִזֶּה מִשְׁמַשׁ הַפִּרְכַּת וּמִזֶּה מַעֲשִׂיו שֶׁהוּא לְהַבְּדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים שֶׁהוּא מִקוֹמוֹ שֶׁל הָאָרוֹן, לָזֶה לֹא דִקְדֹק לִזְמֹר מִי קוֹרֵם וְתַדְרָשׁוֹ בְּמִקוֹמוֹ: תוֹרָה לֹד

(לְקַטָּן מ' ג) אָמַר ה' אֵלָיו וְשִׁמַּתְּ שֵׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסִבַּת עַל הָאָרוֹן אֶת הַפִּרְכָּת, מִשְׁמַע כִּי יִקְדִּים הָאָרוֹן וְכֵן עָשָׂה מִשָּׁה שֶׁהַקְּדִים הָאָרוֹן תַּחֲלִילָה כְּמִבְּאֵר שֵׁם (פְּסוּק כ"ג) וְנִרְאֶה כִּי מִזֶּה שֶׁהַקְּדִים נִתְּיֵנָה הַפִּרְכַּת לְהִבָּאת הָאָרוֹן אֵינִי אֲלֵא שֶׁרָצָה לְגַמֵּר מַעֲשֵׂה הַפִּרְכַּת אֲבָל סִדֵּר אֶת מִי יִקְדִּים הֵיךְ הוּבָא

יָקִים, וְהוּא הַקִּים דְּכְתִיב (לְקַטָּן מ' י"ח) וַיָּקֶם מִשָּׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן וְגו' הוּא לְבָדוּ וְאֵין אִישׁ אִתּוֹ, וְהוּא דְּבָרֵי חֻכְמִינוּ ז"ל (שְׁמֹרֶר פ"ג) וְעָקֹר, וְזוּלָתוֹ עָקֹר נֶעְקֹר: תוֹרָה לֹא (ג) וְנִתְּתָה אֶת הַפִּרְכָּת וְגו' וְהִבָּאת שְׂמָה. מִכָּאֵן מִשְׁמַע כִּי יִקְדִּים לְתַלּוֹת הַפִּרְכַּת בְּמִקוֹמוֹ וְאַחֲרַיָּה וְיָבִיא הָאָרוֹן לְפָנִים מִהַפִּרְכַּת, וּבַפֶּרֶשׁת פְּקוּדֵי

קמֵעָא כָּל־פִּי הַמִּזְרָח, וְכֻלָּם נְתוּנִים מִן חֲצִי הַמִּשְׁכָּן | אִמָּה. הַמִּזְבֵּחַ וְהַשְּׁלֶחֶן וְהַמִּנְוָה מְשׁוּכִים מִן הַפֶּתַח וְלִפְנֵים, כִּי־צַד? אַרְךְ הַמִּשְׁכָּן מִן הַפֶּתַח לַפְּרֶכֶת עֲשָׂרִים

(ל) וַעֲשִׂיתָ מִסְדָּ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן | לְיוֹתֵעֶבֶד לְפָרֶסָא לְתַרְע מִשְׁכָּנָא תְּכַלֵּא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָבִי וְכוּץ שְׁזִיר עוֹבֵד צִיר: | וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזַּר מַעֲשֵׂה רָקִים:

כז"י וַעֲשִׂיתָ מִסְדָּ • וִילּוֹן, שֶׁהוּא מִסְדָּ כְּנָגֵד הַפֶּתַח, | זֶה, כִּדְ פְּרָצוּף שֶׁל עֶבֶר זֶה. רָקִים • שֵׁם הָאָמֶן וְלֹא שֵׁם כְּמוֹ: (אִיּוֹב א) "שִׁכְתָּ בַעֲדֹי", לְשׁוֹן מַגִּין. מַעֲשֵׂה רָקִים • הַצִּוּרוֹת עֲשׂוּיֹת בּוֹ מַעֲשֵׂה מַחֲט, כְּפָרָצוּף שֶׁל עֶבֶר

(ל) וַעֲשִׂיתָ לַמִּסְדָּ חֲמִשָּׁה עֲמוּדֵי שָׁפִים וְצִפִּיתָ אֹתָם | לְיוֹתֵעֶבֶד לְפָרֶסָא חֲמִשָּׁה עֲמוּדֵי שְׁטִין וְתַחֲפֵי יִתְהוֹן דִּהְבָּא וְנִיְהוֹן דִּהְבָּא וְתַחֲפֵי: | זָהָב וְוִיהֶם זָהָב וְיִצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנִי נַחֲשֶׁת:

♦ יום שישי ז' אדר ♦

כז (א) וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שָׁפִים חֲמִשָּׁ אֲמוֹת | א וְתֵעֶבֶד יֵת מִדְּבַחָא דְאֵעִי שְׁטִין חֲמִשׁ אֲמִין אֲרָכָא וְחֲמִשׁ אֲמִין פּוֹתִינָא מְרַבַּע יֵהִי מִדְּבַחָא וְתִלַּת אֲמִין רִימָה: | אַרְךְ וְחֲמִשׁ אֲמוֹת רֹחַב רְבֹועַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁלְשׁ אֲמוֹת קָמָתוֹ:

כז"י וַעֲשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְגו' וְשִׁלְשׁ אֲמוֹת קָמָתוֹ • | מִה לְהֵלֶן גָּבְהוּ פִי שְׁנַיִם כְּאַרְכּוֹ, אִף כָּאֵן גָּבְהוּ פִי (וּבְחִים נט) דְּכָרִים כְּכַתְבֵּן, דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: גָּאֵמֵר כָּאֵן "רְבֹועַ", וְגָאֵמֵר בְּפָנִימִי "רְבֹועַ". | שְׁנַיִם כְּאַרְכּוֹ, וְמָה אֲנִי מְקַיֵּם: "שִׁלְשׁ אֲמוֹת קָמָתוֹ"? מִשְׁפַּת סוֹבֵב וְלִמְעָלָה.

(ב) וַעֲשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמָּנוֹ תַּהֲיִין | ב וְתֵעֶבֶד קַרְנֹהִי עַל אַרְבַּע זִינֵתָה מִנָּה תַּהֲוִין קַרְנֹהִי וְתַחֲפֵי יֵתָה נַחֲשָׁא: | קַרְנֵתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נַחֲשֶׁת:

כז"י מִמָּנוֹ תַּהֲיִין קַרְנֵתָיו • שְׁלֹא יַעֲשֶׂם לְבָדֵם וְיַחֲבֵרֵם בּוֹ. וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נַחֲשֶׁת • לְכַפֵּר עַל עֲזוֹת מִצַּח, שְׁנָאֵמֵר: (יִשְׁעִיָּה מו) "וּמִצְדָּךְ נַחֲשָׁה".

(ג) וַעֲשִׂיתָ סִירְתָיו לְדִשְׁנוֹ וְיַעֲיוּ וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו | ג וְתֵעֶבֶד פְּסַכְתְּרוֹתָהּ לְמִסְפֵּי קִטְמָה וּמִגְרוּפִיתָהּ וּמִזְרָקָתָה וְצִנּוּרִיתָהּ וּמִחֲתִילָתָהּ לְכָל מְנוּהֵי תֵעֶבֶד נַחֲשָׁא: | וּמִחֲתִיתָיו לְכָל־כְּלָיו תַּעֲשֶׂה נַחֲשֶׁת:

כז"י סִירְתָיו • כְּמִין יוֹרוֹת. לְדִשְׁנוֹ • לְהַסִּיר דִּשְׁנוֹ | וְכִמּוּהוֹ: (יִשְׁעִיָּה יז) "בְּסַעֲפִיָּה פָרִיָּה", וְחִלּוּפוֹ: (שם ח) לְתוֹכָהּ, וְהוּא שְׁתַּרְגָּם אֲוִנְקְלוֹס: "לְמִסְפֵּי קִטְמָה", לְסַפּוֹת הַדִּשָּׁן לְתוֹכָם, כִּי יֵשׁ מִלוֹת בְּלִשׁוֹן עֲבָרִית – מִלָּה אַחַת מִתְחַלֶּפֶת בַּפִּתְרוֹן לְשִׁמּוֹשׁ בְּנֵן וּסְתִירָה, כְּמוֹ: (תְּהִלִּים פ) "וַתִּשְׁרֹשׁ שְׂרָשִׁיָּה", (אִיּוֹב ה) "אֲוִיל מִשְׁרִישׁ", וְחִלּוּפוֹ: (שם לא) "וּבְכָל־תְּבוּאָתִי תִשְׁרֹשׁ".

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

(א) וַעֲשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ. אָמֵר הַמִּזְבֵּחַ | כִּי־הָיָה (ט) אֶת תִּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תִּבְנִית וְלֹא אָמֵר מִזְבֵּחַ. אוֹלֵי שְׁחוּזֵי אֵל הַמִּזְבֵּחַ בְּמִצּוֹת הַכִּלּוֹת דְּכַתִּיב (וְעַל

תִּבְנִיתוֹ צִרִיךְ שִׁיחֵהָ מִכְּפָנִים עֲצֵי שִׁטִּים: תוֹרָה ב

אָמֵר וַעֲשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהָרִאִיתִיךָ

ובלשון חכמים צנוריות. ומחתתיו • בית קבול יש להם לטל בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתיתן קרויים 'מחתות', כמו: (ישעיה ל) "לחתת אש מיקוד", לשון שאיבת אש ממקומה, וכן: (משלי ו) "חיתתה איש אש בחיקו?!", לכל בליו • כמו: כל בליו.

וּמַעֲבֹד לָהּ סָרְדָּא עוֹבֵד מַצְדָּא דְנִחְשָׂא וּמַעֲבֵד עַל מַצְדָּא אַרְבַּע עֶזְקָן דְנִחְשָׂא עַל אַרְבַּע סְטֻרָהּ:

ומקרא זה מסרס, וכה פתרונו: 'ועשית לו מכבד נחשת מעשה רשת'.

הַוַּתְתָּן יְתָה תַּחֲתֵּי סוֹכְבֵּי מַדְבָּחָא מְלֻרָּע וְתַהֲיֵי מַצְדָּא עַד פְּלָגוֹת מַדְבָּחָא:

המכבד והגיע רחבו עד חצי המזבח. נמצא, שהמכבד רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשוי למזבח בית עולמים דגמת חוט הסקרא באמצעו. וכבש שהיו עולין בו, אף-על-פי שלא פָּרְשׁוּ בַּעֲנִין זֶה, כָּבֵד שֶׁמַּעֲנוּ בַּפִּרְשֵׁת "מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה-לִּי" וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלוֹת, לא תַעֲשֶׂה לוֹ מַעֲלוֹת בַּכֶּבֶשׂ שֶׁלּוֹ, אֲלָא כֶּבֶשׂ חֶלֶק. לַמִּדְּנָה, שֶׁהִי לוֹ כֶּבֶשׂ, כֶּף שֶׁנִּינוּ ב'מכילתא'. ומזבח אדמה, הוא מזבח הנחשת שהיו ממלאין חֲלָלוֹ אֲדָמָה בַּמָּקוֹם חֲנִיתָן, וְהַכֶּבֶשׂ הָיָה בְּדִרוֹם הַמִּזְבֵּחַ, מְבַדֵּל מִן הַמִּזְבֵּחַ מֵלֹא חוּט הַשְּׁעָרָה, וְרִגְלֵי מַגִּיעִין עַד אֲמָה סְמוּךְ לַקִּלְעִי הַחָצֵר שֶׁבְּדִרוֹם, כְּדִבְרֵי הָאוֹמֵר עֶשֶׂר אַמּוֹת קוֹמָתוֹ. וְלִדְבָרֵי הָאוֹמֵר: דְּבָרִים כִּכְתָּבָן: "וְשֵׁלֶשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ", לֹא הָיָה אֲרָךְ הַכֶּבֶשׂ אֲלָא עֶשֶׂר אַמּוֹת, כֶּף מִצָּאֵתִי בְּמִשְׁנַת 'אַרְבָּעִים וְתִשְׁעַ מִדּוֹת', וְזֶה שֶׁהָיָה מְבַדֵּל מִן הַמִּזְבֵּחַ מֵלֹא חוּט, בְּמַסְכַּת זְבָחִים לַמִּדְּנָה מִן הַמִּקְרָא.

וּמַעֲבֹד אֲרִיחָא לַמַּדְבָּחָא אֲרִיחִי דְאֵעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתֵהוּן נִחְשָׂא:

וְיַעֲלֶה יְתָ אֲרִיחָהּ בַּעֲזָתָא וְיִהְיוּ אֲרִיחָא עַל תְּרִין סְטֻרֵי מַדְבָּחָא בְּמִשְׁלָל יְתָה:

ח חֲלִיל לַיְחִי מַעֲבֹד יְתָה כְּמָא דִּי אֲחִזִּי יְתָה כְּטוּרָא בֵּין יַעֲבֹדוּן:

וְיַעֲוִי • פְתָרְגוּמוֹ: מַגְרָפוֹת שְׁנוּטִל בָּהֶם אֶת הַדָּשָׁן, וְהֵן כְּמִין פְּסוּי הַקִּדְרָה שֶׁל מַתְכַּת דֶּק, וְלוֹ בֵּית יָד, וּבִלְעִזְז וּדוּי"ל. וּמִזְרָקְתִּיו • לְקַבֵּל בָּהֶם דָּם הַזִּבְחִים. וּמִזְלָגְתִּיו • כְּמִין אוֹנְקָלִיּוֹת כְּפּוֹפִים, וּמִכָּה בָּהֶם בְּכֶשֶׂר וְנִתְחַבִּים בָּם, וּמִתְהַפְכִּין בָּהֶן עַל גַּחְלֵי הַמַּעֲרָכָה שִׁיָּהָא מְמַהֵר שְׂרַפְתָּן, וּבִלְעִזְז קוֹרְצִינִי"ש,

(ד) וְעִשִּׂיתָ לוֹ מִכְבֹּר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נֶחֱשֶׁת וְעִשִּׂיתָ עַל-הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי נֶחֱשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוּתָיו:

כִּי"א • מִכְבֹּר • לְשׁוֹן כְּבֶדָה, שְׁקוּרִין קְרִיבִל"ש, כְּמִין לְבוּשׁ עֲשׂוּי לוֹ לַמִּזְבֵּחַ, עֲשׂוּי חוֹרִין חוֹרִין כְּמִין רֶשֶׁת.

(ה) וְנִתְתָה אֹתָהּ תַּחַת כְּרֶכֶב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמָטָה וְהִיתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ:

כִּי"א • כְּרֶכֶב הַמִּזְבֵּחַ • סוֹכֵב. כֹּל דְּבָר הַמְקִיף סָבִיב בַּעֲגוּל קְרוֹי כְּרֶכֶב, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ ב'הַכֹּל שׁוֹחֲטִין": 'אֵלּוּ הֵן גְּלָמֵי כְּלֵי עֵץ: כֹּל שֶׁעֲתִיד לְשׁוּף... וְלִכְרֶכֶב', וְהוּא כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין חֲרִיצִין עֲגֻלִּין בְּקִרְשֵׁי דְפָנֵי הַתְּבוֹת וְסַפְסָלֵי הָעֵץ. אֵף לַמִּזְבֵּחַ עֲשֶׂה חֲרִיץ סָבִיב, וְהָיָה רָחֲבוֹ אֲמָה בְּדָפְנוֹ לְנוֹי, וְהוּא לְסוּף שֵׁלֶשׁ (סְפָרִים אַחֲרִים שֶׁ) אַמּוֹת שֶׁל גָּבְהוֹ, כְּדִבְרֵי הָאוֹמֵר: 'גָּבְהוֹ פִּי שְׁנַיִם כְּאַרְכּוֹ'. הֵא, מָה אֲנִי מְקַיֵּם: "וְשֵׁלֶשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ"? מִשְׁפַּת סוֹכֵב וּלְמַעֲלָה, אֲכַל סוֹכֵב לְהַלּוֹף הַכֹּהֲנִים לֹא הָיָה לַמִּזְבֵּחַ הַנֶּחֱשֶׁת, אֲלָא עַל רֹאשׁוֹ לְפָנִים מְקַנְנוֹתָיו. וְכֵן שְׁנִינוּ ב'זְבָחִים': 'אֵיזְהוּ כְּרֶכֶב? בֵּין קֶרֶן לְקֶרֶן, וְהָיָה רָחֵב אֲמָה, וְלְפָנִים מֵהֵן אֲמָה שֶׁל הַלּוֹף רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים, וְשָׁפֵא אַמּוֹת הַלּוֹף קְרוֹיִים כְּרֶכֶב. וְדִקְדָּקְנוּ שָׁם, וְהַפְתִּיב: "תַּחַת כְּרֶכֶב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמָטָה" לַמִּדְּנָה, שֶׁהַכְּרֶכֶב בְּדָפְנוֹ הוּא וְלְבוּשׁ הַמִּכְבֹּר תַּחֲתָיו? וְתַרְץ הַמִּתְרָץ: 'תָּרִי הוּא, מִד לְנוֹי וְחִד לְכֹהֲנִים דְּלֹא יִשְׁתַּדְּגוּ'. זֶה שֶׁבִּדְפָן לְנוֹי הָיָה, וּמִתַּחֲתָיו הַלְבִּישׁוֹ

(ו) וְעִשִּׂיתָ בְּדִים לַמִּזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם נֶחֱשֶׁת:

(ז) וְהוּבֹא אֶת-בְּדִיו בְּטַבַּעֲתֵי וְהָיוּ הַבְּדִים עַל-שִׁטִּי צִלְעַת הַמִּזְבֵּחַ בְּשֵׂאת אֹתוֹ:

כִּי"א • בְּטַבַּעֲתֵי • בְּאַרְבַּע טַבַּעוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לַמִּכְבֹּר.

(ח) נָבוֹב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ בְּאֶשֶׁר הָרָאָה אֹתָךְ בָּהֶר כֵּן יַעֲשׂוּ: ס

כז"י נבוב לַחַת • פִּתְּרוּמוֹ: "חֲלִיל לַחַת". לַחַת עֲצֵי שֵׁטִים מִכָּל צֶדֶד, וְהִחֲלַל בְּאַמְצָע, וְלֹא יֵהָא בְּלוֹ עַץ אֶחָד, שֶׁיֵּהָא עֲבִיו חֲמֵשׁ אַמּוֹת עַל חֲמֵשׁ אַמּוֹת בְּמִין סָדֵן.

♦ שבת קודש ח' אדר ♦

ט וְתַעֲבֹד יֵת דְּרַת מִשְׁכָּנָא לְרוּחַ עֶבֶר דְּרוּמָא סְרִידִין לְדִרְתָא דְּבוּץ שְׁזִיר מֵאָה בְּאִמִּין אֲרַבָּא לְעֶבֶר חֹד:

(ט) וְעֲשִׂיתָ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפֶּאֶת נֹגֵב־תִּמְנָה קִלְעִים לַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בְּאִמָּה אַרְבֶּה לַפֶּאֶת הָאֶחָת:

שֶׁהֵן מְגַבְּכִין בְּכִכְרָה. לַפֶּאֶת הָאֶחָת • כָּל הָרוּחַ קְרוּי פֶּאֶה.

כז"י קִלְעִים • עֲשׂוּיִין בְּמִין קִלְעֵי סְפִינָה, נִקְבִּים נִקְבִּים, מַעֲשֶׂה קְלִיעָה וְלֹא מַעֲשֶׂה אוּרְג, וְתַרְגֹּמוֹ "סְרִידִין" פִּתְּרוּם שֶׁל מִכְבָּר, הַמְתָּרָם "סְרִידָא", לְפִי

י וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעַמּוּדִים וְחֹשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:

(י) וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעַמּוּדִים וְחֹשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:

לְמַעַלָּה וְרֵאשׁוֹ אֶחָד תְּקוּעַ בְּעַמּוּד, כְּאוֹתָן שְׁעוֹשִׁין לְהַצִּיב דְּלִתּוֹת, שְׁקוּרִין גּוֹנִזִּי"ש, וְרֹחֵב הַקָּלַע תְּלוּי מְלֻמָּשָׁה וְהִיא קוֹמַת מַחְצוֹת הַחֲצֵר. וְוִי הָעַמּוּדִים • הֵם הָאוּנְקָלִיּוֹת. וְחֹשְׁקֵיהֶם • מְקַפִּין הָיוּ הָעַמּוּדִים בְּחוּטֵי כֶסֶף סָבִיב, וְאִינִי יוֹדַע, אִם עַל פְּגִי בָלָן, אִם בְּרֵאשִׁים וְאִם בְּאַמְצָעִם, אִף יוֹדַע אֲנִי שֶׁחֲשׂוֹק לְשׁוֹן חֲגוּרָה, שֶׁכֶּף מַצִּינוּ בְּכֶלֶשׁ בְּגִבְעָה: (שׁוּפְטִים יט) "וְעַמּוּד צֶמֶד חֲמֹרִים חֲבוּשִׁים", תַּרְגוּמוֹ: "חֲשׂוּקִים".

כז"י וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים • חֲמֵשׁ אַמּוֹת בֵּין עַמּוּד לְעַמּוּד. וְאַדְנִיָּהֶם • שֶׁל הָעַמּוּדִים "נְחֹשֶׁת". הָאֲדָנִים יוֹשְׁבִים עַל הָאֶרֶץ וְהָעַמּוּדִים תְּקוּעִין לְתוֹכָן. הִיא עוֹשָׂה בְּמִין גְּנֻדָּסִין שְׁקוּרִין פְּלֵא"ש, אֲרַבָּן שֶׁשֶּׁה טַפְחִים וְרַחְבָּן שְׁלִשָּׁה, וְטַבַּעַת נְחֹשֶׁת קְבוּעָה בּוֹ בְּאַמְצָעוֹ, וְכוּרָף שְׁפַת הַקָּלַע סְבִיבֵי בְּמִיתָרִים כְּנֻגָד כָּל עַמּוּד וְעַמּוּד, וְתוֹלָה הַקְּנֻדָּס הֶרֶף טַבַּעְתּוֹ בְּאוּנְקָלִיּוֹת שֶׁבְּעַמּוּד הָעֲשׂוּי בְּמִין וִי"ו, רֵאשׁוֹ וְקוּף

~ נְקוּדוֹת מַשִּׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּךְ כֹּחַ עַמ' 41)

וְאַפִּילוּ בְּרִמְזוֹ, הַקּוּנְדָסִין. וְרַשִּׁי" מְבִיאֵם בְּפִשְׁטוֹת וּמְפָרֵשׁ "בְּמִין קוּנְדָסִין שְׁקוּרִין פְּלֵא"ש, וְתוֹ לֹא! וְרֵאשׁוֹ רַשִּׁי" עֲרוּבִין לֹד, ב: קוּנְדָס, פְּלֵא"ו בְּלַע"ז, וְאִינִים מִקְבָּרִים.

וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים (כז, י) צָרִיף עֵינִין גָּדוֹל, שֶׁסֶתֶם הַפְּתוּב וְלֹא פִרַשׁ מִמֶּה נַעֲשֶׂה הָעַמּוּדִים (עֲתָה רֵאשִׁי" שֶׁהַקְּשָׁה כֵּן בְּתוֹסְפוֹת הָרִיב"א וְעוּד). וְתַמּוּהָ עוּד יוֹתֵר מֶה שֶׁלֹּא נִזְכָּר,

יֵא וְכֵן לְרוּחַ צְפוֹנָא בְּאַרְבָּא סְרִידִין מֵאָה אֲרַבָּא וְעַמּוּדָהִי עֲשָׂרִין וְסַמְכִיהוֹן עֲשָׂרִין נְחֹשֶׁת וְוִי עַמּוּדָא וְכַבּוּשִׁיהוֹן דְּכֶסֶף:

(יא) וְכֵן לַפֶּאֶת צֶפוֹן בְּאַרְבֶּה קִלְעִים מֵאָה אַרְבֶּה וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעַמּוּדִים וְחֹשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:

יב וּפְתִיחָא דְּדִרְתָא לְרוּחַ מַעֲרָבָא סְרִידִין חֲמִשִּׁין אִמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֲשָׂרָה וְסַמְכִיהוֹן עֲשָׂרָה:

(יב) וְרֹחֵב הַחֲצֵר לַפֶּאֶת־יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה:

יג וּפְתִיחָא דְּדִרְתָא לְרוּחַ קְדוּמָא מְדִינָחָא חֲמִשִּׁין אִמִּין:

(יג) וְרֹחֵב הַחֲצֵר לַפֶּאֶת קְדוּמָה מְזוּרְחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:

כָּלֶם בְּקִלְעִים, לְפִי שֵׁשׁ הַפְּתַח, אֶלֹא ט"ו אַמָּה קִלְעִים לְכַתֵּף הַפְּתַח מִכָּאן וְכֵן לְכַתֵּף הַשְּׁנִי. נִשְׁאָר רֹחֵב חֲלָל הַפְּתַח בֵּינֵתִים עֲשָׂרִים אַמָּה, וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר: "וְלִשְׁעַר הַחֲצֵר מִסָּף עֲשָׂרִים אַמָּה", וְלִילוֹן לְמִסָּף כְּנֻגָד הַפְּתַח עֲשָׂרִים אַמָּה אַרְבֶּה, כְּרֹחֵב הַפְּתַח.

כז"י לַפֶּאֶת קְדוּמָה מְזוּרְחָה • פְּגִי הַמְזוּרָח קְרוּי 'קְדָם', לְשׁוֹן פְּגִים. 'אַחֹר', לְשׁוֹן אַחֲזִירִים. לְפִיכָף, הַמְזוּרָח קְרוּי 'קְדָם' שֶׁהוּא פְּגִים, וּמַעֲרֵב קְרוּי 'אַחֹר', כִּמְה דְּאַתָּ אָמַר: (דְּבָרִים יא) "הֵי־הֵם הָאֲחֻרָּיוֹן", יִמָּא מַעֲרָבָא. חֲמִשִּׁים אַמָּה • אוֹתָן חֲמִשִּׁים אַמָּה לֹא הָיוּ סְתוּמִים

(יד) וַחֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה קִלְעִים לַכֶּתֶף עֲמֻדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:
יד וַחֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה קִלְעִים לַכֶּתֶף עֲמֻדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:

ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב.

(טו) וּלְכֶתֶף הַשְּׁנִי חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:
טו וּלְכֶתֶף הַשְּׁנִי חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:

(טז) וְלִשְׁעַר הַחֹצֵר מִסָּדָה עֲשָׂרִים אֲמָה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רָקִים עֲמֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאַדְנִיָּהֶם אַרְבָּעָה:
טז וְלִשְׁעַר הַחֹצֵר מִסָּדָה עֲשָׂרִים אֲמָה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רָקִים עֲמֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאַדְנִיָּהֶם אַרְבָּעָה:

(יז) כָּל־עֲמֻדֵי הַחֹצֵר סָבִיב מַחֲשָׁקִים כֶּסֶף וְוִיָּהֶם כֶּסֶף וְאַדְנִיָּהֶם נְחֹשֶׁת:
יז כָּל־עֲמֻדֵי הַחֹצֵר סָבִיב מַחֲשָׁקִים כֶּסֶף וְוִיָּהֶם כֶּסֶף וְאַדְנִיָּהֶם נְחֹשֶׁת:

כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין, וחשוקים ואדני נחשת. לכה, בא ולמד כאן.

(יח) אַרְבֵּי הַחֹצֵר מֵאָה בְּאֲמָה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקִמָּה חֲמִשׁ אֲמֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאַדְנִיָּהֶם נְחֹשֶׁת:
יח אַרְבֵּי הַחֹצֵר מֵאָה בְּאֲמָה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקִמָּה חֲמִשׁ אֲמֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאַדְנִיָּהֶם נְחֹשֶׁת:

המשכן עשר אמות באמצע רחב החצר. נמצאו לו, עשרים אמה רוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים, חצר לפניו (עירובין כג). וקמה חמש אמות. גבה מחצות החצר, והוא רחב הקלעים. ואדניהם נחשת. להביא אדני המסך, שלא תאמר: לא נאמרו אדני נחשת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו, כף נראה בעיני, שלכף חזר ושנאן.

(יט) לְכָל־כָּלִי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל־עֲבֹדָתוֹ וּכְלִי־תֵרָתוֹ וּכְלִי־תֵרָת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת: סס
יט לְכָל־כָּלִי הַמִּשְ�כָּן בְּכָל־עֲבֹדָתוֹ וּכְלִי־תֵרָתוֹ וּכְלִי־תֵרָת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת: סס

כל כללי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון: מקבות לתקע יתדות ועמודים. יתדות. כמין נגרי נחשת עשויין ליריעות האהל

נִקְרָאוּ יְתוֹדוֹת, וּמִקְרָא זֶה מְסִיעֵנִי (ישעיה לג) "אֵהָל בַּל-יִצְעַן בַּל-יִסַּע יְתוֹדוֹתָיו לְנֶצַח":

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1 עמ' 166).

שָׁל 'בִּנְיָן קָבַע' עַל פִּי בִּנְיָן הַמִּשְׁקָן. וְלִפִּי זֶה: לִפִּי הַצֵּד הָרִאשׁוֹן, הָאֲסוּר שָׁל בְּנִית אֵהָל בְּשַׁבַּת מִן הַתּוֹרָה חַל דִּקְרָא עַל בְּנִית אֵהָל בְּאֶפֶן שָׁל 'תְּחוּבִין'; וְאֵלּוּ לִפִּי הַצֵּד הַשֵּׁנִי, דִּי בְּכָךְ שֶׁהָאֵהָל חִזַּק וְאֵינוֹ מִתְנַעֵנֵעַ בְּרוּחַ.

צ"ו פסוקים, יע"ו ס'מין. חלת פרשת תרומה

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנה - רסא

המשך ביאור למס' פסחים ליום שישי עמ' א

אותם על פסחו. אבל הפסח עצמו, אין הבעלים משאירים בו חלק שאינם מקדישים אותו.

משנה

מבואר במשנה לעיל (סא). פסח שנשחט לשם טמאים, פסול הוא, משום שהם אינם ראויים לאכול, ונאמר (שמות יב ד) 'אִישׁ לְפִי אָכְלוּ תִכְסּוּ עַל הַשָּׂה', ולמדנו מפסוק זה שצריך לשחוט את הפסח לשם אוכליו. ועתה מבאר המשנה, שטמאים שיטהרו בערב ויהיו ראויים לאכול את הפסח, ניתן לשחוט עליהם את הפסח אף שבשעת השחיטה עדיין טמאים הם.

הרואה שתי ראיות של זיבה, הרי הוא טמא עד שיעברו עליו שבעה ימים שלא יראה בהם זוב, וביום השביעי טובל במים, ולכשיעריב השמש נטהר מטומאתו ומותר לאכול בקדשים. אבל אם ראה שלש ראיות של זיבה, צריך הוא להביא קרבנות ביום השמיני, ורק אז מותר לו לאכול קדשים.

וְכַּשְׁרָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת, שׁוֹחֲטִין עָלָיו אֶת הַפֶּסֶחַ, אִם חַל עֶרֶב הַפֶּסֶחַ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי לְטַהֲרָתוֹ, וְאִם שָׁאִינוֹ נִטְהַר עַד שִׁיעָרִיב שְׁמֻשׁוֹ, וּבִשְׁעַת הַשְּׁחִיטָה עֲדִין אֲסוּר הוּא בְּאֲכִילַת קֳדָשִׁים, מִכָּל מְקוֹם הָרִי בְּלִילָה יוֹכֵל לֵאכּוֹל מֵהַפֶּסֶחַ. וְאִם רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת שֶׁל זִיבָה, שׁוֹחֲטִין עָלָיו אִם חַל עֶרֶב הַפֶּסֶחַ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁלוּ, אֲבָל אִם חַל עֶרֶב פֶּסַח בְּשִׁבְעֵי שָׁלוּ, אֵין שׁוֹחֲטִים עָלָיו, כִּיֹּן שַׁעַד שִׁבְיָא אֶת קִרְבָּנוֹתָיו בְּשִׁמְנֵי, אֲסוּר לוֹ לֵאכּוֹל בְּקֳדָשִׁים. אוֹלַם בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שׁוֹחֲטִים עָלָיו אִם עֲדִין לֹא הִבִּיא אֶת קִרְבָּנוֹתָיו, וְיִקְרִיב אֶת קִרְבָּנוֹתָיו אַחֵר הַקִּרְבָּת הַפֶּסַח וְאֵין יוֹכֵל לֵאכּוֹל בְּלִילָה.

נדה, אחר שעוברים שבעה ימים מתחילת ראייתה, יכולה לטבול ולהיטהר. ואם ראתה דם באחד עשר יום שאחר ימי נדתה, אם ראתה יום אחד או שנים, הרי היא זבה קטנה ודינה הוא ששומרת יום כנגד יום, כלומר שסופרת היא רק יום אחד למחרת היום שראתה בו, וטובלת באותו יום, וטהורה בערב. ואם ראתה שלשה ימים רצופים, הרי היא זבה גדולה, ודינה הוא שצריכה לספור שבעה ימים נקיים בלא ראיית דם, וטובלת ביום השביעי וטהורה בערב, וביום השמיני, צריכה להביא קרבנות.

שומרת יום כנגד יום, שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בְּשֵׁנִי שָׁלָה - ביום השני מתחילת ראייתה, וכן אם רָאָתָה שְׁנֵי יָמִים, שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בְּשָׁלִישִׁי - ביום השלישי מתחילת ראייתה, משום שיכולות הן לאכול מהפסח בערב. וְהִזְבָּה שֶׁרָאָתָה שֶׁלֹּשׁ רְאִיּוֹת שֶׁצָּרִיכָה לִסְפּוֹר שֶׁבַע נְקִיִּים וּלְהִבִּיא קִרְבָּנוֹת בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי, שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי לְטַהֲרָתָה.

גמרא

הגמרא דנה אם אפשר להקריב פסח בשביל טמא שרץ: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח וְזוֹרְקִין אֶת דָּמּוֹ עַל מִבּוֹל יוֹם - טמא שטבל לטומאתו, ויהיה טהור בערב, וְמִחוּסַּר כְּפוּיִים - טמא שנטהר ועדיין לא הביא קרבנות כדי להתיירו לאכול בקדשים,

מִכְבִּיד שְׁפוּלֵי הִירִיעוֹת שֶׁלֹּא יָנוּעוּ בְּרוּחַ. וְאוֹמַר אֲנִי, שֶׁשָּׁמֶן מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם תְּקוּעִין בְּאַרְצָן, לִכְךָ

וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם תְּחוּבִין בְּאַרְצָן אוֹ קְשׁוּרִין וְתִלּוּיִן (רש"י כז, יט) לִסְפֵּק זֶה יֵשׁ גַּם נִפְקָא-מִינָהּ לְהִלָּכָה. דְּהֵנָּה, מְלֻאכֶת בִּנְיָן אֲסוּרָה בְּשַׁבַּת מִן הַתּוֹרָה רַק בְּבִנְיָן שָׁל קָבַע, וְיִמְאַחַר שֶׁפֶל מְלֻאכּוֹת שַׁבַּת נִלְמָדוֹת מִמְּלֻאכֶת הַמִּשְׁקָן, נִקְבַּע הַגֵּדָר

1 מעות ליקח בהם דבר לעשות בו סחורה, מִמֶּנָּה אַחֵר עָמַל עַל פֶּסַחֵהוּ
2 וְעַל חִנּוּתוֹ, וּמַעוֹת שֶׁבְּיָדוֹ חוּלִין הֵם, שֶׁעַל מִנֵּת בֶּן הַקִּדְּשִׁי וְיִשְׂרָאֵל
3 אֶת פֶּסַחֵהוּ, שִׁיבּוֹלוֹ לִמְכּוֹר וְיִהְיוּ הַמַּעוֹת שִׁלָּהֶם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם
4 לְכָל צָרְכֵיהֶם.

5 אומרת הגמרא, רָבָה וְרַבִּי יוֹרָא נִחְלָקוּ בְּבִיאור מַחְלוקֶת רַבִּי
6 וְחַכְמִים, חָד - אֶחָד מִזֵּהֶם אָמַר, בְּעֲצִים לְצִלְיָתוֹ שֶׁל הַפֶּסַח, בּוֹלִי
7 עָלֶיָּה לֹא פְּלִיגִי - לֹא נִחְלָקוּ רַבִּי וְחַכְמִים, שֶׁאִם חַכְמִים מוֹדִים
8 שִׁיבּוֹלוֹ לִקְנוֹתָם בַּמַּעוֹת אֵלּוּ, דְּכִיֹּן דְּתַנְקְתָּא דְּפֶסַח הוּא - שְׁכִיֹן
9 שֶׁהַעֲצִים נִצְרָכִים לְתִיקוֹן וְהַכְשֵׁרֶת הַפֶּסַח, בְּנוֹפֵא דְּפֶסַח דְּמִי - הָרִי
10 הֵם כִּפְסַח עֲצָמוֹ, וְאִפְשָׁר לִקְנוֹתָם מִמַּעוֹת הַפֶּסַח. כִּי פְּלִיגִי - וְנִחְלָקוּ
11 רַק בְּקִנְיַת מִצָּה וְיָרִיד בַּמַּעוֹת אֵלּוּ, דְּרַבְּנָן קָבְרִי, דְּהָא - שֶׁאֲכִילַת
12 מִצָּה וּמִרּוֹר, אֲכִילָה אַחֲרֵיתִי (-אֲחֵרֶת) הִיא, שֶׁאִינָה חֵלֶק מֵאֲכִילַת
13 הַפֶּסַח, וְלִכּוֹן אֲסוּר לִקְנוֹתָם מִמַּעוֹת הַפֶּסַח. וְרַבִּי קָבְרִי, כִּיֹּן דְּהִקְשִׁירוּ
14 דְּפֶסַח הוּא כִּיֹּן שֶׁאִם מִצּוֹת וּמִרּוֹר הֵם מִצְרֵכִי אֲכִילַת הַפֶּסַח, בְּנוֹפֵא
15 דְּפֶסַח דְּמִי - הָרִי הֵם כִּפְסַח עֲצָמוֹ. וְחָד - וְאֶחָד מִזֵּהֶם אָמַר, בְּמִצָּה
16 וְיָרִיד נִמְי בּוֹלִי עָלֶיָּה לֹא פְּלִיגִי - שֶׁאִם בַּמִּצָּה וּמִרּוֹר לֹא נִחְלָקוּ רַבִּי
17 וְחַכְמִים, וְכוּלָם מוֹדִים שִׁיבּוֹלוֹ לִקְנוֹתָם מִמַּעוֹת הַפֶּסַח, דְּבִתְרִיב -
18 שֶׁנֶּאֱמַר בַּפֶּסַח (במדבר ט יא) 'עַל מִצּוֹת וְיָרִידִים וְאֲכִילָהוּ', הָרִי שֶׁאִם
19 הַמִּצָּה וְהַמִּרּוֹר הֵם מִצְרֵכִי אֲכִילַת הַפֶּסַח, וּוְדָאִי יִכּוֹל לִקְנוֹתָם
20 מִמַּעוֹת הַפֶּסַח, דְּכִיֹּן דְּמִקְשִׁירוּ דְּפֶסַח נִינְהוּ (-הֵם), בְּפֶסַח דְּמִי -
21 הָרִי הֵם כִּפְסַח עֲצָמוֹ. כִּי פְּלִיגִי - וְנִחְלָקוּ רַק אִם מוֹתֵר לִקְנוֹת
22 בַּמַּעוֹת דְּבָרִים שֶׁאֵינֶם מִצְרֵכִי הַפֶּסַח כָּלל, כְּגוֹן לִיקָח בּוֹ חִזּוּק,
23 וְלִיקָח בּוֹ מִלִּית, דְּרַבְּנָן קָבְרִי 'אִם יִמַּעַט הִבִּית מִקְהִיּוֹת מִשָּׁה' אָמַר
24 רַבְּהִינָא, וְהוּא נִדְרָשׁ שֶׁאִם יִמַּעַט בִּיתָן מִצְרֵכִי הַשָּׂה, אוֹי תְּחִיָּהוּ
25 לְשָׁה, עַל יְדֵי שֶׁתִּמְנַּה עוֹד מִנּוּיִים עַל הַפֶּסַח, וּבִדְמִים שֶׁתִּקְבַּל מִזֵּה
26 תוֹכֵל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְצָרְכִי הַפֶּסַח, אֲבָל שֶׁאִם צָרְכִי אֵין אֲתָה יִכּוֹל
27 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם. וְרַבִּי קָבְרִי, שֶׁהוּא נִדְרָשׁ כֵּךְ, שֶׁאִם יִמַּעַט בִּיתָן וְאֵין
28 לָךְ אֶת כָּל צָרְכִיךָ, אוֹי תְּחִיָּה אֶת עֲצָמְךָ מִמַּעוֹת הַשָּׂה, שֶׁאִם דְּבַר
29 שֶׁאֵינוֹ נִצְרָךְ כָּלל לִפְסַח, יִכּוֹל אֲתָה לִיקָח בַּמַּעוֹת אֵלּוּ.

30 הגמרא מבאר כיצד סבר אביי לפרש את דברי רבי. שואלת
31 הגמרא: וְלֹאֲבִי דָאֵמַר, דָּאִי לֹא דְאֻקְרָא - שֶׁאִם לֹא שֶׁהַעֲמִיד רַבִּי
32 אוֹשְׁעִינָא לְהֵרָא - לְאוֹתָהּ מִשְׁנָה בְּתַמּוּרָה בְּמִסְכָּה זִנְהָ עַל פֶּסַחֵהוּ
33 וְרַבִּי הִיא, הִיא מוֹקְמִין לָהּ - הִייתִי מַעֲמִיד אוֹתָהּ כְּכָל הַקְּדָשִׁים
34 קְלִים, וְנִאֲלִיפָא - וּבִשְׁטוּתוֹ דְּרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּיל, דָּאֵמַר קְדָשִׁים [קְלִים]
35 מִמּוֹן בְּעָלִים הוּא, אֲבָל לֹא הִייתִי מַעֲמִיד אֶת הַמִּשְׁנָה בַּפֶּסַח וְכַרְבִּי,
36 כִּיֹּן שֶׁהִייתִי סָבוֹר בַּדְּעָת רַבִּי שֶׁפֶסַח עֲצָמוֹ לֹא מְשִׁיר אֵינִישׁ - אֵין
37 אֲדָם מוֹתִיר בּוֹ חֵלֶק שֶׁאֵינוֹ מְקִדְשׁוֹ, וְרַק בַּמַּעוֹת הַפֶּסַח אֲדָם
38 מְשִׁיר, יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל דְּבָרָיו, הָא קָתַי בְּהִרְיָא - הָרִי נֶאֱמַר
39 בְּפִירוּשׁ בְּדַבְרֵי רַבִּי, שֶׁהִטַּעַם שִׁיבּוֹלוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדִמֵּי הַפֶּסַח הוּא
40 מִשּׁוּם שֶׁעַל מִנֵּת בֶּן הַקִּדְּשִׁי וְיִשְׂרָאֵל אֶת פֶּסַחֵהוּ, וְהָרִי מְבוֹאֵר
41 בְּדַבְרֵי רַבִּי שֶׁאֲדָם מְשִׁיר אִף בְּקִדּוּשַׁת הַפֶּסַח עֲצָמוֹ. מִתְרַצַּת
42 הַגְּמָרָא: אֵימָא - אֲבִי סָבַר שֶׁדְּבָרֵי הַבְּרִייתָא מְשׁוּבָשִׁים הֵם, וְכֵךְ יֵשׁ
43 לּוֹמַר בְּדַבְרֵי רַבִּי, שֶׁעַל מִנֵּת בֶּן הַקִּדְּשִׁי וְיִשְׂרָאֵל מַעוֹת פֶּסַחֵהוּ,
44 דְּהֵינָּה שֶׁהִקְדִּישׁוּ אֶת מַעוֹתֵיהֶם עַל מִנֵּת שִׁיבּוֹלוֹ לִיתְנֵם בְּתוֹרַת
45 חוּלִין לְמִי שִׁימְנָה אוֹתָם עַל פֶּסַחֵהוּ, וְיִתְנוּם בַּמִּתְנָה לְמִי שִׁימְנָה

דְּבַרְךָ: ג ז גִּמְלָה עַל-עַבְדְּךָ אֲחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבַרְךָ: יח גִּלְעָיִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ:
 יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל-תַּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל-מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל-עֵת:
 כא גְּעַרְתָּ זֵדִים וְאִוִּירִים הַשִּׁגִּים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גֵּל
 מַעֲלֵי חֶרֶף וּבֹזֵז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׁרִים בִּי נִדְּפְרוּ עֲבָדֶיךָ יִשְׁיֵחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם-
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִשִּׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבַקָּה לַעֲפָר
 נִפְשִׁי חֲיִנִּי בְּדַבְּרֶךָ: כו דְּרָכֵי סִפְרָתִי וְתַעֲנִנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ-פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשִׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 בְּדַבְּרֶךָ: כט דֶּרֶךְ-שֹׁקֶר הִסַּר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנִּי:
 ל דֶּרֶךְ-אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בַּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל-תִּבְיָשָׁנִי: לב דֶּרֶךְ-מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ בִּי תִרְחֹב לִפִּי: ה ג הֲרִנִּי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרִנָּה עֲקֹב: דה הִבִּינִי וְאַצְרָה תוֹרַתְךָ
 וְאַשְׁמִרְנָה בְּכָל-לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֹתֵיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי-בֹ חֲפָצְתִּי: לו חֲטִלְפִי אֶל-עֲדוֹתֶיךָ וְאֶל-
 אֶל-בָּצַע: לו העֲבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שׁוֹא בְּדַרְכְּךָ
 חֲיִנִּי: לה חֲקֵם לַעֲבֹדֶיךָ אֱמַרְתָּךְ אֲשֶׁר לִירְאָתְךָ:
 לח העֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי בִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבְתִּי לְפָקֶדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲנִנִּי:
 ו מא וִיבֹאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתָּךְ בְּאֱמַרְתָּךְ:
 מב וְאֶעֱנֶה חֲרָפִי דָּבָר כִּי-כִמְחָתִי בְּדַבְּרֶךָ: מג וְאֶל-
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר-אֱמֶת עַד-מָאֹד בִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 יחֲלֹתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תוֹרַתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְּחַלְלֶנָּה בִּרְחֹבָה בִּי פִקְדֵיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבַּרְהָ בַּעֲדֵיתִךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאִשָּׂא-
 כָּפִי אֶל-מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשִׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבֹדֶיךָ עַל אֲשֶׁר יִחֲלֹתִנִּי: נ וְאֵת
 נִחְמָתִי בַעֲנִי בִּי אֱמַרְתָּךְ חֲתִנִּי: נא זֵדִים הִלִּיצִנִי
 עַד-מָאֹד מִתּוֹרַתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מִעוֹלָם: ו יְהוָה וְאַתְּנַחֵם: נג זִלְעָפָה אֲחֻזָּתִי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תוֹרַתְךָ: נד זְמֵרוֹת הַיּוֹלֵל חֲקִיךָ
 בבית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תוֹרַתְךָ: נו זֹאת הִיתָה-לִּי בִּי פִקְדִיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֱמַרְתִּי לְשֹׁמֵר דְּבַרְךָ:
 נח חֲלִיתִי פִגְנִי בְּכָל-לֵב חֲנִנִּי בְּאֱמַרְתָּךְ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכֵי וְאַשִׁיבָה רִגְלִי אֶל-עֲדֹתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לְשֹׁמֵר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבַלִּי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת-לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתְךָ: סג חֶבֶר אֲנִי לְכָל-אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמִרִי
 פִּקְדִיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם-עַבְדְּךָ יְהוָה
 בְּדַבְּרֶךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי בִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הָאֱמֻנָתִי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אֲנִי שֹׁנֵג וְעֵתָה אֱמַרְתָּךְ
 שְׁמִרְתִּי: סח טוֹב-אַתָּה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֶר וְזִדִּים אֲנִי בְּכָל-לֵב: א אָצַר
 פִּקְדִיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִפְנֵי אֲנִי תוֹרַתְךָ
 שָׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב-לִי כִי-עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמַד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב-לִי תוֹרַת-פִּיךָ מֵאֲלָפִי זֶהָב וְכֶסֶף:
 י עג יִדְּךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְנֵנִי הִבִּינִי וְאַלְמַדָּה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ בִּי לְדַבְּרֶךָ
 יחֲלֹתִי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי-צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: עו יִהְיֶנָּה חֶסֶדְךָ לְנַחֲמֵנִי בְּאֱמַרְתָּךְ
 לַעֲבֹדֶיךָ: עז יִבֹּאֵנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה כִּי-תוֹרַתְךָ
 שָׁעֲשָׁעִי: עח יִבְשׂוּ זֵדִים כִּי-שֹׁקֶר עוֹתוֹנִי אֲנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקְדֵיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ
 יוֹדְעֵי עֲדֹתֶיךָ: פ יִהְיֶה-לִּפִּי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פא פָּלַתָּה לְתִשְׁוַעְתָּךְ נִפְשִׁי לְדַבְּרֶךָ
 יחֲלֹתִי: כב פלו עֵינִי לְאֱמַרְתָּךְ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: כג כִּי-יִהְיִיתִי בְּנָאֹד בְּקִיטּוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כִּמְחָה יִמְיַעְבְּדֶיךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרָדְפִי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוּלִי זֵדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתּוֹרַתְךָ: כו כִּלְמִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֹׁקֶר וְדַפְנוֹנִי
 עוֹרֵנִי: כז כִּמְעַט כְּלוּנִי בָאָרֶץ וְאֲנִי לֹא-עֲזַבְתִּי

פִּקְדֵיךָ: פח כַּחֲסִדְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פט לְעוֹלָם יִהְיֶה דְבָרְךָ נֶצֶב בְּשָׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנַתְךָ כּוֹנֶנֶת אֶרֶץ וּתְעֹמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי תִפֹּל עֲבָדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ
 שְׁעִשְׁעִי אֹז אֲבֹדְתִי בְּעִנְיִי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁפֵּחַ
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לֹךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דָּרַשְׁתִּי: צה לִי קִוּוּ רִשְׁעִים לְאַבְדְּנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תִּכְלָה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲמֶה
 מִצֹּתְךָ מֵאֹד: מז מִה־אֶהְבֵּתִי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחֹתִי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמְנִי מִצֹּתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מוֹזְקִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְקוּדֶיךָ
 נִצְרַתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רַע כָּלֵאתִי רִגְלִי לְמַעַן
 אֲשֹׁמֵר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי בִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אֲמַרְתָּךְ מִדְּבַשׁ לִפִּי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־פֶּן שָׁנְאֹתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קה גֵּר־לְרִגְלִי דְבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מֵאֹד יִהְיֶה חִינִי כַּדְבָּרְךָ: קח גִּדְּבוֹת
 פִּי רִצְהֵנָּה יִהְיֶה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְּנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רִשְׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם בִּישׁוּשׁוֹן לִבִּי הִמָּה: קיב נִטִּיתִי לִבִּי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיד לְעוֹלָם עֶקֶב: קיג סַעֲפִים שָׁנְאֹתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ
 יִחַלְתִּי: קטו סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרָה מִצֹּת
 אֱלֹהִי: קטז סִמְכֵנִי כְּאֲמַרְתָּךְ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְיָשֵׁנִי
 מִשֹּׁבְרִי: קיז סַעֲדֵנִי וְאוֹשָׁעָה וְאַשָׁעָה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׂוֹגִים מִחֲקִיד בִּישְׁקֹר
 תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רִשְׁעֵי־אֶרֶץ לָכֵן
 אֶהְבֵּתִי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפְּחָדְךָ בִּשְׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאַתִּי: ע קכא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 בְּלִתְנִיחָנִי לְעֹשִׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֱלֹ־
 יַעֲשִׁקֵנִי וְדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־אֲמַרְתָּ
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסִדְךָ וְחֲקִיד

לְמַדְּנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יִהְיֶה הַפְּרוֹ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֶהְבֵּתִי מִצֹּתֶיךָ מִזֶּהֱב וּמִפֶּזֶז: קכח עַל־פֶּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שָׁנְאֹתִי:
 פ קכט כָּל־אֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצְרַתֶם נִפְשִׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא פִּי־פָּעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצֹּתֶיךָ יֶאֱבֹתִי: קלב פִּנְה־אֱלִי וְחַנּוּנִי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֶהְבִי שִׁמְךָ: קלג פַּעַמִּי הִכֵּן בְּאֲמַרְתָּךְ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אֹנוֹן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשָׁק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פִּנְיֶה הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלְמַדְּנִי
 אֶת־חֲקִיד: קלו פִּלְגֵי־מִים יִרְדּוּ עֵינִי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יִהְיֶה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֵת צִדְק עֲדוֹתֶיךָ וְאַמוּנָה מֵאֹד:
 קלט צִמְתַּתִּנִּי קִנְאֹתִי בִישְׁכָּחוּ דְבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אֲמַרְתָּךְ מֵאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבָּה:
 קמא צַעִיר אֲנִכִּי וְנִבְוָה פִּקְדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקַתְךָ צִדְק לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צֹרֶר
 וּמִצֹּק מִצָּאוֹנִי מִצֹּתֶיךָ שְׁעִשְׁעִי: קמד צִדְק
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיָּה: ק קמה קָרָאתִי
 בְּכָל־לַב עֲנִי יִהְיֶה חֲקִיד אֲצָרָה: קמו קָרָאתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קמז קִדְּמַתִּי בְּנִשְׁפָּה
 וְאַשׁוּעָה לְדְבָרְךָ יִחַלְתִּי: קמח קִדְּמוּ עֵינִי אֲשִׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאֲמַרְתָּךְ: קמט קוֹלִי שִׁמְעָה כַּחֲסִדְךָ יִהְיֶה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנ קָרְבוּ רִדְפִי וְזִמָּה מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרֹב אֶתָּה יִהְיֶה וְכָל־מִצֹּתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קִדְּם יִדְעַתִּי מִעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתֶם: ר קנג רֵאֵה־עֲנִי וְחַלְצֵנִי בִּיתוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קנד רִיבָה רִיבִי וְגֵאלֵנִי לְאֲמַרְתָּךְ חִינִי:
 קנה רַחֹק מִרְשָׁעִים יִשׁוּעָה בִּישְׁחִיד לֹא דָרָשׁוּ:
 קנו רַחֲמִיד רַבִּים | יִהְיֶה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנז רַבִּים
 רִדְפִי וְצָרִי מִעֲדוֹתֶיךָ לֹא נִטִּיתִי: קנח רֵאִיתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּטָטָה אֲשֶׁר אֲמַרְתָּךְ לֹא שָׁמְרוּ:
 קנט רֵאֵה בִּישְׁחִידֶיךָ אֶהְבֵּתִי יִהְיֶה כַּחֲסִדְךָ חִינִי:
 קס רֵאשִׁידְבָּרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קסא שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנָם וּמִדְּבָרְךָ פָּתַח לִבִּי:

קסב שֶׁשׁ אֲנִי עַל־אֲמַרְתָּךְ כְּמוֹצֵא שָׁלַל רֵב:
 קסג שֶׁקֶר שָׁנֵאתִי וְאֶתְעַבָּה תוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי:
 קסד שִׁבְעַת בַּיּוֹם הִלְלִיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךְ:
 קסה שְׁלוֹם רֵב לְאַהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:
 קסו שִׁבְרַתִּי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וּמִצּוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסז שְׁמִרָה נִפְשִׁי עֲדִיתִיךָ וְאַהֲבָם מְאֹד:
 קסח שְׁמִרַתִּי פִקּוּדֶיךָ וְעֲדִיתִיךָ כִּי כָל־דֶּרֶכִּי נִגְדָּה:
 ת קסט תִּקְרַב רֵגְלִי לְפָנֶיךָ יְהוָה בְּדֶבְרְךָ הַבִּינֵנִי:

קע תָּבוֹא תַחֲנַנְתִּי לְפָנֶיךָ פֶּאֶמְרַתְךָ הַצִּילֵנִי:
 קעא תַּפְעֲנָה שְׁפָתֵי תְהִלָּה כִּי תִלְמַדְנִי חֲקִיד:
 קעב תַּעֲזֵן לִשְׁוִנִי אֲמַרְתָּךְ כִּי כָל־מִצּוֹתֶיךָ צִדְק:
 קעג תְּהִי־יָדְךָ לְעֶזְרִנִּי כִּי פִקּוּדֶיךָ בַּחֲרַתִּי:
 קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שֶׁעֲשִׂיתִי:
 קעה תַּחֲיֵ־נַפְשִׁי וְתִהְלֶלְךָ וּמִשְׁפָּטְךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קעו תַּעֲלִיתִי בְּשֶׁה אֲבֹד בִּקְשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּה לִּי
 קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הַצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
 שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רַמְיָה: ג מִהֲיִתָּן לֵךְ וּמִהֲיִסִּיף לָךְ
 לִשְׁוֹן רַמְיָה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחֲלִי

רַתְּמִים: ה אוֹיְהִלִּי בִּירְגָרְתִּי מִשֶּׁשׁ שְׁכַנְתִּי
 עַם־אֲהֵלִי קָדָר: ו רַבַּת שְׁכֵנְה־לָּה נַפְשִׁי עִם
 שׁוֹנֵא שְׁלוֹם: ז אֲנִי־שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
 לַמַּלְחָמָה:

המשך ביאור למס' פסחים ליום חמישי עמ' ב

כלום, ואין מכירתו מועלת כלל, אם כן הקעות אִמָּא - [מדוע] יָפְלוּ
 לְנִדְבָה, הלא יש לו למוכר להחזיר את המעות לקונה. אִמָּר רַבָּא,
 מצד הדין באמת מעות אלו שייכים לקונה, אלא קִנְיָא הוא שקנסו
 חכמים את הקונה, כדי שלא יקנה פעם אחרת קרבות של אחר.
 שואלת הגמרא: וּמָא - ומה באה הברייתא להוסיף במה שאמרה
 'ומעות כָּל שָׁהֵן'. משיבה הגמרא: באה הברייתא לומר בזה, שאף
 עַל גֵּב דְּלֹא הָיוּ שָׂוִי - שלא היו שווים הקרבות אֵלָא אֲרִבְעָה, ויהבו
 לִיה - ונתנו לו בעבורם חֲמִשָּׁה, אִפְּלוּ בְּהֵימָא יְהִידָא - באותו חלק
 שהוא יותר משוויו, נָפְטִי קִנְיָהוּ רַבָּנָן - גם כן קנסו חכמים ללוקחים
 וצריכים ליתנם לנדבה, ואין אומרים שמה שהוסיפו למוכר יותר
 מהשווי של הקרבן נתנוהו לו במתנה ואין לקנסו בכך.
 הגמרא דנה במה ששנינו בתחילת הברייתא שהממנה אחרים על
 פסחו המעות שקיבל מהם חולין הם: אִמָּר עוּלָא, וְאִיתִימָא - ויש
 אומרים שדבר זה אמר רבי אושעיא, אִפְּשֵׁר יָדַי חֲבָרִין בְּכֵלָא
 מַעְמָא דְּהֵיא מִלְתָּא - הלאוי ויודעים חברינו מבבל את הטעם של
 דין זה, ויודיעונו, שקשה, מדוע המעות שנתן מי שנמנה על הפסח
 חולין הם, והרי זה - הממנה על הפסח הַפְּרִישׁ מִלָּה זה והקדישו
 לַפְּסָחוֹ, וזה - והנמנה עמו הַפְּרִישׁ את המעות והקדישם לַפְּסָחוֹ,
 ואם כן הֵי־אֵךְ הִקְדַּשׁ חֵל עַל הַקְדָּשׁ - איך הקדושה שהיתה במעות
 עוברת לפסח שהוא כבר קדוש, דִּקְתָּנִי - שאמרה הברייתא
 שהמעות שִׁבְרִיד חולין הם, וזהו ודאי משום שהקדושה שהיתה
 במעות עוברת על הבהמה.

1 השיב לו רב פפא, הָתָם - שם בחבורת הפסח, הטעם שיכולים
 2 להוציאו, הוא משום דְּאִמָּרִי לִיה, כִּי קִבְלִינָךְ לְתִיקוּנִי וְכִי־הָ - שלא
 3 שיתפנו אותך בחבורה אלא כדי לתקן את הקרבן שלא ישאר
 4 ממנו נותר, אך על מנת שתאכל יותר לא קיבלנוך, אבל אני ואתה,
 5 הרי לא השתתפנו אלא כדי לאכול יחד, ובודאי קיבלת על עצמך
 6 להשתתף עמי אף אם אני אוכל יותר ממך. אִיתִיבִיה - הקשה לו
 7 רב הונא, מהמשך הברייתא, שאמרה שדין זה שייך אף בסיבולת -
 8 בסעודה של כל השנה, ופָּלַג לִיה - ונתן לו רב פפא את חלקו. אִוֵּל
 9 - הלך רב הונא בריה דרב יהושע, עָרִיב בְּהָדִי - עירב את פתו יחד
 10 עם רַבִּינָא, אֲדָאכִיל רַב הוּנָא פְּרִיָה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ דְּרָא, אֲכִיל רַבִּינָא
 11 תַּמְנִיָּא - שמונה. אִמָּר רַב הוּנָא, עֲדִיף לַהֲשַׁתֵּף יָחַד עִם מִאָּה פְּפִי
 12 -[אנשים כרב פפא, וְלֹא עִם דְּרָא -[אחד] כרַבִּינָא.
 13 הגמרא מביאה ברייתא שאמרה דין נוסף במי שממנה אחרים על
 14 פסחו: תָּנוּ רַבָּנָן, הַמַּמְנָה אַחֲרֵים עִמּוֹ עַל פְּסָחוֹ וְעַל חֲגִיגָתוֹ - קרבן
 15 חגיגה שמביא בערב הפסח, אוֹי הַמַּעֲוֹת שִׁבְרִידוֹ - שביד הממנה,
 16 שנתנו לו הנמנים בעד המינוי, חולין הם. דין נוסף מביאה
 17 הברייתא: וְהַמּוֹכֵר אֶת עוֹלָתוֹ וְשִׁלְמִיו לְאַחֲרִים, כדי שיתכפרו בהם,
 18 לֹא עָשָׂה וְלֹא כָלוּם, ולא חלה כלל המכירה, שכיון שהקדישם, הרי
 19 הם של הקדש, ואין בכוחו למכרם, והקרבות קרבים לשם
 20 הבעלים הראשונים, וְהַמַּעֲוֹת כָּל שָׁהֵן - וכל המעות שקיבל המוכר
 21 עבורם, יָפְלוּ לְנִדְבָה - לנדבת ציבור, דהיינו שיש לו ליתנם בקופות
 22 שהיו במקדש שמהם היו מקריבים עולות לקיץ המזבח.
 23 הגמרא דנה בדברי הברייתא ושואלת: וְכִי מֵאֲחֵר דְּלֹא עָשָׂה וְלֹא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ב' אדר מפרק י עד סוף פרק יז	יום רביעי - ה' אדר מפרק כט עד סוף פרק לד
יום שני - ג' אדר מפרק יח עד סוף פרק כב	יום חמישי - ו' אדר מפרק לה עד סוף פרק לח
יום שלישי - ד' אדר מפרק כג עד סוף פרק כח	יום שישי - ז' אדר מפרק לט עד סוף פרק מג
שבת קודש - ח' אדר פרק כ מפרק מד עד סוף פרק מח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ב' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 74, והטעם לפי שבאמת... עד עמ' לח, בזה"ק:

ליקוטי אמרים

והטעם לפי שבאמת אין שום ממשות כלל

בס"א שלכן נמשלה לחשך שאין בו שום ממשות כלל וממילא נדחה מפני האור וכך הם"א אף שיש בה חיות הרבה להחיות כל בעלי חיים הטמאים ונפשות אומות עכו"ם וגם נפש הבהמית שבישראל כנ"ל מ"מ הרי כל חיותה אינה מצד עצמה ח"ו אלא מצד הקדושה כנ"ל ולכן היא בטלה לגמרי מפני הקדושה כביטול החשך מפני האור הגשמי רק שלגבי קדושת נפש האלהית שבאדם נתן לה הקב"ה רשות ויכולת להגביה עצמה כנגדה כדי שהאדם יתעורר להתגבר עליה להשפילה ע"י שפלות ונמיכת רוחו ונבזה בעיניו נמאם ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא לקיים מ"ש משם אורידך נאם ה' דהיינו שמסירה מממשלתה ויכלתה ומסלק ממנה הכח ורשות שנתן לה להגביה עצמה נגד אור קדושת נפש האלהית ואזי ממילא בטילה ונדחית כביטול החשך מפני אור הגשמי. וכמו שמצינו דבר זה מפורש בתורה גבי מרגלים שמתחלה אמרו כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו כו' שלא האמינו ביכולת ה' ואח"כ חזרו ואמרו הננו ועלינו וגו' ומאין חזרה ובאה להם האמונה ביכולת ה' הרי לא הראה להם משרע"ה שום אות ומופת על זה בנתיים רק שאמ' להם איך שקצף ה' עליהם ונשבע שלא להביאם אל הארץ ומה הועיל זה להם אם לא היו מאמינים ביכולת ה' ח"ו לכבוש ל"א מלכ' ומפני זה לא רצו כלל

1 והטעם, - מדוע השפלות ושברון לב, מסייעים להסיר את
2 טמטום הלב, ולהביא לידי כך שייגע לראיה חושית באלקות,
3 לפי שבאמת אין שום ממשות כלל בסטרא אחרא, שלכן
4 נמשלה - ה"סטרא אחרא", לחשך, שאין בו שום ממשות
5 כלל, וממילא נדחה -
6 החושך, מפני האור, -
7 בשמכניסים אור במקום
8 מסויים - נדחה החושך
9 ממילא, מבלי להזדקק
10 למלחמה, כי מציאות
11 החושך אין בה ממשות
12 כלל - וכשמכניסים את
13 האור, נדחה החושך
14 ממילא, וכן - גם,
15 הסטרא אחרא, אף
16 שיש בה חיות הרבה,
17 להחיות כל בעלי חיים
18 הטמאים ונפשות אמות
19 העולם, וגם נפש
20 הבהמית שבישראל
21 בנוכח לעיל²⁴ - שכל
22 הדברים מקבלים חיותם
23 מה"סטרא אחרא" - הרי,
24 אף שיש ל"סטרא אחרא"
25 הרבה חיות להחיות את
26 כל הדברים, מכל מקום,
27 הרי כל חיותה אינה
28 מצד עצמה חסד ושלום,
29 אלא מצד הקדושה -
30 שכן, קדושה מחיה את
31 הכל, וגם ה"סטרא אחרא"
32 מקבלת חיותה מן הקדושה, בנוכח לעיל²⁵, ולכן היא -
33 ה"סטרא אחרא", בטלה לגמרי מפני הקדושה, כביטול החשך
34 מפני האור הגשמי. - שכן, מאחר שכל חיותה נובעת מן
35 הקדושה, היא ממילא בטלה לקדושה, ואין בה שום ממשות
36 כלל. רק שלגבי קדושת נפש האלהית שבאדם, נתן לה
37 הקדושה רשות ויכולת להגביה עצמה כנגדה, -
38 כנגד קדושת הנפש האלקית, וזאת - כדי שהאדם יתעורר
39 להתגבר עליה, - על ה"סטרא אחרא", להשפילה על ידי
40 שפלות ונמיכת רוחו, ו"נבזה בעיניו נמאם". - שעלי ידיכך
41 הוא משפיל וממאס את ה"סטרא אחרא". ובאתערותא
42 דלתתא - על ידי ההתעוררות למטה, שהאדם מתעורר

43 להשפיל את ה"סטרא אחרא", אתערותא דלעילא, - מתהווה
44 התעוררות גם למעלה להוריד ולהשפיל את ה"סטרא אחרא",
45 לקיים מה שנאמר²⁶: "משם אורידך, נאם ה'", - את
46 ה"סטרא אחרא" המנסה להגביה את עצמה ולהסתיר על
47 אלקות וקדושה; דהיינו
48 שמסירה מממשלתה
49 ויכלתה, ומסלק ממנה
50 הכח ורשות שנתן לה
51 להגביה עצמה נגד אור
52 קדושת נפש האלהית,
53 ואזי - כשנוטלים
54 מה"סטרא אחרא" את
55 הכוח ואת הרשות
56 להתנגד לקדושה, ממילא
57 - היא, בטלה ונדחית
58 כביטול החשך - ממילא,
59 מפני אור הגשמי. - הרי,
60 שעלי ידי שהוא משפיל
61 את עצמו ושובר את לבו
62 - ניטל ממילא הכוח
63 מה"סטרא אחרא"
64 להסתיר ולהפריע לנפש
65 האלקית בעבודתה את ה'.
66 וכמו שמצינו דבר זה
67 מפרש בתורה גבי
68 מרגלים, שמתחלה
69 אמרו: "כי חזק הוא
70 ממנו"²⁷ - "אל תקרי
71 ממנו כו'", - חכמינו ז"ל
72 אומרים²⁸, שהמרגלים
73 התכוונו לא רק "ממנו" -
74 מאתנו, אלא "ממנו" - בגוף שלישי, מהקב"ה כביכול, שלא
75 האמינו ביכולת ה', - להכניסם לארץ ישראל, ואחר כך חזרו
76 ואמרו: "הננו ועלינו וגו"²⁹; - לארץ ישראל, כמו שאמר
77 הקב"ה - וימאין חזרה ובאה להם האמונה ביכולת ה'? -
78 לומר שהם מוכנים ללכת לארץ ישראל, אף שבתחילה לא
79 האמינו שזה בר ביצוע, הרי לא הראה להם משה רבנו עליו
80 ה"שלום שום אות ומופת על זה בינתיים, - שיביאו אותם
81 לאמונה ביכולת ה', רק שאמר להם³⁰ איך שקצף ה' עליהם
82 ונשבע שלא להביאם אל הארץ; ומה הועיל זה להם, אם
83 לא היו מאמינים ביכולת ה' חסד ושלום לכבוש ל"א
84 מלכים³¹, - שמשלו אז בארץ ישראל, ומפני זה לא רצו כלל

בפרק כ"ב, שהקליפות הרוחניות, שאינן מלוכשות בגוף, אינן
 כופרות בהקב"ה, רק שגתן לה — ל"סטרא אחרא", רשות
 לבלבל האדם בדברי שקר ומרמה, — כדי, להרבות שקרו,
 — ועלידי שהאדם לא יתן לבלבל את דעתו ולהוליכו שולל
 — יקבל יותר שבר, —
 בפיתויי הזונה לבן
 המלך בשקר ומרמה
 ברשות המלך, כמו
 שכתוב בזהר הקדוש³⁴:
 — משל למלך השוכר
 זונה שתנסה לפתות את
 בנו ולהטותו מהדרך
 הישרה, אבל כוונתו של
 המלך בכך, היא: כדי
 לגלות את חכמתו של בן
 המלך, שאינו נותן
 להוליכו שולל. הזונה
 עצמה גם כן אינה רוצה
 באמת, שבן המלך ישמע
 לדבריה, כי היא הרי
 רוצה למלא את רצון
 המלך. כך גם בנמשל:
 ה"סטרא אחרא" עצמה
 אינה רוצה שהאדם ישמע
 בקולה ויעשה את ה"רע".

אין זה, אלא שזה התפקיד שהוטל עליה, לנסות לפתות את
 האדם, כדי שיקבל יותר שבר כשלא ישמע בקולה. אלא שדבר
 זה הוא בדרגת ה"סטרא אחרא" המשמשת כ"שורש" לנפש
 הבהמית וליצר הרע — היא, אין בה שום ספיקות באמונה
 ואיננה רוצה שהאדם יישל על-ידיה. ואילו כשהנפש הבהמית
 והיצר הרע נמצאים בגוף — הרי זה "רע" אמיתי, שכוונתו היא
 להטות את האדם מן הדרך הישרה. במשל הרי זה, כשהזונה
 אותה שכר המלך, ממנה במקומה זונה שניה לתפקיד זה,
 והשניה ממנה זונה שלישית, וכך הלאה, עד שהאחרונה
 מאבדת לחלוטין את כוונת המלך האמיתית, והיא מתכוונת
 באמת להכשיל ולפתות את בן המלך. על-כל-פנים, כל
 הספיקות באמונה אינן נובעות מהיהודי עצמו, ובני ישראל
 מצד נשמתם — הם כולם מאמינים בני מאמינים. בקשר לאמור
 בפרקנו זה, שז"אדם" בצדיקים הוא הנפש האלקית, וכל
 חיותם, גם של גופם, היא מהנפש האלקית — מעניין להוסיף,
 שמהתענוג הרוחני באלקות אפשר שתתווסף שמנונית בגוף
 האדם. מובא על כך³⁵ שמעניית "אמן יאה שמ' רבא" נהיה
 גופו של הצדיק רבי נחום מצ'רנובל — שמן. ענייה זו הסבה לו
 כל כך הרבה תענוג וחיות, שגופו הגשמי נהיה שמן מכך.

לכנס לארץ? אלא ודאי, מפני שישראל עצמן הם
 "מאמינים בני מאמינים", — הם עצמם מאמינים תמיד
 בהקב"ה, בהיותם בנים לאבות מאמינים; וגם באותה שעה
 שאמרו "כי חזק הוא ממנו" — האמינו — מצד נשמותיהם —
 בהקב"ה וביכולתו
 להביאם לארץ ישראל,
 רק שהסטרא-אחרא —
 שמן הנפש הבהמית,
 המלכשת בגופם הנפיה
 עצמה על אור קדשת
 נפשם האלהית בנסות
 רוחה ונבחותה, בחוצפה
 בלי מעט ודעת, —
 שהביא אותם לומר "כי
 חזק הוא ממנו". ולכן
 מיד שקצף ה' עליהם,
 והרעים בקול רעש
 ורגז: — באמרו³⁶: "עד
 מתי לעדה הרעה הזאת
 וגו'", "במדבר הזה יפלו
 פגריכם וגו'", "אני ה'
 דברתי, אם לא זאת
 אעשה לכל העדה
 הרעה הזאת וגו'", —
 שכל אלה, הרי הם דברים

קשים וחמורים, וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר
 לבם בקרבם³⁷, בדכתיב: "ויתאבלו העם מאד", וממילא
 נפלא הסטרא-אחרא מממשלתה ונבחותה ונסות רוחה,
 וישראל עצמן — מצד נשמתם, הם — הרי, מאמינים. — הם
 האמינו לכתחילה ביכולת ה', ולכן אמרו שהם מוכנים ללכת
 לארץ ישראל, אף שבינתיים לא אירעו שום אות ומופת
 שישפיעו עליהם להאמין בכך; היה נדרש רק להוריד ולהשפיל
 את ה"סטרא אחרא" — ואמונתם נתגלתה, וכך הדבר בכל אדם:
 כשאור הנשמה אינו מאיר בגופו — הרי זה מפני גבהותה
 וגאוותה של ה"סטרא אחרא", המגביהה עצמה כנגד הנפש
 האלקית. ועלידי שהוא שובר את לבו — הוא שובר את
 ה"סטרא אחרא", ואור הנשמה מאיר בו. ומה יכול ללמד
 כל אדם שנפילים לו במחשבתו ספיקות על אמונה, כי
 הם דברי רוח הסטרא-אחרא לבדה, — ה"סטרא אחרא"
 היא זו שמעוררת בו מחשבות של ספיקות באמונה, המגביהה
 עצמה על נפשו, — האלקית, אבל ישראל עצמן — מצד
 נשמתם, הם "מאמינים בו". — בני מאמינים, ואין בהם שום
 ספיקות באמונה. וגם הסטרא-אחרא עצמה — שורש הנפש
 הבהמית, אין לה ספיקות כלל באמונה, — כפי שלמדנו

יום שני ג' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לת, פרק ל עוד... עד עמ' 76, באריכות.

ליקוטי אמרים

פרק ל עוד זאת ישים אל לבו לקיים מאמר רז"ל

והו' שפל רוח בפני כל האדם. והו' באמת לאמיתו בפני כל האדם ממש אפי' בפני קל שבקלים. והיינו ע"פ מארז"ל אל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו. כי מקומו גורם לו לחטוא להיות פרנסתו לילך בשוק כל היום ולהיות מיושבי קרנות ועיניו רואות כל התאוות והעין רואה והלב חומד ויצרו בוער כתנור בוער מאופה כמ"ש בחושע הוא בוער כאש להבה וגו'. משא"כ מי שהולך בשוק מעט ורוב היום יושב בביתו וגם אם הולך כל היום בשוק יכול להיות שאינו מחומם כ"כ במבעו כי אין היצר שוה בכל נפש יש שיצרו כו' כמ"ש במ"א. והנה באמת

1 פרק ל. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שבשעה שה'בינוני' סובל
2 מטמטום הלב, ואף שבמחשבו הוא מהרהר בגדולתו של הקב"ה, אין
3 זה משפיע על לבו, למשול בחומריותו וגסותו – הרי העצה לכך
4 היא: להתעמק בדברים המביאים ל"לב נשבר", שעלי-ידיה ישובור
5 את חומריות הקליפה של
6 נפשו הבהמית, ויוריד אותה
7 מגבהותה שהיא רוצה 1
8 להגביה את עצמה כנגד 2
9 אור הקדושה של נפשו 3
10 האלקית. רבנו הזקן גם 4
11 הסביר בפרק האמור – באלו 5
12 ענינים עליו להתעמק, כדי 6
13 להגיע ל"לב נשבר". 7
14 עוד זאת ישים אל לבו, 8
15 לקיים מאמר רז"ל: 9
16 "והו' שפל רוח בפני כל 10
17 האדם", "והו'" – לשון 11
18 המשנה "והו'" מורה 12
19 שהכוונה היא שיהיה
20 באמת לאמתו, – שכן, לכאורה הדברים טעונים הסבר:
21 חכמינו ז"ל אומרים כאן, שעליו להיות "שפל רוח" – ושפלות
22 איננה ענווה. ענווה משמעה: שהוא יודע מעלת ומדריגת עצמו,
23 אלא שהוא סובר, שהוא קבל אותן במתנה, שמלמעלה נתנו לו
24 כוחות והזדמנויות מיוחדות, שיוכל להגיע לאותה מדריגה;
25 ואילו ניתנו כוחות אלה למישהו אחר – היה הלז מנצל אותם
26 יותר טוב ממנו. מאידך, שפלות משמעה: שמחזיק את עצמו
27 נחות ממש מהשני, ומוצא בתוך עצמו, שהוא גרוע ממנו –
28 אם-כן כיצד אפשר לומר למי שלומד תורה ומקיים מצוות,
29 שיחזיק את עצמו בדרגה נחותה מכל אדם, גם מ"קל שבקלים",
30 שאינו לומד תורה ואינו מקיים מצוות? לכן, יש מפרשים, שאין
31 הכוונה שאכן יראה את עצמו נחות מהשני, אלא שיתנהג
32 בהנהגה של שפלות, בפני כל אדם. ברם, לשון חכמינו ז"ל
33 "והו'", כלומר שתהיה, ולא "תתנהג" – מורה, שאכן יחזיק את
34 עצמו באמת למטה במדריגה, ובפני מי? – "בפני כל האדם" –
35 במ"ש, אפילו בפני קל שבקלים. – כיצד, באמת, אפשר לו
36 למי שלומד תורה ומקיים מצוות, להחזיק את עצמו פחות
37 מה"קל שבקלים"? – מוכיח רבנו הזקן שגם מי שמקיים כל
38 המצוות, ואינו עובר על שום עבירה, אפשר שיהיו בו דברים
39 שבגללם עליו להחזיק את עצמו נחות במדריגה: ישנם דברים
40 שלגבם נדרש ממנו ללחום כנגד היצר הרע. ואף שהמלחמה
41 שנדרשת ממנו, פחותה בחומרתה מהמלחמה הנדרשת מה"קל
42 שבקלים" ללחום כנגד היצר הרע שלו – בכל זאת אין הוא יכול
43 לעמוד נגד יצרו הרע; וכשאין הוא יכול לעמוד במלחמתו הוא,

44 הרי זה – כפי שיסביר להלן – גרוע בהרבה ממה שה"קל
45 שבקלים" אינו יכול לעמוד במלחמה שלו. על-ידי חשבון זה
46 יהיה בידו באמת, להחזיק את עצמו למטה גם מה"קל שבקלים".
47 והיינו על-פי מאמר רז"ל: "אל תדין את חבירך עד שתגיע
48 למקומו", – אל תשפוט
49 ואל תפסוק עד שלא
50 תעמיד את עצמך במקום
51 ובמצב שחבירך נמצא
52 בהם. "מקום" יש בו שני
53 פירושים: המקום והסביבה
54 הגשמית, והמקום הרוחני
55 – מצבו הרוחני של האדם
56 ואיזה יצר הרע נמצא בו;
57 לאחד יש יצר הרע חזק
58 ומחומם, ולשני – יצר
59 הרע לא כל כך חזק שאינו
60 בוער כל כך אחרי תאוות.
61 וכך אומר רבנו הזקן להלן:
62 כי "מקומו" – הגשמי
63 וסביבתו, גורם לו לחטא, להיות פרנסתו לילך בשוק כל
64 היום, ולחיות – באותה שעה שאינו מסתובב בשוק, מיושבי
65 קרנות, ועיניו רואות כל התאוות, והעין רואה והלב
66 חומד, – כלומר, מקומו הגשמי יש בו משום סיבה לחטוא. וגם
67 מקומו הרוחני, מצב יצרו הרע, הוא – ויצרו בוער כתנור
68 בוער מאופה, – כתנור בוער של אופה, אצלו בוער התנור
69 בצורה חזקה יותר ולעתים קרובות יותר מאשר אצל בעל-הבית
70 סתם, כמו שכתוב בחושע: "הוא בוער כאש להבה וגו'",
71 – הרי שגם מקומו הרוחני, מצבו של יצרו הרע, הוא כזה שגורם
72 ומביא לחטא. מה-שאין-בן מי שהולך בשוק מעט, ורב
73 היום יושב בביתו. – שאינו מיושבי קרנות, וממילא אינו רואה
74 את התאוות לנגד עיניו, ואין לו אותם נסיונות שיש למי
75 שמתהלך כל היום בשוק; וגם אם הולך כל היום בשוק –
76 בעל עסק שמדומן לו להיות כל היום ברחוב, ומבחינת מקומו
77 הגשמי הוא דומה ל"קל שבקלים", יכול להיות – שבמקומו
78 הרוחני, במצב יצרו הרע, אינו דומה לו, שאינו מחמם כל-כך
79 במבעו, – וגם כשעליו להיות כל היום ברחוב, אין לו אותם
80 נסיונות שיש לאלה שיצרו הרע בוער בקרבם. כי אין היצר
81 שוה בכל נפש, יש שיצרו כו', – יש שיצרו הרע בוער, ויש
82 שאינו כך, כמו שכתבאר במקום אחר. – וכפי הידוע, פירושו
83 של הבעל-שם-טוב על המשנה⁵ איזהו גבור? – הכובש את
84 יצרו. שהוא גובר על יצרו הרע באותם דברים שהוא לוחם
85 במדה החזקה ביותר. כי, ביחס לדברים אחרים, יתכן שאין לו
86 לגביהם יצר הרע כלל, ואין משום גבורה באי-היענותו לעצמו

1. אבות פרק ד משנה י. 2. אבות פרק ב משנה ד. 3. ראה חושע ז, ד, ז, ו. 4. ראה לקוטי תורה ויקרא ב, ד. 5. אבות פרק ד משנה

יש בכך קשיים חמורים, וכמו נסיון ממש. והלכה, — ולכן, 36
צריך כל אדם, לפי מה שהוא מקומו ומדרגתו בעבודת ה', 37
לשקל ולבחון בעצמו אם הוא עובד ה' בערך ובחינת מלחמה 38
עצומה כזו ונסיון כזה, — כשנדרשת ממנו מלחמה כזו, ועליו 39
לעמוד בפני נסיון כזה, 40
שמלחמה כזו יכולה 41
להיות נדרשת מכל אחד 42
(גם מיושב אוהל ובעל 43
יצירה רע "צונן") ולעתים 44
קרובות, בבחינת "ועשה 45
טוב". — במצוות 46
ובענינים הקשורים 47
בעשיית טוב, כגון, 48
בעבודת התפילה בכונה, 49
— שהיא יום יומית, שצורת 50
תפילתו תהיה, לשפך 51
נפשו לפני ה' בכל כחו 52
ממש — בכל כוח כוונתו, 53
עד מצוי הנפש, — שכל 54
כוחות נפשו יהיו נתונים 55
בעבודת התפילה, ועל 56
סוג תפילה כזה, נדרש 57
מאבק קשה עם היצר הרע, 58
ולחלחל עם גופו ונפשו 59
הבהמית שבו המונעים 60

— ומפריעים, הכונה — ועליו להיאבק במלחמה עצומה, 61
ולבמשם ולבתתם בעפר קדם התפילה שחרית וערבית מדי 62
יום ביום, — שזוהי המלחמה שלפני התפילה — להכין את הגוף 63
ואת הנפש הבהמית שלא יפריעו לתפילה בכוונה. וגם בשעת 64
התפילה, ליגע עצמו ביגיעת נפש — שלא יהיה קשה לו לאמץ 65
את מחשבתו להתעמק ולהרהר בגדולת ה', כל הזמן הדרוש, 66
ויגיעת בשר, — להסיר את המניעות הנובעות מן הגוף, כמו 67
שינתבאר לקמן¹⁰ באריכות. — כיצד צריכות להיות יגיעת הנפש 68
ויגיעת הבשר. יתבונן נא, איפוא, אם אכן הוא מנהל מלחמה כזו 69
בעבודת התפילה, 70

1 באותם דברים. כאן מעיר הרבי: שבמה שיאמר להלן, בא רבנו
2 הזקן לתרץ קושיא: "ולכאורה אם הנ"ל נכון — למד נק' קל
3 שבקלים?" — אם אכן נכונים הדברים, שהאדם נכשל בגלל
4 המקום שהוא נמצא בו והנסיבות בגשמיות וברוחניות,

5 המעמידות בפניו נסיונות
6 קשים — מדוע, איפוא,
7 קוראים לו "קל שבקלים"?
8 ורבנו הזקן מפרש את
9 הדברים להלן, שאף
10 שהמלחמה כבדה יותר
11 למי שגם מבחינת מקומו
12 הגשמי והרוחני הוא עלול
13 לחטא — בכל זאת, אין לו
14 שום התנצלות על שאינו
15 גובר על יצרו הרע. שכן,
16 הפחד מהקב"ה היה צריך
17 למנוע ממנו לחטא,
18 למרות הנסיונות שעליו
19 לעמוד בהם. וכך אומר
20 רבנו הזקן: והנה, פאמת
21 גם מי שהוא מקום מאד
22 במבטו, ופרנסתו היא
23 להיות מיושבי קרנות כל
24 היום — גם הוא, אין לו
25 שום התנצלות על

26 חטאיו, ומקרי — ונקרא, "רשע גמור" על אשר אין פחד
27 אלהים לגד עניו, — שכן, מבלי הבט על מקומו וסביבתו ועל
28 יצרו הרע הבוהר — היה הפחד מהקב"ה עוזר לו לעמוד בפני כל
29 הקשיים: כי היה לו להתאפק ולמשל על רוח תאוותו שבלבו,
30 מפני פחד ה' הרואה כל מעשיו, כמו שנתבאר לעיל. כי
31 המושל שליט על הלב בתולדתו. — האדם נולד בטבע, שיש
32 בכוח המוח לשלוט ולמשול בתאוות הלב. אילו היה לאדם הפחד
33 הראוי מפני ה' — הרי למרות הנסיבות הגורמות לחטא — היה יכול
34 להימנע מעשיית עבירות. והנה, פאמת שהיא מלחמה גדולה
35 ועצומה, לשבור היצר הבוהר כאש להבה מפני פחד ה', —

יום שלישי ד' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 76, וכל שלא הגיע... עד עמ' לט, כשגות:

77 הפוער באש להבה, —
78 ב"קל שבקלים" מיושבי
79 הקרנות, שעליו להילחם
80 ביצר הרע, להיות נכנע
81 ונשבר מפני פחד ה'. —
82 יתבונן נא, האם הוא אכן

ליקוטי אמרים

וכל שלא הגיע לידי מדה זו
להלחם עם גופו מלחמה עצומה כזו עדיין לא הגיע
לבחי' וערך מלחמת היצר הבוהר כאש להבה להיות
נכנע ונשבר מפני פחד ה'. וכן בענין ברכת המזון וכל

71 וכל שלא הגיע לידי
72 מדה זו, להלחם עם
73 גופו מלחמה עצומה כזו
74 — עדיין לא הגיע לבחינת
75 וערך מלחמת היצר —
76 המלחמה עם היצר הרע,

6. פרק יב. 7. תהלים לד, טו. 8. ספרי על דברים ו, ה. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה צ"ל בכא"א ויום יום ידרשון כמשנ"ת אנה"ק ס"א". 10. בפרק מ"ב.

לחימתו כראוי בענינים של "ועשה טוב" דומה להיכשלותו של
הלז בענינים של "סור מרע". וכן בשאר מצות, — שבדי
לקיימן, נדרש ממנו להילחם — גם בכך הוא יכול למצוא
בעצמו שאין הוא לוחם מספיק ביצר הרע כפי שנדרש ממנו,

ובפרט בדבר שבממו, —

מצוות הקשורות לעניני

כספים, כמו עבודת

הצדקה — לתת צדקה

באופן של עבודה, לתת

צדקה יותר מאשר יש

ברצונו וברגילותו, ובהאי

גונא. — וכדומה, בהם

הוא יכול למצוא בעצמו,

שאין הוא לוחם מספיק

כפי שנדרש ממנו. ואפלו

בבחינת "סור מרע",

יכול כל איש משכיל

למצא בנפשו שאינו סר

לגמרי מהרע בכל מכל כל במקום שצריך למלחמה

עצומה כערך הנ"ל ואפי' פחות מערך הנ"ל כגון להפסיק

באמצע שיחה נאה או סיפור בנגות חבירו ואפי' גנאי

קטן וקל מאוד אף שהוא אמת ואפי' כדי לנקות עצמו

כנודע מהא דאר"ש לאביו רבינו הקדוש לאו אנא

כתבי' אלא יהודא חייטא כתיבי' וא"ל כלך מלה"ר [ע"ש]

בגמ' רפ"י דכ"ב]. וכה"ג כמה מילי דשכיחי טובא

ובפרט בענין לקדש עצמו כמותר לו שהוא מדאוריית'

קלה יותר מאשר נדרש מהלז — אין הוא יכול לעמוד במלחמה

זו, כגון להפסיק באמצע שיחה נאה, או — באמצע, ספור

בנגות חבירו, ואפלו גנאי קטן וקל מאד, אף שהוא אמת,

ואפלו — כשהוא מספר זאת כדי לנקות עצמו, — שלא

יאשימו אותו בגנאי זה, כנודע¹¹ מהא — ממה, דאמר רבי

שמעון לאביו רבינו הקדוש: — בקשר לגט מסובך שלא נכתב

כמו שצריך: "לא אנא כתביה, אלא יהודא חייטא כתביה",

— "לא אני כתבתי את הגט, כי"א יהודה חייטא" — באותו מקום

היה בכך משום גנאי לא כל"כך גדול, והוא השתמש בו כדי

לנקות את עצמו, ובכל זאת ואמר לו: — רבינו הקדוש לבנו רבי

שמעון: "כלך מלשון הרע" — "לך לך מלשון הרע", [עין שם

בגמרא ריש פירי דרבא בפתרא], — הרי שאפשר לו לאדם

למצוא בעצמו, שגם בענינים של "סור מרע", אין הוא מנהל

כראוי את המלחמה עם גופו ויצרו הרע, ובהאי גונא — ודומה

לכך, כמה מילי דשכיחי טובא. — דברים שכיחים רבים,

בעתים קרובות. הרי, שכל אחד יכול למצוא בעצמו, שאין הוא

לוחם מספיק לנצח את היצר הרע. ובפרט בענין לקדש עצמו

במתר לו, שהוא מדאורייתא¹², — שאדם מחוייב לקדש את

לוחם בתוקף כזה ביצרו הרע, בנוגע לתפילה בכוונה, כפי שעל
ה"קל שבקלים" ללחום ביצר הרע שלו; וכך גם בנוגע לענינים
אחרים עליהם מדובר להלן. וכן בענין ברכת המזון וכל
ברכות הנהנין והמצות — שתהיינה כולן, ככונה, — שלשם

כך נדרשות התאמצות

ומלחמה נגד היצר הרע,

ואין צריך לומר בנות

המצות לשמן. — לקיימן

לשם מצוה ולשמו של

הקב"ה, שלשם כך נדרשת

בוודאי התאמצות גדולה

ומלחמה עם היצר הרע,

וברור הדבר שהוא יכול

למצוא בעצמו, שעדיין

חסר בו בכוונה לשמה

כשהוא מקיים מצוות. וכן

— כשנדרש ממנו להילחם,

בענין עסק למוד

התורה, ללמוד תורה

יותר מחפצו ורצונו לפי

טבעו ורגילותו — כי, כדי

ללמוד עד כמה שרצוי לו

מצד טבע התמדתו, או

מצד רגילותו ללמוד

בהתמדה — אין עליו

להילחם כלל, כנזכר לעיל

בפרק ט"ו. אך, כדי ללמוד יותר מאשר טבעו ורגילותו — זה יכול

להיות רק, על-ידי מלחמה עצומה עם גופו, כי הלומד מעט

יותר מטיבעו — שעל כך עליו כבר להילחם — אבל, הרי זו

מלחמה קטנה, ואין לה ערך ודמיון עם מלחמת היצר

הבוער באש, — ב"קל שבקלים", כפי שלמדנו לעיל, דמקרי —

שנקרא, "רשע גמור" אם אינו מנצח יצרו, להיות נכנע

ונשבר מפני ה'. — הרי שמלחמתו ללמוד קצת יותר מכפי

טבעו ורגילותו — אינה דומה כלל למלחמתו הגדולה של הלז,

אלא אם כן הוא לומד הרבה יותר מאשר ברצונו, שלשם כך

עליו להיאבק במלחמה גדולה — יבדוק נא את עצמו, אם אכן

יש לו מלחמה כזו. ואף שאצל ה"קל שבקלים" המלחמה היא

בענינים של "סור מרע" — ואילו אצלו חסר ב"ועשה טוב" —

אומר על כך רבנו הזקן: ומה לי בבחינת "סור מרע", ומה

לי בבחינת "ועשה טוב" — הכל היא מצות המלך הקדוש

יחיד ומיוחד ברוך-הוא. — ההבדל שבין "סור מרע" ל"ועשה

טוב" הוא רק בנוגע לענינים של כוונות ומה שנובע מכך, אך

בעצם קיום המצוות — אין מצד המצווה, זה שציווה על

המצוות, שהוא יחיד ומיוחד, שום הבדל ביניהם. ממילא, אי

ליקוטי אמרים

ברכת הנהנין והמצות בכונה ואצ"ל כונת המצות
לשמן. וכן בענין עסק לימוד התורה ללמוד הרבה
יותר מחפצו ורצונו לפי טבעו ורגילותו ע"י מלחמה
עצומה עם גופו. כי הלומד מעט יותר מטבעו ה"ז
מלחמה קטנה ואין לה ערך ודמיון עם מלחמת היצר
הבוער כאש דמקרי רשע גמור אם אינו מנצח יצרו
להיות נכנע ונשבר מפני ה'. ומה לי בחי' סור מרע
ומה לי בחי' ועשה טוב הכל היא מצות המלך הקדוש
יחיד ומיוחד ב"ה. וכן בשאר מצות ובפרט בדבר
שבממו כמו עבודת הצדקה וכה"ג. ואפי' בבחי' סור
מרע יכול כל איש משכיל למצוא בנפשו שאינו סר
לגמרי מהרע בכל מכל כל במקום שצריך למלחמה
עצומה כערך הנ"ל ואפי' פחות מערך הנ"ל כגון להפסיק
באמצע שיחה נאה או סיפור בנגות חבירו ואפי' גנאי
קטן וקל מאוד אף שהוא אמת ואפי' כדי לנקות עצמו
כנודע מהא דאר"ש לאביו רבינו הקדוש לאו אנא
כתבי' אלא יהודא חייטא כתיבי' וא"ל כלך מלה"ר [ע"ש]
בגמ' רפ"י דכ"ב]. וכה"ג כמה מילי דשכיחי טובא
ובפרט בענין לקדש עצמו כמותר לו שהוא מדאוריית'

11. על הלשון "בכל מכל כל" העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל בדא"פ: כי צ"ל שלימות (ל' כל) העבודה בכל הג' הקווין (האבות) [וכהדוגמא שמביא בזה תומ"י: נאה, גנות, אמת] וכמרז"ל באבות (ב"ב יז, א) ושנק' כן מפני שבחי' צ"ל בכא"א (תו"א ר"פ וארא) - שמשכרם בכל כו' נדע עבודתם בכל כו' שלמות (עיי"ש בחדא"ג ועוד) - ואצלו חסר זה עכ"פ בא' מהנ"ל". 12. בבא בתרא קסד, ב. 13. ראה לעיל סוף פרק כז.

למה? כמה שאינו נלחם ומתגבר על יצרו בערך ובחינת
מלחמה עצומה הנזכרת לעיל – הנדרשת מה"קל שבקלים".
אשמתו של היודע ספר היא איפוא גדולה בהרבה, מאשמת קל
שבקלים מיושבי קרנות, הרחוקים מה' ותורתו. ואין
אשמתם גדולה כל-כך
כמה שאינם פוכשים
יצרם הנוצר כאש
להבה, – ואינם שולטים
ביצר הרע שלהם, מפני
פחד ה' המבין ומביט אל
כל מעשיהם, – אין
אשמתם גדולה כל כך,
הקרב אל¹⁹ ה' ואל
תורתו ועבודתו, וכמו
שאמרנו ר"ל גבי אחר: –
לגבי אלשע בן אביו²⁰,
המכונה "אחר", "שידע
בכבודי וכו'". – בכבוד
ה', ובכל זאת חטא – הרי

אשמתו גדולה יותר, ולכן אמרו ר"ל על עמי הארץ²¹:
"שדונות נעשו להם בשגגות": – כאילו חטאו מתוך שגגה, יען
שאין הם יודעים חומרתם של חטאים. ואילו בתלמיד חכם, הדבר
הפוך, ש"שגגת תלמוד עולה ודון"²², שגם אם הוא נכשל בחטא
מפני שלא למד מספיק – נחשב לו הדבר בחומרה כאילו חטא
במוד. הרי, בכך שאין הוא מתחזק למשול ביצר הרע – הוא גרוע
מה"קל שבקלים". חשבון זה יעזור לו לקיים מאמר חכמינו ז"ל
"דהוי שפל רוח בפני כל האדם", ועלי-דיכך יגיע גם ל"לב נשבר",
שיביא לשבירת רוח ה"סטרא אחרא" – ויאיר לו אור הנשמה,
כפי שהוסבר בפרק כ"ט.

עצמו ולהימנע מלעשות גם דברים המותרים, כמו שכתוב¹⁴:
"קרשים תהיו וגו'", "והתקדשתם וגו'"¹⁵; – ובכל זאת, הוא
מוצא בעצמו, שאין הוא מקיים מצוה זו בשלימותה, כשנדרשת
ממנו מלחמה עצומה, וגם, דברי סופרים – דברים שחכמים

קבעו אותם, המורים
מדברי תורה¹⁶ וכו'. –

שגם לפי הדיעה ש"קדש
עצמך במותר לך" הוא
מדברנן – הרי דינים
שקבעו רבנן, חמורים
מדיני התורה. אלא שכל
אלו וכו' צא בהן, הן
מעונות שהאדם דש בעקביו וגם נעשו כהיתר מחמת
שעבר ושנה וכו'. אבל באמת אם הוא יודע ספר
ומחזיק בתורת ה' וקרבת אל' יחפץ גדול עונו מנשוא
ואשמתו גדלה בכפלי כפליים כמה שאינו נלחם
ומתגבר על יצרו בערך ובחי' מלחמה עצומה הנ"ל
מאשמת קל שבקלים מיושבי קרנות הרחוקים מה'
ותורתו ואין אשמתם גדולה כ"כ כמה שאינם כובשים
יצרם הנוצר כאש להבה מפני פחד ה' המבין ומביט אל
כל מעשיהם כאשמת כל הקרב הקרב אל ה' ואל תורתו
ועבודתו וכמ שארז"ל גבי אחר שידע בכבודי וכו' ולכן
ארו"ל על ע"ה שדונות נעשו להם כשגגות:

אדם עבירה ושנה בה... נעשית לו כהיתר" – משום שאינו חש,
שהוא חוטא במשהו. בהתאם לאמור, הרי שאין הוא טוב יותר
מאשר ה"קל שבקלים", כי כשם שהלז אינו מתאבק לנצח
במלחמתו הוא, כך גם הוא אינו מנהל מלחמה, כדי לעמוד
בנסיגות שלו. ברם, חכמינו ז"ל הרי אומרים "דהוי שפל רוח
פני כל אדם", אפילו בפני ה"קל שבקלים" – אם-כן כמה הוא
גרוע מה"קל שבקלים"? – אומר על כך רבנו הזקן: אבל באמת,
אם הוא – אותו אדם שעושה את החשבון, יודע ספר, – יודע
ללמוד תורה, ומחזיק בתורת ה', וקרבת אל' יחפץ –
גדול עונו מנשוא, ואשמתו גדלה בכפלי כפליים – וכל כך

יום רביעי ה' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 78, פרק לא והנה... עד עמ' מ, דעלמא.

הבהמית, כפי שנדרש ממנו: ובכך – הוא גרוע מה"קל שבקלים" שאינו
לוחם כנגד יצרו הרע ונכשל בעבירות; עלי-דיכך יהיה בידו לקיים
באמת מאמר חכמינו ז"ל "דהוי שפל רוח בפני כל האדם". בפרק לא,
אותו אנו מתחילים ללמוד,
יסביר שאף אם עשוי להיות
שכאשר יתעמק בכל האמור
במשך שעה ארוכה, יפול
בעצבות גדולה – בכל זאת,
אל יפחד מכך.

והנה, אף אם כשיאריך
הרבה להעמיק בענינים הנזכרים לעיל בשעה ושתים,
להיות בנמיכת רוח ולב נשבר, יבא לידי עצבות גדולה –

פרק לא. בפרק כ"ט דן רבנו הזקן באדם שאין אור נשמתו נקלט
בגופו; ואף שבשכלו הוא מבין ומתעמק בגדולתו של הקב"ה, אין
בבוחו לשלוט בחומרות הגוף. העצה לכך – מובאת באותו פרק –

לעשות חשבונות שיביאו
אותו ל"לב נשבר", שעלי-די
כך הוא שובר את רוח
ה"סטרא אחרא", המגביה
עצמה ופועלת להסתיר על
אור הקדושה של נפשו
האלקית. לאחר שהוכיח רבנו

הזקן, באותו פרק, חשבונות שונים, שבידם להביאו ל"לב נשבר", יעץ,
בפרק ל', שגם יתבונן בעובדה, שבענינים שונים אין הוא נאבק בנפשו

14. ויקרא יט, ב. 15. ויקרא כ, ז. 16. סנהדרין פ"א מ"ג. 17. עבודה זרה יח, א. 18. יומא פו, ב. 19. לשון הפסוק במדבר יז, כח.
20. חגיגה טו, א. ראה הגהות הבי"ח שם. 21. בבא מציעא לג, ב. 22. אבות פרק ד משנה יג.

במי שדומה לו. וְעַל זֶה - על העצבות הנובעת מחשבונות
מעמדו ומצבו הרוחני, נֶאֱמָר⁵: "כָּבֵל עֶצֶב יְהִי מוֹתֵר",
וְהִיתָרוֹן הִיא הַשְׂמִיחָה הַבָּאָה אַחֵר הָעֶצֶב, כְּדִלְקָמֶן. - כיצד
יגיע לשמחה אחרי העצב. אַךְ בָּאֵמֶת, אֵין לֵב נִשְׁכָּר וּמִרְיוֹת
הַנֶּפֶשׁ - עַל רַחוּקָה
מְאוֹר פָּנֵי ה'
וְהַתְּלַבְּשׁוּתָהּ בְּסִטְרָא
אַחֲרָא - נִקְרָאִים בְּשֵׁם
"עֶצְבוֹת" כָּלֵל בְּלִשׁוֹן
הַקֹּדֶשׁ, - משמעות המלה
"עצבות" בלשון הקודש
היא "כיווץ", כמו "מודה
עוצבת", שהוא מכווץ
ונפול ברוחו, ואין בו חיות
כלל. כִּי עֶצְבוֹת הִיא
שְׁלֵב מְטַמְּסִים כְּאֵבָן
וְאֵין חַיּוֹת בְּלֵבּוֹ, אֲבָל
מִרְיוֹת וְלֵב נִשְׁכָּר,
אֲדָרְבָּה, הֲרִי יֵשׁ חַיּוֹת
בְּלֵבּוֹ לְהַתְּפַעֵל
וּלְהַתְּמַרְמֵר, רַק שֶׁהִיא
חַיּוֹת - הַנוֹבֶעֶת, מִבְּחִינַת
גְּבוּרֹת קְדוּשָׁתָהּ, - ולכן
היא באופן של מרירות,
ואילו וְהַשְׂמִיחָה מִבְּחִינַת
חֲסִידִים, - של קדושה. כִּי
הֵלֶב כָּלֵל מִשְׁתִּיחָה. -
משתי המדות, גבורות
וחסידים. על כל פנים, הרי שברון לבו ומרירותו (עם חיות), אינם
נובעים מקליפה, כִּי־אם מקדושה, מגבורות של קדושה. וְהֵנָּה,
לְעֵתִים צָרִיד לְעוֹרֵר בְּחִינַת גְּבוּרֹת הַקְּדוּשָׁתָהּ כְּדִי לְהַתְּמַרְמֵר
הַדִּינִים, שֶׁהֵם - הַדִּינִים, בְּחִינַת נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית וַיִּצָּר הָרַע
בְּשִׁשׁוּלֵם - היצר הרע, חֲסִידוֹשָׁלוֹם עַל הָאֵדָם, - שהרי זה ענין
של דינים, כִּי אֵין הַדִּינִים נִמְתָּקִין - נֶהֱפָכִים ל"טוב" ול"חסד",
אֲלָא בְּשִׁרְשָׁן. - כש"ממשיכים" אל תוך הדינים - משורשם,
מגבורות דקדושה; שכן, בשורשם, גם הדינים והגבורות של
הנפש הבהמית והיצר הרע, אינם ענין של רע, אלא גבורות של
קדושה, שעל ידי ריבוי השתלשלות וצמצומים נובעים מהם
גבורות ודינים של היפך הקדושה והטוב - ולכן נֶהֱפָכִים הֵם,
בְּכוּחוֹ שֶׁל שׁוֹרֶשׁם, מ"רע" - לקדושה ולטוב. וְלָכֵן אֲמָרוּ
רַ"ל: "לְעוֹלָם יִרְגִּזוּ אֲדָם יִצָּר הַטּוֹב", - על היצר הרע,

ויהודי הרי צריך להיות בשמחה, ולא בעצבות, לֹא יָחוּשׁ. -
לכן, שהוא נתון בעצבות. וְאֵף שֶׁעֶצְבוֹת הִיא מִצַּד קְלִפַּת נִגְהָ,
וְלֹא מִצַּד הַקְּדוּשָׁה, כִּי בִצַּד הַקְּדוּשָׁה כְּתִיב: "עוֹ וְחִדּוּהָ
בְּמִקְוָמוֹ", וְ"אֵין הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה אֲלָא מִתּוֹךְ שְׂמִיחָה", -
כשיהודי נמצא במצב של
שמחה; וְכֵן לְדַבֵּר הֵלֶכָה
וְכוּ", - שעליו ללמוד
דיני התורה מתוך שמחה;
אֲלָא שֶׁאֵם הָעֶצְבוֹת הִיא
מִמְּלֵי דְשִׂמְיָא, - מחמת
מצבו הרוחני שאינו כפי
שצריך להיות - הִיא -
העצבות נובעת אז,
מִבְּחִינַת 'טוב' שֶׁבְּנִגְהָ -
כפי שלמדנו בפרק
הראשון, שבקליפת "נוגה"
יש גם טוב וגם רע, לכן
העצבות מענינים גשמיים
נובעת מזה"רע" שבקליפת
נוגה, ואילו העצבות
מענינים רוחניים נובעת
מזה"טוב" שבקליפת נוגה.
ברם, גם ה"טוב" שב"נוגה"
אף הוא קליפה ולא
קדושה. וְלָכֵן כְּתִב
הָאֲרִי וְ"ל, שֶׁאֶפְלוֹ
דָּאֲנָת הָעוֹנוֹת אֵינָה
רְאוּיָה בִּיָּאִם בְּשַׁעַת
הַדּוּר, וְלֹא בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה וְתִלְמוּד תּוֹרָה, שֶׁצָּרִיד לְהִיטֵר
בְּשִׂמְחָה שֶׁמִּצַּד הַקְּדוּשָׁה דְּקָא] - לשון כ"ק רבינו: "ולא של
ההוללות וכיו"ב". הרי, שגם העצבות מענינים רוחניים, נובעת
מקליפת נוגה. אִם־כֵּן מדוע עליו להשתדל להגיע לעצבות
הנובעת מהקליפה: אֲפִּי־עַל־פִּי־כֵן הֲרִי כִּי הִיא הַמְּדָה, - כך
הוא הַנוֹהָג, לְאֲכַפֵּיָא לְסִטְרָא־אַחֲרָא בְּמִינָה וְדוֹגְמָתָה, -
לכפות את ה"סטרא אחרא" בדברים שהם בדומה אליה, שביטל
ה"סטרא אחרא", המשתדלת להסתיר על אור הקדושה של
נפשו האלקית, צריכה להיות בדבר שגם הוא בא מזה"סטרא
אחרא", אלא מזה"טוב" שבה, וזוהי העצבות ממצבו בענינים
הרוחניים. בְּמִאֲמָר רַ"ל: "מִינָה וְכִיָּה אֲבָא לְשִׁדְיָה בִּיה
נִרְנָא", - מזהיר עצמו לוקחים את ה"יד" לגרון לכרות בו את
היער. או כביטוי רבותינו ד"ל: "וְפָנֵעַ בּוֹ בִּיּוֹצָא בּוֹ". - נתקל

1. דברי הימים א טז, כז. 2. שבת ל, ב. 3. סנהדרין לט, ב. 4. שבת קכא, ב. 5. משלי יד, כג. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן, כיון שבאמת אי"ו עצבות כו', א"כ מהו כתבו: כך היא המדה וכו', האם מסביר דיעה דהיפך האמת? - וי"ל בדא"פ: סדר התוצאות מהתבוננות הנ"ל (דגרוע מקשב"ק וכו') - שפלות ובטול ונכזה בעיני עצמו בתכלית, העדר המציאות והחיות (עצבות), אלא שאין זה נמשך (באם התבוננותו כדבעי), כי תומ"י מתמרמר איך זה נפל כ"כ וכו' - ועל אותה הרגע דהעדר החיות מסביר, דכך היא המדה כו' דאפילו על הרגע "לא יחוש". - עפ"י יומתק ג"כ כתבו (לאח"י שביאר, שאין זה עצבות ואדרבה, בכ"ז ממשין) דע"י מהפך העצב דמילי דעלמא וק"ל. ועייג"כ לעיל רפכ"ו: העצב מצ"ע אין בו מעלה כו' העצב האמתי כו' במר נפשו כו". 7. ברכות ה, א.

- 1 של על עבודת הנפש האלקית להיות מפעם לפעם בהלך רוח של
2 רוגז וגבורה. כדי להמתק עלידידיז את הדינים של הנפש
3 הבהמית והיצר הרע. אלא, הביטוי "לעולם" בהקשר לענינו,
4 אינו במובן שתמיד עליו לעסוק בצורה זו של עבודה. כי בכלל
5 הרי על עבודתו להיות
6 בשמחה, אלא הכוונה
7 היא: כל פעם, כל זמן
8 שעליו להזדקק לכך -
9 וכפי שיוסבר להלן: והנה,
10 בבל עת שרואה בנפשו
11 שצריך לקבץ - כגון,
12 בשעה שהנפש הבהמית
13 מגביהה את עצמה
14 להסתיר על אור הקדושה של הנפש האלקית ועקב כך האדם
15 הוא במצב של "טמטום הלב" - על עבודתו להיות אז מתוך
16 "הרגוזה" וגבורה. אך שעת הפשר, שהיא שעת המיתקת
17 וראויה לקבץ לרב בני אדם, היא בשעה שהוא עצב
- 18 בלאו הכי ממלי דעלמא, - כשהוא בין כך עצוב מעניני
19 העולם, או כך בלי שום סבה, - שלא בגלל עניניו הגשמיים,
20 אלא הוא עצוב מבלי שהוא עצמו יודע את הסיבה לכך, אז
21 היא שעת הפשר להפוך העצב להיות מ"מרי דחשכנא"
22 הנזכר לעיל, - להיות
23 מבעלי החשבונות,
24 לעשות חשבון נפשו
25 ממעמדו ומצבו הרוחני,
26 ולקבץ ממנו
27 "לעולם רגיו וכו'",
28 כנזכר לעיל, -
29 להשתמש בקו המרירות
30 והרגוזה, ובה יפטר
31 מהעצבות שמומלי דעלמא, - בכך, יפטר מהעצבות הנובעת
32 מהענינים הגשמיים, כשיעשה חשבון נפשו ויגיע למרירות בגלל
33 עניניו הרוחניים - יפטר מהעצבות שהיה נתון בה בתחילה
34 מחמת עניניו הגשמיים.

ליקוטי אמרים

יום חמישי ו' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מ, ואח"כ יבא לירי שמחה... עד עמ' מ, דכל עלמין.

- 35 ואחר כך - אחרי שיבא למרירות ולב נשבר עלידי חשבון
36 נפשו, יבא לירי שמחה אמיתית. והנה, שזאת ישיב אל לבו
37 - שכן יענה ללבו, לנחמו בקבלים, אחר הדברים והאמת
38 האלה הנזכרים לעיל, -
39 שהשתכנע במצבו הנחות.
40 כיצד, אפוא, הוא יכול
41 במצב כזה, לנחם את
42 עצמו? - לאמר ללבו: -
43 שיתבונן: אמת הוא בן
44 בלי ספק, שאני רחוק
45 מאד מה' בתכלית, עם נפש החיונית שבו אבל מ"מ יש בקרבי חלק ה'
46 ומשקן ומתעב בו, אך כל זה הוא אני לבדי הוא הגוף
47 כל זה הוא אני לבדי, עם ניצוץ אלקות ממש המלוכש בה להחיותה רק שהיא
48 הוא הגוף עם נפש בבחי' גלות וא"כ אדרבה כל מה שאני בתכלי' הריחוק
49 החיונית שבו, - הנפש
50 הבהמית המחיה את הגוף.
- 35 ואחר כך - אחרי שיבא למרירות ולב נשבר עלידי חשבון
36 נפשו, יבא לירי שמחה אמיתית. והנה, שזאת ישיב אל לבו
37 - שכן יענה ללבו, לנחמו בקבלים, אחר הדברים והאמת
38 האלה הנזכרים לעיל, -
39 שהשתכנע במצבו הנחות.
40 כיצד, אפוא, הוא יכול
41 במצב כזה, לנחם את
42 עצמו? - לאמר ללבו: -
43 שיתבונן: אמת הוא בן
44 בלי ספק, שאני רחוק
45 מאד מה' בתכלית, עם נפש החיונית שבו אבל מ"מ יש בקרבי חלק ה'
46 ומשקן ומתעב בו, אך כל זה הוא אני לבדי הוא הגוף
47 כל זה הוא אני לבדי, עם ניצוץ אלקות ממש המלוכש בה להחיותה רק שהיא
48 הוא הגוף עם נפש בבחי' גלות וא"כ אדרבה כל מה שאני בתכלי' הריחוק
49 החיונית שבו, - הנפש
50 הבהמית המחיה את הגוף.

ליקוטי אמרים

ואח"כ יבא

לירי שמחה אמיתית דהיינו שזאת ישיב אל לבו לנחמו
בכפליים אחר הדברי' והאמת האלה הנ"ל לאמר ללבו
אמת הוא בן בלי ספק שאני רחוק מאד מה' בתכלית
ומשוקן ומתעב בו' אך כל זה הוא אני לבדי הוא הגוף
עם נפש החיונית שבו אבל מ"מ יש בקרבי חלק ה'
ממש שישנו אפי' בקל שבקלים שהיא נפש האלהית
עם ניצוץ אלקות ממש המלוכש בה להחיותה רק שהיא
בבחי' גלות וא"כ אדרבה כל מה שאני בתכלי' הריחוק
מה' והתיעוב ושיקוץ הרי נפש האלהית שבי בגלות
גדול יותר והרחמנות עליה גדולה מאד ולזה אשים כל

8. מה שהוא אומר, כשהאדם הוא בין כה בעצבות מעניניו הגשמיים - הוא שעת הכושר למרירות ממצבו הרוחני - הכוונה בפשטות, שבהיותו בין כה בעצבות, לא ימעט, במרירותו, את עבודתו בשמחה, לכן היא שעת הכושר לעבודה זו; ברם, ממה שהוא אומר שזו "שעת הכושר" משמע שלעבודת המרירות עצמה יש בכך משום מעלה מה שהוא נתון בעצבות בגלל עניניו הגשמיים?! אלא, האמת היא אכן כך: שכן, כשהנפש נמצאת בתנועה של שמחה קשה ביותר לעורר בתוכה תנועה הפכית של מרירות; ואילו, כשהנפש הבהמית נתונה בין כה במצב של עצבות, קל יותר לנפש האלקית להגיע למרירות. כמו שמוסבר (במקרה הפוך) מאמר חז"ל (פסחים קט, א): בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר... ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביין", שלכאורה על שמחת החג להיות שמחה של מצוה, "וישמחו בך ישראל", כיצד, אפוא, באה שמחה-קדושה זו מבשר ויין גשמיים?! - אלא, ההסבר הוא: כדי שהנפש האלקית תהיה בתנועה של שמחה - צריכה גם הנפש הבהמית להיות בשמחה, כי אם הנפש הבהמית תהיה בתנועה של עצבות - קשה לעורר שמחה בנפש האלקית (יען שהיא לבושה בנפש הבהמית); ולכן, כשהנפש הבהמית בשמחה על-ידי בשר ויין, קל יותר להמשיך שמחה גם בנפש האלקית. כך גם בענין זה: בשעה שהוא נתון בין כה במצב של עצבות מעניניו הגשמיים, קל יותר להגיע למרירות מעניניו הרוחניים.

– עבודה זו, להוציא את הנשמה מגלותה בגוף ולהחזירה
לייחודה עם הקב"ה עלידי תורה ומצוות בכלל ועלידי תפילה
בפרט, היא בחינת "תשובה ומעשים טובים"¹⁰, – שכן,
לכאורה "תשובה" ו"מעשים טובים" הם שני ענינים שונים:
"תשובה" באה כדי לתקן
ולהיטיב את העבר הלא-
טוב, ואילו "מעשים
טובים", הם קיום המצוות
וענינים טובים הנעשים
עתה, ואין להם שום
שייכות ל"עבר" – כיצד,
איפוא, מקשרים את
שניהם כאילו הם דבר
אחד: תשובה ומעשים
טובים? (כלשון חכמינו
ז"ל: "יפה שעה אחת
בתשובה ומעשים טובים"). אלא, כפי שמוסבר כאן, שהמעשים
הטובים צריכים להיעשות מתוך הכוונה האמורה – יובן הדבר:
ש"הן מעשים טובים שעושה כדי להשיב – את הנפש, שהיא
"חלק ה'" – להקב"ה, למקורא ושרשא דכל עלמין. – שהוא
מקור ושורש כל העולמות. הרי, שמעשים טובים אלה קשורים
בהחזרת הנפש למקורה ושורשה, שזה ענין ה"תשובה".

עליה גדולה מאד, ולכן, אשים כל מנמתי וחפצי
להוציא ולתעלותה מגלות זה, להשיבה אל בית אביה
כנעוריה, – כלומר: לשורשה, כמו שהיתה קדם שנתלבשה
בגופי, שהיתה – אז, נכללת באורו ותכנה עמו
בתכלית, וגם עתה כן
תהא כלולה ומיוחדת בו
ותכנה, – וזה יהיה, 1
כשאשים כל מנמתי, 2
בתורה ומצות, להלביש 3
בן – בתורה ובמצות, 4
כל עשר בחינותיה – 5
שכל עשרת בחינות 6
ובחזות הנפש יהיו 7
מלוכשים בתורה ומצוות, 8
שה"שכל" יהיה "לבוש" 9
בהבנת התורה, וה"מדות" 16
– בקיום המצוות במעשה ודיבור באותו אופן כמו שלבושות
בהן מדות אהבת ה' ויראת ה' וכו', כנזכר לעיל, ובפרט
במצות תפלה – בה מושגת במיוחד המנוחה להוציא את הנפש
האלקית מגלותה ולקשרה לשורשה באלקות – על ידי: לצעק
– שהנפש תצעק בשעת התפילה, אל ה' בצד לה מגלותה
בגופי המשקן, להוציאה ממסגרה ולדבקה בו ותכנה. וזו

ליקוטי אמרים

מגמתי וחפצי להוציא ולתעלותה מגלות זה להשיבה
אל בית אביה כנעורי' קודם שנתלבשה בגופי שהיתה
נכללת באורו ית' ומיוחדת עמו בתכלית וגם עתה כן
תהא כלולה ומיוחדת בו ית' כשאשים כל מגמתי בתור'
ומצות להלביש בהן כל עשר בחינותיה כנ"ל ובפרט
במצות תפלה לצעוק אל ה' בצד לה מגלותה בגופי
המשוקן להוציאה ממסגרה ולדבקה בו ית' וזו היא בחי'
תשובה ומעשים טובים שהן מעשים טובים שעושה
כדי להשיב חלק ה' למקורא ושרשא דכל עלמין.

17 – בקיום המצוות במעשה ודיבור באותו אופן כמו שלבושות
18 בהן מדות אהבת ה' ויראת ה' וכו', כנזכר לעיל, ובפרט
19 במצות תפלה – בה מושגת במיוחד המנוחה להוציא את הנפש
20 האלקית מגלותה ולקשרה לשורשה באלקות – על ידי: לצעק
21 – שהנפש תצעק בשעת התפילה, אל ה' בצד לה מגלותה
22 בגופי המשקן, להוציאה ממסגרה ולדבקה בו ותכנה. וזו

יום שישי ז' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מ, וזאת תהי' עבודתו... עד עמ' 80, לפניכם ה' וגו'.

ומפרכות, ומגול באשפה, – ומאותו מצב ויצא לחפשי אל
בית אביו המלך. – וניתנה לו האפשרות לחזור לבית אביו
המלכותי – הרי זו השמחה הגדולה ביותר; כן תהא שמחתו של
בן ישראל, בעבודת התורה והמצוות, כי על ידי כך, הוא מוציא
את הנפש, שהיא בן מלך,
מגלותה בגוף ובעניני
הנחותים, ומחזיר אותה
לשורשה – מלכו של
עולם. ואף שהגוף עומד
– עדיין, בשקוצו
ותעובו, וכמו שכתוב
בדבר הנקרא "משכא
דחויא", – שהגוף נקרא
"משכא דחויא" – "עור
הנחש" ("נחש" הכוונה
לשלוש הקליפות הטמאות
לגמרי, וגופו של יהודי שמקליפת "נוגה", נקרא לכן, "משכא
דחויא" – "עור הנחש"¹³. כי מהותה ועצמותה של הנפש
הבהמית לא נחפך לטוב לכלל בקדשה – שכן, המצוות
והמעשים הטובים משפיעים רק על לבושי הנפש הבהמית שעל-

וזאת תהיה עבודתו כל ימיו בשמחה רבה, היא שמחת
הנפש בצאתה מהגוף המתעב, ושבה אל בית אביה
כנעוריה, – לשורשה, כמו שהיתה בתחילה, השבה זו
מתבצעת בשעת התורה והעבודה, – כשהוא לומד תורה
ועוסק בעבודת ה', חזרת
הנפש לייחודה בשורשה

ליקוטי אמרים

וזאת תהיה עבודתו כל ימיו בשמחה רבה היא שמחת
הנפש בצאתה מהגוף המתעב ושבה אל בית אביה
כנעוריה בשעת התורה והעבודה וכמארו"ל להיות כל
ימיו בתשובה ואין לך שמחה גדולה כצאת מהגלות
והשביה כמשל בן מלך שהיה בשביה וטוחן בבית
האסורים ומנוול באשפה ויצא לחפשי אל בית אביו
המלך ואף שהגוף עומד בשיקוצו ותיעובו וכמ"ש
בוהר דנקרא משכא דחויא כי מהותה ועצמותה של
הנפש הבהמית לא נחפך לטוב ליכלל בקדושה מ"מ

כמו שהייתה לפני
שהתלבשה בגוף.
ובמאמר ר"ל¹¹: להיות
כל ימיו בתשובה. –
לשון כ"ק רבינו:
"דלכאורה אינו מובן –
לאחר שעשה תשובה –
על מה שוב יעשה
תשובה?" – אלא הכוונה
היא, שתמיד יעסוק
בתורה ובעבודה, לגרום להשבת הנפש למקורה ושורשה, שזה
ענין התשובה. ואין לך שמחה גדולה כצאת מהגלות
והשביה, כמשל בן מלך שהיה בשביה וטוחן בבית
האסורים¹² – מאסר קשה בו הוא נדרש לעסוק בעבודות קשות

9. פרק ד. 10. אבות ד, יז. 11. ראה שבת קנג, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה שופטים טז, כא. ורשב"ם שמות יא, ה".
13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמבואר הענין בארוכה בד"ה ותפקחנה - להצ"צ - ס' החקירה ע' 136".

מיציאת נשמותיהם מטומאת מצרים ברוחניות; ומאחר
שיציאתם ממצרים, היתה כך שנפשם האלקית השתחררה בכוח
מן ה"רע" של טומאת וקליפת מצרים שנדבקה בהן (שכן,
מבחינת גופם ונפשם הבהמית, נשארו עדיין בהם קליפת
וטומאת מצרים) – לכן גם

בגשמיות היתה גאולתם
בצורה של בריחה –
ובלשון ה"תניא": **מִפְּנֵי
שְׁהָרַע שֶׁבְּנַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל**
– מבחינת גופם ונפשם
הבהמית, עדיין הִיָּה
בְּתַקְפּוֹ בְּחִלְלֵי הַשְּׂמָאִלִּי,
– שבלב, מקומה של
הנפש הבהמית ושל היצר
הרע¹⁵, **כִּי לֹא פִּסְקָה
וְהָמָּתָם עַד מִתַּן תּוֹרָה,**
רַק מִנְּמָתָם וְחִפְצָם
הָיְתָה לְצֵאת נַפְשָׁם
הָאֱלֹהִית מִגְּלוֹת
הַסְּטְרָא־אֲחָרָא, הִיא
טְמֵאת מִצְרִים, וְלִדְבָקָה

בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכִדְכָתִיב¹⁶: "ה' עָזַר וּמָעֻזַּי וּמִנּוּסִי בְּיוֹם צָרָה
וְגו'"; – "מנוסי" – לשון "בריחה", כלומר: ישנה צורת עבודה
של בריחה אל ה', **"מִשְׁנֵנִי וּמִנּוּסִי וְגו'";¹⁷ "וְהוּא מִנּוּסִי לִי**
וְגו'";¹⁸ – הרי, כשם שברוחניות ברחה הנפש האלקית מזה"רע",
לכן כך היה גם בגשמיות, שהגאולה באה באופן של "כי ברח
העם". **וְלָכֵן, לְעֵתִיד,** – בגאולה העתידה, **בְּשִׁיעָבִיר ה' רוּחַ**
הַטְּמָאָה מִן הָאָרֶץ, – וממילא לא תהיה ברוחניות צורה זו
של בריחה מן ה"רע", כי הרע יתבטל לגמרי, לכן גם בגשמיות
לא תהיה הגאולה בצורה של "בריחה", שלכן – **כְּתִיב¹⁹:**
"וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכּוּ, כִּי הִלַּךְ לְפָנֶיכֶם ה' וְגו'".
– אך, היציאה ממצרים היתה בצורה של מנוסה, וכך גם
בעבודה הרוחנית של יהודי, שאף שהגוף נשאר עדיין בנחיתותו,
יציאת בכל זאת הנפש האלקית מגלותו בגוף ובנפש הבהמית,
על-ידי מצוות ומעשים טובים, שזוהי בחינת יציאת מצרים.

ידם נעשית מצוה גשמית. ואילו מהותה ועצמותה של הנפש
הבהמית, כלומר: כוחותיה, אינם נהפכים על ידי כך ל"טוב",
כיצד, איפוא, הוא יכול להיות בשמחה גדולה, בשעה שהוא
יודע שמבחינת גופו ונפשו הבהמית הוא נשאר עדיין באותו מצב

נחות?! – **מִכָּל־מָקוֹם,**
תִּיקַר נַפְשׁוֹ בְּעֵינָיו,
לְשִׂמְחָה בְּשִׂמְחָתָהּ –
שמחת הנפש, ביציאתה
מגלות הגוף, והתאחדותה
מחדש באלקות על-ידי
תורה ועבודה, יותר
מִהֲגוֹף הַנְּבִיחָה, – שהנפש
תהיה יקרה בעיניו
לשמוח בשמחתה –
מאשר גופו הנבזה, **שֶׁלֹּא**
לְעֵרֶב וּלְכַלְכֵּל שְׂמִיחָה
הַנֶּפֶשׁ בְּעֵצְבוֹן הַגּוֹף. –
שמבלי הבט שמבחינת
הגוף קיימת סיבה להיות
בעצבות, יהיה בכל זאת
בשמחה מבחינת הנפש,

שיקרה בעיניו בהרבה. **וְהִנֵּה, בְּחִינָה זו –** אופן זה של עבודה,
שהנפש האלקית מנתקת עצמה מגלות הגוף והנפש הבהמית,
על-ידי מצוות ומעשים טובים, למרות שהגוף נשאר בנחיתותו,
הִיא בְּחִינַת יִצְיָאת מִצְרִים, שְׁנֶאֱמַר בָּהּ¹⁴: "כִּי בָרַח הָעָם,"
– שעם ישראל יצא ממצרים בצורה של בריחה. **דְּלִבְאֹרָה הוּא**
תְּמוּנָה, לְמַה הָיְתָה כּוֹזָת, – "לברוח" ממצרים, **וְכִי אֵלֹ אֱמָרוּ**
לְפָרְעָה לְשַׁלְּחֵם חֲפְשֵׁי לְעוֹלָם, לֹא הָיָה מְכַרְח לְשַׁלְּחֵם? –
אחרי עשר המכות שניתכו עליו, היה פרעה נאלץ בין כה
לשלחם, אם-כן מדוע זה היה צריך להיות בצורה של ערמה,
לומר לו שיוצאים לשלושה ימים בלבד, ולאחר מכן לברוח? **אֵלָּא**
– כי כל דבר הנעשה אצל בני ישראל בגשמיות – מקורו מאותו
דבר כפי שהוא ברוחניות. בני ישראל היו בגשמיות בגלות
מצרים, מחמת שברוחניות היו נשמותיהם בגלות הקליפה
והטומאה של מצרים; ויציאתם ממצרים בגשמיות נבעה

יום שבת קודש ח' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 80, ולהיות בחי' תשובה... עד עמ' מא, משמחי לב:

ל"תשובה" זו, תהיה
בתוספת אורה ושמחה
– הרי זה כאשר ישיב אל
לבו דעת ותבונה –
כשיתבונן בלבו, בדעת
ובתבונה, לְהִנָּחֵם – את
הלב, מִעֵצְבוֹנוֹ וְיִגְנוֹנוֹ, –

ליקוטי אמרים

ולהיות בחי' תשובה זו ביתר

שאת ויתר עז מעומקא דלבא וגם שמחת הנפש תהיה
בתוספת אורה ושמחה כאשר ישיב אל לבו דעת
ותבונה לנחמו מעצבונו ויגונו לאמר כנ"ל הן אמת כו'

וְלִהְיוֹת בְּחִינַת תְּשׁוּבָה
זו – השבת הנפש
לשורשה על-ידי תורה
ומצוות, **בִּיתֵּר שֶׁאֵת וִיתֵּר¹⁴**
עַז מְעִמָּקָא דְּלִבָּא, –
מעומק הלב, וְגַם שְׂמִיחָה¹⁵
הנפש – המתלווה¹⁷

14. שמות יד, ה. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מתורץ ג"כ זה שלא עיכבן אפילו כהרף עין כו'". 16. ירמ' טז, יט. 17. ירמ' טז, יט. 18. פיוט אדון עולם. 19. ישעי' נב, יב.

תהיה כל מנמתי כל ימי חלדי – כל משך ימי חי, לכל בהן
 – להכניס במחשבה, דיבור ומעשה של תורה, חיי רוחי ונפשי,
 וכמו שקתוב²¹: "אליך ה' נפשי אשא", דהנהג²² לקשר
 מחשבותי ודיבורי כמחשבותי ודיבורי ותברך, והן הן גופי
 הלבבות הערובות
 לפנינו, – הלכות התורה,
 הן הן מחשבות ודיבור
 של הקב"ה, ועל-ידי
 הדיבור וההרהור בהלכות
 התורה, מקשר האדם את
 דיבורו ומחשבתו, בדיבור
 ומחשבתו של הקב"ה, וכן
 מעשה פמעשה המצות,
 – שעל-ידי עשיית
 המצוות במעשה, מתקשר
 לבוש המעשה שבאדם,
 לבחינת המעשה של
 הקב"ה, שלכן נקראת
 התורה²³ "משיבת
 נפש", פרוש: – משיבה
 את הנפש למקורה
 ושרשה, ועל זה
 נאמר²⁴: – על מה שלמדנו, שבשעה שהוא שבור בלבו מפאת
 מעמדו ומצבו הרוחני – ישמח את עצמו על-ידי תורה ומצוות,
 ועל ידי כך יחזיר את נפשו למקורה ושורשה – נאמר בפסוק:
 "פקודי ה' ישרים משמחי לב": – שעל-ידי החשבון,
 שעל-ידי תורה ומצוות, מתעלה גם נפשו הבהמית לאלקות, –
 תהיה ה'תשובה" שלו, גדולה ועמוקה יותר, ושמחת הנפש
 תהיה בהרבה יותר אור ושמחה, שכן לפי החשבון האמור לפני
 כן, הרי נפשו האלקית בלבד תצא מגלות הגוף והנפש הבהמית,
 ותברח מן ה"רע", שהוא עדיין בתוקפו – ואז הרי מבחינת גופו
 ונפשו הבהמית הוא עדיין נשאר במצב נחות וירוד; לעומת
 זאת, אם יתבונן שגם נפשו הבהמית תתעלה על-ידי לימודו
 תורה וקיומו מצוות – יסיף לו הדבר הרבה שמחה.

הנובעים מחשבונות מצבו הרוחני, לאמר בנזכר לעיל: הן
 אמת כו' – שאני רחוק בתכלית מהקב"ה, ומתועב ומשוקץ,
 אך אני לא עשיתי את עצמי, – העובדה שהנפש האלקית
 מסוגלת לבוא למצב כזה של גלות בגוף ובנפש הבהמית,
 המושכות אותה לענינים
 שפלים ביותר – לא אני
 יצרתי את הנסיבות שמצב
 כזה יוכל להתהוות, אלא
 הקב"ה הלביש את הנפש
 האלקית בגוף ובנפש
 הבהמית, כך שהיא
 מסוגלת לבוא למצב כזה,
 ולמה עשה ה' כזאת,
 להוריד חלק מאורו
 לתורה, – הנפש
 האלקית, המלא וסובב
 כל עלמין – כל
 העולמות, וכלא קמיה
 בלא חשיב, – והכל
 לעומתו לא נחשב לכלום,
 והלבישו – את האור,
 את הנשמה, הלביש
 הקב"ה, ב"משכא דחיות" – בגוף, הנקרא, כאמור, "עור
 הנחש" ו"טפה סרוחה" – למה, אכן, עשה הקב"ה כך? אין זה
 בראם וירידה זו – של הנפש האלקית, היא צדף עליה, –
 שתבוא אחרי הירידה: להעלות לה' כל נפש החיונית
 הבהמית שמקלפת נגה וכל לבושיה, הן בחינת מחשבה
 דבור ומעשה שלה, – שכולם יתעלו אל הקב"ה, על-ידי
 התלבשותן פמעשה דבור ומחשבת התורה – על-ידי
 עשיית מצוות התורה, ועל-ידי הדיבור וההרהור בעניני תורה
 – שעל ידי כך מתעלה הנפש הבהמית ומחשבתה, דיבורה
 ומעשיה, [וכמו שיתבאר לקמן²⁵ ענין העלאה זו – של
 הנפש הבהמית ולבושיה פאריכות, איך שהיא – העלאה זו,
 תכלית בריאת העולם], ואם-כן אפוא זאת אעשה, וזאת

20. בפרקים לה, לו ולז. 21. תהלים כה, א. 22. שם יט, ח. 23. שם יט, ט.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שבת קודש עמ' א

מתפרשת שאין עושים חבורה של נשים לחודיהו – בפני עצמם,
 ועבדים לחודיהו – בפני עצמם, וקטנים לחודיהו – בפני עצמם.
 אמר ליה רבא, לא – אין זה פירוש המשנה, אלא כוונת המשנה
 היא, שאין עושים חבורה של נשים ועבדים, ואין עושים חבורה של
 עבדים וקטנים יחד. ומבארת הגמרא, חבורה של נשים ועבדים יחד
 אין עושים, משום חשש תפלות – זנות, וחבורה של קטנים ועבדים
 יחד אין עושים, משום

אמר ליה רבא, לא תימא – אין לך לומר בדברי רבי יהודה
 ששוחטים עליה בפני עצמה, אלא אימא – יש לך לומר בדבריו
 ששוחטים על הנשים בפני עצמן, אבל על יחיד, סובר רבי יהודה
 שאין שוחטים.
 אמר ליה – חזר והקשה רב עוקבא בר חיננא לרבא, איך ניתן לומר
 בדברי רבי יהודה ששוחטים על הנשים בפני עצמן, מי עבדינן – וכי
 עושים חבורה שכולה נשים, ותתנן – והרי שנינו במשנתנו, שאין
 עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים, מאי לאו – האם אין המשנה

יום ראשון

יום ראשון

ב אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: פרק כז. ואם . . . לד עשה ממש.

רבינו הגדול – הזקן – סידר לפני אנ"ש העבודה במוח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה, שתהי' רק כפי האמת ובאה ע"י עבודה.

ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור לחשוב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, איבערקערען די וועלט. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופועל, איזה שיהיו, בכוונה אמיתית די ומספיק: א ברכה בכוונה, דעם ווארט אין דאוונען כדבעי בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, א פסוק חומש בידיעה שהוא דבר ה', א פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה.

אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעת רבה ועצומה, פשוט לערנען א ריבוי און פארשטיין – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהי' כפי האמת.

רבינו הגדול – הזקן – סידר לפני אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] העבודה במח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה שתהיה רק כפי האמת ובאה על-ידי עבודה.

ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור, לחשב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, 'להפך את העולם'. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופועל, איזה שיהיו, בכוונה אמיתית – די ומספיק: ברכה בכוונה, מלה בתפלה כראוי בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, פסוק חמש בידיעה שהוא דבר ה', פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה.

אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעה רבה ועצומה, פשוט ללמד הרבה ולהבין – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהיה כפי האמת.

יום שלישי

ב אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: ואם ירחיב . . . 86 כמ"ש לקמן.

הברכה צריכה לאיזה דבר שתאחז בו, וכמו המטר – על שדה חרושה וזרועה, או היורה ומלקוש – על תבואת השדה והפרם. אבל בשדה בור לא חרושה ולא זרועה, אין המטר יורה ומלקוש מביאים תועלת.

יום שני

יום שני

ג אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שני עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.
תניא: ואדרבה . . . לד ידים כנ"ל.

רבינו הזקן אמר: מצות אהבת ישראל הוא ליליד עם ישראל אשר מעולם לא ראה אותו, ומכל-שכן לחבר עדת ישראל אשר במקום מגורו, שהוא בן או בת עדתו.

מענה ה"צמח צדק" לחסיד בקי בש"ס כו' ומשפיל גדול בחסידות: קבלת על משנה את המהות. על ידי קבלת על של עבד פשוט, שגם בשנתו נפר עליו על עבודתו, יכול גם למדן וגאון להגיע למעלתו וחשיבותו של יהודי של מסירת נפש פשוט ותמים.

שיעורים. חומש: פקודי, רביעי עם פירש"י.

תהלים: יח"ב.

תניא: והנה בכל . . . 86 מסטרא דא.

מענה הצ"צ לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול איז משנה דעם מהות. דורך קבלת עול פון א עבד פשוט, וואס בשעת ער שלאפט איז אויך ניכר דער עול העבדות זיינער, קען אפילו א למדן און א גאון אויך קומען צו דער מעלה און חשיבות פון א פראסט-תמימות'דיקען מסירת-נפש איד.

מענה ה"צמח צדק" לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת על משנה את המהות. על ידי קבלת על של עבד פשוט, שגם בשנתו נכר עליו על עבדותו, יכול גם למדן וגאון להגיע למעלתו וחשיבותו של יהודי של מסירת נפש פשוט ותמים.

יום שלישי

שיעורים. חומש: תרומה, שלישי עם פירש"י.

תהלים: כג"כח.

תניא: ובכל דחי' . . . לד צדיקים.

ראשית ההכנה להתעסקות בשכלים עיוניים, ובשכל אלקי בפרט, הוא: א) יגיעת בש"ר להסיר הטוב טעם מעניני עולם, ב) יגיעת נפש לעורר הטוב טעם במשפלות בכלל, ובעניני אלקות בפרט.

שיעורים. חומש: פקודי, חמישי עם פירש"י.

תהלים: כג"כח.

תניא: פרק לה. והנה . . . מד ועבודתם.

צו חסידות ביים מיטעלען רבין, איז געווען זייער שטיל, דאך פלעגט ער בשעת חסידות זאגען: שא, שא.

דער טאטע האט עס ערקלערט, אז דאס איז געווען אויף להשקיט נביעת המוחין. און האט מיט דעם מבאר געווען דעם מאמר הזהר סבא דעתוהי סתים דשקיט ושכיר.

בעת אמירת החסידות אצל אדמו"ר האמצעי ש"ר שקט מחלט. למרות זאת נהג לומר תוך כדי אמירת חסידות: שא! שא!

אבא [=אדמו"ר הרשב"ב] הסביר, שהדבר נעשה כדי להשקיט [=לרסן] את נביעת המוחין, (המעלה במחשבה דעות נוגדות) ובכך באר מאמר הזהר "סבא דעתוהי סתים, דשקיט ושכיר" [=קן דעתו מפלגה משום ששוקט ומישב].

יום רביעי

שיעורים. חומש: תרומה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: כט"לד.

תניא: ושני . . . 68 דקב"ה לעילא.

בלי שום צל ספק וספק ספקא, הנה בכל מקום מדרך כף רגלינו, הכל הוא לזכות ולטהר את הארץ באותיות התורה והתפלה, ואנחנו כל ישראל שלוחי דרחמנא אנו, איש איש כאשר גזרה עליו השגחה העליונה, אין חפשי מעבודת הקדש, אשר העמסה על שכמנו.

ה'תש"ג

ה אדר שני

יום ששי

שיעורים. חומש: פקודי, ששי עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תניא: והוא בהקדם . . . מד בראשו עכ"ל.

למוד הנגלה, למוד החסידות ועבודה בפעל – כלם כאחד מרחמים המה. ולא זו בלבד דאינו שיך לומר שהאחד ידחה או ידחה מפני חברו, אלא אדרבה הם מסייעים זה לזה, וכמאמר "ולא עם הארץ חסיד" – שצריך להיות למוד הנגלה, "איזהו חסיד המתחסד עם קונו", – שצריך להיות למוד החסידות, ותכלית הלמוד הלא הוא העבודה בפעל.

יום
חמישי

ה'תש"ג

ו אדר א

יום חמישי

שיעורים. חומש: תרומה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: לה-לח.

תניא: ולא עוד . . . 68 לעילא הרבה.

משיחות אאמו"ר: עם איז א מעלה נפלאה, וואס דער אויבערשטער ב"ה איז מוכה און מען קריגט א חוש מיט א געשמאק א אידען א טובה טאן, ביז אז יענער ווערט בא אים טייערער ווי ער בא זיך, ווארום אויף זיך קען ער געפינען כמה טעמים פאר וואס עס קומט איהם זאל, ח"ו, זיין ניט גוט, אבער אויף דעם אנדערען איז דאס ניט שיך כלל.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: זו מעלה נפלאה, שהקדוש-ברוך-הוא מוכה, ומשיגים חוש וענג בעשיית טובה ליהודי, עד שהזולת בעיניו יקר יותר משהוא בעיני עצמו. שכן על עצמו יכול הוא למצא כמה נמוקים מדוע מגיע שיהיה לו, חסד-שלום, לא טוב, אך על הזולת זה כלל לא שיך.

ה'תש"ג

ו אדר שני

שבת

הפטורה: ותשלם כל המלאכה.

בברכות הפטורה אומרים תמיד: נאמן ורחמן אתה, תושיע ותשמוח.

שיעורים. חומש: פקודי, שביעי עם פירש"י.

תהלים: לה-לח.

תניא: והנה ביאור . . . והמשכיל יבין.

מקבל אצל זקני אנ"ש: ספר התניא הוא לקוטי עצות מה שענה רבנו הגדול לאנ"ש על יחידות בשנות תק"מ-תק"ן. בקיץ תקנ"ב התחיל לסדר את ספר התניא בצורתו כמו שהוא עתה לפנינו. תקנ"ג – כבר היו העתקות רבות ממנו, ובמשך הזמן נשתבשו, וגם התחילו לזיפו. ומהאי טעמא [=ומסבה זו] נזדרז רבנו למסרו לדפוס. יש גסח אחר: עשרים שנה כתב רבנו את ספרו התניא, ודיק בכל תבה ותבה. בשנת תקנ"ה כבר היה צרוף וזקוק, ואז נתן רשות להעתיקו, וכשרבו ההעתיקות ונשתבשו מסרו לדפוס.

ה"צמח צדק" ספר אשר, בראש השנה הראשונה לחייו – שנת תק"ן – אמר רבנו הגדול דרוש "משביעין אותו תהי צדיק כו", והוא הוא שלשת פרקים הראשונים של ספר התניא.

יום
שישי

יום ששי

ז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, ששי עם פירש"י.

תהלים: לט"מג.

תניא: ומקדושה זו . . . מעט מעט.

כָּל אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל עָלָיו לְדַעַת, כִּי הוּא שְׁלִיחַ אֲדוֹן כָּל, לְמַעַן הִבִּיא לְפַעַל – בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא – רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ וְכִנְיָתוֹ בְּבְרִיאת הָעוֹלָם, שֶׁהֵם לְהַאִיר אֶת הָעוֹלָם בְּאוֹר תּוֹרָה וְעִבּוּדָה, וְהוּא עַל יְדֵי קִיּוֹם מַצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וְהַשְׂרֵשֶׁת מִדּוֹת טוֹבוֹת.

יום ראשון

ז אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: לט"מג.

תניא: פרק לו. והנה . . . 90 ואפסי עוד.

אז מען געהט אין גאס דארף מען טראכטען דברי תורה צי אין מחשבה צי אין דבור, דאס ווענדט זיך, צי מען מעג ע"פ דין ריידען דארטען דברי תורה. אבער אז ער געהט און איז נייט פארנומען אין דברי תורה, זאגט איהם דער שטיין אויף וועמען ער טרעט: בולאך (גולם) וואס טרעסטו אויף מיר? מיט וואס ביסטו העכער פאר מיר?

כְּאֶשֶׁר הוֹלְכִים בְּרָחוּב – צָרִיךְ לְהִרְהֵר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, אוֹ בְּמַחֲשָׁבָה אוֹ בְּדִבּוּר. הַדְּבָר תְּלוּי, אִם מִתּוֹ, עַל פִּי דִין, לְדַבֵּר שֵׁם דְּבְרֵי תּוֹרָה. אִךְ אִם הוּא הוֹלֵךְ וְאִינוּ עֲסוּק בְּדִבְרֵי תּוֹרָה – מְטִיחָה בּוֹ הָאֵבֶן עָלֶיהָ הוּא דוֹרֵךְ: גִּלְם! מִדּוּעַ אַתָּה דוֹרֵךְ עָלֶי? בְּמָה הִיא עֲלִינוּתָךְ עָלֶי?

שבת
קודש

שבת

ח אדר א

ה'תש"ג

שיעורים.

חומש: תרומה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: מדר"מח.

תניא: פרק כח. ואפילו . . . ממש עמו.

דער אלטער רבי האָט אַמאַל אַריינגערופען א יונגערמאַן פון דעם מגיד'ס תלמידים, און האָט איהם געזאָגט – מיט א ניגון, כדרכו : "איך האָב א מצוה פון ולמדתם אותם את בניכם, דו האָסט א מצוה פון זון ומפרנס בני ביתו, לאָמיר זיך בייטען: איך וועל דיר געבען דו זאָלסט קענען מקיים זיין דיין מצוה, און דו לערען מיט מיין זון – דאָס איז געווען דער מיטעלער רבי – און האָט איהם מבאר געווען סדר הלימוד: דאָס ערשטע לערענט מען אותיות א. ב . . . וואָס איז אן אלף – א פינטעלע פון אויבען, א פינטעלע פון אונטען, א קו באמצע – דאָס איז אן אלף. א קינד מוז וויסען, אז דער אלף פון תורה איז דער יוד פון אויבען דער יוד פון אונטען מיט דעם קו פון אמונה וואָס באהעפט זיי. נאָך א נוסחא איז דאָ: "א יוד למעלה דאָס איז די נשמה, א איד למטה דאָס איז דער גוף און א קו של יראת שמים באמצע".

רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן זָמַן אֲלֵיו פַּעַם אַבְרָהָם מִתְּלִמְדֵי הַמַּגִּיד, וְאָמַר לוֹ – בְּנִגּוֹן, כְּדָרְכּוֹ – "עָלֶי יֵשׁ מַצּוֹת וְלִמְדָתָם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם", עָלֶיךָ יֵשׁ מַצּוֹת לְזוֹן וּלְפָרְנֶס בְּנֵי בֵיתוֹ, הִכָּה נִתְחַלֵּף: אָנִי אֶתֵּן לָךְ כְּדִי שְׂתוּכַל לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה שְׁלָךְ, וְאַתָּה לְמַד עִם בְּנֵי – הִיָּה זֶה אֲדַמּוּר הָאֲמָצְעִי, – וּבִיָּאָר לוֹ סֵדֶר הַלְמוּד: רֵאשִׁית לומְדִים אוֹתִיּוֹת א-ב... מֵהִי "אַלֶּף"? – נִקְדָּה מִמַּעַל, נִקְדָּה מִתַּחַת, קו בְּאֲמָצְעַ – זוּהִי "אַלֶּף". יְלֵד חֵיב לְדַעַת, שֶׁה"אַלֶּף" שֶׁל תּוֹרָה הוּא ה"יוד" שְׁמַמְעֵל, ה"יוד" שְׁמַתַּחַת, עִם קו הָאֲמוּנָה שְׁמַחְבָּרִם.

יְשֻנָּה גִרְסָה נִסְפָּת: "יִיד" לְמַעַלָּה זוֹהִי הַנְּשָׁמָה, "יְהוּדִי" לְמַטָּה – זֶהוּ הַגּוֹף, וְקוֹן שֶׁל יִרְאֵת שָׁמַיִם בְּאִמְצָעוֹ."

ה'תש"ג

ח אדר שני

יום שני

שיעורים. חומש: ויקרא, שני עם פירש"י.

תהלים: מד"מח.

תנאי: והנה תכלית . . . מו במציאות.

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] כּוֹתֵב בְּאֶחָד מִמִּכְתָּבָיו: טוֹבָה פַּעַלָּה אַחַת מֵאֲלֹף אֲנָחוֹת. אֲלֵקִינוּ חֵי, וְתוֹרָה וּמִצְוֹת נִצְחִיִּים הֵמָּה, עֲזֹב אֶת הָאֲנָחָה וְשִׁקְד בַּעֲבוּדָה בְּפַעַל וְיִחְנַךְ הָאֱלֹקִים.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שני עמ' א

44 ולעומת זאת הכלה, רשאית שתהא הוֹפֶכֶת אֶת פְּנֵיהָ לְצֵד אַחַר
45 וְאִוְכֵלָת אֶת הַפֶּסַח, מִפְּנֵי שִׁמְתִּיבִישַׁת לֹאכּוֹל בִּפְנֵי אַחֲרִים.

נמרא

46 במשנתנו מבואר שקרבן פסח אחד נאכל בשתי חבורות, והגמרא
47 מביאה שיש מחלוקת תנאים בדין זה: מִתְּנִיתִין מִנִּי – משנתנו כדעת
48 מי היא שניה, כדעת רבי יהודה היא. דְּתֵנִיא – ששנינו בברייתא,
49 נאמר בפרשת פסח מצרים (שמות יב ז) וְלָקַחוּ מִן הָדָם וְנָתְנוּ עַל שְׁתֵּי
50 הַמְּזוּזוֹת וְעַל הַמִּשְׁקוֹף עַל הַבְּתִימִים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם, וְדָקְדוּק
51 לְשׁוֹן הַכְּתוּב, 'יֹאכְלוּ' בלשון רבים וכלומר, אנשים רבים
52 האוכלים, 'אוֹתוֹ' בלשון יחיד וכלומר, קרבן פסח אחד, 'הַבְּתִימִים'
53 בלשון רבים והיינו, כמה בתים, מִלְּמַד שֶׁהַפֶּסַח – שנשחט לחבורת
54 מנויים אחת, נֹאכֵל אֵף בְּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁל אוֹכְלֵי פֶסַח וְאֵף בִּשְׁנֵי
55 בתים. ומאחר שהכתוב מלמד שרבים יכולים להיחלק לאוכלו
56 בשתי חבורות בשני בתים, מובן מאליו שיחיד אינו רשאי לאוכלו
57 בשני בתים. אמנם יָכוֹל יְהִי יָחִיד הָאוֹכֵל אֶת חֲלָקוֹ בְּבֶשֶׂר הַפֶּסַח,
58 אוֹכֵל בְּתוֹךְ בֵּית אֶחָד בְּשְׁתֵּי מְקוֹמוֹת, כּוּן בִּשְׁנֵי חֲדָרִים או בִּשְׁתֵּי
59 חבורות האוכלות בהפיכת פנים, תִּלְמִיד לֹמֵר, מִלְּמַדְנוּ הַכְּתוּב
60 בַּפְּרָשָׁה הַפֶּסַח (שם יב מו), 'בְּבֵית אֶחָד יֹאכֵל', וכשם שחבתיים היינו
61 שתי חבורות ושני מקומות, כִּךְ 'בְּבֵית אֶחָד' היינו חבורה אחת
62 ומקום אחד. ומבואר בגמרא לקמן (ע"ב) שרבי יהודה דורש את
63 התיבה 'יֹאכֵל' כאופן כתיבתה 'יֹאכֵל', ולא כאופן קריאתה 'יֹאכֵל',
64 ולפי דרשה זו הוראת הכתוב היא שהיחיד יאכל את הפסח 'בבית'
65 אחד, מִמָּקוֹם אֶחָד וּבְחֲבוּרָה אַחַת. מה שאין כן בַּפֶּסֶח (שם
66 יב) שְׁנֵאמַר בּו 'יֹאכְלוּ' בלשון רבים כתוב גם 'הַבְּתִימִים' בלשון רבים,
67 ללמד שכשיש אנשים רבים שנמנו על הפסח, רשאים הם להיחלק
68 לשתי חבורות שיאכלוהו בשני בתים או בשני מקומות.

69 מִכָּאֵן – על פי דרשה זו אֲמַרְי, הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁנִּמְנָה עִם בְּנֵי חֲבוּרָה עַל
70 הַפֶּסַח וְהִיא יוֹשֵׁב לִיד הַהֲנוֹר וְצוּלָה עֲבוּרָם אֶת בֶּשֶׂר הַקֶּרֶן,
71 שֶׁשָּׁכַח וְאֵכָל בְּיָת בֶּשֶׂר בְּצֵד הַתְּנוּרָה בְּלִיל פֶּסַח קוֹדֵם שֶׁהִתְחִילוּ בְּנֵי
72 חֲבוּרָתוֹ לֹאכּוֹל אֶת הַפֶּסַח, אִי פִּקְחָהּ הוּא, מוֹסִיף וְאוֹכֵל עַד שֶׁמִּמְלֵא
73 כְּרִיסוֹ מִמֶּנּוּ – מבשר הפסח, ובפיקוחו הועיל לעצמו שכשיביא
74 את בשר הפסח לבני חבורתו שוב לא יוכל לאכול ולא ייכשל
75 באכילת פסח בשני מקומות. וְאִם רָצוּ בְּנֵי הַחֲבוּרָה שֶׁלּוֹ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ
76 מוֹקָה, כִּדִּי שֶׁלֹא יִצְטָרֵךְ לִפְרוֹשׁ מִחֲבוּרָתוֹ וְלֹאכּוֹל אֶת הַפֶּסַח לְבָדּוּ,
77 כָּאֵן וְיוֹשְׁבֵינָם בְּצִדּוֹ עַל יַד הַהֲנוֹר וְקוֹבְעִים שֶׁם אֶת טַעֲמוֹת הַפֶּסַח,
78 כִּדִּי שֶׁהִשְׁמֵשׁ יוֹכֵל לֹאכּוֹל יָחִיד עִמָּהֶם. אִלּוּ דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.

79 הברייתא מביאה את הדעה החולקת: רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, דָּקְדוּק
80 לְשׁוֹן הַפֶּסֶח (שם) עַל הַבְּתִימִים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם, 'הַבְּתִימִים'
81 בלשון רבים ומשמעותה כמה בתים, וְכֵן 'יֹאכְלוּ' בלשון רבים
82 ומשמעותה חבורת אנשים האוכלים את הפסח, מִלְּמַד שֶׁכָּל אֶחָד
83 מִבְּנֵי הַחֲבוּרָה הָאוֹכֵל אֶת הַפֶּסַח, רִשְׁאֵי שִׁיחִידָה אוֹכֵל אֶת חֲלָקוֹ
84 בְּשְׁתֵּי מְקוֹמוֹת,

1 ההקדש יותר ממה שעשו, ולפיכך היו מוסיפים על תנאים משלהם.
2 מבררת הגמרא: וְתִרְתִּי לָמָּה לִּי – מדוע הוצרכו לשתי אמות
3 גדולות, הרי די היה שיתחייבו האומנים לפי אמה של משה ויתנו
4 לפי אמה אחת הגדולה ממנה.

5 מבארת הגמרא: אמה אחת הוצרכה לְכִסְפָּא וְדִהָבָא – למלאכת
6 כסף וזהב, שאומנות יקרה היא, ולא רצו להפסיד את האומנים
7 העוסקים בה יותר מדי, ועל כן נטלו מהם לפי אמה שהיתה גדולה
8 משל משה רק בחצי אצבע, וְאִמָּה אַחַת הוצרכה לְכִנְיָא –
9 למלאכת בנין אבנים, שאינה יקרה כל כך, ועל כן היו נוטלים בה
10 מן האומנים לפי אמה שהיתה גדולה משל משה באצבע.

11 הגמרא מנסה להוכיח ממשנתנו ש'עליות וגגין נתקדשו': תֵּנּוּ –
12 שנינו במשנה, הַחֲלוּנוֹת שֶׁל הָעוֹזָה, וְעוֹבֵי הַחוּמָה שֶׁלָּהּ, נִידוּנִים
13 בְּלִפְנֵיהֶם. מבררת הגמרא: בְּשָׁלֵמָא – מיושב הדבר לגבי הַחֲלוּנוֹת,
14 דְּמִשְׁכַּתָּה לָּהּ – שיש למצוא אופן שיתקדשו בקדושת העוזה, אף
15 אם נאמר ש'גגין ועליות לא נתקדשו', דְּשִׁנְיָהּ – כששונים הם
16 בגובהם לַתְּרִקֶּה הָעוֹזָה, ולפיכך אינם נידונים כ'גגין ועליות', אֵלֶּא
17 עוֹבֵי הַחוּמָה הֵיכֵל מִשְׁכַּתָּה לָּהּ – כיצד יש למצוא אופן שתחול עליה
18 קדושה, אם לא נתקדשו הגגות.

19 מבארת הגמרא: מִשְׁכַּתָּה לָּהּ – יש למצוא אופן שתחול קדושה על
20 ראש החומה, אף אם נאמר ש'גגין ועליות לא נתקדשו', כִּבְרֵי שוֹרָא
21 – בחומה קטנה הסמוכה לחומה הגדולה מבפנים, שגובהה שיה
22 במקומות מוסיימים לקרקע העוזה, ועל כן חלה עליה קדושתה.
23 ומביאה הגמרא ראייה לכך שהיו עושים חומה קטנה לפנים מן
24 הגדולה: דְּכָתִיב (איכה ב ח) וְיֹאכֵל חֵיל וְחוּמָהּ, וְאִמָּר רַבִּי אֶהָא
25 בְּבִיאוֹר מִקְרָא זֶה, וְאִיתִיבָא – ויש אומרים שאמר זאת רַבִּי חֲנִינְיָא,
26 שְׁכוּנַת הַמִּקְרָא הִיא לַשּׁוֹרָא – חומה גדולה, וְכִּי שוֹרָא – חומה
27 קטנה.

משנה

28 המשנה עוסקת בדיני אכילת הפסח בחבורה: שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁל
29 אוֹכְלֵי פֶסַח אַחַד, שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין אֶת בֶּשֶׂר הַפֶּסַח בְּבֵית אֶחָד, אִלּוּ –
30 בְּנֵי חֲבוּרָה אַחַת, רִשְׁאִים שִׁיחִידוֹ הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶם הִלָּךְ – לצד אחד
31 וְאִלּוּ, וְאִלּוּ – בְּנֵי הַחֲבוּרָה הָאֲחֵרָה, רִשְׁאִים שִׁיחִידוֹ הוֹפְכִין אֶת
32 פְּנֵיהֶם הִלָּךְ – לצד שכנגדו וְאִלּוּ, וְאֵף עַל פִּי שִׁבְשִׁיטַת הַפֶּסַח
33 הָיוּ בְּחֲבוּרָה אַחַת, אִינֵם חִיִּבִּים לֹאכּוֹל יָחִיד שֶׁהָרִי הַפֶּסַח נֹאכֵל
34 בשתי חבורות ואפילו בשני בתים. וְהִמָּיָהם שִׁישׁ בּו מִיַּם חֲמִים
35 לְמוֹזַגַּת הָיִין, רִשְׁאִים לְהַעֲמִיד אוֹתוֹ בְּאִמְצָע הַחֲדָר אֵף שֶׁהוּא חוֹצֵץ
36 בֵּין הַחֲבוּרוֹת, אִמָּנֵם בְּשֶׁהִשְׁמֵשׁ, שֶׁהִתְחִיל לֹאכּוֹל מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח עִם
37 בְּנֵי חֲבוּרָתוֹ, עוֹמֵד לְמוֹזַג אֶת הָיִין לְבְנֵי הַחֲבוּרָה הָאֲחֵרָה, יִהְיֶה קוֹפֵץ
38 [–סוגר] אֶת פִּי וְיִמָּחֵיר [–מסובב] אֶת פְּנֵיו, לְצֵד שֶׁבּו יוֹשְׁבִים בְּנֵי
39 חֲבוּרָתוֹ מִפְּנֵי שֶׁאִסּוּר לֵאדָּם אֶחָד לֹאכּוֹל אֶת הַפֶּסַח בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת,
40 וְלֹא יִפְתַּח הַשֶּׁמֶשׁ אֶת פִּי עַד שֶׁחָזַר לְמִקְוָמוֹ וּמִנִּיעַ אֶצְלוֹ תְּבוּרָתוֹ,
41 כִּדִּי שֶׁלֹא יִחְשְׁדוּ בּו שֶׁאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח עִם הַחֲבוּרָה הָאֲחֵרָה,
42 וְאִוְכֵל – וכשיסב עמהם ימשיך לאכול את בשר הפסח. וְהַפְּכָלָה –

יום ראשון ב' אדר ה'תשפ"א

הגזירה ברחיצה במים שאובים

לאכילת תרומה הועילו רק עבור הכהנים, שירצו לאכול תרומה בטהרה, אבל שאר טמאים, ובפרט בטהרת נדה לבעלה, עדיין "הך חששא גופא במקומה עומדת, שיטבלו בשאובין, שיאמרו שהשאובין מטהרים"! ?
ותירץ:

בתארו את סיבת הגזירה, כתב הרמב"ם: "עד שהיו רוב העם מדמים שמים שאובין שרוחצין בהן באחרונה הן שמטהרין, לא הטבילה שבמי מקוה, והיו טובלין בזולל בלא כוונה". כלומר: החשש לא היה שלא יטבלו מי מקוה, אלא שיטבלו בלא כוונה. (וכך כתב הרמב"ם גם בפירוש המשניות, סוף מסכת זבים).

ובכן, לא היה חשש שהטמאים לא יטבלו כלל במי המקוה אלא שישברו שהטהרה דורשת שתי טבילות, במי מקוה ובמים שאובים, כאשר "עיקר הטבילה המטהרת מטומאתו – הם השניים" ולכן יטבלו את הטבילה הראשונה "בזולל בלא כוונה". ומטעם זה תיקנו לפסול מתרומה – כי דווקא טבילה לתרומה צריכה כוונה, "וזה לא שייך בנדה, דחולין היא ולא בעי כוונה" (חתם סופר י"ד סי' ריד, ד"ה ומצאתי).

יום שני ג' אדר ה'תשפ"א

נשיאת מדרס הזב עם הקודש

לתרומה כי (לדעת חנניה בן עקיבא) חכמים החמירו וגזרו רק בדבר שהיה באותו מעשה (קודש) ולא בדבר הדומה לו (תרומה).
וה'שיח יצחק' (שם, ד"ה באותה) הביא את דברי הרמב"ם (בפירוש המשנה שם) שהאיסור לשאת את המדרס יחד עם הקודש הוא כאשר "ישים שניהם בלוח ויריס אותה", ואף שאין זה דומה למעשה שהיה, שהאדם לבש את המדרס (סנדל) ברגלו ולאחר שנפסקה הרצועה והניחה על פי החבית נפלה לאויר החבית, מכל-מקום הגזירה היתה רק שלא יישא קודש ומדרס כשהם סמוכים יחד כי בזה "קרוב הוא שיעז", אבל בנעלי מדרס הזב "לא גזרו מפני שדבר רחוק שתיפסק הרצועה ויסירנה מעל רגלו ויגע בקודש שבידו".

וכן ביאר ב'ראשון לציון' (להאור החיים, חגיגה שם ד"ה איבעיא) שהרמב"ם כאן דייק בלשונו וכתב "הנושא את המדרס" – "שלא אסרו אלא לישא אותם יחד" והאיסור נובע מהמעשה שהיה "שנתן את הסנדל על פי החבית", היינו, שהמדרס היה בסמיכות לקודש.

יום שלישי ד' אדר ה'תשפ"א

מי נאמן כנגד עדים?

לומר על עצמו כי הוא טהור אפילו כנגד שני עדים המעידים שנטמא.

ובגמרא (כריתות יב, א) הובאו לכך שני הסברים:
א. בדיון הנוגע לעצמו ואין לו כל השלכה לאחרים (כמו בדיון ממונות למשל) – נאמן האדם על עצמו כמאה עדים.
ב. מפרשים את דיבורו באופן שאין כלל הכחשה בינו

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ט, הלכה א: **הָאָדָם רָאָשׁוֹ וְרַבּוֹ בְּמִים שְׂאוּבִין... הָרִי הוּא כְּשֶׁנִּי לְמִמָּה עַד שְׂיִטְבֵּל... שְׁהִיוּ מְבֻלִין יוֹם מְבֻלִין בְּמַעְרֹת שְׂמִימִיהֶן רָעִים, וְהָיוּ רוֹחֲצִין אַחֵר בֶּן בְּמִים שְׂאוּבִים וְפִים דֶּרֶךְ נְקִיּוֹת; וּפְשֵׁט הַמִּנְהַג כִּךְ, עַד שְׁהִיוּ רַב הָעָם מְדַמִּים שֶׁמִּים שְׂאוּבִים שְׂרוֹחֲצִים בְּאַחֲרֹנָה - הֵן שְׂמִימִיהֶם...**

חכמים גזרו טומאה על מי שבא במים שאובין (גם לאחר שטבל במקוה) שלא יאכל תרומה. ובגמרא (שבת יד, א) מבואר הטעם: "בתחילה היו טובלין במי מערות מכונסין וסרוחין והיו נותנין עליהן מים שאובין. התחילו ועשאו קבע", ועד שאחר כך "היו אומרים לא אלו מטהרין, אלא אלו מטהרין". והקשה ה'פני יהושע' (שבת שם):

א. כיצד ניתן להגיע לטעות ש"לא אלו מטהרין, אלא אלו מטהרין"? הלא מלכתחילה נכנסו למים המלוכלכים, ו"בודאי שאין שום אדם עושה לכנוס תוך מים סרוחים, כי-אם לטהר מטומאתו", ובודאי ידעו שאין המים השאובין מטהרים, אלא מי המקוה?

ב. בתקנתם ש"הבא ראשו ורובו במים שאובין" נפסל

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יב, הלכה ג: **הַנוֹשֵׂא אֶת הַמְּדָרְס, מֵתָר לֹו לִישָׂא עִמּוֹ תְּרוּמָה בְּאֶחָד - הוֹאִיל וְאִין הַנוֹשֵׂא נוֹגֵעַ בְּתְרוּמָה וְלֹא תְּרוּמָה נוֹנֶעֶת בְּמְדָרְס, הָרִי הִיא מְהוּרָה; אֲבָל לֹא תִקְרָשׁ... מַעֲשֶׂה הָיָה בְּאֶחָד שֶׁנִּשָּׂא חֲבִית לְתִקְרָשׁ, וְטִמְאָה בְּמְדָרְס שֶׁנִּשָּׂא עִמָּה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִזְרָה, שֶׁהַנוֹשֵׂא אֶת הַמְּדָרְס, לֹא יִשָּׂא אֶת תִּקְרָשׁ; וְלֹא נִזְרָה אֲלֵא בְּמְדָרְס עִם תִּקְרָשׁ, בְּמַעֲשֶׂה שְׁהִיָּה.**

שנינו במשנה (חגיגה כ, ב): הנושא את 'מדרס הזב' (נעל הזב שדינה כאב הטומאה) מותר לו לשאת עמו גם את התרומה ואין חוששים שמה יטימא התרומה על ידי המדרס, אבל בקדשים ('קודש') החמירו שאין לשאת אותם יחד עם המדרס. וזו היא גזירת חכמים משום מעשה שהיה באחד שהעביר חבית יין של קודש ונפסקה הרצועה של סנדלו שהיה מדרס הזב, והניח את הרצועה על פי החבית ונפלה לתוכה ונטמאה (והיתה זו חבית של חרס הנטמאת רק מאירה).

ומבאר הגמרא (שם כג, א) שהגזירה היתה רק לקודש ולא

הלכות שאר אבות הטומאות פרק טו, הלכה יא: **שְׁנֵי עֵדִים אוֹמְרִין לוֹ 'טִמְאָה', וְהוּא אוֹמֵר 'טָהוֹר אֲנִי' - הוּא נֶאֱמָן עַל יְדֵי עֲצָמוֹ. וְאִם עַל פִּי כֹה, אֵין אוֹמְרִין לוֹ: 'עֲסֹק בְּמִתְרֹת'; אֲלֵא אִם עָשָׂה מִתְרֹת - הָרִי הֵן מִתְרֹת, וְיִחוּשׁ עַל עֲצָמוֹ. בְּדֶרֶךְ כָּלל עֲדוּתָם שֶׁל שְׁנֵי עֵדִים נִחְשָׁב כְּנִאמְנוֹת הַגְּבוּהָה בִּיחֹוּר. יוֹצֵא מִן הַכָּלל הוּא הַמְּבוּאָר בַּהֲלָכָה זֹו שֶׁאִם נֶאֱמָן**

לעדים, כי העדים מעידים שנטמא והוא אכן מודה בכך אלא שטוען שטבב מטומאתו ועכשיו הוא כבר טהור.

וכתב הר"ש (טהרות פ"ה מ"ט) כי לפי ההסבר הראשון ההיתר הוא רק לעצמו, אך אחרים צריכים לנהוג במאכלים שנגע בהם כטמאים שהרי לגביהם עומדת עדותם של שניים כנגד אחד, אך לפי ההסבר השני מותר גם לאחרים שהרי אין כלל סתירה בין דבריו לדברי העדים.

ובכך הוא מבאר את הנאמר ב'תוספתא' שאע"פ שנאמן על עצמו, 'אין אומרים לו עסוק בטהרות אלא יחוש לעצמו', היינו שההיתר הוא רק כלפי עצמו אך לא ביחס לאחרים, וכדעה הראשונה.

וה'כסף משנה' כתב שהלשון 'ויחוש לעצמו' אינה נראית

כפירוש הר"ש אלא שגם לעצמו עליו לחשוש לכתחילה ולנהוג כדברי העדים (למרות שמעיקר הדין הוא נאמן) ולא יתעסק בטהרות ללא טבילה. אולם ה'מחנה אפרים' (חידושים על הרמב"ם כאן) כתב כי מאחר והוא יודע שהוא טהור, אין טעם שיחמיר על עצמו.

ולהלכה, כתב אדמו"ר הזקן (י"ד סי' יח קו"א סק"י): "בכל האיסורים אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש, אפילו אם מאה איש מכחישים אותו, כיון שיודע שהאמת אתו, ואע"פ שאם היה נודע הדבר לבית דין היו מענישים אותו על פי עדים המכחישים אותו, מכל-מקום בלי ידיעתם מותר לו לאכול בינו לבין עצמו".

בין קדירות לשבילים

יום רביעי ה' אדר ה'תשפ"א

להישאל בנפרד), כי על כל אחד מהם יש ספק האם הלך בשביל הטמא או הטהור, אף על פי שאחד משניהם בוודאי הלך בשביל הטמא. ואם כן, ניתן לדון על כל אחד בנפרד ולטהרו מספק, למרות שמתוך שני המקרים יחד נמצא שטיהרנו טמא בוודאי.

אך ה'חיות דעת' (שם סק"ט) כתב שיש לחלק בין הדברים: בשנים שהלכו בשני שבילין מדובר על שני ספקות נפרדים הנובעים משני מעשים שונים (הליכת כל אחד מהם בשביל), וכאשר הם באים להישאל בנפרד ניתן להתייחס לכל אחד מהם בפני עצמו ולטהרו מספק. אבל בשתי קדירות הספק על שתיהן נובע ממעשה אחד – נפילת האיסור לאחת מהן, ומאחר ומדובר בספק אחד יש לדון בבת אחת על כל התוצאות הנובעות ממנו, וכאשר דנים על שתי הקדורות כאחת אי אפשר להתיר את שתיהן שהרי אחת בוודאי נאסרה.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יט, הלכה ב: שְׁנֵי שְׁבִילִין, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, הָלַךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת, וּבֶאֱחָד מֵהֶן, וְהָלַךְ בְּשֵׁנֵי וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת – אִם בָּאוּ וְנִשְׁאַלְוּ זֶה אַחֶר זֶה – מוֹרִין לָכֵל אֶחָד מֵהֶן בְּפָנֵי עַצְמוֹ, שֶׁהוּא טָהוֹר.

נחלקו ראשונים בדין שתי קדירות של שני בני אדם העומדות זו לצד זו ונפל לתוך אחת מהן דבר אסור ואין ידוע לאיזו מהן. יש אומרים, שאם נפל איסור מדרבנן שתי הקדירות מותרות, כי לגבי כל אחת מהן יש ספק אם נאסרה ו'ספקא דרבנן לקולא' (רמב"ן, הובא בש"ך י"ד סי' קיא סק"ח). ויש אומרים שבמקרה זה אין להקל מספק, כי אם-כן נצטרך להתיר את שתיהן, ושוב אין כאן ספק אלא וודאי איסור שהרי אחת משתיהן בוודאי נאסרה (רשב"א, מובא בש"ך שם).

וכתב הש"ך (שם) שמהלכה זו מוכח שהרמב"ם סובר כדעת הרמב"ן, שהרי בשני בני אדם שהלכו בשני שבילים וידוע בוודאי שאחד מהם טמא, שניהם טהורים (אם באו

מי הבעלים על גופת המת?

יום חמישי ו' אדר ה'תשפ"א

שיקבל טומאת אוכלין (קונטרסי שעורים ב"ק עמ' סב). ובכך מובנת דעת הסוברים (שור"ת מהרי"ל סי' סה) שכהן הגר בסמוך לבית שיש בו מת יכול לדרוש מן היורשים להוציאו משם בהקדם כי הוא מנוע מלהיכנס לביתו מחמת הטומאה המתפשטת מהמת. ולכאורה, מה עניין היורשים לכאן ואיזו טענה יש לו אליהם? אלא מאחר והם יורשים את גוף המת, הרי זה כממונם המזיק וחייבים לפנותו (קונטרסי שיעורים שם).

אך אדמו"ר הזקן (הל' נזקי גוף ונפש, ס"ד) כתב שהאדם אינו בעלים על גופו כלל ואיננו אלא כשומר שיקבל פיקדון (ולכן אינו יכול להרשות לאחר להכתות). ולפי זה לא יתכן שהיורשים ירשו את גופו של המוריש כאשר הוא עצמו איננו בעלים עליו בחייו. ולכן אין ליורשים זכות לקבל תשלום עבור הסכמה למסירת איברים מגוף המת להשתלה (באופן שהדבר מותר), שהרי איננו רכושם כלל (בנין אב ג, נג).

ולפי שיטה זו ניתן לבאר את דברי הרמב"ם, כי כל עוד

הלכות טומאת אוכלין פרק ג, הלכה ז: פְּחוֹת מְקִינִית מִבֶּשֶׂר הַמֵּת, שֶׁהַשְּׁלִים עָלָיו כְּפִיצָה מִשְׁאֵר אֲכָלִין - הִפֵּל צָרִיף מִחֻשְׁבָּה.

כדי שדבר ייחשב כמאכל לענין דין טומאת אוכלין, לא די בכך שהוא ניתן לאכילה אלא עליו להיות מיונד ועומד לנך. ואם אינו עומד לנך, אם הבעלים חושב ומייעד אותו לאכילה, הרי הוא מחשיב אותו בכך כמאכל. ולפי זה כותב הרמב"ם שבשר אדם מת, מאחר ואינו עומד לאכילה, מטמא טומאת אוכלין רק על ידי מחשבה.

אך לכאורה יש להבין: הרי, כאמור, המחשבה על הדבר צריכה להיות על ידי הבעלים, ומיהו אם כן הבעלים על המת שיכול ליעד אותו לאכילה?

ויש שלמדו מכאן דבר חידוש: כשם שהיורשים יורשים את נכסי המוריש, כך הם יורשים את גופו. ואע"פ שהמת אסור בהנאה, הוא עובר לבעלות היורשים ומחשבתו של היורש המייעד אותו לאכילה (על אף האיסור שבדבר) מועילה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צט

האדם חי לא שייכת עליו בעלות של אדם (אלא הוא פקדון בידו מאת הקב"ה שעליו לשומרו), אך משעה שמת הרי הוא ככל חפץ

ונחשב כהפקר וכל הקודם זוכה בו (ואף שאסור להשתמש בו, כדיני ממונות הקודם זוכה בו), ולכן מחשבתו מועילה להחשיבו כאוכל.

האם נוטלים ידים על לחם פחות מכביצה? יום שישי ז' אדר ה'תשפ"א

בוודאי! יתירה מזו: גם לדעת התוספות שאין אוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה – זהו רק מן התורה, אבל מדרבנן לכולי-עלמא אוכל מקבל טומאה גם בפחות מכביצה (ראה המגיה למשל"מ כאן), ואם כן, גם על פחות מכביצה צריך ליטול ידים ולברך!

וביארנו המפרשים, שכיון ש"אין דין נטילת ידים כ"אם מדרבנן" לכן הקילו בו, ומטעם זה לא יברך (מחצית השקל, פרי מגדים, א"ט, שם סק"ג).

וכתב ב'קצות השולחן' (בדי השולחן – ס"ו לו ס"ד) כי בלשונו של אדמו"ר הזקן, בהביאו הלכה זו – מוסבר היטב מדוע לא מברכים על הנטילה לכולי עלמא, שכך כתב (סימן קנח ס"ב) "יש להסתפק אם צריך נטילת ידים – לפי שפחות מכביצה אינו נקרא אוכל לענין טומאת אוכלין, שמפני זה אינו מטמא משקין ואוכלין אחרים שנגעו בו.. ופחות מכביצה כיון שאינו נקרא אוכל לענין טומאה אין אכילתו חשובה אכילה לענין נטילת ידים, לפיכך יטול ידיו ולא יברך". ומובן מזה, כי גם אם אוכל לעצמו מקבל טומאה בפחות מכביצה (כשיטת הרמב"ם – מן התורה; ולכלי עלמא – מדרבנן) – מכל מקום, מחמת זה שפחות מכביצה אינו מטמא אחרים, לכן "אין אכילתו חשובה אכילה לענין נטילת ידים".

הלכות טומאת אוכלין פרק ד הלכה א: כָּמָה שְׁעוֹר אֶכְלִין לְטֻמְאָה? לְטֻמְאָה עֶצְמוֹ, כָּל שֶׁהוּא אֶפְלוּ שְׁמֶשֶׁם אוֹ חֲרָדֵל, מְטֵמֵא... וְאִין אֶכְל מְטֵמֵא אֶכְל אַחֵר... עַד שִׁיחִיהָ בּוֹ כְּבִיצָה בְּלֹא קִלְפָתָהּ.

לשיטת הרמב"ם כאן, שיעור 'כביצה' שנאמר באוכל הוא רק כדי לטמא אחרים – אבל בכדי שהאוכל עצמו יקבל טומאה, אין צורך בשיעור זה אלא די בכלשהו. אבל לדעת התוספות (פסחים לג, א ד"ה לאימת) אף כדי לקבל טומאה צריך שיעור, ואין אוכל מקבל טומאה אלא אם כן יש בו שיעור 'כביצה'.

וענין זה נוגע להלכה גם בזמן הזה – האם לחם פחות מכביצה צריך נטילת ידים?

לדעת ה'רוקח' (הובא בב"י או"ח ס"י קנח) "יטול מספק ולא יברך". ומבאר ה'בית יוסף' את הספק: "משום דכיון דפחות מכביצה אינו מקבל טומאת אוכלין [נדעת התוס'] איכא למימר דלא הצריכו בו חכמים נטילה, ואיכא למימר דסתם הצריכו נטילה לאוכל פת ולא חילקו בין פחות מכביצה ליתר מכביצה", ולכן נפסקה כך ההלכה, שיטול ידיים בלי ברכה (שו"ע ס"י קנח ס"ב).

אלא, שיש להקשות על כך משיטת הרמב"ם שאוכל פחות מכביצה הרי מקבל טומאה, ולדעתו צריך נטילת ידים

שמן שקרש - דינו כמשקה? שבת קודש ח' אדר ה'תשפ"א

לעיל (פ"א ה"ט) "השמן שקרש אינו אוכל ולא משקה" ואין בו טומאת אוכלין או משקין, ואף אם "חשב עליו כשהוא קרוש בין לאוכלין בין למשקין - בטלה דעתו"!

ולכן ביאר: לדעת הרמב"ם, שמן או דבש שקרשו דינם כמשקה רק לאחר שחזרו ונימוחו, אבל בעת קרישתם אין דינם כמשקה (וחזר בו הרמב"ם מדבריו בפירוש המשנה) וזהו שכתב (לעיל בפ"א) "השמן שקרש אינו אוכל ולא משקה", היינו שבעת שהוא קרוש אין בו טומאה.

וה'ברכת הזבח' (מנחות לא, א) מבאר:

השמן שקיבל טומאתו בעודו לח נשאר בטומאתו לעולם, גם אם נקרש אחר כך. ואלו הם דברי הרמב"ם בפירוש המשנה "שאם נטמא ואח"כ נקפה" דינו כראשון לטומאה "אפילו בעת הקפותו", וגם כאן כתב שהשמן או הדבש "נטמאו ואחר כך קרשו" ולכן "הן ראשון לטומאה לעולם", וההקפאה אינה מבטלת את טומאתו. ואילו הרמב"ם לעיל (בפ"א) מדבר בשמן כשהוא קרוש, ואז "אינו אוכל ולא משקה".

הלכות טומאת אוכלין פרק ט, הלכה א: הַשָּׁמֶן אוֹ הַדֶּבֶשׁ שֶׁנִּטְמְאוּ, וְאַחַר כֵּךְ קִרְשׁוּ, וְאַחַר כֵּךְ נִמּוּחוּ - הֲרֵי הֵן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה לְעוֹלָם; מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִשְׁקִין, וְאֵף עַל פִּי שֶׁקִּפְּאוּ אַחֵר שֶׁנִּטְמְאוּ.

השמן או הדבש שנטמאו, דינם כמשקה שנטמא הנעשה 'ראשון לטומאה' (אף אם נגע ב'ראשון לטומאה' או ב'שני'. ה' שאר אבה"ט פ"ז ה"ה). וגם אם קרשו אחר כך, נשארים בטומאתם.

וכתב ה'סוף משנה': לדעת הרמב"ם (בפירוש המשנה, טהרות פ"ג מ"ב) הלכה זו היא אף כשהשמן או הדבש במצב של התקרשות "לפי שהקפאתו אינה הקפאה... ומשקה ייחשב ואפילו בעת ההקפאה". והוסיף כי אף שמלשון הרמב"ם כאן משמע שהשמן והדבש שקרשו "הם כמשקה בעת שנימוחו דוקא, לא בעת הקפאתם", אפשר לפרש כי כוונתו שגם בעת הקפאתם ייחשבו כמשקה, כמו שכתב בפירוש המשנה.

והקשה ה'חזון נחום' (טהרות שס):

אם לדעת הרמב"ם השמן דינו כמשקה אף בעת התקרשותו והוא 'ראשון לטומאה', הרי זו סתירה לדבריו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ב'ח' אדר ה'תשפ"א

יום ראשון ב' אדר ה'תשפ"א

הלכות שאר אבות הטומאות

פרק תשיעי

(1) יבאר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו עליו שלשת לוגים מים שאובים שהוא טמא. מי שנפלו עליו שלשת לוגים מים משני כלים, או נפלו על ראשו ולא על רובו וכו'. ודין הספרים שמטמאים התרומה והידיים.

א. הבא ראשו ורובו במים שאובים, או שנפלו על ראשו ועל רבו שלשה לגין מים שאובים - הרי הוא כשני לטמאה עד שיטבול. ואם נגע באכלין - עשאן שלישי; ואם נגע במשקין טמאים - עשאן תחלה לטמא אכלים ומשקין אחרים, אבל לא לטמא פלים. ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה? מפני שהיו טבולי יום טובלין במעורות שמימיהן רעים, ואחר כך היו רוחצין במים שאובים פים דרך נקיות. ופשט המנהג כך, עד שהיו רב העם מדמים שמים שאובים שרוחצין בהן באחרונה הן שמיטהרין, לא הטבילה שבמי מקוה, והיו טובלין בזולזול בלא פונה. ולפיכך גזרו, שכל שפא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו על ראשו ורובו - נטמא ונעשה כשני לטמאה. אפלו טהור שאינו טבול יום, אם נפלו על ראשו ורובו שלשת לגין מים שאובים או שפא ראשו ורובו במים שאובים - הרי זה כשני לטמאה עד שיטבול. טבל - אינו צריך הערב שמש, מפני שעקר טמאה זו מדבריהן. וכן האוכל אכלין טמאים והשותה משקין טמאין וטבל - אינו צריך הערב שמש. וכן פלים שנטמאו במשקין - פין שמתבילין טהרי, ואין צריכין הערב שמש. מפני שטמאות אלו עקרן מדבריהן.

(2) רוב הגוף בלי הראש. (3) ממים שנשאבו בכלים. פרטי דיניהם ראה בהלכות מקוואות. (4) לא נתברר אם גם בבא ראשו צריך שלושה לוגין. ראה לקמן הלכה ד. (5) אבל אינו צריך הערב שמש, כמו שיתבאר לקמן. (6) של תרומה. (7) יש לתקן את התיבה "טמאים" ולגרוס "טימאים". (8) צריך להיות "ועשאן" וכן הגירסא בדפוס רומא (ר"מ). (9) נתבאר בפרק הקודם, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטומאה). (10) הטעם מבואר בסוף הלכה זו. (11) טמאים שטבלו בו ביום וטרם שקעה השמש נקראים "טבולי יום". (12) מזוהמים. בקיץ קשה היה למצוא בארץ ישראל בור שיש בו ארבעים סאה מים נקיים. (13) לא דקדקו לטבול כדן. (14) במשנה זבים שם נאמר: "הבא ראשו ורובו

במים שאובים וטהור שנפלו על ראשו שלושה לוגים מים שאובים", משינוי סגנון זה בין רישא לסיפא, הרישא אומרת "הבא" סתם והסיפא אומרת "וטהור שנפלו וכו'" למדו בתוספות שבת שם דיבור המתחיל וטהור, שטהור הבא ראשו ורובו במים שאובים לא נטמא, ודעת רבינו אינה כן ואינו מחלק בין טבול יום ובין טהור.

ב. מי שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובים משני פלים או משלשה: אם התחיל השני עד שלא פסק הראשון - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין. נפלו מארבעה פלים - אין מצטרפים, ואף על פי שהתחיל זה עד שלא פסק זה - הרי זה טהור. נפלו על ראשו אבל לא על רבו, או שנפלו על רבו ולא על ראשו, או שנפלו על ראשו בלבד מלמעלה ועל רבו נפלו מן הצד או מלמטה - הרי זה טהור, עד שיפלו על ראשו ועל רבו הסמוך לראשו כדרכו. וכן אם בא ראשו במים שאובים ולא בא רבו, או בא רבו ולא בא ראשו, או שפא ראשו בלבד ובא משאר גופו ורובו במים שאובים מלמטה או מן הצד - הרי זה טהור, עד שיבוא ראשו ורבו הסמוך לראשו כדרכו.

(15) על השכיח בלבד גזרו, ולא גזרו על הבלתי שכיח, ואין הדבר שכיח, שאדם יתרחץ באופן משונה כזה.

ג. הבא מראשו ורבו החצי במים שאובים ונפלו על החצי האחר מים שאובים, הואיל וחציו בנפילה וחציו בביאה - טהור.

(16) החצי מראשו ורובו. (17) בעייא שנשארה בתיקן שם, ומפני שטומאה זו גזירת חכמים היא, פסק רבינו לקולא.

ד. היו שלשת הלגין שנפלו עליו או שפא בהן מקצתן שאובים ומקצתן אינן שאובים, או שנתערב בהן זין דבש וחלב - הרי זה טהור, עד שיהיו השלשה פלן מים שאובים. שלשת לגין אלו שנפלו על הטהור או שפא בהן וטמאנה, פין שנעשה כשני לטמאה - הרי המים האלו טמאין, שהרי נגעו בשני. והרי אלו המים אומרים לזה הטהור: טמאנו אותו וטמאנו.

(18) פירוש, שהם כולם שאובים. התיבה "אלו" אינה נמשכת לשאובים מעורבים שבתחילת הלכה זו. (19) שנינו היינו טהורים ואנחנו טמאנו אותו תחילה ואחר כך הוא טמא אותנו. [בתוספות יום טוב זבים פרק ה משנה י"ב למד מלשונו של רבינו בהלכה זו - "שלושת הלוגין שנפלו עליו או שבא בהן" - ששיעור זה נאמר גם בבא ראשו ורובו].

ה. בראשונה היו מניחין כפרות של תרומה בצד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ב' אדר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 אלו מטמאין את הידים. ולא דברי תורה בלבד,
17 אלא כל כתבי הקדש, אפלו שיר השירים וקהלת
18 שהן דברי חכמה, מטמאין את הידים.

21 כשהן מחוברות לתפילין. (22) המקומות שנשארו ללא
כתב. (23) וכל שכן הגליון שבין דף לדף. (24) שבתחילת
הספר ובסופו. בבבא בתרא יג, ב אמרו שצריך להשאיר
גליון בתחילת הספר ובסופו. (25) למעט הגליונות
שנחתכו (שבת קטז, א). (26) בפרשה זו ישנן שמונים
וחמש אותיות והוא ספר שלם בפני עצמו ולפיכך יריעה
שכתוב בה 85 אותיות נתקדשה.

19 ז. תרגום שבועזרא²⁷ ושבדניאל²⁸ - הרי הוא מפלל
20 כתבי הקדש. אבל תרגום²⁹ שכתבו עברית ועברית
21 שכתבו תרגום, או שכתב כתבי הקדש בכתב עברי³⁰
22 - אינן מטמאין את הידים, עד שהיו כתובים
23 אשורית על העור ובדיו.

27 פרק ד מפסוק ז ואילך עד סוף הפרק, כל פרק ה וי"ט
פסוקים הראשונים מפרק ו כתובים ארמית. (28) פרקים ב
עד ז. (29) מה שנכתב בכתבי הקדש בלשון ארמית.
30 כתב עתיק מאוד ואמרו (בסנהדרין כא, ב) שבתחילה
ניתנה התורה בכתב זה ובימי עזרא נשתנה ברוח הקודש
לכתב אשורי, הוא הכתב שלנו.

24 ח. הפותב הלל³¹ ושמע³² לתינוק להתלמד בו, אף
25 על פי שאינו רשאי³³ - הרי אלו מטמאין את הידים.

31 פרקי הלל שבספר תהלים (קיג-קח). (32) פרשת שמע
ישראל (דברים ו). (33) שאסור לכתוב פרשיות אלא
ספרים שלמים (הלכות ספר תורה פרק ז הלכה י"ד).

26 ט. המשוחות³⁴ והרצועות שתפרן לספר³⁵, אף על
27 פי שאינו רשאי לקנימן³⁶ - כל זמן שהן מחברין
28 לספר מטמאין את הידים.

34 חוטים. (35) תפר בהן את יריעות ספרי קודש.
36 שאין תופרים את הספרים אלא בגידים. [ויש מפרשים
שתפרם לספר ממש על מנת לקשור בהם את הספר].

29 י. תיק של ספר ומטפחות ספרים בזמן שהן
30 תפורות³⁷ - מטמאין את הידים. אבל הברכות, אף
31 על פי שיש בהן מאותיות של שם ומענינים הרבה
32 של תורה - אינן מטמאין את הידים.

37 לספר.

33 יא. ספרי המינים³⁸ - אינן מטמאין את הידים.
34 פרישת סוטה³⁹, הואיל ולמחיקה עומדת - אינה
35 מטמאה את הידים.

38 כנראה הכוונה לכופרים בקדושתם של ספרי התנ"ך
ומכל שכן אלה שכותבים לשם אלילים. (39) הפרשה
בספר במדבר פרק ה, הנמחקת למים המאררים שמשקים
את הסוטה, ויש בה יותר מן 85 אותיות.

1 הספרים, ואומרים: זה קדש וזה קדש. ובאין
2 העכברים וקורעין את הספרים. לפיכך גזרו, שכל
3 תרומה שתגע באחד מכתבי הקדש - נטמאת, והרי
4 היא כשלישי לטמאה כאלו נגעו בשני. ונמצאו כל
5 כתבי הקדש פוסלין את התרומה בשני. ולא עוד,
6 אלא מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי
7 הקדש - נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה
8 ואת המשקין. ואף על פי שאין הידים מתטמאות
9 אלא מראשון לטמאה, כמו שבארנו - הן מתטמאות
10 מן הספר²⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי הקודש נעשו ידיו
שניות ומטמאין את התרומה".

וממשיך בהלכה שלאח"ז וכן "רצועות התפילין עם
התפילין... הרי אלו מטמאין את הידים. ובזה ישנו ענין
תמוה לכאורה הדורש ביאור. מצינו שהכהנים הניחו
תפילין בשעת העבודה, אמנם לא תפילין של יד "שנאמר
בגדי כהונה על בשרו ולבשם מלמד שלא יהיה דבר חוצץ
בין בשרו לבגדים ... לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין
של יד שהרי חוצצת". אבל של ראש יכול להניח ואם רצה
להניח מניח (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה"ו). כמו"כ
מצינו שקראו בספר-תורה במקדש גם בכל שבת שני
וחמישי, שהרי סדר עבודת הכהנים היה גם תפילה וא"כ
בשלמא בנוגע להנחת תפילין וקריאת התורה במקדש כבר
כתב הרמב"ם ש"אין טומאת ידים במקדש", אבל בפשטות
הניחו תפילין גם מחוץ למקדש ועל-דרך-זה נגעו גם
בכתבי הקודש בהיותם מחוץ למקדש וצריכים טבילה
לקודש (במ' סאה) ולא רק נטילת ידים בעלמא, ולכאורה
לא מצינו שכהן שנכנס למקדש היה חייב לטבול את ידיו
(מלבד קידוש ידים ורגלים) מפני שנגע בתפילין חוץ
למקדש. ודוחק לומר שהכהנים הניחו תפילין רק במקדש
שהרי לא מצינו שהיה להם מקום מיוחד בביהמ"ק עבור
התפילין, ובפרט שתירוצ זה לא יפתור את זה שלפחות
פעם אחת הביאו את התפילין למקדש. ויש לברר ולמצוא
האם היו צריכים להניח תפילין רק בהיותם בקודש, או
שיש לומר שזה שלא גזרו טומאת ידים במקדש מהני גם
בנוגע לנגיעה בכתבי הקודש ותפילין מחוץ למקדש.

(על-פי "זין מלכות" ספר טהרה סימן כ')

(20) שהוא עצמו שני.

11 ו. רצועות תפילין עם התפילין²¹, וגליון שבספר²²
12 שלמעלה ושלמטה²³ שבתחלה ושסוף²⁴ כשהן
13 מחברין לספר²⁵, וספר שנמחק ונשתר בו שמנים
14 וחמש אותיות, ומגלה שכתוב בה מן התורה שמנים
15 וחמש אותיות, כפרשת יייה בנסע הארץ²⁶ - הרי

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

הקדש אחד הוא. הרי נתפאר לך מפל אלו הדברים, שאין שם¹⁴ משקין שניות לעולם, אלא המשקין תחלה לעולם; חוץ ממשקין שנגע בהן טבול יום, שהן שלישי אם היו תרומה, או רביעי אם היו קדש.

(9 פרה פי"א מ"ה. 10) כל מקום שנאמר "פסול", הכוונה שהדבר עצמו נטמא, אבל אינו מטמא אחרים (לקמן פי"א ה"א. 11) ואינו מטמא, אף-על-פי שטבול-יום הוא כשני (למעלה ה"א), ושני מטמא את הקודש להיות שלישי, ושלישי עושה רביעי בקודש. כחכמים במעילה ה, ב. ונתפרש שם טעמם, מכיוון שטבל - טומאתו קלושה ואין כוחה יפה לטמא אלא לפסול. 12) בניגוד לכלל שבידינו: כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (שם). [בהלכה זו משתמש רבינו במונחים "טמאים" "טימאם", במקום "פסולים" "פוסלים", אלא שהוא מבאר מיד שאינם פוסלים אחרים]. 13) יולדת, זכ וזבה ומצורע מחוייבים להביא קרבנות אחר שטבלו והעריב שמשם, וכל זמן שלא הקריבו קרבנותיהם נקראים "מחוסרי כפרה" (ראה הלכות משכב ומושב פ"ה ה"ד, בהערות והשלמות). והמדובר במחוסרי כיפורים שאינו טבול-יום, אבל לפני הערב שמש דינו כראשון לגבי קודש. [בדפוס רומא (ר"מ) חסרה כל פיסקא זו של דין מחוסר כיפורים. ונראה שמחקה מפני שהיא נראית סותרת את דברי רבינו בהלכות משכב ומושב שם. אולם פירושינו כאן ושם - מסלקים את הסתירה]. 14) צורה סגנונית ערבית, והכוונה היא חזיון השלילה, כאילו אמר: לא ימצא לעולם. ראה הלכות יסודי התורה פ"א ה"א.

ד. כל המטמאין¹⁵, בין חמורין בין קלין¹⁶, משקין היוצאין מהן, כגון רגל ומימי רגליהן - הרי הן כמשקין שנגעו בהן. אלו ואלו ראשון לטמאה, כמו שבארנו. חוץ מזב וחבריו¹⁷, שמשקין היוצאין מהן - אב טמאה, ומשקין שהזב וחבריו נוגעין בהן - תחלה. אפלו אוכל אכלין טמאין או שותה משקין טמאין, המשקין היוצאין ממנו קדש שטיבל - כמו המשקין שנגעו בהן, שהן תחלה¹⁸. וכן טבול יום, משקין היוצאין ממנו - כמשקין שהוא נוגע בהן, שאין מטמאין אחרים כלל¹⁹; אלא אם נגע²⁰ במשקה חלין - הרי הן טהורין, ואם נגע במשקה תרומה - הרי הן שלישי, ואם נגע במשקה קדש - הרי הן רביעי.

(15) טבול-יום פ"ב מ"א. 16) בחולין פח, א פירשו: קלין - שרץ; חמורין - זב. 17) זבה, נדה, יולדת ומצורע. 18) אף-על-פי שטומאתם גזירת חכמים. לדעת רבינו, מה שאמרו שם "קלין - שרץ", הכוונה משרץ ולמטה, למעט מת, שמקומו בין החמורים, אבל גם טמאים מדרבנן בכלל. 19) אבל פוסלים תרומה וקודש, כמבואר לקמן. ואפילו אם נגע במשקין או אוכלין של תרומה ונעשו שלישי, אין אוכלים אלו פוסלים את הקודש, ואף-על-פי ששלישי לטומאה עושה רביעי בקודש. ונראה להסביר טעמו, מפני

1) יבאר הטעון הערב שמש מן התורה או מדברי סופרים. טבול יום מה פוסל. ומשקין היוצאים מכל המטמאים. אם שלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מטמאים משקה או אוכל אחר. מה שהאדם למד מכל מה שהקדמנו למעלה.

2 א. כל המתטמא באב מאבות הטמאות, בין אדם בין פלים - הרי הוא ראשון לטמאה, כמו שבארנו². 3 עד שטיבל. טבל - הרי הוא פשני לטמאה³. עד שיעריב שמשו. שפאמר: בפמים יוכא וטמא עד הערב וטהר. הפתוב קרא לטבול יום טמא⁴.

(2) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. 3) פסחים יד, א: "שמן שנפסל בטבול-יום, מאי הוי? שלישי". ומכאן שטבול-יום דינו כשני. 4) ומכאן שטמא מדאורייתא (שבת יד, ב).

7 ב. אחד טבול יום⁵ מטמאה חמורה, כגון שטיבל מזיבות מטמאת מת וצרעת⁶, ואחד טבול יום מטמאת שרץ⁷ וכיוצא בו, כל הטעון הערב שמש, בין אדם בין פלים, בין מדברי תורה בין מדברי סופרים⁸ - הרי הוא פשני לטמאה עד שיעריב שמשו.

(5) תוספתא טהרות פ"א ה"ג. 6) כל אלה טומאה חמורה הם, והאדם הוא אב הטומאה. 7) טומאה קלה, שהאדם הוא ראשון לטומאה. 8) רבינו מגדיר בכמה מקומות במונח "דברי סופרים", דברים שלא נכתבו בתורה שבכתב בפירוש, ואף-על-פי שהם מדאורייתא (ראה פיה"מ כלים פי"ז מ"ב, כסף-משנה הלכות אישות פ"א ה"ד, ויד מלאכי כללי רמב"ם אות ו). ונראה שגם כאן התכוון לטומאות של תורה שאינן כתובות בפירוש, כגון כל הטומאות מהדרשה של "חרב הרי הוא כחלל", [ראה הלכות טומאת מת פ"ה ה"ג. ושם בהלכה ה, כותב רבינו בפירוש: ואף-על-פי שהן דברי קבלה, אינן דברי תורה]. אבל בטומאות שהן מדרבנן ממש, הטבילה לבדה מטהרת בלי הערב שמש, כמו ששינוי (פרה פי"א מ"ה): "כל הטעון ביאת מים (טבילה) מדברי סופרים. . . לאחר ביאתו (לאחר שטבל) מותר בכולן (חולין, תרומה וקודש)". והמשנה מתכוונת לטמאות של דבריהם ממש. [אמנם גם במשנה מצאנו שקראו "דברי סופרים" לדינים שהם מן התורה ולא נכתבו במקרא, כגון: חמורים דברי סופרים מדברי תורה (סנהדרין פח, ב), אבל מקרים נדירים הם].

13 ג. טבול יום⁹ פוסל¹⁰ אכלי תרומה ומשקה תרומה, ואכלי הקדש ומשקה הקדש, פוסל הכל¹¹. כיצד? טבול יום שנגע באכלין של תרומה - עשאן שלישי לטמאה, מפני שהוא שני. וכן אם נגע במשקין של תרומה - טמאין, והרי הן שלישי¹² לטמאה. נגע טבול יום במשקין של קדש - טמאן, והרי הן רביעי לטמאה. וכן אם נגע באכלי הקדש - עשאן רביעי. אבל אם נגע באכלי חלין ומשקה חלין - הרי הן טהורין. ודין מחסר כפורים¹³ וטבול יום בנגיעת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ב' אדר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעולם שני לטמאה אלא מדברי סופרים. שאם
יטמא במשקין טמאים - יהיה שני מדבריהן, כמו
שבארנו.

(34) ראה הלכות טומאת מת פ"ה. (35) שאינו אב הטומאה לעולם, ואפילו אם נגע במת. ראה הלכה ח.

ח. כבר בארנו³⁶, שפלי חרס לא יהיה אב טמאה לעולם, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ויהיה ראשון לטמאה מדברי תורה, ושני מדבריהן, אם נטמא במשקין, כשאר הכלים. ולא יהיה האדם ולא הכלים שלישי ולא רביעי לעולם, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

(36) שם ה"ח.

ט. האכלים לא יהיו אב טמאה לעולם, לא מדברי תורה ולא מדבריהם. ויהיו ראשון ושני מדברי תורה. שהאדם או הכלי שהוא ראשון לטמאה, אם נגע באכל - עשאוהו שני³⁷. והאכלין יהיו שלישי³⁸ ורביעי³⁹ לטמאה מדבריהן בלבד⁴⁰.

(37) מן התורה. ודווקא אדם או כלי, אבל אוכל ראשון שנגע באוכל - לא טמאהו מן התורה אלא מגזירת חכמים, ולפיכך דייק רבינו וכתב: שהאדם או הכלי (ראה למעלה פ"ז ה"א). (38) תרומה וקודש. (39) בקודש. (40) וכן כתב בסוף הפרק גבי טבול-יום שפוסל מדבריהם. ודבריו אלה נראים נוגדים דברי עצמו בפרק יא ה"ג וה"ד, שלמד שלישי מן הכתוב ורביעי מקל-יחומר, ומקור דבריו שם בבביתא פסחים יח, ב: "למדנו שלישי בקודש מן התורה, ורביעי מקל-יחומר" [ראה צ"ח פסחים בסוגיא ר' חנינא סגן הכהנים אות סט, ומנחת-חינוך מצוה קמה, וראה בבאורנו לקמן בפ"א].

י. המשקין יהיו אב טמאה מדברי תורה, כגון מי חטאת ורק הזב ומימי רגליו. ויהיו ראשון לטמאה מדברי תורה, כגון שנגעו באב מאבות הטמאות. וכן אם נגעו המשקין בולד הטמאה, בין אדם בין כלים - נטמאו מדברי תורה, והרי הן כראשון לטמאה לטמא אחרים מדבריהן⁴¹. וכן אם נגעו בשני, בין אדם בין כלים בין באכלין - נעשו ראשון לטמא אחרים מדבריהם, כמו שבארנו⁴². ויהיו⁴³ המשקין שלישי ורביעי מדבריהם. כיצד? אם נגע טבול יום במשקה תרומה - עשאוהו שלישי, ואם נגע במשקה קדש - עשאוהו רביעי. ואין אתה מוצא משקין שניות לעולם, ולא משקה שאינו תחלה⁴⁴, חוץ ממשקה טבול יום⁴⁵ או מחסר כפורים בקדש, כמו שבארנו, שהוא⁴⁶ פוסל מדבריהם⁴⁷ ואינו מטמא.

(41) נתבאר למעלה פ"ז ה"ה. וראה שם ה"א. (42) שם. (43) ויש גם אפשרות שיהיו. (44) שיהיו שלישי או רביעי. (45) הסגנון מסובך קצת, וכוונתו ברורה: שניות לא יהיו

שאלו נגע טבול יום בקודש, היה עושהו רביעי שאינו פוסל קודש אחר בנגיעתו, אין הדבר מתקבל על הדעת בנגע בתרומה שתפסול את הקודש. ואין לדמות זה לאותם הדברים שהומלץ עליהם במשנה (פרה פ"ח): "מטמאין לא טמאנו - ואתה טמאנו". (20) טבול-יום.

ה. ועתה יתבאר לך²¹, שאין שלישי שבתרומה ולא רביעי שבקדש מטמא משקה אחר²² או אכל אחר, ואין צריך לומר שאין מטמאין כלים. לפיכך, קדשה שמלאה משקין²³ ונגע בה²⁴ טבול יום: אם היה משקה חלין - הפל טהור, ואם היה משקה תרומה - המשקין פסולין והקדשה טהורה. ואם היו ידיו טמאות²⁵ - המשקה טמא²⁶, בין משקה תרומה בין משקה חלין. וזה חומר בידים מבטבול יום²⁷. וחומר בטבול יום מבידים טמאות: שספק טבול יום - פוסל מספק²⁸, וספק הידים - טהור, כמו שיתבאר²⁹.

(21) טהרות פ"ב מ"ג, ד' וה'. (22) הסגנון אינו מדויק, שהרי שלישי שבתרומה מטמא משקין של קודש, כמבואר במשנה ו שם, וכן פסק רבינו לקמן פ"א ה"ח. ורבינו התכוון לדומה לה בדרגת הקדושה, כגון תרומה. או הכוונה לנגעו טבול-יום. (23) טבול-יום פ"ב מ"ב. (24) במה שבתוכה. (25) מגזירת ידיים (ראה למעלה פ"ח ה"ח). (26) אבל הקדירה טהורה. [נדע רבינו שמשקין שנגעו בידים - אינם מטמאים כלים. ומה שאמרו במשנתנו "הכל טמא", מפרש רבינו שם בין חולין ובין תרומה. ודעת הר"ש משנץ שכן מטמאין, ומפרש "הכל טמא" היינו המשקין והקדירה]. (27) שידיים מטמאות משקה חולין, וטבול-יום אינו מטמא. (28) משנה זבים פרק ב, ב. וראה לקמן פ"ג ה"ט. (29) לקמן פ"ד ה"א.

ו. אחד טהור שהיו ידיו טמאות או³⁰ טבול יום שידייו טמאות³¹ - הרי זה מטמא משקה חלין ועושה אותן תחלה לטמא אכלין ומשקין, כמו שבארנו³². ומאחר שמשקה שיצא מטבול יום - כמשקין שנגע בהן, טבול יום שנפל מרקו או מימי רגליו על כפר של תרומה - הרי זה טהור³³, מפני שהן כמשקין שנגע בהן.

(30) בין . . . ובין. (31) מגזירת ידיים. (32) למעלה פ"ח ה"י. (33) משנה, נדה עא, ב.

ז. מפל אלו הדברים³⁴ שהקדמנו לבארם אתה למד, שהאדם יהיה אב לטמאה ויהיה ראשון לטמאה מדברי תורה. ולעולם לא יהיה האדם שני אלא מדברי סופרים. והוא האוכל אכלין טמאים או השותה משקין טמאין או הפא ראשו ורבו פמים שאובין, שכל אלו פשני לטמאה מדבריהם. וכן שאר כל הכלים חוץ מפלי חרס³⁵ יהיו אב טמאה ויהיו ראשון לטמאה מדברי תורה. ולא יהיה הפלי

24 וּכְבֹר קָרָא הַכְּתוּב לְשָׁנִי טָמֵא, שְׁנֵאמַר: כָּל אִשָּׁר
25 בְּתוֹכוֹ יִטְמָא. הָא לְמַדְתָּ, שֶׁבְּשֵׁר הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵנֵע בְּשָׁנִי -
26 נִטְמָא וְיִשְׁרָף. וּמִנֵּין לְרִבְעֵי בְּקֹדֶשׁ שֶׁהוּא פָּסוּל? מִקָּל
27 וְהִמָּר¹⁴: וּמָה מִחֲסֵר כְּפֻיִּים, שֶׁהוּא מִתֵּר בְּתֵרוֹמָה,
28 אֲסוּר בְּקֹדֶשׁ עַד שְׁיָבִיא כְּפָרְתוֹ; הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא פָּסוּל
29 בְּתֵרוֹמָה, אֵינוֹ דִּין שְׁנֵנֵע שֶׁרִבְעֵי בְּקֹדֶשׁ? אֲכָל
30 הַחֲמִישִׁי טְהוֹר.

(12 טהרות, שם. 13) ראה הערה ח. (14) פסחים יח, ב.

31 ה. בְּשֵׁר תֵּאוּהָ¹⁵, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא טְהוֹר, גָּזְרוּ
32 עָלֵינוּ¹⁶ שִׁיְהִיָּה בְּשִׁלְשִׁי לְטָמְאָה: מִטְמָא אֶת
33 הַקֹּדֶשׁ¹⁷, וְאֵינוֹ פּוֹסֵל אֶת הַתְּרוֹמָה. וְיִרְאָה לִי, שֶׁלֹּא
34 גָּזְרוּ עָלֵינוּ אֲלֵא כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲרְבוּהוּ עִם בְּשֵׁר הַקֹּדֶשׁ
35 וְיָבוֹאוּ לְטָעוֹת וּלְשִׁגְגָה בּוֹ, וְיִדְמּוּ שֶׁהַבְּשֵׁר זֶה¹⁸ הוּא
36 חָל וְהוּא קֹדֶשׁ¹⁹ וְיִאֲכָלְנוּ בְּטָמְאָה.

(15) בשר חולין נקרא "בשר תאוה", מלשון הכתוב (דברים יב, כ): כי תאוה נפשך לאכול בשר. (16) תוספתא, נדה פ"ט ה"י. (17) פירוש - פוסל (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (18) בשר הקודש. (19) והרי הוא קודש.

37 ו. חֲבוּרֵי אֲכָלִין²⁰ עַל יְדֵי מִשְׁקִין²¹ - הֲרִי הֵן חֲבוּר
38 לְטָמֵא טָמְאָת אֲכָלִין²². וְהִדְבֵּר סִפְקָא, אִם חֲשׁוּבִים
39 כְּגוֹף אֶחָד לְמִנּוֹת בִּהְיוֹת רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשִׁלְשִׁי²³, או
40 חֲשׁוּבִים זֶה הָאֲכָל שְׁנֵנֵעַ בּוֹ הַטְּמָאָה רֹאשׁוֹן,
41 וְהָאֲכָל הַמִּחְבֵּר לוֹ שֵׁנִי.

(20) איבעיא בזבחים קה, ב. (21) שתי חתיכות אוכלין, וביניהם משקה הנוגע בשניהם. (22) אם נגעה טומאה באחד מהם - נטמא גם השני (כך מפרש רבינו האיבעיא שם, ולא כפירוש רש"י). (23) פירוש, הדבר ספק אם שניהם כגוף אחד ממש גם לענין מנין דרגות הטומאה, ואם נגעה נבילה בחתיכה אחת נעשתה גם השניה ראשון לטומאה ועושה שני.

42 ז. הַשְּׁנִי שֶׁבְּחָלִין²⁴ פּוֹסֵל אֲכָלִי תְּרוֹמָה וְעוֹשֶׂה אוֹתָן
43 שְׁלִישִׁי. וְאִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה חָלִין - טָמְאָן²⁵. וְאֵין
44 צְרִיךְ לוֹמַר, אִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה תְּרוֹמָה אוֹ בְּמִשְׁקָה
45 קֹדֶשׁ, שֶׁהוּא מִטְמָא אֶת הַכֹּל.

(24) טהרות פ"ב מ"ו. (25) נעשו ראשון. נתבאר כבר כמה פעמים, שכל הפוסל את התרומה - מטמא משקין להיות תחילה.

46 ח. הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבְּתְּרוֹמָה²⁶ שְׁנֵנֵע בְּאֲכָלִי קֹדֶשׁ - פּוֹסֵל
47 וְנִעֲשֶׂה רִבְעִי. וְאִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה הַקֹּדֶשׁ - טָמְאָן
48 וְנִעֲשֶׂה תַּחֲלָה²⁷. אֲכָל אִם נִגַּע שְׁלִישִׁי שֶׁבְּתְּרוֹמָה
49 בְּמִשְׁקָה תְּרוֹמָה - הֲרִי הוּא טְהוֹר²⁸. וְכֵן רִבְעִי
50 שֶׁבְּקֹדֶשׁ, אִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ - הֲרִי זֶה טְהוֹר.

(26) שם. (27) שכל משקה שנטמא הוא ראשון (ראה למעלה פ"י ה"י). (28) שאין רביעי בתרומה.

לעולם. אבל שלא יהיו תחילה, יש אפשרות - כגון נגיעת טבול-יום. (46) טבול-יום. (47) ראה מה שכתבנו בסוף ה"ט.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר כל מקום שנאמר באוכלין "פסול" - מה דינו. אם שני עושה שלישי בחולין ואם שלישי עושה רביעי בתרומה או רביעי וחמישי בקודש וכו'. ודין בשר תאוה אם מטמא הקודש ופוסל התרומה. והיבורי אוכלין ע"י משקין אם הם חיבור. שני שבחולין ושלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מה פוסלים. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או חולין שנעשו על טהרת תרומה. כל קודש האמור בענין אוכלין ומשקין. כל דבר שוודאי מטמא את החולין מן התורה.

1 א. כָּל מְקוֹם² שְׁנֵאמַר בְּאֲכָלִין פָּסוּל - הוּא שִׁיְהִיָּה
2 הָאֲכָל עֲצָמוֹ טָמֵא, וְלֹא יִטְמָא אֲכָל אַחֵר; אֲלֵא אִם
3 נִגַּע בְּאֲכָל אַחֵר - הֲרִי הוּא טְהוֹר.

(2) טהרות פ"ב מ"ג-ו.

4 ב. הָרֹאשׁוֹן שֶׁבְּחָלִין³ - טָמֵא וּמִטְמָא. הַשְּׁנִי - פָּסוּל
5 וְלֹא מִטְמָא. וְאֵין שְׁנִי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּחָלִין⁴. מִנֵּין
6 לְאֲכָל שְׁנִי שֶׁהוּא פּוֹסֵל בְּחָלִין? שְׁנֵאמַר: וְכָל חֵרֶשׁ
7 אִשָּׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ, כָּל אִשָּׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא⁵.
8 נִמְצָא הַשֶּׁרֶץ אָב, וְכָלִי חֵרֶס שְׁנֵנֵעַ לְאֹרִירוֹ
9 רֹאשׁוֹן, וְהָאֲכָל שֶׁבְּכָלִי שְׁנִי, וְהִרִי הוּא אוֹמֵר יִטְמָא.
10 וְכֵן שֶׁרֶץ⁶ שְׁנֵנֵעַ לְאֹרִיר הַתְּנוּרָה⁷ - הַפֶּת שְׁנִיָּה,
11 שֶׁהַתְּנוּרָה רֹאשׁוֹן.

(3) שם. (4) שם. (5) במה דברים אמורים, ששני בחולין פסול מן התורה? כשנגע בכלי או באדם שהוא ראשון או אב, אבל אוכל ראשון אינו פוסל את השני מן התורה אלא מדרבנן (למעלה פ"ז ה"א). (6) לא נתבאר מה זה מוסף על האמור למעלה. (7) התנורים בתקופת המשנה היו של חרס.

12 ג. הָרֹאשׁוֹן⁸ וְהַשְּׁנִי שֶׁבְּתְּרוֹמָה - טָמֵאִים וּמִטְמָאִים⁹.
13 הַשְּׁלִישִׁי - פָּסוּל וְלֹא מִטְמָא. וְאֵין שְׁלִישִׁי עוֹשֶׂה
14 רִבְעִי בְּתְּרוֹמָה. מִנֵּין לְאֲכָל שְׁלִישִׁי שֶׁהוּא פּוֹסֵל¹⁰
15 בְּתְּרוֹמָה? שְׁנֵאמַר: וְכֹא הַשְּׁמֶשׁ וְטָהַר וְאַחֵר יִאֲכָל מִן
16 הַקֹּדֶשִׁים. נִמְצָא טָבּוּל יוֹם אֲסוּר בְּתְּרוֹמָה עַד שְׁנֵנֵעִיב
17 שְׁמִשׁוֹ¹¹, וְאִם נִגַּע בָּהּ - פּוֹסֵלָה, וְטָבּוּל יוֹם כְּשֵׁנִי
18 לְטָמְאָה הוּא. הָא לְמַדְתָּ, שֶׁהַשְּׁנִי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי
19 בְּתְּרוֹמָה.

(8) טהרות, שם. (9) השני פוסל אוכלין ואינו מטמא, ונקט לשון "מטמא" מפני שהוא מטמא משקין. (10) צ"ל פסול. (11) יבמות עד, ב.

20 ד. הָרֹאשׁוֹן¹² וְהַשְּׁנִי וְהַשְּׁלִישִׁי בְּקֹדֶשׁ - טָמְאִין
21 וּמִטְמָאִין¹³. הָרִבְעִי - פָּסוּל וְאֵינוֹ מִטְמָא. וְאֵין רִבְעִי
22 עוֹשֶׂה חֲמִישִׁי לְעוֹלָם. וּמִנֵּין לְשְׁלִישִׁי בְּקֹדֶשׁ שֶׁהוּא
23 טָמֵא? שְׁנֵאמַר: וְהַבְּשֵׁר אִשָּׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יִאֲכָל;

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ב' אדר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 הַתְּרוּמָה⁴³ עַד שְׁיִטְבֹּל⁴⁴, וּמִתָּר לָגַע בְּתְרוּמָה⁴⁵ וְהָרִי
15 הִיא טְהוֹרָה. בְּאֹכִילָה עָשׂוּ מַעֲלָה, בְּנִגְיעָה לֹא עָשׂוּ
16 מַעֲלָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּתְרוּמָה עֲצָמָה; אֲכָל
17 תְּבַשִּׁיל שֶׁנִּתְעַרְבָה בּוֹ תְרוּמָה, אִם אֵין שָׁם כְּזֵית בְּכָדִי
18 אֲכִילַת פָּרֶס - הָרִי זֶה מִתָּר לְאָכֹל מֵאוֹתוֹ תְּבַשִּׁיל⁴⁶
19 בְּדֶרֶךְ שְׁמֵתָר לָגַע בְּתְרוּמָה.

(43) מימרא של עולא, חולין לד, ב. (44) ואינו צריך הערב
שמש. (45) זבחים צט, ב: "באכילה עבד (עשו) רבנן
מעלה (טהרה מסוג גבוה), בנגיעה לא עבד רבנן מעלה".
(46) טהרות פ"ב מ"ג: "והשלישי נאכל בנזיד הדמע",
פירוש, בתבשיל שנתערבה בו תרומה. ובחולין שם אמרו,
שמדובר כשאין בתבשיל כזית תרומה בכדי אכילת פרס,
ומכאן המקור להלכה זו.

20 יב. הַאֲוֵכֶל⁴⁷ שְׁלִישִׁי שֶׁבְּתְרוּמָה אוֹ שֶׁל חֲלִין שֶׁנִּעְשָׂה
21 עַל טְהַרְתִּי הַתְּרוּמָה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא טְהוֹר לְנִגְיעַת
22 תְּרוּמָה - הָרִי הוּא כְּשֵׁנִי לַעֲנִין קֹדֶשׁ⁴⁸; שֶׁטְהַרְתִּי
23 תְּרוּמָה טְמֵאָה הִיא אֲצֵל הַקֹּדֶשׁ⁴⁹. אֲכָל הַאֲוֵכֶל
24 שְׁלִישִׁי שֶׁבְּחֲלִין שֶׁנִּעְשָׂה עַל טְהַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ - הָרִי הוּא
25 טְהוֹר⁵⁰; שְׁאֵין לָךְ דְּבַר שֶׁעוֹשֶׂה רִבְעִי בְּקֹדֶשׁ אֵלָּא
26 קֹדֶשׁ מִקֹּדֶשׁ⁵¹ בְּלִבָּד.

(47) שם מ"ב כרבי יהושע. כדי להסביר הלכה זו, עלינו
לבאר מתחילה את דברי רבי יהושע במשנה שם על-פי
פירושו של רבינו. שנינו שם: "רבי יהושע אומר, אוכל
אוכל ראשון ואוכל שני - שני, שלישי - שני לקודש ולא
שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה". פירוש,
אדם שאכל דבר מאכל שהוא ראשון לטומאה או שני
לטומאה, נעשה גופו שני לטומאה ואסור לאכול תרומה
וקודש, ואם נגע בתרומה - נפסלה, ואם נגע בקודש -
נטמאה. אם אכל דבר שהוא שלישי לטומאה, נעשה גופו
שני לענין קודש, ואם נגע בקודש עשהו שלישי, אבל לענין
תרומה אינו שני אלא שלישי ואסור לאכול תרומה, כמו
שנכתב בהלכה הקודמת, ומותר לנגוע בה. ומסיים רבי
יהושע, שכל זה אמור בחולין שנעשו על טהרת תרומה.
ומבאר רבינו שם, שהוא-הדין בתרומה ממש. ולתוספת
ביאור ייאמר, שרבי יהושע משמיענו ריבואתא, שאפילו
בשלישי שבחולין שנעשו על טהרת תרומה גם-כן עושים
שני לקודש. ורבינו מוסיף כאן ריבואתא, שאפילו אם אכל
שלישי של תרומה, שהיא פסולה מן הדין, אף-על-פי-כן
מותר בנגיעת תרומה. מתוך ביאור זה מוסברים דברי רבינו
מאליהם. ראה בהערה הבאה. (48) משמע שהוא עושה
שלישי וזה עושה רביעי, ואין כל הבדל בזה בין תרומה
ממש ובין חולין על טהרת תרומה. [בפירושו למ"ו שם בדין
נגיעה, מחלק רבינו בין שני אלה ואומר, שחולין על טהרת
תרומה אינם עושים רביעי בקודש (וכן פסק למעלה ה"ט).
ואילו כאן באוכל לא חילק. ונראה טעמו, שבאוכל החמירו
חכמים ונתנו עליו טומאה חמורה יותר מטומאת הדבר
שאכל, הרחיבו גזירתם גם על חולין בטהרת תרומה,
מה-שאין-כן בנגיעה]. (49) בחולין לה, א - אמר רבי יצחק
בר שמואל בר מרתא, האוכל שלישי של חולין שנעשו על

ט. חֲלִין שֶׁנִּעְשָׂה עַל טְהַרְתִּי תְרוּמָה²⁹ - הַשְּׁלִישִׁי
2 שֶׁבִּהֵן פֶּסוּל בְּתְרוּמָה³⁰, וְאִם נִגַּע³¹ בְּקֹדֶשׁ - אֵינוֹ
3 עוֹשֶׂה רִבְעִי³², וְאִפְלוּ מִשְׁקָה קֹדֶשׁ אֵינוֹ פֶּסוּל.
4 וְחֲלִין שֶׁנִּעְשָׂה עַל טְהַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ - הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבִּהֵן
5 טְהוֹר כְּחֲלִין³³.

(29) נזהרו לעשותן בטהרה כמו בעשיית תרומה.
(30) הלכה פסוקה היא בחולין דף לג ולד, שחולין שנעשו
על טהרת תרומה דינם כתרומה. (31) המשקה.
(32) טהרות פ"ב מ"ו, ראה פירוש המשנה שם. (33) חולין
לג, ב - לפי דעת רבי יהושע. בטהרות שם קובע רבינו, שכל
מקום שנאמר בו חולין שנעשו על טהרת הקודש הם
קקודש, הכוונה לפי שיטת משנה ראשונה בנדה עא, ב -
שטבול יום אסור לנגוע במים שהוכנו לשטוף בהם את
הפסח, אבל משנה אחרונה מתירה לנגוע מפני שטבול יום
הוא כשני, ואינו פוסל את המים שהם חולין, ואף-על-פי
שנעשו על טהרת הקודש. וכן כתב גם בפירושו לחגיגה יח,
ב. ופסק כאן כמשנה אחרונה. ולמה החמירו בחולין שנעשו
על טהרת תרומה יותר משנעשו על טהרת הקודש? מפני
שכאנים רגילים לאכול גם חולין בטהרת תרומה, ולפיכך
חלה על חולין אלה קדושת תרומה, מה-שאין-כן בטהרת
הקודש, שרק יחידים נהגים שמירה קפדנית זו, בטלה
דעתם ולא חלה כל קדושה על אותם החולין (רש"י חולין,
שם).

6 י. הַאֲוֵכֶל רִבְעִי שֶׁבְּקֹדֶשׁ - אֲסוּר לוֹ לְאָכֹל אֶת
7 הַקֹּדֶשׁ³⁴, וּמִתָּר לָגַע בְּקֹדֶשׁ וְאֵינוֹ פֶּסוּל³⁵. אֲפִלוּ
8 תְּבַשִּׁיל³⁶ שֶׁנִּתְעַרְבָה בּוֹ הַקֹּדֶשׁ וְאֵין בּוֹ³⁷ כְּזֵית בְּכָדִי
9 אֲכִילַת פָּרֶס³⁸ - הָרִי זֶה לֹא יֵאָכֵל³⁹ בְּרִבְעִי שֶׁל
10 קֹדֶשׁ⁴⁰, אֵלָּא בְּחִמְיָשִׁי⁴¹, שֶׁהוּא טְהוֹר כְּמוֹ
11 שֶׁבְּאֲרָנוֹ⁴².

(34) גזרו חכמים שאדם האוכל יהיה טמא כטומאת המאכל,
ואע"פ שהמאכל אינו מטמא אוכלין בנגיעה (חולין לד, א)
ואסור לו לאכול קודש. [שם מדובר בשלישי לענין תרומה
(ראה הלכה הבאה) ורבינו למד מתרומה לקודש, כשם
ששלישי בתרומה פוסל את האוכל לאכול בתרומה, אע"פ
שאינו פוסל תרומה בנגיעה, כך גם ברביעי בקודש].
(35) שרביעי אינו עושה חמישי. (36) של חולין או תרומה.
(37) בקודש. (38) פרס הוא חצי ככר לחם ששיעורו שש
ביצים. וכזית בכדי אכילת פרס - פירושו, שנתערב כזית
(כחצי ביצה) קודש בחמשה כזיתים של התבשיל, וביחד הם
ששה (ויש אומרים: כזית בששה כזיתים). (39) אף-על-פי
שבדינים אחרים אינו נידון כאילו הוא בעין. (40) פירוש,
אדם שאכל רביעי של קודש, לא יאכל תערובת זו.
(41) הוא-הדין שמותר לאוכלו בלי כל תערובת. רבינו מפרש
מה ששנינו: "והחמישי נאכל בנזיד הקודש", הכוונה למעט
רביעי שאינו נאכל אפילו בתערובת, אבל אינו ממעט חמישי
בלי תערובת. וכאן נקט - כדרכו - לשון המשנה.
(42) למעלה ה"ד.

12 יא. הַאֲוֵכֶל שְׁלִישִׁי שֶׁבְּתְרוּמָה עֲצָמָה אוֹ שֶׁל חֲלִין
13 שֶׁנִּעְשָׂה עַל טְהַרְתִּי תְרוּמָה - הָרִי זֶה אֲסוּר לְאָכֹל אֶת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ולחם הפנים מתקדשים קדושה מלאה עם תחילת אפייתם
שהיא העלאת הקרוב. (63) שם.

יד. החלה⁶⁴ והבפורים⁶⁵ ותשלומי תרומה⁶⁶
[והמשה] - הרי הן כתומה⁶⁷.

(64) שמפרישים מן העיסה (במדבר טו, כ). (65) פירות
העץ והאדמה הראשונים (דברים כו, ב). (66) זר (לא כהן)
שאכל תרומה, מחוייב לשלם לכהן את מחירה עם תוספת
חומש המחיר. (67) חלה עליהם קדושת תרומה לכל דבר.
תוספתא שם ה"ה.

טו. הטבל⁶⁸ והמזמ⁶⁹ וגדולי תרומה⁷⁰, ומעשר⁷¹
שני וראשון⁷², ועסה הטבולה לחלה⁷³ - הרי הן
כחלין⁷⁴, והראשון טמא בזה, והשני פסול, ואין
בהן שלישי.

(68) תבואה ופירות ארץ ישראל לפני הפרשת תרומות
ומעשרות. (69) תרומה שנתעברה בחולין ואין בחולין פי
מאה. מן התורה בטלה התרומה ברוב חולין, וחכמים גזרו
שלא תיבטל אלא במאה. (70) תרומה שנזרעה והצמיחה
תבואה, התבואה החדשה אסורה מגזירת חכמים (שבת יז,
ב). (71) מצוה מן התורה להפריש שתי מעשרות מגידולי
קרקע האמורים למעלה, מעשר ראשון ניתן ללוויים, ומעשר
שני מעלים לירושלים ונאכל שם בטהרה לכל אדם
מישראל. (72) לפני הפרשת חלתה. (73) טבל, גידולין
ומעשרות, נשנו בתוספתא שם. וטבול לחלה, נאמר בסוטה
ל, ב בלשון שני.

טז. כל דבר⁷⁴ שזדא⁷⁵ מטמא את החלין מן התורה
- גזרו על ספקו בחלין הטבולין לחלה שתעשה
אותה העסה בטהרה. ומפרישים ממנה חלה,
וחלתה תלויה, לא נאכלת⁷⁶ ולא נשרפת⁷⁷.

(74) נדה ז, א. מסקנת אביי. (75) אם טומאתו וגם נגיעתו
ודאי. (76) שאסור לאכול חלה טמאה כמו תרומה טמאה.
(77) שמא היא טהורה, ואסור לאבד בידים תרומה וחלה
טהורה.

יום שני ג' אדר ה'תשפ"א

פרק שנים עשר

(1) יבאר שאחת עשרה מעלות עשו חכמים לקודש על
התרומה.

א. אחת עשרה מעלות² עשו חכמים לקדש על
התרומה, ואלו הן: יש לאדם להטביל כלים בתוך
כלים³ לתרומה, אבל לא לקדש. גזרה שמא יהיה
פי הכלי⁴ צר ולא יהיה בו כשפופרת הנזיר⁵, ונמצאו
הכלים שבתוכו כאלו טבלו במים שפפלי, לא
במקנה. במה דברים אמורים? בשהיה הכלי הגדול
שיש בתוכו הכלים הטמאין טהור; אבל אם היה

טהרת הקודש, טהור לאכול בקודש, שאין לך דבר שעושה
רביעי בקודש אלא קודש מקודש (פירוש, קדושת גופו
ממש) בלבד. והקשו עליו מהמשנה שהבאנו למעלה:
"שלישי שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על
טהרת תרומה" והרי חולין אלה אינם קודש מקודש, ועושים
שני בקודש? והשיב רבי יצחק: "הנח לתרומה, שטהרתה
טומאה אצל הקודש", כלומר לא נעשה שני מפני שהחולין
היו שלישי, אלא מפני שלא נעשו על טהרת הקודש. פירוש,
לא נזהרו לשמור שמירה מעולה מפני הטומאה כמו
ששומרים על קודש, אלא שמירה פחותה קפדנית כעין
שמירת תרומה. ומפני שרבינו פסק למעלה (ה"ט), שחולין
שנעשו על טהרת הקודש, השלישי שבהן טהור (ראה שם
בביאורנו טעמו של דבר), וכן בסוף הלכה זו הוא מביא
להלכה את דברי רבי יצחק, הוכרח לקבל גם נימוקו למה
נעשה שני. (50) ומותר לו לאכול קודש. למעלה בהלכה
ט, כתב רבינו דין זה לענין נגיעה, וכאן מלמדנו שגם לענין
אכילה הדין כן, שלא תטעה לומר שדינם כרביעי שאינם
פוסלים את הקודש בנגיעה, והאוכלם נפסל גופו מלאכול
קודש (ראה ה"י). (51) מקודש קדושה מליאה (ראה ה"א)
ולא חולין שנעשו על טהרת הקודש. [ומדובר במעלות
היתירות שגזרו בקודש, אבל טומאות שהם מעיקר הדין,
כגון שלישי שבתרומה – עושה רביעי, כמו שנתבאר למעלה
בה"ח].

יג. כל קדש⁵² האמור בענין טמאת אכלין ומשקין
הוא קדשי מקדש המקדשין, כגון בשר קדשי
קדשים⁵³ ובשר קדשים קלים⁵⁴, וחלות תודה⁵⁵
וריקקי נזיר⁵⁶ שנשחט עליהן הזבח⁵⁷, והמנחות⁵⁸
שקדשו בכלי⁵⁹, ושתי הלחם⁶⁰ ולחם הפנים⁶¹
משקדמו בתנור⁶²; אבל חלות תודה וריקקי נזיר
שלא נשחט עליהן הזבח, והמנחות שלא קדשו
בכלי - אין לא בקדש ולא בחלין אלא כתומה⁶³.

(52) תוספתא, טהרות פ"א ה"ד (ראה שם גירסת הגר"א).
(53) עולות, חטאות ואשמות ושלמי ציבור, שמקריבים בחג
השבועות. (54) תודה ושלמים. (55) המביא קרבן תודה,
צריך להביא עמו ארבעים לחם אפוי מארבעה מינים (ויקרא
ז, יב). (56) נזיר שהשלים ימי נזירותו, מביא שלושה
קרבנות, ועמהם עשרים לחם מצה משני מינים (במדבר ו,
טו). דיניהם מפורשים בהל' מעשה הקרבנות ס"ט. [לא
נתבאר לי למה קורא רבינו ללחמי תודה "חלות" וללחמי
נזיר "ריקקים", בעוד שהמקריב תודה, וכן גם הנזיר מביאים
חלק חלות וחלק ריקקים, וההבדל בין חלות וריקקים הוא,
שהחלות נילוושות בשמן והריקקים במים, ומושחים אותם
בשמן אחר אפייתם והלחם סופגן]. (57) שחיטת הקרבנות
מקדשת את הלחמים בקדושה מלאה. (58) הבאות בפני
עצמן, לא כתוספת לקרבן. (59) שנתנו אותן בכלי שרת
שבמקדש. (60) שהציבור מקריב בחג השבועות.
(61) שנים עשר לחמים שמניחים בכל שבת על השולחן
שבהכלל, ומחלקים אותם לכהנים בשבת שלאחריה (ויקרא
כד, ה). (62) שעלה עליהם קרום מחום התנור. שתי הלחם

ב. פְּלִי שֶׁנִּטְמָאוּ אַחֲרָיו בְּמִשְׁקִין - לֹא נִטְמָא תוֹכוֹ, וְלֹא בֵּית אֶצְבַּע⁷ שֶׁבְּעֵבִי שָׁפְתוֹ. וְהַמִּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ אוֹ שֶׁבְּבֵית צְבִיעָתוֹ טְהוֹרִין. וְשׂוֹתָהּ בּוֹ, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִגְעוּ מִשְׁקִין שֶׁבְּפִי בְּאַחֲרֵי הַפְּלִי וְיִחָזְרוּ וְיִטְמָאוּ תוֹכוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְתַרְוּמָה; אֲבָל לְקִדְּשׁ, נִטְמָאוּ אַחֲרָיו - נִטְמָאוּ בְּלֶן⁸.

6 מעלה שנייה ששנו חכמי המשנה שם. (7) במשנה שלפנינו כתוב "בית הצביטה" וגם רבינו בפירושו שם גורס כך ומפרש שם שהיה שקע בעובי שפת הכלי, כדי להשים שם אצבע להחזיק את הכלי ולא יכניס את האצבע לתוך הכלי עצמו. [כנראה קיבל פירושו של רבי יוחנן (שם כב, ב) "מקום שנקיי הדעת צובעין בו" ומפרש כהערוך, שצובעין הוא מלשון "הצביעו" במשנה יומא כב, א שפירושו הוציאו אצבע]. (8) אחוריים, תוך ובית אצבע.

ג. הַנוֹשֵׂא אֶת הַמִּדְרָס⁹ - מִתָּר לוֹ לִשְׂא עֲמוֹ תְּרוּמָה בְּאֶחָד, וְהוֹאִיל וְאִין הַנוֹשֵׂא נֹגֵעַ בְּתַרְוּמָה¹⁰ וְלֹא תְּרוּמָה נֹגֵעַת בְּמִדְרָס - הֲרִי הִיא טְהוֹרָה. אֲבָל לֹא הַקִּדְּשׁ, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָגַע בּוֹ. מַעֲשֵׂה הָיָה¹¹ בְּאֶחָד, שֶׁנִּשְׂא חֲבִית שֶׁל קִדְּשׁ¹² טְמֵאָה בְּמִדְרָס שֶׁנִּשְׂא עִמָּה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה גָּזְרוּ, שֶׁהַנוֹשֵׂא אֶת הַמִּדְרָס לֹא יִשָּׂא אֶת הַקִּדְּשׁ. וְלֹא גָּזְרוּ אֲלָא בְּמִדְרָס עִם הַקִּדְּשׁ¹³, כִּמְעַשֵּׂה שְׁהִיָּה. וְאִם עֶבֶר וְנִשָּׂא, הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בְּקִדְּשׁ - הֲרִי הַקִּדְּשׁ טְהוֹר¹⁴.

9 דבר שהזב עמד, ישב או שכב עליו נקרא בלשון חכמים "מדרס הזב" או מקוצר: "מדרס", והוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים ואוכלין ומשקין. (10) רבינו במשנה מפרש, כגון שהמדרס והתרומה מונחים על לוח עץ שאינו מקבל טומאה והאדם מרים את הלוח, אבל אם האדם נוגע בשניהם, הוא נטמא מפני שנשא את המדרס ומטמא את התרומה. [ורש"י פירש, שהתרומה מונחת בכלי חרס שאינו מקבל טומאה אלא מתוכו והאדם אינו נוגע באווירו, ולפיכך לא נטמאה התרומה על ידי נגיעתו של נושא המדרס]. (11) שם כב, ב. נימוק הגזירה. (12) צריך להיות: "וטימאה" או "ונטמאה". (13) אבל לא בטומאה אחרת, כגון שרץ ונבילה ורק בקודש ולא בתרומה. במקום שגזרו טומאה מפני מעשה שהיה, גזרו כעין המעשה בלבד ולא במקרים שאינם דומים לו מכל הבחינות. (14) מחלוקת אמוראים (שם כג, א) ופסק להקל כמו בכל ספק דרבנן.

ד. בְּגִדֵי אוֹכְלֵי תְּרוּמָה¹⁵, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוֹרִין וְנִזְהָרִין מִן הַטְּמָאוֹת - הֲרִי בְּגִדֵיהֶן מִדְרָס לְקִדְּשׁ¹⁶.

15 שנשמרו בטהרת תרומה. (16) מטמאים אדם וכלים כמדרס הזב. זאת היא מעלה רביעית.

ה. פְּלִי שֶׁהוּא מִפְּצָל¹⁷ וְלוֹחֲתָיו וְקוֹרֵתָיו מְקַשְּׂרוֹת, כְּגוֹן מִטָּה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן: אִם נִטְמָא וְצָרִיף לְהַטְבִּילוֹ לְתַרְוּמָה - יֵשׁ לוֹ לְהַטְבִּילוֹ בְּלוֹ בְּאֶחָד מִשְׁהוּא

1 טְמָא - מִתּוֹךְ שֶׁעֲלָתָהּ לוֹ טְבִילָה, עֲלָתָה טְבִילָה
2 לְפָלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ אֶפְלוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּקִדְּשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחת עשרה מעלות עשו חכמים לקודש על התרומה.. כו".

ובסיום הפרק חילק: "שש מעלות ראשונות עשאוּם בין לקודש בין לחולין שנעשו על טהרת הקודש, וחמש אחרונות עשאוּם בקודש בלבד.. כו". המספר עשר מורה על סדר השתלשלות, ואילו י"א ("אחת עשרה מעלות") על למעלה מסדר השתלשלות, כידוע בעניין עבודת הקטורת שעל ידי י"א סממנים שבה היו מבררים בחינת ה"א דלעומת-זה.

ובעבודת האדם: חולין שנעשו על טהרת הקודש היא העבודה עם עצמו ובה עשו רק שש מעלות כי לא כל אחד ראוי לעבודה נעלית זו, על-דרך שמצינו בהלכה ד"מחזי כיוהרא". אבל גם כאשר יהודי נמצא בדרגא זו שע"פ דין יכול להקריב קרבנות ולאכול קדשים, הוסיפו "חמש אחרונות" כדי שיהיו "אחת עשרה מעלות לקודש כו" כי ענייני הקודש הם ההתעסקות עם הזולת וכדי להדר ולהוסיף בזה באופן של "לפנים משורת הדין" שזהו עניין החסידות והפצתה, צריך להגיע לעבודה הקשורה עם בחינת י"א - למעלה מסדר השתלשלות, ובעבודה זו יש להדר בכל ההידורים מבלי לחשוש ל"מחזי כיוהרא" או שלא להלך בגדולות.

(על פי י"ן מלכות' ספר טהרה סימן כא)

2) בחגיגה כ, א נשנו החומרות שהטילו חכמים בטהרת הקודש יותר מבתרומה מבלי לקבוע מספרן. ובגמרא שם כא, ב נחלקו רבי אילא ורבא במספרן - רבי אילא קובע שהן עשר ורבא אומר שהן אחת עשרה - ויש במחלוקתם זו עניין לדין (יבואר לקמן), ופסק רבינו כרבא מפני שגם רב נחמן סובר כמותו. (3) מותר להניח כלים טמאים קטנים בתוך כלי גדול טהור ולהטבילים במקווה ויטהרו. (4) החיצון. (5) כעובי השפופרת שנותנים בפי הנוד. במקוואות פרק ו משנה ז שנינו: "עירוב מקוואות כשפופרת הנוד". פירוש אם יש שני מקוואות זה בצד זה, באחד יש שיעור מקווה (ארבעים סאה מים) ובשני פחות מכשיעור זה וצינור מחברם, דינם כמקווה אחד כשרוחב הצינור הוא כשפופרת הנוד ומותר לטבול במקווה החסר, ואם הצינור פחות משיעור זה אינו מערב את שני המקוואות. ושם מבואר ששפופרת הנוד רוחב חללה "כשתי אצבעות חוזרות למקומן", פירוש, שאפשר לגלגל שתי אצבעות בחללו של הצינור. ובכלי בתוך כלי יש לחשוש, שמא יטביל כלים זעירים, כגון מחטים וכדומה, בכלי שפיו צר ואם כן המים שבתוכו אינם כמחוכרים למקווה ומתוך כך לא עלתה טבילה למחטים שבתוכו, ובתרומה לא גזרו. נימוק זה אמרו שם בשם רבא.

של הכלי וחציו השני בצד אחר. (30) לא סולת של מנחה העומדת להקטרה (כסף משנה). (31) כגון לבונה. (32) כגון בשר או שיירי מנחה הנאכלים לכהנים. [הכסף משנה מבאר, שאם האמצעי שביניהם הוא גם כן סולת היה מצטרף עם אותו חצי העישרון שנגעה בו הטומאה שהרי ביניהם אין הפסק. וזה לא כפירוש רש"י, ראה ראב"ד].

ט. היו שני צבורין בכלי, והצבור האחד מחבר למים שאחורי הכלי, ונגע טמא בצבור השני³³ - נטמאו שניהן³⁴ בצירוף הכלי, ונטמאו המים שאחורי הכלי³⁵. מחמת זה האכל המחבר להן, אף על פי שהן אחורי הכלי. נגע הטמא במים שאחורי הכלי - נטמא האכל המחבר להן, והדבר ספק אם נטמא האכל השני בצירוף הכלי או לא נטמא מחמת הצירוף³⁶.

(33) שאינו נוגע לא במים ולא בציבור המחובר להם. (34) שני הציבורים. (35) רבי ירמיה שואל שם אם הצירוף מועיל לטמא גם מה שמחוץ לכלי כשהוא מחובר למה שבתוך הכלי, והוסיף ושאל: "אם תמצוי לומר כיוון דמחבר מחבר (ונטמאו שני הציבורים), חיבור מים וצירוף כלי מהו?" ודרכו של רבינו לפסוק כאם תמצוי לומר. (36) בעיני שנייה של רבי ירמיה, אם צירוף הכלי מוגבל לנגיעת טומאה בפנים הכלי ולא בנגיעה מבחוץ או בין כך ובין כך מצרף. בעיא זו לא נפטרה. מובן שהאוכל הנוגע במים נטמא מפני הנגיעה הישירה במים הטמאים.

י. אכל קדש שנטמא והניחו בכלי, ובתוף הפלי אכל קדש אחר טהור, ואין נוגעין זה בזה - הטהור בטהרתו³⁷ והטמא בטמאתו. בא טבול יום ונגע באכל הטמא - יש בדבר זה ספק, אם נפסל הטהור מחמת מגע טבול יום מפני צרף הכלי או לא נפסל; שלא נגע טבול יום אלא באכל ששבע מן הטמאה³⁸ ולא הוסיף לו פלוג³⁹.

(37) לא אמרו הכלי מצרף, אלא כששניהם מונחים בכלי בשעה שנגעה טומאה באחד מהם. (38) כאדם השבע שאינו מקבל אוכל, כך הוא אינו בולע טומאה. (39) ומתוך כך לא נטמא הציבור השני. והטומאה הראשונה גם כן אינה מטמאה, כמו שאמרנו בבבא הקודמת. ולמה נקט טבול יום ולא טומאה סתם? מפני שקודש הנוגע בטבול יום אינו מטמא ולא פוסל קודש אחר בנגיעה, ואם כן לעולם אינו מוסיף טומאה. אבל שרץ או נבילה מוסיף טומאה, במקרה שהחלק הטמא היה שני או שלישי או רביעי (ראה רש"י שם בראש העמוד).

יא. הרביעי בקדש - פסול; אכל בתרומה - טהור. וכן שלישי בתרומה, אם נגע במשקה קדש - הרי זה נטמא⁴⁰, כמו שבארנו; והשלישי שבתרומה או שבקדש אם נגע במשקה תרומה - לא פסלו.

(40) עשה ראשון.

יב. מי שנטמא ידו אחת ונגע בה בידו שניה או

מקשר; אכל לקדש - מתיר¹⁸ ומנגב¹⁹, שמא יש שם דבר החוצץ²⁰, ומטביל ואחר כך קושר.

(17) מחובר מחלקים שונים שאפשר לפרקם. (18) את החבלים הקושרים את חלקי הכלי זה לזה. (19) מנקה במטלית כל חלק בפני עצמו. (20) מפריע את מי המקווה מלהגיע למקום שהוא רבוק בו (מעלה חמישית).

ו. פלים הנגמרין בטהרה²¹, אפלו היה העושה אותן תלמיד חכם ונזהר בהן - הרי אלו צריכין טבילה לקדש, ואינן צריכין הערב שמש; אכל לתרומה - משתמש בהן בלא טבילה, שהרי נעשו בטהרה. ומפני מה הצריכום טבילה לקדש? גזרה משום רק עם הארץ שיגע בהן²² בשעת מלאכה ועדין²³ הוא לך²⁴.

(21) גמר מלאכה שלהם היה בטהרה, והמלאכה עד סמוך לגמר עשה עם הארץ. (22) שמא נפל הרוק על הכלי בשעת עשייתו, ורוקו של עם הארץ מטמא (ראה הלכות משכב ומושב פרק י). (23) אחרי גמר מלאכה. (24) ומטמא את הכלי, אבל לפני שנגמרה מלאכתו אין עליו דין כלי ואינו מקבל טומאה (מעלה שיטית).

ז. אחר שנגמר הכלי - מצרף²⁵ מה שבתוכו לקדש, אכל לא לתרומה. פיצד? פלי שהוא מלא פרות פרודין זה מזה, כגון צמקין וגרורות, ונגעה טמאה באחד מהן - נטמא כל מה שבפלי לקדש, אכל לא לתרומה. וכל המעלות²⁶ של דבריהם הם²⁷. ורמז יש למעלה זו בתורה: בפרשת וקה מלאה קטרת. אמרו חכמים: כל מה שבפף - הרי הוא כגוף אחד. אפלו שאין לו תוף²⁸ מצרף מה שעליו לקדש. כגון שהיו צבורין על גבי הלוח או על גבי העזר, אף על פי שאין הפרות נוגעין זה בזה.

(25) עושה את כל הגושים שבו כגוש אחד לענין טומאה. (26) לרבות זו. (27) כרבי יוחנן שם כד, א, שאמר: "מעדותו (עדויות פרק ח משנה א) של רבי עקיבא נשנית משנה זו" פירוש, שנינו שם: "העיד רבי שמעון בן בתירא על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו נטמא כולו. הוסיף רבי עקיבא על הסולת ועל הקטורת וכו' שנגע טבול יום במקצתם שפסל את כולם". ומפני שטומאת אפר פרה היא מדרבנן, שהרי אין עליו כל קדושה, למדו בגמרא (שם כג, ב) שגם הסולת והדומה לו - מדרבנן. (28) זו היא מעלה שביעית.

ח. היו שני הצבורין²⁹ בתוף הפלי ודבר אחר³⁰ ביניהן ונטמא אחד משניהן: אם היה הדבר שביניהן צריך לפלי³¹ - הפלי מצרפן ונטמא הפל; ואם אינו צריך לפלי³² - לא נטמא אלא זה שנגעה בו הטמאה בלבד.

(29) כגון עישרון סולת למנחה והניח חצי עישרון בצד זה

19 **בְּאֶכָּל שְׁנֵי שְׁהֶקְשָׁר - הָרִי זֶה הַשְּׁנִי סֶפֶק, מִפְּנֵי**
20 **שֶׁהָרֵאשׁוֹן לֹא הֶקְשָׁר.**

52) בעייא שלא נפטה בחולין לו, א בצריד של מנחות
שלא הוכשר אם חיבת הקודש מועילה גם למנות ראשון
ושני או לפסול בלבד. [נהכספ משנה שואל, הלא למעלה
פרק ח הלכה ג פסק רבינו בצריד של מנחות שמונים בו
ראשון ושני ונתבאר שם שהסתמך על מה שאמרו במנחות
קב, שמדרבנן אין כל ספק שמונים ראשון ושני, והשואל
שאל מהו דין תורה, ולמה כתב כאן "הרי זה ספק" ומשמע
אפילו מדרבנן? והוא מבאר: שם המדובר בטומאה
דאורייתא גזרו חכמים למנות ראשון ושני בלי הכשר מים,
אבל כאן בטומאת ידיים, שכל עיקרה מגזירת חכמים אפשר
שלא החמירו אלא לפסול בלבד, ולא למנות ראשון ושני.
ומזה יוצא שכל דברי רבינו בהלכה זו נמשכים לדין ראשון
שבהלכה הקודמת ובדילוג על בבא שנייה שם המדברת
בנגעה טומאה באוכלין].

21 **טו. הָאוֹנֵן⁵³ אַחֵר שֵׁפֶת זֶמֶן אֲנִינֹתוֹ, וּמַחֲסֵר כְּפוּרִים**
22 **אַחֵר שֶׁהֵבִיא כְּפָרְתוֹ - צָרִיכִין טְבִילָה לְאַכִּילַת**
23 **הַקֹּדֶשׁ, אָבֵל לֹא לְתֵרוּמָה; שֶׁהָאוֹנֵן וּמַחֲסֵר כְּפוּרִים**
24 **מִתְרִין לְאַכֵּל אֶת הַתֵּרוּמָה. וּמִפְּנֵי מָה הַצָּרִיכוֹם**
25 **טְבִילָה לְקֹדֶשׁ? שֶׁהָרִי עַד עֵתָה הָיוּ אֲסוּרִין לְאַכֵּל אֶת**
26 **הַקֹּדֶשׁ וְהִסִּיחוּ דַעְתָּן⁵⁴, וְשָׂמָּה נִטְמְאוּ וְהֵם לֹא יָדְעוּ.**
27 **וְלֹא עָשׂוּ מַעֲלָה זֹאת אֲלָּא לְאַכִּילָה; אָבֵל לִנְגִיעָה -**
28 **נוֹגְעִים בְּקַדְשֵׁים קֹדֶם טְבִילָה⁵⁵.**

53) אבל לפני קבורת המת. 54) מלשמו על טהרת
הקודש. 55) ובחים צט, ב: באכילה עבד (עשו) חכמים
מעלה, בנגיעה לא עבד חכמים מעלה.

29 **טז. שֶׁשׁ מַעֲלֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת עֲשָׂאוֹם בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין**
30 **לְחָלִין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טְהַרַת הַקֹּדֶשׁ; וְחָמֵשׁ אַחֲרוֹנוֹת,**
31 **שֶׁהֵן מִן הַפְּלִי מִצֶּדֶף מָה שֶׁבָּתוּכוֹ וְהִלָּאָה - עֲשָׂאוֹם**
32 **בְּקֹדֶשׁ בְּלִבָּד, אָבֵל לֹא בְּחָלִין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טְהַרַת**
33 **הַקֹּדֶשׁ, אֲלָּא הָרִי הֵן בְּחָמֵשׁ אֵלּוּ בְּחָלִין. לְפִיכָף,**
34 **חָלִין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טְהַרַת הַקֹּדֶשׁ - הָרֵאשׁוֹן טָמֵא בָּהֶן,**
35 **וְהַשְּׁנִי פָּסוּל, וְהַשְּׁלִישִׁי טָהוֹר בְּחָלִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.**

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) יבאר שחמש מעלות עשו חכמים בבגדים. ואם צריך
טבילה לתרומה ולקודש מחמת היסח הדעת. ואם צריך
כוונה לטבילה ולנטילה. כל הכלים שגזרו שיהיו בחזקת
טומאה. תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות
הטומאות של תורה. על כמה ספיקות שורפים את התרומה,
ואם שורפים על שני ספיקות.

36 **א. חָמֵשׁ מַעֲלֹת² עָשׂוּ חֲכָמִים בְּבָגָדִים, וְאֵלּוּ הֵן:**
37 **בְּגָדֵי עֲמִי הָאֶרֶץ - מִדָּרָס³ לְאוֹכְלֵי חֲלִיתָן בְּטָהֳרָה.**
38 **וְכֵן עֲמִי הָאֶרֶץ עֲצָמָן - כְּזָבִין⁴ לְטָהֳרוֹת, כְּמוֹ**
39 **שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵. וּבְגָדֵי אוֹכְלֵי חֲלִיתָן בְּטָהֳרָה - מִדָּרָס**
40 **לְאוֹכְלֵי מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁶. אָבֵל אוֹכְלֵי חֲלִיתָן בְּטָהֳרָה,**

1 **בֵּין חֲבֵרוֹ - פָּסֹל⁴¹ אֶת הַשְּׁנִיָּה וְהָרִי הִיא כְּשִׁלְשִׁי.**
2 **וְאֵם הִיתָה יָדוֹ בְּלוּלָה⁴² בְּמִשְׁקָה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא**
3 **נָגַע - נִטְמָאת חֲבֵרְתָּהּ⁴³. וְצָרִיף לְהִטְבִּיל אֶת שְׁתֵּיהֶן⁴⁴**
4 **וְאַחֵר כֹּף יָגַע בְּקֹדֶשׁ. אָבֵל בְּתֵרוּמָה, אִם נִטְמָאת יָדוֹ**
5 **הָאֶחָת - לֹא נִטְמָאת חֲבֵרְתָּהּ, וְאִפְלוּ נָגַע בָּהּ כְּשֶׁהִיא**
6 **נִגְוָבָה⁴⁵. וְאִין צָרִיף לְהִטְבִּיל יָדוֹ שֶׁנִּטְמָאת, אֲלָּא**
7 **נוֹטְלָה וְנוֹגַע בְּתֵרוּמָה.**

41) אם תיגע בקודש תפסול אותו, אבל לא טמאהו. כרבי
יוסי בן יהודה שם. 42) רטובה, ונטמאה היד בנגיעתה
במשקה ונעשית שנייה מגזירת טומאת משקין ולא משום
המעלה שבקודש. 43) נעשית שנייה כמותה. ונראה טעמו,
שמה נגעה היד השנייה במשקין שעל יד הטמאה ונעשתה
שני. [רבינו למד חשש זה ממה שאמרו שם: "היינו רבותיה
דנגובה". ראה רש"י שם]. 44) נתבאר למעלה פרק ח
הלכה ז שלקודש לא די בנטילת ידיים אלא צריכות טבילה
במקווה כשירה כמו ששנינו (שם יח, ב): "נוטלים לידים
לחולין למעשר ולתרומה, ולקודש מטבילין". מובן, שאם
היא נגובה וגם לא נגע בידו האחרת מטביל את היד הטמאה
בלבד. 45) כלומר, אם היא נגובה, אבל אם היא לחה
נטמאת השנייה מפני נגיעתה במשקה (מעלה תשיעית).
[למה לא מנו כאן שתי מעלות, א. יד מטמאה חבירתה
לקודש ולא לתרומה; ב. לקודש צריכה טבילה ולתרומה
מספיקה נטילה? בתוספות שם כ, ב דיבור המתחיל חומר
פירשו, שנמנו רק המעלות שהן חומרות לענין טומאה
(בלשון הגמרא: "דורא דטומאה", ראה תוספות נדה ו, א
דיבור המתחיל אבל), ולפיכך, לא מנו את הטבילה].

8 **יג. אָכְלִין נְגוּבִין שְׁלֹא הֶקְשָׁרוּ⁴⁶ - אוֹכְלִין אוֹתָם**
9 **בְּיָדִים מְסֻבּוֹת⁴⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתֵרוּמָה;**
10 **אָבֵל בְּקֹדֶשׁ - חֶפֶת הַקֹּדֶשׁ מִכְשָׁרְתָּן⁴⁸, וְאֲסוּר לְמִי**
11 **שִׁידֵיו טָמְאוֹת לְאַכֵּל קֹדֶשׁ שְׁלֹא הֶקְשָׁר. וְאִפְלוּ לֹא**
12 **נָגַע בּוֹ אֲלָּא בְּכוֹשׁ⁴⁹ אוֹ שֶׁמֶחֶב לוֹ חֲבֵרוֹ⁵⁰ לְתוֹף פִּיו**
13 **- הָרִי זֶה אֲסוּר⁵¹. וְאִין צָרִיף לוֹמַר, שְׂאֵם נָגַעָה**
14 **טָמְאָה בְּאֹכְלִין שֶׁל קֹדֶשׁ שְׁלֹא הֶקְשָׁרוּ - שֶׁנִּטְמְאוּ,**
15 **מִפְּנֵי שֶׁחֶפֶת הַקֹּדֶשׁ מִכְשָׁרְתָּן.**

46) שלא נרטבו באחד משבעת המשקין (ראה פרק א
מהלכות טומאת אוכלין הלכה א והלכה ב). 47) סתם
ידיים שגזרו עליהם להיות שניות (ראה למעלה פרק ה
הלכה ח, או אם נגעו בראשון לטומאה ולא נטמא האדם).
48) את אוכלי הקודש ומקבלים טומאה בלי הכשר משקין
(שם כד, ב). 49) פלך של עץ שאינו מקבל טומאה.
50) שידיו טהורות. 51) בגמרא שם מנמק רבי חנינא בן
אנטיגנוס שמה יקח צנון או בצל לח ויאכל ביחד עם הקודש
ויטמאוהו, שהרי המשקין שעל הצנון או הבצל שנגעו בידי
נעשו ראשון. (זאת היא מעלה עשירית).

16 **יד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְפֶסֶל הָאֶכָּל עֲצָמוֹ**
17 **וְלֶאֱסֹרוֹ בְּאַכִּילָה; אָבֵל לְמִנּוֹת בּוֹ רֵאשׁוֹן וְשְׁנִי - הָרִי**
18 **זֶה סֶפֶק⁵². כִּיצֵד? נָגַע אָכָל שֶׁנִּטְמָא בְּלֹא הֶקְשָׁר**

החזק (פירוש, לא התכוון) כאילו לא טבל, אבל בגמרא שם יט, א פירשו, כאילו לא טבל למעשר, אבל לחולין הטבילה מטהרת. (12) הרי הוא בחזקת טהרה. (13) שני, ומכל-שכן לחמורים ממעשר. (14) בגמרא שם משמע, שמעלות דרבנן הן.

ג. מי שהיה¹⁵ טהור לתרומה והסיח את לבו מלאכל - נטמא בהסח הדעת, ואסור לאכל תרומה עד שיטבל פעם שניה, ואינו צריך הערב שמש¹⁶. היו ידיו טהורות לתרומה והסיח לבו מלאכל, אף על פי שאומר: יודע אני שלא נטמא ידיו - הרי ידיו טמאות בהסח הדעת, שהידיים עסקניות¹⁷. אם לתרומה פן, קל וחמר לקדש שכל המסיח דעתו צריך טבילה. ואם לא שמר עצמו מטמאת מת ולא ידע בודאי שלא נטמא - הרי זה צריך הזאה שלישי ושביעי¹⁸, מפני הסח הדעת. ואם ידע שלא נטמא במת והסיח דעתו משאר טמאות - הרי זה צריך טבילה והערב שמש¹⁹ אף לתרומה. ודבר ברור הוא, שכל אלו הטבילות מדבריהן.

(15) טהרות פרק ז מ"ח. כחכמים. (16) מותר לאכול תרומה אפילו לפני שקיעת החמה. זבחים צט, א. (17) רגילות להתעסק ולנגוע בכל דבר (טהרות שם). (18) צריך לחזות עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי כמו על טמא מת ממש. (19) למעלה המדובר כשהסיח דעתו מלאכול תרומה אבל יודע הוא שלא נטמא, הטילו עליו חובת טבילה בלבד ואינו צריך הערב שמש, וכאן המדובר כשהסיח דעתו מלהשמר מטומאה, ולפיכך צריך הערב שמש, שמה נגע בטומאה.

ד. וכן גזרו חכמים²⁰ על הפלים הנמצאים בשוקים וברחובות, אפילו במדברות²¹, שהיו בחזקת טמאה, שמה בזב או במת נטמא. וכן הרקין הנמצאים שם - בחזקת טמאה, שמה רק זב וכיצא בו הוא הרק הזה.

(20) שבת טו, ב. (21) שאין אנשים מצויים שם.

ה. כל הפלים הנמצאים בירושלים - טהורין, אפילו נמצאו דרך ירידה לבית הטבילה²². שלא גזרו טמאה על הפלים הנמצאים בירושלים²⁴, חוץ מן הספינים לשחיטת הקדשים²⁵, מפני חמרת הקדשים. במה דברים אמורים? בספין הנמצאות בירושלים בשאר ימות השנה; אבל אם מצא ספין בירושלים בארבעה עשר בניסן - שוחט בה הקדשים מיד²⁶, ואפילו חל ארבעה עשר להיות בשבת²⁷; שלא גזרו על הספינים הנמצאים ביום הזה²⁸. וכן אם מצאה ביום טוב²⁹ - שוחט בה מיד; שחזקת כל הפלים ביום טוב טהורין.

(22) שקלים פ"ח מ"א. (23) ויש להניח, שנאבדו כשהולוכו אותם לטבילה מטומאתם. פסק כר' יוסי שם. [בעירובין מו,

והן הנקראים פרושים - אינם פזבים⁷. אפילו לתרומה הרי זה הפרוש טהור, אפילו אם נגע בה בגופו. ובגדי אוכלי מעשר שני - מדרס לאוכלי תרומה. ובגדי אוכלי תרומה - מדרס לקדש. אבל אוכלי תרומה עצמן - אינן פזבין לקדש. ובגדי אוכלי קדש - מדרס לחטאת⁸, כמו שבארנו בהלכות פרה אדמה⁹. אבל הטהור לקדש - אינו פזב לחטאת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"..בגדי עם הארץ מדרס.. כו"

לשיטת הרמב"ם, גזירת חכמים על טומאת עם הארץ אינה רק מצד חשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על עמי הארץ "חזקת טומאה" כיון שאינם "בקיאים בדקדוקי טהרות וטומאות" ולכן סבר הרמב"ם שהטעם שברגל הם "בחזקת טהרה" אינו משום החשש ד"הוה לאינצויי והי' כל אחד ואחד עושה במה לעצמו כו" (כשיטת רש"י) כי אין זה טעם מספיק להוציאם מ"חזקת טומאה" אלא מפני ש"הכל מטהרין עצמם ברגל", וכן בטהרת פרת חטאת מפני חומרתה אין מזלזלין בה, ומשום כך נאמנים גם על טהרת יין ושמן של נסכים ועל התרומה בשעת הגתות שבכולם נזהרים גם עמי הארץ, ולכן במקרים אלו לא החילו עליהם חכמים חזקת טומאה.

(על פי לקו"ש חזק לו ע' 23 והערה 31)

(2) משנה, חגיגה יח, ב. (3) הטילו עליהם טומאה כטומאת הכלים שדרס עליהם זב. (4) מטמאים את הטהרות במגע. (5) בפ"י מהלכות מטמאי משכב ומושב. (6) כרב אחא בר אדא (שם יט, ב). (7) ירושלמי שם פ"ב ה"ז. (8) לפרה אדומה שנקראה חטאת, וחכמים החמירו בטהרתה. (9) פ"ג ה"א.

ב. וכן¹⁰ עשו חכמים מעלות בטבילה. כיצד? מי שטבל בלא פונה - הרי זה טהור לחלין¹¹, ואסור במעשר שני עד שיתפונן לטבל למעשר. טבל למעשר - הרי זה בחזקת טהרה למעשר, ואסור בתרומה. טבל לתרומה - החזק¹² לתרומה, ואסור בקדש. טבל לקדש - החזק לקדש, ואסור לחטאת. טבל לחטאת - החזק לכל; שהטובל לחמור - החזק לקל. טבל סתם ולא נתפונן לאחד מפל אלו - הרי זה טהור לחלין בלבד, וטמא פשהיה אפילו למעשר¹³. וכן הטובל ידיו או הטבילין - צריך פונה אפילו למעשר. ומן המעשר ומעלה צריך פונה, אבל לחלין אינו צריך פונה. וכל המעלות האלו מדברי סופרים¹⁴; אבל דין תורה, הואיל וטבל מפל מקום - הרי הוא טהור לכל.

(10) משנה שם יח, ב. (11) במשנה שם כתוב: "טבל ולא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ג' אדר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עם הארץ, שרוקו מטמא מדרבנן כרוק הזב. (38) בצדי הרחובות. (39) ב'ימים טובים'. (40) כר' יוסי שם.

ט. כָּשֶׁם⁴¹ שֶׁהָרֵאשׁוֹן עוֹשֶׂה שְׁנֵי וְהַשְּׁנֵי עוֹשֶׂה¹⁵ שְׁלִישִׁי⁴², בֶּן סֶפֶק רֵאשׁוֹן עוֹשֶׂה סֶפֶק שְׁנֵי וְסֶפֶק שְׁנֵי¹⁶ עוֹשֶׂה סֶפֶק שְׁלִישִׁי.¹⁷

(41) תוספתא טהרות פ"ה ה"ה. (42) בתרומה.

י. תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים⁴³ שֶׁנִּטְמָאוּ בְּסֶפֶק אֶב מִצִּבּוֹת¹⁸ הַטְּמָאוֹת שֶׁל תְּרוּמָה - הָרִי אֵלּוּ נִשְׁרָפִין בְּטִמְאָה זו.¹⁹ בְּגוֹן שֶׁנִּסְתַּפֵּק⁴⁴ אִם נִגַּע בָּאֵב זֶה אוֹ לֹא נִגַּע.²⁰

(43) כל הדינים מכאן עד סוף הפרק, מקורם במשניות טהרות פ"ד, ממשנה ד ואילך. (44) פירוש, מה שאמרנו "בספק אב", המדובר בספק אם נגע או לא, והטומאה היא ודאית, ולפיכך רק בטומאה של תורה שורפים תרומה וקדשים, ולא בטומאה דרבנן, אבל כשהספק הוא בטומאה עצמה והנגיעה ודאית, שנינו (שם מ"א): דבר שהוא אב הטומאה והוא מדברי סופרים - ספיקו טמא. [ולא נתברר לי, למה כתב רבינו "בספק אב", הלא גם כשנגעו באדם או בכלים שהם ראשון דאורייתא, הדין כן? ואולי נקט לשון המשנה שהבאנו "אב הטומאה, והוא מדברי סופרים", ושם לא טימאו אלא אב הטומאה בלבד, ואפילו בנגיעה ודאית, ומלמדנו רבינו שבדאורייתא אפילו ספק נגיעה טמא].

יא. וַיֵּשׁ שָׁם⁴⁵ סִפְקוֹת שָׁאִין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן וְאֵין אוֹכְלִין אוֹתָן אֶכְלִין שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ בְּדֶן, אֶלָּא תוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין⁴⁶. וַיֵּשׁ שָׁם סִפְקוֹת שֶׁשׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר קִדְשִׁים⁴⁷.²¹

(45) ויש במציאות. ניב שכיח בסגנונו של רבינו. (46) מניחים אותם עד שירקבו. (47) שהחמירו חכמים בטהרתם, ולפיכך טומאה שגורמת לשריפת תרומה, על-אחת-כמה-וכמה שתגרום שריפה לקדשים.

יב. אֲבָל עַל סֶפֶק סֶפֶק הַטְּמָאָה⁴⁸ - אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיו תְּרוּמָה לְעוֹלָם, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר קִדְשִׁים⁴⁹; אֶלָּא תוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין.²²

(48) כשיש שני ספיקות לצד טהרה, כגון ספק נגע בבית הפרס (מקום שנחרש בו קבר) שטימאו חכמים מספק את הנוגע בו, שמא נגע בעצם כשעורה, ובספק נגע יש שני ספיקות (רבינו בפירושו למשנה יא שם. (49) "אין צריך לומר" זה, לכאורה סותר ל"אין צריך לומר" שבהלכה יא, שנאמר גבי שורפים. ובכסף-משנה מבאר, שיש פנים לכאן ולכאן. "אין צריך לומר" בדין שורפים, מנומק בסוף ההלכה הקודמת. וה"אין צריך לומר" כאן, בדין אין שורפים, מוסבר מפני שהאיסור לשרוף קדשים טהורים חמור יותר משריפת תרומה. והדברים אינם מניחים את הדעת, שהרי במקרה שיש פנים לכאן ולכאן, צריך לומר בפירוש דין שניהם].

יג. עַל שֵׁשֶׁה סִפְקוֹת⁵⁰ שׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה, וְכֻלָּם גְּזוּרָה מִדְּבָרֵיהֶם⁵¹. וְאֵלּוּ הֵן: עַל בֵּית הַפֶּרֶס⁵². וְעַל עֵפֶר הַבָּא מֵאֶרֶץ הָעַמִּים⁵³. וְעַל בְּגָדֵי עַם הָאֶרֶץ⁵⁴.²³

ב אמרו: הלכה כר' יוסי מחבריו. (24) פסחים יט, ב. (25) בשקלים שם שנינו, שאם מצא סכין בשלושה עשר בניסן, צריך להטבילה לשחיטת הפסח בארבעה עשר ומפרש רבינו, שהכוונה לנמצאה בירושלים, ומשמיעה המשנה שאף-על-פי שכל ישראל מטהרים סכיניהם לשחיטת הפסח, חוששים שמא נאבדה לפני טבילתה. ומוכן שמכל-שכן בכל ימות השנה. (26) מטבילים היו סכיניהם בשלושה עשר בניסן, כדי שיעריב שמשם לפני ארבעה עשר. ואין אנו חוששים, שמא נאבדה בשלושה עשר לפני הטבילה, ונמצא ב"ד, מפני שמכבדים היו את שווקי ירושלים בכל יום. רש"י בפסחים ע, א מפרש מפני שעולי רגל מרובים, אין לחשוש שאיש לא ראה את הסכין זמן רב. ולפלא בעיני, למה נטה רש"י מהנימוק שלמעלה? והלא גמרא ערוכה היא (בפסחים ז, א) שוקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום? (27) לא חששו שמא הסכין טמאה ותטמא את הקדשים, ונמצא שהשוחט חילל את השבת שהיא עבירה חמורה (רבינו בפירושו למשנתנו). (28) כל אדם מטביל את סכיניו לשחיטת הפסח. (29) שם.

1 ו. מִצָּא³⁰ הַסֶּכֶין בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר - מִזֶּה עֲלִיהָ³¹ 2 וּמִטְבִּילָהּ, וְשׁוֹחֵט בָּהּ לְמַחֵר; מִפְּנֵי שֶׁעֲשֹׂאָהּ בְּיוֹם 3 זֶה כָּאֵלוּ יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שְׁבִיעִי שְׁלָה³².

(30) שם. (31) במשנה כתוב: "שונה ומטביל". ומפרש רבינו "שונה" היינו הזאה שניה שמזים ביום השביעי לטומאה. ראה למעלה ה"ג. (32) שכל אחד מטהר סכיניו לשחיטת פסח, ומפני שהם יודעים שצריך לטהר מטומאת מת, יש לתלות שהזאה ראשונה ארבעה ימים לפני י"ג בניסן. ולא חששו שמא לא הגיע עדיין יום שביעי לטומאה. ולזה התכוון רבינו באמרו: עשאוה כאילו יום י"ג שביעי שלה.

4 ז. מִצָּא סֶכֶין קְשׁוּרָה לְסָפִין הַיְדוּעָה אֶצְלוֹ³³, בֵּין 5 בְּיוֹם טוֹב בֵּין בְּשָׁעַר הַקָּמִים - הָרִי הִיא כְּמוֹתָ³⁴; אִם 6 טְהוֹרָה - טְהוֹרָה, וְאִם טְמֵאָה - טְמֵאָה.

(33) הוא יודע אם טהורה היא או טמאה. (34) רבינו למד זה, מדין קופיץ הקשור לסכין - שנשנה במשנתנו, שהרי אין כל טעם לחלק בין קופיץ לבין סכין לענין זה. [בכסף-משנה מתפלא למה השמיט רבינו דיני קופיץ שנאמרו במשנתנו. ותירץ, מפני שלרבנן דין קופיץ כדין סכין, ורק במקרה בלתי שכיח, כשנשיא גוסס בשלושה עשר ומת ב"ד, שונה דין קופיץ מדין סכין, לפיכך לא הקפיד להודיע דין זה].

7 ח. כָּל הָרִקְיִין³⁵ הַנִּמְצָאִים בְּיִרוּשָׁלַיִם בְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ³⁶ 8 - גְּזוּרָה עֲלֵיהֶן טְמֵאָה³⁷ בְּשָׁעַר הָרִקְיִין הַנִּמְצָאִים בְּכָל 9 מְקוֹם. וְכָל הָרִקְיִין הַנִּמְצָאִים בְּצִדְדֵי³⁸ בְּיִרוּשָׁלַיִם - 10 טְהוֹרִים; שֶׁהַפְּרוּשִׁים הֵן שְׁמֵהֶלְכִין בְּצִדְדֵי, כִּדִּי 11 שְׁלֹא יִתְטַמְּאוּ בְּמַגַּע עִמִּי הָאֶרֶץ. וּבִשְׁעַת הָרִגְלָה³⁹: 12 שֶׁבְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ - טְהוֹרִים, שְׁפֹל יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִים 13 בְּרִגְלָה; וְשֶׁבְּצִדְדֵי - טְמֵאִים⁴⁰, שֶׁהַטְּמָאִים בְּרִגְלָה 14 מַעֲטִים וְהֵן פּוֹרְשִׁים לְצַדֵּי הַדֶּרֶכִּים.

(35) שם. (36) באמצע רחובות העיר. (37) שמא הוא של

עצמן - טמאים מספק. ספק הידים, בין לטמאת
עצמן בין לטמא אחרים בין לטהרת ידים מטמאתן.
ספק דברי סופרים. ספק החליץ. ספק קרפנות. ספק
נגעים. ספק עובר ועומד. ספק שרצים. ספק רשות
הרבים. ספק שתי רשויות.

2) טהרות פ"ד מ"ז. רבינו השמיט שני ספקות שנאמרו
במשנה: ספק נזירות וספק בכורות, מפני שאין להם שייכות
לדיני טומאה שבהם הוא עוסק כאן, ובמקומם הוסיף: ספק
עובר ועומד, וספק שתי רשויות. וכל השנים עשר יבוארו
בהלכות הבאות.

ב. ספק מים שאובין למקנה ביצד? שלשה לגין מים
שאובין שנפלו למקנה - פסלוהו. ספק נפלו ספק לא
נפלו; ונפלו נפלו³, ספק יש בהן שעור או אין בהן
- ספקו טהור, והרי המקנה בכשרותו. ואין מורין לו⁴
לטבל במקנה זה ולעשות טהרות לכתחלה; ואם
טבל ועשה - טהורתי טהורות.

3) פירוש, או אפילו ידוע לנו שנפלו, אלא שאין אנו יודעים
אם היו בהם שלושה לוגין. והרי כאן שני דינים: א. ספק
נפלו, ספק לא נפלו; ב. ודאי נפלו מים שאובים, אלא שאין
הדבר ידוע אם היה בהם כשיעור הזה (רבינו בפירוש
למשנתנו). 4) כרבי יוסי, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג,
בשני מקוואות.

ג. ספק טמא צפה על פני המים ביצד? שרץ⁵
שהיה צף על פני המים, בין שהיו המים בכלים⁶ או
בקרקעות, ויחד למים⁷, אפלו אין שם אלא מלא
אדם וטמאה⁸ - הרי זה טהור⁹, עד שיעד ודאי
שנגע. ולא אמרו ספק טמא צפה טהור אלא לשרץ
בלבד¹⁰. וכל הנתלים¹¹ והנגררין¹² - הרי הן
במנחין¹³.

5) במשנתנו (טהרות פ"ד, זח) כתוב טומאה צפה סתם,
ואפשר לפרש כל טומאה שהיא. אולם בגמרא נזיר (סג, ב)
אמרו: "צפה אינה מטמאה לענין שרץ" ולמדו זה מהכתוב,
ומשמע שמת מטמא, וכן שנינו שם (סד, א) בפירוש.
6) כתנא קמא במשנתנו. 7) וכל שכן אם לא היתה
הטומאה במים כשירד, ונפלה שם לפני שעלה.
8) שהמקום צר מאוד, והדעת נותנת שנגע. 9) כרבי יוסי,
שם. 10) מפני שזה נלמד מהכתוב (ויקרא יא, כט): בשרץ
השוורץ על הארץ. 11) הטומאה תלויה בחבל וכדומה.
12) אם משהוא גורר שרץ על פני המים, ואדם אחר נכנס
לתוכם. 13) נזיר, שם. ופירשו בתוספתא שם ד"ה כל,
מפני שאדם ואוחז בשרץ אין דינו כצף.

ד. שרץ¹⁴ שהיה מנח בכלי וכלי צף על פני המים,
או שהיה מנח על המת¹⁵ או על הנבלה, ונפלו
נמוח הנבלה¹⁶ או פשר מת שתחתיו, או שהיה מנח
על שכבת זרע הצפה על פני המים - הרי זה כמנח
על הארץ, שספקו ברשות היחיד טמא, כמו

ועל הכלים הנמצאים⁵⁵. ועל הרקם הנמצאים. ועל
מי רגלי אדם טמא⁵⁶ שנערב במי רגלי בהמה
מחצה למחצה ואין ידוע אם בטלו מראיתו⁵⁷ אם
לא. ביצד? אם נטמאת תרומה מחמת אחד משה
אלו, אף על פי שעקר טמאתו בספק - הרי זו
תשרף, הואיל ונדאי ספקות אלו טמאתן מן התורה,
שהמת והזב טמאין מן התורה. ואחת תרומה שנגעה
באחת משש טמאות האלו או שנטמאת מחמת אחת
מהן והרי היא שלישי לאחת מהן⁵⁸ - הרי זו תשרף.
אבל אם נסתפק לו בכל מקום אם נגע בבית הפרס
ובארץ העמים או לא נגע, אם נגע בבגדים ורקין
וכלים ומי רגלים או לא נגע - הרי אלו תולין. מפני
שעקר טמאתו מפני הספק, שמא טמאין הן או
טהורים; ואם תאמר טמאין, שמא נגע שמא לא
נגע. ונמצאו שני ספקות, ואין שורפין על שני
ספקות אלא תולין, כמו שבארנו⁵⁹.

50) שם מ"ה. 51) מה שאין כן בשאר טומאות דרבנן,
שאר שורפים אלא תולים. 52) ביארנו בהלכה הקודמת,
ראה הלכות טומאת מת פ"י וי"א. 53) תרומה וקדשים
שנגעו באפר חוץ לארץ שהוא לארץ ישראל. ראה הלכות
טומאת מת שם. 54) שהם טמאים כמדרס הזב מספק,
שמה ישבה עליהם אשתו נדה (חולין לח, ב). 55) שהם
טמאים מספק, כאמור למעלה בהלכה ד. 56) טהרות פ"ד
מ"ה. במשנה כתוב "אדם" סתם, ורבינו הוסיף מסברת
עצמו את המלה "טמא", פירוש שידוע לנו שהם מאדם
טמא, שאם לא ברור לנו, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא
מאדם טהור הם, ואפילו אם מאדם טמא - שמא בטלו. ראה
בהערה הבאה. [ודעת הר"ש שם, שהחמירו אפילו בשני
ספיקות]. 57) רבינו מפרש משנתנו ע"פ התוספתא שם
פ"ה ה"ב. שנינו שם: "נתערבו (מי רגלים טמאים) במי
רגלים אחרים (טהורים), רואין אותן כאילו הן יין במים, אם
בטלו מראיהן - טהורין, ואם לאו - טמאים". פירוש, אם
כמות יין ככמותם של מי הרגלים הטמאים, נתערבה בכמות
מים ככמות הטמאים, היה מראה היין בטל, וכל התערובת
היתה מקבלת מראה מים - טהורים, ואם לאו - טמאים.
ומלשוננו של רבינו משמע, שהמדובר במחצה על מחצה,
ולמד זה מלשון המשנה "שהם כנגד מי רגלי בהמה". [אולם
כיצד אפשר לקיים יחד את השיעור שבתוספתא ואת הדיוק
מלשון המשנה?]. 58) כגון אם נגעה התרומה בדבר שנגע
בדבר שנטמא מאב הטומאה. 59) למעלה הי"ב. חומרות
יתירות גזרו חכמים בששה ספיקות אלה, עשו הספק
כוודאי, ואת שני הספיקות כספק אחד.

פרק ארבעה עשר

1) יבארו שנים עשר ספיקות טיהור חכמים ומה דינם לכל
דבר.

א. שנים עשר ספקות טהור חכמים, ואלו הן: ספק
מים שאובים למקנה. ספק טמא צפה על פני
המים. ספק משקין לטמא אחרים. אבל לטמאת

ספק לא נגע - הרי אלו טמאין בספק. וכן כל פיוצא
בזה.

(29) טהרות פ"ד מ"ט. (30) שמשקין אינם מטמאים אחרים מן התורה אלא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. פסק כתנא קמא. [לקמן (ה"ח) מבאר ה'כסף משנה' דעת רבינו, שלא אמרו ספק ליטמא - טמא, אלא במשקין לבד, אבל ספק אוכלין טהור אפילו לטומאת עצמם. ונראה טעמו, מפני שחכמים החמירו בטומאת משקין יותר מבטומאת אוכלין. ודבריו תמוהים מאוד, שהרי לקמן בהלכה יוד, בהניח הכיכר עד שייגבשו משקין ספק טמאים שנפלו עליה, כתב רבינו שהיא טמאה, ומנמק: "והרי אין כאן משקין אלא כיכר" וצ"ע ג]. (31) ראה לקמן פט"ו ה"ו.

ח. חבית³² שהיא מלאה משקין ופשט הטמא את ידו לאויר³³, ספק נגע במשקין ספק לא נגע בזה - המשקין טמאין³⁴, והחבית טהורה³⁵; שאין ספק המשקין מטמא. וכן אם נכנסו משקין שהן טמאין מספק לאויר החבית³⁶ - הרי החבית טהורה³⁷, והמשקין שבתוכה טהורין³⁸, שאינן מתטמאות אלא מן החבית³⁹. ואם נתערבו משקין אלו הספק במשקין שבחבית - הרי כל המשקין טמאין בספק⁴⁰, והחבית טהורה⁴¹. וכן אם נפלו משקין אלו לתוך התנור⁴² - הרי הפת והתנור טהורין⁴³.

(32) תוספתא, שם פ"ה ה"ו וה"ז. (33) סתם חבית של חרס היא שמתמאה מאוירה בלי נגיעה. (34) נתבאר בהלכה הקודמת, שספק משקין לטומאת עצמם - טמא. (35) אף-על-פי שמשקין מטמאים כלים. בתוספתא שם ה"ו, הגירסא "טבול יום". ונראה, שגם בדברי רבינו יש להגיה ולכתוב "טבול יום" במקום "טמא", שהרי טמא מטמא את החבית כשהושיט ידו לאוירה. ובדוחק אפשר ליישב את הגירסא שלפנינו ולפרש באדם שהוא ראשון לטומאה, שאינו מטמא כלים. (36) ולא נגעו לא בחבית ולא במשקין שבה. (37) כמו בדין הקודם. (38) אף-על-פי שספק משקין להיטמא - טמא. (39) אם נפל שרץ לאויר כלי חרס, ואוכלין או משקין בתוכו, נטמא הכלי כאילו נגע בו השרץ ונעשה ראשון, אבל האוכלין והמשקין אינם מתטמאים ישר מן השרץ אלא מאויר הכלי, ולפיכך נעשו שניים, ובנידון שלפנינו - מכיוון שהחבית טהורה לא נטמאו המשקין כלל. (40) מפני תערובת משקין שהם טמאים מספק. (41) כמו בדינים הקודמים. (42) של חרס. (43) שם.

ט. המרבץ⁴⁴ ביתו במים טמאים או שזלפן⁴⁵ והיו שם טהרות, ספק נתזו עליהן ספק לא נתזו - ספקו טהור⁴⁶.

(44) שם ה"ח. (45) שפך טיפות טיפות. (46) כדין ספק משקין לטמא אחרים.

י. זלף⁴⁷ משקין טהורין וטמאים בתוך הפית, ונמצאו אחר כך משקין⁴⁸ על כפר של תרומה: נטלה⁴⁹ ונשאל עליה⁵⁰ - הרי זו טהורה; שספק

שיתבאר. היה שרץ על גבי שרץ צף על פני המים - הרי זה כטמאה עבה שצפה על פני המים, וספקו טהור. היה מנח על גבי מי חטאת¹⁷ ומי חטאת צפין על פני המים - הרי זה ספק אם הוא כמנח או אינו כמנח. לפיכך יראה לי, שספקו טהור.

(14) הדינים שבהלכה זו, הם בעיות בנויר שם. וכל בעיא אחוזה בזה שקדמה לה, כחוליה בשרשרת של "אם תמצי לומר". ורבינו פוסק בכל מקום כ"אם תימצי לומר". (15) על כזית מן המת וברור לו שלא נגע במת, שאם לא כן הרי נטמא - לדעת רבינו, שטומאה צפה אינה טהורה אלא בשרץ בלבד. (16) ונעשתה כמשקה סמך (עבה). (17) שהם סמיכים מפני האפר שבהם. דין זה הוא האחרון בשרשרת הבעיות, ונשאר בתיקו.

ה. בדרך שטהרו¹⁸ ספק טמאה צפה על פני המים בין בכלים בין בקרקעות, כך טהרו ספק טהרה הצפה על פני המים¹⁹ בין בכלים בין בקרקעות. כיצד? ערכה שהיא טמא מת וכפר תרומה ברוך בסיב²⁰ או בנזר ונתון בתוכה, ויירדו לתוכה מי גשמים ונתמלאת, ונפשט הנזר והרי הפער צף על פני המים²¹ והנזר מבדיל בינו לבין המים, וספק נגע צדו²² בערכה ספק לא נגע - הרי הוא בטהרתו²³, מפני שהיא צפה.

(18) תוספתא, טהרות פ"ה ה"ד. (19) פירוש, הטומאה נחה והטהרה צפה, וספק אם נגיעה בטומאה שהיא נחה. (20) גידולים דומים לחוטים שעל גזעי אילנות ואינם מקבלים טומאה. וכן נייר אינו מקבל טומאה. (21) ולא טימאו המים את הכיכר. (22) של הכיכר. (23) שם.

ו. שרץ²⁴ שנמצא צף על גבי בור בתוך הגת²⁵: לתרומה - ספקו טמא²⁶, ולפועליין²⁷ - ספקו טהור²⁸, מפני שהיא טמאה צפה.

(24) שם פ"א ה"ט. (25) שדורכים בו יין, והשרץ צף על גבי היין. (26) במים טהורין חכמים אף לתרומה (ראה הלכה ה), אבל לא ביין. (27) אוכלי חולין בטהרה. (28) בתרומה ממש לא טהרו אלא במים, אבל לאוכלי חולין בטהרה לא חילקו בין מים ליין (כסף-משנה).

ז. ספק משקין²⁹ לטמא אחרים - טהור³⁰, לטמאת עצמן - טמא, כיצד? היה מקל בידו ובראשו משקין טמאים וזרקן לתוך כפרות טהורות, ספק נגעו המשקין בכפרות ספק לא נגעו - טהורות. וכן אם נסתפק לו אם נגעו משקין טמאין בכלי זה או לא נגעו - הרי הכלי טהור. וכן אם נסתפק לו אם נגעו משקין אלו הטמאין במשקין אחרים או לא נגעו - הרי המשקין האחרים טהורין. אבל טמא שפשט ידו או רגלו לבין משקין טהורין, או שזרק כפר טמא³¹ לבין משקין טהורין, ספק נגע במשקין

(62) רבינו מדמה דין זה לדין שני מקוואות, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, שהובאה למעלה ה"ב.

יום שלישי ד' אדר ה'תשפ"א

פרק חמשה עשר

(1) יבאר ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

- א. ספק דברי סופרים ביצד? ספק אכל אכלין
- טמאין ושתה משקין טמאין? ספק שלא אכל ושתה
- ספק שבא ראשו ורבו במים שאובין או שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין ספק שלא בא ושתה
- נפלו - הרי זה טהור. וכן אם אכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין או בא במים שאובין או נפלו עליו שלשה לגין מים שאובין, וספק נגע בטהרות
- אלו ספק לא נגע - הרי טהרות אלו טהורות. וכן האוכל ספק אכלין טמאים והשתה משקין שהן טמאים בספק - הרי זה טהור. וכן האוכל תרומה תלויה³ - טהור. וכן כל פיוצא באלו מולדי טמאות
- שהן מדברי סופרים⁵ - ספקן טהור. אכל אב [הטמאה] שהוא מדברי סופרים - ספקו טמא; אלא אם כן היה האב עצמו טמא בספק, כגון בית הפרס וארץ העמים, שאין שורפין על ספק מגען, כמו שבארנו.

(2) נתבאר למעלה (פרק ח הלכה י') שחכמים גזרו עליו שיהיה כשני לטומאה. (3) תרומה שהיא טמאה מדרבנן אסורה באכילה ואסור לשרוף אותה, שהתורה אסרה לשרוף תרומה טהורה והרי תרומה זו טהורה מן התורה, ולפיכך נקראת "תלויה", לא נאכלת ולא נשרפת. (4) כל הטומאות מראשון ולמטה נקראים "יולד הטומאה". (5) כגון גויים, עבודה זרה, יין נסך וכדומה, שהם גזירת חכמים.

- ב. ספק החלין היא טהרת אוכלי חליהן בטהרה, והן הנקראים פרושים. ביצד? אוכלי חליהן בטהרה שנולד להן ספק טמאה בטהרותיהן - הרי אלו טהורים, ככל⁶ הספקות פלן. ואין להן טמאה אלא טמאה ודאית.

(6) צריך להיות: "בכל" (דפוס רומא ר"מ).

- ג. ספק הקרבנות ביצד? מחסר פפורים שיש עליו ספק חמשה קרבנות, כגון האשה שיש עליה ספק חמש זיבות או ספק חמש לדות⁷ - מכיאה קרבן אחד וטהור לאכל בקדשים, ואין השאיר עליו חובה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי פפריה.

(7) כגון שהפילה וספק אם נגמרה צורת הוולד או לא. יולדת זבה מחוייבת להביא קרבנות וכל זמן שלא הביאה אסורה לאכול קודש.

- ד. ספק נגעים ביצד? עד שלא נזקק לטמאה⁸ -

- 1 המשקין לטמא - טהור. הניח הפפר עד שינגבו המים שעליה - הרי זו טמאה בספק; שספק טמאה ברשות היחיד - טמא, כמו שיתבאר⁵¹, והרי אין כאן משקין, אלא פפר⁵² שהיא ספק טמאה ספק טהורה.

(47) שם. (48) ספק טהורים ספק טמאים. (49) בעוד המשקין על הכיכר. (50) שאל לחכם מה דינה. (51) לקמן פט"ו וי"ח. (52) ואם נטהרה יטעו הרואים, שאינם יודעים שספק משקין לפנינו, ויחשבו שספק ברשות היחיד אפילו לטומאת עצמו טהור. [ראב"ד כאן]. ונראה שאינו משיג אלא מפרש סברתו של רבינו, שכל זמן שהמשקין קיימים, אנו דנים את השאלה מבחינת המשקין, והרי קבלה בדינו, שספק משקין לטמא אחרים - טהור, אבל כשנתנגבו המשקין, יצא הענין מדין טומאת משקין, ולפיכך דנים את הכיכר ככל ספק טומאה ברה"ן.

- יא. ספק⁵³ ידיים⁵⁴, בין להתטמא בין לטמא אחרים בין לטהרתן⁵⁵ - טהור, ביצד? היו ידי טהורות ולפניו שני פפרים טמאין⁵⁶, ספק נגע ספק לא נגע; או שהיו ידי טמאות ולפניו שני פפרים טהורים, ספק נגע ספק לא נגע; או שהיו ידי אחת טהורה ואחת טמאה ולפניו שני פפרים טהורים ונגע באחד מהן, וספק בטמאה נגע ספק בטהורה; או שהיו ידי טהורות ולפניו שני פפרים, אחד טהור ואחד טמא, ונגע באחד מהם, ספק בטמא נגע ספק בטהור נגע; או שהיו ידי אחת טהורה ואחת טמאה ולפניו פפר טמא וכפר טהור ונגע בשניהן, ספק טמאה בטמא והטהורה בטהור או טמאה בטהור והטהורה בטמא - הידים כמות שהיו, והפפרים כמות שהיו⁵⁷. וכן אם היו ידי טמאות והטבילין⁵⁸ או נטלן⁵⁹, ספק שהמים שטהרו בהן כשרים לידים ספק שהן פסולין⁶⁰, ספק יש בהן פשעורי⁶¹ ספק אין בהן, ספק שהיה דבר חוצץ על ידו ספק שלא היה - הרי ידי טהורות.

(53) ידיים פ"ב מ"ד. (54) דיני טומאת ידיים, נתבאר למעלה בפ"ח. (55) אם הטומאה היא וודאית, אלא שנסתפק אם טיהר אותן כדין. (56) שהם ראשונים לטומאה, נתבאר למעלה (פ"ח ה"א), שירדים אינם מתטמאים אלא מראשון לטומאה. זאת דוגמא להתטמא. (57) עד כאן דוגמאות לטמא, ומכאן ואילך דוגמאות "לטהרתן". (58) לקודש (ראה למעלה פ"ב ה"ב). (59) לתרומה. (60) כגון מים שנעשתה בהם מלאכה. [רבינו בפ"ו מהל' ברכות ח"ז מונה ארבעה דברים הפוסלים את המים]. (61) שיעור לנטילה - רביעית הלוג, לטבילה - ארבעים סאה, כמו לטבילת הגוף.

- יב. היתה ידו אחת טמאה ואינו יודע אי זו היא - אומרין לו שלא יעשה טהרות⁶² עד שישטל שתי ידי, ואם נגע באחת מהן בטהרות קדם שישטל ידי - טהרותיו טהורות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ד' אדר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19) אחר כן. (20) מפני שהייתה לו (לשרץ זה) חזקת טהרה. (21) פי בעלי חיים אינו מקום קבוע, ולפיכך הוא בכלל "נזרקים". (22) אף על פי שבשעת הניקור השרץ מתנועע. (23) בהלכה ח, שברשות הרבים אפילו טומאה מונחת אינה מטמאה מספק.

ח. ספק רשות הרבים פיצד? טמאה שמנחת ברשות הרבים, ספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טהור. היתה ברשות היחיד וספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טמא. וכל אלו הספקות²⁴ שטהרו חכמים אפילו ברשות היחיד, מפני שאין בהן דעת להשאל²⁵, כמו שיתבאר²⁶.

(24) עשרת הספיקות שנמנו בהלכות הקודמות לזו. (25) דעת רבינו, שכל אלו הספיקות טיהרו חכמים מנימוק זה (כסף משנה). (26) לקמן פרק ט"ז הלכה ב, שמי שאין בו דעת להישאל ספיקו טהור אפילו ברשות היחיד. והטעם, מפני שספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא למדנו מסוטה, ואשה יש בה דעת להישאל ולענות על השאלה ואפשר ללמוד ממנה את הדומה לה בלבד.

ט. ספק שתי רשות פיצד? הנה דבר טמא ברשות היחיד ודבר טהור ברשות הרבים, או שהיה הדבר להפך, ונגע באחד מהם ואין ידוע באי זה מהן נגע, או שהסיט²⁷ את אחד מהן ואין ידוע אי זה הסיט, אם היה הדבר הטמא מטמא במשא²⁸, או שהיה אחד מהן מטמא באהל והאיהל על אחד מהן ואין ידוע אי זה מהן האיהל - הרי זה טהור. אף על פי שספק רשות הרבים טהור, כשיבוא לשאל אומרין לו: אם טבלת, אין בכך הפסד²⁹. אם טבל - הרי זה משבח; ואם לא טבל ועשה טהרות - הרי זה טהורות, שספק רשות הרבים - טהור.

(27) הזיו ממקומו. (28) דעת רבינו שהיסט כמשא. (29) ולפיכך טבול.

י. שרץ שנמצא שרוף³⁰ ומנח על גבי אכלין, וכן טלית שנמצאת בלוי³¹ ומחט שנמצאת שבוה או חלודה³² בין הפלים - הרי אלו טהורין בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד; ואין אומרין: שמא אחר שנגע באכלין נשרף ואחר שננטמא הפלים במגע הטלית והמחט נשברה או החלודה ובקלתה הטלית עד שטהרה³³, שכל הטמאות כשעת מציאתן.

(30) ואינו מטמא. (31) וידוע שנטמאה לפני שבלתה. (32) ויצאה מטומאתה מפני שאינה ראויה להשתמש בה. (33) בגד טמא שבלה - נטהר.

יא. שני עדים אומרין לו נטמא, והוא אומר טהור אני - הוא נאמן על ידי עצמו³⁴. ואף על פי כן, אין אומרין לו עסק בטהרות; אלא אם עשה טהרות - הרי זה טהורות, ויחוש לעצמו³⁵. עד אומר נטמא,

1 ספקו טהור, כמו שבארנו בפרק ששי מהלכות נגעים.⁹

(8) אם נולד הספק לפני שטימאו הכהן. מצורע אינו נטמא כל זמן שלא אמר הכהן שהוא טמא. (9) הלכה ה. [במקומן נקראו: "הלכות טומאת צרעת"].

ה. ספק עומד ועובר פיצד? מצרע שישב תחת האילן והטהור עובר, ספק האיהל עליו האילן וטמא ספק לא האיהל עליו; וכן אם היה הטהור יושב תחת האילן¹⁰ והמצורע עובר תחתיו, ספק עומד המצורע ונטמא הטהור ספק לא עומד - ספקו טהור.

(10) בתורת כהנים פרשת תזריע הלכה י"ב סימן יד למדנו מן הכתוב (ויקרא יג, מו): "הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר - טמא (מפני שהאילן מאהיל עליו ועל המצורע שמקומו כאן), הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר - טהור (מפני שאין זה מקום מושבו של המצורע, שהרי הוא רק עובר), אם עמד - טמא".

ו. ספק שרצים¹¹ זה ספק הנזרקין. פיצד? זרק שרץ או דבר טמא לבין הכפרות, או שזרק פפר לבין הטמאות, וספק נגע¹² ספק לא נגע - הרי זה טהור, הואיל ומצא הפפר הטהור שאינו נוגע בטמאה. שכל הטמאות - כשעת מציאתן, ואין אומרין שמא נגע בו ואחר כך נפל בצדו, אלא הרי זה כשעת מציאתן.

(11) שם פרק ד הלכה י"ב: "ספק שרצים כשעת מציאתן". ובתוספתא שם (פר ה הלכה ה) אמרו: "ואיזהו ספק שרצים שטיהרו חכמים? זה ספק הנזרקין". (12) בשעה שעבר עליה, אבל אחר שנה אינו נוגע בכיכרות.

ז. השרץ בפי החלדה ומהלכת על גבי כפרות של תרומה, ספק נגע¹³ ספק לא נגע - ספקו טהור¹⁴, מפני שלא נחה הטמאה¹⁵. היתה מהלכת בו ונגע¹⁶ בכפרות, ספק חי ספק מת - הרי זה טהורות. במה דברים אמורים? בזמן שנטלתו והלכה לה; אבל אם נמצא מת בפיה¹⁷ - הרי אלו טמאות¹⁸. ראוהו חי בפיה, אף על פי שמצאוהו¹⁹ מת בפיה - הרי אלו טהורות²⁰. וכן השרץ בפי החלדה והנבלה בפי הכלב ועברו בין הטהורים או שעברו טהורים ביניהן - ספקו טהור, מפני שאין לטמאה מקום קבוע²¹. היו מנקרין בהן על הארץ - הרי זה כמנחין²², ומטמאין למצרע מספק אם היו ברשות היחיד, כמו שיתבאר²³.

(13) השרץ המת. (14) אפילו ברשות היחיד. (15) טומאה שהיא בתנועה נכללה בגדר "הנזרקים", שספקם טהור. (16) פירוש ראינו שהשרץ נגע בכיכרות. (17) אחר שירדה מן הכיכרות. (18) שכל הטומאות כשעת מציאתן.

25 טְמֵאָה, וְסִפֵּק נִגְעוּ וְסִפֵּק לֹא נִגְעוּ - הָרִי אֵלּוֹ
26 טְהוֹרִין. וְכֵן כָּל שְׂאִין בּוֹ דַּעַת לְהִשְׁאֵל, אֵף עַל פִּי
27 שְׁנוּלָד לֹא הִסְפֵּק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - סִפֵּקוֹ טְהוֹר.

(8) נזיר נו, א. (9) שהיא גדולה ויש בה דעת לענות על שאלות. (10) טהרות פ"ג מ"ו. (11) בתקופת חכמי התלמוד לא היו הבתים פתוחים ישר לרחוב אלא בתים אחדים היו פתוחים לחצר, ופתחי החצרות פתוחות למבואות, והיציאה לרשות הרבים היתה דרך החצר והמבוי.

28 ג. הסומא¹² וְהִישָׁן וְהִמְלִיךְ בְּלִילָה - סִפֵּקוֹ בְּרִשּׁוֹת
29 הַיָּחִיד טָמֵא, מִפְּנֵי שֵׁישׁ בּוֹ דַּעַת לְהִשְׁאֵל¹³. בְּמָה
30 דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׂכַל שְׂאִין בּוֹ דַּעַת לְהִשְׁאֵל סִפֵּקוֹ
31 טְהוֹר? בְּשֶׁהִיָּה הַדָּבָר שְׂקוּלָה¹⁴ וְאִין שֵׁם חֲזָקָה; אֲבָל
32 אִם הָיָה הַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁחֲזָקָתוֹ שְׁנֵטְמָא¹⁵ - הָרִי זֶה
33 טָמֵא. בִּיצֵד? תִּינוּק¹⁶ טָמֵא¹⁷ שְׁנִמְצָא בְּצֵד הָעֶסָה
34 וְהַבֶּצֶק בִּידוֹ - הָרִי הָעֶסָה טָמֵא¹⁸, שְׁדִרְךָ הַתִּינוּק
35 לְטַפֵּחַ¹⁹ וּבִכְךָ הִיא חֲזָקָתוֹ. וְאִין שׁוֹרְפִין²⁰ עַל חֲזָקָה
36 219ז.

(12) תוספתא טהרות פ"ג ה"ו. (13) ואף-על-פי שבענין הנידון אין לו אפשרות לענות על שאלות. (14) שתי האפשרויות שקולות, ואין הדעת נוטה לאחת יותר מלחברתה. (15) מצב הדברים מחזק את אפשרות הטומאה. (16) טהרות פ"ג מ"ח. (17) במשנה כתוב "תנינו" סתם, ורבינו הוסיף "טמא", שאם אין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא הוא טהור, ושמא לא נגע אלא אדם טהור נתן הבצק לידו. [אמנם בתוספתא שם ה"ה אמרו, שהתנינוק טמא מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו, אולם התנו ואמרו שזה רק בילד נקי בלבד אבל מלוכלך טהור, מפני שאין דרכן לנשק את המלוכלך, ולפיכך העדיף רבינו לכתוב תינוק טמא, זאת-אומרת כשיודעים בו שהוא טמא מאיזה טעם שהוא]. (18) כחכמים. (19) בעיסה (רבינו בפירושו למשנה). [רש"י בקידושין פ, א. וכן בחולין פו, א מפרש, שדרכו של תינוק לטפח באשפה, ושרצים מתים מצויים שם, והנגיעה בבצק היא ודאית. ורבינו תם (בחולין שם) מפרש כרבינו]. ראה לקמן ה"י. (20) אם הבצק היה תרומה או חלה. (21) כר' יוחנן, קידושין פ, א.

37 ד. הָיוּ מְשָׁקִין²² טָמֵאִין וּבִצָּק טְהוֹר, וּבִהְמָה אוֹ חֵיהָ
38 אוֹ עוֹפּוֹת בְּבֵית, וְנִמְצָא בְּבִצָּק מְקוֹם נְשִׁיכָתָן -
39 חֲזָקָה²³ שֶׁשְׁתֵּי מְשָׁקִין וְנִשְׁכּוּ בְּבִצָּק וְטָמְאוּהוּ²⁴.
40 הֵיטָה שֵׁם פָּרָה, וּבִין הַמְשָׁקִין וְהַבֶּצֶק כְּדִי שֶׁתִּלְחַף
41 אֶת לְשׁוֹנָהּ - הָרִי הַבֶּצֶק טְהוֹר²⁵. וּבִשְׂאֵר כָּל הַבְּהֵמָה
42 - כְּדִי שֶׁתִּגְנֹב אֶת פִּיהָ²⁶. פְּחוֹת מִזֶּה - הַבֶּצֶק טָמֵא.
43 וְאִם הָיָה כָּלָב, אֲפֹלוּ הָיוּ מְשָׁקִין בְּצֵד הַבֶּצֶק - הָרִי
44 זֶה טְהוֹר; שְׂאִין דָּרְכּוֹ שֶׁל כָּלָב לְהַנִּיחַ הַמְּזוֹן וְלִילֵף
45 לוֹ אֶל הַמֵּים²⁷. נִמְצָא בְּבִצָּק נִקִּירַת הַתְּרַנְגּוּלִין²⁸: אִם
46 יֵשׁ בֵּין הַמְשָׁקִין וְהַבֶּצֶק כְּדִי שֶׁיִּגְנֹבוּ אֶת פִּיהֶן
47 בְּאַרְצֵן²⁹ - הַבֶּצֶק טְהוֹר; וְאִם לֹא - טָמֵא, שֶׁחֲזָקָתָן

1 וְשֵׁנִים אוֹמְרִים לֹא נְטָמָא, בֵּין בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים בֵּין
2 בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טְהוֹר. שְׁנֵים אוֹמְרִים נְטָמָא, וְעַד
3 אֶחָד אוֹמֵר לֹא נְטָמָא, בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד בֵּין בְּרִשּׁוֹת
4 הָרַבִּים - הָרִי זֶה נְטָמָא. עַד אוֹמֵר נְטָמָא, וְעַד אוֹמֵר
5 לֹא נְטָמָא; אִשָּׁה אוֹמֶרֶת נְטָמָא, וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת לֹא
6 נְטָמָא: בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טָמֵא, בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים -
7 טְהוֹר³⁰.

(34) כחכמים שם ונימוקם אמרו בכריתות יב, א: "שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים" (35) פירוש, הוא עצמו גם כן ייזהר ולא יעסוק לכתחילה בטהרות עד שיטבול (כסף משנה). (36) ככל ספק טומאה רגיל. [רבינו אינו מבאר דין שניים אומרים נטמאת ושניים אומרים לא נטמאת וגם במשנה אינו, אולם בתוספתא שם הלכה י שנינו שדינו כמו בעד אחד].

פֶּרֶק שְׂשֵׁה עֶשְׂרִי

(1) יבאר מפני מה טיהרו ספק טומאה ברשות הרבים והחמירו בה ברשות היחיד. ודין מה שספיקו ב"ה, טהור או טמא. על אי זו חזקה שורפים ברשות היחיד. ודין בגדי התינוק אם הם מידרס כבגדי עם הארץ ואם עושים על גבם טהרות.

8 א. מִפְּנֵי מָה² טְהוֹר חֲכָמִים סִפֵּק טְמֵאָה בְּרִשּׁוֹת
9 הָרַבִּים? שֶׁהָרִי הַצָּפוּר עוֹשִׂין פֶּסַח בְּטָמֵאָה בְּזִמְן
10 שֶׁהַטָּמְאִים מְרַבִּין³. אִם טְמֵאָה וְדֹאֵית נִדְחִית
11 מִפְּנִיָּהּ, קָל וְחֶמֶר לְסִפֵּק טְמֵאָה; שְׂאִסּוֹר כָּל
12 הַסִּפִּקוֹת מִדְּבָרֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת בִּיאֹת
13 אֲסוּרוֹת⁴. וּמִפְּנֵי מָה הִחְמִירוּ בְּסִפֵּק רִשּׁוֹת הַיָּחִיד?
14 שֶׁהָרִי סוּטָה שְׁנִטְהַר⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהַדָּבָר סִפֵּק -
15 הָרִי הִיא טְמֵאָה לְבַעֲלָהּ⁶ עַד שֶׁתִּשְׁתַּהֵּר⁷.

(2) תוספתא טהרות פ"ו ה"י. (3) שרוב ישראל טמאים טומאת מת, אבל טמאים מועטים - נדחים לפסח שני בארבעה עשר באייר, והטהורים מקריבים בטהרה. [בסוטה כח, ב ובחולין ט, ב אמרו נימוק אחר: מסוטה למדו, שספק טומאה ברשות היחיד - טמא, וסוטה היא ברשות היחיד ואין ללמוד ממנה לרה"ר]. (4) פ"ח הי"ז. (5) אשה שקינא לה בעלה, ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני ונסתרה עמו - נקראת סוטה. (6) אשת איש שזינתה - אסורה לבעלה, והתורה קראה לזנות "טומאה". (7) מים המאריים ככתוב בתורה (במדבר ה, ו ואילך).

16 ב. וְכֵשֶׁם שֶׁהַסּוּטָה וּבִעֻלָּה שְׁנֵים⁸, כֵּן סִפֵּק טְמֵאָה
17 בְּשֵׁנִים; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - הָרִי
18 סִפֵּק טְמֵאָתָם שֵׁם טְהוֹר בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים. בְּמָה דְּבָרִים
19 אֲמֹרִים? בְּשֶׁהִיָּה זֶה שְׁנֵטְמָא בְּסִפֵּק יֵשׁ בּוֹ דַּעַת
20 לְהִשְׁאֵל וְלִדְרֹשׁ מִמֶּנּוּ מָה אָרַע לוֹ, כְּסוּטָה⁹; אֲבָל
21 אִם הָיָה חֲרַשׁ אוֹ שׁוֹטָה אוֹ קֵטָן שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ לְהָשִׁיב
22 עַל הָעֲנָן כְּשֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ - הָרִי סִפֵּקוֹ טְהוֹר.
23 בִּיצֵד¹⁰ חֲרַשׁ אוֹ שׁוֹטָה אוֹ קֵטָן שְׂאִין בּוֹ דַּעַת
24 לְהִשְׁאֵל שְׁנִמְצָאוּ בְּחֶצֶר אוֹ בְּמִבּוּיָה¹¹ שֵׁישׁ שֵׁם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ד' אדר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וספק נגעה בטהרות בשעה שפשט ידיו ונתעטף בה ולא הרגיש. ראה רש"י ותוספות שם, שביארו עוד כמה אופנים של ספיקות. (40) ואף-על-פי שהטלית אין בה דעת להישאל, ואמרנו למעלה שדבר שאין בו דעת להישאל אפילו ברשות היחיד ספיקו טהור, כאן טמא מפני שהספק בא על-ידי האדם שפשט ידיו (נדה שם). (41) האנשים נשאלים עליה, ולפיכך הדין כמי שיש בו דעת להישאל. (42) קרוב לוודאי שנגע. אם אי-אפשר ממש, מובן מאליה שהוא טמא ולא צריך להשמיענו (כסף-משנה).

ז. **כפר של תרומה**⁴³ שנתון על גבי הדף ומדרס⁴⁴ נתון תחתיו, ואי אפשר לו בשפיל שלא יגע במדרס, אף על פי שהוא במקום מדרון⁴⁵, ובא ומצא הכפר במקום אחר⁴⁶ - הרי הוא בטוהרתו⁴⁷; שאני אומר: אדם בא ונטלו ונתנו במקום זה⁴⁸. ואם אמר: פרי לי שלא בא אדם לכאן - טמא; שודאי נפל ונגע במדרס בשפיל.

(43) ברייתא, נדה ד, א. (44) דבר שדרס עליו הזב ונטמא. (45) מקום משופע, והכיכר הנופלת עליו מתגלגלת למקום טהור. (46) במקום הטהור. (47) ואין אנו אומרים הכיכר נפלה על המדרס, ומפני השיפוע נתגלגלה והגיעה למקום הטהור. (48) כדי שלא תיפול ותיטמא.

ח. **תינוק**⁴⁹ שנמצא בצד בית הקברות והשושנים בידו, אף על פי שאין שם שושנים אלא במקום הטמאה - ספקו טהור⁵⁰, שמא אחר לקטן ונתנם לו⁵¹. וכן חמור העומד בבית הקברות - פלו⁵² טהורין, ואין אומרים שמא נתמעה בהן⁵³ ונגעו בקבר, מפני שאין בו דעת לשאל, ובשנמצאו לא נמצאו נוגעין⁵⁴, וכל הטמאות בפשעת מציאתן.

(49) טהרות פ"ג מ"ז. (50) התינוק טהור, ואין אנו אומרים שנכנס לבית הקברות וקטפן ונטמא. (51) נתבאר בהלכה ב, שקטן שאין בו דעת להישאל, ספיקו אף ברשות היחיד טהור. (52) הכלים שעליו. (53) כדרך החמורים ששוכבים על הארץ ומתגלגלים לכאן ולכאן. (54) במקום טומאה.

ט. **תינוק**⁵⁵ שהיה תופש בידו של אביו או שהיה רוכב על גבי כתפו של אביו - ספקו ברשות היחיד טמא⁵⁶, מפני שאביו נשאל עליו⁵⁷.

(55) תוספתא טהרות פ"ג ה"ד. (56) אע"פ שאין בו דעת להישאל. (57) בכל הנוגע לתינוק, שואלים את אביו.

י. **וארבעה ספקות**⁵⁸ אמרו חכמים בתינוק: תינוק שאינו יכול להלך שהניחתו אמו ובאה ומצאתו כמו שהוא במקומו - טהור, ואין אומרים שמא טמא⁵⁹ באה ונשקתו וגפפתו⁶⁰. התחיל התינוק לצאת ולהפגש⁶¹ - בגדי טהורין, ואין מדרס בפשאר בגדי עם הארץ⁶². ואף על פי שהן טהורין - אין עושין על גביהן טהרות⁶³. הגדיל עד שהיה בו דעת לשאל -

ששתי ונקרו בבצק במשקין שפפיהם. במה דברים אמורים? בשהיו המשקין צלולין, שבבואה של תינוק נפרת בהן; אבל עכורים³¹ - הבצק טהור, שאלו נקרו במשקין - היה מקום המשקין נפר בבצק. אם היו צלולין, אף על פי שהבצק בחזקת טמאה - אין שורפין על חזקה זו, אלא תולין³².

(22) שם. (23) הנחה מכריעה יש כאן. (24) ואף-על-פי שאין בהם דעת להישאל, הבצק טמא מפני החזקה. (25) אנו תולים שליחכה לשונה לפני שהגיעה לבצק, והעבירה את המשקין הטמאים, שכן דרכן של פרות ללחך את לשונן אחר השתייה. (26) במשנה הגירסא "כדי שיתנגב", פירוש שיתנגב מאליה, מפני שאין דרכן של שאר הבהמות לנגב את הפה בלשונן. (27) כר' אליעזר בן יעקב שם. (28) שם. (29) כך דרכם של תרגולים, ולפיכך אנו תולים שבשעת הנקירה לא היו מים טמאים על מקוריהם. (30) קידושין פ, ב. (31) כפירושו של ר' יוחנן בדברי ר' יהושע בן לוי שם. ומשמע, שאין כל הבדל בין מים לבנים או אדומים, ומכריעה צלילתם בלבד. (32) כר' יוחנן שם, שברייתא מסייעת לו.

ה. איזו היא³³ חזקה ששורפין עליה ברשות היחיד? עסה בבית ושרצים וצפרדעים³⁴ מטפלין שם, ונמצאו חתיכות מבשרן בעסה: אם רב המטפלים שרצים³⁵ - העסה טמאה ותשרף, ואם הרב צפרדעים - טהורה.

(33) שם, כר' יוחנן. (34) צפרדעים אינם מטמאים. בתורה (ויקרא יא, כט-ל) נמנו שמונה שרצים המטמאים, ושרצים אחרים אינם מטמאים. [סתם "שרצים" האמור בכל מקום, הכוונה לשמונה אלה]. (35) לשונו של ר' יוחנן, ורש"י מפרש שם: "אם הבית מוחזק להיות שרצים מצויים שם יותר מצפרדעים". התכוון לבאר למה קורא ר' יוחנן לזה "חזקה", והלא רוב כאן ורוב עדיף מחזקה. ולפיכך הוא מפרש, שהרוב אינו רוב ממש, שהרי אין אנו יודעים אם בשעה שנפלו חתיכות היה רוב שרצים בבית אלא שהבית מוחזק בכך. ויוצא מזה, שסמכנו על חזקה.

ו. היו³⁶ טמאות וטהרות³⁷ בצדו³⁸ או למעלה ממנו, ונתעטף בטליתו וספק נגעו³⁹ ספק לא נגעו בעת שנתעטף: אם היו ברשות היחיד - ספקו טמא⁴⁰; שספק טמאה הבאה בידי אדם - נשאלין עליה⁴¹. אפילו בכלי המנח על גבי קרקע - הרי הוא פמי שיש בו דעת לשאל. ואם היו ברשות הרבים - ספקו טהור. ואם אי אפשר שלא יגע⁴² - ספקו טמא.

(36) תוספתא טהרות פ"ד ה"א, מובאה בנדה ה, ב. (37) בגמרא שם הגירסא "וטהרות וטומאות". פירוש, כגון שרץ. (38) והוא טהור. (39) בתוספתא ובגמרא, הגירסא "נגע". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. ופירוש הדברים: הספק הוא אם נגע השרץ בטלית ונטמאה, והמדובר כשהטלית ודאי נגעה בטהרות, והוא-הדין אם הטלית טמאה

עִם כָּל הַכִּלִּים טָמְאִין²⁰. הַמְעַרָה מְפָלִי לְכָלִי²¹
וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בַּתְּחִתּוֹן - הַעֲלִיּוֹן טָהוֹר, וְאִין אוֹמְרִין²⁴
מִהַעֲלִיּוֹן נָפֶל, אֲלֹא שֶׁמָּא בַּתְּחִתּוֹן הִיָּה. מִפְּנֵי שֶׁהָ²⁶
כִּלִּים וְאִין לָהֶן דַּעַת לְשָׂאֵל. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.²⁷

(2) טהרות פ"ד מ"ד. (3) כזית מן המת המאהיל על אדם או כלים – נטמאו (הל' טומאת מת פ"א ה"י). (4) ולא חרש, שוטה או קטן. [הר"ש משאנץ שואל, הלא טומאה בפי עורב פורח היא טומאה נזקת שאינה מטמאה מספק? (ראה למעלה פט"ו ה"ו). ותיירץ שטומאת אוהל חמורה, ולא טיהרו בה ספק טומאה נזקת]. (5) שם. (6) במשנה כתוב: "הממלא בעשרה דליים", ומפרש רבינו שמילא אותו הדלי עצמו עשר פעמים (וכן פירש בנדה ג, ב) ואחרי כל מילוי שפך כל המים שבדלי לכלי אחר. (7) באחד הכלים ששפך לתוכם. (8) הכלי שנמצא בו השרץ. (9) תשעת הכלים האחרים שנתמלאו והמים שבהם. (10) וזה מתקבל על הדעת, מפני ששרצים מתים מצויים יותר בבור מאשר בכלים ריקנים, ואף-על-פי-כן טהורים תשעת הכלים מפני שהשרץ שבדלי נופל לכלי ששפך לתוכו בראשונה. וסברא זו שקולה נגד הסברא ששרצים מצויים בבור ולא בכלים, ולפיכך אפילו אם נמצא השרץ בכלי האחרון, טהורים שאר הכלים מפני שספק זה נידון כספק השקול שהוא טהור באין בו דעת לישאל. [לא נתבאר דינו של הכלי שמילא בו. ומסתבר, שאם נמצא השרץ בכלי ששפך לתוכו בראשונה, נטמא הכלי שמילא בו, שהרי כאן מכריעה הסברא ששרצים מצויים בבור ואין כל סברא נגדית, כמוכן, אבל אם נמצא באחד משאר הכלים גם כלי זה טהור מאותו הטעם עצמו שמתהרים את תשעת הכלים]. (11) נדה ג, ב. ושם כתוב "אוגנים", ופירש רש"י שפה כפופה כלפי פנים. שם אמר ריש לקיש זאת על הברייתא, ורבינו למד ממנו גם לדין שבמשנתנו. (12) ואפשר שנפל בשפיכה אחרונה. (13) מפני שאין כאן סברא נוגדת את הסברא המתקבלת על הדעת, שהשרץ היה בבור ונשאב בכלי שמילא בו. [לפי פירוש זה, מתיישבות שתי התמיהות של ה'כסף משנה' על בבא זו. ראה שם]. (14) ברייתא, נדה שם. (15) כן צ"ל. פירוש, לא נתן לשני כלים מדלי אחד. בדפוסים: אחר. (16) אינו יודע איזה כלי מילא ראשון, ואיזה מילא אחרון. (17) תשעת הכלים ברור שהם טהורים, שהרי לא הגיעו אליהם המים מדלי שהשרץ בתוכו. והדליים טהורים, שאפילו אם היה בבור ונשאב בדלי, לא נטמא מפני שזה ספק טומאה צפה (ראה למעלה פ"ד ה"ו) ושמא לא נגע השרץ בדלי אלא יצא עם המים אגב שפיכה, ולפיכך גם האפשרות שהשרץ היה בבור אינה מכריעה לטומאה ודאית של הדלי. [ולא נטמא ממשקין הטמאים שבתוכו, מפני שספק משקין לטמא אחרים – טהור, לא החמירו חכמים כלי-כך ותולים שבכלי היה]. (18) ולא בדלי. (19) מתקבל על הדעת, שהאזנים עיכבו את השרץ ונגעו בו ונטמא הדלי, ואין אנו תולים שהיה בכלי, מהטעם שאמרנו למעלה, שיותר מתקבל על הדעת שבבור היה השרץ. ויוצא מזה, שדלי אחד ודאי טמא ואין אנו יודעים איזהו, ולפיכך מטמאים את כולם. וכל זאת כשלא ידוע מאיזה דלי שפך לכלי שנמצא בו השרץ, אבל כשאנו יודעים זאת – הרי אין

סָפְקוּ טָמֵא בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד. הַגְדִּיל עַד שִׁיְהִיָּה בּו דַּעַת¹
לְשֹׁמֵר אֶת גּוּפוֹ⁶⁴ - אוֹכְלִין עַל גַּב גּוּפוֹ טְהוֹרוֹת⁶⁵; יוֹדֵעַ²
לְשֹׁמֵר אֶת יָדָיו⁶⁶ - אוֹכְלִין עַל גַּבְנָן⁶⁷ טְהוֹרוֹת. בִּיצֵד³
בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ⁶⁸? מְטַבִּילִין אוֹתוֹ וְנוֹתְנִין לוֹ חֲלִין לְשֵׁם⁴
תְּרוּמָה⁶⁹. אִם יוֹדֵעַ⁷⁰ לְשֹׁמֵר אֶת גּוּפוֹ - אוֹכְלִין אֲגַב⁵
גּוּפוֹ טְהוֹרוֹת; וְאִם יוֹדֵעַ לְשֹׁמֵר אֶת יָדָיו - אוֹכְלִים אֲגַב⁶
יָדָיו טְהוֹרוֹת.⁷

(58) תוספתא שם ה"ה. (59) בתוספתא: "אשה נדה". (60) וטימאה אותו. [בתוספתא שם מחלק ר' יהודה בין נקי למלוכלך, ופליאה היא למה כתב רבינו סתם: תינוק?]. (61) בדפוס רומא: ולהיכנס. (62) שחכמים גזרו עליהם טומאת מדרס (ראה למעלה פי"ג ה"א). (63) לכתחילה, ואם עשו לא נטמאו. (64) מטומאה. (65) טהרות שנגעו בגופו ולא נגעו בידיו – טהורות. (66) נתבאר למעלה (פ"ט ה"ח) שגזרו טומאה על סתם ידיים שלא נשמרו שמירה מעולה לשם טהרת תרומה, ויש קטן שיודע להישמר מלנגוע בטומאה אבל לא לשמור שמירה מעולה את ידיו עד כדי שלא תהיינה כסתם ידיים (רש"י סוכה מב, א). (67) אם נגעו בידיו. (68) אם הוא יודע לשמור את גופו ואת ידיו. (69) אומרים לו שצריך לשמור אותם בטהרת תרומה, אבל אין מוסרים לו תרומה ממש, שמא לא ישמור אותם כראוי ותיטמא. (70) מתבוננים ומסתכלים כיצד הוא שומר.

פֶּרֶק שְׁבַעַה עֶשְׂרִי

(1) יבאר כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם או לא ברשות היחיד. הממלא בכלי שיש לו אזניים ונתן בעשרה כלים או המערה מכלי לכלי ונמצא השרץ בתחתון. הזולף את הבור וממלא ממנו חביות וכו'. הקורץ מיקרצת מן העיסה ונמצא שרץ במיקרצת או אוכל טמא שנמצאה גרעינה שלה בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח וכו'. היו בבית אוכלין טמאים וטהורים ונמצאה גרעינה בבית וכו'.

א. כְּזִית² מִן הַמֵּת בְּפִי הָעוֹרֵב, סָפֵק הָאֵהִיל³ עַל
הָאָדָם וְעַל הַכִּלִּים בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד סָפֵק שֶׁלֹּא הָאֵהִיל⁴
- הָרִי הָאָדָם טָמֵא מִסָּפֵק, וְהוּא שִׁיְהִיָּה בּו דַּעַת⁵
לְשָׂאֵל⁶, וְהַכִּלִּים טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁאִין לָהֶן דַּעַת⁷
לְשָׂאֵל. וְכֵן הַמְּמַלֵּא⁸ בְּכָלִי וְנָתַן בְּעֶשְׂרֵה כִּלִּים⁹
וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּאֶחָד מֵהֶן¹⁰ - הוּא טָמֵא⁸ וְהַכִּלִּים⁹
טְהוֹרִין, אִף עַל פִּי שֶׁכָּל סָפֵק שֶׁמָּא הַשֶּׁרֶץ בְּכָלִי¹¹
שֶׁמָּלֵא בּו הִיָּה תַּחֲלָה¹⁰, מִפְּנֵי שֶׁהָ כִּלִּים וְאִין בָּהֶן¹²
דַּעַת לְשָׂאֵל. וְאִם הִיָּה לְכָלִי שֶׁמָּלֵא בּו אֲזָנִים¹¹,
הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר שִׁיְצָאוּ הַמֵּים וְיִתְאַחַר בּו הַשֶּׁרֶץ¹² -
כָּל טָמְאִים¹³. וְכֵן הַמְּמַלֵּא בְּעֶשְׂרֵה דְלִיִּים¹⁴ זֶה אַחֵר¹⁵
זֶה וְנָתַן בְּעֶשְׂרֵה כִּלִּים, מְדִלִי אֶחָד¹⁵ לְכָלִי אַחֵר, וְאִין¹⁶
יָדוּעַ הָרִאשׁוֹן מִן הָאַחֲרוֹן¹⁶, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּכָלִי¹⁷
אֶחָד מֵהֶן - הָרִי הַתְּשַׁעָה כִּלִּים עִם עֶשְׂרֵת הַדְלִיִּים¹⁸
טְהוֹרִין¹⁷; שֶׁאִנִּי אוֹמֵר: שֶׁמָּא בְּכָלִי זֶה¹⁸ הִיָּה הַשֶּׁרֶץ¹⁹
מִתְחַלְתּוֹ. וְאִם יֵשׁ לְדְלִיִּים אֲזָנִים¹⁹ - הָרִי כָּל הַדְלִיִּים²⁰

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ד' אדר – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וכששאב טימא השרץ את כל היין שבבור. (35) או היה בחבית זו. מוכן שאם נמצא באמצעית, טמאות כל החביות שנתמלאו אחריה. (36) נתבאר בהלכה א. (37) ברור הדבר, שהשרץ היה בבור. (38) מחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואומרים שהשרץ היה בכלי מתחילת השאיבה.

ד. היה³⁹ קוצה⁴⁰ זיתים מן המעטן⁴¹ ומעלה אותן לגג⁴², ונמצא השרץ בגג - זיתים שבמעטן טהורים⁴³. נמצא במעטן - המעטן טמא⁴⁴. נמצא בין כתל לזיתים⁴⁵ - הזיתים טהורים⁴⁶. נמצא השרץ בתוף גוש של זיתים⁴⁷ והגוש בגג: אם בתוף שלשלת ימים⁴⁸ - אף המעטן טמא, שאני אומר: גוש זה מן המעטן עלה והשרץ בתוכו⁴⁹; ואם נמצא אחר שלשה ימים משהעלה הזיתים לגג - הרי המעטן טהור, שמה בגג נתקבצו ונעשו גוש בתוף השלשה ימים⁵⁰.

(39) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (40) מלקט. (41) "כשמוסקים (קוטפים) את הזיתים נותנים אותם בחפירה שהוכנה לכך, כדי שיתרככו ויוציאו הרבה שמן בשעת סחיטתם. וחפירה זו נקראת מעטן" [רבינו בפירושו לטהרות פ"ט מ"א. והר"ש שם מפרש, כלי שנותנים בו הזיתים]. (42) כדי שתתייבש הזיעה שעליהם. (43) אנו אומרים שהשרץ לא היה במעטן אלא נפל על הזיתים שבגג. [ואין זה דומה לדין קופה שנשתמש בה בטהרות שבהלכה ב, שמחזיקים ממקום למקום, מפני שהקופה עצמה אמנם זזה ממקומה, אבל הטהרות והשרץ לא עזבו את מקומם שבתוך הקופה, ולפיכך זה כעין מזמן לזמן שמחזיקים טומאה. אבל כאן הזיתים עזבו מקומם שבמעטן, וכגון זה אין מחזיקים טומאה. ראה 'תפארת ישראל' טהרות פ"ט "כין" אות סד]. (44) והזיתים שבגג טהורים, מפני שאנו תולים שהשרץ נפל למעטן אחר שהעלה הזיתים לגג. כחכמים בתוספתא, שם. ואף-על-פי שמחזיקים מזמן לזמן, זה רק כשלא טילטל ממקומו את הדבר שנולד בו הספק, אבל אם טילטל אותו הרי זה כעין ממקום למקום. [ב'כסף משנה' מתפלא, למה פסק רבינו כחכמים בתוספתא שם נגד ה'סתם משנה' בטהרות (פ"ט, מ"ט)? והלא כלל בדידנו (יבמות מב, ב) שסתם במשנה ומחלוקת בברייתא, הלכה כסתם? ואולי מפני שבתוספתא - רבי הוא היחיד החולק על חכמים בדין זה, סובר רבינו שיש לראות את המשנה כדעת רבי לבדו שסידר את ה'סתם']. (איני יודע לפרש, מה בין זה לדין נמצא בבור בהלכה ג). (45) ואינו נוגע בזיתים. (46) ואין חוששים שמה נגע בהם השרץ (טהרות, שם). (47) זיתים אחדים מדובקים יחד, והשרץ לחרץ ביניהם. (48) משעת הוצאתם מהמעטן. (49) מפני שאין דרכם של זיתים להתדבק לגוש בזמן קצר שכזה. (50) פירוש, במשך שלושת הימים.

ה. הקורץ⁵¹ מקרצת⁵² מן העסה ונמצא שרץ במקרצת⁵³ - המקרצת לבדה טמאה⁵⁴. נמצא בעסה - העסה לבדה טמאה⁵⁵. נמצא בתוף המקרצת - אף העסה טמאה⁵⁶.

טעם לטמא את תשעת הדליים האחרים. (20) איני יודע לפרש למה כל הכלים טמאים. הרי לתשעת הכלים לא הגיעה הטומאה? (תמיהה זו השמיע כבר ה'כסף משנה' ולא מצא לה יישוב). (21) כאן - בשני כלים - ספק השקול הוא, אם היה השרץ בכלי העליון או בתחתון, ואין כל סברא מכריעה לכאן או לכאן.

ב. קפה²² שנשתמש בה בטהרות ונמצא בה שרץ²³, אם יש לה שולים, או אֲזִנִים²⁴ אף על פי שאין לה שולים²⁵ - הרי כל הטהרות שנשתמשו בה טמאות²⁶. אפילו היתה בדוקה²⁷ ומכסה, שמה עם הגבהת ידו מן הבדיקה נפל השרץ²⁸. ואפילו נשתמש בה בטהרות בזית זה וטלטלה לזית אחרת ונמצא בה השרץ - פלן טמאות²⁹; לפי שמחזיקין טמאה במקום למקום³⁰ לתלות, אכל לא לשרף.

(22) חבית שנותנים בה פירות. (23) אחר שהוציא את הטהרות. (24) ראשי קרשי החבית כפופים כלפי תוכה, ראה למעלה הערה ט. (25) וכשהיא מונחת לארכה אפשר להניח בה פירות. (26) כרבי יוחנן, בנדה ג, ב. והטעם, שאנו אומרים: השרץ היה שם לפני שהוציא את הפירות, וכשהיטה את החבית, כדי להוריק את הפירות, עיכבו האוגנים את השרץ ונשאר בחבית. (27) לפני ששמו בה את הפירות, בדקה ולא היה שם שרץ. (28) לתוך החבית ולא הרגיש בו. (29) אסורות באכילה אם הן של תרומה, אבל אסור לשורפם, כמו שמסיים רבינו. (30) כשהעבירו טהרות ממקום למקום ונמצאה טומאה בכלי אחר העברתו, אנו מניחים שהיתה בכלי עוד לפני העברתו. ראה למעלה פט"ו ה"ו, שאין מחזיקים טומאה מזמן לזמן.

ג. הזולף³¹ את הבור³² וממלא ממנו חביות: אם היה משקיץ כל חבית וחבית בבור וממלא אותן, ונמצא השרץ בראשונה³³ - פלן טמאות³⁴. נמצא באחרונה - היא טמאה וכלן טהורות; שאני אומר: אחר שמלא את הראשונות נפל שרץ לבור³⁵. היה זולף בכלי ונותן לתוף החביות עד שמלאן, ונמצא השרץ באחת מהן - היא בלבד טמאה, וכלן טהורות; שאני אומר: בזה בלבד נפל השרץ³⁶ או היה בה עד שלא זלף לתוכה. לפיכך, אם היה בודק כל חבית מהן ואחר כך נותן בה היין ומכסה אותה אחר שזולף לתוכה, ונמצא השרץ באחת מהן - פלן טמאות³⁷. וכן אם נמצא השרץ בבור או בכלי שזולף בו - הפל טמא³⁸.

(31) טהרות פ"י מ"ז. (32) הבור מלא יין או שמן, והוא מעביר את המשקה קימעה קימעה לחביות. (33) אחר שמילא את כולן. (34) בין אם השרץ היה בבור או אם היה בחבית הראשונה לפני ששאב בה - נטמא כל היין שבבור, ואין אנו אומרים שנפל לחבית אחר השאיבה, מפני שמחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואפילו אם בדק את החביות לפני השאיבה ולא מצא שרץ - תולים שלא בדק יפה,

סֶפֶק שֶׁרֵץ סֶפֶק צִפְרָדֶּע - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב שֵׁישׁ
בְּאוֹתָהּ הָעִיר בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן. זֶה הַכֶּלֶל: בְּנִמְצָא⁷⁰ הַלֵּךְ
אַחֵר הָרֵב.

(67) שם. (68) מושלך בחצר. (69) בין לקולא ובין לחומרא. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בן גמליאל האומר שאפילו רוב שחוטות – טמא, מפני שנבילות מושלכות שכיחות יותר משחוטות מושלכות. (70) להוציא בשר שהוא במקומו המיוחד לו, כגון במחסן או בחנות, שדנים בו דין מחצה על מחצה (ראה הל' מאכלות אסורות פ"ח ה"א).

ט. הָאִשָּׁה⁷¹ שֶׁמִּגִּבֶּתָּ גִּבְבָּא⁷² בְּחֶצֶר, וְנִמְצָא שֶׁרֵץ
בְּתוֹךְ גִּבְבָּא - הָרִי זֶה טְהוֹרָה, שֶׁאֵין הַשֶּׁרֶץ מִטְמֵא
בְּמִשְׁאֵה⁷³. נִמְצָא עַל גְּבִי גִבְבָּא - הָרִי זֶה טְמֵאָה, שֶׁמֵּא
נִגְעָה בּוֹ. הֵיתָה כּוֹבֶרֶת⁷⁴ בְּכִבְרָה וְנִמְצָא שֶׁרֵץ בְּתוֹךְ
הַפְּרוֹת שֶׁבְּכִבְרָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה⁷⁵. נִמְצָא עַל גְּבִי
הַכִּבְרָה - הָרִי זֶה סֶפֶק טְמֵאָה, שֶׁמֵּא נִגְעָה בּוֹ, וְכָל
סֶפֶק בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד - טְמֵא, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷⁶.

(71) שם פ"ג ה"ג. (72) בפירושו למשנה, שבת פ"ג, מפרש רבינו: גבבא – זבל השדות. ונראה שהתכוון לחלק השיבולת שנשאר בקרקע אחר הקצירה והוא משמש זבל לשדה. (73) אלא במגע, ואנו אומרים שלא נגעה בו. (74) מנקה גרעינים. (75) אין דרכה של אשה לנגוע בפירות שבכברה. (76) למעלה פט"ז.

יום רביעי ה' אדר ה'תשפ"א

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) יבאר שכל מה שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות ברשות היחיד – טמא, ברשות הרבים – טהור וכיבוד.

א. כֹּל שֶׁאַתָּה יָכוֹל לְרַבּוֹת סִפְקוֹת וְסִפְקֵי סִפְקוֹת,
בְּרִשּׁוֹת הָרֵבִים - טְהוֹר, בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד - טְמֵא. כִּיצַד?
נִכְנָס לְמִבּוֹיֹת וְהִטְמֵאָה בְּחֶצֶר, סֶפֶק נִכְנָס לְחֶצֶר סֶפֶק
לֹא נִכְנָס; טְמֵאָה בְּבֵית, סֶפֶק נִכְנָס לְבֵית סֶפֶק לֹא
נִכְנָס; וְאִפְלוּ נִכְנָס, סֶפֶק שֶׁלֹּא הֵיְתָה שֶׁם סֶפֶק הֵיְתָה
שֶׁם; וְאִם תֹּאמַר הֵיְתָה שֶׁם בְּעֵת שֶׁנִּכְנָס, סֶפֶק יֵשׁ בָּהּ
בְּשִׁעוֹר סֶפֶק אֵין בָּהּ; וְאִם תֹּאמַר יֵשׁ בָּהּ, סֶפֶק שֶׁהִיא
טְמֵאָה סֶפֶק אֵינָה טְמֵאָה; וְאִפְלוּ הִיא טְמֵאָה, סֶפֶק
נִגְעָה סֶפֶק לֹא נִגְעָה - סִפְקוֹ טְמֵא³, שֶׁהִמְכּוֹי רִשּׁוֹת
הַיְּחִיד.

(2) שחצרות הבתים פתוחות לתוכו. (3) התוספות בבא בתרא נה, ב דיבור המתחיל רבי (הראשון) בשם רבינו תם נימקו: מפני שדין ספק טומאה ברשות היחיד למדו מסוטה ושם אפילו ספק אחד היה מספיק, כדי לטהר את האשה מפני חזקת כשרות, אלא שהתורה אוסרת אותה ולפיכך אין הבדל בין ספק אחד להרבה ספיקות. ונתבאר כבר למעלה בפרק ט"ז, שכל דיני ספק טומאה למדנו מסוטה, שהתורה קראה לזנות – טומאה.

(51) חותך או תולש. תוספתא, שם. (52) חתיכת עיסה. (53) על גבה, במקום הנראה לעין. (54) שאנו אומרים על המקרצת נפל. (55) והמקרצת טהורה. אנו תולים, שהשרץ נפל לעיסה אחר שנטל את המקרצת. כחכמים, שם. (56) מתקבל על הדעת שלעיסה נפלה, שאם נפלה על המקרצת לא היתה שוקעת כל-כך במקרצת (ביאור הגר"א בתוספתא).

ו. אֶכֶל טְמֵא⁵⁷ שֶׁנִּמְצָא גִרְעִינָה שְׁלוֹ⁵⁸ בְּתוֹךְ הַכֶּפֶר או
עַל גְּבִי תְּבִשִׁיל רוֹתַח, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין עָלֶיהָ מִשְׁקָה
טוֹפָח⁵⁹ - הָרִי הֵן⁶⁰ טְמֵאִים⁶¹; שֶׁאֵנִי אוֹמֵר: הָאֶכֶל
כָּלוּ נָפַל שֶׁם וְנִמּוֹחַ בְּתוֹךְ הַכֶּפֶר אוּ מִחֲמַת הָרְתִּיחָה
וְנִשְׁאַרָה גִרְעִינָה. נִמְצָאת הַגִּרְעִינָה עַל גְּבִי הַכֶּפֶר או
בְּתוֹךְ תְּבִשִׁיל צוֹנֵן - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרִין, אֵף עַל פִּי
שֵׁישׁ עָלֶיהָ מִשְׁקָה⁶²; שֶׁאֵנִי אוֹמֵר: גִּרְעִינָה זֹו לְבִידָה
נִפְלָה אַחֵר שֶׁאֶבֶד הָאֶכֶל מֵעָלֶיהָ, שֶׁהָרִי אֵינָה
מִטְמֵאָה.

(57) תוספתא, שם פ"ד ה"ו. (58) גרעין של תמרה או של זית וכדומה. [נמצאו כמה פעמים בתלמוד "גרעינה" במקום "גרעין" (משנה יומא – כמוה וכגרעינתה: עוקצין פ"ב מ"ב – גלעינה של רוטב, ובתוספתא כאן – גרעינה של גפת). (59) משקה שיש בה כדי להרטיב את הנוגע בה. (60) הכיכר והתבשיל. (61) אף-על-פי שגרעינה יבישה אינה טמאה. (62) אין אנו אומרים שמשקה זה בא מן האוכל הטמא. [בתוספתא שם, שנינו: "גרעינה של גפת טמאה (גפת = פסולת של זיתים אחר סחיטתם) שנמצאת בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח, אף-על-פי שאין עליה משקה טופח – טימאתה. נמצאת בתוך כיכר צונן או על גבי תבשיל צונן אע"פ שיש עליה משקה טופח – טהורה". ופירשה רבינו כמבואר למעלה. והגר"א בביאורו לתוספתא מפרש, שמכוח הלחץ בשעת סחיטת הזיתים, נבלע קצת שמן בגרעין וכשהוא נתון על גבי דבר רותח הוא פולט את הבלוע בו ומטמא את הנוגע בו, אבל בצונן אינו פולט. ולפירושו, רצוי לגרוס בתוספתא: "על גבי כיכר או על גבי התבשיל".]

ז. הֵיּוֹ⁶³ בְּבֵית אֶכְלִין טְמֵאִין וְאֶכְלִין טְהוֹרִים
וְנִמְצָאת גִרְעִינָה בְּבֵיתָ⁶⁴ - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב⁶⁵. וְכֵן
אִם הֵיּוֹ⁶⁶ דְּמִים טְהוֹרִים וְדְּמִים טְמֵאִים בְּתוֹךְ הַבֵּית
וְנִמְצָא דָם עַל הָאֶכֶל - הוֹלְכִים אַחֵר הָרֵב. מִעֲשֶׂה
הֵיְתָה בְּכֶפֶר שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּמְצָא עָלֶיהָ דָם, וְכֹא מִעֲשֶׂה
לְפָנֵי חֲכָמִים וְטְהוֹרָהוּ. שֶׁאִפְלוּ נֹאמַר: דָּם שֶׁרֵץ
הוּא, הָרִינִי אוֹמֵר: דָּם שֶׁרֵץ חֵי הוּא, שֶׁהוּא טְהוֹר.

(63) תוספתא, שם. (64) בכיכר או על תבשיל רותח, ואין אנו יודעים אם הגרעינה מאוכל טמא או טהור. (65) אם רוב האוכלין שבבית טמאים נטמאו הכיכר והתבשיל, ואם הרוב טהורים – הם טהורים (ראה ביאור הגר"א ו'זר זהב' (שם). (66) תוספתא, שם פ"ו ה"א.

ח. עִיר⁶⁷ שֵׁישׁ בָּהּ נִבְלֹת וְשַׁחוּטוֹת - בְּשֶׁר הַנִּמְצָא
בָּהּ⁶⁸ הוֹלְכִים אַחֵר הָרֵב⁶⁹. וְכֵן אִם הֵיְתָה הַנִּמְצָא בָּהּ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' אדר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו שרץ¹⁷. אפלו כפדו¹⁸ ולא בדרקו - הרי זה מטמא
למפרע מקדם הכבוד. במה דברים אמורים?
שמצאו יבש; אבל אם מצאו לח - אינו מטמא
למפרע אלא עד שעה שאפשר שימות בה ויהיה
עתה לח בעת שנמצא¹⁹.

ואינו מטמא אלא משעת הבדיקה ואילך, שהרי שרץ זה
הגיע לכאן אחר הבדיקה. (18) אין אנו אומרים, הכיבוד
היה מעביר את השרץ אילמלי היה כאן. (19) כרבי שמעון
שם. [בפירושו למשנה מסיים רבינו: "ואין הלכה כרבי
שמעון" וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני שרבי אלעזר (שם
עמוד ב) מבאר את דבריו].

ה. שני רקין ברשות היחיד, אחד טהור ואחד מן
הרקין הנמצאים שגזרו עליהן טמאה כמו שבארנו,
ונגע באחד מהן או הסיטו ואין ידוע אי זהו -
תולין²⁰ עליו את התרומה, מפני שהן שני ספקות²¹:
ספק בטהור נגע ספק בנמצא; ואם תאמר בנמצא,
ספק שהוא טמא ספק שהוא טהור. היו שני הרקין
ברשות הרבים: אם היו גבוהין ומנחין שם ונגע
באחד מהן - ספקו טהור; נשא אחד מהן - תולין
עליו, שהרי משנשא אינו מנח ברשות הרבים; וכן
אם היה אחד מהן לח ונתלה בו הרק הלח - תולין
עליו, שהרי אינו מנח ברשות הרבים כדי שיהיה
ספקו טהור, אלא הרי הוא על בגדו. כבר בארנו,
שאם נגע ברק הנמצא או נשא או הסיטו בכל
מקום²² - שורפין עליו את התרומה, בבית הפרס
וכיצא בה ששורפין על ודאי מגען²³ בכל מקום.

(20) לא אוכלים ולא שורפים. (21) לא ביאר רבינו אם גם
באותם הספיקות שנמנו למעלה בהלכה א תולין ולא
שורפין, או לא אמרו תולין אלא בטומאות שעיקרן מדרבנן,
כגון רוקים ובית הפרס. (22) בין ברשות היחיד ובין
ברשות הרבים. (23) אלה הם מששת הספיקות שגזרו
חכמים לשרוף עליהם תרומה וקדרשים שנמנו שם.

ו. מי שישב ברשות הרבים ובא אחד²⁴ ודרס על
בגדיו או שרקק ונגע²⁵ הרק - על רקו שורפין
את התרומה²⁶, ועל בגדיו הולכין אחר הרב: אם רב
העיר טמאין²⁷ - בגדיו מדרס, ואם רב העיר טהורים
- הרי הוא טהור.

(24) ואין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא. (25) ביושב.
(26) כדין ספק רוקים. (27) זבים. [אמנם זה כמעט מן
הנמנעות שרוב תושבי העיר יהיו זבים, אבל אי אפשר
לפרש אחרת, שהרי עם הארץ אין גופו מטמא מדרס, ומה
שגזרו טומאת מדרס על בגדיהם הוא מפני שאשתו נידה
יושבת עליהם, ואין לפרש שהכוונה לרוב גויים שדינם
כזבים, שהרי טומאת גויים היא מדרבנן ואין שורפים עליה.
וכן פירשו הברטנורה ובעל תוספות יום טוב].

ז. מי שאבד לו פלי ומצאו ברשות היחיד - הרי זה

ב. תשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהן ברשות
היחיד, ונגע באחד מהן ואינו יודע אי זהו - ספקו
טמא. תשעה שרצים וצפרדע ביניהן ברשות הרבים
ונגע באחד מהן - ספקו טהור. זה הכלל: כל ספק
ברשות הרבים - טהור, עד שיאמר נטמאתי בודאי;
וכל ספק ברשות היחיד - טמא, עד שיאמר ודאי
שלא נטמאתי. לפיכך, עצמות המת⁵ ועצם נבלה⁶
ברשות הרבים, או גוש מארץ טהורה וגושים מבית
הפרס⁷ או מארץ העמים⁸, ונגע באחד מהן או
הסיטו⁹, ואין ידוע במה נגע מהן¹⁰ ובמה¹¹ הסיט;
פזית מן המת ופזית מן הנבלה, והאחיל על אחד
מהן, ואין ידוע על אי זה מהן האחיל; שני שבילין,
אחד טהור ואחד טמא¹², הלך באחד מהן ואין ידוע
באי זה הלך; או שנגע באדם זה בדרקו, ואין ידוע
אם הוא טמא או טהור; או שהיו שני אנשים, אחד
טמא ואחד טהור, ונגע באחד מהן ואין ידוע באי
זה מהן נגע - בכל אלו הספקות טהור.

(4) ואפילו רוב לטומאה - טהור. (5) שמטמאים במגע
ובמשא בשיעור כשעורה (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה
ט). (6) שאינה מטמאה כלל. (7) שדה שנחרש בה קבר
וחכמים גזרו עליו טומאה. (8) גוש אדמת חוץ לארץ,
שהובא לארץ ישראל, היא מטמאה מדרבנן. (9) הזיזו. דין
הסיט כדין משא, וגושים אלה מטמאים במשא. (10) אם
בגוש הטמא או בטהור. (11) פירוש, או במה. (12) כגון
שביל העובר בבית הקברות (רבינו בפירושו למשנה).

ג. המוצא מת משפכ¹³ לרחבו של דרך אם היה
שלם והוא מן הקצה אל הקצה - הרי זה טמא
לתרומה, שחזקתו שנגע¹⁴; היה לו מקום לעבר, או
שהיה משבר ומפרק שאפשר שעבר בין שוקיו
ומפרקיו - הרי זה טהור. ואם היה קבר לכל רחב
הדרך - הקבר מצרפו¹⁵, והעובר שם¹⁶ טמא. שאין
זה כשאר ספקות, אלא חזקתו שנגע.

(13) אחר שעבר עליו הרגיש בו. (14) מתקבל על הדעת
שנגע. [דייק רבינו וכתב "שחזקתו שנגע" ולא כתב "וודאי
נגע", מפני שהמדובר כשיש אפשרות שהיא שלא נגע, כגון
שנטה לצדי דרכים, אבל אין הדבר מתקבל על הדעת,
ולפיכך טמא אף על פי שספק טומאה ברשות הרבים טהור.
וכל זה לתרומה, ולנזיר ועושה פסח נתבארו הדינים
בהלכות קרבן פסח פרק ו הלכה י"א ובהלכות נזירות פרק
ט הלכה י"ח והלכה י"ט. ואין לפרש חזקה זו כמו סתם
חזקה בכל מקום, שהרי רוב עדיף מחזקה ואינו מכריע
לטמא, כמבואר בהלכה קודמת ומכל שכן חזקה].
(15) מצרף את כל החלקים וכאילו הקבר מלא טומאה.
(16) ואפילו הוא יודע שלא נגע במת ושעבר במקום, שאין
שם כלום מן המת.

ד. שרץ שנמצא במקבוי - מטמא למפרע עד העת
שיאמר: בדרקתי את המקבוי הזה ביום פלוני ולא היה

מפיו, ספק הגיע לבור ספק לא הגיע: אם היה בור
של שמן - ספקו טמא ברשות היחיד; ואם היה בור
של זין - ספקו טהור בכל מקום, מפני ששפת הבור
קולטת.

פרק תשעה עשר

(1) יבאר שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד
מהם ואינו יודע באי זה הלך וכו'. ודין שני שבילים, אחד
טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ועשה טהרות וחבירו
הלך בשני ועשה טהרות וכו'. כיכר טמאה שנתעברה בתשע
כיכרות טהורות ובאו חמישה בני אדם ואכלו חמש כיכרות
מהן וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלכו
בהם שני אנשים, אחד טהור ואחד טמא וכו'.

א. שני שבילים², אחד טמא³ ואחד טהור⁴, הלך
באחד מהן ואין יודע באי זה מהן הלך⁵, ועשה
טהרות ונאכלו⁶, והיה שלישי ושביעי וטבל וטהר⁸,
והלך בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות⁹. אם
קיימות הראשונות¹⁰ - אלו ואלו תלויות¹¹, שבודאי
שאחד מן הטהרות טמא¹². ואם לא טהר ביניהם¹³
- הראשונות תלויות¹⁴, והשניות ישרפו, שהרי הן
טמאות בודאי, שזה טמא הוא, מפני שהלך בשני
השבילים. וכן השרץ¹⁵ והצפרדע¹⁶ ברשות הרבים¹⁷
ואין צורתן נפרת ואין ידוע אי זהו השרץ, ונגע
באחד מהן, ועשה טהרות ונאכלו, וטבל, ונגע בשני
ועשה טהרות - הרי אלו טהורות. ואם קיימות
הראשונות - אלו ואלו תלויות. ואם לא טבל ביניהם¹⁸
- הראשונות תלויות, והשניות ישרפו.

(2) טהרות פ"ה מ"ג. (3) טומאת מת. (4) ושניהם ברשות
הרבים. (5) פירוש, אם השביל שהלך בו הוא הטהור או
הטמא, אבל יודע הוא באיזה שביל הלך. ואין לפרש
הדברים כפשוטם, שאינו יודע באיזה שביל הלך, שהרי כתב
לקמן "והלך בשני", ואם הוא אינו יודע באיזה שביל הלך
בראשונה - מניין לו שעכשיו הלך בשני. (6) כדין, שספק
טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור. (7) אע"פ שמן הדין
הוא טהור - אומרים לו שלכתחילה יטהר עצמו (למעלה
פט"ו ה"ט). (8) ששקעה החמה, ויצא מכלל טבול-יום
שמטמא תרומה וקדשים (תוספות יום טוב). (9) מפני
שאנו דנים עכשיו על טהרות השניות בלבד. (10) ואחת
מהן טמאה ודאי, אלא שאין אנו יודעים איזו. (11) אף-
על-פי שהוא אינו שואל על שתיהן בבת אחת, ואפילו אם
שאל כבר על הטהרות הראשונות, והחכם טיהר אותן.
(12) ואי-אפשר לטהר טמא וודאי. (13) והראשונות קיימות.
(14) גירסת אליהו רבא במשנתנו - טהורות, וכן שנינו
בתוספתא שם פ"ו ה"ג. ורבינו מקיים את הגירסא שלפנינו
במשנה. וכן גורס הרא"ש, ומבאר שכל זמן ששתיהן
קיימות, אין לטהר אף אחת מהן, אף-על-פי שהשניות
טמאות ודאי (ראה השלמות). (15) שם מ"ד. (16) שאינו
מטמא. (17) גם בשני שבילין - המדובר ברשות הרבים,
כמו שנתבאר למעלה בהערה ג. אבל ברשות היחיד - כל

טמא מדרס וטמא טמא מת. אבד לו ברשות הרבים
ומצאו ברשות הרבים: אם אבדו ביום ומצאו לבו
ביום - טהור; אבד ביום ומצאו בלילה, בלילה
ומצאו ביום, או שאבד ביום ומצאו ביום של אחרי
- הרי זה בחזקת טמא. זה הכלל: כל שעבר עליו
הלילה או מקצתו - טמא.

ח. הניח כלי או שכחו ברשות הרבים, אף על פי
שעבר עליו הלילה - טהור. הניחו או שכחו ברשות
היחיד - הרי זה טמא מדרס וטהור מטמא מת.
ומפני מה לא התמירו בשוכח ומניח פמאבד? מפני
שאינו דבר מצוי תמיד, לא גזרו עליו.

ט. המאבד ומצא בתוך הבית - הרי זה טהור, מפני
שהוא בחזקת שומר.

י. השוטח פלים ברשות הרבים - הרי אלו טהורין;
וברשות היחיד - טמאים, שמא נגעו בהן טמאים.
ואם היה משמרן - טהורין. נפלו והלך להביאם -
טמאים, מפני שנעלמו מעיניו. וכן מי שאבדו כליו
ברשות היחיד ומצאן אפלו בו ביום - הרי הן מדרס
וטמא מת, כמו שפארנו.

יא. שוטה אחת בעיר או נכרית - כל הרקין שבעיר
בחזקת טמאה לעולם בכל מקום.

יב. מי שדרסה אשה על בגדיו או שישבה עמו
בספינה: אם מפירתו שהוא אוכל בתרומה - כליו
טהורין, ואם לאו - ישאלנה.

יג. מי שישן ברשות הרבים ועמד - כליו טהורין.

יד. נגע ברשות הרבים באחד בלילה ואין ידוע אם
חי אם מת, ובשחר עמד ומצאו מת - הרי זה טמא,
שכל הטמאות כשעת מציאתן. ואם ראוהו חי
בערב, ובשחר מצאו מת - הרי זה ספק ברשות
הרבים וטהור.

טו. המסכן ברשות היחיד ונתעלה, ואין ידוע אם
מת או עדין הוא חי, והוציא והוה לרשות הרבים
והזרו והקניסוהו לרשות היחיד: כשהוא ברשות
היחיד - ספקו טמא, וכשהוא ברשות הרבים -
ספקו טהור. מעשה באחד שהיה מסכן והוליכוהו
מעיר לעיר במטה, והיו כתות מתחלפות תחתיו,
ובאחרונה נמצא מת, ולא טמאו חכמים אלא פת
אחרונה בלבד.

טז. טמא שהיה עומד ומדבר על הבור ונתזה צנורא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' אדר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אותם - אכלו את הכיכרות הטמאות, והם אכלו את
הטהורות.

הספיקות טמאים, ורבינו לא מצא לנחון להודיע זה
בפירוש, מפני שסתם שבילים רשות הרבים הם.

ד. שְׁנֵי שְׂבִילִין³¹, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, וְהִלְכוּ
בֵּהֶן שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אִישׁ אֶחָד טָהוֹר וְאִישׁ אֶחָד טָמֵא,
אָפְלוּ הֵיכָה הָאֶחָד תָּלוּי - הָרִי זֶה הַטָּהוֹר תּוֹלָה
בְּתָלוּי, וְאוֹמְרִין: זֶה הַטָּהוֹר הֵלֵךְ בְּשִׁבִּיל הַטָּהוֹר
וְהָרִי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ, וְזֶה הַתָּלוּי הֵלֵךְ בְּשִׁבִּיל הַטָּמֵא.
וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַלּוּ שְׁנֵיהֶן כָּאֶחָד.

(31) מימרא של ר' יוסי בר חנינא, נדה ס, א. המדובר ברשות
הרבים.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים

(1) יבאר המקומות שהם רשות הרבים לענין טומאה. דברים
שהם ברשות הרבים אם דינם כרשות הרבים. וחמור ברשות
הרבים גבוה עשרה טפחים וטומאה עליו. ודין היה זה רוכב
על חמורו וזה רוכב על חמורו ומהלכים בדרך וכו'.

א. כָּל מְקוֹם שֶׁהוּא רְשׁוּת הָרִבִּים לְעֵנֶן שִׁבְתָּ, כָּף
הוּא רְשׁוּת הָרִבִּים לְעֵנֶן טָמְאָה³¹.

(2) שאסרה תורה להוציא בשבת מרשות היחיד לרשות
הרבים, וכן להיפך. (3) שיהיה ספיקו טהור. אבל יש
דברים, שהם רשות הרבים לטומאה ואינם רשות הרבים
לשבת, כמו שיתבאר בהלכות הבאות.

ב. אַרְבַּע אֲמוֹת⁴ הַסְּמוּכוֹת לְרְשׁוּת הָרִבִּים - הָרִי הֵן
כְּרְשׁוּת הָרִבִּים לְטָמְאָה⁵. וְכֵן הַכְּרַמְלִית⁶, כְּגוֹן הַיָּם
וְהָאֶצְטוּגִית⁷ - הָרִי הֵן כְּרְשׁוּת הָרִבִּים לְטָמְאָה⁸.

(4) בבא-בבא יב, א. (5) מסוטה שנסתרה למדנו, שספק
טומאה ברשות הרבים (שאינה מקום סתירה) טהור, ולפיכך
כל מקום שאין בו סתירה - ספיקו טהור. (6) מקום שאינו
לא רשות הרבים ולא רשות היחיד, נקרא "כרמלית".
[מקורה של תיבה זו נתבאר ב"רמב"ם לעם" בהערות ספר
זמנים הל' שבת פ"ד ה"א]. (7) טהורות פ"ו מ"ו. פירוש,
אולם גדול, שהוא רכוש ציבורי וראשי הציבור רגילים
להתאסף בו לשם התייעצות, ופתחיו מכוונים זה כנגד זה.
(8) מפני שאי-אפשר להיסתר בה.

ג. יֵשׁ שָׁם⁹ מְקוֹמוֹת¹⁰, שָׂאָף עַל פִּי שֶׁהֵן רְשׁוּת
הַיָּחִיד לְשִׁבְתָּ - הָרִי הֵן כְּרְשׁוּת הָרִבִּים לְעֵנֶן
טָמְאָה¹¹. וְאֵלּוּ הֵן: הַשְּׂבִילִין הַמְּפֻלְשִׁין לְשִׁיחִין
וְלְבוֹרוֹת וְלִגְתוֹת¹²; וְהַבְּקָעָה¹³ הַמְּקַפֶּת גְּדֵר בִּימוֹת
הַחֲמָה¹⁴; וְכִסְלִיקָן¹⁵ מְלָכִים, שֶׁהוּא בְּגֵן רָחֵב הָרִבָּה
לְעֵמֶד בּוֹ אֲנָשִׁי הַמְּרַכְּבָה¹⁶ וְיֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הָרִבָּה
פְּתוּחִים לְרְשׁוּת הָרִבִּים; וְהַפּוֹרֶן, וְהוּא הַבְּגִין הַגָּדוֹל
שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְחֲצֵר, שֶׁהָרִבִּים
נִכְנְסִין בְּפֶתַח זֶה וְיוֹצְאִין בְּפֶתַח אַחֵר. וְכֵן מְבֹאֵר¹⁷
הַיּוֹרְדִים לַיָּם אוֹ לְנָהָר, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוּרִין¹⁸
מִכָּאן וּמִכָּאן, וְרִבִּים¹⁹ מְטַפְּסִין וְעוֹלִין בָּהֶן,
וְהַבִּימוֹסוֹת²⁰ וְהַמְּרַחֲצוֹת²¹ - הָרִי הֵן כְּרְשׁוּת הָרִבִּים
לְטָמְאָה. וְכֵן כָּל הַעֲזָרָה²² - כְּרְשׁוּת הָרִבִּים לְטָמְאָה.

ב. שְׁנֵי שְׂבִילִין¹⁸, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, הֵלֵךְ
בְּאֶחָד מֵהֶן וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת, וְכֵאן חָבְרוּ וְהֵלֵךְ בְּשֵׁנֵי
וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת: אִם בָּאוּ וְנִשְׁאַלּוּ זֶה אַחֵר זֶה - מוֹרִין
לְכָל אֶחָד מֵהֶן בְּפָנָיו עֲצָמוּ שֶׁהוּא טָהוֹר; בָּאוּ שְׁנֵיהֶן
כָּאֶחָד, אוֹ שָׂבֵא הָאֶחָד וְשָׂאֵל עָלָיו וְעַל חֲבֵירוֹ¹⁹
וְאָמַר: שְׁנַיִם הָיִינוּ וּבְשֵׁנֵי הַשְּׂבִילִים הִלְכְנוּ וְשִׁתִּי
טְהוֹרוֹת עֲשִׂינוּ - הָרִי שְׁנֵיהֶם טָמֵאִין, וְטְהוֹרוֹת שָׁעִשׂוּ
נִשְׁרָפוֹת²⁰. וְכֵן²¹ אִם נִטְמְאוּ בְּטָמְאָה קְלָה. כִּיצַד?
שְׁנֵי כְּפָרִים²², אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, אָכַל אֶת אֶחָד
מֵהֶם²³ וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת, וְכֵאן חָבְרוּ וְאָכַל אֶת הַשְּׁנֵי
וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת: אִם נִשְׁאַלּוּ זֶה אַחֵר זֶה - שְׁנֵיהֶן
טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סֶפֶק דְּבָרֵי סוּפְרִים²⁴, שֶׁהוּא
מְכַלל הַסְּפִיקוֹת שֶׁטְהוֹר חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁵;
נִשְׁאַלּוּ שְׁנֵיהֶן כָּאֶחָד אוֹ שֶׁנִּשְׁאַל עָלָיו וְעַל חֲבֵירוֹ -
שְׁנֵיהֶן טָמֵאִין מִסֶּפֶק, וְטְהוֹרוֹתֵם נִשְׁרָפוֹת, שֶׁהָרִי וְדָאִי
אֶחָת מֵהֶן טָמְאָה. וְאָפְלוּ כְּכָר אֶחָד²⁶ טָמֵא שֶׁנִּתְעַרַּב
בְּטָמְאָה כְּפָרוֹת טְהוֹרִין - כָּלָן טָמֵאִין²⁷ וְנִשְׁרָפוּ.

(18) שם מ"ה. (19) רבא, בפסחים י', א מפרש את
מחלוקתם של ר' יהודה ור' יוסי במשנתנו, בשאל על עצמו
ועל חבירו, ופסק רבינו כר' יוסי שאמר - טמאים.
(20) באדם אחד, שנינו במ"ג "תלויות", ובשני בני אדם
שנינו "טמאים". ומשינוי לשון זה, למד רבינו שדין
כטמאות ממש. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה, וההגיון
מחייב להחמיר יותר באדם אחד, כשם שהחמרנו בשאל בזה
אחר זה, שכולן תלויות. [בתוספות חדשים' שבגליון
המשניות, מפרש מה שאמרו במשנה "טמאים" הכוונה לשני
האנשים, אבל הטהרות תלויות. אולם רבינו כותב "וטהרות
שעשו נשרפות" (21) שם מ"ו. (22) לשון המשנה.
(23) ונתבאר למעלה (פי"א ה"א), שהאוכל אוכלין טמאים,
פטול לאכילת תרומה מדרבנן. (24) לכאורה נימוק זה
מיותר, שהרי גם בטומאה דאורייתא פסק כן. הרגיש בזה
המשנה-למלך, ופירש שרבינו התכוון לרמוז בזה שגם
ברשות היחיד טהור. (25) למעלה פט"ו ה"א. (26) זה
המשך הנימוק למה נשרפות. ובתוספתא שם הלכה ד,
הגירסא: "שאפילו" ככר אחד וכו'. (27) דברי ר' יוסי
בתוספתא שם ה"ד.

ג. כְּכָר טָמֵא שֶׁנִּתְעַרַּב בְּכָרוֹת טְהוֹרִין, וְכֵאן
חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם²⁸ וְאָכְלוּ חֲמִשָּׁה כְּפָרוֹת מֵהֶן, וְכֵאן
חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם אַחֲרֵים וְאָכְלוּ חֲמִשָּׁה הַנִּשְׁאַרִים -
הָרָאוּשׁוֹנִים טָמֵאִים, מִפְּנֵי שָׂאִין לָהֶן אֲנָשִׁים אַחֲרֵים
שִׁיתָלוּ בָּהֶן²⁹; וְהַחֲמִשָּׁה הָאֲנָשִׁים הָאֲחֵרוֹנִים
טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תּוֹלִין בְּרָאוּשׁוֹנִים³⁰.

(28) תוספתא שם ה"ה. (29) ומפני שכל התערובת טמאה,
כלמעלה בסוף ההלכה הקודמת - נטמאו, שהרי אכלו
אוכלין טמאים. (30) אנו אומרים שהראשונים שטימאנו

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' אדר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

היחיד. (33) מכיוון שנעשתה רשות היחיד, אינה חוזרת להיות רשות הרבים. ראה לקמן ה"י. [ביאור זה הוא על-פי פירושו של הרשב"ם שם. ב'תוספות' ד"ה אמר, הביאו שני פירושים אחרים לדברי רבא, ואי אפשר ליישב על פיהם את דברי רבינו כאן]. (34) תוספתא, טהרות פ"ז ה"ד. (35) הגשם השני שזמנו מתחיל בעשרים ושלשה במרחשון (רבינו בהל' נדרים פ"ו ה"א). (36) משנה, שם פ"י, מ"ח. ופירש רבינו: כלים גדולים עגולים שמונחים בהם הענבים המוכנים לדריכה בגת. (37) הפסולת של הענבים אחר הדריכה שמתקבץ לערימה גדולה (רבינו, שם). (38) מפני שמקום זה גלוי לעיני הדורכים.

17 ז. כָּרִם.³⁹ שֶׁלִּפְנֵי הַבּוֹצְרִים⁴⁰ - רְשׁוֹת הַיְּחִיד⁴¹, וּלְאַחַר
18 הַבּוֹצְרִים⁴² - רְשׁוֹת הַרְבִּים לְטַמְּאָה. אֵימָתִי?⁴³ בְּזִמָּן
19 שֶׁהַרְבִּים נִכְנָסִים בְּרוּחַ זוֹ וְיוֹצְאִים בְּרוּחַ שְׁכָנָהּ⁴⁴.
20 שָׂאָר כָּל הַמְּקוֹמוֹת חוּץ מֵאלוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ דִּינָם - כָּשֶׁם
21 שֶׁהֵן רְשׁוֹת הַיְּחִיד לְשִׁפְתָּה, כֹּךְ הֵם רְשׁוֹת הַיְּחִיד
22 לְטַמְּאָה.

(39) שם. (40) המקומות שלא נבצרו עדיין. (41) מפני שבני אדם נמנעים מלהיכנס שמה, כדי שלא יחשדו בהם בגניבת ענבים, והמקום אינו גלוי לעיני הבוצרים, שהגפנים חוצצים. (42) השטח שנבצר. (43) לאחר הבוצרים דינו כרשות הרבים? (44) ואם כן רבים נכנסים שם כדי לקצר את הדרך, אבל פתח אחד אינו עושה רשות הרבים ('תפארת ישראל'). לא ביארו מפרשי המשנה למה אין המקום רשות הרבים מפני הבוצרים. ואולי מדובר כשאין שם בוצרים.

23 ח. וְיֵשׁ מִקְוֹמוֹת שְׁאִינָן רְשׁוֹת הַיְּחִיד לְשִׁפְתָּ, וְאָף
24 עַל פִּי כֵן הֵן רְשׁוֹת הַיְּחִיד לְטַמְאָה, מִפְּנֵי שְׁאִין הָעַם
25 מִשְׁתַּמְשִׁין בִּהֶן⁴⁵. וְאֵלֵּי הֵן: הָאֵילָנוֹת, וְחוּרֵי רְשׁוֹת
26 הָרָבִים אֵף עַל פִּי שְׁאִין בִּהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה⁴⁶.
27 בְּיָצֵד? אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרְשׁוֹת הָרָבִים וְטַמְאָה
28 בְּתוֹכוֹ⁴⁷, עֲלָה לְרֹאשׁוֹ, סָפֵק נִגַּע סָפֵק לֹא נִגַּע -
29 סָפֵקוּ טַמְאָה⁴⁸. הַכֵּנִים יִדְּוּ⁴⁹ לְחוּרֵי⁵⁰ שֵׁשׁ בּוֹ טַמְאָה,
30 סָפֵק נִגַּע סָפֵק לֹא נִגַּע - סָפֵקוּ טַמְאָה⁵¹.

(45) לענין טומאה מכריעה העובדה, אם רבים עוברים במקום או לא. (46) מקום שאין בו ארבעה טפחים אורך על ארבעה רוחב, אינו רשות היחיד לשבת. (47) בתוך הענפים. (48) אף-על-פי שאין שם כשיעור האמור למעלה. (49) האדם העומד ברשות הרבים. (50) שאין בו כשיעור, ואינו רשות היחיד לשבת. (51) שאין רבים מצויים שם.

ט. חֲנוּת⁵² שֶׁהִיא טִמְאָה⁵³ וּפְתוּחָהּ לְרִשּׁוֹת הָרָבִים,
סֶפֶק נִכְנָס סֶפֶק לֹא נִכְנָס - סִפְקוֹ טְהוֹר⁵⁴; שֶׁפֶל
הַחֲנוּת כְּמוֹ שֶׁרָץ הַמָּנָה בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, שֶׁסֶפֶק מִגְעוֹ
טְהוֹר. הֵיוּ שְׁתֵּי חֲנִיּוֹת, אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טִמְאָה,
וְיוֹנְכֵנָס לְאַחַת מֵהֶן, סֶפֶק לְטִמְאָה נִכְנָס סֶפֶק לְטְהוֹר -
סִפְקוֹ טִמְאָה; שֶׁהִיא סֶפֶק רִשּׁוֹת הַיְחִיד⁵⁵, שֶׁהַחֲנוּת
רִשּׁוֹת הַיְחִיד. וְכֵן בְּקֶעֱרָה⁵⁶ בִּימּוֹת הַגִּשְׁמִים שֶׁיֵּשׁ בָּהּ
שְׂדוֹת הָרֶבֶה, וּבָהּ שְׂדֵה אַחַת טִמְאָה וְאַחַת טְהוֹרָה,

9 יש במציאות (סיגנון ערבי). 10 שם מִד־ט. 11 לא בכרמלית בלבד, שאינה רשות היחיד לשבת, אמרו שהיא כרשות הרבים לטומאה, אלא ישנם גם מקומות שהם רשות היחיד ממש לענין שבת ואעפ"כ הם רשות הרבים לענין טומאה. 12 שם מ"ו. פירוש, מבי מפולש (פתוח משני צדדים) ובסופו בור או גת החוסמת את היציאה, ושביל עובר באותו מבי שהולכים בו בני אדם לשאוב מן הבורות (רבינו בפירושו למשנה). 13 שטח גדול במישור שיש בו הרבה שדות. 14 ובאים לשם פועלים לקצור את התבואה, לאסוף ולדוש. בקעה כזו דינה כרשות היחיד לשבת, אבל אין שם מקום להיסתר מעיני הפועלים. 15 מלה יוונית. "מלך" ביוונית "בסיליאוס". 16 הממונים על מרכבות המלך. 17 תוספתא פ"ז ה"ד. 18 גדירות משני צדיהם המכבדות את הכניסה. 19 פירוש, אם רבים. 20 צ"ל: והדימוסות. פירוש, מרחצאות של מי מעיינות חמים, כגון חמי טבריה. 21 תוספתא, שם פ"ז ה"ה. 22 שבבית המקדש (פסחים יח, ב).

ד. גִּנּוֹת הָעֵינֶר²³ שְׁדָרְךָ הָעֵינֶר עֹבְרֶת עָלֶיהֶן - רְשׁוֹת
הָרִבִּים לְטִמְאָה.

(23) תוספתא, שם.

3 ה. הַגָּהֶה²⁴, בְּזִמְנָה שֶׁהִיא מִשְׁתַּמֶּרֶת²⁵ - רִשְׁוֹת הַיְּחִיד,
4 וּבְזִמְנָה שֶׁאֵינָה מִשְׁתַּמֶּרֶת - רִשְׁוֹת הָרַבִּים לְטַמְאָה. וְכֵן
5 בְּסִילְקֵי גְדוּלָּה²⁶, בְּזִמְנָה שֶׁפּוֹתְחִין אוֹתָהּ - רִשְׁוֹת
6 הָרַבִּים לְטַמְאָה, וּבְזִמְנָה שֶׁנִּצְנְעִין אוֹתָהּ - רִשְׁוֹת
7 הַיְּחִיד לְכָל.

24) שם. 25) בשעות מסוימות, שומרים עליה שלא ייכנסו לה בני אדם. 26) שננעלת בלילה ונפתחת ביום.

8 ו. הַבִּקְעָה²⁷ הַמִּקְפֶּת גָּדַר בִּימֹת הַגְּשָׁמִים - רְשׁוֹת
9 הַיַּחֲדִיד לְשִׁבְתָּ וּלְטִמְאָה²⁸; וְאִם לֹא הָיְתָה מִקְפֶּת -
10 הָרִי הִיא רְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד לְטִמְאָה בְּלִבְדִּי²⁹. וּבִקְעָה
11 שְׁעִבְרִי³⁰ עָלֶיהָ בִּימֹת³¹ הַגְּשָׁמִים³² - הָרִי הִיא רְשׁוֹת
12 הַיַּחֲדִיד לְטִמְאָה אֲפִלּוּ בִּימֹת הַחֲמָה³³. וְאִלּוּ הָיָה³⁴
13 יְמוֹת הַחֲמָה? מִשְׁתַּעֲקֵר הַתְּבוּאָה מִתּוֹכָהּ. וְאִלּוּ הָיָה
14 יְמוֹת הַגְּשָׁמִים? מִשְׁתַּרְדֵּר רִבִּיעָה שְׁנֵי³⁵. בֵּין
15 הָעֲגוּלִים³⁶ שֶׁל עֲנָבִים לְזֹגְגִין³⁷ - רְשׁוֹת הָרִבִּים
16 לְטִמְאָה³⁸.

(27) משנה טהרות פ"ד, על פי פירושו של רב אשי (שבת ז, א). (28) בימות הגשמים אין בני אדם נכנסים לשדות, כדי שלא לדרוס את התבואה. (29) אבל לשבת אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים אלא ככרמלית, שדינה נתבאר בהל' שבת. גם בימות החמה אין תבואה מצויה בשדות, ובני אדם נכנסים לתוכם לקצור את התבואה וגם לטייל, ולפיכך אינם מקום סתירה, ודינם כרשות הרבים אפילו לטומאה. (30) רבא בבבא־בזרא קנג, ב. (31) בבבא־בזרא שם, הגריסא "ימות". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. (32) אחר הקמת הגדר, וחל עליה דין רשות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי ו' אדר – ספר טהרה – הלכות טומאת אוכלין קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יב. חמור⁷⁰ ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים
וטמאה נתונה עליו, ספק נגע⁷¹ ספק לא נגע - ספקו
טהור. פשט ידו על גביו, ספק נגע ספק לא נגע -
ספקו טמא⁷². וכן סלע המנח ברשות הרבים גבוה
עשרה טפחים וטמאה נתונה עליו, ספק נגע ספק
לא נגע - ספקו טהור. עלה בראש הסלע⁷³, ספק
נגע ספק לא נגע - ספקו טמא.

(70 שם. 71 אדם. 72 מכיוון שהושיט ידו לאויר רשות
היחיד. 73 לא נתבאר, למה בחמור כתוב "פשט ידו",
וכאן כתב "עלה". ומשמע שפשט ידו אינו טמא.

יג. היה⁷⁴ זב רוכב על חמורו וזה⁷⁵ רוכב על חמורו
ומהלכין בדרך, ספק נגע פזב ספק לא נגע; תינוק
טמא מרכב על כתפו של אביו ותינוק טהור מרכב
על כתפו של אביו והלכו זה בצד זה, ספק נגע ספק
לא נגע; חבילה על כתפו והרק מדבק בכתל⁷⁶, ספק
נגע ספק לא נגע; גלים שטוחין ברשות הרבים
למעלה מעשרה⁷⁷ והטמא עובר, ספק הסיט ספק לא
הסיט⁷⁸ - הכל טהור⁷⁹.

(74 שם ה"ג. 75 אדם טהור. 76 וספק רוקן טמא.
77 ומקום זה נידון כרשות היחיד. 78 הזיו.
79 ואפילו אם הוא זב שטמא בהיסט. מחלוקת רבי יעקב
ורבי יוסי שם, ופסק כרבי יוסי, האומר "שכל שהוא דרך
הילוכו – טהור".

ברייך רחמנא דסייען

יום חמישי ו' אדר ה'תשפ"א

הלכות טמאת אוכלין

מצות עשה אחת, והיא דין טמאת אוכלין ומשקין
והכשרן.

ובאור מצוה זו בפסקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר אוכל המיוחד למאכל אדם, ושאינו מיוחד אין
מקבל טומאה. המשקין שמכשירים את האוכלין או אינם
מכשירים. הדברים שאינם מקבלים טומאה אף על פי שבני
אדם אוכלים אותם. הדברים שאם חשב עליהם בטלה דעתו
או הזק מחשבה.

א. כל אוכל המיוחד למאכל אדם, כגון לחם ויבש
וענבים וזיתים וכיוצא בהן - מקבל טמאה; וכל
שאינו מיוחד למאכל אדם - הרי זה טהור ואינו
מקבל טמאה, אלא אם כן חשב עליו ויחדו למאכל
אדם. וזה וזה אינו מקבל טמאה עד שיפלה תחלה
באחד משבעה משקין. וזהו הנקרא הכשר. שנאמר:
וכי יתן מים על זרע².

(2) ומסיים "ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם", משמע,

1 ואמר: נכנסתי לכקעה זו ואיני יודע אם נכנסתי
2 לאותה שדה או לא נכנסתי - ספקו טמא; שספק
3 טמאה ברשות היחיד, אפילו ספק ביאה - טמא⁵⁷.

(52 שם פ"ו מ"ג. 53) מת מונח בה, והנכנס נטמא באוהל.
(54) פירוש, הכניסה לחנות הפתוחה לרשות הרבים דומה
למגע השרץ המונח ברשות הרבים, שהרי האדם ודאי עמד
ברשות הרבים, וספק אם נכנס למקום הטומאה, ולפיכך
נידונית כל החנות הטמאה כטומאה המונחת ברשות הרבים
(רבינו בפירושו). (55) מפני שוודאי נכנס לרשות היחיד,
אלא שאין אנו יודעים אם למקום טמא נכנס, ואם-כן הספק
הוא ברשות היחיד, שהרי שתי החנויות רשות היחיד הן
(ראה ראב"ד וכסף-משנה). (56) שם מ"ה. (57) נחלקו
רבי אליעזר וחכמים בדין ספק טומאה ברשות היחיד, לדעת
רבי אליעזר - ספק נגע בטומאה המונחת בה, ספק לא נגע
- טמא, אבל ספק אם נכנס למקום שהטומאה בו (ספק
ביאה) - טהור, וחכמים מטמאים גם בספק ביאה, ופסק
רבינו כחכמים.

4 י. מקום⁵⁸ שהיה רשות היחיד ונעשה רשות
5 הרבים⁵⁹ ונזר ונעשה רשות היחיד⁶⁰ - כשהוא
6 רשות היחיד ספקו טמא, וכשהוא רשות הרבים
7 ספקו טהור.

(58) שם מ"א. (59) כגון שמכרו לרבים. (60) חזר וקנאו
מהרבים ('תפארת ישראל'). ואין זה דומה לדין בקעה
שעברו עליה בימות הגשמים (ראה למעלה ה"ו).

8 יא. דברים⁶¹ שהן ברשות הרבים - הרי הן ברשות
9 הרבים. כיצד? קפה ברשות הרבים גבוהה עשרה
10 טפחים⁶² והטמאה בתוכה, ספק נגע⁶³ ספק לא נגע
11 - ספקו טהור⁶⁴. הכניס ידו לתוכה, ספק נגע ספק
12 לא נגע - ספקו טמא⁶⁵. היתה פפישה⁶⁶ נתונה על
13 כתפו, וכפר תרומה פרוף בסיב⁶⁷ או בגיר ונתן
14 לתוכה, ספק נגע בה אחר⁶⁸ ספק לא נגע - ספקו
15 טמא⁶⁹.

(61) תוספתא, שם פ"ז ה"ב. (62) שיעור רשות היחיד.
(63) פירוש, ספק אם הכניס ידו לתוך הקופה. (64) ואין זה
דומה לספק ביאה, מפני שהקופה עצמה מונחת ברשות
הרבים, והרי זה דומה לדין ראשון שבהלכה ט.
(65) מכיוון שידו ברשות היחיד והטומאה שם, הרי זה ספק
טומאה ברשות היחיד - וספיקו טמא. (66) כלי אבן
וכדומה, שאינו מקבל טומאה. (67) חוטים המטפסים על
גזעי האילנות ואינם מקבלים טומאה, וכן נייר אינו מקבל
טומאה, ובכן נעשתה שמירה מעולה לכיכר של תרומה שלא
תיטמא. (68) ואין ידוע אם טהור לתרומה. (69) כמו
בהכניס ידו לתוך הקופה. ואע"פ שהכפישה אינה רשות
היחיד, ספיקו טמא מפני שהיא על כתיפו של אדם
(כסף-משנה). ומה שאמרו "כרון בסיב או בגייר" הכוונה
להשמיענו רבותא, שאף-על-פי-כן חוששים אנו שמא נגע
בכיכר עצמה.

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי ו' אדר – ספר טהרה – הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

תפקידו בעולם, אין הטומאה יכולה לגעת בו כלל כי פנימיות נשמתו של יהודי היא לעולם בשלימות.

ככל עניין בעבודת ה' גם מקורו של עניין זה הוא בתורה. שבה מצינו שאין די בידיעת התורה, ובכדי שתהיה לו "סם החיים" חייב לקשר לימודו עם נותן התורה "ברכו בתורה תחילה" על ידי חיבור נגלה דתורה שהן גופי תורה עם פנימיות התורה שהיא נשמתא דאורייתא. "וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה" שע"י חיבור גליא דתורה ופנימיות התורה נפעל בכל עבודתו חיבור עם פנימיות הנשמה עד שאינו בגדר קבלת טומאה כלל.

(ע"פ לקו"ש חלק כו ע' 74. על פי יין מלכות' ספר טהרה סימן כב)

- 8 ג. אכל שֶׁהָיָה בָּלֹלֶה בְּמֵי פְּרוֹת, כְּגוֹן מִי תוֹתִים וְרִמּוֹנִים, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּלֹלֶה וְנָגַע בּוֹ הַזֶּבֶא אוֹ בְּשֹׁר הַמֵּת - הֲרִי הוּא טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁלֹא הִכְשִׁיר בְּאֶחָד מִשְׁבַּעַת הַמִּשְׁקִין.

(5) רטוב. (6) שם הלכה א: "ומוציא אני מי תותים ומי רימונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לוואי". (7) עורנו רטוב בשעה שנגע בטומאה ואפשר לומר שהמשקה נטמא. (8) נימוק למה לא נטמא האוכל. ובסמוך יבואר למה לא נטמא המשקה שעל האוכל.

- 12 ד. אין שם מִשְׁקָה שֶׁמִּקְבֵּל טֻמְאָה אֲלֵא שְׁבַעַת הַמִּשְׁקִין שֶׁמִּינֵינוּ בְּלִבָּד; אֲכָל שְׂאֵר מִי פְּרוֹת - כְּדֶרֶךְ שְׂאִין מִכְשִׁירֵינוּ, כִּף אֵין מִקְבָּלִין טֻמְאָה כָּלֵל¹⁰.

(9) דברי רבינו כאן הם סיום הנימוק לדין שבהלכה הקודמת. הנימוק שנאמר שם מספיק רק לטהר את האוכל כשהוא לעצמו, אבל למה לא ייטמא המשקה שעל גבו ויטמא את האוכל אחר שיוכשר על ידי הרוק שבפי האדם? ולפיכך הוסיף כאן שמשקין אלה לא רק שאינם מכשירים אלא גם אינם מקבלים טומאה. (10) בתורת כהנים שם הלכה א דרשו את הכתוב (ויקרא יא, לד) "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא". אי כל משקה יכול (אפשר לחשוב) מי תותים או מי פירות או מי רימונים ושאר כל מיני פירות, תלמוד לומר "מים", מה מים מיוחדים שאין להם שם לוואי, ומוציא מי תותים ומי רימונים וכו' שיש להם שם לוואי". וסובר רבינו שפרשה זו כוללת הכשר וגם טומאה.

- 15 ה. זִיתִים וְעִנְבִּים¹¹ שֶׁלֹא הִבִּיאוּ שְׁלִישׁ¹² - מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאֵין מֵהֵן אֵינָן מִכְשִׁירִין וְלֹא מִקְבָּלִין טֻמְאָה¹³, אֲלֵא הֲרִי הֵן כְּשֶׂאֶר מִי פְּרוֹת שֶׁהֵן טָהוֹרִין לְעוֹלָם.

(11) ירושלמי מעשרות פרק א סוף הלכה ג. (12) אם יסחוט אותם לא יוציאו יין ושמן כדי שליש ממה שיוציאו כשיובשלו. (13) בירושלמי המובא למעלה אמרו שאינם מכשירים. ורבינו מוסיף ואומר, שאינם מקבלים טומאה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, שמשקה שאינו מכשיר אינו מקבל טומאה. וכן משמע בתורת כהנים שהבאנו למעלה.

- 18 ו. אֵלוּ דְּבָרִים¹⁴ שֶׁאֵינָן מִקְבָּלִין טֻמְאָה אִף עַל

שאם לא ניתנו מים לא נטמא, ובתורת כהנים שמיני פרק יא הלכה ו מרבה שישה משקין המפורטים בהלכה הבאה.

- 1 ב. וְאֵלוּ הֵן הַשְּׁבַעַת מִשְׁקִין שֶׁמִּכְשִׁירִין אֶת הָאֲכָלִין לְטֻמְאָה: הַמֵּים, וְהַטֵּל, וְהַשֶּׁמֶן, וְהַיֵּין, וְהַחֵלֶב, וְהַדֶּם, וְהַדְּבֵשׁ³. וְאֵינָן מִכְשִׁירִין עַד שֶׁיִּפְּלוּ עַל הָאֲכָלִין בְּרָצוֹן הַבְּעָלִים. וְלֹא יִהְיוּ סְרוּחִין, שֶׁהַמִּשְׁקָה הַסְּרוּחַ אֵינוֹ מִכְשִׁיר⁴. וְכִיּוֹן שֶׁהַכֹּשֶׁר הָאֵל, אִף עַל פִּי שֶׁיֵּכֶס וְהֲרִי הוּא נָגוּב - הֲרִי זֶה מִקְבֵּל טֻמְאָה.

(3) דבש דבורים. בתורת כהנים שם פרשתא ח הלכה א אמרו, שכל המשקין שאין להם שם לוואי (שם נוסף) מכשירים, להוציא מי תותים, מי רימונים וכדומה, אבל דבש דבורים אינו בכלל אלה שיש להם שם לוואי מפני שסתם דבש הוא דבש דבורים. במשנה ה שם שנינו, שמי רגליים, רוק ומי האף גם כן מכשירים, ולא מנאם רבינו כאן מפני שהם תולדות מים. (4) תורת כהנים שם הלכה ד: "אשר ישתה" פרט למשקה סרוח.

~ נקודות משיחות קודש ~

שלושה תנאים ציין הרמב"ם לטומאת אוכלין:

א: שיהיה אוכל מיוחד לאדם. ב: שיבלל תחילה באחד משבעת המשקין. ג. שלא יהיה מחובר לקרקע אפילו כשורש קטן (ריש פרק ב'). והסיבה הפנימית בזה שכל גדר הטומאה שייך רק במקום שיש קדושה או אפשרות לקדושה, כי מצד טבע הבריאה הוקצבה לקליפות חיות מצומצמות מאוד, ולכן הם משתדלים להגיע למקום הקדושה ולקבל תוספת חיות על ידי שמורידים את האדם בקליפה ובטומאה.

אכילה במובן הרחב היא כל צרכי האדם, ומאכל אדם היינו צרכי נשמתו הם ענייני התורה ומצוותיו, ולכן רק אוכל המיוחד לאדם יכול לקבל טומאה כי יש בו תוספת קדושה. משקין, מורים על חסד והשפעה כי טבעם לעזוב מקום גבוה ולירד למקום נמוך ולהשפיע למטה מטה. ובנוסף, הם המוליכים את האוכל בגוף (שלכן אמרו חז"ל "אכל ולא שתה אכילתו דם").

ובעבודת האדם, כאשר עבודת ה' של יהודי היא כדבעי יש בו לחלוות המדבקות ומחברת את הסביבה ומשפיעה על הקרובים לו. ולכן, בסוג זה של "אוכל" רוצה הקליפה להתדבק יותר מהאוכל עצמו כי יש בו השפעת קדושה לרבים ומשום כך מצינו ריבוי גזירות על משקין יותר מעל אוכלין.

העצה להינצל מכך היא בתנאי השלישי שבטומאת אוכלין: "...כל זמן שהן מחוברין אפילו כשורש קטן... אין מקבלין טומאה" כשכל פעולות האדם מקושרות עם פנימיות נשמתו, כלומר עם הידיעה וההכרה במטרה האמיתית של

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום חמישי ו' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 יב. זיתים וענבים הקשים שגפרצין²⁹ ויוצאין מתחת
20 הקורה בשעת הדריכה - אינן מקבלין טמאה³⁰. ועד
21 כמה³¹? עד ארבעה קבין לכל בור³². היה הנפרץ
22 יתר מזה - מקבלין טמאה³³. ואם פנסן לאכלין, אף
23 על פי שהן פחות מארבעה קבין - מקבלין טמאה.

29 קופצים מתחת הקורה הלוחצת עליהם. (30) מפני
שאינם ראויים לא לאכילה ולא לתשיית שמן ויין.
31 תהא כמות הנפרצים ולא יקבלו טומאה. (32) הכור
הוא שלושים סאה והסאה שישה קבים, נמצא שהכור מחזיק
מאה ושמונים קבים, ואם נפרצים יותר מארבעה קבים לכור
זיתים או ענבים שהוכנסו לבית הבד או לגת אין אדם מותר
עליהם. (33) מפני שלא יצאו לגמרי מתורת אוכל,
המחשבה מועילה.

24 יג. הפפניות³⁴ והפגין³⁵ והבסר³⁶ והקצח³⁷ - הרי הן
25 באכלין ומקבלין טמאה.

34 שם משנה ז, "עוקצי התמרים בתחילת צמיחתם" (לשון
רבינו בפירושו שם). (35) תאנים שלא בשלו. (36) ענבים
שטרם בשלו. שם משנה ו. ופסק כרבי עקיבא. (37) כמון
שחור (ערן).

26 יד. לולבי זרדים³⁸ וחרובין ושל ערל ועלי הלוף
27 השוטה - אינן מקבלין טמאה עד שיתמתקו³⁹.

38 "הקצוות הרכים היוצאים בקצוות השבטים (הענפים
הדקים) בעת שהאילנות מלבליים". (39) שישופר טעמם
על ידי כבישה וכדומה.

28 טו. החרדל והתורמוסין⁴⁰ ושאר כל הנכבשין -
29 מטמאין טמאת אכלין בין משהמתיקו בין עד שלא
30 המתיקו⁴¹.

40 מין קטנית. במסכת ביצה כה, ב אמרו ששולקים אותו
שבע פעמים ואוכלים אותו בקינוח סעודה. (41) דרכם של
בני אדם לכובשם ולאוכלם ולפיכך יש עליהם תורת אוכלין
אפילו לפני כבישתם.

31 טז. זיתים שפכשן בעלין שלהן - אין העלין
32 מקבלין טמאה⁴²; שלא פכשן לאכלין אלא
33 למראה⁴³.

42 מפני שאינם נאכלים. (43) הזיתים נראים טריים ויפים
כשהם מחוברים לעלים.

34 יז. פשות של קשות⁴⁴ והגין⁴⁵ שלה - אין מקבלין
35 טמאה⁴⁶, מפני שאינו אכל.

44 קישואים וכשהם קטנים יש עליהם כעין שערות
ונקראות כשות ואינן ראויות לאכילה. (45) הפרח שבראש
הקישוא. (46) אם נגעה בהם טומאה לא נטמאו הקישות,
מפני שאינם יד ולא שומר לקישות. ראה לקמן פרק ה הלכה
א והלכה ב.

36 יח. דבש בכורתו⁴⁷ - מטמא טמאת אכלין⁴⁸ שלא

1 פי שפני אדם אוכלין אותו, לפי שאין נאכלין
2 להנאת גופן¹⁵, אלא מפני שנותנין טעם במאכלות
3 או מפני הריח או המראה. ואלו הן: הקשט
4 והחמס וראשי בשמים והתיאה והחלתית
5 והפלפלין וחלות חריע¹⁶. וכן כל פיוצא בהן.

14 פרק ג משנה ה. (15) ליהנות מגוף דברים אלה.
16 כל אלה מיני תבלינים הם, שמשתמשים בהם לשיפור
הטעם או הריח או הגוון של התבשיל.

6 ז. השבת¹⁷ - סתמו לאכילת גופו פשאר ירקות
7 השדה; ואם חשב עליו לקדשה - אינו מתטמא
8 טמאת אכלין¹⁸. והשבת משנתנה טעם לקדשה - הרי
9 זו קזבל¹⁹ ואינה מתטמאה טמאת אכלין.

17 שם משנה ד. ופירש רבינו שם שהוא מין ירק שנקרא
כן גם בערבית ועומד לאכילה כשהוא חי (על פי הגמרא
נדה נא, ב: "סתם שבת לכמך עשויה"). ואם נותנים אותו
בתבשיל יוצא רובו לתוך התבשיל והנשאר הוא כפסולת
שאינה ראויה למאכל אדם. (18) אם חשב עליו לקדשה
הרי הוא כתבלין, ונתבאר למעלה שתבלינים אינם מקבלים
טומאה. (19) נימוק למה אינו מקבל טומאה מפני החלק
שאינו נימוח בקדירה ואינו כתבלין.

10 ח. התמרים²⁰ והגורגרות²¹ שנתנו לקדשה כתבלין -
11 עדין הן מתטמאין טמאת אכלין עד שיפסדו מלאכל
12 אדם²².

20 תוספתא עוקצין פרק ג הלכה ח. (21) תאנים יבשות.
22 בתוספתא שלפנינו כתוב: "שיפסלו לכלב" ורבינו גורס
כמו שכתב כאן, בהתאם לשיטתו לקמן פרק ב הלכה ד,
שדבר שנפסל לאדם אינו מקבל טומאה. ולפני שנפסלו
מקבלים טומאה ואין המחשבה מועילה להוציאם מתורת
אוכל - כמו שבת שבהלכה הקודמת - מפני שהם אוכל
חשוב.

13 ט. הפרשינים²³, אם יחדן למאכל אדם - מתטמאין
14 טמאת אכלין.

23 שרביטים דומים לשרביטי עדשים ובתוכם גרעינים
קטנים והם מאכל בהמה, ובשעת הדחק נאכלים גם על ידי
בני אדם.

15 י. הקור²⁴ - הרי הוא כעין לכל דבר. ואם שלקו
16 וטגנו - מתטמא טמאת אכלין.

24 "ראש הדקל והוא עץ לבן רך ... ואוכלין אותו בני
אדם" (רבינו בפירושו למשנה עוקצין פרק ג משנה ז).

17 יא. החרצין²⁵ והגין²⁶, אף על פי שפנסן לאכלין²⁷
18 - אינן מתטמאין²⁸ טמאת אכלין.

25 גרעיני הענבים. (26) קליפות הענבים. (27) אחר
שנדרכו הענבים ויצא יינם כנס את הפסולת, החרצנים
והזגים וחישב לאכול אותם. (28) מפני שאין דרכם של בני
אדם לאכלם בטלה דעתו של זה.

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום חמישי ו' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בַּמִּחְשָׁבָה. רָדָה הַדְּבִשׁ⁴⁹ - מִשְׁיֶרֶסֶק הַחִלּוֹת⁵⁰
- 2 מִתְטַמֵּא מִשּׁוֹם מִשְׁקָה⁵¹. דְּבִשׁ הַזֵּב⁵² מִכְּוֹרָתוֹ -
- 3 מִתְטַמֵּא טַמְּאֵת מִשְׁקִין⁵³; חֶשֶׁב עָלָיו לְאֶכְלִין -
- 4 מִתְטַמֵּא טַמְּאֵת אֶכְלִין⁵⁴.

47) כשעודנו בכוורת. 48) אינו כמשקה. טומאת משקין חמורה מטומאת אוכלין. 49) הדבורים אוגרות את הדבש בשפופרות משובות לשעווה המדובקות לחתיכות גדולות הנקראות "חלות דבש", והוצאת החלות מהכוורת נקראת רדייה. ובכן: "רדה הדבש" משמעותו הוציא חלות דבש מהכוורת. 50) כדי להוציא דובשן. 51) אבל לפני הריסוק יש עליו דין אוכל. 52) מאליו. 53) כדין חלות שריסקן להוציא דובשן. 54) כשריסק החלות אין מחשבת אוכלין מועילה מפני שעשה מעשה המוכיח שנתכוון למשקה, אבל בזב מאליו מועילה מחשבתו.

- 5 י.ט. הַשֶּׁמֶן הַקְּרוֹשׁ⁵⁵ - אֵינוֹ אֶכָּל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב
- 6 עָלָיו כְּשֶׁהוּא קְרוֹשׁ בֵּין לְאֶכְלִין בֵּין לְמִשְׁקִין - בְּטָלָה
- 7 דַּעְתּוֹ⁵⁶. וְכֵן הַדֶּם שֶׁקָּרַשׁ - אֵינוֹ אֶכָּל וְלֹא מִשְׁקָה.
- 8 חֶשֶׁב עָלָיו לְאֶכְלִין - מִתְטַמֵּא טַמְּאֵת אֶכְלִין⁵⁷; חֶשֶׁב
- 9 עָלָיו לְמִשְׁקִין - בְּטָלָה דַּעְתּוֹ.

55) בתוספתא כתוב סתם "השמן" ורבינו הוסיף מדעתו "הקרוש", שהרי שמן ניגר הוא אחד משבעת המשקין. 56) מכיוון שאין דרכם של בני אדם לאכול שמן קרוש אין מחשבת יחיד מועילה לעשותו אוכל או משקה. [הראב"ד משיג על רבינו ומפרש התוספתא בשמן שיצא מאליו מן הויתים. ובתוספות פסחים כתבו בשם רבינו תם כדעת רבינו]. 57) לא נתפרש מה בין דם לשמן, וההגיון הפשוט מחייב ששמן קרוש יותר ראוי לאכילה מדם קרוש. ואולי בתקופתם רגילים היו גויים לאכול דם קרוש, והרי אמרו "כבד כולו דם".

- 10 כ. חֶלֶב שֶׁקָּרַשׁ - לֹא אֶכָּל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב עָלָיו
- 11 לְאֶכְלִין⁵⁸ - מִתְטַמֵּא טַמְּאֵת אֶכְלִין; לְמִשְׁקִין - בְּטָלָה
- 12 דַּעְתּוֹ.

58) בתוספתא שלפנינו (שם הלכה ב) הגירסא: "אין צריכין מחשבה לאוכלין". [דיני חלב יתבארו לקמן בפרק שלישין]. בתקופת המשנה לא היו רגילים לאכול חלב קרוש ואין לפרש שהכוונה לחלב קרוש שנמצא במעי עגל רך, שהרי דינו כפרש ממש ומחשבה אינה מועילה בו (ראה לקמן הלכה כ"ג והלכות אבות הטומאות פרק א הלכה ט"ו).

- 13 כא. דְּבִשׁ תְּמָרִים - לֹא אֶכָּל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב עָלָיו
- 14 לְאֶכְלִין - מִתְטַמֵּא טַמְּאֵת אֶכְלִין⁵⁹; לְמִשְׁקִין - בְּטָלָה
- 15 דַּעְתּוֹ⁶⁰. וְשֶׁאֵר כָּל מֵי פְּרוֹת כֶּלֶן - לֹא אֶכָּל וְלֹא
- 16 מִשְׁקָה. חֶשֶׁב עָלֵיהֶן בֵּין לְאֶכְלִין בֵּין לְמִשְׁקִין -
- 17 בְּטָלָה דַּעְתּוֹ.

59) ישנם בני אדם שאוכלים דבש תמרים ולפיכך מועילה מחשבתו להוריד עליו תורת אוכל. 60) מפני שאין אדם שותה דבש תמרים.

61) אלא המקום שנגע בטומאה, והטעם מפני שהשלג אינו גוש אחד אלא קבוצה של הרבה קרטים דבוקים זה בזה. 62) את השלג. 63) פירוש, שהכניסו לתוך אוויר הכלי. 64) מפני שכל השלג היה באוויר הכלי והתורה אמרה (ויקרא יא, לג) "כל אשר בתוכו יטמא". בגמרא שם מסיימים: התורה העידה על כלי חרס (שהוא מטמא מאווירו), אפילו הוא מלא חרדל. [בברייתא שם הגירסא: "שהעבירו על אוויר תנור", ורבינו שינה וכתב "על גבי כלי חרס". מובן שהתכוון לאווירו, שהרי כלי חרס אינו מטמא מגבון].

- 22 כג. הַחֶלֶב שֶׁבִּפְחָל⁶⁵ שֶׁחֶשֶׁב עָלָיו - בְּטָלָה דַּעְתּוֹ,
- 23 וְהָרִי הוּא טָהוֹר. חֶשֶׁב עַל הַחֶלֶב שֶׁבִּפְחָה⁶⁶ - הָרִי
- 24 זֶה מִתְטַמֵּא טַמְּאֵת אֶכְלִין⁶⁷.

65) שד הבחמה. 66) הנמצא בקיבת עגל יונק. 67) רוב בני אדם אינם אוכלים אותו ולפיכך אם לא חישב עליו אין עליו תורת אוכל, ומכיוון שישנם בלתי איסטניסים האוכלים אותו, מועילה בו מחשבה לעניין טומאה (לעניין איסור ראה בהלכות מאכלות אסורות פרק ט). [למעלה בהלכה כ אמרנו, שחלב קרוש אין מחשבה מועילה בו ובעל כרחנו עלינו לפרש, שכאן המדובר בחלב ניגר. אולם תמוה קצת למה מחשבת משקין אינה מועילה ומחשבת אוכלין מועילה. ואולי אין דרכם של בני אדם לשתותו אלא מטבילים בו לחם וכדומה].

- 25 כד. עֲנָבִים שֶׁדִּרְכָן⁶⁸ - מִשְׁיֶהֱלֵךְ בֵּהֶן הַדּוֹרֵף שְׁתִּי
- 26 וְעָרֵב מִתְטַמֵּאִין טַמְּאֵת מִשְׁקִין⁶⁹. נִשְׁתִּיר בֵּהֶן גִּרְגֵּרִין
- 27 שְׁלֵמִים - אוֹתָן גִּרְגֵּרִין מִתְטַמֵּאִין טַמְּאֵת אֶכְלִין⁷⁰.
- 28 וְכֵן הַזֵּיתִים - מִשְׁיֶטְעָנִים⁷¹ מִתְטַמֵּאִין טַמְּאֵת מִשְׁקִין.
- 29 נִשְׁתִּירוּ בֵּהֶן גִּרְגֵּרִין שְׁלֵמִין - מִתְטַמֵּאִין טַמְּאֵת
- 30 אֶכְלִין.

68) בגת להוציא יינם. 69) אפילו הנשאר בתוך הקליפה. 70) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר בענבים שנשארו שלמים במקום הדריכה. 71) יטעינו עליהם את הקורה הכבידה.

- 31 כה. הָעֵרְלָה⁷², וְכֻלְאִי⁷³ הַפָּרֶם, וְשׁוֹר הַנִּסְקָל⁷⁴
- 32 שֶׁנִּשְׁחַט, וְעֵגְלָה עֲרוּפָה⁷⁵ בֵּין שְׁנֵשִׁחָה בֵּין
- 33 שְׁנֵעֲרָפָה⁷⁶, וְצִפְרִי מִצְרַע, וּפִטֵּר חֲמוּר⁷⁷, וּבִשּׁוֹר
- 34 בְּחֶלֶב, וּבִשּׁוֹר פָּרָה אֲדָמָה⁷⁸, וְהַפְּגִיל⁷⁹, וְהַנּוֹתֵר⁸⁰, אֵף
- 35 עַל פִּי שֶׁכָּל אֱלוֹ אֲסוּרִין בִּהְנֵאָה - כֶּלֶן מִתְטַמֵּאִין
- 36 טַמְּאֵת אֶכְלִין⁸¹.

72) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו נקראים "ערלה" ואסורים באכילה ובהנאה (פרשת קדושים יט, ג). 73) אם נורעה תבואה בין הגפנים נאסרה התבואה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ו' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(4 שם. 5) ענף, ותאנים תלויות בו. (6) נשבר. (7) אם תקשור את הענף לקליפתו, לא יתרפא לשוב להוציא עלים, פרחים ופירות. (8) כדעת חכמים שם. שהטומאה לא נגעה באוכל. וזה נקרא יד לאוכל. (9) פירוש, אם נגעה טומאה באילן, ספק הוא אם נטמאו התאנים התלויות בייחור. בעיא של רב פפא בחולין קכח, ב ונשארה בתיקו. [בלשון ראשון מפרש רש"י שהבעיא היא, אם נפשו זה הייחור, והייחור השני אינו יכול לחיות, ופירות שבו מקבלות טומאה, והייחור הראשון יכול לחיות, ודינו כמחומר. ושאל רב פפא, אם הייחור הראשון נעשה יד לשני, וטומאה הנוגעת בו מטמאה את הפירות שבייחור השני. ולשונו של רב פפא מתיישבת יותר לפי פירוש זה, שהרי אמר: "מהו שתעשה יד לחברתה?" (10) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, מובאה בחולין קכז, ב.

- 9 ג. ירקות שייבשו¹¹ פאביהן¹², כגון פרום ודלעת
- 10 שייבשו פאביהן - אינן מתטמאין טמאת אכלין¹³.
- 11 לקטן¹⁴ ליבשן - הרי הן אכלין פשהיו¹⁵ עד שייבשו
- 12 ויעשו כעין.

(11) טרם שנקצצו. (12) מפני שאינם ראויים לאכילה. [בחולין שם כתוב "שצמקו", ורבינו נקט לשון התוספתא]. (13) כשהם לחים וראויים לאכילה. (14) ואין המחשבה מועילה להוריד מהם תורת אוכל (ראה הלכה ד). (15) שם ה"ד.

- 13 ד. אילן שנפשו ובו פרות - הרי הן פתלושין¹⁶. וכן
- 14 אם יבש האילן ובו פרות - הרי הן פתלושין¹⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

חכמה ובינה נקראו 'אוכל' ו'משקה', שהאוכל הוא בחי' נקודה אבל השתיה מביאה התפשטות האוכל בגוף - בינה, ולכן "אין מערבין במים" כי אינם מן המזונות. דבש מרמז על עשיית תורה ומצוות, כמאמר חז"ל "מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת מסגלת לבעליה, כך כל מה שישראל מסגלין מצוות ומעשים טובים הם מסגלים לאביהם שבשמים". בעשיית המצוות, העיקר הם הניצוצות שבדומם-צומח-יחי שבהם נעשית המצוה ועל ידם מקבל האדם חיות בדוגמת החיות של אכילה. אבל כדי שהניצוצות יתלבשו (פעולת המים) באדם העושה, צריך שיהיה "תלמודו בידו". ומובן שכל עוד שאין תפיסת יד אדם אין מקום לטומאה, וזהו שאין טומאה במחומר. וכיון שמים עניינם נעלה יותר כי הם המביאים את התפשטות החיות לכל הגוף, לכן עלולים יותר לקבל טומאה.

ונחלקו ב"ש וב"ה "חלות דבש מאימתי מיטמאות משום משקין" היינו באיזה אופן צריך האדם לשמור עצמו בעבודתו כדי שיתלבש בו הניצוץ ויתאחד עמו. בית-שמאי אומרים: משיהרהר מחשבה בלבו לרדות הדבש, ומחמירים להצריך שימור וזהירות גם על לבוש המחשבה שבאדם.

והענבים בהנאה. דיניהם מפורטים בספר זרעים הלכות כלאיים. (74) שור שנגח אדם או רבע אשה דינו בסקילה, ואם שחטו אותו אחר שנגמר דינו בבית דין לסקילה, בשרו אסור באכילה ובהנאה. (75) נמצא הרוג ולא נודע מי רצחו מביא בית דין עגלה ועורפים אותה, ובשרה אסור באכילה ובהנאה. דיניה - מתבארים בספר נזיקין הלכות רוצח פרק ט. (76) אחר עריפתה אין העגלה מטמאה טומאת נבילות. מפני שמצוותה בעריפה היא (העריפה) עומדת במקום שחיטה. (77) בכור חמור מצוה לפדותו בשה ולתת את השה לכהן, ואם לא פדאוהו, עורפים אותו, ככתוב בתורה (שמות יג, יג). והמדובר, כשנשחט ועודו מפרס, ואינו מטמא טומאת נבילות כל זמן שיש בו מקצת חיות, ואף על פי כן דינו כאוכלין, מקבל טומאה ומטמא אחרים בנגיעה, כמו ששנינו בחולין (קיי, ב): "השוחט בהמה טמאה לגוי, מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות עד שתמות". אבל אחר שמת הרי הוא נבילה ומטמא טומאה חמורה אפילו לא נגע בטומאה. ואפשר להעמיד דין זה גם אחר מיתת החמור, כגון שלקח פחות מכזית מנבלת החמור (פחות מכזית נבילה אינו מטמא) וצירף אוכל טהור והשלים לכביצה (אוכלין טמאים אינם מטמאים בפחות מכביצה) ונגעו בשרן, נטמאו טומאת אוכלין ומטמאים את האוכלין שיעצו בהם. (78) בשרה אסור באכילה ובהנאה. (79) קדשים שחישב בשעת שחיטתם להקטיר אימוריהם או לאכול בשרם אחר הזמן או מחוץ למקום (לפעמים כולל המונח "פיגול" גם מחשבת חוץ למקום), שקבעה תורה. (80) בשר קדשים שלא נאכל בזמנו. (81) אף על פי שכל הדברים שנימנו כאן אסורים באכילה ובהנאה, לא יצאו מתורת אוכל. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בתוספתא שם.

פרק שני

(1) יבאר האוכלין הגדלים מן הקרקע אם מקבלים טומאה לפני שיעקרו. ודין אוכלין שהוכשרו כשהם מחוברים לקרקע או במים שבקרקע. ודין משקין טמאים שנפלו על האוכלין, ואוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי לאכילה וכו'. זרעים טמאים שזרעם ומשקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרח. קדירה מלאה משקין ונתונה בתוך המקווה ופשט ראשון לטומאה ידו ונגע בה וכו'. מי שפיכות אם הם בחזקת טומאה ואם ירדו עליהם גשמים.

- 1 א. פל האכלין² הגדלין מן הקרקע - אינן מקבלין
- 2 טמאה עד שיעקרו; אבל פל זמן שהן מחברים,
- 3 אפלו פשרש קטן שייכוליין לחיות ממנו³ - אינן
- 4 מקבלין טמאה.

(2) עוקצין פ"ג מ"ח. (3) במשנה כתוב סתם: ומעורה בשורש קטן". וסובר רבינו, שאם אין התבואה יכולה לחיות משורש זה, הרי היא כעקורה לגמרי.

- 5 ב. יחור⁴ של תאנה⁵ שנפשו⁶ ומערה בקלפה שאינו
- 6 יכול לחיות ממנה⁷ - פל האכלין שבו מתטמאין⁸.
- 7 ויש בדבר ספק, אם הרה שאר האילן כמו יד⁹ לזה
- 8 היחור שנשפך או לאו¹⁰.

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ו' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה בפ"א ה"א. (31) פירוש, בדם שיצא בשעת שחיטה. פסק כר' מאיר (שם כז, ב) שבהמה נעשית יד לאבר. ראה למעלה ה"ב דין ייחור של תאנה. (32) לקמן פ"ה ה"ג. (33) בעיא שלא נפשטה, שם קכח, א.

ז. השוחט בהמה חיה ועוף - הכשר כל הבשר בדם
שניצא בשחיטה³⁴. לפיכך, אם לא יצא מהן דם
בשחיטה - הרי כל בשרן צריך הכשר³⁵ בכל האכלין
שלא הכשרו.

(34) דין זה נתבאר כבר, ונכפל כאן כעין מבוא לדין
שלאחריו. (35) כתנא קמא במשנה (שם לג, א) נגד דעת
ר' שמעון שהשחיטה עצמה מכשירה.

ח. אכלין³⁶ שהכשרו פשהן מחברין לקרקע³⁷, או
שהכשרו במים המחברים³⁸ שפסקע - אינו הכשר,
עד שייכשרו אחר שיעקרו במים התלושין מן הקרקע
או בשאר משקין; שנאמר: בכל כלי - אינו מכשיר
עד שיתלש מן הקרקע כעין המים שבכלים³⁹. שאב
המים בכלי ונתנן לקרקע - אינו מכשירין⁴⁰.

(36) שם קיח, ב. (37) ונעקרו אחר שנוגבו. (38) מים
שבורות ובמעורות, ונגעה בהם טומאה בעודם במים
המחברים, אבל אם הוציאם מן הבור הוכשרו במים שעל
גבם. [בפסחים טז, א אמרו, שמים מחברים מכשירים.
ופירש ריב"א ב'תוספות' שם ד"ה חד, שהמדובר כשהוציאו
האוכל מן המים המחברים, ומסתמך על המשנה מכשירין
פ"ד מ"ו]. (39) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ח, ב.
(40) אף-על-פי שהיו לפני כן בכלי, והיו ראויים להכשרה
(הכסף-משנה מציין המקור ב'תורת כהנים' שם, אולם נפלו
שם כמה שיבושים, וקשה לקבוע את הגירסא הנכונה. ראה
קרבן אהרן שם).

ט. קשות⁴¹ שנטעה בעציץ⁴² והגדילה, אף על פי
שניצאת חוץ לעציץ⁴³ - אינה מקבלת טמאה⁴⁴.
ועציץ שהוא נקוב כדי שייצא בו⁴⁵ שרש קטן⁴⁶ -
הרי הוא פאריך, והנטוע בו אינו מקבל טמאה. וכן
אם היו בו מים - אינו מכשירין⁴⁷.

(41) עוקצין פ"ב מ"ט. (42) נקוב, והזרעים שבו דינם
כמחבר לקרקע. (43) הגדילה, ויצא חלק ממנה חוץ
לעציץ. (44) אין אנו אומרים שחלק זה נתלש מן העציץ,
ודינו כפירות תלושים (על-פי פירוש רבינו במשנתנו. ראה
ראב"ד וכסף-משנה). [ואפשר גם לפרש, שהמדובר בעציץ
שאינו נקוב, ודין הקישות כתלושה, ואפילו יצא חלק ממנה
חוץ לעציץ, אין אנו אומרים שהיא יונקת מן האוויר שכנגד
הקרקע, והרי היא כמחוברת. ופירוש זה מתקבל יותר על
הדעת, מפני שהבבא הבאה מתחילה: "ועציץ שהוא נקוב",
משמע שעד כאן המדובר באינו נקוב]. (45) דרך הנקב.
(46) שם מ"ו. (47) שם.

י. עציץ⁴⁸ שאינו נקוב - הרי הנטוע בו מקבל
טמאה; ואם היו מים בתוכו - מכשירין.

(48) שם.

אבל בית-הלל מקילים ואומרים משורסק כי הקפידו רק על
לבוש המעשה, וכל עוד שלא ריסק נחשבים כמחברים
ואינם מקבלים טומאה, ומיד כשעושה המצוה ומתחיל
בהעלאת דבר גשמי ממקום חיבורו נעשה משקה ומתאחד
עם הניצוץ.

(ע"פ רשימות ח' קל"ב ט"ד)

(16) מתטמאים ומטמאים טומאת אוכלין. (17) בתוספתא
שם כתוב "כמחברין", אבל בגמרא שם פירשו שהמדובר
לענין שבת, אבל לטומאה דינם כתלושים. [הראב"ד השיג
ואומר שלא נמצא מקור דין זה, ברור שהוא קיבל את
הגירסא שבגמרא שם "יבשו". פירוש, הפירות. אולם רבינו
הסתמך על גירסת התוספתא "יבשו". פירוש, האילן יבש.
וגירסתו מתקבלת יותר על הדעת, שהרי הרישא של ברייתא
זו מדברת באילן שנפשה, והיא ממשיכה ואומרת: "יבשו",
ומסיימת: "הרי הן כמחברין". וקושיית הגמרא על שמואל,
המדובר על פירות שיבשו, היא מקל-וחומר: אם יבש האילן
כולו - דין הפירות כמחברים, כשיבשו הפירות לבדם - לא
כל-שכן. ע' שם בגמרא, וראה משנה-למלך].

ה. תאנים¹⁸ שייכשו¹⁹ פאפיהן - מטמאות טמאת
אכלין במקומן²⁰.

(18) מימרא של שמואל שם. (19) בגמרא שם כתוב
"שצמקו", ומפרש רבינו (וכן רש"י שם) שיבשו.
(20) אפילו כשעודם מחברים באילן.

ו. כל האכלין שהן מפעלי חיים - אינן מקבלין
טמאה עד שישמותו²¹. שחט²² בהמה חיה ועוף, אף
על פי שיעדין הן מפרפסין - מקבלין טמאה²³. ודגים
מאימתי מקבלין טמאה? משימותו²⁴. נולד בהן²⁵
טרפה²⁶ ונתטמאו²⁷ פשהן מתנדנדין - הרי יש בדבר
ספק, אם הן חשובין כמתים הואיל ונטרפו²⁸, או
אינן מקבלין טמאה עד שידמו פאבן ולא יתנדנדו.
האיבר או הבשר המדלדלין בבהמה או חיה שאינן
יכולין לחיות²⁹, אם הכשרו³⁰ - מקבלין טמאה
במקומן, מפני שהן חשובין פאכל שפרש. נשחטה
בהמה - הכשרו בשחיטה³¹; שהבהמה פלה פמו
יד לאיבר זה, ויד שהכשר - הכשר האיבר פלו, פמו
שיתבאר³². ויש בדבר ספק, אם תהיה הבהמה בחייה
פמו יד לאיבר או בשר המדלדלין³³ בה.

(21) כל זמן שהם חיים, אין עליהם תורת אוכל. (22) שם
קיו, ב. (23) דין זה שנינו שם, בשוחט בהמה טמאה לגוי.
והטעם, מפני ששחיטה מתירה בהמה טהורה לאכילה
כשעודה מפרקסת, מועילה היא גם בבהמה טמאה להוריד
לה תורת אוכל, ומכל-שכן השוחט בהמה טהורה, שניתרת
לאכילה בשחיטה לפני שתמות. (24) עוקצין פ"ג מ"ח,
כבית-הלל. (25) בדגים. (26) פירוש, נולד בהם מום או
מחלה, שניצא בהם בבהמה חיה ועוף - טריפה.
(27) נגעו בטומאה. (28) בעיא שלא נפשטה (חולין עה, א).
(29) להתרפא. (30) נרטבו באחד משבעת המשקין שנמנו

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום חמישי ו' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יא. פלי⁴⁹ גללים⁵⁰ וכלי אדמה⁵¹ שהשרשים יכולין
- 2 לבקע בהן⁵² ולצאת - אינן מכשירין את הזרעים⁵³,
- 3 ואף על פי שאינן נקובין - הרי הן נקובין.
- 4 (49) שם. (50) כלים העשויים מרפש בהמות מיובש.
- 5 (51) בלתי מוסקים באש. (52) מפני שהם רכים.
- 6 (53) הזרעים הגדלים בהם, דינם כמחובר לקרקע ואינם מקבלים הכשר, והמים שבתוכם אינם מכשירים (במשנתנו כתב רבינו פירוש אחר מסובך מאד, וכאן חזר בו).
- 7 יב. עציץ שמלאהו⁵⁴ עפר עד שפתו - אינו חשוב
- 8 פלי⁵⁵, אלא הרי הוא כטבלא שאין לה שפה, שאינו
- 9 פלי קבול⁵⁶.
- 10 (54) שם. (55) אפילו אינו נקוב, מפני שהעפר ביטלו מתורת כלי. (56) כלי עץ וכלי חרס אינם מקבלים טומאה אלא אם יש להם בית קיבול, ומשמיענו כאן שהמים הנמצאים בכלי זה שמלאהו עפר - אינם מכשירים.
- 11 יג. משקין⁵⁷ טמאין שנפלו על האכלין⁵⁸ - נטמאו,
- 12 אף על פי שנפלו שלא ברצון הפעלים⁵⁹, שהרי
- 13 הטמאה וההקשר באין פאחת⁶⁰. והוא שלא יהיו
- 14 בקרקע⁶¹.
- 15 (57) מכשירין פ"א מ"א. (58) שלא הוכשרו לקבל טומאה.
- 16 (59) בבבא מציעא כב, ב למדו מן הכתוב (ויקרא יא, לח) שהכשר צריך רצון בעלים. (60) נימוק זה נמשך גם לדין מכשירים שלא לרצון. במשנתנו מבאר רבינו בארוכה את הנימוק הזה, ותמצית דבריו היא: מכיוון שרצון בעלים למדנו מן הכתוב "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם", והרי כתוב זה נאמר בהכשר שבא לפני נפילת הטומאה, אבל כשהכשר והטומאה באים בבת אחת לא שמענו, ואין להוסיף מדעתנו על דבר שהוא גזירת הכתוב. (61) הדין שמחוברים אינם מכשירים, למדנו מכתוב "אשר ישתה בכל כלי" (שם ו, לד).
- 17 יד. כל אכל⁶² שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי למאכל
- 18 אדם - אינו מקבל טמאה. וכן משקה⁶³ שנפסד
- 19 ונפסד ואינו ראוי לשתיית אדם - אינו מקבל טמאה,
- 20 פדרן שאינו מכשיר⁶⁴, שנאמר: אשר ישתה⁶⁵.
- 21 (62) שנינו במסכת טהרות פ"ח מ"ו: "כלל אמרו בטהרות: כל המיוחד לאוכל אדם, טמא עד שייפסל מאכילת כלב". ואמרו על משנה זו בכריתות כא, א: "ההוא לאסוקי טומאה מיניה (פירוש, להעלות ממנו את הטומאה שישנה כבר עליו), הכא (מה שאמרנו כאן שאם אינו ראוי לאדם אף-על-פי שהוא ראו לכלב אינו טמא) לאחותי ליה טומאה" (להוריד טומאה על אוכל טהור). וכאן מקור הלכה זו. (63) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ח ה"ד.
- 22 (64) שאמרנו למעלה בפ"א ה"ב. (65) ודרשו שם: פרט למשקה סרוח. [נפסוק זה נדרש בתו"כ שם בעיקר להכשר, אבל כולל גם טומאה, שהרי מסיים "וטמא"].
- 23 טו. העור⁶⁶ ששלקו והשליא שחשב עליה
- 24 לאכילה⁶⁷ - מתטמאין טמאת אכלים בפני עצמן⁶⁸.
- 25 (66) ברייתא חולין עז, ב. (67) אף-על-פי שלא שלקה, עור שהוא קשה אינו נאכל בלי שליקה, אבל שליא היא רכה, ולפיכך מועילה המחשבה להוריד לה תורת אוכל בלי שליקה. (68) אפילו לא עירבם עם אוכל אחר.
- 26 טז. עור החמור⁶⁹ ששלקו - הרי זה ספק, אם
- 27 מתטמא טמאת אכלים בפני עצמו מפני ששלקו, או
- 28 אינו מתטמא מפני שהוא מאוס הרבה.
- 29 (69) שם עמוד א, בעיא שלא נפשטה. בגמרא שם אמרו, שעור החמור מאוס ואין אוכלים אותו אפילו ע"י שליקה.
- 30 יז. חטים⁷⁰ שפגללי בקר⁷¹ ושעורים שפגללי
- 31 הבהמה שלקטן⁷² - אין מקבלין טמאה. ואם חשב עליהן לאכילה - מתטמאות טמאת אכלין.
- 32 (70) ברייתא, מנחות טז, א. (71) רגילים להאכיל את הבקר - חטים, ואת הבהמות האחרות, כגון סוסים וגמלים - שעורים (רש"י). (72) ולא חישב לאכלן. (73) בשעה שליקטן. והמחשבה שלאחר הליקוט אינה מועילה (כ"מ). [בברייתא שם כתוב: אע"פ שחשב עליהן לאכילה, אינן מטמאין טומאת אוכלין. כנסן לאוכלין - מטמאין טומאת אוכלין. וכדי להתאים דברי רבינו לאותה הברייתא, פירשם הכסף-משנה כך].
- 33 יח. כל אכל⁷⁴ שנפסד ונסרח עד ששלקו ונסרח:
- 34 אם נפסל מלאכל הכלב או שייבש פתרוש⁷⁵ - הרי זה
- 35 טהור⁷⁶; ואם נפסל מלאכל אדם ועדין הוא ראוי
- 36 לכלב - הרי זה טמא פשהיה. וכל האכלין שנפסדו
- 37 - אין להן טהרה במקוריה⁷⁷.
- 38 (74) נתבאר למעלה בהלכה יד. (75) ומתוך כך אינו ראוי לאכילת כלב, אף-על-פי שלא נסרח. [הכסף-משנה מציין מקור דין יבש כחרס, בגמרא נדה נה, א, אולם שם המדובר בבשר המת שנפרך (לדעת ר' יוחנן) או נעשה כקמח (לדעת ריש לקיש), ולא נאמר שם כלום בדין יבש כחרס, ורבינו עצמו (בפ"ב מהלכות טומאת מת ה"א) פסק שבשר המת יבש כחרס מטמא. ולכאורה יש בזה סתירה לדבריו כאן. אולם אין לדמות טומאת מת לטומאת אוכלין, אבל קשה להבין כיצד מצא הכסף-משנה בסוגיא זו מקור להלכה שאנו עוסקים בה כאן]. (76) פקעה טומאתו.
- 39 (77) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב: "ואין להן טהרה מטומאתן".
- 40 יט. זרעים⁷⁸ טמאים שזרעם - הרי הצומח מהן
- 41 טהור, ואפילו בדבר שאין זרעו פלה⁷⁹. והוא
- 42 שהשרישו⁸⁰; אבל קדם השרשה - הרי הן בטמאתן,
- 43 אפילו בדבר שזרעו פלה⁸¹.
- 44 (78) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"א ה"ב, דרשו: מנין לזרעים טמאים שזרען טהור? תלמוד לומר "אשר יזרע טהור" (ויקרא יא, לו). יכול אף-על-פי שלא השרישו, תלמוד לומר "הוא". (79) כגון בצלים ששותלים בצלצל קטן, והוא גדל והולך. [במעשרות פ"ה מ"ב, שנינו: "בצלים משהשרישו בעליה - טהרו מלטמא". ומפרש הר"ש,

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום חמישי ו' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(למעלה בהכ"א) שהשקה אינה מטהרת אלא מים בלבד. (94) ונגעו מי המקוה במצקת המים שעל המקל. (95) שעל המקצת שלא הוטבל, אע"פ שהם מחוברים למים שבחלק המושק. ונראה שגם המים הנמצאים בחלק המוטבל טמאים, מפני נגיעתם במים שנשארו בטומאתם]. וטעמו של דבר, מפני שמשקין הנמצאים במקום משופע, אף-על-פי שסופם לרדת למטה, אינם בגדר חיבור, כמו ששנינו שם: "הניצוק והקטפרס אינו חיבור" (משקין הזוחלים לאט לאט על פני שטח משופע, נקראים "קטפרס"). ודווקא מקל, אבל כלי - דינו כאשבורן (מים בגומא), ואפילו נגעו רק מקצת המים במקוה נטהרו כולם, מפני שנעשו שטח אחד עם מי המקוה (רבינו בפירושו שם). ונלא נתבאר לי למה לא טימאו המשקין את הכלי, והכלי יחזור ויטמא את המשקין אחר שנטהרו בהשקה? ואולי התכוון רבינו לכלי שאינו מקבל טומאה].

15 כג. שֶׁלֹּא⁹⁶ שְׁנִטְמָא וְהִשִּׁיק מִקְצָתוֹ לְמִי מִקְוֶה -
16 הוֹאִיל וְטָהַר מִקְצָתוֹ, טָהַר כָּלּוֹ⁹⁷.

(96) ברייתא, נדה יז, א. (97) למעלה (פ"א הכ"ב) למדנו שנטמא מקצתו לא נטמא כולו, מפני שאין דנים את פתחי השלג כמחברים לגוש אחד, ולמה נחשב כגוף אחד לענין השקה? הר"ש משאנץ בפירושו למשנה טהרות פ"ג, ב, מסביר את ההבדל הזה, מפני ששלג משלים את המקוה לארבעים סאה (מקוואות פ"ז מ"א), ואם-כן כל השלג המושק נעשה חלק מהמקוה, ולכן נטהר.

17 כד. הִתְמַדּוּ⁹⁸ הַטָּמֵא, בֵּין שְׁנִטְמָא אַחֵר שֶׁתִּמְדּוּ בֵּין
18 שֶׁתִּמְדּוּ בְּמִים טָמִים: עַד שֶׁלֹּא הִחְמִיץ - מִשִּׁיקוֹ
19 בְּמִקְוֶה וְיִטְהַר, שֶׁהָיָה הוּא פָּמִים; מִשֶּׁהִחְמִיץ - הָיָה
20 הוּא פָּיִין, וְאֵין לוֹ טָהָר בְּמִקְוֶה⁹⁹.

(98) משקה שעושים ממים ושמרי יין. (99) ברייתא, חולין כו, ב.

21 כה. קִדְּרָה¹⁰⁰ שְׁמֵלָא מִשְׁקִין, פְּגוֹן דְּבִשׁ וְיִין
22 וְכִיזָא בְּהִין¹⁰¹, וְנִתְּנָה בְּתוֹף הַמִּקְוֶה¹⁰², וּפְשִׁט
23 הָרָאוֹן לְטִמְאָה אֶת יָדוֹ וְנָגַע בָּהּ¹⁰³ - הָיָה זֶה מִטְמָא
24 אֶת הַמִּשְׁקִין אֲפֹּךְ עַל פִּי שֶׁהֵן בְּתוֹף הַמִּקְוֶה, וְנִטְמָא
25 הַקִּדְּרָה¹⁰⁴ מִחֲמַת הַמִּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ אֲפֹּךְ עַל פִּי שֶׁהָיָה
26 בְּתוֹף הַמִּקְוֶה¹⁰⁵. הֵיטָה מְלָאָה מִים - הַקִּדְּרָה
27 טְהוֹרָה¹⁰⁶, שְׁאִין הָרָאוֹן מִטְמָא כָּלִי חָרָס לְעוֹלָם,
28 וְאֵין הַמִּים שֶׁבְּתוֹכָהּ טָמִים¹⁰⁷, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעַרְבִים
29 בְּמִי הַמִּקְוֶה¹⁰⁸. פֶּשֶׁט אֲב הַטְמָאָה אֶת יָדוֹ וְנָגַע בָּהּ
30 - נִטְמָא הַקִּדְּרָה, שְׁאִין הַמִּקְוֶה מְטַהַר כָּלִי חָרָס¹⁰⁹.

(100) מכשירין פ"ד מ"ח. סתם קדירה של חרס היא. (101) כל המשקין המקבלים טומאה חוץ למים. (102) נתבאר בהלכה כ"א שהשקה אינה מועילה אלא למים בלבד. (103) במשקין שבקדירה. ואם נגע בקדירה עצמה הכול טהור, מפני שראשון אינו מטמא כלי. (104) משום גזירת משקין (הלכות אבות הטומאות פרק ז ה"ב). (105) שכלי חרס אין לו טהרה במקוה, ככתוב בתורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש . . . ואותו תשבורו". (106) אפילו

שהבצלים היו מונחים בעלייה על גבי המעזיבה, שעפר שטוח עליה והשרישו באותו עפר. אבל בצלים שבסל, אפילו הוציאו עליהם לא טהרו. ורש"י (פסחים לד, א) מפרש הטעם, שכיוון שחוברו לקרקע - בטלו לגבה ויצאו מתורת אוכל. (80) הוציאו שרשים. (81) נרקב באדמה.

1 כ. אֶכְלִין⁸² שְׁמִחְרִין לְכָלִים⁸³ - בְּטָלוּ מִתּוֹרַת אֶכָּל.
2 וְאִם נִטְמָא הַכָּלִי - הָרִי הֵן מִתְטַמְּאִין בְּטִמְאָת
3 הַכָּלִי⁸⁴; הוֹאִיל וְהֵן מִשְׁמָשִׁין תְּשִׁימִשׁ עֵץ⁸⁵ - הָרִי
4 הֵן פְּעִיץ.

(82) חולין קכט, א. (83) כגון שיירי עיסה הדבוקים בעריבה ואין דעתו לאכלם. (84) בדרגת הטומאה של הכלי. אם הכלי אב הטומאה, גם שיירי האוכל אב הטומאה. (85) נעשו חלק מדופן הכלי.

5 כא. כָּל מִשְׁקָה שְׁנִטְמָא וְאַחֵר שְׁנִטְמָא נִפְסַד וְנִסְרַח
6 - הָרִי זֶה בְּטִמְאָתוֹ לְעוֹלָם⁸⁶, שְׁאִין הַמִּשְׁקָה יוֹצֵא⁸⁷
7 עַל יְדֵי הַכָּלִי⁸⁸ לְעוֹלָם. וְאֵין לְמִשְׁקָה שְׁנִטְמָא טָהָרָה
8 חוּץ מִן הַמִּים בְּלִבָּד, שְׁאִם הַטָּבִיל מִים טָמִים
9 בְּמִקְוֶה - בֵּינָן שְׁעָפּוֹ מִי מִקְוֶה עָלֶיהָ⁸⁹ טְהוֹר⁹⁰.
10 וּמִטְבִּילִין חֲמִין בְּצוֹנָן וְצוֹנָן בְּחֲמִין, וְרַעִים בְּרַעִים
11 וְיֹפִים בְּרַעִים⁹¹.

(86) לענין קבלת טומאה, פסק רבינו (למעלה הי"ד) שמשקה דינו כאוכל, ואם נפסד מאוכל אדם אינו מקבל טומאה. אבל לענין יציאה מטומאתו - מחלק רבינו ביניהם. באוכל כתב (בה"ח) שאם נטמא ונפסד מאכילת כלב נטהר, אבל משקה אינו יוצא מידי טומאתו. ומקור הדין בתורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ח, ה"ד. שנינו שם: ר' אליעזר אומר "אשר ישתה", פרט למשקה סרוח. אמרו לו, אין משקין יוצאים לא לידי עופות ולא לידי פרה (יש גורסים: מידי). ומפרש רבינו שלדעת ר' אליעזר מיעטה התורה מכל טומאה - משקה שאינו ראוי לשתיית אדם, ואפילו אם נטמא לפני שנפסל משתיית אדם - יוצא מטומאתו כשנפסל; ואמרו לו חכמים, הרי משקה זה ראוי לעופות ולפרה, ולפיכך אם כבר נטמא אינו יוצא מטומאתו, אבל מודים הם שמשקה שנפסל משתיית אדם אינו מקבל טומאה. ופסק רבינו כאמרו לו. (87) מטומאתו. (88) שהכלב מלקק כל משקה סרוח שהוא, ולפיכך אין בכלל משקה שנפסל משתיית כלב. ורב'תורת כהנים' כתוב "פרה". ורבינו סובר, שהכוונה לכל בהמה שהיא (ראה השלמות). (89) אם השקיע כלי מלא מים טמאים במקוה עד שנגעו במי המקוה. (90) משנה ביצה יז, ב. בלשון חכמים זה נקרא "השקה", והיא טהרת מים בלבד אבל לא שאר משקין (מכשירין פ"ד מ"ח). (91) כבית-הלל במשנה מקוואות פ"ו, ו.

12 כב. מְקַלֵּם⁹² שֶׁהָיָה מְלָאָה מִשְׁקִין טָמִים⁹³ וְהַטָּבִיל
13 מִקְצָתָהּ בְּמִקְוֶה⁹⁴ - לֹא טְהוֹר הַמִּים שֶׁעַל מִקְצָתָהּ⁹⁵
14 עַד שִׁיטְבַל אֶת כָּלָהּ.

(92) טהרות פ"ח מ"ט. (93) כל המקל נרטב במים טמאים. [מה שכתב "משקין" הכוונה למים בלבד, שהרי אמרנו

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום חמישי ו' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. כָּכֹר בַּאֲרָנִי²¹, שְׁאִין הָאֶכְלִין מִתְּטַמְּאִין עַד
שִׁכְשֹׁרוֹ; וְשָׁכַל אֶכֶל שְׁאִינוּ מִיָּחַד לְמַאֲכַל אָדָם -
אִינוּ מְקַבְּלִים טֻמְאָה עַד שִׁיחָדוֹ לְאָדָם.

(2 פ"א, ה"א.)

ב. אֶכֶל³ שֶׁהוּא מִיָּחַד לְאָדָם בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאִינוּ
מִיָּחַד לְאָדָם בְּמָקוֹם אֲחֵר - בְּמָקוֹם שֶׁהוּא מִיָּחַד בּוֹ
אִינוּ צָרִיךְ מִחֲשָׁבָה לִיחָדוֹ לְאָדָם, וּבְמָקוֹם שְׁאִינוּ
מִיָּחַד בּוֹ צָרִיךְ מִחֲשָׁבָה לִיחָדוֹ לְאָדָם וְאַחֵר כִּף יִקְבַּל
טֻמְאָה⁴. וְכָל אֶכֶל שְׁסוּפּוֹ לְטֻמְאָה אָדָם וְכָלִים⁵ אִינוּ
צָרִיךְ הִכָּשֵׁר⁶.

(3 עוקצין פ"ג מ"ג. 4) ברבים מדיני טומאה והכשר
טומאה, מחשבת האדם היא בעלת משקל מכריע. (5) כגון
השושט בהמה טמאה לגוי, והיא מפרקסת - אינה מטמאה
כנבילה כל זמן הפירכוס (משנה, חולין קיז, ב). אבל לאחר
שתפסיק מלפרס - תטמא טומאה חמורה אדם וכלים. ראה
לקמן ה"ד. (6) ומתטמא וגם מטמא טומאת אוכלין.

ג. יֵשׁ אֶכְלִין⁷ שְׁצָרִיכִין הִכָּשֵׁר וְאִינוּ צָרִיכִין
מִחֲשָׁבָה, וְיֵשׁ שְׁצָרִיכִין מִחֲשָׁבָה וְאִינוּ צָרִיכִין
הִכָּשֵׁר, וְיֵשׁ שְׁצָרִיכִין מִחֲשָׁבָה וְהִכָּשֵׁר, וְיֵשׁ שְׁאִין
צָרִיכִין לֹא מִחֲשָׁבָה וְלֹא הִכָּשֵׁר. פִּינֵצַד? כָּל הָאֶכְלִין
הַמִּיָּחַדִּין לְאָדָם בְּכָל מָקוֹם⁸ - צָרִיכִין הִכָּשֵׁר וְאִין
צָרִיכִין מִחֲשָׁבָה. דְּגִים טְהוֹרִים וְחִגְבִּים טְהוֹרִים
בְּכָל מָקוֹם, וְחִגְבִּים טְמָאִים וְדָגִים טְמָאִים בְּכָפְרִים⁹
- הֲרִי הֵן מִיָּחַדִּין לְאָדָם, וְצָרִיכִין הִכָּשֵׁר וְלֹא
מִחֲשָׁבָה¹⁰. וְכֵן חֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׁמֵתָה - צָרִיךְ
הִכָּשֵׁר¹¹. וְלֹא מִחֲשָׁבָה בְּכָל מָקוֹם¹². וְאֵלּוּ צָרִיכִין
מִחֲשָׁבָה וְהִכָּשֵׁר¹³: פֶּשֶׁר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי¹⁴, בֵּין מִן
הָאָדָם בֵּין מִן הַבְּהֵמָה בֵּין מִן הָעוֹף, וְנִבְלַת הָעוֹף
הַטְּמָא¹⁵, וְחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׁחוּטָה בְּכָפְרִים¹⁶.
אֵף עַל פִּי שֶׁהִכָּשֵׁר בִּשְׁחִיטָה¹⁷, צָרִיךְ הִכָּשֵׁר שְׁנֵי
אַחֵר הַמִּחֲשָׁבָה¹⁸. וְשֹׁאֵר כָּל יִרְקוֹת הַשְּׂדֵה¹⁹, כְּגוֹן²⁰
הַבְּצָלִים הַקָּשִׁים בְּיוֹתֵר וְהַפְּטְרִיּוֹת. וְכֵן חִגְבִּים
וְדָגִים קְטָנִים²¹ - צָרִיכִין מִחֲשָׁבָה בְּכָפְרִים. עֲלִשִׁין²²
שְׂזֵרֶעַן לְבֵהמָה²³ וְנִמְלֵךְ עֲלֵיהֶן לְאָדָם - אִינוּ
מְקַבְּלִין טֻמְאָה עַד שִׁיחֹשֵׁב עֲלֵיהֶן אַחֵר שִׁיחֲלֹשׁוֹ,
שְׁמִחֲשָׁבָת חֲבוּרָה²⁴ אִינָה מִחֲשָׁבָה. עֲלִשִׁין שְׁלֹקֶטֶן
לְבֵהמָתוֹ וְהִדִּיחֵן, וְנִמְלֵךְ עֲלֵיהֶן לְאָדָם - צָרִיכִין
הִכָּשֵׁר שְׁנֵי אַחֵר הַמִּחֲשָׁבָה²⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה.
הָאֶלְלִל²⁶, אִם חֹשֵׁב עָלָיו לְאֶכְלָה - מְקַבֵּל טֻמְאָה
אֶכְלִין²⁷, וְאִם לֹא - הֲרִי הוּא כְּעֵין²⁸ וְאִינוּ מְקַבֵּל
טֻמְאָה. וְכֵן הַעֲצָמוֹת הַמִּחֲבָרִין בְּבִשָּׁר, וְהַגִּידִים,
וְהַמְּקוּמוֹת הַרְּפִים מִן הַקְּרָנִים וּמִן הַטְּלָפִים²⁹,
וְהַכְּפָפִים³⁰ וְהַנוֹצָה³¹, וְהַמְּקוּמוֹת הַרְּפִים מִן
הַצְּפָרִינִים וּמִן הַחֲרִטּוֹם הַמְּבַלְעִין בְּבִשָּׁר - צָרִיכִין
הִכָּשֵׁר וּמִחֲשָׁבָה. וְאֵלּוּ שְׁאִין צָרִיכִין לֹא מִחֲשָׁבָה

נגע בקדירה עצמה. (107) אפילו אם נגע בהם.
(108) ונטהרים בהשקה. (109) והקדירה מטמאה את המים
כשמוציאה מן המקוה, ואין זה דומה לאדם העומד במקוה
ונגע בטומאה שבתוכה.

1 כו. מִי¹¹⁰ שְׁפִיכוֹת¹¹¹ - הֲרִי הֵן בְּחֻזְקַת טֻמְאָה. יָרְדוּ
2 עֲלֵיהֶן מִי גִשְׁמִים, אִם רַבּוּ עֲלֵיהֶן - הֲרִי הֵן טְהוֹרִים;
3 מִחֻזְקָה לְמַחֲצָה - הַכֹּל טָמֵא, בֵּין בְּכָלִים בֵּין
4 בְּקִרְקָעוֹת¹¹². אִימָתִי? בְּזִמְן שֶׁקָּדְמוּ מִי שְׁפִיכָה; אֲבָל
5 קָדְמוּ מִי גִשְׁמִים וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן כָּל שֶׁהוּא מִמִּי
6 שְׁפִיכוֹת - הַכֹּל טָמֵא¹¹³, שְׁמִשְׁקִין טָמְאִין שְׁיָרְדוּ
7 לְטְהוֹרִים - מִטְּמְאִין בְּכָל שֶׁהוּא.

(110) מכשירין פ"ב מ"ג. (111) מי שופכים. (112) רבינו
לשיטתו בפ"ו ה"י, שמשקין מחוברים מיטמאים
ומטמאים, אם נגעו ברצון בעלים. (113) הרא"ש במשנה
מסביר, כשקדמו מי השפיכה לא החשיב האדם את מי
הגשמים, שהרי יוזהמו בשופכין, ולפיכך לא נפלו לרצונו
ואינם מקבלים טומאה. אבל אם קדמו מי גשמים, לרצונו
הם ומקבלים טומאה.

8 כז. הַטוֹרֵף¹¹⁴ אֶת גִּגְיוֹ¹¹⁵ וְהַמְכַבֵּס אֶת כְּסוּתוֹ¹¹⁶ וְהֲרִי
9 הֵן מְנַטְפִּים, יָרְדוּ עֲלֵיהֶן גִּשְׁמִים וְרַבּוּ הַנְּטִיפּוֹת¹¹⁷ -
10 הֲרִי רַבּוּ מִי גִשְׁמִים עֲלֵיהֶן, וְהַנוֹטְפִין מֵהֵן טְהוֹרִין.

(114) שם מ"ד. (115) מחליק את הטיט שטח על הגג.
בפרוס ימות הגשמים, היו נותנים טיט חדש על הגג במקום
הישן שנפרך מחמת החום, ושופכים עליו מים ומחליקים
אותו במעגילה. (116) ומים אלה דינם כשופכין (כך משמע
מפירושו של רבינו למשנתנו, והרא"ש שם מפרש שהמדובר
במים טמאים). (117) עם ירידת הגשמים, התגבר טפטוף
המים.

11 כח. הַסֶּף¹¹⁸ שֶׁמֶן טְהוֹר וְנִטְמָא זֶה הָאָדָם וְטָבֵל וְהֲרִי
12 הַשֶּׁמֶן עַל בִּשָּׁרוֹ, אִם הָיָה כְּדִי סִיכַת אֵיבָר קָטָן¹¹⁹ -
13 הֲרִי הוּא טְהוֹר כְּשֶׁהָיָה מְקֻדָּם¹²⁰. סֶף שֶׁמֶן טָמֵא
14 וְטָבֵל - לֹא טְהוֹר הַשֶּׁמֶן שְׁעָלָיו; אֲלֹא אִם נִשְׁאָר
15 מִמֶּנּוּ מִשְׁקָה טוֹפֵחַ¹²¹ - הֲרִי הַשֶּׁמֶן בְּטֻמְאָתוֹ, וְאִם
16 לֹא נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ כְּדִי לְהַטְפִּיחַ מִמֶּנּוּ - בָּטֵל בְּמַעֲוָטוֹ.

(118) עדיות פ"ד מ"ו. (119) אצבע קטנה (רבינו בפירושו
למשנה). (120) לפני הסיכה, לפי שהשמן נתבטל אגב
הגוף, אבל אם היה יותר מכדי שיעור זה - לא נתבטל,
ונטמא מן הגוף הטמא, והמקוה אינו מטהר משקין.
(121) אם תיגע בו אצבע - תורטב. דינים אלה הם מקולי
בית-שמאי ומחומרי בית-הלל, ופוסק רבינו כבית-הלל,
שהלכה כמותם בכל מקום, בין לקולא ובין לחומרא.

פָּרָק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר אוכל המיוחד לאדם במקום אחד ואינו מיוחד
במקום אחר אם צריך מחשבה. דברים שצריכים מחשבה
והכשר, הכשר ולא מחשבה, או מחשבה ולא הכשר, או לא
זה ולא זה.

מחשבתו. (19) פירוש, אלה שלא נמנו בה"א. (20) במשנה שלפנינו (שם פ"ג מ"ב) הגירסא: "חזן משמרקעין (בצלים חריפים מאוד) ופטירות". אולם גירסת רבינו: "ושמרקעין" והוא מפרש שהמשנה נקטה שני אלה לדוגמא. (21) במשנה (שם ט) שלפנינו, כתוב: דגים טמאים. וגירסת רבינו: קטנים. (22) מין ירק שהוא ראוי בדוחק למאכל אדם, ובעיקרו הוא משמש מאכל בהמה. כיום קוראים "עולש" לירק שעושים ממנו תחליף לקפה (ציקוריה בלעז). (23) בשעת זריעה חישב להאכיל את הגידולים לבהמה. (24) המחשבה שחישב כשהירק היה מחובר לקרקע. (25) שהכשר אינו מועיל בדבר מחובר (ראה למעלה בדין חלב שחוטה). מדובר כשנתייבשו המים שעליהם לפני שחישב עליהם לאכילת אדם, אבל אם נשארה עליהם לחלוות כדי להרטיב את האצבע הנוגעת בהם – הוכשרו בלחלוות זו. (26) בפירושו למשנה (חולין ק"ז, ב) כתב רבינו, שאלל הוא הבשר הנשאר דבוק בעור כשמפשיטים את הבהמה. כריש לקיש שם, נגד דעת רבי יוחנן. (27) שם קכא, א. (28) שם אמרו דבר זה לדעת רבי יוחנן, שאלל הוא מרקטא (גיד השדרה והצוואר – רש"י). אבל לפירושו של ריש לקיש, הנימוק הוא משום שאינו חשוב. ותמוה קצת למה נקט רבינו נימוקו של רבי יוחנן, ופירושו של ריש לקיש. (29) חלקי הטלפיים והקרניים המובלעים בבשר, רכים הם. (30) הנוצה הנשארת אחר מריטת הנוצה הגדולה. (31) הדקה מן הדקה הנשארת אחר מריטת כל הנוצות (על-פי פירוש רבינו במס' טהרות פ"א מ"ב, וכגירסת הגר"א שם). (32) עוקצין פ"ג מ"ג. (33) שם. (34) שחוטה. דין חלב בהמה טהורה שנתנבלה – נתבאר למעלה. (35) בכפרים שתושביהם מועטים, אין אוכלים נבלת עוף ולא חלב שאינו דבוק לבשר, כמו שנתבאר למעלה. (36) נימוק זה נמשך לנבלת בהמה ועוף, ולא לחלב, שהרי חלב – אפילו של נבילה – אינו מטמא טומאה חמורה לעולם. ולמה חלב שחוטה אינו צריך הכשר? מפני שהוכשר בשחיטה. (37) בנבלת בהמה מדובר בפחות מכזית, וצירפו לאוכל טמא אחר, והשלימו לכביצה (אוכל אינו מטמא אחרים בפחות מכביצה), שאם יש בו כזית הרי הוא מטמא טומאת נבילות שהיא חמורה מטומאת אוכלין, ולשם מה אנו דנים בטומאת אוכלין (ראה סוף הלכה זו)? ומשמיענו רבינו, שהפחות מכזית נבילה מצטרף לענין טומאת אוכלין בלי הכשר, מפני שכזית שלם מטמא טומאה חמורה (ראה לקמן ה"ו). (38) משנה, שם.

1 וְלֹא הֶכְשֵׁר: נִבְלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּכָל מְקוֹם,³²
2 וְנִבְלַת הָעוֹף הַטְהוֹר³³ וְחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה³⁴
3 בְּכַפְרִים.³⁵ לְפִי שֶׁהֵן מִיִּחְדֵּין לְמֵאֵכֶל אָדָם, אֵין אֶחָד
4 מֵאֵלּוּ צָרִיךְ מִחֻשְׁבָּה; וְאֵינָן צָרִיכִין הֶכְשֵׁר, מִפְּנֵי
5 שְׁסוּפָן לְטֵמֵא³⁶ אָדָם וְכֵלִים בְּכֻזִּית³⁷, וְכָל הַמְטֵמֵא
6 טֵמֵאָה חֲמוּרָה אֵינוֹ צָרִיךְ הֶכְשֵׁר. וְאֵלּוּ צָרִיכִים
7 מִחֻשְׁבָּה וְאֵינָן צָרִיכִין הֶכְשֵׁר³⁸: נִבְלַת הָעוֹף הַטְהוֹר
8 בְּכַפְרִים, וְנִבְלַת בְּהֵמָה טֵמֵאָה בְּכָל מְקוֹם. וְהוּא
9 שֶׁחֹשֵׁב עַל פָּחוֹת מִכֻּזִּית; אֲבָל פְּזִית - אֵב טֵמֵאָה
10 הוּא.

(7) עוקצין פ"ג מ"א. (8) נאכלים הם בין בערים בין בכפרים. (9) תושבי הערים אינם רגילים לאוכלם. (10) תוספתא, שם ה"א. במשנה שלפנינו הגירסא "צריכים מחשבה בכפרים". ברור שגירסא אחרת היתה לעיני רבינו, שהרי אין להעדיף את התוספתא על המשנה. (11) חלב נבילה אינה מטמא טומאת נבילות, שנאמר (ויקרא ז, כד): "וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה", ואפילו למלאכת קודש, אבל מטמא טומאת אוכלין. בפירושו למשנה כתב רבינו, שאם הוכשר במים הוא מטמא טומאת אוכלין אע"פ שלא נגע בטומאה מפני שהתורה טיהרה אותו מטומאת נבילות בלבד, כדי שלא יטמא אדם וכלים. חולקים עליו כל מפרשי המשנה, ודעתם שצריך גם הכשר שרץ, פירוש, שיגע בשרץ ואחר-כך יטמא (ראה ה' אבות הטומאות פ"א ה"ה). (12) בין בכרכים ובין בכפרים. בתוספתא שם, אנו שונים: "חלב מתה בכל מקום צריכה הכשר, ואינה צריכה מחשבה מפני שהיא כגופה" (ראה לקמן הערה טו). (13) משנה, שם פ"ג, ב. (14) במשנה כתוב: "החותך מן האדם וכו'" ורבינו דייק וכתב בשר הפורש, פירוש שפרש מאליו, אבל אם חתכו אדם – יש הבדל בין חתכו להאכילו לאדם ובין להאכילו לכלב, כמבואר לקמן בה"ט, שאם חתכו לאדם חתיכתו היא מחשבתו ואינו צריך מחשבה שניה. ומשנתינו תתפרש בנחתך מאליו, או בלי כל כוונה או במתכוון לכלב. (15) שאינו מטמא כלל, אבל מקבל טומאה ככל אוכל. (16) רבינו מחלק בין חלב בהמה טהורה שנתנבלה ובין חלב שחוטה, בחלב נבילה כתב למעלה שאינה צריכה מחשבה אפילו בכפרים, ובשחוטה פוסק כאן שבכפרים צריכה מחשבה. מקור הבדל זה הוא בתוספתא שהבאנו למעלה (הערה יא) הממשיכה ואומרת: "חלב שחוטה בכפרים צריך מחשבה והכשר". וטעמו של דבר: חלב לבדו אינו נאכל בכפרים ולפיכך צריך מחשבה, אבל בכרכים שמרובים תושביהם נמצאים קונים גם לחלב. וכל זה בחלב שפורש מן הבשר, אבל חלב מחובר לבשר נאכל גם בכפרים. ומכאן ההבדל בין חלב נבילה וחלב שחוטה. בהמה שנשחטה כהלכה, בשרה נאכל ליהודים ואת החלב חותכים ומוכרים לגויים, אבל בהמה שנתנבלה – מוכרים אותה כולה לגויים והם אוכלים את הבשר ביחד עם החלב שעליו (חזון איש). (ראה השלמות). (17) דם השחיטה הכשירה. (18) ההכשר שלפני המחשבה אינו מועיל, מפני שהחלב לא היה אז אוכל, ולכן הוא טעון הכשר אחר שנעשה אוכל על-ידי

ד. וְיִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁחַט³⁹ בְּהֵמָה טֵמֵאָה לְנִכְרִי, וְשָׁחַט בָּהּ
שְׁנֵי⁴⁰ [או רב שְׁנַיִם] - הָרִי זֶה מִתְטַמֵּא טֵמֵאָה
אֲכָלִין כָּל זֶמַן שֶׁהִיא מִפְּרָפְסָתָה⁴¹. וְאֵין צָרִיכָה
מִחֻשְׁבָּה, שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל שֶׁחָטָה לְאֲכִילַת הָעוֹבֵד
כּוֹכְבִים, וְאֵין לָהּ מִחֻשְׁבָּה גְדוֹלָה מִזֶּה; וְאֵינָה צָרִיכָה
הֶכְשֵׁר, לְפִי שְׁסוּפָה לְטֵמֵא טֵמֵאָה חֲמוּרָה. שָׁחַט בָּהּ
אֶחָד⁴² או שְׁנֵיהֶם⁴³ - אֵינָה מִטְטַמֵּא טֵמֵאָה אֲכָלִין⁴⁴.
וְכֵן עוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁשָּׁחַט בְּהֵמָה טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל,
וְשָׁחַט בָּהּ שְׁנַיִם או רב שְׁנַיִם - מִתְטַמֵּא טֵמֵאָה
אֲכָלִין⁴⁵ כָּל זֶמַן שֶׁהִיא מִפְּרָפְסָתָה, וְאֵינָה צָרִיכָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ו' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על דין זה בסוף ה"ג, ושם ביארנו. (54) שם עמוד ב.
(55) החוצץ בין הנבילה ובין הנוגע. (56) משא מטמא
אפילו בלא נגיעה (הל' טומאת מת פ"א ה"ז). (57) פירוש,
הרי זה נכלל בדין סופו לטמא טומאה חמורה. ראה למעלה
הערה נא.
ז. פחות מפיזות⁵⁸ מִבֶּשֶׂר הַמֵּת שֶׁהַשְּׁלִים עָלָיו כְּבִיעָה¹⁹
מִשְׁאֵר אֲכָלִין - הַכֹּל⁵⁹ צָרִיךְ מִחֲשֶׁבָה, שֶׁהָרִי כָּטַל²⁰
הַכֹּל⁶⁰ אֲצֵל כָּל אָדָם; וְאִין הַכֹּל צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר, מִפְּנֵי²¹
כֶּשֶׁר הַמֵּת שֶׁכִּבְּלָלוּ.²²

(58) שם. (59) אפילו הבצק שעליו. (60) כך היא גירסת
רבינו בגמרא שם ('קריט ספר' להמבי"ט) ולא כמו שכתוב
בספרים שלפנינו: "בטלה דעתו אצל כל אדם" וולעני
הראב"ד היתה הגירסא שלפנינו, ולפיכך כתב שמחשבה
אינה מועילה, שהרי בטלה דעתו. ומדבריו יוצא שההבדל
בין בשר נבילה לבשר המת הוא, שבבשר נבילה אין הבצק
צריך מחשבה, כי הוא ראוי למאכל אדם, מה שאין-כן
בבשר המת, שאין אדם אוכל בצק שהיה ממולא בשר המת,
ואף-על-פי-כן מועילה מחשבתו, מפני שכשהוא לעצמו לא
נפסל מאכילת אדם, ואילמלא ידע ששימש כיסוי לבשר
המת היה אוכלו (ראה השלמות).

ח. פזית⁶¹ מן המת שחִפְּהוּ בְּבָצֵק - הַכֹּל מִתְטַמָּא²³
טֻמְאָה חֲמוּרָה⁶².²⁴

(61) שם. (62) אפילו אדם וכלים שנגעו בבצק, מפני
שטומאת מת בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

ט. החותך בֶּשֶׂר מֵאָדָם חֵי לְהֵאָכִילוֹ לְכָלֵב⁶³, אִם²⁵
חָשֵׁב עָלָיו⁶⁴ לְמַאֲכַל אָדָם - הָרִי זֶה צָרִיךְ מִחֲשֶׁבָה,²⁶
וְאִינוּ צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר⁶⁵.²⁷

(63) מחשבה זו אינה מועילה לעשות את הבשר כאוכל לענין
טומאה, מפני שאוכל שאינו ראוי לאדם אינו מקבל טומאה
(ראה מס' כריתות שם). (64) לאחר שחתכו נמלך וחישוב
עליו למאכל אדם. המילים "צריך מחשבה" מיותרות, שהרי
מדובר בחישוב עליו, אלא שנקט לשון המשנה מס' עוקצין
פ"ג, ב: החותך מן האדם וכו' צריך מחשבה והכשר.
(65) ה'חזון איש' מגיה וגורס "צריך הכשר". וכן כתב רבינו
בפירוש למעלה ה"ג, בדין בשר הפורש מן החי, ולענין
הכשר אין סברא לחלק בין חותך לבין פורש מאליה.

י. גוֹזֵל⁶⁶ שֶׁנִּפְל לְגֵת⁶⁷ וְמָת, אָף עַל פִּי שֶׁהִגֵּת²⁸
בְּמִדְּנָה⁶⁸ - הָרִי נִמְאָס בְּגֵת⁶⁹, וְלִפְיָךְ צָרִיךְ²⁹
מִחֲשֶׁבָה⁷⁰. חָשֵׁב עָלָיו כְּשֶׁהֵעֵלָהּ לְהֵאָכִילוֹ לְנָכְרִי -
הָרִי זֶה מִטְמָא, שֶׁהָרִי חָשֵׁב עָלָיו לְמַאֲכַל אָדָם. חָשֵׁב³¹
עָלָיו לְהֵאָכִילוֹ לְכָלֵב - אִינוּ מִתְטַמָּא טֻמְאָה³²
אֲכָלִים⁷¹. הִיָּה זֶה שֶׁחָשֵׁב עָלָיו לְהֵאָכִילוֹ לְאָדָם חֶרֶשׁ³³
שׁוֹטֵט וְקָטָן - הָרִי זֶה טָהוֹר⁷². הֵעֵלָהּ פְּדִי³⁴
לְהֵאָכִילוֹ לְאָדָם - הָרִי זֶה טָמֵא; שֵׁשׁ לֶחֶן מַעֲשֶׂה⁷³,³⁵
וְאִין לֶחֶן מִחֲשֶׁבָה.³⁶

(66) עוף קטן. (67) טהרות פ"ח מ"ו. (68) בעיר

הַכֶּשֶׁר. שָׁחַט בָּהּ אֶחָד אוֹ נִתְּרָה - אֵינָה מִטְמָאָה¹
טֻמְאָה אֲכָלִין, וְהָרִי הִיא כְּשֶׁאֵר הַנְּבִלּוֹת.²

(39) חולין קיז, ב (40) שני הסימנים: וושט וקנה.
(41) מפני שישראל שחטה שחיטה המתירה בהמה טהורה
באכילה, הרי היא כאוכל אף-על-פי שעודנה מפרכסת,
ומטמאה טומאת אוכלין, ולאחר שתמות מטמאה טומאת
נבילות. (42) סימן אחד, וושט או קנה. (43) דקרה.
(44) שחיטה המתירה טהורה מפרכסת באכילה, עושה גם
בהמה טמאה מפרכסת כאוכל, אבל שחיטה או נחירה,
שדוגמתן בטהורה אינה מתירה באכילה - אינה מועילה
בטמאה. (45) שם קא, ב. מפני ששחיטה שכוז על-ידי
ישראל מתירה את המפרכסת באכילה, מועילה שחיטת גוי
להוריד עליה תורת אוכל (רש"י. ראה ראב"ד וכסף-משנה).

ה. הַחוּתֹךְ בֶּשֶׂר מֵאִיכָר מִן הַחַיִּי⁴⁶ שֶׁל בְּהֵמָה וְאַחֵר³
כֶּף חָשֵׁב עָלָיו⁴⁷ - צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר⁴⁸. חָשֵׁב עָלָיו וְאַחֵר⁴
כֶּף חֲתָכוֹ⁴⁹ - אִינוּ צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁמִּטְמָא⁵
טֻמְאָה חֲמוּרָה כְּבִלָּה⁵⁰, וְכָל הַמִּטְמָא טֻמְאָה חֲמוּרָה⁶
אִינוּ צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר.⁷

(46) אבר שלם מן החי מטמא כנבילה, והבשר הפורש ממנו
אינו טמא טומאת עצמו. (47) ונעשה אוכל. (48) ואף-
על-פי שלפני שחתכו היתה עליו טומאה חמורה בתורת
אבר, אין זה מועיל, מפני שהבשר הזה יצא מתורת אבר
ונעשה אוכל, ומשעה שנעשה אוכל לא טמא טומאה
חמורה והוא כפנים חדשות (סברת רש"י בחולין קכת, ב).
(49) וירדה עליו תורת אוכל, בעודו מחובר לאבר.
(50) לפני שחתכו כשהיה כבר אוכל. למדנו מכאן, שלא
דווקא אמרו "סופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך
הכשר" אלא גם אם תחילתו טומאה חמורה - הדין כך.
[בגמרא שם (קכט, א) משמע, שצריך הכשר, אולם רבינו
מעדיף את התוספתא המפורשת (הראב"ד מציין שרבינו
מצא תוספתא כזו) על שקלא-וטרלא שבגמרא. רבינו נמנע
בדרך כלל מלהוציא הלכות מתוך שקלא-וטרלא. ראה
ראב"ד וכסף-משנה].

ו. פחות מפיזות⁵¹ מִנְּבִלָת בְּהֵמָה טֻמְאָה שֶׁחָשֵׁב⁸
עָלָיו, וְהַשְּׁלִים עָלָיו כְּבִיעָה מֵאֲכָלִים אֲחֵרִים - אִין⁹
הַכֹּל צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר⁵²; הוֹאִיל וּפְחוֹת מִפִּזוֹת⁵³ שֶׁכִּבְּלָ¹⁰
הַכֶּשֶׁר, אִם הַשְּׁלִימוֹ לְכִזְיָה, מִטְמָא טֻמְאָה חֲמוּרָה.¹¹
וְכֵן פִּזוֹת⁵⁴ מִנְּבִלָת בְּהֵמָה טֻמְאָה שֶׁחָשֵׁב עָלָיו,¹²
וְהַנִּיחָהּ בְּבָצֵק עַד שֶׁהַשְּׁלִים לְכִבְיָה, הוֹאִיל וְאִינוּ¹³
מִטְמָא בְּמַגֵּעַ מִפְּנֵי הַבָּצֵק⁵⁵ - הָרִי זֶה צָרִיךְ מִחֲשֶׁבָה.¹⁴
וְאִין הַבָּצֵק הַזֶּה צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר, הוֹאִיל וְכָל הַשְּׁעוֹר¹⁵
הַזֶּה מִטְמָא בְּמִשְׁאֵא⁵⁶ מִפְּנֵי פִזוֹת נְבִלָה שֶׁבְּתוֹכוֹ, אָף¹⁶
עַל פִּי שֶׁאִינוּ מִטְמָא בְּמַגֵּעַ, הָרִי סוּפוֹ⁵⁷ לְטֻמְאָה¹⁷
טֻמְאָה חֲמוּרָה, לְפִיכָךְ אִין צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר.¹⁸

(51) כריתות כא, א. (52) אפילו החלק של אוכלין אחרים.
(53) של הנבילה (ראה השלמות לה"ז). [גם נבילת בהמה
טהורה הדין כך, ונקט בהמה טמאה, משום "חישב עליו",
שהרי נבילת בהמה טהורה אינה צריכה מחשבה. רבינו רמז

בפֿשֿור, והגידים, והמקומות הרבים מן הקרנים ומן
הטלפים, והכנפים והנוצה, והמקומות הרבים מן
הצפרנים ומן החרטום המבלעין בפֿשֿור - כל אחד
מאלו מתטמאין ומטמאין, ומצטרפין לכביצה¹⁷ או
לכחצי פרס¹⁸.

9 בחולין קיז, שנינו: העור והרוטב והקופה והאלל
והעצמות והגידין והקרניים והטלפיים מצטרפים לטמא
טומאת אוכלין. ורבינו מביא כאן את הדינים שנאמרו
במשנה כפי שנתבאר בגמרא. 10 עור כשהוא לעצמו
אינו מטמא, מפני שאינו ראוי לאכילה, אבל אם הוא דבוק
בפחות מכביצה בשר הוא משלימו לכביצה ומטמא, מפני
שהוא שומר לבשר וכל השומרים מטמאים (עוקצין פרק א
משנה א). 11 במשנה כתוב: "הרוטב". בגמרא שם (קכ,
א) פירש אביי ציר סמך המתמצה מן הבשר, ורבא פירש
"שומנא" (פירש רש"י השומן שעל המרק) וכנראה "מרק"
הוא אחד משני אלה. 12 פירוש "קיפה" שבמשנה, כרב
פפא שם. 13 חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות
בעור אגב הפשטו. 14 לאכילה. שם קכא, א. 15 חיה
אכלה את הבשר והשאירה את העור ושרידי בשר דבוקים
בו. 16 כשהפשיטו את הבהמה בסכין נפלטו מתחת פי
הסכין. שם נאמרו שני הפירושים הללו היינו: א. מקצתו
חישב ומקצתו לא חישב; ב. מקצתו פלטתו חיה ומקצתו
סכין, וקיבל רבינו את שניהם להלכה. 17 לטמא אוכלין.
18 לפסול את הגוייה. כל הדברים שנימנו בהלכה זו אינם
מקבלים טומאת אוכלין בפני עצמם. אבל משלימים את
השיעור כשיש עמהם אוכל אחר פחות מכשיעור.

ה. כביצה אכלין טמאים שהניחין בחמה ונתמעטו¹⁹
- אינן מטמאים. וכן פזית מן המת או מן הנבלה²⁰
וכעדרשה מן השרץ²⁰ שהניחין בחמה ונתמעטו -
טהורין.³⁰

19 נתייבשו מחמת חום השמש וצמקו ולא נשאר בהם
כביצה. 20 נתבאר בפרק ד מהלכות אבות הטומאות
הלכה ב ששמונה שרצים האמורים בתורה מטמאים
בכעדרשה (ראה שם הלכה י"ג, פנים והערות, פרטי הלכה זו
והלכה ו).

ו. פזית חלב ודם ונותר²¹ ופגול²² שהניחין בחמה
ונתמעטו - אין חיבין עליהן פרת. הניחין בגשמים²³
ונתפחו²⁴ - חזרו לכמות שהיו. בין לטמאה
חמורה²⁵, בין לטמאה קלה²⁶, בין לאסור²⁷.

21 בשר קדשים שנשאר אחר הזמן שקבעה התורה
לאכילתו. 22 אם הכהן המקריב את הקרבן חישב בשעת
עבודתו לאכול את הבשר אחר הזמן שקבעה תורה - הרי
זה פיגול. והאוכל כזית מאחד הדברים שנימנו כאן עונשו
כרת. 23 את אותם הכזיתים שנתמעטו. 24 ויש בהם
כזית. 25 מת ונבילה. 26 טומאת אוכלין.
27 אכילה. ואם הניח בגשמים פחות מכזית מעיקרו ותפח
עד לכזית אסור מדברי סופרים.

ז. עלי בצלים²⁸ ובגני בצלים²⁹ שהן חלולין: אם יש³⁵

שאוכלוסיה מרובים, ואוכלים נבלת עוף טהור. 69 נדה
נ, ב. 70 אף-על-פי שנבלת עוף טהור אינה צריכה
מחשבה בכרכים (ראה למעלה סוף ה"ג). 71 מפני שלא
ייחדו למאכל אדם (ראה למעלה פ"א ה"א).
72 שמחשבתם אינה מועילה. 73 מעשיהם מועילים
כמעשה אדם בריא ומבוגר. כל הדינים שבהלכה זו נשנו
שם.

יום שישי ז' אדר ה'תשפ"א

פרק רביעי

1 יבאר כמה שיעור אוכלין ומשקין לטמא עצמם או
אחרים. ודין אם כל האוכלין והמשקין מצטרפים לשיעור.
דברים שהניחם בחמה ונתמעטו או הניחם בגשמים ונתפחו.
ודין כל ששיעורם וטומאתם שוים או טומאתם ולא שיעורם
או שיעורם ולא טומאתם.

א. פמה² שיעור אכלין לטמאה? לטמאת עצמן - כל
שהן. אפלו שמשום או חרדל מתטמא. שונאמר: כל
האכל אשר יאכל - כל שהוא³. ואין אכל טמא
מטמא אכל אחר או משקין או ידים עד שיהיה בו
כביצה בלא קלפתה⁴. וכן האוכל אכלין טמאים -
אינו נפסל⁵ עד שיאכל כביצה ומחצה⁶. וזהו חצי
פרס.

2 תורת כהנים פרשת שמיי פרק ט הלכה א. 3 דרשו
זאת מהתיבה "כל" המיותרת. 4 הקליפה הקשה. פסק
כחכמים בעירובין פג, א. 5 מלאכול תרומה וקדשים.
בפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה ו נתבאר, שחכמים
גזרו טומאה על האוכל אוכלין טמאים או שותה משקין
טמאים, לתרומה ולקדשים. ובגמרא נקראה טמאה זו
"פסול גוייה". 6 בהלכות אבות הטומאות שם כתב
רבינו "כביצה ומחצה שוחקות" פירוש קימעא יותר.

ב. המשקין מתטמאין כל שהן, ומטמאין בכל
שהן. אפלו טפת משקין טמאים כחרדל שנגעה
באכלין או בכלים או במשקין אחרים - נטמאו. ואף
על פי כן, אין השותה משקין טמאין נפסל עד
שישתה רביעית⁸, כמו שבארנו.

7 אחרים. 8 כביצה וחצי שהן רביעית הלוג.

ג. כל המשקין מצטרפין לפסל את הגוייה לרביעית.
וכל האכלין מצטרפין לכביצה לטמא טמאת
אכלים, ולכחצי פרס לפסל את הגוייה. אפלו חטה
עם קמח עם בצק עם תאנה ובשר וכיוצא באלו -
הכל מצטרף.

ד. העור⁹ המחרב בפשור¹⁰, והמרק¹¹ והתבלין¹²,
והאלל¹³ - אף על פי שמקצתו חשב עליו¹⁴
ומקצתו לא חשב עליו, מקצתו פלטתו חיה¹⁵
ומקצתו פלטתו סכין¹⁶ - והעצמות המחרבות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ז' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 אינו מטמא⁴⁶ אלא כביצה, וטמאתם שוה⁴⁷, שכל
19 אכל טמא אינו מטמא אלא במגע ואינו מטמא לא
20 אדם ולא בלים, לפיכך מצטרפין לטמא פקל
21 שבשניהן. ביצה? פחצי ביצה אכל ראשון⁴⁸ וכחצי
22 ביצה אכל שני שכללן זה בזה - הרי זה שני, ואם
23 נגע בתרומה - פסלה⁴⁹. פחצי ביצה אכל שני וכחצי
24 ביצה אכל שלישי שכללן - הרי זה שלישי⁵⁰. וכן
25 כל פיוצא בזה. אפלו חצי ביצה אכל ראשון וחצי
26 ביצה אכל רביעי של קדש שכללן זה בזה - הרי
27 הפל רביעי⁵¹.

46 אוכלין אחרים. 47 כל האוכלין חומרת טומאתם
שווה ואפילו האחד ראשון לטומאה והשני רביעי אין
לראות בזה הבדל מהותי אלא מקרי, שזה נגע באב וזה נגע
בשלישי. 48 אוכל הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון
ועושה את הנוגע בו שני לטומאה וכן הלאה. 49 היא
עצמה פסולה, אבל אינה פוסלת תרומה אחרת בנגיעתה.
50 ופוסל את הקודש, אבל לא את התרומה, שאין רביעי
לתרומה. 51 ואינו פוסל את הקודש, שאין חמישי בקודש
אלא בפרה אדומה. משמענו, שאין אנו תופסים את
הממוצע לומר הראשון משפיע להעלות במקצת את כוחה
של טומאת הרביעי.

28 יג. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שני שכללן זה
29 בזה - הפל ראשון⁵². חלקן⁵³ - פל אחד מהן שני⁵⁴.
30 נפל זה לעצמו [וזה לעצמו] על פכר של תרומה -
31 פסלוהו⁵⁵. נפלו שניהן כאחד - עשאוהו שני⁵⁶.

52 מפני שיש כאן שיעור שלם של ראשון. 53 (53) לשני
חלקים. 54 שהרי אין בראשון לבדו כשיעור.
55 נעשה שלישי ואינו פוסל אחרים. בכל מקום שאתה
מוצא ההגדרה של פסול, הכוונה שאינו מטמא ואינו פוסל
אחרים. 56 שהרי נגע בבת אחת בשיעור שלם של
ראשון.

32 יד. כביצה אכל שני וכביצה אכל שלישי שכללן
33 זה בזה - הרי הפל שני. חלקן - פל אחד מהן
34 שלישי. נפל זה לעצמו [וזה לעצמו] על פכר של
35 תרומה - לא פסלוהו. נפלו שניהן כאחד - פסלוהו,
36 מפני שעשאוהו שלישי.

37 טו. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שלישי שכללן
38 זה בזה - ראשון⁵⁷. חלקן - זה שני וזה שני,
39 שהשלישי שנגע בראשון נעשה שני.

57 כולו כראשון.

40 טז. פשתי ביצים אכל ראשון וכשתי ביצים אכל
41 שני שכללן - הפל ראשון. חלקן לשנים - פל אחד
42 מהן ראשון. חלקן לשלשה חלקים או לארבעה -
43 פל אחד מהן שני. וכן פשתי ביצים אכל שני וכשתי
44 ביצים אכל שלישי שכללן - הפל שני. חלקן לשנים

1 בזהם ריר - משתערין כמות שהן³⁰; ואם היו חלולין
2 וריקנים - ממצץ את חללן³¹.

28 עוקצין פרק ב משנה ח. עלים אלה דומים לקנים
חלולים ובתוכם ריר סמך. 29 העלים היוצאים מבצלים
שאינם מחוברים לקרקע. 30 מפני שגם הריר נאכל ולכן
מצטרף לשיעור כביצה. 31 ואם אין כשיעור אחר
שמיעכו אינו מטמא.

3 ח. פת ספגנין³² - משתערת כמות שהיא³³. ואם יש
4 בה חלל³⁴ - ממצץ את חללה.

32 נקבובי כספוג. 33 עם הנקבים הקטנים. 34 מקום
ריק גדול.

5 ט. פשר העגל שנתפח³⁵ ובשר זקנה שנתמעטה³⁶ -
6 משתערין כמות שהן³⁷.

35 בבישול. בשר עגל רך גדל כשמבשלים אותו הרבה
(רבינו שם). 36 בשר כזה מצטמק ומתמעט בבישול.
37 כפי כמותם בשעת הנגיעה. כגירסת רב ורבי חייא ורבי
יוחנן במנחות נד, א.

7 י. האגוז והתמרים והשקד המתקרקשים³⁸ -
8 משתערין כמות שהן.

38 המתקשקשים. כשהם לחים אינם מקשקשים וכשהם
מתייבשים ומצטמקים כן מקשקשים.

9 יא. פל שטמאתו³⁹ ושעורו שוין - מצטרפין זה עם
10 זה. היו טמאתן שוין אבל לא שעורן, שעורן אבל
11 לא טמאתן - אין מצטרפין ואפלו לטמא פקל
12 שבשניהן⁴⁰. ביצה טמאתו ולא שעורו? כגון בשר
13 המת⁴¹ ורקב של⁴². שעורו ולא טמאתו? כגון בשר
14 המת ובשר הנבלה⁴³. ואין צריך לומר, שאם לא היו
15 שוים לא בשעור ולא בטמאה, כגון בשר נבלה⁴⁴
16 ובשר השרץ⁴⁵ - שאין מצטרפין.

39 חומרת הטומאה. 40 ואין אנו אומרים הרי הטומאה
החמורה כוללת גם טומאה קלה וראוי לה לחמורה להצטרף
עם הקלה לכשיעור, וכן לעניין הבדל בשיעורים יצטרף
הדבר בשיעורו קטן עם זה בשיעורו יותר גדול, כשיש
בשניהם יחד כדי השיעור הגדול. ולמה אין מצטרפים? מפני
שהם שני מיני טומאה. 41 שטמא בכזית. 42 בשר
המת שהרקיב, ששיעורו במלוא חפניו (הלכות טומאת מת
פרק ב הלכה י"א). ובכן שיעורם אינו שווה, אבל טומאתן
שווה, שניהם מטמאים טומאה חמורה במשא ובאוהל. [ואף
על פי שמת מטמא במגע ורקב לא, אין בכך שינוי בעצם
חומרת הטומאה, אלא מפני שאי אפשר לו ליגע בכזית שלם
או במלוא חפניו, שהרי הבשר התפורר לפירורים זעירים].

43 שניהם מטמאים בכזית, אבל מת מטמא טומאת שבעה
ומטמא באוהל מה שאין כן נבילה. 44 מטמא במשא בלי
נגיעה ושיעורו בכזית. 45 שיעורו כעדשה ואינו מטמא
במשא.

17 יב. אכלין טמאים - שעורם שוה, שכל אכל טמא

טומאה כל זמן שלא הורטב באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה (פ"א ה"ב). (15) כר' יוחנן שם. (16) הכוונה לטומאת עצמו, בהתאם לדעת רבינו (למעלה בפ"ד ה"א) שטומאת עצמם בכל שהן (ראה 'תוספות' שם ד"ה אין יד). (17) כר' יוחנן שם. מלשוננו משמע שאין יד לפחות מכפול. פול = מין שעועית, ואין בו כחצי זית (ראה רש"י שם ד"ה ור' יוחנן). (18) שם קיט, ב. (19) מכיוון שכל חלק בפני עצמו אין בו כדי שמירה.

ד. ומצנין²⁰ לשומרי²¹ אכלין שהן מתטמאין עם האכלין כשהן מחברין בהן? שנאמר: על כל זרע זרוע אשר יזרע²² - פדרף שפני אדם מוציאין לזריעה: חטים בשעוריהן²³ ושעורים בקלפיהן ועדשים בקלפיהן. והוא הדין לשאר השומרים.

(20) שם קיז, ב. (21) ע"פ כת"י תימן ודפוס רומי. בדפוסים: לשמורי. (22) ובפסוק שלאחריו כתוב: "ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם". (23) אינני יודע לפרש תיבה זו. בגמרא שם כתוב חיטה בקליפתה, וגם רבינו בפירושו לעוקצין פ"א מ"א גורס כך. נ"ש להניח שהשין מיותרת, ויש לקרוא "בעוריהן" כי אין קליפה לחיטה בדומה לשעורים או עדשים, אלא עור דקיק שאי אפשר להפרידו מגוש הקמח שבחיטה בלי טחינה וניפוי. ומלשוננו של רש"י במנחות ע, ב ד"ה קליפת, משמע שהכוונה לקליפה שהחיטה טמונה בה לפני הדישה ונופלת אגב דישה].

ה. ומצנין לידות²⁴ האכלין שהן מתטמאות ומטמאות כשהן מחברין עם האכלין? שנאמר: טמא הוא לכם - לכל שבצרכיכם²⁵.

(24) חולין קיח, א. (25) כל דבר הנצרך לכם בקשר עם אותו אוכל.

ו. הבוצר²⁶ לגת²⁷ - אין לו ידות, שהרי אין לו צרף ביד, מפני שמוציא את המזקה²⁸.

(26) סוכה יג, ב. (27) הקוטף ענבים כדי לדרוך אותם בגת לעשיית יין. (28) היד סופגת יין, ולפיכך אין האדם רוצה בו.

ז. הקוצר²⁹ לסכופ³⁰ - אין לו ידות³¹, שהרי אינו צריך ליד.

(29) שם. (30) לסכך בו סוכתו. (31) כרב מנשיא שם.

ח. כל ידות³² האכלין שבסכסוך³³ בגרן - טהורין.

(32) עוקצין פ"ג מ"ה. (33) "מכתתן ורצצן, מלשון בוססו מקדשך (ישעיה סג, יח)" (רבינו בפירושו שם). כר' יוחנן בסוכה יד, א.

ט. פסיגה³⁴ של אשכול שרקנה³⁵ - טהורה. ואם נשתרר בה גרגר³⁶ אחד - הרי זו יד לאותו גרגר ומקבלת טמאה. וכן³⁷ שרביט תמרה³⁸ שרקנו - טהור. שריר בו תמרה אחת - טמא. וכן שרביט

1 - כל אחד מהן שני; לשלשה ולארבעה - הרי כל אחד מהן שלישי.

פרק חמישי

(1) יבאר מה הן ידות האוכלין ושומריהם ומה דינם. מי שהוא יד ואינו שומר, שומר ולא יד או לא זה ולא זה אם מתטמא ומטמא ומצטרף. הבוצר לגת אם יש לו ידות או הקוצר לסיכוך, וידות האוכלין שבססם בגורן. ודין שומר ע"ג שומר והקליפות והגרעינים שמתמאין ומצטרפים. ודין המתטמאים ומטמאים ומצטרפין או שאינם מצטרפים או שאין מתטמאים ולא מטמאים ולא מצטרפים.

א. ידות האכלים² - הן העצים הרפין הסמוכין לאכל שהאכל³ נתלה בהן מן האילן, כמו עקצי התאנים והאגסים וקצת האשכול⁴, וכן הגרעינים וכיוצא בהן מדברים שהאכל צריך להן. ושומרי האכלין - הן הקלפה שעל האכל שהיא שומרתו. וכן כל כיוצא בזה⁵.

(2) עוקצין פ"א מ"א. (3) הפרי. (4) יבואר לקמן בהלכה כ. (5) בהלכה זו מבאר רבינו את המונחים, ובהלכות הבאות יבוארו דיניהם.

ב. כל שהוא יד⁶ ואינו שומר - מתטמא ומטמא ולא מצטרף; וכל שהוא שומר, אף על פי שאינו יד - מטמא ומתטמא ומצטרף; וכל שאינו לא שומר ולא יד - אינו מתטמא ולא מטמא, ואין צריך לומר שאינו מצטרף⁸. כיצד מתטמא ומטמא ואינו מצטרף? שאם נגעו טמאה ביד - נטמא האכל התלוי בו⁹; ואם נגעו טמאה באכל - נטמא היד¹⁰; ואין היד מצטרפת עם האכל להשלימו לכביצה¹¹ או לכחצי פרס¹². אבל אם היה שומר - הרי זה מצטרף לכביצה ולכחצי פרס.

(6) שם. (7) יתבאר לקמן בהלכה זו. (8) מכיוון שלמדנו ביד שמיטמא ומטמא, ואף-על-פי-כן אינו מצטרף, יש ללמוד בקל-וחומר שהדבר שאינו מיטמא ומטמא אינו מצטרף. [כותב רבינו לתרץ למה לא נאמר במשנה שאינו מצטרף, ולפיכך הדגיש וכתב: "ואין צריך לומר".] (9) היינו "מטמא". (10) היינו "מתטמא". (11) למדנו בפרק הקודם, שאוכל אינו מטמא אחרים אם אין בו כביצה. ומשמיענו רבינו כאן, שאם אין באוכל עצמו - בלי היד - כזית שלם, אין מצרפים את היד להשלים את השיעור. (12) לפסול את האדם האוכלו מלאכול בתרומה, ראה למעלה פ"ד ה"א. בחולין קיח, א למדו דיני יד ושומר מהמקרא.

ג. כשם¹³ שיד לטמאה, כך יש יד להקשר¹⁴. שאם הקשר היד - הקשר כל האכל התלוי בו¹⁵. ויש יד לפחות מבזית¹⁶. ויש שומר לפחות מכפול¹⁷. ושומר שחלקו¹⁸ - אינו מצטרף עם האכל¹⁹.

(13) חולין קיח, ב. (14) נתבאר כבר, שאוכל אינו מקבל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ז' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 קטניות³⁹ שֶׁרָקְנוּ - טָהוֹר. שֶׁיֵּר בּוֹ גֵרֵר אֶחָד - מְקַבֵּל
2 טִמְאָה.

(34) אשכול ענבים קטן היוצא משידרה האמצעית של האשכול, וענבים תלויים בו. (35) הוריד ממנה את הענבים (משנה שם). (36) ענב. (37) שם. (38) תמרים תלויות בדקל, באופן דומה לאשכולות ענבים, שידרה גדולה מרכזית מחוברת ישר לאלון, וממנה צומחים כעין ענפים קטנים שהתמרים מחוברות בהם ונקראים "שרביטים". (39) שם. המדובר בשרביטים שאינם ראויים לאכילה, אבל שרביטי אפונה וכדומה ראויים לאכילה כל זמן שלא נתייבשו, ומקבלים טומאה בתורת אוכל.

3 י. לַעֲוֹלָם⁴⁰ אֵין שׁוֹמֵר עַל גִּבִּי שׁוֹמֵר⁴¹, אֲלֵא שׁוֹמֵר
4 אֶחָד בְּלִבֵּד הַסְמוּךְ לְאֶכֶל הוּא הַנְּחָשֵׁב עִמּוֹ.

(40) חולין קיט, ב. (41) כגון הקליפה הירוקה שעל גבי קליפת האגוז.

5 יא. שְׁלֹשׁ⁴² קְלִפּוֹת בְּבָצֵל: פְּנִימִית⁴³ - בֵּין שְׁלֵמָה
6 בֵּין קְדוּרָה⁴⁴ מְצֻטְרֶפֶת⁴⁵; אֶמְצָעִית⁴⁶ - שְׁלֵמָה
7 מְצֻטְרֶפֶת⁴⁷, קְדוּרָה אֵינָה מְצֻטְרֶפֶת⁴⁸; הַחִיצוֹנָה - בֵּין
8 כֶּף וּבֵין כֶּף טְהוֹרָה⁴⁹.

(42) עוקצין פ"ב מ"ד. (43) בשר הלבן של הבצל. (44) חתוכה, נקובה. (45) מפני שהיא עצמה אוכל. מובן שהיא מיטמאה מחמת עצמה, ואינה צריכה צירוף. ונקט לשון צירוף, משום הדינים הבאים. (46) קליפה שאינה נאכלת, וקליפה שניה (חיצונית) מקיפה אותה. (47) מדין שומר. (48) קליפה חתוכה אינה שומרת על הבצל, ונקלפת אגב משמוש בידים. (49) א. מפני שאין שומר על גבי שומר; ב. מפני שהיא נוחה ליפול כשנוגעים בה. פסק כר' יהודה, וחזר בו מדברי עצמו בפירושו שמסיים שם: "ואין הלכה כר' יהודה". ולמה פסק כר' יהודה נגד תנא-קמא? מפני שבחולין (קיט, ב) מסתמכת הגמרא על דבריו (כסף-משנה).

9 יב. כָּל הַקְּלִפִּין⁵⁰ מִתְטַמְּאוֹת וּמִטַּמְּאוֹת וּמִצֻּטְרָפוֹת,
10 מִפְּנֵי שֶׁהֵן שׁוֹמְרִי. קְלִפֵּי פּוּלִין⁵¹ וְתוֹרְמוֹסִין⁵²: זֶרֶק -
11 אֵינָן מִתְטַמְּאוֹת, כִּנְסֵן לְאֶכֶלִין - מִתְטַמְּאִין. וְאֵם נִשְׁאָר
12 בֵּהֶן אֶכֶל - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף מִתְטַמְּאִין. קְלִפֵּי מְלֻפְפוֹן⁵³,
13 אֵף עַל פִּי שְׁאִין בֵּהֶן מִתּוֹךְ הַמְּלֻפְפוֹן⁵⁴ - מִתְטַמְּאוֹת
14 טַמְּאָת אֶכֶלִין. הַשְּׁעוּרִים⁵⁵, בְּזִמְן שֶׁהֵן יֹבְשִׁין - קְלִפְתָּן
15 מְצֻטְרֶפֶת⁵⁶ עִמָּהֶן, וּבְזִמְן שֶׁהֵן לְחִין - אֵין מְצֻטְרֶפֶת.
16 אֲבָל הַחֹטָה, בֵּין לֶחֶה בֵּין בִּבְשָׁה - קְלִפְתָּהּ מְצֻטְרֶפֶת.

(50) עוקצין שם. (51) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (52) מין קטנית (ראה פ"א ה"ו). יש בני אדם ששולקים ואוכלים קליפות אלו. (53) שם. (54) שקלף קליפה דקה מאוד, ולא נשאר עליה כלום מבשר המלפפון עצמו. (55) במנחות ע, ב: שעורה שאינה קלופה אינה מצטרפת". והקשו על ברייתא זו מהדרשה של תנא דבי ר' ישמעאל המובאה למעלה בהלכה ד, ותירצו "הא (כאן) בלחות, הא

ביבשות". פירוש, לחות אין מצטרפות, יבשות מצטרפות. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה. ואולי טעמו מפני ששעורה רכה מתקלפת בנקל. [רש"י שם מפרש להיפך: יבשות אינן מצטרפות מפני שאינן ראויות לאכילה, אבל לחות ראויות לאכילה ומצטרפות]. (56) ראה למעלה ה"ד.

17 יג. כָּל הַגֵּרְעִינִין⁵⁷ מִתְטַמְּאוֹת וּמִטַּמְּאוֹת וְלֹא
18 מְצֻטְרָפוֹת⁵⁸, חוּץ מִגֵּרְעִינֵי הָרֹטֵב⁵⁹; אֲבָל שֶׁל
19 תְּמָרָה יֹבֵשָׁה - אֵינָה מְצֻטְרֶפֶת.

(57) עוקצין פ"ב מ"ב. (58) נידונים כיד ולא כשומר (ראה ה"ב). (59) תמרה רטובה, צעירה ולחה. ואם תוציא את גרעינה תתקלקל, ולפיכך דין הגרעין כשומר ומצטרף (רבינו בפירושו למשנה).

20 יד. הַחוֹתֵל⁶⁰ שֶׁעַל הַגֵּרְעִינָה שֶׁל רֹטֵב⁶¹ - אֵין
21 מְצֻטְרָף⁶², וְשֶׁעַל גֵּרְעִינַת הַיֹּבֵשָׁה - מְצֻטְרָף⁶³; מִפְּנֵי
22 שֶׁהוּא דְבוּק בְּאֶכֶל, נִחָשֵׁב כְּאֶכֶל⁶⁴.

(60) קרום דק המבדיל בין בשר התמרה לבין גרעינה. "חותל" משמעותו ליפוף, מלשון המקרא (יחזקאל טז, ד): "והחתל לא חתלת". (61) של תמרה לחה. (62) משום שלא הוא שומר על הפרי אלא הגרעין, כמו שביארנו. (63) אף-על-פי שאינו שומר. (64) משמע, שהוא עצמו אוכל. [בפירושו למשנה כתב: "הוא דבק בעצם התמרים והוא השומר, לא הגרעין"].

23 טו. גֵּרְעִינָה⁶⁵ שֶׁל רֹטֵב שֶׁיֵּצֵאת מִקְצָתָהּ⁶⁶ - כָּל
24 שֶׁנִּגְדָּה הָאֶכֶל מְצֻטְרָף, וְהַיּוֹצֵא אֵינּוּ מְצֻטְרָף. וְכֵן
25 עֲצֵם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו בֶּשָׂר - כָּל שֶׁנִּגְדָּה הַבֶּשָׂר⁶⁷ מְצֻטְרָף.
26 הֵיךְ עָלָיו הַבֶּשָׂר מֵצֵד אֶחָד⁶⁸ - אֵינּוּ מְצֻטְרָף מִמֶּנּוּ
27 אֲלֵא הָעֵצִם שֶׁתַּחַת הַבֶּשָׂר עַד חֲלָל הָעֵצִם⁶⁹. וְאֵם לֹא
28 הֵיךְ לָעֵצִם חֲלָל - רּוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלּוֹ הוּא כְּעֵבִי
29 הָאֶזּוֹב⁷⁰. וְשֶׁאֵר הָעֵצִם אֵין מְצֻטְרָף, שֶׁהֵעֲצָמוֹת⁷¹
30 לְבֶשֶׂר כְּשׁוֹמֵר הֵן חֲשׁוּבִין.

(65) שם. (66) בתוספתא שם ה"א שנינו: "רוטב שנאכל חציו וחציו קיים, כנגד האוכל מצטרף. ושלא כנגד האוכל - אינו מצטרף", וסובר רבינו שהתוספתא מביאה דוגמא, אבל גם אם כל התמרה קיימת ויצא חלק מהגרעין - הדין כך (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (67) כגון, שחלק מהעצם מגולה לגמרי, וחלק מוקף בשר מכל צד. (68) הבשר אינו מקיף את העצם סביב סביב. (69) רוב עצמות חלולות הן (תוספתא שם ה"א). (70) כאילו נחתכה העצם שמתחת לבשר, ונשאר ממנה כעובי איזוב מודבקת לבשר, וחלק דק זה מצטרף והשאר אינו מצטרף. כי עצם דקה מספיקה כדי לשמור על הבשר (ע"פ פירוש רבינו למשנה). (71) נימוק למה העצם מצטרפת.

31 טז. קוֹלִית⁷² שֶׁהִי עָלֶיהָ בֶּשָׂר אֲפֵלוּ כְּפֹל - גּוֹרֵר
32 אֶת כָּלָה לְטַמְּאָה⁷³.

(72) עצם הירך (חולין קיט, א). (73) כחכמים שם, לפי גירסת הגר"א. ראה למעלה ה"ג.

- 1 יז. גרעיני זיתים⁷⁴ ותמרה, אף על פי ששלקן
2 לאכלין - אין מתטמאין⁷⁵.
- 3 יח. גרעיני חרובין⁷⁶, אף על פי שפנסן לאכלין -
4 אין מתטמאין; שלקן לאכלין - מתטמאין⁷⁷.
- 5 יט. ואלו⁷⁸ מתטמאין ומטמאין ומצטרפין: שרשי
6 השום והבצלים והקפלוטות⁷⁹ בזמן שהן לחין,
7 והפטמה⁸⁰ שלהן בין לחה בין יבשה, והעמוד⁸¹
8 שהוא מכון כנגד האכל. ושרשי החזרין⁸² והנפוס⁸³.
9 ושרש צנון גדול - מצטרף, והסיב שלו⁸⁴ - אינו
10 מצטרף. ושרשי המנתא⁸⁵ והפיגם⁸⁶. ושרשי ירקות
11 שדה⁸⁷ וירקות גנה⁸⁸ שעקרן⁸⁹ לשתלים⁹⁰. והשורה⁹¹
12 של שפלת והלבוש שלה⁹². ועקצי תאנים וגרוגרות
13 והפלסים⁹³ והחרובין⁹⁴.
- 14 כ. ואלו⁹⁵ מתטמאים ומטמאין ולא מצטרפין⁹⁶:
15 שרשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהן
16 יבשים, והעמוד שאינו מכון כנגד האכל⁹⁷. ומלעין
17 של שבלים. והן השערות השחורות שבראש
18 השבלת שדומין כמו מסר⁹⁸. ועקצי האגסים
19 והקרוסטמלין⁹⁹ והפרישין¹⁰⁰ והעזרדין¹⁰¹. ועקץ
20 דלעת - טפח הסמוך לאכל. ועקץ קונדס¹⁰² - טפח.
21 וכן יד הפופיל - טפח מפאן וטפח מפאן. והפופיל
22 הוא השריג¹⁰³ שהאשכולות תלויין בו. ויד
23 האשכול¹⁰⁴ - כל שהוא. וזנב האשכול¹⁰⁵ שרקנו¹⁰⁶
- 1 ויד המכבד של תמרה - ארפעה טפחים. והמכבד
2 הוא העץ האדם שהשרביטין תלויין בו, והתמרין
3 דבוקות בשרביטין. וקנה השבלת¹⁰⁷ - שלשה
4 טפחים. ויד כל הנקצרין - שלשה טפחים; ושאין
5 דרכן להקצור¹⁰⁸ - ידיהם ושרשיהן כל שהן¹⁰⁹. כל
6 אלו מתטמאין ומטמאין ולא מצטרפין, מפני שהן
7 ידות אכלין.
- 8 (95 שם מ"ג. 96 דינם כיד, ולא כשומר. 97 רבינו
9 מגדיר במונח "אוכל" רק את הגוש הפנימי שבמרכז הבצל
10 בלבד, להוציא את כל חלקי הבצל הסובבים את הגוש
11 הפנימי, ואף-על-פי שגם הם נאכלים. 98 משור.
12 99 מין תפוחים זעירים (שם מ"ו). 100 חבושים.
13 101 "זערורים" בשפה המדוברת בישראל. 102 מין ירק
14 מר כשהוא חי, ומיריותו מתנדפת על-ידי שרייה במים
15 חמים (ערוך). 103 ענפי הגפן הדקים נקראים שריגים,
16 ומפני שכמה אשכולות תלויים בכל שריג צריך הוא ליד
17 באורך טפח מכאן וטפח מכאן. 104 העוקץ המחובר
18 לשריג. 105 סוף האשכול. 106 הוריד ממנו את
19 הענבים, ונשארו הענבים שבאשכול בקצהו שהיה מחובר
20 לשריג, מפני שעץ הזנב הוא דק, והענבים שבחלק הנשאר
21 מרובים וגדולים - צריך שיעור גדול כדי להחזיק את
22 האשכול. 107 שיכולת הוא החלק העליון של התבואה,
23 שבו טמונים הגרירים. וכל שלמטה מהשיכולת - נקרא
24 קנה. 108 אלא עוקרים אותו. 109 בין גדול ובין קטן.
- 25 כא. ואלו¹¹⁰ לא מתטמאין ולא מטמאין ולא
26 מצטרפין: שאר כל העקצים. ושרשי קלחי הפרוב.
27 וחלפי תרדים¹¹¹ וחלפי הלפת. והן העקרין שנשארו
28 בקרקע כשלקטו הפרוב והלפת וחזרו והחליפו¹¹².
29 וכל השרשין שדרכן להגזו שענקו עם האכל¹¹³.
30 הפטמה¹¹⁴ של רמון - מצטרפת, והנץ¹¹⁵ שלו - אינו
31 מצטרף.
- 32 (110 שם מ"ד. 111 בערבית "סלק" (רבינו בפירושו
33 למשנה). 112 הצמיחו שנית תרד ולפת. 113 ואין
34 האוכל צריך להם כלל. 114 בראש הרימון נמצא כעין
35 כפתור, ואם יינטל ייגרם נזק לפרי, ולפיכך דינו כשומר.
36 115 השערות הגדולות סביב הפיטמא.
- 37 כב. הרמון¹¹⁶ והאבטיח שנמוק¹¹⁷ מקצתו - אין
38 הנשאר חבור לאותו שנמוק¹¹⁸. ואין הנשאר מן
39 הקלפה¹¹⁹ מצטרף, שהרי אין שמירתו מועלת
40 כלום¹²⁰. וכן אם היה שלם מפאן ומפאן ונמוק
41 באמצע¹²¹ - אין הצדדין חבור זה לזה, ואין קלפתו
42 מצטרפת. עלי ירקות: ירקין¹²² - מצטרפין,
43 ולבנים¹²³ - אינם מצטרפין, שהרי אין כלום.
44 (116 שם פ"ב מ"א. 117 נמוס, הרקיב. 118 ואין
45 הנימוק יד ולא שומר. 119 שלא נרקבה. 120 שהרי
46 הרקיב אותו חלק הפרי שהיא שמרה עליו. 121 פירוש,
47 נימוק חלק מבשר הרימון באופן שחלק הרימון שלא נימוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ז' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- נחלק לשני חלקים, והרקב מפריד ביניהם. (122) ראויים לאכילה או שומרים על הירק. (123) נכמשו.

פרק עשוי

- 1 יבאר הדבר שהוא חיבור לאוכל ואם חיבור אדם חיבור. אוכל פירות שהוא מכונס ודבק זה בזה אם מצטרף לכביצה לטמא אוכלין אחרים. היו גושים הרבה זה בצד זה ונגע אב הטומאה באחד מהם וכו'.
- 1 א. הַאֲגוּזִין² וְהַשְּׂקָדִים שֶׁנִּסְדָּקָה קְלִפָּתָן - עֲדִין הוּא חֲבֹר לְאֶכֶל³ עַד שְׂרִיצִין⁴ אֶת הַקְּלִפָּה.
- 2 (2) עוקצין פ"ב, מ"ה. (3) הקליפה היא כמחבורת לאוכל, ויש עליה תורת שומר. (4) ישבר.
- 3 ב. בִּיצָה⁵ מְגֻלְגֶּלֶת⁶ - מְשִׁיקָב⁷ בָּהּ מְקוֹם לְגִמְעָה מִמֶּנּוּ אֵין שְׂאֵר קְלִפָּתָהּ חֲבֹר⁸. וְשְׁלוּקָה⁹ - קְלִפָּתָהּ חֲבֹר עַד שְׂרִיצִין אֶת הַקְּלִפָּה¹⁰. וְאִם נִתְבָּלָה¹¹ בְּקְלִפָּתָהּ¹², אָף עַל פִּי שְׂרִיצָהּ כְּלָה - חֲבֹר¹³.
- 4 (5) שם מ"ו. (6) צלויה קצת ולא נקרשה עדיין (ראה משנה, שבת לב, ב). (7) בעוקצין שם: "עד שיגוס", ומפרש רבינו עד שיעשה נקב. (8) משום שאינה שומרת על האוכל שבביצה, שהרי יצא דרך הנקב. (9) נתבשלה ונקרשה קצת, ואי אפשר לגומעה ע"י נקב קטן. (10) כי הקליפה השלימה שומרת על הביצה. (11) נתן בה תבלין. (12) הדביק את התבלין על קליפה, והם נספגים לתוך הביצה דרך הקליפה. (13) מפני שהאדם רוצה להחזיקה בתוך שברי הקליפה המתובלת כדי שתספוג את התבלין (ע"פ 'כסף משנה').
- 7 ג. עֲצֵם¹⁴ שֵׁשׁ בּוֹ מֵח - חֲבֹר עַד שְׂרִיצִין¹⁵. צִמְרֵן¹⁶ שְׂבֵרָאשִׁי הַכְּבָשִׁים וְשֶׁעַר שְׂבֻזָּן הַתֵּיּשִׁים, אָף עַל פִּי שְׂחִרְכָן בְּאֹר - הֲרִי הֵן חֲבֹר עַד שְׂיִתְחִיל לְתֵּלֵשׁ.
- 8 (14) משנה, שם. (15) את העצם. (16) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ו.
- 10 ד. פְּנֵפִי חֲגָבִים¹⁷ וְקִשְׁקִשֵׁי דָגִים, אָף עַל פִּי שְׂהַעֲבִיר סִפִּין עֲלֵיהֶן¹⁸ - חֲבֹר עַד שְׂיִתְחִיל לְקַלֵּף. הֲרִמּוֹן שְׂפָרְדִּין¹⁹ - חֲבֹר עַד שְׂיִקִּישׁ עֲלָיו בְּקִנְהָה²⁰.
- 11 (17) תוספתא, שם. [ה'כסף משנה' מציין: תוספתא טבול-יום פ"ד. בספרים שלפנינו, אין במס' טבול-יום יותר משני פרקים, וה'כסף משנה' הוסיף עליהם את שני הפרקים הראשונים מעוקצין, ויצא לו שפ"ב מעוקצין הוא פ"ד ממס' טבול-יום. יש להעיר, שתוכן שני הפרקים הללו מוכיח שמקומם הנכון הוא במסכת עוקצין]. (18) והפרידן קצת מן הבשר. (19) משנה, שם פ"ב מ"ו. תוכו של רימון עשוי חדרים חדרים והגרגירים הנאכלים דבוקים בקליפותיהם, וכשמייבשים את הרימון ומנענעים אותו נפרדים הגרעינים מן הקליפה (רבינו בפירושו). (20) הגרעינים אינם נפרדים לגמרי מן הקליפה היבשה, אלא אם מכים עליה במקל. ולפיכך דין הקליפה כשומר כל זמן שלא הקיש בקנה.
- 13 ה. הַשְּׂרִבִּיטִים²¹ שֶׁל תְּמָרִים - אֵינָן חֲבֹר זֶה לָזֶה²². (21) תוספתא, שם פ"א ה"ד. במכבד היוצא מגזע הדקל צומחים כמה שרביטים (שבטים דקים) שהתמרים תלויות בהם (ראה למעלה פ"ה ה"כ). (22) ואם נגעה טומאה באחד מהם לא נטמאו האחרים, ואף-על-פי שכולן יוצאות מאותו המכבד.
- 14 ו. מְלַפְפוֹן²³ שְׂחִתְכוֹ²⁴ וְנִתְּנוּ עַל הַשְּׁלֶחָן - חֲבֹר²⁵ עַד שְׂיִתְחִיל לְפָרֵק²⁶. הַתְּחִיל לְפָרֵק - חֲתִיכָה וְכָל הַעוֹלָה עִמָּהּ²⁷ חֲבֹר, וְהַשְּׂאֵר אֵינוֹ חֲבֹר²⁸. פָּקָה הַתְּחִתּוֹנָה²⁹ - חֲבֹר לְעֲצָמָה, וְאֵינָה חֲבֹר לְחִתְכוֹת. הָיוּ שְׂנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה מְלַפְפוֹנוֹת, וְחִתְּךָ כָּל אֶחָד מֵהֶן וְהִנִּיחֵן עַל הַשְּׁלֶחָן, וְהַתְּחִיל בְּאֶחָד מֵהֶן - זֶה שֶׁהַתְּחִיל בּוֹ חֲבֹר, וְהַשְּׂאֵר אֵינוֹ חֲבֹר³⁰. אֶפְלוֹ אָמַר: חֲצִיו אֵנִי אוֹכֵל שְׂחִיתִי³¹ וְחֲצִיו עֲרִבִית - זֶה הַחֲצִי שֶׁהַתְּחִיל בּוֹ חֲבֹר, וְהַשְּׂאֵר אֵינוֹ חֲבֹר³².
- 15 (23) שם פ"ב ה"ה. (24) ולא הפריד את החתיכות אלא נשארו מחבורות קצת למטה. (25) אם נגעה טומאה בחתיכה אחת נטמאו כולן. (26) להפריד את הפרוסות זו מזו. (27) כשמגביהים פרוסה אחת, עולות עמה עוד שתיים או שלוש פרוסות, מפני שהן דבוקות זו לזו. (28) לחלק שעלה, אבל הפרוסות שנשארו חיבור זו לזו. (29) במקום הצומח מן הקנה. (30) כל הפרוסות שבו, דינן כאילו הן מחוברות. (31) פירוש, החצי מכל מלפפון ומלפפון. (32) אפילו חציו השני מהמלפפון שבדעתו לאכלו עכשיו. ואין אנו אומרים שמכיוון שבדעתו לאכול כל החצאים והתחיל לאכול - דינם כחתיכה אחת. [דברי התוספתא לפי גירסת רבינו, הם סתומים וקשה מאוד להבינם ולהסבירם, וכל הפירושים שנאמרו בהם הם דחוקים מאוד. ולהגיר"א גירסא אחרת בתוספתא זו. ראה 'תוספתא ראשונים' לר"ש ליברמן].
- 23 ז. הַמְּחִתְךָ יִרְקוֹת³³ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן לְבִשָּׁל, אָף עַל פִּי שֶׁלֹא מִרְק³⁴ וְהִבְדִּיל³⁵ - אֵינוֹ חֲבֹר³⁶; אֲלֹא אִם נִטְמָא זֶה - לֹא נִטְמָא זֶה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְעֵרָה³⁷ בּוֹ. חִתְךָ לְכַבֵּשׁ אוֹ לְשֹׁלֵק³⁸ אוֹ לְהִנִּיחַ עַל הַשְּׁלֶחָן - הֲרִי זֶה חֲבֹר³⁹, וְאֶפְלוֹ הַתְּחִיל לְפָרֵק מֶה שְׂחִתְךָ⁴⁰.
- 24 (33) משנה, שם פ"ב, ה. (34) לא גמר את החיתוך, והחתיכות מחוברות במשהו. (35) פירוש - ולא הבדיל. התיבה "שלא" נמשכת גם ל"והבדיל". (36) יודע הוא שהחתיכות תתפרקנה בבישול, ולכן אינו מעוניין כלל בחיבורן ולפיכך אינו חיבור לטומאה. [נתבאר כמה פעמים, שלענין טומאה וטהרה, המחשבה היא אחד הגורמים המכריעים]. (37) מחובר קצת. (38) לבישול קל. רבינו מפרש בכל מקום, ששליקה פחותה מבישול. והר"ש כאן וגם רש"י בכמה מקומות פירשו, ששלוך משמעותו מבושל הרבה. ראה למעלה ה"ב. (39) מפני שהוא מעוניין בכך שיינטלו בבת אחת. (40) אף-על-פי-כן החתיכות שלא פירק הן חיבור, ואין אנו אומרים הרי גילה דעתו שרוצה לפרק את הכול (על פי פירוש רבינו למשנה, שם).

- 1 ח. פל אכלי⁴¹ שעדין לא פרקו - חבור, ואם נטמא
2 מקצתו - נטמא כלו.
3
4
5
6
7

(41) האמור בהלכה זו הוא סיום ההלכה הקודמת.

- 25 אדם חבור⁶³ לכל דבר. וכן אתרוג שגפרש⁶⁴ ותחבו
26 בכוש⁶⁵ או בקיסם - אינו חבור.
27
28
29
30
31
32
33
34

(58) תוספתא, שם פ"א ה"ד. (59) מגדלי שום רגילים לחבר את עלי השומים המיובשים כעין קליעת שער. (60) על שום אחד. (61) הוכשר לקבל טומאה. (62) השומים המחוברים אליו באותה קליעה. (63) כשלא נתחברו לקיום זמן רב, וקליעת שום חיבור עראי הוא ('חזון נחום'). (64) נתחלק, נחתך. (65) הברזל שבראש הפלך.

- יג. עסה⁶⁶ שלשה במי פרות⁶⁷ - אינו חבור; שאין
לך דבר שמחבר את האכלין אלא שבעה משקין
בלבד.
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45

(66) עסה. (67) מיצי פירות שלא נמנו למעלה בפ"א ה"ב בין שבעת המשקין המכשירים את האוכלין לקבל טומאה.

- יד. הממעה⁶⁸ אכלין זה בזה וקפצן, כגון הדבילה⁶⁹
והתמרים והצמזמין שקפצן ועשאן גוף אחד⁷⁰ -
אין חבור. לפיכך, עגול של דבילה⁷¹ שגפלו משקין
טמאין על מקצתו - הרי זה נוטל ממנו מקום
המשקין בלבד, והשאיר טהור⁷².
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

(68) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (69) תאינה יבישה ('ערוך'). (70) על-ידי לחץ חזק. (71) דרכם לקבץ את התאנים ולחברן, על-ידי לחץ, לגושים עגולים - ונקראים "עגולי דבילה". (72) תוספתא, טבול-יום פ"ב ה"ו.

- טו. התמרים⁷³ והגורגרות⁷⁴ ששללן ונעשו אום⁷⁵ -
הרי זה חבור⁷⁶.
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

(73) תוספתא, עוקצין פ"ב ה"ב. (74) תאנה יבישה נפרדת. (75) גוש גדול אחד. (76) מכיוון שזה חיבור של קבע.

- טז. הזיתים⁷⁷ שעטנן⁷⁸ ונעשו גוש אחד - הרי זה
חבור, מפני שמתחלה לא נתנו למעטן אלא על מנת
שיתקו זה מזה⁷⁹. לפיכך, שרין⁸⁰ שגפצא על אום
של זיתים, והן הזיתים שנעשו כלן גוף אחד, אפלו
נגע בקשעורה - הכל טמא, שהכל גוף אחד. היתה
לז⁸¹ אום של זיתים ועתיד להפכה⁸² - כיון שתקע
בה את היתד⁸³, אף על פי שיש בה גושים הרבה⁸⁴,
אין חבור⁸⁵. ואם משתפכה נעשו אום⁸⁶ - אין
חבור⁸⁷.
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

(77) תוספתא, טהרות פ"א ה"ב. (78) תאנה יבישה נפרדת. (79) גוש גדול אחד. (80) מכיוון שזה חיבור של קבע. (81) זיתים נפרדים אינם מוציאים כל השמן האצור בהם, אבל כשהם נעשים כגוש אחד עוברות טיפות השמן מזית לחבירו ומתקבצות לכמות ניכרת המתמצית מן הגוש בלחץ הקורה והאבנים. (82) משנה, טהרות פ"ט ח. (83) תוספתא, שם פ"י ה"ו. (84) וכשיהפוך אותה תתפרק. (85) יתד מיוחדת להפיכת גושי זיתים. (86) שטרם נתפרקו.

- ט. אכלי⁴² שגפרש⁴³ ומערה במקצת, ונגע טמא
באחד מהן: אם אחזו בזה שנגע בו והשני עולה
עמו - הרי זה חבור⁴⁴; ואם כשאחזו בזה הטמא
ומגביהו ישמט האחר ויפל - אינו חבור⁴⁵, אלא הרי
זה האחר פנוגע בראשון שנטמא.
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

(42) טבול-יום פ"ג מ"א. (43) נחלק. (44) כחכמים, שם. (45) ואף-על-פי שהטמא עולה עם זה שלא נגע בטומאה. ולפי זה, עלינו לפרש את דין המחלת ירקות שבה"ז כשהטהור עולה עם הטמא.

- י. כל האכלין⁴⁶ שהיו עלין⁴⁷ או קלחין מחברין בהן:
את שדרפן להאחזו בעלה - אוחזין אותו בעלה,
בקלח - אוחזין אותו בקלח; אם נתלה עמו - הרי
זה חבור בטבול יום⁴⁸, ואין צריך לומר בשאר
הטמאות. וכן אם הנה לו יד - אוחזין אותו ביד
שלו⁴⁹. היתה לו יד ועלה - אוחזין אותו באי זה מהן
שירצה⁵⁰. לא היתה לו יד ולא עלה - בזה אמרו: אם
אוחזו בטמא והשני עולה עמו - חבור, ואם לאו -
אינו חבור.
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

(46) שם. (47) עלים שלו. (48) טמא שטבל נקרא 'טבול יום', ונשארה עליו טומאה קלה עד הלילה. (49) ואם האוכל עולה כשמגביהים את היד, הרי זה חיבור. (50) פירוש, אם יאחזו באחד מהם - ביד או בעלה - ויעלה הכול עמו, הרי זה חיבור (תוספתא שם פ"ב ה"ג).

- יא. האגוזין⁵¹ שקפצן בעקציהן⁵² כשהן רפין
ואמנן⁵³ כלן כמו חבל⁵⁴, וכן הפצלים שהפך בדרך
הזאת - הרי אלו חבור⁵⁵. התחיל לפרק באגוזים
ולפקל⁵⁶ בפצלים - אין השאר חבור⁵⁷. אפלו היו
לפניו מאה כור - אין כלן חבור, שהרי הוכיח
שדעתו לפרק הכל.
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

(51) עוקצין פ"ב מ"ה. (52) עם העוקצים. (53) חרום וחבירם למחרות. [רבינו בפירושו למשנה כותב, מלשון "ויהי אומן את הדסה" (מגילת אסתר ב) ומשמעותה מאסף ומקבץ]. (54) קשר אותם בעוקציהם בחוט זה על יד זה, ויצא חבל ארוך מלא אגוזים. (55) מפני שנתחברו על-מנת לקיימם יחד זמן רב. (56) "להכרית עלין שלו ולהסיר את הנתלה בו" (רבינו בפירושו למשנה, מעשרות פ"א, מ"ו). (57) אף-על-פי שהם עדיין מחוברים כמקודם, דינם כאילו נפרדו זה מזה (והנפרדים כל-שכן שאינם חיבור). והטעם, מפני שחיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור (ראה הי"ב) אלא-אם-כן נתחברו לקיום של קבע ('חזון נחום' במשנה).

- יב. קליעה⁵⁸ של שום⁵⁹ שגפלו משקין על אחד
מהן⁶⁰ - הוא טמא⁶¹ וחבור⁶² טהור; שאין חבורי
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מה- שאין-כן בראשון ושני שנשארה בהן טומאה גם אחר שפירשו.

17 יט. כפרות¹⁰⁶ של תרומה נושכות זו בזו¹⁰⁷, נטמאת
18 אחת מהן בשרץ - כלן ראשון, ואף על פי שפרשו
19 אחר מן האחר¹⁰⁸. [נטמאת אחת במשקין טמאין - כלן
20 שניות¹⁰⁹, אף על פי שפרשו אחר מן האחר¹¹⁰]. נטמאת
21 אחת מהן בידים - כלן שלישות¹¹⁰, ואף על פי
22 שפרשו. מפני שהיו¹¹¹ גוף אחד בשעת טמאתן.

(106) שם מ"ז. רבינו שינה מהסדר שבמשנה, והקדים את המאוחר, ולא נתבאר לנו נימוקו. (107) רבינו שם מפרש, שהיו עושים עוגות גדולות דומות ללוחות גדולים, וחותרים אותם לכמה חתיכות מבלי להפרידן לגמרי, ונשאר חיבור קל בין החתיכות, ואחר האפייה הן נפרקות על ידי תנועה קלה. וזה נקרא "נושכות". (108) אין זה דומה לדין השיך שבהלכה הקודמת, מפני שכאן היו כל החתיכות מחוברות חיבור מלא, לא בטל כוח החיבור, כל זמן שנשארה נשיכה, ולכן דינן כאילו נגע בהן השרץ, אבל בהשיך מדובר כשלא היו מעולם מחוברות ממש, ואין הנשיכה עושה חיבור מלא. [יש עוד הבדל בין ה"ח והי"ט, בה"ח מדובר כשהטומאה נגעה לפני שהשיך, ובה"ט נגעה הטומאה כשהיכירות היו מחוברות]. (109) מפני שמשקין הם תמיד ראשון לטומאה (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ה). (110) חכמים גזרו טומאה על סתם ידים (שם פ"ח ה"ב). (111) נימוק לכל דיני "פירשו" שבהלכה זו.

יום ש"ק ח' אדר ה'תשפ"א

פרק שביעי

(1) יבאר הניצוק אם הוא חיבור לטומאה ולטהרה מחם לצונן או מצונן לחם. ודין דברים שאינם חיבור בטבול יום אף על פי שהם חיבור לשאר דברים. ודין אוכלים שהם מתטמאים בכל הטומאות והם טהורים בטבול יום.

23 א. הנצוק² אינו חבור לא לטמא ולא לטהרה.
24 כיצד? הנה מערה משקין טהורין לתוך פלי טמא,
25 ואפילו על גבי השרץ - הרי העמוד הנצוק טהור,
26 ואם קלט מן המשקין הנגרין מן האויר³ - הרי זה
27 שקלט טהור. ואין צריך לומר, שהמשקין שמערה
28 מהן⁴ טהורין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה".

בהסבר מהות הניצוק מצינו שלושה אופנים: א: נגיעת התחתון בעליון על ידי ההבל (כפירוש רבנו עובדיה מברסנוואר). ב: חיבור התחתון לעליון ע"י ההבל (לשון הרמב"ם בפירוש המשניות). ג: ההבל גורם חיבור הניצוק שבין העליון לתחתון (כפירושו בספר הי"ד). והצד השווה ביניהם ש'תתאה גבר' כשהוא חם, ולכאורה קשה שהרי הכלל הוא ש'הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה'.

(85) ואם נגע בזית אחד לא נטמאו שאר הזיתים שבגוש, מפני שדעתו להפכם ולפרקם. (86) נתחברו שנית מאליהם. (87) אחר הוצאת שמנם, אין האדם מעוניין בחיבורם, ועוד: מפני שנתחברו מאליהם בלי פעולה מיוחדת של האדם (הגר"א בפירושו לתוספתא).

1 יז. אכל⁸⁸ פרוד⁸⁹ שהוא כלו מכנס ודבק זה בזה,
2 אף על פי שאינו חבור להתטמא⁹⁰ ואינו פגוף
3 אחד כמו שבארנו⁹¹ - הרי הוא מצטרף לכביצה
4 לטמא טמאת אכלים אחרים⁹². ואם לא פנסו⁹³
5 אלא הרי הוא מפרד, כמעשה קדרה⁹⁴ והקטנית -
6 אינו מצטרף⁹⁵ עד שיקפצם ויעשם גוש אחד⁹⁶.
7 הרי גושים הרבה זה בצד זה, ונגע אב הטמא
8 באחד מהן - הרי הוא ראשון, והגוש שבצדו שני,
9 ושבצד השני שלישי, ושבצד השלישי רביעי⁹⁷.

(88) משנה, עדיות פ"ג מ"ב. (89) גוש ובו כמה תאנים או תמרים וכדומה דבוקים יחד. (90) אם נגע בפרי אחד שבגוש, לא נטמאו האחרים. (91) למעלה בהלכה יד. (92) נתבאר למעלה (פ"ד ה"א) שאוכל פחות מכביצה מתטמא, אבל אינו מטמא אחרים. פסק כחכמים, שם. (93) טבול-יום פ"ב מ"ה. (94) גרעיני תבואה וגרגירים קטנים אחרים שמבשלים אותם בקדיה (רבינו בפירושו למשנה). (95) לטמא אחרים, אפילו אם כולם טמאים. (96) רבינו מפרש מה שאמרו במשנה "אינו חיבור" הכוונה לטמא אחרים. (97) במשנתנו: "הרי אלו יימנו". ופירש רבינו: מונים בהם ראשון ושני, וכן הלאה.

10 יח. כפר⁹⁸ של תרומה שהיתה ראשון לטמא
11 והשרץ⁹⁹ לה אחרות - כלם ראשון¹⁰⁰; פירשה -
12 היא ראשון וכלן¹⁰¹ שניות¹⁰². היתה שניה והשרץ
13 לה אחרות - כלן שניות¹⁰³; פירשה - היא שניה וכלן
14 שלישות¹⁰³. היתה שלישית והשרץ לה אחרות -
15 היא שלישית וכלן טהורות¹⁰⁴, בין שפרשו בין
16 שלא פרשו¹⁰⁵.

(98) טהרות, פ"א מ"ח. (99) קירב והדביק. מדובר בבצק, ונקט לשון נשיכה, מפני שאחת נושכת מחברתה בשעה שמפרידים אותן, בין לפני אפיה ובין לאחר מכאן (הרא"ש מ"ז). (100) אם נגע בה אוכל נעשה שני, כאילו נגע בראשונה, אע"פ שלא נעשו גוש אחד ממש. והטעם, מפני שהנשיכה עושה חיבור. (101) כל האחרות. (102) הנשיכה אינה חיבור מלא כמו גוש אחד שנשאר בטומאתו אפילו אחר שנחלק, והיא (הנשיכה) מועילה רק לענין שהנוגע בהן כל זמן שלא נפרדו, יהיה דינו כנוגע בכיכר הראשונה. (103) מדובר בתרומה, אבל בחולין - אין שלישי לטומאה. (104) שאין רביעי בתרומה. (105) מפני שטומאת הראשונה היא קלה, שאינה פוסלת אחרים, אין כוחה יפה לעשות נשיכה כחיבור. [והר"ש מפרש, מכיוון שאם יפרשו לא תישאר בהן כל טומאה שהיא, לפיכך אין חיבור קל זה מועיל אפילו לפני שפירשו,

וְנִטְמָא הַפְּלִי שְׁמַעְרָה מִמֶּנּוּ מִחֲמַת הַמִּשְׁקִין שְׁבִתוֹכוֹ, 5
שְׁהָרִי נִטְמָאוּ. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: הַמַּעֲרָה מִשְׁקִין צוֹנֵן 6
לְחִמִּין - חֲבוּר? מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂן הַחִמִּין⁵ עוֹלָה כְּתִימְרוֹת 7
עָשָׂן⁶ וּמִתְעָרֵב בַּנֶּצֶק וּבְמִים שֶׁבַּפְּלִי הָעֲלִיז וּמִטְמָא 8
הַפְּלִי, שֶׁהָעָשָׂן הָעוֹלָה מִן הַחִמִּין מִשְׁקִין הוּא חָשׁוּב. 9

(5) הקיטור העולה מהמים החמים, שהוא אד המים המתנדפים. (6) כעמוד עשן. (7) וכל מה שבתוכו ואת הניצוק, אבל בחם לתוך חם אין הניצוק סופג את אדי התחתון מפני שהוא עצמו מוציא אדים.

ג. לְפִיכָף, הָאִשָּׁה שֶׁהָיָה יָדֶיהָ טְהוֹרוֹת וְהַגִּיסָה⁸ 10
בְּקִדְרָה⁹ טְמֵאָה וְהִזְיַעוּ יָדֶיהָ מִהֶבֶל הַקִּדְרָה - נִטְמָאוּ 11
יָדֶיהָ כָּאֵלֹו נִגְעָה בַּמִּשְׁקָה שֶׁבְּקִדְרָה¹⁰. וְכֵן אִם הָיָה 12
יָדֶיהָ טְמֵאוֹת וְהַגִּיסָה בְּקִדְרָה וְהִזְיַעוּ יָדֶיהָ - נִטְמָא 13
כָּל מָה שֶׁבְּקִדְרָה כָּאֵלֹו נִגְעָה בַּמִּשְׁקִין שֶׁבְּקִדְרָה. 14

(8) בוחשת בכף. (9) בתבשיל חם שבקדירה ואינה נוגעת בו ביד. (10) חכמים גזרו טומאה על ידיים שנגעו במשקין טמאים.

ד. נְחִילִי¹¹ דְּבִשׁ¹² הַזִּיפִים וּדְבִשׁ הַצִּפְחָת¹³ - הַנֶּצֶק 15
שֶׁלֶּהֶן חֲבוּר, וְאֶפְלֹו הָיָה מַעֲרָה מִצוֹנֵן לְצוֹנֵן, מִפְּנֵי 16
שֵׁשׁ לֶהֶן רִיר וְהָרִי הֵן נִמְשְׁכִין¹⁴ כְּדָבֶק. לְפִיכָף¹⁵, 17
כָּל הָאֶבְלִין - אֵין הַנֶּצֶק שֶׁלֶּהֶן חֲבוּר וְאֶפְלֹו הָיָה 18
עֲבִים תְּרִפָּה, כְּגוֹן הַגִּרְסִין וְהַחֲלָב הַמִּתְּרֵף וְכִיּוֹצָא 19
בָּהֶן, לְפִי שֶׁאֵין לֶהֶן רִיר. וְכֵן שָׁאֵר כָּל הַמִּשְׁקִין - 20
אֵין הַנֶּצֶק שֶׁלֶּהֶן חֲבוּר, אֲלָא אִם בֵּן עֶרָה מִצוֹנֵן 21
לְחֵם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. 22

(11) בכל מקום שנזכרה בתלמוד התיבה "נחיל" משמעותה קבוצת דבורים הנמצאת בכוורת אחת. במשנה כתוב סתם: "דבש הזיפים" ורבינו כאן הוסיף "נחיל". (12) שם משנה ט. (13) רבינו בפירושו למשנה אומר ש"זיפים וצפחת" שמות מקומות בארץ ישראל הם, והדבש הבא מהם היה סמך מאד. [בסוטה מח, ב מפרש כן ריש לקיש, ורבי יוחנן מפרש זיפים מלשון זיוף, מפני שהדבש סמך אפשר היה לזייפו ולהוסיף מים. אף על פי שבכל מקום הלכה כרבי יוחנן נגד ריש לקיש, קיבל רבינו כאן פירושו של ריש לקיש, שנתקבל יותר על דעתו, מפני שאין בזה הבדל להלכה, שהרי דרגת סמיכות הדבש קובעת]. (14) כשאדם נוגע בכל משקה שהוא, ניתק הקשר שבינו ובין המשקה ברגע שהוא מסלק את ידו, אבל כשנוגע בדבש סמך ומסלק את ידו נמשך עמוד דק של ריר המחבר את ידו לדבש, ולפיכך נידון עמוד הניצוק כגוש אחד, ולא כשאר משקין שכל טיפה היא גוש בפני עצמו. (15) מפני שחיבור ניצוק של דבש מנומק ברירים ולא בסמיכות שלו. [בנזיר שם שאלו אם יש ניצוק לאוכלין עבים (סמיכים) כדבש או אין להם ניצוק ואין לדמותם לדבש שיש לו רירים, ומשמע שם שרירים קובעים ולא סמיכות. ומכאן ה"לפיכך" בדברי רבינו כאן].

ה. הַנֶּצֶק אֵינוֹ חֲבוּר לְטִהָרָה¹⁶. פִּיצֵד? שָׁאֵם עֶרָה 23
מִים טְמֵאִים מִפְּלִי אֶבְרָן¹⁷ וְכִיּוֹצָא בָּהֶן¹⁸ לְתוֹף 24

והביאור הוא על פי פנימיות העניינים: "עליון" רומז על הקב"ה שאין עליו למעלה ממנו, ו"תחתון" רומז על הנבראים והעולם הזה הגשמי. ניצוק בין העליון לתחתון רומז על החיבור התמידי של הקב"ה עם העולם, ומלמדנו דין התורה ש"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה" היינו שהחיבור הוא רק לעניין התהוות העולם בכל רגע, אבל לא בנוגע לטומאתו וטהרתו של האדם כי זה תלוי רק בבחירתו "ובחרת בחיים" ואף שהתחתון מחובר עם העליון יכול להיות אצלו מצב של "טומאה" וכן לאידיך יכול להיות אצלו מצב של טהרה אבל זו אינה נובעת מחיבורו על ידי "קילוח העליון" אלא ע"י שמתחבר עם העליון בכח עצמו. ו"במה דברים אמורים שעירה מצונן לצונן, אבל המערה משקין צונן לחמין חיבור" כי המים כפי שהם מצד עצמם הם קרים אבל חמימות המים מראה שנעשתה בה פעולה ועבודה על ידי האדם. ושלושת האופנים הנ"ל האמורים בהסבר דין ניצוק, הם שלושה שלבים בעבודת האדם למטה.

דברי רבנו עובדיה מברטנורא שכתב שהתחתון מעלה הבל לעליון הצונן, מתאימים לשלב הראשון בעבודת האדם שכולה מצד בחירה חופשית ובכח עצמו, ואין נראה בזה החיבור לעליון. פירוש הרמב"ם בפירוש המשניות שעליית ההבל החם פועלת החיבור עם העליון (ולא רק נגיעה) מגלה שעבודת התחתון פועלת חיבור עם העזר מלמעלה ובה כבר נרגש שעבודת האדם היא בכח ובעזרת הקב"ה. ודברי הרמב"ם בספר היד החזקה "הרי הניצוק חיבור" מדגישים שעל ידי עבודת התחתון מתגלה שסוף סוף כל זה הוא ענינו של הניצוק גופא כי כל בריאתו והתהוותו על ידי הקב"ה היתה מלכתחילה לכוונה זו, היינו לעבודת האדם "למעשה ידיך תכסוף".

והגם שכל עניין החיבור הנ"ל נאמר לעניין טומאה, הרי הרמז בפרט זה שעיקר עבודת החיבור נעשית על ידי עבודת התשובה שהיא עיקר העבודה בכח עצמו ולא על ידי גילוי אור כעבודת הצדיקים, ועל ידי עבודתם פועלים הבעלייתשובה חיבור עם העליון "בחיילא יתיר" כי דווקא בעבודה זו ישנו עניין החמימות.

(לקו"ש חלק לו עמוד 27)

(2) טהרות פרק ח משנה ט. עמוד הקילוח המחבר את הנוזלים שבכלי שממנו יוצקים עם הנוזלים שבכלי המקבל אותם, נקרא "ניצוק". (3) הכניס כלי באמצע העמוד ונפלו לתוכו מקצת מהמשקין לפני שהגיעו לכלי הטמא. (4) שטרם יצאו מהכלי העליון.

1 ב. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּרִים? בַּשְּׁעָרָה מִצוֹנֵן לְצוֹנֵן או
2 מִחֵם לְחֵם או מִחֵם לְצוֹנֵן; אֶבֶל הַמַּעֲרָה מִשְׁקִין
3 טְהוֹרִין צוֹנֵן לְתוֹף מִשְׁקִין טְמֵאִין חִמִּין - הָרִי הַנֶּצֶק
4 חֲבוּר, וְנִטְמָאוּ הַמִּשְׁקִין הַצוֹנֵן כִּלְכֵּל שֶׁהוּא מַעֲרָה מִחֵן,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפל³⁷ שלישי³⁸, וכן אם נגע באכלי קדש או משקה קדש - פסלן ועשאן רביעי.

36) נתבאר כבר, שדבר שנפסל אינו פוסל אחרים בנגיעתו. 37) אפילו את המשקין. 38) ומה שאמרנו (שם פרק ז הלכה ה) שאפילו שני שנגע במשקין נעשו תחילה (פירוש, כראשון לטומאה) המדובר באוכל שנגע בראשון ונעשה שני, אבל טבול יום אינו מטמא את התרומה ולא את הקודש, אלא פוסל (ראה ביאורנו שם). הלכה זו משמשת הקדמה לבאות אחריה.

ח. יש דברים שאינם חבור בטבול יום ואף על פי שהן חבור בכל הטמאות, אלא אם נגע בהן טבול יום - לא פסל אלא זה שנגע בו, ואילו היה הנוגע במקום טבול יום אדם אחר³⁹ - היה פוסל הפל. אפילו היה הנוגע אדם שאכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין, שהיא טמאה קלה⁴⁰ - הרי זה פסל הפל, שלא פסלו טבול יום. ואין צריך לומר, שאם היה הנוגע אב טמאה או ראשון, שהוא מטמא הפל. ומפני מה הקלו בטבול יום? מפני שצרכו טהרה ואינו מחסר אלא הערב שמש⁴². ועוד הקלו בטבול יום, שיש אכלין שהן מיוחדין לאדם ומתטמאין בכל הטמאות, והן טהורות בטבול יום. ואילו הן: השעורה והפסמת בזמן שאינן קלופין. אבל בזמן שהן קלופין, והטהרה⁴³ אף על פי שאינה קלופה, והקצח⁴⁴ והשמשום - נפסלין בטבול יום, ואין צריך לומר שהן מתטמאין בכל הטמאות.

39) אדם טמא אחר שלא טבל. 40) גזירת חכמים. ראה הלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה י והלכה י"א. 41) על ידי טבילה. 42) שקיעת השמש ויטהר מאליו. 43) שקליפתה דקה וצמודה לגופה. 44) מין כמון שחור.

ט. כל יד האכלין שהן חבור באב הטמאה - הרי הן חבור בטבול יום. וכן כל האכל שגפרס ומערה במקצת⁴⁵, שהוא חבור באב הטמאה - כך הוא חבור בטבול יום. וכל שאינו חבור בטבול יום⁴⁶ - הרי הוא חבור בידיים⁴⁷. וגם זה חומר בטמאת ידים מטבול יום⁴⁸.

45) ראה למעלה פרק ו הלכה ט דין אוכל שנפרס ונגע באב הטומאה. 46) והוא חיבור בשאר טומאות. (ראה לקמן פרק ח הלכה א). 47) אף על פי, שידיים וטבול יום שווים לפסול את התרומה ולא לטמא, אינם שווים לעניין חיבור. 48) בהלכות אבות הטומאות פרק י הלכה ה נתבאר חומר אחר בידיים מטבול יום; טבול יום אינו מטמא משקין של חולין כלל וידיים מטמאים אותם להיות כראשון לטומאה.

פרק שמיני

1) יבאר הדברים שהם חיבור לטבול יום, והדברים שנגע

המקנה - אין אומרים: משהגיע קצת הניצוק למקנה טהרו המים¹⁹, אלא הרי הן בטמאתן עד שישק²⁰ המקנה לכלן מצד אחד²¹, כמו שבארנו²². וכן הקטפרס²³ שיש עליו משקה טופח²⁴ - אינו מחברן לשאר המשקין שבמדרון²⁵ לא לטמאה²⁶ ולא לטהרה²⁷. אבל המשקין שבאשברן²⁸ - פלן חבור לטמאה ולטהרה.

16) בהלכה א אמרנו הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, ובהלכות ב, ג וד נתפרשו דיני ניצוק לטומאה, ומבאר רבינו בהלכה זו לטהרה כיצד. 17) שאינו מקבל טומאה. 18) כלי אדמה וכלי גללי בהמה. 19) מדין השקה (ראה למעלה פרק ב הלכה כא). 20) שיגעו מי המקווה במי המים הטמאים. 21) כגון כל השטח העליון. 22) שם. ולמה נקט כלי אבן? משום שבכלים המקבלים טומאה אין ההשקה מועילה אפילו אם ניצוק חיבור, שהרי המשקין הטמאים טימאו את הכלי, וחוזר הכלי ומטמא את המשקין שטהרו על ידי ניצוק. והשקה בכלים המקבלים טומאה נעשית על ידי הטבלת הכלי במקווה עד שמי המקווה צפים על גבי המים הטמאים ואז נטהר הכלי בטבילה והמים בהשקה. 23) מקום משופע והמים שנשפכו עליו יורדים תיכף למטה ואינם מתעכבים כלל. 24) קצת משקה המרטיב את היד הנוגעת בה. 25) שיש בהם יותר ממשקה טופח. 26) אם נגעה טומאה במשקה טופח לא נטמאו המשקין שבמקום המדרון. 27) אם נגעו במי מקווה לא נטהר המשקה טופח וכן להיפך. 28) בבקע שבאדמה.

ו. ערכה שהיא קטפרס²⁹ ועליה משקה טופח, ושלש חתיכות אכלין טמאים בכביצה³⁰ מנחין עליה זו למטה מזו - אינן מצטרפות³¹; היו שתים - הרי אלו מצטרפות³². ואם היה פתחיהם משקה עומד³³, אפלו פנין החרדל³⁴ - הרי זה מצטרף את פלן³⁵.

29) ששוליה משופעים, או שהיא שעונה על מקום מדרון. 30) שלשתן ביחד יש בהן כביצה, והמדובר כשנוגעות זו בזו ואינן נושכות. 31) לטמא המשקין והם יחזרו ויטמאו את העריבה, כדון כל משקין שטמאים אחרים בכל שהם ואפילו את הכלים. 32) מפני שטיפת המשקין שבין שתי החתיכות אין עליה דין קטפרס והיא נוגעת בכביצה אוכלין טמאים ונטמאה וחוזרת ומטמאה את העריבה, אבל בשלוש חתיכות הטיפה שבין העליונה והאמצעית אינה נוגעת בכביצה וכן הטיפה שבין האמצעית והתחתונה. והטיפות אינן מתחברות, מפני שהן קטפרס. 33) כגון ששולי העריבה הם מקום שטוח ישר, ומתוך כך המשקה עומד תחת כל החתיכות. 34) חתיכות הבצק הן קטנות כחרדל וכולן ביחד הן כביצה. 35) המשקה מצטרף את כל הפירורים לשיעור כביצה ומטמאים את המשקה וזה מטמא את העריבה כמו שנתבאר למעלה.

ז. פבר בארנו, שטבול יום אינו מטמא חלין פלן, אלא פוסל³⁶ אכלי תרומה ומשקה תרומה ועושה

(18) שם מ"ג. (19) מפני החום הרב נסדקה הכיכר, ויצא על פניה קצת בצק. (20) נמשך מצדי הככר קצת בצק, ומתוך דקותו נחרך. (21) טבול-יום. (22) ראה למעלה פ"א ה"ט. (23) כל אלה גופים בפני עצמם הם, ואינם בטלים לגבי הכיכר.

ג. ריקק²⁴ שְׁנַחֲרָי²⁵ חֲצִיָּה וְחֲצִיָּה קִיָּם - הָרִי זֶה אֵינוֹ חֲבוּר²⁶. נִחְרָךְ הָאֲמָצֵעַ²⁷ וְהַצִּדִּין קִיָּמִין - אֵינֶן חֲבוּר זֶה לָזֶה, אֶפְלוּ בָּאֵב הַטְּמָאָה, וְאֵין צָרִיךְ לֹאמַר בְּטָבֹול יוֹם. בִּשְׂרִי קִדְשׁ²⁸ שְׁקָרָם²⁹ עָלָיו הַמָּרָק וְנִגְעַ טָבֹול יוֹם בְּקִיפָה³⁰ - הַחֲתִיכָה מִתְּרוֹת. נִגְעַ בְּחֲתִיכָה - הַחֲתִיכָה וְכָל הָעוֹלִין עִמָּה³¹ חֲבוּר. וְכֵן בְּתַבְשִׁיל קִטְנִיּוֹת שְׁקָרָם עַל גְּבִי פְרוֹסוֹת³². שְׁמֶן³³ שָׂצָף עַל גְּבִי זֵין וְנִגְעַ טָבֹול יוֹם בְּשֶׁמֶן - לֹא פָסֵל אֲלֵא הַשֶּׁמֶן.

(24) עוגה דקה. (25) כך היא גירסת רבינו בתוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, ובסיפא של בבא זו נאמר דין רימון שנימוק (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (26) ואם נגע בחלק שנחרך לא נטמא החלק השני. (27) פירוש, נחרך כעין פס מקצה אחד של הרקיק עד לקצהו השני, ופס זה מפסיק בין שני הצדדים שלא נחרכו (ראה למעלה פ"ה הכ"ב בדין רימון שנימוק). (28) טבול-יום פ"ב מ"ה. (29) נקרש. (30) במרק הקרוש. (31) כל מה שיעלה עם החתיכה כשיגביה אותה. (32) של לחם. (33) שם.

ד. יִרְקָה³⁴ תְּרוּמָה וּבִיזָה טְרוּפָה³⁵ נְתוּנָה עַל גְּבִיּוֹ³⁶, וְנִגְעַ טָבֹול יוֹם בְּבִיזָה - לֹא פָסֵל אֲלֵא קֶלַח שְׁכָנְגִידוֹ³⁷. וְאֵם הֵיתָה כְּמִין פּוֹכֵעַ³⁸ - אֵינוֹ חֲבוּר³⁹.

(34) טבול-יום פ"ג מ"ב. (35) שנתערבו יפה החלבון והחלמון אחר שהוצאו מקליפת הביצה. (36) ומפני שנתערבו החלבון והחלמון אינם נשמטים מהירק. והמדובר כשיש שם כמה קלחים של ירק (37) שכנגד מקום הנגיעה, ואע"פ שביצה היא חולין ואינה נפסלת במגע טבול-יום, אבל הקלחים האחרים לא נטמאו, שביצה אינה מחברת אוכלין לטומאה. ולמה נפסל הקלח שכנגדו? משום שזה כאילו נגע בקלח עצמו. [הרא"ש מפרש שנפסל הקלח שכנגד הביצה, ופירושנו הוא ע"פ הר"ש]. (38) ולא היתה דבוקה לירק במקום הנגיעה. (39) ולא נטמא אפילו הקלח שכנגדו. וגם הביצה עצמה לא נפסלה, מפני שאינה תרומה, ואינה נפסלת במגע טבול-יום. יתר על כן, לדעת רבינו (למעלה פ"א ה"ד), שמי פירות אינם מקבלים טומאה כלל, לא נטמאה הביצה אפילו אם נגע בה טמא ממש, שהרי ביצה דינה כמי פירות.

ה. חוּט⁴⁰ שֶׁל בִּיזָה שְׁקָרָם עַל דְּפִנָּה שֶׁל אֶלְפָס⁴¹ וְנִגְעַ בּוֹ טָבֹול יוֹם: מִן הַשְּׂפָחָה⁴² וּלְפָנִים - חֲבוּר⁴³, מִן הַשְּׂפָחָה וְלַחוּץ - אֵינוֹ חֲבוּר. וְכֵן בְּקִטְנִיּוֹת⁴⁴ שְׁקָרָמוּ עַל שִׁפְתֵי הַקִּדְרָה.

(40) שם מ"ג. (41) מחבת גדולה, ובה תבשיל של תרומה. המדובר כשהחוט מגיע עד התבשיל שבאילפס. (42) של האילפס. (43) אם נגע בחלק החוט הדבוק משפת האילפס

בהם אם פוסלם. ודין טבול יום מטומאת מת ומבעילת נידה אם עושה בטהרות.

א. חֲלוֹת² או כְּפָרִים³ שְׁפָנֶסֶן וְהִיוּ נוֹשְׁכוֹת זו בְּזוֹ וְדַעְתוּ לְהַפְרִישָׁן, או שְׂאֵפָה חֲלָה עַל גְּבִי חֲלָה⁵ בַּתְּנוּר וְעִדִּין לֹא קָרְמוּ פָּנֶיהָ⁶, וְנִגְעַ טָבֹול יוֹם בְּאַחַת מֵהֶן - לֹא פָסֵל אֲלֵא הַחֲלָה שֶׁנִּגְעַ בָּהָּ⁷. וְכֵן הַמִּים שֶׁהִרְתִּיחוּ וְנִעְשׂוּ כְּקֶבֶה⁸, וְהַגְרִיסִין⁹ שֶׁהִרְתִּיחוּ רִתִּיחָה רֵאשׁוֹנָה¹⁰, וְזֵין חֲדָשׁ¹¹ וְאַרְזוֹ¹² שֶׁהִרְתִּיחוּ, וְנִגְעַ טָבֹול יוֹם בְּרִתִּיחָה - אֵינוֹ חֲבוּר, וְלֹא פָסֵל אֲלֵא הַרְתִּיחָה בְּלִבָּד. וּבִשְׂאֵר כָּל הַטְּמָאוֹת, בֵּין קִלּוֹת¹³ בֵּין חֲמוּרוֹת - הַכֹּל חֲבוּר. אֲבָל חֲלוֹת שֶׁהִיוּ נוֹשְׁכוֹת זו בְּזוֹ וְאֵין דַּעְתוּ לְהַפְרִישָׁן, או שְׂאֵפָה חֲלָה עַל גְּבִי חֲלָה וְנִשְׁכּוּ וְקָרְמוּ בַּתְּנוּרָה¹⁴, וְרִתִּיחַת הַמִּים שְׂאִינָה מִחֲלֻחֶלֶת כְּקֶבֶה¹⁵, וְרִתִּיחַת הַגְרִיסִין שְׂנִיָּה¹⁶, וְרִתִּיחַת זֵין יִשָּׁן¹⁷, וְרִתִּיחַת הַשֶּׁמֶן בֵּין יִשָּׁן בֵּין חֲדָשׁ, וְרִתִּיחַת עֲדָשִׁים - הָרִי אֵלוֹ חֲבוּר בְּטָבֹול יוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לֹאמַר בְּכָל הַטְּמָאוֹת.

(2) כתוב בתורה (במדבר טו, כ): "מראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה". חלה זו צריך ליתן לכהן, וקדושה כתרומה. (3) של תרומה. (4) ואם תפרידן, תשאר חתיכה מכל ככר דבוקה בחברתה, כאילו נשכה ממנה. (5) "חלה" משמעותה בצק דק ושטוח. (6) לפני שעלה קרום על החלה התחתונה, הניח עליה חלה שניה. ומובן שברעתו להפרידן, כדי שלא תתקלקל תבנית התחתונה מכובד העליונה (רבינו בפירושו למשנה). (7) כביית-הלל בטבול-יום פ"א מ"א. וזה נאמר בנגיעת טבול-יום, אבל בשאר טומאות, אם נגע באחת נטמאו האחרות. [הר"ש במשנתנו מפרש, שכאן אפילו שאר טומאות אינן מטמאות אלא זו שנגע בה, ודעת רבינו כמו שכתבנו]. (8) העלו אבעבועות גדולות שתוכן ריק, ודומות לאוהל זעיר. (9) פולים כתושים. (10) טרם שהספיקו הגריסים לספוג את המים ולהיעשות מיקפה, ולפיכך הבועות ריקות כבועות מים. (11) שהעלה בועות. (12) כר' יהודה במשנתנו. (13) ואפילו טומאות שגזרו חכמים. (14) והקרום הקשה מגן על החלה התחתונה. (15) שהבועות הן זעירות ואינן חלולות. (16) כשהתבשיל עבה קצת, מעלות הרתיחתו חלקי המיקפה. (17) רתיחת אלה הן סמיכות, ויש בהן ממשות היין.

ב. בְּצֵק¹⁸ שִׁינָא בִשְׁעַת אֶפְיָה¹⁹ וְנִמְצָא בְּאֲמָצֵעַ הַכֶּכֶר כְּמוֹ מִסְמֵר יוֹצֵא, וְכֵן קָצַת הַבֶּצֶק שְׁנִמְשָׁךְ²⁰ וְנִחְרָךְ בַּעַת אֶפְיָה, וְהוּא הַנִּקְרָא תְּרַחוּר, אִם הִיוּ פְּחוּתִים מִבְּאֲצָבֵעַ וְנִגְעַ טָבֹול יוֹם בָּהֶן - פָּסֵל כָּל הַכֶּכֶר. וְכֵן אִם נִגְעַ²¹ בְּגִרְגֵר מִלַּח קִטְן שֶׁבַּכֶּכֶר - נִפְסֵל כָּל הַכֶּכֶר. וְאֵין צָרִיךְ לֹאמַר בְּכָל הַטְּמָאוֹת. אֲבָל צָרִיךְ שֶׁבַּכֶּכֶר או תוֹרְמוֹס²² וְגִרְגֵר מִלַּח גָּדוֹל וְתְּרַחוּר יִתֵּר מִבְּאֲצָבֵעַ שֶׁנִּגְעַ בָּהֶן אֶפְלוּ אֵב הַטְּמָאָה - הַכֶּכֶר טָהוֹר²³, וְאֵין צָרִיךְ לֹאמַר בְּטָבֹול יוֹם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- ולמטה בכיוון לתבשיל - נפסל כל התבשיל. (44) תבשיל של קטניות סמך.
- 1 ו. חֲבִיתָה⁴⁵ שֶׁנִּקְבְּהָ, בֵּין מְשׁוּלִיָּה בֵּין מַצְדִּיָּה, וְסַתֵּם
2 טְבוּל יוֹם הַנֶּקֶב בִּידוֹ - נִפְסְלָה כָּלָהּ⁴⁶.
- 3 ז. הַמַּעֲרָה⁴⁷ מִפְּלִי לְכָלִּי⁴⁸ וְנִגַּע טְבוּל יוֹם בְּקִלּוֹחַ⁴⁹
4 - מְשַׁעְרֵין זֶה שֶׁנִּגַּע בּוֹ בְּאֶחָד וּמֵאָה⁵⁰; שְׁתֵּרוּמָה
5 טְמֵאָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּאֶחָד וּמֵאָה - בְּטִלָּה בְּמַעֲוָטָה,
6 כָּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת⁵¹.
- 7 (47) שם. (48) משקה של תרומה. (49) בעמוד היורד
מכלי לכלי, וזהו "ניצוק" האמור למעלה בפ"ז ה"א.
(50) אם יש בכל המשקה שבכלי התחתון פי מאה ואחד
בכמות המשקה שנגע בה ונפסלה, בטלה אותה הטיפה
והכל טהור. (51) פ"ד ה"ד (ראה השלמות).
- 7 ח. טְבוּל יוֹם⁵² שֶׁהָיָה תוֹרֵם אֶת הַבּוֹר⁵³ וְנִפְסְלָה מִמֶּנּוּ
8 חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה וְשִׁקְעָה בְּבוֹר שֶׁל יֵין⁵⁴ וְנִגַּע בֵּין
9 שֶׁבּוֹר: מִן הַשִּׁפָּה וְלַחוּץ⁵⁵ - אֵינוֹ חָבוּר⁵⁶, מִן
10 הַשִּׁפָּה וְלִפְנִים⁵⁷ - חָבוּר. וְאִם הָיָה הַבּוֹר⁵⁸ פִּיטָס⁵⁹,
11 אֶפְלוּ הָיָה כָּלִי גָדוֹל שֶׁמִּחֲזִיק מֵאָה כֹר - כָּלוּ
12 חָבוּר⁶⁰, וְאִם נִגַּע בְּמִקְצַת הַיֵּין - פָּסֹל הַתְּרוּמָה
13 שֶׁבְּחִבִּית שֶׁבְּקִרְקַע הַכְּלִי.
- 14 (52) שם מ"ו. (53) היה מפריש תרומה מבור של יין, ונוהר
מלנגוע ביין שקרא עליו שם תרומה. (54) חולין.
(55) למעלה משפת החבית או מצידה. (56) אף-על-פי
שיין הבור צף על פני התרומה - לא נפסלה, מפני שהוא
בכלי ואינה חיבור ליין שבבור. ודוקא טבול-יום, שאינו
מטמא חולין כלל (למעלה פ"ז ה"ו), אבל טמא שנגע ביין
שבבור - נעשה היין ראשון מדין גזירת משקין (ראה הלכות
אבות הטומאות פ"ז ה"ה) ומטמא את חבית התרומה.
(57) נגע ביין של חולין הצף על גבי התרומה בתוך החבית,
כגון שהחבית לא היתה מלאה כשנפלה לבור, ונתמלאה
מיין שבבור ונגע ביין שהתווסף - נפסל הכל (ברטנורא).
(58) תוספתא שם פ"ב ה"א. (59) בתוספתא שלפנינו
הגירסא: "ואם היה פיטס". ונראה שגם בדברי רבינו יש
לגרוס כך (ראה כסף-משנה). פירוש, שהחבית לא נפלה
לבור חפור בקרקע אלא לפיטס. פיטס = כלי גדול מאוד.
(60) טעם ההבדל בין בור לפיטס הוא, שחבית ובור סוגים
שונים הם. אבל חבית ופיטס שניהם כלים, ולפיכך
מתחברים (כסף-משנה).
- 14 ט. הַסֵּלֶת⁶¹ שֶׁל מִנְחוֹת וְהַלְבוֹנָה⁶² וְהַקֶּטֶרֶת
15 וְהַגָּחָלִים⁶³ שֶׁנִּגַּע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָן - פָּסֹל אֶת
16 כָּלִי⁶⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּגָחָלִים שְׁחוּתָה
17 בְּמִחְתָּה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁהַמִּחְתָּה שְׁחוּתָה⁶⁵ - בָּהּ
18 נִכְנָס לַהֵיכָל⁶⁶; אֲבָל גָּחָלִים שְׁחוּתָה בְּכָל יוֹם,
- 19 פֶּשֶׁהוּא מַעֲרָה בְּמִחְתָּה שֶׁל פֶּסֶף לְשֵׁל זֶהָ, אִם
20 נִתְפָּרוּ מִן הַגָּחָלִים⁶⁷ - אֵין בָּהֶן קִדְשָׁה⁶⁸, אֲלֹא
21 מִכְבֶּדָן לְאַמָּה⁶⁹.
- (61) עדיות פ"ח מ"א; בבלי חגיגה כג, ב. (62) מין בושם
שמקטירים עם קומצי המנחות, והיא אחד הסמנים
שבקטורת. (63) גחלי אש שנותנים עליהן את הקטורת.
(64) אף-על-פי שכל קורט וקורט הוא גוף בפני עצמו.
חכמים עשו מעלה בקדשים (וכן באפר פרה אדומה) שהכלי
מצרפם להיות כגוף אחד לענין זה, והסמיכו מעלה זו על
הכתוב (במדבר ז, יד): "כף אחת עשרה זזה", עשה הכתוב
כל מה שבכף - אחת (ראה הלכות שאר אבות הטומאות
פ"ב ה"ז). [בפירושו למשנתנו כותב רבינו, שגם כלי שאין
לו תוך מצרף כל מה שעליו, ומקור הדין בחגיגה כד, א
לדעתו של ר' עקיבא. ראה 'תוספות יום טוב' שם].
(65) שגורף את הגחלים. (66) משנה יומא מג: "בכל יום
היה חותה בשל כסף, ומערה בתוך של זהב, והיום (ביום
הכיפורים) חותה בשל זהב ובה היה מכניס", ואותן הגחלים
נתקדשו. (67) שלא הגיעו למחתה של זהב. (68) מכיוון
שלא ישתמשו בהן להקטרה. (69) מרוב שברצפת העזרה.
ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב. כר' בון.
- 22 י. מִקְפָּה⁷⁰ שֶׁל חֲלִין⁷¹ או רִקִּיק⁷² שֶׁל חֲלִין וְשִׁמֶן
23 שֶׁל תְּרוּמָה צָף עַל גְּבִיהֶן, וְנִגַּע טְבוּל יוֹם בְּשִׁמֶן -
24 לֹא פָסֹל אֲלֹא הַשִּׁמֶן בְּלִבְדוֹ⁷³. וְאִם חֲבִין⁷⁴ - כָּל מְקוֹם
25 שֶׁהָלַךְ בּוֹ הַשִּׁמֶן פָּסֹל.
- (70) תבשיל סמך. (71) טבול-יום פ"ב מ"ד. (72) עוגה.
(73) דין זה פשוט, שהרי טבול-יום אינו מטמא חולין, ונכתב
כעין הקדמה לדין שלאחריו. (74) עירבב את השמן
והמקפה, או לש את הרקיק באותו השמן (ראה ר"ש
ומלאכת שלמה במשנתנו).
- 26 יא. רִקִּיק⁷⁵ שֶׁל חֲלִין שֶׁבִּשְׁלוּ בְּשִׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה⁷⁶
27 וְנִגַּע בּוֹ טְבוּל יוֹם - לֹא פָסֹל אֲלֹא מְקוֹם מַגְעוֹ⁷⁷.
- (75) שם פ"ג מ"ה. (76) והיו בתבשיל הרבה קלחי ירק,
ונבלע בהם כל השמן. (77) הקלה שנגע בו בלבד, ואין
השמן מחבר את כל הקלחים להיות דינם כגוש אחד, מפני
שכולו בלוע בירק. אבל אם נשאר קצת שמן עומד, הוא
מצרף את כל הקלחים (ראה למעלה פ"ז ה"ו). וראה
השלמות). פסק כר' עקיבא בשם ר' יהושע.
- 28 יב. הַמִּקְפָּה⁷⁸ שֶׁל תְּרוּמָה וְהַשֶּׁמֶן וְהַשִּׁמֶן שֶׁל חֲלִין
29 שֶׁנִּגַּע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָן - פָּסֹל אֶת כָּלָן⁷⁹.
- (78) שם פ"ב מ"ג. (79) מפני שהמקפה עיקר, והוא מחבר
את הכל לגוש אחד.
- 30 יג. הַמִּקְפָּה שֶׁל חֲלִין⁸⁰ וְהַשִּׁמֶן⁸¹ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּגַּע
31 טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָן - לֹא פָסֹל אֲלֹא מְקוֹם מַגְעוֹ⁸².
32 אִם הָיָה הַשֶּׁמֶן מְרֻבָּה - הוֹלְכִין אַחֵר הַרְבֵּי⁸³.
33 אֵימָתִי⁸⁴? בְּזִמָּן שֶׁהוּא גוֹשׁ בִּקְעָרָה; אֲבָל אִם הָיָה
34 מִפְּזָר בְּמִדּוּכָה⁸⁵ וְנִגַּע בְּמִקְצָתוֹ - לֹא פָסֹל אֲלֹא מְקוֹם

שאינו מזרע אהרן הכהן. (98) ונאסרה לזרים, אפילו אם היה השאור אחד מאלף בעיסה, כמו ששינו בערלה פ"ב מ"ד. והטעם, מפני שפעולת השאור ניכרת. (99) שפעולת השאור כוחה יפה לאיסור, אבל לא לטומאה. (100) במשנה ערלה שם מודים בית-הלל שאם היה שאור כשיעור ביצה מטמא. וכאן לא חילקו. ומשמע שאפילו בכביצה אינו מטמא, ואין בזה כל סתירה, כי שם המדובר בשאור של תרומה טמאה (כך פירש רבינו שם) ואם יש בה כביצה טימאה את כל העיסה, אבל פחות מכביצה אוכלין אינו מטמא, וכאן המדובר בתרומה טהורה.

טז. עֶסֶה¹⁰¹ שֶׁהָשָׂרָה¹⁰² בַּמִּשְׁקִין¹⁰³ וְנִלְוָשָׁה בָּמֵי פְרוֹת¹⁰⁴ וְנִגְעָה בָּהֶן טְבוּל יוֹם - לֹא פָסַל אֶלָּא מְקוֹם¹⁰⁵ מִגְעוֹ בְּלִבְדָּר¹⁰⁶.

(101) שם. (102) לקבל טומאה. (103) החטים נרטבו באחד משבעת המשקין המכשירים (רבינו בפירושו למשנתנו). (104) שאינם משבעת המשקין המכשירים. (105) שמי פירות אינם עושים חיבור. [ראה למעלה הי"א, שאפילו שמן שהוא משבעת המשקין המכשירים, אינו עושה חיבור אם לא נשארה טיפה בעין. ויוצא מזה, שהמדובר כאן כשנשאר משקה טופח בעין, ואעפ"כ אינו חיבור מפני שמי פירות אינם חיבור כשם שאינם מכשירים].

יז. מִעֶשֶׂר¹⁰⁶ רֵאשׁוֹן¹⁰⁷ שֶׁהָכֶשֶׁר וְנִגְעָה בּוֹ טְבוּל יוֹם אוֹ יָדִים מְסֻבּוֹת¹⁰⁸ - מִפְּרִישֵׁין מִמֶּנּוּ תְרוּמַת מִעֶשֶׂר בְּטָהֳרָה¹⁰⁹. מִפְּנֵי שֶׁמִּעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן בְּחֵלְלִין, וְטְבוּל יוֹם וְיָדִים מְסֻבּוֹת אֵינָם פּוֹסְלִין אֶת הַחֵלְלִין; שֶׁהַשְּׁלִישִׁי בְּחֵלְלִין - טָהוֹר¹¹⁰, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנִי¹¹¹. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהִיא טְבוּלַת יוֹם - לִשְׁאֵת אֶת הָעֶסֶה¹¹² וְקוּצָה¹¹³ לָהּ חֵלְלָה¹¹⁴ וּמִפְּרִישָׁתָהּ וּמִנִּיחָתָהּ בְּכֵלִים¹¹⁵, וְנוֹתְנָתָהּ¹¹⁶ עִם שְׁאָר הָעֶסֶה בְּאֶחָת¹¹⁷ וּמִקְפָּתָהּ¹¹⁸ עַל הַפֶּל בְּדִי לְתָרֵם מִן הַמִּקְפָּה¹¹⁹, וְאַחֵר כֶּף קוֹרְאָהּ לָהּ שֵׁם וְאוֹמְרָת: הֲרִי זֹאת חֵלְלָה. וּמִשְׁתַּקְרָא לָהּ שֵׁם לֹא תִגַּע בָּהּ, שֶׁלֹּא תִפְסְלֶנָּה. וְכֶן הִיא עוֹשָׂה אִם לִשְׁאֵת בְּעֶרְכָּה שֶׁהִיא¹²⁰ טְבוּלַת יוֹם.

(106) שם פ"ד מ"ב. (107) וצריך להפריש ממנו אחד מעשרה לתרומת מעשר, שדינה כתרומה גדולה. (108) שלא שמר על טהרתו. וגזרו חכמים עליהן דין שני לטומאה, לפסול תרומה וקודש. (109) ותהיה טהורה. (110) וטבול-יום וידים - עושים שלישי. (111) בפ"א מהלכות אבות הטומאות. (112) עיסת חולין החייבת בחלה. (113) חותכת. (114) חתיכת הבצק שבדעתה לעשותה חלה, אבל אינה קוראת עליה עדיין שם חלה. (115) בכת"י תימן: בכלי. (116) את הכלי הזה. (117) בכלי גדול אחד. (118) ומקרבת. (119) הסמוך, הקרוב (חלה), וכן תרומה צריך להפריש מעיסה או מפירות הסמוכים לאלה שמפרישים עליהם. ראה משנה חלה פ"א, ט. (120) העריבה. ולמה הצריכה לתת החתיכה בכלי מיוחד, כדי שלא תיגע בה אחר קריאת השם "חלה" ותיפסל, אבל כלי אינו ניטמא במגע טבול-יום. [בפירושו

1 מִגְעוֹ⁸⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רוּצָה בְּפִזּוּר⁸⁷. וּשְׁאָר⁸⁸ כָּל הַנִּדּוּכִין שֶׁדִּרְכָן לְדוּכָן בַּמִּשְׁקִין, בְּגוֹן הַשּׁוּם בַּשֶּׁמֶן, אִם דָּכָן שֶׁלֹּא בַּמִּשְׁקִין וְקִבְצוֹן, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן גּוֹשׁ בַּקְעָרָה, וְנִגְעָה בָּהֶן - לֹא פָסַל אֶלָּא מְקוֹם מִגְעוֹ; שֶׁהֲרִי הֵם כְּעֵגוּל שֶׁל דִּבְלָה⁸⁹, שֶׁאִם נִטְמָא מְקַצָּתוֹ - לֹא נִטְמָא כָּלּוּ.

(80) שם. (81) צ"ל והשום והשמן (דפוס רומא ר"מ וכת"י תימן, וכן הגירסא במשנתנו). (82) התבשיל שהוא חולין אינו נפסל במגע טבול-יום, ולפיכך אינו מצרף את כל השום והשמן לגוש אחד להיפסל, ואף-על-פי-כן נפסל מקום מגעו מפני השום והשמן שבו. [והמדובר כשנבלע כל השמן בתבשיל, אבל אם נשארה טיפה בעין - היא מצרפת את כל השום של תרומה ונפסל כולו, כמו שביארנו למעלה בהלכה יא. ראה בבלי פסחים מד, א. ורש"י ותוספות שם]. (83) לשון המשנה, ורבינו מפרש שם: "ואם היה השום יותר מן המקפה, יהיה דין הכל כדין תרומה, וכאשר נגע במקצת פסול הכל". משמע מלשוננו שלחומרא בלבד אמרו שהולכים אחר הרוב, אבל כשהמקפה של תרומה, והשום והשמן של חולין אפילו הם רוב - פסל את כולו, מפני שהמקפה עיקר ('תוספות יום טוב' במשנתנו). (84) פסל את כולו? (85) בשעה שכותשים אותו. (86) החתיכה שנגע בה. במשנה כתוב: "טהור". ומפרש רבינו שהחלק שלא נגע בו טהור, אבל מקום מגעו טמא. (87) רוצה הוא לכותשו לפירושים זעירים, ולפיכך אין רואים את כל חלקי השום כגוש אחד. (88) הגר"א גורס במשנתנו: "וכן שאר כל הנדוכין", ומובן שלדעתו יש לתקן כך גם כאן. [בכסף-משנה מקיים גירסתנו, ומפרש: ושאר כל הדברים שהם נדוכים במשקין כמו שום בשמן, גם כן דינם כך. ולפי פירושו, יש להוסיף וא", ולגרוס: "ואם דכן"]. (89) ראה למעלה פ"ו הי"ד.

7 יד. עֶסֶה⁹⁰ שֶׁקָרָא שֵׁם חֵלְתָהּ⁹¹ בְּצִפּוּנָה אוֹ בְּדִרוּמָה, וְכֵן הַקְשׁוּת⁹² שֶׁקָרָא שֵׁם תְרוּמָה בְּצִפּוּנָה אוֹ בְּדִרוּמָה - הֲרִי זֶה חֲבוּר⁹³, וְאִם נִגְעָה טְבוּל יוֹם בְּמִקְצַת הָעֶסֶה⁹⁴ - נִפְסְלָה הַחֵלָה. נִטְלָה חֵלְתָהּ מִתּוֹכָהּ וְחִזְרָה לְתוֹכָהּ - אֵינִי חֲבוּר⁹⁵.

(90) תוספתא טבול-יום פ"ב הלכה א. (91) קדושת חלה כקדושת תרומה. ואפילו אם לא הפריש עדיין את החלה מן העיסה אלא קבע באמירה את מקומה בעיסה - אמירה זו מקדשת את החלה בקדושת התרומה, וזה נקרא "קרא שם". (92) מין ירק. יש מפרשים מלפפון, ואחרים אומרים "קוסה". (93) אף-על-פי שנגע בחלק שהוא חולין. והטעם, מפני ששני החלקים מחוברים מתחילת ברייתם. (94) בחולין שבה. (95) מכיוון שהופרשה פעם מן העיסה, וגם עכשיו אינו רוצה שתתערב בעיסה (הגר"א שם).

12 טז. עֶסֶה⁹⁶ שֶׁנִּדְמָה⁹⁷ אוֹ שֶׁנִּתְחַמְצָה בְּשָׂאוֹר שֶׁל תְרוּמָה⁹⁸ - אֵינֶה נִפְסְלָתָהּ⁹⁹ בְּטְבוּל יוֹם¹⁰⁰.

(96) משנה שם פ"ג, ד. (97) שנתערבה בה תרומה יותר מחלק אחד ממאה חלקי חולין, ונאסרה לזרים (זר = מי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' אדר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקודש שהיו בהן גומות, ובגומות משקין ונגע שרץ באחד מהן. ודין אבעבוע הנעשה בעובי החבית ונגע אב הטומאה במשקה שבאבעבוע.

א. הַשֶּׁמֶן אוֹ הַדְּבֵשׁ שֶׁנִּטְמָאוּ וְאַחֵר כֶּף קָרְשׁוֹ וְאַחֵר כֶּף נִמְוָחוֹ - הָרִי הֵן רֹאשׁוֹן לְטִמְאָה לְעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִשְׁקִין⁴ וְאֵף עַל פִּי שֶׁקָּפְאוּ אַחֵר שֶׁנִּטְמָאוּ.

(2) בטהרות פ"ג מ"ב שנינו: "רבי מאיר אומר, השמן תחילה לעולם. וחכמים אומרים, אף הדבש". ופירש רבינו שם, שמדובר בשמן ודבש שנטמאו ואחר-כך קרשו. (3) ונעשו ראשון לטומאה כדין משקין. (4) אפילו בזמן שהם קרושים (רבינו בפירושו למשנתנו). ואין בזה סתירה לדבריו פ"א ה"ט ששמן קרוש אינו לא אוכל ולא משקה, מפני שמדובר שם בשמן טהור שקרש ונפסל ע"י למאכל אדם, ולפיכך אינו מקבל טומאה, וכאן מדובר בשמן שנטמא ואחר-כך קרש אין הטומאה יורדת ממנו עד שיפסל מאכילת כלב, כאמור למעלה פ"ב ה"ח. ומה שאמר: "ואחר-כך נימוחו" בא להשמיענו, שאפילו נימוחו וקפאו אלף פעמים - דינם כמשקה (ראה כסף-משנה כאן).

ב. הַרְטָב⁵ וְהַגְרִיסִין וְהַחֲלָב שֶׁקָּרְשׁוּ - הָרִי הֵן כְּאֶכְלִין⁶, וְצָרִיכִין מִחֻשְׁבָּה⁷. וְאִם נָגַע בָּהֶן אֶכָּל רֹאשׁוֹן אוֹ מִשְׁקָה - נֶעֱשֶׂי שְׁנִיִּים. הִיא בָּהֶן מִשְׁקָה טוֹפֵחַ⁸ - הָרִי הֵן כְּמִשְׁקִין וְהֵן תַּחֲלָה לְטִמְאָה. נִטְמָאוּ כִּשְׁהֵן מִשְׁקִין וְקָפְאוּ אַחֵר כֶּן וְקָרְשׁוּ - הָרִי הֵן שְׁנִיִּים⁹, כִּמּוֹ אֶכָּל שֶׁנִּטְמָא מִמִּשְׁקִין טְמֵאִין¹⁰. נִטְמָאוּ כִּשְׁהֵן קְפוּיִים¹¹ וְנִמְוָחוּ וְנֶעֱשֶׂי מִשְׁקִין: אִם הָיָה כְּבִיצָה מְכֻוֶּנֶה¹² - הָרִי הַמִּשְׁקִין טְהוֹרִין¹³; הָיָה יוֹתֵר מִכְּבִיצָה - הַמִּשְׁקִין טְמֵאִין, שֶׁשֶּׁנִּמְוָחוּ טֶפֶה רֹאשׁוֹנָה נִטְמָאת בְּכְבִיצָה¹⁴ אֶכָּל טֶמֶא שֶׁנִּמְוָחוּ מִמֶּנּוּ¹⁵, וְאוֹתָהּ הַטֶּפֶה תִּטְמָא כָּל הַמִּשְׁקִין שֶׁנִּמְוָחוּ אַחֲרֶיהָ. וְכֵן טֶמֶא מֵת שֶׁסָּחַט זֵיתִים וְעֻנְבִּים שֶׁהִכְשִׁרוּ: אִם הָיָה כְּבִיצָה¹⁶ - הָרִי הַמִּשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִהֶן טְהוֹרִין, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִגַּע בְּמָקוֹם הַמִּשְׁקָה¹⁷; שֶׁהַמִּשְׁקָה¹⁸ כְּמִפְקֵד בְּאֶכָּל¹⁹ וְכֹאֵלוּ הוּא גּוֹף אַחֲרֵי²⁰. הָיָה אוֹתָן זֵיתִים וְעֻנְבִּים יוֹתֵר מִכְּבִיצָה - הָרִי הַמִּשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִהֶן טְמֵאִין; שֶׁפִּינוֹן שִׁיצָאת טֶפֶה רֹאשׁוֹנָה נִטְמָאת מִכְּבִיצָה²¹ וְטִמְאָה כָּל הַמִּשְׁקִין. וְאִם הָיָה הַסּוֹחֵט זָב וְזָכָה²² וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן²³, אֶפְלוּ סָחַט גְּרֵגֶר אֶחָד יְחִידִי שֶׁלֹּא הִכְשִׁיר וְלֹא נָגַע בְּמִשְׁקָה - הַמִּשְׁקָה טֶמֶא; שֶׁפִּינוֹן שִׁיצָאת טֶפֶה רֹאשׁוֹנָה נִטְמָאת בְּמִשְׁאֵ הַזָּב, שֶׁהַזָּב שֶׁנִּשְׂאָ אֶכְלִין אוֹ מִשְׁקִין - טְמֵאִין, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁴. וְכֵן זָב שֶׁחָלַב אֶת הָעֵז - הִחֲלָב טְמֵא²⁵; שֶׁפִּינוֹן שִׁיצָאת טֶפֶה הַרֹאשׁוֹנָה נִטְמָאת בְּמִשְׁאֵ הַזָּב²⁶.

(5) שם מ"א. (6) ולא חל עליהם גזירת משקין. (7) שהאדם יחשוב לאוכלם, וכל זמן שלא חישב כך אינם אוכלין ולא משקין ואינם מקבלים טומאה כלל (למעלה פ"א ה"כ, ופ"ד ה"ד). (8) כדי להרטיב את היד הנוגעת

למשנתנו, אומר רבינו שמניחתו בכלי אבן (כלי אבן אינו מקבל טומאה). ונשגב מבינתי נימקין.

יח. לָגִין¹²¹ שֶׁהוּא טְבוּל יוֹם שֶׁמֶלֶאָהּ מִחֲבִית מִעֵשֶׂר שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ¹²² וְאָמַר: הָרִי זֶה תְּרוּמַת מִעֵשֶׂר עַל מָה שֶׁבְּחִבִּית אַחֵר שֶׁתַּחֲשֶׁף¹²³ - הָרִי זֶה תְּרוּמָה טְהוֹרָה; לִפִּי שֶׁאֵינָה נֶעֱשֶׂית תְּרוּמַת מִעֵשֶׂר עַד שֶׁתַּחֲשֶׁף כִּפִּי תִנְאוּ, וְאַחֵר שֶׁתַּחֲשֶׁף יֵצֵרִיב שִׁמְשׁוֹ שֶׁל לָגִין וְיִטְהַר. נִשְׁבְּרָה הַחֲבִית¹²⁴ קִדְּם שֶׁתַּחֲשֶׁף - הַלָּגִין בְּטָבְלוֹ¹²⁵; נִשְׁבֵּר הַלָּגִין - הַחֲבִית בְּטָבְלָהּ¹²⁶.

(121) כד (שם מ"ד). (122) תרומת מעשר. (123) קדושת תרומת מעשר לא יחול עליה לפני שקיעת השמש. (124) ונשפך כל המשקה שבתוכו. (125) מעשר שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר - נקרא טבל. מפני שנאבד המעשר לא נעשה המשקה שבכד תרומה, ומתוך כך נשאר טבל כמו שהיה, וצריך להפריש ממנו תרומת מעשר. (126) מפני שהיין או השמן נשפך לפני שחל עליו שם תרומת מעשר.

יט. טְבוּל יוֹם מִטְמָאת מֵת וּמִבְעִילַת נְדָה - עוֹשֶׂה בְּבִית הַבֵּד¹²⁷. וְכֵן שֶׁאֵר הַטְּמָאִים¹²⁸ שֶׁשִּׁבְּלוּ - עוֹשִׂין בְּטִהְרוֹת¹²⁹. חוּץ מִזָּב וְזָכָה¹³⁰ בְּשִׁבְעֵי שָׁלָהֶן¹³¹, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁשִּׁבְּלוּ - לֹא יַעֲשׂוּ בְּבִית הַבֵּד וְלֹא יִתְעַסְקוּ בְּטִהְרוֹת, שֶׁמָּא יֵרָאוּ¹³² וְנִמְצְאוּ טְמָאִים לְמַפְרַע; שֶׁהָרִי סוֹתְרִין אֶת הַכֶּלֶל¹³³, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹³⁴.

(127) מקום שסוחטין בו זיתים להוציא שמנם. (128) כגון נוגע בנבילה או בשרץ. רבינו מפרט טומאת מת ובעילת נדה, שהם טמאים שבעת ימים, ואחר-כך כלל כל הטמאים האחרים. (129) בבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי השמיענו כבר (בהלכה יז) שאפילו במעשר מותרים לנגוע. וכפל הדברים כאן כעין הקדמה לבבא השניה. [ואפשר שהתכוון להשמיענו שטבול-יום אינו פוסל חולין שנעשו על טהרת תרומה]. (130) שהם מחוייבים לספור שבעה ימים נקיים מראית זוב. (131) ביום השביעי של ספירת נקיים שמותרים לטבול ביום, ודינם ככל טבול-יום, ואעפ"כ לא יגעו בטהרות. (132) זוב לפני שקיעת החמה. (133) אפילו אם ראו אחר הטבילה, סותרים כל ימי הספירה שהיו נקיים מזוב, וחוזרים לטומאתם וצריכים להתחיל ולספור שבעת ימים נקיים אחרים ולטבול. בנדה כט, ב נאמרה חששא זו בשם ר' שמעון, לענין טהרה לבעלה. (134) בהלכות איסורי ביאה פ"ו ה"ה.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר השמן והדבש שנטמאו ואחר כך קרשו ואחר כך נימוחו. הרוטב והגריסים והחלב שקרשו ונגע בהם אוכל ראשון. נטמאו כשהם משקין וקפאו, או כשהם קפואים ונימוחו וכו'. טמא שהיה אוכל ענבים מוכשרים ונפל ממנו גרגיר לגת וכו'. גוש של זיתים טמאים שהיה מקובץ והשליכו לתנור והוסק. עצים שהיו בלועים בהם משקין טמאים והסיקם בתנור. שרץ שנמצא בריחיים של זיתים. הגפת והזגים שנעשו בטהרה והלכו עליהם טמאים. כיכרות

הוא מובדל לגמרי מחלק העלה שבתוך הקדירה, ולפיכך אינו מטמאו בנגיעתו. (32) אחר שנטמא ויש בו כביצה. (33) ונעשו ראשון. נתבאר כבר שאפילו שני בחולין מטמא משקין להיות תחילה. (34) שמשקין טמאים מטמאים כלים (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"א). (35) על העלה היה משקה ולא נגע במשקה. (36) מפני שהמשקה שעל העלה מחובר למשקה שבקדירה. [ביארנו לפי פירוש רבינו למשנתנו. ולא נתבאר למה דילג רבינו על הבבא: "היתה מגע טמא מת". ולהר"ש משאנץ שיטה אחרת לגמרי בפירוש משנה חמורה זו, שרב יהודה אמר עליה (ברכות כ, א): הוויות דרב ושמואל חזינא הכא]. (37) סיפא של המשנה, שם. (38) רבינו כאן מפרש את הסיפא בתרומה, מפני שכתוב בה "היתה טבולת יום" וטבול-יום אינו פוסל את החולין. [בפירושו למשנה, כותב רבינו שגם בסיפא מדובר בחולין, והירק נפסל מפני טומאת הידיים, ומיישב בדוחק גדול את המילים "טבולת יום". ונראה שחזר בו כאן מפירושו במשנה, כנראה מפני ששינוי (טבול יום פ"ב מ"ב) "והידיים ספיקן טהור". וכאן מטמא את העלה מספק. ולא נתבאר לי כיצד יפרש רבינו מה שכתוב במשנתנו "בידיים מסואבות"]. (39) שספק טבול-יום ספיקו פסול (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ה). (40) שמשקין שנטמאו במגע טבול-יום אינם מטמאים כלים (רבינו שם ה"ג).

בו. [הרע"ב מפרש שהכוונה ל"טופח על-מנת להטפוח" פירוש, שהיד שנרטבה תרטיב בנגיעתה, ואפשר שגם רבינו התכוון לכך, אלא שנקט לשון המשנה, כדרכו במקומות רבים]. (9) לא נשאר בטומאתם הראשונה, מפני שהאוכל הוא גוף חדש. (10) שכל טיפה שנקרשה נטמאה במגע במשקין הטמאים, שאוכל מקבל טומאה בכל שהוא, ומשקין מטמאים אחרים בכל שהם, ולפיכך אפילו אם המשקין פחות מכביצה נטמא הקרוש. ומה בין אלה לשמן ודבש שבהלכה הקודמת, שאמרנו שם שאפילו קפאו דינם כמשקין? מפני ששמן ודבש אינם נקפאים כל-כך עד שלא תישאר בהם כל לחלוחית שהיא (רבינו בפירושו). (11) שם. (12) וכל-שכן אם היה פחות מכביצה. (13) רבינו מפרש שהם טהורים ממש, מפני שהמשקין הם גוף חדש שלא נטמא מעולם (ראה למעלה הערה ג, בדין נטמאו כשהן משקין), והנגיעה באוכל הטמא גם כן לא טימאה את המשקין, כי כשינימוח כלשהוא לא נשאר באוכל שיעור כביצה, ופחות מכביצה אוכלין אינו מטמא אחרים (למעלה פ"ד ה"א). (14) בנגיעה בכביצה. (15) שמשקין מתטמאים וגם מטמאים אחרים בכל שהן (שם ה"ב). (16) או פחות ממנה. (17) במקום שנעשה כבר משקה אע"פ שאין בו כביצה. (18) נימוק לדין טהורים. (19) אינו מחובר לזג שהוא אוכל, אלא כאילו הוא נתון בכלי. (20) ואין המשקה מתטמא מהנגיעה בזג הטמא, מפני שאינו נעשה משקה לפני סחיטתו (רבי יוחנן, פסחים לג, ב): לכו סחיט להו ליתיה לשיעוריה. (21) אף-על-פי שהמשקה המופקד בוגים ובזיתים הוא טהור, ובזגים עצמם אין כביצה, מצטרף עמהם המשקה הטהור להשלים את השיעור (רש"י פסחים שם, ד"ה טמא מת). (22) המשך המשנה, שם. (23) נדה ויולדת. (24) פ"ח מהל' משכב ומושב ה"ב. (25) אפילו לא נגע בו. (26) מפני שהזיוז את החלב ממקומו.

ד. טמא⁴¹ שהיה אוכל ענבים מכשירים⁴² ונפל ממנו גרגר יחידי לגת⁴³: אם היה שלם ולא נשטט ממנו עקצו⁴⁴ - הגת טהור⁴⁵; ואם נטל עקצו⁴⁶, והיו ענבים⁴⁷ מוכנים פעמיים⁴⁸ וכיצא בו לדרוך, שהרי רוצה במשקה היוצא מהן⁴⁹ - נטמא הגת בטפת משקה שבראש הגרגר במקום העקץ⁵⁰. נפלו ממנו⁵¹ ענבים⁵² ודרוך במקום מפנה⁵³: אם היו פביצה מכון - הרי המשקין היוצאין מהן טהורין, כמו שפארנו⁵⁴. היו יתר מפביצה - היוצא מהן טמא; שפיון שפיצאת טפה ראשונה נטמאת כפביצה, ומטמאת את כל המשקה היוצא אחריה.

(41) טהרות פ"י מ"ה. (42) לקבל טומאה. (43) ובה ענבים מוכנים לדריכה. (44) הסותם את פי הגרגר, ולא יצאה ממנו טיפת משקה. (45) מפני שאין בגרגר כביצה, ואוכל פחות מכביצה אינו מטמא אחרים (ראה 'תפארת ישראל' שם). (46) ומתוך כך יש מעט משקה בפי הגרגר, ומשקה מטמא בכל שהוא. (47) שמהם לקח את הגרגר. (48) כלי בלתי מנוקב, והמשקה הזב מהענבים אינו הולך לאיבוד. (49) ולפיכך הכשירו את הענבים לקבל טומאה. [במשכירין פ"א מ"א שנינו, שמשקין אינם מכשירים אלא מרצון בעלים]. (50) וטיפת המשקה נטמאה כשנגע בה הטמא. (51) מן הטמא. (52) טמאים. (53) שלא היו שם ענבים אחרים. (54) למעלה ה"ב.

ה. גוש⁵⁵ של זיתים⁵⁶ טמאין שהיה מקבץ ומחבר והשליכו לתוך תנור והסק⁵⁷: אם היה פביצה מכון - התנור טהור, שאין האכלין מטמאין פלים, והמשקה היוצא מהן טהור, כמו שפארנו. היה

ג. קדירה²⁷ שמלאה פכשין²⁸ של חלין ויצאו עליהם²⁹ חוץ לקדירה, ונגע אב הטמאה³⁰ או ראשון בעלה שחוץ לקדירה במקום הנגוב, אף על פי שיש בעלה פביצה - הוא טמא והפל טהור³¹. חזר³² לקדירה - טמא את המשקין שבה³³, ונטמאת הקדירה³⁴ וכל הפכשין. נגע בעלה שחוץ לקדירה והיה בו משקה³⁵, אם יש בעלה פביצה - הפל טמא; שהעלה מטמא משקה שעליו, והמשקה מטמא כל המשקין שבקדירה³⁶, ומטמא את הקדירה. היתה הקדירה³⁷ מלאה פכשים של תרומה³⁸ ונער אותה טבול יום וראה משקין על ידו, ספק מן הקדירה נתזו ספק שהקלח נגע ביזו - הירק פסול³⁹ והקדירה טהורה⁴⁰.

(27) טהרות פ"ב מ"א. (28) ירקות כבושים. ומדובר בחולין (רבינו בפירושו). (29) העלים של הירקות. (30) במשנה כתוב סתם "ונגעה", ורבינו הוסיף את המילים "אב הטומאה". לקמן יתבאר. (31) מכיוון שהעלה הטמא הוא מחוץ לקדירה, אינו חיבור לטומאה לירק שבקדירה, וכאילו

התפורר לכמה גושים קטנים. (79) השרץ נגע בפירור שיש בו כביצה. [עלינו לדחוק ולפרש את לשונו של רבינו במשנתנו "זיתים מפורדים" לפי ביאורנו כאן, שהרי פסק בפ"א מהל' אבות הטומאות הי"ב, ששני חצאי זיתים מן הנבילה אינם מטמאים אפילו אם נגעו בבית אחת, ואפילו נדבקו בידי אדם וכל-שכן שאין הזיתים דבוקים, אבל כשנדבקו ונעשו גוש, נתבאר למעלה שהם חיבור. ראה פ"ו הט"ז טעמו של דבר]. (80) מדובר במשקה מועט שאינו מחבר את כל הפירורים שיהיה דינם כגוש אחד, אבל אם יש תחת כולם שמן בעין נטמא הכול, אפילו כשהשרץ מונח על פירור פחות מכביצה, מפני שהמשקה מצרפם. (81) ואינו נוגע בפירור שנגע בו השרץ. (82) מפני שהפירור הטמא אינו נוגע במשקה.

ח. עם הארץ⁸³ שהושיט ידיו לגת ונגע באשכולות
- אשכול וכל סביבותיו טמאין, והגת⁸⁴ פלה
טהורה, מפני שמפסיקין האשכולות⁸⁵ שסביבות זה
האשכול בינו ובין שאר הגת.

(83) בבלי, עבודה זרה עה, ב. (84) הענבים שבגת שאינם נוגעים באשכול זה. (85) אבל זיתים אין להם אשכולות, ולפיכך אם נגע בגוש אחד - נטמאו כל הנוגעים בו. ונראה שזה אחד מהדברים שהקילו חכמים בטומאת עס-הארץ, אבל אם נגע טמא באשכול - נטמאו כל האשכולות שבגת כשהמשקה מחברם.

ט. הגפת⁸⁶ והזגים⁸⁷ שנעשו בטהרה⁸⁸ והלכו עליהן
טמאין ואחר כך יצאו מהן משקין⁸⁹ - הרי אלו
טהורין, שמתחלה נעשו בטהרה⁹⁰. ואם נעשו
מתחלה בטמאה⁹¹ ויצאו מהן משקין - טמאין⁹².

(86) פסולת של זיתים אחר סחיטת שמנם (כלים פ"ט מ"ו).
(87) פסולת הענבים אחר דריכתם. (88) נסחטו ונדרכו על-ידי טהורים. (89) הגר"א אינו גורס במשנתנו את המלים "ואחר-כך", ומוסיף ואו, וגורס "ויצאו". ומפרש שעל-ידי דריכת הטמאים יצאו המשקין. ויש להניח שגם בדברי רבינו כאן הוא גורס כך. וכך היא הגירסא בתוספתא טהרות פ"ג ה"א. (90) בתוספתא שם מבואר, שהמשקין שבתוך הפסולת יצאו בשעת סחיטה ודריכה, וכאשר סר הלחץ חזרו ונבלעו, וכשהם יוצאים מחמת דריכת הטמאים יוצאים בלי רצון בעלים, ושנינו במכשירין (פ"ו מ"ח) שמשקין שיצאו שלא לרצון בעלים, אינם מקבלים טומאה (ראה פירוש רבינו, שם). ואף-על-פי שמתחילה יצאו לרצון, כיון שנבלעו בתוך הפסולת דינם כפסולת ואינם כמשקין, ולפיכך צריך שיצאו לרצון (הגר"א). (91) תוספתא, שם. (92) מפני שנטמאו בדריכה ראשונה שהיו לרצון, וכשנבלעו בפסולת לא ירדה מהם טומאתם (הגר"א).

י. הבדדין⁹³ שנקנסין⁹⁴ ויוצאין⁹⁵ ומשקין טמאין
בתוך בית הבד⁹⁶, אם יש בין משקין לזיתים⁹⁷ כדי
שינגבו את רגליהן בארץ⁹⁸ - הרי הזיתים טהורין;
שהנגע במשקין טמאים שלא בידיו - טהור⁹⁹
ואפילו לקדש. בפרות¹⁰⁰ הקדש שהיה בהן גמות

1 הגוש יתר מכביצה - נטמא התנור; שפשיצא טפה
2 אחת נטמאת בכביצה, וטמאה את התנור. לפיכך,
3 אם היו הזיתים הטמאין פרוורין⁵⁸ ואינן גוש, אפילו
4 הן מאה - התנור טהור⁵⁹.

(55) שם פ"ג מ"ב. (56) הזיתים נדבקו ונעשו גוש אחד.
(57) והחום הפליט שמן מן הגוש. (58) במשנה, הגירסא "פרורין". ואין הבדל במשמעות, ושתי הגירסאות מתכוונות לזיתים שלא נתחברו לגוש אחד. (59) שהשמן הנפלט לא נגע בשיעור כביצה.

5 ו. עצים⁶⁰ שנבלעו בהם משקין טמאין והסיקן -
6 התנור טהור, שהרי בטלו בעצים. ואפילו הוציא
7 העצים שנפלו⁶¹ עליהן גשמים, ונפלו לרצונו,
8 והסיקן - התנור טהור, ואין הפנים שעליהן
9 מתטמאין מן המשקין הבלועין בהם⁶². ולא יסיקם⁶³
10 אלא בידים טהורות⁶⁴. גזרה שלא יסיקם הטמא⁶⁵,
11 ונמצאו המשקין שעליהם מטמאין את התנור.

(60) מכשירין פ"ד מ"י. (61) צ"ל שיפלו. (62) מפני שהמשקין הטמאים פלים במקומם מחום האש. (63) עצים שנפלו עליהם משקין. (64) שנשמרו בטהרה. ואף-על-פי שמשקין שנטמאו מחמת טומאת ידיים אינם מטמאים כלים. (65) כשעליהם משקה טופח.

12 ז. שרץ⁶⁶ שנמצא ברחים של זיתים⁶⁷ - אין טמא
13 אלא מקום מגעו⁶⁸. אם היה משקה מהלף⁶⁹ - הפל
14 טמא; שפיון שנטמא מקצת המשקה נטמא פלו,
15 והשמן מטמא את כל הזיתים. נמצא על גבי
16 העלין⁷⁰ למעלה מן הזיתים - ישאלו מן הבדדין⁷¹.
17 אם אמרו: לא נגענו⁷² - נאמנין⁷³. נמצא על אום⁷⁴
18 של זיתים - נטמא כל הגוש⁷⁵, כמו שבארנו⁷⁶.
19 נמצא⁷⁷ על גבי זיתים פרוורין⁷⁸ והוא נוגע בכביצה⁷⁹
20 - הפל טמא; שהאכל שהוא כביצה מטמא המשקה
21 המערב בהן⁸⁰, והמשקה מטמא שאר הזיתים. הרי
22 פרוורין על גבי פרוורין והמשקה מלמטה⁸¹, אף על
23 פי שנגע בכביצה - אין טמא אלא מקום מגעו⁸².

(66) טהרות פ"ט מ"ח. (67) לפני שנותנים את הזיתים במקום סחיטתם, טוחנים אותם בריחיים, כדי שיוציאו בבית הבד כל שמנם בלחץ הקורות והאבנים. (68) הזיתים שנגע בהם השרץ, והזיתים הטמאים אינם מטמאים את הטהורים, מפני שאין באחד מהם כביצה. (69) ונוגע בכל הזיתים. (70) שאינם אוכלין, ואינם מקבלים טומאה כלל. (71) פועלי בית הבד. ומדובר בעמי הארץ שטיהרם חבר, ומעסיק אותם בבית הבד. (72) בשרץ. [הגר"א גורס במשנתנו "לא נגע", פירוש: השרץ לא נגע בזיתים]. (73) מה שאמרו עס-הארץ אינו נאמן על הטהרות, היינו בטהרות שלו, אבל על של אחרים נאמן (ראה הל' משכב ומושב פ"ג ה"ג). (74) זיתים שנדבקו לגוש אחד. (75) דנים את כל הזיתים שבאום כגוף אחד. (76) למעלה פ"ו הט"ז. ראה הערות, שם. (77) שם מ"ט. (78) האום

13 הַחֲבִית וְנִקְבַּ נִקְבָּ אַחֵר לַחוּץ זֶה פֶּנֶד זֶה¹¹⁰, או
14 שֶׁהִיָּה הַנִּקְבַּ הַפְּנִימִי מִלְמָטָה וְהַחֲצִיזוֹן מִלְמַעְלָה¹¹¹,
15 וְהִיָּה הָאֲבַעְבוּעַ וְהַחֲבִית מְשָׁקִין, אִם נִגַּע אֵב
16 הַטְּמָאָה בַּמְשָׁקָה שְׂבָאֲבַעְבוּעוֹת¹¹² - נִטְמָאוּ כָּל
17 הַמְשָׁקִין שְׂבָחֲבִית¹¹³. הִיתָה הַחֲבִית מְקַפֶּת צָמִיד
18 פְּתִיל¹¹⁴ וְנִתְּנָה בְּאֶהֱל הַמֵּת¹¹⁵ - נִטְמָאת מִפְּנֵי הַנִּקְבַּ
19 שְׂבָאֲבַעְבוּעַ זֶה, שֶׁהָרִי הוּא מְפָלֵשׁ לְאוֹרֵהָ¹¹⁶. וְכֵן
20 אִם הִיָּה הַנִּקְבַּ שְׂבָאֲבַעְבוּעַ שְׂבָפְנִים מִלְמַעְלָה
21 וְהַחֲצִיזוֹן מִלְמָטָה - הָרִי זֶה אֵינָה נִצְלָת בְּצָמִיד
22 פְּתִיל¹¹⁷; אֲבָל אִם נִגַּע אֵב הַטְּמָאָה בְּאֲבַעְבוּעַ¹¹⁸ -
23 לֹא נִטְמָאוּ מְשָׁקִין שְׂבָחֲבִית, וְהֵנָּה פְּמַבְדִּילִין מִהֶן¹¹⁹.

1 וּבִתּוֹף הַגְּמֻזוֹת הָיוּ מְשָׁקִין שֶׁל קֶדֶשׁ, וְנִגַּע הַשְּׂרָץ
2 בְּאַחַת מֵהֶן, וְנִגַּעַה רְאשׁוֹנָה בְּשֵׁנִיָּה וּשְׁנִיָּה
3 בְּשִׁלִּישִׁית, אֲפִילוּ מֵאָה - בְּלֶן רְאשׁוֹן לְטְמָאָה¹⁰¹,
4 מִפְּנֵי הַמְשָׁקָה שְׂבָגְמֻזוֹת וְחַבַּת הַקֶּדֶשׁ הָרִי הֵן בְּלֶן
5 בְּמְשָׁקִין שְׂאִין מוֹנִין בָּהֶן¹⁰². אֲבָל אִם הָיוּ בְּכֹרוֹת
6 תְּרוּמָה - הָרִי הַכֹּפֶר הַשְּׁלִישִׁית בְּלֶבֶד פְּסוּלָה¹⁰³,
7 וּמְשָׁלִישִׁית וְהִלָּאָה טְהוֹרָה¹⁰⁴. וְאִם הִיָּה מְשָׁקָה טוֹפֵחַ
8 עַל כָּל הַכֹּפְרוֹת - אֵף בְּתֵרוּמָה הַכָּל טְמָאוֹת. וְכֵלָן
9 שְׁנִיּוֹת¹⁰⁵, חוּץ מִן הָרְאשׁוֹנָה שְׁנִגַּע בָּהּ הַשְּׂרָץ שֶׁהִיא
10 רְאשׁוֹן¹⁰⁶.

(93) ראה לעיל ה"ז, הערה 71 (טהרות פ"י מ"ב).
(94) לבית הבר. (95) ורגליהם נוגעות בזיתים שבחוץ.
(96) ונרטבו רגליהם. (97) שבחוץ מקום פנוי. (98) אגב
הילוך. (99) וכשאינן מקום כדי לנגב הרגלים, נטמאו
הזיתים מן המשקין הטמאים שעל רגליהם. ומדובר ברגלים
יחפות, אבל כשעליהן נעליים נטמאו הנעליים, שהרי משקין
מטמאים כלים, והן מטמאות את הזיתים. (100) שם פ"א
מ"ט. (101) כדן משקים, שהם ראשון לטומאה, אפילו אם
נגעו בולד הטומאה. (102) ראשון ושני וכו'. [במשנתנו
כתוב "כולן טמאות", ומפרש שם רבינו, שהמשקין נעשו
ראשון ומטמאים את הכיכרות והן שניות, וכאן חזר בו
ואומר שכולן ראשון. וברוחק אפשר לומר, שהתכוון כאן
לכל המשקין שבגומות]. (103) מובן שהראשונה היא
ראשון, והשנייה היא שני לטומאה, כמו ששינוי שם:
"מטמא שנים ופוסל אחד". (104) כדן אוכל תרומה.
(105) המשקין שעליהם נטמאו ונעשו ראשון, כדן משקים
שנגעו בראשון או בשני, והכיכרות שנגעו בהם נעשו שניות.
(106) מפני שנגעה בשרץ.

11 יֹא. אֲבַעְבוּעַ¹⁰⁷ הַנֶּעֱשֶׂה בְּעִבִּי¹⁰⁸ הַחֲבִית¹⁰⁹ וְהָרִי הוּא
12 כְּמוֹ כָּלִי אַחֵר בְּצִדָּהּ, אִם נִקְבַּ הָאֲבַעְבוּעַ לְאוֹרֵי

(107) טבול-יום פ"ב מ"ח. (108) בדופן. (109) חביות של
חרס נעשות מטיט, ושורפים אותן בכבשן, ולפעמים הן
מעלות כעין אבעבועות חלולים בדפנותיהן.
(110) והמשקין שבחבית נכנסים בנקב הפנימי, ושפכים
לחוץ דרך הנקב החיצון. (111) בשני המקרים הללו,
המשקין הנכנסים לחלול שבאבעבוע עד למקום הנקב
החיצון מתעכבים שם. (112) נגע בנקב החיצון.
(113) מכיון שמשקין שבאבעבוע מחוברים למשקין
שבחבית. ולא דווקא אב הטומאה, אלא אפילו טבול-יום
מטמא. ונקט אב הטומאה משום הבבא האחרונה להשמיענו
שאפילו אב הטומאה אינו מטמא ('תפארת ישראל'. ראה
ראב"ד). (114) כיסוי מהודק ומחובר יפה. (115) כלי
חרס מוקף צמיד פתיל אינו מתטמא באוהל. (116) ואינה
סגורה מכל צד. (117) שהרי היא פתוחה לכניסת אוויר
ומשקין. (118) בנקב החיצון שמלמטה. (119) המשקין
הנכנסים לאבעבוע דרך הנקב שמלמעלה יוצאים תיכף לחוץ
דרך הנקב שלמטה הימנו, והרי זה כניצוק שאמרנו למעלה
(פ"ז ה"א) שאינו חיבור. [הר"ש בפירוש שני מפרש,
שאבעבוע שהמשקין אינם מתעכבים בו אין עליו תורת כלי
כלל, ודינו כגב הדופן, וכלי חרס אינו מטמא מגבו].

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ב' ח' אדר ה'תשפ"א

26 וְהַרְפִּים וְהַעֲנָגִים³, שְׂאִין לָהֶם מְלֹאכָה שְׂמִכְשֵׁלָת
27 כֶּחָן, אֲלֹא אוֹכְלִין וְיוֹשְׁבִין בְּבִתְיָהֶן - עוֹנָתָן
28 בְּכָל לַיְלָה. הַפּוֹעֲלִין, פְּגוֹן הַחֲטִיטִין וְהָאוֹרְגִין
29 וְהַבּוֹנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אִם הִיתָה מְלֹאכְתָּן בְּעִיר -
30 עוֹנָתָן פְּעָמִים בְּשַׁבָּת, וְאִם הִיתָה מְלֹאכְתָּן בְּעִיר
31 אַחֶרֶת - עוֹנָתָן פְּעָם אַחַת בְּשַׁבָּת. הַחֲמָרִים⁴ - פְּעָם
32 אַחַת בְּשַׁבָּת. וְהַגְּמָלִים⁵ - אַחַת לְשָׁלֹשִׁים יוֹם.
33 וְהַמְּלֻחִין⁶ - אַחַת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים. תְּלִמְדֵי חֲכָמִים -
34 עוֹנָתָן פְּעָם אַחַת בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁתִּלְמוּד תּוֹרָה מְתִישׁ
35 כֶּחָן. וְדֶרֶךְ תְּלִמְדֵי חֲכָמִים לְשִׁמּוֹשׁ מִטְּתָן מְלִילִי
36 שַׁבָּת לְלִילִי שַׁבָּת.

יום ראשון ב' אדר ה'תשפ"א

הלכות אישות

פרק ארבעה עשר

(1) כלולים בו דיני עונה, ואם יכולה לעכבו שלא יעזוב ביתו,
דין תלמידים היוצאים ללמוד, אם יכולה האשה לעכב שלא
ישא בעלה אשה אחרת, שלא ישא אדם יותר מארבע נשים,
המדיר אשתו מחיי משפחה, דיני מורדת או מורד, פדיונה
וקבורתה.

24 א. עוֹנָה הָאִמּוּרָה בְּתוֹרָה² - לְכָל אִישׁ וְאִישׁ כְּפִי
25 כְּחוֹ וְכְפִי מְלֹאכְתּוֹ. כִּיצַד? בְּנֵי אָדָם הַבְּרִיאִים

לְאַחֲרֵי דְבָרֵי קָלוּן. וְכֵן אִם הִדִּירָה שֶׁתְּהִיָּה פּוֹעֵלֶת
בַּעַת תְּשֻׁמִּישׁ שְׁלֹא תִתְעַבֵּר, אוֹ שֶׁהִדִּירָה שֶׁתַּעֲשֶׂה
מַעֲשֵׂה שׁוֹטִים וְדֹבְרִים שְׁאִין בָּהֶן מִמֶּשׁ אֲלֵא כְּשֻׁטוֹת
- הִרִי זֶה יוֹצֵא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

ו. הַמְדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִתְשַׁמֵּישׁ הַמָּטָה: שֶׁבַת אַחַת¹⁸
- מִמַּתִּינִין ל¹⁹, יִתֵּר עַל כֵּן - יוֹצֵא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה אוֹ
כִּפֹּר נִדְרוֹ. אֲפִלּוּ הִיָּה מִלֵּחַ, שֶׁעֲנִיתָ לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים;
שֶׁכִּיּוֹן שָׁנָדָר - הִרִי צִעְרָה וְנִתְנָאֶשָׁה. וְכִיצַד מִדִּירָה?
אִם אָמַר לָהּ: תְּשַׁמִּישִׁי אֲסוּר עָלֶיךָ, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא
יִשְׁמַשׁ מִטָּה - לֹא נִדָּר כְּלוּם, וְאִם נִשְׁבַּע - נִשְׁבַּע
לְשׁוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִשְׁעַבֵּד לָהּ²⁰. אָמַר לָהּ: הִנָּאת
תְּשַׁמִּישִׁיךְ אֲסוּרָה עָלַי²¹ - הִרִי זֶה נִדָּר, וְאֲסוּר
לְשִׁמֶשׁ; שְׁאִין מֵאֲכִילִין לְאֹדָם דְּבַר הָאֲסוּר ל²².

(18) שבוע אחד. (19) שְׁמָא יִתִּיר אֶת נִדְרוֹ. (20) מִן הַתּוֹרָה.
וְהַנִּדָּר וְהַשְּׁבוּעָה אֵינֶם יְכוּלִים לְהַפְקִיעַ שְׁעִבּוֹד זֶה. (21) כֵּאֵן
לֹא אִסַּר הֵנָּה תְּשַׁמִּישׁוֹ עֲלֶיהָ אֲלֵא לְהִפְךָ: הֵנָּה תְּשַׁמִּישָׁה
עָלָיו. (22) וְשְׁעִבּוֹדוֹ בְּטֹל מֵאֵלָיו כִּיּוֹן שֶׁאִסַּר הוּא.

ז. אֲסוּר לְאֹדָם לְמַנֵּעַ אִשְׁתּוֹ מִעֲוֹנָתָה. וְאִם עָבַר וּמָנַע
כְּדִי לְצִעְרָה - עָבַר בְּלֹא תַעֲשֶׂה שְׁבִתוֹרָה, שְׁנֹאֲמַר:
שְׁאֲרָה בְּסוּתָהּ וְעֹנֵתָה לֹא יִגְרַע. וְאִם חָלָה אוֹ תִשָּׁשׁ
כַּחוֹ וְאִינוּ יְכוּלִּים לְבַעַל - יִמָּתִין שָׁשָׁה חֳדָשִׁים שְׁמָא
יִבְרִיא, שְׁאִין לָךְ עֹנָה גְדוּלָּה מִזֹּאת²³, וְאַחֲרֵי כֵן אוֹ
יִטֹּל מִמֶּנָּה רִשּׁוֹת אוֹ יוֹצֵא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

(23) זוֹהִי הָעֹנָה הַרְחוקָה בִּיּוֹתֵר הַנוֹהֶגֶת בַּמִּלָּה.

ח. הָאִשָּׁה שֶׁמָּנְעָה בַּעֲלָהּ מִתְשַׁמֵּישׁ הַמָּטָה, הִיא
הַנִּקְרָאת מוֹרְדָּת. וְשׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ מִפְּנֵי מָה מוֹרְדָּה.
אִם אָמְרָה: מֵאֲסִיתִיהוּ וְאִינוּ יְכוּלִּים לְהַפְקֵל לָהּ
מִדַּעֲתִי²⁴ - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְשַׁעֲתוֹ²⁵ לְגִרְשָׁה, לְפִי שְׁאִינָהּ
כְּשִׁבוּיָה שֶׁתִּפְּעַל לְשִׁנּוּאָה לָהּ. וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה
כָּלֶל²⁶. וְתִטֹּל בְּלֹאֲתִיהָ²⁷ הַקִּיּוּמִין - בֵּין מִנְּכָסִים
שֶׁהַכְּנִיסָה לְבַעֲלָהּ וְנִתְחַיֵּב בְּאַחֲרִיּוֹתָהּ²⁸, בֵּין מִנְּכָסֵי
מְלוּג שְׁלֹא נִתְחַיֵּב בְּאַחֲרִיּוֹתָהּ²⁹. וְאִינָהּ נוֹטֶלֶת בְּשָׁל
בַּעַל כְּלוּם. וְאֲפִלּוּ מִנְּעֵל שֶׁבְּרִגְלָהּ וּמִטְּפַחַת
שֶׁבְּרֹאשָׁה שֶׁלֶקְחָן לָהּ, פּוֹשֶׁטֶת וְנֹתֶנֶת לָהּ. וְכֹל מָה
שֶׁנָּתַן לָהּ מִתְּנֵה מִחוּצָה אוֹתוֹ, שְׁלֹא נָתַן לָהּ עַל מְנָת
שֶׁתִּטֹּל וְתֵצֵא.

(24) מִרְצוֹנִי. (25) מִיד, לֵאל כֹּל שֶׁהִיוֹת וְדַחֲיוֹת. (26) כִּי
בְּמִרְדָּה זֶה בִּיטְלָה תְּנֵאִי הָאִשּׁוֹת שֶׁקִּבְּעוּ לָהּ חֲכָמִים.
(27) בְּגִדִים שֶׁבָּלוּ אוֹ נִשְׁחָקוּ מִרֹּב שִׁימוּשׁ. וְהוּא הָרִין לְשֹׂאֵר
נִכְסִים שֶׁנִּפְחָתוּ מִרֹּב שִׁימוּשׁ. (28) וְנִקְרָאִים: "נִכְסֵי צֶאֱן
בְּרוֹל". (29) אֲלֵא הִרִי הֵם בְּרִשּׁוֹת הָאִשָּׁה אִם פָּחַתוּ - פָּחַתוּ
לָהּ, אִם הוֹתִירוּ - הוֹתִירוּ לָהּ. מְלוּג - עַל שֶׁשֶּׁהִבְעֵל אוֹכַל
פִּירוֹת אוֹתָם נִכְסִים וּמוֹלָג אוֹתָם כְּמִלִּיגַת הַתְּרַנְּגוּלִים.

ט. וְאִם מוֹרְדָּה מִתַּחַת בַּעֲלָהּ כְּדִי לְצִעְרוֹ, וְאָמְרָה:

(2) חִיִּי אִישׁוֹת. (3) מִפְּנֻקִּים. (4) מוֹלִיכִים תְּבוּאָה עַל
חֲמוּרִים מִכְּפָרִים לְשׁוּק שְׁבַעִיר. (5) מִבִּיָּאִים סְחוּרוֹת עַל
הַגְּמָלִים מִמָּקוֹם רְחוֹק. (6) פּוֹרְשִׁים לִים הַגְּדוֹל וְלִקְצוּי
אֶרֶץ.

ב. יֵשׁ לָאִשָּׁה לְעַכְבַּ עַל בַּעֲלָהּ שְׁלֹא יֵצֵא לְסִחְוָרָה
אֲלֵא לְמָקוֹם קְרוֹב, שְׁלֹא יִמָּנַע מִעֲוֹנָתָה וְלֹא יֵצֵא
אֲלֵא בְּרִשּׁוֹתָהּ. וְכֵן יֵשׁ לָהּ לְמָנְעוֹ לְצִאָת מִמְּלֶאכָה
שֶׁעֲוֹנָתָה קְרוֹבָה לְמִלֶּאכָה שֶׁעֲוֹנָתָה רְחוֹקָה, כְּגוֹן
חֲמֵר שֶׁבִּקֵּשׁ לְהַעֲשׂוֹת גְּמֹל, אוֹ גְּמֹל לְהַעֲשׂוֹת מִלֵּחַ⁸.
וְתִלְמִידֵי חֲכָמִים יוֹצֵאִין לְתִלְמוּד תּוֹרָה שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת
נְשׁוֹתֵיהֶן שְׁתִּים וְשִׁלֵּשׁ שָׁנִים. וְכֵן רַף וְעָנָג שֶׁנַּעֲשֶׂה
תִּלְמִיד חֲכָם - אֵין אִשְׁתּוֹ יְכוּלָה לְעַכְבַּ.

(7) יְכוּלָה. (8) וְאִף עַל פִּי שֶׁהִמְלִיכָה הַשְּׁנִיָּה מִפְּרִנְסַת יוֹתֵר,
כִּי "רוֹצָה אִשָּׁה בִּבְקָה וְתִפְלוּת (לִהְיוֹת בַּעֲלָה עִימָהּ) מַעֲשֶׂה
קָבִים וּפְרִישׁוֹת".

ג. נוֹשֵׂא אֹדָם בְּמָה נָשִׁים, אֲפִלּוּ מֵאָה, בֵּין בְּבַת אַחַת
בֵּין בְּזוֹ אַחֵר זֶה, וְאֵין אִשְׁתּוֹ יְכוּלָה לְעַכְבַּ⁹. וְהוּא,
שֶׁיִּהְיֶה יְכוּלֵּת לְתֵן שְׂאֵר כְּסוּת וְעֹנָה כְּרָאוּי לְכָל אַחַת
וְאַחַת. וְאִינוּ יְכוּלִּים לְכַף אוֹתָהּ לְשִׁכּוֹן בְּחֻצָּר אַחַת, אֲלֵא
כָּל אַחַת וְאַחַת לְעַצְמָהּ¹⁰.

(9) וּבִמְקוֹם שֶׁנִּהְיָ שְׁלֹא לִישָׂא אֲלֵא אִשָּׁה אַחַת אִינוּ רִשְׁאִי
לִישָׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת עַל אִשְׁתּוֹ וְאַחֲרֵי תִקְנַת "חֶרֶם דְּרַבִּינוּ
גְּרִשּׁוּם" אֲסוּר לִישָׂא אִשָּׁה שְׁנִיָּה אֲפִלּוּ אִם הָרִאשׁוֹנָה
מִסְכִּימָה. (10) כְּדִי שְׁלֹא יִתְקַנְאוּ זֶה בְּזֶה.

ד. וְכִמָּה הִיא עֹנֵתָהּ? לְפִי מִנְּיָן¹¹. כִּיצַד? פּוֹעֵלֶת¹²
שֶׁהִי לֹא שְׁתֵּי נָשִׁים - יֵשׁ לָזוֹ עֹנָה אַחַת בְּשַׁבָּת, וְיֵשׁ
לָזוֹ עֹנָה אַחַת בְּשַׁבָּת¹³. הִי לֹא אֶרְבַּע נָשִׁים - נִמְצָא
עֹנֵת כָּל אַחַת מֵהֶן פַּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת¹⁴. וְכֵן
אִם הִיָּה מִלֵּחַ וְיֵשׁ לָהּ אֶרְבַּע נָשִׁים - תְּהִיָּה עֹנֵת כָּל
אַחַת מֵהֶן פַּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת שָׁנִים. לְפִיכָךְ¹⁵ צִוּוּ
חֲכָמִים, שְׁלֹא יִשָּׂא אֹדָם¹⁶ יוֹתֵר עַל אֶרְבַּע נָשִׁים,
אֶף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ מִמּוֹן הַרְבֵּה, כְּדִי שֶׁתִּגְיַע לָהּ
עֹנָה פַּעַם אַחַת בְּחֻדְשָׁה¹⁷.

(11) לְפִי מִסְפַּר הַנָּשִׁים. (12) שֶׁמִּלֵּאכְתּוֹ בַּעִיר וְעֹנֵתוֹ פַּעַמִּים
בְּשַׁבּוּעַ. (13) וְאִף עַל פִּי שֶׁעֲוֹנָתָה מִתְּמַעֲטָה, הוּאִיל וְהַמִּנְהַג
בְּמָקוֹם לִישָׂא עוֹד נָשִׁים הִרִי זֶה כֵּאֵלּוּ הַתְּנָה עִימָהּ לִיקַח
עוֹד נָשִׁים. (14) כִּי הָעֹנָה שֶׁקִּבְּעוּ חֲכָמִים אִינָה לְאִשָּׁה אַחַת
אֲלֵא שֶׁהָאִשָּׁה לֹא יִימָנַע מִלְּפָרוֹת וּלְרִבּוֹת פָּחוֹת מִהוֹמֵן
שֶׁקִּבְּעוּ לָהּ. (15) הוּאִיל וְעֹנֵתָהּ לְפִי מִנְּיָן. (16) הַמִּתְנַהֵּג
כְּתִלְמִיד חֲכָם שֶׁעֲוֹנָתוֹ פַּעַם בְּשַׁבּוּעַ. (17) אֲבָל הָעֲנוּגִים
הַבְּטִלִּים מִמִּלֵּאכְתָּם שֶׁעֲוֹנָתָם בְּכָל לַיְלָה יְכוּלִים לִישָׂא יוֹתֵר
מֵאַרְבַּע נָשִׁים.

ה. הַמְדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁתֵּאֲמַר לְאַחֲרֵים מָה שְׁאָמַר
לָהּ אוֹ מָה שְׁאָמְרָה לֹא מִדְּבָרֵי שְׁחוֹק וְקָלוֹת רֹאשׁ
שֶׁמְדַבֵּר אֹדָם עִם אִשְׁתּוֹ עַל עֶסְקֵי תְּשַׁמִּישׁ - הִרִי זֶה
יוֹצֵא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה; שְׁאִין זֶה יְכוּלָה לְהַעֲזֹ פְּגִיָּה וְלֹאמַר

לענות - אסור. ולמה לא ילקה על לאו זה? מפני
שאין בו מעשה.

טז. איש ואשתו שבאו לבית דין, הוא אומר: זו
מורדת מתשמיש, והיא אומרת: לא פי, אלא פדרף
כל הארץ אני עמו; וכן אם טענה היא ואמרה
שהוא מורד מתשמיש, והוא אומר: לא פי, אלא
פדרף כל הארץ אני עמה - מחרימין בתחלה על מי
שהוא מורד ולא יודה בבית דין, ואחר כך, אם לא
הודו, אומרים להם: התיחדו³⁰ בפני עדים. נתיחדו,
ועדין הם טוענין³¹ - מבקשין מן הנטען ועושין
פשרה כפי כח הדין³². אבל לבעל בפני בני אדם אי
אפשר, לפי שאסור לבעל בפני כל בריה.

(30) לשם ביאה. (31) שאחד מורד על השני מתשמיש.
(32) "השמים ביני לביןך יעשו דרך בקשה" ופירושו
בירושלמי: שהאשה טוענת "כשם שהשמים רחוקים מעל
הארץ כן אשה זו הורחקת מבעלה". יעשו דרך בקשה -
"יעשו סעודה והם מתרגלים לבוא דרך סעודה". וסובר
רבינו "דרך בקשה" - הכוונה לפשרה, ועשיית סעודה היא
אחת מדרכי הפשרה. ורבינו בפירוש המשנה אומר: דרך
בקשה - שתפייס, אין כופין על הגירושין וגם אין מכריחין
שתישאר עימו ואין דנים אותה דין מורדת על בעלה אלא
מאריכים העניין וממצעים ביניהם על דרך השלום, ואין
פוסקים ביניהם דין עד שיתרצו שניהם על מה שיתרצו.

יז. האשה שחלתה - חייב לרפאות אותה עד
שמבריאה. ראה שהחלי ארף ונפסיד ממון הרבה
לרפואה, ואמר לה: הרי כתבתיו³³ מנחת, או רפאי
עצמך מכתבתיו או הריני מגרשך ונותן כתבה
והולך - שומעין לו³⁴. ואין ראוי לעשות כן, מפני
דרך ארץ³⁵.

(33) כסף כתובתך. (34) ובזמן הזה שאין מגרשים בעל
כורחה, משום חרם דרבינו גרשום, וודאי שמחוייב
לרפאותה ואינו מועיל מה שנותן לה גיטה וכתובתה.
(35) שנינו: "ושלחתה לנפשה" - "שם הייתה (אשת יפת
תואר) חולה ימתין לה עד שתבריא, קל וחומר לבנות
ישראל שהן קדושות וטהורות".

יח. נשפית³⁶ - חייב לפדותה. ואם היה כהן, שפכר
נאסרה עליו³⁷ - פודה אותה³⁸ ומחזירה לבית אביה.
אפלו היה בעיר אחרת - מטפל לה עד שמחזירה
למדינתה. ומגרשה ונותן לה כל כתבתה. היה בעלה
ישראל, שהשבויה מתרת לו³⁹, מחזירה לו לאשה
כמו שהיתה. ואם רצה אחר כך, מגרשה⁴⁰ ונותן לה
כתבתה.

(36) בין הגויים. (37) כי אשת כהן אפילו נאנסה אסורה
לבעלה. (38) שלא תיטמע בין הגויים. (39) כי אפילו
נבעלה בשבי, אשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה.

הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה לי כך וכך,
או מפני שקללני, או מפני שעשה עמי מריבה,
וכיוצא בדברים אלו - שולחים לה מבית דין
ואומרים לה: הוי יודעת, שאם את עומדת במרדך
- אפלו כתבתך מאה מנה, הפסדת אותה. ואחר כך
מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל
יום, ארבע שבתות זו אחר זו, ואומרים: פלונית
מרדה על בעלה.

י. ואחר ההכרזה שולחין לה בית דין פעם שניה
ואומרים לה: אם את עומדת במרדך, הפסדת
כתבתך. אם עמדה במרדה ולא חזרה - נמלכין בה,
ותאבד כתבתה, ולא יהיה לה כתבה כלל. ואין
נותנין לה גט עד שנים עשר חדש, ואין לה מזונות
כל שנים עשר חדש. ואם מתה קדם הגט - בעלה
יורשה.

יא. פסדר הזה עושין לה אם מרדה כדי לצערו.
ואפלו היתה נדה או חולה, שאינה ראויה לתשמיש.
ואפלו היה בעלה מלח, שעונתו לששה חדשים.
ואפלו יש לו אשה אחרת.

יב. וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא, ומרדה כדי
לצערו ולא נשאת - הרי זו מורדת מתשמיש. וכן
יבמה שלא רצתה להתניבם כדי לצערו, פסדר הזה
עושין לה.

יג. המורדת הזאת, כשהיא יוצאת אחר שנים עשר
חדש בלא כתבה, תחזיר כל דבר שהוא של בעל.
אבל נכסים שהכניסה לו ובלאויתיהן קימים, אם
תפסה - אין מוציאים מידה, ואם תפסן הבעל - אין
מוציאין מידו. וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל
הבעל אחרייתן עליו, אינו משלם לה כלום. זה הוא
דין הגמרא במורדת.

יד. ואמרו הגאונים, שיש להם בבבל מנהגות
אחרות במורדת. ולא פשטו אותן המנהגות ברב
ישראל, ורבים וגדולים חולקין עליהם ברב
המקומות. וכדין הגמרא ראוי לתפס ולדון.

טו. המורד על אשתו ואמר: הריני זן ומפרנס
אותה, אבל אני בא עליה מפני ששנאתיה -
מוסיפין לה על כתבתה משקל שש ושלשים
שעורות של כסף בכל שבת ושבת. וישב ולא ישמש
כל זמן שתרצה היא לישב. ואף-על-פי שכתבתה
הולכת ונוספת, הרי הוא עובר בלא תעשה,
שנאמר: לא יגרע. שאם שנאה - ישלחה, אבל

כד. לא רצה לקבר את אשתו, ועמד אחד מדעת
עצמו וקברה - מוציאין מבעלה על פרחו ונותנין
לזה, כדי שלא תהיה זו משלכת לפלבים. היה
במדינה אחרת כשמתה אשתו - בית דין יורדין
לנכסיו ומוכרין בלא הכרזה⁵¹, וקוברין אותה לפי
ממון הבעל ולפי כבודו או לפי כבודה⁵².

(51) כי אין פנאי להמתין להכרזה. ואפילו אם מישוה הלווה
לצורך קבורה, הרי כשבא בית דין לפרעו מוכרים בלא
הכרזה כדי שלא תנעל דלת בפני גומלי חסדים. (52) אם
הוא יותר מכבודו.

יום שני ג' אדר ה'תשפ"א

פרק חמשה עשר

(1) נתבארו בו דין מחלה על עונתה, מצות פריה ורביה, עמד
עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, הטוענת על בעלה שאינו
יכול להוליד, שלא ישב בלא אשה ולא היא בלא איש,
שחייב לקנא לאשתו, שלא יבעול אלא מדעתה, שתהא
האשה צנועה בביתה ותשמע לבעלה, שיכבדו זה את זה.
א. האשה שהרשת את בעלה אחר הנשואין שימנע
עונתה - הרי זה מת². במה דברים אמורים? אכל
בשהיו לו בנים, שפכר קים מצות פריה ורביה; אבל
לא קים - חייב לבעל בכל עונה³ עד שיהיו לו בנים⁴,
מפני שהיא מצות עשה של תורה, שנאמר: פרו
ורבו⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

..שנאמר פרו ורבו..

הפסוק "פרו ורבו" מופיע גם בפרשת בראשית כציווי
לאדם הראשון, וגם בפרשת נח כציווי לנח. ויש לומר
שהרמב"ם כאן מתכוון ל"פרו ורבו" שבפרשת בראשית, כי
כאן מדבר על החיוב במי שאין לו עדיין בנים, לכן הביא
הפסוק המדבר באדם וחוה כשעדיין לא היו להם בנים,
אבל הציווי לנח היה כשיצא מהתיבה וכבר היו לו שלושה
בנים, ויש לומר ששם הציווי הוא על ההוספה בבנים.

(על-פי "ספר השיחות" תשנ"א חלק א' עמוד 75)

(2) כתובות סא, ב. ואינו עובר על הכתוב: "שארה . .
ועונתה לא יגרע", אלא-אם-כן מנע עונתה שלא ברשותה,
כמבואר לעיל פי"ד ה"ז. (3) הראויה לו כפי כוחו
ומלאכתו, כמבואר לעיל פי"ד, ה"א. (4) יבמות סא, ב. כי
מצות עונה היא התחייבות של הבעל לאשתו, ואת זה היא
יכולה למחול לו. אבל מצות פריה ורביה - אינו יכול לבטל.
(5) פסוק זה הובא במשנה (יבמות סה:), וכן ב"ספר המצוות"
מהדורת הליר, 'עשה' ר"ב. אבל בסנהדרין נט: הובא
הפסוק (בראשית ט, ז) "ואתם פרו ורבו". וכן הוא
בשאלות ס' ה וקסה.

ב. האיש מצוה על פריה ורביה, אבל לא האשה⁶.
ואימתי האיש נתחייב במצוה זו? מבין שבע עשרה⁷.

(40) שרוצה להחמיר על עצמו אולי נבעלה ברצון, או שהיא
מאוסה עליו אפילו כשנאנסה. וכיום שאין מגרשים בעל
כורחה, אינו יכול לגרשה.

יט. אין מחיבין את הבעל לפדות את אשתו יותר
על דמיה, אלא במה שהיא שוה⁴¹ בשאר
השבוי⁴². היו דמיה יותר על כדי כתבתה, ואמר:
הריני מגרשה, וזו כתבתה, ותלך ותפדה את עצמה
- אין שומעין לו, אלא כופין אותו ופודה אותה.
אפלו היו דמיה עד עשרה בכתבתה, ואפלו אין לו
אלא כדי פדיונה. במה דברים אמורים? בפעם
ראשונה; אבל אם פדאה ונשפית פעם שנייה, ורצה
לגרשה - הרי זה מגרשה ונותן כתבה, והיא תפדה
את עצמה⁴³.

(41) כשפחה העומדת להימכר בשוק. (42) שאין פודים
אותן יותר מכדי שוויין מפני תיקון העולם שלא יהיו
האויבים רודפים אחריהן לשבותן. (43) פדיון אחד תקנו
לה חכמים ולא שניים.

כ. מי שנשפית אשתו והוא במדינת הים - בית דין
יורדין לנכסיו⁴⁴ ומוכרין בהכרזה⁴⁵, ופודין אותה
בדרך שהבעל פודה.

(44) על כל תנאי בית דין שבכתובתה מוכרין.
(45) שמכריזים על מכירה פומבית עד שיפסקו המוספים.
כא. המדיר את אשתו נדר שהיא חייב בגללו
לגרשה ולתן כתבה, ונשפית אחר שהדירה - אינו
חייב לפדותה; שמשעה שהדירה נתחייב לגרשה
ולתן לה כתבה.

כב. האשה שהיתה אסורה על בעלה מאסורי
לאוין⁴⁶, ונשפית - אינו חייב לפדותה, אלא נותן לה
כתבתה והיא תפדה את עצמה. והלא השבוייה
אסורה לכהן והרי הוא פודה אותה? מפני שלא
היתה אסורה מקדם, ואסור השבוייה הוא שגורם
לה⁴⁷.

(46) כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה לכהן הדיוט, או ממזרת
לישראל וכן גרושתו אחר שנשאת לאחר. (47) "כל
שאיסור שבייה גורם לה חייב לפדותה, איסור דבר אחר
(כגון אלו שמנינו בהערה הקודמת) גורם לה אינו חייב
לפדותה".

כג. מתה אשתו - חייב בקבורתה, ולעשות לה מספד
וקנים⁴⁸ בדרך כל המדינה. ואפלו עני שבשוראל
לא יפחתו לו משגי חלילין⁴⁹ ומקוננות⁵⁰. אם היה
עשיר - הפל לפי כבודו. ואם היה כבודו יותר
מכבודו - קוברין אותה לפי כבודה; שהאשה עולה
עם בעלה, ואינה יורדת אפלו לאחר מיתה.

(48) שירי אבל ויגון על ידי מקוננת. (49) כלי ניגון חלולים
שקולם מעורר בכי. (50) אשה מקוננת בקול דברי הספד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"ו, שהרי אלו אינם ראויים להוליד, והכתוב אומר (ישעיה
מה, יח): "לא תהוה בראה לשבת יצרה", ליישב העולם.
סריס ואילונית - מפורשים לעיל פ"ב ה"ז, והלכות יב"ג.
ה. נולדו לו ומתו והניחו בנים - הרי זה קיים מצות
פריה ורביה. בני בנים הרי הם כבנים¹⁷. במה דברים
אמורים? בשהיו בני הבנים זכר ונקבה, והיו באים
מזכר ונקבה. אף-על-פי שהזכר בן בתו והנקבה בת
בנו - הואיל והם משני בניו הן באים, הרי קיים
מצות פריה ורביה. אבל אם היו לו בן ובת ומתו,
והימים אחד מהן זכר ונקבה - צדין לא קיים
המצוה¹⁸.

יבמות, שם. וגם הכתוב אומר (דברים ז, ג"ד): "בתך
לא תתן לבנו . . . כי יסיר את בנך מאחרי", הרי שכן בתו
קרוי בנו. (18) יבמות, שם. אלה השנים שמבנו, אינם
נחשבים אלא כאחד, ובמקום בתו שמתה - לא נשאר כלום.
ו. היו לו בנים בגיורתו, ונתגבר הוא והם - הרי זה
קיים מצוה זו¹⁹. היו לו בנים והוא עבד²⁰, ונשתחרר
הוא והם - לא קיים מצות פריה ורביה עד שיווליד
אחר שנשתחרר; שהעבד אין לו יחוס²¹.

יבמות סב, ב ובכורות מז, א לדעת רבי יוחנן. אבל אם
לא נתגיירו בניו עמו, צדין לא קיים המצוה, שהכתוב אומר
"לשבת יצרה" וישיבת גויים אינה ישוב. (20) כנעני.
(21) שאין בניו הנולדים לו בעבודתו מתייחסים אחריו,
שנאמר (בראשית כב, ה): "שבו לכם פה עם החמור",
ודרשו חכמים (יבמות סב). "עם החמור" (עם בעי"ן
פתוחה) - עם הדומה לחמור, ואליעזר עבד אברהם היה.
ולא כן הגוי שבניו מתייחסין אחריו בגיורתו, שנאמר
(מלכים ב, כ, יב): "בעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן
בלאדן מלך בבל", הרי שהזכיר שמו ושם אביו. ולמעלה
מזה מצאנו (מלכים א טו, יח): "וישלח המלך אסא אל בן
הדד בן טבריון בן חזיון מלך ארם", הרי שאפילו שם אבי
אביו הוזכר בייחוס (שם).

ז. לא ישא אדם עקרה וזקנה ואילונית²² וקטנה²³
שאינה ראויה לילד, אלא אם בן קיים מצות פריה
ורביה, או שהיתה לו אשה אחרת לפרות ולרבות
ממנה. נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה
- הרי זה יוציא²⁴ ויתן כתובה, או ישא אשה הראויה
לילד. ואם לא רצה להוציא - בופין אותו ומפין
אותו בשוט עד שיוציא²⁵. ואם אומר: איני בועלה,
והריני שוכן עמה בפני עדים כדי שלא אתיחד עמה
- בין שאמרה היא, בין שאמר הוא - אין שומעין²⁶,
אלא יוציא או ישא אשה הראויה לילד²⁷.

(22) שם, סא, א: "כהן הדיוט לא ישא איילונית אלא-אם-כן
יש לו אשה ובנים", והוא-הדין לישראל, כפירוש הגמרא
שם, אלא משמיענו בכהן משום פלוגתא דרבי יהודה שם.
(23) כל אלו מפורשים בתוספתא שם פ"ח. (24) שמה לא
זכה להבנות ממנה. זכר לדבר, ש"מקץ עשר שנים לשבת

וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה - הרי זה
עובר ומבטל מצות עשה⁸. ואם היה עוסק בתורה
וטרווד בה, והיה מתגבר מלשא אשה, כדי שלא
יטרח במזונות בעבור אשתו ויבטל מן התורה - הרי
זה מתר להתאחר⁹; שהעוסק במצוה פטור מן
המצוה¹⁰, וכל שכן בתלמוד תורה¹¹.

(6) יבמות, שם: שנאמר (בראשית א, כח): "פרו ורבו ומלאו
את הארץ וכבשוה" - "איש דרכו לכבוש [את הארץ], ואין
אשה דרכה לכבוש [את הארץ]". (7) משמלאו לו י"ז שנה
ונכנס לשנתו ה"ח. וכמו ששינו (אבות פ"ה מ"א): "בן
שמונה-עשרה לחופה". ולדעת ה'מגיד משנה' הנוסחה
האמיתית היא הכתובה בקצת ספרים "מבן שמונה-עשרה".
(8) קידושין כט, ב: "עד עשרים שנה יושב הקב"ה ומצפה
לאדם מתי ישא אשה, כיון שהגיע עשרים ולא נשא, אומר:
תיפח עצמותיו". (9) שם. (10) ברכות יא, א.
(11) השקולה כנגד כל המצוות. וראה ה' תלמוד תורה פ"ג
ה"ג. [ואף-על-פי שלא פטרו את העוסק בתלמוד תורה
ממצוה שאי-אפשר לעשותה על-ידי אחרים (מועד קטן ט).
ולא אמרו כזה: "עוסק במצוה פטור מ המצוה". משום שכל
עיקר תלמוד תורה הוא "לשמור ולעשות" (וראה 'מאיר'
שם עמוד מז) - מצות פריה ורביה אף-על-פי שאי-אפשר
לעשותה על ידי אחרים, אינה בכלל זה, שהרי אינה מצוה
עוברת ואפשר לקיימה אחר כך. וראה בשיטת רבינו ידידיה,
למועד קטן שם ע"מ סח].

ג. מי שהשקה נפשו בתורה תמיד ושוטה¹² בה כבן
עצאי¹³, ודבק בה כל ימיו ולא נשא אשה - אין בידו
עון. והוא, שלא יהיה יצרו מתגבר עליו; אבל אם
היה יצרו מתגבר עליו - חייב לשא אשה, ואפילו היו
לו בנים, שמא יבוא לידי הרהור¹⁴.

(12) עוסק בה תמיד, מלשון הכתוב (משלי ה, יט):
"באהבתה תשגה תמיד". ורבי משה הדרשן (הובא ברש"י
שם) אומר: שבערבית, שגיהה - פירושה עסק. ורבותינו
פירשו, לשון משנה כמשמעו, בעבור אהבת התורה הוא
שוגג בשאר עסקיו ומסית דעתו מהם, כמו שאמרו (עירובין
נד:) על רבי אלעזר בן פדת שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק
התחתון של ציפורי, וסדינו מוטל בשוק העליון. פעם בא
אדם ליטלו ומצא נחש כרוך עליו (רש"י שם). וגם הראב"ד
בה' תשובה פ"ה ה"ו פירש כן. (13) שנשא אשה ופירש
ממנה (סוטה ד: ויבמות סג:) ואמר לחבריו: "כל שאינו
עוסק בפריה ורביה, כאילו שופך דמים וממעט הדמות . .
. ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה? אפשר לעולם שיתקיים
ע"י אחרים". (14) והרהורי עבירה קשים מעבירה עצמה
(יומא כט.).

ד. במה בנים יהיו לאיש ותתקיים מצוה זו בידו?
זכר ונקבה¹⁵. שנאמר: זכר ונקבה בראם. היה הבן
סריס, או שהיתה הבת אילונית - לא קיים מצוה
^{169ז}.

(15) יבמות סא, ב. (16) יבמות סב, ב. ו'ירושלמי' שם פ"ו

20 אותו להוציא⁴⁴, ויתן עקר כתבה בלבד; שלא כתב
21 לה התוספת על מנת שתצא לרצונה ותטל.

41 והוא כבר קיים מצות פריה ורביה מאשה אחרת, שאם לא כן - מה לנו ולטענתה, הרי כופין אותו להוציא וליתן כתובה, כמבואר לעיל ה"ו. או אפילו גם הוא לא קיים המצוה, אלא שהוא טוען: אשא אשה אחרת עליה, ואינו רוצה לגרשה. והיא תובעת גירושין ('מעשה רוקח').
42 ולפיכך לא ילדה ממנו. ואף-על-פי שפעם הוליד בנים מאשה אחרת (כנ"ל בהערה הקודמת) - שוב נתקלקל ואינו מוליד. 43 שיחזיקו בה לעת זקנתה, וביום מותה יטפלו בקבורתה. 44 שם סה, ב ובי' אלפסי' (שם). וכתב הר"ן שם, אם ילדה בן אחד ואפילו בת אחת, אינה יכולה לטעון עוד: רוצה אני בבן או בבן ובת, ואין כופין אותו להוציא.

22 יא. הלך בסחורה⁴⁵ בתוך עשר שנים, או שהיה
23 הפעל חולה, או שהיתה היא חולה⁴⁶, או שהיה
24 חבושין בבית האסורים⁴⁷ - אין עולה להן אותו זמן
25 מן המניין⁴⁸.

45 'ירושלמי' יבמות פ"ו, ה"ו. 46 ואפילו לא מנעם החולי מחיי אישות. 47 ואפילו שימשו מיטותיהם בבית האסורים. 48 של עשר שנים (יבמות סד). ופירש הרא"ש שם: שאנו תולים כי העוון שגרם להם לחלות או להחבש בבית האסורים, מנעם גם-כן מלהוליד, כמו שמצאנו באברהם אבינו שבעוון שיצא מארץ ישראל לחוצה-לארץ, נענש ולא הוליד, ולא מנו לו את ישיבתו בחוץ-לארץ.

26 יב. הפילה - מונה⁴⁹ מיום שהפילה⁵⁰. אם הפילה
27 וחררה והפילה שלש פעמים - החזקה לנפלים,
28 ושקלא לא זכה להפנות ממנה, ויוציא ויתן כתבה⁵¹.

49 עשר שנים. 50 יבמות, שם. 51 אפילו בתוך עשר שנים (יבמות סה):

29 יג. הוא אומר: הפילה בתוך עשר, כדי שישקה
30 עמה⁵², והיא אומרת: לא הפלתי⁵³ - נאמנת, שאינה
31 מחזקת עצמה בעקרונת⁵⁴. הוא אומר: הפילה
32 שנים⁵⁵, והיא אומרת: הפלתי שלשה⁵⁶ - נאמנת,
33 שאינה מחזקת עצמה במפלת, ויוציא ויתן כתבה.
34 ובכל זה משפיעה שבועת הסת⁵⁷ שלא הפילה או
35 שהפילה שלשה, שבטענה זו יתחייב לתן כתבה⁵⁸.

52 כשאנו באים לכופו להוציא - הוא טוען שעדיין לא הגיע הזמן, הואיל ומונים לה מיום שהפילה. 53 ואין כאן חשש שמא נתנה עיניה באחר, שהרי היא לא תבעה להתגרש, ורק כשכפו אותו לגרשה וטען שהפילה, אמרה היא שלא הפילה. 54 שם, סה, ב. ויוציא ויתן כתובה. 55 ולא אציא. 56 והיא לא תבעה להתגרש כדלעיל (ר"ן שם). 57 מפורש לעיל פ"ב הכ"א. 58 והרי הוא מכחישה וטוען נגדה טענת ודאי שאינו חייב להוציאה, וממילא אינו חייב ליתן כתובתה, והרי זה דומה למוציא שטר חוב על חבריו, וטוען הלוה: "קבעת לי זמן", שנשבע המלוה שבועת היסט ונטול, כמו שכתב רבינו בפ"ג מהל'

אברם בארץ כנען" (בראשית טז, ג) לקח את הגר להבנות ממנה (ולא לקחה קודם לכן - כי אין ישיבת חוץ-לארץ עולה מן המניין. יבמות סד). וכל שילדה לו בן אחד אע"פ שעדיין לא קיים בזה מצות פריה ורביה, אין כופין אותם להתגרש, שהרי בפירוש אמרה משנתנו (יבמות סד). "ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה" (ר"ן שם בשם הרשב"א). 25 כתובות עז, א. כדי שיקיים מצות פריה ורביה. 26 ובכת"י התימנים: "אין שומעין להן". 27 כתובות, שם. כי על עוד שלא יגרשה, אולי לא תתגרש אשה שניה להנשא לו, אבל אם נשא שניה אינו חייב להוציא את הראשונה.

1 ח. שהיתה עשר שנים ולא ילדה, והרי הוא יורה
2 כחץ²⁸ שכבת זרע²⁹ - חזקת החלי ממנה³⁰, ונצא
3 שלא בכתבה. ויש לה תוספת. לא תהיה זו פחותה
4 מאילונית שלא הכיר בה³¹, שיש לה תוספת, כמו
5 שיתבאר³². ואם אינו יורה כחץ³³ - חזקת החלי ממנו
6 בלבד³⁴, ויוציא ויתן הכתבה פלה, עקר ותוספת³⁵.

28 ובכת"י התימנים: "שכבת זרע כחץ". 29 וראוי להוליד. 30 הואיל ואינה מכחישתו. 31 כשנשאה. 32 לקמן פכ"ד ה"ב ג. "ולמה אין להם עיקר (כתובה) ויש להם תוספת? העיקר, שהוא תקנת חכמים. . . הואיל ולא הכיר בה אין לה. אבל תוספות שהוא חייב עצמו בה, כל זמן שתגרשה ותעמוד לפניו (לשמשו) הרי עמדה בתנאי שלה, והרי הקנית לו הנאתה. . . אבל התורה אסרה עליו, ומה היא יכולה לעשות?". ורש"י בכתובות קא, א אומר: "תוספת - מתנה היא שנתן לה בחיבת ביאה". 33 "כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ - אינו מזרעת" (חגיגה טו). 34 הואיל ומודה או שותק לטענת האשה. 35 יבמות סה, א.

7 ט. הוא אומר: ממנה נמנע הולדה³⁶, והיא אומרת:
8 ממנו נמנע, מפני שאינו יורה כחץ - נאמנת³⁷. ויש
9 לו להחרימם סתם³⁸ על מי שטוענת דבר שאינה
10 יודעת בו בודאי, ואחר כך יתן כתבה. ואם אמרה:
11 אני יודעת אם ממני אם ממנו - אין לה עקר כתבה,
12 כמו שאמרנו³⁹. העמד ממון בחזקת בעליו, עד
13 שתטען בודאי שאינו יורה כחץ. ולמה נאמנת היא
14 בטענה זו? מפני שהיא מרגשת אם יורה כחץ אם
15 לא יורה כחץ, והוא אינו מרגיש⁴⁰.

36 דין זה עוסק ג"כ בשהתה עשר שנים ולא ילדה, והוא טוען שממנה נמנע הולדה כדי להפסידה כתובתה. 37 כמבואר בסמוך. 38 מפורש לעיל פ"י, ה"י. 39 לעיל ה"ח. ותוספת יש לה, כמבואר שם. 40 יבמות סה, א.

16 י. האשה שבאה לתבע מפעלה לגרשה אחר עשר
17 שנים מפני שלא ילדה⁴¹, והיא אומרת שאינו יורה
18 כחץ⁴² - שומעין לה. אף-על-פי שאינה מצוה על
19 פריה ורביה, צריכה היא לבנים לזקנותה⁴³. וכופין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וצריך להבין, הרי המקור לדין זה הוא בגמרא יבמות, שם למד רבי יהושע דין זה מהפסוק "בבוקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידך", ומדוע כתב הרמב"ם טעם חדש. ועוד צריך להבין, הרי הלשון בגמרא סנהדרין הוא "כל המקיים נפש אחת מישראל", ואמנם כאן מדובר על הולדה ואין מתאים הלשון "מקיים נפש", מכל-מקום היה לו לכתוב לכאורה כל המוליד, כיון שמדובר על הולדה חדשה. והביאור בזה: בהמשך הפסוק "בבוקר זרע את זרעך כו" מובאים שני פרטים. א: "כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה". ב: "ואם שניהם כאחד טובים".

וסבר הרמב"ם שהטעם הראשון אינו להלכה, כי כל ישראל בחזקת כשרות, ובוודאי יהיו שניהם טובים. ולאידך אם יש מקום לחשש "אי זה יכשר הזה או זה" הרי אין לדבר סוף, ויהיה עליו לשאת כמה נשים כדי שילד כמה בנים, שאולי יהיה האחד מהם כשר, ובפרט שעניין זה נוגע גם לאשה שאם אינה צדקנית יגרום הדבר לחסרון גם אצל הבן. לכן סובר הרמב"ם שהטעם הנוגע להלכה הוא "שניהם כאחד טובים", ומכיון שאין זה מצד החשש אי זה יכשר אלא רק להוסיף בטוב, אין זו סיבה מספקת לישא אישה על אשתו שאז נעשית כל אחת צרה לחברתה. לכן גם לא הביא הרמב"ם את הפסוק שבגמרא "בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך, כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה, ואם שניהם כאחד טובים" כיון שסובר שהחלק הראשון שבפסוק – "אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה" – אינו להלכה.

לכן גם כתב הלשון "כל המוסיף" ולא כל המוליד וכד', כי כיון ש"שניהם כאחד טובים" הרי בזה עניין של הוספה על הטוב.

ומכאן נבוא להבין גם מדוע הביא הרמב"ם טעם חדש "שכל המוסיף נפש מישראל כאילו בנה עולם", כי הטעם לציווי ההוספה הוא כאמור "ואם שניהם טובים", ועתה מפרש ומסביר את גודל העילוי של הוספת נפש בישראל, שעניינו "בנה עולם", היינו לא רק הוספה סתם אלא בנין חדש של עולם מלא.

ועדיין צריך להבין, אם לא מדובר על הוספה גרידא כי-אם על עולם חדש, מדוע נקט הלשון "בנה עולם" ולא "ברא" או "יצר עולם".

והביאור: הגם שהוספת נפש אחת היא יצירת עולם חדש, מכל-מקום בנוגע לאדם כי עיקר מציאות הגוף באה מהקב"ה, ובוודאי הנשמה שנותן בו הקב"ה, ואעפ"כ מתאים הלשון "בנה עולם" שהרי סוף-סוף נעשה הדבר על-ידי פעולתו, ועל-דרך שמצינו בנוגע לבנין בית כפשוטו שהמציב את דלתות הבית לאחר ששנבנה נקרא כל הבנין על שמו.

מלוח ולוח ה"ז (כסף משנה). ולעיל ה"ט כתב רבינו: "ויש לו להחרים סתם", ולא כתב "להשביע" – כי שם אינו טוען טענת ודאי, שהרי אינו מרגיש ואין נשבעין שבועת היסט על טענת ספק (מגיד משנה).

1 יד. נשאת לראשון ושהתה עמו עשר שנים ולא
2 ילדה והוציאה - מתרת להנשא לשני⁵⁹. שהתה עם
3 השני עשר שנים ולא ילדה - לא תנשא לשלישי⁶⁰.
4 ואם נשאת לשלישי - תצא⁶¹ שלא בכתובה⁶², אלא
5 אם בן יש לו אשה אחת או שקיים מצות פריה
6 ורביה⁶³.

(59) שעדיין לא הוחזקה זו עקרה, כי שמה הראשון לא זכה להבנות ממנה (יבמות סד). (60) שכבר הוחזקה עקרה. (61) לאלתר. (62) ודוקא שלא הכיר בה כשנשאה, אבל אם הכיר בה כשנשאה - לא תהא זו פחותה מאילנות שהכיר בה שיש לה כתובה מפני שרצה לזווק בנכסיו, כמבואר לקמן פכ"ד ה"א (מגיד משנה). (63) יבמות סה, א.

7 טו. האשה שבאה לבית דין ואמרה: בעלי אינו
8 יכול לשמש פדריך כל הארץ⁶⁴ שמוש שמוליד, או⁶⁵
9 שאינו יורה פחץ - יעשו הדינים פשרה⁶⁶. ואומרים
10 לה: ראוי לך שתנהגי עם בעליך עד שתשהי עשר
11 שנים ולא תוליד, ואחר כך תתבעי⁶⁷. ומגלגלין⁶⁸
12 עמה בדבר זה. ואין כופין אותה לישב, ולא דנין
13 אותה בדין המורדת⁶⁹, אלא מאריכין בדבר זה עד
14 שיעשו פשרה⁷⁰.

(64) שאין לו גבורת אנשים, והיא רוצה להתגרש מיד.
(65) בנוסח כת"י קדום שהובא ב'כנסת הגדולה' וב'מעשה רוקח' חסירה תיבת "או", ולפ"ז אין כאן אלא טענה אחת. (66) פיצוי על-ידי ויתור מסויים מכל צד. פשרה - לשון פושרים, לא חם ולא קר (רבינו בפירושו למשנה, כתובות פ"י, מ"ו). (67) גט. (68) מטפלים ומתעסקים. (69) השנוי לעיל פ"ד, ה"ח. (70) נדרים צ, ב במשנה: "השמים ביני לבינך (שאינו יורה כחץ - גמרא שם) יעשו דרך בקשה". וכל זה כשהוא מכחיש, אבל אם הבעל מודה שאין לו גבורת אנשים - יתן גט וכתובה מיד ('תוספות' יבמות סה: דיבור-המתחיל: "כי הא").

15 טז. אף-על-פי שקיים אדם מצות פריה ורביה, הרי
16 הוא מצוה מדכרי סופרים שלא יבטל מלפירות
17 ולרבות כל זמן שיש בו כח⁷¹; שקל המוסיף נפש
18 אחת בישראל - כאלו בנה עולם⁷². וכן מצות
19 חקמים היא, שלא ישב אדם בלא אשה⁷³, שלא
20 יבוא לידי הרהור⁷⁴; ולא תשב אשה בלא איש, שלא
21 תחשד⁷⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

אע"פ שקיים אדם מצות פריה ורביה, הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מפריה ורביה, שכל המוסיף נפש אחת מישראל כאילו בנה עולם מלא.

עָלֵיו רֹחַ קִנְיָהּ. וְתִתְרַחַק מִן הַכְּעוֹר⁸⁷ וּמִן הַדּוֹמָה¹² לְכְּעוֹר⁸⁸.¹³

(82) יומא מז, א: "מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי".
ובירושלמי מגילה פ"ה א"י, אמרו (תהלים מה, יד): "כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב". (83) "תחילת קלות ראש בנשים - פתח לניאוף" (דרך ארץ זוטא פ"ג).
(84) נדרים כ, ב: "בני חצופה". (85) עירובין ק, ב: "והוא ימשול בכ" - מלמד שהאשה תובעת בלב . . . זוהי מידה טובה בנשים. (86) המונעת כדי לצערו נקראת מורדת. (87) דברים המראים שיש שם עבירה, אלא שאין שם עדות ברורה על זנותה, ראה לקמן פכ"ד, ה"טו. (88) חולין מד, ב. ראבות דרבי נתן פ"ב.

יט. וְכֵן צִוּוּ חֻכְמִים⁸⁹, שֶׁיֵּהָא אָדָם מְכַבֵּד אֶת אִשְׁתּוֹ⁹⁰ יוֹתֵר מִגּוֹפּוֹ, וְאוֹהֶבָה כְּגוֹפּוֹ. וְאִם יֵשׁ לוֹ מָמוֹן,¹⁴ מִרְבָּה בְּטוֹכָתָה כְּפִי מָמוֹנוֹ. וְלֹא יִטִּיל עָלֶיהָ אִימָה¹⁵ יִתְרָהּ⁹¹. וְיִהְיֶה דְבוּרוֹ עִמָּה בְּנִחָה. וְלֹא יִהְיֶה עֶצֶב¹⁶ וְלֹא רִגְזָן⁹².¹⁷

(89) יבמות סב, ב. (90) במלבושים ובתכשיטים, כי זלזול האשה קשה יותר מזלזול האיש (רש"י שם). (91) גיטין ו, ב: "שהרי פילגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה, והפילה כמה רבבות מישראל". (92) בבא-מציעא נט, א: "לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו (אונאת דברים לצערה, רש"י) שמתוך שדמעמה מצויה, אונאתה קרובה" - פורענות אונאתה ממהרת לבוא (רש"י).

כ. וְכֵן צִוּוּ עַל הָאִשָּׁה, שֶׁתִּהְיֶה מְכַבֶּדֶת אֶת בַּעְלָהּ¹⁹ בְּיוֹתֵר מִדְּאִי, וְיִהְיֶה עָלֶיהָ מִזְרָא מְנוּנָה⁹³, וְתַעֲשֶׂה כָּל מַעֲשֵׂיהָ עַל פִּי⁹⁴. וְיִהְיֶה בְּעֵינֶיהָ כְּמוֹ שֶׁר אוֹ מִלָּה⁹⁵, מִהֲלֶכֶת בְּתָאוֹת לְבוֹ וּמִרְחֶקֶת כָּל מָה שֶׁיִּשְׁנָא⁹⁶. וְזֶה דֶּרֶךְ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים וְהַטְהוֹרִים²³ בְּזוּיָגָן. וּבְדִרְכֵּים אֵלֵי יִהְיֶה יְשׁוּבָן נָאָה וּמִשְׁבָּח.²⁴

(93) בקידושין לא, א אמרו: "אתה ואמך חייבים בכבוד אביך" - הרי השווה האם לבן. ואם כן, כשם שהבן חייב בכבוד אביו ובמוראו, כן גם האם (=האשה) חייבת בשניהם]. (94) "וכי מה טיבה של יעל שבאת תשועה גדולה על ידה? אמרו, אשה כשרה היתה ועושה רצון בעלה - מכאן אמרו: אין לך אשה כשרה בנשים אלא אשה שהיא רוצה רצון בעלה" (נחנא דבי אליהו) סוף פרק יא, וביתר דיוק ב"לקוט שמעוני" שופטים ד, סוף אות מב). (95) מגילה יב, ב: "אפילו קרח בביתו, פקיד ונגיד הוא". מקביל שם לפסוק (אסתר א, כב): "להיות כל איש שוור בביתו". (96) וחילופיהן באשה רעה. ראה יבמות סג, א שאשתו של רב מצערתו; כשאמר לה עשי לי תבשיל עדשים - עשתה לו קטנית, קטנית - עשתה לו עדשים.

יום שלישי ד' אדר ה'תשפ"א

פֶּרֶק שְׁשֶׁה עֶשְׂרִי

(1) ביאר בו רבינו מה הם כתובה, נדוניה, נכסי צאן ברזל

ובפנימיות העניינים, ישנו גם "פרו ורבו" ברוחניות, ו"כל המלמד בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו" וגם כאשר יהודי עוסק כל היום כולו בהשפעה על הזולת, וכשמגיע הערב רוצה לנוח מעבודתו, אזי אומרים לו "ולערב אל תנח ידך".

(על"פ "זין מלכות" 199 נשים טימן י)

(71) ביבמות סב, ב למדו כן ממה שנאמר (קהלת יא, ו): "בבוקר זרע את זרעך, ולערב אל תנח ידך". (72) כעין זה בסנהדרין לו, א: "כל המקיים נפש אחת מישראל - כאילו קיים עולם מלא". וביבמות סג, ב: "כל שאינו עוסק בפריה ורביה, כאילו שופך דמים וממעט הדמות". (73) שם, סא, ב. משום שנאמר (בראשית ב, יח): "לא טוב היות האדם לבדו". (74) יבמות סג, א: "דיינו שמגדלות את בנינו, ומצילות אותנו מן החטא". (75) ראה בבא-מציעא עא, א. אבל מצד הדין מותר לה לשבת בלא איש (הל' איסורי ביאה פכ"א, הכ"ו).

1 יז. וְחֻבָּה עַל כָּל אִישׁ לְקִנְיָתָהּ⁷⁶ לְאִשְׁתּוֹ. אָמְרוּ
2 חֻכְמִים: אֵין אָדָם מְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ אֲלָא אִם כֵּן נִכְנְסָה
3 בּוֹ רֹחַ טְהוֹרָה⁷⁷. וְלֹא יִקְנֶא לָהּ בְּיוֹתֵר מִדְּאִי⁷⁸. וְלֹא
4 יֵאָנֵס אוֹתָהּ וְיַבְעֵל בַּעַל פְּרָחָהּ⁷⁹, אֲלָא בְּדַעְתָּהּ וּמִתּוֹךְ
5 שִׁיחָהּ⁸⁰ וְשִׁמְחָהּ⁸¹.

(76) להתרות בה שלא להתנהג בפריצות. והכתוב אומר (במדבר ה, יד): "וקנא את אשתו", ואמרו חכמינו (סוטה ג): "אין קיניי אלא לשון התראה". ורבינו בפירוש המשנה, סוטה פ"א מ"א, אומר: הקיניי - היא המניעה מהדברים הדומים להביא החשד. וב'תוספות יו"ט' שם, מפרש: קיניי - לשון כעס שמכעיסה ומקניטה, כמו: (דברים לב, כא): "הם קנאוני בלא אל", וכן (משלי ו, לד): "כי קנאה חמת-גבר". (77) סוטה ג, א. ששונא את הפרוצות (רש"י שם). (78) ראה דברים נכוחים בזה הל' סוטה פ"ד, ה"ח. ושם הלכה יט, כותב רבינו: "אין ראוי לקפוץ ולקנאות בפני עדים תחילה, אלא בינו לבניה בנחת ובדרך טהרה ואזהרה כדי להדריכה בדרך ישרה ולהסיר המכשול". (79) עירובין ק, ב: "כל הכופה אשתו לדבר מצוה, יהיו לו בנים שאינם מהוגנים, שנאמר (משלי יט, ב): וגם בלא דעת נפש לא טוב". - "לא טובים הבנים הנעשים בלא דעת האשה, שהיה בעלה אץ ברגלים" (רש"י שם). (80) חגיגה ה, ב. (81) פסחים עב, ב: "חייב אדם לשמח את אשתו בדבר מצוה". והשווה הל' דעות פ"ה ה"ד, והל' איסורי ביאה פכ"א ה"ב, וראה נדרים כ: "אלו בני תשע מדות . . . בני מריבה", שמשמש במריבה (רש"י). והר"ן שם מפרש: אע"פ שאינו שונאה אלא שהיתה מריבה ביניהם לפי שעה.

6 יח. וְכֵן צִוּוּ חֻכְמִים עַל הָאִשָּׁה, שֶׁתִּהְיֶה צְנוּעָה בְּתוֹךְ
7 בֵּיתָהּ⁸², וְלֹא תִרְבֶּה שְׂחוֹק וְקִלּוֹת רֹאשׁ בְּפָנֶיהָ בַּעְלָהּ⁸³.
8 וְלֹא תִתְבַּע תְּשֻׁמִּישׁ הַמָּטָה בְּפִיהָ⁸⁴, וְלֹא תִהְיֶה
9 מְדַבֶּרֶת⁸⁵ בַּעֲסָק זֶה. וְלֹא תִמְנַע מִבַּעְלָהּ כְּדִי לְצַעְרוֹ⁸⁶
10 עַד שִׁיֹּסִיף בְּאַהֲבָתָהּ, אֲלָא נִשְׁמַעַת לוֹ בְּכָל עֵת
11 שִׁינָּצָה. וְתִזְהַר מִקְרוֹבָיו וּבְגֵי בֵיתוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לבעלה, זהו ראוי להקרא כתובה. אבל מה שהאשה הכניסה משלה, זה עדיף מ'כתובה' ודינו כשאר חוב בעולם. והמקור לדעת רבינו הוא מהמשנה (כתובות פ:): "מתה, מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה?" (הם נכסי מלוג - רש"י שם). וכן (שם ק:): "אין להם כתובה. . . ולא בלאות". וכן בסוגיא דמורדת (כתובות סג:): חילקו בין כתובה לנכסי דנודניתה (מגיד-משנה). וראה במוספנו 'תשובת רבינו'.

ונכסי מלוג, פרעון כתובתה והשבועה. מזון הבנות, תקנת הגאונים שתגבה כתובה ממטלטלין, קודם שתשבע וכיצד משביעין אותה, ייחד לה קרקע בכתובתה, הפוגמת בכתובתה, הנפרעת שלא בפניו או הפוחתת בכתובתה, מקום שאין כותבין כתובה, עד מתי גובה כתובתה, היא אומרת בתולה נשאתי והיורשים אומרים בעולה, אם נאמן הקטן להעיד בגודלו, כתובה בלי גט או איפכא, שני גיטין ושתי כתובות.

ג. כְּבֶר הוֹדְעָנוּ¹⁶, שֶׁחֲכָמִים תָּקְנוּ כְּתֻבָּה לְאִשָּׁה, וְדִין הַתּוֹסֶפֶת כְּדִין הָעֵקֶר¹⁷. וְלֹא תָקְנוּ לְגִבּוֹתָהּ כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה, אֲלֵא הָרִי הִיא כָּחוּב שְׁשִׁישׁ¹⁸ לֹא זְמַן, וְאִין הַכְּתֻבָּה נִגְבִּית אֲלֵא לְאַחֵר מִיתַת הַבַּעַל אוֹ אִם גִּרְשָׁהּ¹⁹. וְכֵן הִתְקִינוּ, שְׁאִם הָיָה לַבַּעַל שְׂדוֹת טוֹבוֹת וְרִעוֹת וּבִינֻנוֹת, וּבָאָה הָאִשָּׁה לְגִבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ מִמֶּנּוּ, שְׁלֹא תִגָּבֶה אֲלֵא מִן הָרָעָה שֶׁבִּנְכָסֶיהָ²⁰, וְהִיא הַנִּקְרָאת זְבוּרִית²¹.

(16) לעיל פ"י ה"ז. (17) לרוב הדברים (פרט למקומות שנאמר בהם מפורש שיש חילוק בין עיקר לתוספת. ראה לעיל פט"ו ה"ח, ולקמן פכ"ד ה"ב וה"ה). וכן מפורש בכתובות נד, ב ש"תנאי כתובה (=היינו התוספת) ככתובה". (18) ובכתי" היתמינים: "שקבוע". (19) כתובות פא, א: "לא ניתנה כתובה לגבות מחיים". (20) גיטין מח, ב. ואין לחוש שתימנע משום כך להנשא, כי "יותר ממה שאיש רוצה לישא - האשה רוצה להנשא" (שם נ.). וב'תוספות יו"ט' שם מפרש: כי חשו חכמים שמא תקניטנו כדי שיגרשנה ותגבה בכתובה, לפיכך דינה בזיבורית. (21) מילה ערבית, ופירושה: שדה מלאה אבנים ('ערוך השלם'). והרמ"א בהגהותיו לשו"ע חו"מ סי' קא ס"ה, אומר "זיבורית - החלק הגרוע שבקרקע, מלשון זבורא (דבורה) שהוא מין מבעלי-חיים העוקצים". אבל הנהניא הרי היא ככל חוב, ונגבית מן הבינונית.

ד. וְכֵן הִתְקִינוּ, שֶׁשֶּׁתִּבּוֹא לְגִבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ אַחֵר מוֹתוֹ - לֹא תִגָּבֶה עַד שֶׁתִּשָּׁבַע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ²² שְׁלֹא הָיִיתָ אֲצִלָּה בְּלוּם, וְלֹא מְקַרָּה לֹא כְּתֻבָּתָהּ, וְלֹא מְחַלָּה אוֹתָהּ. וְשָׁמִין לָהּ כָּל מַה שֶּׁעָלֶיהָ²³, וּפְזוּחִתִין אוֹתוֹ מִכְּתֻבָּתָהּ²⁴. אֲבָל אִם גִּרְשָׁה לְרִצּוֹנוֹ - גּוֹבֶה בְּלֹא שְׁבוּעָה²⁵, וְאִין שְׁמִין פְּסוֹת שְׁעָלֶיהָ; שֶׁהָרִי לְקַחֵן לָהּ וְזִכְתָּה בָּהֶן, וְהוּא רוֹצֶה לְהוֹצִיאָהּ, לֹא הִיא²⁶.

(22) "הנשבע אוהו ספר-תורה בזרועו, והוא עומד ונשבע בשם או בכינויו" (לשון רבינו הל' שבועות פ"א ה"ח). כי כלל הוא: "הבא להפרע מנכסי יתומים, לא יפרע אלא בשבועה" (כתובות פז.). והוא הדין לנודניתה שאינה נגבית מן היתומים אלא בשבועה, כדין כל חוב, וכמבואר בהל' מלוה ולוה פ"ד ה"א. וכתב רבנו יצחק אלפסי בהלכותיו לכתובות שם, ששבועה זו היא בנקיטת חפץ. (23) הבגדים שעל גופה שקנה לה בחייו. (24) כתובות נד, א. כי לא הקנה לה דברים אלו על דעת שתקחם ותלך ממנו. (25) שהרי יודע הוא אם מכרה או מחלה לו בכתובה. ואם

א. הַנְּכָסִים שֶׁמִּכְנָסָה הָאִשָּׁה לְבַעְלָהּ - בֵּין קָרְקַע, בֵּין מְטַלְטְלִין², בֵּין עֲבָדִים - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן נִכְתָּבִין בְּשִׁטְר הַכְּתֻבָּה, אִין נִקְרָאִין כְּתֻבָּה, אֲלֵא נְדוּנָא³ שְׁמִם. וְאִם קָבַל הַבַּעַל אַחֲרֵית הַנְּדוּנָא עָלָיו וְנַעֲשִׂית בְּרִשּׁוֹתוֹ - אִם פְּחָתָהּ⁴ פְּחָתָהּ⁵, וְאִם הוֹתִירָהּ⁶ הוֹתִירָהּ לָהּ - הָרִי זֹ נִקְרָאת נְכָסִי צֵאן בְּרִזְלָה⁷. וְאִם לֹא קָבַל אַחֲרֵית הַנְּדוּנָא עָלָיו, אֲלֵא הָרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת הָאִשָּׁה - אִם פְּחָתָהּ⁹ פְּחָתָהּ לָהּ, וְאִם הוֹתִירָהּ הוֹתִירָהּ לָהּ - הָרִי זֹ נִקְרָאת נְכָסִי מְלוג¹⁰.

(2) חפצים שאפשר לטלטלם ולהעבירם ממקום למקום, 'נכסי דנייד', בניגוד לקרקעות שהם: 'נכסי דלא נייד'. (3) מלשון הפסוק (יחזקאל טז, לג): "ואת נתת את נדניך". (4) תפסד או תזול. (5) לחובתו, והוא אחראי לשלם לה כשיגרשנה את כל התמורה כפי שהוערכה בשטר הכתובה. (6) השביחה, הוקרה. (7) לזכותו, ואינו מחזיר לה את השבח. (8) יבמות פ"ז, מ"א. שהקדן קיימת ככרזל, שאפילו כלתה או נגנבה כולה - חייב לשלם, ולפי שהיו רגילים לשום הצאן בשומת כך וכך, והיה הרועה חייב באחריותו כפי השומא אפילו אם מתו כל הצאן, לכך נקרא הנכסים שהבעל מקבל עליו אחריותם: "נכסי צאן ברזל" ('ברטנורא' שם). (9) או נגנבה. (10) אמרו ב'בראשית רבה' פמ"ה (וכן ב'ירושלמי' יבמות פ"ז, ה"א): "מהו עבדי מלוג? כמו שאתה אומר: מלוג מלוג". כענין מליגת (מריטת) הראש, שתולשים השיער ועוזבים הראש, כך הבעל אוכל הפירות ומניח הקרן ואין לו רשות בה ('הערוך' ערך מלג).

ב. וְכֵן כָּל נְכָסִים שִׁישׁ לְאִשָּׁה, שְׁלֹא הַכְּנִיסָה אוֹתָן לְבַעְלָהּ וְלֹא כְּתִבּוֹ אוֹתָן בְּכְתֻבָּתָהּ¹¹, אֲלֵא נִשְׁאָרוֹ לַעֲצָמָהּ, אוֹ נִפְלוּ לָהּ בִּירְשָׁה אַחֵר שְׁנִתְאַרְסָה, אוֹ נִתְּנוּ לָהּ בְּמִתְנָה - הַפֶּל נִקְרָאִין נְכָסִי מְלוג, שֶׁכָּפֶל בְּרִשּׁוֹתָהּ¹² הֵן. וְאִין נִקְרָאִין כְּתֻבָּה אֲלֵא עֵקֶר כְּתֻבָּה, שֶׁהוּא מֵאָה¹³ אוֹ מֵאִתִּים¹⁴, עִם הַתּוֹסֶפֶת¹⁵ בְּלִבָּד.

(11) בשעת האירוסין לא רשמו אותן בשטר הכתובה. (12) ואין לבעל רשות לכולתם או למכרם כ"אם לאכול פירותיהם בלבד, כפי שיתבאר לקמן פכ"ב ה"ז. (13) זוז - לאלמנה. (14) זוז - לבתולה. (15) שהוא מוסיף לה משלו (למעלה פ"י ה"ז), וראה להלן הערה טז. וסובר רבינו שאין לנודניתה דין כתובה, כדין כל חוב שבין מלוה ולוה. כי מה שתיקנו חכמים לתת לאשה כסף שלא הכניסה

בַּשָּׁהִיָּה בְּכַתְּבָתָהּ מְעוֹת סָתָם; אֲכָל אִם פָּרַשׁ בָּהּ 15
מִטְבַּע יָדוּעַ, בֵּין בַּעֲקָר בֵּין בַּתּוֹסֶפֶת³⁴ - הֲרִי הִיא 16
כְּדִין הַמְלִיחָה אֶת חֲבֵרוֹ מִטְבַּע יָדוּעַ, שְׁנוֹתָן לֹו בָּמָה 17
שְׁהִלּוּהוּ, כִּמּוֹ שִׁיתְבָּאָר בַּהֲלָכוֹת הַלְּוָאָה³⁵. 18

(32) בגדלן ובמשקלן. (33) כתובות קי, ב: "מפני שהכתובה היא מדרבנן, הקילו בה שיפוע פעם לפי מקום הנישואין ופעם לפי מקום הגירושין, וכוננתו בכל זה להקל עליו הפרוע" (פירוש המשנה לרבינו, שם). וכל זה כשיש בשווי המטבע כדי מאתיים ומנה שתיקנו לה חכמים, שהם חמשה ועשרים דנר של כסף טהור, כמבואר לעיל פ"י, ה"ח. אבל פחות מזה אין הוא יכול לפרוע, שהרי אין פוחתין לכתולה ממאתיים. . . וכל הפוחת - בעילתו בעילת זנות (שם, ה"ט). (34) ובלבד שלא יהיה בו פחות משיעור החכמים, מאתיים ומנה כדלעיל. (35) פ"ד, ה"א. ודין הנדוניא כדן החוב, שהולכים בו אחרי מקום כתיבת השטר, וכמבואר בהל' מלוה ולוה פ"ז, ה"ט.

ז. תִּקְנוּ הַגָּאוֹנִים בְּכָל הַיְשִׁיבוֹת³⁶, שֶׁתְּהִיָּה הָאִשָּׁה 19
גֹּבֶה כְּתֻבָּתָהּ אַחֲרֵי מוֹת בַּעֲלָהּ אִם מִן הַמְּטַלְטְלִין³⁷, 20
כְּדִרְךָ שֶׁתִּקְנוּ³⁸ לְבַעַל חוֹב לְגִבּוֹת מִן הַמְּטַלְטְלִין³⁹. 21
וּפְשֻׁטָה תִּקְנָה זֹו בָּרַב יִשְׂרָאֵל⁴⁰. וְכֵן שְׂאָר תִּנְאִי 22
כְּתֻבָּה⁴¹ - בְּלֶן כְּתֻבָּה הִזְ, וְשִׁנּוּ בְּמִטְלְטְלִין 23
כְּבָרְקָע. חוּץ מִכְתֻּבַּת 'בְּנִין דְּכָרִין'⁴², שְׁלֹא מִצָּאנוּ 24
מִנְהָג יִרְשָׁתוֹ פְּשׁוּט⁴³ בְּכָל הַיְשִׁיבוֹת⁴⁴. לְפִיכָךְ אֲנִי 25
אוֹמֵר: מַעֲמִידִין אוֹתָהּ עַל דִּין הַגִּמְרָא, שְׂאִין יוֹרְשִׁין 26
כְּתֻבַּת אִמֶּן אֲלֵא מִן הַקְּרָעָה. 27

(36) ראה ב'אוצר הגאונים' לכתובות, חלק התשובות עמ' 210 ואילך, ברי"ף לכתובות פ"ו, ב'תוספות' כתובות נא, א. ודף סז, א. ורא"ש פ"ג דקידושין ס"י יד. (37) מפני שהרבה אנשים עוסקים בעיקר במסחר מטלטלין בלבד, ואשה סומכת דעתה עליהם. וגם משום שבזמנם כבר היו אנשים שאין להם קרקעות כלל (מגיד-משנה, ורש"י לכתובות סז). וראה בפירוש המשניות לרבינו (בכורות פ"ח מ"ט) שכתב שבכלל תקנה זו שגובה אף מן השבח. ועי' בית שמואל' ס"י ק סק"ב. (38) הגאונים. (39) של היתומים. שמדין תורה אין הם משועבדים לבעל-חוב (ראה פסחים לא). וכביאור רש"י (ב"מ סז): "בעוד הלוח קיים, אפילו מגלימה שעל כתפו גובה בעל-חוב, שהרי לו הלוח מעותיו ונשתעבד, והתורה אמרה: יבוא שליח בית-דין ויכנס לביתו ויטול משכנו, שנאמר (דברים כד, יא): "והאיש אשר אתה נושה בו, יוציא אליך את העבוט החרוצה". אבל כשמת הלוח, מה לו וליתומים? הרי לא לו ממנו, ואילו ירשו קרקעות, משועבדים הנכסים מחיים, כדן ערב, כי נכסיו של אדם הם ערביו, וכשהלוה לו - עליהם סמך, אבל מטלטלים אין להם דין ערב, שהרי לא עליהם סמך המלוה, הואיל וביד הלוח להצניעם ולאבדם". ותקנת הגאונים בבעל-חוב, כתבה בפ"ח מהל' נזקי ממון ה"ב. (40) כן כתב רבינו גם בהל' נזקי ממון, שם. וכן הוא ב'תשובות הגאונים' (אוצר הגאונים שם, עמ' 211). (41) מזונות הבנות, רפואתה ועוד (לעיל פ"ב, ה"ב). ראה ברי"ף וב'תוספות' שם.

הוא אינו טוען כלום, מי יטען לו? אולם, אם טען: "תשבע לי על טענתך" - דינו מפורש לקמן ה"ט. (26) ולפיכך אין שמין כסות שעל גופה (רי"ף בהלכותיו סוף פ"ד דכתובות). אולם, כל אלה שכופים אותם להוציא (ראה כתובות עז. ולעיל פט"ו, ה"ז) - שמין כל מה שעליה, הואיל ואינו מגרשה לרצונו (מגיד-משנה).

ה. וְכֵן הַתְּקִינוּ, שְׁלֹא תִגָּבֶה הָאֵלְמָנָה כְּתֻבָּתָהּ אֲלֵא 1
מִן הַקְּרָעָה²⁷. וְאִינָה גֹּבֶה מִשְׁבַּח שֶׁשָּׂבָחוּ נְכָסִים 2
לְאַחֵר מִיתַת הַבַּעַל²⁸. וְאִין הַבָּנוֹת נִזְוֹנוֹת לְאַחֵר מִיתַת 3
אֲבִיהֶן מִשְׁבַּח שֶׁשָּׂבָחוּ נְכָסִים לְאַחֵר מִיתָתוֹ. וְאִינָה 4
טוֹרְפֶת²⁹ בְּכַתְּבָתָהּ בְּשִׁבַּח שֶׁשָּׂבִיחַ הַלּוֹקָח³⁰, אִם- 5
עַל-פִּי שֶׁבַעל חוֹב גֹּבֶה אֶת הַשִּׁבַּח. וְדָבָרִים אֲלוֹ 6
מִקְלֵי כְּתֻבָּה הֵם³¹. 7

(27) כתובות נא, א. ודף פא, ב. כרבנן דרבי מאיר. ולפי נוסח זה: "שלא תגבה האלמנה", רק אלמנה אינה גובה מפני שמטלטלין של היתומים אינם משועבדים לה, כשם שאינה משועבדים לבעל-חוב אחר (פ"ח מהל' נזקי ממון ה"א). אבל גרושה שגובה כתובתה מהבעל עצמו, גובה היא אפילו מן המטלטלין, כמו בעל-חוב אחר (שם ה"י). וכן נראה מלשון רבינו להלן ה"ז בתקנת הגאונים שתיקנו שתגבה "אחרי מות בעלה" - הרי שבחייו אין צורך לתקנה, וכמו כן בה"ח: "ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין" (מעשה רוקח). אבל הרשב"א בתשובה הביא בדברי רבינו: "התקינו שלא תגבה האשה כתובתה אלא מן הקרקע" - "האשה" משמע בין אלמנה ובין גרושה. וכתב הר"ן (גדרים סה:): שכתובה גרושה כזה מבעל-חוב אחר מפני שאין זמן פרעונה ידוע, ויתכן גם שלא תגבה אותה לעולם (כשתמות לפני בעלה) ולפיכך אינה סומכת אלא על הקרקע. וראה גם להלן הערה כט. (28) בכורות נב, א. אם הנכסים לא היו שוים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובתה, ואח"כ השביחו - אינה גובה אלא כמה שהיו שוים בשעת מיתת הבעל (רש"י שם). (29) חוטפת, תופסת. (30) שלקח קרקעות מבעלה בחייו שהם משועבדים לכתובתה, כמבואר בסמוך ה"י. (31) בכורות, שם. קל הוא שהקילו חכמים בגביית כתובתה, הואיל ויותר משאיש רוצה לישא - אשה רוצה להנשא, ולא עשתה עמו טובה כ"כ, אבל בעל-חוב עשה טובה ללוה - אין לו לאבד זכויותיו מן השבח ולא מקילים בו (רשב"ם לבבא-בתרא קלב:). [ומסתימת לשון רבינו: "ודברים אלו מקולי כתובה", נראה שזה מוסב גם על הדין הראשון, שאינה גובה כתובתה אלא מן הקרקע - הרי שדין כתובה גרוע מדין בעל-חוב אחר, וכדעת הרשב"א למעלה הערה כה].

ו. וְכֵן מִקְלֵי כְּתֻבָּה, שֶׁתִּטַּל הָאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ מִן 8
הַפְּחוֹת³² שֶׁבְּמִטְבְּעוֹת. מִיֵּצֵד? נִשְׂא אִשָּׁה בְּמָקוֹם 9
אֶחָד, וְגִרְשָׁה בְּמָקוֹם אֶחָד: אִם הָיוּ מְעוֹת מָקוֹם 10
הַנִּשְׂוִיָּאִין טוֹבִים מִמְּעוֹת מָקוֹם הַגִּירוּשִׁין - נוֹתֵן לָהּ 11
מִמְּעוֹת מָקוֹם הַגִּירוּשִׁין; וְאִם הָיוּ מְעוֹת מָקוֹם 12
הַגִּירוּשִׁין טוֹבִים מִמְּעוֹת מָקוֹם הַנִּשְׂוִיָּאִין - נוֹתֵן לָהּ 13
מִמְּעוֹת מָקוֹם הַנִּשְׂוִיָּאִין³³. בָּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? 14

(53 ערבים. (54 מאה זוז. (55 משכון. (56 ויכול. (57 לקחת בחזקה. (58 שלא נמכרו למישהו, בניגוד לנכסים שנמכרו ללקוח, הנקראים: "נכסים משועבדים". וכן מצינו במשנה (גיטין פ"ה, מ"ב): "אין נפרעים מנכסים משועבדים מקום שיש נכסים בני חורין", שהרי הלוקח אומר למלוה: "הנחתי לך מקום לגבות הימנו". (59 כתובות פז, א. (60 רי"ף לכתובות מ"ט. וראה למעלה ה"ד. (61 שבועות מה, א. ובהל' מלוה ולוה פ"ד, ה"א. (62 כתובות פב, ב: בראשונה היו כותבים לבתולה מאתיים (ולא היו משעבדים נכסיהם לאחריות הכתובה). . . ועדיין כשהיה כועס עליה, אומר לה טלי כתובתך וצאי (לפי שהיתה מיוחדת לך), עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובתה (ולא ייחד לה כתובתה במטלטלין, וסומכת על כל נכסיו, שעתה יהיה קשה עליו להוציא מעות וליתן לה - 'תוספות' שם).

י"א. כְּשֶׁמִשְׁבִּיעִין בֵּית דִּין או הַיּוֹרְשִׁין אֶת הָאֵלְמָנָה
כְּשֶׁתְּבֹא לְגִבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ - אֵין מְשִׁבְעִין אוֹתָהּ אֶלָּא
חוּץ לְבֵית דִּין; מִפְּנֵי שְׁבֻעַת דִּינֵין הִיוּ נִמְנָעִין
מִלְּהַשְׁבִּיעָהּ, שְׁחֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא לֹא תִדְרֹגֵק עַל
עֲצָמָהּ בְּשִׁבּוּעָה⁶³. וְאִם רָצוּ הַיּוֹמִים לְהִדְרָה -
נִדְרָתָהּ לֶהֱן כָּל מָה שֶׁרָצוּ⁶⁴, וּמִדִּירִין אוֹתָהּ בְּבֵית
דִּין, וְאַחֵר כִּף נִטְלָת כְּתֻבָּתָהּ.

(63 מפני שהיא טורחת לפני היתומים, תורה היתר לעצמה לישבע שלא לקחה כלום, בעוד שלקחה דבר מועט, וסוברת שזה בשכר טרחתה (גיטין לה.), והשבועה כשהיא חוץ לבית-דין היא קלה שאינה בשם או בכינוי אלא בקללת ארור, ואין עונשה חמור כל כך (ראה רש"י 'תוספות' שם). ושמא שלשה הדיוטות השביעוה חוץ לבית-דין ('מעשה רוקח'). (64 שתאמר לפני בית-דין: "יאסרו עלי מיני מזונות אלו, אם קיבלתי כלום מכתובתי", ואפילו תעבור על נדרה אין ענשה חמור כל כך כעונש שבועת שקר ('תוספות' שם).

יב. מִתָּה הָאֵלְמָנָה קִדְּם שֶׁתִּשְׁבַּע - אֵין יוֹרְשִׁיהָ⁶⁵
יִרְשִׁין מִכְּתֻבָּתָהּ כָּלוּם; שְׂאִין לָהּ כְּתֻבָּה עַד
שֶׁתִּשְׁבַּע⁶⁶. וְאִם נִשְׁאֲתָ⁶⁷ קִדְּם שֶׁתִּשְׁבַּע - הָרִי זֶה
נִשְׁבַּעַת אַחֵר הַנְּשׂוּאִין, וְנוֹטְלָת כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה;
אֲבָל אֵינָה נִדְרָת וְנוֹטְלָת, שֶׁמָּא יִפְר לָהּ הַבַּעַל⁶⁸.

(65 בניה מבעל אחר. (66 "ואין אדם מוריש שבועה לבניו" (שבועות מח.). לפי שאין הבנים יכולים להשבע שבועה זו שנתחייב אביהם (רש"י שם). השווה הל' מלוה ולוה פ"ז, ה"ג. (67 לבעל שני. (68 והיא סומכת על זה ונודרת וגובה על שקר (גיטין לה: וברש"י). אבל כשנדרה לפני נישואיה - אין בעלה השני יכול להפר ש"אין הבעל מיפר בקודמין" (שם).

יג. יִחַד לָהּ קִרְבָּע⁶⁹ בְּכְתֻבָּתָהּ - בֵּין שִׁיחַד לָהּ
בְּאַרְבַּעַת הַמָּצָרִים⁷⁰, בֵּין בְּמִצְרָ אֲחֵד⁷¹ - גּוֹבָה אֶת
כְּתֻבָּתָהּ מִמֶּנָּה בְּלֹא שְׁבּוּעָה⁷². וְכֵן אִם כָּתַב לָהּ
מִטְּלָטְלִין, וְהָן עֲצָמָן קִנְיָן - נִטְלָת אוֹתָן בְּלֹא
שְׁבּוּעָה. וְכֵן אִם נִמְכְּרוּ וְנִלְקַח בֵּהֶן מִטְּלָטְלִין

(42 מפורשת לקמן פ"ט, ה"א-ב. בנין דכרין - בנים הזכרים. (43 נפון ומקובל. (44 וקצת גאונים ביטלוה ('מאירי' לכתובות נ: עמ' 186, ורא"ש כתובות פ"ד, סי' כד).

ח. כָּכָר נִהְיָ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁיִּדְעֵנוּ וְשֶׁשִּׁמְעֵנוּ
שִׁמְעָן, שִׁיכְתְּבוּ בְּכְתֻבָּהּ: בֵּין מִמְּקַרְקָעִי בֵּין
מִמִּטְּלָטְלִי⁴⁵. וְדָבָר זֶה תִּקּוֹן גְּדוֹל הוּא, וְאַנְשִׁים
גְּדוֹלִים וְנִבְּוִנִים הִנְהִיגוּ דָּבָר זֶה; שֶׁהָרִי זֶה תִּנְאִי
שֶׁבְּמִמּוֹן⁴⁶, וְנִמְצָא הָאֵלְמָנָה גּוֹבָה מִן הַמִּטְּלָטְלִין
בְּתִנְאִי זֶה, לֹא בְּתִקְנַת אַחֲרוֹנִים⁴⁷.

(45 שכותב: "אחריות כתובה זו . . . קיבלתי עלי ועל יורשי אחרי . . . ועל מה שעתיד אני לקנות מקרקעות וממטלטלין". ראה נוסח הכתובה לרבינו פ"ד מהל' יבום הל"ג. וכן הוא ב'אוצר הגאונים' שם. (46 שאפשר להתנותו אפילו על מה שכתוב בתורה, ראה לעיל פ"ו, ה"ט. (47 וההבדל בין זה לזה, מתבאר בסמוך ה"ט.

ט. הָרִי שְׂלֹא כְּתֻבָּה⁴⁸ כִּף בְּשֹׁטֵר הַכְּתֻבָּה, אֶלָּא נִשְׂא
סֶתֶם: אִם הָיָה יוֹדֵעַ בְּתִקְנָה זֶה שֶׁל גְּאוֹנִים - גּוֹבָה⁴⁹,
וְאִם לֹא, או שֶׁנִּסְתַּמֵּק לָנוּ הַדָּבָר - מִתְּשַׁבֵּין בְּדָבָר
הָרִבָּה; שְׂאִין כִּף בְּתִקְנַת הַגְּאוֹנִים לְדוֹן בֶּה אֶף-עַל-
פִּי שְׂלֹא נִתְפָּרְשָׁה, כְּדִין תִּנְאִי כְּתֻבָּה שֶׁהֵם תִּקְנַת
הַסְּנִיחֵי⁵⁰ וְהַגְּדוֹלָה, עַד שֶׁנִּשְׁבַּעַת בֶּה⁵¹ מִמּוֹן מִן
הַיּוֹרְשִׁים⁵².

(48 "בין ממקרקעי בין ממטלטלי". (49 שכיון שידע בתקנה זו - שעבד לה כל נכסיו, אפילו המטלטלין שישארו לאחר מותו. (50 ובהם אנו אומרים: אע"פ שלא נכתבו בשטר הכתובה - כאילו נכתבו, שזהו תנאי בית-דין (כתובות נא., ולעיל פ"ב, ה"ה). (51 בכח תקנת הגאונים. (52 כשלא ידע בתקנה זו, וגם לא כתב כן בשטר הכתובה. וזהו ה'תיקון הגדול' שהזכיר רבינו בהלכה ח', שתגובה מכח ה'תנאי' לא מכח 'תקנת האחרונים'. והשווה דברי רבינו הל' מלוה ולוה פ"א, ה"א: "אבל במערב היו כותבים בשטרי חובות שיש לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין, בין בחייו בין אחר מותו, ונמצא גובה על תנאי זה יותר מן התקנה . . . שמא לא ידע הלוח בתקנה זו, ונמצא ממון יתומים יוצא שלא כדין, שאין כח בתקנת האחרונים לחייב בה יתומים".

י. וְעוֹד תִּקְנוּ חֲכָמִים, שִׁיחִיו כָּל נִכְסֵי הַבַּעַל אַחֲרָאִין
וְעִרְכָּאִין⁵³ לְכְּתֻבָּהּ. אֲפִלוּ כְּתֻבָּתָהּ מִנָּה⁵⁴, וְיֵשׁ לוֹ
קִרְבָּע בְּאַלְפִים זָהוּבִים - הַפֶּל תַּחַת שְׁעָבָד⁵⁵
הַכְּתֻבָּה. וְכָל שִׁימְכָר אַחֵר הַנְּשׂוּאִין מִמֶּנְכְּסִיו, אֶף-עַל-
פִּי שֶׁמִּמְכְּרוּ קָנִים וְיֵשׁ לוֹ⁵⁶ לְמַכּוֹר כָּל נִכְסֵיו אִם יִרְצֶה
יֵשׁ לָהּ לְטָרֵף⁵⁷ אוֹתָן בְּכְתֻבָּתָהּ כְּשִׁיגְרָשָׁנָה או
כְּשִׁימֻת, אִם לֹא תִמְצָא נִכְסִים בְּנֵי חוּרִין⁵⁸.
וּכְשֶׁתִּטְרֹף - לֹא תִטְרֹף אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה⁵⁹ בְּנִקִּיטַת
חִפְזִין⁶⁰, כְּדִין כָּל בַּעַל חוֹבוֹת⁶¹. וְתִקְנָה זֶה, כְּדִי שְׂלֹא
תִהְיֶה כְּתֻבָּה קְלָה בְּעֵינֵינוּ⁶².

80) שם פח, א. 81) הרי"ף שם. ומקורו בבבא בתרא קעד, א שנכסיו של אדם הם ערבי, והמלוה את חבירו לא יתבע את הערב תחילה. 82) ואפילו בבעל-חוב הדין כן, "שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חבירו והולך ויושב במדינת הים, ואתה נועל דלת בפני לווין" (שם פח).

19. הפוחתת כתבתה - נפרעת שלא בשבועה. פיצד? 20 הוציאה שטר כתבה באלף וזו, הוא אומר: נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא נתקבלתי כלום, ואין לי אלא חמש מאות וזו; וזה שכתב לי אלף, אמנה⁸³ היתה ביני לבינו - הרי זו נפרעת שלא בשבועה⁸⁴. אבל אם אמרה: אין בשטר כתבתי אלא חמש מאות - אניה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף וזו כלום, שהרי בטלה אותו וכאלו הודת שהוא שקר. לפיכך נשבע שבועת הסת ונפטר⁸⁵.

83) הוא האמין כי שלא אתבענו אלא חמש מאות וזו. 84) כתובות פז, ב. 85) כדין הטוען את חבירו מאה וזו - והלה כופר בכל, שנשבע שבועת הסת מדרבנן (ראה שבועות מ: והל' טוען ונטען פ"א, ה"ג).

19. יח. כל מקום שאמרנו: לא תפרע אלא בשבועה - אומרים לה בית דין: השבעי וטלי; ומקום שאמרנו: תפרע שלא בשבועה - אומרים לבעל: עמוד ותן לה⁸⁶, ואין אתה נאמן בטענה זו עד שתביא ראיה לדבריה.

86) ואין אנו משיבעים אותה כדי להפסיד דעת בעלה.

19. יט. אמר הבעל מעצמו: תשבע לי על טענתי - אומרין לה: השבעי וטלי⁸⁷, ותשבע בקניטת חפץ. התנית עמו שתגבה כתבתה שלא בשבועה⁸⁸, או שתהא נאמנת בכל מה שתטען⁸⁹ - גובה ממנו בלא שבועה כלל. אבל אם באה לגבות מיורשיו - תשבע⁹⁰ ואחר כך תטל.

87) שבועות מא, א. ובר"ף שם, וכן הוא בדברי רבינו בפ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ב בענין שטר חוב, ומשם למד רבינו לענין כתובת אשה. 88) אף-על-פי שיאמר לה: "השבעי וטלי". 89) כגון פוגמת (דלעיל ה"ד) שאינה נפרעת אלא בשבועה. 90) שלא פטרה אלא ממנו, אם תגבה כתובתה בחייו (כתובות פו:).

20. כ. התנת עמו שתגבה כתבתה מיורשיו בלא שבועה⁹¹, או שתהיה נאמנת בכל מה שתטען על יורשיו - הרי זו נוטלת מהן בלא שבועה⁹². אבל אם באה לטרוף מנכסים משועבדים⁹³ - לא תטרוף אלא בשבועה⁹⁴, ואף-על-פי שהאמינה הבעל; שאין תנאי הבעל מועיל אלא עליו ועל יורשיו, אבל להפסיד ממון אחרים אינו מועיל⁹⁵.

91) אף-על-פי שמן הדין עליה להשבע, שאין נפרעים מנכסי יתומים אלא בשבועה (כתובות פז:). 92) שם.

1 אחרים, ונודע שאלו השניים מדמי המטלטלין 2 הראשונים - נוטלתן⁷³ בלא שבועה⁷⁴.

69) שכתב לה: "שדה פלונית תהא לכתובתך". 70) הגבולים. 71) ואין אומרים: מתוך שלא סימן את כל מצריה, אין זו מיוחדת כל צרכה, ואינה סומכת דעתה עליה. 72) כתובות נה, א. כי כל עיקר השבועה הוא מחשש שמא התפיסה צורך כסף לכתובתה, אבל זו שייחד לה שדה - היא היא הצורך שהתפיסה (רש"י שם). 73) ובכת"י התימנים: נוטלת. 74) שם. וכדעת הרי"ף, שהראשונים לא נאבדו אלא נמכרו. והוא-הדין בנכסי נדונייתה כל זמן שהם קיימים, נוטלתם בלא שבועה שהם מיוחדים ועומדים לרשותה. שהרי יכולה לומר: "כלי אני נוטלת" ואין הבעל יכול לסלקה בדמיהם - משום שבח בית אביה. ראה יבמות סו, ב (כסף-משנה בשם הריב"ש).

3 יד. הפוגמת כתבתה - לא תפרע אלא בשבועה. 4 פיצד? הוציאה שטר כתבה שיש בו אלף וזו, הבעל 5 אומר: נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא נתקבלתי אלא כך וכך⁷⁵. ואפילו יש עליה עדים במקצת⁷⁶ שנטלה, ואפילו דקדקה עצמה בחשבון מה שנטלה 6 בחצי פרוטה⁷⁷ - לא תטל השאר אלא בשבועה⁷⁸.

75) כתובות פז, ב. הנפרע מחבירו אינו מדקדק לשום לב לכל מה שקיבל מחברו (והפורע מדייק). וזו הואיל ונפרעה במקצת, אפשר שנפרעה הכל - הטילו עליה שבועה כדי שתדייק. 76) אין אנו אומרים: אילו היה פורע לה יותר, היה מזמין עדים כדרך שעשה בפרעון הראשון. 77) אין זה מוכיח שהיא דייקנית ותיטול משום כך שלא בשבועה. ובכת"י התימנים הנוסח: בחצי חצי פרוטה, מקביל ללשון התלמוד שם: "פחות פחות משה פרוטה", ומפרש רש"י: במנה שקיבלה עושה עמו חשבון, כך נתת לי ביום פלוני, וכך ביום פלוני, ומצרפת בחשבון אפילו פחות משה פרוטה. 78) וכן הדין בנדונייתה, שגם בשאר חוב הדין כך, כמבואר בהל' מלוה ולוה פ"ה, ה"א.

9 טו. אמר הבעל: נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא נתקבלתי כלום, ועד אחד מעיד עליה שנתקבלה 10 הכל או מקצת - לא תפרע כל הכתבה אלא 11 בשבועה⁷⁹.

79) כתובות, שם. ותקנת חכמים היא כדי להפסיד דעתו של בעל. ואין זו שבועת התורה ש"עד אחד מחייב את המכחיש - שבועה", שהרי כל הנשבעים שבתורה נשבעים ולא משלמין, וזו נשבעת ונוטלת, אלא תקנת חכמים היא כנ"ל.

13 טז. הנפרעת שלא בפניו - לא תפרע אלא בשבועה. 14 פיצד? הרי שגשג את אשתו והלך לו - בית דין 15 יורדין לנכסיו אחר שתשבע ומגבין אותה כתבתה⁸⁰. 16 והוא, שיהיה במקום רחוק, שיש להן טרח 17 להודיעו; אבל אם היה במקום קרוב להודיעו - 18 שולחין לו ומודיעין⁸¹ אותו, ואם לא יבוא - תשבע 19 ותטל⁸².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 שְׁתַּקְהָה וְלֹא תִבְעָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בּוֹשָׁה מִן
26 הַיּוֹרֵשׁ.¹⁰⁷

106) הואיל ובשעה שהיא בוש, אין שתיקתה ראייה על מחילתה. (107) מחמת הכבוד הגדול שנהג בה (שם קד:). בטרחה בעצמו להוליך מזונותיה לביתה, ודין התוספת כדין הכתובה, שאפילו היתומים מודים בסכום התוספת, אלא שטוענים שמחלה להם, כל שעברו עליה כ"ה שנה והיא בבית אביה, הפסידה גם התוספת. ודין נדונייתה כדין חוב שלעולם לא דנים בו דין מחילה, כמבואר בגמרא (שם קד:). וכן הגרשה גובה כתובתה לעולם, שדינה כדין בעל-חוב (שם).

27 כה. היא אומרת: בתולה נשאתי ועקר כתבתי
28 מאתים, והפעל או יורשיו¹⁰⁸ אומרים: בעולה נשאת
29 ואין לה אלא מאה - אם יש עדים שראו ששעשו לה
30 המנהגות שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן
31 לכתולה, כגון מיני שמחה¹⁰⁹ או פתרים או
32 מלבוש¹¹⁰ ידוע, או שאר דברים שאין עושין כָּךְ
33 אלא לכתולה¹¹¹ - הרי זו נוטלת מאתים; ואם אין
34 לה עדים בזה - הרי זו נוטלת מנה¹¹². ואם היה
35 הפעל קיים - יש לה להשביעו שבועת התורה, שהרי
36 הודה במקצת השענה¹¹³. ונאמן הקטן להעיד בגדלו
37 ולומר: זכור אני פשהייתי קטן שנעשה לפלונית
38 מנהג התולות¹¹⁴. וכל הדברים האלו - במקום
39 שאין פותחין כתובה¹¹⁵, כמו שאמרנו.

108) אם נתאלמנה. (109) כתובות טז, ב: "רקדו לפני, העבירו לפני כוס של בשורה", כוס של יין תרומה, כלומר זו ראשית כתורת ראשית. (110) "הינומא" צעף על ראשה משורבב על עיניה, ומתוך שאין עיניה מגולות, מנממת לפעמים בתוכו, הינומא - על שם תנומה (שם יז: וברש"י). (111) כגון חילוק קליות לחינוקות (שם טו: במשנה). (112) שם טז, א: "רוב נשים - בתולות נישאות. וכל הנישאת בתולה יש לה קול (יודעים שיצאת בהינומא), וזו הואיל ואין לה קול - נתערער רובה". (113) במנה, ומודה במקצת חייב שבועה מן התורה (שבועות לח: ומב:). ואף-על-פי שאין נשבעים על כפירת שעבוד קרקעות? - הואיל ותקנת הגאונים היא לגבות מן המטלטלים, חייב הוא בשבועה (ה'מאיר') לכתובות טז. עמ' 72, ברב"ד ובלחם-משנה). וההבדלים בין שבועת התורה לשבועת החכמים, מנויים בשבועות מא, א. ואחד מהם: בשבועות התורה יורדים לנכסי הנתבע (אם אמר איני נשבע ואיני משלם) ונותנים לתובע. ובשבועה דרבנן - אין יורדים לנכסיו אלא מגדים אותו שלשים יום, ואם לא בא ולא תבע נידויו, מלקים אותו מכת מרדות (מלשון רבינו הל' טוען ונטען פ"א ה"ד-ה). (114) הואיל ורוב נשים - בתולות נישאות, אין אנו צריכים לעדות גמורה (כתובות כח:). ומכיון שכתב למעלה "אם יש עדים" נראה שצריך שנים, אלא שאפילו שניהם קטנים נאמנים ('מאיר') שם עמ' 132, ועי' כסף-משנה). (115) כתובות טז, ב. כי במקום שכותבים הרי אפשר לראות בכתובה אם נשאת ככתולה או כאלמנה, אם

93) שנמכרו ללקוחות בחיי הבעל אחרי נישואיה, והרי הם משועבדים ואחראים לפרעון כתובתה, אם אין שם נכסים בני חורין, כדלעיל ה"י. (94) ללקוחות, שלא נתקבלה כתובתה עדיין, כדלעיל ה"ד. (95) כן כתב רבינו בפט"ו מהל' מלוה ולוה ה"ז. וכן דעת הר"י בכתובות פ"ט. והראב"ד סובר שכל שקדמה נאמנות הבעל למקח הלוקח, היא גובה שלא בשבועה, שהלוקח לא היה לו לקנות נכסים אלה. ואיהו אפסיד אנפשיה (והוא הפסיד לעצמו).

1 כא. אֶלְמָנָה שֶׁהָיָה שָׁטָר כְּתָבָה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָה -
2 נִשְׁבַּעַת וְגוֹבָה כְּתָבָתָה לְעוֹלָם, אֶפְלוּ אַחֵר מֵאָה
3 שָׁנָה⁹⁶. בֵּין שֶׁהָיְתָה בְּבִית בַּעֲלָהּ, בֵּין שֶׁהָיְתָה בְּבִית
4 אֲבִיהָ⁹⁷. וְאִם אֵין שָׁטָר כְּתָבָה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָה - אֵין
5 לָהּ כָּלוּם, וְאֶפְלוּ עָקָר כְּתָבָה⁹⁸, וְאֶפְלוּ תִבְעָה בְּיוֹם
6 מִיתָת בַּעֲלָהּ⁹⁹. וְכֵן הַגְּרוּשָׁה, אֶפְלוּ עָקָר כְּתָבָה אֵין
7 לָהּ¹⁰⁰ עַד שֶׁתּוֹצִיא שָׁטָר כְּתָבָה¹⁰¹.

96) כתובות קד, א. כי אילו מחלה הכתובה ליורשים, היתה מוסרת להם שטר הכתובה. (97) ראה בסמוך הכ"ג. (98) מאתיים וזו לכתולה, ומאה וזו לאלמנה. (99) שמא נתקבלה כתובתה או מחלתה, והחזירה לו שטרה. (100) כשטוען הבעל פרעתי או מחלה לי, אבל אם הוא מודה - חייב לפרועה. (101) שם פט, א. וכן ברי"ף שם.

8 כב. בְּמָה דְּבָרִים אָמורים? בְּמָקוֹם שֶׁדָּרְכָן לְכַתֵּב
9 כְּתָבָה; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דָּרְכָן לְכַתֵּב כְּתָבָה, אֵלֹא
10 סוֹמְכִין עַל תְּנַאי בֵּית דִּין - הֲרִי זֹה גוֹבָה עָקָר כְּתָבָה
11 אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין בִּידָה שָׁטָר כְּתָבָה - בֵּין נִתְגַּרְשָׁה
12 בֵּין נִתְאַלְמְנָה, בֵּין שֶׁהָיְתָה בְּבִית בַּעֲלָהּ בֵּין שֶׁהָיְתָה
13 בְּבִית אֲבִיהָ¹⁰², אֲבָל תּוֹסֶפֶת אֵין לָהּ כָּכָל מָקוֹם אֵלֹא
14 בְּרִאָה בְּרוּרָה¹⁰³.

102) שם. (103) שאינה מתנאי בית-דין שנאמר בה אע"פ שלא נכתבה הרי היא כנכתבה. אלא מרצונו הטוב הוא מתחייב, והואיל ואין כתובתה בידה - אינה נאמנת.

15 כג. וְעַד כַּמָּה תִּגְבֶּה הָאֶלְמָנָה הָעָקָר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין
16 פוֹתֵחִין כְּתָבָה? אִם הָיְתָה בְּבִית בַּעֲלָהּ - גוֹבָה
17 לְעוֹלָם¹⁰⁴, וְאִם הָיְתָה בְּבִית אֲבִיהָ - עַד עֶשְׂרִים
18 וְחֻמֵּשׁ שָׁנָה. וְאִם פָּאָה לְתַבַּע אַחֵר עֶשְׂרִים וְחֻמֵּשׁ
19 שָׁנָה - אֵין לָהּ כָּלוּם; שְׂאֵלָה לֹא מַחֲלָה - לֹא שֶׁתַּקָּה
20 כָּל זְמַן זֶה¹⁰⁵, וְהֲרִי אֵינָה עִם הַיּוֹרֵשִׁים כְּדִי שֶׁתֹּאמַר:
21 נִכְלַמְתִּי מִלְתַּבֵּעַן וְהֵן עָמִי בְּבִית.

104) כי אין שתיקתה ראייה שמחלה להם כתובתה, אלא מפני שמכבדים אותה ונותנים לה פרנסתה, בוששה היא לתבוע כתובתה. (105) אע"פ שהיא ניזונית משלהם, הואיל ואינם מטפלים בה ביחוד, אינה בוששה מלתבוע כתובתה (כתובות קד. וראה ב'תוספות יו"ט' למשנה שם).

22 כד. לְפִיכָף¹⁰⁶, אִם הָיָה הַיּוֹרֵשׁ עֹצְמוֹ מוֹלִיךְ
23 מְזוֹנוֹתֶיהָ לְבֵית אֲבִיהָ וּמְטִיפֶל בָּהּ - יֵשׁ לָהּ לְתַבַּע
24 כְּתָבָתָה וְאֶפְלוּ אַחֵר עֶשְׂרִים וְחֻמֵּשׁ שָׁנָה; מִפְּנֵי שֶׁזֶה

16 בָּגַט שְׂפִידָה¹²²; וְאִם דֶּרֶךְ לִכְתֹּב כְּתֻבָּה - אֶפְלוּ עָקֵר
17 אֵין לָהּ עַד שְׁתוּצִיא שְׁטֵר כְּתֻבָּה¹²³, כְּמוֹ שְׂבָאֲרוֹנָה¹²⁴.
18 וְנִשְׁפָּע הַבַּעַל שְׁבוּעַת הַסֵּת עַל טַעֲנָתָהּ, וְנִפְטָר.

(122) ואינו נאמן לומר שיניתי מנהג בני עירי וכתבתי לה (כתובות פט.). (123) שיכול לומר: אם אשלם לה עכשיו, שמא אחרי מותי תוציא כתובתה ותגבה בתורת אלמנה, לומר לא נתגרשתי ולא נפרעתי (רש"י שם). ואם יש עדים שאבדה הכתובה או נשרפה - הרי זה כמקום שאין כתבים כתובה, וגובה בגט שבידה (רמ"א אהע"ז סי' ק ס"ו). (124) לעיל הכ"א.

19 כט. הוציאה שתי גטין ושתי כתובות¹²⁵ - גובה שתי
20 כתובות¹²⁶. הוציאה שתי כתובות וגט אחד¹²⁷ - אינה
21 גובה אלא כתובה אחת. ואי זו מהן גובה? אם
22 שתייהן שוות¹²⁸ - בשלה האחרונה את הראשונה,
23 ואינה טורפת¹²⁹ אלא מזמן האחרונה¹³⁰; ואם היה
24 באחת משתייהן תוספת על חברתה¹³¹ - גובה באינה
25 מהן שתירצה¹³², ותבטל השנייה.

(125) שגירשה פעמיים. וזמן כתובה ראשונה קודם לזמן גט ראשון, וזמן כתובה שניה קודם לגט שני. (126) משני נישואיה (כתובות פט.). (127) וזמן שתיהן קודם לגט, הרי שלא נתגרשה אלא פעם אחת. (128) סכום שתיהן. (129) מהלקוחות שקנו נכסים מבעלה המגרש. (130) שלפיכך כתב לה כתובה שניה שתמחול לו על שעבודה של כתובה ראשונה, וכל מה שקנו הלקוחות בין זמן הכתובה הראשונה לכתובת השניה - אינו משועבד לכתובתה. (131) שבשניה כתב לה סכום יותר גדול מסכום הראשונה. (132) אם רוצה בכתובה המרובה אינה טורפת אלא מזמן האחרונה, ואם רוצה לטרוף מזמן שבראשונה, אין לה זכות לגבות את הסכום שבשניה. והרי כאילו אמר לה מתחילה: "אם תרצו למחול שעבוד על ראשונה - גבי כתובה שניה שהיא מרובה. ואם לא - גבי הראשונה המועטת" (שם וברש"י). אבל כשסכום שתיהן שווה, בהכרח בטלה שניה את הראשונה, שאם לא כן למה כתבה.

26 ל. הוציאה שתי גטין וכתובה אחת¹³³ - אין לה אלא
27 כתובה אחת; שְׁהַמְגִּרָשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהַחֲזִירָה סָתֵם¹³⁴
28 - על כתובתה הראשונה החזירה¹³⁵. הוציאה גט
29 וכתובה אחר מיתת הבעל¹³⁶: אם גט קודם לכתובה
30 - גובה בגט זה עקר כתובה, אם אין דרך לכתוב
31 כתובה, וגובה כל מה שיש בכתובתה זו, שהרי זכתה
32 בה במיתתו; ואם כתובה קדמה את הגט¹³⁸ - אין לה
33 אלא כתובה אחת, שעל כתובתה הראשונה
34 החזירה¹³⁹.

(133) אחרי שגירשה, נשאה שנית ולא כתב לה כתובה, והיא לא גבתה משום מה כתובתה הראשונה, ואח"כ גירשה שנית, הרי בידה שני גטין וכתובה אחת. (134) ולא כתב לה כתובה חדשה, והיא לא גבתה את כתובתה הראשונה. (135) שגירשה וחזר ונשאה ומת. (136) שכתב

לא שנאבדה הכתובה, והבעל או היורשים מודים שלא נפרעה, אלא שטוענים: "בעולה נשאת" (מגיד-משנה).

1 כז. האשה שאמרה לבעלה: גרשתי - נאמנת,
2 שאינה מעזה פניה בפני בעלה¹¹⁶. לפיכך, האשה
3 שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט, ואמרה
4 לבעלה: גרשתי ואבד גטי, הן לי כתובתי, והוא
5 אומר: לא גרשתיך - חייב לתן לה עקר כתובה; אבל
6 אינו נותן לה התוספת, עד שתביא ראיה שגרשה,
7 או שניצא גט עם הכתובה מתחת ידה¹¹⁷.

(116) יבמות קטז, א. (117) הראב"ד משיג על רבינו, ואומר: דברים אלו במות טלויות הם (מלשון הכתוב יחזקאל טז, טז) שאם אינה מעזה פניה, וכאילו גט יוצא מתחת ידה, למה לא תהיה נאמנת גם על התוספת. ועוד הוא חולק על דברי רבינו וסובר, שאין היא נאמנת לגבות כתובתה, וגם אינה נאמנת להנשא לאחר לכתחילה אלא שאם נשאת לא תצא. שאם תאמר תינשא לכתחילה "לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה". והמגיד משנה מצדיק את רבינו, ומשיב על דברי הראב"ד במליצה: "במות אלו, כבר הקריבו עליהן קרבן הרבה מפרשים" הסוברים ג"כ שנאמנת להנשא לכתחילה, ומביאים ראיות לכך מכמה סוגיות בש"ס, ומכיון שמותרת להנשא לכתחילה, ממילא מקבלת כתובתה, שכן כתב לה בשטר כתובתה: "אם תנשאי לאחר, תטלי מה שכתוב לך" (יבמות קיז). ובמה שהקשה הראב"ד: "א"כ תקבל גם תוספת כתובתה?" - יפה השיב המגיד עוז: "לא מצינו מתגרשת בעל כרחו ולרצונה שתגבה תוספת, שלא כתב לה על-מנת שתצא ממנו ותלך ותאכל עם אחר" (השווה לעיל פט"ו ה"). ובמה שהשיג הראב"ד: אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה? תמה המגיד עוז, ואמר: "בת אברהם אבינו איך תעז פניה, והלא סימן לזרע אברהם אבינו ביישנים!?" (כמבואר ביבמות עט.). וכדעת רבינו, קיבלו גם רבותינו בעלי התוספות והרשב"א ז"ל. אלא שבתוספות' ליבמות קטז, א העירו שאינה נאמנת אלא כשאינה תובעת כתובתה, אבל אם תבעה כתובתה - אינה נאמנת, וכמבואר בסמוך הלכה לא. ואילו לדעת רבינו, נאמנת אפילו כשתובעת כתובתה, כמבואר לפנינו. וראה שו"ע אהע"ז סי' יז ס"ב.

8 כז. אומר לה הבעל: כן היה, גרשתי ונתתי לה כל
9 הכתובה, עקר ותוספת, וכתובה לי שובר¹¹⁸, ואבד
10 שוברי - מתוך שיכול לומר 'לא גרשתי' ולא יתחייב
11 בתוספת¹¹⁹, נאמן. ומשיבצה בנקיטת חפץ¹²⁰, ונותן
12 לה את העקר, ונשבע הוא שבעת הסת¹²¹ על
13 התוספת.

(118) שטר קבלה. (119) כמבואר למעלה הלכה כז. (120) על עיקר כתובתה. (121) שהרי היא תובעתו טענת ודאי והוא כופר, עליו להשבע שבעת היסט ויפטר.

14 כח. הוציאה גט ואין בידה שטר כתובה, אם דרך
15 אותו מקום שלא יכתבו כתובה - גובה עקר כתובתה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 21 הָיָה עָלָיו שָׁטֵר חוּב: אִם הָיָה הַחוּב קוֹדֵם - גּוֹבֶה
22 בַּעַל חוּב תִּחְלָה; וְאִם הַכְּתֻבָּה קֹדֶמָה⁶ - גּוֹבֶה הָאִשָּׁה
23 בַּתְּחִלָּה⁷, וְהַנֶּשֶׂאֶר לְבַעַל חוּב.

(2) שזמן כתובתה קודם לזמן כתובת השנייה. (3) אף באופן שאין יתומים שישיבועון, בכל זאת נשבעת הראשונה לשנייה, כי השנייה טוענת: "השבעי לי שלא גבית משל בעלי כלום כי אולי לא יישאר לי ממה לגבות כתובתי", וכן השנייה לשלישית והשלישית לרביעית מאותו הטעם, שמה לא יישאר למאחרת ממה לגבות כתובתה. (4) האחרונה. (5) כי שמה תימצא שדה אחת מאלו השדות, שגבו שלוש הנשים הראשונות - שאינה שלו (של הבעל) כי גזלה, וסוף שיבואו הבעלים ויטלוה ממנה, ואף על פי שתחזור ותוציא מידי האחרונה את השדה שגבתה, שהרי בעל חוב מאוחר שקדם מוציאים מידו - יכולה היא לטעון כי זאת האחרונה כבר קבלה כתובתה ויודעת היא כי סוף סוף יטלו ממנה שדה זו ולא תשים עין על השדה לעובדה ולשמרה כראוי ותפסד, ולכן תשבע שלא קבלה עוד את כתובתה. (6) שנשא אשה וכתב לה כתובה ואחרי כן לוהה. (7) כי שעבודה על הקרקע קדם לשעבוד בעל חוב.

- 24 ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כִּשְׁהִיָּתָה הַקֶּרֶקֶע שֶׁבָּאוּ
25 לְגִבּוֹת מִמֶּנָּה קְנוּיָה לוֹ בְּשַׁעַת נִשְׁוִיָּים וּבְשַׁעַת שְׁלוֹה
26 הוּא; שֶׁהָיָה נִתּוּן, שֶׁכָּל הַקּוֹדֵם בְּשָׁטֵר תִּחְלָה זָכָה
27 תִּחְלָה. אֲבָל אִם נִשָּׂא נָשִׁים זֹו אַחֵר זֹו וְלֹוה, בֵּין
28 קֹדֵם נִשְׁוִיָּאִין בֵּין אַחֵר נִשְׁוִיָּאִין, וְאַחֵר שֶׁנִּשָּׂא וְלֹוה
29 קֹנָה קֶרֶקֶע - בְּלֵן חוֹלְקִין בָּאָחִד; שֶׁשְּׁעֻבָּד בְּלֵן
30 בָּאָחִד בָּא, שֶׁבְּשַׁעַת שֶׁקֹּנָה הָיָה מְשַׁעְבֵּד לַפֶּלֶא⁸, וְאִין
31 בָּאֵן דִּין קְדִימָה⁹.

(8) בשעה שקנה הקרקע כבר היה חייב לשניהם, ונשתעבדה לשניהם כאחד. (9) כל זה כשהנכסים מספיקים לכולם, אבל אם אינם מספיקים - המלווה קודם לאשה, והיא נדחית לגמרי.

- 32 ג. וְכֵן אִם הָיָה זְמַן הַכְּתֻבּוֹת וְהַשְּׁטֻרוֹת בְּלֵן יוֹם אֶחָד
33 אוֹ שְׁעָה אַחַת, בְּמָקוֹם שְׁפּוֹתֵבִין שְׁעוֹת¹⁰ - חוֹלְקִין
34 בָּאָחִד, שֶׁאִין שָׁם קוֹדֵם. וְלַעוֹלָם, כָּל שֶׁקֹּדֵם וְזָכָה
35 בְּמִטְלָטְלִין בְּדִי חוּבֹו אוֹ בְּדִי כְּתֻבָּה - אִין מוֹצִיאִין
36 מִיָּדוֹ, שֶׁאִין דִּין קְדִימָה בְּמִטְלָטְלִין¹¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שאיין דין קדימה במטלטלין".

יש לבאר דין זה על-פי פנימיות העניינים, שכאשר אדם מחשיב ועושה את עצמו ואת ענייניו החומריים "מטלטלין", הרי ש"אין דין קדימה במטלטלין" וממילא מתבטלת טענת היצה"ר שהוא "אקדמי" טענתו" כי אין קדימה במטלטלין.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ב עמוד 214)

(10) כגון ירושלים, שהיו כותבים בשרותיהם ביום פלוני בשעה פלונית. (11) שאין המטלטלין משועבדים לבעל

לה עם נישואיו השניים. (138) שכשנשאה שנית, לא כתב לה כתובה. (139) שם צ, א.

- 1 לֹא. הָאִשָּׁה נֶאֱמָנָה לִזְמַר 'מֵת בְּעָלִי' בְּדִי שֶׁתִּנְשָׂא,
2 כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בַּהֲלֹכּוֹת גְּרוּשִׁין¹⁴⁰. וּמִתְנַאי הַכְּתֻבָּה -
3 שֶׁאִם תִּנְשָׂא לְאַחֵר אַחֵר מוֹתוֹ, תִּטַּל כָּל מָה שֶׁכָּתַב
4 לָהּ בַּכְּתֻבָּה¹⁴¹. לְפִיכָךְ, אִם בָּאָה לְבֵית דִּין וְאָמְרָה:
5 מֵת בְּעָלִי, הַתִּירוּנִי לְהַנְשָׂא, וְלֹא הִזְכִּירָה שָׁם כְּתֻבָּה
6 בְּעוֹלָם - מִתִּירִין אוֹתָהּ לְהַנְשָׂא, וּמְשַׁבְּעִין אוֹתָהּ¹⁴².
7 וְנוֹתְנִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ. בָּאָה וְאָמְרָה: מֵת בְּעָלִי, תִּנּוּ
8 לִי אֶת כְּתֻבָּתִי - אֵף לְהַנְשָׂא אִין מִתִּירִין אוֹתָהּ;
9 שְׁעַל עֲסָקִי הַכְּתֻבָּה בָּאָה, וְהָרִי זֶה בְּחֻזְקָת שְׁלֹא מֵת,
10 וְאִין דַּעְתָּהּ לְהַנְשָׂא, אֲלֹא לִטַּל כְּתֻבָּה מִחַיִּים
11 בְּלִבָּד¹⁴³. בָּאָה וְאָמְרָה: מֵת בְּעָלִי, הַתִּירוּנִי לְהַנְשָׂא
12 וְתִנּוּ לִי אֶת כְּתֻבָּתִי - מִתִּירִין אוֹתָהּ לְהַנְשָׂא וְנוֹתְנִין
13 לָהּ כְּתֻבָּתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁעָקַר דְּבָרֶיהָ עַל עֲסָקִי הַנְּשׁוּאִין
14 בָּאָה; אֲבָל אִם בָּאָה וְאָמְרָה: תִּנּוּ לִי אֶת כְּתֻבָּתִי
15 וְהַתִּירוּנִי לְהַנְשָׂא - מִתִּירִין אוֹתָהּ, וְאִין נוֹתְנִין לָהּ
16 כְּתֻבָּה. וְאִם תִּפְשָׁה - אִין מוֹצִיאִין מִיָּדָה¹⁴⁴.

(140) פ"ב הט"ו. (141) אע"פ שאין ממון נגבה אלא בעדות שנים, וכאן אין שום עדות בלעדה, בכל זאת תיטול כתובתה, שכן כתב לה בשטר הכתובה: "אם תנשא לאחר, תטילי מה שכתוב לך" והרי הותרה להנשא (יבמות קיז). (142) שבעת האלמנה, שלא הניח אצלה כלום ולא מחלה לו כתובתה, כמבואר לעיל ה"ד. (143) שם. (144) מסופקים אנו, אם על עסקי הכתובה באה, ולפיכך הקדימה לומר: "תנו כתובתי", או על עסקי נישואין באה אלא שאינה יודעת לנסח דבריה כראוי, וכל ספק שבממון - אם תפש אין מוציאין מידו, כי שמה זכה בממונו ואין לך רשות להוציאו מידו. ואע"פ שאין נותנים לה כתובתה, מתירים אותה להנשא הואיל ומצד הדין אשה נאמנת לומר מת בעלי, מחמת "חזקה שאינה מקלקלת עצמה ותאסור עצמה על בעלה הראשון ועל השני . . . שאם הוא חי, סופו לבוא או יידוע שהוא חי" (לשון רבינו לקמן הל' גירושין פ"ב הט"ז), וכל הספק שנתעורר בדבריה אינו אלא ספק דרבנן - ולהקל (כסף-משנה). ובשו"ע (אהע"ז סי' יז, סמ"ד): "יש אומרים, בין בזו ובין בזו, אין מתירים אותה כיון שהזכירה כתובה".

יום רביעי ה' אדר ה'תשפ"א

פֶּרֶק שֶׁכֶּעָה עֶשְׂרִי

(1) ביאר בו רבינו שהקודמת לנישואין קודמת לגבות כתובתה, טענות בנכסי צאן ברזל, הניח נשים רבות ואין לו כדי כל הכתובות, ערב כתובת אשה, מכר בעלה בהסכמתה, מכירת קרקעות לצורך הכתובה, מוכרת או מוחלת כתובתה.

- 17 א. מִי שֶׁהָיָה נִשְׁוִי נָשִׁים רַבּוֹת וְיָמָת - כָּל שֶׁנִּשְׁנָאָת
18 בַּתְּחִלָּה² קוֹדֶמָה לִטַּל כְּתֻבָּתָהּ. וְאִין אַחַת מֵהֶן נוֹטֶלֶת
19 אֲלֹא בְּשִׁבְעָה³. וְאִין לְאַחֲרוֹנָה אֲלֹא מָה שֶׁשִּׁירָה
20 שְׁלִפְנִיָּה, וְגַם הִיא⁴ נִשְׁבַּעַת⁵ וְנוֹטֶלֶת הַשָּׂאֵר. וְכֵן אִם

דין קדימה²¹, ואין לו פדי כל הפתבות - פיצד הן
חולקות? וואים: אם פשיחלק הממון על מנין
הנשים, יגיע לפחותה שבהן²² פדי כתבתה או פחות
חולקות פשוה²³; ואם הנה הממון יותר על זה -
חולקים ממנו פדי שיעגיע לפחותה שבהן פשעור
כתבתה, וחוזרות וחולקות את המותר בין הנותרות
על דרך הראשון. פיצד? מי שהיה נשוי ארבע
נשים, כתבתה של ראשונה ארבע מאות, ושל שניה
שלש מאות, ושל שלישית מאתים, ושל רביעית
מאה, נמצא הכל אלף, וגרש כלן או מת: אם הניח
ארבע מאות או פחות - חולקות פשוה, וכל אחת
נוטלת מאה או פחות²⁴. הניח שמונה מאות - אם
תחלק בין כלן פשוה, נמצאת הרביעית נוטלת
מאתים, והרי אין בכתבתה אלא מאה. אלא פיצד
עושין? לוקחין ארבע מאות וזו וחולקין אותן
ביניהן פשוה מאה מאה²⁵, נמצאת הרביעית נוטלת
פדי כתבתה והלכה לה. נשאר כאן ארבע מאות וזו
ושלש נשים, שפיד כל אחת משלשתן מאה וזו. אם
תחלק הארבע מאות בין שלשתן פשוה, נמצא
השלישית נוטלת מאתים ושלשים ושלש ושלש,
והרי אין בכתבתה אלא מאתים. לפיכך לוקחין
מארבע המאות שלש מאות, וחולקין בין שלשתן
פשוה, שנמצאת השלישית שנוטלת מאתים ושלש²⁶
והלכה לה. נשאר כאן מאה ושתי נשים. חולקין את
המאה פשוה בין ראשונה ושניה. נמצא בידי
הראשונה מאתים וחמששים, וכן בידי השניה, ונמצא
בידי השלישית מאתים, ובידי הרביעית מאה. ועל
דרך זו חולקות לעולם, אפלו הן מאה.

(21) כי נישאו כולן ביום אחד וזמן כתובותיהן שווה. או
שלא נשאו אלא מטלטלין שאין בהם דין קדימה.
(22) בעלת הכתובה הפחותה. (23) שכל הכסף משועבד
לבעלת המאה כדרך משועבד לשאר חברותיה. (24) אם
הניח פחות מארבע מאות וזו. (25) שלזכות כל אחת
משלושתן מגיע סכום של לא פחות ממאה וזו. (26) יחד
עם המאה שלקחה בחלוקה הראשונה.

ט. הערב לאשה בכתבתה²⁷ - אף-על-פי שקנו
מיד²⁸, אינו חיב לשלם; שמצוה עשה²⁹, והרי לא
חסרה פלוס³⁰. ואם ערב של כתבת בנו הוא, וקנו
מיד - חיב לשלם; שהאב בגלל בנו משעבד עצמו
וגומר ומקנה³¹. וקבלן של כתבתה - חיב לשלם,
אף-על-פי שלא קנו מיד. ואי זה הוא קבלן? זה
שאמר לאשה: הנשאי לזה, ואני נותן³² כתבתה זו.
אבל אם אמר לה: הריני ערב כתבתה זו, אני פורע
כתבתה זו, אני חיב בה, וכיוצא בזה - פטור, אלא
אם פן הנה אביו. המגרש את אשתו - ידיונה
הנאה³³ ואחר כך תפרע כתבתה מן הקבלן או

חוב. כי אילו נשתעבדו, אין לך אדם שיקנה מטלטלים
מחבירו שמא יטרפו ממנו בעלי חוב של המוכר, שהרי אין
להם קול, שידעו הלקוחות להיזהר בקנייתם.

ד. מי שגרש את אשתו ועליו שטר חוב, ובא בעל
חוב והאשה לגבות, והיה לו מעות וקרקע פדי החוב
והכתבתה - פעל חוב נוטל מעות¹², והאשה נוטלת
כתבתה מן הקרקע¹³. ואם אין לו אלא קרקע שאין
בה פדי לגבות שניהם, ולא הנה בה דין קדימה¹⁴ -
נותנין אותו לבעל חוב. ואם נשאר לאשה פלוס -
תטל, ואם לאו - תדחה מפני בעל חוב. שהרי פעל
חוב הפסיד והוציא מעותיו, והאשה לא חסרה
דבר; שיותר משתאיש רוצה לשא, אשה רוצה
להנשא.

(12) שהרי הלווה לו מעות. (13) שהרי לא נתנה לו כלום,
וסמכה רק על שיעבוד הקרקע. (14) כגון שהיה זמן
הכתובה והשטר חוב מיום אחד. או שנשא ולווה ואחרי כן
קנה קרקע.

ה. וכן מי שמת¹⁵ והניח אשה ובעל חוב וקרקע
שאין בה דין קדימה - האשה נדחית מפני בעל
חוב, והוא גובה חובו תחלה.

(15) אף על פי שבמקרה זה לא היינו צריכים לייפות את
כוחו של בעל חוב, כי אין לחוש לנעילת דלת בפני לוויין,
הואיל ומיתה אינה שכיחה, ולא יעלה המלווה על דעתו
שלא ימות הלווה ואשתו תחלוק עימו בנכסים - משמיענו
רבינו שגם בזה נדחית האלמנה, הואיל והפסיד כנ"ל.

ו. וכן שתקנו הגאונים, שתגבה האשה ובעל חוב
מן המטלטלין¹⁶, והדבר ידוע שאין דין קדימה
במטלטלין, אם לא הניח מטלטלין פדי לתן
לשניהם - נותנין לבעל חוב כל חובו תחלה¹⁷; ואם
נשאר לאשה מה שתטל בכתבתה - תטל, ואם לאו
- תדחה¹⁸.

(16) של היתומים. (17) כי הוא הפסיד והוציא מעותיו.
(18) וכתב הטור: אם כתב לה בעלה בכתובתה "אחריות
כתובה זו . . . ממקרקעי ואגבן ממטלטלין" שהקנה לה
מטלטלין אגב קרקע - כשם שהשעבוד חל על הקרקע כך
חל הוא על המטלטלין, אזי יהיה גם במטלטלין דין קדימה.
ואם הכתובה קודמת לחוב תגבה הכתובה והחוב יידחה.

ז. היו פתובין בכתבתה נכסי צאן ברזל, וטענה
שאבדו או שלקחם הבעל¹⁹ - הרי היא בנכסי צאן
ברזל שלה פשאר בעלי חובות, ונשבעת שלא לקחה
אותן ולא נתנה ולא מחלה, וחולקת עם בעלי
חובות²⁰.

(19) לעצמו. (20) שנכסי צאן ברזל אינם ככתובה, אלא
כחוב אחר, שהרי הפסידה מעותיה.

ח. מי שמת או גרש, ויש לו נשים רבות, ואין שם

קרקע באלפים זהובים הכול תחת שעבוד הכתובה".
(38) למעשה המכירה. (39) קבלו קניין ממנה על כתיבתה
זו. (40) לכשתתגרש או תתאלמן ולא יהיו לבעלה נכסים
בני חורין הרי זו גובה כתובתה מהנכסים המכורים.
(41) אבל עד בוא שעת גביית המכירה קיימת. ויש נכסים
שמכירתם בטלה לאלתר והם: "קרקע שהכניסה לו אשתו
בכתובתה, קרקע שהכניס לה (בכתובה) שום משלו, קרקע
שייחד לה (לגבות) בכתובתה, אף על פי שקנו מיד האשה
אחר שקיימה מעשיו, כל מה שעשה בטל מפני שהיא
אומרת: נחת רוח עשיתי לבעלי". (42) שאינה יכולה לומר
(43) נתבטל המכר בגלל סירובה לכתוב. (44) ואין אומרים
הואיל ונפסד המכר בראשונה, ודאי התקוטט עמה בעלה על
כך והוכרחה להודות לו במכירתו השנייה, והרי זו אנוסה,
אלא מתוך שהסכימה בשנייה, המכירה קיימת.

יב. מי שהיה לו שתי נשים⁴⁵, ומכר את שדהו, וקנו²⁷
מיד הראשונה שאין לה שעבוד על שדה זו ואינה²⁸
טורפת אותו מן הלוקח, והיה הקנן המועיל²⁹
שאינה יכולה לטעון בו 'נחת רוח עשיתי לבעלי',
ואחר כך מת הבעל או גרש שתייהן - השניה³¹
מוציאה מיד הלוקח, שהרי לא קנו מידה ללוקח,³²
והראשונה מוציאה מיד השניה, מפני שהיא קדמה,³³
ולא הסירה שעבודה אלא מעל הלוקח. וכשתחזור³⁴
השדה לראשונה, חוזר הלוקח ומוציאה מידה,³⁵
שהרי קנו לו. וחוזרות חלילה⁴⁷, עד שיעשו פשרה³⁶
ביניהן.³⁷

(45) וקדמו נישואי הראשונה לשנייה. (46) כגון שקנו
ממנה תחילה ואחרי כן מכר הבעל כמבואר לעיל.
(47) סביב, שוב ושוב, באותו אופן. חלילה - מגזרת חול
(משורש זה "מחול") ועניינו היקף וסיבוב.

יג. אלקמה, בין מן הנשואין בין מן הארוסין,³⁸
נשבעת⁴⁸ ומוכרת מקרקע. בעלה ונפרעת כתבתה בין³⁹
בבית דין ממחין בין בבית דין שאין ממחין⁴⁰.
והוא, שיהיו השלשה האנשים נאמנים ויודעין⁴¹
בשוטת הקרקע. ואחריות המכר על נכסי יתומים⁵⁰.
אבל הגרושה לא תמכר אלא בבית דין ממחין⁵¹.
וכל המוכרת בבית דין - לא תמכר אלא בהכרזה⁵².
ובהלכות הלואה⁵³ תבאר משפט מכירת בית דין⁴⁴
היאך היא. אבל המוכרת שלא בבית דין - אינה⁴⁶
צריכה הכרזה⁵⁴. ואף-על-פי-כן צריך שלשה שהם⁴⁷
נאמנים ויודעים בשומא.⁴⁸

(48) שלא הניח לה בעלה כלום לכתובתה. (49) שאין אדם
רוצה שתתבזה אשתו בבית דין ואם בכתובה אמרו כן קל
וחומר בנכסי צאן ברזל שהביאה מבית אביה. (50) אם
נמצאת השדה גזולה וטרפה הנגזל מהלוקח, חוזר הלוקח
על היתומים יורשי בעלה שהאלמנה הייתה שליח היתומים.
(51) כי לא אכפת לו לאדם אם תתבזה גרושתו בבית דין.

1 מאביו, אם היה ערב; שמה יחזירנה, ונמצאו עושין
2 קנוניה³⁴ על נכסיו של זה.

(27) שאמר לאשה: "הנשאי לפלוני ואני ערב בעד תשלומי
כתובתך אם בעלך לא ישלם לך". (28) קבלו קניין על
התחייבות. (29) אין דעתו לפרוע ערבותו אבל מתכוון
לזווגן שעל ידי ערבותו מתרצין. (30) שלא הוציאה
משלה. ואמנם, אם ערב לנדוניה שהכניסה לבעלה, הרי הוא
חייב כשאר ערב. (31) לחיבת חיתוני בנו גמר בליבו
ומקנה עצמו לעמוד בהתחייבות. (32) לא "ואני ערב"
אלא "ואני נותן" ועדיף קבלן מערב, כי בקבלן - מאיזה
שירצה ייפרע תחילה, ואילו ב"ערב" לא יתבע את הערב
תחילה, אלא כשתבע את הלווה ולא נפרע חוזר אצל הערב
ונפרע ממנו. שקבלנות, משמעותה שהמלווה עשה שליחותו
של הקבלן ולפיכך יכול הוא לתבעו תחילה. (33) על דעת
רבים, שאין הפרה מועילה לנדר כזה. (34) הערמה, שלא
התכוונה להתגרש אלא להוציא את הכתובה מידי הקבלן.
אבל כשנדר הבעל הנאה מאשתו לא יחזירנה עולמית.

3 י. וכן המקדיש נכסיו³⁵ וגרש את אשתו - ידירנה
4 הנאה ואחר כך תפרע מן הפודה מיד ההקדש³⁶;
5 שמה יעשו קנוניה על ההקדש. אבל המקדש את
6 אשתו ובאה לטרף מן הלוקחות - אין מחיבין אותו
7 להדירה, אלא נשבעת וטורפת. ואם רצתה, תחזור
8 לבעלה. שפכר ידעו הלוקחות שיש עליו כתבת
9 אשה, והם הפסידו על עצמם שלקחו נכסים שתחת
10 שעבודה.

(35) לתיקון בדק הבית. (36) אין היא גובה מההקדש עצמו
שהלכה היא "הקדש מפקיע השעבוד שקדם, אלא כאשר
ימכור גזבר ההקדש קרקע זו ותצא לחולין יש לאשה לגבות
מן הפודה שהרי שעבודה עומד על קרקע זו.

יא. הבעל שמכר נכסיו³⁷, ואחר כך כתבה אשתו
12 ללוקח: דין ודברים אין לי עמך, והספימה
13 למעשיו³⁸ - אף-על-פי שקנו ממנה³⁹, הרי זו
14 טורפת; שלא כתבה לו אלא שלא תהיה בינה לבין
15 בעלה קטטה, ויש לה לומר: נחת רוח עשיתי
16 לבעלי⁴¹. אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין לה
17 שעבוד על מקום זה, ואחר כך מכר אותו הבעל -
18 אינה טורפת אותו⁴². וכן אם מכר הבעל, ואמר
19 לאשתו לכתב ללוקח: דין ודברים אין לי עמך, ולא
20 כתבה ולא הספימה למעשיו, ונפסד המכר⁴³, וחזר
21 הבעל ומכר לאיש אחר, בין אותה שדה בין שדה
22 אחרת, ואחר שמכר הבעל הספימה למעשיו, וקנו
23 מידה שאין לה שעבוד על שדה זו - אינה יכולה
24 לטרף; שאינה יכולה לומר 'נחת רוח עשיתי
25 לבעלי', שהרי בראשונה, כשלא רצתה, לא הלכה
26 ברצון בעלה⁴⁴.

(37) המשועבדים לכתובתה "שאפילו כתובתה מנה ויש לו

(63) יכולה, רשאית. (64) העיקר והתוספת. (65) הלוקח יטול את הראוי להיתן לאשה בתור אלמנה או גרושה. (66) לא באה לידי גוביינא שהרי לא ניתנה כתובה ליתבנות מחיים. (67) שאין לה כלום עד שתישבע, ואין אדם מוריש שבועה ליורשו. (68) והפסיד מעותיו. ולפיכך נותן הלוקח בעד מחר זה דבר מועט.

19 יח. הרי שמכרה מקצת כתבתה, או משפנה מקצת כתבתה, או נתנה לאחר מקצת כתבתה - מוכרת 20 מקרקע בעלה⁶⁹ ותגבה השאר בין בבית דין ממחין 21 בין בשלשה נאמנים. ומוכרת לכתבתה אפלו פעמים 22 רבות בין בבית דין בין בשלשה נאמנים ויודעים 23 שומת הקרקע. 24

(69) מוכרת קרקע לגבוי כתובתה.

25 יט. המוכרת כתבתה⁷⁰, בין לאחרים בין לבעלה⁷¹, 26 לא אבדה שאר תנאי כתבתה⁷². ואם היה לה בן זכר 27 - יורש פנגד הכתבה הזאת שגממרה מנכסי אביו⁷³ 28 יותר על חלקו, בדין תנאי זה⁷⁴. אבל המוחלת 29 כתבתה לבעלה - אבדה כל תנאי כתבתה, ואפלו 30 מזונות אין לה עליה⁷⁵. ומוחלת כתבתה אינה צריכה 31 קנין⁷⁶ ולא עדים⁷⁷; כשאר כל המוחלים, שאין 32 צריכין לא עדים ולא קנין, אלא בדברים בלבד⁷⁸. 33 והוא, שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן⁷⁹, ולא 34 יהיו דברי שחוק והתול או דברי תמה⁸⁰, אלא פדעת 35 נכונה.

(70) כלומר כל כתובתה. (71) שאם ימות או יגרשנה לא תגבה כתובתה. (72) כגון רפואתה ופדיונה ושאר התנאים המנויים לעיל. וכשתתאלמן אבדה מזונותיה כיוון שמכרה כל כתובתה. (73) כשימות. (74) "שהיו הבנים הזכרים יורשים כתובת אמם ונדונייתה שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל, ואחרי כן חולקים שאר הירושה עם אחיהם (בני נשים אחרות) בשווה". (75) ונראה מדברי רבינו שאפילו בחייו אינה ניזונת ממנו. (76) קבלת קניין הדרושה במכירה או במתנה. (77) אלא אם היא מודה - מחילתה מחילה, "כי לא הצריכה התורה עדים בידי ממונות אלא לכופר". (78) "יש דברים הרבה שאינם צריכים קניין ואין לקניין טעם בהם, כגון המשחרר את עבדו והמגרש את אשתו . . . או המוחל לחברו חוב או פיקדון שש לו בידו . . . נהגו רוב המקומות להקנות למקצת אלו הדברים . . . קניין זה אינו מועיל כלום אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל, אלא שגמר בליבו ואחרי כן אמר, לפיכך אם אמר בלב שלם אני אמרתי וגמרתי לעשות דבר זה אינו צריך דבר אחר כלל". (79) ואין המוחלת יכולה לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי שמחלתי לו כתובתי", שהרי כל הנשים יש להן כתובה ואין כאן איבה אם לא תמחול לו, ואדרבה היא יכולה לומר לו: "ענינך נתת בגירושין שאתה מבקש ממני שאמחול לך כתובתי". (80) ש"ש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן", שאם אמר "הן" בלשון תמיהה, הרי זה לאו.

(52) שמכריוזים על שדה זו העומדת למכירה, בכמה היא שומה, ומפני מה רוצים למכרה. (53) פרק יב, הלכה ח'. ושם הלכה י' מבואר: "בית דין שמכר שלא בהכרזה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ומוכר בהכרזה". (54) כי אם טעה בית דין בפחות משישית המקח - המקח קיים לפיכך צריך הכרזה לדקדק בשומה ובמכירה, אבל כאשר אלמנה מוכרת שלא בבית דין אפילו מכרה שווה מנה ודינר, במנה - מכרה בטל, ואין היתומים מפסידים על ידה.

1 יד. אלמנה שמכרה קרקע בכתבתה⁵⁵ בינה לבין 2 עצמה⁵⁶, אם מכרה שנה בשנה⁵⁷ - מכרה קיים, 3 ונשבעת שבועת אלמנה אחר שמכרה. והוא, 4 שמכרה לאחר; אבל אם שמה לעצמה⁵⁸ - לא 5 עשתה כלום, ואפלו הכריזה⁵⁹.

(55) לצורך גביית כתובתה. (56) שלא נכחו אפילו שלושה הדיוטות האמורים בהלכה הקודמת. (57) שלא טעתה במכירה. (58) לקחת שדה היתומים לעצמה בשומת כתובתה. (59) על מכירה פומבית ולא טעתה בשומתה, בכל זאת אם רצו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן חוזרים ונוטלים השדה ממנה. והטעם, מפרש הרשב"א, כי לא נעשתה אלא שליח למכור לאחרים, וכל שליח שנתמנה למכור לאחרים אינו יכול לזכות ולקנות באותו מכר, שאין המכר אלא הוצאת דבר מרשות זו לרשות אחרת, ולגבי השליח אין כאן הוצאה מרשות, כי הוא עומד במקום הבעלים, ו"אין אדם מקנה לעצמו".

6 טו. היתה כתבתה מאתים, ומכרה שנה מאה 7 במאתים, או שנה מאתים במאה - נתקבלה כתבתה 8 ואין לה כלום⁶⁰, ובלבד שתשבע שבועת אלמנה. 9 היתה כתבתה מאה, ומכרה שנה מאה ודינר במאה 10 - מכרה בטל⁶¹, ואפלו אמרה: אני אחזיר את הדינר 11 ליורשים.

(60) כי היתומים אומרים לה: "את הפסדת לעצמך", ואין אומרים ייבטל המכר, כי אין דין אונאה לקרקעות. וכשמכרה שווה מאה במאתים, אינה יכולה לומר אני הרווחתי והריווח שלי, כי הלכה היא: השולח שליח לשוק לסחורה ולקח בזול, הכול לבעל המעות - בדבר שאין לו קצבה, כמו קרקע הנמכרת באומד, זה בפחות וזה ביוקר. (61) שאותו דינר אין לה רשות למכור, נמצא שכל המכר טעות, שהרי בבת אחת היה.

12 טז. היתה כתבתה ארבע מאות זוז, ומכרה לזה 13 במנה ולזה במנה שנה בשנה, ולאחרון שנה מאה 14 ודינר במאה - של אחרון בטל, ושל כלם קיים⁶².

(62) ואם מכרה לראשון שווה מאה ודינר במאה אין המכר בטל, אלא ההפסד על חשבונה.

15 יז. יש⁶³ לאשה למכור כתבתה⁶⁴ או לתנה במתנה. 16 אם מת הפעל או גרשה - יבוא הלה ויטל⁶⁵; ואם 17 מתה היא בחיי בעלה⁶⁶ או קדם שנשבעה⁶⁷ - אין 18 לו כלום⁶⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום חמישי ו' אדר ה'תשפ"א

פרק שמונה עשרי

(1) ביאר בו רבינו זכויות האלמנה כלפי היורשים וזכויותיהם אצלה, מתה ולא נשבעה, דיני תפיסה, אלמנה שנפלה לפני היבם ממי ניוזנת, ייחד קרקע במזונותיה, אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות, מעשה ידיה, עניה או עשירה ששהו זמן ולא תבעו מזונות, אלמנה שתבעה מזונות מהיורשים.

1 א. אלמנה נזונת מנכסי יורשין² כל זמן אלמנותה³
2 עד שתטל כתבתה⁴. ומשתתבע כתבתה בבית דין,
3 אין לה מזונות⁵. וכן אם מכרה כתבתה⁶ פלה, או
4 משכנה כתבתה, או עשתה כתבתה⁷ אפותיקי⁸
5 לאחר, והוא שתאמר לו: פה תגבה חובך⁹ - בין
6 שעשתה דברים אלו בבית דין ממחין בין שלא בבית
7 דין, בין שעשתה בחיי בעלה בין שעשתה לאחר
8 מיתת בעלה - אין לה מזונות מן היורשים¹⁰. אבל
9 אם מכרה מקצתה - יש לה מזונות¹¹. ומשתתאגרס
10 האלמנה אבדה מזונותיה¹².

(2) שירשו מבעלה. (3) שכן התחייב לה בכתובתה, כמבואר לעיל פי"ב ה"ב. ותנאי בית-דין הוא שאע"פ שלא נכתב בכתובה, הרי זה כאילו נכתב (כתובות נב:). (4) אבל אין היורשים יכולים לפרוע לה כתובתה ולסלקה מן המזונות (שם נד:). (5) שגילתה דעתה שרוצה להינשא, והוא לא כתב לה אלא: "את תהי יושבת בביתי ותתוני מנכסי כל ימי משך אלמנותיך" שהיא אלמנה בשביל כבודו (רש"י גיטין לה:). (6) העיקר והתוספת, ראה לקמן הכ"ח. (7) קרקע המיוחדת לכתובתה (רש"י כתובות נד:). (8) מילה יוונית: היפותיקן, משכנתא, שעבוד קרקע או בנין - שאמרה לבעל-חובה: "לא יהא לך פרעון אלא מזה". ובפירוש רש"י (בבאקמא יא:): "אפותיקי - אפה תהא קאי". (9) כתובות נד, א. שבכל אלה הרי היא כאילו גבתה כתובתה, וכל שגבתה הסתלקה מבית בעלה ואין לה מזונות (ר"ן כתובות פי"א). (10) אבל בחיי בעלה יש לה מזונות, שהרי חיוב מזונות הוא מן התורה (למעלה פי"ב ה"ב). ומוחלת שזולתה בכתובתה - אין לה מזונות אף בחיי בעלה (למעלה פי"ז הי"ט והערה פג). וראה 'בית שמואל' סי' צג סק"ח. (11) כתובות צז, ב: "ואם רצו היורשים, פורעים לה מותר כתובתה ומסלקים אותה... שאם לא כן כל אשה תמכור כתובתה עד תשלום דינר ותתפרנס כל ימיה בחסכון הדינר" (הרא"ש שם, וכן באהע"ז סי' צג ס"ט). (12) כיון שנתארסה, "אשת איש" היא, ופסקה מלהיות אלמנה, והוא לא כתב לה אלא: "כל ימי משך אלמנותיך" (מגיד-משנה). וכתב ה'בית יוסף' אהע"ז סי' צג, שהוא-הדין אם רק נשתדכה, "אבל ששידכה עצמה לאחר, הפקיעה מעליה כבוד בעלה הראשון, ואיך יתכן שתהא ניוזנית מנכסיו, ד"ימי אלמנותיך" משמע כל זמן ששם בעלה הראשון נקרא עליה, שאומרים "זו אלמנתו של פלוני", ומשנשתדכה נקראת "משודכת של פלוני". וכיוצא בזה אמרו (כתובות נד:): תבעוה להנשא ולא נתפיסה יש לה מזונות, כיצד?

אמרה: "מחמת פלוני בעלי (מתעכבת מלהנשא) - יש לה מזונות. מחמת בני אדם שאינם מהוגנים לי - אין לה מזונות", כי אין זה מחמת כבוד בעלה אלא שלא היה תובעה הגון לה. ואין אני קורא בה "משך אלמנותיך" (רש"י שם).

11 ב. כשם שזוננת אחר מותו מנכסיו, כך נותנין לה
12 כסות וכלי תשמיש, ומדור (או יושבת במדור¹³)
13 שהיתה בו בחיי בעלה, ומשתמשת בפריים וכסות
14 בעבדים ובשפחות שששםמשה בהן בחיי בעלה¹⁴.
15 נפל המדור - אין היורשין תביין לבנות¹⁵. ואם
16 אמרה: הניחו לי ואני אבננו משלי - אין שומעין
17 לה¹⁶. וכן לא תחזק בדקו¹⁷ ולא תטחה אותה¹⁸, אלא
18 תשב בו כמה שהוא או תצא. ויורשין שמכרו מדור
19 אלמנה - לא עשו ולא כלום¹⁹.

(13) בדפוסים קדומים, אין תיבות אלו מוקפות. ובכת"י התימנים הנוסח: "ומדור, יושבת במדור וכו'". (14) כתובות קג, א. ושם הוסיפו: בכלי כסף וכלי זהב כדרך שמשתמשת בחיי בעלה. (15) אלא שוכרים לה מדור לפי כבודה, כדלהלן הלכה ג. (16) שמכיון שנפל, נסתלקה זכותה ממנו (כתובות, שם). (17) תתקן סדקו ובקיעו. מלשון הכתוב (מלכים-ב יב, ו): "והם יחזקו את בדק הבית". (18) תטוחנו בטיח של טיט וסיד וכדומה. (19) שהמדור משועבד לאלמנה עוד מחיי בעלה (כתובות, שם) שהרי ישבה בו לפני מותו.

20 ג. נפל הבית או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר²⁰
21 - נותנין לה²¹ מדור לפי פבורה. וכן מזונותיה
22 וכסותה - לפי פבורה²². ואם היה פבור הבעל גדול
23 מפבורה - נותנין לה לפי פבורו; מפני שעולה עמו,
24 ואינה יורדת אפילו לאחר מיתה²³.

(20) שגר בדירה שכורה. (21) שוכרים לה ('ירושלמי' כתובות פ"ד, ה"ג). והטעם שאין מתקנים לה המדור שנפל, וגם מעכבים עליה מלבנותו, כי אם תדור בבית הראשון, לעולם לא תצא ממנו. אבל כששוכרים לה בית אפילו לפי כבודה, שמא לא יהיה נוח לה ותצא לבית אביה (רש"ל, הובא בט"ז אהע"ז סי' צד). (22) כשם שהיתה גרה וניזונת ובעלה במדינת הים ('ירושלמי' כתובות פי"ב, ה"ג). (23) כתובות מח, א.

25 ד. ברפת הבית מרובה. כיצד? חמשה שהיה מזונות
26 כל אחד מהן קב²⁴ בשיאכל לבדו, אם היו חמשתן
27 בבית אחד ואוכלין בערוב - מספיק להן ארבע
28 קבין. והוא הדין לשאר צרכי הבית. לפיכך, אלמנה
29 שאמרה: אינני זזה מבית אבי, פסקו לי מזונות ותנו
30 לי שם - יכולין היורשין לומר לה: אם את אצלנו
31 - יש לך מזונות, ואם לאו - אין אנו נותנים לך
32 אלא כפי ברפת הבית. ואם היתה טוענת: מפני
33 שהיא ילידה²⁵ והם ילדים - נותנין לה מזונות

- למעלה פי"ב ה"ד. (39) כי המזונות לטובתה תוקנו כנגד מעשי ידיה, ואם היא מוותרת על תקנת חכמים שומעים לה ('ירושלמי' כתובות פי"א, ה"א).
- ז. וְכָל מְלָאכֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעֲלָהּ⁴⁰, אֲלֻמָּנָה¹⁸ עוֹשָׂה לְיִתּוּמִים, חוּץ מִמְזִיגַת הַפֶּסֶם וְהַצֵּעַת הַמָּטָה¹⁹ וְהַרְחַצַת פָּנָיו וְדִידוֹ וְרִגְלָיו⁴¹.
- 40) המנויות לקמן פכ"א, ה"ז. (41) כתובות צו, א. שהן מלאכות המקרבות חיבה והרגל דבר (רש"י) וראה לקמן פכ"א, ה"ח.
- ח. מְצִיאת הָאֲלֻמָּנָה וּפְרוֹת נָכְסִים שֶׁהִכְנִיסָה לְבַעַל⁴² - לְעֶצְמָהּ, וְאֵין לַיּוֹרֵשׁ בָּהֶם⁴² כְּלוּם.
- 42) שהרי כל הטעם שתיקנו מציאת אשה לבעלה הוא כדי שלא תהא איבה בינה לבין בעלה, וזה לא שייך בנוגע ליורשים, שעל כרחם הם נותנים לה מזונותיה (כתובות צו.). ואשר לפירות נכסיה, הואיל ואינם חייבים בפדיונה אין להם פירות, שהרי "תיקנו פירותיה כנגד פדיונה" (רי"ף כתובות פ"ד), וראה למעלה הערה לב.
- ט. וְהַנָּכְסִים עֲצָמָם שֶׁהֵם נְדוּנָתָהּ⁴³ - נוֹטֶלֶת אוֹתָן בְּלֹא שְׂבוּעָה, וְאֵין לַיּוֹרֵשִׁים בָּהֶם דִּין לְעוֹלָם⁴⁴, אֲבָל²³ אִם כֵּן הוֹתִירוּ⁴⁵ בְּחֵזֶק הַבַּעַל וְהָיוּ נָכְסֵי צֶאֱן בְּרִזָּל שֶׁהַמּוֹתֵר לְבַעַל⁴⁶. וְאִם מֵתָה הָאֲלֻמָּנָה בְּלֹא שְׂבוּעָה²⁴ - יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרֵשִׁים נְדוּנָתָהּ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָיוּ נָכְסֵי צֶאֱן בְּרִזָּל²⁵. וְאִם הָיָה בָּהֶן מוֹתֵר - הַמּוֹתֵר לַיּוֹרֵשִׁי²⁶ הַבַּעַל.
- 43) ועדיין קיימים. (44) שהרי שלה הם. (45) נתיקרו או נשתכחו. (46) כמבואר לעיל פט"ז, ה"א. וממילא יש ליורשים דין בו. ומובן שאם אבדה הנדוניה או פחתה ובאה לגבות מן היורשין מה שפחתה צריכה להשבע, שאינה עדיפה משאר בעל-חוב הבא להפרע מנכסי יתומים, שדינו להשבע (מגיד-משנה). (47) ושמו אותם בסכום כסף, וקיבל עליו אחריות על אותו סכום - בכל זאת אינם חשוכים כנכסיו, שיעטרכו להשבע ליתומים - אלא בחזקת האלמנה הם, וממילא היא מורשתם ליורשיה. ואם ייחד לה בעלה קרקע לכתובתה או מטלטלין ועדיין הם קיימים - נוטלתם בלא שבועה, וממילא מורשתם לבניה, כמבואר לעיל פט"ז, ה"ג.
- י. אֲלֻמָּנָה שֶׁתִּפְסָה מִטִּלְטָלִין כְּדִי שֶׁתִּזְוֶן מֵהֶן⁴⁸ - בֵּין שֶׁתִּפְסָה מִחַיִּים בֵּין שֶׁתִּפְסָה אַחֵר מוֹתוֹ⁴⁹, אֲפִלּוּ תִפְסָה כְּפָרוֹ⁵⁰ זָהָב - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָה; אֲבָל כּוֹתְבִין עָלֶיהָ בֵּית דִּין מֵה שֶׁתִּפְסָה, וּפּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת, וּמִחֲשָׁבִין עִמָּה, וְהִיא נִזְוֶנֶת מִמָּה שֶׁבִּידָה עַד שֶׁתָּמוּת אוֹ עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ לָהּ מְזוֹנוֹת⁵¹, וְיִקְחוּ הַיּוֹרֵשִׁין אֶת הַשָּׂאָר⁵².
- 48) אע"פ שמצד הדין אין המזונות נגבים מן המטלטלין (כתובות סט:) תפסתה מועילה לה (שם צו.). (49) שכבר זכו בהם היתומים, ומטלטלין של יתומים אינם משועבדים
- 1 המספיקין לה לְבִדְּהָ וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ²⁶. וּמוֹתֵר מְזוֹנוֹת הָאֲלֻמָּנָה וּמוֹתֵר הַנָּסוֹת - לַיּוֹרֵשִׁין²⁷.
- 24) מדת היבש, והוא ששית הסאה, ונזכר במלכים ב' ו, כה. (25) צעירה. ושמא יצא עליה שם רע, אם תדור עמהם. (26) כתובות קג, א. (27) שם סה, ב. והראב"ד חולק.
- ה. אֲלֻמָּנָה שֶׁחִלְתָּה: אִם צָרִיכָה לְרִפּוּאָה שָׂאִין לָהּ קֶצֶבָה²⁸ - הָרִי זוּ מְמִזְנוֹת²⁹ וַיּוֹרְשִׁין חֲבִיבִין בָּהּ; וְאִם הִיא צָרִיכָה לְרִפּוּאָה שֶׁלֹּא לָהּ קֶצֶבָה - הָרִי זוּ מִתְרַפָּאָה מִכְּתֻבָּתָהּ³⁰. נִשְׁבֵּית - אֵין הַיּוֹרֵשִׁין חֲבִיבִין לְפִדּוּתָהּ³¹. אֲפִלּוּ הִיָּתָה יְבָמָה³², וְאֲפִלּוּ נִשְׁבֵּית בְּחַיִּי בַּעֲלָהּ וּמָתָה וְהִיא בְּשִׁבְיָה - אֵין חֲבִיבִין לְפִדּוּתָהּ מִנְּכָסֶיהָ³³; אֲבָל נְפִדִית מִשָּׁל עֲצָמָה, אוֹ תִטֵּל בְּתֻבָּתָהּ וְתִפְדֶּה עֲצָמָה.
- 28) שהיא חולה תדיר, וזקוקה תמיד לטיפול רפואי. (29) שגם להן אין קצבה. (30) כתובות נב, ב. וכתב הרא"ש (שם): רפואה שיש לה קצבה דומה לפדיונה הבא בבת אחת, וכשם שהיורשים פטורים מלפדותה, כך הם פטורים מרפואתה. וראה לעיל פי"ד, ה"ז. (31) כתובות נב, א: "שאין אני קורא בה ואחזירך לי לאשה". (32) הזקוקה לאחד מן האחים שייבמו אותה לאשה - בכל זאת אינם חייבים לפדותה כל זמן שלא ייבמו אותה. וזהו לפי נוסחאות מדויקות בגמרא כתובות שם (הרמב"ן בספר ה'מלחמות' יבמות פ"ד, ד"ה ועוד תמניתין), וכן הוא ברי"ף שם. (33) כתובות, שם. ולפי שאין חייבים לפדותה, אינם אוכלים פירות נכסיה. שלא תיקנו "פירותיה אלא משום פדיונה". ראה לעיל פי"ב, ה"ד. ובסמוך ה"ח.
- 11 ו. מֵתָה הָאֲלֻמָּנָה³⁴ - יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל חֲבִיבִין בְּקִבּוּרָתָהּ³⁵. וְאִם נִשְׁבְּעָה שְׂבוּעַת אֲלֻמָּנָה וְאַחֵר כֵּן מֵתָה - יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ³⁶ וְהֵן חֲבִיבִין בְּקִבּוּרָתָהּ, אֲבָל לֹא יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל מַעֲשֶׂה יָדֵי הָאֲלֻמָּנָה - לַיּוֹרֵשִׁין³⁷. יוֹרֵשׁ שֶׁאִמֵּר לְאֲלֻמָּנָה: טָלִי מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ מְמִזְנוֹתֶיךָ³⁸ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ³⁸; אֲבָל הִיא שֹׁרְצָתָה בָּזָה - שׁוֹמְעִין לָהּ³⁹.
- 34) ולא גבתה כתובה מהיורשים, וגם לא הספיקה להשבע שבועת אלמנה. (35) כתובות צה, ב. וכן שנינו לעיל (יב, ד) "וקבורתה תחת ירושתו לכתובתה". (36) כמבואר לעיל (פט"ז, ה"ב. ובשבועות מח.). וגובים אותה מיורשי הבעל. והראב"ד חולק, ולדעתו אפילו כשלא נשבעה האלמנה - אין יורשי בעלה חייבים בקבורתה, כי שבועתה היא שלא נפרעה מבעלה ולא התפיסה צרור כסף בחייו, וכל עוד שלא נשבעה אומרים יורשי הבעל שמא כבר נפרעה והורישו הכסף ליורשיה - ועליהם לקבורה, ומה גם שהם נוטלים נדונייתה בלא שבועה, כמבואר בסמוך ה"ט. (37) כתובות, שם. (38) במשנה, שם: "אלמנה ניזונת מנכסי יתומים" - וזהו ענין ניזונת שהיא ניזונת מהם על-כל-פנים, מבלי שיוכלו להפטר ('מאירי' שם) כשם שהבעל אינו יכול לומר כן לאשתו, שמא לא יספיקו מעשי ידיה למזונותיה, כמבואר

לשום חוב. (50) מפורש לעיל פ"י, ה"ז. ואע"פ שהוא יתר מכדי כתובתה או מכדי מזונותיה הראויים להנתן לה בכל שלשים יום, כמבואר להלן הכ"א. (51) כגון אם תגבה כתובתה או אם תתארס, כמבואר לעיל ה"א. (52) וכן אמרו בירושלמי (כתובות פ"א, ה"א): שעליה להראות ליתומים מה תפסה, כדי שנדע לחשב עמה כנ"ל.

- 1 יא. וכן אם תפסה מטלטלין בכתבתה בחיי בעלה⁵³,
2 ומת - גובה מהן; אבל אם תפסה אחר מותו
3 לכתבתה - אינה גובה מהן⁵⁴, אף-על-גב⁵⁵ שתקנו
4 הגאונים⁵⁶ שתגבה הפתכה ותנאי הפתכה מן
5 המטלטלין. לפיכך⁵⁷ תזון האלמנה מן המטלטלין
6 אף-על-פי שלא תפסה.

(53) שעדיין לא זכו בהם יורשים. (54) שכבר זכו בהם יורשים, ואין תפיסתה מועילה כלפי היורשים, שכבר אמרנו אין מטלטלין של יתומים משועבדים לבעל-חוב, כמבואר בפסחים לא, א. והטעם שלמזונות מועילה תפיסתה, משום שהמזונות אינם נגבים מנכסים משועבדים (נכסים שנמכרו) כמבואר להלן ה"ג, לפיכך תיקנו לה תפיסה, אבל כתובה נגבית מנכסים משועבדים, כמבואר לעיל פט"ז ה"ד, ויכולה לטרוף מן הלקוחות, ולפיכך תפיסתה מהיתומים לא מועילה לה ('תוספות' כתובות צו. ד"ה: אלמנה שתפסה). ורבינו נמשך כאן אחרי דעת הר"ף בכתובות פ"א בהבנת סוגיית הש"ס בכתובות שם, ויש שיטות אחרות בדינים אלו, ראה ברי"ף וב'תוספות' שם צו. (55) בכת"י התימנים, כאן התחלת הלכה. ובדפוסים שלפנינו, משפט זה מחובר עם ההלכה הקודמת, ואין לו כל מובן. וב'כנסת הגדולה' סי' צג אות ט, שיער מדעתו שזהו משפט חדש, וכיוון לכת"י התימנים. (56) לעיל פט"ז, ה"ז. (57) בכת"י התימנים: "ולפיכך", וזה מחובר למה שלמעלה.

- 7 יב. ואם⁵⁸ הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותן -
8 היורשין נוטלין אותן⁵⁹ והן מעלין לה מזונות.
9 ואינה יכולה לעבד עליהן ולומר: יהיו המטלטלין
10 מנחין בבית דין עד שאזון מהן, שמה לאבדו ולא
11 יהיו לי מזונות⁶⁰. ואפילו התנתה עליו בפרוש⁶¹
12 שתזון מן המטלטלין - אינה מעפפת. וכזה דנין
13 תמיד בכל פתי דינין.

(58) בכת"י התימנים: "אם" וכן בדפוס רומי. ואין כאן התחלת הלכה, והכל מחובר למה שלמעלה: "אע"ג שתיקנו כו' ולפיכך תזון כו' אם הניח" כו'. (59) לעצמם. (60) שאם בקרקע שניזונת ממנה מדין התלמוד - אם מכרהו היתומים אינה טורפת (ראה להלן ה"ג) - במטלטלין שאינה אלא תקנת הגאונים - ודאי אינה יכולה לעבד מכירתם (מגיד-משנה). (61) בשעת כתיבת כתובתה.

- 14 יג. אבל אם הניח קרקע - יכולה היא לעבד עליהן
15 שלא ימכרו⁶². ואם מכרו - אינה מוציאה מיד
16 הלקוחות; שאין האשה והפנות נזונות אלא מנכסים
17 בני חרין⁶³.

(62) תשובת הגאונים (הובאה בספר 'העיטור').
(63) כתובות טט, א. וכתב הרשב"א: אם קנו מידו באופן מיוחד על מזונות האשה לאחר מותו, היא טורפת מיד הלקוחות. וקבלת קנין הנזכרת בשטר כתובה שלנו אינה מועילה לכך, כי היא מכוונת למזונותיה בחיי הבעל (מגיד-משנה).

- 18 יד. הניח נשים רבות, אף-על-פי שששאן זו אחר זו
19 - נזונות בשוה⁶⁴, שאין דין קדימה במטלטלין⁶⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הניח נשים רבות, אע"פ שששאן זו אחר זו, ניוזונות בשוה שאין דין קדימה במטלטלין".

ומשמע שאם ניוזונות מקרקע, יש דין קדימה. והסברא היא ששעבוד מזונות אינו חל על מטלטלין היכולים להיגב אלא על הקרקע, ולכן בקרקעות ניוזונות לפי קדימת השיעבוד.

והראב"ד השיג על כך וכתב שאפילו ניוזונות מן הקרקע ניוזונות כולן בשוה, כי חיוב המזונות נוצר לאחר מותו, וממילא הגיע לכולן באותו הזמן.

וכתב הרב המגיד, שגם הרמב"ם סבר כהראב"ד שניזונות גם מהקרקע בשוה, וגורס ברמב"ם שהלשון הוא "כמו שאין דין קדימה במטלטלין".

ובביאור הדברים, כתב הרוגוצ'בי שהרמב"ם והראב"ד חולקים האם כל יום הוא שעבוד חדש או שנשתעבד מחיי הבעל, כי בנישואין יש את שני האופנים, האחד שהחיוב חל בזמן הנישואין, וכל משך הזמן שאח"כ הוא המשך לחיוב הראשון, והשני שכל יום ויום ישנו חיוב חדש, ובזה נחלקו הרמב"ם והראב"ד, שלדעת הרמב"ם הוא חיוב נמשך מיום הנישואין, ולכן יש דין קדימה. אבל הראב"ד סובר שכל יום הוא חיוב חדש, ולכן ניוזונות בשוה גם בקרקע.

ועפ"ז מבאר הרוגוצ'בי עניין נוסף בהל' גירושין, ששם כתב הרמב"ם ש"אם נשתטית.. אינו חייב לרפאותה", וגם שם השיג עליו הראב"ד "למה לא יהיה חייב לרפאותה", ומבאר הרוגוצ'בי שהרמב"ם סובר שלרפאותה הוא מהדברים שמחמת הנישואין שבכל יום ויום הוא חיוב חדש, והרי בשוטה אין אדם דר עם נחש בכפיפה, לכן פקע החיוב.

אמנם, החיוב של דירה לא פקע, כי בזה אי אפשר לומר שהוא חיוב בכל יום מחדש, שהרי הגדר של דירה שהיא דבר של קבע.

ויש לקשר זה עם דברי הרוגוצ'בי בנוגע לחורבן, שזהו דבר נמשך. וכתב שזה מפורש בירושלמי "כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו", ועפ"ז מובן עד כמה צריכה להיות גדולה הצעקה "עד מתי", אחרי שאתמול צעקו ועדיין לא נבנה. ממש כמו יהודי העומד

12 יז. נפלה לפני יבם קטן⁷⁹ - אין לה מזונות עד
13 שיגדל ויהיה כשאר היבמין⁸⁰.

79 ואינו ראוי ליבם או לחלוץ עד שיהיה בן שלש-עשרה ויביא שתי שערות. (80) יבמות שם, א. וגם מבעלה אין לה, "כי משמים קנסוה" (שם). ואם הכניסה נדוניה משלה, והיא ביד שלישי, או שהיא אומרת ינתנו הנכסים לידי, ואני אקיים הקרן עד שיגדל הנער ואזון מן הריחו, נותנים הכסף לידה (אהע"ז סי' קס, ס"ג בשם הרי"ף).

14 יח. מי שיחד קרקע לאשתו במזונותיה בשעת
15 מיתה⁸¹, ואמר: יהיה מקום פלוני למזונות - הרי
16 רבה לה מזונות. ואם היה שכר⁸² פחות ממזונות
17 הראויות לה - נוטלת השאר משאר נכסים; ואם
18 היה שכר יותר מן הראוי לה - נוטלת הכל⁸³. אבל
19 אם אמר לה: יהיה במקום⁸⁴ פלוני במזונותיה⁸⁵,
20 ושתקה⁸⁶ - אין לה אלא פרות אותו מקום בלבד,
21 שהרי קצץ⁸⁷ לה מזונות.

81 ובעדים, כדין מתנת שכיב-מרע (חולה סמוך למיתתו) שאינה צריכה קבלת קנין ולא תעודה בכתב, שדבריו ככתובים וכמסורים הם, מתקנת חכמים כדי שלא תטרף דעתו עליו כשידע שאין דבריו קיימים (מלשון רבינו הל' זכיה פ"ח, ה"ב). (82) ריחוק המקום. (83) לא נתכוין זה אלא ליתן לה מזונות בריחוק מהמקום ההוא. (84) ובכת"י התיימנים: "מקום". וכן בדפוס רומי. (85) משמעה: בחוב מזונות שיש לך עלי, תהא זו פרעון לך. (86) ולא מיחתה, כי אילו לא עמדה שם, או נכחה ומיחתה - אינו יכול לגרוע ממזונותיה שלא בהסכמתה. (87) קצב (כתובות נד:).

22 יט. אלמנה שבאה לבית דין לתבע מזונות - יש מי
23 שהורה, שפוסקין לה מזונות ואין משביעים
24 אותה⁸⁸. ואין ראוי לסמך על הוראה זו, מפני
25 שנתחלף לו הדבר באשה שהלך בעלה למדינת
26 הים⁸⁹. ורבותי הורו, שאין לה מזונות מבית דין עד
27 שתשבע; שהרי זו באה להפרע מנכסי יתומים, וכל
28 הנפרע מנכסי יתומים - לא תפרע אלא בשבועה⁹⁰.
29 ולזה דעתנו נוטה, וכן ראוי לדון⁹¹.

88 שלא עיכבה משל בעלה כלום. (89) שאמרו (כתובות קה:). "תשבע בסוף (בשעת גביית כתובתה או כשיבוא בעלה) ולא תשבע בתחילה". ואין מכאן ראיה לאלמנה, כי יש לחוש שהניח לה צורר לאחר מותו כדי שלא תתבזה אצל היתומים, וגם מזונות אשה בחיי בעלה הם מן התורה, ומזונות אלמנה אינם אלא תקנת חכמים (ראה לעיל פי"ב, הי"ח). (90) כתובות פז, א. (91) וכן אמרו (שם צח:): "והלכתא, צריכא שבועה". וכל הסוגיא עוסקת שם במזונות (הגרא אהע"ז סי' צג ס"ק לא).

30 כ. אלמנה שבאה לבית דין לתבע מזונות -
31 משביעין אותה בתחילה⁹², ומוכרין בלא הכרזה⁹³,
32 ונותנין לה מזונות. וכן יש לה למכר למזונות שלא
33 בבית דין ממוחין⁹⁴, אלא בשלשה אנשים נאמנים,

ליד בית-המקדש בשעת חורבנו, שבוודאי היה מרעיש עולמות. כמו"כ מובן בנוגע לחיוב שהתחייב הקב"ה לבנות את בית-המקדש מחדש, שזהו חיוב בכל יום ויום לבנות את בית-המקדש מחדש, ויתירה מזו - באופן נצחי.

(עלפי י"ו מלכות' ספר נשים סימן יב)

64 ואין אומרים: הקודמת בזמן קודמת במזונות (ירושלמי פ"י, ה"א). (65) לפי שהלווה יכול למכרם ולהפקיעם מידי שעבוד המלוה, כך אין דין קדימה במזונות, שהרי הוא יכול למכור נכסיו ולהפקיעה משעבוד מזונותיה (מגיד-משנה), ובדפוס רומי, הנוסח: "שאינ דין קדימה במזונות", ותיבת "כמו" חסרה שם. וכן הביא ה'בית יוסף' אבן-העזר סי' צג מספרי הרמב"ם שהיו בידו.

1 טו. אלמנה שנפלה לפני יבם, בשלשה חדשים
2 הראשונים⁶⁶ - נזונת משל בעל⁶⁷. ואם הפר העבר⁶⁸,
3 וכן אם הניחה מעברת⁶⁹ - נזונת והולכת עד
4 שתלד⁷⁰. ולזה בן של קמא⁷¹ - נזונת והולכת כל
5 ימי אלמנותה, כשאר כל הנשים⁷². לא נמצאת
6 מעברת אחר שלשה חדשים, או שהפילה⁷³ - אינה
7 נזונת לא משל בעל⁷⁴ ולא משל יבם⁷⁵, אלא תובעת
8 יבמה לבנס או לחלץ.

66 שאינה ראויה אז ליבום ולא לחליצה, כמבואר בהל' יבום וחליצה פ"א הי"ט, וממילא שאינה יכולה להנשא לאחרים. (67) יבמות מא, ב. שהרי מעוכבת היא להנשא בגללו. (68) אחרי שלושת החדשים הראשונים (יבמות לו:). (69) שבמותו כבר ידעו שהיא מעוברת. ובכת"י אברבנאל, הנוסח: "משל בעל, אם לא הוכר העובר, ואם הניחה". (70) שעד אז אינה ראויה לא ליבום ולא לחליצה (כמבואר שם לו:). וקל-וחומר שאינה יכולה להנשא לאחר, והואיל ומעוכבת היא מבעלה - נזונת ממנו. (71) ראוי לחיות, שאינו נפל. (72) שאין זו זקוקה ליבום, והרי היא כאלמנה אחרת. (73) ומעתה ודאי שהיא זקוקה ליבם, שהרי נתברר שבעלה המת לא הניח אחריו בן. (74) שכבר אינה מעוכבת להנשא ממנו, אלא מחמת שאגודה היא ביבם ואין לה על נכסי בעלה כלום, ואינה דומה לשאר אלמנה שכל זמן שלא נשאת לאחר ואומרת: "מחמת פלוני בעלי שכבודו גדול עלי" - נזונת מנכסיו, וכאן כל העיכוב הוא רק מצד היבם (יבמות מא: וברש"י). (75) שעדיין לא נתייבמה לו.

9 טז. תבעה יבמה לבנס או לחלץ, ועמד בבית דין,
10 וברח⁷⁶ או שחלה, או שהיה היבם במדינת הים⁷⁷ -
11 הרי זו נזונת משל יבם בלא שבועה כלל⁷⁸.

76 אחר שעמד בבית-דין (ירושלמי' כתובות פ"ה, ה"ד). ושם תבעתו לדין מעצמה או ע"י שליחה, מיד חייב במזונותיה ואפילו לא ברח, והואיל והוא במדינה אחרת (כסף-משנה). (78) כי אין לחוש שהניח לה צורר כסף, שעדיין אין היא מקורבת לו, וגם מעשי ידיה אינם משועבדים לו (כתובות קז:).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִשְׁכָּנָה אוֹתָהּ¹⁰⁵. אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹא טָעַן יוֹרֵשׁ -
טוֹעֲנִין אָנוּ לוֹ וְאוֹמְרִים לָהּ: הִבֵּינִי כְּתֻבָּתְךָ
וְהִשְׁבַּעִי¹⁰⁶ וְטָלִי מְזוֹנוֹתֶיךָ. אֲלֹא אִם אֵין דִּרְכָם לְכַתֵּב
כְּתֻבָּה.

(105) ובכל אלה אין לה מזונות, כמבואר להלן הכ"ח.
(106) שלא עיכבת משל בעלך כלום, כדין הבא להפרע
מנכסי יתומים, כמבואר לעיל הי"ט. וראה למעלה פי"ב,
הי"ח: "ולעולם טוענים ליורש".

כד. הָאִשָּׁה שֶׁהִלְכָה הִיא וּבִעָלָה לְמִדֵּינַת הַיָּם, וּבָאָה
וְאָמְרָה: מָת בַּעְלִי - רָצָתָה - נְזוּנָת כְּדִין כָּל
הָאֲלָמָנוֹת, רָצָתָה - נוֹטְלַת כְּתֻבָּה¹⁰⁷. אָמְרָה: גֵּרְשָׁנִי
בַּעְלִי - אֵינָה נֶאֱמָנֶת¹⁰⁸, וְנְזוּנָת מִנְכָּסָיו עַד כְּדִי
כְּתֻבָּתָה מִכָּל פָּנִים: שָׁאֵם עֲדִין הִיא אִשְׁתּוֹ - יֵשׁ לָהּ
מְזוֹנוֹת, וְאִם גֵּרְשָׁה כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה - יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה,
שֶׁהִי כְּתֻבָּתָה בִּידָה. לְפִיכָךְ נוֹטְלַת מְזוֹנוֹת עַד כְּדִי
כְּתֻבָּתָה וְהוֹלֶכֶת לָהּ¹⁰⁹.

(107) כתובות קז, ב. שהאשה נאמנת לומר מת בעלי להנשא,
שאם הוא חי עשוי הדבר להגלות (להלן פי"ב מהל' גירושין
הט"ו), ומכיון שנאמנת להנשא - נאמנת גם ליטול כתובתה
(למעלה פט"ז הל"א). (108) שבזה היא יכולה לשקר,
שאין הדבר עשוי להגלות כמו ב"מת בעלי" שלמעלה.
(109) כתובות, שם.

כה. הָאִשָּׁה שֶׁהִיָּה לָהּ סֶפֶק גֵּרוּשִׁין¹¹⁰ וְיָמַת בַּעְלָה -
אֵינָה נְזוּנָת מִנְכָּסָיו, שְׁאֵין מוֹצִיאִין מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ
מִסֶּפֶק. אֲבָל בְּחַיֵּי בַּעְלָה - יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת¹¹¹ עַד
שֶׁתִּתְּגַרֵּשׁ גֵּרוּשִׁין גְּמוּרִין.

(110) כגון זרק לה גיטה ספק קרוב לו (ואינה מגורשת) ספק
קרוב לה (ומגורשת). (111) שעדיין אסורה להנשא
לאחרים - שמה אינה מגורשת, וכל שמעוכבת להנשא
מחמתו - יש לה מזונות (כתובות צז: וברש"י, וכן ברשב"ם
לב"ב מז:).

כו. אֲלָמָנָה עֲנִיָּה שֶׁשִּׁהֲתָה שְׁתֵּי שָׁנִים וְלֹא תִבְעָה
מְזוֹנוֹת, אוֹ עֲשִׂיָּה שֶׁשִּׁהֲתָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְלֹא תִבְעָה
- וְתִרְה"י¹¹², וְאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת בְּשָׁנִים שֶׁעָבְרוּ, אֲלֹא
מִשְׁעָה שֶׁתִּבְעָה. וְאִם שִׁהֲתָה פָחוֹת מִזֶּה אֶפְלוּ בְּיוֹם
אֶחָד - לֹא וְתִרְה, אֲלֹא תוֹבֵעַת וְנוֹטְלַת מְזוֹן הַשָּׁנִים
שֶׁעָבְרוּ.

(112) מחלה (כתובות צו. וברש"י) ובי"ירושלמי (שם פי"א,
ה"ב) אמרו: במה דברים אמורים כשלא לוותה, אבל לוותה
גובה, וכן אם יש בידה משכון (שתפסו בתוך שלש שנים)
גובה למפרע. אבל אם תפסה לאחר שלש שנים אין תפיסת
משכונה כלום, כי כבר מחלה (מגיד-משנה בשם הרשב"א).

כז. אֲלָמָנָה שֶׁתִּבְעָה מְזוֹנוֹת מִן הַיּוֹרֵשִׁים, הֵם
אוֹמְרִים: נִתְּנוּ, וְהִיא אוֹמְרַת: לֹא נִטְלָתִי - כָּל זָמָן
שֶׁלֹא נָשְׂאת - עַל הִיתוּמִים לְהִבִּיא רֵאָיָה, אוֹ תִשְׁבַּע

1 בְּלֹא הַכְּרֻזָּה. וְכֵן אִם מְכָרָה לְמְזוֹנוֹת בֵּינָה לְבֵין
2 עֲצָמָה שְׁנֵה בְּשָׁנָה⁹⁵ - מְכָרָה קָנִים. וּכְשִׁיבֹאוּ
3 הַיּוֹרֵשִׁין לְהִשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ - נִשְׁבַּעֲתָה⁹⁶.

(92) ולא כדעת אחרים הסוברים שתשבע "בסוף" בשעת
גביית כתובתה. (93) מכירה פומבית, כמבואר לעיל פי"ז
הי"ג. וכן אמרו (כתובות ק:): שאין צורך להכרוז במזונות
האלמנה, שאי-אפשר לעכב מזונותיה עד תום ימי ההכרזה.
(94) שם צז, ב. (95) השווה לעיל פי"ז, יד. (96) שבועת
אלמנה שלא עיכבה משל בעלה כלום, הואיל ולא נשבעה
לפני המכירה.

4 כא. וְכִמָּה מוֹכְרִין לְמְזוֹנוֹת? כְּדִי לְזוֹן מָהֶם שֶׁשָּׂה
5 חֲדָשִׁים, לֹא יוֹתֵר עַל זֶה⁹⁷. וּמוֹכְרִין עַל מִנַּת שִׁיחָהּ
6 הַלּוֹקָח נוֹתֵן לָהּ מְזוֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם⁹⁸. וְחוֹזֵרֶת וּמוֹכֶרֶת
7 פַּעַם שְׁנִיָּה לְשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים. וְכֵן מוֹכֶרֶת וְהוֹלֶכֶת
8 לְעוֹלָם, עַד שִׁישָׁאָר מִן הַנְּכָסִים כְּדִי כְּתֻבָּתָה, גּוֹבָה
9 כְּתֻבָּתָה⁹⁹ מִן הַשָּׂאָר וְהוֹלֶכֶת לָהּ.

(97) כתובות צז, א. שמה תתארס או תתבע כתובתה ותפסיד
מזונותיה. (98) שאם תינשא לאחר, יחזיר מה שבירד
ליורשים (רש"י שם). (99) ואפילו כתובתה עולה יותר
ממזון כדי ששה חדשים - מוכרת השאר ביחד (שם).

10 כב. אֲלָמָנָה שֶׁפָּסְקוּ לָהּ בֵּית דִּין מְזוֹנוֹת - אֵין
11 מַחֲשִׁבִּין עִמָּה¹⁰⁰ עַל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, עַד שִׁיבֹאוּ
12 הַיּוֹרֵשִׁים וְיִתְּבַעוּהָ. אִם מָצְאוּ לָהּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ -
13 נוֹטְלִין אוֹתָהּ¹⁰¹, וְאִם לֹא - הוֹלְכִין לְדִרְכָּם¹⁰². וְאֵין
14 אוֹמֵר, שָׁאֵם הָיוּ הַיּוֹרֵשִׁים קִטְנִים - בֵּית דִּין מַחֲשִׁבִּין
15 עִמָּה¹⁰³, וּפּוֹסְקִין מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ¹⁰⁴, כְּדִרְךְ שֶׁפּוֹסְקִין לָהּ
16 מְזוֹנוֹת.

(100) לבדוק אם מעשי ידיה מספיקים למזונותיה.
(101) שהוא שלהם תחת מזונותיה, כמבואר לעיל ה"ו.
(102) כדרך ששנינו באשה שהלך בעלה למדינת הים, לעיל
פי"ב הט"ו. וכן נראה (כתובות קז). שבאלמנה הכל מודים
שפוסקים לה מזונותיה מבלי להדקק על מעשה ידיה.
(103) בודקים אחריה אם היא עושה המוטל עליה לעשות,
ואם היא נותנת אותו ליורשים. (104) כלל הוא: "בית-דין
אביהם של יתומים הוא" (גיטין לז). וצריך לשקוד על
טובתם. וביחוד כשהם קטנים ואינם יודעים לטעון. וראה
לדברי רבינו מסוגיית התלמוד (ערכין כב:): שאמרו שם: אין
נוזקים לנכסי יתומים (קטנים) למכרם אלא . . . לכתובת
אשה, משום מזונות שאם לא תגבה כתובתה היא תפסידם
באכילת מזונותיה מממונם. ושאלו שם, הלא מעשי ידיה
שלהם ואינה מפסידתם, ותיצרו: לפעמים אין מעשי ידיה
מספיקים, ויש הפסד במזונותיה. ואם נאמר שאין מחשבין
על מעשי ידיה ואין ליתומים עליה כלום, אם-כן תמיד יש
להם הפסד. מכאן, שבית-דין מחשב על מעשה ידיה
כשפוסק לה מזונות ('אבני מילואים' סי' ע ס"ק ג).

17 כג. אֲלָמָנָה שֶׁאֵין שָׁטֵר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ -
18 אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת; שְׁמָא מַחֲלָה כְּתֻבָּתָהּ, אוֹ מְכָרָה אוֹ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ז' אדר - ספר נשים - הלכות אישות קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 כְּתֻבָּתָהּ וְנִדְוִייתָהּ מֵאֵתֵיךָ, וְיִלְדָּהּ בֶּן, וּמֵתָה בְּחַיֶּיךָ.
18 וְאַחֵר כֶּךָ מֵת הוּא, וְהַיִּנִיחַ אֶלְפִים. בְּנוּ מִן הָרָאוּשָׁנָה
19 יוֹרֵשׁ אֶלֶף שְׁבַכְתָּת אִמּוֹ¹¹, וּבְנוּ מִן הַשְּׁנִיָּה יוֹרֵשׁ
20 מֵאֵתֵיךָ שְׁבַכְתָּת אִמּוֹ, וְהִשְׁאָר¹² יוֹרֵשִׁים אוֹתוֹ
21 בְּשָׁוָה¹³. נִמְצָא בֶּיךָ בֶּן הָרָאוּשָׁנָה אֶלֶף וְאַרְבַּע
22 מֵאוֹת¹⁴, וּבֶיךָ בֶּן הַשְּׁנִיָּה שֵׁשׁ מֵאוֹת¹⁵.

(7) שכתב לה משלו. (8) שהכניסה לו משלה. (9) הרי ירש בעלה את נדונייתה, וכתובתה לא באה לידי גבייה. (10) לאו דוקא אחרי מות הראשונה, אלא אפילו נשא שתיהן כאחת - הדין כן, כמבואר בסמוך ה"ד. (11) בתורת בנין דכרין. (12) שמונה מאות וזו. (13) כדין בנים היורשים את אביהם. (14) אלף מכתובת האם, וארבע מאות מירושת האב. (15) מאתיים מכתובת האם, וארבע מאות ביירושה מהאב (כתובות זא.), וטעם תקנת 'כתובת בנין דכרין' "כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו" (שם נב:); שאם ידע האב שבני בתו יירשו את מתנת נדונייתו, הוא ירבה לתת נדוניא לבתו לקראת נישואיה. וממילא תיקנו שגם כתובת הבעל - עיקר ותוספת - יירשוה בניה, כדי שלא יאמר האב אם זה מקפיד על שלו, מלהוריש לבני בתו, אף אני אמשוך ידי מלהרבות לו נדוניא (רש"י שם).

23 ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהַיִּנִיחַ יוֹתֵר עַל כְּדֵי שְׁתֵּי
24 כְּתֻבּוֹת דִּינָר אֶחָד אוֹ יוֹתֵר כְּדֵי שְׁיַחְלִקוּ הַשְּׁאָר¹⁶
25 בְּשָׁוָה¹⁷; אָבֵל אִם לֹא הַיִּנִיחַ יוֹתֵר דִּינָר - חוֹלְקִים
26 הַכֹּל בְּשָׁוָה. שְׁאֵם יִירְשׁוּ אֵלָיו כְּתֻבַּת אִמּוֹ וְאֵלָיו כְּתֻבַּת
27 אִמּוֹ, וְלֹא יִשְׁאָר דִּינָר אֶחָד לְחֶלֶק אוֹתוֹ בֵּין
28 הַיֹּרְשִׁים, נִמְצָא תִּנְאִי זֶה מִכֻּבָּט לְחֶלֶק יִרְשָׁה בֵּין
29 הַבָּנִים בְּשָׁוָה שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה¹⁸.

(16) את הדינר הנשאר. (17) לפי הגולגולת, ובו מקיימים דין ירושה האמורה בתורה (במדבר כז, ח"א). (18) ולא תיקנו חכמים כתובת 'בנין דכרין' במקום שנעקרת נחלה שבתורה על-ידם (כתובות נב:).

30 ד. וְהוּא הַדִּין לָמִי שֶׁנִּשְׁאָר נָשִׁים רַבּוֹת, בֵּין בְּזוֹ אֶחָד
31 זו בֵּין בְּבֵת אַחַת, וּמֵתוּ בְּלֵן בְּחַיֶּיךָ, וְלוֹ מִהֵן בָּנִים
32 זָכָרִים, אִם הָיָה שָׁם יוֹתֵר עַל כְּדֵי כָּל הַכְּתֻבּוֹת דִּינָר
33 - כָּל אֶחָד וְאֶחָד יוֹרֵשׁ כְּתֻבַּת אִמּוֹ¹⁹, וְהַשְּׁאָר חוֹלְקִין
34 בְּשָׁוָה²⁰.

(19) ואפילו סכום הכתובות שוה זה כזה, רוצים הבנים ליטול כתובת אמם ולא לחלוק בשוה, כגון שבני אשה אחת מועטים, והשניה בניה מרובים, וטוב למועטים ליטול לעצמם כתובת אמם ולא לחלוק עם אחיהם בשוה לפי הגולגולת (רש"י שם). (20) כדין ירושה של תורה. והעיד רבינו לעיל פט"ז ה"ז "שלא מצאנו מנהג ירושתן (של 'בנין דכרין') פשוט בכל הישיבות". והרא"ש לכתובות פ"ד סימן כד, כתב בשם הגאונים: "שאינן דנין כתובת בנין דכרין בזמן הזה, כיון שאין הטעם אלא שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו, ועכשיו נהגו ליתן יותר ויותר. . . הלוואי שיתן אדם לבנו כבתו, וכמה הוצרך הדבר לנדות כל מי שירבה במתנת

1 שְׁבוּעַת הַסֵּת¹¹³ וְתָטַל; מִשְׁנִשְׁאֵת - עָלֶיהָ לְהַכִּיא
2 רִאִיָּה, אוֹ יִשְׁבְּעוּ הַיֹּרְשִׁים שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁנִּתְּנוּ
3 לָהּ¹¹⁴.

(113) אם לא הביאו ראיה שכבר נטלה, שהרי היא מוחזקת בנכסים והם באים להוציא ממנה, והרי זה כטוען את חברו: "מנה לי בידך", והלה כופר בכל, נשבע הנתבע שבועת היסט ונפטר (הל' טוען ונטען פ"א, ה"ג) אף כאן היא נשבעת שלא נטלה והנכסים נשארים בחזקתה. שבועת היסט - מפורשת לעיל פט"ז ה"ג. (114) משנישאת עברו הנכסים לרשות היתומים והיא באה להוציא מידם, ישבעו שבועת היסט ויפטרו (כתובות צו: ובמגיד-משנה).

4 כח. דִּין תּוֹסֶפֶת כְּתֻבָּה בְּדִין הָעֶקֶר¹¹⁵. לְפִיכָף,
5 אֲלֻמָּה שֶׁתִּכְבֶּה¹¹⁶ אוֹ מְכָרָה אוֹ מַחְלָה אוֹ מִשְׁכָּנָה
6 תּוֹסֶפֶת כְּתֻבָּתָהּ¹¹⁷ עִם הָעֶקֶר - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת¹¹⁸.
7 וְאִם תִּכְבֶּה מִקְצָת וְהַיִּנִיחָה מִקְצָת¹¹⁹ - הָרִי זוֹ קָמִי
8 שֶׁתִּכְבֶּה מִקְצָת הָעֶקֶר וְהַיִּנִיחָה מִקְצָתוֹ. וְכָל הַמּוֹכֶרֶת
9 אוֹ הַמּוֹחֶלֶת סֵתָם - מְכָרָה וּמַחְלָה הַתּוֹסֶפֶת עִם
10 הָעֶקֶר¹²⁰; שֶׁשְּׁנֵיהֶם כְּתֻבָּה שְׁמָם בְּכָל מָקוֹם.

(115) מנה לאלמנה, ומאתיים לבתולה (כתובות נד:). (116) בבית-דין כמבואר לעיל ה"א. (117) בין בחיי בעלה בין לאחר מותו, כמבואר שם. (118) באלמנות, ואם מחלה - אפילו בחייו אין לה מזונות, כמבואר לעיל פ"ז ה"ט. (119) תבעה העיקר והניחה התוספת ('לחם משנה'), וכן פירשו ה'תוספות' (כתובות נד: ד"ה 'ולתובעת'). (120) שם נד, ב. השווה לעיל פט"ז ה"ב: "ואין נקראים כתובה אלא עיקר כתובה שהוא מאה או מאתיים עם התוספת בלבד".

יום שישי ז' אדר ה'תשפ"א

פרק תשעה עשר

(1) ביאר בו רבינו דין "כתובת בנין דכרין", זכויות הבנות מנכסי אביהן, שאין לעקור תנאי הכתובה, בת הממאנת. בת היבמה, בת הארוסה, ובת השנייה לענין מזונות, הבנים והבנות לענין מזונות.

11 א. מֵתִנְאִי הַכְּתֻבָּה, שִׁיחִיו בָּנִים הַזָּכָרִים יוֹרְשִׁים
12 כְּתֻבַּת אִמּוֹ² וְנִדְוִייתָהּ שֶׁהַכְּנִיסָה כְּתוּרַת נָכְסִי צֶאֱן
13 בְּרִזְלָל³, וְאַחֵר כֶּךָ חוֹלְקִין שְׁאָר הַיִּרְשָׁה⁴ עִם אַחֵיהֶם⁵
14 בְּשָׁוָה⁶.

(2) העיקר והתוספת שכתב לה אביהם. (3) מפורש לעיל פט"ז ה"א, והיא מתה בחיי אביהם וירש אותה אביהם כדין בעל היורש את אשתו, ואח"כ מת גם האב. (4) שנשארה מעזובן האב. (5) שנולדו לאביהם מנשים אחרות. (6) כתובות נב, ב. ראה לעיל פ"ב ה"ב, וזוהי הנקראת: "כתובת בנין דכרין" (הבנים הזכרים) לעיל פט"ז, ה"ו.

15 ב. מִיֵּצֵד נָשָׂא אִשָּׁה, כְּתֻבָּתָהּ⁷ וְנִדְוִייתָהּ⁸ אֶלֶף, וְיִלְדָּה
16 בֶּן וּמֵתָה בְּחַיֶּיךָ⁹. וְאַחֵר כֶּךָ נָשָׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת¹⁰

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתו". וגם הרמ"א באהע"ז סי' קיא, סט"ז כתב: שאין כתובת 'בנין דכרין' נוהגת במדינות אלו.
ה. אָמרו היתומים²¹: הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יותר דינר²², כדי שישלנו כתבת אמן - אין שומעין להם, אלא שמין את הנכסים בבית דין כמה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן. ואף-על-פי שנתרפו או נתמעטו²³ אחרי מיתת אביהן קדם שיבואו לחלק - אין שמין אותן אלא בשעת מיתת אביהן²⁴.

35 ועל שתיהן לגבות כתובתן מיורשי הבעל שלהן.
36 העוברת ישר מהאם לבנים. 37 שהרי חובה קדם בזמן לחוב השניה, וכמבואר לעיל פי"ז, ה"א. 38 וגם כתובת 'בנין דכרין' אין כאן, כי לא מתו הנשים בחיי הבעל ולא ירש מהן כלום. וממילא לא הוריש לבניו כלום.

ט. אחת נשבעה ואחת לא נשבעה - זו שנשבעה בניה יורשי כתבתה תחלה³⁹, והשאר חולקין אותו בשוה. וכל היורש כתבת אמו שמתה בחיי אביו - אינו טורף מנכסים משעבדים⁴⁰, אלא מבני חורין, ככל היורשין⁴¹.

39 כדין בעל חוב, שהוא קודם לירושת הבנים.
40 שנמכרו לאחר בחיי האב. 41 כשם שאין היורש זוכה במה שמכר אביו, כך כתובת 'בנין דכרין' אינה אלא מבני חורין. כתובה זו, אין לה דין 'חוב' הטורף ממשועבדים אלא היא כירושה, שכן כתב לה: "בנים זכרים שילדו לך ממני, הם יירשו כסף כתובתך, יותר על חלקם בירושה עם שאר אחיהם" (כתובות נב:).

י. ומתנאי כתבה, שתהיינה הפנות גזונות מנכסי אביהן אחר מותו⁴² עד שיתאָרסו⁴³ או עד שיבגרו. בגרה הבת אף-על-פי שלא נתאָרסה, או נתאָרסה אף-על-פי שלא בגרה - אין לה מזונות. ובת הגזונת מנכסי אביה לאחר מותו - מעשה ידיה ומציאתה לעצמה, לא לאחים⁴⁴.

42 אע"פ שבחיי האב אין הוא חייב לזונן אלא עד שיהיו בנות שש שנים (למעלה פי"ב הי"ד), משמת - ניזונות מנכסיו מכח בית-דין אף על פי שלא כתב לה (למעלה פ"ב ה"ה). 43 כתובות נג, ב. ומשנתאָרסה - אפילו עודה קטנה, אינה ניזונת מנכסי אביה, כמבואר להלן הט"ו. 44 שם, מג, א. נוח לו לאב שתוריות מעשה ידיה לעצמה. וכן דרשו שם (ויקרא כה, מז): "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם" - אותם (עבדים כנענים) לבניכם ולא בנותיכם לבניכם, מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו. וכן מציאתה לעצמה, שאפילו בחיי אביה לא זכה בה אלא משום 'איבה', שאם לא תתן לו מציאתה ימנע מלזונה, שהרי אינו חייב לזון אותה, אבל האחים זנים אותה בעל כרחם מנכסי אביהם המשועבדים למזונותיה ואין לחוש לאיבה (שם וברש"י).

יא. פוסקין לפת מזונות וכסות⁴⁵ ומדור מנכסי אביה, בדרך שפוסקין לאלמנה⁴⁶. ומוכרין למזון הפנות וכסותן בלא הכרזה⁴⁷, בדרך שמוכרין למזון האלמנה וכסותה. אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד הפעל⁴⁸, ולפנות פוסקין להן דבר המספיק להן בלבד⁴⁹. ואין הפנות נשבעות⁵⁰.

21 בני הכתובה הגדולה. 22 מעלים דמיהם לקבלם עלינו בייקר, שישאר דינר לחלוק בשוה. 23 שהוקרו או שהוזלו. 24 כתובות צא, א.

ו. היה שם יותר על כדי כל הכתבות דינר או יותר, אף-על-פי שיש עליו²⁵ שטר חוב כנגד היותר - אינו ממעט²⁶, אלא כל אחד מהן יורש כתבת אמו.

25 על אביהם, שחייב דינר או יותר למלוה. 26 אין לך ירושה גדולה מזו, שכשמת נפלו נכסים לפני יורשים וכשיצא שטר חוב על אביהם, אלו ואלו עושים מצוה לפרוע חוב אביהם, והיא היא ירושתם (שם צ: וברש"י).

ז. מי שהיה נשוי שתי נשים, ומתה אחת מהן בחייו ואחת אחר מותו²⁷, ולו בנים משתייהן, אף-על-פי שלא הניח יתר על שתי הכתבות: אם נשבעה השניה שבועת אלמנה²⁸ קדם שתמות - בניה קודמים לירשת²⁹ כתבתה³⁰, מפני שאינן יורשיין כתבת אמן בתנאי זה³¹, אלא ירשה של תורה, ואחר כך יורשין בני הראשונה כתבת אמן בתנאי זה³². ואם נשאר שם בלום - חולקין אותו בשוה. ואם מתה קדם שתשבע³³ - בני הראשונה יורשים כתבת אמן בלבד³⁴, והשאר חולקין בשוה.

27 ולא הספיקה לגבות כתובתה עד שמתה. 28 שלא הניח אצלה כלום, ולא מכרה לו כתובתה, כמבואר לעיל פט"ז ה"ד. 29 ובכת"י התימנים: "לירש". 30 המגיעה לאמם מנכסי אביהם. 31 של 'בנין דכרין' הזקוק ליותר דינר' (שם צא.). 32 ואע"פ שאין כאן 'מותר דינר' על שתי הכתובות - הכתובה הנפרעת לבני השניה היא עצמה נעשית 'מותר לחברתה', הואיל ונגבית כחוב - אין לך ירושה גדולה מזו, שהרי על כל הבנים לפרוע הכתובה שהיא חובת אביהם והיא היא ירושתם. כמבואר לעיל בענין שטר חוב (שם צ:). 33 שאין לבני השניה כתובת אמם, כי אין אדם מוריש ממון שחייב עליו שבועה - לבניו, כמבואר לעיל פט"ז הי"ב. 34 ויש כאן 'מותר הרבה' - סכום הכתובה של האשה השניה שלא נשבעה עליה.

ח. היה נשוי שתי נשים, והיו לו בנים מהן, ומת³⁵, ואחר כך מתו הנשים: אם נשבעו ואחר כך מתו - כל אחד ואחד יורש כתבת אמו בירשה של תורה³⁶, ולא בתנאי זה. לפיכך אין משגיחין אם יש שם מותר או אין שם. ויורשי הראשונה קודמין ליורשי

לאחרים, ולא קנו מידו, ואין לה תוקף כמתנת בריא שהיא בקנין. (55) שכוב חולה, "חולה שתשש כח כל הגוף, וכשל כוחו מחמת החולי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק, והרי הוא נופל על המיטה הוא הנקרא שכיב מרע" (לשון רבינו הל' זכיה פ"ח, א). (56) כי לא נתכוין זה ליתן אלא לאחר מותו. (57) הל' זכיה פ"ח, ה"ח. (58) לאחרים. (59) מתנת שכיב מרע אינה אלא מדברי חכמים, כדי שלא תטרף דעתו עליו (בבא-בבא קמז:). - כי מדין תורה אין למתנה תוקף אם לא קנו מיד הנותן או שיכתוב שטר מתנה וימסור למקבל - ואינה קונה אלא לאחר מיתה, ותנאי כתובה ג"כ תקנת חכמים היא והואיל וחלים בבת אחת לאחר מיתה אין האחת דוחה את חברתה (רי"ף לב"ב פ"ח). וכן אמרו (ב"ב קלג.): אם בירושה של תורה אלמנה נזונת. ורבינו בהל' נחלות פ"ח ה"ט, מסכם: "לפיכך מוציאים לכתובת האשה. . ומזון הבנות מיד אלו שצוה לתת להם, שהרי במיתתו נתחייבו הנכסים בכתובה ומזונות, ואלו שנתן להם לא יקנו אלא לאחר מיתה", כוונתו שהתחייבות הבעל לכתובה ומזונות קדמה למתנת שכיב מרע, אבל חלות החיוב באה כאחד, כמו שכתב כאן (לחם-משנה שם).

יד. פת הממאנת⁶⁰ - הרי היא פשאר הבנות ויש לה¹⁵
מזונות⁶¹. אבל פת היקמה⁶² ופת השניה⁶³ ופת¹⁶
הארוסה⁶⁴ ופת האנוסה⁶⁵ - אין להן מזונות אחר¹⁷
מיתת אביהן פתנאי זה⁶⁶. אבל פתני אביהן - הוא¹⁸
חייב במזונותן, פדין פשאר הבנים והבנות פתני¹⁹
אביהן²⁰.

(60) הנושא קטנה יתומה ונתעברה (ראה בהערה הבאה) ומיאנה בבעל ואחר-כך ילדה בת. (61) לאחר מות האב. ואע"פ שהממאנת אין לה כתובה, כמבואר לקמן פכ"ד ה"ה, ואם כן אין לה גם תנאי כתובה המחייבים מזונות הבת? (כמבואר בכתובות נד. לענין שניה שאין לה כתובה, ולפיכך אין לבתה מזונות) אפשר לדון, שממאנת זו קיבלה כתובה בעת קידושה עם כל תנאי כתובה, אלא שאח"כ גרמה לעצמה הפסד ע"י מיאונה ואבדה כתובתה, אולם בתה לא הפסידה זכותה, כי אם אשה שזנתה והפסידה כתובתה (לקמן פכ"ד ה"ו), האם תפסיד בתה את זכות מזונותיה? ('בית שמואל' אהע"ז סי' קיב ס"ק יא). ולדעת הראב"ד כל הלכה זו אינה מציאותית, שהרי קטנה הממאנת אינה יכולה עדיין ללדת ובת מנין לה? (ראה יבמות יב:). אולם רבינו סובר שאפשר לה להתעבר בקטנותה ולמאן, ואח"כ תלד ולד של קיימא (מגיד-משנה). וראה לעיל פ"ב ה"ט, ובביאורנו שם. ועדיין לא נמצא מקור נאמן לדין זה. (62) שכנס יבמתו וילדה לו בת, ומת. (63) שניה לעריות, ואסורה להנשא לו מדברי סופרים, כמבואר לעיל פ"א ה"ו. (64) בא על ארוסתו, וילדה לו בת - ומת. (65) אנס את הנערה ונשאה אח"כ, וילדה לו בת - ומת. (66) כל אלה הן בעיות שלא נפשטו בתלמוד (כתובות נג: נד.) ומספק אין להוציא ממון מנכסי אחי הבת. וטעם הספק, ביבמה - הואיל וכתובתה על נכסי בעלה הראשון, אם כן גם תנאי כתובתה אינם על נכסי היבם. בשניה - כיון שאין לה כתובה

(45) 'ירושלמי' כתובות פ"ב ה"א, שהכל בכלל מזונות. (46) למעלה פי"ח ה"ב. (47) כתובות פז, א. שאי-אפשר לעכב מזונותיהן עד תום ימי ההכרזה. הכרזה - מכירה פומבית, ומבוארת למעלה בהרבה מקומות, ראה לעיל פי"ב ה"ז. (48) שאם בעלה עשיר היא עולה עמו וניזונת לפי כבודו, כמבואר למעלה פי"ח ה"ג. (49) 'ירושלמי' כתובות פי"ב, ה"א: "הבת לא עולה ולא יורדת". (50) אף-על-פי שאלמנה נשבעת על מזונותיה (למעלה פי"ח ה"ט) - בבנות אין לחוש שאביהן התפס להן צורך כסף, שאין מתפסין כסף לקטנה (כתובות קז: - 'בית שמואל' סי' קיב ס"ק טו), אבל לפי זה נערה צריכה להשבע, ומדברי רבינו נראה שגם נערה אינה צריכה להשבע. ולדעת ה'מגיד משנה' מקור דברי רבינו בכתובות סט, א. שאמרו: שיש לבת, דין בעלת חוב של האחים, ואינה נשבעת להם כדרך שאין בעל-חוב נשבע ללווה. ולא אמרו: "הבא להפרע מנכסי יתומים, לא יפרע אלא בשבועה" - אלא בבא להפרע חוב אביהם. אולם זה נאמר שם, לענין פרנסת הבת (נדונייתה) ולא לענין מזונותיה (וראה ב'תוספות' גיטין נא, א. דיבור-המתחיל: אימור צררי אתפסה).

יב. אין הבנים יורשין פתבת אמן ולא הבנות נזונות¹
בתנאים אלו, עד שיהיה שטר פתבה יוצא מתחת ידם.²
אבל אם אין שם שטר פתבה - אין להן כלום, שמה³
מחלה אמן פתבתה⁵¹. ואם אין דרפם לכתב פתבה -⁴
יש להן פפי התנאים.⁵

(51) והמוחלת כתובתה, איבדה כל תנאי כתובתה" (לעיל יז, יט). והראב"ד מתפלא: וכי מזון הבנות תלוי בפרעון כתובתה, והלא המחילה אינה אלא כפרעון, ואם פרע הבעל כתובת אשתו (כשגירשה) לא יטלו בנותיו מזונותיהן? אולם רבינו סובר שיש לחוש שמה מחלה כתובתה, ואמרה בפירוש שמוחלת על מזון הבנות אבל בפירעון לא מחלה כלום (לחם-משנה). וה'מגיד עוז' מגין על רבינו, הואיל ואמרו (כתובות נג:). מוחלת כתובתה אין לה מזונות, והלא ידוע שאלמנתו עדיפה לו מבתו, שכן אמרו (שם מג:). הניח אלמנה ובת (ונכסים מועטים) האלמנה נזונת והבת תשאל על הפתחים, שולזול אלמנתו קשה לו ביותר, מעתה במוחלת - שאיבדה מזונותיה, כל-שכן שאין הבנות נזונות.

יג. מי שצוה בשעת מיתתו לעקר אחד מתנאי⁶
פתבה, פגון פשאר אל יזונו בנותיו מנכסיו, או אל⁷
תזון אלמנתו מנכסיו, או אל יירשו בנני פתבת⁸
אמן⁵² - אין שומעין לו⁵³. נתן פל נכסיו פמתנה⁹
לאחרים⁵⁴ - הואיל ומתנת שכיב מרע⁵⁵ אינה קונה¹⁰
אלא לאחר מיתה⁵⁶, פמו שיתפאר⁵⁷, הרי המתנה⁵⁸
וחיוב הנכסים בתנאין אלו פאין פאחד, ולפיכך¹²
אלמנתו ובנותיו נזונות מנכסיו, ובנני יורשים פתבת¹³
אמן שמתה פתני בעלה⁵⁹.¹⁴

(52) שמתה בחייו, והיא 'כתובת בנין דכרין' (למעלה ה"א). (53) כתובות סח, ב. שהרי משועבד הוא בתנאי בית-דין משעה שנשאה. (54) בשעת מיתתו אמר ליתן נכסיו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 הוא שִׁיזונו הַבָּנוֹת מִן הַמִּטְלָטְלִין⁷⁸, הָרִי הַבָּנִים
23 וְהַבָּנוֹת נִזְוֹנוֹת פֶּאֶחֶד מִן הַנִּכְסִים הָאֵלּוּ הַמוֹעָטִין,
24 שֶׁלֹּא תִקְנוּ לָהֶם בַּמִּטְלָטְלִין אֶלָּא שִׁיחִיו בָּבָנִים. וְכָזֶה
25 הוּרָו הַגָּאוֹנִים⁷⁹.

(78) ראה לעיל פט"ז, ה"ז. (79) הובאה דעתם ברי"ף
לבבא-בבא תחילת פרק ט'.

26 יט. הַיֵּיחַ קָרְקַע, וְהָיוּ הַנִּכְסִים מְרִבִּין⁸⁰, וְנִתְמַעְטוּ
27 אַחֵר בֵּין⁸¹ - כָּבֵד זָכוּ בֵּהֶן יוֹרְשִׁים⁸². הָיוּ מוֹעָטִין
28 בְּשַׁעַת מִיתָה, וְנִתְרַבּוּ אַחֵר כֶּף - הַבָּנִים יוֹרְשִׁין
29 אוֹתָן⁸³. וְאִפְּלוּ לֹא נִתְרַבּוּ, אִם קָדְמוּ הַבָּנִים וּמָכְרוּ
30 נִכְסִים מוֹעָטִין - מְכָרִן קָבִים⁸⁴.

(80) בשעת מיתה. (81) אפילו קודם שבאו לבית-דין.
(82) והם זנים את אחיותיהם עד שיכלו הנכסים לשניהם
יחד. (83) כי יש לבנים חלק ותפיסת-יד בנכסים, וזכותם
בהם לעולם עומדת. (84) בבא-בבא קמ, א. כי אין
מוציאים למזון הבנות מנכסים משועבדים, ולדעת רש"י
(כתובות קג. וסוטה כא:) הכוונה שקדמו ומכרו קודם
שיבואו לבית-דין, אבל לאחר שבאו וזיכה בית-דין את
הבנות - אין לאחר מעשה בית-דין כלום, ולדעת ה'תוספות'
(יבמות סז:) אפילו כשכבר באו לפני בית-דין, אם מכרו
קודם שיאכלו הבנות - מכרם קיים.

31 כ. הָיוּ הַנִּכְסִים מְרִבִּין וַיֵּשׁ עֲלֵיו⁸⁵ חוֹב, אוֹ שֶׁהִתְנָה
32 עִם אִשְׁתּוֹ⁸⁶ שִׁיזוֹן אֶת בִּתָּהּ⁸⁷ - אֵין הַחוֹב וְלֹא
33 מִזְוֹנוֹת בֵּת אִשְׁתּוֹ מִמַּעְטִין בְּנִכְסִים⁸⁸; אֶלָּא יִירָשׁוּ
34 הַבָּנִים הַכֵּל, וְיִתְּנוּ לְבַעַל חוֹב חוֹבוֹ, וְיִזְוֹנוּ בֵּת אִשְׁתּוֹ
35 אֲבִיהֶן עַד זְמַן שִׁפְסָק, וְיִזְוֹנוּ אַחֲיוֹתֵיהֶן עַד שִׁיבְגֶרֶוּ
36 אוֹ עַד שִׁיתְאָרְסוּ⁸⁹ וַיֵּצְאוּ מִתַּחַת יְדֵיהֶם.

(85) על האב שמת. (86) בשעת נישואיה. (87) מאיש
אחר, ראה לקמן פכ"ג, יז. (88) להוציא מהם מזונות
הבנות עד שיבגרו, והבנים ישאלו על הפתחים. (89) וגם
הבנים יזונו עד שיכלו הנכסים לשניהם כאחד. כל זה
בבבא-בבא קמ, א בעיות שלא נפשטו ונשאר בתיקו,
ודינן: חומרא לתובע וקולא לנתבע, והבנים הם הנתבעים
כי הנכסים בחזקתם עומדים מדין ירושה (רי"ף שם).

37 כא. הַיֵּיחַ אֲלֻמְנָה וּבֵת, מִמְּנָה אוֹ מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת,
38 וְאֵין בְּנִכְסִים כְּדִי שִׁיזוֹנוּ שְׂחִיתָן - הָאֲלֻמְנָה נִזְוֹנָה,
39 וְהַבֵּת תִּשְׁאֵל עַל הַפִּתְחִים⁹⁰. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר, שִׁמְזוֹנוֹת
40 הַבֵּת קוֹדְמִין לִירֵשֶׁת הַבֵּן אֶת כִּתְּבַת אִמּוֹ⁹¹ שְׁמִתָּה
41 בְּחַי אָבִיו, וְאַף-עַל-פִּי שִׁשְׁנֵיהֶם מִתְּנָא הַכִּתְּבָה.
42 וְקָל וְחִמְרָה הַדְּבָרִים: אִם נִדְּחַת יִרְשָׁה שֶׁל תּוֹרָה⁹²
43 מִפְּנֵי מִזְוֹנוֹת הַבֵּת⁹³, לֹא תִדְּחָה יִרְשֶׁת הַכִּתְּבָה, שֶׁהִיא
44 תְּנָא בֵּית דִּין, מִפְּנֵי מִזְוֹנוֹת הַבֵּת?

(90) כבוד אלמנתו עדיף לו מכבוד בנותיו (ב"ב שם,
ובכתובות מג.) ומוציאים לאלמנה מזונות עד זמן שראויה
לחיות, הכל לפי שנותיה וכפי אומד בית-דין, ומעמידים את
הנכסים ביד שלישי, והוא מפרנסה אחד לשלושים יום,

(ראה לקמן פכ"ד, ה"ב) ממילא אין לה תנאי כתובה.
בארוסה - כיון שלא תיקנו לה חכמים כתובה עד שעת
נישואין, ממילא אין לה תנאי כתובה. באנוסה - הואיל ואין
לה כתובה - כי יצא כסף קנסה בכתובתה - (ראה לקמן הל'
נערה פ"א, ה"ד) ממילא נפקעו ממנה דיני תנאי כתובה,
ואפילו אם ילדה לו (האנוסה) בת באישות, שנשאה אח"כ
- הדין כן. (67) עד גיל שש, כמבואר לעיל פ"ב, ה"ד.

1 טו. הַמֶּאֲרֵס בֵּת הַנִּזְוֹנָה מִן הָאֶחָיִן - חֵיב בְּמִזְוֹנוֹתֶיהָ
2 מִשַּׁעַת הָאֲרוּסִין; שֶׁהָרִי אֵין לָהּ מִזְוֹנוֹת מֵאֶחָיָהּ
3 (אֶלָּא עַד שֶׁתִּתְאָרֵס אוֹ עַד שֶׁתִּבְגֵּר, וְזוֹ) אֵינָה בּוֹגֶרֶת
4 כְּדִי שִׁתְּזוֹן עֲצָמָה, אֶלָּא קִטְנָה אוֹ נַעֲרָה⁶⁸, וְאֵין אָדָם
5 רוֹצֶה שֶׁתִּתְּבֶנָּה אֲרוּסָתוֹ וְתִלָּךְ וְתִשְׁאֵל עַל הַפִּתְחִים⁶⁹.

(68) נמצא שהוא גרם לה להפסיד מזונותיה באירוסיו (ר"ן
כתובות פ"ד). (69) כתובות נג, ב. ובוודאי על דעת כן
אירסה מתחילה.

6 טז. נִשְׂאָת הַבֵּת וּמִאֲנָה⁷⁰ אוֹ נִתְגַּרְשָׁה אוֹ נִתְאֲלַמְנָה⁷¹,
7 אִפְּלוּ הִיא שׁוֹמֶרֶת⁷² יָבָם - הוֹאִיל וְחִזְרָה לְבֵית אָבִיהָ
8 וְעָדִין לֹא בָגְרָה, הָרִי זֶה נִזְוֹנָה מִנִּכְסֵי אָבִיהָ עַד
9 שֶׁתִּבְגֵּר אוֹ עַד שֶׁתִּתְאָרֵס⁷³.

(70) שעקרה קידושה למפרע. (71) לדעת ה'מאירי'
(כתובות שם, עמ' 201) גם בנתגרשה או נתאלמנה, המדובר
בקידושי קטנה שאינם אלא מדרבנן, ולפיכך היא נזונית
מנכסי אביה, אבל נערה שנתקדשה ושוב נתגרשה או
נתאלמנה - אינה נזונית מנכסי אביה (ועי' כסף-משנה).
(72) מצפה וממתנת ליבם שייבמה. (73) שנית (כתובות
נג:).

10 יז. מִי שְׁמַת וְהַיֵּיחַ בָּנִים וּבָנוֹת - יִירָשׁוּ הַבָּנִים כֹּל
11 הַנִּכְסִים⁷⁴, וְהֵם זֵנִין אֶת אַחֲיוֹתֵיהֶם⁷⁵ עַד שִׁיבְגֶרֶוּ אוֹ
12 עַד שִׁיתְאָרְסוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהַיֵּיחַ נִכְסִים
13 שֶׁאִפְשָׁר שִׁיזוֹנוּ מֵהֶם הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת פֶּאֶחֶת עַד
14 שִׁיבְגֶרֶוּ הַבָּנוֹת. וְאֵלּוּ הֵן הַנִּקְרָאִין נִכְסִים מְרִבִּין.
15 אֲבָל אִם אֵין בְּנִכְסִים שֶׁהַיֵּיחַ אֶלָּא פְּחוֹת מִזֶּה -
16 מוֹצִיאִין מֵהֶם מִזְוֹנוֹת לְבָנוֹת עַד שִׁיבְגֶרֶוּ⁷⁶, וְנִתְּנִין
17 הַשְּׂאֵר לְבָנִים. וְאִם אֵין שָׁם אֶלָּא כְּדִי מִזְוֹן הַבָּנוֹת
18 בְּלִבָּד - הַבָּנוֹת נִזְוֹנוֹת מֵהֶן עַד שִׁיבְגֶרֶוּ אוֹ עַד
19 שִׁיתְאָרְסוּ, וְהַבָּנִים יִשְׁאֲלוּ עַל הַפִּתְחִים⁷⁷.

(74) ונושאים ונותנים בהם כרצונם. (75) מזונות יום ביומו,
ואינם חייבים להקציב בבית אחת עבור כל מזונותיהן מעתה
עד שיבגרו. (76) מפרשים בבית אחת כל הסכום הדרוש
למזונותיהן עד שיבגרו, ומניחים אותו ביד בית-דין או ביד
אפוטרופוס. (77) בבא-בבא קלט, ב. וכן אמרו בכתובות
סז, א שיתום ויתומה שבאו להתפרנס (מזונות של צדקה)
מפרנסים את היתומה ואח"כ מפרנסים את היתום, מפני
שהאיש דרכו לחזור על הפתחים ואין האשה דרכה לחזור
על הפתחים.

20 יח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהַיֵּיחַ קָרְקַע; אֲבָל אִם
21 לֹא הַיֵּיחַ אֶלָּא מִטְלָטְלִין - הוֹאִיל וּבִתְקַנָּת הַגָּאוֹנִים

והשלישית - עשור מה ששירה שניה, וכן אפילו הן
עשר, וחזרות וחולקות כל העשורים בשנה¹⁰,
ושאר הנכסים לאחים.

(9) כי אין הבת נוטלת לפרנסתה אלא לזמן נישואיה.
(10) וכל זה כדי לברר חלק הבנים ולהניח להם ירושה כדין
תורה, כי אילו היו הבנות נוטלות כל אחת עישור נכסים
ממש לא היה נשאר לבנים כלום ונמצאת ירושה של תורה
נדחית מפני פרנסת הבנות שאינה אלא תקנת חכמים.

ה. עשור זה שהוא לפרנסה אינו מתנאי כתבה.
לפיכך, אפילו לפי תקנת חכמים (הראשונים)
ואחרונים, אינה נוטלת אלא מן הקרקע¹¹. ויש לה¹²
לגבות עשור זה משכירות הקרקע¹³. ואם רצו
האחין לתן לה מעות פנגד עשור הקרקע - נותנין¹⁴.

(11) אף על פי שהחכמים האחרונים (הגאונים) תקנו להגבות
הכתובה ושאר תנאים גם מן המטלטלין, - עישור זה, שאינו
מ"תנאי כתובה", אינו אלא מן הקרקע. וכל זה אינו אלא
ב"עישור נכסים", אבל כשאומדין דעת האב - גובה היא
אפילו מן המטלטלין. (12) יכולה. (13) העומדת להגבות
(שזה שכבר נגבה הוא מטלטלין). ואף על פי שכבר עברה
חצי שנה מיום שהשכיר האב - כיון שעדיין לא נגבה
השכר, הרי זה כקרקע, כי אין שכירות משתלמת אלא בסוף
השנה. (14) כדין כל בעל חוב הגובה את חובו מהלווה
בחייו. ואילו הייתה בעלת חוב של אביהם, הייתה נוטלת
רק מהזיבורית ובשבועה כדין האב להיפרע מנכסי יתומים.

ו. הבת בעשור זה כבעל חוב של אחין היא, לפיכך
נוטלת אותו מן הבינונית בלא שבועה. ואם מתו
האחין - נוטלת אותו מן בניהם מזבורית
ובשבועה¹⁵; שהרי היא נפרעת מנכסי יתומים,
והבא לפרע מנכסי יתומים - לא יפרע אלא מזבורית
ובשבועה, כמו שיתבאר בהלכות הלואה.

(15) שלא נטלה מן הנכסים כלום.

ז. והאחים שמכרו או משכנו קרקע אביהם - הבת
טורפת מן הלוקחות פרנסתה¹⁶, בדרך שטורפים כל
בעלי חובות מן הלוקחות¹⁷, כמו שיתבאר בהלכות
הלואה.

(16) ובשבועה. (17) הואיל ופרנסה דבר קצוב הוא, היה
להם להיזהר שלא לקנות קרקעות שהם כסכום פרנסתה
(אבל מזונות האשה והבנות הואיל ואין להם קצבה אין
מוציאים להם מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם).

ח. מי שהשיא בנות גדולות ונשארו קטנות ומת
בלא בן - אין נוטלין פרנסה לקטנות ואחר כך
חולקות הנכסים, אלא חולקות פלן בשנה¹⁸.

(18) כי לא תוקנה פרנסה לבנות אלא כשיש שם בנים,
שהבנות אינן יורשות כלום. אבל בשעה שיורשות - כולן
שוות.

כמבואר לעיל פי"ח, הכ"א. ולפי זה, כל אלמנה ממעטת
בנכסים מאחר שמוציאים לה מזונותיה בתחילה (מגיד-
משנה). (91) היא כתובת 'בנין דכרין' הנזכרת לעיל
ה"א-ב. (92) הראויה לבנים הזכרים. (93) שהיא ניזונת,
והבנים ישאלו על הפתחים, כדלעיל הי"ז.

1 כב. מי שמת והניח בנות גדולות וקטנות, ולא הניח
2 בן - אין אומרים: יזונו הקטנות עד שיכבדו ויחלקו
3 שאר הנכסים בשנה, אלא פלן חולקות בשנה⁹⁴.

(94) כי במקום שכל הבנות יורשות כל הנכסים כאחד, לא
תיקן להן בית-דין תנאי מיוחד למזונות, שאינו אלא בזמן
שיש בנים, הם היורשים, והבנות ניזונות (בבא-בבא קל"ט).

יום ש"ק ח' אדר ה'תשפ"א

פרק עשרים

(1) נתבאר בו שחייב האב לתת מעות לבתו להנשא, מת האב
והניח בת, ואם צוה בשעת מיתה שלא יתפרנסו בנותיו
מנכסיו, אלמנה ובת אי זו קודמת למזונות, יתומה קטנה
שהשיאה אחיה ואמה לענין מזונות.

4 א. צוה חכמים, שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו כדי
5 שתנשא בו. וזה הוא הנקרא פרנסה². המשיא את
6 בתו סתם - לא יפחת לה מכסות שפוסקין לאשת
7 עני שבישראל³, כמו שבארנו. במה דברים
8 אמורים? בשהיה האב עני; אבל אם היה עשיר -
9 הרי זה ראוי לתן לה כפי עשרו⁴.

(2) והיא נדוניה. (3) "לא יפחות לה מחמשים זוז".
(4) אבל אין כופים אותו. ולכן דקדק רבנו וכתב "הרי זה
ראוי ליתן".

10 ב. פירש על הבעל שאין לה כלום ושיכניסנה ערמה
11 - אין לה כלום. ולא יאמר הבעל: בשתבוא לביתי
12 אכנסנה, אלא מכנסנה והיא בבית אביה.

13 ג. האב שמת והניח בת - אומדין דעתו במה היה
14 בלבו לתן לה לפרנסה ונותנין לה⁵. ומנין יודעין
15 אומדין דעתו? מרעיו ומידעיו ומשא ומתנו וכבודו.
16 וכן אם השיא בת בחייו - אומדין בה⁶. ואם לא
17 ידעו לו בית דין אומדין דעת⁷ - נותנין לה מנכסיו
18 עשור⁸ לפרנסתה.

(5) אפילו אם היה יותר מעישור נכסיו. (6) יינתן לשנייה
כדרך שנתן לראשונה בחייו. (7) שלא גר בינינו ולא עמדנו
על סוף דעתו אם וותרן או קמצן היה. (8) חלק עשירי.

19 ד. הניח בנות רבות - כל שתבוא להנשא⁹, נותנין
20 לה עשור הנכסים. ושל אחריה - עשור מה ששירה
21 ראשונה. ושל אחריה - עשור מה ששירה שניה.
22 ואם פאו פלן להנשא פאחת - ראשונה נוטלת
23 עשור, והשניה - עשור מה ששירה ראשונה,

מתוך מהדורת חזק

לב): "וְלֹא אֵיתִי דִּי יִמְחָא בִּידָהּ". (30) אינה יודעת למחות ואין מחילתה מחילה ואפילו גדלה משנשאת ולא תבעה תיכף, לא אברה פרנסתה כשתמחה, שכל שלא אברה בשעת נשואיה שוב אינה צריכה למחות.

יג. נשאת הבת אחר שגדלה, בין נערה בין בוגרת, ולא תבעה פרנסתה - אברה פרנסתה³¹. ואם מחתה בעת נשואיה³² - הרי זו מוציאה את הראוי לה כל זמן שתקרה. בגרה ועודה בבית אביה, בין שבגרה אחר מותו בין שהניחה בוגרת, אם פסקו האחין מלתת מזונותיה, שהרי אין לה מזונות כמו שבארנו, ושתקה ולא תבעה פרנסתה אברה פרנסתה; לא פסקו האחים מזונותיה וזנו אותה בבגרה³³, אף-על-פי שלא מחתה, לא אברה פרנסתה כל זמן שהן זנין אותה; שיש לה לטעון: מפני שהן זנין אותה אף-על-פי שאינן חזקין, והיא עדין לא נשאת³⁴, מפני זה לא תבעה פרנסתה³⁵.

(31) שתיקתה זוהי מחילתה. (32) בנערותה. (33) מרצונם הטוב, ולא מחמת חיוב. (34) אבל אם בגרה ונשאה צריכה למחות אף על פי שהם זנים אותה. (35) מפני הבושה.

יד. מי שצוה לתת לבתו כן וכך מעות לפרנסתה לקח בהן קרקע, בין שהיה שכיב מרע בין שהיה בריא, ומת, והרי המעות ביד השליש³⁶, ואמרה הבת: תנו אותם לבעלי, כל מה שירצה יעשה בהן - אם היתה גדולה ונשאת - הרשות בידיה³⁷, ואם עדין מארסת היא - יעשה שלישי מה שהשליש בידו³⁸, ואם עדין קטנה היא - אפלו נשאת, אין שומעין לה³⁹, אלא יעשה שלישי כמו שצוה האב⁴⁰.

(36) אדם שלישי הנאמן על שני הצדדים. (37) "שאף האב לא עלה בדעתו למסון ביד שלישי אלא עד שתינשא שמשנשאת הבעל זכאי לאכול פירות". (38) יקנה השדה, ואין שומעים לה, שמצוה לקיים דברי המת בין אם המצוה שכיב מרע ובין אם הוא בריא. (39) "אין מעשה קטנה כלום". (40) ליקח בהן קרקע. כי לטובתה נתכוון שלא יוציא בעלה המעות ויפסיד. ואפילו אומרת: נאמן בעלי עלי שלא יעכבן לעצמו, תנו אותן לו, והוא יקנה לי שדה כאשר ארצה, - אין שומעין לה.

ט. מי שמת והניח שתי בנות ובן, וקדמה ראשונה ונטלה עשור נכסים¹⁹, ולא הספיקה השנית לגבות עד שמת הבן ונפלו כל הנכסים לשתייה²⁰ - אין השניה נוטלת עשור, אלא חולקות בשווה²¹, וזכתה הראשונה בעשור שלה.

(19) כדינה, שהרי הבן יורש הכול. (20) ושתייה יורשות בשווה. (21) ואין אומרים תיטול השנייה עשור נכסים תחילה כמו שנטלה ראשונה ואחרי כן יחלקו אלא ראשונה זכתה, ובת על הבת אין לה עשור נכסים שהרי שתייה שוות בירושה.

י. מי שצוה בפשעת מיתה: אל תפרנסו בנותי מנכסי - שומעים לו, שאין זה מתנאי כתובה²².

(22) אלא חוב על היתומים, ולפיכך אם ציווה האב שלא לפרנסן אין עליהם חוב כלל.

יא. מי שמת והניח אלמנה ובת - כבר בארנו שמזונות האלמנה קודמין למזונות הבת. וכן אם נשאת הבת - אינה נוטלת עשור נכסים מפני מזונות האלמנה²³. ואפלו מתה הבת אחר שנשאת - אין הבעל יורש פרנסה הראויה להנתן לה²⁴; שהרי הנכסים כלן בחזקת האלמנה שתהא נזונה מהן.

(23) נלמד מדין מזונות הנ"ל, שאם במזונותיה שהן מתנאי כתובה אמרו כן, קל וחומר לעישור נכסים שאינו אלא תקנת חכמים. וטעם הדבר: מפני שהאלמנה היא בעלת חוב של האב ואילו הבת היא בעלת חוב של האחים. (24) ואין אומרים איש נכרי הוא זה, ואינו יורש של אב אלא של אשתו, ויש לו דין לוקח, ואין מוציאים למזון האלמנה מנכסים משועבדים, אלא לטובת האשה, עשאוהו כיוורש. ומיורש מוציאים למזון האלמנה.

יב. קטנה יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה²⁵, ונתנו לה מאה או חמשים זוז - יכולה היא משתגדיל להוציא מידם פרנסה הראויה לה, או באמדין דעת²⁶ האב או בעשור הקרקעות²⁷. ואפלו לא היו האחין זנין אותה²⁸, ואף-על-פי שלא מחתה²⁹ בפשעת נשואין, מפני שהקטנה אינה בת מקאה³⁰.

(25) בהסכמתה. (26) כמה היה בדעתו ליתן לה לפרנסה. (27) אם לא ידע לו בית דין אומדין דעת. (28) ולא היה לה להתבייש ולמחות. (29) התנגדה, מלשון הכתוב (דניאל ד, 17).

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ב'ח' אדר ה'תשפ"א

יום שני ג' אדר ה'תשפ"א

מצות עשה קה.

המצוה הק"ה — הצווי שצטטינו להיות שכבת זרע מטמאה, ומצוה זו כוללת כל דיני שכבת זרע.

יום ראשון ב' אדר ה'תשפ"א

מצות עשה צז.

41 המצוה הצ"ז — הצווי שצטטינו להיות שמונה מינים מן השרצים מטמאין. ומצוה זו כוללת טמאת שרץ ודיניה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – יום שלישי-שבת-קודש ד'ח' אדר

קפא

מתוך מהדורת חזק

7 אָפּלין ומשקין פּדינים האַמורים בָּהֶם, ומצנה זו פּולֵלֶת
8 כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָפּלין ומשקין פֶּלֶם.

יום שלישי ד' אדר ה'תשפ"א

מצות עשה קה.

1 הַמִּצְוָה הַק"ה — הַצּוּי שְׁנַצְטִינוּ לִהְיוֹת שִׁכְבַּת זָרַע
2 מְטֻמָּאָה, וּמִצְוָה זוּ כּוֹלֵלֶת כָּל-דִּינֵי שִׁכְבַּת זָרַע.

יום שישי ז' אדר ה'תשפ"א

מצות עשה צח.

9 הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנַצְטִינוּ לָדוֹן בְּטִמְאַת
10 אָפּלין ומשקין פּדינים האַמורים בָּהֶם, ומצנה זו פּולֵלֶת
11 כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָפּלין ומשקין פֶּלֶם.

יום ש"ק ח' אדר ה'תשפ"א

מצות עשה צח.

12 הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנַצְטִינוּ לָדוֹן בְּטִמְאַת
13 אָפּלין ומשקין פּדינים האַמורים בָּהֶם, ומצנה זו פּולֵלֶת
14 כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָפּלין ומשקין פֶּלֶם.

יום רביעי ה' אדר ה'תשפ"א

מצות עשה צח.

3 הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנַצְטִינוּ לָדוֹן בְּטִמְאַת
4 אָפּלין ומשקין פּדינים האַמורים בָּהֶם, ומצנה זו פּולֵלֶת
5 כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָפּלין ומשקין פֶּלֶם.

יום חמישי ו' אדר ה'תשפ"א

מצות עשה צח.

6 הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנַצְטִינוּ לָדוֹן בְּטִמְאַת

המשך ביאור למס' פסחים ליום שלישי עמ' א

7 באומה אחרת. שְׁנַצְטִינָה (שם) וְיִאמַר ה' אֵל הוֹשִׁעַ לָךְ קַח לָךְ אֵשֶׁת
8 זְנוּנִים וְלִדֵּי זְנוּנִים.
9 הגמרא ממשיכה לדרוש את מה שאירע עם הושע: וּבְתִיב (א שם)
10 'וְלִדֵּי וְיִקַּח אֶת גּוֹמֵר בֵּת דְּבָלִים', מדוע היתה נקראת גוֹמֵר, אָמַר רַב,
11 משום שֶׁהָבֵל הָיוּ גּוֹמְרִים בָּהּ אֶת בִּיאָתָם וְאֵת תַּאוֹת לָבֶם, כְּלוּמַר,
12 שהיתה מופקרת לכל. והיתה נקראת בֵּת

1 אָמַר לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כָּל הָעוֹלָם שֶׁלֹּךְ הוּא, הַעֲבִירָם וְהַחֲלִיפָם
2 בְּאוֹמֶה אַחֲרָת. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַה אֲעֲשֶׂה לָקֶזֶן זֶה וְהוֹשִׁיעַ
3 כְּדֵי שִׁיחֹזֵר בּוֹ מִדְּבָרָיו, אָמַר לוֹ, לָךְ וְקַח לָךְ אֵשֶׁת זְנוּת, וְהוֹלִיד לָךְ
4 מִמֶּנָּה בָּנִים שֶׁהֵם זְנוּנִים – סִפֵּק אִם הֵם שֶׁלֹּךְ אוֹ שֶׁל אַחֲרִים, וְאַחֲרֵי
5 כֵּן אָמַר לוֹ, שֶׁלֹּחָה מַעַל פָּנֶיךָ, אִם הוּא יָכוֹל לִשְׁלֹחַ אוֹתָהּ,
6 וְלַחֲלִיפָהּ בְּאִשָּׁה אַחֲרָת, אָף אֲנִי אֲשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶחָלִיפָם

המשך ביאור למס' פסחים ליום שבת קודש עמ' ב

20 מִצָּה וּמְרוֹר, בְּרִאשׁוֹן חוֹכֶה, מִכָּאֵן וְאֵילָף מִצָּה וּמְרוֹר אֵינֶם אֵלָּא
21 רְשׁוֹת, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, פֶּסַח, בְּאֲנָשִׁים חוֹכֶה בְּנָשִׁים רְשׁוֹת, שְׁדַרְבִּי
22 רַבִּי שְׁמַעוֹן נֹאמְרוֹ עַל תַּחֲלִילַת דְּבָרֵי תְּנֵא קָמָא, שֶׁאִמְרַם שְׁפִסַּח חוֹבָה
23 הוּא, וְאִמְרַם עַל זֶה רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁבָנִשְׁמ אֵינֻ חוֹבָה אֵלָּא רְשׁוֹת.

משנה

24 מִי שֶׁמֵּת אֶחָד מִקְרֹבָיו שֶׁהוּא חַיִּיב לְהִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם, אִזִּי בְיוֹם
25 הַמִּיתָה הוּא נִקְרָא אוֹנוֹן וְאִסּוּר בְּאִכִּילַת קִדְשִׁים, כְּמוֹ שֶׁאִמְרַם אַהֲרֹן
26 בְיוֹם מִיתַת נָדָב וַאֲבִיהוּא (וּקְרָא י טו), וְאָבְלִיתִי חֲטָאת הַיּוֹם הַזֶּה
27 בְּעֵינֵי ה', כְּלוּמַר שֶׁאִסּוּר לִי לֹאכּוֹל בְּקִדְשִׁים, מִחַמַּת שֶׁאֵין אוֹנוֹן.
28 מִשְׁנָה זוֹ מְבֹאֶרֶת מִדֵּינָה שֶׁל אוֹנוֹן לִגְבִי אִכִּילַת הַפֶּסַח.
29 אוֹנוֹן מִיֵּבֵל וְאִיֵּבֵל אֶת פֶּסַחוֹ לְעֶרְבֹה, אָף קוֹדֶם שֶׁנִּקְבַּר הַמֵּת,
30 שֶׁמִּדְּאוֹרֵייתָא אֵינֻ אֵלָּא בְיוֹם הַמִּיתָה, אֲבָל בְּלִילָה שְׁלֹאֲחֵרִיו,
31 אֵינֻ אוֹנוֹן אֵלָּא מִדְּרַבְּנָן, וְהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים לֹאכּוֹל אֶת הַפֶּסַח, מִשּׁוֹם
32 שֶׁהִיא מִצְוָה שִׁישׁ בֶּה חַיּוֹב כִּרְת. אָכֵל לֹא יֵאָכֵל בְּקִדְשִׁים, שֶׁמִּדְּרַבְּנָן
33 הוּא אוֹנוֹן אָף בְּלִילָה שְׁלֹאֲחֵר יוֹם הַמִּיתָה, וְלֹא הִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים
34 לֹאכּוֹל קִדְשִׁים, מֵאַחֲרֵי שֶׁאֵינֻ אֵלָּא עֲשֵׂה.
35 הַשּׁוֹמֵעַ עַל מִתָּו – מִי שֶׁמֵּת קְרֹבּוֹ וְשָׁמַע עַל כֵּךְ לֹאֲחֹר זְמַן, שֶׁאִמְרַם
36 חֲכָמִים שְׁבָיוֹם שֶׁשָּׁמַע, הִרִי הוּא אוֹנוֹן,
37

1 שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: אֲהֵיִיא קָאִי – עַל מַה אִמְרַם הַבְּרִיתָא שֶׁבִּשְׁאֵר יָמֵי
2 הַפֶּסַח רְשׁוֹת, אֵילִיָּמָא אֲפִסַּח – אִם נֹאמְרַם שֶׁאִמְרַם כֵּן עַל קֶרֶבֶן פֶּסַח,
3 קֶשֶׁה, פֶּסַח כָּל שְׁבָעָה מִי אֵיָּמָ – וְכִי יֵשׁ קֶרֶבֶן פֶּסַח בִּשְׁאֵר יָמֵי
4 הַפֶּסַח, שְׁנִיתָן לֹמַר עֲלֵיו שֶׁהוּא רְשׁוֹת, וְאֵלָּא וְדֹא, שֶׁאִמְרַם כֵּן
5 אֲמַצָּה וּמְרוֹר, שֶׁאֵין חוֹבָה לֹאכּוֹל בִּשְׁאֵר יָמֵי הַפֶּסַח, וְאִם כֵּן, אֵיָּמָ
6 סִיפָא – אִמְרוֹר וּבֹאֵר אֶת הַסִּיפָא שֶׁל הַבְּרִיתָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר
7 בְּאֲנָשִׁים חוֹכֶה וּבְנָשִׁים רְשׁוֹת, שְׁכִינִן שְׁבָרִישָׁא דִּיבְרֵיהּ הַבְּרִיתָא
8 בְּמִצְוָה וּמְרוֹר, מִן הֶסְתֵּם אָף רַבִּי שְׁמַעוֹן מִדְּבַר בְּמִצְוָה וּמְרוֹר, וְאִמְרַם,
9 שֶׁאֵף בְּלִילָה הִרְאִישׁוֹן שֶׁאִמְרַם תְּנֵא קָמָא שֶׁהֵם חוֹבָה, אֵין זֶה אֵלָּא
10 לֹאנָשִׁים, אֲבָל לְנָשִׁים הוּא רְשׁוֹת, שְׁנָשִׁים אֵינֻ חַיִּיבוֹת בְּמִצְוָה
11 וּמְרוֹר, וְקֶשֶׁה, וְלִית לִיהּ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן הָא דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר – וְכִי אֵין
12 רַבִּי שְׁמַעוֹן סוֹבֵר, אֶת מַה שֶׁאִמְרַם רַבִּי אֶלְעָזָר, שְׁנָשִׁים חַיִּיבוֹת
13 בְּאִכִּילַת מִצָּה דְּבַר תּוֹרָה, שְׁנָאֲמַר (דְּבָרִים טו א), 'לֹא תֹאכַל עָלֶיךָ חֵמֶן
14 שְׁבָעַת יָמִים תֹּאכַל עָלֶיךָ מִצְוֹת', וּמִמֶּנָּה שֶׁהוֹקֵשׁוּ אִסּוּר אִכִּילַת חֵמֶן
15 וּמוֹצֹת אִכִּילַת מִצָּה זֶה לְזֶה, יֵשׁ לְלַמּוֹד, שֶׁכָּל שְׁנָשִׁים בְּכֻלָּל הַאִסּוּר
16 שֶׁל כָּל תֹּאכַל חֵמֶן, יִשְׁנֻ בְּכֻלָּל הַחַיּוֹב שֶׁל קוֹם אֲכֹל מִצָּה, וְהֵינִי
17 נָשִׁים, הוּאִיל וְיִשְׁנֻן בְּאִסּוּר שֶׁל כָּל תֹּאכַל חֵמֶן, יִשְׁנֻן בְּמִצְוָה שֶׁל
18 קוֹם אֲכֹל מִצָּה, הִרִי שֶׁאֵף נָשִׁים חַיִּיבוֹת בְּאִכִּילַת מִצָּה. מִתְרַצֵּת
19 הַגְּמָרָא: אֵלָּא, אֵיָּמָ – יֵשׁ לָךְ לֹמַר וּלְפָרֵשׁ אֶת הַבְּרִיתָא כֵךְ, פֶּסַח

ירמיה פרק נא כ"ל

כ מפץ אתה לי כלי מלחמה ונפצתי בך גוים והשחתי בך ממלכות: כא ונפצתי בך סוס ורכבו ונפצתי בך רכב ורכבו: כב ונפצתי בך איש ואשה ונפצתי בך זקן ונער ונפצתי בך בחור ובתולה: כג ונפצתי בך רעה ועדרו ונפצתי בך אפר וצמדו ונפצתי בך פחות וסגנים: כד ושלמתי לבבל ולכל יושבי כשדים את פלדעתם אשר עשו בציון לעיניכם נאם יהוה: כה הנני אליך הר המשחית נאם יהוה המשחית את כל הארץ ונטיתי עליך וגלגלתיך מן הסלעים ונתתיך להר שרפה: כו ולא יקחו ממך אבן לפנה ואבן למוסדות פישממות עולם תהיה נאם יהוה: כז שאינם בארץ תקעו שופר בגוים קדשו עליה גוים השמיעו עליה ממלכות אררט מני ואשכנז פקדו עליה מפסר העלויסם פילק סמר: כח קדשו עליה גוים את מלכי מדי את פחותיה ואת כל סגניה ואת כל ארץ ממשלתו: כט ותרגש הארץ ותחל פי קמה על לבבל מחשבות יהוה לשום את ארץ בבל לשמה מאן יושב: ל חדלו גבורי בבל להלחם ישובו במצודות נשתה גבורתם היו לנשים הציתו משכנותיה נשפרו בריחיה:

רש"י

(כ) מפץ אתה לי. עד הנה העמדתך לי למשחית ולמפץ את האומות שגזרתי עליהם גולה: (כד) ושלמתי לבבל. אחרי כל זאת שאגמור נקמתי על ידו בעובדי כוכבים: (כח) קדשו. זמנו: טפסר. לשון

מצודת דוד

(כ) מפץ אתה לי. את בבל היית בידי ככלי מפץ וכלי מלחמה: (כא) רכב. הוא המרכבה המיוחדת לאנשים: ורכבו. הוא היושב על המרכבה: (כג) אכר וצמדו. עובד האדמה בחרישה עם צמד הבקר אשר יחרוש בהם: (כד) ושלמתי. והנה אשלם לבבל גמול רעתם: לעיניכם. כולכם תראו בעיניכם הרעה הבאה על בבל: (כה) והנני אליך. הנה אני אלחם בך אתה הר המשחית והוא בבל המשחית את כל הארץ (ועם היותה בקעה קראה הר מפני חזקה): ונטיתי וכו'. להכות בך: מן הסלעים. הוא משל על המגדלים הגבוהים שבבבל: להר שרפה. כי תהפך כסדום ותמטר עליה גפרית ואש כמוה: (כו) ולא יקחו וכו'. מאבני מפותל חרותיך לא יקחו אבן הראוי לשומה בפנת הבית (כי הדרך לשום בפנת הבית האבן היותר יפה להיות נראה משתי הרוחות): ואבן למוסדות. אבן חזק הראוי לשומו ביסוד: כי שממות עולם. ולכן לא יבוא מי לשם לקחת מאבניה: (כז) שאו נס. לרמוז על העובדי כוכבים שיתאספו לבוא למלחמה על בבל: תקעו שופר. גם זה הוא רמז לאסיפה: קדשו. הזמינו עליה גוים התאספו ממלכות אררט וכו' מנו עליה שר לאסוף המלחמה והעלו קבוצת סוסים רבי המספר כארבה וכ"א מהסוסים תסמר שערות בשרו בעת הקרב (כי

מצודת ציון

(כ) מפץ. שם כלי עשוי לרצץ ולשבור בו החומות וכן ואיש כלי מפצו בידו (יחזקאל ט'): ונפצתי. ענין השבר והריצוץ: (כג) אכר. הוא העובד האדמה בחרישה וזריעה וכן בושו אכרים (לעיל י"ד): וצמדו. כן יקרא זוג הבקר על כי ילכו צמודים ומחוברי' וכן צמד בקר (איוב א): פחות וסגנים. שמות מיני שררות: (כה) וגלגלתיך. היא ההפלה מן הגובה אל הנמוך ע"י גלגול: (כו) לפנה. לזויות: למוסדות. מלשון יסוד: (כז) שאו נס. הרימו כלונס ארוך: קדשו. ענין הזמנה כמו קדשו עליה מלחמה (לעיל ד'): השמיעו. ענין אסיפה כמו השמיעו אל בבל רבים (לעיל ג'): אררט וגו'. הם שמות מקומות: פקדו. ענין מינוי וגזירות: טפסר. ענין שררה וכן טפסריך כגוב גובי (נחום ג'): כילק. מין ארבה: סמר. ענין התקשות כמסמר כמו תסמר שערות בשרי (איוב ד'): (כח) פחותיה. וסגניה. מין שררה: (כט) ותחול. מל' חיל וחלחלה: קמה. עמדה ונתקיימה: (ל) במצדות. ענין מבצר כמו מצודת ציון (ד"ה א י"א): נשתה. ענין העתקה והסרה כמו ונשתו מים מהים (ישעיה י"ט): הציתו. ענין הדלקה והבערה: משכנותיה. מלשון משכן ומדור: בריחיה. כעין מטה עשוי לסגור השערים:

זהו דרך הסוסים הטובים בעלי כח ולב אשר יתקשו שערותם (כמסמר): (כח) קדשו וכו'. חזר לומר שוב לפרש שהם מלכי מדי והם דרישו וחתנו כורש שירש המלוכה אחרי מותו: ארץ ממשלתו. הארץ אשר הוא מושל בה: (כט) כי קמה. עמדה ונתקיימה על בבל מחשבות ה' שחשב לשום אותה לשממה: (ל) חדלו וכו'. כי בא מורך לבבכם: ישובו במצדות. להתחזק במשגב המבצר: נשתה. נעתקה וסרה מהם גבורתם והיו דומים לנשים בדבר תשות הכח: הציתו. האויבים הציתו משכנותיה: ונשברו בריחי שעריה ונפתחו לפני האויב לבוא בהם:

עזרא פרק א ג'ט

ג מִי־בְכֶם מִפְּלִעְמוֹ יְהִי אֱלֹהָיו עִמּוֹ וְיַעַל לִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיִּכֶן אֶת־בֵּית יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
הוא האֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם: ד וְכָל־הַנְּשָׂאָר מִפְּלִי־הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הוּא גִר־שָׁם יִנְשְׂאוּהוּ אֲנָשֵׁי מְקוֹמוֹ
בְּכֶסֶף וּבְזָהָב וּבְכֹרֶשׁ וּבְכֹהֶמָה עִם־הַנְּדָבָה לְבֵית הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם: ה וַיִּקְוֹמוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת
לַיהוּדָה וּבְנֵימָן וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְכָל הָעִיר הָאֱלֹהִים אֶת־רוּחוֹ לַעֲלוֹת לְבָנוֹת אֶת־בֵּית יְהוָה אֲשֶׁר
בִּירוּשָׁלַם: ו וְכָל־סְבִיבוֹתֵיהֶם חִזְקוּ בִידֵיהֶם בְּכָל־כֶּסֶף בְּזָהָב בְּכֹרֶשׁ וּבְכֹהֶמָה וּבְמַגְדָּנוֹת לְבָד
עַל־פְּלִי־הַתְּנָדָב: (ס) ז וְהַמֶּלֶךְ פֻּרַשׁ הוֹצִיא אֶת־פָּלִי בֵית־יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיא נְבוּכַדְנֶצַּר מִירוּשָׁלַם וַיִּתְּנֵם
בְּבֵית אֱלֹהָיו: ח וַיּוֹצִיאֵם פֻּרַשׁ מֶלֶךְ פָּרַס עַל־יַד מַתְרַדְתַּת הַגּוֹבֵר וַיִּסְפְּרֵם לְשִׁשְׁבָצָר הַנָּשִׂיא לַיהוּדָה:
ט וְאַלֶּה מִסְפָּרָם אֲנָרְטָלִי וְזָהָב שְׁלֹשִׁים אֲנָרְטָלִי־כֶסֶף אֶלֶף מַחְלָפִים תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים: (ס)

רש"י

העמים שהיו שכניהם של ישראל סייעו והחזיקו ידי
היהודים בזהב ובכסף ומתנות הללו למען יוכלו לעלות
לירושלים: לְבָד על כל התנדרב. כל זאת היו עושים
שכיני היהודים לבד מה שהם מתנדבים בעצמם לבנין
הבית: (ז) ויתנם בבית אלהיו. אשר נתנם נבוכדנצר
בבית עבודת כוכבים שלו: (ח) על יד מתרדת הגובר.
כך שמו של גובר אשר לכורש וצוהו כורש להוציאם:
ויספרם. הגובר הזה מנה אותם ומסרם לששבצר למען
ישאם ויוליכם לירושלים ואמרו רבותינו הוא ששבצר
הוא דניאל ולמה נקרא שמו ששבצר שעמד בשש צרות:
הנשיא ליהודה. הוא הנשיא אשר לשבט יהודה:
(ט) מספרם. של כלי בית ה': אגרטלי. מיני כלים הם:
מחלפים. הם סכינים והוא ל' בית החלפות שעל כן שהיו
נותנין בה הסכינין היתה נקרא' לשכת בית החלפות:

(ג) מי בכם. כך היה מכריז וכותב לכל הממלכות מי
בכם מכל עמו של הקב"ה יהי הקב"ה בעזרו ויעלה
לבנות ביתו אשר בירושלים: (ד) וכל הנשאר. וכל
יהודי הנשאר במקומו שלא יוכל לעלות מחמת שאין לו
ממון: יִנְשְׂאוּהוּ. מצוה אני לאנשי מקומו שיעניקוהו
וינשאוהו בכסף וזוהב ורכוש ובהמות למען יוכל
לעלות לירושלים עם הנדבה אשר יתנדבו אנשי מקומו
לבנין הבית שאף האומות יש בהם אשר היו מתנדבים
נדבה לבנין הבית: לבית האלהים אשר בירושלים. מן כה
אמר כורש עד כאן הכרזת הכרוז ושליחות אגרת
המכתב: (ה) ליהודה ובנימין. אותן ראשי האבות אשר
לשבטים הללו של יהודה ובנימין: לְכָל הָעִיר. עם כל
אות' שהעיר ה' רוחו לעלות ולבנות הבית עלו
לירושלים לבנות הבית: (ו) וכל סביבותיהם. וכל

מצודת ציון

(ד) וברכוש. כן יקרא כל שוה כסף כמו ואת כל רכושו
(בראשית יד): (ה) ראשי האבות. ראשי המשפחות: לְכָל
העיר. את כל העיר הלא"ד במקום את וכן הרגו לאבנר (ש"ב
ו): רוחו. רצונו: (ו) ובמגדנות. המלה ההיא יורה על דבר
המעולה בין בפירות בין במלבושים בין בכלים וכן ומגדנות
לחזקיה (דה"ב ל"ב): לְבָד על. הוא כפול לתוסף ביאור וכן
הרק אך במשה (במדב' יב): (ח) על יד. ביד על במקום ב"ת
וכן על צבאותם (שמות יב) ורבים כמוהו: הגובר. הפקיד:
(ט) אגרטלי. שם כלי ינתן בו המים לנטילת הידים: מחלפים.
סכינים והוא מל' כלייל יחלף (ישעיה ב) ע"ש שבהם שוחטים
ומחלפים מחיים למיתה ועש"ז קראו חו"ל לצדדי האולם
מזה ומזה בית החליפות (מדות פ"ד) כי שם גזזו הכהנים
סכיניהם:

מצודת דוד

(ג) מי בכם. כי הדברים האלה צוה להכריז ושלח בין העובדי
כוכבים ולזה אמר מי הנמצא בכם מעם ה' יהיה ה' עמו
ובעזרתו ויעל וגו' ר"ל הרשות נתון ממני לעלות: הוא
האלהים. פירש לומר שאלהי ישראל הוא האלהים השוכן
בירושלים: (ד) וכל הנשאר. ר"ל וכל אשר בע"כ ישאר
במקומו כי דל הוא ואין ידו משגת לעלות: מכל המקומות.
ר"ל מצוה אני אשר כל המקומות אשר דל כזה גר שם שאנשי
מקום כ"א ירוממו אותו במתן כסף וכו' ללכת לירושלים: עם
הנדבה. ר"ל הנדבה ההיא תהיה מלבד הנדבה אשר יתנו לבית
ה': (ה) ליהודה. אשר ליהודה: לְכָל הָעִיר. את כל אשר העיר
האלהים וכו': (ו) וכל סביבותיהם. כל העובדי כוכבים אשר
סביבותיהם חזקו בידי העולים בתת להם די ספוקם כלי כסף
וכו': לְבָד. חוץ מאשר כל התנדרב מה מהם לבית ה':
(ז) הוציא. מאוצר בית העבודת כוכבים אשר נתנם שם נ"ג

כמ"ש בדניאל: (ח) על יד. הוציאם בפקודת המלך: ויספרם. מסרם במספר לששבצר והוא זרובבל וכן היה נקרא בל' פרס,
ורז"ל אמרו שהוא דניאל ונקרא כן על שעמד בשש צרות:

ג החורש מלטימא, מצבירת העצמות, משדה שאבד הקבר בתוכה, או שנמצא בה קבר, החורש את שאינו שלו, וכן נכרי שחרש – אינו עושה אותה בית פרס; שאין בית פרס לפותיים.
ד שדה בית הפרס על גבי טהורה, שטפו גשמים מבית פרס לטהורה, אפילו אדמה והלפיניה, או לבנה והאדימוה – אין עושין אותה בית הפרס.

ה שדה שאבד קבר בתוכה, ובנה בה בית ועליה על גביו, אם היה פתחה של עליה מכון פגגד פתחו של בית – העליה טהורה; ואם לאו – העליה טמאה. עפר בית הפרס ועפר חוצה לארץ שבא בירק – מצטרפין כחותם של עליה.

פירוש ברטנורא

ג מלטימא. כמו מלא טמא. חפירה מלאה מתים זה על גבי זה. טמא בלשון ארמי עצמות של מתים; ומצבירת העצמות. במקום שהעצמות צבורים שם. דה דבר שאינו מצוי שיהיה אדם חורש על חפירה שהיא מלאה מתים ועל צבירת עצמות גלויים, ולא גזרו אלא בקבר שנחרש שהוא דבר המצוי: ומשדה שאבד בה קבר. דהוי ליה ספק ספקא, שמא לא חרש במקום הקבר, ואם תימצי לומר חרש שמא לא הולך ממנה עצם: או שנמצא בה קבר. שחרש ואח"כ נמצא. דבית הפרס דרבנן, ולא קנסו ליה כיון דלא ידע: החורש את שאינו שלו. לא קנסו רבנן למהוי ארעא דחבריה בית הפרס. וכן נכרי לא שייך ביה קנס: שאין בית הפרס לבותיים. כלומר, שהרי אף על הכותיים לא קנסו, כל שכן שלא קנסו על הנכרי:
ד על גבי טהורה. ששדה בית הפרס למעלה וטהורה למטה: אפילו אדומה. שהיתה עפרה של טהורה אדומה: וחלבינה. מחמת עפר בית הפרס שהיה לבן: אין עושין אותה בית הפרס. שלא גזרו טומאה אלא על גוש כביריתו, ולא גזרו על העפר הנשטף עם המים:
ה עליה טהורה. ממה נפשך, אם הקבר בתוך הבית, הבית טמא והעליה טהורה. ואם הקבר תחת אפסופת פתח הבית, טומאה נכנסת לבית ועליה טהורה. אבל כשאין פתח העליה מכוון כנגד פתח הבית, חיישין דלמא קאי קבר תחת הכותל מכוון כנגד פתחה של עליה, ובוקעת הטומאה עד שמגיעת לפתחה של עליה, ונכנסת לעליה דרך הפתח: ועפר חוצה לארץ. כלומר או עפר ח"ל. דארץ העמים ובית הפרס תרייהו מטמו במגע ובמשא: שבא בירק. כגון

משניות מבוארות – קהתי

לבנה, או לבנה והאדימוה – שהיה עפר השדה הטהורה לבן ועפר בית הפרס אדום, ועל ידי שטפון הגשמים נעשתה השדה הטהורה אדומה, אין עושין אותה בית הפרס – אין הגשמים עושים את השדה האחרת בית הפרס, שלא גזרו טומאה אלא על גוש אדמה כביריתו הבא מבית הפרס אבל לא על העפר הנשטף עם המים (ברטנורא). והרמב"ם כותב הטעם, שאין בית הפרס עושה בית פרס ולא גזרו טומאה אלא על גוש כביריתו (הל' טומאת מת י, ז).

בעל "משנה אחרונה" מפרש דברי הרמב"ם, שלענין טהרת השדה הטעם הוא, לפי שאין בית הפרס עושה בית פרס, ולענין העפר הנשטף עצמו מבאר הטעם שטהור, משום שלא גזרו אלא על גוש כביריתו. ועפר זה אינו חשוב כביריתו משום שנתפורר או משום תערוכת המים שבתוכו.

יום שני

באור משנה ה

שדה שאבד קבר בתוכה – שאין ידוע היכן מקום הקבר, וכל השדה נקראת בית הפרס, והיא מטמאה במגע ובמשא ובאוהל (כלהן יח. א). ובנה בה בית ועליה על גביו, אם היה פתחה של עליה מכון פגגד פתחו של בית – שהפתחים מכוונים ממש זה תחת זה, העליה טהורה – ממה נפשך: אם הקבר בתוך הבית, הבית אנוס טמא, אבל העליה טהורה, שתקרת הבית חוצצת בפני הטומאה שלא תבקע לעליה; והוא הדין אם הקבר תחת כותל הבית מחציו ולפנים, שאף בכגון זה נחשב הקבר כאילו הוא בתוך הבית; ואם הקבר תחת כותל הבית מחציו ולחוץ הרי זו טומאה רצוצה הבוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ואינה מתפשטת לא לבית ולא לעליה, ונמצא אף הבית טהור; ואפילו הקבר תחת מפתן פתח הבית, מכל מקום הואיל והפתחים מכוונים, משקוף פתח הבית חוצץ בפני הטומאה, שלא תבקע למעלה ונמצא הבית טמא והעליה טהורה; ואם לאו – שאין פתח העליה מכוון ממש כנגד פתח הבית או שפתח העליה רחב יותר מפתח הבית, העליה טמאה – שחוששים שמה נמצא הקבר תחת הכותל כנגד פתח העליה, ובוקעת הטומאה למעלה עד שמגיעת לפתח העליה, ומשקוף פתח העליה המאחיל על הטומאה מביא את הטומאה לתוך העליה דרך פתחה, הלכך העליה טמאה. עפר בית הפרס – משדה שנחרש בה קבר או משדה שאבד בה קבר, ועפר חוצה לארץ – או עפר חוץ לארץ, ששניהם מטמאים במגע ובמשא (עיין לעיל ב, ג), שבא בירק – כגון אגודה

יום ראשון

באור משנה ג

החורש מלטימא – מחפירה מלאה עצמות (טימא בלשון ארמי עצמות של מתים; מלטימא היא מלה מורכבת: מלא טימא – רמב"ם). מצבירת העצמות – או החורש במקום שצבורים שם עצמות על פני הקרקע, אינו עושה בית הפרס – שלא גזרו חכמים טומאת בית הפרס אלא בקבר שנחרש, שהוא דבר המצוי (ברטנורא), כלומר שמצוי הוא שהחורש בשדה סבור לחרוש סמוך לקבר, והלכה המחרישה על גבי הקבר, אבל החורש מלטימא או מצבירת עצמות, הואיל ואין זה מצוי שיהא אדם חורש על חפירה מלאה עצמות ועל ציבור עצמות שעל פני הקרקע, לא גזרו בו טומאת בית הפרס; וכן החורש משדה שאבד הקבר בתוכה – הואיל ויש כאן ספק ספקא: שמא לא חרש במקום הקבר, ואפילו חרש, שמא לא הולך מן הקבר עצם כשעורה, לפיכך אינו עושה בית הפרס; או שנמצא בה קבר – שחרש בתחילה את השדה ואחר כך נמצא בה קבר, אינו עושה בית הפרס, שטומאת בית הפרס אינה אלא גזרה מדרבנן, משום שנסקס על החורש שלא ינהג קלות ראש בקברים ולא יבוא לחרוש אותם, ואילו בכגון זה שלא ידע החורש שיש קבר בשדה, לא קנסוהו חכמים, ולא גזרו על השדה טומאת בית הפרס. החורש את שאינו שלו – אינו עושה בית פרס, שלא גזרו חכמים שיהא אדם עושה שדה של חברו בית הפרס, שבכגון זה שהגזירה אינה אלא משום קנס, כמו שבארנו לעיל, הרי את שדה אדם אוסר דבר שאינו שלו. וכן נכרי שחרש – אפילו את אדמה, אינו עושה אותה בית פרס; שאין בית פרס לפותיים – שהואיל ואין הכותיים וזהרים בטומאת בית הפרס לא גזרו שתחול בשדה שלהם טומאת בית הפרס לגבי אחרים, ומכל שכן שאין בית הפרס לנכרים.

באור משנה ד

שדה בית הפרס על גבי טהורה – שהיו שתי שדות במורד ההר, זו על גבי זו, והשדה העליונה היא בית הפרס והתחתונה טהורה, שטפו גשמים מבית פרס לטהורה – שעל ידי זרם הגשמים נסחף עפר מאדמת בית הפרס לתוך השדה הטהורה, אפילו אדמה והלפיניה – שהיה עפר השדה הטהורה אדום ועפר בית הפרס לבן, וכששטפו הגשמים עפר בית הפרס לטהורה עשו את השדה הטהורה

קפה מסכת אהלות פרק שמונה עשר משנה א

המְרֻצֹּפִים; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁיְהִי בַמָּקוֹם אֶחָד פְּחוֹתֵם הַמְרֻצֹּפִין. אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה:
מַעֲשֵׂה שֶׁהָיוּ אֲגוּרוֹת בָּאוֹת מִמְדִּינַת הָיִם, לִבְנֵי פְהָנִים גְּדוֹלִים, וְהָיוּ בָהֶם פְּסָאָה וּכְסָאִים חוֹתְמוֹת – וְלֹא חָשׂוּ
לָהֶם חֲכָמִים מִשּׁוּם טְמֵאָה.

פרק שמונה עשר

א פִּיצֵד בּוֹצְרִים בֵּית הַפֶּרֶס? מַזִּים עַל הָאָדָם וְעַל הַפְּלִים, וְשׁוֹנִים, וּבּוֹצְרִים וּמוֹצִיאִים חוּץ לְבֵית הַפֶּרֶס, וְאַחֲרֵים
מִקְבְּלִים מֵהֶם וּמוֹלִיכִים לָגֶת; אִם נִגְעוּ אֵלָיו בָּאָלוּ – טְמֵאִים; כְּדִבְרֵי בֵּית הַלֵּל. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אוֹחֲזוּ אֶת

פירוש ברטנורא

אגודה של ירק שיש בה קלחים הרבה שנעקרו בנושית, ובכל קלח בפני עצמו ליכא עפר כחותם המרצופן שהוא שיעור הגוש למבא: חותם המרצופן. אמתחות של עור בעין שקין שהולכי דרכים נותנים כליהם בתוכם וחותרים עליהם כחותם של טיט: כפאה וכסאתים חותמות. של טיט. והאי עובדא מיתא רבי יהודה לסויעי ריבנן דלמאה וסאתים מעפר שבא מחוצה לארץ לא חששו, הואיל ולא היה כחותם אחד בפני עצמו כחותם המרצופן. והלכה כחכמים:

י"ח א כיצד בוצרים בית הפרס. ויהיו הענבים שנגדלו בו טהורים: מזין על האדם ועל הכלים. בשלישי: ושונים. בשביעי: ומוציאין חוץ לבית הפרס. ואע"ג דהבוצר לגת הוכשר לקבל טומאה והוא משמונה עשר דבר שגורו ביום, הני מילי לטומאה דאורייתא, אבל לטומאת בית הפרס דרבנן היא לא חשבין לה הכשר. ומשום הכי נקט ותני מזין על האדם ועל הכלים כדי שיהיו טהורים מטומאה דאורייתא, ואע"פ שחורין ומיטמאין בבית הפרס בשעת בוצירה, תו לא מיטמו ענבים בנגיעתם משום טומאת בית הפרס כל כמה דלא הוכשר הכשר נמור: ואחרים: שלא נכנסו בבית הפרס: מקבלין. מן הבוצרים: ומוליכין לגת. בכלים אחרים. אבל הבוצרים אין מוליכין אותם לגת, לפי שהנת מלא משקין ומתכשרי ברו הכשר נמור: ואם נגעו אלו באלו. הבוצרים נגעו באחרים המקבלין: טמאים. המקבלים ומטמאין כל הענבים. שהאדם שנטמא בבית הפרס נעשה אב הטומאה ומטמא אדם וכלים: בית שמאי אומרים

משניות מבוארות – קהתי

שכונות משנתנו היא, שאם היו הבוצרים וכלי הבצירה טמאים טומאה של תורה, מזים עליהם ומטהרים אותם מטומאתם; ואף על פי שכשנכנסים לבצור בבית הפרס, חוזרים ומיטמאים בטומאת בית הפרס, מכל מקום לגבי טומאת בית הפרס, שהיא מדרבנן, אין גזירת "הבוצר לגת הוכשר", הלכך משנתהו מטומאתם הוודאית יכולים הם לבצור את הענבים, שכל זמן שלא הוכשרו הכשר גמור לקבל טומאה, אינם מיטמאים משום טומאת בית הפרס (הר"ש; הרא"ש; ברטנורא). ויש מפרשים (כמשמעות לשון המנשה). שאף אם הבוצרים וכלי הבצירה טהורים לגמרי, מזים עליהם ביום השלישי וביום השביעי, כאילו היו טמאי מת, כדי שיהא היכר שאין מקילים בטומאת בית הפרס אלא מפני שהיא ספק (רמב"ם). ויש מוספים לבאר (לשיטת הרמב"ם). שהואיל ובכניסתם לבית הפרס לבצור מיטמאים בטומאת בית הפרס, החמירו להצריכם תחילה הזאה משום היכר, שלא יאמרו שנתבטלה גזירת "הבוצר לגת הוכשר" (יטודי טהורות). על כל פנים לאחר ההזאה בשלישי ובשביעי נכנסים לכרם ובוצרים, ואין הענבים מיטמאים על ידי האדם והכלים שנטמאו בבית הפרס, לפי שעדיין לא הוכשרו הענבים לקבל טומאה, ועל כרם שהוא בבית הפרס לא גזרו גזירת "הבוצר לגת הוכשר", ומוציאִים חוץ לְבֵית הַפֶּרֶס – את הענבים, וְאַחֲרֵים – טהורים שלא נכנסו לבית הפרס לבצור, מִקְבְּלִים מֵהֶם – מן הבוצרים את הענבים, וּמוֹלִיכִים לָגֶת – אבל הבוצרים שנטמאו בבית הפרס לא יוליכו את הענבים לגת, לפי שהנת מלאה משקים ויוכשרו שם הענבים הכשר גמור, ויטמאו הבוצרים (הר"ש; ברטנורא). ויש מבארים, שדווקא כל זמן שהענבים בבית הפרס לא הוכשרו לקבל טומאה, שהואיל וטומאת בית הפרס מדרבנן, ו"הבוצר לגת הוכשר" אינה אלא גזירה מדבריהם, לפיכך לא גזרו על ענבים אלו שיוכשרו עד שיצאו מבית הפרס, אבל משיצאו מבית הפרס הוכשרו. הלכך אין הבוצרים עצמם מוליכים את הענבים לגת אלא מוסרים אותם לאחרים, שהרי מיד כשיצאו מבית הפרס יוכשרו ויטמאו (רמב"ם). אִם נִגְעוּ אֵלָיו בָּאָלוּ – אם נגעו הבוצרים באחרים המקבלים מהם את הענבים להוליכם לגת, טְמֵאִים – המקבלים, והם מטמאים את הענבים, שהאדם שנטמא בבית הפרס נעשה אב הטומאה ומטמא אדם וכלים (ענין ר"ש שגורס: ואם נגעו אלו ואלו: וענין תוספות ותוספות אנשי שם בפיורוש הדברים לפי גירסתו:). כְּדִבְרֵי בֵּית הַלֵּל – כך הם דברי בית הלל. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אוֹחֲזוּ אֶת הַמַּגָּל – שבוצר בה, פְּסִים – בקליפה הגדלה סביב לדלך, שאינה מקבלת טומאה, אוֹ בּוֹצֵר – את הענבים, בְּצוֹר – אבן חדה, שאינה מקבלת

של ירק שיש בה קלחים הרבה שנעקרו מן האדמה בגושי העפר מאדמת בית הפרס או מארץ העמים, ואין בכל קלח וקלח עפר כשיעור טומאה, מִצְטָרְפִין פְּחוֹתֵם הַמְרֻצֹּפִים – גושי העפר של כל הקלחים מצטרפים זה עם זה, ואם יש בין כולם כשיעור חותם המרצופן, היינו כשיעור חותם הטיט שחותמים על השקים הגדולים שנותנים בהם סחורות, העפר טמא; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁיְהִי בַמָּקוֹם אֶחָד פְּחוֹתֵם הַמְרֻצֹּפִין – אין העפר טמא אלא אם כן היה במקום אחד כשיעור חותם המרצופן, שלא גזרו אלא על גוש כבדינתו (רמב"ם). אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֵׂה שֶׁהָיוּ אֲגוּרוֹת בָּאוֹת מִמְדִּינַת הָיִם, לִבְנֵי פְהָנִים גְּדוֹלִים, וְהָיוּ בָהֶם פְּסָאָה וּכְסָאִים חוֹתְמוֹת – של עפר, וְלֹא חָשׂוּ לָהֶם חֲכָמִים מִשּׁוּם טְמֵאָה – של עפר העמים, לפי שלא היה כחותם אחד בפני עצמו כחותם המרצופים. רבי יהודה בא לסייע לדברי חכמים, שאין עפר ארץ העמים מטמא אלא אם כן יש במקום אחד כחותם המרצופן. והלכה כחכמים.

באור משנה א

במסכת שבת (א, ד) שינו: "ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חזניה בן חזקיה בן גוריון כשנעלו לבקר. נטו ורבו בית שמאי על בית הלל. ושמונה עשר דברים גזרו בו ביום". ובכרייתא כגמרא (סם) מובא, שאחד משמונה עשר הדברים שגזרו בו ביום הוא: הבוצר ענבים לגת (לדרך אותם בנת), הוכשרו הענבים לקבל טומאה, אף אם לא נפלו משקים על הבציר כלל. ואף על פי שמן הדין לא הוכשרו, שאפילו יש על גביהם משקה הנדלף מן הענבים, הרי משקה זה הולך לאיבוד ולא ניתא לבעלים, ואין משקה מכשיר לקבל טומאה אלא אם כן ניתא לבעלים שהמשקה יוצא. מכל מקום גזרו כאן, שמא יבצור בקופות מזופפות, שכיון שאין המשקה הולך לאיבוד, הרי הבעלים רוצים בו, ומכשיר מן התורה. ויש אומרים טעם הגזירה, שפעמים אדם נוטל אשכול של ענבים לסתוח, כדי לדעת אם הגיעו הענבים לבצירה, ומולך על גבי הענבים, ובשעת בצירה עדיין משקה טופח עליהם ומכשיר אותם לקבל טומאה (גמרא שבת יז, א: ענין שם נטעמים נוספים). מכאן שצריכים לבצור ענבים בטהרה. כמה דברים אמורים? בבוצר לגת, אבל הבוצר ענבים למכור בשוק, לא הוכשרו לקבל טומאה אלא אם כן נפלו עליהם משקים לרצון הבעלים, כמו בשאר אוכלים. – משנתנו דנה בבוצר כרם שהוא בית הפרס, היינו שנחשד בו קבר, אם גם לענין טומאת בית הפרס, שהיא מדרבנן, גזרו גזירת הכשר בבצירה.

פִּיצֵד בּוֹצְרִים בֵּית הַפֶּרֶס – שבכרם, שיהיו הענבים שיבצרו טהורים? **מַזִּים עַל הָאָדָם וְעַל הַפְּלִים –** האדם העומד לבצור את הענבים סופר שלושה ימים מיום שהכין את הכלים לבצירה, וביום השלישי מזים מי אפר הפרה האדומה עליו ועל הכלים, **וְשׁוֹנִים –** ושוב מזים עליהם ביום השביעי, **וּבּוֹצְרִים –** את הענבים. יש מפרשים

המגל בסיב, או בוצר בצור, ונותן לתוך הכפישא ומוליד לגת. אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים? בברם הנעשה בית הפרס, אבל הנוטע בית הפרס – ימכר לשוק.

ב שלשה בית פרסות הן: החורש את הקבר – נטעת כל נטע, ואינה נזרעת כל זרע, חוץ מזרע הנקצר; ואם עקרו, צובר את גרנו לתוכו, וכברו בשתי כברות; דברי רבי מאיר. וחכמים אמרים: התבואה בשתי כברות, והקטניות בשלש כברות. ושוורף את הקש ואת העצה. ומממא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל.

ג שדה שאבד קבר בתוכה – נזרעת כל זרע, ואינה נטעת כל נטע, ואין מקימין בה אילנות, חוץ מאילן סרק

פירוש ברטנורא

אוחז את המגל. דסברי הבוצר לגת הוכשר אפילו לטומאת בית הפרס, ומשום הכי צריך שיאחז המגל שהוא בוצר בו בסיב של דקל דלא מקבל טומאה: או בוצר בצור. והוא אבן חדה, דלאו כלי הוא: ונותן לתוך הכפישא. כלי גדול שכובשים בו זיתים, דלאו בת קבולו טומאה הוא: ומוליד לגת. אפילו הוא עצמו. דכיון דהוה ואית ליה היכרא שמניו בכפישא לא נגע: במה דברים אמורים בברם הנעשה בית הפרס. שהיו נפגים ואילנות נמועים בו קודם שנעשה בית הפרס. אבל הנוטע לכתחילה בבית הפרס, ימכר לשוק. דקנסין ליה, מפני שלא היה לו ליטע בבית הפרס. ואין הלכה כר' יוסי:

ב שלשה בית הפרס הן. כדקא חשיב להו ואיל. שדה שנחרש בה קבר, ושדה שאבד בה קבר, ושדה כוסי: נטעת כל נטע. נוטע בה כל אילנות שירצה. ומתניתין דלא כרבי יוסי דאמר לעיל. ואיכא למימר דאף ר' יוסי לא אסר אלא ליטע בה כרם בלבד, משום דהבוצר לגת הוכשר, אבל לא שאר אילנות: חוץ מזרע הנקצר. אבל זרע הנקצר עם שרשיו חיישין שמא יביא עצם כשעורה עם העפר העולה עם השרשים הנעקרים: ואם עקרו. אותו זרע הנקצר: צובר את גורנו לתוכו. לתוך השדה עצמה. ודש אותו שם. ולא יביאנו לבית עד אחר דישא, שלא להרבות את הטומאה: וכברו בשתי כברות. זו אחר זו. שמא נתערב עמו עצם כשעורה: והקטניות בשלש. לפי שהקטניות יש בהן עפר יותר מבתבואה משום הכי חיישי בהו מפני. אבל מהוהין הן, שהרי לא הוכשרו. והלכה כחכמים: ושוורף את הקש ואת העצה. בתוך השדה. שמא יש בהן עצם כשעורה: קש. תבן של תבואה: עצה. תבן של קטניות: ומממא במגע ובמשא. שדה בית הפרס שאמרנו: ואינה מטמאה באהל. דכל טומאתה משום עצם כשעורה ועצם כשעורה אינו מטמא באהל:

ג נזרעת כל זרע. הכי גרסין ברוב הספרים. אבל בתוספת' קתני אינה נזרעת כל זרע. וכן היא בעיני: ואין נטעת כל נטע. ולא מביעיא דאין נוטעין

משניות מבוארות – קהתי

שלא יבוצר את הענבים לגת; ומשמע מהלשון כאן, שסתם משנתנו אינה כרבי יוסי: ואינה נזרעת כל זרע – אין זורעים בה כל מיני זרעים הנעקרים עם השורש, שחוששים שמא יעלה עצם כשעורה עם העפר העולה עם השרשים הנעקרים, וכשיביאם לביתו נמצא מרבה הטומאה, חוץ מזרע הנקצר – שהכל קוצרים אותו; ואם עקרו – את הזרע שדרכו להקצר, צובר את גרנו לתוכו – לתוך בית הפרס של השדה ודש את הזרע שם, ולא יביאנו לביתו עד אחר דישא, שלא להרבות את הטומאה: וכברו בשתי כברות – בזו אחר זו, לנקות את הזרע אחר הדשה, שלא יישאר בו עצם כשעורה, דברי רבי מאיר. וחכמים אמרים: התבואה – היינו חמשת מיני הדגן: חיטה, שעורה, כוסמין, שיפון ושיכולת שועל, שאין עולה בשרשיהם הרבה עפר, בשתי כברות – די לכברה בשתי כברות, והקטניות – הפולים והאפונה והעדשים, בשלש כברות – צריך לכברן בשלוש כברות, לפי שמתערב בהן עפר יותר מבתבואה. ברם, לאחר שניקה את התבואה או את הקטניות, טהורות הן, שאפילו היה בהן עצם כשעורה לא נטמאו, שהרי לא הוכשרו. ושוורף את הקש ואת העצה – בתוך השדה, שהרי על ידי הדשה נסתבכו יחד עם שרשיהם והעפר העולה עמהם, ואי אפשר לבדוק אותם ולנקותם על ידי כברות, ואם נתירם לו בהנאה יוציאם למכירה ונמצא מרבה את הטומאה (יטורי טהורות על פי י' תוספות יוס' טוב' ורמב"ם). קש היינו תבן של התבואה; עצה – תבן של הקטניות. ומטמא – בית הפרס שנחרש בו קבר, במגע ובמשא – שכל הנוגע בבית הפרס או בגוש עפר הבא ממנו למקום אחר, וכן הנושא גוש עפר ממנו, אף על פי שלא נגע בו, טמא; ואינו מטמא באהל – שכל טומאת בית הפרס אינה אלא מחשש עצם כשעורה מן המת, והרי עצם כשעורה אינו מטמא באהל.

באור משנה ג

משנתנו באה ללמד דיני בית הפרס בשדה שאבד בה קבר. שדה שאבד קבר בתוכה, נזרעת כל זרע – מותר לזרוע בה כל מיני זרעים, ואפילו זרע הנקצר עם שרשיו, שכאן אין חוששים שמא יידבק עצם כשעורה בעפר העולה עם השורש כמו שחוששים בשדה שנחרש בה קבר (במשנה הקודמת). שהרי כאן לא נחרש הקבר אלא אבד, דהיינו שהקבר הוא שלם ולא נתפורזו עצמות המת על פני

טומאה, ונותן – אותם, לתוך הכפישא – סל גדול, שאינו מקבל טומאה, שמעמידו תחת הגפן, וכשחתוך האשכולות נופלים לתוכו מאליהם; בית שמאי סוברים, שאף לטומאת בית הפרס גזור, שהבוצר לגת הוכשרו הענבים לקבל טומאה, הלכך הבוצר כרם שהוא בבית הפרס, לא יבוצר האדם בידיו, שהרי נטמא בבית הפרס ויטמא את הענבים, וכן לא יבוצר בכלים המקבלים טומאה, שהוא יטמא את הכלים והם יטמאו את הענבים, אלא יבצרם בכלים שאינם מקבלים טומאה ויתנם לתוך כלים שאינם מקבלים טומאה. והוה ששינו: אוזוז את המגל בסיב או בוצר בצור ונותן לתוך הכפישא, ומוליד לגת – אפילו הוא עצמו, שהואיל וזהיר בהם, יש לו היכר שהניחם בכלי שאינו מקבל טומאה, אין חוששים שמא יגע בהם בשעת הולכתם לגת. אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים – שמתירים לבוצר בברם שהוא בבית הפרס (לדעת כל תנא כשיטתו)? בברם הנעשה בית הפרס – שתחילה היה הכרם נטוע ואחר כך חרשו בו את הקבר ועשוהו בית הפרס. אבל הנוטע בית הפרס – שנטע כרם בבית הפרס, ימכר לשוק – יבוצר את הענבים וימכרם לשוק לאכילה, שמפני שנטע את הכרם במקום הטומאה, קנסוהו חכמים שלא יבוצר את הענבים לגת. וכבר הזכרנו בהקדמה למשנתנו שדווקא הבוצר ענבים לגת גזור בו שיוכשרו הענבים בבצירה לקבל טומאה, אבל הבוצרם למכור לשוק, אין הענבים מוכשרים לקבל טומאה עד שיפלו עליהם משקים לרצון הבעלים (רמב"ם הל' טומאת אוכלין יא, א).

יו"ט ש"י

באור משנה ב

שלשה בית פרסות הן – החורש את הקבר, שדה שאבד קבר בתוכה, ושדה בוכין (שבוכים שם על המת). וחלוקים הם בדיניהם, כמו שהתנא מפרש והולך: החורש את הקבר – ששינו בתחילת הפרק הקודם, ששיעורו מלוא המענה, נטעת כל נטע – השדה שנחרש בה הקבר נטעת כל מיני נטעים, היינו מותר לנטוע בה כל מיני אילנות. יש מבארים הטעם, לפי ששרשי האילן יורדים למטה משלושה טפחים, ולמטה משלושה טפחים בבית הפרס טהור (רמב"ם הל' טומאת מת י, ח). ויש אומרים הטעם, שהנוטע אין בדעתו לעקור, ואם תהיה הטומאה טמונה תחת האילן אין בכך כלום. ברם, לדעת רבי יוסי (במשנה הקודמת) אסור לנטוע בה כרם, ואם עבר ונטע, קונסים אותו

שאינו עושה פרות. ומטמא במגע ובמשא ובאהל.

ד שדה בוכין – לא נטעת ולא נזרעת, ועפרה טהור, ועושים ממנה תנורים לקדש. ומודים בית שמאי ובית הלל, שבודקים לעושה פסח, ואין בודקין לתרומה. ולגזיר – בית שמאי אומרים: בודקין; ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך פכרה שנקביה דקים, וממחה, אם נמצא שם

פירוש ברטנורא

לכתחילה, אלא אף הנוטע לא יקיים, שלא להרגיל בני אדם לשם, משום דמטמא באהל אחמור בה טפי: חזין מאילן סרק. דמותר לטעם בה. ומהו אילן סרק, שאינו עושה פירות:

ד שדה בוכים. מקום רחוק מבית הקברות שמושבים שם המטה של המת ומתוועדין ובוכין שם: לא נטעת ולא נזרעת. בפרק קמא דמועד קטן בגמרא, מפרש דמשום יאוש בעלים נגעו בה, דכיון שכן הוא, מתיאשים הבעלים ממנה והוה ליה כמיצר שהחזיק בו רבים ואסור לקלקל. ודוקא כשנתיאשו הבעלים, שהחזיק בו הרבים כדון. אבל לא נתיאשו, והשתא שלא כדון החזיק בו, מותר לקלקלו: ועפרה טהור. דלא מחזקינן בה טומאה כלל: ועושים ממנה תנורים לקדש. מה שאין כן בשני בית הפרס הראשונים: שבודקים לעושה פסח. אשדה שנחרש בה קבר קא. דאם הולך שם אדם וצריך לשחוט את פסחו, בודקים אותה כדמפרש בספא, ואם לא נמצא שם עצם כשעורה הולך ועושה את פסחו: ואין בודקין לתרומה. דדוקא לפסח סומך באדיקה זו, משום דטומאת בית הפרס דרבנן, וחכמים לא העמידו דבריהם במקום כרת, שמי שאינו מקריב קרבן פסח במועדו חייב כרת. אבל בתרומה דאין באכילתה כי אם עשה, העמידו דבריהם במקום עשה ואין מועלת בדיקה זו להתירו בתרומה: ולגזיר. שהלך שם: בית שמאי אומרים בודקין. ואם לא נמצא שם עצם כשעורה אינו מגלה: ובית הלל אומרים אין בודקין. דבין נמצא בין לא נמצא מגלה ומביא קרבן: את העפר שהוא יכול להסיטו. כנון עפר תתוח:

משניות מבוארות – קהתי

ויש גורסים: שדה בוכין. ומפרשים: שדה שיש בה בוכים, ומניחים שם המת לפי שעה עד שיהיו פנויים להוליכו לבית הקברות לקבורו. ויש כאן חשש טומאה, שמא אחר שהניחוהו לפי שעה נשכח המת, ולא לקחהו משם (הגרא"ה עפ"י התוספות).

שדה בוכין, לא נטעת ולא נזרעת – מהטעמים שהבאנו בהקדמה למשנתנו (לפי הפירושים השונים): אם מפני שיש בשדה בוכין חשש טומאה (לפי רש"י, ורמב"ם, הגרא"ה), או משום חשש גזל, שהואיל והחזיקו בה רבים אסור לקלקלה (הר"ם; הר"ב); ויש מבארים הטעם, שלא ללכלך בגדי המתקבצים שם בעפר התחוח (הראב"ד). **ועפרה טהור** – שאף לדעת הסוברים, שאסור לנטוע ולזרוע בה משום חשש טומאה, מכל מקום בנוגע לטומאה ממש, אין אנו מחזיקים בה טומאה כלל; ואינה נקראת "בית הפרס" אלא משום איסור זריעה ונטיעה בלבד, להלך עפרה טהור; **ועושים ממנה תנורים לקדש** – אפילו לאפות ולבשל בהם קדשים. אבל תנור העשוי מעפר טמא של בית הפרס (היינו של שדה שנחרש בה קבר או שאבד בה קבר). הריהו כלי חרס טמא. יש מפרשים: ועפרה טהור – היינו כשניטלטל העפר מאותה שדה למקום אחר, שיש כאן ספק ספיקא: שמא לא היה במקום הראשון אבר המת כלל (היינו לפי פירוש רש"י שהבאנו בהקדמה למשנתנו). ושמא לא נפרד ממנו עצם כשעורה למקום השני. ועוד שאין מחזיקים טומאה ממקום למקום. ברם, יש סוברים, שאף שדה בוכים היא בספק טומאה למגע ומשא, ויש מצדדים לומר אף באוהל (המאירי בשם קצת מפרשים). ועפרה טהור – היינו לאחר שניפוחו וראו שאין בו טומאה **לעושה פסח** – פסקה זו חוזרת לדבר בשדה שנחרש בה קבר, שאף על פי שחולקים בית שמאי ובית הלל לקמן, אם בודקים בה לגזיר, כמו שנבאר להלן, מודים הם שאדם שהלך בשדה בית הפרס שנחרש בה קבר. וצריך להקריב את קרבן פסחו, בודקים בשבילו את השדה, כמפורש להלן, ואם לא נמצא שם עצם כשעורה, הולך ועושה את פסחו: **ואין בודקין לתרומה** – כהן שהלך בבית הפרס, אין סומכים על בדיקה זו כדי להתירו באכילת תרומה, לפי שבבית הפרס טומאתו מדרבנן, וחכמים לא העמידו דבריהם במקום כרת, שהרי מי שאינו מקריב קרבן פסח במועדו חייב כרת; אבל בתרומה, שאין במניעת אכילתה אלא מצוות עשה בלבד, העמידו חכמים את דבריהם במקום עשה, ואין מועילה בדיקה זו להתירו בתרומה (ורמב"ם; ברטנורא). **ולגזיר** – אבל לגזיר שהלך בשדה בית הפרס, ויש חשש שמא נטמא, כזה חולקים בית שמאי ובית הלל: **בית שמאי אומרים: בודקין** – את בית הפרס, ואם לא נמצא שם עצם כשעורה הריהו טהור. **ובית הלל אומרים: אין בודקין** – שבין נמצא עצם

השדה ואין שרשי הזרעים מגיעים עד העצמות שבקבר. ויש גורסים (על פי התוספות): אינה נזרעת כל זרע. כמו בשדה שנחרש בה קבר, שכיון שעפר שדה זו מטמא במשא משום חשש עצם כשעורה בעפר, אסור לזרוע זרע הנעקר, שמא יעלה בשרשי הזרע עפר ויטמא, כמו שחוששים מטעם זה בשדה שנחרש: **ואינה נטעת כל נטע** – אסור לנטוע בה אילנות, לפי ששרשי הנטיעות מעמיקים ומגיעים עד המת, **ואין מקיימין בה אילנות** – שאם עבר ונטע אין מקיימים בה את האילנות אלא עוקרים אותם, כדי שלא להרגיל אנשים לבוא לשם בשביל הפירות (ר"ם; ראב"ד; ברטנורא); ומפני שמטמא באוהל החמירו בה יותר מבשדה שנחרש בה קבר (ר"ם). ויש מבארים הטעם, שחוששים שמא הקבר הוא תחת האילן, ונמצא האילן מאהיל על הקבר ועל האדם האל השדה (הגרא"ה): **חזין מאילן סרק שאינו עושה פרות** – שמוותר לנטוע בשדה שאבד בה קבר, לפי שבאילנות סרק אין דרך בני אדם להימשך לשם. ויש מבארים, שלכתחילה אסור לנטוע אף אילן סרק, ואין משנתנו מתירה באילנות סרק אלא לקיים את הנוטעים כבר. **ומטמא** – בית הפרס שאבד בו קבר, **במגע ובמשא ובאהל** – עפרו מטמא במגע ובמשא בבית הפרס של שדה שנחרש בה קבר, שחוששים שמא נידש הקבר בה ויש עצמות כשעורה בתוך עפרה, וכל השדה כולה מטמאה באוהל, שהמאהיל עליה טמא, שחוששים שמא האהיל על הקבר.

יוסף ב"ר נח

באור משנה ד

משנתנו באה לפרש דיני בית הפרס השלישי הנקרא "שדה בוכין". ופירושים שונים נאמרו על שדה בוכין:

בגמרא (מועד קטן ה, ב) מבואר: "שדה בוכין" היא שדה שמפזרים בה מתים, ומפרש רש"י: שכשמביאים מתים ממקום למקום לקבור, באים בשדה סמוך לעיר ונפטרים אלו שהביאם והולכים להם, ואנשי המקום באים ומקבלים אותם ורוחצים אותם שם וקוברים אותם. והטעם שחוששים בה משום טומאה, מבואר בגמרא (שם): משום יאוש בעלים. ומפרש רש"י: שמא יגדלדל אבר מהמת כשהביאיהו במקום חרוק, ונפל שם ונתיאשו (כלומר ממתו) אלו על אלו והניחוהו שם. יש מפרשים ששדה בוכין היינו מקום רחוק מבית הקברות, מוזמן להושיב שם הניטה, ומתוועדים ובוכים שם; והטעם המבואר בגמרא: משום יאוש בעלים נגעו בה. פירושו הוא, שאין כל חשש טומאה בשדה בוכין, ומה שאסור חכמים לזרוע ולנטוע בה (כפי שגמלד במשנתנו) אין טעם האיסור אלא משום חשש גזל שכיון שהבעלים נתיאשו מהשדה לאחר שהחזיקה לחששים של רבים, הרי זה כדון מיצר שהחזיק בו רבים שאסור לקלקלו (הר"ם ע"ה).

הרמב"ם מפרש, ששדה בוכים הוא המקום הקרוב לבית הקברות, שהנשים יושבות שם ובוכות. "ומשום יאוש בעלים" פירושו: שמא יש שם טומאה, ומפני שהוא קרוב לבית הקברות כבר נתיאשו הבעלים ממנו; לפיכך אפשר שיבוא אדם ויקבור בו, ומפני זה חששו לו.

עצם פשעוֹרָה – טָמֵא.

ה' כיצד מטהרין בית הפרס? נוטלים ממנו שלשה טפחים, או נותן על גביו שלשה טפחים. אם נטל מחציו אחד שלשה טפחים, ונתן על גביו חציו אחר שלשה טפחים – טהור. רבי שמעון אומר: אפילו נטל ממנו טפח ומחצה, ונתן עליו טפח ומחצה ממקום אחר – טהור. הרוצף בית הפרס באבנים שאינו יכול להסיטן – טהור. רבי שמעון אומר: אף העוֹזֵק בית הפרס – טהור.

ו' המהלך בבית הפרס על אבנים שאינו יכול להסיטן, על האדם ועל ההבמה שפִּתְּחָן יָפָה – טהור; על אבנים פירוש ברטנורא

וממחה. עושהו דק דק בידו כדי שיראה אם יש בו עצם כשעורה:

ה' כיצד מטהרין בית הפרס. אבית הפרס הראשון קאי, שהוא שדה שנחרש בו קבר: נוטלין ממנו שלשה טפחים. כשיעור עומק המחרישה שמגלגלת העצמות: ר' שמעון אומר כו'. ואין הלכה כר' שמעון: הרוצף, לשון רצפה של אבנים: טהור. כיון דאין יכול להסיטן. שאם היה מהלך על גבן וניספות, איכא למיחש אהיסט עצם שתחתיהן: אף העוֹזֵק. החופר ומשליך האבנים, אם עשה כן בכל בית הפרס, טהור. עוֹזֵק, לשון ויעוקהו ויסקלהו (ישעיה ה'). ואין הלכה כרבי שמעון:

ו' המהלך בבית הפרס. בשדה שנחרש בה קבר: על אבנים שיכול להסיטן. כגון על גבי אבנים שאינן תקועות וקבועות בארץ והן ניספות מחמת העובר

משניות מבוארות – קהתי

שלושה טפחים שנטל מחציו האחד נתנם על גבי חציו האחר, אחר שבדק אותם מעצם כשעורה (תוספות יום טוב¹ ממשניות דברי הר"ם), טהור – כולו. ויש מבארים (עפ"י הר"ם), שאפילו לא בדק את העפר, אלא נתנו כמות שהוא, טהור, שאותו העפר כשנטלו מחציו האחד ונטהו, לפי שעפר הבא מבית הפרס אינו טמא אלא אם כן הוא גוש כבריית, וכשחזרו ונתנו על חציו האחר, הרי זה כאילו נתן על גביו עפר ממקום אחר שלושה טפחים, הלכך כולו טהור (סדרי סהרות²). ויש מפרשים, שמחציו האחד נטל שלושה טפחים עפר, ועל חציו האחר נתן שלושה טפחים עפר טהור ממקום אחר; ואין חוששים שמה יפול מן הגבוה לנמוך ויחזור לטומאתו, שכיון שנטהר שעה אחת שוב אין מטמאים אותו (תוספות יום טוב³ בשם מהר"ם). רבי שמעון אומר: אפילו נטל ממנו – מן העפר שבקרקע בית הפרס, טפח ומחצה – בעומק, ונתן עליו – על אותו בית הפרס שנטל ממנו עפר טפח ומחצה, טפח ומחצה ממקום אחר – עפר טהור ממקום אחר, טהור – ששלושה טפחים שאמר, אפילו חציים בנטילה ונחצים בנתינה (מהר"ם). יש מבארים טעמו של רבי שמעון, לפי שדרך המחרשה להפוך מה שלמטה למעלה ומה שלמעלה למטה, ועיקר החשש הרחוק של דלדול העצמות אינו אלא בשטח העליון עד עומק טפח ומחצה, אבל למטה מטפח ומחצה לא שייך חשש עצם כשעורה כלל, הלכך אף על פי שאם נטל טפח ומחצה בלבד לא נטהר, שהרי חכמים גזרו טומאה על כל שיעור עומק המחרשה, שהוא שלושה טפחים, מכל מקום כשחזרו ונתן על גביו טפח ומחצה עפר ממקום אחר, הריהו מיטהר, שהואיל ופנים חדשות באו לכאן, בטלה טומאת בית הפרס (סדרי סהרות⁴). ואין הלכה כרבי שמעון. הרוצף בית הפרס באבנים שאינו יכול להסיטן – שעשה על כל קרקע בית הפרס רצפה של אבנים שאינן מתגנדות מדריסת רגלי בני אדם, טהור – בית הפרס, שהרי ההולך שם אינו מסיט את העצמות שתחת האבנים. רבי שמעון אומר: אף העוֹזֵק בית הפרס – החופר האבנים. כל בית הפרס ומשליך האבנים (מלשון "ויעזקהו ויסקלהו" – ישעיה ה', ב), טהור – שהרי זה כנוטל מחציו ונתן על חציו האחר, שכן דרך עוֹזֵק, אלא שעושה כן מקומות מקומות (הר"ם). ויש מפרשים (על פי התוספות⁵), שרבי שמעון מטהר בעוֹזֵק מטעם בודק, כלומר שאם חפר כל בית הפרס ולא מצא עצמות, הריהו טהור, שאין לך בדיקה גדולה מזו (הגר"א; תפארת ישראל⁶).

י ו ס ח מ י ש
ב א ו ר מ ש נ ה ו

המהלך בבית הפרס – של שדה שנחרש בו קבר, על אבנים שאינו יכול להסיטן – שקפץ על האבנים התקועות בקרקע בית הפרס מאבן לאבן ולא נגע בקרקע, על האדם ועל ההבמה שפִּתְּחָן

כשעורה ובין לא נמצא הוא טמא, אבל אינו מגלח ואינו מביא קרבן, שאין טומאתו אלא מספק (דמ"ס). ויש מפרשים, שלדעת בית הלל אפילו לא נמצא עצם כשעורה, הנזיר טמא, והוא מגלח ומביא קרבן. (הר"ם; הרא"ש; ברטנורא; עיין "תוספות יום טוב" ומלאכת שלמה שתמהו על פירוש זה). ויש מהפכים הגירסה: בית שמאי ואמריים: אין בודקים ובית הלל אמריים: בודקים (אליהו רבא⁷). כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיט – שאפשר להזיז את גוש העפר ממקומו כשהולכים עליו, כגון עפר תחוח, שאילו קרקע קשה שאינו יכול להסיטו, בודאי לא הסיטו העובר עליו, ואפילו נמצא תחתיו עצם כשעורה, לא נטמא (סדרי סהרות⁸). ונותר – את העפר – לתוף בכרה שנגזקה דקים, וממחה – ומפרר את העפר וכוברו בכברה: אם נמצא שם עצם פשעוֹרָה, טמא – זה שעבר שם קודם הבדיקה טמא מספק.

בגמרא (עירובין ל' ב), מובאות עוד שתי בדיקות:

(א) מנפח אדם בית הפרס והולך. שמנפח את העפר בפיו לפני רגליו, ואם יש עצם גדול נראה מאליו, ועצם קטן נראה בנפיחה ואינו מסיטו ברגליו. (ב) בית הפרס שנידש טהור. שאם נידש בדריסת רגלי בני אדם, כבר נפחתו העצמות משעורה (רש"י). או שאם נידש, אין כאן אבק שנחוש שמה עצם כשעורה נסתר שם (המאירי). וזהו בדיקת בית הפרס, שבודק אם נידש או לא נידש.

מכאן נחלקו המפרשים: יש אומרים, שהבדיקות של ניפוח ודישה לא התירו אלא לעושי פסח, אבל לא לאוכלי תרומה, וזהו ששינו במשנתנו, שבדקים לעושה פסח ואין בודקין לתרומה. אבל הבדיקה של כברה מועילה אף לאוכלי תרומה (הר"ם).

ויש אומרים להיפך, שבדיקת כברה היא לפסח ולא לתרומה, ובדיקת ניפוח ודישה היא בדיקה עדיפה יותר, ומועילה אף לאוכלי תרומה (רבנו תם בתוספות בברכות כט. א).

ויש אומרים, שכל הבדיקות שוות, ולא נאמרו אלא לעושי פסח ולא לאוכלי תרומה, אלא שבדיקת הכברה נאמרה לאחר שכבר עבר בבית הפרס, ובדיקת נפיחה ודישה אמרו לכתחילה, שיכול לעבור בבית הפרס בבדיקות אלו כדי לעשות הפסח (תוספות עירובין נ' ב; תוספות צ"ב. ב).

ויש אומרים להיפך, שבדיקת ניפוח ודישה היא בדיעבד, כשכבר עשה טהרות, ובדיקת הכברה היא לכתחילה (תוספות תנחומים כ"ח. ב).

ב א ו ר מ ש נ ה

כיצד מטהרין בית הפרס – כלומר שדה שנחרש בה קבר, כיצד מטהרים אותה שלא תוסיף להיות בית הפרס? נוטלים ממנו – מן העפר שבקרקע, שלשה טפחים – בעומק, כשיעור עומק המחרשה שמגלגלת את העצמות (עיין משנה בבא בתרא ב', יב), או נותן על גביו – על גבי הקרקע של בית הפרס, שלשה טפחים – עפר טהור ממקום אחר. אם נטל מחציו אחד שלשה טפחים – עפר, ונתן על גביו חציו אחר שלשה טפחים – היינו אותם

שְׁהוּא יָכוֹל לְהִסְטִין, עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה שֶׁכָּתַן רַע – טָמֵא. הַמְהַלֵּךְ בְּאַרְץ הָעַמִּים, בְּהָרִים וּבְסָלְעִים – טָמֵא; בֵּינִים וּבְשׁוֹנִית – טָהוֹר. וְאִיזוּהִי הַשּׁוֹנִית? כָּל מְקוֹם שֶׁהֵי עוֹלָה בּוֹעֵפֹ.
ז הַקּוֹנֶה שָׂדֶה בְּסוּרִיָּא, סְמוּכָה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אִם יָכוֹל לְהִכְנֵס לָהּ בְּטַהֲרָה – מְהוּרָה, וְחִיבָת בְּמַעֲשָׂוֹת וּבְשִׁבְעִית; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִכְנֵס לָהּ בְּטַהֲרָה – טָמֵא, וְחִיבָת בְּמַעֲשָׂוֹת וּבְשִׁבְעִית. מְדוּרוֹת הַגּוֹזִים – טָמֵאִים; כְּמָה יִשְׁהָא

פירוש ברטנורא

עליהן, ועצם כשעורה ניטם מכוחו. ורובב על גבי אדם או בהמה (שכוחו) רע והולכיהו עליהן, טמא הרוכב, דכיון דכוח התחתון רע, מחמת משא העליון ניטמו והיו כאילו הוא מסיט העצם. אבל אם היה כח הנרכב יפה, לא חשיב הרוכב כמסיט העצם. והיכי דמי אדם שכוחו רע, כל שרוכבו וארכובותיו נוקשות. ובהמה שכוחה רע, כל שרוכבה ומטילה גללים: בהרים ובסלעים. אע"פ שאין קוברין שם מת: טמא. מפני עפר ארץ העמים שמתגלגל שם: בים ובשונות טהור. מטומאת גושה. שגורו על גושה של ארץ העמים לשרוף תרומה וקדשים שנגעו בעפרה ואין שורפים תרומה וקדשים שבאו בים ובשונות, שאין קוברים שם מת, אבל טומאת אוירה של ארץ העמים יש בהן, שגורו על אוירה לתלות, שתתרומה וקדשים שנכנסו לאויר ארץ העמים ולא נגעו בגושה, לא אוכלין ולא שורפין: בזעפ. כשהים הולך וסוער:

ז הקונה שדה בסוריא. אדם נהרים ואדם צובה שכבש דוד. ועפרה טמא כחוצה לארץ, וחייבת במעשרות ובשביעית כארץ ישראל: אם יכול להכנס לה בטהרה. שאין ארץ העמים מפסיק בין אותה שדה שקנה לארץ ישראל: טהורה. אותה שדה. ואפילו אגושה דידה לא גזרו, כיון שהיא של ישראל, דמשום הכי קתני הקונה שדה. אבל אם היה רוחב טפח מארץ העמים או מבית הקברות מפסיק בין ארץ ישראל לשדה שקנה בסוריא, דהשתא אין יכול ליכנס בה בטהרה, עפרה של אותה שדה טמא כחוצה לארץ: מדורות הגוים. שכארץ ישראל: טמאים. שקוברין נפליהן בבתיהן: ארבעים יום. כשיעור יצירת

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

כבר בארנו (בהקדמה למשנה דמאי ג, יא). כי ארצות ארם שכבש דוד המלך וסיפחן לארץ ישראל (כמסופר בשמואל ב' פרק י ובדברי הימים א' פרק יט). נקראות בתלמוד: סוריא. ואין דינה של סוריא כדין ארץ ישראל לכל דבר, שהואיל ודוד כבש אותה קודם שנכבשה כל ארץ ישראל לא נתקדשה כקדושת הארץ. ואמנם יצאה מכלל חוץ לארץ, אבל לכלל קדושת ארץ ישראל לא הגיעה, כמו שמוכר בספרי לפרשת עקב: "מפני מה כבש דוד ארם נהרים וארם צובא. ואין מצוות נהרות שם (כמו בארץ ישראל)? אמרו (חכמים): דוד עשה שלא תהיה. התורה אמרה משתכבשו ארץ ישראל ותהיו רשאים לכבש חוץ לארץ – שנאמר (דברים יא, כג): "וירשתם גוים גדולים ועצומים מכס", ואחר כך (שם שם, כד): "כל המקום אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם יהיה", שלא תהא ארץ ישראל מטמאה בגליליותה, ואתם חוזרים ומכבישים חוץ לארץ – אבל הוא (דוד המלך) לא עשה כן. אלא חזר וכבש ארם נהרים וארם צובא. ואת היבויט שזיהא סמוך לירושלים לא הוריש אמר לו הקב"ה סמוך לפלסטיס שלך לא הורשת. היאך אתה חוזר ומכבש ארם נהרים וארם צובא?... מכאן, יש דברים שסוריא היא בהם כארץ ישראל, יש דברים שהיא בהם כחוץ לארץ, כמו ששנו בברייתא (גמרא גיטין ח, א): "בשלושה דרכים שוותה סוריא לארץ ישראל ובשלושה לחוץ לארץ: עפרה טמא כחוץ לארץ (שגורו עליה טומאת ארץ העמים); והתומר עבדו לסוריא נמוכר בחוצה לארץ (שיצא לחירות); והמביא גט מסוריא נכבד בחוצה לארץ (שצריך לומר: בפני נכתב ובפני נחתם). ובשלושה לארץ ישראל: חייבת במעשר ובשביעית כארץ ישראל; והרוצה ליענס לה בטהרה נכנס (כגון בשדה חיבה ומגדל, שעל גושה גזר חכמים, כמו ששינו לעיל: "עפרה טמא"). ועל אווירה לא גזרו; והקונה שדה בסוריא קנהה בסוריא ירושלמי (שכותבים עליו אנו אפילו בשבת). – משנתנו באה ללמד (לפי פירוש הר"ש) בשדה שבסוריה שהיא של ישראל, שאם היא על גבול ארץ ישראל, ואין מקום טמא מפסיק בינה לבין ארץ ישראל, אף עפרה טהור. ברם, הברייתא (שהבאנו לעיל) מדברת בסוריא שאינה סמוכה לארץ ישראל. והוה ששינו שם: עפרה טמא כחוץ לארץ. והרוצה לזיינס לה בטהרה נכנס (בשדה חיבה ומגדל, כמו שבארנו לעיל לפי הגמרא). ויש מבארים (לשטות הר"ש), שאף מה ששינו בברייתא: והרוצה לזיינס לה בטהרה נכנס. הכונה היא כמו במשנתנו, אפילו בלא שיהי חיבה ומגדל, והיינו בשדה סמוכה לארץ ישראל שקנה אותה ישראל, שבכגון זה אף עפרה טהור ("סוריא טהורה").

הקונה שדה בסוריא – שעפרה מטמא כארץ העמים, והשדה סמוכה לארץ ישראל – על יד הגבול: אם יכול להכנס לה בטהרה – שאין קרקע ארץ העמים מפסיקה בין השדה שבסוריא לבין ארץ ישראל, טהורה – השדה, כלומר שאף עפרה טהור, הואיל והיא של ישראל; וחיבת במעשרות ובשביעית – שלענין זה הרי דינה של סוריא כארץ ישראל, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו): ואם אינו יכול להכנס לה בטהרה – שיש הפסק קרקע של ארץ העמים ברוחב טפח בין השדה לבין ארץ ישראל, או שבת הקברות ברוחב טפח מפסיק ביניהן, טמאה – השדה, שעפר אותה השדה טמא כעפר ארץ העמים, וחיבת במעשרות ובשביעית – אף על פי שהשדה טמאה, מכל מקום חייבת במעשרות ובשביעית, מהטעם שבארנו לעיל (ענין הערות בשולי באור משנתנו). מדורות

יפה – או שרכב בבית הפרס על אדם או על בהמה שכוחם יפה, ונמצא שאפילו הם מסיטים עצם, הרוכב עליהם אינו מסיט, טהור – המהלך (או הרוכב). יש מפרשים, שמדובר כאן בכגון שהאדם התחתון הוא נכרי, שאינו מקבל טומאה בעצמו, או אפילו הוא ישראל אלא שהוא לבוש הרבה בגדים, שאם לא כן, הרי התחתון נטמא בטומאת בית הפרס ומטמא את הרוכב עליו (ותוספות בבא מציעא קה, ב). ויש מבארים, שאין כוונת המשנה שהוא טהור לגמרי, אלא שאינו אב הטומאה מחשש היסט עצם כשעורה, אבל על כל פנים טמא טומאת ערב (תפארת ישראל). על אבנים שהוא יכול להסיטן – אבל המהלך בבית הפרס על גבי אבנים שמתנדנדות בשעה שמהלך עליהן, ואם נמצא שם עצם כשעורה, הריהו ניטם מכוחו, על האדם ועל הבהמה שכוחה רע, עד שתטיל גללים בשעת רכיבה (גמרא בבא מציעא קה, ב; רמב"ם הל' טומאת מת י, יא). ונמצא שאם האדם או הבהמה מסיטים עצם, אף מחמת כוחו של הרוכב הוא ניטם, טמא – המהלך (או הרוכב). המהלך בארץ העמים – שכן חכמים גזרו טומאה על ארץ העמים משום ספק קברות הנכרים, והמהלך בה או נוגע בעפרה, הרי הוא כטמא מת (ענין גמרא שבת טו, ב; רמב"ם הל' טומאת מת יא, א), ובאה המשנה ללמד, שהמהלך שם בבהרים ובסלעים – אף על פי שאין קוברים שם מת, שאינו מקום ישוב, מכל מקום טמא – מפני עפר ארץ העמים שמתגלגל ומתפזר עליהם על ידי הרוח; בים ובשונות – אבל המהלך בים ובשונות (רמב"ם הל' מפרשת המשנה מתי "שונות"). טהור – משום ארץ העמים. ברם, אינו טהור אלא מטומאת גושה, היינו משום נוגע בעפרה, אבל הוא טמא משום אווירה, שכן חכמים גזרו אף על אווירה של ארץ העמים, כלומר שהנכנס לאווירה, אף על פי שלא נגע בעפרה ולא נשאו, כגון שהיה רוכב על סוס, מכל מקום טמא, אלא שהקלו בטומאת אווירה מטומאת גושה, שעל טומאת גושה שורפים תרומה וקדשים, והנטמא בגושה טמא טומאת שבעה וצריך הזאה שלישי ושביעי, ואילו הנטמא באווירה אינו צריך אלא טבילה והערב שמש, וכן תרומה וקדשים שנטמאו מחמת אווירה, תולים, לא אוכלים ולא שורפים (רמב"ם הל' טומאת מת יא, ב; ח). ואיזוהי השונות? כל מקום שהים עולה וזעפ – כשהים סוער הוא עולה על הסלעים ועל הבליטות שבקרקע החוף, והם נקראים "שונות". ואין אלה טמאים משום עפר ארץ העמים המתגלגל ומתפזר עליהם על ידי הרוח, שהרי גלי הים שוטפים אותו משם.

בתוכן ויהא צריך בדיקה? ארבעים יום, אף על פי שאין עמו אשה. ואם היה עבד או אשה משמרים אותו – אינו צריך בדיקה.

ח את מה הם בודקים? את הפכים העמקים, ואת המים הסרוחים. בית שמאי אומרים: אף האשפות ועפר התחתית. ובית הלל אומרים: כל מקום שהחזיר והחלדה יכולים להלך בו – אינו צריך בדיקה.

ט האצטונות – אין בהן משום מדור גוים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עיר גוים שחרבה – אין בה משום מדור גוים. מזרח קסרין ומערב קסרין – קברות. ומזרח עכו, היה ספק, וטהרהו חכמים; רבי ובית דינו נמנו על

פירוש ברטנורא

הולד: אע"פ שאין עמו אשה. דברים פרוצים בעריות ומביאין נשים לבתיהן בלילה: עבד. של ישראל: או אשה. ישראלית: משמרין. המדור של הנכרים, שלא יקברו שם:

ח הביבין העמוקים. צינורות שמקלחין מהן השופכים לרשות הרבים. ויש ספרים שכתוב בהם הכוכים, לשון כוך, מערה שחתת הקרקע: ועפר התיחת. דאיכא למיחש דמחמת הנפל שקברו שם נעשה העפר תיחוח: חזיר וברדלס. דרכן לחפור ולחפש תחת הקרקע, ואם ימצאו נפל קבור יציאוהו משם. ברדלס, היה שקורין לה בערבי אלצבע:

ט אצטבא. עשויה לנוי לפני הבתים. ואין קוברים שם נפלים: עיר נכרים שחרבה. ערי ארץ ישראל שדרו בה נכרים וחרבה מן הנכרים: אין בהן משום מדור עובדי כוכבים. שחיות מצויות שם ומוציאות כל הנפלים שנקברו שם. ואין הלכה כר' שמעון בן גמליאל: קברות. כלומר ידוע שהם קברות: היה ספק. אם מארץ העמים אם מארץ ישראל: וטירתיה. דחשבוהו כארץ ישראל. אי נמי, היה ספק אם היו שם קברות אם לא, וטהרהו שהעידו שאין שם

משניות מבוארות – קהתי

הרמב"ט: ט: ועיין "סדרי טהרות" שמפרש לפי הרמב"ט.

י ו ש ש י

באור משנה ח

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בענין בדיקת מדור הגויים. רש"י מפרש (בגמרא פסחים ט, א). שהבדיקה היא לאחר שיצא הגוי מדירתו, וישראל רוצה לדור בה, ועל כך שנינו במשנה הקודמת, שאם הגוי שהה בדירה ארבעים יום, הריהו צריכה בדיקה. משנתנו באה לפרט איזה מקומות בודקים.

את מה הם בודקים – במדורות הגויים? את הפכים העמקים – התעלות שדרכם מקלחים השופכים מן הבתים לרשות הרבים, ואת המים הסרוחים – המכונסים בחצר, שבמקומות אלו משליכים הגויים את נפליהם; ונקטה משנה "הביבין העמוקים", שכן אם אינם עמוקים לא שייך בהם בדיקה, דהיינו חיפוש, שהרי תיכף רואים אם יש שם מקום קבר. בית שמאי אומרים: אף האשפות ועפר התחתית – צריך לבדוק אם לא נטמן שם נפל, שאף על פי שלא ניכר בהם מקום קבר, מכל מקום קל לטמון נפל בתוך אשפה או בתוך עפר תחת (סדרי טהרות). ובית הלל אומרים: כל מקום שהחזיר והחלדה יכולים להלך בו, אינו צריך בדיקה – שאם הוטמן שם נפל בודאי החזיר והחלדה כבר אכלוהו או גרוהו למקום אחר, לפי שדרכם של החזיר והחלדה לחטט באשפות ובעפר תחת. ויש גורסים: כל מקום שהחזיר והברדלס והחולדה יכולים להלך בו וכד'.

באור משנה ט

האצטונות – האכסדרות שלפני הבתים, אין בהן משום מדור גוים – שאין נוהגים לקבור שם נפליהם. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עיר גוים שחרבה – עיר בארץ ישראל שדרו בה גויים, וחרבה העיר, ויצאו הגויים ממנה, אין בה משום מדור גוים – שחיות מצויות בה, והן אוכלות את הנפלים שנקברו שם. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. מזרח קסרין ומערב קסרין – מזרח העיר קסריה וכן מערב העיר, קברות – ידועים כמקומות של קברות ומטמאים. נוסח אחר: מזרח קיסרין ומערב קיסרין – כלומר שמדובר כאן על שתי ערים שונות: קיסריה הנמצאת על חוף הים התיכון, וקיסרין הנמצאת בסמוך למעיינות הירדן (דחא). ומזרח עכו, היה ספק – אם היו שם קברות, אם לא, וטהרהו חכמים – שהעידו שאין שם קברות; פירוש אחר: מזרח עכו היה ספק – אם מארץ העמים הוא אם מארץ ישראל, וטהרהו חכמים – שנחבר להם שהוא מארץ ישראל. רבי ובית דינו נמנו על קניי – שם מקום; ויש דעה

הגוים – דירות הגויים שבארץ ישראל, טמאים – מפני שהגויים קוברים את נפליהם בבתיהם, הלכך גזרו חכמים שיטמאו כארץ העמים; פמה ישקא בתוכן – כמה זמן ידור הגוי בדירה, ויהא – המדור (הדירה). צריך בדיקה – אם אין שם קבר? ארבעים יום – כשיעור שיכולה אשה להתעבר ולהפיל נפל שטמא (רמב"ט); ואין חוששים שזא הביא נפל שהפילה אשתו קודם שנכנס לדירה וקברו כאן, או שזא היתה אשתו מעוברת קודם שנכנס לדירה והפילה כאן, שלא החמירו חכמים לחשוש כל כך; אף על פי שאין עמו אשה – מכל מקום אם שהה ארבעים יום בדירתו, צריכה בדיקה, לפי שגוי פרוץ בעריות, ויש חשש שזא הביא אשה לביתו בלילה (הר"ם; ברטנורא). ויש מבארים הטעם, שגוזרים משום דירה שיש בה אשה (רמב"ט). ואם היה עבד – של ישראל (הר"ם; ברטנורא), והיינו עבד כנעני שביד ישראל (תפארת ישראל; "משנה אחרונה"; ועיין "חוטפות יום טוב" שמבאר: עבד מישראל שנמכר לגר תושב או לעקר משפחת גר, אבל המפרשים שהזכרנו וכן בעל "סדרי טהרות" תמהים ומקשים על פירושו), או אשה – ישראלית, משמרים אותו – את המדור של הגוי שלא יקברו שם נפל, אינו צריך בדיקה – אין המדור צריך בדיקה.

בארנו את הרישא ("הקונה שדה בסוריא סמוכה לארץ ישראל") לפי שיטת הר"ש, שאפילו בסוריא שאינה סמוכה לארץ ישראל, אורייה טהור, ומשנתנו באה ללמד, ששדה של ישראל בסוריא, הסמוכה לארץ ישראל, אף עפרה טהור, כמו שבארנו לעיל.

אבל הרמב"ם אינו סובר כך, שכן הוא כותב: סוריא – עפרה טמא כחוצה לארץ. ואורייה טהור: לא גזרו על אורייה. לפיכך אם היתה סמוכה לארץ ישראל שפה בשפה, ולא היה מופסיד ביניהן לא ארץ הגויים ולא בית הקברות ולא בית הפרס. הרי זה יכול להיכנס לה בטהרה בשידה תיבה ומגדל. והוא שלא יגע בגושה" (הל' טומאת מת יא, ו). נמצא לדעת הרמב"ם, שעפרה טמא אפילו בסמוכה לארץ ישראל, ולא באה משנתנו ללמד אלא בענין אורייה, שדווקא אם היתה סמוכה לארץ ישראל, ואין מקום טמא מפסיק ביניהם אורייה טהור, ויכול להיכנס לה בשידה תיבה ומגדל. אבל אם אינה סמוכה, אף בשידה תיבה ומגדל לא ייכנס, אם משום שנטמא באורייה ארץ העמים שביניהם ("משנה למלך"). ואם משום שכשאינה סמוכה גזרו אף על אורייה (חזון איש, אהלות סימן כח).

וכן פירוש המשנה לשיטת הרמב"ם: אם יכול להיכנס לה בטהרה – היינו בשידה תיבה ומגדל, טהורה – השדה, להיכנס לה בשידה תיבה ומגדל, שעל אורייה לא גזרו. ואם אינו יכול להיכנס לה בטהרה – שמפסיק ביניהן קרקע ארץ העמים או בית קברות, טמאה – השדה מלהיכנס בה אף בשידה תיבה ומגדל. ויש עוד להעיר, שלדעת הרמב"ם אין הבדל בענין הטומאה בין שדה שקנאה ישראל לשדה שלא קנאה ישראל, ולא נקטה משנתנו "הקונה שדה בסוריא", אלא משום ענין מעשרות ושביעית, שדווקא שדה שקנאה ישראל חייבת במעשרות ובשביעית (עיין "משנה למלך", שלדעתו אין לשון משנתנו מתיישבת לשיטת

קִינִי וְטֹהַרְהוּ.

י עֲשֶׂהָ מְקוֹמוֹת אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְדוֹר גּוֹיִם, אֲהֲלֵי הָעֲרֻכִּים, וְהַסְּפֹת, וְהַצְרִיפִין, וְהַבְּרָגְנִין, וְהָאֶלְקָטִיּוֹת, וּבֵית שַׁעַר, וְאֹיְרָה שֶׁל חֲצֵר, וְהַמֶּרְחֵץ, וּמְקוֹם הַחֲצִים, וּמְקוֹם הַלְּגִיּוֹנוֹת.

ס ל י כ מסכת אהלות

מסכת נגעים

פרק ראשון

א מְרֹאוֹת נִגְעִים שְׁנֵים שֶׁהֵן אֲרֻבָּעָה: בְּהֶרֶת עֹזָה פְּשֻׁלָּה, שְׁנִיָּה לָהּ כְּסִיד הַהִיכָל, וְהַשְּׂאֵת פְּקָרוֹם בִּיצָה, שְׁנִיָּה לָהּ כְּצֶמֶר לָבֵן, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר; וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַשְּׂאֵת כְּצֶמֶר לָבֵן, שְׁנִיָּה לָהּ פְּקָרוֹם בִּיצָה.

פירוש ברטנורא

קברות: קיני, שם מקום והיו נוהגים בו טומאה מספק, עד שנמנו עליו רבי ובית דינו וטוהרוהו: **י אהלי ערביים**. אינן קבועים במקום אחד, ומשום דלא קביעי לא קברי בית. אי נמי, לפי שנוסעים וחונים ממקום למקום לא רצו להחזיק טומאה: **והסוכות**. של שומרי פירות: **והצרפים**. מדורות שאין להם נג, אלא הדפנות נוגעות בראשיהן זו לזו. ודירות של צער ולא קביעי: **בורגנים**. סוכות עשויות בשדה להכניס בהן פירות מפני הגשמים: **אלקטיות**. נג עומד על ארבעה עמודים להתקרב בו בקיץ שחרוה מנשבת בו מכל צדדיו. ולשון אלקטיות, בתי הקיץ, תרגום קין, קייטא: **מקום החצים**. מקום שבני העיר מניחין בו חצים למלחמה: **מקום לגיונות**. שחונים בו חיילות של מלך:

מסכת נגעים

א א מראות נגעים שנים כתיבי בקרא בהריא שאת ובהרת: **שהן ארבעה**. יש לך לרבות עוד שנים אחרים דלא כתיבי בקרא, והן תולדה דשאת ותולדה דבהרת. דמרבין לזו מספחת, שאין ספחת שם נגע אלא לשון טפלה. וכן הוא אומר (שמואל א ב) ספחני נא אל אחת הכהונות. והטיל הכתוב ספחת בין שאת לבהרת, לומר לך שיש תולדה לשאת ויש תולדה לבהרת: **בהרת עזה כשלג**. לבנה ביותר. דכתיב (ויקרא י"ג) ואם בהרת לבנה היא, היא לבנה ואין למעלה ממנה לבנה: **שאת בקרום ביצה**. דסבר האי תנא אין שאת אלא לשון גובה. וכן הוא אומר (ישעיה ב') ועל כל הגבעות הנשאות. ואין לך כהה בלבנותיה בכל ארבעה מראות בקרום ביצה, לפיכך הוא גבוה יותר מכולן, כמראה צל גבוה מן החמה: **שנייה לה כצמר לבן**. והוא עץ בלבנותו יותר מסייד ההיכל שהוא תולדה דבהרת. משום דאמר קרא שאת לבנה, לענין מאי קרייה רחמנא לבנה, על כרחך לתולדתה שהיא לבנה יותר מתולדה דבהרת: **שאת**

משניות מבוארות – קהתי

נאמר (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או נפחת או בהרת". ודרשו חכמים: שאת – כצמר לבן, בהרת – עזה כשלג, נפחת – היינו מראות הספלים לעיקרי המראות, והם: כסיד ההיכל או כקרום ביצה, כלומר ששני המראות הראשונים המפורשים בכתוב נקראים אבות ושניים האחרונים, שלמדים אותם מתיבת "ספחת", נקראים תולדות. כמבואר במשנה. אבל כל נגע שלבנותיו פחותה מקרום ביצה, נקרא בתורה "בהק", והוא טהור לגמרי. ברם, כל נגע שיש בו אחד מארבעה מראות הנגעים הנזכרים למעלה, נקרא להלן בלשון המשנה בשם "בהרת", כשם כולל לכל נגעי עור הבשר.

מְרֹאוֹת נִגְעִים – מראות נגעי עור הבשר, כמו שבארנו לעיל, **שְׁנֵים שֶׁהֵן אֲרֻבָּעָה** – שכן בתורה נאמר (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או נפחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת", ובאה המשנה ללמד, ששני מראות נגעים כתיבים בפירוש בתורה, והם: שאת ובהרת, וחכמים הוסיפו עליהם עוד שניים: התולדה של שאת והתולדה של בהרת, שלמדים אותם מן הכתוב "או ספחת", שמשמעה לשון טפלה, והטיל הכתוב "ספחת" בין שאת לבהרת, לומר לך, שיש תולדה לשאת ויש תולדה לבהרת. ארבעה מראות אלו נבדלים ביניהם בלובן שבנגע: **בְּהֶרֶת עֹזָה פְּשֻׁלָּה** – היינו שהיא לבנה ביותר, שאין בלובן למעלה הימנה, שנאמר (ויקרא יג, ד): "ואם בהרת לבנה היא" ודרשו: היא לבנה ואין למעלה ממנה לבנה (גמרא שבוועות י, ב); ולבנותיה כשלג, כמו שנאמר (במדבר יג, י): "והנה מרים מצורעת כשלג", ומכאן שהלובן החזק ביותר במראות הצרעת הוא מראה השלג. והשם "בהרת" מורה על הבהירות בלובן, מלשון "בהיר הוא בשחקים" (איוב לז, כא). **שְׁנִיָּה לָהּ** – לבהרת, היינו תולדתה, **כְּסִיד הַהִיכָל** – לבנה כסיד הלבן שבקירות ההיכל, שמלבנים אותם בכל שנה קודם פסח (עיי' מידות ג, ד); **וְהַשְּׂאֵת פְּקָרוֹם בִּיצָה** – לבנה כקרום הביצה שתחת קליפתה ("תפארת ישראל"); ונקרא "שאת", לפי שנראה מנושא ומוגבה כנגד הבהיר ממנו, כמראה הצל שהוא גבוה מן החמה. **שְׁנִיָּה לָהּ** – לשאת, תולדתה, **כְּצֶמֶר לָבֵן** – לבנה כצמר נקי של כבש בן יומו, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – שלדעתו "בהרת" היא המראה הלבן ביותר ושאת היא המראה הכהה ביותר בלבנותיה בכל ארבעת המראות, ושאר שני המראות, היינו התולדות, הם הממוצעים

שהוא מדרום לארץ ישראל, כנראה על חוף ים סוף (רח"א), **וְטֹהַרְהוּ** – שהיו נוהגים שם טומאה מספק, מחשש קברות, עד שנימנו עליו רבי ובית דינו וטוהרוהו, לאחר שחקרו וביירו שאין שם קברות. יש מפרשים, שקיני הוא שם כולל למקומות תחומי אשקלון; וכן מובא בתוספתא, שנימנו חכמים על תחומי אשקלון וטיהורם ("סדרי טהרות").

שבת קודש

באור משנה י

עֲשֶׂהָ מְקוֹמוֹת אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְדוֹר גּוֹיִם – לפי שאינם מדור קבוע ליושביהם ("תפארת ישראל"); ויש מבארים הטעם, לפי שאין זה שכיה שיגורו במקומות אלו, ולכן לא גזרו חכמים עליהם: **אֲהֲלֵי הָעֲרֻכִּים** – שאינם קבועים במקום אחד, אלא מקימים אותם במקום שחונים, ולאחר זמן מפרקים אותם ועוברים למקום אחר; **וְהַסְּפֹת** – של שומרי פירות; **וְהַצְרִיפִין** – סוכות שדפנותיהן נוגעות בראשיהן זו בזו, ואין להן תקרה, ואינן משמשות אלא דירות ארעי, כמו שאמרו בגמרא (עירובין נה, ב): "יושבי צריפין חייהם אינם חיים ואינם קבועים"; **וְהַבְּרָגְנִין** – סוכות העשויות בשדה להכניס בהם פירות מפני הגשמים, **וְהָאֶלְקָטִיּוֹת** – כעין סככות לימות הקיץ, **וּבֵית שַׁעַר** – בנין שלפני החצר ששומר הבית יושב שם, **וְאֹיְרָה שֶׁל חֲצֵר** – היינו חצר שאינה מקורה, **וְהַמֶּרְחֵץ**, **וּמְקוֹם הַחֲצִים** – מחסן הנשק של העיר, **וּמְקוֹם הַלְּגִיּוֹנוֹת** – בתים שחונים בהם החיילים, כעין קסרקטינים. כל המקומות הללו אין בהם משום מדור גויים.

מסכת נגעים

באור משנה א

כבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו, שנגע עור הבשר הוא כעין כתם לבן שנראה בעור האדם. משנתנו באה ללמד, שיש ארבעה מראות של לובן בנגעי עור הבשר: א) לבן כשלג, והוא הנקרא בתורה "בהרת"; ב) לבן כצמר נקי של כבש בן יומו. שלבנותיו פחותה מלובן שלג, והוא הנקרא בתורה "שאת" (לדעת חכמים); ג) לבן כסיד ההיכל. שלבנותיו פחותה מלובן הצמר; ד) לבן כקרום ביצה, שלבנותיו פחותה מלובן סיד ההיכל: שני המראות האחרונים נקראים בתורה "נפחת" שכן בתורה

בצמר לבן. רבנן סברי, שני מראות עזות שהן שלג וצמר לבן, הן לשני אבות בהרת ושאת, ושני מראות כהות מהן שהן סיד ההיכל וקרום ביצה וכן ומולדות. תן תולדה גדולה לגדול, הדיינו סיד ההיכל לבהרת שהוא אב גדול, ותולדה קטנה לקטן הדיינו קרום ביצה לשאת שהוא קטן מבהרת. ונפקא מינה בפלותיהו דרבנן ותנא קמא לענין צירוף, דחצי גרים מאב וחצי גרים מתולדה ידיה מצטרפין, וכן שני האבות שאת ובהרת מצטרפין, דדרשין והיה בעיור כשרו לגנע, מלמד שמצטרפין זה עם זה, מדכתיב והיה ולא כתיב והיו, עשה כל הנענים אחד. אבל שתי התולדות אין מצטרפות, דתולדה דבהרת אינה מצטרפת עם תולדה דשאת, ולא קאי והיה אלא אשאת ובהרת דכתיבי בהדיא, ולא אמתולדות דאדנו מרבייא. והשתא, לתנא קמא שלג וקרום ביצה מצטרפין, שלג וצמר לבן אין מצטרפין, ולרבנן, שלג וצמר מצטרפין, שלג וקרום אין מצטרפין. והכלה כחכמים: **צמר לבן.** צמר נקי של כשכ כן יומו לאחר שרחצוהו ונתלבן:

הדין לאב ותולדת חברו שאין מצטרפים. נמצא, שלדעת רבי מאיר שלג וקרוס ביצה מצטרפים, אבל שלג וזמר לכן אינם מצטרפים, ולדעת חכמים שלג וזמר לכן מצטרפים, ואילו שלג וקרוס אינם מצטרפים.

ביום, כל זה לשיטת הראש"ש והראב"ד. אבל דעת הרמב"ם היא, שכל ארבעת המראות מצטרפים (דק' מומות צדעת א. ד.) ולא ינמנו כל חילוקי המראות, אלא כדאי יהיה החכם בזה בהם ובמראיהם השונים, שכל חלקן שאינו מכיר את המראות ושמותיהם, לא יראה הנגע עד שיבין ויכיר ויאמר: זו היא הבהרת וזו היא ספחתה, זו היא השאת וזו היא ספחתה (שם שם, ד.) אמנם בטעמו של רבי מאיר מתחבטים המפרשים. ואף הראש"ש כתב: "אבל על סוף דעתו של מאיר לא יוכלנו לעמוד, שהוא אומר: שאת בקרום ביצה, שנייה לא יכלנו לכן, הדין עושה כאב את המראות בקרום ביצה, שהוא המראה הכהה ביותר בלבנותיותו, ומראה כצמר לכן שבהיר ממנו בשתי מעלות הוא תולדתו, ועוד, שלדעתו התולדה של שאת בהירה מהתולדה של בהרת". וכבר הבאנו בבאור המשנה שעמו של רבי מאיר, כפי שנרחק הראש"ש ליישוב על פי דרש הפוסקים.

אבל בעלי התוספות (שבועות א. ד.) כותבים: "ונראה שצמר לכן של רבי מאיר נקין וחותנו לזמן קצר כל כשכך בן יומם, ככונתו של חכמים, אלא צמר שאינו יקר, והוא כזה מדי ההיכל, שאין סבא, שלשאת שהיא המראה הכהה בלבנותיותו מכולם, שתהא תולדתה לבנה מתולדת הבהרת, שהיא הלבנה מכולן.

בארנו את טעם המחלוקת של רבי מאיר וחכמים לפי הר"ש והר"ב. ומוסיפים, שיש נפקא מינה במחלוקתם לענין צירוף, שחצי גרים של אב וחצי גרים של תולדתו מצטרפים, וכן שני האבות, שאת ובהרת, מצטרפים, שנאמר (ויקרא יג, ב): "והיה בעורו לשנו לגנע צרעת", ודרשו: "והיה" – מלמד שמצטרפים זה עם זה. ודווקא שני האבות או כל אב ותולדתו מצטרפים, אבל שתי התולדות לא מצטרפות, שלא נאמר "והיה" אלא על שאת ובתיהם, הכתובות בפירוש, ולא על התולדות הנלמדות מריבוי התיבה "ספחת". והוא

בדי שויכולו לעסוק בתורה.
הגמרא מביאה טעמים נוספים מדוע גלו לבבל: וְאִמֶּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, לֹא הִנֵּה הַתְּרוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְבָבָל, אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁעִמּוּקָהּ הִיא כְּשֹׂאוֹ, ומשום כך יפדה אותם משם מהר, שהרי הבטיח הקב"ה שיפדה אותם ממקום שהוא עמוק כשאוֹל, שְׁנֶאֱמַר (דודע יג דה) 'מִיַּד שְׂאוֹל אֲפָדָם מִמּוֹת אֲנָאִלִּם'. רַבִּי חִנְנָא אָמַר, הַטַּעַם שֶׁהִגְלָה אוֹתָם לְבָבֶל, הוּא מִפְּנֵי שְׁקָרוֹ. שְׁלֹמֹה לִשְׁשׁוֹן הַתּוֹרָה, וּמִשּׁוּם כֵּךְ אֲלֵא תִשְׁתַּכַּח מִמֶּה הַתּוֹרָה הַזֹּהֶר. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, הַטַּעַם שֶׁהִגְלָה אוֹתָם לְבָבֶל, הוּא מִפְּנֵי שְׁשִׁירָן [–שְׁלֹחַם] לְבֵית אֱמִן, שֶׁאֲבָרְהָם אֲבִינוּ יָצָא מֵאוּר כַּשְׁדִּים שְׁהִיא בָבֶל, מִשָּׁל לְאָדָם שְׁכַעַם עַל אִשְׁתּוֹ, לְחִיָּךְ הוּא מִשְׁנֶרֶת, לְבֵית אֱמֶה, כִּי יִשְׂרָאֵל כִּשְׁכַּעַס עֲלֵיהֶם הִקְבִּ"ה שְׁלֹחַם לְבָבֶל. וְהֵינּוּ – וּדְבַר זֶה הוּא הַמְּבֹאֵר בְּדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיבֶסְטֶרֶי, דְּאָמַר, שְׁלֵשָׁה חֳזֵר לְמַטְעָן – לְמַקּוֹרִים, וְאֵלֵּי הֵן, יִשְׂרָאֵל, הַכֶּסֶף שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁבָּחוּ יִשְׂרָאֵל בְּצַתָּם, וְכֵתֵב הַלּוּחוֹת. וּמִבְּאֵר הַגְּמוּרָא שֶׁלֹּא שֶׁלֹּשֶׁת הַדְּבָרִים: יִשְׂרָאֵל חֳזֵר לְמַקּוֹר, הֵינּוּ אֵת הַמַּטְעָן – מִזֶּה שֶׁאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁחֳזֵר לְבָבֶל שְׁהִיא בֵּית אֱמִן. כֶּסֶף מִצְרַיִם שֶׁבָּחוּ יִשְׂרָאֵל חֳזֵר לְמַקּוֹר, דְּכֵתִיב (מלכים א' יד כו) 'וַיְהִי בִּשְׁנֵי הַחֲמִישִׁית לְמֶלֶךְ רְחַבְעָם עָלָה שִׁישַׁן מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל יְרוּשָׁלַם וַיִּקַּח אֶת אֲצִרּוֹת בֵּית ה' וְאֶת אוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת הַכֶּלֶל לְקַח, הָרִי שֶׁחֳזֵר כֹּל הַכֶּסֶף לְמִצְרַיִם. כֵּתֵב הַלּוּחוֹת חֳזֵר לְמַקּוֹר, דְּכֵתִיב (דברים יז) לִגְבֵי שְׁבִירַת הַלּוּחוֹת, 'וְאֲשַׁרְבֶם לְעֵינֵיכֶם, וְתָנָא – שְׁנֵינֵינוּ בְּרִייתָא, לּוּחוֹת מִשְׁבְּרֵי, וְאוֹתוֹת מְפֹרָחוֹת, שֶׁדְּרָשׁוּ מִלְּעֵינֵיכֶם' שְׁהִיא שֵׁם דְּבַר פֶּלֶא שֶׁהָעֵץ פּוֹנֶה לְהִסְתַּכֵּל עָלָיו, הָרִי שֶׁחֳזֵר הַכֶּתֵב לְמַקּוֹר.
טעם נוסף מדוע גלו ישראל לבבל: עוֹלָא אָמַר, הַטַּעַם שֶׁגִּלּוּ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל, הוּא בְּרִי שִׁיכְלוּ שֵׁם

יא טו) אחר שנלחם דוד באדום, 'כִּי שֵׁשֶׁת חֳדָשִׁים יָשָׁב שָׁם וגו' יואב
וְכָל יִשְׂרָאֵל עַד הַכְרִית כָּל זָכָר בְּאֶדֹם – שבששה חרשים בלבד
שישבו ישראל באדום הרגו מהם את כל הזכרים, וְאֵלּוּ אֲנִי –
אנחנו, אֵיתִיכֶם וְגַם כָּמָה שָׁנֵי וְלֹא קָא עֲבַדְנָא לְכֹחַ מִדֵּי – הרי אתם
נמצאים אצלנו כבר כמה שנים, ואין אנו עושים לכם דבר. אָמַר
לֹא רָבִי חֲנִינָא לְאוֹתוֹ מִן, האם בְּרַצְנוֹנָךְ שִׁמְשַׁל לָךְ – שיתלוה לך
הַלְמִיד אַחֵר לְהַשְׁבִּיר תוֹשָׁבָה. נִשְׁפָּל לִיָּה – נתלוה אליו דבר,
אִישׁעִיָּא, אָמַר לִיָּה רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא, מַה שָׁאן אֲתָם עוֹשִׂים לְדָרְבִּי,
אִין זֶה מִשּׁוֹם שְׂאֵתִם טוֹבִים יוֹתֵר, אֵלָּא מִשּׁוֹם דְּלֹא יִדְעִיתוּ הִיכִי
תַּעֲבֹדוּ – שאין אתם יודעים איך לעשות לנו רעה, תַּכְלִינָא בּוֹלָהוּ –
שהרי אם תרצו לכלות את כל ישראל, הלא אינכם יכולים כִּיּוֹן
דְּלִיתִינְהוּ נִפְיִיכוּ – אין כל ישראל נמצאים אצלכם, ואין אתם
יכולים לכלות את כולם, וְאִם תִּרְצוּ לְכַלּוֹת רַק מֵאֵי דְּאִיָּבָא וְנִפְיִיכוּ
– את אותם שנמצאים אצלכם, אין אתם רוצים בכך, כִּיּוֹן דְּקָרִי לְכֹחַ
מְלִכְתָּא קְטַנָּתָא – יקראו לכם מלכות קטועה, שִׁנְחֹסֵר מִמֶּנָּה חֶלֶק
מִבְּנֵי הַמַּלְכוּת, אָמַר לִיָּה הַמִּין לִרְבִּי אוֹשְׁעִיָּא, נִפְּאֵר דְּיוֹמָאֵי – נשבע
אִין בְּעֻבְדוֹה זֶרֶה שָׁן רומי, שִׁאֲכֹן כִּדְבִירִךְ בְּהָא נִתְחִינָא וְיִבְהָא סְלִיָּקִין
– במחשבה זו אנו יורדים ועולים, כְּלוּמֵר שְׂתִמִּיד אֲנוּ עוֹסְקִים
בִּמְחֻשְׁבָּה זֶה, שִׁאֲנוּ רּוֹצִים לְכַלּוֹתְכֶם, ואין אנו עושים כֵּן מִחֻמַּת
הַטַּעַם שְׂאִמְרַת.

הגמרא מביאה דרישה נוספת בענין הגלות: תִּנִּי רַבִּי חִיָּא בְּבִרְיָא,
מֵאֵי דְּקָתִיב – מה הפירוש במה שנאמר על התורה (איוב כח כג)
'אֲלֹהִים הַמִּין דְּרַבָּה וְהוּא יֵדַע אֵי מְקוֹמָהּ', יוֹדַע – מכיר היה הקדוש
בְּרַחוּם הוּא אֵת יִשְׂרָאֵל, שֶׁאִין יוֹלִים לְקַבֵּל מִצְוֹת אֲבִרְיוֹתָא לְדָוִם,
שֶׁהֵם גּוֹרִיִּם שְׂמֵד עַל יִשְׂרָאֵל שְׁלֵא יִעֲסֹק בְּתוֹרָה וְלֹא יִקְיִימוּ
מִצְוֹת, לְפִיכֵךְ הִגְלָה אוֹתָם לְכַבֵּל, שֶׁאִינֶם אֲכֹזְרִים כְּשֶׁאֵי הָרְאוּמוֹת,

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

ובל **חפצִיךְ לֹא יִשּׁוּ בָהּ** – שתבטל כל חפצִיךְ בשביל שתעסוק בתורה. **חפצי שמים יִשּׁוּ בָהּ** – כלומר, שאם יש לך לעסוק במצוה תבטל תלמוד תורה, ועסוק במצוה. **דאפילו חפצי שמים לֹא** – דמבטל מצוה ועוסק בתלמוד תורה. **העֵייל וְלֹא תִיפּוֹק תִיפּוֹק וְלֹא תִעֵיל** – משמע ליה בסחורה; **תִּעֵיל וְלֹא תִיפּוֹק** – שתביא סחורה ולא תמכרנה, תיפוק ולא תעֵיל – שתוציא בסחורה במקום אחר ולא תביאנה. **תִּעֵיל כְּלָתָא** – שדרך כלתא הולכת אצל הבעל **וְלֹא תִיפּוֹק** – דלא לימות בנך, דהדרי נפקי מִינְךָ והדרי לבי נשיהו. **שְׂתָא חֲדָתָא** – זו שנה ראשונה של נישואין, דכתיב: "כי יקח איש אשה חדשה לא יצא" וגו' (דברים כד). **לִיחָרֵב בֵּיתָךְ** – בית קברתך. דלא תמות, אלא תחיה לאורך ימים. **לֹא תִבוֹשׁ וְלֹא תִתְבִּיֵשׁ** – לא תיבוש אחרינו, כדי שלא תתבייש, שלא תבא לידי כך פן תתבייש. **וְהִנָּה בָּהּ** – ושנה בה: "לא יבושו עמי לעולם" והיינו: לא תבייש ולא תתבייש.

לאחר מכן **אָמְרוּ לֵיהּ מַאי בְּעִיַת הָבָא** - שאלוהו מה רצונך כאן. **אָמַר לְהוּ, דְּאָמַר לִי אָבָא, וְיֵל גְּבִייתִי דְּלִיבְרַכּוּךָ** - לך אליהם שיברכוך.

ברכוהו בלשון משל: **אָמְרוּ לֵיהּ, יְהֵא רַעְוָא** - יהי רצון, **דִּתְזַרְעַ וְלֹא תַחְצֵר** - שתזרע ולא תקצור, **תַּעֲיִיל וְלֹא תִיפּוֹק** - תביא סחורה ולא תצליח למכרה, **תִּיפּוֹק וְלֹא תַעֲיִיל** - תוציא כסף על סחורה במקום אחר ולא תצליח להביאה למקומך למכרה, **לִיתְרוּב בֵּיתְךָ וְלִיתְנוּב אוֹשְׁפִינְךָ** - יחרב ביתך ואוורחך יגור בו במקומך, **לְבַלְבֵּל פְּתוּרְךָ** - שולחנך יהיה מבולבל, **וְלֹא תַחְוֵי שְׂתָא חֲדָתָא** - ולא תראה שנה חדשה. רבי אלעזר הבין שקיללוהו, ולכן **בִּי אָתָּא** - כששב **לְגַבִּי אָבוּהָ אָמַר לֵיהּ, לֹא מַבְעִי דְּבְרוּכִי לֹא בִירְכֵן אֲכַל צַעוּרֵי צַעוּרֵן** - לא רק שלא ברכוני אלא אף צערוני. **אָמַר לֵיהּ אֲבִיו, מַאי אָמַרוּ לָךְ**. אמר לו, **הָכִי וְהָכִי אָמְרוּ לִי** כמובא לעיל. **אמר ליה, הֵנָּה בּוֹלְחָא בְּרַכְתָּא נִינְחוּ** - כל אלו ברכות הם.

ופירט לו אביו: מה שאמרו **הַזֶּרַע וְלֹא הַחֶצֶד**, כוונתם שתוליד בנים ולא פְּמוֹתָי בחיך. ומה שאמרו **הַעֵיִל וְלֹא תִפּוֹק**, כוונתם דהַעֵיִל כְּלֵאָה - תכניס כלותיך אחר בעליהן לביתך, **וְלֹא לִימּוֹתֵינוּ בְּנֵךְ דְּלִיפְקֹן** - ולא ימוות בניך שבכך יצאו כלותיך מביתך. ומה שאמרו **תִּפּוֹק וְלֹא תַעֲיִל**, היינו תוליד בְּנָתָא [-בנות] ותוציאן מביתך ותשיאן לבעליהן, **וְלֹא יָמוּתוּ גּוֹבְרֵיהֶוּ וְלִיִּהְרָדוּ לְנֹתִיךָ** - ולא ימוותו בעליהן שיחזרו לביתך. ומה שאמרו **לִיִּחְרוֹב בֵּיתְךָ וְלִיִּתּוֹב אוֹשְׁפִיזְךָ**, כוונתם דהָאֵי עֲלֵמָא

אוֹשְׁפִיזָךְ - העולם הזה נחשב אכסניה, ו**יִתְחַיָּא עֲלֵמָא בֵּיתָא** - והקבר נחשב בית קבוע, **דְּכִתִּיב** (תהלים מט יב) **'קִרְבָּם בְּתִימֹ**
לְעוֹלָם', ודורשים **אַל תִּקְרִי 'קִרְבָּם' אֱלֹא 'קִבְרָם'** שהוא בית הרשעים לעולם, ובירוכך שלא תמות, ויהיה ביתך הקבוע שהוא
קברך חרב [-שומם], ותשב באכסנייתך שהיא העולם הזה. ומה שאמרו **לְבַלְבֵּל פְּתוּרָךְ**, כוונתם **בְּכַנִּי וּבְנִתָּא** - בבנים ובנות,
שיבלבלו השולחן. ומה שאמרו **וְלֹא תִיחַוִּי שְׂמָא חֲדָתָא**, כוונתם **דְּלֹא תִמּוּת אֲנִתָּךְ** [-אשתך], **וְלֹא תִנְסַב אִינִתָּתָא**
אֲחֵרִיתִי - ולא תשא אשה אחרת שנקראת בתורה (דברים כד ה) 'חדשה'.

מעשה נוסף כעין המעשה הקודם: **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֶלְפָתָא אֲפִטְר מִיְנֵיהּ דְּרַב** - נפטר לשלום מרב, ולאחר מכן **אָמַר לִיה** רב (**אבוה**) [**לבריה**] - לבנו, **וְיָלַד לְגַבְרִיהּ דְּלִיבְרִכְךָ** - כך אליו שיברכך. **אָמַר לִיה** - בירכו, **יְהֵא רַעְוָא** - יהי רצון דללא תבייש אחרים **וְלֹא תִתְבַּיֵּשׁ** על ידי אחרים. **אָתָּא** בנו של רב **גַּבִּי אַבּוּהּ**, **אָמַר לִיה אַבּוּי**, **מַאי אָמַר לָהּ**. **אָמַר לִיה**, **מִלִּין בְּעֵלְמָא** - סתם דברי ברכה **הוּא דָאֻמַר לִי**, ולא ברכה מיוחדת, ושח לו הברכה. **אָמַר לִיה** רב לבנו, **בְּרַכְךָ בְּרַכְתָּא דְּבִרְכָן קוֹדֶשָׁא פְּרִיד הוּא לְיִשְׂרָאֵל וְתָנָא בָּהּ** - ברכה מיוחדת שבירך הקדוש ברוך הוא לישראל ושנה בה, **דְּכַתִּיב (יוא ב כז) 'וְאִכְלֹתֶם אֶכּוֹל וְשָׂבֹעַ וְחִלְלֹתֶם וְגו'** **וְלֹא יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם**, ובפסוק אחריו (שם ב כז) נאמר **'וַיְדַעְתֶּם כִּי בִקְרֵב יִשְׂרָאֵל אֲנִי וְגו'** **וְלֹא יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם**, וכוונת ברכה זו, שבתחילה אמר 'ולא יבשו' שלא יביישו אחרים, ועל ידי זה יתקיים בהם הנאמר בפסוק השני 'ולא יבשו', שלא יתביישו מאחרים.

עדיין יש איסור תורה בשבירת העצם, מאחר ויש בה כזית בשר
 במקום אחר, וכדברי רבי יוחנן.
 מביאה הגמרא שני תירוצים על קושיא זו: **אֶפְרָיִם אָמַר**, אכן מעיקר
 הדין מותר היה לקלוף מעט מן הבשר ולשבור שם את העצם,
 אלא שאסרו חכמים לעשות כן, גזירה **מִשּׁוּם פְּקָעִי**. דהיינו, שחששו
 שמא מחמת מכת השבירה תסדק העצם לאורכה, ותשבר אף
 במקום שיש עליו כזית בשר, ונמצא שהוא עובר על איסור תורה.
רַבִּינָא אָמַר, אכן מותר לקלוף מן הבשר ולשבור העצם שם, וטעם
 הדבר שהמשנה מצריכה לקלוף הבשר עד הפרק לפי שהיא
 עוסקת בקולית – עצם הירך של יד הבהמה, שיש בה כזית מוח,
 ונמצא, שאף אם יקלוף את הבשר מעל מקום השבירה עדיין
 יעבור על איסור תורה בשבירתה, ולפיכך אין עצה זו מועילה שם,
 אלא צריך לקלוף עד הפרק.
 הגמרא עוסקת בדיני 'פיגול' ו'יוצא' – **תַּנּוּ הֵתָם** – שנינו להלן
 (קכ), **הַפִּיגוּל** – קרבן שנפסל על ידי מחשבתו של הכהן המקריבו,
 וְהַנּוֹתֵר – בשר קרבן שנותר לאחר סוף זמן אכילתו, (וְהַטָּמֵא)
מִטְמְאִין אֶת הַיָּדִים מדרבנן. כלומר, שגזרו חכמים שכל הנוגע בהם
 ידיו טמאות עד הפרק.
 ופירשו רב הונא ורב הִסְדָּא את טעם הדבר שגזרו חכמים טומאה
 זו. חד – אחד מהם **אָמַר**, שהטעם הוא **מִפְּנֵי הַשְּׂדֵי כְּהוֹנֵה** – כהנים
 החשודים לפגל קרבן אחרים במזיד ממשוּם שנהא, ולפיכך גזרו
 חכמים שיטמא ה'פיגול' את הידים, כדי שיהא הכהן המפגל צריך
 לטרוח להטביל ידיו קודם שיגע בקדשים, ועל ידי כן יפרשו
 מלפגל קרבנות. וְחַד – ואחד מן האמוראים **אָמַר**, שטעם הדבר
 שגזרו חכמים טומאה על הידים הוא **מִפְּנֵי עֲצָלִי כְּהוֹנֵה** – כהנים
 המתעצלים באכילת קדשים, ועל ידי כן הם נעשים 'נותר'
 ונפסלים, ולפיכך גזרו חכמים שיטמא ה'נותר' את הידים, כדי
 שיוצרכו הכהנים לטרוח בטבילת ידיהם, ומשום כך לא יתעצלו
 באכילת הקדשים.
 אמנם לא נחלקו האמוראים בטעם גזירת חכמים, אלא כל אחד
 מהם ביאר טעם גזירה אחרת. מִרַּבִּי מִתְנִי אֶפְרָיִם – אחד מהם שנה את
 דבריו לענין 'פיגול', וְמִרַּבִּי מִתְנִי אֲנוּתֵר – והשני שנה דבריו לענין
 'נותר'. ומוסיפה הגמרא ומבארת, מֵאַן דְּמִתְנִי אֶפְרָיִם – זה ששנה
 את דבריו לענין הטומאה שגזרו חכמים על 'פיגול', אמר שהוא
מִשּׁוּם הַשְּׂדֵי כְּהוֹנֵה – כהנים החשודים לפגל קרבן משום איבה,
 שכן טעם זה שייך רק ב'פיגול', ולא ב'נותר', וּמֵאַן דְּמִתְנִי אֲנוּתֵר –
 ואילו זה ששנה דבריו לענין הטומאה שגזרו ב'נותר', אמר שטעם
 הדבר הוא **מִשּׁוּם עֲצָלִי כְּהוֹנֵה** – כהנים המתעצלים באכילת בשר
 הקרבנות, שטעם זה שייך רק ב'נותר' ולא ב'פיגול'.
 הגמרא מביאה מחלוקת בין האמוראים לענין שיעור ה'פיגול', או
 ה'נותר' המקבלים טומאה: מִרַּבִּי מִתְנִי – אחד מאמוראים אלו – רב
 הונא ורב חסדא היה שונה, ששיעורו של ה'פיגול' או ה'נותר'
 בכדי שיטמא את הידים הוא **כַּזַּיִת**, וְמִרַּבִּי מִתְנִי – ואילו השני היה
 שונה, ששיעור קבלת הטומאה הוא **בְּכַפְיָהּ**, אבל בפחות משיעור
 זה אינם מטמאים את הידים.
 ומבארת הגמרא את סברות מחלוקתם: מֵאַן דְּמִתְנִי – זה ששונה
 ששיעור קבלת הטומאה הוא **כַּזַּיִת**, סובר ששיעורו של ה'פיגול' או
 ה'נותר' לענין טומאת ידים הוא **כְּשִׁיעוֹר אִיסוּרוֹ** – איסור אכילתו,
 שהאוכל כזית 'פיגול' או 'נותר' חייב עליו. וּמֵאַן דְּמִתְנִי – וזה
 ששונה ששיעור קבלת הטומאה הוא **בְּכַפְיָהּ**, סובר ששיעורו לענין
 טומאת ידים הוא **כְּטוֹמְאָתוֹ** – כשיעור של אוכל לטמא 'טומאת'
 אוכלין מן התורה, דהיינו כביצה.
 הגמרא מביאה ספק לגבי קרבן שנפסל משום 'יוצא': **אִיבְרָיָא לְהוּ**
 – נסתפקו בני העשיבה, 'יוצא' – קרבן שיצא חוץ למחיצתו ונפסל,
 האם גָּזְרוּ עליו רַבָּנִי טוֹמְאָה – לטמא את הידים, או לא. ומבארת
 הגמרא את צדדי הספק. מִי אָמְרִין – האם אנו אומרים, שרק לגבי
 'נותר' מצוין דָּגוּר עליו חכמים טוֹמְאָה, משום דְּאֵתִי לֹא־עֲצוּלִי בִּיה
 – שעלולים להתעצל באכילת הקרבן, ולפיכך גזרו חכמים טומאה
 על ה'נותר', כדי שיעזרו באכילת בשר הקרבן בתוך זמנו, ולא

לא – אין כוונת הברייתא כן, אלא **הָכִי קָאָמַר** – כך כוונתה לומר,
 אָחַד – [בין] עֲצָם שֵׁשׁ עָלָיו פְּזִית בְּשֵׁר מִכְּחוּץ – על גבי העצם, וְאָחַד
 – [ובין] עֲצָם שֵׁשִׁין עָלָיו פְּזִית בְּשֵׁר מִכְּחוּץ, וְיֵשׁ עָלָיו פְּזִית בְּשֵׁר
 מִכְּפָנִים – בתוך העצם, דהיינו, מוח העצם, בכל ענין יש בו איסור
 משום שבירת עצם, ובתנאי שיהא כזית בשר בְּמָקוֹם שֶׁבִּיָּהּ.
 ומביאה הגמרא ראייה ממרייתא שאסור לשבור עצם שיש בתוכה
 מוח, ואין אומרים שתבוא מצות עשה של אכילת הבשר ותדחה
 את איסור שבירת עצם: וְהִתְנַתִּי – ואכן כך שנינו בברייתא, נאמר
 במקרא (שמות יב מז) **וְעֲצָם לֹא תִשְׁבֹּר בוֹ**, ויש ללמוד מכך שכוונת
 התורה לאסור את שבירת כל סוגי העצמות, אָחַד – [בין] עֲצָם שֵׁשִׁין
 בו מוֹחַ, וְאָחַד – [ובין] עֲצָם שֵׁשִׁין בו מוֹחַ. ומבארת הברייתא: וְכֹה
 אֵין מְקִיָּם – כיצד אם כן יתקיימו דברי הכתוב (שם יב ח) **וְאָכְלוּ אֶת
 הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַהִוא**, מאחר ואסור לשבור את העצם ולהוציא המוח
 שבתוכה ולאוכלו. מבארת הברייתא: מקרא זה יש לקיימו
 באכילת הַבָּשָׂר שֶׁעַל גְּבִי הָעֲצָם, ולא באכילת המוח שבתוך העצם.
 שבה הברייתא ומבארת: או אֵינוּ – שמא אין לפרש המקרא כן,
 אֵלֹא יש לקיים את מצות אכילת הבשר אף בַּבָּשָׂר שֶׁבִּתּוֹךְ הָעֲצָם,
 דהיינו, שצריך לשבור את העצם ולאכול המוח שבתוכה, וְכֹה אֵין
 מְקִיָּם – וכיצד אם כן יתקיימו דברי הכתוב **וְעֲצָם לֹא תִשְׁבֹּר בוֹ**,
בְּעֲצָם שֵׁשִׁין בו מוֹחַ, אֲכָל בְּעֲצָם שֵׁשִׁין בו מוֹחַ שוֹבֵר את העצם ואוכל
 את המוח, וְאֵל תִּתְּנָהּ עַל כֵּךְ, שֶׁתִּרֶי יָבֹא 'עֲשֵׂה' של 'ואכלו את
 הבשר בלילה ההוא' וְיִתְּנָה 'לֹא תִשְׁבֹּר' של 'ועצם לא תשברו בו'.
 מבארת הברייתא שלומדים מן המקרא שאין לומר כן: בְּשִׁשְׁהָא
 – [הכתוב] אָמַר (מדבר ט יב) **וְעֲצָם לֹא יִשְׁבֹּר בוֹ** בְּקֶרֶב בִּפְסַח שֵׁנִי,
 הנעשה בארבעה עשר באייר, לֹאֵלוּ שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוּלִים לְהַקְרִיב
 'פסח ראשון', שֵׁשִׁין תִּלְמוּד לִזְמַר – שלא הוצרך הכתוב ללמדנו
 איסור שבירת עצם ב'פסח שני', שֶׁתִּרֶי בְּכָר נִאָּמַר שם בהמשך
 הפסוק **כָּכָל חֶקֶת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ**, דהיינו, שכל דיני 'פסח
 ראשון' נוהגים אף ב'פסח שני', ואם כן מדוע הוצרך להשמיענו דין
 שבירת עצם, הֵוִי אָמַר שכוונת התורה ללמדנו שאיסור השבירה
 נאמר בכל סוגי העצמות, אָחַד – [בין] עֲצָם שֵׁשִׁין בו מוֹחַ, וְאָחַד
 – [ובין] עֲצָם שֵׁשִׁין בו מוֹחַ.
 ומאחר ולומדים מן המקרא שאיסור שבירת עצם נאמר אף בעצם
 שיש בו מוח, בהכרח שמצות אכילת קרבן פסח נאמרה רק בבשר
 שעל העצם, אך המוח שבתוך העצם אינו נאכל, ואין אומרים בזה
 'עשה דוחה לא תעשה'.
 הגמרא מקשה על שיטת ריש לקיש ממשנה: מִיִּתְיָבִי – הקשו בני
 הישיבה על דברי ריש לקיש, הִסּוּבֵר שֶׁאֵבֵר שֵׁשִׁין בו כזית בשר
 במקום שבירה אסור בו איסור שבירת עצם. שנינו במשנה (להלן ע"א),
אָבֵר של קרבן פסח, שִׁנְיָא מְקַצְתָּ חוּץ לחומת ירושלים, ונפסל
אותו החלק שיצא לחוץ, וצריך לחותכו ולהפרידו מן החלק
הכשר שנותר בפנים, אך מאחר שאי אפשר לשבור העצם
באמצעה, משום איסור שבירת עצם בפסח, לפיכך חותך את
הבשר במקום היציאה עד המקום שֶׁמִּנְיָע לְעֲצָם, כדי להפריד בין
הבשר שיצא לחוץ ונפסל לבשר הכשר שבפנים, ולאחר מכן קוֹלֵף
מעל היצא את הבשר הכשר שנותר בפנים ואוכלו, עד שֶׁמִּנְיָע
לְפָרֵק – למקום שבו מתחברות שתי עצמות, וחותך שם ומפריד בין
העצמות, ומשליך את העצם שיצאה לחוץ.
 ועתה מבארת הגמרא כיצד יש להוכיח מן המשנה שלא כדברי
 ריש לקיש: וְאִי אָמַרְתָּ – ואם תאמר, שֶׁאָבֵר שֵׁשִׁין עָלָיו פְּזִית בְּשֵׁר
 בְּמָקוֹם וְהוּא – במקום השבירה וְיֵשׁ עָלָיו כזית בשר בְּמָקוֹם אֲחֵר אֵין
 בו איסור מִשּׁוּם שֶׁבִּיָּתִר הָעֲצָם, אם כן, לְמָה לִי דְּקוֹלֵף עַד שֶׁמִּנְיָע
 לְפָרֵק וְחוֹתֵךְ – מדוע מצריכה המשנה לקלוף את כל הבשר עד
 הפרק שבו מתחברות העצמות, ושם הוא חוֹתֵךְ בִּינְיָנוּ, נְקָלוֹף בִּיה
 פּוֹרְתָא וְנִתְבָּרִיָּה – הרי די בכך שיקלוף מעט מן הבשר, במקום
 יציאת האבר לחוץ, וישבור שם את העצם, שמאחר וקילף את
 הבשר נמצא שאין עתה שיעור אכילה במקום השבירה, ובאופן
 כזה לא אסרה תורה שבירת עצם, אלא בהכרח יש ללמוד מכאן
 שאין די בזה שיקלוף מן הבשר במקום השבירה, שמכל מקום

פסחים. פרק שביעי - כיצד צולין דף פה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
רש"י תוספות

לא הכי קאמיר בו' – לעולם אכילה במקום שבידה בעיניו, ואחור עצם שאין עליו כחית בשר דקאמיר – הכי קאמיר אין עליו בשר מבחוץ ויש כתובו מוח מבפנים, ובמקום שבידה, ואשמעיען דאכילת מוח אכילה ויהא, והנהניא – בניחותא, דאסר לשבר עצם שבתוכו מוח, ולא אמרינן ליתו עשה ד"ואכלו את הבשר" וידחה את לא תעשה דשבידה.

לא, הכי קאמר: אַהד עַצם שׂישׁ עָלוּ פּוּת בִּשֶׁר
מבחינ, ואַהד עַצם שׂאין עָלוּ פּוּת בִּשֶׁר מבחינ
וְשׁ עָלוּ פּוּת בִּשֶׁר מבפנים במקום שְׂבִירָה. וְהַתְּנָא:
"וְעַצֵּם לֹא תִשְׁבְּרוּ בו" - אַהד עַצֵּם שׂישׁ בו מוֹחַ,
וְאֶהד עַצֵּם שׂאין בו מוֹחַ. וְכֹה אֵי מְקִיִּים "וְאִכְלוּ אֶת
הַבִּשֶׁר בְּלִילָה הַזֶּה" - בְּבִשֶׁר שֶׁעַל גְּבִי הָעֵצִים. אוּ אֵינּוּ
אֵלָא בְּבִשֶׁר שֶׁתּוֹךְ הָעֵצִים, וְכֹה אֵי מְקִיִּים "וְעַצֵּם לֹא
תִשְׁבְּרוּ בו" - בְּעַצֵּם שׂאין בו מוֹחַ, אֲבָל בְּעַצֵּם שׂישׁ בו
מוֹחַ - שׁוֹבֵר וְאוֹכֵל. וְאֵל תַּתְּחִמָּה, שְׁהָרִי יבֹא עֲשֵׂה וְיִדְחָה
לֹא תַעֲשֶׂה. בִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְעַצֵּם לֹא יִשְׁבְּרוּ בו" בִּפְסֹח
שְׁנִי, שׂאין תַּלְמוּד לומֵר, שְׁהָרִי כִּבֵּר נֶאֱמַר: "כָּכֵל חֶסֶת
הַפֶּסַח יַעֲשֶׂה אֹתוֹ", הוּא אוֹמֵר; אַהד עַצֵּם שׂישׁ בו מוֹחַ
וְאֶהד עַצֵּם שׂאין בו מוֹחַ. מִיתִיבִי: אֲבָר שִׁצְאָ מִקְצָתוֹ -
חוֹתֵךְ עַד מְקוֹם שְׁמוֹנִיעַ לְעַצֵּם וְקוֹלֵף עַד שְׁמוֹנִיעַ לַפֶּרֶק
וְחוֹתֵךְ. וְאִי אִמְרַת אֲבָר שׂאין עָלוּ פּוּת בִּשֶׁר בְּמְקוֹם
זֶה וְשׁ בְּמְקוֹם אֲחֵר אֵין בו מִשּׁוֹם שְׂבִירַת הָעֵצִים, לְמַעַן
לִי דְקוֹלֵף עַד שְׁמוֹנִיעַ לַפֶּרֶק וְחוֹתֵךְ? נִקְלוֹף בִּיהַ פּוּתָא
וְנִתְבְּרִיה! אֲבִי אֲמַר: מִשּׁוֹם פֶּסַע. רַבִּינָא אָמַר: בְּקוֹלִית.
תַּנּוּ הַתָּם: הַפִּיגוּל וְהַנּוֹתֵר וְהַפְּטוּא מִמְּטָמֵין אֶת הַיְּדִים.
רַב הוּנָא וְרַב חֲסֵדָא; חַד אָמַר: מִפְּנֵי חֲשָׁדִי כְּהוֹנָה,
וְחַד אָמַר: מִפְּנֵי עֲצָלִי כְּהוֹנָה. מִר מַתְּנִי אַפִּיגוּל, וְיִמַר
מַתְּנִי אַנּוֹתֵר. מֵאֵן דְּמַתְּנִי אַפִּיגוּל - מִשּׁוֹם חֲשָׁדִי כְּהוֹנָה,
וּמֵאֵן דְּמַתְּנִי אַנּוֹתֵר - מִשּׁוֹם עֲצָלִי כְּהוֹנָה. מִר מַתְּנִי
פּוּתָא, וְיִמַר מַתְּנִי כְּבִיצָה. מֵאֵן דְּמַתְּנִי פּוּתָא, פְּאִיסוּרוֹ,
וּמֵאֵן דְּמַתְּנִי כְּבִיצָה - כְּטוּמְאָתוֹ. אִיבְעִינָא לְהוּ: יוֹצֵא
גִּזְרוּ רַבְּנָן טוּמְאָה אוּ לֹא? מִי אִמְרִינָן: גּוֹתֵר דְּגִזְרוּ
טוּמְאָה - דְּאֵתִי לְאִיעֲצוּלִי בִּיהַ. אֲבָל יוֹצֵא - אַפּוֹקִי
בְּיָדִים לֹא מִפְּקִי לִיהַ בְּיָדִים - לֹא גִזְרוּ בִּיהַ רַבְּנָן טוּמְאָה.
אוּ דִּילְמָא לֹא שָׁנֵא? תָּא שְׁמַע: אֲבָר שִׁצְאָ מִקְצָתוֹ
חוֹתֵךְ עַד שְׁמוֹנִיעַ לְעַצֵּם וְקוֹלֵף עַד שְׁמוֹנִיעַ לַפֶּרֶק
וְחוֹתֵךְ. וְאִי אִמְרַת גִּזְרוּ בִּיהַ רַבְּנָן טוּמְאָה, כִּי חֲתִיד
לִיהַ מֵאִי הוּי? הָא קִמְטָמָא לִיהַ! טוּמְאָת סְתָרִים לִיהַ,
וְטוּמְאָת סְתָרִים לֹא מִמְּטָמֵא. וְלִרְבִּינָא, דְּאָמַר: חִיבּוּרִי
אוֹכְלִין לֹא חִיבּוּר הוּא. וְכִמְאֵן דְּמַפְּרִי דְּמִי, מֵאִי אִיכָא
לְמִימַר? הָא קִנְנֵה בְּהִרְדִּי וְקָא מִטְּמָא! אֵלָא: לְמֵאֵן
דְּמַתְּנִי פּוּתָא - דְּלִית בִּיהַ פּוּתָא, וּמֵאֵן דְּמַתְּנִי כְּבִיצָה
- דְּלִית בִּיהַ כְּבִיצָה. תָּא שְׁמַע: הַמּוֹצִיא בִּשֶׁר פֶּסַח
מִחִבּוּרָה לְחִבּוּרָה, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה -
טְהוֹר. מֵאִי לֹא: טְהוֹר וְאִסּוּר, דִּיּוֹצֵא מִחִבּוּרָה לְחִבּוּרָה
בִּיּוֹצֵא חוּץ לְמַחֲצִיתוֹ דְּמִי וּמִפְּסִיל, וְאִפִּילוּ חֲכִי מַתְּנִי

ומה אני מקיים ואכלו את הבשר בבשר שעל
 העצם — אבל מוח לא, דלכא לאוקמה במוח
 נמי, ועל ידי גחלת, דלא מצריך ליה קריא
 מילתא דאית בה לידד תקלה, דילמא פקע, שאין
 תלמוד — אמר — דלא הוצרך ללמד איסור
 שבידו. **אמר שיצא מקצתו** — וגרר לחתוך את
 הירצא, חותך — את הבשר סביב, אינקרנדר, עד
 שמגיע לעצם וקולף — הבשר שלא יצא, עד
 שמגיע לפירי — שנתחברין שם שני עצמות
 חותך — את הפרק ומשליך את העצם שיצא
 מקצתו, ואכלו בשר הנקלף נקלף **בה פורתא** —
 במקום שבידו סביב, משום פקע — שמוא פיקע
 וישבר תחת הבשר בשיבה על מקום הקלוף.
בקולית — רדוגריל של היד דיש בו מוח מתוכו
 — לא מנחיה ליה לקליפה, **מפמאין את הירי** —
 מדרבנן, חד **אמר** משום חשידי **בחונה** —
 שחודשין לפגל קריא משום איבה, גזרו על
 הפגול שיטמא את היריב כדי שיהא זה צריך
 להטביל ידיו קודם שיגע בקודש, וטריטורו, וחד
אמר משום עצלי **בחונה** — המתעצלים באכילת
 קדשים גזרו טומאה על הזותר, כדי להטרידו
 עליהם. **מר** **מחני** — טעמא דירידה חשד —
 שחודשין מר מחני טעמא דירידה עצלי — אגורה.
מר מחני — בין פיעול בין גזר כביתו ורנן
 דליתמא. **באיסורו** — שיעור איסור אכילתו
 שהוא חייב עליו, בביתו. **במפמאיתו** — כשיעור
 טומאת אוכלים דארייתא, בבביתא. **הא קא**
סיפשי — פנימי מחמת מפתת של יוצא המחזיר
 וזשני **פומאיתו** שם הסתרים **היא** — כל מגע
 חוץ לזה הסתרים שאין מקום משום נראה.
 וטומאת בית הסתרים נפקא לן משכבת נדה ולא
 מיטמא מ'ידידו על שטף במים', בפרק 'יוצא
 דופן' (מגא), דבענין גניעה בידיים שזן בגלוי,
 ולרבינא **דאמר** — בפרק 'בהמה המקשה'
 (גא), לגבי מגע חיבור דאכולים כמאן דמפרתי
 דמו, ולא חוי חיבור, ולא מגע בין הסתרים
 מקרי. **דילת בית בית** — באותו קצת. **שיצא**
מחבורה לחבורה — לקמיה מפרש לא תעשה
 דילת. **מאי לאו** סהור — מלטמא. **ואסור** —
 לאכול, בשאר יוצא חוץ למחיצה ומחיצת פסח
 מקום אכילתו היא, ואפילו הכי קתני סהור. **לא**
סהור ומור — דלא פסול איצא אית ביה, אבל
 יוצא חוץ למחיצה — דלא פסול אימא לך מדטמא.
הרי זה בלא תעשה — כדאמר בפרק 'כל שעה'
 (לעיל כדא), 'לא יאכל כי קדש הם' — כל
 שבקדש פסול, בא הכתוב ליתן לא תעשה על
 אכילתו. אלמא: יוצא **שיצא ליה**, ואפילו הכי
 קתני **סהור** — בשלמא **אשוי** — דמתניי אפגול
 וטור כבירה — מצי להרצוי דגזרו טומאה מזה
 איצא, והאי דקתני סהור — בדליכא בבירה.
מאי איכא ל'מור' — מדרקת: האוכלו בלא
 תעשה — מכלל דאיכא בית, ויזיין חן — שיש
 רבים, ומורידים זה את זה מלהוציא, ולא
 אינצטרך לאחמור עליהו שלא יבואו ליד
 יציאה.

מחבורה

41 'טוהר'. אַלמא: לא גזרי רבנן מומאיה לא, טוהר ומופר, דיוצא מחבורה לחבורה לא פיוצא
42 חיצ למחיצתו דמי, ולא מפסיל. והא קא פני סיפא: האוכלן - הרי זה בלא תעשה. בשלמא
43 למאן דאמר פביצה - דאית ביה פזית ולית ביה פביצה. אלא למאן דאמר פזית, מאי אפא
44 למימר? אלא: פיוצא פסח לא מיפצא לן דלא גזרי רבנן מומאיה, מאי טעמא - בני חבורה
45 ויזין הן, ומותר וזרי ביה. אלא: מי קמיפצא לן פיוצא בקדשים מאי? תימן. וכווצא פסח
מחבורה

הוצאה כתיב ביה כשבת – פירשו: "אל יצא איש ממקומו" – והיינו אל יוציא, דהא תחומים דרבנן. ואפילו למאן דאמר לתחומין דאורייתא – היינו מדשני ולא כתב אל יוציא. אבל לדידה נמי קרא בהוצאה מיירי, כדמשמע סוף פרק קמא דעירובין (ז.ב.) דחני רבי חייה: לוקין על תחומין דבר תורה. פירוש מ"ל יצא". ופריך: לאו שניתן לאוהרת מיתת בית דין הוא! משמע: דלחוצאה נמי אתא. ואם

תאמר: דבריש "הזורק" (שבת צ.ב.) דריש הוצאה מויכילא העם מהביא! ואומר רבינו יצחק: דאיצטריך חד להוצאה דעני חד להוצאה דבעל הבית, ומשום דהוצאה מלאכה גרוע היא איצטריך למכתב בתרייהו. ולחכי חשבי להו נמי ברש מסכת שבת (ב.א.) בתריה, לפי שכתובות בשני מקראות. ומסיק: אבות מאי נידו – יציאות, יציאות תרתי הויין.

בנגררין אומר רבינו יצחק: דלאו דוקא נגררין, אלא שיהיו תוך שלשה לקרקע. דאפילו לרבנן דר' עקיבא דלית להו קלושה כמו שהזכיר דמאי בורק – במעביר תוך שלשה מודו. דחכי אמרין ב'המוציא יד' (שם פ.א.) אמר רבא: הוציא חצי דגורגרת והניחה חזור והוציא חצי אחרת דרך עליה – חייב. ופריך: והא אמר רבי תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משוה ומשני: לא קשיא, כאן בורק כאן במעביר. ולא דוקא נקט התם דרך עליה – דהוא הדין שלא דרך עליה תוך שלשה, אלא נקט דרך עליה דהשתא לא צריך שיהא תוך שלשה רק שיהא תוך שלשה דגורגרת מייחב. ואם תאמר: אבתי ראשונים מטמא? הא בשבת לא הויא הוצאה כענין זה, והואיל ואגד הפר ביד האחרונים שבפנים, כדמוכח ב'המוציא' (שם צ.א.) ויש לומר: דהכא מיירי שכל הפר חוץ לחומת העזרה, ואפילו למאן דאמר התם אגד כלי שמיא אגד – הני מילי כלי שיש לו תוך דאיתו חייב אם הוציא מקצתו שעל ידי מה שבפנים יכול להביאו מבפנים, אבל על ידי משיכת המוט לא הוי יכולים האחרונים להביאו אצלו.

ובן לחפלה – פירש בקונטרס: לענין צידוק. ואין נראה דב'אלו נאמרין' (סוטה לח.ב.) משמע סוגיא דגמרא דהלכה כר' יהושע בן לוי, דאמר אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת. ובכר' "כל גלגל" (עירובין צ.ב.) משמע סתמא דגמרא דמחיצה מפסקת לצידוק, דקאמר: תשעה בקטנה ואחד בגדולה – אין מצטרפין. ולענין שופר ומגילה נמי לא מצית לפרש, דתנן בהדיא בפרק "ראוהו בית דין" (ראש השנה כ.ב. ושם):

היה עובר אחורי בית הכנסת, או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמעו קול שופר או מגילה – אם כחן לבו יצאו ונראה לרבינו יצחק: דהכא מיירי לענין קדושת יחיד קדושה ויהא שמיא רבא מברך, דאין מחיצה מפסקת לר' יהושע בן לוי, ולרב יהודה מפסקת, כיון דהוי דבר שצריך עשרה. וכי היכי דלא מצטרף – לא נפיק ידי חובה, אבל שופר לא בעי עשרה. **לא** נתקדשה שער ניקנור – ואם תאמר: אם כן בשערי עזרה גופה ליפולו כאן – בשער ניקנור, כאן – בשאר שערים ויש לומר: דמתניתין בפסח קאי, שאינו נפסל אלא חוץ לחומת ירושלים.

החלונות ועובי החומה כלפנים – בפרק שני דשביעות (טו.ב.) פליגי כיצד מהלכים שתי תורות שהיו מקדשין בהם, חד אמר: זו כנגד זו, וחד אמר: זו אחר זו. משמע התם דמבפנים היו מהלכין. דפריך: בשלמא למאן דאמר זו אחר זו – אמטו להכי פנימית נאכלת – שכבר קדשה ראשונה, אלא למאן דאמר כן. ואי מבחוץ היו מהלכין היכי קאמר דקדשה ראשונה חוץ לחומה? והא דקאמר התם למאן דאמר זו כנגד זו, פנימית דך דמקרה לחומה – אף על גב דמבפנים היו מהלכים קרי לה פנימית. שהיא לצד חוץ ירושלים – מפני שהיתה בית דין וכן החומה, אי נמי: דמקרה לחומת עזרת קאמר. והא דקתני הא שנתקדשה עובי החומה – הקידוש היה תלוי בדעת בית דין, וקדשה שפיר עובי החומה ולחלונות, אי נמי: למאן דמסקין בגמרא עובי החומה בבר שורא – אתי שפיר, דלשם ודאי יכולים לילך ולקדש.

מִחְבֹּרֶת לַחֲבוּרָה מִנֵּי? דִּתְנִינָא: "לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבֶּשֶׂר חוּצָה" אֵין לִי אֶלָּא מִבֵּית לְבִית, מִחְבֹּרֶת לַחֲבוּרָה מִנֵּי – תִּלְמָד לֹאמַר: "חוּצָה" – חוּץ לְאַבְרָחָה. אָמַר רַבִּי אֲמִי: הַמוֹצִיא בֶּשֶׂר פֶּסַח מִחְבֹּרֶת לַחֲבוּרָה אֵינוֹ חַיִּיב עַד שְׁנֵינִי, הוֹצֵאתָ כְּתִיב בֵּיהּ כְּשֶׁבֶת. מַה שֶּׁבֶת – עַד דְּעֵבֶר עֲקִירָה וְהַנְחָה, אֶף הֵכִי נִמִּי – עַד דְּעֵבֶר עֲקִירָה וְהַנְחָה. מִתִּיב רַבִּי אָבָא בַּר מִמְּל: הָיוּ סוֹבְלִים אוֹתָן בְּמוֹמֹת, הָרֹאשׁוֹנִים יָצְאוּ חוּץ לַחוּמַת הָעִירָה וְהָאֲחֵרוֹנִים לֹא יָצְאוּ – הָרֹאשׁוֹנִים מִטְּמָאִין בְּגָדִים וְהָאֲחֵרוֹנִים אֵין מִטְּמָאִין בְּגָדִים, וְהָא לֹא נַח! הוּא מוֹתִיב לָהּ וְהוּא מְפָרֵק לָהּ: בְּנִגְרִין. מִשְׁנָה אָבִר שְׂיָצָא מִקְצָתוֹ חוּתָּהּ עַד שְׂמֻנִיעַ לְעֶצֶם וְקוֹלָף עַד שְׂמֻנִיעַ לְפָרֵק וְחוּתָּהּ. וּבְמִקְדָּשֵׁין קוֹצִין בְּקוֹפִין, שְׂאֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׂבִירַת הָעֶצֶם. מִן הָאֲנָף וּלְפָנִים – פְּלָפְנִים, מִן הָאֲנָף וְלַחוּץ – פְּלָחוּץ. הַחֲלוּנוֹת וְעוֹבֵי הַחוּמָה – פְּלָפְנִים. גִּמְרָא אָמַר רַב יְהוֹרָה אָמַר רַב: וְכֵן לְחַפְלָה. וּפְלִיגָא דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי דְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי: אֶפְיָלוּ מַחֲצִיזָה שֶׁל בְּרִזָּל אֵינָה מַפְסַקֶת בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שֶׁבִּשְׂמִינִים. הָא גּוֹפָא קָשִׁיָּא; אֲמַרְתָּ: מִן הָאֲנָף וּלְפָנִים פְּלָפְנִים. הָא אֲנָף עֲצָמוֹ – פְּלָחוּץ. אֵימָא סִיפָא: מִן הָאֲנָף וְלַחוּץ – פְּלָחוּץ, הָא אֲנָף עֲצָמוֹ – פְּלָפְנִים! לֹא קָשִׁיָּא, כָּאן – בִּשְׁעָרֵי עוֹרָה, כָּאן – בִּשְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַיִם. דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְקַדְּשׁוּ שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַיִם – מִפְּנֵי שְׂמֻצּוֹרְעִין מִגִּינִין תַּחְתִּיָּהֶן בַּחֲמָה מִפְּנֵי הַחֲמָה, וּבִשְׂמִינִים מִפְּנֵי הַגִּשְׂמִינִים. וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְקַדְּשָׁה שְׁעַר נִקְנֹר – מִפְּנֵי שְׂמֻצּוֹרְעִין עוֹמְדִין שָׁם וּמְכַנְסִין פְּחוֹנוֹת יָדָם. "הַחֲלוּנוֹת וְעוֹבֵי הַחוּמָה וְכוּ'". אָמַר רַב: גִּנֵּין וְעַלְיּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ. אֵינִי?! וְהָאֲמַר רַב מִשּׁוּם רַבִּי חִיָּא: "כְּוִיתָא פִּסְחָא וְהָלִילָא פִּקַּע אֵיגְרָא".

מאי

כדאמרין ב'אלו דברים' (לעיל סו.א.) מפני מה לא נתקדשה שער ניקנור – בקדושת עזרה, והוא שער המזרחית של עזרה. עומדין שם – ביום שמונה לימי ספרו, לאחר שנתרפא וגלגל וטבל והעריב שמשו בשביעי, ועודנו מחוסר כפורים. ותניא ב'הקומץ' (מנחות כו.א.) מחוסר כפורים שנכנס לעזרה – עונשו כרת, ותפאק לן מ'עוד טומאתו בר', ומכניס ידיו משם לעזרה לתת עליהן מדם האשם. שאילו מוציא לחוץ היה נפסל ביוצא, ובאיא במקצת לאו שמה ביאה לעונשו על כך. אי נמי: שמה ביאה, וגזירת הכתוב היא 'והעמיד כהן המטהר את האיש המטוהר לפני ה' וגו' (ויקרא יד.) גנין ועליות לא נתקדשו – בין גני ירושלים בקדושת ירושלים לקדשים קלים, בין גני לשכות העזרה בקדושת עזרה לקדושת קדשי קדשים. כויתא פסחא – חבורות גדולות היו נמנין, שלא היה הפסח מגיע לכל אחד כי אם כוית מן הפסח. והלילא פקע אינרא – לקול המולת ההמון מההלל דומין כאילו הגיגן מתבקעים, שדויו אומרים ההלל על הפסח, כדתנן לקמן (צ.ה.א.) הראשון טען הלל על אבילות.

מאי

אין קדשה היה תלוי בדעת בית דין, וקדשה שפיר עובי החומה ולחלונות, אי נמי: למאן דמסקין בגמרא עובי החומה בבר שורא – אתי שפיר, דלשם ודאי יכולים לילך ולקדש.

מִתְבַּרְכָּה לְחִבּוּרָה בֵּית אֶחָד, מִזֵּן שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, אִף
שֶׁלֹא הוֹצִיאוּ מִחוּץ לְבֵית.

מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: דְּתֵינָא – שֶׁכָּךְ שְׁנִינוּ בְּבֵרִיתָא, נֹאמַר בְּכָתוּב (שְׁמוֹת
יב מו) 'לֹא תוֹצִיֵא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר הַחֹצֶה', אֵין לִי – אֵין אֲנִי יוֹדֵעַ,
אֵלֹא שֶׁאִסּוּר לְהוֹצִיֵא אֶת בָּשֶׂר הַפֶּסַח מִבֵּית לְבֵית, אֲבָל מִתְבַּרְכָּה
לְחִבּוּרָה בָּאוּתוּ הַבֵּית מִזֵּן שֶׁאִסּוּר, תִּלְמִיד לֹאֲמַר – לִכְךָ מִלְּמַדְנוּ
הַכָּתוּב בְּתִיבַת 'הַחֹצֶה', שֶׁאִסּוּר לְהוֹצִיֵא חוּץ לְמָקוֹם אֲפִלּוֹתוֹ, אֲפִילוּ
בָּאוּתוּ הַבֵּית.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִּין בְּעֵינֵי הוֹצָאת בָּשֶׂר פֶּסַח מִחִבּוּרָה לְחִבּוּרָה: אֲמַר
רַבִּי אֲמִי, הַמוֹצֵא בָּשֶׂר פֶּסַח בְּלִיל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִסָּן מִתְבַּרְכָּה
לְחִבּוּרָה, אֵינוֹ חַיִּיב מַלְקוֹת עַל הוֹצָאתָ לְבִדְהָ, עַד שֶׁיִּצְנֶינָה אֶת הַבָּשֶׂר
אֶצֶל הַחִבּוּרָה אַחֲרֶת. וְטַעַם הַדָּבָר הוּא, מֵאֲחֵר וְלִשּׁוֹן 'הוֹצָאתָ'
כְּתִיב בִּיה – נֹאמַר לְגַבִּי אִסּוּר זֶה, 'לֹא תוֹצִיֵא מִן הַבֵּית מִן הַבָּשֶׂר
הַחֹצֶה', לְפִיכָךְ דִּינוּ בְּשִׁבְתָּ, שֶׁאִף בָּה נֹאמַר אִסּוּר הוֹצָאת וּמִרְשוֹת
לְרִשּׁוֹת, מֵה – כֹּשֶׁם שֶׁמִּצְוֵנוּ בְּשִׁבְתָּ שְׁאִינוֹ חַיִּיב עַל הוֹצָאתָ, עַד
דְּעָבֵד – עַד שֶׁעָשִׂה גַם עֲקִירָה מִרְשּׁוֹת אַחַת וְגַם הִנָּחָה בְּרִשּׁוֹת
אַחֲרָת, אִף הֵבָא נָפִי – אִף בְּאִסּוּר הוֹצָאת בָּשֶׂר הַפֶּסַח מִחִבּוּרָה
לְחִבּוּרָה אֵינוֹ חַיִּיב עַל הוֹצָאתָ לְבִדְהָ, עַד דְּעָבֵד – עַד שֶׁעָשִׂה גַם
עֲקִירָה מִחִבּוּרָה אַחַת, וְגַם הִנָּחָה בְּחִבּוּרָה אַחֲרָת.

הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבַרֵּי רַבִּי אֲמִי מִמִּשְׁנָה: מְתִיב ו-הַקְשָׁה) רַבִּי אֲבָה
בְּרַ מִמַּלְ. שְׁנִינוּ בְּמִסְכַּת זְבָחִים (קד), לְגַבִּי דִין פְּרִים הַנִּשְׂרָפִים חוּץ
לְשֵׁלֶשׁ מַחֲנוֹת, הָיוּ סוֹבְלִים אוֹתָן בְּמִוִּזוֹת. כְּלוּמֹר, הַכֹּהֲנִים הָיוּ
מְנַחִים אֶת הַפְּרִים הַנִּשְׂרָפִים עַל מוֹטוֹת בְּעוֹרָה, וְנוֹשְׂאִים אוֹתָם
חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מַחֲנוֹת, כִּדִּי לְשׁוּרְפָם כִּשְׁמִצּוּתָם. וְהָדִין זֶה,
שֶׁהַמַּתְעַסְקִים בְּשִׁרְיַת הַפְּרִים נִטְמָאִים בְּטוּמְאָה חֲמוּרָה לְטַמָּא
בְּגָדִים שְׁעִלֵּיהֶם, כְּמֹאמַר הַכָּתוּב (ויקרא טו כח) 'וְהִשְׂרַף אֹתָם יָכֶבֶס
בְּגִידֵי, וְטוּמְאָה זֹאת חָלָה עֲלֵיהֶם מִשְׁעַת יֵצִיאתָם מִדִּבְרֵי. וּלְפִיכָךְ,
אִם הַכֹּהֲנִים הִרְאִישׁוּנִים הַנּוֹשְׂאִים אֶת הַפְּרִים מִצִּידָם הָאֶחָד שֶׁל
הַמוֹטוֹת יֵצְאוּ כְּבַר חוּץ לְחִזְקָתָהּ הָעוֹרָה, וְאֵילוּ הַכֹּהֲנִים הַמְּחִירִינִים
הַנּוֹשְׂאִים אֶת הַפְּרִים מִצִּידָם הַשֵּׁנִי שֶׁל הַמוֹטוֹת עֵדִין לֹא יֵצְאוּ מִן
הָעוֹרָה, אִזִּי הִרְאִישׁוּנִים מְטַמְּאִין בְּגָדֵיהֶם שְׁעִלֵּיהֶם, וְאֵילוּ הַכֹּהֲנִים
הַמְּחִירִינִים עֵדִין אֵין מְטַמְּאִין בְּגָדֵיהֶם, עַד שֶׁיֵּצְאוּ אִף הֵם חוּץ לְעוֹרָה.
וְיֵשׁ לְתַמּוּד, לְדַבְּרֵי רַבִּי אֲמִי הַסּוֹבֵר שֶׁכֵּל 'הוֹצָאתָ' צָרִיךְ שִׁיחָה בָּה
גַּם 'עֲקִירָה' וְגַם 'הִנָּחָה', מִדּוּעַ טַמְּאִים הַכֹּהֲנִים הִרְאִישׁוּנִים שִׁיצְאוּ
כְּבַר לְחוּץ, וְהָאֵל לֹא נָח – וְהָרִי עֵדִין לֹא הִנִּיחוֹ אֶת הַפֶּר מִיִּידֵיהֶם,
וְנִמְצָא שִׁישׁ כָּאֵן עֲקִירָה בְּלֹא הִנָּחָה, וְלִגְבִי פְּרִים הַנִּשְׂרָפִים מִצִּינוּ
בְּתוֹרָה לִשּׁוֹן הוֹצָאתָ, שֶׁנֹּאמַר (ויקרא ד כא) 'וְהוֹצִיֵא אֶת הַפֶּר אֶל
מִחוּץ לְמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ' וְגו'.

מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: הוּא – רַבִּי אֲבָה בְּרַ מִמַּל, מוֹתִיב לָה – הַקְשָׁה
קוּשִׁיָּא זֶה עַל דְּבַרֵּי רַבִּי אֲמִי, וְהוּא עֲצָמוּ מְפָרֵק לָה – הַשִּׁיב עַל
קוּשִׁייתוֹ, שֶׁהַמִּשְׁנָה בּוֹבָחִים עוֹסֵקת בְּאוֹפֶן שֶׁהַפְּרִים נִתְּרִין עַל גְּבִי
הַקְּרָקַע. דִּהְיִינוּ, שֶׁאֵין הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים אוֹתָם בְּאוֹרֵי וְשֹׂאֵן בְּאוֹפֶן
כֹּזֵה אֵינֶם נִטְמָאִים עַד שֶׁיִּנְחִיחוּם מִיָּדָם, אֲלֹא הֵם גּוֹרְרִים אוֹתָם עַל
גְּבִי קְרָקַע, וְנִמְצָא שֶׁבְּכָל צַעַד שֶׁהֵם פּוֹסְעִים עִמָּם יֵשׁ כָּאֵן גַּם
'עֲקִירָה' וְגַם 'הִנָּחָה'.

מִשְׁנָה

מִשְׁנָה זֹאת עוֹסֵקת בְּדִין אֲבֵר שִׁיצָא חוּץ לְמַחֲצִיתָהּ, וְכֵן מִפְּרִשְׁתָּהּ כִּיצַד
יֵשׁ לְדוֹן אֶת פְּתוּדֵי הַשְּׂעִרִים שֶׁבְּחֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם: אֲבָר שֶׁל קֶרֶב פֶּסַח
שֶׁיֵּצֵא מִתְּצִיָּה חוּץ לְחֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם, וְנִפְסַל אוֹתוֹ הַחֶלֶק הַיּוֹצֵא,
וְצָרִיךְ לְהַפְּרִישׁוֹ מִן הַחֶלֶק הַכָּשֶׁר שְׁנוֹתָר בִּפְנִינִים, אֵךְ מֵאֲחֵר וְאִסּוּר
לְשַׁבֵּר עֲצֵם בְּקֶרֶב פֶּסַח, לְפִיכָךְ חוֹתֵךְ בְּבָשֶׂר סָבִיב לְעֵצִם בְּמָקוֹם
יֵצִיאת הָאֲבֵר לְחוּץ, עַד שֶׁיִּמְנֶעַ לְעֵצָהּ, כִּדִּי לְהַפְּרִיד בֵּין הַבָּשֶׂר
הַכָּשֶׁר לְפִסּוּל, וְלֵאחֲרָי מִכָּן קוֹלָף אֶת הַבָּשֶׂר הַכָּשֶׁר שְׁנוֹתָר עַל
הָעֵצִם מִבְּפִנִּים וְאוּכָלוּ בְּעֶרְבּוֹ, עַד שֶׁיִּמְנֶעַ לְפָרֵק – מָקוֹם
שֶׁמִּתְחַבְּרִים בּוֹ שְׁתֵּי עֲצָמוֹת, וְשֵׁם חוֹתֵךְ בֵּין הָעֲצָמוֹת וּמִפְּרִידָהּ,
וּמְשַׁלֵּיךְ אֶת הָעֵצִם שִׁיצָא מִקְצַתָּהּ לְחוּץ.

וּבְמִקְוֵיָשֵׁין – וּבִשְׂאֵר קִדְשִׁים, חוּץ מִפֶּסַח, שֶׁלֹא נֹאסְרָה בָּהֶם
שִׁבִּירַת עֵצִם, אִם יֵצֵא מִקְצַת אֲבֵר לְחוּץ, קוֹצֵץ – חוֹתֵךְ אֶת הַחֶלֶק

שִׁיצָא לְחוּץ בְּקוֹפִיָּין – סָבִין גְּדוּלָּה, שְׂהָרִי אֵין בּוֹ אִסּוּר מִשּׁוּם
שְׂבִירַת הָעֵצִם.

הַמִּשְׁנָה מִפְּרִשְׁתָּהּ כִּיצַד יֵשׁ לְדוֹן אֶת מָקוֹם הַפְּתָח וְהַחֲלוּנוֹת וְרוּחָב
חֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם: הָעוֹמֵד בְּפִתְחָם שֶׁל שְׂעָרֵי חֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם, מִן
הָאֲנָף – מִצִּידוֹ הַפְּנִימִי שֶׁל הַפְּתָח וְלִפְנִינֵים, נִידוֹן בְּלִפְנֵינִים – כְּעוֹמֵד
בְּתוֹךְ הָעִיר, וְרִשְׁאֵי לֵאכּוֹל שֵׁם קִדְשִׁים קָלִים, וְהָעוֹמֵד בְּפִתְחָ
הַחוּמָה מִן הָאֲנָף – מִצִּידוֹ הַחִיצוֹנִי שֶׁל הַפְּתָח וְלִחוּץ, נִידוֹן בְּלִחוּץ
– כְּעוֹמֵד מִחוּץ לָעִיר.
הַחֲלוּנוֹת שֶׁבְּחֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם, וְעוֹבֵי רֹאשׁ הַחוּמָה, נִידוֹנִים בְּלִפְנֵינִים –
כְּתוֹךְ הָעִיר.

נִמְרָא

הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחֲלוקֶת אִם נִיתֵן לְלַמּוֹד מִזִּמְנָה דִּינֵי צִירוֹף
לְתַפִּילָה: אֲמַר רַבִּי יְהוֹדָה אֲמַר רַבִּי, וְכֵן לְתַפִּילָה. כְּלוּמֹר, כֹּשֶׁם שֶׁשְּׁנִינוּ
בְּמִשְׁנָתָנוּ לְגַבִּי דִין הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהָעוֹמֵד מִן הָאֲנָף וְלִפְנֵינִים נִידוֹן
כְּעוֹמֵד בְּתוֹךְ הָעִיר, וְאֵילוּ הָעוֹמֵד מִן הָאֲנָף וְלְחוּץ נִידוֹן כְּעוֹמֵד
חוּצָה לָהּ, כֵּן הָדִין אֵף לְעֵינֵי צִירוֹף שֶׁעָרָה לְמִנְיָן בֵּית הַכְּנֶסֶת,
שֶׁאִם יֵשׁ תַּעֲשֶׂה אֲנָשִׁים בְּתוֹךְ בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְהַעֲשִׂירֵי עוֹמֵד בְּפִתְחוֹ,
אִזִּי אִם הוּא עוֹמֵד מִן הָאֲנָף וְלִפְנֵינִים מִצְטָרֵף עִמָּהֶם לְמִנְיָן, וְאִם
עוֹמֵד מִן הָאֲנָף וְלְחוּץ אֵינוֹ מִצְטָרֵף.
וּפְלִיגָא – וּבִדְוִין זֶה נִחְלַק רַב עַל מִימָרָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹי, דְּאֲמַר
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹי, אֲפִילוּ מְחִיצָה שֶׁל בְּרוֹךְ אֵינָהּ מְפַסְקֶת בֵּין יִשְׂרָאֵל
לְאַבְיָהִים שְׂבָשְׂמִינִים. כְּלוּמֹר, שֶׁאִף אִם יֵשׁ מְחִיצָה מִפְּסָקֶת בֵּין
הַתַּעֲשֶׂה שֶׁבֵּית הַכְּנֶסֶת לְעִשְׂרֵי שְׁבָחוּץ אֵין זֶה מוֹנֵעַ מִזֶּה
לְהַצְטָרֵף יַחְדוֹ לְתַפִּילָה, לִפִּי שֶׁאֵין הַפֶּסַח וְסִתְיָמָה לְפָנֵי הַקִּדּוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהַכֵּל גְּלוּי וְיודֵעַ לְפָנָיו.

הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה סְתִירָה בְּדַבְּרֵי הַמִּשְׁנָה: הָא גּוֹפֵא קִשְׁיָא – דְּבַרֵּי
הַמִּשְׁנָה מִצַּד עֲצָמָם קָשִׁים הֵם. אֲמַרְתָּ – נִתְבָּאֵר בְּמִשְׁנָה שֶׁפִּתַּח
הַחוּמָה מִן הָאֲנָף ו-מִצִּידוֹ הַפְּנִימִי שֶׁל הַפְּתָח) וְלִפְנֵינִים דִּינוּ בְּלִפְנֵינִים,
וְיֵשׁ לְדִיִּיק מִכָּךְ, הָא – אֲבָל הָאֲנָף ו-רוּחָב הַפְּתָח) עֲצָמוּ דִינוּ בְּלִחוּץ,
וְעַל כֵּךְ יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אֵימָא סִפָּא – אֲמוֹר אֶת הָדִין שֶׁשְּׁנִינוּ בְּהַמְשָׁךְ
דְּבַרֵּי הַמִּשְׁנָה, פִּתַּח הַחוּמָה מִן הָאֲנָף וְלִחוּץ דִינוּ בְּלִחוּץ, וְיֵשׁ לְדִיִּיק
מִכָּךְ, הָא – אֲבָל הָאֲנָף עֲצָמוּ דִינוּ בְּלִפְנֵינִים.

מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: לֹא קִשְׁיָא – אֵין לְהַקְשׁוֹת סְתִירָה בֵּין הַדִּינִים
הַמְּבֹאֲרִים בְּמִשְׁנָה, לִפִּי שֶׁכֵּל דִּין עוֹסֵק בְּמָקוֹם אַחֵר. כָּאֵן – הָדִין
הַשֵּׁנִי עוֹסֵק בְּשְׂעָרֵי הָעוֹרָה, וְעַל כֵּךְ אוֹמֶרֶת הַמִּשְׁנָה שֶׁרַךְ מִן הָאֲנָף
וְלְחוּץ לֹא נִתְקַדְּשׁוּ שְׂעָרֵי הָעוֹרָה, אֲבָל רוּחָב הַפְּתָח עֲצָמוּ נִתְקַדְּשׁ.
כָּאֵן – הָדִין הָרִאשׁוֹן עוֹסֵק בְּשְׂעָרֵי יְרוּשָׁלַיִם, וְעַל כֵּךְ אוֹמֶרֶת הַמִּשְׁנָה,
שְׁדוּקָא מִן הָאֲנָף וְלִפְנֵינִים נִתְקַדְּשׁוּ שְׂעָרֵי הָעִיר, אֲבָל רוּחָב הַפְּתָח
עֲצָמוּ לֹא נִתְקַדְּשׁ.

וּמִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא אֶת טַעַם הַדָּבָר שֶׁלֹא נִתְקַדְּשׁ רוּחָב הַפְּתָח שֶׁל
שְׂעָרֵי יְרוּשָׁלַיִם: דְּאֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ רַבִּי יִצְחָק, מִפְּנֵי מָה לֹא
נִתְקַדְּשׁוּ הַפְּתָחִים שֶׁל שְׂעָרֵי יְרוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי שֶׁמְצִירְעִין הַיּוֹשְׁבִים חוּץ
לָעִיר מְגִינִין תַּחְתֵּיהֶן – שׁוֹהִים תַּחַת רוּחָב הַפְּתָחִים, כִּדִּי לְהִגֵּן עַל
עֲצָמָם בְּזִמָּן וְזִרְיַת הַחֶמֶה מִפְּנֵי הַחֶמֶה, וּבְזִמָּן יִרְדֵּית הַגִּשְׁמִים מִפְּנֵי
הַגִּשְׁמִים.

הַגְּמָרָא מִפְּרִשְׁתָּהּ שֶׁאִף עַל פִּי שְׂעָרֵי הָעוֹרָה נִתְקַדְּשׁוּ פְּתָחֵיהֶם,
מִכָּל מָקוֹם אֶחָד מִן הַשְּׂעִרִים לֹא נִתְקַדְּשׁ: וְאֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ רַבִּי
יִצְחָק, מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְקַדְּשָׁה שְׂעָרֵי נִקְנוֹר בְּקִדּוּשַׁת הָעוֹרָה, מִפְּנֵי
שֶׁמְצִירְעִין הַבָּאִים לִישְׁתֵּר עוֹמְדִין שָׁם בְּתוֹךְ הַפְּתָח, וּמְגִינִין אֶת
הַחוּמוֹת יָדָם לָעוֹרָה. כְּלוּמֹר, מֵאֲחֵר וְצָרִיךְ לְהוֹזִית מִדָּם הָאֵשֶׁם עַל
תַּנּוּךְ אוֹנֵם וּבִזּוֹן יָדָם וְרִגְלָם שֶׁל הַמְּצוּרְעִים, אֵךְ עֵדִין מִחוּסְרֵי
כִּיפּוּרִים הֵם וְאִסּוּרִים לְהַכְּסֵל לָעוֹרָה, לְפִיכָךְ לֹא קִידְּשׁוּ חֲכָמִים אֶת
רוּחְבוֹ שֶׁל שְׂעָרֵי נִקְנוֹר, כִּדִּי שִׁיּוּכָלוּ לָעֲמוֹד שָׁם וּלְהַכְּנִס מִקְצַת
גּוֹפֶם לָעוֹרָה.

שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: הַחֲלוּנוֹת וְעוֹבֵי הַחוּמָה וְכו' כְּלִפְנֵינִים.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִּין לְגַבִּי קִדּוּשַׁת גִּגוֹת וְעִלּוֹת שְׁבַע עוֹרָה וּבִירוּשָׁלַיִם:
אֲמַר רַבִּי, גִּגוֹת ו-גִּגוֹת) וְעִלּוֹת ו-חֲדָרִים הַבְּנוּיִים בְּגוֹבָה) לֹא נִתְקַדְּשׁוּ
בְּקִדּוּשַׁת הַמָּקוֹם שֶׁתַּחְתֵּיהֶם. כְּלוּמֹר, גִּגוֹת וְעִלּוֹת הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם

מבשרת הגמרא: **מאי** – מה היא כוונת מימרא זו, **לאו** – האם אין
הכוונה **דאכלי באיגרא ואמר באיגרא** – שהיו אוכלים את הפסח
בגגות, ואומרים עליו שם את ההלל. ומתבאר מכך שגגות
ירושלים נתקדשו, ומותר לאכול בהם את קרבן הפסח.
מתרצת הגמרא: **לא** – אין הכוונה שהיו אוכלים את הפסח בגגות,
אלא **דאכלי בארעא ואמר באיגרא** – היו אוכלים אותו בקרקע,
ואחר כך היו עולים לגג ואומרים שם את ההלל.
שבה הגמרא ומקשה: **איני** – וכי כך הוא הדבר, שמותר לאכול
למטה ולעלות לאחר מכן למעלה, **והתנינן** – והרי שנינו (למן קטש)
אין מפטירין אחר הפסח אפיקומין, כלומר, שאין נפטרים
(נפרדים) מן הסעודה, אחר אכילת הפסח הנאכל לבסוף, על ידי
אפיקומן, ואמר שם רב, שכונות דברי המשנה היא, **שלא יעקרו**
האוכלים את הפסח ממקומם, וילכו מהבירה אחת להבירה אחרת,
ונמצא שאין האוכלים בקרקע רשאים לעלות לגג.
מתרצת הגמרא: **לא קשיא** – אין להקשות מהמשנה על המימרא
של רב לענין קריאת ההלל בגגות, לפי שאינם עוסקים באותו ענין.
באן – המשנה להלן עוסקת ב**שעת אכילה**, שאו אסורים האוכלים
לעקור ממקומם, **באן** – רב, שאמר 'הילא פקע איגרא', עוסק
שלא בשעת אכילה, אלא בשעת קריאת ההלל, שהיא אחר גמר
אכילת קרבן הפסח, ובשעה זו מותרים הם לעלות לגג ולקרוא בו
את ההלל.
הגמרא מקשה על דינו של רב ש'גגין ועליות לא נתקדשו'
מברייתא: **תא שמע** – בוא ושמע ראייה שלא כדברי רב. שנינו
בברייתא, **אמר שמואל אומר, עליית** – וחדר הבנוי מעל בית קדשי
הקדשים חמורה יותר מבית קדשי הקדשים, **שבית קדשי הקדשים**
בהן גדול נכנס לו פעם אחת – ויום אחד **בשנה**, ביום הכיפורים,
ואילו **עליות בית קדשי הקדשים אין נכנסין לה אלא פעם אחת**
בשבע שנים, ואמר **לה** – ויש אומרים, שהיו נכנסים אליה
פעמים בשבע שנים, ואמר **לה** – ויש אומרים, שהיו
נכנסים אליה רק **פעם אחת ביוכל** – בחמישים שנה. וטעם הדבר
שהיו נכנסים לשם, **לידע מה היא צריכתה**, כלומר, כדי לבדוק את
חומתה אם צריכה תיקון.
מבואר מדברי הברייתא, שעליית בית קדש הקדשים נתקדשה,
ושלא כדברי רב הסובר ש'גגין ועליות לא נתקדשו'.
מתרצת הגמרא: **אמר רב יוחנן, מהיכל ניקום ויחית איניש** – וכי
יכול אדם לעמוד ולהקשות על דברי רב ממה שמצינו שנתקדשו
עליותיו של ההיכל, **הרי שאני** – שונה דינו של ההיכל, **דבתיב** –
שאמר בו (דברי הימים א' כח א) **והתן דוד לשלמה בנו את התבנית**
האולם, ואת התיה, ואת נגוביו [ונגוביו] **ועליותיו, וחדריו**
הפנימים, ובית הקפורת. דהיינו, שלימד דוד המלך את שלמה בנו
באיזה אופן לבנות את בית המקדש, וציודו לבנות עליות מעל
ההיכל. וכתב – ונאמר עוד (שם כח יט) **הכל בכתב מיד ה' עלי**
השביל, כל מלאכות התבנית. כלומר, שהקדוש ברוך הוא ציוה
לדוד לבנות באופן כזה. ולפיכך בעליות אלו מודה רב שקדושות
הן, ולא אמר 'גגין ועליות לא נתקדשו' אלא בעליות העזרה
וירושלים.
הגמרא מקשה על דברי רב ממשנה: **תא שמע** – בוא ושמע ראייה
שלא כדברי רב. שנינו במסכת מעשר שני (פ"ג מ"ח), **הלשכות**
(חדרים) **הנגזרות בקודש** – בעזרה, ופתוחות לחול – שאין להן
פתח לעזרה, אלא להר הבית, **תוכן חול** – קדושתן בקדושת הר
הבית, ולא בקדושת העזרה, לפי שהן נידונות אחר פתוחות, ואילו
נגזרותיהן קודש – קדושים בקדושת העזרה.
מבואר מדברי המשנה, שגגות העזרה נתקדשו, ושלא כדברי רב.
מתרצת הגמרא: **תרגמו** – העמיד ובאר רב **הקדא** את דברי
המשנה, באופן שנגזרותיהן של הלכות אלו שיון לקרקע עזרה.
כלומר, אין המשנה עוסקת בלשכות שבתוך העזרה, אלא
במחילות שתחת קרקע העזרה, הפתוחות להר הבית, ונמצא שגגן
של מחילות אלו שיון לרצפת העזרה, ולכן נתקדשו, אך גגותיהם
של הלכות שבתוך העזרה אכן לא נתקדשו לדעת רב.

מקשה הגמרא: **אי קשיא** – אם כן, שהמשנה עוסקת במחילות שתחת
העזרה, **אימא** – אמור ופרש את ה**פיסא** של המשנה, שהרי שנינו
שם, שאם היו הלשכות נגזרות בחול – בהר הבית, ופתוחות לקודש
– לעזרה, אזי תוכן של הלשכות הוא קודש בעזרה, ואילו נגזרותיהן
חול. ואי **קלמא דיעתך** – ואם תעלה על דעתך לומר שמדובר
בלשכות שנגזרותיהן שיון לקרקע עזרה, אם כן מדוע 'תוכן קודש',
הייא **לה** – הרי הן מחילות, ואמר **רבי יוחנן**, שמחילות שתחת
העזרה לא נתקדשו בקדושת עזרה.
מתרצת הגמרא: **כי קאמר** – באיזה אופן אמר **רבי יוחנן** שמחילות
אינן קדושות, בפתוחות להר הבית, שאז אינן קדושות אפילו
בקדושת הר הבית. **כי תניא תהיא** – ואילו מה ששנינו שלשכות
הבנויות בחול ופתוחות לקודש קדושות בקדושת עזרה, היינו
במחילות הפתוחות לעזרה.
שבה הגמרא ומקשה: **והתנינן** – והרי שנינו בברייתא, **רבי יוחנן**
אמר, מחילות שמתחת ההיכל דינם בחול, וסברה הגמרא
שמחילות אלו פתוחות לעזרה, ואף על פי כן סובר רבי יהודה
שאין בהן קדושה.
מתרצת הגמרא: **כי תניא תהיא** – ברייתא זו עוסקת במחילות
שתחת ההיכל שפתוחות לחול – להר הבית, אבל מחילות
הפתוחות לעזרה קדושות הן.
הגמרא מקשה על רב מהמשך דברי הברייתא: **תא שמע** – בוא
ושמע ראייה שלא כדברי רב. שנינו בברייתא, רבי יהודה אומר,
מחילות שתחת ההיכל חול, ונגזל של ההיכל קודש. והרי זה שלא
כדברי רב, הסובר ש'גגין ועליות לא נתקדשו'.
דוחה הגמרא: **ותסברא** – וכי סבור אתה לפרש הדברים כפשוטם,
שגגו של ההיכל קדוש בקדושת היכל, והא **קתני** – והרי שנינו
בברייתא, **נגזין** (נגזות) **חללו** שבעזרה ולשכותיה, **אין אוכלין שם**
קדשי קדשים, ואין שוחטין שם קדשים קלים. דהיינו, שאינם
קדושים בקדושת העזרה, וכדברי רב.
מבשרת הגמרא: **ואלא קשיא** – אם כן יקשו דברי רבי יהודה, שאמר
שגגו של ההיכל קדש.
מבשרת הגמרא: **אמר רב הווא, כוונת רבי יהודה היא**
שגגו של ההיכל קדוש לענין כך שניתן להניח בו את אותן שתי
אמורות – שני מוטות ששימשו לצורך מדידת בנין בית המקדש. וכמו
כן הניחו בגגו של היכל שאר כלי קודש הצריכים לבנין, אך לא
את אלו הצריכים למזבח.
הגמרא מביאה משנה שבה נתבאר עניינן של שתי אמורות אלו: **דתנין**
שכך שנינו במסכת כלים (פ"ג מ"ט), שתי אמורות – שני מוטות
באורך אמה, היה בבית המקדש, **בלשכה ששמה 'שושן הבירה'**,
שהיתה בנויה על גובה השער המזרחי (של העזרה). אחת מן
האמורות היתה מונחת שם על קרן מזרחית צפונית, ואחת על קרן
מזרחית דרומית. אמה זו שהיתה מונחת על קרן מזרחית צפונית,
היתה מידתה **יתירה על אמה של משה** – אמה רגילה שאורכה
ששה טפחים] בשיעור **חצי אצבע**, ואמה זו שעל קרן מזרחית
דרומית היתה מידתה **יתירה עליה** – על האמה הראשונה, בשיעור
חצי אצבע, נמצאת האמה השנייה יתירה על אמה של משה בשיעור
אצבע. דהיינו, שהיה שיעורה ששה טפחים ואצבע.
מבשרת המשנה: **ולמה היו צריכים לאמה אחת גדולה ואמה אחת**
קטנה, ולא היה די להם באמה של משה, דהיינו, באמה רגילה בת
ששה טפחים.
מבשרת המשנה: טעם הדבר הוא כדי שיהיו **האומנין שנשכרו על**
ידי הגזבר לעשות מלאכה בבית המקדש, נוטלין את שכרם **בקטנה**
– לפי מידת האמה הקטנה של משה, ו**מפזירין בגדולה** – לפי מידה
אחת מן האמורות הגדולות. כלומר, שהיה הגזבר מתנה עמם, כך
וכך אמות תבנו לבדק הבית, בכך וכך דמים עבור כל אמה, לפי
מידת אמה בת ששה טפחים, ואילו הם היו בונים בפועל לפי מידה
אחת מן האמורות הגדולות. וטעם הדבר שעשו כן, **כדי שלא יבואו**
האומנים ליד **מקילה** בהקדש, שאילו היו עושים לפי אותה מידה
שנתחייבו בה היה מקום לחשוש שמא יפחתו מעט, ויהיו מן

פסחים. פרק שביעי - כיצד צולין דף פו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קצט רש"י תוספות

מאי לא דאבלי ליה בגנין — אלמא: גני ירושלים נתקדשו. אין מפסירין — כשהגיע זמנו להפטר מן הסעודה, דהיינו אחר הפסח שהוא נאכל באחרונה על השבע, שכן חובת כל הקרבנות, כדקיימא לן (תולין קלבב) "למשחה" — לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלין, אין נפטרין על ידי אפיקומן. ואמר רב — "אפיקומן" לשון הוציאו כלבים מכאן, ונלך ונאכל עד בתורה אחרת. שלא בשעת אכילה — קריאת ההלל לאחר אכילה. פעם אחת בשנה — ביום הכפורים, לקטורת ולהזיית בין הבדים. בשבוע — בשמיטה. מה היא צריכה — שמא תבקע החומה וצריכה תיקון, אלמא: עליות נתקדשו. שאני חיבל — דכתיב ביה: "ועלייתו", וכתיב: "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל", אלמא קדוש. בקדוש — בעזרה. ופתוחות לחול — שאין להם פתח לעזרה אלא לזר הבית.

תוכן חול — כקדושת הר הבית ולא כעזרה, דבתר פתיחה אולין. כשנעתיקין שוין לקרקע עזרה — שהלשכות בניות מחילות תחת הקרקע, הלכך גגין דידהו הוו לחו כי ארעא. כי אמריה רבי יוחנן — לזר מחילות לא לתקדש — בפתוחות לזר הבית, דגבי שילוח בעל קרי המשתלח חוץ לזר הבית אמר: "אלו דברים", דקאמר מחילות לא לתקדש ובעל קרי משתלח חוץ לשתי מנות, ומזרז ליכנס במחילות לזר הבית. כי תניא הוהא — דתוכן קודש — בפתוחות לעזרה. להכי נקט פתוחות, דבתר פתיחתן אולין, והתניא מחילות שתחת היכל חול — וקא סלקא דעתך בפתוחות לעזרה קאמר, ומשני: בפתוחות לחול, שמחילות מהלכות מתחת אחת עשרה אמה שאחורי בית הכפרת, עד שנפתחות לזר הבית מחוץ לעזרה. תא שמע ונגו קודש — גגו של היכל וסיפא דהא דרבי יהודה היא, והבא לא מצי לשנוי כדלעיל מהיכל נתיב איניש, דהא גגו לא כתיב בקרא. גגין חללו — שבעזרה ולשכותיה. אין אוכלין שם קדש קדשים — הנאכלין בעזרה, ואין שוחטין שם קדשים קלים הנשחטין בכל מקום בעזרה. לאותן שתי אמות — להכי קדש גגין לשימוש נתיב כלי קודש הצריכין לבנין, אבל לא הצריכין למכות, כדאשכחן שאותן שתי אמות מקלות של מדה דין תנוות בגובה השער, שהוא בגגין ובעליות, דהיינו שתי אמות — קמי מדה היו בשושן הבירה, והוא בית הבני על גובה השער, כדתנן במסכת מדות (פרק ראשון משנה ג) שער המזרחי ועליו שושן הבירה צורה = מצורית, ומפשיטין במנחות: כדי שידעו מהיכן באו, ולחכי הוא קדשי גגין, אבל דרמין לשתי אמות, דלא הוה צורך להבנין, לכל מיליתא אחריית — לזר קדשו. של משה — ששה פפחים. ולמה היו אמת גדולה ואחת קטנה — תסיגי לזר בשל משה, שיהו אומנין — ששכר לבנות כך וכך אמות ננטלן למדור הקטנה של משה, ומחזירין הבנין לגזברין למדור האחת מאלו הגדולות, כדי שיוותרו משלחן להקדש ולא בצמצום. שמא יתנו מה להקדש בנבם, ויבואו לידי מעילה, ויתרי — גדולות למה לזי תסיגי בשל משה, ובחזקא מהנך. הוה לזרבה וכספא — בזו שאין יתירה על של משה אלא חצי אצבע היו לאומנות דהב וכסף, כמין טבלאות ושולחנות

שון אומנות כבידה, ובזו שיתירה עליהן אצבע היו מחזירין בנין אבנים, ומוסיפין על תנאן אצבע לכל אמה. עובי החומה — אלמא ראש החומה נתקדש, דדמו לגגין ועליות. בר שורא חומה קטנה לפנים מן החומה גדולה, והיא נמוכה ושוה לקרקע גובה העזרה. שרקע העזרה הולך וגובה ועלה במעלות. משנה שתי חבורות שהיו אוכלות — פסח אחד בבית אחד. אלו הופכין פניהן איך — אין צריכין להסב אלו כנגד אלו להיות נראין בחבורה אחת, אלא רשאין להפך פניהם אלו איך ואלו איך. ואפילו נראין בשתי חבורות לא איכפת לן, כדילוף בגמרא שהפסח נאכל אף בשתי בתים לשתי חבורות. והיחיים — שמחממין בו חמץ שמוזגין בו היין רשאין לתת באמצע, כדי שיהא נוח לשמש המשמש לשתיקן למוזג משם לכאן ולכאן, ואין צריכין לשנות משאר מנהג כל השנה. ואף על פי שמפסיק בין החבורות — לא איכפת לן, וכשהשמש משמש לשתיקן עומד מחבורה אחת שהתחיל לאכול עמה מן הפסח, למוזג לחבורה האחרת. קופין את פיו ומחזיר את פניו — לצד חבורתו, שלא יחשדוהו שאוכל עם חבורה האחרת. דסביקא ליה לתנא דידן: הפסח נאכל בשתי חבורות, אבל אדם אחד אינו אוכל בשני מקומות ממנו. ולחכי מוקי "בבית אחד יאכל" — שאין אדם אחד אוכל בשני בתים. ושתי חבורות הדופכות פניהן בשתי בתים דמו. והכלל — שהיא ברשה, רשאה להפוך פניה לצד אחד ולאכול, כדאמרן: פסח נאכל בשתי חבורות. גמרא על הבתים אשר יאכלו אותו — משמע: שני בני אדם אוכלין פסח אחד בשתי בתים, דכתיב: "יאכלו" שנים "אותו" — חד פסח, בתים שנים. יכול יהא — אדם אחד אוכל בשני מקומות, נגון בשני חדרים או בשתי חבורות הדופכות פניהם — תלמוד לומר: "בבית אחד יאכל". ורבי יהודה סבר: יש אם למסורת, כדלקמן. "יאכל" כתיב, משמע אדם אחד אוכל בבית אחד, ולא בשני בתים. אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה. השמש — שהיה צולח, ושכח והכניס כוית לתוך פיו והוא היה נמנה עליו. אם פיקח הוא ממלא כרים ממנו — דאם יעמוד משם שוב לא יאכל. מלמד שהאוכל אוכל בשני מקומות — וריאבלי" דכתיב בקרא יבול

לא נצרכה אלא לאותן שתי אמות — לא בעי למימר דאותן שתי אמות היו מנוחות בגג של היכל, דהא שער מזרחי שעליו שושן הבירה צורה אחת משערי העזרה היה, אלא הכי קאמר: כמו שאותו שער מזרחי היה מקודש להניח שם כלי קודש, כמו כן גגו של היכל קודש דקאמר — היינו להצניע שם כלי קודש. ולא שיהיו כלי קודש צריכין מקום מקודש, כדמוכח בכמה דוכתי, אלא דך קדושה אית לזר להניחם שם. ומר

ומאי לא דאבלי באינרא ואמרי באינרא? לא, דאבלי פארעא ואמרי באינרא. איני? והתנן: אין מפסירין אחר הפסח אפיקומן, ואמר רב: שלא יעקרו מחבורה לחבורה? לא קשיא: כאן — בשעת אכילה, כאן — שלא בשעת אכילה. תא שמע, אפא שאול אומר: עליות בית קדשי הקדשים חמורה מבית קדשי הקדשים, שבית קדשי הקדשים בהן גדול נכנס לו פעם אחת בשנה, ועליות בית קדשי הקדשים אין נכנסין לה אלא פעם אחת בשבוע, ואמרי לה: פעמים בשבוע, ואמרי לה: פעם אחת ביובל, לידע מה היא צריכה. אמר רב יוסף: מהיכל ניקום ונתיב איניש? שאני היכל, דכתיב: "ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית האולם ואת פתיו ואת גגותיו ועלייתו וחדריו הפנימים ובית הכפרת", וכתיב: "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל". תא שמע: הלשכות הבניות בקודש ופתוחות לחול — תוכן חול וגגותיהן קודש! תרגמא רב חסדא: בשגגותיהן שוין לקרקע עזרה. אי הכי, אימא סיפא: בניות בחול ופתוחות לקודש — תוכן קודש וגגותיהן חול. ואי סלקא דעתך בשגגותיהן שוין לקרקע עזרה — הוה לה מחילות, ואמר רבי יוחנן: מחילות לא נתקדשו? כי קאמר רבי יוחנן — בפתוחות לזר הבית, כי תניא הוהא — בפתוחות לעזרה. והתניא, רבי יהודה אומר: מחילות מתחת ההיכל — חול! כי תניא הוהא — שפתוחות לחול. תא שמע: ונגו קודש. ותסברא? והא קתני: גגין חללו אין אוכלין שם קדשי קדשים, ואין שוחטין קדשים קלים! ואלא קשיא "נגו קדש"! — אמר רב חמא בר גוריא: לאותן שתי אמות. דתנן: שתי אמות היה בשושן הבירה, אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן מזרחית דרומית. זו שעל קרן מזרחית צפונית היה יתירה על של משה חצי אצבע, וזו שעל קרן מזרחית דרומית היה יתירה עליה חצי אצבע, נמצאת יתירה על של משה אצבע. ולמה היו אחת גדולה ואחת קטנה — שיהיו האומנין נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה, כדי שלא יבואו לידי מעילה. ותרמי למה לזי? אחת לכספא ודקבא, ואחת לבגנא. תנן: החלונות ועובי החומה — כלפנים. בשלמא החלונות — משפחת לה דשניה לקרקע עזרה. אלא עובי החומה היכי משפחת לה? משפחת לה כבר שורא, דכתיב: "ויאכל חל וחומה". ואמר רבי אחא ואיתימא רבי חנינא: שורא ובר שורא. משנה שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד — אלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין, ואלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין, והפיהם פאמצע. כשהשמש עומד למוזג — קופין את פיו ומחזיר את פניו עד שמוציא אצל חבורתו ואוכל. והפלה הופכת את פניה ואוכלת. גמרא מתניתין מני — רבי יהודה היא, דתניא: "על הפתים אשר יאכלו אותו בהם" — מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות. יכול יהא האוכל אוכל בשתי מקומות — תלמוד לומר: "בבית אחד יאכל". מפאן אמרו: השמש שאכל פניה בצד התנור, אי פסח הוא — ממלא פריסו ממנו, ואם רצו בני חבורה לעשות עמו טובה — פאין ויושבין בצדו, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: "על הפתים אשר יאכלו אותו בהם" — מלמד שהאוכל אוכל בשתי מקומות, יכול

ומר סבר יש אם למקרא – ואם תאמר: והא שמעין ליה לרבי שמעון בפרק קמא דקדושין (יהב) דאית ליה יש אם למקרא ולמסורת, דרביש בבגדו בה בבגדו בה, דאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות, ולא לאישות אחר שפחותו יש לומר: דהם לא סתרי אהרדי, ויכול לדרוש שניהם. אבל הכא דליכא למידרש אלא חד – דריש מקרא. וכן בפרק קמא דסנהדרין (ד.א.), והא דאמר לעיל (פ.א.):

המציא בשר פסח מחבורה לחבורה דרי הוא בלא תעשה – אתי אפילו למאן דאמר פסח נאכל בשתי חבורות, דאחר שחלק ולקחו כל חבורה חלקה – אסור להוציא חלק חבורה זו לחבורה אחרת.

הכלה הופכת פניה – איצטרך לאשמעין, דלא חשבין כשתי מקומות אף על פי שבאלה מקצת סעודה בלא הפיכת פניה. אי נמי קא שמע לן דחייבת להפוך פניה, כדאמר בגמרא: כלה תנן. **אין** מסרבין לגדול – אמאי דיתיב אפריא לא שיך למימר משום דאין מסרבין, דשיבית פוריא דבר גסות ושררה הוא, ולא היה לו ליבש אי לאו משום כל מה שיאמר בעל הבית עשה. **נכנסין** בשלשה כו' – פירש רבינו הגמאל: חבורה שנגמנו על הפסח ובאו מקצת מהן בעת שדרך בני אדם לאכול, ושגרו הדיילא – פירשו: שמש – לחפש אחריהם ולא מצאן, אם נתקבצו רק שלשה – אוכלין את הפסח, ואין עליהן להמתין עד שיבואו כולם. אבל פחות משלשה – לא. אבל אם היו מקובצים יחד ויצאו ונתאחרו, והורו בהו דיילא ולא מצאן – אפילו לא נשאר רק אחד מהם אין צריך להמתין. כיון שהיו שם ויצאו.

אמר רבינא ונותן דמים – האוכל פסח, ולית הלכתא כותיה. והנפקא מינה דעל בעידנא דעיילי אינשי הדרו בהו דיילא.

הדרן עלך כיצד צולין

יכול יהא נאכל בשתי חבורות – תלמוד לומר: "בבית אחד יאכל". במאי קמיפלגי? רבי יהודה סבר: יש אם למסורת, ורבי שמעון סבר: יש אם למקרא. היו יושבין ונפרסה מחיצה ביניהם, לדברי האומר פסח נאכל בשתי חבורות – אוכלין, לדברי האומר אין הפסח נאכל בשתי חבורות – אין אוכלין. היו יושבין ונסתלקה מחיצה ביניהן, לדברי האומר האוכל אוכל בשני מקומות – אוכלין, לדברי האומר אין האוכל אוכל בשני מקומות – אין אוכלין. יתיב רב פהנא קא פשיט ליה מפשט. אמר ליה רב אשי לרב פהנא: ותיבעי לך איפעיא: סילוק מחיצה ועשיית מחיצה, מי הוי בשתי מקומות וכשתי חבורות דמי או לא? תיקו. "הפלה הופכת את פניה וכו'". מאי טעמא? אמר רבי חיאי בר אבא אמר רבי יוחנן: מפני שהיא בוששה. רב הונא בריה דרב נתן איקלע לבי רב נחמן בר יצחק. אמרו ליה: מה שמך? אמר להו: רב הונא. אמרו: גייתבי מר אפריאי. יתיב. יהבו ליה כסא – קבליה בחד וימנא, ושתיה בתרי וימני, ולא אהדר אפיה. אמרו ליה: מאי טעמא קרית לך רב הונא? אמר להו: בעל השם אני. מאי טעמא פי אמרו לך "ייתיב אפריאי" יתבת? אמר להו: "כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חזין מצא". מאי טעמא פי יהבי לך כסא קבלת בחד וימנא? אמר להו: מסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול. מאי טעמא אשתיתיה בתרי וימני? אמר להו: דתניא, השותה כוסו בבת אחת – הרי זה גרגר, שלשה – מנסי הרוח. מאי טעמא לא אהדרת אפך? אמר להו: פלה הופכת פניה, תנן. רבי ישמעאל ברבי יוסי איקלע לבי רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא, יהבו ליה כסא קבליה בחד וימנא. אמרי ליה: לא סבר לה מר "השותה כוסו בבת אחת – הרי זה גרגר"? אמר להו: לא אמרי בכוסך קטן, ויינד מתוק, וכירסי רחבה. אמר רב הונא: בני חבורה נכנסין בשלשה ויוצאין אפילו באחד. אמר רבה; והוא דעייל בעידנא דמייעל, והוא דרגש בהו דיילא. אמר רבינא: ונותנין שכר דמים, וצריך האחרון להוסיף דמים, ולית הלכתא פנותיה.

הדרן עלך כיצד צולין

יכול יהא – עיקר של פסח נאכל בשתי חבורות. תלמוד לומר **בבית אחד יאכל** – וקסבר: יש אם למקרא, "יאכל" אפסח קאי ולא אנגרי, כלומר, עיקר תחלת אכילתו תהא בחבורה אחת, ולא יתחלק לשתי חבורות. אבל גברא – אי בעי קאי מהכא ואזיל ואכיל הכא, דלא קפיד רחמנא אלא אעיקר תחלת אכילה, מדרקין "יאכל" הפסח, ולא יאכל אנגרא. ואני שמעתי חילוק: רבי יהודה סבר יש אם למקרא – בבית אחד ולא בשני מקומות, ורבי שמעון סבר יש אם למסורת שמיסר אונקלוס הגר: בחבורה חדא יתאכל, אבל אשני מקומות לא קפיד. וקשה לי לאומרו, דלא שמעתי מסורת כזה מעולם. ועוד: דקיימא לן דרבי שמעון יש אם למקרא סבירא ליה, בשמעתא קמייתא דסנהדרין. ועוד: לישנא דביתא דייקא כוותי, דגבי חבורות נקט פסח נאכל, ולא נקט שתי חבורות אוכלין אותה, וגבי מקומות נקט האוכל אוכל ולא נקט פסח נאכל. הלכך, כי דרשין "בבית אחד יאכל" במקרא – אפסח משמע, למעוטי חבורות. וכי דרשין יאכל אנגרי משמע – למעוטי מקומות. ונפרסה מחיצה ביניהן גרסין – היו יושבין חבורה אחת ואוכלין פסח אחד, ונפרסה מחיצה ביניהן ועשאו שני חבורות. לדברי האומר פסח נאכל בשתי חבורות – גומרין אכילתו. ואף על גב דמאן דאית ליה פסח נאכל בשתי חבורות אוסר לאדם לאכול בשני מקומות, הכא לא נעשה לכל חבורה וחבורה מקום במקום אחר, שדרי אינו רואה אויר שלא ראה עד עכשו, ואין כאן מקום חישה. היו יושבין – שתי חבורות בשני בתים, ואכלו שם פסחיהם, ונסתלקה המחיצה – יש כאן אויר חדש, ונעשה לכל חבורה במקום אחר, והיו ליה כאוכלים במקום הראשון ובשני. הלכך, לדברי האומר אין האוכל אוכל בשני מקומות – אין אוכלים. פשיט ליה **משפט** אומרה לשמועה זו פשוטה ומפורשת כמו שאמרנו, שעשיית מחיצה עושה אותן שתי חבורות, וסילוק מחיצה עושה אותן שני מקומות, ולא מספקא ליה בה מיד. **מאי טעמא** – למה לה להפוך פניה, ומאי אורחה בחכי. **מפני שהיא בוששה** – לאכול לעיני האנשים, על ידי שמתכבין בה. יתיב – ומוטה מן הסב חשובין היא, והקטנים יושבין על גבי מספליק, ונוהג עצמו בחשיבות. קבליה בחד וימנא – ולא סריב עד שיפצרו בו. ושתיה בתרי וימני – הפסוק בו. ולא אהדר אפיה – לצד אחר, אלא שותה לעניניהן. **בעל השם אמא** – מקטנותי כך קוראין לרבי דהונא. **מאי טעמא כי אמרי לך תיב אפריאי** – ולא ישבת על גבי קרקע ולא על גבי ספסלי ולחבי בעו ליה, שלא היה מנהגם כך, ותמידא להו. כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה – מתניתא היא במסכת דרך ארץ (בפרק "בן עזאי") (דרך ארץ רבה פרק חמישי). מסרבין לקטן – מלקבל דבריו עד שיפצרו בו. ואין מסרבין לגדול – שכן במלאכים שאמרו לאברהם "כן תעשה" (בראשית יח) ולא סריבו בו, וללוט אמרו "כי ברחוב נליך" עד "ויפצר במ מדא" (שם טז). בלה הופכת פניה תנן – ואין דרך האיש להפוך פניו. רבי שמעאל בר רבי יוסי בריסו רחבה הוא, כדאמרין "השובר את הפועלים" (בבא מציעא פ.א.), בני חבורה – לאו בפסח קאי. בני חבורה – שמש המשמש בסעודתו נכנסין בשלשה להסב, ואם בא יחיד או שנים והסבו – אין על השמש לשמש עליהם. ויוצאין באחד אחד – כל מי שסיים אכילתו קודם, אם בא לצאת – יצא, ואף על פי שקשה לשמש לשרת היחידים הנשארים, והוא דעיילי בעידנא דעיילי אינשי – שאין אתרונן מאריך יותר משעת סעודת האחרים, וגם בכניסתו לא ימארו להסב כדי לאחר השמש עד זמן נמר שעת סעודה. והא דריש בהו דיילא – שהודיעו לשמש שזה דרכן לצאת אחד אחד, לפי שטורח הוא לו לשמש היחידים. וצריך האחרון להוסיף דמים – לשמש.

הדרן עלך כיצד צולין

מבהיל הדבר איך זה מנגדים לחלק מתורת ה' ולבטח בא זה מחזירנו ידיעה מה זה תורת החסידות.

הגמרא חוזרת לדברי משנתנו לגבי כלה האוכלת בחבורה ומתוך
דין זה ממשיכה לדון בהלכות דרך ארץ של אכילה ושתייה. שנינו
במשנה: **הַכֹּלֶה הַחוּצָה אֵת פִּנְיָהּ וכו'** ואוכלת. שואלת הגמרא: **מַאי**
מַעֲמָהּ, למה לה להפוך פניה כשאוכלת ומדוע דווקא הכלה דרכה
בכך. משיבה הגמרא: **אֲמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַפְנֵי**
שְׂאֵנִים מִסְתַּכְלִים בָּהּ הִיא בּוֹשֶׁה לֵאכּוֹל לַעֲנִינֵיהֶם.
הגמרא מביאה מעשה המלמד שהפית פנים בשעת אכילה מפני
הבושה היא הנהגה ראויה רק לכלה ולא לכל אדם: **רַב הוֹנָא בְּרִיהּ**
דְּרַבִּי יוֹחָנָן אִיקְלַע לְבֵי וְהוֹדְמָן לְבֵיתָא רַב נַחֲמָן בְּרַ יִצְחָק, אֲמַרֵּי בְנֵי
בֵּיתוֹ שֶׁל רַב נַחֲמָן לֵיהּ – לֵרַב הוֹנָא, מָה שְׂמָךְ. אֲמַר לְהוֹ, שְׂמִי רַב
הוֹנָא. מתשובתו הבינו בני הבית שאדם גדול הוא, ואֲמַרֵּי לוֹ דֶּרֶךְ
כבוד, נִיתִיב ו–יִשָּׁב **בְּרַ אֲפֻרְיָא – עַל גְּבִי מִטָּה, שְׁהוּא מְקוּם הִיסָב**
אֲנָשִׁים חֲשׁוּבִים, וְלֹא עַל גְּבִי סִפְסַל כְּדָרְךְ אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים. נהג רב
הונא עצמו בדרך חשיבות וְתִיב – יִשָּׁב עַל הַמִּיטָּה. וְהָכִי לֵיהּ **בְּקָא**
נתנו לו בני הבית כוס של יין, וְקָבְלָהּ **בְּחַד יוֹמָנָא – קִיבְלָהּ מִדָּם**
בפעם אחת, כלומר, נטל מידיהם את הכוס תיכף ומיד, תחת לנהוג
במידת דרך ארץ ולסרב להם עד שיפצירו בו לקחת. וְשִׁתְיָהּ **בְּתֵרִי**
יוֹמָנִי – בִּשְׁתֵּי פַעֲמִים, בְּלִגְמִינָה אַחַת שְׁתֵּי חֶלֶק מִן הַיֵּין, וְלֹאֲחֹר
שֶׁהִפְסִיק לִגְמֹל לִגְמִינָה שְׁנִיָּה וְסִיִּים אֵת כּוֹלָהּ. ובשעה ששתה **לֹא**
אֲתֵרֵר אִפְּיָה – לֹא הִפָּךְ פָּנָיו לַצַּד אַחֵר אֲלֵא שְׁתֵּי הַיֵּין לַעֲנִי
הַמֵּאֲרָחִים.
אֲמַרֵּי לֵיהּ בְנֵי הַבֵּית לֵרַב הוֹנָא:
א. **מַאי מַעֲמָהּ בְּרִיתָא לָךְ – מִפְּנֵי מַה וְכַשְׁעֲנִית לִשְׁאֲלָתָנוּ 'מַה שְׂמָךְ'**
קראת לעצמך, **רַב הוֹנָא, וְהוֹסַפְתָּ לְשִׁמְךָ אֵת הַתּוֹאֵר 'רַב'. אֲמַר**
לְהוֹ, בְּעַל הַשֵּׁם אֲנִי – מִקְּטַנּוּתִי קוֹרְאִים לִי 'רַב הוֹנָא'.
ב. **מַאי מַעֲמָהּ כִּי אֲמַרֵּי לָךְ נִיתִיב אֲפֻרְיָא, יִתְבָּת – יִשְׁבַּת עַל הַמִּטָּה**
בדרך אדם חשוב, ולא על הקרקע או על גבי ספסל כדרך כל אדם.
אֲמַר לְהוֹ, כִּךְ שֵׁנו חֲכָמִים בְּהַלְכוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כֹּל מָה שְׂאִימַר לָךְ
בְּעַל הַבֵּית עֲשֶׂה (חוּץ מִצָּא).
ג. **מַאי מַעֲמָהּ כִּי יִתְבָּת לָךְ בְּקָא, קִבְּלָתָּ בְּחַד יוֹמָנָא, וּמִדּוּעַ לֹא נִהְגַּת**
בדרך מוסר בני אדם שמסרבים תחילה ורק לאחר שמפצירים בהם
מוכנים לקבל. **אֲמַר לְהוֹ, כִּךְ אֲמַרְוּ חֲכָמִים, מְסַרְבִּין לְקַבֵּל, וְאַיִן**
מְסַרְבִּין לְגְדוֹל. כלומר, כשאדם פשוט רוצה לתת, ראוי לסרב
לקבל ממנו אלא אם כן יפציר לקחת. אולם כשבעל הבית או אחד
מגדולי הבית נותנים יש לקבל מהם בלא שום סירוב, לפיכך
קיבלתיה מידכם מיד.
ד. **מַאי מַעֲמָהּ אֲשֶׁרִיתִיָּה אֵת הַכּוֹס בְּתֵרִי יוֹמָנִי, הֲלֹא אִפְשָׁר לִשְׁתּוֹת**
אֵת כּוֹלָהּ בְּלִגְמִינָה אַחַת. אֲמַר לְהוֹ, עֲשִׂיתִי כִּךְ מִשּׁוּם דְּתִנָּא, הַשּׁוֹתָה
בּוֹסוּ בְּבֵת אַחַת, וְלִגְמִיתָהּ מֵרֵאשִׁית עַד כִּמָּה גְדוֹלָה תִּאֲוֹתָהּ לִשְׁתּוֹת
יֵין, תֵּרִי זֶה דְּרִיגָתָהּ, אֲבָל אִם מִפְּסִיק בְּאִמְצַע וּשְׁתוּהוּ בְּשָׁנִים – בִּשְׁתֵּי
לִגְמִינֹת, הֲרִי זֶה מִדַּת דְּרִיגָתָהּ, אֲרֵין, וְאִם מִפְּסִיק יוֹתֵר מִפַּעַם אַחַת אֲלֵא
שׁוֹתָה אֵת כּוֹסוֹ בְּשִׁלְשָׁה פַעֲמִים, הֲרִי הוּא מְפַנֵּי הָרוּץ ו–בַּעַל גִּאוּתָהּ,
ה. מַאי מַעֲמָהּ לֹא אֲתֵרֵרָתָּ אֲפָךְ – מִפְּנֵי מַה לֹא חֲזַרְתָּ פָּנֶיךָ לַצַּד
אַחֵר, אֲלֵא שְׁתִּיתָ אֵת הַיֵּין בְּפָנֶינוּ. אֲמַר לְהוֹ, בְּכֹל הַחוּצָה פִּנְיָהּ, תֵּנִן.
כלומר במשנתנו שנינו 'כלה' והיינו משום שדרך הכלה
להפוך פניה בשעה שאוכלת ושׁוֹתָה בְּפָנֶי אַחֲרִים, אֲבָל אִין דֶּרֶךְ
הַיֵּשׁ לִסּוּבָב אֵת פָּנָיו.
הגמרא מביאה מעשה נוסף המלמד באלו אופנים השׁוֹתָה כּוֹסוֹ
בבת אחת נחשב גִּרְגָּוִי: **רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא בְּרַבִּי יוֹסִי, אִיקְלַע לְבֵי ו–הוֹדְמָן**
לביתו **רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי יוֹסִי בֶן לִקְוִיָּא, וְהָכִי לֵיהּ בְּקָא – נִתְּנוּ לוֹ**
כוס יין, קִבְּלָהּ **בְּחַד יוֹמָנָא** מבלי לסרב, ולא המתין עד שיפצירו בו,
וְשִׁתְיָהּ **בְּחַד יוֹמָנָא, בְּלִגְמִינָה אַחַת. אֲמַרֵּי לֵיהּ, אֲמַר לָךְ מַר – וְכִי**
לא שמע מר את דברי התנא בברייתא. הַשּׁוֹתָה בּוֹסוּ בְּבֵת אַחַת תֵּרִי
זֶה דְּרִיגָתָהּ. **אֲמַר לְהוֹ, לֹא אֲמַרֵּי שֶׁהַשּׁוֹתָה נִחְשָׁב גִּרְגָּוִי בְּאֲוִפְנִים כֹּאֵל**
שְׁכּוֹסָךְ קָטָן, וְיִיגָדְתָּ, וְכִרְסִי רְחֵבָה, אֲלֵא דוּוּקָא בְּכּוֹס מִמּוֹצַעַת,
יין מצוי ואדם בינוני.
הגמרא מסיימת נידון זה בהלכה נוספת מדיני סעודה: **אֲמַר רַב**
הוֹנָא, בְּנֵי הַבּוֹרָה – אֲנָשִׁים שֶׁקִּבְּעוּ לַחֲסֵב וּלְאֲכּוֹל יוֹד סַעוּדָה,
ושכרו עבורם שמש ישירת אותם בסעודה, בעריכת השולחן

יָבֹל הִייתָ לומר שכשם שכל אחד מבני החבורה רשאי לאכול
בשני מקומות, כך תהיה כל החבורה רשאית להיחלק לשנים
והפסח יֵהָא נֶאֱכַל מתחילתו בִּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת, תִּלְמוּד לִזְמַר, (שם יב מה)
'בְּבֵית אֶחָד יֶאֱכַל, הַתִּיבָה 'אֲכַל' האמורה בלשון נפעל מלמדת
שהתורה הקפידה שתחילת אכילת הפסח תהא 'בבית אחד', היינו
במקום אחד ובחבורה אחת, אמנם לאחר שהתחילו לאכול,
רשאי אחד מבני החבורה לעמוד ממקומו לילך ולאכול עוד
מבשר הפסח במקום אחר.
מבררת הגמרא את טעם המחלוקת: **בְּמַאי קָמִיפְלִי, רַבִּי יְהוּדָה**
ורבי שמעון. מבארת הגמרא, **רַבִּי יְהוּדָה סָבַר, יֵשׁ אִם לְמִסְתָּרָה –**
אופן הכתיבה של תיבה כפי שכתבה משה רבינו בספר התורה
ומסרה לישראל הוא העיקר. וכיון שהתיבה 'אֲכַל' נכתבה ביו"ד
אחת קוראים אותה כמנוקדת עם חול"ם ובבנין קל ולא בלשון
נפעל, ומשמעות הפסוק היא 'בבית אֶחָד יֶאֱכַל', כלומר, האדם
שאוכל את הפסח יאכל במקום אחד ולא בשני מקומות. וְרַבִּי
שְׁמַעוֹן סָבַר, יֵשׁ אִם לְמַקְרָא – העיקר הוא אופן הקריאה של תיבה
כפי שהיא נקראת מתוך ספר תורה כניקודה, והתיבה 'אֲכַל'
שנקראת בניקוד 'אֶכַל', באה ללמד שהפסח יֵהָא נֶאֱכַל בבית
אחד, במקום אחד ובחבורה אחת.
הגמרא מביאה שני אופנים שיש בהם נפקא מינה להלכה בין שתי
הדעות. אופן ראשון: הִיוּ בְנֵי חֲבוּרָה אַחַת יוֹשְׁבִין בבית אחד,
וְנִפְתְּחָה מַחְצִיזָה בֵּינֵיהֶם, ומאחר שהמסובים בצד אחד אינם רואים
את פני המסובים בצד השני נמצא שהמחיצה חילקה אותם לשתי
חבורות. לְדַבְּרֵי הָאֹמְרִי – לדעת רבי יהודה שהפסח נֶאֱכַל בִּשְׁתֵּי
חֲבוּרוֹת, אוֹכְלִין – רשאים כולם להמשיך את אכילת הפסח
במקומותיהם. ואין פריסת המחיצה מחשיבה אותם כאוכלים בשני
מקומות, שהרי לא נעשה כאן מקום חדש אלא כל חבורה יושבת
באותו חלל אויר שהיתה בו עד עתה, ופריסת המחיצה רק מיעטה
את מקומם של בני החבורות אך לא שינתה את מקומם. אולם,
לְדַבְּרֵי הָאֹמְרִי – לדעת רבי שמעון הסובר שאין הפסח נֶאֱכַל בִּשְׁתֵּי
חֲבוּרוֹת, אִין אוֹכְלִין, הוֹרֵא וְנַעֲשׂוּ שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת עַל יַד הַמַּחְצִיזָה
שנפרסה ביניהם, אלא יסבו כולם יחד באחד משני צידי המחיצה
ויסיימו שם את אכילת הפסח או יסלקו את המחיצה שביניהם.
אופן שני: הִיוּ יוֹשְׁבִין שתי חבורות של שני פסחים בשני בתים, ובני
כל חבורה היו אוכלים את בשר הפסח שלהם, וְנִפְתְּלָקָה הַמַּחְצִיזָה
החוצצת בֵּינֵיהֶן – בין מקומות ההסיבה של בני החבורות, ומאחר
שכל חבורה היתה יושבת בחלל אויר בפני עצמו וכעת נעשה
עבורם חלל רחב יותר ונתחדש להם חלל אויר חדש, הרי הם כמי
שהתחילו לאכילתם במקום אחד ובאים לסיים במקום אחר. לְדַבְּרֵי
הָאֹמְרִי – לדעת רבי שמעון הסובר, שכן חבורה אוֹכְלִי אֵת חֶלְקוֹ
בבשר הפסח רשאי שהיא אוֹכְלִי אֵת הפסח בִּשְׁנֵי מְקוּמוֹת, אוֹכְלִין –
רשאים כולם להמשיך את אכילת הפסח במקומותיהם אף
שסילוק המחיצה גרם להם שינוי מקום. אולם, לְדַבְּרֵי הָאֹמְרִי –
לדעת רבי יהודה הסובר, שאִין הָאוֹכְלִי אוֹכְלִי בִּשְׁנֵי מְקוּמוֹת, אִין
אוֹכְלִין – אינם רשאים להמשיך לאכול את הפסח במקומותיהם,
הוֹאִיל וְנִסְתַּלְקָה הַמַּחְצִיזָה וְנִשְׁתַּנָּה מְקוּמָם, אֲלֵא אִם כֵּן יִחְזוּר
ויפרסו מחיצה שתחצוץ בין שתי החבורות.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לגבי נידונים אלו של פריסת
מחיצה בין בני חבורה אחת וסילוק מחיצה בין שתי חבורות: יְתִיב
ו–יִשָּׁב **רַב כְּהֵנָא, קָא פָּשִׁים לֵיהּ מַפְשָׁט – פָּשַׁט אֵת הַהִלְכוֹת**
שהוזכרו לעיל, כהלכות פשוטות. **אֲמַר לֵיהּ רַב אֲשִׁי לְרַב כְּהֵנָא,**
וְתִיבֵי לָךְ אִינְיָא – בַּלְשׁוֹן סִפַּק רֵאשִׁי לָךְ לְדוֹן בְּנִידוּנִים אֲלוֹ שֶׁל
סִילּוּק מַחְצִיזָה וְעֲשִׂיתִי ו–פְּרִיסַת מַחְצִיזָה, וְלִשְׁאֲלָתָּ כִּי הָיִי – הָאֵם
מקום ישיבת בני החבורה נחשב מחמת סילוק המחיצה בִּשְׁנֵי
מְקוּמוֹת, שהרי התחדש בו אויר חדש, וְהָאֵם בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁנִּפְרְסָה
מחיצה ביניהם בִּשְׁנֵי חֲבוּרוֹת דְּמִי ו–נִחְשָׁבִים, מחמת המחיצה
החוצצת, או שמא סילוק מחיצה ועשיית מחיצה לא עושה מקום
אחד בשני מקומות ולא חבורה אחת כשתי חבורות. מסיים רב
אשִׁי: תִּיקֵן.

פרק שמיני - האשה

2 שנינו במשנה (לעיל סא.) שהשוחט את הפסח שלא למנויו פסול.
3 ונתבאר בגמרא (שם) שדין זה נלמד מהפסוק (שמות יב ד') מִקְמַסֶּת
4 נִפְשֹׁתַי אִישׁ לִפְי אֲבָלוֹ תִּכְסּוּ עַל הַשָּׂחֵף, ששחיטת הפסח צריכה
5 להיות לשם בני החבורה המנויים על הפסח מקורם לכן, ומי שלא
6 נמנה על הפסח בשעת שחיטתו, אסור לאכול ממנו. פרק זה עוסק
7 בעניני המינוי, על מי שוחטים את הפסח, ומי הוא הראוי לימנות
8 עליו.

משנה

10 משנתנו דנה בדין מי שהזנו אותו על שני פסחים, באיזה מהם חל
11 המינוי: הַאֲשֶׁה בִּזְמַן שֶׁהָיָה בְּבֵית בְּעֻלָּה, אִם שֶׁחַט עֲלֶיהָ בְּעֻלָּה –
12 שהזנה אותה על פסחו, וְגַם שֶׁחַט עֲלֶיהָ אֲבִידָה, תֹּאכַל מִשָּׁל בְּעֻלָּה,
13 שכל זמן שלא פירשה שרצה לימנות בשל אבידה, אנו אוזמרים
14 שזמן הסתם דעתה לימנות על של בעלה. אבל אם הִלָּכָה בְּרִגְלָה
15 רְאִישׁוֹן שלאחר הגשואץ לַעֲשׂוֹת את שמחת החג בְּבֵית אֲבִידָה,
16 כדרך הגשואות שדרךן לילך ברגל הראשון לבית אבידה, וְשֶׁחַט
17 עֲלֶיהָ אֲבִידָה וְשֶׁחַט עֲלֶיהָ בְּעֻלָּה, תֹּאכַל בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה רֹצֵה, כיון שאנו
18 מסופקים היכן היא מעדיפה לאכול. יְתוּם שיש לו שני אפטרופסין
19 שממונים עליו, שֶׁשֶׁחֲטוּ עָלָיו שני הַאֲפֹטְרוֹפִסִּין, יֹאכַל בְּמָקוֹם שֶׁהוּא
20 רֹצֵה. עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שׁוֹפְטִין, לֹא יֹאכַל מִשָּׁל שְׁנֵיהֶם – אינו יכול
21 לאכול משל אחד מהם, אפילו אם המנויו האחד על פסחו, כיון
22 שהשני לא נתן לו רשות להזנות אותו על פסחו, ואינו אוכל אלא
23 אם כן הסכימו חוץ השותפין שימנה עם אחד מהם. מִי שֶׁהוּא חֲצִיזֵי
24 עֶבֶד וְחֲצִיזֵי כֹהֵן חורין, לֹא יֹאכַל מִשָּׁל רֶבֶד, כיון שזמן הסתם לא היתה
25 דעת אדונו להזנות את חלק החריות שלו על פסחו.

גמרא

27 שָׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה, שֶׁאִשָּׁה שִׁחְטוּ עָלֶיהָ אֲבִיהָ וּבַעֲלָהּ, בִּרְגֵל הָרָשָׁא
28 שֶׁהִיא בֵּית אֲבִיהָ תֹאכֵל בִּמְקוֹם שֶׁהִיא רֹצֵחַ. מִדִּיִּיקַת הַגִּמְרָא:
29 שְׂמִיעַת מִיָּנָה – יֵשׁ לָךְ לִלְמוּד מִדְּבָרֵי מִשְׁנַתּוֹ, שֶׁיֵּשׁ פְּרִיָּדָה, כְּלוֹמֵר
30 שֶׁכֵּךְ שֶׁלֹּא הִיא מְבוֹרֵר בַּתְּחִילָה, וְנִתְבָּרֵר אַחֵר כֵּךְ, אֲנִי אוֹמְרִים
31 שֶׁנִּתְבָּרֵר שֶׁהִיא כֵּן לִמְפָּרַע, שֶׁהָרִי אִשָּׁה זֶה לֹא יֵדְעֵנוּ בִּשְׁעַת
32 הַשְּׁחִיטָה עִם מִי הִיא רֹצֵחַ לֵאכּוֹל, וּבִשְׁעַת הָאֲכִילָה כִּשֶּׁהִיא
33 אוֹמֶרֶת שֶׁהִיא רֹצֵחַ לֵאכּוֹל עִם אֶחָד מֵהֶן, אֲנִי אוֹמְרִים שֶׁנִּתְבָּרֵר
34 לִמְפָּרַע שֶׁכֵּךְ בִּשְׁעַת הַשְּׁחִיטָה רָצָתָה לֵאכּוֹל עִמּוֹ, וְשִׁחֲטָתָה הִפְסַח
35 וְהִיָּקַת דָּמוֹ, הִזֵּיו הִיט בִּשְׁבִילָהּ. דְּרוּחָהּ הַגִּמְרָא: מִיָּא 'תֹּאכֵל בִּמְקוֹם
36 שֶׁהִיא רֹצֵחַ' שֶׁנֶּאֱמַר בַּמִּשְׁנָה, שֶׁשֶּׁאֲלָנוּ אוֹתָהּ בְּשִׁעַת שְׂחִיטָהּ
37 וְאִמְרָה מִשָּׁל זֶה אֲנִי רֹצֵחַ לֵאכּוֹל.

במשנה מבואר שברגל הראשון תאכל במקום שהיא רוצה, ומדהרגל השני ואילך, ודאי אוכלת משל בעלה. מקשה הגמרא: ורמינהו, שנינו בברייתא, אשה שהלכה לבית אביה, ברגל הראשון, כשלא פירשה משל מי היא רוצה לאכול, אוכלת משל אביה, ומכאן – מרגל שני ואילך, אם רוצה, אוכלת משל אביה, ואם רוצה, אוכלת משל בעלה. ודברי הברייתא סותרים את דברי המשנה בשני הדינים, שלגבי הרגל הראשון מבואר במשנה שתאכל במקום שהיא רוצה, ובברייתא מבואר שתאכל משל אביה, ולגבי הרגל שני ואילך מבואר במשנה שתאכל משל בעלה, ובברייתא מבואר שתאכל במקום שהיא רוצה. מתרצת הגמרא: לא קשיא, כן בברייתא, מדובר באשה שהיא רדופה לילך תמיד לבית אביה, ולכן אנו אומרים שברגל הראשון ודאי דעתה לאכול משל אביה, ומרגל שני ואילך, אנו מסופקים ממי היא רוצה לאכול, וכאן במשנה, מדובר באשה שאינה רדופה לילך תמיד לבית אביה, שבת בעלה חביב לה, ולכן אנו אומרים שמרגל שני ואילך ודאי דעתה לאכול משל בעלה, ורק ברגל ראשון אנו מסופקים ממי דעתה לאכול.

55 הגמרא מביאה דרשה בענין אשה הרדופה לילך לבית אביה:
56 **דְּכָתִיב** (שיר השירים ח ז) שאומרת כנסת ישראל, **אֲנִי הָיִיתִי בְּעֵינָיו**
57 **בְּמוֹצָאת שְׁלוֹם** – נתחבבתי על הקב"ה ונמצאתי שלימה בעיניו,

58 ואמר רבי יוחנן, שזוהו בכלל שנמצאת שלימה בבית חמיה, וירדופה
59 לילד ולחנני את שבתה שמקובלת היא בבית חמיה, בבית אביה.
60 הנגזר מביאה דרשה וסופת של רבי יוחנן באותו ענין: (כד) כתב
61 (הרשב"ע ב"ד) 'הנה ביום ההוא נאם ה' תקרא איש ולא תקרא לי עוד
62 בעלי', אמר רבי יוחנן, כוונת הפסוק היא שלעתיד לבוא תהיה
63 נכנסת ישראל בכלל שהיא בבית חמיה, שכבר נישאה לרבינו בושח
64 מבעלה, ולא בכלל בבית אביה, וזוהי כוונת הכתוב: 'תקרא איש
65 ולא תקרא לי עוד בעלי' שאישה הוא לשון נישואין, ובעלי הוא
66 לשון אירוסין.

הגמרא מביאה מה שדרש רבי יוחנן בפסוקים הסמוכים לפסוק: 'אִנִּי
הֵייתִי בְעִינְיֹךָ שְׁהוּבָא לְעִילִי: נֹאמֵר (שיר השירים ח ח) 'אִחוּתִי לָנוּ כְּנֶזֶה
וְשָׂרִים אֵין לָהּ', כלומר שאינה מניקה ואין הנאה ממנה, אָמַר רַבִּי
יֹחֲנָן, ה'אִחוּת' שְׁהוּבָרָה בַּפְסוֹק זֶה, וְזוֹ עֵלִים, שְׁכֻנָּתָה לְלִמּוּד וְלֹא
שְׁכֻנָּתָה לְיִשְׂרָאֵל - שְׁהִיבָה בְּהַ דְּנִיאַל, שׁוּבָה לְלִמּוּד אֲבָל לֹא זָכָה לְרִבְרִין
תּוֹרָה בִּישְׂרָאֵל, אֲבָל בָּבֶל גִּידְלָהּ אֶת עֲזָרָא הַסּוֹפֵר שֶׁאֵין זָכָה לְלִמּוּד
אֶת יִשְׂרָאֵל.

נאמר (שם פסוק יא) **אֲנִי חֹמֶה וְיִשְׂרָאֵל בְּמִגְדְּלוֹת, אֲמַר בְּנֵי יִחוּזְנִי, אֲנִי**
חֹמֶה, וְזו תֹּרֶה, שְׂהִיא מְגִינָה עַל הָאָדָם שְׁלֵא יִחְטָא, וְיִשְׂרָאֵל
בְּמִגְדְּלוֹת, אֵלּוּ תִלְמִידֵי חֻמָּיִם, שְׁנִקְרָאִים שְׂדִיִּים עַל שֵׁם שְׂמִינִקִּים
אֵת תּוֹרָתָם לְאַחֲרִים, וְהֵם מְגִינִים עַל הָדוֹר כְּמִגְדָּלִים הַמְגִּנִּים עַל
הָעִיר. וְכָאֵר, אֲנִי חֹמֶה, וְזו בְּנִתָּת יִשְׂרָאֵל, שְׁהֵם גּוֹדְרִים אֵת
עֵצָמָם כְּחוֹמָה מְלִדְשָׁמַע בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְיִשְׂרָאֵל בְּמִגְדְּלוֹת, אֵלּוּ
בְּנֵי בְּנֵי חֹמָה וְכֵי מִדְּרֹשׁ, שְׁמִלְמָדִים שֶׁם תּוֹרָה לְרַבִּים, וְהֵם
מְגִנִּים עַל הָדוֹר.

הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין שבחם של ישראל: **אָמַר רב**
זוּמְרָא בַּר מִזְבִּיָּה אָמַר רַב, מַאי דְּבִתְבִּי (תהלים קמד יב), **אֲשֶׁר בָּנִינוּ**
בְּמִצְרַיִם מְגֻדָּלִים בְּעֶזְרֵיהֶם בְּנוֹתֵינוּ כְּוִיּוֹת מְחוּשָׁבוֹת תְּבִנָּתוֹ הִיכָלִי.
אֲשֶׁר בָּנִינוּ בְּמִצְרַיִם, אִילוּ בַּחֲרוּ יִשְׂרָאֵל שְׁלָא מַעֲמֵו מַעֵם חָטָא. וזהו
בְּמִצְרַיִם שְׁחָם כְּנִסְיֵעוֹת רְכוּת שְׁלָא תִקְלָקְלוּ עֵדִינָן וְלֹא אִירַע
 בַּחן שִׁבְרִי. **וְבְנוֹתֵינוּ כְּוִיּוֹת, אִילוּ בְּתוּלוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁאֻמְדוֹת –**
 שְׁתוּמוֹת אִתּוֹן עַד שְׁמֻדְקוֹת לְבַעֲלֵיהֶן, וְאִינָן נִבְעֻלוֹת
 לְאַחֲרֵים, וְזוֹ בְּנוֹתֵנוּ כְּוִיּוֹת שְׁוִיּוֹת הוּא דְּבֵר הַמְתַּמְלָל כְּמוֹ
 שִׁיבּוּאֵר הַלֵּלָן, וְאִף בְּנוֹתֵנוּ מִכִּין שְׁאִינָן נִבְעֻלוֹת, הֲרִי הֵן
 מְתַמְלָלוֹת תְּאוֹה, וּמִבִּיָּאֵה הַגְּמָרָא רֵאשִׁי שְׁוִיּוֹת' הוּא לִשְׁוֹן דְּבַר
 שְׁמִתְמַלָּא, **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** (זכריה ט טו) **מֵאִילוּ בְּמֻזְרֵן כְּוִיּוֹת מֻזְבָּח,**
 וּמִכָּאֵן שְׁוִיּוֹת הוּא דְּבֵר הַמְתַּמְלָא. מִבִּיָּאֵה הַגְּמָרָא רֵאשִׁי נֹסֶפֶת
 לְכַר, **אִיבְעִית אֵימָא מְהֻבָּא,** נִאֲמַר (תהלים שם יג) **מְזֻינֵי מְלָאִים**
מְפִיקִים מִן אֵל וְ/אוֹ מְזֻינֵי הוּא מִלְשׁוֹן 'זוּיּוֹת', וּמִבּוּאֵר בַּפְּסוּק
 שֶׁהוּא דְּבֵר שְׁמִתְמַלָּא. הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְדְרוֹשׁ אֶת הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק:
מְחוּשָׁבוֹת תְּבִנָּתוֹ הִיכָלִי, אִילוּ וְאִלֹּ – גַּם בַּחֲרוּי יִשְׂרָאֵל וְגַם תְּחוּלוֹת
 יִשְׂרָאֵל, **מַעֲלָה עֲלֵיהֶן הִתְכַּוֵּן, בְּאִילוּ נִבְנָה הִיכָל –** בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
בְּיָמֵיהֶן, וְזוֹ מְחוּשָׁבוֹת תְּבִנָּתוֹ הִיכָל, שְׁחִשִּׁיבוּתָם הִיא כְּבִינָן
 הַהִיכָלִי.

הגמרא להלן דורשת את הפסוקים בתחילת ספר הושע: נאמר
(הושע א א), 'דבר ה' אשר היה אל הושע וגו' בימי עוזיהו יותם אחו
(יחזקיה מלך) [מלכי] יהודה, דורשת הגמרא, בפירק אחד -
בתקופה אחת נתבנאו ארבעה נביאים, והנביא הגדול שבכולן, היה
הושע, שנאמר (הושע שם ב) 'תחלת דבר ה' בהושע, ואם נפרש
שהנביא הראשון שדבר עמו ה' הוא הושע, יקשה וכי בהושע דבר
ה' תחלה, ותלא משה עד הושע כמה נביאים היו, ואמר רבי יוחנן,
שפירוש הפסוק הוא, שהושע היה תחלה - ראשון לארבעה נביאים
שנתבנאו באותו הזמן, ואלו חמשה חזק, הושע הנביאים, ישעיה
עמוס ומיכה, שכולם החלו להינבא בימי עוזיהו, והמשיכו בימי
ארבעת המלכים, עוזיהו יותם אחז יחזקיה.

112 עוד דורשת הגמרא: ממה שנאמר בהושע (שם) שאמר לו ה' שייקח
113 אשת זנונים, ולא מצאנו שנאמר כך לבניא אחר, שמן הסתם כך
114 היה סדר הברית, שאמר לו הקדוש ברוך הוא לחושע, בְּיָדְךָ הָאֵתָא,
115 וְיָדֶיךָ לַהֲרוּעַשׁ לְיָמֵךְ הַלְקֶבֶת, בְּיָדֶיךָ, שֶׁנִּי הַנְּחִיךָ בְּיָדִי, בְּנִי
116 אֲבִירָהם יִצְחָק וְעֵקֶב, לְגַלֵּל רַחֲמֵיךָ לְעֵינָי, וְלֹא דִין שָׁמַר בְּךָ, אֵלֶּה

משנה האשה. תאכל משל בעלה - דמסתמא דעתה לימנות על של בעלה, כל זמן שלא פירשה שיהא דעתה בשל אביה. רגל הראשון - כך דרך הנשואות ללכת לבית אביהן רגל הראשון שאחר הנשואין. תאכל במקום שהיא רוצה - ובגמרא מוקי לה כשאניה דרופה לילך עד הגה לבית אביה תמיד, הלכך מספקא לן בהי ניתא לה, אלא אם כן פירשה. אפטרופסין - שהיו לו שנים.

ומתנהו זה על פסחו וזה על פסחו. לא יאכל משל שניהן - לא מפסחו של זה ולא משל זה. ואפילו הגמנו האחד על פסחו - מי נתן רשות לחלק האחר לימנות על זה? ואין לו תקנה אלא אם כן רצו שניהן שימנה עם האחד. לא יאכל משל רבו - דמסתמא לא היה דעת רבו להימנות חלק החירות על פסחו. גמרא שמעת מינה יש ביריה - קא סלקא דעתך ממוקם שהיא רוצה בשעת אכילה קאמר. ואמרין, הוברר דשחיטה וזריקה דהאי פסח שפיר איזריק עלה דהאי אתתא. בשעת שחיטה - ששאלנו את פיה בשעת שחיטה, ואמרנו: בזה אני רוצה. אוכלת משל אביה - מן הסתם. מתניתין כשאניה דרופה - לילך תמיד לבית אביה, דבית בעלה חביב לה. הלכך, כל שאר הרגלים ודאי שייכא בתריה, ורגל ראשון - ספק. ובריייתא ברדופה, הלכך רגל הראשון - ודאי תבר אביה, מכאן ואילך ספק. כמוצאת שלום - נתחבבתי עליה, ונמצאתי שלימה לו. להניד שבה - היואך מוקבלת היא בבית חמיה ושדים - לזנות. אחרים. אין לה - שאין הנאה ממנה. זו עילם - שהיה בה דניאל, שנאמר (דניאל ח): "ואני (דניאל הייתי) בשושן אשר בעילם המדינה", וזכה ללמוד, ולא רבץ תורה בישראל. אבל בכל גדלה עורא הסופר, דכתיב (עורא ז): (הוא) "הכין לבנו לדרוש (בתורת) ואת תורתו ה", (ולעשותו) וללמד בישראל חק ומשפט". ושדי אלו תלמידי חכמים - המניקין אחרים, כשדים הללו. כמגדלות - שמגינין על הדור. כנפיעים - נגיעות יונקות שלא נתקלקלו עדיין. ולא איירע בהן שבר. שאונות פתחיהן לבעליהן. סתומות פתחיהן עד שמוקקות לבעליהן. ואין נבעלות לאחרים. לשון אחר: שמגדלות פתחיהן של נדה לבעליהן לפרוש מהן, ואף על פי שתאותן רבה. וכן הוא אומר ומלאו כמורכ כוויות מוכה - מה זווית דהתם כתיב בהו "ומלאו", הכא נמי בנותינו כוויות, על ידי שמתמלאות תאוה ואין נזקקות אלא עד שיבואו בעליהן. כאלו נבנה היכל ביטוין - דחכי משמע מחוטבות כננין היכל, תבנית לשון בנין. בימי עזייהו ב' - משום דאיירי כבנסת ישראל כלשון אשה הנשאת לבעל, כדאמרן "כמוצאת שלום", נקט נמי להא דהושע, דכתיב בה: "תקראי איש", כדריש לקמה. ארבעה נביאים - לקמה מפרש להו, ובבבולוז כתב בהו: "בימי עזייהו יותם אחוז יחזקיה", שכולל החלו להינבא בימי עזייהו, וקפחוהי ארבעה מלכים. לא דין שלא אמר כן - אתה למד ממה שאמר לו הקדוש ברוך הוא: "קח לך אשת זנונים", ולא אמר כן לנביא אחר: (מצאתא כאן הגדה"ה מלשון

האשה. מאי רצה בשעת שחיטה - דווקא ביריה בשעת שחיטה, אבל לא ביריה - אינה אוכלת לא משל זה ולא משל זה. אבל ברישא - אפילו סתמא אוכלת משל בעלה. כאן ברדופה כאן בשאינה רדופה - אומר רבינו תם: דכל נשים רדופות הן להניד בבית אביהן כשנמצאו שלימות בבית חמיהן. והשתא מוקי מתניתין בשאינה רדופה, כגון שברגל הראשון שאחר חופה לא הלכה לבית

משנה האשה בזמן שהיא בבית בעלה, שחט עליה בעלה ושחט עליה אביה - תאכל משל בעלה. הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה, שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה - תאכל במקום שהיא רוצה. יתום ששחטו עליו אפטרופסין - יאכל במקום שהוא רוצה. עבד של שני שותפין - לא יאכל משל שניהן. מי שחציו עבד וחציו בן חורין - לא יאכל משל רבו. גמרא שמעת מינה: יש ביריה. מאי 'רוצה' - בשעת שחיטה. וימניהו: אשה, רגל הראשון - אוכלת משל אביה. מכאן ואילך, רוצה - אוכלת משל אביה, רוצה - משל בעלה! לא קשיא: כאן ברדופה לילך, כאן כשאניה דרופה. דכתיב: "או הייתי בעיניו כמוצאת שלום", ואמר רבי יוחנן: ככלה שנמצאת שלימה בבית חמיה, ורדופה לילך להניד שבה בבית אביה. דכתיב: "יהיה ביום ההוא נאם ה' תקראי איש ולא תקראי לי עוד בעלי". אמר רבי יוחנן: ככלה בבית חמיה, ולא ככלה בבית אביה. "אחות לנו קטנה ושדים אין לה". אמר רבי יוחנן: זו עולם, שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמוד. "אני חומה ושדי כמגדלות", אמר רבי יוחנן: "אני חומה" - זו תורה, "ושדי כמגדלות" - אלו תלמידי חכמים. ורבא אמר: "אני חומה" - זו כנסת ישראל, "ושדי כמגדלות" - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. אמר רב וזמרא בר מוכיה אמר רב, מאי דכתיב: "אשר בגינו כנפעים מגדלים כנפיעים" - נגיעות יונקות שלא נתקלקלו עדיין. ולא איירע בהן שבר. שאונות פתחיהן לבעליהן. סתומות פתחיהן עד שמוקקות לבעליהן. ואין נבעלות לאחרים. לשון אחר: שמגדלות פתחיהן של נדה לבעליהן לפרוש מהן, ואף על פי שתאותן רבה. וכן הוא אומר ומלאו כמורכ כוויות מוכה - מה זווית דהתם כתיב בהו "ומלאו", הכא נמי בנותינו כוויות, על ידי שמתמלאות תאוה ואין נזקקות אלא עד שיבואו בעליהן. כאלו נבנה היכל ביטוין - דחכי משמע מחוטבות כננין היכל, תבנית לשון בנין. בימי עזייהו ב' - משום דאיירי כבנסת ישראל כלשון אשה הנשאת לבעל, כדאמרן "כמוצאת שלום", נקט נמי להא דהושע, דכתיב בה: "תקראי איש", כדריש לקמה. ארבעה נביאים - לקמה מפרש להו, ובבבולוז כתב בהו: "בימי עזייהו יותם אחוז יחזקיה", שכולל החלו להינבא בימי עזייהו, וקפחוהי ארבעה מלכים. לא דין שלא אמר כן - אתה למד ממה שאמר לו הקדוש ברוך הוא: "קח לך אשת זנונים", ולא אמר כן לנביא אחר: (מצאתא כאן הגדה"ה מלשון

חמא. כגותינו כווית" - אלו בתולות ישראל שאוגדות פתחיהן לבעליהן, וכן הוא אומר: "ויקלאו כמורכ כווית מוכה". איבעית אימא מהכא: "כווינו מלאים מפקים מן אל זן". "מחטבות תבנית היכל" - אלו ואלו מעלה עליהן הכתוב פאילו נבנה היכל בימיהו. "וכר ה' אשר היה אל הושע וגו' בימי עזייהו יותם אחוז יחזקיה מלך יהודה". בפרק אחד נתנבאו ארבעה נביאים, וגדול שבכולן הושע, שנאמר: "תחלת דבר ה' בהושע". וכי בהושע דבר תחלה? והלא משה עד הושע כמה נביאים! אמר רבי יוחנן: תחלה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק, ואלו הן: הושע, ישעיה, עמוס, ומיכה. אמר לו הקדוש ברוך הוא להושע: בניך חטא. והיה לו לומר: בניך הם, בני חנוניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב, גלגל רחמיך עליהן. לא דין שלא אמר כך, אלא אמר לפניו: רבנו של עולם, כל העולם שלך הוא העבירים פאומה אחרת. אמר הקדוש ברוך הוא: מה אעשה לך? וה? אומר לו: לך וקח אשה זונה והוליד לך בנים זנונים, ואחר כך אומר לו שלחה מעל פניך. אם הוא יכול לשלוח אף אני אשלח את ישראל. שנאמר: "ויאמר ה' אל הושע לך קח לך אשת זנונים וילדי זנונים", וכתיב: "וילך ויקח את גמר בת דבלים". גמר, אמר רב: שהפל גומרים בה. "בת דבלים"

רביה ארבעה נביאים כולוזה כתיב בהו: "בימי עזייהו", בר ממיכה דכתיב בה: "יותם אחוז יחזקיהו". ובעומס לא כתיב אלא "עזייהו". ומיהו, מיכה בימין נתנבא, אלא שכבר נתנגע, ויותם בנו שופט על הארץ, לפיכך לא נקרא על שמו, אבל שלשה היו קודם שנצטרע. בעומס נאמר: "שנתים לפני הרעש", וישעיה ביום הרעש, דכתיב (ישעיה ו): "וינעו אמות הספים", שרעשו עליונים לשרופו ותחתונים כלולעו כבשפט קר ויעזרו שערערו על הכהונה. ואותו היום נתנגע. והושע קודם לכולן. הכי ירסין - אומר לו קח לך אשת זנונים, ואחר כך אומר לו שלחה. וילדי זנונים - שתלד לך בנים זנונים, ספק שלך ספק של אחרים. גומרין בה - ביאתם, ותאמת לבם.

דבילים - שתי דירות, דומה בת דומה: כי אבדם מלך ארם ושימם כעפר לדוש. ותהר ותלך בן ואמר ה' אליו קרא שמו יורעאל - שעתידי אני לזרעם ולזרועם בגולה. ארבעה קנינין
נרסין וכות המקדש אחד מינייהו - קנינן חשובין בעיניו לקרותם קנין לו, כאדם שטורח לקנות דבר החביב לו. שלש גזירות - יורעאל דהיינו גולה, ורלא עמי' ורלא רוחמה: יאמר
להם וגו' ונקבצו וגו' בטלה גזירת הגלות, ו"רחמתי" - בטלה גזירת "לא רוחמה", ואמרתי ללא עמי עמי אתה - בטלה גזירת "לא עמי", קיפח - קבר, האריך ימים מהם. על ידי
שמתנשאים ברבנות הם מתים. וזה לימנות - כדילוף לקמיה. בימי עוהיו יותם - סיפיה דקרא ובימי ירבעם בן יואש מלך ישראל. כהן בית אל - כומר לגוים. וזכר את הרחמים
גרסינן. כי לא אוסיף עוד ארחם - אף על גב
דפורענותא הוא, אידכורי הוא מידכר שם
רחמים. כי נשא אשא להם - לשון סליחה.
ואתמודי מתמה. ומיהו, סליחה קא מידכר.
וסיפיה דקרא דלעיל הוא. רבי יוחנן אמר מהכא
ורחמתי וגו' ואמרתי ללא עמי עמי אתה -
אותם שלא היו מעמי ידברו בהם, ויהיו לי לעם.
אפילו דור - רשעים, שאביהן יקללו - אל
תלשינם. מהושע - שנתפס על שדלשין את
ישראל, ואף על פי שחטאו. נחקה עשה שפיון
- שלא היו יכולין לכולתם יחד. יטפל לך
תלמיד אחד - להשיבך תשובה. נפא דרומאי
- נשבע בעבדה דורה. כהן נתתינן וכהן סלקינן
- במחשבה או זון עסוקים תמיד. הגלה אותן
לכבל - שאין כשדים אכזרים כשאר אומות.
שעמקה כשאל - ופרדם משם, כמז
שהבטיחם: "מזי שאל אפרים". שקרוב לשונם
ללשון תורה - ולא תשתבח תורה מהן מדר.
לכית אפן - אבריהם מאור כשדים יצא. כסף
מצרים - שבונו ישראל בצאתם ממצרים,
כדכתיב (שמות יב): "וינצלו את מצרים". ובימי
רחבעם עלה שישק מלך מצרים ונטל את כל
האוצרות. לעניינם - כלומר, דבר פלא ראיתם
שם, שהענין פונה להסתכל בו.
תמרים

1 יורעאל על שם העתיד שידרע בגולה.
2 והגלה אותם לכבל - וזה דאמר
3 בגיטין (יז.א ושם): רחמנא בטולך או בטולא דבר
4 עשו. אלמא בני עשו מעלו טפי - היינו לבתר
5 דאתו חברי לכבל.
6 שמעת
7 אליו קרא שמו יורעאל כי עוד מעט ופקדתי את דמי יורעאל על בית יהוה והשפתי ממלכות
8 בית ישראל ותהר עוד ותלך בת ויאמר לו קרא שמה לא רחמה כי לא אוסיף עוד ארחם
9 את בית ישראל כי נשא אשא להם ותהר ותלך בן ויאמר (ה' אליו) קרא שמו לא עמי כי
10 אתם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם. לאחר שגולדו [לו] שני בנים ובת אחת אמר לו הקדוש
11 ברוך הוא להושע: לא היה לך ללמוד ממושה רבך, שפיון שדברתי עמו - פירש מן האשה,
12 אף אתה גדול עצמך ממנה. אמר לו: רבונא של עולם, יש לי בנים ממנה ואין אני יכול
13 להוציאה ולא לגרשה! אמר ליה הקדוש ברוך הוא: ומה אתה, שאשתך זונה ובגיד [בני]
14 ונזנים, ואין אתה יודע אם שלך הן אם של אחרים הן - קד; ישראל, שהן בני בחוני,
15 בני אברהם יצחק ויעקב, אחד מארבעה קנינין שקניתי בעולמי, תורה קנין אחד, דכתיב:
16 "ה' קנני ראשית דרבנו". שמים וארץ קנין אחד, דכתיב: "קנה שמים וארץ". בית המקדש
17 קנין אחד, דכתיב: "הר זה קנתה ימינו". ישראל קנין אחד, דכתיב: "עם זו קניתי". ואתה
18 אמרת העבדים באומה אחרת? כיון שידע שחטא עמד לבקש רחמים על עצמו. אמר לו
19 הקדוש ברוך הוא: עד שאתה מבקש רחמים על עצמך - בקש רחמים על ישראל, שגורתי
20 עליהם שלש גזירות בעבורך. עמד ובקש רחמים ובטל גזירה, והתחיל לברך, שנאמר:
21 "ויהי מספר בני ישראל כחול הים וגו' והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי ונקבצו בני יהודה
22 ובני ישראל יחדו וגו' וזרעתי לי בארץ ורחמתי את לא רחמה ואמרתי ללא עמי עמי אתה". אמר רבי יוחנן: אוי לה לרבנות
23 שמקבצת את בעליה, שאין לך כל נביא ונביא שלא קיפח ארבעה מלכים בימיו. שנאמר "חזון ישעיהו בן אמוץ אשר
24 חזה על יהודה וירושלים" וגו'. אמר רבי יוחנן: מפני מה זכה וירבעם בן יואש מלך ישראל להמנות עם מלכי יהודה
25 - מפני שלא קבל לשון הרע על עמוס. מנלן דאימינו - דכתיב: "דבר ה' אשר היה אל הושע בן בארי בימי עזיה
26 יותם אחו יחזקיה מלכי יהודה ובימי ירבעם בן יואש מלך ישראל". ומנלן דלא קיבל לשון הרע - דכתיב: "וישלח
27 אמציה כהן בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך וגו'", וכתיב: "כי כה אמר עמוס בחרב ימות ירבעם
28 וגו'". אמר: חס ושלום אמר אותו צדיק קד, ואם אמר - מה אעשה לו? שכינה אמרה לו. אמר רבי אלעזר: אפילו
29 בשעת פסחו של הקדוש ברוך הוא וזכר את הרחמים, שנאמר: "כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל". רבי יוסי בר רבי חנינא
30 אמר מהכא: "כי נשא אשא להם". ואמר רבי אלעזר: לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו
31 עליהם גרים, שנאמר: "וזרעתי לי בארץ". כלום אדם זורע סאה - אלא להכניס פמה פורין. ורבי יוחנן אמר מהכא: "ורחמתי את
32 לא רחמה". אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מאי דכתיב: "אל תלשן עבד אל אדוניו פן למלך ואשמת", וכתיב: "דור
33 אביו יקלל ואת אמו לא יברך". משום דאביו יקלל ואת אמו לא יברך אל תלשן? אלא: אפילו דור שאביו יקלל ואת אמו לא יברך
34 - אל תלשן עבד אל אדוניו. מנלן - מהושע. אמר רבי אושעיא, מאי דכתיב: "צדקת פרונו בישראל" - צדקה עשה הקדוש ברוך
35 הוא בישראל שפזרן לבין האומות. והיינו דאמר ליה ההוא מינא לרבי חנינא: אגן מעלינו מיניכּו, כתיב בכו: "כי ששח חדשים ישב
36 שם וגו'", ואלו אגן - איתניכו אגן פמה שני, ולא קא עבדינן לבו מידי. אמר לו: רצונך, וטפל לך תלמיד אחר. נטפל ליה רבי
37 אושעיא. אמר ליה: משום דלא רדעיתו חיכי תעבדו: תכלינן פולחו - ליתנהו גבייכו, מאי דאיפא גבייכו - קרי לבו מלכותא קמיעתא.
38 אמר ליה: נפא דרומאי! בהא נחתינן ובהא סלקינן. תני רבי חיאי, מאי דכתיב: "אלהים הבין דרפה והוא ידע את מקומה"
39 - יודע הקדוש ברוך הוא את ישראל שאינו יכולין לקבל גזירות של רומיים, לפיכך הגלה אותם לכבל. ואמר רבי אלעזר:
40 לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לכבל אלא מפני שעמקה כשאל, שנאמר: "מזי שאל אפרים" - מפני שאל אפרים ממנות אגאלם.
41 רבי חנינא אמר: מפני שקרוב לשונם ללשון תורה. רבי יוחנן אמר: מפני ששיוון לבית אמן. משל לאדם שפגע על אשתו,
42 לחיכו משגרה - לבית אמה. והיינו דרבי אלכסנדר, דאמר: שלשה חזרו למטעתן, אלו הן: ישראל, כסף מצרים, וכתב
43 לוחות. ישראל - הא דאמרן. כסף מצרים - דכתיב: "ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שושק מלך מצרים על
44 ירושלים וגו'". כתב הלוחות - דכתיב: "ואשפרם לעיניכם". תנא: לוחות נשברו ואותיות פורחות. עולא אמר כדי שיאכלו
תמרים

הגמרא מביאה דרשה נוספת שלומדים מהפסוקים בהושע: **אָמַר**
רַבִּי יוֹחָנָן, מִפְּנֵי מָה זָכָה יִרְבֵּעַם בֶּן יוֹאֵשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, לְהַמְנוֹת יָחִיד
עִם מַלְכֵי יְהוּדָה, מִפְּנֵי שְׁלָא קִבֵּל לְשׁוֹן הָרַע עַל עַמּוּס הַנְּבִיא.
 ומבארת הגמרא דרשה זו, ושואלת: מָנְלָן – היכן מצינו דאִימְנֵי –
 שנמנה ירבעם יחד עם מלכי יהודה. משיבה הגמרא: דְּכִתְבִּים (הושע
 א, א), 'יָבֵר ה' אֶשֶׁר הָיָה אֵל הוֹשֵׁעַ בֶּן בָּאֲרִי בִימֵי עֲזִיָּה וְיֹתָם אֲחֹזִי
 וְיִחְזִיקָה מַלְכֵי יְהוּדָה, וּבִימֵי יִרְבֵּעַם בֶּן יוֹאֵשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל'. מבררת
 הגמרא: וּמָנְלָן – היכן מצינו דלא קיבל ירבעם לְשׁוֹן הָרַע על עמוס.
 משיבה הגמרא: דְּכִתְבִּים (עמוס ט, ט), 'וַיִּשְׁלַח אֲמַצְיָה בֶּחֶן בֵּית אֵל
 ו-שְׁהִיָּה כְּחֵן לַעֲבֹדָה זָרָה שְׁהִיתָה בְּבֵית אֵל, אֵל יִרְבֵּעַם מֶלֶךְ
 יִשְׂרָאֵל לְאֹמֶר, קֶשֶׁר עָלֶיךָ וְגו', עֲמוּס בְּקֶרֶב בֵּית יִשְׂרָאֵל – אמציה
 שלח לספר לירבעם בגנותו של עמוס שהוא קושר ומורד בירבעם,
 וכתיב אחרי כן (שם ט א), שסיפר אמציה לירבעם 'כִּי בָה אֲמַר עַמּוּס
 בְּחֶרֶב יָמוֹת יִרְבֵּעַם' וְגו', ודבר זה לשון הרע היה, כיון שבאמת לא
 אמר עמוס שירבעם ימות בחרב, אלא אמר על בית ירבעם
 שימותו בחרב כמו שכתוב קודם (שם ט ט), והוא זכריה בנו של
 ירבעם. וירבעם לא קיבל את דברי אמציה שרצה לגנות את עמוס
 בעיניו, אלא אָמַר, הֵם וְשָׁלוֹם אֲמַר אוֹתוֹ צָדִיק קָךְ – שאהרג בחרב,
 שהרי נאמר ליהוא שארבעה דורות מבניו יהיו מלכים, ואילו אני
 רק דור שלישי ליהוא, ואף אם אָמַר עמוס כן, מָה אֶעֱשֶׂה לוֹ, שהרי
 שְׂכִינָה אָמְרָה לוֹ כן, ושנא גרם החטא לחזור מההבטחה שניתנה
 ליהוא שארבעה דורות מבניו יהיו מלכים.
 הגמרא מביאה דרשות נוספות מהפסוקים בהושע שהובאו לעיל:
אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אֶפְיָלוּ בִּשְׁעַת בִּקְסוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל
יִשְׂרָאֵל, וְזִכְרָה הוּא אֶת תְּרַחְמִים, שְׁנָאֲמַר (הושע א א) 'כִּי לֹא אוֹסִיף עוֹד
אֶרְחֶם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל', הרי שאף שפורענות היא, מזכיר לשון של
רחמים. רַבִּי יוֹסִי בִּר רַבִּי חֲנִינָא אָמַר מִקְּבָא – דבר זה נלמד מהמשך
הפסוק, שנאמר 'כִּי נִשְׂא אֶשְׂא לָהֶם, שהוא לשון סליחה, ואף
שאמר הפסוק כן בתמידה, וכי אסלח להם, מכל מקום מזכיר עליהם
שם סליחה.
וְאֹמֶר רַבִּי אֱלֵעָזָר, לֹא הִשְׁלֵחַ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְבִין
הָאוֹמְרִים שֶׁבִּבְלַי לְהַעֲנִישָׁם, שהיה יכול להענישם בדברים אחרים,
אֶלָּא הִגְלָם קְדִי שִׁיתוּסְפּוּ עֲלֵיהֶם גְּרִים, שְׁנָאֲמַר (הושע ב ב), 'וְזִרְעִיתִיהָ
לִי בְּאֶרֶץ, שהליכתם לגלות תהיה כעין זריעה, וְכָלוּם – האם אין
אָדָם טורח וּזְרִיעַ סָאָה, אֶלָּא כְּדִי לְהַכְנִים מִמֶּנָּה בְּמָה בּוֹרִין, כך
כשיחזירו מהגלות, יתוספו עליהם בארץ ישראל גרים. וְרַבִּי יוֹחָנָן
אָמַר מִקְּבָא – דבר זה נלמד מהמשך הפסוק, שנאמר 'וְרִחַמְתִּי אֶת
לֹא רַחֲמָה וְאֶמְרָתִי לֹלָא עֲמִי עֲמִי אֲתָה, ומכאן נלמד שכשיחזרו
יִשְׂרָאֵל מִהַגְלוֹת, אף אותם שלא היו מעמי, ידבקו בהם ויהיו לי
לעם.
 הגמרא מביאה דבר נוסף שנלמד מהושע: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי**
שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, מֵאֵי דְכִתְבִּים – מה פירוש הפסוק שנאמר (משלי ל יא),
'אֵל תִּלְשֵׁן עֵבֶד אֵל אֲדוֹנָיו שֶׁן יִקְלָלֶךָ וְאֶשְׁמַת' – אל תמסור דין על
אדם, לצעוק עליו לה' שרשע הוא, וְכִתְבִּים – ונאמר בפסוק שאחרי
כן, 'דֹּדֵר אֲבִיו יִקְלָל, וְאֵת אִמּוֹ לֹא יִבְרָךְ, ומשמע שפסוק זה בא ליתן
טעם מדוע 'אל תלשן עבד אל אדוניו, וקשה, וכי מִשּׁוּם דָּאֵת אֲבִיו
יִקְלָל וְאֵת אִמּוֹ לֹא יִבְרָךְ, לכן אל תלשן אותו. וְדָאֵי הַפִּירוּשׁ
הוא, שְׁאִפְּלוּ דֹדֵר שֶׁרַעֲמֵם שְׁאִפְּלוּ יִקְלָל וְאֵת אִמּוֹ לֹא יִבְרָךְ, אֶל
תִּלְשֵׁן עֵבֶד אֵל אֲדוֹנָיו, וּמָנְלָן – ומנין אנו למדים דבר זה, מִהוֹשֵׁעַ,
שנענש על מה שאמר שיש להעניש את ישראל על אף שהיו
רשעים.
 הגמרא מביאה דרשות נוספות בענין הגלות: **אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיא,**
מֵאֵי דְכִתְבִּים – מה פירוש הפסוק שנאמר (שופטים י א), 'צִדְקָת פְּרוֹנִי
בְּיִשְׂרָאֵל, מבאר רבי אושעיא: צִדְקָה עֲשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁפִירוֹן לְבִין הָאוֹמְרוֹת, ולא הגלם למקום חדש, שכיון שהם
מפוזרים, אי אפשר לזכותם יחד. וְהִיָּינוּ – וזו היא התשובה
שהשיב רבי אושעיא למין. ומביאה הגמרא את המעשה עם המין:
דְּאָמַר לִיָּה הִהוּא מִיָּנָא – שאמר לו מין אחד לְרַבִּי חֲנִינָא, אֲנִי מַעֲלִינִי
מִיָּנִיכִי – אנו טובים יותר מכם, כְּתִיב בְּכֹו – שבכם נאמר (מלכים א

דְּכָלִים, משום שהיתה דָּבָה רָעָה, כלומר, אשה שכולם מדברים על
ניאופיה, בַּת דָּבָה רָעָה, שאף אמה היתה ידועה כזונה, וזהו
'דבלים' שתי דיבות. וְשִׁמְוָאֵל אָמַר שְׁנִקְרָאָה כן, משום שְׁהִיתָה
מְתוּקָה בְּפִי הַבֵּל בְּכַבְלָה – כתאנה מיובשת. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר
שְׁנִקְרָאָה כן, כיון שְׁהֵבֵל הָיָה דָּשִׁין בָּה, כלומר, מזנים עמה, בְּכַבְלָה
שְׁמִיבֵשִׁים אותה על ידי דישה. דְּבָר אַחֵר, מדוע נקרא שמֵה 'נוֹמֶר',
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִשּׁוּם שְׁבָקְשׁוּ אוֹרֵבֵי יִשְׂרָאֵל לְנֶפֶשׁ אֶת מְמוֹנִי שֶׁל
יִשְׂרָאֵל בְּיָמֶיהָ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לֹא רַק בְּקֶשׁוֹ, אֲלָא אֵף בְּזוּז וְנִמְרוֹ
אֶת מִמּוֹנָם, שְׁנָאֲמַר (מלכים ב' יז) 'כִּי לֹא הִשְׁאִיר לִיהוֹאָחָז עִם בִּי אִם
הַמִּשִּׁים פְּרָשִׁים וְעֶשְׂרָה רֶכֶב וְעֶשְׂרָת אֲלָפִים רִגְלִים בִּי אֲבָרָם מֶלֶךְ
אֲדָם וְיִשְׁמֶם כְּעֶפֶר לָדָשׁ – שנתנום כעפר הנידש ברגלי אדם.
 הגמרא ממשיכה לבאר את מה שאירע עם הושע כמבואר
 בהמשך הפסוקים בהושע (א ו-ט): **וְתַתַּר וְתִלְךָ לוֹ בֶן. וְיֹאמַר ה' אֵלָיו**
קְרָא שְׁמוֹ וְיִרְעָאֵל, בִּי עוֹד מַעַט וּפְקַדְתִּי אֶת דְּמֵי יִירְעָאֵל עַל בֵּית
יְהוּדָה, וְהִשְׁבַּתִּי מִמְּלִכּוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל' – אמר הקב"ה להושע, שיקרא
אות שם בנו יירעאל, על שם שעתידי הקב"ה לזרוע ולזרות את
ישראל בגולה. וְתַתַּר עוֹד וְתִלְךָ בַּת, וְיֹאמַר לוֹ קְרָא שְׁמָה לֹא
רַחֲמָה, בִּי לֹא אוֹסִיף עוֹד אֶרְחֶם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל, בִּי נִשְׂא אֶשְׂא לָהֶם,
וסוף הפסוק הוא בלשון תמידה. כלומר, וכי אסלח להם. וְתַתַּר
וְתִלְךָ בֶן. וְיֹאמַר (ה' אֵלָיו) קְרָא שְׁמוֹ לֹא עֲמִי, בִּי אֲתָם לֹא עֲמִי וְאֲנִכִּי
לֹא אֲתָה לָכֶם. וְלֹאֲחֵר שְׁנוֹלְדוּ לוֹ] מֵאִשָּׁה זוֹ שֶׁנִּי גִנִּים וְכַת אֲחֵת,
אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹשֵׁעַ, וכי לֹא אֲתָה לָךְ לְלַמּוֹד מִמֶּנָּה
רַבָּךְ, שְׂכִינִי שְׁדַּבְרִיתִי עִמּוֹ פִּירַשׁ מִי הָאֶשְׂאָה, אֵת אֲתָה בְּרוּךְ עֲצָמְךָ
מִמֶּנָּה – גרס אותו. אָמַר לוֹ – הושע להקב"ה רבונִי שֶׁל עוֹלָם יֵשׁ
לִי גִנִּים מִמֶּנָּה, וְאִין אֲנִי יָכוֹל לְהוֹצִיאָהָ, וְלֹא לְגִרְשָׁה, שאם אגרשה
אוציא פגם על בני, שיאמרו שהוצאתיה משום שילדה בנות. אָמַר
לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכֹה אֲתָה שְׁאִשְׁתְּךָ זִוְנָה, וּבְנֶיךָ [בְּנֵי] וְנִנִּים, וְאִין
אֲתָה יוֹדֵעַ אִם שְׁלָךְ הֵן אִם שֶׁל אַחֲרִים הֵן, קָךְ אֲתָה אוֹמֵר, שאין
אתה יכול לגרשם, יִשְׂרָאֵל שְׁחֵן בְּנִי, והם בְּנֵי כְּחוּנִי, שבחנתי
וניסיתי את אבותיהם, שהם בְּנֵי אֲבָרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, והם אֲחֵד
מֵאֲבָרָהָם קִנְיָנִי שְׁקִנְיָתִי בְּעוֹלָמִי – דברים חשובים בעיני לקרותם
קִנִּין, שהם אצלי כדבר הכבי שאדם טורח לקנותו. ומפרטת
הגמרא את ארבעת הקניינים: הַתּוֹרָה היא קִנְיָן אֲחֵד, דְּכִתְבִּים בה
(משלי חב) 'ח' קִנְיָן רֵאשִׁית דְּרָבִי, ופסוק זה מדבר על התורה, שְׁמִים
וְאֶרֶץ הֵם קִנְיָן אֲחֵד דְּכִתְבִּים בהם (בראשית יד ט), 'בְּרוּךְ אֲבָרָם לֹלָל
עֲלִיוֹן קִנָּה שְׁמִים וְאֶרֶץ, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הוא קִנְיָן אֲחֵד, דְּכִתְבִּים בו
(תהלים עב), 'הָרַח הָיָה קִנְיָנָה יְמִינוֹ, וזהו זהו בית המקדש. וְיִשְׂרָאֵל
הֵם קִנְיָן אֲחֵד, דְּכִתְבִּים בהם (שמות טו טז), 'עַם זוֹ קִנְיָתִי'. וחזרת הגמרא
לדברִי ה' שאמר להושע: וְאִין אֲתָה אֲמַרְתָּ לִי הַעֲבִירִם כְּאֹמֶה
אֲחֵרָת.
 הגמרא ממשיכה לבאר את מה שאירע עם הושע: **בִּין שְׁנֵדַע**
הושע שְׁחָמָא, עֲמֵד לְבָקֶשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא, עַד שְׁאֲתָה מְבָקֶשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמְךָ, בְּקֶשׁ רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל,
שְׁנוֹרְתִי עֲלֵיהֶם שֶׁלֵּשׁ גְּזִירוֹת בְּעֶבְרִית – בגללך, והיינו שגזר עליהם
גלות, ושלא יוסיף עוד לרחם את ישראל, ושלא יקראו עוד עמי.
עֲמֵד הושע וּבְקֶשׁ רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל וּבְכָל אֶת הַגְּזִירוֹת, וְהַתְחִיל
הַקְב"ה לְבָרְכֵן, שְׁנָאֲמַר אחרי כן (הושע ב א-א) 'וְהִיָּה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּחֹל הָעַם וְגו' וְהִיָּה כְּמִקְדָּם אֲשֶׁר יֹאמַר לָהֶם לֹא עֲמִי אֲתָם וְאֲמַר יִשְׂרָאֵל
בְּנֵי אֵל הָיָה, וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו' וְגו', ומכאן שבטלה
גזירת הגלות, ונאמר עוד (שם ב ב), 'וְזִרְעִיתִיהָ לִי בְּאֶרֶץ וְרִחַמְתִּי אֶת
לֹא רַחֲמָה וְאֶמְרָתִי לֹלָא עֲמִי עֲמִי אֲתָה, ומכאן שנתבטלו הגזירות
**שלא יהיו מרוחמים, ושלא יקראו עמי'.
 הגמרא לעיל (ע"א) הביאה שהושע נתנבא בימי ארבעה מלכים,**
ועתה מביאה הגמרא את דברי רבי יוחנן בענין זה: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
אוֹי לָה לְרַבְּנַת – לשררה שְׁמִקְבְּרָתָהּ אֶת בְּעִלְיָה – שמקצרת את ימי
המחזיקים בה, כיון שמתנשאים בה, שְׁהִי אֵין לָךְ כָּל נְכִיא וְנְכִיא,
שְׁלֹא קִיפָח ו-קבר) אֲרַבְּעָה מַלְכִים בְּיָמָיו, כלומר שהאריך ימים
יותר מהם, שְׁנָאֲמַר (שעידו א א) 'חֲזוֹן יִשְׁעִיהָ בֶן אֲמוּץ אֲשֶׁר חָתָה עַל
יְהוּדָה וְיִירְשָׁלַם וְגו' בִימֵי עֲזִיָּה וְיֹתָם אֲחֹזִי וְיִחְזִיקָה מַלְכֵי יְהוּדָה'.

הַקָּרִים, וְלֹא עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ, אֲלֵא מִדַּעְתָּהּ, מִפְּנֵי שְׂאִינִם נֹחֲשִׁים בְּנֵי
 בֵּיתוֹ לַעֲנִין זֶה, וְאִינִם נִכְלָלִים בִּשְׁאֵר לְבֵיתָא.
 וּמִבֵּיאָהּ הַגְּמָרָא בְּרִייתָא נֹסֶפֶת בַּעֲנִין זֶה: תֵּנִי אֲדִידָהּ, לֹא יִשְׁחַט
 אָדָם לֹא עַל יְדֵי בְּנֵי וּבְתוֹ הַגְּדוּלִּים, וְלֹא עַל יְדֵי עֲבָדָיו וְשִׁפְחָתוֹ
 הַקָּרִים, וְלֹא עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ, אֲלֵא מִדַּעְתָּהּ, אֲכָל שׁוֹחֵט הָיָה עַל יְדֵי בְּנֵי
 וּבְתוֹ הַקָּטָנִים, וְעַל יְדֵי עֲבָדָיו וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, בֵּין מִדַּעְתָּהּ וּבֵין שְׂאֵל
 מִדַּעְתָּהּ, וְכֹל הָאֲמֹרִים בְּבִרְיָתָא, שִׁשְׁחָטוּ בַּעֲצָמָם, וְשִׁחַט
 רָבִן וְ-הָאֲדוּן שִׁלְחָם עֲלֵיהֶם, יוֹצֵאִין בְּשַׁל רָבִן, וְאִין יוֹצֵאִין בְּשַׁל
 עֲצָמָם, חוּץ מִן הָאִשָּׁה שְׂיוֹצֵאת בְּשַׁל עַצְמָהּ, שְׂכִין שְׂכִיבָלָהּ הִיא
 לְמַחֲוֹת וּלְאֹמַר שְׂאִינָה רֹצֶחַ לְצֹאת בְּשַׁל בַּעֲלָהּ, וְאִין בַּעֲלָהּ יִכּוֹל
 לְשַׁחֲוֹת עֲבוּרָה בַּעַל כְּרֹחָהּ, יוֹצֵאת הִיא בְּשַׁל עַצְמָהּ.
 שׁוֹאֵלָה הַגְּמָרָא: מָאי שְׂנָא אִשָּׁה מַעֲבָדוֹ וּשְׁפָחוֹתָהּ הַעֲבָרִים וּמִבְּנֵי
 וּבְתוֹ הַגְּדוּלִּים, וְהֵלֵא שְׂנִינָה בְּרִישָׁא שְׂאָף עֲלֵיהֶם אִי אִפְשָׁר לְשַׁחֲוֹת
 בַּעַל כְּרֹחֵם. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רָבָא, כּוּוֹנֵת הַבְּרִייתָא הִיא,
 לְאִשָּׁה וְכָל דְּדָמִי וְ-הַדּוּמִים לָהּ, שְׂאֵכָן אָף עֲבָדוֹ וּשְׁפָחוֹתָהּ הַעֲבָרִים,
 וּבְנֵי וּבְתוֹ הַגְּדוּלִּים, יוֹצֵאִים בְּשַׁל עַצְמָם.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: הָא נִפְשָׁא קָשְׁיָא – בְּרִייתָא זֶה מִצַּד עַצְמָהּ קִשָּׁה הִיא,
 אֲמַרְתָּ – שְׂאִמְרָה הַבְּרִייתָא, שְׂכֹלָם יוֹצֵאִים בְּשַׁל רָבִם, חוּץ מִן
 הָאִשָּׁה שְׂיוֹצֵאת בְּשַׁל עַצְמָהּ כִּין שְׂכִיבָלָהּ לְמַחֲוֹת, וּמִשְׁמַע, דְּמִקְשָׁא
 – שְׁחִטְעָם שְׂיוֹצֵאת בְּשַׁל עַצְמָהּ וְלֹא בְּשַׁל בַּעֲלָהּ, הוּא מִשּׁוּם דְּמִקְשָׁה
 – שְׂמִיחָתָהּ וְאִמְרָה שְׂאִינָה רֹצֶחַ לְצֹאת בְּשַׁל בַּעֲלָהּ, הָא לֹא מִקְשָׁה –
 אֵבֶל אֵם לֹא מִיחֻדָּהּ, נִפְשָׁא – יוֹצֵאת בְּשַׁל בְּעָלָהּ, וְאָף שְׁחִטְעָה עֲלֵיהּ
 שְׂלֵא דַּעֲמָהּ, וְהָא קִתְּנִי רִישָׁא – וְקִשָּׁה, שְׁהִירָה שְׂנִינָה בְּתוּחִילָת
 הַבְּרִייתָא, שְׂאִין אָדָם שׁוֹחֵט לֹא בְּשִׁבְלֵי בְּנֵי הַגְּדוּלִּים, וְלֹא עַל יְדֵי
 אִשְׁתּוֹ, אֲלֵא מִדַּעְתָּהּ, הָא בְּקִשְׁתָּא – שְׂלֵא פִירְשׁוּ אֵת דַּעֲתָם, לֹא
 נִפְשָׁא – אִינִם יוֹצֵאִים בְּשַׁל. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: מָאי – מַה הַפִּירוּשׁ
 בְּמַה שְׂאִמְרָו בְּרִישָׁא שְׂאִינָה שׁוֹחֵט עֲלֵיהֶם אֲלֵא מִדַּעְתָּהּ, לֹא דְאֲמַרִּי
 אִין – אִין הַפִּירוּשׁ שְׂצִרִיכִים הֵם לְאֹמַר בְּמַפְרֹשׁ שְׂרֹצִים לְצֹאת
 בְּשַׁל, אֲלֵא הַפִּירוּשׁ הוּא שְׁחִטְעָה עֲלֵיהֶם בְּקִשְׁתָּא – שְׂלֵא פִירְשׁוּ
 בְּשַׁל מִי הֵם רֹצִים לְצֹאת, וְלִפְדֻקָּיָהּ הִיא דְאֲמַרִּי לֹא – וְכּוּוֹנֵת
 הַבְּרִייתָא לְמַעַט רַק שְׂאֵם מִזּוֹ אֲמַרְו שְׂאִינִם רֹצִים לְצֹאת בְּשַׁל,
 אִזְ אִינוּ יִכּוֹל לְשַׁחֲוֹת בְּשִׁבְלָם.
 שׁוֹב מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִין נִיתֵן לְאֹמַר, שְׂאִשָּׁה בְּסִתָּם יוֹצֵאת בְּשַׁל
 בַּעֲלָהּ, וְהָא – וְהִירָה בְּבִרְיָתָא נִאֲמַר, שְׂכֹלָם שִׁשְׁחָטוּ וְשִׁחַט רָבִן
 עֲלֵיהֶם, יוֹצֵאִין בְּשַׁל רָבִן, דִּין זֶה הוּא בְּקִשְׁתָּא – שְׂלֵא אֲמַרְו בְּמַפְרֹשׁ
 שְׂאִינִם רֹצִים לְצֹאת בְּשַׁל, וְנִאֲמַר עַל זֶה בְּבִרְיָתָא, חוּץ
 מִן הָאִשָּׁה מִפְּנֵי שְׂכִיבָלָהּ לְמַחֲוֹת, שְׂאִינָה אוֹכֵלָת מִשְׁלֵהּ, הִירָה שְׂאָף
 בְּסִתְמָהּ אִינָה יוֹצֵאת בְּשַׁל. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רָבָא, כִּין
 שִׁשְׁחָטוּ הֵם בְּשִׁבְלֵי עַצְמָם, אִין לֹא מִיחֻדָּהּ גְּדוֹל מִזֶּה, וְהִירָה זֶה כּוּוֹ
 שְׂמִיחָו בְּפִירוּשׁ.
 שְׂנִינָה בְּמִשְׁנָה: עֲבָד שֶׁל שְׂנֵי שׁוֹתְפִין וְכוּ' לֹא יִאֲכַל מִשַׁל שְׂנִינָה.
 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה סְתִירָה מִהַמְשֵׁנָה לְבִרְיָתָא: רָבִי לִיָּה – הַקְשָׁה רַב
 עֲנִיָּא קָבָא לְרַב נַחֲמָן, תֵּנִן – שְׂנִינָה בְּמִשְׁנָתָהּ, עֲבָד שֶׁל שְׂנֵי שׁוֹתְפִין
 לֹא יִאֲכַל מִשַׁל שְׂנִינָה, וְהַתֵּנָּא, עֲבָד שֶׁל שְׂנֵי שׁוֹתְפִין אֵם רָצָה
 לֵאכּוֹל מִזֶּה אוֹכֵל וְאֵם רָצָה לֵאכּוֹל מִזֶּה אוֹכֵל. אֲמַר לִיָּה רַב נַחֲמָן,
 עֲנִיָּא קָבָא, וְאֲמַר לִיָּה שְׂבַלְשׁוֹן זֶה הַשִּׁיבוֹ, פְּתִיָּא אוֹבְקָא – כִּלִּי
 שְׁחוֹר, כְּלוֹמַר מְכוּוֹר, מִינֵי וּמִינֵיהּ – מִמְּנֵי וּמִמֶּךָ, כְּלוֹמַר עַל יְדֵי
 שְׂחִקְשִׁית וְאִין מִתְּרַץ לָהּ, תִּסְתַּיִם שְׂמִעְתָּתָא – תִּתְּפֹרֵשׁ אֲמִיתוֹת דִּין
 זֶה, וְכִן יֵשׁ לְתִרְץ קוּשִׁיא זֶה, מִתְּנִינִין דְּקִשְׁדִּי אֲהֲדִי – מִשְׁתַּנֵּן
 מִדְּבַר בְּשׁוֹתְפִים שְׂמִקְפִּידִים זֶה עַל זֶה, וְאִינִם רֹצִים לִיהֲנוֹת זֶה
 מִזֶּה, וְלִכֵּן אָף אֵם שְׁחַט אֶחָד מֵהֶם בְּשִׁבְלֵי הַעֲבָד, אִין הַשְׂנֵי רֹצֶחַ
 שְׂחָלוּ בַּעֲבַד יִהְיֶה מִחֲבָרָה, וְלִכֵּן אִינוּ יִכּוֹל לֵאכּוֹל מִשַׁל אָף אֶחָד
 מֵהֶם. וְהַבְּרִייתָא מִדְּבַר בְּשׁוֹתְפִים דְּלֹא קִשְׁדִּי אֲהֲדִי – שְׂאִינִם
 מִקְפִּידִים זֶה עַל זֶה.
 נִאֲמַר בְּמִשְׁנָה: מִי שִׁחֲצִיו עֲבָד וְחֲצִיו בֵּין חֹזֵרִין לֹא יִאֲכַל מִשַׁל רָבִן
 וְכוּ'. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִהַמְשֵׁנָה מִשְׁמַע, שְׂדוּקָא מִשַׁל רָבִן, הוּא דְלֹא
 יִאֲכַל, אֲכָל מִשַׁל עַצְמָהּ, יִאֲכַל, וְהָא תֵּנִיָּא, לֹא יִאֲכַל לֹא מִשַׁל וְלֹא
 מִשַׁל רָבִן. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא קָשְׁיָא, בָּאן בְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה בָּאן
 בְּמִשְׁנָה אַחֲרֹנָה – הַמְשֵׁנָה שְׂאִמְרָה שִׁיכּוֹל הַעֲבָד לֵאכּוֹל מִשַׁל

הַקָּרִים כְּדִי שְׂבַעֲם, שְׂחִתְמִרִים מִצּוּיִם בְּבַבְלָא, וְלֹא יִהְיוּ טְרוּדִים
 בְּפִרְנִסְתָּם, וְעַל יְדֵי זֶה יִעֲשֶׂקוּ בְּתוֹרָה.
 הַגְּמָרָא מִבֵּיאָהּ מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין הַתְּמָרִים שְׂבַבְלָא: עוֹלָא אִיקְלַע –
 הַדּוּמָן לְפִימְקִירָתָא שְׂהִיא בְּבַבְלָא, קָרִיבָא לִיָּה מִיָּרֵינָא דְתְּמָרִי – הַגִּישׁוֹ
 לְפָנָיו סֵל מִלֵּא תְּמָרִים, אֲמַר לָהּ, כְּמָה כִּי הֵנִי בּוֹזָא – כְּמָה סֵלִים
 כֹּאֵלֵו נִמְכָּרִים בּוֹז אַחַד, אֲמַר לָהּ, תֵּלֵת בּוֹזָא – שְׂלֵשָׁה סֵלִים
 נִמְכָּרִים בּוֹז אַחַד, אֲמַר, מִלֵּא עֲנָא דְדִּבְשָׁא בּוֹזָא – סֵל מִלֵּא תְּמָרִים
 שְׂעוּשִׁים מִזֶּה דְּשֵׁ נִמְכָּר בְּבַבְלָא בּוֹז אַחַד, וְכִבְלָא לֹא עֲשִׂקִי
 בְּאִרְיָתָא – אִינִם עוֹסְקִים בְּתוֹרָה כְּפִי יִכְלָתָם, שְׂהִירָה יִכּוֹלִים לַעֲסוֹק
 תְּמִיד כִּין שִׁישׁ לָהֶם מִזּוֹנוֹת בּוֹזֵל וּבִלֵּא טוֹרָתָא. בְּלִילָא עֲצִירָהוּ
 הַתְּמָרִים בְּשִׁלְשׁוֹל, אֲמַר, מִלֵּא עֲנָא סָמָא דְמוֹתָא בּוֹזָא בְּבַבְלָא – סֵל
 מִלֵּא סֵם הַמוֹת נִמְכָּר בְּבַבְלָא בּוֹז אַחַד, וְכִין שְׂחַם נִמְכָּרִים בּוֹזֵל,
 אוֹכֵלִים מִזֶּה הַרְבֵּה וּמִצְעָרִים אוֹתָם, וְכִבְלָא עֲשִׂקִי בְּאִרְיָתָא –
 וּבְנֵי בַבְלָא עוֹסְקִים בְּתוֹרָה יוֹתֵר מִכְּפִי יִכְלָתָם, שְׂעוּסְקִים הֵם בְּתוֹרָה
 אָף עַל פִּי מִצְעָרִים אוֹתָם הַתְּמָרִים.
 הַגְּמָרָא מִבֵּיאָהּ דְּרִשָּׁה נֹסֶפֶת שֶׁל רַבִּי אֲלַעְזָר בַּעֲנִין הַגְּאֻלָּה: וְאֲמַר
 רַבִּי אֲלַעְזָר, מָאי דְּבִתִּיב (וְשִׁיעָה ב) לַעֲנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי
 שִׁיחִיהָ לַעֲתִיד לְבֹא, וְהִלְכּוּ עִמָּם רַבִּים וְאֲמַרְו לְכוּ וְנַעֲלָה אֵל הָר
 ה' אֵל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, וְגו', וִישׁ לְדִידִיק, מִדּוּעַ נִקְרָא דּוּקָא בֵּית
 אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, וְלֹא בֵּית אֱלֹהֵי אֲבִרְהָם וְיִצְחָק, אֲלֵא מִשּׁוּם שְׂהִבִּית
 הַשְּׁלִישִׁי, לֹא יִהְיֶה בְּאֲבִרְהָם, שְׂבִתּוֹב בּוֹ – שְׂנִקְרָא אֲצֵלוֹ הָר הַבִּיט
 בְּשֵׁם הָר, שְׂנִקְרָא (בְּרַאשִׁית כד) אֲשֶׁר יִאֲמַר הַיּוֹם בְּהָר ה' יִיָּאֵה, וְלֹא
 בְּצִיִּחָק שְׂבִתּוֹב בּוֹ – שְׂנִקְרָא אֲצֵלוֹ הָר הַבִּיט בְּשֵׁם שְׂנִקְרָא (שם
 כד 10), וְיִצְחָק יִצְחָק בְּשִׁדְהוֹ, אֲלֵא יִהְיֶה כְּמוֹ שְׂנִאֲמַר אֲצֵל יַעֲקֹב,
 שְׂקִירָא בֵּית שְׂהוּא מִקּוֹם מִיּוֹשֵׁב, שְׂנִקְרָא (שם כח יט), וְיִקְרָא אֵת שֵׁם
 הַמִּקּוֹם הַהוּא בֵּית אֵל, וּמִקּוֹם זֶה הִיָּה בְּהָר הַבִּיט, וּמִשּׁוּם כִּךְ נִקְרָא
 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי עַל שֵׁם יַעֲקֹב.
 הַגְּמָרָא מִבֵּיאָהּ דְּרִשָּׁה נֹסֶפֶת מִעֲנִין הַגְּאֻלָּה: אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, גְּדוֹל
 יוֹם קִבְּוִין הַגְּלִיזוֹת, כִּיּוֹם שְׂנִקְרָא בּוֹ שְׂמִים וְאֲרִין, שְׂנִקְרָא (הַשְּׁעָ ב),
 וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יִתְחַדָּהּ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְחַדּוּ וְשְׂמִי לָהֶם רֹאשׁ אַחֵר וְעָלוּ מִן
 הָאָרֶץ בִּין גְּדוֹל יוֹם וְיִרְעָל, וְתִרְגּוּמוֹ הוּא יוֹם כְּנִישִׁיָּהוּ, דְּהִינּוּ יוֹם
 כִּינּוּסָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִהַגְּלִיזוֹת, וְכִבְלָא (בְּרַאשִׁית ה) בְּבִרְיָתָא שְׂמִים
 וְאֲרִין, וְיִהְיֶה עֲרֵב וְיִהְיֶה בּוֹקֵר יוֹם אַחֵר, הִירָה שְׂקָרָה הַפְּסוֹק לְיוֹם קִבְּוִין
 גְּלִיזוֹת יוֹם יוֹרְעָל, כְּמוֹ שְׂנִקְרָא יוֹם בְּרִיאַת הַשְּׁמִים וְהָאָרֶץ יוֹם
 אַחֵר.
 שְׂנִינָה בְּמִשְׁנָה: יוֹתָם שִׁשְׁחָטוּ עָלָיו אֲפִסְרוּפְסִין וְכוּ' יִאֲכַל בְּמִקּוֹם
 שְׂהוּא רֹצֶחַ. אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: שְׂמִיעַת מִיָּה – יֵשׁ לָךְ לְלַמּוֹד מִכָּאן,
 שִׁישׁ בְּרִירָה, כְּלוֹמַר, שְׂדַבֵּר שְׂלֵא הִיָּה מְבוֹרֵר, וְנִתְבַּרֵּר אַחֵר כִּךְ, אִנוּ
 אוֹמְרִים שְׂתִּתְּבַר שְׂהִיד כִּי לְמַפְרַע, שְׂהִירָה יוֹתָם זֶה לֹא יִדְעֵנוּ
 בְּשַׁעֲתָהּ הַשְּׁחִטָה עִם מִי הוּא רֹצֶחַ לְאֲכּוֹל, וּבִשְׁעַת הַאֲכִילָה
 שְׂאִמְרָה שְׂרֹצֶחַ לְאֲכּוֹל עִם זֶה, אִנוּ אוֹמְרִים שְׂנִתְבַּרֵּר שְׂכִבֵּר בְּשַׁעֲתָהּ
 הַשְּׁחִטָה רֹצֶחַ לְאֲכּוֹל עִמּוֹ, וְשְׂחִיטָת הַפְּסֹק חֲזִיקָת דָּמוֹ, הִיָּה גַם
 בְּשִׁבְלֵהּ. דּוּחָה הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּי יוֹרְאָ, אִין לְלַמּוֹד מִכָּאן שִׁישׁ
 בְּרִירָה, כִּי בִּאֲמַת יִתְכֵּן שְׂאִין בְּרִירָה, וְנִמָּה שִׁיכּוֹל הִיתוּם לְאֲכּוֹל
 מִשַׁל הָאֲפִסְרוּפּוֹס, הוּא מִשּׁוּם שְׂנִאֲמַר (שְׂמוֹת יב א) שִׁשָּׁה לְבִית,
 וְדוּרְשִׁים מִכָּךְ שִׁיכּוֹל בַּעַל הַבֵּית לִיקַח שֶׁהָ עֲבוּר כֹּל בְּנֵי בֵּיתוֹ מִכָּל
 מִקְּוִים, כְּלוֹמַר אָף בִּלֵּא דַּעֲתָם, וְאָף הִיתוּם הוּא מִבְּנֵי בֵּיתוֹ שֶׁל
 הָאֲפִסְרוּפּוֹס, וְיִכּוֹל הָאֲפִסְרוּפּוֹס לְהַמְנִיתוֹ עַל פְּסוֹחַ אָף לֹלָא
 דַּעֲתוֹ.
 הַגְּמָרָא מִבֵּיאָהּ בְּרִייתָא שְׂמִבּוּאֵר בַּה הִדִּין שִׁיכּוֹל בַּעַל הַבֵּית
 לְשַׁחֲוֹת עֲבוּר אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ שְׂלֵא מִדַּעֲתָם: תֵּנִן רָבִין, נִאֲמַר (שם) שִׁשָּׁה
 לְבִית, וּמִשְׁמַעוֹת פְּסוֹק זֶה שִׁיכּוֹל בַּעַל הַבֵּית לְשַׁחֲוֹת אֵת הַפְּסֹק
 עֲבוּר כֹּל בְּנֵי בֵּיתוֹ, מִלְּפָד – וְלִמְדִים מִכָּךְ, שְׂאֲדָם מִבֵּיא וְשׁוֹחֵט עַל
 יְדֵי וְ-בְשִׁבְלֵי בְּנֵי וּבְתוֹ הַקָּטָנִים, וְעַל יְדֵי עֲבָדָיו וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים,
 בֵּין מִדַּעְתָּהּ, וּבֵין שְׂלֵא מִדַּעְתָּהּ – כְּשִׂאִינִם רֹצִים לְהִימָנוֹת עֲלֵיהֶם, שְׂכִין
 שְׂעָלֵי מוֹטֵל לְחַךְ אֵת בְּנֵי הַקָּטָנִים, הִירָה הֵם נֹחֲשִׁים בְּנֵי בֵּיתוֹ,
 וְאִינִם יִכּוֹלִים לְמַחֲוֹת, וְכֵן עֲבָדוֹ וּשְׁפָחוֹתוֹ הַכְּנַעֲנִים, כִּין שְׂסִמּוּכִים
 הֵם עֲלֵיהֶם, הִירָה הֵם בְּנֵי בֵּיתוֹ, וּבַעַל כְּרֹחֵם יִמְשְׁכוּ אַחֲרֵיהֶם. אֲכָל אִינוּ
 שׁוֹחֵט לֹא עַל יְדֵי בְּנֵי וּבְתוֹ הַגְּדוּלִּים, וְלֹא עַל יְדֵי עֲבָדָיו וְשִׁפְחָתוֹ

תמרים - יש בבבל הרבה. פירינא - סל. כמה כי הני בוזא - כמה מאלו בוזא אחד.
 הר המוריה, ושדה ריצחק, ובית אל דיעבק - כולם בהר הבית התפללו. שקראו בית -
 מקום מושבו. יום יורעאל - יום כניסיהון מתרגומין, וקרי ליה יום כיצירת בראשית. יש
 בריה - שהורבר שבוה נתרצה בשעת שחיטה אילו הודיעדוה. שח לבית - איש בעל
 הבית יקחנו לכל בני ביתו, ואין צריך דעתן. על
 ידי - בשביל שבנו ובתו הקטנים עליו לחנוך.
 הלכך בין מדעתן - דהיינו בסתמא, בדמוק
 לקמן, בין שלא מדעתן - דאמרו לא, אין יכולין
 למחות. וכן עבדו ושפחתו הכנענים על כרחם
 ימשכו אחריה, דסמוכין עליה. אבל שפחתו
 העברית, אף על גב דלא משכחת לה אלא
 בקטנה, דהא יוצאה בסמינן - כיון דאין עליו
 לתנבה, יכולה למחות. הכי גרסין: ונניא אידך,
 לא שחוט אדם על ידי בנו ובתו הגדולים,
 ולא על ידי עבדו ושפחתו העברים, ולא על ידי
 אשתו, אלא מדעתן. אבל שוחט הוא כו'. חוץ
 מן האשה שיוצאת בשל עצמה, מפני שמחאה
 מחאה, דקיימא לן (גיטין ע"ב), יכולה אשה
 שתאמר לבעלה איני נזונית משלך ואיני ערשה
 לצרכך. הכי גרסין: מאי שנא אשה - כלומר,
 מאי שנא איהו מעבדו ושפחתו העברים, ובנו
 ובתו הגדולים. ומשני: אמר רבא אשה וכל דמי
 לה - דהיינו כל הני. שיכולים למחות - משמע
 שמחאה שלהם מחאה, אלמא: טעמא דמחאי,
 הא סתמא - יוצאה בשל בעלה. הכי גרסין.
 לאפוקי היא דאמור לא - אין אנו רוצין.
 דהיינו מחאה. ברקפרי אהרדי - שני הבעלים,
 ואין רוצין ליתנות זה מזה. הלכך, אפילו נתרצה
 האחד שיאכל העבר משלו - אין חבירו רוצה
 שיהנה חלקו משל חבירו. במשנה ראשונה -
 קודם שחורו בית הלל, לא יאכל משל עצמו.
 מפני שאין חלק עבדות נמשך אחר דעתו.
 במשנה אחרונה - הוהיל ובידני לשחררו.
 הרי הוא כבן חורין, ואוכל משל עצמו.
 תקנתם

תמרים ויעסקו בתורה. עולא איקלע לפומבדיתא,
 קריבו ליה טירינא דתמרי אמר להו: כמה פי הני
 בוזא? אמרו ליה: תלת בוזא. אמר: מלא צנא
 דדובשא בוזא ובכלאי לא עסקי באורייתא! בלילאי
 צעיריהו. אמר: מלא צנא סמא דמוחא בוזא בבבל,
 ובכלאי עסקי באורייתא! ואמר רבי אלעזר, מאי
 דכתיב: "והלכו עמים רבים ואמרו לנו ונעלה אל
 הר ה' אל בית אלהי יעקב וגו'" אלהי יעקב ולא
 אלהי אברהם ויצחק? אלא: לא באברהם שפחיתו בו
 הר' שנאמר: "אשר יאמר היום בהר ה' יראה", ולא
 כיצחק שפחיתו בו שדה, שנאמר: "וצא יצחק לשוח
 בשדה". אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר: "ויקרא
 את שם המקום ההוא בית אל". אמר רבי יוחנן: גדול
 קבוצ גליות פיוס שנבראו בו שמים וארץ, שנאמר:
 "ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יהיו וישמו להם ראש
 אחד ועלו מן הארץ כי גדול יום יורעאל", וכתיב:
 "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד". "יתום ששחטו עליו
 אפטרופסין וכו'". שמעת מינה: יש בריה! אמר רבי
 יורא: "שה לבית" - מפל מקום. תנו רבנן: "שה
 לבית" - מלמד שאדם מביא ושוחרט על ידי בנו ובתו
 הקטנים, ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים, בין מדעתן
 בין שלא מדעתן. אבל אינו שוחט על ידי בנו ובתו
 הגדולים, ועל ידי עבדו ושפחתו העברים ועל ידי
 אשתו אלא מדעתן. תנאי אידך: לא ישחוט אדם לא
 על ידי בנו ובתו הגדולים, ועל ידי עבדו ושפחתו העברים, ועל ידי אשתו אלא מדעתן.
 אבל שוחט הוא על ידי בנו ובתו הקטנים, ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים, בין מדעתן
 ובין שלא מדעתן. וכולן ששחטו ושחט רבן עליהן - יוצאין בשל רבן, ואין יוצאין בשל
 עצמן, חוץ מן האשה שיכולה למחות. מאי שנא אשה? אמר רבא: אשה וכל דמי לה.
 הא גופא קשיא: אמרת: חוץ מן האשה שיכולה למחות. טעמא - דמחי, הא לא מחי -
 נפקא בשל בעלה. והא קתני רישא: ולא על ידי אשתו אלא מדעתן, הא סתמא - לא
 נפקא! מאי "אלא מדעתן" לאו דאמרי איך, אלא בסתמא. לאפוקי היכא דאמור לא.
 והא "כולם ששחטו ושחט רבן עליהן יוצאין בשל רבן" דבסתמא, וקתני "חוץ מן האשה
 מפני שיכולה למחות!" אמר רבא: פיון ששחטו - אין לך מיחוי גדול מזה. "עבד של שני
 שותפין וכו'". רמי ליה רב עינא סבא לרב נחמן, תנן: עבד של שני שותפין לא יאכל
 משל שניהן. ורתנאי: רצה מזה אוכל רצה מזה אוכלו אמר ליה: עינא סבא, ואמרי לה:
 פתני אוקמא, מיני ומינד תסתים שמעתתא. מתניתין - ברקפרי אהרדי, ברייתא - דלא
 קפדי אהרדי. "מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו וכו'". משל רבו הוא
 דלא יאכל, אבל משל עצמו - יאכל. והא תנאי: לא יאכל לא משלו ולא משל רבו! וכו'
 לא קשיא: פאן - במשנה ראשונה, פאן במשנה אחרונה. דתנן: מי שחציו עבד וחציו בן
 חורין - עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי בית הלל, בית שמאי אוקמרי:

תקנתם

שמעת מינה יש בריה - הכא לא שייך מאי רוצה בשעת שחיטה, דבשלמא לעיל
 אשמעין דאי לא בירדה בשעת שחיטה אינה אוכלת כלל, אף על גב דסלקא
 דעתך דבתר בעלה גיריא טפי. אבל הכא, אם רוצה בשעת שחיטה - מאי קא משמע לך.
 שח לבית מכל מקום - פירושו: משום דשה לבית לאו דאורייתא. חזכי אית ליה לר' יורא
 גופיה בפרק "אין בין המודר" (נדרים לו,א), ואם
 תאמרו: והיא מאכל פסח שלא למנוחי? נדי דקטן
 אוכל בנילות אין בית דין מצווין להפרישו -
 לספות לו בדים אסור, כדאמר בפרק "חריש"
 (יבמות קיד,א)! ואומר רבינו יצחק: דהתם יליפין
 מילא תאכלום, ולא אסור אלא דומיא דשרצים
 ונבילות, אבל כאי גזנא דאיכא תוך מצוה -
 שרי.
 על ידי בנו ובתו הקטנים - בפרק קמא דבבא
 מציעא (יבב), גבי מציעא איכא למאן דאמר
 דלא קטן קטן ממש, אלא גדול וסמוך ועל שלחן
 אביו - וזו קטן. הכא על כרחך קטן ממש,
 מדאמרין בין מדעתו בין שלא מדעתו. ושלא
 מדעתו אמרין בסמוך היינו דאמרי לא. וגדולים
 פשיטא דיש בידם למחות, אפילו סמוכין על שלחן
 אביהן, וכולן ששחטו כו' - קא משמע לך
 אפילו סתמא, כיון דשחטו - אין לך מיחוי גדול
 מזה, כדאמרין בסמוך.
 מתניתין ברקפרי אהרדי - אין לפרש דקפדי
 שאין כל אחד רוצה להחנות את
 חבירו, ולכך אפילו חלקו לא יאכל דאי אפשר
 שלא יהנה גם חלק חבירו. אם כן כל אחד ששחט
 עליו, וכו' השוחט הוא סבור שיהנה חלקו שיהנה
 ולא יהנה חלק חבירו? דמסתמא מיירי כששחט
 עליו רבו דומיא דרישא, יתום ששחטו עליו כו'.
 ועוד: דמי שחציו עבד אמאי לא יאכל משל עצמו
 אף למשנה ראשונה? דרעתו ודאי להחנות אף
 חלק רבו כדי לצאת ידי חובתו לכך נראה כפירוש
 הקונטרס: דקפדי - שכל אחד אינו רוצה שיהנה
 חלקו משל חבירו, ושוחט אף על חלק חבירו,
 וסבור שחבירו אינו מקפיד אם יאכל חלקו משלו.
 ולכך, חציו עבד לא יאכל למשנה ראשונה אף
 משל עצמו. לישא שפחה אינו יכול - ואם
 תאמרו: ולית עשה דפרור ורבר" (בראשית ט)
 וידחה לאו דילא יהיה קרש" (דברים כג) ויש
 לומר: משום דיהא, דליכא עשה, דאפשר לה
 בעבד. ועוד: דבתחלת ביאה מיעקר לאו, ולא
 מיקים עשה אלא בהוצאת זרע, ואם תאמרו:
 וימכור עצמו בעבד עברי ויהיה מותר בשפחה
 ויש לומר: בומן שאין חיוב נהוג, דאז נמי אינו
 נהוג עבד עברי. ועוד אומר רבינו יצחק: דאסור
 למכור עצמו בעבד עברי, כדאמרין בפרק קמא
 דקדושין (כבב), ואם תאמרו: ישא חציה שפחה
 וחציה בת חורין! ויש לומר: דאית צד עבדות
 ומשתמש בצד חירות. ואם תאמרו: וישא ממזרה,
 דמכור מותר בשפחה, דבפרק "האומר" (שם
 טא), אמר רבי טרפון: יכולים ממזרים ליטרה.
 כיצד, ממזר נושא שפחה. ומותר נמי בצד חירות,
 דחורין וממזרי מותרים לבא זה בזה ויש לומר:
 אי חציו עבד קדושין ותופסין - אתי צד עבדות
 ומשתמש בצד אשת איש. ואי לא תפסי - אם כן
 בעילתו בעילת זנות. וב"השולח" (גיטין מג,א)
 מספקא ליה אי תפסי אי לא. ועוד אומר רבינו תם:
 דאין תקנה להרבות ממזרין, ואם תאמרו: וישא נתינה, דחורין ונתיני מותרים לבא זה בזה! ויש לומר: דאף על גב דממזר מותר בשפחה -
 שנוצר מאסור ולא תפסי קדושין, ולכך מותר בלאו ד"לא יהיה קרש". והא דאמרין ב"יש מותרות" (יבמות פהב), דממזרת נתינה מרגלא ליה - לפי שיכול להכשיר זרעו שישא בנו שפחה,
 ואף על גב דנתן אסור בשפחה - האי גברא לא אכפת ליה באסור, דהא קא נסיב נתינה.

פסחים. פרק שמיני - האשה דף פח עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

כופין את רבו - בחציה שפחה אין כופין את רבה אלא היכא דנהוג בה מנהג הפקר - היינו משום דכשישחררה, שמא לא תקים, כיון דלא מייחביה. ואם תאמר: אמאי כופין? וכי אומר לו לאדם חטא בשביל שיזכה בחירו? הדמשחרר עבדו עובר בעשה? ויש לומר: מצוה רבה שאני, ד"לא תהו בראה לשבת יצרה" כדמשני (ברכות מה) גבי ר' אליעזר ששחרר עבדו: מצוה דרבים שאני.

והתניא אין נמנין על שני פסחים כאחד - פירש בקונטרס: דברייאא סברה דאין ברירה. ולא מצו לשנויי דמתניתין קסבר דיש ברירה - דאם כן הוה ליה למתני מאיזה שירצה יאכל. ואם תאמר: ואמאי לא משני דברייאא קתני כשנמנה על שני פסחים כאחד, והתם ודאי לא יאכל משניהם. אבל מתניתין כשהמנוחה זה אחר זה - דעתה על הראשון? ויש לומר: דמתניתין קאמר ראשון לשחיטה, אף על פי שהמנוחה עליו לבסוף.

במלך ומלכה - שיש להם רוב מעדנים, ולא קפדי אם גדי ואם טלה, אם שמן אם בחוש. על מנת שאין לרבו רשות בו - ולמאן דאמר בפרק קמא דקדושין (כגב) דקני בריה עד שיתן על מנת שיצא בו לחירות, הכי נמי פירש שיתן לו שריצא בו חובת פסח. קמי שמיא גליא - פירשה: ולא פסיל כל כך, דואיל ואינו בגוף הקרבן. האי

תקנתם את רבו, ואת עצמו לא תקנתם, לישא שפחה - אינו יכול, שפכר חציו בן חורין. לישא בת חורין - אינו יכול, שעדיין חציו עבד. ופסל - והלא לא נכרא העולם אלא לפירה ורבה, שנאמר: "לא תהו בראה" אלא "לשבת יצרה"! אלא: מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכותב שטר על חציו דמיו. וחורו בית הילל להורות בבית שפאי. משנה האומר לעבדו: צא ושחוט עלי את הפסח. שחט גדי - יאכל, שחט טלה - יאכל. שחט גדי וטלה - יאכל מן הראשון. שחט מה אמר לו רבו פיצד יעשה - ישחט טלה וגדי, ויאמר: אם גדי אמר לי רבי - גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי רבי - הטלה שלו וגדי שלי. שחט רבו מה אמר לו - שניהן יצאו לבית השריפה, ופטורין מלעשות פסח שני. גמרא פשיטא! שחט גדי יאכל, אף על גב דרגיל בטלה. שחט טלה יאכל - אף על גב דרגיל בגדי. "שחט גדי וטלה יאכל

מן הראשון" והא תניא: אין נמנין על שני פסחים כאחד! מתניתין במלך ומלכה. והתניא: אין נמנין על שני פסחים כאחד, ומעשה במלך ומלכה שפאמרו לעבדיהם: צאו ושחטו עלינו את הפסח, ויצאו ושחטו עליהן שני פסחים. באו ושאלו את המלך, אמר להם: לכו ושאלו את המלכה. באו ושאלו מן המלכה, אמרה להם: לכו ושאלו את רבן גמליאל. באו ושאלו את רבן גמליאל, אמר להם: מלכה ומוֹלֵךְ דדעתן קלה עליהן - יאכלו מן הראשון, אֲנִי - לא נאכל לא מן הראשון ולא מן השני. ושוב פעם אחת נמצאת הלמאח בבית המטבחים, ובקשו למצוא כל הפעודה בולה. באו ושאלו את המלך, אמר להם: לכו ושאלו את המלכה. באו ושאלו את המלכה, אמרה להם: לכו ושאלו את רבן גמליאל. באו ושאלו אותו. אמר להם: בית המטבחים רותח או צונן? אמרו לו: רותח. אמר להם: לכו והטילו עליה כוס של צונן. הלכו והטילו עליה כוס של צונן, וריחשה. וטבר רבן גמליאל כל הפעודה בולה. נמצא מלך תלוי במלכה, ונמצאת מלכה תלויה ברבן גמליאל, נמצאת כל הפעודה תלויה ברבן גמליאל. "שכח מה שאמר לו רבו וכו'". "שלי"? מה ששקנה עבד קנה רבו? אמר אביי: הולך אצל רועה הרגיל רבו אצלו, דניחא ליה בתקנתא דרביה, ומקני ליה חד מינייהו על מנת שאין לרבו רשות בו. "שכח רבו מה שאמר לו וכו'". אמר אביי: לא שנו אלא ששכח אחר וריקה, דבעידנא דאזיריק דם הוה חזי לאכילה. אבל שכח לפני וריקה, דכי אזיריק דם לא הוה חזי לאכילה חייבין לעשות פסח שני. איפא דמתני לה אברייא: תמשה שנתערבו עורות פסחיהן זה בזה, ונמצאת יפלת באחד מהן - פולן יוצאין לבית השריפה, ופטורין מלעשות פסח שני. אמר אביי: לא שנו אלא שנתערבו לאחר וריקה, דבעידנא דאזיריק דם מיהא הוה חזי לאכילה. אבל נתערבו לפני וריקה - חייבין לעשות פסח שני. מאן דמתני אמתניתין - כל שכן אברייא. מאן דמתני אברייא - אבל אמתניתין לא, כיון דכשירין נינהו, דאי אידבר הוה חזי לאכילה - קמי שמיא גליא. אמר מר: "ופטורין מלעשות פסח שני". והא איפא חד דלא נפיק! משום דלא איפשר. היכי לעבידי? ליתי כל חד וחד פסח - קא מייית חולין לעזרה, דאיבעה מינייהו עבדי להו. ליתי פוליהו חד פסח - נמצא פסח נאכל שלא למנויו. האי מאי? יתני כל חד מינייהו פסחו, וניתני ונימא: אי ידידי בעל מום - האי דאייתי השתא יתניו פסח, ואי ידידי תם - האי דאייתי השתא יתניו שלמים לא - אפשר, משום

מאן דמתני - לזה "לא שנו" דאביי אמתניתין, שאף על פי ששנייהו כשירין אלא שאין מנויו ניכרין, קאמר דאם היה הספק בשעת וריקה חייבין בפסח שני - כא שכן אברייא, דספק פסול מום יש בבולן, ולא נראית וריקה שלהן. קמי שמיא גליא - איזה בעלים של כל אחד, והדם ניתן לו וריקה. שהרי אין כאן פסול קרבן, ואף על פי שאסור לאכול. הכי גרסינן: אמר מר פטורין מלעשות פסח שני כו' - ואברייא קאי. קא מייית חולין לעזרה - הארבעה שכבר יצאו. שלא למנויו - שאלו שכבר יצאו - אי פסולין כלום. מושום

תקנתם את רבו - שאינו מופסיד כלום מן הראוי לו. ואת עצמו לא תקנתם - מה תהא עליו. לישא שפחה אינו יכול - דעד חירות אסור בה, דכתיב (דברים כג) "לא יהיה קדש" - לא יסב איתתא אמה. משנה שחט גדי יאכל - רבו ממנו, ואף על גב דרגיל בטלה, דכיון דלא פריש ליה - עליה סמך. יאכל מן הראשון - והשני ישרף. שחט מה אמר לו רבו - שפירש לו גדי או טלה, וזה שחט, וטלה שלי - ובגמרא פריך: מה שקנה עבד קנה רבו ומנא ליה לדידיה? שחט רבו מה אמר לו - וזה כבר שחט השנים. שניהם יצאו לבית השריפה - דלא ידיע הי דהאי והי דהאי, ואין פסח נאכל אלא למנויו. ופטורין מפסח שני - דשחיטה חוריקה מעלייתא היא, חדא אהאי וחדא אדהאי, וקמי שמיא גליא. גמרא והתניא אין נמנין על שני פסחים כאחד - לאכול בשעת השנים. שניהם מאחד מהם שירצה, דאין ברירה. וכי בני למיכל - דילמא בשעת שחיטה לא הוה דעתיה עליה, הלכך לא אכיל. וזה שהמנה את רבו על שני פסחים ורבו סמך עליו - היאך יאכל מן הראשון? במלך ומלכה - שתלויין עד עבדיהן, ואין מקפידין על סעודתן אם גדיים אם טלאים. הלכך אין כאן דין ברירה, דתרווייהו ניתא ליה. לפיכך יאכל מן הראשון, דכיון דליכא קפידא - יצא בראשון ידי חובתו, ואידך בכדי נשחט. הכי גרסינן: והתניא אין נמנין על שני פסחים כאחד ומועשה במלך ומלכה כו'. שני פסחים - גדי וטלה. לכו ושאלו את המלכה - בקיאה וחכמה היתה. שדעתן קלה - כדאמרן, שאין מקפידין אם גדי אם טלה. אנו לא נאכל - אם היה אחד ממנו שנשחטו עליו גדי וטלה - לא יאכל לא מן הראשון ולא מן השני, דכיון דקפדי לא ידיע בהי ניתא ליה. הלכאזא אחד משמנה שריצים המטמאין במגען, וביקשו לטמא, שהיו סבורין שמתה. בית המטבחים רותח או צונן - כלומר, נמצאת ברותחין או בצונן. וריחשה - ופירכסה, וגבי טומאה - "ממותם" כתיב. בתקנתא דרביה - שאין לו תקנה אחרת, דהא לא מצו למימר גדי שלי וטלה שלמים, ואם טלה אמר לי רבי טלה שלי וגדי שלמים, כדמפרש לקמן (שם) ששמועם באכילתו, דקא אכיל לתרווייהו באותו הלילה משום ספק פסח, וחד מינייהו שלמים הוא. לא שנו - דנפטר מפסח שני, אלא ששכח רבו לאחר וריקה שני הדמים מה אמר לו. אבל בשעת וריקה עדיין הוא זכור, והיה אפשר לברר איזה של רב ואיזה של עבד, דכי איזיריק דם לשם אכילה איזיריק, דהא ידיעי מנויו ידידי, וחייבין - דכי איזיריק לא לאכילת בשר איזיריק, דהא לא ידיעי מנויו ידידיה. יבלת - מום לפסול. באחד מהם - באחד העורות, ואין ידיע מאיזה פסח היה עור זה, ואותו הפסח פסול הוא. ופטורין מפסח שני - ולקמן פריך: והא איכא חד דלא נפיק אברייא לא שנו - דפטורין. הוי חזי - ארבעה הכשירין לאכילה. הלכך: הארבעה יצאו, והחמישי פטור, משום דלא ידיע מנו דליה, ולא אפשר לאיתויי חולין לעזרה כדלקמיה. חייבין - כולן, שאין כאן כשר שלא נזרק הדם לאכילת בשר. מאן דמתני - לזה "לא שנו" דאביי אמתניתין, שאף על פי ששנייהו כשירין אלא שאין מנויו ניכרין, קאמר דאם היה הספק בשעת וריקה חייבין בפסח שני - כא שכן אברייא, דספק פסול מום יש בבולן, ולא נראית וריקה שלהן. קמי שמיא גליא - איזה בעלים של כל אחד, והדם ניתן לו וריקה. שהרי אין כאן פסול קרבן, ואף על פי שאסור לאכול. הכי גרסינן: אמר מר פטורין מלעשות פסח שני כו' - ואברייא קאי. קא מייית חולין לעזרה - הארבעה שכבר יצאו. שלא למנויו - שאלו שכבר יצאו - אי פסולין כלום. מושום

לְבוֹ וְשָׂאֵלֹוּ אֶת הַמִּלֵּכָה, שְׂבִיקָא דְחֻכְמָה הִיתָה, כְּאֹו וְשָׂאֵלֹוּ מִן
הַמִּלֵּכָה, אֲמַרְהָ לָּהֶם לְבוֹ וְשָׂאֵלֹוּ אֶת רַבִּן גְּמִלְיָאֵל, כְּאֹו וְשָׂאֵלֹוּ אֶת
רַבִּן גְּמִלְיָאֵל, אֲמַר לָהֶם, מִלֵּכָה וְסִלְךָ דְּדַעְתָּן מִלָּה עֲלִיהֶן – שְׂאִינִם
מִקְפִּידִים מִה יֵאבְלוּ, יֵאבְלוּ מִן הָרָאשׁוֹן, אֲנִי – אֲנַחְנוּ, אִם יֵאָרֵעַ לָנוּ
כֵּן, לֹא נֵאכַל לָא מִן הָרָאשׁוֹן וְלֹא מִן הַשֵּׁנִי, כִּיּוֹן שְׂאֵנוּ מִקְפִּידִים מִה
נֵאכַל, וְאִין יָדוּעַ מִה הִיתָה דַּעְתָּנוּ בִּשְׁעַת הַשְּׁחִיטָה.
הַבְרִייתָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה נֹסֶף שְׂאָרֵעַ לַמֶּלֶךְ אַחֲמֵל מַלְכָּה עִם רַבִּן
גְּמִלְיָאֵל: וְשׁוֹב פְּעֻם אַחַת נִמְצְאָתָה הַלְּטָאָה – שְׂחִיא אֲחֵל מִהֲשָׁרִיצִים
שְׂמִטָּמִאִים בְּמוֹתָם, בְּבִית הַמִּטְבָּחִים – בְּמִקּוֹם שְׁחִיטַת הַבְּהֵמוֹת
שְׂבִיבִית הַמֶּלֶךְ, וּבְקִשּׁוֹ לְטָמֵא כָּל הַסְּעוּדָה בִּזְמַן, שִׁסְבְּרוּ שְׂחִיא
מִתָּה, וְחִשְׁשׁוּ שְׂמָא נִגְעָה בְּדַבָּר מִדְּסַעוּדָה, וְכֹאֵו וְשָׂאֵלֹוּ אֶת הַמִּלֵּכָה,
אֲמַר לָהֶם לְבוֹ וְשָׂאֵלֹוּ אֶת הַמִּלֵּכָה שְׂחִיא בְּקִיאָה וְחֻכְמָה, כְּאֹו וְשָׂאֵלֹוּ
אֶת הַמִּלֵּכָה אֲמַרְהָ לָּהֶם לְבוֹ וְשָׂאֵלֹוּ אֶת רַבִּן גְּמִלְיָאֵל, כְּאֹו וְשָׂאֵלֹוּ
אוֹתוֹ, אֲמַר לָהֶם – שְׂאֵל אוֹתָם רַבִּן גְּמִלְיָאֵל, בֵּית הַמִּטְבָּחִים רוֹחֵחַ
אוֹ צִינִי – הָאֵם נִמְצְאָה הַלְטָאָה בְּתוֹךְ דְּבָרִים רוֹחִיחִים, אוֹ בְּתוֹךְ
דְּבָרִים צִוּנִים, אֲמַר לֹו רוֹחֵחַ – נִמְצְאָה בְּתוֹךְ דְּבָרִים רוֹחִיחִים, אֲמַר
לָהֶם, לְבוֹ וְהִסִּילֹוּ עֲלֶיהָ בֹּס שֶׁל צִוּנִי, הִלְכוּ וְהִסִּילֹוּ עֲלֶיהָ בֹּס שֶׁל
צִוּנִי, וְיִרְחֶשֶׁה – וּפִירְכֶסָה, וְסִתְּרֵה רַבִּן גְּמִלְיָאֵל אֶת כָּל הַסְּעוּדָה בִּזְמַן,
שֶׁהוֹבֵר שְׂאֵל מִתָּה עֲדִיין. נִמְצְאָה הַמִּלֵּכָה תְּלוּיָה בְּמִלֵּכָה, וְנִמְצְאָתָה
הַמִּלֵּכָה תְּלוּיָה בְּרַבִּן גְּמִלְיָאֵל נִמְצְאָתָה כָּל הַסְּעוּדָה תְּלוּיָה בְּרַבִּן
גְּמִלְיָאֵל.
שְׂחִינֵי בַּמִּשְׁנָה: שְׂכָח מַה שְּׂאָמַר לֹו רַבִּי וְכו' יִשְׁחַט טֹלָה וְגַדִּי וְיֹאמַר
אֵם גִּדִּי אֲמַר לִי רַבִּי הַגִּדִּי שְׁלֹו וְטֹלָה שְׁלִי. שְׂוֹאֵלָה הַגְּמָרָא: אִיךְ
יִכּוֹל הָעֵבֶד לֹמַר טֹלָה שְׁלִי, וְהָרִי כֹל מַה שְּׂקִנְהָ הָעֵבֶד קִנְהָ רַבִּי,
וּמִנִּין לֹו בְּהִמָּה לְהַקְרִיב עֲבוּר עֲצֻמוֹ. מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אֲמַר אֲבִינִי,
שְׁהוּלֵךְ הָעֵבֶד לִקְנוֹת אֶת הַטֹּלָה וְהַגִּדִּי אֲצִיל רִיעָה הַבְּהֵמוֹת הָרִגִּיל
רַבִּי לִקְנוֹת אֲצִיל, דְּנִיחָא לִיה – שְׁנוּחַ לֹו לְרוּעָה בְּתַקְנָתָה דְּרִבִּית –
בְּתַקְנָת אֲדוֹנוֹ שְׂיֻכַּל לֵאכּוֹל פֶּסַח, וְלִכְךָ מִקְנֵי לִיָּה הָרוּעָה חָד
מִנִּיחֵיהֶו – אֶחָד מִהֶם עַל מִנָּה בְּמֵת שִׂידָה שְׁלֹו וְשָׂאֵלֹוּ לְרַבִּי רִשּׁוֹת בֹּו,
שְׂבֹאֲפִין זֶה אִין רַבִּי וְזֹכֶה בְּמֵת שְׁהַקְנָה לֹו הָרוּעָה.
שְׂחִינֵי בַּמִּשְׁנָה: שְׂכָח רַבִּי מַה שְּׂאָמַר לֹו וְכו' וּפְטוּרִין מַלְעֻשׁוֹת פֶּסַח
שְׁנִי. אֲבִי מְבֹאֵר בְּאִיזָה אֹפִין אֲמַרְה הַמִּשְׁנָה שְׂפִטוּרִים הֵם מִפֶּסַח
שְׁנִי: אֲמַר אֲבִינִי, לֹא שְׁנֵי שְׂנִפְטָרוּ מִפֶּסַח שְׁנִי, אֲלֵא כְּשֶׁשְּׂכַח הָאֲדוֹן
לְאַחֵר הָזִיקָה שֶׁל הָדָם עַל הַמִּזְבֵּחַ, דְּבִעְיָדָא דְּאִיזִיקִי דָם – שְׂבֹמֵן
שְׂנוֹרֵק הָדָם, עֲדִיין הָיָה חַיִּי לְאַכִּילָה – הִיָּה הַפֶּסַח רָאִי לֵאכּוֹל מִמֶּנּוּ
בְּעֵרֵב, אֲבָל אִם שְׂכָח מַה אֲמַר לֹו לְפָנֵי הָזִיקָה שֶׁל הָדָם, דְּכִי
אִיזִיקִי דָם לֹא חָיָה חַיִּי לְאַכִּילָה – שְׂכִשְׁנוֹרֵק הָדָם כְּבֵר לֹא הִיָּה רָאִי
לֵאכִילָה, כִּיּוֹן שְׂאֵל הִיָּה יָדוּעַ מִי מִנִּי עַל כָּל קֶרֶבֶן, לֹא יִצְאוּ יָדֵי
חֻבּוֹתָם וְחִיבִין לְעֻשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי.
אִיכָּא דְּמִתְנֵי לָהּ אֲבִרְיִיתָא – וִישׁ שְׂשֵׁנוּ אֶת דְּבָרֵי אֲבִי אֵלֹו, עַל מַה
שְּׂשֵׁנִי בְּבִרְיִיתָא, הַמִּשְׁנָה שְׂנִתְעַרְבּוּ עֲזוּרוֹת פֶּסַחִיתִין זֶה הָיָה, וְנִמְצְאָתָה
יְבֻלָּת בְּעוּרֹו שֶׁל אֲחֵר מִקֵּה, וְהוּא מוֹם הַפּוֹסֵל בְּבִהֲמָה, וְאִין יָדוּעַ
מִיָּהוּ הַפּוֹסֵל, הַקְּרַבּוֹת בִּזְמַן יוֹצֵאִין לְבֵית הַשְּׂרִיפָה, וּפְטוּרִין הֵם
מִלְעֻשׁוֹת פֶּסַח שְׁנִי, וְאֲמַרְו, שְׂעַל זֶה אֲמַר אֲבִינִי, לֹא שְׁנֵי שְׂנִפְטָרוּ
מִפֶּסַח שְׁנִי, אֲלֵא כְּשֶׁנִּתְעַרְבּוּ הָעוּרוֹת לְאַחֵר הָזִיקָה שֶׁל הָדָם,
דְּבִעְיָדָא דְּאִיזִיקִי דָם מִיָּהוּ – שְׂמַכְל מִקּוֹם בִּזְמַן שְׂנוֹרֵק הָדָם, הָיָה
חַיִּי – הִיָּה רָאִי הַבֶּשֶׂר שֶׁל אֲרַבְעָה מִהֶם לְאַכִּילָה, שְׂאֵו מוּעֵלָת
זִיקָת הָדָם לְהוֹצִיאִין יָדֵי חֻבּוֹתָן, אֲבָל אִם נִתְעַרְבּוּ הָעוּרוֹת לְפָנֵי
זִיקָתָה, שְׂבִשְׁעַת הַזִּיקָה כְּבֵר לֹא הִיָּה הַבֶּשֶׂר רָאִי לֵאכִילָה, לֹא
יִצְאוּ יָדֵי חֻבּוֹתָן וְחִיבִין לְעֻשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי.
אוֹמֵרֵת הַגְּמָרָא: כְּאֹו דְּמִתְנֵי אֲמִתִּיתִין – מִי שְׂשׁוֹנָה אֶת דְּבָרֵי אֲבִי
עַל הַמִּשְׁנָה, כָּל שְׂכָן שְׂהוּא אוֹמֵר כֵּן אֲבִרְיִיתָא – עַל הַבְּרִייתָא
שְׂהָרִי אִם בַּמִּשְׁנָה שְׂאִין פֶּסוֹל בְּגוֹף הַקֶּרֶבֶן, וְרָאִי הַבֶּשֶׂר מִצַּד עֲצֻמוֹ
לֵאכִילָה, אֵלֹא שְׂאִין יָדוּעַ מִי הֵם מִנִּיחֵיהֶו, אִין מוּעֵלָת זִיקָת הָדָם,
כֹּל שְׂכָן בְּבִרְיִיתָא, שְׂהַבֶּשֶׂר אִינוּ רָאִי לֵאכִילָה כִּיּוֹן שְׂכַל אֶחָד מִהֶם
הוּא סֶפֶק בְּעַל מוֹם שְׂהוּא פֶּסוֹל בְּגוֹף הַקֶּרֶבֶן, וְדֹאֵי שְׂאִין יוֹצֵאִים בֹּו
יָדֵי פֶסַח, אֲבָל כְּאֹו דְּמִתְנֵי אֲבִרְיִיתָא – מִי שְׂשׁוֹנָה אֶת דְּבָרֵי אֲבִי עַל
הַבְּרִייתָא, סוֹבֵר שְׂאִין לֹמַר אֶת דְּבָרֵי אֵלֹא עַל הַבְּרִייתָא, אֲבָל
אֲמִתִּיתִין לֹא – עַל הַמִּשְׁנָה אִין לֹמַר כֵּן, שְׂבַמִּשְׁנָה יֵשׁ לֹמַר

אֵם כֵּן, תִּקְנָתָם אֶת רַבִּי, שְׂאִינוּ מִפְסִיד כֹּלָם, וְאֵת עֲצֻמוֹ – אֶת
הָעֵבֶד לֹא תִקְנָתָם, שְׂהָרִי לִישָׁא שְׂפַחָה אִינוּ יִכּוֹל, כִּיּוֹן שְׂכָכֵר חֲצִי
כֵּן חוֹרִין, וְכֵן חוֹרִין אֲסוּר בְּשַׁפְחָה, וְלִישָׁא בֵּית חוֹרִין גַּם כֵּן אִינוּ יִכּוֹל,
כִּיּוֹן שְׂעִירִין חֲצִי עֵבֶד, וְהָרִי הוּא אֲסוּר בְּבֵית חוֹרִין, וְאֵם תֹּאמַר
שְׂיִכְטִיל וְיֹשֵׁב בֵּלֹא אִשָּׁה, וְהָלֹא לֹא נִקְרָא הָעוֹלָם אֲלֵא לְפָרָה וְרִבְיָה,
שְׂנִיִּיִם (וְשִׁיעִי מִה יֵד) לֹא תֵהוּ בְּרָאָה (אֲלֵא) לְשִׁבְתָּ יִצְרָה' כְּלֹוֹמַר, לֹא
בְּרָא ה' אֶת הָאָרֶץ כְּדִי שְׂתַעֲמוּד בְּשִׁמְמוֹן, אֵלֹא כְּדִי שִׁירְבוּ בְּנֵי
הָאָדָם וְיִתְשִׁיבוּ בָּהּ, אֲלֵא מִפְּנֵי תִקְיוֹן הָעוֹלָם כּוֹפִין אֶת רַבִּי, וְעוֹשֶׂה
אוֹתוֹ כֵּן חוֹרִין, וְכוֹתֵב הָעֵבֶד לְרַבִּי שְׂמֵר חוֹב עַל חֲצִי דְמִי – עַל חֲצִי
שְׂוִי שְׂחִיר לְאֲדוֹן. וְחִזְרוּ בֵּית הַלֵּל לְהוֹרוֹת בּוֹהַ בְּבִית שְׂמִיא, וְזוֹ
הִיא הַמִּשְׁנָה אַחֲרֶנָּה.

משנה

הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּמִי שְׂעִשָּׂה שְׂחִיחַ עֲבוּרוֹ אֶת הַפֶּסַח, וְלֹא
פִּירֵשׁ לֹו אִם יִשְׁחַט עֲבוּרוֹ גִּדִּי אוֹ טֹלָה, אוֹ שְׂפִירֵשׁ לֹו וְשַׁכַּח, כִּיִּצַּד
הוּא עוֹשֶׂה.
הָאֲמַר לְעֵבֶדֹו צֹא בְּשִׁלְחֻתִּי וְשִׁחֻט עֲלִי –[וְעֵבֶרֹורִין אֶת הַפֶּסַח, וְלֹא
פִּירֵשׁ לֹו מֵאִיזָה מִין לְשִׁחֻט עֲלִי, וְשִׁחֻט הָעֵבֶד גִּדִּי, יֵאכַל הָאֲדוֹן
גִּדִּי, וְאֵם שְׂחִיחַ טֹלָה, יֵאכַל טֹלָה, שְׂכִיין שְׂחִיחַ פִּירֵשׁ הָאֲדוֹן מֵאִיזָה
מִין לְשִׁחֻט. הָרִי הוּא סוֹמֵךְ עַל הָעֵבֶד, וְבִדְעָתוֹ לְהִימָנוֹת עַל מַה
שִׁיִּשְׁחַט עֲבוּרוֹ. וְאֵם שְׂחִיחַ גִּדִּי וְטֹלָה, יֵאכַל הָאֲדוֹן מִן הָרָאשׁוֹן, שְׂכִיין
שְׂנִשְׁחַט הָרָאשׁוֹן כְּבֵר יִצֵּא בֹו יָדִי חֻבּוֹתָו, וְהַשְּׁנִי יִשְׂרָף, מִשּׁוּם שְׂאִין
אֲדָם מִנִּי עֲלִי. וְאֵם פִּירֵשׁ הָאֲדוֹן לְעֵבֶד אִיזָה מִין יִשְׁחֻט לֹו, וְשִׁכַּח
הָעֵבֶד מַה אֲמַר לֹו רַבִּי, כִּיִּצַּד יִעֲשֶׂה, יִשְׁחַט טֹלָה וְגִדִּי, וְיֹאמַר, אֵם
גִּדִּי אֲמַר לִי רַבִּי, הַגִּדִּי יִהְיֶה שְׁלִי, וְהַטֹּלָה יִהְיֶה שְׁלִי, וְאֵם טֹלָה אֲמַר
לִי רַבִּי, הַטֹּלָה שְׁלִי, וְגִדִּי שְׁלִי. וְאֵם עֲשֶׂה כֵּן, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן שְׂכָח רַבִּי
מַה אֲמַר לֹו, שְׂחִיחֵן – הַגִּדִּי וְהַטֹּלָה יִצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרִיפָה, שְׂאִי אֲפִשֵׁר
לֵאכּוֹלָם, כִּיּוֹן שְׂאִין הַפֶּסַח נֵאכַל אֵלֹא לְמִנִּיחֵיהֶו, וְלֹא יָדוּעַ מִי נִמְנָה
עַל כָּל אֶחָד מִהֶם, וּפְטוּרִין הֵם מִלְעֻשׁוֹת פֶּסַח שְׁנִי, מִשּׁוּם שִׂיִּצְאוּ
יָדֵי חֻבּוֹהַ בְּשִׁחֻטָּהּ וּבְזִיקָתָה הָדָם שֶׁל הַטֹּלָה וְהַגִּדִּי, שְׂהָרִי לְפָנֵי ה'
גְּלוּי מִי נִמְנָה עַל כָּל אֶחָד מִהֶם.

גמרא

שְׂחִינֵי בַּמִּשְׁנָה, שְׂאֵם לֹא פִירֵשׁ הָאֲדוֹן לְעֵבֶד מַה יִּשְׁחַט עֲבוּרוֹ, אוֹכַל
הָאֲדוֹן מִמֶּה שְׂשִׁחַט הָעֵבֶד. שְׂוֹאֵלָה הַגְּמָרָא: פְּשִׁטָּא – הֵלֹא פְּשוּט
הוּא דִּין זֶה, וְלִמָּה הוֹצֵרֵךְ הַתָּנָא לְהַשְׁמִיעוּ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
הַחִידוּשׁ הוּא, שְׂאֵם שְׂחִיחַ גִּדִּי, יֵאכַל הָאֲדוֹן גִּדִּי, אֲף עַל גִּבְ דְּרִגְלֵי
הוּא תְּמִיד בְּמִלָּה, וְאֵם שְׂחִיחַ טֹלָה, יֵאכַל הָאֲדוֹן טֹלָה, אֲף עַל גִּבְ
דְּרִגְלֵי בְּגִדִּי, שְׂכִיין שְׂאֵל פִּירֵשׁ לֹו מַה לְשִׁחֻט, וְדֹאֵי מִסְכִּים הוּא
לְמַה שִׁיִּשְׁחֻט הָעֵבֶד.
שְׂחִינֵי בַּמִּשְׁנָה: שְׂאֵם שְׂחִיחַ הָעֵבֶד גִּדִּי וְטֹלָה, יֵאכַל מִן הָרָאשׁוֹן.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִיךְ יִכּוֹל הוּא לֵאכּוֹל מִהֲרָאשׁוֹן, וְהָא תִּנְיָא, אִין
נִמְנָין עַל שְׂנֵי פֶסַחִים בְּאֶחָד עַל מִנָּה שִׂיאַכַּל מֵאִיזָה מִהֶם שִׂירִצָּה,
שְׂאִין בְּרִירָה, וְאִין אוֹמְרִים שְׂמָה שְׂהוּא אוֹכַל עֲכָשִׁי, נִתְבָּרֵר שׂוֹה
הִיָּה בִדְעָתוֹ לֵאכּוֹל בְּשַׁעַת הַשְּׁחִיטָה, וְלִכֵּן אִינוּ יִכּוֹל לֵאכּוֹל מֵאֲחָד
מִהֶם, כִּיּוֹן שְׂאִין יָדוּעַ מַה הִיתָה דַּעְתּוֹ בְּשַׁעַת הַשְּׁחִיטָה, וְאֲף אֲדוֹן
זֶה סוֹמֵךְ עַל עֵבֶדוֹ, וְהִמָּנָה אוֹתוֹ הָעֵבֶד עַל שְׁנֵי פֶסַחִים, הָרִי זֶה כְּמוֹ
שְׂהוּא עֲצֻמוֹ נִמְנָה עַל שְׁנֵי פֶסַחִים, וּמִדּוּעַ יִכּוֹל הוּא לֵאכּוֹל
מִהֲרָאשׁוֹן. מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: מִתְּנִיתִין – מִשְׁתַּנּוּ מִדְּבַרְת בְּמִלָּה
וּמִלֵּכָה, שְׂתַלּוּיִים בְּעֵבְדֵיהֶם, וְאִין הֵם מִקְפִּידִים אִם יִשְׁחֻטוּ עֲבוּרִים
טֹלָה אוֹ גִּדִּי, וְאִין צָרִיךְ לְדִין בְּרִירָה, כְּדִי לֹמַר שְׂמִתְחִילָה הִיתָה
דַּעְתָּם בְּמַה שְׂנִשְׁחַט רָאשׁוֹן, שְׂהָרִי כְּבֵר בְּשַׁעַת הַשְּׁחִיטָה הִיָּה נוֹחַ
לָהֶם בֵּין בְּגִדֵי בֵין בְּטֹלָה, וְכִיּוֹן שְׂאִינֵם מִקְפִּידִים יוֹצֵאִים הֵם יָדֵי
חֻבּוֹהַ בְּמַה שְׂנִשְׁחַט רָאשׁוֹן.
וּמִבִּיאָה הַגְּמָרָא רֵאִיָּה לְתִירוֹץ זֶה: וְהִתְנִיָּא – וְכֵן שְׂחִינֵי בְּבִרְיִיתָא,
אִין נִמְנָין עַל שְׂנֵי פֶסַחִים בְּאֶחָד, וּמִשְׁעֵשָׂה בְּמִלָּה וּמִלֵּכָה שְׂאָמְרוּ
לְעֵבְדֵיהֶם צֹא וְשִׁחֻטוּ עֲלֵינוּ אֶת הַפֶּסַח, וְיִצְאוּ וְשִׁחֻטוּ עֲלֵיהֶן שְׂנֵי
פֶסַחִים, גִּדִּי וְטֹלָה. וְכֹאֵו וְשָׂאֵלֹוּ אֶת הַמִּלֵּכָה מִהוּ הַדִּין בּוֹהַ, אֲמַר לָהֶם

מִשּׁוֹם דְּאִיכָּא – שיש בשלמים חֶזֶק וְשׁוֹק דְּכֹהֲנִים הוּא דְּאִכְּלִי לֵיהּ –
 שצריך ליתן לכהנים לאכול אותם, ואם יתנו כן, לא יוכלו לתתם
 לכהנים, שמא קרבן זה פסח הוא, ואינו נאכל אלא למנויו,
 וכשהוא נותן את החזה ושוק לכהן, הרי הוא מאכיל את הפסח
 שלא למנויו.
 שואלת הגמרא: וְנִיתִי – ויביא בל חד מהם בְּהֵן בְּהֵדִי – ויחד
 עמו, וימנה אותו על פסחו, ויתן לכהן את החזה והשוק. דוחה
 הגמרא: הֲאִי בְּהֵן חִיבֵי דְּמִי – איזה כהן עשה פסח, הרי יש לחשוש
 עמו, אִי – אם כוונתך לכהן דְּעֵבִיד פֶּסַח – שכבר עשה פסח בפסח
 ראשון, הרי לא ניתן להמנותו על הפסח משום שיש לחשוש
 דִּילְמָא – שמא מי שממנה אותו הוא אותו שפסחו הראשון היה
 בעל מום, והֲאִי – וקרבן זה שהוא מביא עכשיו, פֶּסַח הוּא, ואם
 יאכל הכהן ממנו, נִמְצָא פֶּסַח נֶאֱכַל שְׁלֵא לְמַנְיָה, שכיון שכבר יצא
 כהן זה ידי חובתו, אין מינויו עליו כלום, וְאִי – ואם כוונתך לכהן
 דְּלֹא עֲבִיד פֶּסַח – שעוד לא עשה פסח, הרי יש לחשוש דִּילְמָא –
 שמא קרבן זה שְׁלָמִים הוּא, ונמצא דְּלֹא עֲבִיד פֶּסַח – שלא הקריב
 הכהן קרבן פסח אף בפסח שני.
 שואלת הגמרא: וְנִיתִי – ויביא בל הַמִּשְׁשָׁה שנתערבו עורות
 פסחיהם, חֵד בְּהֵן דְּלֹא עֲבִיד פֶּסַח – כהן אחד שלא הקריב פסח,
 וְנִמְנֵי עֲרֻוּהִי הֵנִי הַמִּשְׁשָׁה פֶּסְחִים – וימנו את הכהן על כל חמשה
 קרבנות הללו. דְּמַה נִּפְשָׁד אִיכָּא חֵד דְּלֹא עֲבִיד פֶּסַח – שהרי ודאי
 ברור הוא שיש בהם אחד שלא עשה פסח, ויתנו שהכהן נמנה עם
 אותו אחד שלא עשה פסח, וְקָא נִפְשִׁי בֵּיהּ – ויצאו כולם ידי חובתם
 במה שהם מקריבים עכשיו, שהכהן יאכל את החזה ושוק של כל
 הקרבנות, ונמצא שודאי אכל גם מהפסח, ומדוע אמרו שאינם
 מביאים פסח שני.
 מתרצת הגמרא: אֲלֵא הטעם שאינם מביאים פסח, ומתנים שאם
 יצאו כבר ידי חובה בראשון, שיהיה זה שלמים, הוא מִשּׁוֹם
 שהמתנה כן, נמצא דְּקָא מִמְעִיט – שהוא ממעיט בזמן אֲכִילַת
 הַשְּׁלָמִים, דְּאִילוּ פֶּסַח, נאכל ליום וְלֵילָה, וְאִילוּ שְׁלָמִים נאכלים
 לִשְׁנֵי יָמִים וְלֵילָה אֶחָד, כלומר, שהם נאכלים ביום ההקדשה וביום
 שלמחרתו, ובלילה שביניהם, וכיון שהם חוששים שפסחים הם אין
 אוכלים אותם יותר מיום ולילה, ולאחר זמן זה ישרפו אותם,
 ונמצא שאותם קרבנות ששלמים הם, נשרפו כשהיו כשרים
 לאכילה.
 שואלת הגמרא: וְנִיתִי – ויביא כל אחד קרבן, ויתנו שאם יצאו
 כבר בפסח ראשון, תהיה בהמה זו כקרבן מוֹתֵר הַפֶּסַח, וְנִימָא –
 ויאמר כל אחד מהם, אִי דִידִי – אם שלי היה הפעל מום, הֲאִי
 דְּאִיתִי הַשְׁתָּא נִיתִי פֶּסַח – מה שאני מביא עכשיו יהיה פסח, וְאִי
 דִידִי תָם הוּא – ואם שלי היה תם, נִיתִי הֲאִי דְּאִיתִי הַשְׁתָּא שְׁלָמִים
 – מה שאני מביא עכשיו יהיה שלמים דִּין מוֹתֵר הַפֶּסַח, ובאופן זה
 אינו ממעט את זמן אכילתו, משום דְּשַׁלְמִים של מוֹתֵר הַפֶּסַח נֶאֱכַל
 גם כן רק ליום וְלֵילָה אֶחָד.
 דוחה הגמרא: וְכִי מִפְּרִישֵׁן תַּחֲלָה לְמוֹתְרוֹת – וכי ניתן להביא
 בהמה שלא הקדישהו לפסח ולהקדישה מלכתחילה שתהיה
 קדושה כמותר הפסח.
 שוב שואלת הגמרא: וְנִתְרָה וְנִיתִי מוֹתֵר הַפֶּסַח – ויטרחו ויחפשו
 אנשים שנותרו להם קרבנות שהפרישו לפסח, או מעות שהפרישו
 לקרבן פסח ויקחו מהם בהמות לקרבן פסח, ויתנה כל אחד שאם
 לא יצא ידי חובה, יהיה קרבן זה לפסח, ואם יצא כבר, ישאר
 הקרבן מוֹתֵר הַפֶּסַח כמו שהוא עכשיו.
 מתרצת הגמרא: אֲלֵא הטעם שאין אומרים שיביאו פסח ויתנו
 שאם יצאו כבר ידי חובה בראשון, שיהיה זה שלמים, הוא מִשּׁוֹם
 שאין פסח ומוֹתֵר פסח שווים לענין סְמִיכָה, דְּאִילוּ פֶּסַח לֹא בְּעִי –
 אינו טעון סְמִיכָה, וְאִילוּ מוֹתֵר הַפֶּסַח בְּעִי – טעון סְמִיכָה, שהרי
 הוא קרב לשלמים, ולכן אין להתנות כן, כיון שיהיה אסור לסמוך
 עליו, שיש לחשוש שמא פסח הוא, ובמעשה הסמיכה הרי הוא
 עושה עבודה בקדשים.
 מקשה הגמרא: הָא תִּינָה – אמנם יישבת מדוע אינם יכולים להביא

קָרְבֵּן שהוא מוֹתֵר פסח של אֲנָשִׁים, כיון שהוא טעון סמיכה, ואי
 אפשר לסמוך עליו, אבל עדיין יקשה קָרְבֵּן נָשִׁים מֵאִי אִיכָּא לְמִימַר
 – מדוע לא יביאו מוֹתֵר פסח של נשים, שאינו טעון סמיכה.
 מתרצת הגמרא: אֲלֵא הטעם שאין אומרים שיביאו פסח ויתנו
 שאם יצאו כבר ידי חובה בראשון, שיהיה זה שלמים, הוא מִשּׁוֹם
 שאין הפסח והשלמים שווים לענין סְמִיכָה הָדָם, דְּאִילוּ פֶּסַח צָרִיךְ
 לזרוק רק מִתְנֵה אַחַת, וְאִילוּ שְׁלָמִים צָרִיךְ לזרוק שְׁתֵּים שָׁתָן אֲרֻבָּע
 – שתי מתנות בפניות המזבח, שהם כארבע כיון שנראה הדם על
 ארבעה כתלים, ומשום חשש פסח אינו יכול לזרוק שתיים שהן
 ארבע דִּין השלמים.
 שואלת הגמרא: מֵאִי נִפְקָא מִינָהּ – איזה חילוק יש בכך שהם שונים
 בצורת הוריקה, וְהָא תָנִן (ובחסים לה), בְּל הַקֶּרְבָּנוֹת הִנִּיתֵנּוּ – שמתן
 דמם הוא עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אף שֶׁנִּתְּנָן בְּמִתָּן אַחַת, כִּפּוּר, ואם כן
 יכול לזרוק מתנה אחת ויצא בזה ידי חובתו אף אם הקרבן הוא
 שלמים.
 מתרצת הגמרא: אֲלֵא הטעם שאינם יכולים להביא פסח ולהתנות
 שיהיה שלמים, הוא מִשּׁוֹם דְּאִילוּ פֶּסַח נתינת דמו היא בְּשִׁפְכָהּ,
 ששופכים מהמזורק בנחת, וְאִילוּ שְׁלָמִים נתינת דמם היא בְּזִרְקָהּ,
 שזורק את הדם מדרוק, ונמצא שאם יתנה לעשותו כשלמים לא
 יוכל לקיים את מתן דמו כדינו.
 שואלת הגמרא: מֵאִי נִפְקָא מִינָהּ – איזה חילוק יש בכך שהם שונים
 במתנות הדם, וְהָא תָנִין, בְּל הַקֶּרְבָּנוֹת הִנִּיתֵנּוּ – שמתן דמם הוא
 בְּזִרְקָהּ, אף שֶׁנִּתְּנָן בְּשִׁפְכָהּ, יצא, ואם כן יכול ליתן את הדם
 בשפיכה ויצא בזה ידי חובתו. מתרצת הגמרא: אִימַר דְּקָא אֲמַרְיָן
 – מה שאמרו שאם שפך את הניתנים בשפיכה יצא, אינו אלא דְּאִי
 עֲבִיד – שאם עבר ועשה כן יצא, אבל האם יש לנו לומר דְּלִבְתַּחֲלָה
 נָמִי – גם אפשר לעשות כן, ואם כן אין לנו לומר שיביא קרבן
 ולכתחילה יתן את הדם שלא כהוגן.

משנה

הַאֲזִינָה לְבָנָיו, תְּרִינִי שׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח עַל – בעבור מי שִׁיעֲלָה מִכֶּסֶּם
 רֹאשִׁו לִירוּשָׁלַם, בֵּין שֶׁהֵכִינָה הָרֹאשִׁו אֶת רֹאשִׁו וְרוּפוֹ לִירוּשָׁלַם,
 וְכֵן בְּחֻלְקוֹ בְּקֶרֶב, וּמִזִּבְחָהּ אֶת אֲחִיו עִמּוֹ.

גמרא

שנינו במשנה, שיכול אדם לשחוט את הפסח על מי מבניו שיעלה
 ראשון לירושלים. אומרת הגמרא: שְׁמַע מִינָהּ – מוכח מכאן, שיש
 בְּזִרְקָה – שדבר שלא היה מבורר, ונתברר אחר כך, אנו אומרים
 שנתברר שאף מתחילה היה הדבר כן, שהרי כאן במשנתנו, בשעה
 שנשחט הפסח, לא היה ידוע מי יכנס ראשון, וכשכנס הראשון,
 אנו אומרים שהוברר שמתחילה נשחט הפסח בשבילו. דוחה
 הגמרא: אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, באמת המשנה מדברת באופן שהמנה את
 כולם על הפסח, ומה שאמר האב ששוחט על מי שיעלה ראשון
 לירושלים, רק בְּדִי לְזֶדֶן בְּמִצְוֹת קְאָמֵר להם בלשון זו, כדי שכל
 אחד מהם יודור למצוות ויהיה ראש לאחיו ויזכו אחיו על ידו.
 ומביאה הגמרא ראיה לפירוש של רבי יוחנן: דִּיקָא נָמִי – וכן מדרוק
 גם מִקְרָתֵי – ממה ששנינו בהמשך המשנה, וּמִזִּבְחָהּ אֶת אֲחִיו עִמּוֹ,
 דְּאִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא – אם תאמר דְּאִמְנִינְהוּ מִעֵיקָרָא – שמתחילה
 המנה האב את כולם, שְׁפִיר – מובן הדבר, איך יכול לזכות את
 אחיו עמו, אֲלֵא אִי אֲמַרְתָּ דְּלֹא אֲמַנִינְהוּ מִעֵיקָרָא – שלא המנה האב
 מתחילה את כולם, קשה, איך יכולים אחיו לאכול מהפסח, וכי
 לְבָתֵר דְּשָׁחִיט מִי קָא מִתְמַנּוּ – האם לאחר שנשחט הפסח ניתן
 להימנות עליו, וְהָא תָנִן להלן בסמוך, שְׁמַנִּין על הפסח, וּמִזִּבְחֵין
 דִּיחֵין מִמֶּנּוּ – ממה שנמנו עליו, רק עַד שִׁשְׁשָׁתָּה הפסח, אבל לאחר
 שנשחט הפסח, אי אפשר להימנות עליו, ואם כן איך מוכח
 הראשון את אחיו עמו, אלא ודאי שְׁמַע מִינָהּ – מוכח מכאן,
 שהמשנה מדברת באופן שמתחילה המנה את כולם. ומוכיחה
 הגמרא כתירוצו זה מבריתא: תָּנִין נָמִי הָכִי, שהיה מִעֲשֶׂה שאמר

פסחים. פרק שמיני - האשה דף פט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) ר"א רש"י

משום דאיכא חזו ושוך - דשלמים, שצריך ליתן לבחן ואי אפשר לתת. דהא כל חד וחד שמוא האי הוי פסח, ונמצא מאכילו לבחן שלא נמנה עליו. ונתיי כל חד וחד - מינייהו חד כהן, ונימניה אפסחו. הכי גרסינן: ונתיי בולחו חמשה חד כהן דלא עבד פסח ונמניה בחדי כל חד וחד - דמנה נפשך איכא חד דקא נפיק ביה, ויאכל חזו ושוך של כולם. דקא מנעם באכילה דשלמים -

בזמן אכילתו, שאוכל את כולם ליום ולילה ושוך את חזוהו. ואם שלמים הוא - עדיין אינו נותר, ונמצא שורך קדשים כשרים. ונתיי כמותר הפסח - מתחלתו יתנה עליה אם שלי תם היה - זה יהיה מותר הפסח. שהוא קרב שלמים, והוא נפסח שנאכל ליום ולילה. והכי תניא בתוספתא דרובים בפרק (הפסח שנתערב). ומשני: אין מפרישין קרבן מתחלה שלש נותר, שהיאך יוכל להיות מותר הפסח, והרי שם פסח לא חל עליו מעולם, שהרי זה כבר יצא. ונפרחו ונתיי כמותר הפסח - יבקשו אנשים שנתותר להם פסח זה, או מעות פסח, ויקחו מזה בהמות, ויתנה כל אחד על שלו: אם שלי בעל מום היה - הרי זה פסח, ואם לאו - הרי הוא כמות שהיה. ונותר הפסח לשלמים, ונאכל ליום ולילה. בעי סמיכה - ואי אפשר לסמוך על זה, שמוא פסח הוא, וקא עבד עבודה בקדשים. קרבן נשים - לא בעי סמיכה. פסח בשפיכה - נבחת מן המזרק לקיר המזבח כנגד היסוד. דנפקא לן מתן דם דפסח מירום זבוחין וזבחים זבחים בפרק "בית שמאי" (לזב). ובשלמים כתיבא זריקה, שזרק שזרק למזרח מן המזרק למזבח. ואין מתן אצבע אלא בחטאת, דכתיב בה "באצבע", אבל בכל שאר קרבנות "זורק" כתיב, וזרק כנגד הקרן עד שהדם ניתן לקיר מערבי וקיר דרומי. לבתחלה נמי - בתמינה. משנה על מי שיעלה משמע שאינו מנמה עליו אלא הראשון. ומכאן את אחיו עמו - בגמרא מפרש היכי מתמני. ומתרי: דאמנינהו אבודון מעיקרא, וכדי לזון קאמרי, שידור כל אחד להיות ראשון, ויהיה הוא ראש לאחיו שיזכו על ידו, וכך הוידעם. גמרא שמע מינה יש בריה - קא סלקא דעתך דלא אימנו אלא חד. כדי לזון - וכולן אימנו עליו, בין ראשון בין אחרון. תניא נמי הכי - דמשום זריות נקט. משנה נמי - הרוצה לימנות, ונמשכן - הרוצה לימשך. עד שישחט - אבל משנשחט - אין נמנין עליו, ואין מושכן הימנו. אפילו לרבי שמעון דפליג, ואמר עד שיוק - הא מוקים דלימשך הוא דפליג, אבל בלימנות מודה. גמרא דא על גב דנמנין עליו חבורה (זו חזוין ונמנין עליו חבורה) אחרת - כל חבורה שלימה שנימנו על פסח אחד ימשכו כולן וידיו הימנו. ודלא כרבי יהודה דאמר לקמן בפרק "מי שהיה טמא" (צטא). ובלבד שיהיה אחד מבני חבורה ראשונה קיים עליו. מחלוקת לימשך - בחבורה קאמר רבי שמעון עד שיוק, אם ימנע הכית - אם באו לימנע ולימשך מהיות משה - בעוד היותו לשה יתמעט. מהיותה - בעודו בחיים. מהיותה - קודם גמר עבודתו.

משנה

ידיון מנמו עד שישחט, רבי שמעון אומר: נמנין מושכין את ידיון מנמו עד שישחט, ומושכין עד שיוק הקדם. משנה

הא' כהן היכי דמי אי דעבד פסח בו - ואם תאמר: ונתיי כהן קטן ויש לומר: דעדיפא מינה פריך. ונתיי מותר פסח - לא כפירוש הקונטרס שיקדיש לשם מותר אם שלו היה תם דבוח לא היה טענה הגמרא. אלא נראה לרבינו יצחק שיקדיש לפסח, ואם בעל מום שלו - יצא בזה, ואם לאו - יהא מותר פסח. ופריך: דלא הוי מותר פסח אלא היכא שהופרש לגמרי לפסח, וניתותר.

ונמנרוהו ונתיי מותר פסח - ואם תאמר: ואיך יכשר מותר זה לפסח: דא לקמן בפרק "מי שהיה טמא" (צטא), פליגי רבי יוסי ורבי יהודה אי בעינן אחד מבני חבורה ראשונה, אבל כולי עלמא מודו דאם נשאר שעה אחת בלא בעלים - דלא חיו תו לפסחו ויש לומר: הכא כשהפריש שני פסחים לאחריות. וניתותר לו אחד, דאינו נפסל משום שהנזידוהו ידיר. ואם תאמר: אכתי למאן דלא בעי עקירה - שלמים לשם פסח קשטו! ועוד: איך ימכרוהו האמר לקמן המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום ויש לומר: כיון דאיכא אינש דצריך ליה - לכולי עלמא בעי עקירה, כדאמרין ב"תמיד נשחט" (לעיל סדא), כגון שהיו בעלים טמאי מתיים. ואם מותר פסח במעות איירי, כדפריש בקונטרס - אתי שפיר.

דאילו פסח ליום ולילה - קשה לרבינו יצחק: דתנן פרק קמא דברכות (בא), כל הנאכלין ליום אחד - מצותן עד שיעלה עמוד השחר. וקאמר בגמרא (שם טא), ואילו אכילת פסחים לא קתני, ורמינהו קריאת שמע ודלל כו' ואכילת פסחים מצותן עד שיעלה עמוד השחר. ומאי קא פריך? והא הכא משמע דשיך למיתני גבי פסח יום ולילה, ואם כן הוי בכלל הנאכלין ליום ולילה דקתני דהם! ויש לומר: דהתם היה ליה למיתני בחדיא, אם אינא נאכל עד עמוד השחר, לאפוקי ממשנה ד"איהו מקומן" (ובדחם גזב) דקתני אינו נאכל אלא עד חצות והיינו מדאורייתא, דמוציא דאורייתא. ויכול דלא קתני ליה בחדיא - שמע מינה דסבר דאמר נאכל אלא עד חצות, כמשנת "איהו מקומן".

ואילו פסח לא בעי סמיכה - סבירא ליה סמיכה בכל כחו בעינן. דאי לא בעינן אל כל דהו - לא הוי עבודה בקדשים. וב"אין דורשין" (תנינא טזב) פלוגתא דתנאי היא.

הנ' מילי דיעבד - דהוא הדין דאבולוהו מדרבן חבק אסמיכה ואמתנות ואונתר. ותימיה: וכי בשביל דשמא יהיה נותר או משום סמיכה דלא מעבבא או לא יעשו מתנות בהלכתן, יכנס לידו ספק כרת? ויש לומר: דטוב שידחה ספק כרת בשב ואל תעשה, ממה שיעשו רובם שלא כהוגן, כי כבר רובם עשו פסח. גמרא "אלא אי אמרת דלא אמנינהו בו" - תימיה: דבפרק "אין בין מהדר" (גדרים לוא), מסיק רבי יודא אליבא דרבי יוחנן מדרך משנה דשה לבית אבות לאו דאורייתא, דאי דאורייתא - אבשיטא קאי, ומכאן לזון. והכא מוקי לה רבי יוחנן בדאמנינהו מעיקרא ויש לומר: דהכא הכי פירושו: אי אמרת בשלמא דחשוב כאלו אמנינהו מעיקרא, דאין צריכין מיני, והיינו טעמא דשה לבית אבות לאו דאורייתא - שפיר, אלא אי אמרת אינו חשוב כאמנינהו מעיקרא, אלא צריכין מיני, דשה לבית אבות דאורייתא - אמאי מוכה אחיו עמו? דפשיטא שלא בהנה כולם קודם שחשט, מדקאמר: הריני שחט על מי שיעלה מכאן ראשון.

דעות

משנה

המשנה מבארת אופן שבו רשאים בני החבורה לסלק אחד מהם מהחבורה: אחד מבני חבורה של פסח הממנה עמו אדם אחר שאינו מבני החבורה בקלקו בפסח, בלא ידיעת שאר בני החבורה, רשאין בני החבורה ליתן לו – לממנה את שלו – את חלקו בפסח ולסלקו מסעודתם, והוא אוכל משלו יחד עם אדם זה שהמנה על חלקו, והן אוכלין משלהן, משום שיכולים בני החבורה לומר, שאינם רוצים לאכול יחד עם אדם זה שמינה בלא ידיעתם.

גמרא

הגמרא מסתפקת במי שאוכל הרבה האם רשאים בני החבורה להוציאו מחבורתם: איבעיא להו, בני החבורה שהיו ידיו של אחד מהן יפות – שממחר לאכול הרבה, מהו שיאמרו לו – האם יכולים שאר בני החבורה לומר לו שול חלקו, וצא ואכול לבדך, כדי שלא יאכל יותר מחלקו. מי אמרין – האם יש לנו לומר, שזה שידי יפות מצוי אצלם – יכול לומר להם, הא קבילתון – באותם דמים שנתתי כדי להשתתף עמכם, קיבלתם אותי על מנת שאוכל מהפסח כפי כוחי, או דילמא – שמא, מצוי למימר ליה – יכולים הם לומר לו, כי קבילתון לתקוני זביחה – לא קיבלנו אותך אלא כדי לתקן את הקרבן שלא יהיה נותר, ושיערנו שתאכל כפי שאר בני אדם, אבל אדעתא דאכלת מפי מין לא קבילת – לא קיבלנוך על דעת שתאכל יותר מאתנו.

הגמרא רוצה לפשוט את הספק ממשנתנו: תא שמע, שנינו במשנה, הממנה אחרים עמו על חלקו, רשאין [בני החבורה] ליתן לו את שלו, והוא אוכל את שלו, והן אוכלין את שלהן, ומבארת הגמרא את הראיה ושואלת: מאי מבעיא – מהו הטעם שיכולים הם להוציאו מחבורתם, לאו – האם אין זה משום דהני ליה – שהרי זה קבילתו של אחד מהן יפות, שכיון שמביא עוד אנשים שיאכלו עמו, חוששים בני החבורה שיקח יותר מחלקו, ועל כן אומרים לו שול חלקו וצא, ואי סלקא דעתך – ואם עולה בדעתך, שמי שידיו יפות מצוי אצלם ליתו קבילתון – יכול לומר לשאר בני החבורה, שקיבלתם אותי על מנת שאוכל כפי כוחי ואינכם יכולים לסלקני, אם כן ניתייה נאי – אף זה שמינה אחרים על חלקו יהיה באדם שידיו יפות, ומדוע יכולים לומר לו שיטול את חלקו ויצא. אלא ודאי מוכח מכאן, שמי שידיו יפות, יכולים לומר לו שיטול את חלקו ויצא.

דוחה הגמרא: אמרי, לא – אי אפשר לפשוט ספק זה מהמשנה, שהרי בדעות ארבעות אנשים שדעותיהם שונות: שמינה שונה כלומר, שמה ששנינו במשנה שהמנה אחר על חלקו יכולים הם להוציאו, אין זה משום שהם אוכלים יותר מחלקו, אלא משום שאין בני החבורה רוצים שישב איש זה בחבורתם, דאי נמי תרתייהו בחד מבני חבורה הוא דאכלי – שאף אם שניהם יאכלו רק באדם אחד, מצוי אצלם ליה דלא ניהא לן אינש נובחא גבן – יכולים לומר לו, שאין זה נוח לנו שיסב עמנו אדם זה, ועל כן יכולים הם להוציאו מחבורתם, אבל אדם זה שידי יפות אינם יכולים להוציאו אף אם יאכל יותר מחלקו.

הגמרא מביאה ראיות נוספות לפשוט את הספק: תא שמע – בא ושמע ראייה לפשוט את הספק מבריייתא, ששנינו בבריייתא, השמש שהוא מני על הפסח, שאכל פות פשר מהפסח בצד התנור, אם היה פסח, ממלא כרים ממנו, כיון שאחר שילך משם, שוב לא יכול לאכול ממנו, משום שאסור לאכול מהפסח בשני מקומות כמבואר לעיל (פסח), ואם רצו בני החבורה לעשות מזה עמו, פאין ויושבין בצדו, ואוכלין עמו, דברי רבי יהודה. ומדייקת הגמרא מדברי הבריייתא: שדווקא אם רצו לעשות עמו טובה, אין – באים הם ויושבים בצדו, אבל אם לא רצו, לא – אינם חייבים בכך, ואמאי – ומדוע אינם חייבים, נימא להו הא קבילתון – הרי יכול לומר להם שכיון שקיבלתם אותי לחבורתכם חייבים אתם לבוא לאכול בצדי כדי שאוכל לאכול את חלקי בשלמותו. ומוכח שאינו יכול לכופם לבוא ולאכול עמו, מאחר שיש להם טירחה בדבר, ויש ללמוד

מכך, שכמו כן מי שידיו יפות אינו יכול לכופם לאכול עמו יחד, מאחר שיש להם הפסד בכך. דוחה הגמרא: שאני התם – שונה הדין שם בשמש שאינם חייבים לבוא ולאכול עמו, משום דאמרי ליה – שיכולים הם לומר לו, כי קבילתון אדעתא דנמירך קמן – מה שקבלנוך שתצטרף לחבורה היה זה על דעת שתטרח אתה לפנינו, אולם למפרה לן ליריד לא קבילת – לא קבלנוך כדי שנטרח אנו בשבילך, אבל מי שידיו יפות, כיון שלא בדקו אחריה כמה הוא אוכל, יש לנו לומר שקבלתו עליהם אף על מנת שיאכל יותר מהשיעור הרגיל.

תא שמע, ששנינו בבריייתא (תוספתא פ"ו ה"א), בני חבורה שהיו ידיו של אחד מהן יפות, רשאין בני החבורה לומר לו שול חלקו וצא, ולא עוד – ולא אמרו כן רק בחבורה של אוכלי פסח, אלא אפילו חמשה ונשוי סיבולת – שהצטרפו יחד לעשות סעודה בשאר ימות השנה, אם היו ידיו של אחד מהן יפות, רשאין בני החבורה לומר לו שול חלקו וצא. מסיקה הגמרא: שמינה מניה – אכן מוכח מכאן, שאם היו ידיו של אחד מהן יפות, יכולים בני החבורה לומר לו שול חלקו וצא.

הגמרא מבארת את דברי הבריייתא, ושואלת: מאי – מה בא התנא להוסיף באמרו 'ולא עוד', כלומר, איזה חידוש יש בסעודה של כל השנה יותר מחבורה של פסח. משיבה הגמרא: לא מיבעיא קאמר – ברייתא זו נשנית בדרך של 'אין צריך לומר', דלא מיבעיא – שאין צריך לומר בחבורת הפסח, שודאי יכולים לומר לו שול חלקו וצא, משום דמצי אמרי ליה – שיכולים לומר לו, כי קבילתון לתקוני זביחה – לא קיבלנו אותך שתצטרף לחבורתנו אלא כדי לתקן את הקרבן שלא ישאר ממנו נותר, אלא אפילו בסיבולת (סעודה של שאר ימות השנה) נמי – גם כן, אף שהיה מקום לומר שאין יכולים לסלקו, דצוותא בעלמא הוא – שהלא הצטרפו עמו רק משום שרוצים הם לאכול יחד, ויש לנו לומר שהסכימו להצטרף עמו אף אם יאכל יותר מהם, חידשה הבריייתא שאף באופן זה רשאין הם לומר לו שול חלקו וצא.

הגמרא מביאה לשון אחרת בספק הגמרא שהובאה לעיל: איבא דאמרי – יש שאמרו ספק זה באופן אחר, דהא לא איבעיא לן – שלא הסתפקנו כלל באדם שידי יפות, שבזה ודאי יכולים שאר בני החבורה לומר לו שול חלקו וצא, אלא הכי הוא דאיבעיא לן – כך היה הספק, בני חבורה שחלקם רוצים לחלק את הפסח ולתת לכל אחד את חלקו לפניו, האם רשאין הם לחלק, כלומר, האם יכולים הם לכופ את שאר בני החבורה לכך, או שאני רשאין לחלק, שכל זמן שאין כולם רוצים בכך אין האחד יכול לכופ את חברו, אלא נותנים את כל הפסח לפני כולם.

הגמרא פושטת את הספק: תא שמע, ששנינו בבריייתא, בני חבורה שהיו ידיו של אחד מהן יפות, רשאין שאר בני החבורה לומר לו שול חלקו וצא, ומדייקת הגמרא: מבואר בבריייתא שרק אם אחד מבני החבורה ידיו יפות, אין – יכולים לתת לו את חלקו ולהוציאו מחבורתם, אבל אם אין ידיו יפות, לא – אינם יכולים לכופ האחד את חברו לחלק את הפסח. מסיקה הגמרא: שמינה מניה – אכן מוכח מכאן, שאין חלק מבני החבורה יכולים לכופ את שאר בני החבורה לחלק.

הגמרא מביאה מעשה מענין הספק שדברה בו: רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עריבו רפתא בריה דרי – עירבו את פתם לאכול יחד, דאכלי – עד שהיה אוכל רב הונא בריה דרב יהושע חיא – פת אחת, אכלי רב פפא ארבע, אמר ליה רב הונא לרב פפא, פלג לי – חלק ותן לי את חלקי, אמר ליה רב פפא, קבילתון – הרי קיבלתם לאכול עמי, ובדאי קיבלת זאת עליך על מנת שאוכל כפי רגילותי. איתביה – הקשה לו רב הונא לרב פפא, כל הני תיובתא – את כל הקושיות שהביאה הגמרא לעיל והיינו, מהמשנה שלנו ומהבריייתא של שמש שאכלו, ושני בדישנין – ותיירץ לו רב פפא כפי שתיירצה הגמרא לעיל, איתביה – ושוב הקשה לו רב הונא מהבריייתא שהובאה לעיל שבני חבורה של פסח רשאים להוציא מחבורתם את מי שידיו יפות, אמר ליה –

לבעלים, דְּהָא תַּנִּי בָּהּ – שהרי נאמר בברייתא, וְהַמִּזְבֵּחַ עֲזָלָתוֹ
וְשִׁלְמִיו לֹא עָשָׂה וְלֹא בָלוּם, והרי לדעת רבי יוסי הגלילי, אדם יכול
למכור את שלמיו, מאחר שקדשים קלים ממון בעלים הם.
מסיים אביי את דבריו: וְהִשְׁתָּא דְּאֻקְמִיהּ – ועתה שהעמיד רבי
אֻשְׁעִיָּא לְהֵיָא – את אותה משנה בתמורה, בְּמִמְנָה זֻנָּה עַל פִּסְחוֹ
בשכרה, וְאָמַר שְׁבִירִיתָא זו שהצריכה פסוק לכך כדעת רבי הֵיא, **שָׁמַע מִיָּנָה** – מוכח מכן, דְּפָסְרָא לִיהּ – שסובר רבי אושעיא בדעת
רבי, שֶׁאִפְּלוּ בְּפִסְחוֹ מִשְׁיִיר אִינִישׁ בקדשותו, ואינו מקדישו לגמרי,
כדי שכשימנה אחרים על פסחו ויתנו לו מעות שהוקדשו, יוכל
להתפס את קדושת המעות על פסחו והמעות יהיו חולין. ולפי זה
בודאי שאפשר לתרץ שמה ששינו בברייתא בסוגיינו שהמעות
שיבדו חולין הם כשיטת רבי הֵיא, שהרי לשיטתו אדם מותר בין
בקדושת המעות ובין בקדושת הפסח, ושוב אין להקשות כיצד
המעות יוצאות לחולין.
הגמרא מביאה את המשנה בתמורה שעליה דיבר רבי אושעיא.
מבררת הגמרא: מֵאֵי הֵיא דְּרַבִּי אֻשְׁעִיָּא – מהי המשנה שעליה
דיבר רבי אושעיא. מבארת הגמרא: דְּתַנֵּן (תמורה ל), תַּנֵּן לָהּ
[לזונוה] בדמות שהם מוקדשין למזבח בְּאִתְּנָה – בשכרה, הֲרֵי אֵלּוּ
מוֹתְרִין להקריבם על המזבח, שאין איסור אתנן זונה חל עליהם,
ואם נתן לה עֲזוּפֹת דְּחֻלִּין, הֲרֵי אֵלּוּ אִסוּרִין להקריבה. מבארת
המשנה: שְׁבִאמַת הָיָה לָנוּ להתיר את העופות בְּדִין – בקל וחומר,
וְכֵן אִם הִבְהֵמוֹת הַמִּוקְדָּשִׁים שהם חמורים שֶׁהָמוּס פֻּסַּל בָּהֶן, אֵין
איסור אֲתָנָן וְאיסור מִחִיר כֻּלָּב חַל עֲלֵיהֶן, עֲזוּפֹת שהם קלים יותר
מבהמות המוקדשין, שֶׁאֵין הָמוּס פֻּסַּל בָּהֶן מלהקדישם למזבח,
אֵינוּ דִּין שֶׁאֵין איסור אֲתָנָן וְמִחִיר כֻּלָּב חַל עֲלֵיהֶן, תִּלְמוּד לִזְמַר (דברים
כג ט) 'לֹא תִבִּיא אֲתָנָן זֻנָּה וּמִחִיר כֻּלָּב גֹּגֵר' לְכָל נֶדֶר, ותיבת 'כל'
ריבוי הוא, ובא לְרַבּוֹת אֶת הָעֲזוּפֹת, שיחולו עליהם איסורים אלו.
ושאלו על כך בברייתא (שם): מאחר שעופות נפסלים באתנן ומחיר
כלב, אם כן יש ללמוד מהם קל וחומר לבהמות המוקדשין שיאסרו
אף הם באתנן ומחיר, שֶׁמִּעֲתָה מֵה עֲזוּפֹת שהם קלים שֶׁאֵין הָמוּס
פֻּסַּל בָּהֶן, אֲתָנָן וּמִחִיר חַל עֲלֵיהֶן, בדמות המוקדשין שהם חמורים
יותר מעופות שֶׁהָמוּס פֻּסַּל בָּהֶן, וכי אֵינוּ דִּין שֶׁאֲתָנָן וּמִחִיר חַל
עֲלֵיהֶן. משיבה הברייתא: תִּלְמוּד לִזְמַר 'לְכָל נֶדֶר', שֶׁמִּשְׁמַעוּ הוּא,
פָּרָשׁ לְדִרּוֹר – להוציא את מה שהיה מוקדש כבר מקודם לכן, שאם
נתנה באתנן זונה שאין חל עליו האיסור.
ומקשה הגמרא (שם) על זה: אֵלֶּיָא מְבֹאֵר מדברי הברייתא דְּמִעֲתָמָא
שהטעם שקדשים לא חל עליהם איסור אתנן, הוא משום דְּתַב
רַחֲמָנָא – שכתבה התורה 'לכל נֶדֶר', הָא לֹא הָיָה – אבל בלא
דרשה זו, הָיָה אֲמִינָא – הייתי אומר שאף מוקדשין לא איסור אֲתָנָן
עֲלֵיהֶן, וְקֹשֶׁה, הָא – הרי אין אדם אוסר דְּבִרַּי שֶׁאֵינוּ שְׁלוֹ, וכיון
שהקדיש אינם שלו, ואין יכול הוא לאסרם. וְאָמַר רַבִּי אֻשְׁעִיָּא,
שהמשנה מדברת בְּמִמְנָה זֻנָּה עַל פִּסְחוֹ, ומשנה זו כדעת רבי הֵיא,
שסובר שאדם משייר בפסחו ואינו מקדישו לגמרי, והרי הוא
ממונו ועל כן היינו סבורים שיכול הוא לאסרו, והוצרך הכתוב
להשמיענו שאינו נאסר.
עתה הגמרא מביאה את דברי רבי לגבי פסח. מבררת הגמרא: מֵאֵי
רַבִּי – היכן מצינו שאמר רבי שפסח ממון בעלים הוא. משיבה
הגמרא: דְּתַנֵּינָא, נאמר בקרבן פסח (שמות יב ד) 'וְאִם יִמְעַט הַבֵּית
מִחֵיוֹת מִשֶּׁה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הִקְרֵב אֶל בֵּיתוֹ' וגו', ופסוק זה נדרש
כך, 'אם ימעט הבית מהיות משה, שימעט ביתו ולא יהיו לו די
מעות לצרכי השה, כלומר לקנות בהם את צרכי הפסח, אזי
'מהיות משה', הִתְיַיְחוּ מִשֶּׁה, כלומר, המצא לו חיותו משה זה,
דהיינו שימנה את שכנו עמו, ובמעות שיתן לו שכנו יקנה את צרכי
הפסח. אמנם דין זה הוא רק כשיטתו התמעט מִבְּרִי אֲכִילָה –
מצרכי אכילת הפסח, שאם אין לו די מעות לקנות צרכי אכילת
הפסח, יכול להשתמש בדמי השה לצרכים אלו, וְלֹא כשהתמעט
מִבְּרִי מִקָּח – שחסר לו מעות לעשות בהם סחורה, שלכך אינו
רשאי להשתמש בדמי השה, זו דעת חכמים. וְרַבִּי אֹמְרִי, שיכול
ליקח מדמי השה אף אם נתמעט ביתו מִבְּרִי מִקָּח, שֶׁאֵין לוֹ

אביי מעמיד את הברייתא כדעת רבי שאמר בברייתא, שהמקדיש
בהמה לפסח, והמנה עוד אנשים על הפסח, המעות שנתנו לו כדי
להימנות על הפסח, חולין הם. ומבאר אביי שניתן לפרש את דברי
רבי בשני אופנים: א. רבי אושעיא פירש, שקדושת הפסח מוגבלת
היא, ושונה מקדושת שאר הקרבנות, שהפסח אף לאחר שהוקדש,
ניתן לחלל עליו את קדושת המעות. ב. אביי עצמו פירש,
שהמקדיש מעות כדי להימנות בהם על הפסח, מקדישם על מנת
שכשינתנם לבעל הפסח, יהיו חולין. ומבאר אביי, ששני דרכים אלו
בביאור דברי רבי תלויים בפירוש המשנה בתמורה (ל), שאמרה,
שאם נתן לזונה בשכרה בהמה שקדושה למזבח, אין הבהמה
נאסרת לקרבן משום איסור אתנן זונה, ומבאר בברייתא שם
שלומדים כן מפסוק, ומשמע שלולי הפסוק היינו אוסרים את
הבהמה. וקשה, כיצד יכול הוא לאסור את הבהמה, הרי בהמה זו
כיון שהקדישה אינה שלו, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו. וישנם
שני אופנים לתרץ קושיא זו, וביאור דברי רבי תלוי בשני אופנים
אלו.
אָמַר אַבְי, אִי לֹא דְּאֻקְמִיהּ – אם לא שהעמיד רבי אֻשְׁעִיָּא לְהֵיָא
– לאותה משנה בתמורה (שם), בְּמִמְנָה זֻנָּה עַל פִּסְחוֹ בשכרה, ועל
זה אמרה המשנה שאין הבהמה נאסרת משום אתנן זונה, ומה
שמשמע בברייתא שלולי שהיינו לומדים זאת מפסוק היינו
אוסרים את הבהמה, כדעת רבי הֵיא, שאומר שהמקדיש בהמה
לפסח, המעות שנותנים לו כדי להימנות על הפסח חולין הם,
שסובר רבי אושעיא, שטעמו של רבי הוא משום שקרבן פסח ממון
בעלים הוא, שהמקדיש את הפסח, משייר בקדשותו ואינו מקדישו
לגמרי, ומשום כך לולא הפסוק היינו סבורים שיכול הוא לאסרו
משום אתנן זונה, אם לא היה רבי אושעיא אומר כן, הָיָה מִוקְמִינָא
לָהּ לְהֵיָא – הייתי אני מעמיד את אותה משנה בתמורה כְּכָל
קְנָשִׁים קָלִים, והייתי אומר שמשנה זו הולכת אֲלֵיכָא – בשיטתו
דְּרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי דְּאָמַר (בס יב) שֶׁקְנָשִׁים קָלִים מִמּוֹן בְּעָלִים הוּא,
ולכן לולא הפסוק היינו סבורים שהם נאסרים כשהם ניתנים
באתנן. אָבֵל לֹא הייתי מעמיד את משנה זו בשיטת רבי, משום
שהייתי אומר שרבי סובר שֶׁבְּפִסְחוֹ עצמו לֹא מִשְׁיִיר אִינִישׁ – אין
אדם מותר בקדושתו אלא הוא מקדישו לגמרי, ומה שאמר רבי
שהמעות הניתנים כדי להימנות על הפסח חולין הם, הוא משום
שסובר רבי, שֶׁבְּמִעוֹת שאדם מפרש כדי להימנות בהם על הפסח,
וְהָא מִשְׁיִיר אִינִישׁ בקדושתם ואינו מקדישם לגמרי, דְּמִעֲתָמָא בִּי
מִפְּרִישׁ לָהּ אֲדַעְתָּא דְּהָבִי מִפְּרִישׁ לָהּ – שמתחילה כשהוא
מפרשם, הוא מפרשם על דעת כך שיוכל ליתן אותם בתורת
חולין לבעל הפסח, ויכול בעל הפסח להשתמש בהם לצרכיו.
וְאָמַנְס הָא – הברייתא שבסוגיינו שאמרה שהמעות שקיבל בעל
הפסח תמורת המינוי חולין הם, בשיטת רבי הֵיא, וְשִׁשּׁוּם הָבִי
הַמִּעוֹת שֶׁבִּידוֹ חוּלִין, (דְּבִפְסַח לֹא מִשְׁיִיר אִינִישׁ) (ובמעות)
[דְּבִפְסַח] סובר רבי, שוְהָא מִשְׁיִיר אִינִישׁ – האדם המקדיש את
המעות מותר בקדושתם, ונותנם לבעל הפסח בתורת חולין,
דהיינו שהוא נותן לבעל הפסח מעות של חולין במתנה ובעל
הפסח נותן לו את חלקו בפסח במתנה. וְאֵילּוּ הֵיָא – אותה משנה
בתמורה דְּקָא מִזֵּין לָהּ ו-ו שהעמיד אותה) רַבִּי אֻשְׁעִיָּא בְּרַבִּי, לֹא
מִוקְמִינָא לִיהּ אִמָּא – לא הייתי מעמידה בְּרַבִּי, כיון דְּבִפְסַח עצמו
לֹא מִשְׁיִיר אִינִישׁ – אין אדם משייר בקדושתו, וכיון שהקדישו אינו
שלו ואינו יכול לאסרו באתנן זונה, ואף לולא הפסוק היינו יודעים
שלא חל עליו איסור אתנן (וּבְמִעוֹת מִשְׁיִיר אִינִישׁ דְּמִעֲתָמָא בִּי
מִפְּרִישׁ לָהּ אֲדַעְתָּא דְּהָבִי מִפְּרִישׁ לָהּ), ולכן הייתי מעמידה כרבי
יוסי הגלילי, שסובר שקדשים קלים ממון בעלים הם, ולכן היינו
סבורים לומר שכיון שנתנה לזונה בשכרה הרי הוא אוסר אותה
באיסור אתנן. וְאוּלַּם הָא – הברייתא שבסוגיינו שאמרה
שהמעות הניתנים כדי להימנות על הפסח חולין הם, לִיכָא לְאֻקְמִי
– לא ניתן להעמידה בְּרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, ולפרש שהטעם שהמעות
חולין הם, הוא משום שלדעת רבי יוסי כל קדשים קלים אינם ממון
הקדש, אלא ממון בעלים, ולכן המעות שניתנים תמורתם שייכים

פסחים. פרק שמיני - האשה דף צ עמוד א - מותר מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רטו
רש"י
תוספות

אמר אבי אי לא דאוקמא רבי אושעיא - להא דתנן לקמן דאתנן חל על המוקדשים, בממנה לזונה על פסחו באתננה. ואף על גב דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו - הבא אמרין דאתנן חל עליו. ורבי הוא - דאית ליה: פסח ממון בעלים הוא. דאמר לקמן: אף מכדי מקח. שאם ימעות לו מעות לבעל הפסח ליקח חלוך וטליה - ממנה אחרים עמו על פסחו, ונטול מהן מעות ועושה צרכיו. אלמא: שלו הוא, ויכול לאוסרו. אי לא דאוקמא רבי אושעיא במסכת תמורה להדיא כדפרישית, אלא הייתי מוקד לה הדיא דאתנן בקדשים קלים, שנתן לה שלמים באתננה, ויש בידו לאוסרו. ורבי יוסי הגלילי היא, דאמר בפרק קמא דבבא קמא (יבב): קדשים קלים ממון בעלים הם. והאי מתניתא דלעיל דקתני מעות חולין -

הוא מוקמינא כרבי, והוא אמיתא דהא דרבי רבי לעושות צרכיו במעות - לאו משום דפסח אית ביה שיעור בקדושתו ליתפס קדושת המעות בחולין שבו, אלא משום דזה שופרשי המעות שיעור בקדושתו לתתם מתת חולין לבעל הפסח. והא ליכא לאוקמי כרבי יוסי, דהא קתני: בשלמים לא עשה כלום, והדיא דאתנן כרבי ובפסח, לא הייתי מוקד לה, דלא היה סלקא דעתא דפסח לרבי ממון בעלים הוא, שידא בידו לאוסרו. ולא משייר איניש - בקדושת הגוף דבהמה, וטעמא דרבי דאמר אף מכדי מקח - משום דבמעות משייר איניש לתתם מתת חולין בחוקת חולין, ומעיקרא אדעתא דרבי אפרשינהו, ומשום הכי חולין הם. דזה שהפריש לפסחו ואחר כך הדינא אחרים עמו - מתנה בעלמא הוא ויחיד לבד. והנך יחיד ליה ממעות חולין מתנה, והממנה זונה - מתנה הוא, שאותן בידו למוכרו, ואין אתנן חל עליו. והשתא דאוקמא רבי אושעיא להחיות בפסחה זונה על פסחו - אלמא קא סבר רבי אושעיא פסח גופיה לרבי ממון בעלים. ושמעיתין מינה דאפילו בפסח משייר איניש, כל שכן מעות. וכל שכן דמציתין לאוקמא דלך דקתני מעות שבידו חולין כרבי, דהא פסח חולין הוא, ויכול למוכרו, ומעות של אותן אחרים חולין הוה. וליכא לאקשויי דיאך הקדש חל על הקדש לצאת לחולין. הרי אלו מותרין - כדילף לקמן. עופות - תורים ובני יונה שאינן מוקדשין. שהם פוסל בהם - אף משווקדשו, אין אתנן חל עליהם כדילף לקמן. עופות - חולין, שגומס אין פוסל בהן מלהקדשם, דלא נאמר תמות וזכרות בעופות - אינו דין בו. קל וחומר למוקדשין מעתה - שיחול אתנן עליהן. אלא טעמא כו' - פירכא הוא. ואם ימעות הבית וגו' - אם יהיו מעות מועטין לבעל הפסח מהותיות משה, שאין לו במה לקנות לצורכי הפסח - וליקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו. יקח מעות משכנו וימננו על פסחו, ויקח מן המעות מה שהוא צריך לפסח. מכדי אכילה - אם יחסר לו מעות, שאין לו במה ליקח צרכיו אכילת הפסח, כגון עצים לצלותו, רשאי הוא למוכרו. ולא מכדי מקח - שאם אין לו מעות לסחורה - אינו רשאי למוכר פסחו לכך. כולי עלמא לא פליגי - דיכול להימנות אחרים ליקח במעות עצים. החייהו לשה - עשה צרכיו הפסח מן המעות. ולאבי דאמר - לעיל, אליבא דרבי בפסח לא משייר איניש. הא קתני שעל מנת כו', אלמא: פסח גופיה ממון בעלים הוא. אימא מעות פסחיהן - זה שנתננה עמו לפסחו ונתן לו מעותיו - חולין

כ"י פליגי במצה ומרור - להאי לישנא צריך לומר דלך דאתנן אתאי כרבי יוסי הגלילי, דאמר: קדשים קלים ממון בעלים הוא, להכי איצטריך לכל נדר. אבל כרבי לא מתוקמא, כיון דסבר להאי לישנא דפסח לא משייר אלא במצה ומרור לחודיה. ומיהו, הדיא דלעיל דקתני מעות שבידו חולין - היינו חולין לענין מצה ומרור, דכרבי יוסי הגלילי לא מתוקמא. דקתני "לא עשה ולא כלום".

החיה עצמן משה. תימא: כיון דמקרא נפיק מה צריך לטעמא שעל מנת כן הקדישו ישראל פסחיהם? ויש לומר: דקא משמע לן קרא דדעתו לכך.

מחוסר

בה: והמוכר עולתו וגלמיו - לא עשה ולא כלום. והשתא דאוקמיה רבי אושעיא להדיא בממנה זונה על פסחו ורבי היא, שמע מינה דסביא ליה אפילו בפסחו משייר איניש. מאי היא דרבי אושעיא? דתנן: נתן לה מוקדשין באתננה - הרי אלו מותרין. עופות דחולין - הרי אלו אסורין. שהיה דין; וזה אם מוקדשים שהם פוסל בהן - אין אתנן ומחיר חל עליהן. עופות שאין המום פוסל בהן - אינו דין שאין אתנן ומחיר חל עליהן? תלמוד לומר: "לכל נדר" - לרבות את העופות. קל וחומר למוקדשין מעתה: מה עופות שאין המום פוסל בהן - אתנן ומחיר חל עליהן, מוקדשין שהם פוסל בהן - אינו דין שאין אתנן ומחיר חל עליהן? תלמוד לומר: "לכל נדר" - פרי לנדר. אלא טעמא דכתב רחמנא 'נדר', הא לאו הכי הוה אמיתא: מוקדשים חל איסור אתנן עליהן, והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו! אמר רבי אושעיא: בממנה זונה על פסחו, ורבי היא. מאי רבי - דתניא: "אם ימעות הבית מהותיות משה" - החייהו משה, מכדי אכילה, ולא מכדי מקח. רבי אומר: אף מכדי מקח. שאם אין לו - ממנה אחר עמו על פסחו ועל חגיגתו ומעות שבידו חולין, שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן. רבה ורבי יזרא: חד אמר: בעצים לצליהו - כולי עלמא לא פליגי, דכיון דתקנתא דפסח הוא - כגופא דפסח דמי. כי פליגי במצה ומרור. רבנן סברי: הא אכילה אחריית היא, ורבי סבר: כיון דהקשריו דפסח הוא, כגופא דפסח דמי. וחד אמר: במצה ומרור נמי, כולי עלמא לא פליגי, דכתיב: "על מצות ומררים יאכלהו", דכיון דמכשרין דפסח נינהו - בפסח דמי. כי פליגי - ליקח בו חלוך, ליקח בו טלית. רבנן סברי: "מהותיות משה" אמר רחמנא - החייהו לשה. ורבי סבר: החיה עצמן משה. ולאבי, דאמר: אי לא דאוקמיה רבי אושעיא להדיא בממנה זונה על פסחו ורבי היא, הו' מוקמינן לה בקדשים קלים, ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר: קדשים [קלים] ממון בעלים הוא, אבל בפסח - לא משייר איניש, הא קתני בהדיא "שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן"! אימא: שעל מנת כן הקדישו ישראל מעות פסחיהן. משנה זב שראה שתי ראיות - שוחטין עליו בשבעי. ראה שלש - שוחטין עליו בשמיני שלו. שוקרת יום כנגד יום - שוחטין עליה בשני שלה. ראתה שני ימים - שוחטין עליה בשלישי. והזהב שוחטין עליה בשמיני. גמרא אמר רב יהודה אמר רב: שוחטין וזרקין על טבול יום ומחוסר כפורים, ואין

דיו, ונתן לו במתנה. ומשום הכי יכול ליקח בהן טלית, ונתן לו חלק של פסחו במתנה. ומעותיו חולין חל, שעל מנת כן הקדישו, שאם רצה ליתנם במתנה - יתנם. משנה זב שראה שתי ראיות - שטומאתו טומאת שבעה, ואינו טעון קרבן. שוחטין עליו בשבעי - ואף על פי שלא העריב שמשו, דהא חזי למיכל לאורתא. ראה שלש - דלא חזי למיכל עד דמייתי כפרה. שוחטין עליו - אם חל שמיני שלו בערב הפסח, ואפילו לא הביא כפרתו. ומביאה לאור מיכן, דמחוסר כפורים דחי עשה דהשלמה, כדאמר ב"בתימי נשחט" (נטו). שופרת יום כנגד יום - הרואה יום אחד בתוך אחד עשר ימים שבין נדה לנדה, דבעיא לספור יום המחרת - שוחטין עליה ביום ספירה. דכין שספירה מקצת היום - מותרת לטבול. ואף על פי שמתווספת הערב שמש - שוחטין עליה. וחובה - שראתה שלשה רצופים בתוך אחד עשר יום, וצריכה לספור שבעה נקיים ולהביא קרבן - שוחטין עליה בשמיני, ותביא כפרתה קדם שוחטין, ותאכל.

גמרא

מחוסר טבילה — ואף על גב דמחוסר כפרה נמי צריך טבילה. כדתנן בפרק "חומר בקודש" (תנינא בא, כא): האונן מחוסר כפורים צריכין טבילה לקודש — אינו אלא מדרבנן, כדמוכח התם. ועוד: דבהחייא טבילה לא בעי הערב שמש, ולא שייך התם דילמא פשע. **עד** שישלכו כל המעות שבשופר — הקשה רבינו יצחק בן אשר: הא אי אפשר שלא יהא מעורב בכל קן וקן ממעות שתי נשים. ואפילו למאן דאמר יש ביריה — כי האי גונא לא שייך למימר, דאגן סודי שנתערבו. ואי הכי אמרין?

שמכל מעות שבשופר קונה קנין יחד מאדם אחד — הוה אתי שפיר, אבל לישנא דעד שישלכו לא משמע הכי. ונראה לרבינו יצחק: דכל אחת היתה צוררת מעותיה ונותנת בשופר. **מי** לא עסקין שחל שבעי שלו להיות בערב הפסח — ואם תאמר: ואפילו טבל נמי לא ישחטו עליו מהאי טעמא! ויש לומר: "כי יהיה טמא" כתיב, והאי קלישא טומאתיה.

שחל שבעי שלו — אבל ששי שלו ליכא למימר, מדרבנן: "ולא יכלו לעשות הפסח ביום הזה". הא למחר — היו יכולים לעשות ולשחוט חן עצמן בלא שליחות, מדלא כתיב: "ולא יכלו לאכול". אי נמי: דיוק מביניהם "הזאת" דמיותר ואי ששי הוא — לישחוק מעניה. ואם תאמר: למה אמר להם לדחות לפסח שני? יטבול בו ביום וישחטו עליהם? ויש לומר: דשמת כן עשו, ובשעה ששאלו לא טבלו עדיין. ואמר לזו משה: אם לא תטבלו היום — תדרו לפסח שני.

בשמיני פשיטא — אמתניתין דקתני זב שוחטים עליו בשמיני ליכא למיפיר פשיטא, דמצי למימר דקתני לה אנב רישא דזב שראה שתי ראיות ושומרת יום כנגד יום שוחטין עליה, ולא חיישין שמא תראה ותסתור. **האונן** כגון שמת לו מת אחר חצות, שכבר חל עליו חוב פסח, אבל קודם חצות — חל עליו אנינות, כדאמר בר"מ שהיה טמא" (למקן צח).

שהיה

ואין שוחטין וזרקין על טמא שרץ. ועולא אומר: אף שוחטין וזרקין על טמא שרץ. לרב, מאי שנא טבול יום - דחזי לאורחא, טמא שרץ נמי חזי לאורחא! מחוסר טבילה. טבול יום נמי מחוסר הערב שמש! שמשא מפילא ערבא. מחוסר כפורים נמי, הא מחוסר כפרה! שקינזו בידו. טמא שרץ נמי, הרי מקנה לפניו! דילמא פשע. אי הכי, מחוסר כפורים נמי - דילמא פשע! כגון דמסרינהו לבית דין, וכדרב שמעיה. דאמר: חזקה, אין בית דין של כהנים עומדין משם עד שישלכו מעות שבשופרות. ולרב מדאורייתא מוחזא חזי ורפנן הוא דגזרו ביה, אלמה אמר רב: מממאין אחד מהן בשרץ? אלא: לרב מדאורייתא נמי לא חזי, דכתיב: "איש איש כי יהיה טמא לפש" מי לא עסקינן שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח. דהיינו טומאת שרץ, ואמר רחמנא נידחי. וכי תימא: מפאי דהכי? סבר לה פרבי יצחק דאמר: טמא מת מצוה היה, שחל שביעי שלחן להיות בערב הפסח, שנאמר: "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא". ביום ההוא הוא דאינן יכולין לעשות, אבל למחר - יכולין לעשות. ואמר רחמנא נידחו. תנן: זב שראה שתי ראיות - שוחטין עליו בשביעי. מאי לאו - דלא טביל ושמע מינה: שוחטין וזרקין על טמא שרץ! לא, דטביל. אי טביל מאי קא משמע לן? הא קא משמע לן: דאף על גב דמחוסר הערב שמש, קא משמע לן: דשמשא מפילא ערבא.

הכי נמי מסתברא, מדקתני סיפא: ראה שלש ראיות - שוחטין עליו בשמיני. אי אמרת בשלמא זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו בשביעי, דטביל - איצטריך. סלקא דעתך דאמינא: ראה שתי ראיות - בשביעי הוא דלא מחוסר מעשה. אבל ראה שלש - בשמיני, דמחוסר מעשה, מחוסר כפרה - לא, קא משמע לן: דאף על גב דמחוסר כפרה שוחטין וזרקין עליו. אלא אי אמרת ראה שתי ראיות בשביעי דלא טביל, ראה שלש בשמיני למה ליה? השתא יש לומר ראה שתי ראיות בשביעי דלא טביל, דטמא מעליא הוא - שחטין וזרקין עליו, ראה שלש בשמיני דטביל ליה בשביעי, דקלישא טומאה - לא כל שכן דשחטין וזרקין עליו? אלא לאו שמע מינה: ראה שתי ראיות בשביעי, דשחטין עליו. דטביל, לא, לעולם אימא לך דלא טביל. ואיצטריך: סלקא דעתך דאמינא: בשביעי הוא דבדור לתקן, אבל בשמיני דאין בידו להקריב קרבן - אימא פשעי ביה כהנים, קא משמע לן דרב שמעיה.

"והזכה שוחטין וכו'". תני תנא קמיה דרב אדא בר אבהו: והזכה שוחטין עליה בשביעי שלה. אמר ליה: זכה בשביעי שלה מי חזיא? אפילו למאן דאמר שוחטין וזרקין על טמא שרץ - הני מילי טמא שרץ, דחזי לאורחא, הא - עד למחר דמתיא כפרה לא חזיא. אימא: בשמיני. פשיטא! מהו דתימא: כיון דמחוסר כפרה - לא, קא משמע לן דרב שמעיה. רבינא אומר: נדה תנא קמיה "והנדה שוחטין עליה בשביעי". אמר ליה: נדה בשביעי מי חזיא? אפילו למאן דאמר שוחטין וזרקין על טמא שרץ - דחזי לאורחא. נדה לאורחא דשביעי הוא דטבילה, עד שמיני דעברה הערב שמש - לא חזיא. אלא אימא: בשמיני. פשיטא! השתא, ומה זכה דמחוסר כפרה שוחטין וזרקין עליה בשמיני, נדה דלא מיחסר כפרה - צריכה למימר דשחטין וזרקין עליה? נדה איצטריכא ליה, הא קא משמע לן: בשמיני - אין, בשביעי - לא. דתנא: כל חייבי טבילות טבילתן ביום, נדה ויולדת טבילתן בלילה. תנא: יכול תהא טבילת מבעוד יום, תלמוד לומר: "שבעת ימים תהיה בנדתה" - תהא בנדתה כל שבעה. ויולדת איתקש לנדה. **משנה** האונן והמפסק

גמרא ואין שוחטין וזרקין על טמא שרץ — ואף על פי שבידו לטבול היום, וטעמא מפרש לקמיה. **פשע** — ולא טביל. **משם** — מן העזרה. **שבשופרות** — שופר היה שם שכתוב עליו קנין, ואשה שיש עליה לידה וכן כל מחוסר כפרה מביאין מעות ונותנין לתוכו. ודמי הקנין קצובין היו, ואוכלים בקדש לערב, וסומכין על חזקה בית דין של כהנים שאין עומדין משם עד שישלכו כל מעות אותו שופר, כדי שלא יאכלו מחוסר כפרה בקדשים. **מחוסר כפרה** — זב וזבה ומצורעת ויולדת. **וערבין ורב דאמר** — שמת פשע, אלמא: מדאורייתא מוחזא חזי טמא שרץ לשחוט עליו, ומשום דילמא פשע גזרו ביה רבנן. **והאמר רב** — ב"ביצד צולין: היו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין — מטמאים אחד מהן בשרץ להכריע רוב ציבור לטומאה. ואי מדאורייתא חזי — הדאך הוא מבריעם לטומאה, דהיינו טמא שרץ דחזי למטבל. **ומפאי דהכי** — דילמא מדרבנן "טמא לפש" ולא כתיב טמא שרץ, שמו מניח: טמא מת שאינו ראוי לערב קאמר. סבר לה ברבי יצחק דאמר — בספרי: אותן אנשים שבפסח מדרב שהיו טמאין לפשע אדם — טמאין מת מצוה היו, שחל שביעי כו'. **מאי לאו דלא טביל** — וקשיא לרב. **הא קא משמע לן דאף על גב דמחוסר הערב שמש דשמשא מפילא ערבא** — ולא חזי כמחוסר מעשה. **הכי נמי מסתברא** — דאטבול קאי, מדאצטרך למיתאן סיפא דשוחטין על מחוסר כפורים. אי אמרת בשלמא רישא לא אשמעינן (אלא) טבול יום — איצטרך למיתאן סיפא לאשמעינן דשוחטין על מחוסר כפורים. סלקא דעתך אמינא: האי מחוסר מעשה חשיב ליה, קא משמע לן דשרי. ובמסור לבית דין של כהנים, כדאמרן. **אלא אי אמרת כו' יש בידו לתקן** — לטבול, אבל מחוסר כפרה אין בידו לתקן אלא ביד כהן, וזה טבילה ביום שביעי — דכתיב (ויקרא טו): "וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר" — אחר מעשה תטהר. כיון דסיימה לה ספירה תטהר, ובתחלת היום עבדה לה ספירה. אבל נדה דאורייתא, שאינה סופרת נקיים אלא שבעה עם ימי ראיתיה — אינה טובלת עד לאחר שקיעת החמה של שביעי, והערב שמש בדידה לא חזי עד למחר. **בשביעי לא** — משום דלא חזיא לאורחא משום הערב שמש. תחיה — יתירה דריש. ויולדת איתקש לנדה — דכתיב (שם יב): "כימי נדת דותה תטמא". **משנה** האונן — שמתו מוטל לפניו. כדאמרין בשחטת קדשים בפרק "טבול יום" (ובזהו קב): איזהו אונן — כל זמן שלא נקבר. והמפסק

רובם טמאים, ויעשו כולם את הפסח בטומאה, ואם סבר רב בטמא
שרץ שמדאורייתא ראוי הוא שישחטו את הפסח עבורו, אם כן אף
אם יטמאו אחד מהם בשרץ, עדיין לא יהיה רוב שאי אפשר
להקריב עבורם בטהרה, ומוכח שסובר רב, שטמא שרץ אף
מדאורייתא אין שוחטים עליו את הפסח.
מתרצת הגמרא: אלא יש לומר, שלרב, טמא שרץ מְדַאֲרִייתָא נמי
לא חזי – אינו ראוי שישחטו עבורו את הפסח, ודין זה נלמד
מדקדק – ממה שנאמר בפסח שני (במדבר ט יא) 'אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה
מִמָּוֶל לְנֶפֶשׁ וְגו' וְעִשָּׂה פֶסַח לֹה' בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם,
וְכִי אֵין מְדוֹבֵר בַּפֶּסֶח גַּם בְּטָמֵא מֵת שֶׁחָל יוֹם
הַשְּׁבִיעִי שֶׁלֹּה לְהִיטֵב בְּעֶרְבֵי הַפֶּסַח, דְּהֵינּוּ – שְׂדִינוּ שׁוֹה לְמִוְמָאָת
שָׂרִץ, שְׁשֵׁנִידִים דִּינֵם הוּא שְׁטוּבָלִים וְטְהוּרִים בְּעֶרְבֵי, וְאֵף עַל פִּי כֵן
אִמְרֵי רַבְּנָנָא – אמרה תורה דִּנְדִּתִּי – שִׁדְחָה וְיַעֲשֶׂה פֶסַח שֵׁנִי, וְכִי
תִּמָּא מִמָּוֶל דְּהֵכָּה – ואם תאמר, מִנֵּן לֵנו הַפֶּסֶח מְדוֹבֵר גַּם בְּטָמֵא
מֵת שֶׁחָל שְׂבִיעִי שְׁלוּ בְּעֶרְבֵי פֶסַח, שְׁמָה הַפֶּסֶח אֵינוּ מְדוֹבֵר אֲלָא
בְּטָמֵא מֵת שְׂדִידִין לֹא הִגִּיעַ הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁלוּ שְׂאִינוּ נִטְהַר בְּעֶרְבֵי,
יֵשׁ לֹמֵר שֶׁרֵב כֶּכֶר לֹה [ו-סוּבֵר] כֶּכֶרִי יִצְחָק, דְּאִמְרֵי (סוכה כה),
שְׁהֵאנְשִׁים הָאֵלּוּ מִמָּוֶל מֵת מִצּוֹה חַי, שֶׁחָל שְׂבִיעִי שֶׁלֹּה לְהִיטֵב
בְּעֶרְבֵי הַפֶּסַח, שְׁנֵאִמְרֵי (שם טו) 'וְלֹא יִכְלּוּ לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בְּיוֹם הַהוּא',
וּמְדוּקָה מִהַפֶּסֶח, שֶׁרֵץ 'בְּיוֹם הַהוּא' הוּא דְּאֵינוּ יְבֻלִין לַעֲשׂוֹת אֵת
הַפֶּסַח, אֲכָל לְמַחֵר יְבֻלִין הֵם לַעֲשׂוֹת, וּמוֹכַח שְׁבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
לְטוֹמָאָתֵם הֵי, וּבְלִילָה כְּבֵר הֵי טְהוּרִים וְיִכְלּוּ לֵאכּוֹל מִהַפֶּסַח,
וְאֵף עַל פִּי כֵן אִמְרֵי רַבְּנָנָא – אמרה התורה דְּנִדְחוּ – שִׁדְחוּ לַעֲשׂוֹת
פֶסַח שֵׁנִי, וּמוֹכַח שֶׁאֵין טָמֵא שִׁיכּוֹל לְהִיטֵדֵר וְלֵאכּוֹל מִהַפֶּסַח בְּעֶרְבֵי,
אֵין שׁוֹחֲטִים עֲלָיו אֵת הַפֶּסַח.
הַגְמָרָא מְקַשָּׁה מִמִּשְׁנַתָּנוּ עַל דַּעַת רַב שְׂאֵין שׁוֹחֲטִים אֵת הַפֶּסַח עַל
טָמֵא שָׂרִץ: תֵּנִן – שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנַתָּנוּ, זָב שְׂרָאָה שְׂתִי רֵאִיתָ, שְׁטוּבָל
בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וּמוֹתֵר בִּאֲכִילַת קִדְשִׁים בְּעֶרְבֵי, שׁוֹחֲטִין עֲלָיו בְּשִׁבְעִי,
וּמְבַרֵּרֵת הַגְמָרָא: מֵאֵי לֹא – הָאֵם אֵין כּוּוֹנֵת הַמִּשְׁנָה שׁוֹחֲטִים
עֲלָיו בְּשִׁבְעִי שְׁלוּ, אֵף בְּאֹפֶן דִּלָּא מְכִיל – שְׁלֹא טָבֵל לִפְנֵי הַקְּרֵבַת
הַפֶּסַח, כִּיֹּן שִׁיכּוֹל לִטְבּוֹל וְלֵאכּוֹל בְּעֶרְבֵי, וְשִׁמְעֵי מִיָּה – וּמוֹכַח
מִכָּאֵן, שְׁשׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל מִמָּוֶל שָׂרִץ עַל אֵף שְׁמֻחֵר טְבִילָה הוּא,
כִּיֹּן שִׁיכּוֹל לִטְבּוֹל וְלֵאכּוֹל בְּעֶרְבֵי. דּוּחָה הַגְמָרָא: לֹא – אֵין הַמִּשְׁנָה
מְדַבֵּרֵת בּוֹב שְׁלֹא טָבֵל, אֲלָא בּוֹב דְּמְכִיל – שְׁטָבֵל לִפְנֵי שְׁחִיטָה
הַפֶּסַח, אֲבָל אֵם לֹא טָבֵל, אֵין שׁוֹחֲטִים עֲלָיו, וּכְמוֹ כֵן טָמֵא שָׂרִץ
שְׁלֹא טָבֵל גַּם כֵּן אֵין שׁוֹחֲטִים עֲלָיו.
שְׁוֹאֵלֵת הַגְמָרָא: מֵאֵי מְכִיל – אֵם הַמִּשְׁנָה מְדַבֵּרֵת דּוּוֹקָא בְּאֹפֶן
שְׁטָבֵל, מֵאֵי קָא מְשַׁמְעֵי לָן – אִיזִיד חִידוּשׁ הַשְּׁמִיעִתָּנוּ הַמִּשְׁנָה בּוֹה.
הַשְּׁבִיעִי הַגְמָרָא: הָאֵם קָא מְשַׁמְעֵי לָן – דְּבֵר זֶה הַשְּׁמִיעִתָּנוּ הַמִּשְׁנָה,
דְּאֵף עַל זָב דְּמַחְסֹרֵר הוּא הָעֶרֶב הַשְּׁמִשׁ, שְׂאִינוּ טְהוֹר עַד הָעֶרֶב,
וְהִיא אִפְשָׁר לֹמֵר שְׁלֹא יִשְׁחֹטוּ עֲבוּרָה, כִּיֹּן שֶׁנֶּחֱשָׁב כְּמַחְסֹר
מַעֲשֶׂה, קָא מְשַׁמְעֵי לָן – הַשְּׁמִיעִתָּנוּ הַמִּשְׁנָה, שְׂאֵין זֶה נֶחֱשָׁב
כְּמַחְסֹר מַעֲשֶׂה, כִּיֹּן דְּשִׁמְשָׁא מְכִילָא עֲרָבָא – שֶׁהִשְׁמַשׁ מַעֲצָמָה
הִיא שׁוֹקֵעֶת, וְאֵינוּ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה כְּדִי לְהִיטֵדֵר.
וּמוֹכִיחָה הַגְמָרָא כְּפִירוּשׁ זֶה: הֵכִי נִמֵּי מִסְּתַבְרָא שֶׁהַמִּשְׁנָה מְדַבֵּרֵת
רַק בּוֹב שְׁטָבֵל כְּבֵר, שֶׁכֵּן מוֹכַח מִדְּקָדִיקָא – מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּסִיפָא שֶׁל
הַמִּשְׁנָה, שׁוֹב שְׂרָאָה שֶׁלֵּשׁ רֵאִיתָ, שְׂצָרִיךְ לְהִבִּיאַת קְרִבּוֹת בְּיוֹם
הַשְּׁמִינִי, שׁוֹחֲטִין עֲלָיו בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי, וְאֵי אִמְרֵת בְּשִׁלְמָא – וּמוֹבֵנֵת
הַמִּשְׁנָה אֵם תֹּאמַר שְׁמָה שְׁשֵׁנִי בְּרִישָׁא שׁוֹב שְׂרָאָה שְׂתִי רֵאִיתָ
שׁוֹחֲטִין עֲלָיו בְּשִׁבְעִי, אֵין זֶה אֲלָא לֵאחֶר דְּמְכִיל, שְׁאֵין מוֹכֵן מְדוּעָה
אִיצְטְרָךְ [וְהִצְרַכְהוּ] הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּסִיפָא, שׁוֹב שְׂרָאָה שֶׁלֵּשׁ
רֵאִיתָ שׁוֹחֲטִים עֲלָיו בְּשִׁמְנִי, דְּפִלְקָא דְּעִתָּךְ אִמְנָא – שְׁהִידָה עוֹלָה
בְּדַעַתָּךְ לֹמֵר, שְׁמָה שׁוֹחֲטִים עַל זָב שְׂרָאָה שְׂתִי רֵאִיתָ בְּשִׁבְעִי,
הוּא מִשְׁוֹם דִּלָּא – שְׂאִינוּ מְחֹסֵר מַעֲשֶׂה כְּדִי לְהִיטֵדֵר לֵאכּוֹל
בְּקִדְשִׁים, שְׁהִי אֵינוּ מְחֹסֵר אֲלָא הָעֶרֶב שְׁמֵשׁ, וְהִשְׁמַשׁ מַעֲצָמָה
הִיא שׁוֹקֵעֶת, אֲכָל זָב שְׂרָאָה שֶׁלֵּשׁ רֵאִיתָ בְּשִׁמְנִי, דְּמַחְסֹר מַעֲשֶׂה
הוּא, שְׁהִי מְחֹסֵר בְּפִרְיָה הוּא, שְׂצָרִיךְ לְהִקְרִיב אֵת קְרִבּוֹתָיו, לֹא
– אִי אִפְשָׁר לְשַׁחֹט עֲבוּרָה, קָא מְשַׁמְעֵי לָן – הַשְּׁמִיעִתָּנוּ הַמִּשְׁנָה דְּאֵף
עַל זָב דְּמַחְסֹר בְּפִרְיָה הוּא, שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עֲלֵיהֶּן [עֲלֵיהֶן] כִּיֹּן

וְאֵין שׁוֹחֲטִין אֵת הַפֶּסַח וְזוֹרְקִין אֵת דְּמוֹ עַל מִמָּוֶל שָׂרִץ קוֹדֵם שְׁטָבֵל.
וְעוֹלָא אִמְרֵי, אֵף שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל מִמָּוֶל שָׂרִץ, מִשְׁוֹם שִׁיכּוֹל לִטְבּוֹל
וְלֵאכּוֹל מִהַפֶּסַח בְּעֶרְבֵי.
הַגְמָרָא מְבַרֵּרֵת אֵת טַעְמָה שֶׁל רַב שְׂאֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל טָמֵא
שָׂרִץ. שְׁוֹאֵלֵת הַגְמָרָא: לָרַב שְׂאֵמֵר שְׂאֵין שׁוֹחֲטִין אֵת הַפֶּסַח עַל
טָמֵא שָׂרִץ, קִשָּׁה, מֵאֵי שְׁנָא מְכִיל יוֹם שׁוֹחֲטִים עֲלָיו כִּיֹּן דְּחַזִּי
לְאִוְרֵתָא – שְׂרָאִיו הוּא לֵאכּוֹל מִהַפֶּסַח בְּעֶרְבֵי, הִרִי מִמָּוֶל שָׂרִץ נִמֵּי
חַזִּי לְאִוְרֵתָא – גַּם כֵּן רֵאִי הוּא לֵאכּוֹל מִהַפֶּסַח בְּעֶרְבֵי, שִׁיכּוֹל
לִטְבּוֹל, וְאֵיזִיד מוֹתֵר לוֹ לֵאכּוֹל מִהַפֶּסַח בְּעֶרְבֵי. מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא:
טָמֵא שָׂרִץ הִרִי הוּא מְחֹסֵר מְכִילָה לְטְהָרָתוֹ, וְלִכֵּן הוּא נֶחֱשָׁב כְּמִי
שְׂאִינוּ יִכּוֹל לֵאכּוֹל מִהַפֶּסַח.
מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: מְכִילָה יוֹם נִמֵּי הִרִי הוּא מְחֹסֵר לְטְהָרָתוֹ הָעֶרֶב שְׁמֵשׁ,
כְּלֹמֵר שְׂאִינוּ נִטְהַר עַד שִׁיְהִידָה לִילָה, וְאֵף עַל פִּי כֵן שׁוֹחֲטִין עֲלָיו,
וְאֵם כֵּן חֲזוּרֵת הַשְּׁאֵלָה, בְּמָה שׁוֹנָה הוּא מִטָּמֵא שָׂרִץ. מִתְרַצָּת
הַגְמָרָא: טָבֵל יוֹם אֵינוּ מְחֹסֵר מַעֲשֶׂה לְטְהָרָתוֹ, שֶׁכֵּן שְׁמִשָּׁא מְכִילָא
עֲרָבָא – הַשְּׁמֵשׁ מַעֲצָמָה הִיא שׁוֹקֵעֶת, וְאֵינוּ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כְּלוֹם כְּדִי
שִׁיְהִידָה מוֹתֵר לוֹ לֵאכּוֹל מִהַפֶּסַח בְּעֶרְבֵי, אֲבָל טָמֵא שָׂרִץ, צָרִיךְ הוּא
לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה כְּדִי שִׁיְהִידָה מוֹתֵר לוֹ לֵאכּוֹל מִהַפֶּסַח בְּעֶרְבֵי, שְׁהִי
צָרִיךְ הוּא לִטְבּוֹל כְּדִי לְהִטֵּדֵר.
מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: אֵיךְ יִתְכֵּן לֹמֵר שְׁכֵל מִי שְׂצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה כְּדִי
שִׁיכּוֹל לֵאכּוֹל מִהַפֶּסַח בְּעֶרְבֵי, אֵין שׁוֹחֲטִים עֲלָיו, וְהִרִי מְחֹסֵר
בְּפִרְיָה נִמֵּי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה כְּדִי שִׁיכּוֹל לֵאכּוֹל מִהַפֶּסַח, דְּהֵא
– שְׁהִי מְחֹסֵר בְּפִרְיָה הוּא, וְצָרִיךְ לְהִבִּיאַת אֵת קְרִבּוֹתָיו כְּדִי שִׁיכּוֹל
לֵאכּוֹל בְּקִדְשִׁים, וְאֵף עַל פִּי כֵן אִמְרֵי רַב שׁוֹחֲטִים עֲלָיו אֵת הַפֶּסַח.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: מָה שְׂאֵמֵר רַב שׁוֹחֲטִים עַל מְחֹסֵר כִּיפּוּרִים,
הוּא רַק בְּשִׁקְלָיו [שְׁנֵי הַצִּיפּוּרִים שְׁהוּא צָרִיךְ לְהִקְרִיב בְּיָדוֹ,
כְּלֹמֵר שְׁהוּא מוֹזְמֵן לְהִקְרִיבָם, שְׁכִיֹן שְׁהוּא מוֹזְמֵן לְשׁוֹחֲטֵם, אֵין
זֶה נֶחֱשָׁב שְׁהוּא מְחֹסֵר מַעֲשֶׂה לְטְהָרָתוֹ.
מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: אֵם מָה שְׁמוֹזְמֵן בִּידוֹ לְתַקֵּן אֵת עֲצָמוֹ שִׁיכּוֹל לֵאכּוֹל
מִהַפֶּסַח בְּעֶרְבֵי, מוֹעִיל שִׁיכּוֹל לַשְּׁחוֹט עֲלָיו אֵת הַפֶּסַח, אֵם כֵּן קִשָּׁה,
שְׁמִשָּׁא שָׂרִץ נִמֵּי הִרִי מְכִילָה לְפִנְיָה, וּמוֹזְמֵן לִטְבּוֹל בּוֹ, וּמְדוּעָה אֵין
שׁוֹחֲטִים עֲלָיו. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: בְּאִמַּת מְדֹאֲרִייתָא אֵף טָמֵא שָׂרִץ
כִּיֹּן שִׁיכּוֹל הוּא לֵאכּוֹל אֵת הַפֶּסַח בְּעֶרְבֵי, שׁוֹחֲטִים עֲלָיו, אֲלָא
חֲכָמִים גּוֹרֵז שְׁלֹא יִשְׁחֹטוּ עֲלָיו, מִשְׁוֹם שְׁחִשְׁשׁוּ דִּילְמָא פִּשְׁעָה – שְׁמָה
יִפְשַׁע וְלֹא יִטְבּוֹל.
מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: מֵאֵי הֵכִי – אֵם כֵּן, שְׁחִשְׁשׁוּ חֲכָמִים לְפִשְׁעֵיהֶם, מְחֹסֵר
בְּפִרְיָה נִמֵּי יֵשׁ לְחִשּׁוֹשׁ דִּילְמָא פִּשְׁעָה – שְׁמָה יִפְשַׁע וְלֹא יִקְרִיב אֵת
קְרִבּוֹתָיו, וּמְדוּעָה לֹא גּוֹרֵז חֲכָמִים שְׁלֹא יִשְׁחֹטוּ עֲלָיו. מִתְרַצָּת
הַגְמָרָא: אֲבָן אֵף בְּמַחְסֹר כִּיפּוּרִים יֵשׁ לְחִשּׁוֹשׁ שְׁמָה יִפְשַׁע וְלֹא
יִקְרִיב אֵת קְרִבּוֹתָיו, וּמָה שְׂאֵמֵר רַב שׁוֹחֲטִים עַל מְחֹסֵר כְּפִרָּה,
הוּא רַק בְּגוֹן דְּמִסְרִיָּה – שְׁמִסֵּר אֵת קְרִבּוֹתָיו לְבֵית דִּין שֶׁל כְּהֵנִים,
שְׁאֵין אֵין לְחִשּׁוֹשׁ שְׁמָה יִפְשַׁעוּ הַכְּהֵנִים וְלֹא יִקְרִיבוּם, וְכִדְרָב
שְׁמִיעִתָּה, דְּאִמְרֵי, שְׁטָמֵא שְׁהִידָה צָרִיךְ לְהִקְרִיב קְרִבּוֹת כְּדִי לְהִיטֵדֵר
לֵאכּוֹל קִדְשִׁים, אֵם נָתַן אֵת מַעוֹתָיו בְּקוֹפָה שְׁהִידָה בְּעוֹרָה שְׁהִידָה
רִשּׁוּם עֲלֶיהָ קִינִין, וּמְחֹסֵרִי כְּפִרָּה הִי נִתְּנִים שֶׁם מַעוֹת, וְהַכְּהֵנִים
הִי לִקְוָחִים בְּאוֹתָם מַעוֹת קִינִים וּמְקִרְבִּים עֲבוּרִים, יִכּוֹל הוּא
לֵאכּוֹל קִדְשִׁים בְּעֶרְבֵי שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם, שְׁחֹקָה הִיא שְׂאֵין בֵּית דִּין שֶׁל
כְּהֵנִים עוֹמְדִין מִשְׁם [מִהַעוֹרָה], עַד שִׁיכּוֹל כָּל הַמַּעוֹת שְׁבִישׁוּפּוֹתוֹת
– בְּקוֹפּוֹת שְׁהִי בְּעוֹרָה, שְׁהִי עֲשׂוּיָה בְּצוֹרֵת שׁוּפּוֹרֹת, כְּדִי שְׁלֹא
יְבוֹאוּ מְחֹסֵרִי כְּפִרָּה שְׁנִתְּנוּ שֶׁם מַעוֹת, לֵאכּוֹל קִדְשִׁים קוֹדֵם
שְׁהִקְרִיבוּ עֲבוּרִים אֵת קְרִבּוֹתָיהֶם. וּכְמוֹ כֵּן כָּאֵן, בְּמַחְסֹר כִּיפּוּרִים
בְּעֶרְבֵי פֶסַח, כִּיֹּן שְׁמִסֵּר אֵת קְרִבּוֹתָיו לְבֵית דִּין שֶׁל כְּהֵנִים, אֵין
לְחֹשׁ שְׁלֹא יִקְרִיבוּם, וּמִשְׁוֹם כֵּן לֹא גּוֹרֵז חֲכָמִים שְׁלֹא יִכּוֹל
לְשַׁחֹט עֲלָיו אֵת הַפֶּסַח.
מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: וְכִי נִיתַן לֹמֵר שְׁלֹרֵב מְדֹאֲרִייתָא טָמֵא שָׂרִץ מִיָּהוּא
חַזִּי – רֵאִיו הוּא שִׁישְׁחֹטוּ עֲבוּרָה אֵת הַפֶּסַח, וְרִבְּנָן הוּא דְּגִירוֹ בֵּית –
וְרַק חֲכָמִים הֵם שְׁגוּרֵי בּוֹ שְׁלֹא יִשְׁחֹטוּ עֲבוּרָה שְׁמָה יִפְשַׁע, (אֲלִמָּה)
[וְהִיא] – וְהִרִי אִמְרֵי רַב (לַעֲלֵי פ.), שְׁאֵם הִי כָּל יִשְׂרָאֵל מְחִצִּיתֵם
טְהוּרִים וּמְחִצִּיתֵם טָמֵאִים, מִטָּמֵאִין אֲחֶר מִקֵּן בְּשָׂרִיךְ, כְּדִי שִׁיְהִידָה

הפסח תלויה אלא רק בכך שיכולו מנוויו לאכול ממנו בזית, ולכן
יחיד שיכול לאכול בזית, שוחטים עליו, ואילו רבים ואפילו חבירה
של מאה אנשים, שאינן יכולין כולם יחד לאכול בזית, אין שוחטין
עליה.
ואין עושין חבירה נשים ועבדים וקטנים - חבורה שיש בה רק נשים
ועבדים, או שיש בה רק עבדים וקטנים.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא מבארת את מקור המחלוקת של רבי
יהודה ורבי יוסי: תנו רבנן, מנין שאין שוחטין את הפסח על היחיד,
תלמוד לומר (דברים טו) 'לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שערך',
ותיבת 'באחד' נדרשת בפני עצמה, ללמד שאי אפשר לשחוט את
הפסח על יחיד, דברי רבי יהודה. ורבי יוסי אומר, יחיד ויכול לאכול
שוחטין עליו, עשרת ואין יכולין לאכול אין שוחטין עליו.
שואלת הגמרא: ורבי יוסי האי 'באחד' - התיבה 'באחד' שממנה
דרש רבי יהודה את דינו, מאי עביד ליה - מה הוא דורש ממנה.
משיבה הגמרא: כיצד ליה - לדעת רבי יוסי תיבה זו נצרכת
לדרוש ממנה כדרי שמעון, דתנינן, רבי שמעון אומר, מניין לזבוח
את פסחו בבית יחיד בשעת איסור הקמות - בזמן שהיה אסור
להקריב בבמה, שהוא עובר בלא תעשה, תלמוד לומר - למדנו כן
ממה שנאמר 'לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שערך וגו' כי אם
אל המקום אשר יבחר ה' וגו' שם תזבח את הפסח, ונלמד מכאן
שהמקריב קרבן פסח מחוץ לבית המקדש עובר בלא תעשה. וכל
הייתי לומר שאף בשעת היחיד הקמות כן - עובר הוא בלא תעשה
זה, תלמוד לומר - מלמדנו הכתוב, 'באחד שערך', שלא אסור
איסור זה אלא בשעה שכל ישראל נכנסין להקריב בשער אחד -
בעיר אחת, דהיינו בזמן שאסור להם להקריב חוץ לבית המקדש,
וזהו בשעת איסור הבמות. וסובר רבי יוסי, שתיבת 'באחד' נצרכת
לדרשה זו, לומר שאיסור לא תעשה בבמת יחיד אינו נוהג אלא
בשעת איסור הבמות.

שואלת הגמרא: ורבי יהודה שלומד מתיבת 'באחד' שאסור
לשחוט את הפסח על היחיד, האי מנא ליה - מניין הוא למד
שאיסור לא תעשה זה הוא רק בשעת איסור הבמות. משיבה
הגמרא: רבי יהודה סובר דתרי מילי שמעון מנא - שאת שני הדברים
יש ללמוד מפסוק זה, גם שאין הפסח נשחט על היחיד, וגם
שהאיסור לשחוט פסח בבמה, הוא רק בשעת איסור הבמות,
שתיבת 'אחד' נדרשת בין לענין פסח של יחיד, ובין לענין איסור
במה.

הגמרא מבארת מדוע רבי יוסי אינו דורש את הפסוק כרבי יהודה.
שואלת הגמרא: ולרבי יוסי, מנא ליה דקאמר רבי שמעון - מנין
לנו שיש לדרוש את הפסוק כמו שדרש רבי שמעון, שבא הפסוק
לומר שהאיסור לא תעשה אינו נוהג אלא בזמן איסור הבמות,
דילמא דקאמר רבי יהודה הוא דאמא - שמא יש לדרוש את
הפסוק כמו שאמר רבי יהודה, לומר שאין שוחטים את הפסח על
היחיד. משיבה הגמרא: אומר לך רבי יוסי, לא סלקא דעתך - אין
להעלות על הדעת ללמוד מהפסוק כרבי יהודה שאין שוחטים את
הפסח על היחיד, דהא תרי - שהרי נאמר בקרבן פסח (שמות יב)
'איש לפי אכלו תכסו על השדה, ומשמע שאף איש אחד שיכול
לאכול מהפסח, יכול להימנות עליו לבדו.

הגמרא מקשה סתירה בדברי רבי יהודה: דמי ליה - הקשה לו רב
עוקבא בר חיננא מפרישנא - שם מקום לרמא, מי - וכי אומר רבי
יהודה שאין שוחטין את הפסח על היחיד, ודמיניה - והרי יש
להקשות על כך מדברי רבי יהודה עצמו, ששנינו בברייתא: אשה
בפסח ראשון, שוחטין עליה אף בפני עצמה, משום שהיא חייבת בו,
וכפני אין שוחטין עליה בפני עצמה, אלא רק עושין אותה מסיקה
- חיבור לאחרים, כלומר שמצטרפת עם אחרים להימנות על
הפסח, משום שאינה חייבת בו, ורק רשות הוא בידה להקריבו,
דברי רבי יהודה, ומוכח שסובר רבי יהודה ששוחטים את הפסח על
היחיד, שהרי אמר ששוחטים פסח ראשון על האשה בפני עצמה.

והפסח את הגל - המפנה אבנים שנפלו על אדם, ואין ידוע אם
הוא חי או מת, ויש לחשוש שמת כבר, והעומד על הגל מאהיל
עליו ונטמא ואינו יכול לאכול מהפסח, וכן מי שאסור בבית
האסורים, שהקפידו להוציא מבית האסורים, ויש חשש שלא
יציאוהו ולא יוכל לאכול מהפסח, והחולה והנזקק שהן יכולין
לאכול בזית מהפסח, ויש חשש שמא יחלו עוד ובעבר לא יוכלו
לאכול בזית, על כל אלו שוחטין עליהן את הפסח, משום שלפי
מצבם עכשיו יוכלו לאכול בערב. ומכל מקום, על בולם - כל
האמורים במשנה, אין שוחטין עליהן בפני עצמן בלא שימנו עינם
אנשים אחרים, משום שחוששים שמא לבסוף לא יוכלו לאכול
בערב, וביאו את הפסח ליד פסול של נותר. ולפיכך - והואיל
ובשעת השחיטה והזריקה היו ראויים לאכול את הפסח ושחטו
וורקו עליהם, אם לאחר מכן אירע בהן פסול, ולא יכלו לאכול
מהפסח, הרי הן פטורין מלעשות פסח שני, שיצאו כבר בפסח
שהקריבו עבורם, חיי מן הפסח בגל, שאם נמצא מת בגל, או
צריך הוא להקריב פסח שני, כיון שנתברר שהוא היה פסול
מסתלקו - עוד קודם שחיתת הקרבן, שהרי מיד כשעלה על הגל,
האדיל על המת.

גמרא

הגמרא מביאה חילוקי דינים במי שהבטיחוהו לצאת מבית
האסורים: אומר רבה בר רב הונא אומר רבי יוחנן, לא שנו שמי
שהבטיחוהו לצאת מבית האסורים אין שוחטים עליו, אלא
כשהוא בבית האסורים דעבדו, שאז יש לחשוש שלא יציאוהו,
אבל אם הוא בבית האסורים דשיראל, שוחטין עליו אף בפני עצמו,
שכיון דאבטיחוהו - שהבטיחוהו לצאת, ודאי מסיק ליה -
יציאוהו, שישאל אינם חשודים לשקר, דבתיב (צפניה ג יג) 'שארית
ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב'.

אמר רב תלמיד, הא דאמר - מה שאמרת, שהאסור בבית האסורים
דעבדו אין שוחטים עליו בפני עצמו, לא אמרן - לא אמרה
המשנה כן, אלא כבשית האסורים הוא מחוץ לחומת בית פאני
שהוא במקום היחיד ביותר של ירושלים, וכיון שהוא מחוץ
לחומה אינו יכול לאכול מהפסח, שהפסח אינו נאכל אלא בתוך
ירושלים, אבל אם הוא לפני חומת בית פאני, שהוא בתוך
ירושלים, שוחטין עליו אף בפני עצמו, מאי מעמא, מפני שאף אם
לא יציאוהו, אפשר דאמטו ליה ואכיל ליה - יכולים להביא לו את
הפסח לבית האסורים, ויאכלנו שם.

שנינו במשנה: לפיכך אם אירע וכו' בהם פסול, פטורים מלעשות
פסח שני, חוץ מהמפקח בגל שחייב בפסח שני מפני שהוא טמא
מתחילתו. אומר רבה בר רב הונא אומר רבי יוחנן, לא שנו שהמפקח
את הגל ונמצא מת תחתיו, חייב לעשות פסח שני, אלא כשהיה
הגל עגול ומשופע משני צידיו, וראשו מחודד, ואין שטח חלק
בראשו, ונמצא שבשעה שעלה על הגל בכדי להתחיל לפנותו
מראשו, ודאי האדיל על מה שהיה תחתיו, אבל אם היה הגל
ארוך, שיתכן שכשהתחיל לפקח את הגל לא היה המת תחתיו,
פטור הוא מלעשות פסח שני, דאמא - שיש להסתפק ולומר
שמהור היה בשעת השחיטה של הפסח ויצא בו ידי חובה, ובין
שספק הוא, אינו מביא פסח שני.

ומביאה הגמרא ראייה לדברי רבי יוחנן: תניא נמי הכי, רבי שמעון
בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר, מפסח בגל ונמצא מת תחתיו,
עתיים - לפעמים הוא פטור מפסח שני, עתיים - ולפעמים הוא חייב.
ביצה, אם היה הגל עגול, ונמצאת טומאה - נמצא המת תחתיו,
חייב, ואם היה הגל ארוך, ונמצאת טומאה תחתיו, פטור, דאמא -
שיש לומר שמהור היה בשעת השחיטה של הפסח.

משנה

המשנה מבארת כמה דינים בחבורה של פסח: אין שוחטין את
הפסח על היחיד אפילו אם הוא יכול לאכול את כולו, דברי רבי
יהודה. ורבי יוסי מתיר לשחוט על היחיד, משום שאין שחיטת

פסחים. פרק שמיני - האשה דף צא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" ר"ט רש"י

והמפקח את הגל — מעל אדם, ואין ידוע אם ימצאנו חי או מת. שוחטין עליו — דמכל מקום עודנו בחוקת טהרה. ואונן נמי, לאוראת חזי, כדאמרין בגמרא דאנינות לילה ליתא מדאורייתא אלא אנינות יום, בדכתיב (ויקרא י') "זן היום הקריבו". יום — אסור, לילה — מותר, בשחיטת קדשים. וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת. שוחטין עליהן — בחבורת אחרים. שמא יביאווהו לידי פסול —

שמא יטמא אונן למתו, ומפקח גל ימצאנו מת, ונמצא שהאחיל על הטומאה. והחובש שמא לא יצא, וחולה חזק שמא יכבד חוליו, ולא יוכל לאכול כזית. לפיכך — הואיל ובשעת שחיטה ראוין היו, ונזק הדם עליהן, אם אירע בהן פסול, כמו שפירשתי — פטורין מלעשות פסח שחי. חזי מן המפקח את הגל — ונמצא המת תחתיו, שחייב לעשות פסח שחי. שהוא מציא מתחתיו — קודם שחיטה, שהרי האחיל על הטומאה משעה שהתחיל לפקח. ובגמרא מוקי לה בגל עגול, שמתחלה האחיל את כולו. גמרא לא שנו — דאין שוחטין על החובש בפני עצמו. בית האסורין של ישראל — כגון לכופו להוציא אשה פסולה, או לשלם ממון. אי נמי כדתינא (כתובות לגב): "אם יקום והתהלך בחזק' בר, ובי העלה על דעתך זה מהלך בשוק וזה נהרג? אלא מלמד שחובשין אותו עד שיראה מה תזא עליו. בית פאני — מקום חיצון בירושלים. דפעילי ליה — מן הפסח בתוך בית האסורין לאכול, דהא לפנים מירושלים הוא. לא שנו — דמפקח גל חייב לעשות פסח שחי, אלא גל עגול, דמתחתיו האחיל עליו. אבל גל ארוך — שמא בשעת שחיטה עדיין לא האחיל בגג הטומאה. וכיון דספק יצא ספק לא יצא — פטור, משום דלא אפשר, כדאמרין לעיל (פחב) גבי חמשה שנתערבו ערות פסחיהן. משנה על היחיד — טעמא יליף בגמרא. ואפילו חבורה של מאה רבי יוסי קאמר לה. כלומר, לא תליא מילתא דפסח אלא באכילה. יחיד ויכול לאכול כזית — שוחטין עליו. מאה ואין יכולין לאכול כזית בין כולם — אין שוחטין עליהן. ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים — טעמא מפרש בגמרא. גמרא לא תוכל לזכות את הפסח באחד שעריך — דרדשי "באחד" באנפיה נפשיה, על היחיד. ואין יכולים לאוכלו — כזית ממנו. מנין לזוכה פסחו בבמת יחיד — במה קטנה, שהיא בלא תעשה. להכי נקט במת יחיד ולא במת ציבור, דבמת ציבור בשעת איסור הבמות ליכא — דשעת איסור הבמות לאחר שנבחר משכן שילח, ומשחרב היה להם היתר עד שנבנה בית עולמים, ומשנבנה חזרו לאיסורם. ושוב לא היה להם היתר. שהיא בלא תעשה — אבל כרת

שהיה טמא מתחתלו — תימא לרבינו יצחק: מפקח הגל נמי, נימא חי הזה שהתחיל לפקח? ויש לומר: דכיון דמצאו מת אית לן למימר שמתחתלו היה מת, שכל הטומאות כשעת מציאתן. לא שנו אלא בבית האסורין של גוי — בירושלמי מוקי לה רבי יוסי בר בון בשם רבי יוחנן כשחבשוהו ישראל. אבל חבשוהו גוים — אין שוחטין עליו אפילו עם אחרים, "אשר פיהם דבר שוא" דהיינו איפכא משמעתי.

עשרה ואין יכולין לאכולו אין שוחטין עליהן — בהא מודה אפילו ר' יהודה, כדנזק: שלא יביאווהו לידי פסול. האי באחד מאי עבד ליה — הוה מצי למימר דאינטרין לכדאמרין ב"כיצד עזלין" (לעיל עטב) שאין היחיד מוכרע. והתנן אין עושין חבורת נשים — מעיקרא דקתני בפני עצמה לא קשיא ליה. אלא השתא דקאמר אימא בפני עצמן משום דמשמע ליה דלא אסרה מתניתין חבורת נשים אלא כשש נשים הרבה, שסומכות זו על זו ואין זהירין לשמור הפסח, ומביאות אותו לידי פסול. אבל יחידה — שוחטין עליה. וכתביב

אמרן אלא חזין לחומת בית פאני, אבל לפנים מחומת בית פאני - שוחטין עליו בפני עצמו. מאי טעמא - אפשר דאמכו ליה ואכיל ליה. "לפיכך אם אירע וכו'". אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא גל עגול, אבל גל ארוך - פטור מלעשות פסח שחי, אימא: טהור היה בשעת שחיטה. תניא נמי הכי: רבי שמעון בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: מפקח בגל, עתים פטור עתים חייב. כיצד? גל עגול ונמצאת טומאה תחתיו - חייב, גל ארוך ונמצאת טומאה תחתיו - פטור, אימא: טהור היה בשעת שחיטה. משנה אין שוחטין את הפסח על היחיד, דברי רבי יהודה. ורבי יוסי מתיר. ואפילו חבורה של מאה שאין יכולין לאכול כזית אין שוחטין עליהן. ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים. גמרא תנו רבנן: מנין שאין שוחטין את הפסח על היחיד - תלמוד לומר: "לא תוכל לזבח את הפסח באחד" דברי רבי יהודה. ורבי יוסי אומר: יחיד ויכול לאכול - שוחטין עליו, עשרה ואין יכולין לאכול - אין שוחטין עליהן. ורבי יוסי, האי "באחד" מאי עביד ליה? מיבעי ליה לכדרש רבי שמעון. דתניא, רבי שמעון אומר: מניין לזובה את פסחו בבמת יחיד, בשעת איסור הבמות, שהוא בלא תעשה - תלמוד לומר: "לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך". יכול אף בשעת היתר הבמות בן - תלמוד לומר: "באחד שעריך", לא אמרו אלא בשעה שפל ישראל נכנסין בשער אחד. ורבי יהודה, האי מנא ליה? תרתי שמעת' מינה. ולרבי יוסי, מפאי דלהכי דקאמר רבי שמעון, דילמא דקאמר רבי יהודה הוא דאתא? אמר לך: לא סלקא דעתך, דהא פתיב: "איש לפי אכלו". רמי ליה רב עוקבא בר חיננא מפרשנא לרבא: מי אמר רבי יהודה אין שוחטין את הפסח על היחיד, ורמינהו: אשה בראשון - שוחטין עליה בפני עצמה, ובשני עושין אותה טפילה לאחרים, דברי רבי יהודה! אמר ליה: לא תימא "בפני עצמה" אלא אימא "בפני עצמן". אמר ליה: מי עבדינן חבורה שפולה נשים? והתנן: אין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים. מאי לאו - נשים לחודיהו, ועבדים לחודיהו, וקטנים לחודיהו? אמר ליה: לא, נשים ועבדים וקטנים. נשים ועבדים - משום תפלות, קטנים ועבדים - משום פריצותא

דשוחטין חזין ליכא. ובשחיטת קדשים בפרק בתרא (זבחים קידב) מוקי לה בקודם חצות, דמחוסר זמן הוא להתקבל בפנים, דכתיב: "אשר ישחט מחזין למחנה, ואל פתח אהל מועד לא הביאו, דהאי לפתח אהל מועד - חייב עליו, ושאינו ראוי לאהל מועד - אינו חייב עליו. וילף מהבא דמחוסר זמן בחזק, אף על פי שאינו בכרת - בלא תעשה מיהא דחי, הואיל וראוי לבא לאחר זמן. יכול אף בשעת היתר הבמות בן - ידא בלא תעשה זה, דהא לא הותרה במת יחיד אלא לדבר הנידר ונידב, ולהוי האי לגביה כשעת איסור. תלמוד לומר ב' - דהאי לאו דהכא לא משתעי אלא בשעת איסור הבמות. והכי שמעינן ליה לקרא: לא תוכל לזבח את הפסח בבמת יחיד בזמן שכל ישראל נכנסין בשער אחד בו, כי"א אמ אל הנקום אשר יבחר" שם חובטנו. ופריבין לרבי יוסי: מפאי דקרא לבדריב שמעון ב' - ולאו מירכא כולי האי, דאיכא למימר: מר דרש ליה הכי, ומר דרש ליה הכי, אלא טעמא דרבי יוסי מהדר לפרושי מאיש לפי אכלו, לא סלקא דעתך - דלאסור פסח על היחיד אתא, דכתיב: "איש לפי אכלו תבוסו" - על איש אחד תשחטו, ובלבד שיראה לאכילה. מפרישנא - שם מקום. אשה בראשון - חובה, ובשני רשות. ולקמיה יליף טעמיהו. מפילה - חיבור. קתני מיהא בפני עצמה - לשון יחיד. הכי גרסינן: לא נשים ועבדים וקטנים. תפלות - עבירה.

עבדים

הסיבה מה שאפשר אשר האדם יכול להיות חס-ושלום עובר עברה. . הוא רק לפי שאינו מרגיש שבזה הוא נפרד מאלוקות, ונדמה לו אשר עודנו ביהדותו.

ממאמר יו"ד שבט, ה'תש"י

וכתיב שני ונכרתה הנפש ההיא אפילו אשה - ולא נפקא לרבי יוסי אשה מיכלל חקת הפסח, דמהתא מפיק ר' יהודה טפילה, דאי לאו "הנפש ההיא" ככל חקת הפסח לא היה מוקמינן אלא לטפילה ברי יהודה, ו"איש" למעוטי חובת. הלכך, גלי "הנפש ההיא" דלא ממועטין אשה מאיש. **איש** ולא קטן - תימה: אמאי איצטרך דהיכן נעצו שחיב קטן במצות? ויש לומר: דאיצטרך לקטן שהגדיל בין שני פסחים. וסלקא דעתך דרביי לעשות פסח שני, קא שמעון לן דשני תשלומין דראשון הוא. ובפרק "מי שהיה טמא" (לקמן צגא) משמע דנפקא לן מפרקא אחרינא. ובפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נדב) נמי קשה: אמאי איצטרך איש פרט לקטן בבא על אשת איש ועל אשת אביו, ועל חזקת ועל הבתומה.

א נימא מאיש שה את מיבעי ליה לכדר' יצחק כו' - תימה לרבינו יצחק: דבריש פרק שני דקדושין (מבא) משמע דמילתיה דרבי יצחק מ"איש לפי אבל" נפקא! ואומר רבינו יצחק: דהתם משום דמי איש שה' מפיק לשליחות, דלא מצי מפיק שליחות מ"איש לפי אבל" לכך נפקא דרבי יצחק מאיש לפי אבל. אבל תלמודא דהבא נפקא ליה שליחות מדרבי יהושע בן קרח, ולכך מוקי איש שה לכדבריה יצחק, דמשמע דמיייר בוכיה טפי מ"איש לפי אבל. **איש** וזכה ואין קטן וזכה - תימה: אמאי איצטרך קרא? והא קיימא לן דאין שליחות לקטן! ובפרק קמא דבבא מצינא (בבא), מוכח דוכיה טמעם שליחות. וכי תימא נכחא, קיימא לן דאין לו שליחות - אבתי קשה, אמאי איצטרך למעט דאיעו וזכה? והא אפילו לעצמו אין לו זכיה במציאתו אלא מפני דרכי שלום, כדאמרין ב"הניקוי" (גיטין נטא) ויש לומר: דדוקא מצינא, אבל מתנה דדעת אחרת מקנה אותו - עדיף, כדמסיק ב"שנים אוהוין" (בבא מצינא יבב) וכן בפרק "התקבל" (גיטין סדב) קאמרין: צור חורק אנן ונטול - וזכה לעצמו, אפילו לגבי קנין דאורייתא.

רבי שמעון נמי סבר לה כרבי יוסי - תימה: דילמא סבר לה כרבי יהודה, ותרתי שמעת מיניה, כדאמרין לעיל לרבי יהודה.

שמא ידקדקו בו וביאורו ליד פסול - תימה: דבעי למימר גורמין מדקדקין ביתר, ודמי להא דאמרין (חולין דא): כל מצוה שהחזיקו בה גרים ובתים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל, ובירושלמי גריס: אמר רבי יעקב בר יצחק בשם רב יוסי: אין עושין חבורות של גרים, שמתוך שהן מוקללים אין מדקדקין, וביאורו ליד פסול. ובכל דוכתא נמי חזין דגרים לא דייקין במצות כישראליה, אמר קאמר דגרים מדקדקין יותר.

גבי

פריצותא. גופא: אשה, בראשון - שוחטין עליה בפני עצמה, ובשני - עושין אותה מפילה לאחריה, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אשה - בשני שוחטין עליה בפני עצמה, ואין צריך לומר בראשון. רבי שמעון אומר: אשה, בראשון - עושין אותה מפילה לאחריה, בשני - אין שוחטין עליה כל עיקר. במאי קמיפלגי? רבי יהודה סבר: "במקבצת נפשת" - ואפילו נשים. ורבי תימא אי הכי אפילו בשני נמי - פתיה: "חטאו וישא האיש ההוא", איש - אין, אשה - לא. וכי תימא, אי הכי אפילו מפילה נמי בשני לא - אהני "ככל חקת הפסח" לטפילה בעלמא. ורבי יוסי מאי טעמא - דכתיב בראשון: "במקבצת נפשת" - ואפילו אשה, וכתוב בפסח שני: "ונכרתה הנפש ההיא מישראל", נפש - ואפילו נשים. ואלא "חטאו וישא האיש ההוא" למעוטי מאי? למעוטי קטן מפרת. ורבי שמעון: פתיה בראשון "איש" - איש אין, אשה לא. וכי תימא, אי הכי אפילו מפילה נמי לא - אהני ליה "במקבצת נפשת" לטפילה. וכי תימא: אפילו בשני נמי - מיטע רחמנא בשני, דכתיב "חטאו וישא האיש" - איש - אין, אשה - לא. מאי קמבעיט ליה? אי מחייב - השתא בראשון לא, בשני מיבעיא. אלא לאו - מופילה. ומאי איש דקאמר רבי שמעון? אי נימא "ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו'" - ההוא מיבעי ליה לכדרבי יצחק, דאמר: איש וזכה, ואין קטן וזכה. ואלא מ"איש לפי אבל" - הא מדברי יוסי סבר לה פרבי שמעון, רבי שמעון נמי סבר לה פרבי יוסי, והוא מיבעי ליה דשוחטין את הפסח על היחיד! אמר לך: אם כן נכתוב רחמנא "לפי אבל" מאי "איש" - שמעון מינה תרתי. כמאן אלא הא דאמר רבי אלעזר: אשה בראשון חובה, ובשני רשות, ודוחה את השבת. אי רשות, אמאי דוחה את השבת? אלא אומא: בשני רשות, ובראשון חובה, ודוחה את השבת. כמאן פרבי יהודה. אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: אין עושין חבורה שפולה גרים, שפא וידקדקו בו וביאורו ליד בראשון חובה, כמאן ואילך רשות. רבי שמעון אומר: באנשים חובה, ובנשים רשות. אפסח - פסח כל שבעה מי איכא? ואלא שמעון ור' יהודה. רבי שמעון אומר: פסח חובה, ואין צריך לומר דבר תורה, שפאמר: "לא תאכל עליו חמין שבעת ימים תאכל עליו מצות". כל שישנו ב"כל תאכל חמין" - ישנו בקום אכול מצוה. והני נשים, הואיל וישנן בכל תאכל חמין - ישנן בקום אכול מצוה! אלא אימא: פסח מצוה וקדוש - בראשון חובה, כמאן ואילך רשות. רבי שמעון אומר: פסח באנשים חובה, בנשים רשות. והני נשים, הואיל וישנן בשבת, אפסח באנשים חובה, אוני מביא ואוכל את פסחו לערב - ואף על פי שעדיין לא נקבר. דאין אנינות מן התורה אלא ביום, שנאמר (ויקרא יא): "מן היום הקריב" ואני וחמלקא

אונן "ואבילי חטאת היום" - יום אסור, לילה מותר. וטבילה בעי, וזו אחת מאחת עשרה מעלות ד"חומר בקדש" (תניגה כאא). האונן והמחוסר כפורים צריכין טבילה לקדש, מתוך שנאסרו עד עכשיו בקדשים אצרכיהו רבנן טבילה. ואף על פי שמחוסר כפורים טבל אמתול. אבל לא יאכל אונן לערב בשאר קדשים, דאסור אנינות לילה מדרבנן. ולגבי פסח לא העמידו דבריהן במקום כרת. השומע על פיו - יום שמועה הי אונן רבנן.

עברים וקטנים משום פריצותא - דמשכב זכור. אין שוחטין עליה כל עיקר - ואפילו טפילה, דלא שייכא ביה מידי. ואי אבלה ביה - הוה פסח נאכל שלא למנוי. והוא הדין לעברים דאין אוכלין בו. וכי אבלי עברים ונשים, בראשון שחן רשות בו, אבל בשני - לא, דאפילו מרשות אימעות כדלקמן. במבצת נפשת - מדלא כתב אנשים - אפילו אשה במשמע. כתיב בשני חטאו וישא האיש ההוא - והכי משמע ליה קרא: "והאיש אשר הוא טהור, ובודק לא היה, וחזר לעשות הפסח" ראשון - ונכרת, כי קרבן ה' בו. "כי" - לשון שימוש "אי", כשקרבן ה' לא הקריב במעוהו בשני - חטאו וישא. והכי דריש בפרק "מי שהיה טמא" (לקמן צגא) אליבא דרבי יהודה, אי נמי קרבן ה' לא הקריב במעוהו בשני - חטאו וישא. וכתבי בשני ונכרתה הנפש ההיא - דאף על גב דראשון קאי, מיהו "כי קרבן ה'" אשני קאי, וכדמפרשין וגמרין בה כרת לקמן (שם) האי "חטאו וישא" מיונשא חטאו דמכר את השם, דכתיב ביה "את ה' הוא מגדף ונכרת" וגו' - וחזי כמאן דכתיב נפש בגופיה. ואלא האיש - דגבי פסח, מאי עביד ליה ליכתוב חטאו וישא. ותו לא. כתיב בראשון: איש - לקמן בעי: מאי איש כתיב בראשון? איש וזכה - לאחריה בלקוחו, אם לקח מקח לצורך אחריה, או קיבל מתנה לשם אחריה, כדכתיב: "ויקחו איש שה לבית אבות". ואין קטן וזכה, דאין נעשה שליח. אלא מאיש לפי אבלו - דריש ליה למעוטי אשה. והא מדברי יוסי סבר לה כרבי שמעון - דאין שוחטין פסח בבמת יחיד מ"לא תוכל לזבח". רבי שמעון נמי סבר לה כרבי יוסי - דילף מ"איש לפי אבל" ששוחט פסח על היחיד. דאי לא כביא ליה כוותיה - ממאי דהא "באחד" לדרשא דידה? ותאז: הא טפי משמע שפיר כרבי יהודה דאין שוחטין על היחיד. לפי אבלו - בלאו "איש" נמי נפקא לן מלשון יחיד דשוחטין פסח על היחיד, ואיש דרשינן ליה למעוטי אשה. רשות ודוחה את השבת - בתמיה. וידקדקו בו - משום שאין בני תורה יתמירו עליו לדקדק, ופסילוחו דחם. הכי רסין: תנו רבנן פסח מצוה ומסור בראשון חובה בו' - בראשון כן לילה הראשון. אחריא קא - מכאן ואילך רשות דנתב קמא? אי נימא אפסח - פסח כל שבעה מי איכא? ואלא אפסח ומסור - ועלה מהדר רבי שמעון. אף בראשון דקאמרת חובה - באנשים הוא דהויא, אבל בנשים רשות. לית ליה לרבי שמעון - והא ליכא למימר דליהדר אמורור לחוריה, דסתמא מצוה ומסור בהדי הדדי כתיב: "על מצות ומרורים", וכשם שנשים באבילת מצוה חובה - הכי נמי במסור. הואיל וישנן בכל תאכל חמין - דהשוה וכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, דכתיב (במדבר ה): "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם" וגו'. אלא - הכי קאמר: פסח מצוה ומסור בראשון חובה, מכאן ואילך רשות. וקאי האי "מכאן ואילך" אמצה ומסור. ורבי שמעון פליג אפסח דקאמרת בראשון חובה - באנשים הוא דהוה חובה, אבל בנשים רשות. ורבי שמעון טעמיה. **משנה** אוני מביא ואוכל את פסחו לערב - ואף על פי שעדיין לא נקבר. דאין אנינות מן התורה אלא ביום, שנאמר (ויקרא יא): "מן היום הקריב" ואני וחמלקא

מבררת הגמרא: ופאי – ומדו הפסוק שנאמר בו 'איש', דקאמר רבי
שמעון שיש לדרוש ממנו שנשים אינן חייבות בפסח, אי ניקא – אם
נאמר שלמד כן ממה שנאמר (שמות יב ג) 'ויקהל להם איש שח ללבו
אבות' וגו', קשה דהתא מביע ליה – שה'איש' שנאמר בפסוק זה,
נצרך לדרבני יצחק, דאמר שמפסוק זה לומדים שאחד יכול לזכות
בדבר בשביל אחרים, כשהוא קונה דבר בשבילם או מקבל מתנה
בשבילם, שהרי אמר הפסוק שאחד קונה את השח עבור כל
המשפחה, ומתיבת 'איש' שבפסוק זה דורשים, שרק איש – גדול
וזכה לאחרים, ואין קמן זוכה לאחרים.
לעיל (ע"א) נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי, אם שוחטים את הפסח על
היחיד, רבי יהודה דרש ממה שנאמר (דברים טו ה) 'לא תוכל לזבח
את הפסח באחד שעריך', שאין שוחטים את הפסח בשביל יחיד,
ורבי יוסי דרש ממה שנאמר (שמות יב ד) 'איש לפי אכלו', ששוחטים
בשביל יחיד, וביארה הגמרא שם, שרבי יוסי סובר, שהפסוק של
לא תוכל לזבח את הפסח, נדרש כמו שאמר רבי שמעון, שבא
הפסוק ליתן איסור לא תעשה לשוחט את הפסח בבמת יחיד,
ותיבת 'באחד' נצרכת ללמדנו שלא זו הוא רק בשעת איסור
במות.
ממשיכה הגמרא ושואלת: ואלא אם נאמר שרבי שמעון דרש ממה
שנאמר 'איש לפי אכלו', עדיין יקשה שפסוק זה נצרך לדרשה
אחרת, דקא – שהרי מכיון שנתבאר לעיל (ע"א) דרבי יוסי שאמר
ששוחטים את הפסח על היחיד, קבר לה דרבי שמעון שתיבת
'באחד' נדרשת לענין איסור במה, יש לנו ללמוד שרבי שמעון נמי
קבר לה – גם הוא סובר דרבי יוסי ששוחטים את הפסח על היחיד,
שאם אינו סובר כן, היה לו לדרוש את הפסוק 'באחד' כרבי יהודה
שאין שוחטין על היחיד, שהיא הדרשה הפשוטה יותר, ואם כן
ההוא – הפסוק של 'איש לפי אכלו', מביע ליה – נצרך לרבי שמעון
ללמוד ממנו דשוחטין את הפסח על היחיד, ואינו יכול לדרוש ממנו
למעט נשים מפסח.
מתרצת הגמרא: אף שרבי שמעון דורש מהפסוק של 'איש לפי
אכלו' ששוחטים את הפסח על היחיד, כשיטת מי היא המימרא שאמר
אין חייבות בפסח, דאמר לה, אם כן – אם אכן לא בא הפסוק רק
לומר שהפסח נשחט על היחיד, נכתוב דקאמר – היה די שתכתוב
התורה, 'לפי אכלו' בלשון יחיד, והיינו למדים מכך ששוחטים על
יחיד, ופאי – ומדוע הוסיפה התורה 'איש', אלא שמעט מיה תרתי
– יש ללמוד מפסוק זה שני דברים, גם ששוחטים את הפסח על
יחיד, וגם שדווקא איש חייב בפסח ולא אשה.
הגמרא מביאה שרבי אלעזר פסק כרבי יהודה. מבררת הגמרא:
כמאן אלא הא דאמר רבי אלעזר – כשיטת מי היא המימרא שאמר
רבי אלעזר, שאשה בראשון חובה – חייבת בפסח ראשון, ובשני
אינה חייבת, אלא הוא רשות, ודוקה את השבט. ולפני שהשיבה
הגמרא על השאלה, מבארת הגמרא את עצם דברי רבי אלעזר,
ומקשה: אי פסחה רשות הוא, ולא חובה, אפאי – מדוע דוקה הוא
את השבט. מתרצת הגמרא: אלא אימא – כך יש לומר בדברי רבי
אלעזר, שאשה בשני אינה חייבת אלא הוא רשות, ובראשון חובה
הוא לה, ודוקה את השבט. וחזרת הגמרא לשאלה הראשונה:
כמאן – כשיטת מי אמר זאת רבי אלעזר. משיבה הגמרא: כשיטת
רבי יהודה, שאמר שאשה בראשון מקריבה בפני עצמה, ובשני
אינה מקריבה בפני עצמה, שבראשון אשה חייבת, ובשני אינו
אלא רשות.
הגמרא מביאה דין נוסף בחבורה של פסח: אמר רבי יעקב אמר רבי
יוחנן, אין עושין חבורה של קרבן פסח שפוקה גרים, שיש לחשוש,
שמא מחמת שאינם בני תורה, ואינם בקיאים בהלכות, דקדקו בו
– יחמירו בו יותר מדי, ויביאיהו לדין פסול – ויפסלוהו גם כשהיה
אינו פסול.
הגמרא חזרת לדון בחיוב נשים בפסח, ומביאה ברייתא נוספת
שאמר רבי שמעון שנשים אינן חייבות בפסח: תנו רבנן, קרבן פסח,
ופקח, וקדור, כליל ראשון של פסח, חובה, כמאן ואליה – ובשאר
ימי הפסח, רשות, רבי שמעון אומר, כפאשים חובה, ובנשים רשות.

חשש פריצותא של משכב זכור.
הגמרא חזרת לבאר את הברייתא שהובאה לעיל לגבי חיוב נשים
בקרבן פסח: ופאי – נשוב לבאר את דברי הברייתא. אשה בפסח
ראשון, שוחטין עליה בפני עצמה, משום שהיא חייבת בו, ובשני אין
שוחטים עליה בפני עצמה, אלא רק עושין אותה ספילה – חיבור
לאחרים משום שאינה חייבת בו, אלא רשות הוא בידה להקריבו,
דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר, אשה אף בשני שוחטין עליה בפני
עצמה: משום שאשה חייבת גם בפסח שני, ואין צריך לומר
שבראשון שוחטים עליה בפני עצמה. רבי שמעון אומר, אשה
בראשון אין שוחטין עליה בפני עצמה, ורק עושין אותה ספילה –
חיבור לאחרים, משום שאין זה חובה עליה אלא רשות, ובשני אין
שוחטין עליה כל עיקר – כלל, שאינה שייכת בו כלל, ואם היא
אוכלת ממנו, הרי הוא נאכל שלא למנויו.
מבררת הגמרא: כמאן קמיפלגי – במה נחלקו תנאים אלו. מבארת
הגמרא: רבי יהודה קבר, שחייבת בפסח ראשון, משום
שנאמר בפסח (שמות יב ד) 'במקבת נפשות וגו' תכסו על השח',
וממה שנאמר 'נפשות' ולא נאמר אנשים, משמע שאפילו נשים
חייבות בפסח. וכי תיקא – ואם תרצה להקשות ולומר, מאחר
שלמדנו מהפסוק שאף נשים חייבות בפסח, אי הכי – אם כן אפילו
בשני נמי – גם כן יהיו חייבות, דכתיב – לכך נאמר בפסח שני (במדבר
טו א) 'הקמא ושא האיש ההוא', ודורשים מתיבת 'האיש', איש אין –
שרק איש חייב בפסח, אבל אשה לא – אינה חייבת. וכי תיקא –
ואם תרצה להקשות ולומר, מאחר שאשה נתמעטה מפסח שני, אי
הכי – אם כן אפילו ספילה נמי בשני לא – אפילו חיבור לאחרים
גם כן לא תיעשה בפסח שני, שיש לומר שנתמעטה לגמרי מפסח
שני, לזה אהני – ומועיל מה שנאמר בפסח שני (שם טו א) 'כל חקת
הפסח יעשו אתו', ללמדנו ששח דין פסח שני לפסח ראשון
למפילה בעלמא – לענין זה שאשה מצטרפת עם אחרים להימנות
עליה.
הגמרא מבארת את שיטת רבי יוסי שנשים חייבות בין בראשון ובין
בשני. ושואלת הגמרא: ורבי יוסי שאמר שנשים חייבות בין בפסח
ראשון ובין בפסח שני, מאי טעמא. משיבה הגמרא: משום דכתיב
בראשון, 'במקבת נפשות', ולא נאמר אנשים, ומשמע שאפילו אשה
חייבת בו, וכתוב – ונאמר בפסח שני (במדבר טו ל) 'ונקרתה הנפש
ההיא (מישראל) (מעמיה)', ומשמע שכל נפש חייבת בפסח שני,
ואפילו נשים. ושואלת הגמרא: ואלא הפסוק שנאמר בפסח שני
'הקמא ושא האיש ההוא', ושממנו דרש רבי יהודה שנשים אינן
חייבות בפסח שני? למעוטי פאי – מה הוא בא למעט לדעת רבי
יוסי. מתרצת הגמרא: פסוק זה בא למעוטי קמן מחיוב ברת.
הגמרא מבארת את שיטת רבי שמעון שנשים אינן שייכות כלל
בפסח שני, ואף בראשון אין שוחטים עליהן בפני עצמן: ורבי שמעון
טעמו הוא, דכתיב – שנאמר בראשון, 'איש', ומשמע איש אין –
שרק איש חייב בפסח, אבל אשה לא – אינה חייבת בו. וכי תיקא
– ואם תרצה להקשות ולומר, מאחר שאשה נתמעטה מפסח, אי
הכי – אם כן אפילו ספילה נמי לא – אפילו חיבור לאחרים גם כן
לא תיעשה, ולא יסחוט עליה כלל, אהני ליה – לזה מועיל מה
שנאמר 'במקבת נפשות', ולא נאמר אנשים, ללמדנו שהיא נעשית
ספילה – חיבור לאחרים. וכי תיקא – ואם תרצה להקשות ולומר,
מאחר שלמדנו שאשה נעשית חיבור לאחרים בפסח, אם כן אפילו
בפסח שני נמי – גם כן תיעשה אשה חיבור לאחרים, לכן מיעט
דקאמר – מיעטה התורה נשים בפסח שני, דכתיב 'הקמא ושא
האיש', ומשמע שאיש אין – שרק איש עושה פסח שני, אבל אשה
לא – אינה עושה פסח שני. וקמא קממיעט ליה – וממה מיעטתן
התורה, אי – אם נאמר, שרק מחיוב מיעטתן התורה, אבל רשות
הוא בידן להקריב עם אחרים, קשה, השקא – הרי מעתה, אם
בראשון לא – אינה חייבת, בשני מביע ליה – הוצרכה התורה
להשמיענו שאינה חייבת בשני, אלא לאו – אלא ודאי מיעטה
התורה נשים בפסח שני, אפילו ספילה – שאינן מצטרפות עם
אחרים ואין שוחטין עליה כלל.

לחבורה, כלומר, שהוציאו מן החבורה שהוא נאכל בו לחבורה
אחרת, אף על פי שהיה עובר בלא תעשה, שכן נאמר בו (שמות יב
מו) 'לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה', מכל מקום הבשר מהור.
מבררת הגמרא: מאי – מה היא כוונת הברייתא, לא – האם אין
לומר שכונתה שהקרן מהור ומכל מקום הוא אסור באכילה,
משום דקרן היוצא מהבורה לחבורה כיוצא חוץ למחיצתו דמי
והוא דומה, שכן מחיצת קרן פסח בליל חמשה עשר היא
במקום אכילתו, ומפסיק – וממילא הוא נפסל משום 'יוצא', ואפילו
הכי קתני – ואף על פי כן שנתה הברייתא שקרן זה מהור הוא.
אלא – מוכח מכך, שלא יצאו רבנן טומאה על היוצא.
דוחה הגמרא: לא – אין כוונת הברייתא שהוא טהור ואסור, אלא
טהור ומוקר, משום דקרן פסח היוצא מהבורה לחבורה לאו כיוצא
חוץ למחיצתו דמי – אינו נידון כאילו יצא חוץ למחיצתו, ולא
מפסיק – ואינו נפסל משום 'יוצא', ועל כן אינו מטמא הידים, אבל
קרן שיצא חוץ למחיצתו יתכן שגזרו בו חכמים טומאה.
מקשה הגמרא: כיצד יתכן שקרן פסח היוצא מחבורה לחבורה
אינו נפסל, והא קא תני סיפא – והרי שנינו בסיפא של הברייתא
שם, האוכלו לקרן שיצא מחבורה לחבורה, הרי זה עובר בלא
תעשה. ומוכח מכך שהקרן נפסל משום 'יוצא', ואף על פי כן
טהור הוא, ויש לפשוט מכאן הספק שלא גזרו חכמים טומאה על
קרן היוצא חוץ למחיצתו.
וממשיכה הגמרא ואומרת: בשלמא למאן דאמר כביצה – לדעת
הסובר שגזרו חכמים טומאה על פיגול ונותר רק כשיש בהם
שיעור כביצה, מיושב הענין, שאכן לא ניתן להוכיח מהברייתא
שלא גזרו חכמים טומאה ב'יוצא', משום שאפשר להעמידה
באופן דאית ביה פניית וליית ביה כביצה – שיש באותו בשר היוצא
מחבורה לחבורה שיעור כזית, ולפיכך האוכלו עובר בלא
תעשה, אך אין בו שיעור כביצה, ולפיכך הוא טהור ואפילו אם
נאמר שגזרו חכמים טומאה על היוצא. אלא למאן דאמר פניית –
אבל לדעת הסובר שגזרו חכמים טומאה על פיגול ונותר שיש
בהם שיעור כזית, מאי איכא למימר – מה יש לומר כדי לדחות
הראיה מהברייתא, הרי מאחר ונתבאר שהאוכלו עובר בלא
תעשה' בהכרח צריך לומר שיש בו שיעור כזית, ואף על פי כן
מבואר שם שהאוכלו טהור.
ומחמת הוכחה זו פושטת הגמרא מקצת מן הספק: אלא בפסול
'יוצא' דקרן פסח לא מיבעיא לן – אין אנו מסתפקים, שכן פשוט
הדבר דלא יצאו רבנן טומאה, וכפי שמוכח מדברי הברייתא. מאי
טעמא – ומה הוא טעם הדבר, משום שבני החבורה הנמנים על
הפסח ירדו – מורזים הם זה את זה במצות הפסח, מאחר ורבים
הם, ומקרר וקרירי ביה – ונזהרים הם שלא להוציא חוץ למחיצתו,
ועל כן לא הוצרכו חכמים להחמיר עליהם ולגזור טומאה ב'יוצא'.
אלא כי קמיבעיא לן – אך באיזה אופן אנו מסתפקים, בפסול 'יוצא'
בשאר פסחים, שאין שם בני חבורה, מאי – מה דינו, האם גזרו
עליו חכמים טומאה כדי שיהיה מלחוציא, או לא.
מסיקה הגמרא: תיקו – יעמוד ספק זה במקומו, לפי שלא נפשט.
הגמרא מבררת את מקור האיסור להוציא בשר פסח מחבורה
לחבורה: ומוציא בשר פסח

יבוא לידו נותר. אכל לענין פסול 'יוצא' אין מקום לגזור כן, שהרי
אמרינו בידים לא מפסיק ליה (בבבא) – אין מוציאים הקרבן בידים
במזיד, ולפיכך לא יצאו ביה ו-בו רבנן טומאה, או דילמא לא שניא
– או שמא אין חילוק בדבר, שאף ב'יוצא' גזרו חכמים שיטמא את
הידים.
הגמרא מנסה לפשוט הספק ממשנה: תא שמע – בוא ושמע ראייה
לפשוט הספק. שנינו במשנה (להלן ע"ב), אכר של קרבן פסח, שניצא
מחיצתו חוץ למחיצתו, ונפסל בכך, וצריך עתה להפרידו משאר
האבר שלא יצא לחוץ, אך מאחר ואסור לשבור עצם בפסח לפיכך
חזקה את הבשר במקום יציאת האבר, עד שמיניע לעצם, כדי
להפריש בין הבשר הכשר שנותר בפנים לבשר הפסול שיצא
לחוץ, וקולף את הבשר הכשר שבפנים מעל העצם ואוכלו, עד
שמיניע לפסק – מקום שמתחברות בו שתי עצמות, וחזקה שם
ומפריד בין העצמות, ומשליך את העצם שיצאה בחלקה לחוץ.
ועתה מפרשת הגמרא כיצד ניתן לפשוט את הספק מדברי
המשנה: ואי אמרת – ואם תאמר, ש'יוצא' יצאו ביה ו-בו רבנן
טומאה, אם כן, כי חזקה ליה מאי הוי – כאשר הוא חוץ ומפריד
בין הבשר הכשר לפסול מה הועיל בכך, הא קמפסא ליה – הרי
הבשר הפסול נטמא מדין 'יוצא', ועתה הוא נוגע בבשר הכשר
המחובר לו ומטמא אותו ופסולו. אלא בהכרח צריך לומר, שגזרו
חכמים טומאה על היוצא, ולפיכך ניתן להפריד בין הבשר
הכשר לפסול בלא חשש.
דוחה הגמרא: אין להוכיח כן מדברי הברייתא, אלא יתכן שגזרו
חכמים טומאה על היוצא, ואף על פי כן אין הבשר הפסול מטמא
את הכשר, משום שטומאת פסחים היא, כלומר, מקום החיבור
שבין הבשר הפסול לכשר נסתר הוא ואינו נראה לעין, וכלל הוא
בידינו (נדה מג). שטומאת פסחים לא מפסיק – אינה מטמאה.
מקשה הגמרא: ולרבינא, דאמר (חולין עג). חיבורי אוכלו לאו חיבור
הוא, כלומר, שחיבור בין שני חלקים של מאכל אינו נידון כחיבור,
מאחר ורבים הם, וקמא דמפסקי דמי – והרי הם כאילו מופרדים
זה מזה, וממילא אין מגעם נידון כמגע בית הסתרים, מאי איכא
למימר – כיצד ניתן לדחות לשיתתו את הראיה מדברי המשנה
להלן, הא קנגע בחדדי – הרי נוגעים הבשר הכשר והפסול זה בזה,
וקא מפסיק – ונטמא הכשר מן הפסול, אם נאמר שגזרו חכמים
טומאה על 'יוצא'.
ומחמת קושיא זו דוחה הגמרא את הראיה באופן אחר: אלא למאן
דמתני פניית – לשיתת האמורא ששנה שגזרו חכמים טומאה
בפיגול ונותר שיש בהם כזית, אזי יש להעמיד את דברי המשנה
להלן באופן דלית ביה פניית – שאין באותו מקצת האבר שיצא
לחוץ שיעור כזית, ולפיכך אינו טמא, אפילו אם נאמר שגזרו
חכמים טומאה על היוצא, וממילא גם אינו מטמא את הבשר
הכשר. ומאן דמתני כביצה – ולשיתת האמורא ששנה שגזרו
עליהם טומאה כשיש בהם כביצה, יש להעמיד את דברי המשנה
להלן באופן דלית ביה כביצה – שאין במקצת האבר שיצא לחוץ
שיעור כביצה.
הגמרא מנסה לפשוט מברייתא את הספק אם גזרו חכמים טומאה
ב'יוצא' תא שמע – בוא ושמע ראייה לפשוט הספק. שנינו
בברייתא, המוציא בשר פסח בליל חמשה עשר בניסן מהבורה

כיוון שעוד סיבות לחלומות יש להיות זהיר בקריאת-שמע שעל המיטה, שיהיה גופו טהור יהיה זהיר בטבילת עזרא, והמזוזה בפתח
חדרו כשרה.

7 בשביל עצמו, כיון שאין חלק העבדות תלוי בו. ומביאה הגמרא
8 את המשנה שבתחילה חלקו בית הלל על בית שמאי ולבסוף חזרו
9 להורות כבית שמאי, דתנן (גיטין פ"ד מ"ה), מי שחציו עבד וחציו בן
10 חורין, עובד את רבו יום אחד, ואת עצמו יום אחד, דברי בית הלל,
11 וזו המשנה ראשונה בדברי בית הלל, בית שמאי אומרים,

1 עצמו, סוברת כמשנה אחרונה, כלומר כמו שסברו בית הלל אחר
2 שהודו לבית שמאי וכמבואר להלן, שמי שחציו עבד וחציו בן
3 חורין, כופין את רבו לשחררו, וכיון שבידינו לשחררו, הרי הוא
4 כבן חורין, ויכול לשחוט עבור עצמו, ואילו הברייתא סוברת
5 כמשנה ראשונה, כלומר כמו שסברו בית הלל קודם שהודו לבית
6 שמאי, שאין כופין את רבו לשחררו, ומשום כך אינו יכול לשחוט

אגרות קודש

ב"ה, ד' אדר, ה'תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

כבוד המשתתפים בלימוד הש"ס אשר בבית הכנסת שערי

אמונה בעיר טורונטה

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם נודעתי מהו"ח אי"א נו"נ רב פעלים בעל מדות ורב מרץ הר"א שי' פרשן, אשר מסיימים את הש"ס, ובודאי כמנהג ישראל גם הם מתכיפין התחלה להשלמה, התחלת הש"ס, אור ליום הרביעי, פרשה ויקחו אליך שמן זית וגו' להעלות נר תמיד,

ויהי רצון אשר לימוד התורה, הנגלה והפנימית (מאור שבתורה) המרומזים שניהם בכתוב האמור: להעלות נר, ויקחו שמן זית וכמארז"ל, הראה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנאמר שמן זית וגו',

תורותי אשר טהורות הן, תורה הנגלית ופנימית התורה, כי דברי תורה אינן מקבלין טומאה, ומחויבים בתלמוד תורה תמיד, ביום ובלילה כפשוטם, וביום ובלילה ברוחניות, בזמן שבית המקדש קיים ובזמן הגלות, אשר על אז נאמר השוכן אתם בתוך טומאותם.

וכמרומו בכתוב ובמבואר במרז"ל תמיד ואפילו בטומאה, ימשיך אורה לכל בני ישראל בכל מושבותיהם.

וכמרומו בכתוב ובמבואר במרחז"ל למה צריך לנר, בשביל להאיר לנו, להעלות נר תמיד שיהא אורך לפני תמיד.

לפני בני ישראל דוקא, וכמרומו בכתוב ובמבואר ברז"ל ואתה תצוה את בניי - (ישראל דוקא) - מפני שהמליכוני עליהם על הים.

ומאז ועד עתה פעמיים בכל יום, כשקורין את שמע, בערבין ובשחרית, וכמרז"ל יקבל עליו עול מלכות שמים, אמליכתי למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים.

והקדמה לכל האמור הוא כאמור בכתוב, כתית למאור, וכפירוש רבנו הזקן בעל התניא והשו"ע: ע"י כתית (ונפשי כעפר לכל תהי' - נעשה) למאור (פתח לבי בתורתך - ועד למאור שבתורה).

בכבוד ובפ"ש כל המשתתפים בחגיגה הכי נעלית האמורה - שליט"א.

49 שאף שהיא מחוסרת מעשה שוחטין עליה, והיינו באופן שמסרה
50 את קרבנותיה לבית דין של כהנים, שאז אין לחשוש שמא פשעו
51 הכהנים ולא יקריבו את הקרבנות, ובדרך שמיניה, שאמר שחזקה
52 היא שודאי יקריבו הכהנים את קרבנותיה.
53 רבינא הביא את הברייתא באופן אחר: רבינא אמר, נדה תנא קמיה
54 - הברייתא ששנה אותו חכם לפני רב אדא בר אבהו, לא דיברה
55 בובה, אלא בנדה, וכך שנאה: והנדה שוחטין עליה בשביעי. אמר
56 ליה, נדה בשביעי לטומאתה מי חזיא - האם היא ראויה להקריב
57 עבורה, והרי אפילו למאן דאמר - לעולא שסובר ששוחטין וזרקין
58 על טמא שרין, אין זה אלא בטמא שרין דחיי לאוריתא - שראוי הוא
59 לאכול קדשים בערב, אבל הנדה ביום השביעי אינה ראויה
60 לאכול את הקדשים בערב, שכן נדה לאוריתא דשביעי הוא דמכלה
61 - אינה טובלת עד הלילה שאחר היום השביעי, ועד שמיני דעברה
62 הערב ששם לא חזיא - וכיון שטובלת ביום השמיני נמצא שאינה
63 ראויה לאכול בקדשים עד הערב שלאחר יום השמיני. אלא אימא
64 - יש לך לשנות ולומר בברייתא, שהנדה שוחטין עליה בשמיני.
65 שואלת הגמרא: פשיטא - הלא פשוט הוא דין זה ולמה הוצרכה
66 הברייתא להשמיענו, הלא, השתא - [מענתה] יש לומר, ומה נזה
67 דמיחפשא בפרה, שצריכה להביא קרבנות כדי להתירה בקדשים,
68 מבואר במשנה ששוחטין וזרקין עליה בשמיני, נדה דלא מיחפשא
69 בפרה - שאינה צריכה להביא קרבנות להתירה לאכול בקדשים,
70 צריכה למימר - צריך לומר דשחטין וזרקין עליה - ששוחטים
71 וזורקים את הדם עבורה. משיבה הגמרא: נדה איצטרכיבא ליה -
72 בודאי הוצרכה הברייתא להשמיענו את הדין בנדה, והא קא
73 משמע לן - ודבר זה השמיענו הברייתא, שרק בשמיני אין -
74 אפשר לשחוט עבורה, אבל בשביעי לא - אי אפשר לשחוט
75 עבורה, ובאה הברייתא להשמיענו שנדה אינה יכולה לטבול ביום
76 השביעי, ומשום כך לא תהא ראויה לאכול את הפסח, בדתנא, כל
77 חייבי טבילות - כל הטמאים שצריכים לטבול כדי להיטהר,
78 טבילתן היא ביום האחרון לטומאתם, ואינם צריכים להמתין
79 מלטבול עד שישלמו ימי טומאתם, חוץ מנדה ויולדת שטבילתן
80 היא בלילה אחר שנשלמו ימי טומאתם. ומביאה הגמרא ברייתא
81 שמבארת את המקור לדין זה: דתנא, יכול היית לומר, שתהא נדה
82 מוכלת מבעוד יום - קודם שנשלם היום השביעי לטומאתה, תלמוד
83 לומר לגבי נדה (ויקרא טו יט) 'שבעת ימים תהיה בנדתה', ותיבת
84 'תהיה' מיותרת היא, ובאה ללמדנו שתהא הנדה בנדתה כל
85 שבעה, כלומר שאינה יכולה לטבול קודם שיעבור היום השביעי
86 לטומאתה. ויולדת גם כן אינה טובלת אלא בלילה, כיון דאי תקש
87 - שהוקשה לנדה בכל דיניה, שנאמר ביולדת (ויקרא יב ב) 'כימי נדת
88 דותה תקטא', שתהיה היולדת טמאה שבעה ימים כימי טומאת
89 נדה.

משנה

90 המשנה דנה האם שוחטים את הפסח עבור מי שיש לחשוש שלא
91 יוכל לאכול את הפסח בערב: האונן - מי שמת אחד מקרוביו, כל
92 זמן שלא נקבר המת, שיש חשש שיטמא למתו, ולא יוכל לאכול
93 את הפסח בערב,
94

1 שמסר את קרבנותיו לבית דין של כהנים, כמבואר לעיל. אלא אי
2 אמרת - אם תאמר, שמה שאמרה המשנה שוב שרצה שתי ראיות
3 שוחטים עליו בשביעי, מדובר אף דלא טביל - כשלא טבל קודם
4 לכן, ואף על פי כן שוחטים עליו, אם כן יקשה, מה ששנינו בסיפא
5 שוב שרצה שלש ראיות ששוחטים עליו בשמיני, למה לי - למה
6 הוצרכה המשנה להשמיענו דין זה, השתא - הרי מעתה יש לומר,
7 שאם זב שרצה שתי ראיות בשביעי, אף דלא טביל, דטמא מעליא
8 [גמור] הוא, שחטין וזרקין עליו - שוחטים וזורקים עליו, זב
9 שרצה שלש ראיות, כשחל ערב הפסח ביום השמיני, דמכיל ליה -
10 שכבר טבל מאתמול ביום השביעי, דקלישא - שנחלשה המומחה
11 שלו, לא כל שכן הוא דשחטין וזרקין עליו - ששוחטים וזורקים
12 עליו, ולמה הוצרכה המשנה להשמיענו דין זה, אלא לאו שמע
13 מינה - אלא ודאי מוכח מכאן, שמה ששנינו שוב שרצה שתי
14 ראיות בשביעי דשחטין וזרקין עליו - ששוחטים עליו, אין זה אלא
15 באופן דמכיל - שכבר טבל.
16 דוחה הגמרא: לא - אין זו ראיה, לעולם אימא לך - יכול אני לומר
17 לך, שמה ששנינו שוב שראה שתי ראיות שוחטים עליו בשביעי
18 מדובר אף בזב דלא טביל, ואיצטרף - ואף על פי כן הוצרכה
19 המשנה להשמיענו שוב שראה שלש ראיות שוחטים עליו בשמיני,
20 משום דקליא דעתך אימא - שהיה עולה בדעתך לומר, שהטעם
21 שוב שראה שתי ראיות שוחטים עליו בשביעי הוא משום דכידו
22 לתמן ולהכשיר את עצמו שיוכל לאכול את הפסח בערב, שיוכל
23 הוא לטבול ולהיטהר, אבל זב שראה שלש ראיות בשמיני, אי
24 אפשר לשחוט עבורה, משום דאין זה כידו להקריב את הקרבן
25 מאחר שמסרו ביד הכהנים, ואימא - ויש לחשוש ולומר שמא
26 פשעי ביה - יפשעו הכהנים בקרבנו, ולא יקריבוהו, קא משמע לן
27 - והשמיענו המשנה, שאין לחשוש לכן, שכיון שמסר את
28 קרבנותיו לבית דין של כהנים, אין לחוש שלא יקריבוהו, ובדרך
29 שמיניה שאמר שחזקה היא שאין כהנים עומדים מהעזרה עד
30 שמיסימים להקריב את כל הקרבנות של מחוסרי כפרה.
31 שנינו במשנה: והנה שוחטין וכו' עליה בשמיני. הגמרא מביאה
32 ברייתא בענין זה: תני תנא קמיה דרב אדא בר אבהו - שנה אחד
33 החכמים (שהיה רגיל לשנות ברייתות) לפני רב אדא בר אבהו,
34 והנה שוחטין עליה בשביעי שלח. אמר ליה - הקשה לו רב אדא
35 בר אבהו לאותו חכם, וזה בשביעי שלח מי חזיא - האם היא
36 ראויה לשחוט עבורה, והרי אפילו למאן דאמר - לעולא שסובר
37 ששוחטין וזרקין על טמא שרין, הני מילי - דין זה אינו אלא בטמא
38 שרין, דחיי לאוריתא - שראוי הוא לאכול מהפסח בערב, אבל הא
39 [זבה זו] הרי עד למחר דמתיא בפרה - שמביאה את קרבנותיה לא
40 חזיא - אינה ראויה לאכול בקדשים, ומאחר שאינה ראויה לאכול
41 מהפסח בערב בודאי אי אפשר לשחוט עבורה ביום השביעי. אלא
42 אימא - יש לך לשנות ולומר בדברי הברייתא, שזבה שוחטים
43 עליה ביום השמיני, מכיון שראויה לאכול מהפסח בערב.
44 מקשה הגמרא: פשיטא - הלא פשוט הוא דין זה, ולמה הוצרכה
45 הברייתא להשמיענו. משיבה הגמרא: חידוש יש בזה, דמהו דתימא
46 - ששמא תאמר בין דובה בשמיני שלה עדיין מחפשא - מחוסרת
47 בפרה היא, שצריכה להקריב את קרבנותיה, לא יקריבו עבורה,
48 כיון שמחוסרת מעשה היא, קא משמע לן - משמיענו הברייתא

התורה... חשיבות נוספת ללימודה בימים המשמשים יסוד והכנה לדרך האדם כשיצא לחוץ מד' אמות של ביתו של בית הכנסת ושל בית המדרש.

ממכתב ב' שבט, תשי"ז

שנינו במשנה: נִמְנָן וּמוֹשְׁכֵין אֶת יְדֵיהֶן עַד שִׁשְׁשָׁה וכו' רבי שמעון
אומר עד שיערוק את הדם. אביי מפרש את דברי רבי שמעון: אִמֵּר
אֲבִי, הַמְחִלּוֹתָ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן וְחֻכְמֵיהֶם, אֵינָה אֵלָּא עַד מִתִּי אֲפֹשֶׁר
לִימְשֹׁךְ מִהֶפְסֵחַ, שֶׁנֶּאֱמַר בִּפְסָח (שְׁמוֹת יב ד), 'וְאֵם יִמְעַט הַבֵּית מִהָיוֹת
מִשָּׁה', וּדְרָשׁוּ מִכָּךְ, שֶׁאִם יִמְעַט הַבֵּית כְּלוּמָר, אִם רוֹצִים לְהִימָעַט
וּלְיִמְשֹׁךְ מִהֶפְסֵחַ, הָרִי זֶה דְּרוּקָא 'מִהָיוֹת מִשָּׁה', וּבְמִשְׁמַעוֹת פְּסוּק זֶה
נִחְלָקוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן וְחֻכְמֵיהֶם, דְּרַבְּנָן כְּבָרִי – שְׁחֻכְמֵיהֶם סוֹבְרִים,
שֶׁהָיוֹת מִשָּׁה, מִשְׁמַעוֹתוֹ מִהָיוֹתֶיהָ דְּשָׁה, דִּהֵינּוּ שָׂרָק בְּעוֹד שֶׁהִשָּׁה
חַי אֲפֹשֶׁר לְיִמְשֹׁךְ מִמֶּנּוּ, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן כְּבָרִי, שֶׁמִּהָיוֹת מִשָּׁה
מִשְׁמַעוֹתוֹ, מִהָיוֹתֶיהָ דְּשָׁה, כְּלוּמָר, בְּעוֹד שֶׁהִשָּׁה נִמְצָא, דִּהֵינּוּ כֹל
זִמָּן שֶׁלֹּא נִגְמְרוּ עֲבוֹדוֹתֶיהָ, וְלִכֵּן אֲפֹשֶׁר לְיִמְשֹׁךְ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁנִּזְרַק
הָדָם. אֲכָל לִימְנוֹת עַל הֶפְסֵחַ, לְדִבְרֵי הַכָּל, בֵּין לְחֻכְמֵיהֶם וּבֵין לְרַבִּי
שִׁמְעוֹן, אֲפֹשֶׁר לְיִמְנוֹת רַק עַד שִׁשְׁשָׁה, דְּאִמֵּר קָרָא – שֶׁנֶּאֱמַר בִּפְסוּק
(שם) 'בְּמִכְסַת נִפְשוֹת וְגו' תִּכְסּוּ עַל הַשָּׂה', וּדְרָשׁוּ, 'בְּמִכְסַת נִפְשוֹת'
וְגו', דִּהֵינּוּ, בְּמִנֵּין נִפְשוֹת, כְּלוּמָר, שֶׁצִּרְיָן לְהִימְנוֹת עַל הֶפְסֵחַ,
וְהָרִי – וְרַק אַחֵר כֵּךְ 'תִּכְסּוּ' דִּהֵינּוּ תִּשְׁחָטוּ, הָרִי שֶׁצִּרְיָן לְהִימְנוֹת
קוֹדֶם הַשְׁחִיטָה.
מִבֵּינָהּ הִגְמָרָא רֵאִיָּה לְדִבְרֵי אֲבִי מִבְּרִיתָא: תִּנְיָא נָפִי הָבִי, נִמְנָן
וּמוֹשְׁכֵין אֶת יְדֵיהֶן מִמֶּנּוּ ו-מִהֶפְסֵחַ עַד שִׁשְׁשָׁה, רַבִּי שִׁמְעוֹן אֹמֵר,
נִמְנָן עַלֵּי עַד שִׁשְׁשָׁה, וּמוֹשְׁכֵין אֶת יְדֵיהֶם מִמֶּנּוּ, עַד שִׁזְרִיק הָדָם,
הָרִי מִפּוֹרֶשׁ בְּבְרִיתָא, שְׂרָבִי שִׁמְעוֹן מוֹדָה שֶׁאֵין נִמְנִים עַל הֶפְסֵחַ
רַק עַד שִׁשְׁשָׁה.

אדם לבניו, הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון
לירושלים, וְנִקְרָמוּ בְּנוֹת – ועלו בנותיו לירושלים קודם לָבָנִים,
וְנִמְצָא בְּנוֹת וְרִיזוֹת וְכֻנִּים שְׂפִלִים, ולא נאמר בברייתא שנמצא
שזכו הבנות ולא הבנים, הרי שנקטה הברייתא שכולם היו מנויים
על הקרבן.

משנה

המשנה מבארת כמה הלכות בענין המינוי על הפסח: לְעוֹלָם נִמְנָן
עָלָיו – אֵין שִׁיעוֹר לְמַסְפֵּר הָאֲנָשִׁים שִׁיכּוּלִים לְהִימְנוֹת עַל הֶפְסֵחַ,
וּיְכּוּלִים לְהִימְנוֹת הָרֵבָה אֲנָשִׁים עַל פֶּסַח אֶחָד, עַד שִׁתִּיהָ בֹּו
(בִּפְסָח) בְּזֵית בָּשֶׂר לֹאכּוֹל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִזֵּהֶנְגִּים עַלֵּיו.
נִמְנָן – יְכּוּלִים לְהִימְנוֹת עַל הֶפְסֵחַ, וּמוֹשְׁכֵין – וּיְכּוּלִים לְמִשׁוֹךְ אֶת
יְדֵיהֶן מִמֶּנּוּ, עַד שִׁשְׁשָׁה, רַבִּי שִׁמְעוֹן אֹמֵר, מוֹשְׁכִים אֶת יְדֵיהֶם מִמֶּנּוּ
עַד שִׁזְרִיק אֶת הָדָם.

גמרא

הגמרא מבארת מדוע אמרה המשנה לשון 'לעולם'. שואלת
הגמרא: מָאֵי קָא מְשַׁמְעֵ לָן – מַה הַשְׁמִיעֵתָנוּ הַמִּשְׁנָה, בְּמַה שֶׁאִמְרָה
'לעולם נמנן עליו'. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: הָא קָא מְשַׁמְעֵ לָן, דְּאָף עַל גַּב
דְּאִמְרֵי ו-שֶׁנִּמְנָן עָלָיו תְּכִיבָה זֶה, חֻזְרֵת וְנִמְנָן עָלָיו תְּכִיבָה אַחֲרָה,
וְאָף שֶׁכֵּל בְּנֵי הַחֲבוּרָה הָרֵאשׁוֹנָה מִשְׁכּוּ אֶת יְדֵיהֶם מִמֶּנּוּ, יְכּוּלִים
אֲחֵרִים לְהִימְנוֹת עַלֵּיו.

המשך מעמוד מג

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תרומה

רבינו כאן דהוקשה לו גם כן אותן שינויים שבמקרא בנבואות
יחזקאל ואין אפשר זאת כיון שהכל בכתב מיד ד' השכיל
לדוד וכקושיית החת"ס.

ע"ז כתב רבינו כמתרץ דאין מפורש ומבואר ובאמת
כאשר יגלה לנו פירושו לא יהא כלל סתירה ממה שנגלה
לדוד ובין מה שנגלה ליחזקאל, ואולם כל זמן שלא נתגלה
לנו האמת בכל זאת אין אנו טועין אם בנו בית שני כפי אשר
הבינו הם דכיון שלא הגיע העת שיגלה להם השי"ת הדרך
האמיתי יש להם לעשות כפי אשר הורוהו משמים להבין
הדברים אשר בכתב השכיל לדוד וממה שבא ליחזקאל
בנבואה ולכן בנוהו כבנין שלמה ומעין הדברים המפורשים
ביחזקאל.

ואפשר לומר שגם לפי דרכו של החת"ס שכתבתי לעיל
דאין נביא רשאי לחדש ולשנותו רק יען שהקב"ה מראשית
כזאת הודיע שיעשו כפי אשר יגלה להם עפ"י נביא יתכנו
דברי רבינו שכיוון לזה במתק לשונו להעיר אותנו על
השינויים שרק ע"י נביא אשר יגלה השי"ת על ידו נדע איך
לבנות לעתיד, כי בנין יחזקאל סתום ואין מבואר ובנין בית
שני כבנין שלמה ומעין הדברים הנאמרים ליחזקאל כיון שכך
הודיע השי"ת שיעשו לדורות כפי אשר יורם ויגלה להם בכל
בנין ובנין ולעזרא גילה השי"ת לבנות מעין בנין שלמה ומעין
בנין העתיד.

רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ד

לפי"ז י"ל דהיינו דמשני קרא אשכח ודרוש מה בית ס'
אף מזהב ס' דבאמת לעזרא נגלה שכן מעיקרא ציוה ד' גם
לשלמה אלא ששלמה לא ידע לדרוש ולא מפני שטעה אלא
שכן ה"י שורת הדין אז בימיו ובדורות ההם, כי לא הגיע העת
שיגלה לו הטעם ופירוש האמיתי, ולעזרא נגלה הפירוש
האמת מה שנאמר לשלמה, וכן על זה האופן כל בנין יחזקאל
מרומו בוודאי כמו שנגלה לדוד אלא שלא ידוע לנו עוד איך
מרומו.

וא"כ מיושב קושיית החת"ס דהשינויים שנעשו מרומו
בכתוב אלא כיון שלא הגיע הזמן עוד לא נתגלה להם הפירוש
האמיתי וליחזקאל נגלה אבל לא נגלה שכן מרומו בכתוב מה
שנאמר לדוד עד לעתיד יוערה עלינו רוח ממרום להבינינו
איך מרומו כל זה במה שנאמר לדוד, וכן הוא בירושלמי
דמגילה פ"ג מגילה ששמואל מסר לדוד ניתנה לדרוש מ"ט
הכל בכתב מיד ד' השכיל מיד ד' זו המסורת ברוה"ק עלי
השכיל מכאן שניתנה לדרוש, ושכן הוא ג"כ מרומו בתורה
וכדאיתא בירושלמי פ"ב דסנהדרין דרשו ויתאו דוד ויאמר
מי ישקנו מים מבאר בית לחם בנין ביהמ"ק נתאוה לדרוש
מקום בנין בהמ"ק עד שנתגלה לו מקרא דבין כתיפיו שכן
כדאיתא בזבחים שם.

ובזה נבין דברי רבינו שבפ' המשנה שהקדמנו דהביא
קרא דמדי ד' עלי השכיל ללמוד ממנו לעתיד, כי לכשיגלה
ד' עינינו שנראה לבסוף דעתו של הקב"ה במה שאמר לדוד
שהוא מסכים למה שנאמר ליחזקאל, ומעתה זאת גם כוונת

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 יח השואל קלט דבר מחברו קמ בשבת - לא יאמר לו קמא "הלוגי" אלא "השאלני", שהמלוה את חברו
- 2 אינו יכול לתבעו בפחות משלשים יום, מפני שההלואה להוצאה נתנה, ואין חזרת בעין קמב, אלא
- 3 פורע לו בדבר אחר כמותה, ואין דרך ללוות כדי לפרוע לאלתר אלא לאחר זמן מרבה קמג, ושערו חכמים
- 4 סתם הלואה שלשים יום, ואם בן יש לחוש שמה יכתוב המלוה על פנקסו כך וכך הלוייתי לפלוני, כדי
- 5 שלא ישכח לתבעו בסוף שלשים יום. אבל המשאיל את חברו יכול לתבעו מיד, שהשאלה היא חזרת
- 6 בעין קמד, ואם בן אין לחוש לשכחה, ולכך אין חוששים שמה יבא לכתוב קמה.
- 7 ואפלו אם שואל קמז מחברו כדי יין וכדי שמן, וכן האשה מחברתה בפרות, שאינן חוזרים בעין קמז, אף
- 8 על פי בן ביון שאומר לו לשון שאלה - הרי נותן לו רשות שיוכל לתבע ממנו לאלתר כדין השאלה קמח.
- 9 וכשם שאין לוין בשבת אלא בלשון שאלה קמט - כך אין פורעין קנ אלא בלשון חזרה קנא.

ביאורי הלכה

קמז חוזרים בעין - לא יאמר לו "תן לי כך וכך מדות וכבר יש לך בידי כך וכך ויהיה לך בידי כך וכך" ¹⁸³.
קמח כדין השאלה - משמע שאין להשתמש בלשון הלואה גם כששואל ממנו (מחזיר לו הדבר בעין) כי נחשב כנותן לו רשות שלא יתבע ממנו מיד ¹⁸⁴.
קמט בלשון שאלה - אף אם זו הלואה לאמיתו של דבר (שאינה חזרת בעין).
קנ אין פורעין - פריעת חוב שהותרה בשבת שאין לחוש בה משום טלטול מוקצה ¹⁸⁵ או משום "ממצוא חפצין" ודבר דבר ¹⁸⁶, וצ"ע אם יש לחוש שמה יכתוב או ימחק בפנקסו בפריעת הלואה שזמנה ארוך ¹⁸⁷.
קנא אלא בלשון חזרה - אף שלא מחזיר לו את הדבר ששאל אלא פורע לו דבר אחר תמורתו.

קלט השואל - המבקש.
קמ דבר מחברו - אבל השואל מנכרי מותר לו לומר בלשון "הלויני" ¹⁷⁹.
קמא לא יאמר לו - כדי שלא להכשיל את המלווה ¹⁸⁰.
קמב חזרת בעין - אינה חזרת בעצמה, אלא מחזירים דבר אחר תמורתה.
קמג זמן מרובה - שיהיה לו זמן למכור נכסיו ולפרוע.
קמד חזרת בעין - ואין סיבה לעכבה אצלו מיד בסיום השימוש ¹⁸¹.
קמה יבוא לכתוב - כי כשאמר לו בלשון שאלה נתן לו רשות לתבעו מיד ¹⁸².
קמו אם שואל - אף שדינו כהלואה ולא כשאלה, מכל מקום כיון שהוסר החשש שמה יבוא לכתוב - הקילו.

ציונים והוספות

למקח וממכר (סימן שכג סעיף א).
(184) תהל"ד ס"ק ו, וכל שכן שאין להשתמש בלשון שאלה בתוספת תנאי שלא יחזיר לו מיד (ראה פמ"ג א"א ס"ק יד שהסתפק בזה).
(185) ראה לעיל סי' שו ס"כ כיצד יעשה אם חייב לפרוע בשבת מצד צורך מצוה.
(186) עשיית חשבונות, החזרת משכון (דומה לקניין, כדלהלן), עיון במסמכי וחפצי החול וכיו"ב.
(187) אף שיש מקום לומר שחשש "שמה יכתוב" שווה בהלואה ובפריעת חוב, מכל-מקום לא מצינו שנאסר במפורש (ויש מקום לחלק גם מסברא שהמלווה חש לכתוב ההלוואות שנותן יותר מאשר הפרענות, ועוד שאצל הלווה לא חששו שמה יכתוב כדלעיל הערה קפ). ובשו"ע חושן משפט סי' עג ס"ז (ציוין גם לעיל סי' שו ס"כ) הדן בהחזרת חוב בשבת חשש רק לנתינת משכון ושומת המשכון שנאסרו לדבר הרשות והותרו בחפצי שמיים ולא הזכיר חשש שמה יכתוב, ומאידך מהאיסור להשתמש בלשון "פריעת חוב" משמע שיש איסור בפריעת החוב עצמה (אף שאפשר לומר שאיסור זה בא כחלק מגזירת "השאלני").

(179) שו"ת בצל החכמה ח"ד סי' צ: בדקדוק נקט "חבירו"... משמע שאין חשש שהלווה ירשום לעצמו כמה לווה רק שהמלווה יכתוב על פנקסו כך וכך הלוייתי... לכן דוקא בשואל "מחברו" ישראל צריך לדקדק שלא יאמר לו הלויני שלא יבא המלווה לכתוב, אבל בא ללוות מעכו"ם שפיר מצי לומר לו הלויני, שגם אם יבא העכו"ם המלווה לכתוב על פנקסו לצורכו כך וכך הלוייתי, מאי איכפת לן, ולכתובת הללו הרי אין לחוש כמבואר.
(180) אבל אצל הלווה לא חששו שמה יכתוב (שו"ת בצל החכמה שם: וע"כ שאסרו על הלווה להזכיר לשון הלואה כדי שלא יגרום מכשול להמלווה שע"י שהלווה יזכיר לשון הלואה יש לחוש שיבוא המלווה לכתוב.
וראה שם עוד היוצא מזה בנידון בן חו"ל הנמצא בא"י ביו"ט שני של גלויות ולהיפך אם מותר לו לומר "הלויני").
(181) אלא אם כן התנו מפורש.
(182) כדלהלן בהמשך הסעיף וכדעת הרשב"א והר"ן (שבת קמח א), ודלא כרש"י שם שבלשון שאלה התירו דיש לו היכר בדבר ולא יבוא לכתוב.
(183) כשמדקדק בסכום המדות הרי זה דרך חול ודומה

- 1 בַּלְשׁוֹן לְעוֹ שְׁאִין חֲלוּק בֵּין "הַלּוּנִי" לְ"הַשְּׂאִילִנִי" קַנְבֵּל - לֹא יֹאמַר לְשׁוֹן שְׂאִלָּה, אֶלָּא יֹאמַר "תֵּן לִי" קַנְגֵּל, וְיִכּוֹל
2 לְסַיֵּם גַּם בֶּן "וְאַחֲזִיר וְאַתָּן לָךְ" קַנְדֵּל:

הלכות שבת, חלק ב' סימן שז, דיני שבת התלויים בדיבור טע"ף יח

ביאורי הלכה

קנב] בין הלוני להשאיילני - בשאלה בלשון לע"ז משמע גם לזמן קצר וגם לזמן מרובה ויש לחוש שמא יכתוב¹⁸⁸.
קנג] תן לי - מותר לומר בלשון "תן לי" שהיא לשון נתינה (מתנה) שאין דרך לכותבה, אף אם מבין

שכוונתו להחזיר לו¹⁸⁹.

קנד] ואחזיר ואתן לך - כגון שהמלווה חושש שאם יאמר לו בלשון מתנה לא יחזיר לו; ורשאי לומר זאת אף שבזה ניכר שכוונתו להלוואה¹⁹⁰.

ציונים והוספות

188) וכן יש לחוש אצל אלו שאינם מכירים החילוק בין הלוני להשאיילני (כף החיים ס"ק פג).
189) אף שאסור לתת מתנה בשבת שלא לצורך השבת, כאן לא נותן לו במתנה.
190) אך כיון שלא הזכיר הלוואה בפירוש, אין בזה גדר

של "סתם הלוואה שלושים יום"; וצ"ע אם רשאי לומר "תן לי ואתן לך" שנשמע קצת מקח וממכר, וראה סי' שכג ס"א שמותר לומר לנכרי שישלם לו לאחר השבת אף שהוא לשון קניין.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

חלק ב' סימן רצז דין בשמים להבדלה וכו' טע"פים:

אחרים שאינם יודעים להבדיל בעצמם לא יברך להם על הריח שיריחו הם אלא צריך גם הוא לחזור ולהריח עמהם כדי שתהא ברכתו בשביל עצמו ולא בשבילם בלבד:

ט אבל ברכת בורא מאורי האש יכול לברך להם אע"פ שאינו צריך לברך אותה בשביל עצמו לפי שברכת האור לא נתקנה בשביל הנאת האדם אלא לזכר שנברא האור במוצאי שבת כמו שיתבאר בסי' רח"צ לכך אינה דומה לברכת הנהנין.

ויש חולקין על זה ואומרים שאף שלא נתקנה בשביל הנאת האדם מכל מקום הואיל ואינו צריך לחזור אחר האור לברך עליו במוצאי שבת כדרך שצריך לחזור אחר כל המצות שהן חובה כמו שיתבאר בסי' רח"צ לפיכך אין ברכה זו דומה לברכת המצות שמפני שהן חובה יכול לברך אותן מי שיצא כבר ידי חובתו כדי להוציא אחרים שלא יצאו עדיין ידי חובתן כמו שנתבאר בסי' קס"ז וטוב לחוש לדבריהם שלא להכנס בספק ברכה לבטלה:

* * *

חלק ב' סימן רחצ דין נר הבדלה וכו' טע"פים:

א צריך לברך בורא מאורי האש בכל מוצאי שבת על אור הנר אם יש לו אבל אם אין לו אור במוצאי שבת אין צריך לחזור אחריו כדרך שצריך לחזור אחר שאר מצות לפי שלא תקנו ברכה זו אלא לזכר שנברא האור במוצאי שבת שנטל אדם הראשון ב' אבנים והקישן זו בזו ויצא מהן אור ואף שאין מברכים על שאר כל הדברים בשעה שנבראו מכל

י יש אומרים שמצוה לברך במוצאי שבת על הדס של מצוה שהואיל שנעשה בו מצוה אחת יש לעשות בו מצוה אחרת ואף על פי שהוא יבש ואין ריחו נודף כל כך מכל מקום מריח הוא קצת ויש אומרים שיותר טוב לברך על שאר בשמים שעיקר ריחם בהם מלברך על הדס יבש שאין בו אלא ריח קצת וכן נוהגין במדינות אלו ומכל מקום טוב להניח גם הדס אצל הבשמים שמברכים עליהם בורא מיני בשמים או בורא עצי בשמים ויריח בשניהם ויעשה כדברי הכל:

ז מי שאינו נהנה מריח שאין לו חוש הריח לא יברך על הבשמים כשמבדיל אלא אם כן נתכוין להוציא בני ביתו הקטנים המריחים שהגיעו כבר לחינוך ברכות אבל אינו יכול לברך בשביל גדולים המריחים אף שאינם יודעים לברך בעצמן לפי שברכה זו היא ברכת הנהנין וברכת הנהנין אין מי שאינו נהנה יכול לברך בשביל מי שנהנה מטעם שנתבאר בסי' קס"ז.

ואינו דומה לברכת היין של קידוש שהיא ג"כ ברכת הנהנין ואעפ"כ יכול מי שאינו נהנה לברך לפי שהיין של קידוש אינו תלוי בהנאתו כלל שלא תקנוהו חכמים בשביל הנאת האדם אלא בשביל שצריך לזכרהו על היין אבל הבשמים במוצאי שבת לא הנהיגו חכמים אלא בשביל הנאת האדם להשיב נפשו הדואבת ליציאת השבת והרי ברכתה כשאר ברכת הנהנין:

ח וכן מי שהבדיל כבר לעצמו וחזור ומבדיל להוציא

פני (הצפרנים) [האצבעות] שבפנים אלא אחוריהם ששם
הצפרנים ויש נוהגין לפשוט אח"כ הד' אצבעות ולראות
מאחוריהם על הצפרנים:

ז אין מברכים על האור שלא שבת בשבת ממלאכת עבירה
כגון נר שהודלק בשבת אין מברכים עליו במוצאי שבת
הואיל ונעשה מלאכת הבערה בשבת באור זה בעבירה
ואפילו הדליקו נכרי לצורך עצמו כיון שאם היה ישראל
מדליקו היה עובר עליו הרי זו מלאכת עבירה ואם עבר
ובירך עליו צריך לחזור לברך על אור ששבת אם יש לו
אבל אם הדליקו נכרי לצורך חולה שאין בו סכנה או אפילו
ישראל לצורך חיה או שאר חולה שיש בו סכנה אין זו
מלאכת עבירה ומברכים עליה במוצאי שבת וכן עשיתי
שהיתה דולקת והולכת מערב שבת עד מוצאי שבת מברכים
עליה במוצאי שבת שאין זו מלאכת עבירה מה שדלקה
בשבת הואיל והודלקה בהיתר מערב שבת:

* * *

ח אין מברכים על אור של עבודה זרה שאסור ליהנות
מתשמישי עבודה זרה ואף הנר הדולק לפניו אסור
ליהנות לאורו ואע"פ שהברכה היא על השלהבת ושלהבת
אין בה ממש ואין אסור עבודה זרה חל עליה בפני עצמה
מכל מקום כל זמן שהשלהבת קשורה בגחלת של עבודה
זרה אסור ליהנות ממנה מחמת איסור הגחלת שהיא קשורה
בה ולכן אין מברכים עליה אף אם שבתה בשבת כגון
שהודלקה במוצאי שבת לפי שאין מברכים אלא על אור
שיוכל ליהנות ממנו כמו שנתבאר ואם עבר ובירך צריך
לברך על אור אחר אם יש לו.

אבל אם ישראל הדליק נר שלו מנר של [נכרי] מברכין עליו
שמות ליהנות ממנו אע"פ שהודלק משלהבת של עבודה
זרה שהשלהבת אין בו ממש (אבל נכרי שהדליק מנר של
עבודה זרה אין מברכין עליו משום גזירה כמו שיתבאר):

ט לא אסרו לברך על אור שלא שבת ממלאכת עבירה
דהיינו נר שהודלק בשבת אלא על אותו נר עצמו אבל
אם הדליק ישראל ממנו נר אחר במוצאי שבת מברכים עליו
שאף שיש בנר זה אור מהנר הראשון שלא שבת מכל מקום
יש בו תוספת של היתר דהיינו מה שהאור מתוסף מאלי
בהדלקת השני במוצאי שבת שהוא זמן היתר והרי הוא
מברך על התוספת של היתר.

אבל אותו נר עצמו שהודלק בשבת אין מברכין עליו
במוצאי שבת אפילו לאחר זמן מרובה שכבר ניתוסף בו
הרבה אור בזמן היתר משום גזירה שמא יבא לברך על
עמוד ראשון של האור שלא שבת דהיינו ביציאת השבת
מיד שעדיין לא ניתוסף כלום על עמוד הראשון שדלק ברגע
שלפני יציאת השבת אבל בנר שהדליק ממנו ישראל
במוצאי שבת אפילו הדליקו במוצאי שבת מיד אין לגזור
אם נתיר לברך עליו שמא יטעו לברך על נר הראשון שלא
שבת לפי שסתם נר שלא שבת לא הודלק בשבת ע"י ישראל
אלא ע"י נכרי ומפני שנתיר לברך על נר שהדליק ישראל
לא יטעו לברך על נר שהדליק נכרי שישראל בנכרי אינו
מתחלף.

מקום האור כיון שנאסר בשבת והותר במוצאי שבת הרי זה
כאלו נברא עתה מחדש ומברכים עליו בשעת בריאתו:

ב במה דברים אמורים שאינו צריך לחזור אחריו במוצאי
שבתות אבל במוצאי יום הכיפורים אפילו כשחל בחול
יש אומרים שצריך לחזור אחר ברכת האור לפי שהיא כברכת
הבדלה שמברך להקב"ה שהבדיל לנו זה היום משאר יו"ט
שנאסר בו להבעיר אור עד עתה בלילה:

ג מי שאין לו כוס להבדיל צריך לברך על האור מיד
שרואה (עיי' סי' תקנ"ט) וכן על הבשמים אם יש לו:

ד מצוה מן המובחר לברך על אבוקה שיש בה עצים הרבה
ומאורות הרבה שהרי מברכים בורא מאורי האש לשון
ריבוי מאורות ומכל מקום אף כשמברך על הנר יברך בורא
מאורי האש שהרבה גוונים יש באור שלהבת אדומה לבנה
וירקרקת.

ו נר של שמן שיש בה פתילות הרבה דולקות הרי זו אבוקה
ואף אם אין שם אלא ב' עצים דולקים יחד וכן ב' פתילות
בנר אחד (אם אינן בשתי פיות הנר אלא בפה אחד) הרי זו
אבוקה.

ז וכן אם (ב' נרות של שמן או של שעווה וחלב מקורבים זה
לזה עד שאורותיהם מדובקים יחד הרי זו אבוקה שהרי יש
כאן ריבוי מאורות ביחד אבל אם אין אורותיהם מדובקים
יחד הרי כל נר נחשב בפני עצמו אע"פ שהם מקורבים זה
לזה אלא אם כן) קלע ב' נרות של שעווה זה על גבי זה
ועשאו נר אחד (שאז) דינם כאבוקה (אף אם אין אורותיהם
מדובקים יחד כיון שעשאו כעין גוף אחד אין כל אחד
נחשב בפני עצמו).

ח טוב ליהצר שלא ליקח להבדלה אבוקה מעצים שריחן רע
(שקורין קי"ץ) אם אפשר בענין אחר שהרי במוצאי שבת
אנו צריכים להשיב נפש בריח טוב ויש נוהגין מטעם הידוע
להם להבדיל על אבוקה מנרות של שעווה ולא משאר נרות
ולא מעצים:

* * *

ה אם אין לו אבוקה עכ"פ יש לו למצוה מן המובחר
להדליק נר אחד להבדלה חוץ מהנר המיוחד להאיר
בבית (אם אי אפשר לקרבם כל כך זה אצל זה עד שיהיו
אורותיהם מדובקים יחד):

ו אין מברכים על האור אע"פ שרואהו עד שיהיה סמוך
לו כל כך שיכול ליהנות ממנו כל כך להשתמש לאורו
עד שיוכל להכיר לאורו בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה
אחרת.

ז ונוהגין להסתכל בצפרנים לראות שיוכל להנות לאורו
ולהכיר בין מטבע למטבע כמו שמכיר בין צפורן לבשר
ועוד שהצפרנים הן סימן ברכה שהן פרות ורבות לעולם ויש
לראות בצפרני יד ימין ויאחזו הכוס בשמאלו כמו שנתבאר
בסי' רצ"ו.

ח ונוהגין להסתכל בכפות הידים שיש בשרטוטי היד סימן
להתברך בו ויש לכפוף הד' אצבעות על האגודל לתוך כף
היד שאז רואה הצפרנים עם הכף בבת אחת ואינו רואה אז

* * *

1

אבל נכרי שהדליק נר במוצאי שבת אין מברכים עליו אלא
אם כן הדליקו מ ישראל אבל אם הדליקו מנכרי אחר אין
מברכים עליו גזירה שמא יבאו לברך על נר שהדליק נכרי
בשבת ויברכו עליו במוצאי שבת מיד קודם שיתוסף האור
של היתר אבל כשאור זה של נכרי שמברך עליו בא
מ ישראל אע"פ שגם ישראל הדליק מנכרי כל שיד ישראל
באמצע אין לגזור משום עמוד הראשון של נר שהודלק
בשבת וכל שכן אם יד ישראל בתחלתו שהישראל הוא
שהוציא האור מעצים ואבנים במוצאי שבת או שהדליקו
מאור הדולק מערב שבת או מגחלים שהובערו מערב שבת
שמברכים על נר שהדליק הנכרי ממנו:

ו ואם נכרי הוציא אור במוצאי שבת מעצים ואבנים או
מאור וגחלים שמערב שבת או מאור שהודלק בשבת
בהיתר אין מברכים על אורות אלו בעצמן אבל אם הדליק
הנכרי מהם נר אחר מברכים עליו (ויש אומרים בהיפך שעל
נר זה אין מברכים עליו שגזרו על כל נר שהדליק נכרי
במוצאי שבת שלא מ ישראל משום נר שהדליקו בשבת אבל
על אותו אור עצמו שהוציא הנכרי במוצאי שבת מעצים
ואבנים או מגחלים לא גזרו עליו כלל ויש לחוש לדברי
שניהם שידליק ישראל נר מאור זה או מנר זה ויברך עליו
לדברי הכל):

יא אם עבר ובירך על נר שהדליק נכרי מנכרי אין צריך
לחזור ולברך כיון שאין אסור אלא משום גזרה והוא
הדין בנר שהודלק בשבת אם בירך עליו במוצאי שבת לאחר
שניתוסף בו אור של היתר שאין איסורו אלא משום גזירה:
יב נכרים שהדליקו נר לפניהם אף על פי שהדליקוהו
מ ישראל אין מברכים עליו שסתם מסיבת נכרים
לעבודה זרה והרי זה כנר של עבודה זרה:

יג היה הולך חוץ לדרך וראה אור אם רוב אנשי הדרך
נכרים אינו מברך עליו שמן הסתם הוא אור של נכרי
שלא הדליק מ ישראל ואם רוב ישראל או אפילו מחצה על
מחצה מברך עליו אם הוא יכול ליהנות כאן לאורו להכיר
בין מטבע למטבע:

* * *

35

יד אור שהוציאוהו במוצאי שבת מעצים ואבנים אע"פ
שלא שבת בשבת שנברא עתה מחדש מברכים עליו
שהרי אין מברכים על האור אלא לזכר שנברא האור
במוצאי שבת מאבנים שהקישן אדם הראשון זו בזו אבל
במוצאי יום הכיפורים אין מברכין אלא על האור ששבת
ממש ולא אפילו על נר שהדליק ישראל מנכרי כמו שיתבאר
בסי' תרכ"ד:

טו גחלים הובעורות כל כך שאלו מכניס קיסם ביניהן הוא
נדלק מברכים עליהם והוא שעשוין כדי להאיר אבל
אם עשוין כדי להתחמם כנגדן אין מברכין עליהם שאפילו
על הנר אין מברכין אם אינו עשוי להאיר כמו שיתבאר:

טז אור של כבשן בתחלת שריפת הלבנים אין מברכים
עליו שאז אינו עשוי להאיר אבל אחר שנשרפה אז
עשוי להאיר ומברכים עליו:

יז נר של בית הכנסת בימיהם היו מברכים עליו לפעמים
אם היה אדם חשוב מתארח אצלם בבית הכנסת שאז
הנר נעשה להאיר לו או אם שמש הכנסת אוכל בחדר
הסמוך לבית הכנסת שחלונותיו פתוחים לבית הכנסת
שנעשה הנר להאיר לו אם אין הלבנה מאירה לו שמה אבל
אם לא היה שם אדם חשוב ולא שמש האוכל שם ויש נר
דולק שם לא היו מברכין עליו שלא נעשה להאיר אלא
לכבוד שכינה.

לפיכך עכשיו שאין לנו אורחים בבית הכנסת ולא שמש
האוכל שם אין מברכים על נר שבבית הכנסת (ועוד שעכשיו
דרכנו להדליק בבית הכנסת אפילו ביום בשביל כבוד
שכינה ולפיכך אף אם מדליקים בלילה גם בשביל להאיר
אין מברכים עליו הואיל ואף ביום היו מדליקים אותו) (אבל
אם מרבים נרות בלילה יותר מביום בשביל להאיר מברכים
עליהם):

יח אין מברכים על נר של מת כשמוציאים אותו לקבורה
במוצאי שבת אם הוא מת חשוב שאילו היו מקברים
אותו ביום היו ג"כ מוציאים נר לפניו לכבודו שנמצא נר זה
שמוציאים לפניו במוצאי שבת אינו עשוי בשביל להאיר
בלבד כיון שאף ביום היו מוציאים לפניו אבל מת שאינו
חשוב כל כך להוציא לפניו נר כשהיו מקברים אותו ביום
מברכים על הנר שהוציא לפניו בלילה שהוא עשוי בשביל
להאיר בלבד:

יט סומא לא יברך על הנר במוצאי שבת שהרי אין מברכין
על הנר אפילו כשרואה אותו אלא כשיוכל ליהנות
מאורו כל כך עד שיוכל להכיר בין מטבע למטבע אלא
יבדיל בלא ברכת הנר:

* * *

כ היו יושבים בבית הכנסת במוצאי שבת והביאו להם אור
לא יברכו עליו כל אחד ואחד בפני עצמו אלא אחד
מברך וכולם שומעים ויוצאים ידי חובתן ואע"פ שאם היה
כל אחד מברך בפני עצמו לא היו מבטלים כל כך מלימודם
כמו עכשיו שצריכים לבטל עד שישתקו כולם וישמעו מכל
מקום עכשיו יש הידור יותר כי ברוב עם הדרת מלך:

כא היה נר טמון בחיקו אע"פ שהוא בידו אינו מברך עליו
כיון שהוא טמון ואינו יכול לראותו ולהכיר בין מטבע
למטבע לאורו אם לא יוציאנו מחיקו ואפילו נר שיוכל
להכיר בין מטבע למטבע לאורו אלא שאינו יכול לראות את
השלהבת כגון שהנר עומד בקרן זוית והוא עומד מן הצד
קצת בענין שאינו רואה השלהבת אע"פ שיוכל להשתמש
לאורה לא יברך עד שיוכל לראות השלהבת ואם הנר הוא
בעששית שיוכל לראות השלהבת מתוך דופני העששית יכול
לברך עליו (ויש חולקים):

חלק ב' סימן רצט שלא לאכול ולשתות ולא לעשות שום
מלאכה קודם שיבדיל וכו' כ"א סעיפים:

א אסרו חכמים לאכול שום דבר או לשתות שום משקה
חוץ ממים במוצאי שבת עד שיבדיל על הכוס אע"פ
שהבדיל כבר בתפלה ואפילו לטעום מעט אסור מטעם
שנתבאר בסי' רע"א:

בביה"ש ואין למחות בידם כיון שיש להם על מה שיסמכו
אבל העיקר כסברא הראשונה.
ולדברי הכל כשמגיע ודאי לילה צריך אפילו להפסיק אם
היה קבוע לשתייה בלבד מבעוד יום ואפילו מאכילה אם
שכח והתחיל בודאי לילה צריך להפסיק מיד שנזכר ואם
נזכר לאחר שבירך המוציא קודם שטעם פרוסת המוציא
יטעמנה מיד ואחר כך יבדיל שאם יבדיל מתחלה תהא
ברכת המוציא לבטלה שאחר כך יצטרך לחזור ולברך
המוציא כיון שהפסיק כל כך בין ברכה לטעימה:

ב ואפילו היה יושב ושותה מבעוד יום צריך להפסיק
כשמגיע בין השמשות שהוא ספק לילה אבל אם היה
יושב ואוכל מבעוד יום אינו צריך להפסיק אפילו משתייה
אפילו כשמגיע ודאי לילה ורשאי להמשיך בסעודתו כמה
שירצה תוך הלילה כיון שהתחיל בהיתר אבל אם שכח
והתחיל הסעודה באיסור דהיינו מבין השמשות ואילך צריך
להפסיק מיד שנזכר.
ויש מתירין אפילו להתחיל בבין השמשות בין לאכול בין
לשתות ואין איסור אלא בודאי לילה שאז הוא זמן הראוי
להבדלה וכן נתפשט המנהג בסעודות גדולות שמתחילין

‘תורה אור’ מגילת אסתר – הפרשה החסידית

יביאו לבוש מלכות¹

(שיר השירים ג, א): "בַּעֲטָרָה שְׁעֵטְרָה לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם חַתּוּנָתוֹ"
– "זֶה מִתֵּן תּוֹרָה"².
כי הנה כל הבחינות שנתגלה במתן תורה, נתגלה גם
בן בפורים בימי מרדכי, שנאמר (אסתר ט, כג): "וְקִבֵּל
הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחְלוּ לַעֲשׂוֹת", כי במתן תורה
שֶׁאִמְרוּ יִשְׂרָאֵל (משפטים כד, ז): "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע"³ – "הִחְלוּ
לַעֲשׂוֹת", שְׁהִיָּה רַק הַתְּחִלָּה, ובימי מרדכי הִיָּה גִמְרָה
הַקִּבְלָה⁴.
וּבִיאוֹר הַדְּבָרִים יוֹכֵן, בְּהַקְדִּים לְבָאֵר מֵאִמֶּר רַ"ל:

"יְבִיאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבוֹשׁ בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְסוֹס אֲשֶׁר
רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ" (אסתר ו,
ח):
הנה ענין "לבוש מלכות" הוא ענין מה שנאמר (תהלים
צג, א): "ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לְבוֹשׁ", שְׁנִתְלַבֵּשׁ בְּלְבוֹשׁ "גָּאוֹת"
לְהִיְוֹת מֶלֶךְ הָעוֹלָם.
"וְסוֹס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ" הוא ענין מה שכתוב
בַּמִּתְּן תּוֹרָה⁵: "כִּי תִרְכַּב עַל סוּסֶיךָ, מִרְכַּבּוֹתֶיךָ יִשׁוּעָה".
"וְאֲשֶׁר נָתַן כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ" הוא ענין מה שכתוב

מְלֻקֵּט חֶלֶק בַּעֲמֻד נֹד הָעָרָה 4: לְהַעִיר, שְׁבִתוֹרָה אִי שֶׁם (צח, א) וּבְהַמְאָמֶר
דְּתַרְפִּי (בתחלתו) שהוא על דרך שֶׁאִמְרוּ רַ"ל (שבת פח, א) על הכתוב (אסתר
ט, כז) קִיָּמוֹ וְקִבְלוּ הַיְּהוּדִים קִיָּמוֹ מִה שֶׁקִּבְלוּ כְּבֹר וְאִם שֶׁלֹּאֲכֹרָה הֵם שְׁנֵי
עֲנָנִים, ד' וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחְלוּ הוּא שֶׁרַק בְּפֻרִים הִיָּתָה הַקִּבְלָה, מִה
שֶׁאִין כֹּן "קִיָּמוֹ מִה שֶׁקִּבְלוּ" הוּא שֶׁגַם בַּמִּתֵּן תּוֹרָה הִיָּתָה הַקִּבְלָה* אֲלָא שֶׁלֹּא
הִיָּה לָהּ קִיּוֹם.

וְרֵאָה לְקַמֵּן סֵעִיף יב וְשֶׁם: שֶׁהַיְּדִיד בִּימֵי הַפּוּרִים לְגַבִּי מִתֵּן תּוֹרָה הוּא בְּשֵׁנִי
עֲנָנִים. שְׁבִימֵי הַפּוּרִים הִיָּה הַגִּמְרָה וְהַשְׁלִימּוֹת דְּקִבְלַת הַתּוֹרָה (וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים),
כִּנֵּל בְּאַרְבּוּבָה, וְגַם קִיּוֹם הַתּוֹרָה, כִּדְאִיתָא בְּגִמְרָא עַל הַפְּסוּק קִיָּמוֹ וְקִבְלוּ
הַיְּהוּדִים קִיָּמוֹ מִה שֶׁקִּבְלוּ כְּבֹר, דְּזֶה שֶׁקִּבְלוּ בַּמִּתֵּן תּוֹרָה לֹא הִיָּה בְּאֹפֶן דְּקִיּוֹם
נִצְחִי, דְּלֹאֲחֵרִי שֶׁהִטָּאוּ בְּעֵגֶל הַתְּנַצֵּלוּ אֶת עֲדֵינִם, וּבִימֵי הַפּוּרִים כְּתִיב וְיָמִי
הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יִעֲבְרוּ גו' וְיִכָּרֵם לֹא יִסּוּף מוֹרָעָם, דְּזֶה שֶׁקִּבְלוּ בְּפֻרִים קִיָּים
בְּקִיּוֹם נִצְחִי. וּבִשְׁעָרֵי אִוְרָה שֶׁם (בְּשֵׁנִי הַמְּקוֹמוֹת). וְעַל דֶּךָ זֶה בְּרִישׁ דְּבֹר
הַמִּתְחִיל זֶה תַּרְעִיחַ, הוּכָא פִּירוּשׁ זֶה עֲצֻמוֹ (עַל הַפְּסוּק "וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים") בְּשֶׁם
"אִמְרוּ רַ"ל".

*וְאִוְרָה יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁלֶכֶן מִדִּיִּק בְּהַדְרוּשִׁים (תּוֹרָה אִוְרָה שֶׁם צ, א) (וְעַל דֶּךָ זֶה שֶׁם
צו, ג, צט, סוף עֲמוּד א). שְׁעָרֵי אִוְרָה שֶׁם נד, א (וְעַל דֶּךָ זֶה שֶׁם פח, ב, צ, ב).
סֶפֶר הַמְּאָמְרִים תַּרְעִיחַ שֶׁם) דְּפִירוּשׁ "וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחְלוּ" הוּא
שְׁבִימֵי מְרָדְכִי הִיָּה גִמְרָה הַקִּבְלָה*.

1) (דְּבֹר הַמִּתְחִיל יְבִיאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת וּבִיאוֹרֵי: שְׁעָרֵי אִוְרָה דְּבֹר הַמִּתְחִיל
"יְבִיאוּ לְבוֹשׁ" וְשֶׁר הַפּוּרִים בַּתְּחִלָּה – נד, א). – צִיּוֹן כְּבוֹד קְדוּשַׁת אִדְמוֹר.

נִאֲמַר פּוּרִים תַּקַּע"ב. נוסח הַמְּאָמֶר שֶׁלִּפְנֵינוּ הוּא כְּנִרְאָה הַנִּחַת הַמַּהְרִי"ל. נוסח
ב – הַנִּחַת אִדְמוֹר הַצִּמּוּחַ צֶדֶק – נִדְפַס בְּמֵאמְרֵי אִדְמוֹר הַזֶּקֶן תַּקַּע"ב עֲמוּד קצח
וְאִילָךְ. נוסח ג – מֵאמְרֵי אִדְמוֹר הַזֶּקֶן הַנִּחַת הַנֶּר"פ עֲמוּד קכח; קב וּמִתְחִיל "כָּל
הַנִּבְיָאִים עֲתִידִים לִיִּבְטֵל"; "הַמְצָחָה מִנִּיחַ תַּפְלִיד". חֶלֶק מִהַמְּאָמֶר שֶׁלִּפְנֵינוּ נִמְצָא
בְּהַנִּחַת הַנֶּר"פ עֲמוּד יב דְּבֹר הַמִּתְחִיל "עֲנִין שְׁמִינִית שְׁבַשְׁמִינִית" שֶׁנִּאֲמַר
בְּכַרְדִּישׁוֹב בְּשֵׁנִת תַּקַּע"ע. נוסח ד – הַנִּחַת רַבִּי אֶהְרֹן מִסְטֵרֶשֶׁלֶע – עֲבוּדָת
הַלּוֹי לְקוּטִים בֹּחַ, ג.

הַמְּאָמֶר בְּאַרְיִכוֹת הַבִּיאוֹר – בְּשְׁעָרֵי אִוְרָה לְאִדְמוֹר הַמְּאָמְרֵי הַנֶּל.

קְצוּרִים וְהַנִּחַת לְמֵאמְרֵי שֶׁלִּפְנֵינוּ – אִוְרָה הַתּוֹרָה מְגִלַּת אֶסְתֵּר עֲמוּד צד. בְּאִוְרִים
– שֶׁם עֲמוּד צו, פב. בְּאִוְרָה מְרַבִּי הַלֵּל מִפֶּאֶרִישׁ – פֶּלַח הַרְמוֹן שְׁמוֹת עֲמוּד שפ.

2) (חֲבֻקָּה ג, ח. רֵאָה מְגִלָּה לֹא, א) וּבְפִירוּשׁ רַשִׁי: "בְּעֶצְרַת . . . מִפְּטִירִין
בְּחֻבּוּק (שֶׁמְדַבֵּר בַּמִּתֵּן תּוֹרָה "אִלוֹהִים מִתִּימָן יָבֹא" בַּמִּתֵּן תּוֹרָה)).

3) (תַּעֲנִיָּת כו, ב) (בְּמִשְׁנָה). וְרֵאָה רַשִׁי עַל הַפְּסוּק: "בְּיוֹם חַתּוּנָתוֹ – יוֹם מִתֵּן
תּוֹרָה שֶׁשְׁטָרוּהוּ לָהֶם לְמֶלֶךְ וְקִבְלוּ עוֹלוֹ".

4) (שְׁבֵת פח, א).

5) (רֵאָה דְּבֹר הַמִּתְחִיל וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים תַּרְעִיחַ) (תּוֹרָה מִנְחָם סֶפֶר הַמְּאָמְרִים

32 ומשה רבינו עליו השלום שהיה בבחינת "ונחנו מה"
33 (בשלח טו, ז), דהיינו בבחינת אין ממש, אמר (שמות ד, י): "כבד
34 פה וכבד לשון אנכי" – "כבד פה" לגבי תורה שבכל-פה,
35 "וכבד לשון" בתורה שבכתב¹⁸, שהיתה מדרגת נשמתו
36 למעלה מבחינת התורה. ד"אורייתא מחכמה נפקת"¹⁹,
37 שהיא בבחינת ראשית, והתלבשות אור אין-סוף ברוך
38 הוא שבה, הוא בבחינת "ממלא כל עלמין", בסדר
39 ההשתלשלות שמתלבש בבחינת "עלמין" – בכל עולם
40 לפי מדרגתו.

41 אבל הארת והמשכת אור אין-סוף ברוך הוא
42 במעשה המצות גשמיים – תרומות ומעשרות כו', הוא
43 בבחינת "סובב כל עלמין" – שלא בדרך הדרגה
44 והשתלשלות אלא בדרך דילוג, כמו שכתוב (שיר השירים
45 ה, ח): "קול דודי דופק כו', מדלג על ההרים כו'". לפי
46 שאין ההארה היא מלובשת ממש בדברים גשמיים
47 שבהם נעשים המצות – כמו החכמה המלובשת במדות,
48 ומדות במחשבה כו', אלא בחינת הארה בעלמא.

והענין הוא:

49
50 כי אם היתה המשכת אור אין-סוף שבתוך עלמין רק
51 בדרך התפשטות והתלבשות בבחינת "ממלא כל
52 עלמין", בסדר ההשתלשלות בדרך עילה ועלול, לא היו
53 יכולים הנבראים להיות מאין ליש כלל, רק היו בטלים
54 במקורם ושרשן.

55 ואפילו היתה בחינת חכמה עילאה להיות "כמים
56 ולא בחכמה ידיעא"²⁰, מכל מקום, מאחר שנקרא בשם
57 "חכמה", הרי הוא בחינת דבר מה עד שעולה בשם בפני
58 עצמו, ולא היה זה אפשר להיות מאור אין-סוף ברוך
59 הוא, שבשמו פן הוא: אין לו סוף פנ"ל, רק היתה כלולה
60 במקורה ושרשה, כמו התפללות המדות בשכל על דרך
61 משל;

62 שהרי המדות נולדו ונתהוו משכל המוליך, ובדאי

1 "תכלית חכמה – תשובה ומעשים טובים, שנאמר
2 (תהלים קיא, י): 'ראשית חכמה יראת ה', שכל טוב לכל
3 עושיהם' – 'ללומדיהם' לא נאמר כו"⁶,
4 ו"הלומד שלא לעשות – נוח לו אלו נהפכה שלייתו
5 על פניו"⁷, מפני שהעיקר הוא המעשה⁸. והיינו ב"מצוה
6 שאי אפשר לעשות על ידי אחרים", אבל ב"מצוה
7 שאפשר לעשות על ידי אחרים", אמרו רז"ל על פסוק
8 (משלי יא, יא) "וכל חפצים לא ישוו בה" – "אפילו חפצי
9 שמים"⁹; – שכל המצות אינם שווים אפילו לדבר אחד
10 מדברי תורה¹⁰.

11 שיש בחינת מעלה יתירה בדברי תורה על קיום
12 המצות, ויש מעלה יתירה בקיום המצות על דברי תורה.
13 ונבאר עתה בחינה ומעלה שיש בקיום מצות על דברי
14 תורה, על דרך מאמר "תכלית חכמה" פנ"ל, ו"הלומד
15 שלא לעשות כו'".

והענין:

17 כי הנה חכמה היא ראשית ההשתלשלות¹¹. ובחינת
18 ההשתלשלות היא בשלשלת מהרבה טבעות אחוזות זו
19 בזו, כך החכמה היא בבחינת ההשתלשלות – שממנה
20 נשתלשלו המדות; והחכמה עצמה מלובשת היא בתוכן,
21 והמדות מלובשות במחשבה, ומחשבה – בדבור ומעשה.
22 ועם היות ש"החכמה מאין תמצא" (איוב כח, יב), והיא
23 בחינת מקור ושרש לכל ההשתלשלות, עם כל זה,
24 בהיותה נקראת "ראשית הגלוי", הרי יש לה שניה
25 ושלישית, שגם הראשונה נמנית מן המנין למנות אחריה
26 שניה ושלישית.

27 לכן אברהם שהיתה מדתו מדת החסד¹² נקרא אב"ר
28 מ"ה¹³ – שהוא בבחינת אבר וכלי להתלבשות בחינת
29 חכמה¹⁴ – פח מ"ה¹⁵, שהחכמה עצמה היא המלובשת
30 בתוך המדות¹⁶. ולכן כתיב "והחכמה מאין תמצא" –
31 ולא אין ממש¹⁷.

(13) (על פי זהר חלק א ג, ב ואילן. וראה ספר הלקוטים להאר"ל פרשת לך
לך).

(14) (חכמה פנ"מ זהר חלק ב, כח, א, לד, א).

(15) (והוא כשל לגבי החכמה כביטול העלול בעילתו". לקוטי תורה ראש
השנה נו, ב).

(16) (ראה מאמרי אדמו"ר הנקן תקס"ה חלק ב עמוד א. אור התורה חנוכה
בראשית כרך ב) רפט, א, ובחכמה מקומות).

(17) (ראה מאמרי אדמו"ר הנקן תקס"ח חלק א עמוד שמא (ביאור דבור
המתחיל "למען תזכור"): "שאמר 'תמצא' שהיא נמצא במציאות בלבד מבחינת
האין אבל שהיא עצמה בחינת אין". עיין שם).

(18) (זהר חלק ג כח, א).

(19) (זהר חלק ב סב, א. ועוד).

(20) (תקוני זהר בהקדמה, "פתח אליהו" יו, ב).

(6) (ברכות יז, א לגרסה שעל הגליון (ורש"י): "תכלית חכמה י' עקרה של
תורה, שיהא עמה תשובה ומעשים טובים... שנאמר: 'ראשית חכמה יראת ה';
שכל טוב לכל עושיהם' – 'ללומדיהם' לא נאמר אלא 'לעושיהם' – לעושים
לשמה ולא לעושים שלא לשמה. וכל העושה שלא לשמה (פרוש: שאינו לומד
כדי לקים אלא לקנטר) נוח לו שלא נברא".

(7) (ירושלמי שבת פרק א, הלכה ב).

(8) (אבות פרק ג משנה יז).

(9) (מועד קטן ט, ב. ראה גם לקוטי תורה אחר כו, ד).

(10) (ירושלמי פאה פרק א הלכה א).

(11) (ראה זהר חלק א לא, ב: "חכמה היא ראשית כו'". שם ג, ב. תקוני זהר
ריש תקון ל. ועוד. תנאי שער הדיבור והאמונה פרק ח. ט. וראה לקוטי תורה
שיר השירים כו, ד בהגהה).

(12) (זהר חלק א מז, ב. חלק ב רעו, א. חלק ג שב, א).

1 וְלִכֵּן אָמְרוּ "תְּכַלִּית חֻכְמָה – תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
2 כו":

3 בִּי חֻכְמָה הִיא בְּחִינַת הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, בְּחִינַת "מִמְלָא
4 כָּל עֲלָמִין", אֲלָא שְׂהִיא נִמְנִית ראשונה – שְׂהִיא ראשית
5 וּמְקוֹר לְכוֹלָם, וּמִכָּל מְקוֹם, מֵאַחַר שֶׁנִּקְרָאת "ראשית",
6 הוּא מִן הַמִּנְיָן, וְרָאִי לִמְנוֹת אַחֲרֶיהָ שְׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית כו'.

7 מִה שָׁאִין בֵּן "תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים", הִיא הַמִּשְׁכַּת
8 אֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא ה"סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין". וְהֵגֶם שְׂאִינו
9 בְּבִחִינַת גִּדְר "כָּל עֲלָמִין", וְאִינוּ נִמְשָׁךְ אֲלָא הָאֲרָה
10 בְּעֲלָמָא, בְּחִינַת "אֵין" מִמֶּש, מִכָּל מְקוֹם מֵאַחַר שֶׁהִיא רְחוֹקָה
11 וְהַמִּשְׁכָּתָה הוּא אֹר²⁶ אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מִמֶּש ה"סוֹבֵב
12 כָּל עֲלָמִין", הִרִי הִיא בְּבִחִינָה וּמִדְרָגָת²⁷ יוֹתֵר נִעְלָה עַל
13 הַמִּשְׁכַּת אֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא הַנִּמְשָׁךְ בְּבִחִינַת
14 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת דֶּרֶךְ עֵילָה וְעֵלּוּל – הוּא בְּחִינַת "מִמְלָא
15 כָּל עֲלָמִין".

16 רַק לֹא כָּל הַמַּעֲשִׂים שׁוּיִם:
17 רַק "מַעֲשִׂים טוֹבִים" דּוֹקָא – הֵם דְּבָרִים שֶׁנַּעֲשֶׂה בָּהֶם
18 הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵם רְצוֹן-הָעֲלֵיוֹן בְּרוּךְ-הוּא – לְהִיּוֹת צָצִית שֶׁל
19 צֶמֶר וְקֶלֶף שֶׁל תְּפִלִּין, וּבָהֶם מֵאִיר אֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-
20 הוּא ה"סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין" בְּגִלּוֹי מִמֶּש²⁸ בְּלִי שׁוּם הֶסְתֵּר
21 פָּנִים וְלִבּוֹשׁ.

22 מִה שָׁאִין בֵּן שְׂאֵר כָּל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר "לֹא לֵה' הִמָּה"
23 (יִרְמְיָה ה' י), הֵגֶם שְׂאֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא – הוּא ה"סוֹבֵב
24 כָּל עֲלָמִין" וּמִקִּיף כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּהִשְׁוֹאָה אַחַת, הוּא
25 הַמְהוּדָה הַיֵּשׁ וְהַעֲשִׂיָה יֵשׁ מֵאִין, מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ שֶׁם לְבוֹשׁ
26 וְהֶסְתֵּר פָּנִים הַמְכַסֶּה וּמִסְתִּיר אֹר ה' וְקִדּוּשָׁתוֹ, וְנִרְאִים
27 לֵישׁ וְדָבָר נִפְרָד בִּפְנֵי עֲצָמוֹ.

28 מִה שָׁאִין בֵּן דְּבָרִים הַנַּעֲשִׂים בָּהֶם הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵם
29 רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, הִרִי הֵם בְּטָלִים לְאוֹר ה' וְקִדּוּשָׁתוֹ, וְאוֹר

1 הִיּוֹ כְּלוּלִין בְּשֶׁכֶּל תַּחֲלָה קוֹדֶם שֶׁנּוֹלְדוּ וְנִתְהוּוּ בְּבִחִינַת
2 מִדּוֹת מוֹרָגְשׁוֹת בִּפְנֵי עֲצָמָן, אֲלָא שֶׁבְּעוֹדֵן כְּלוּלִים בְּשֶׁכֶּל
3 אֵין עוֹלוֹת בְּשֶׁם מִדּוֹת כָּלֵל, אֲלָא אַחֵר שֶׁנּוֹלְדוּ וְנִתְגַּלָּה
4 לְהִיּוֹת מִדָּה בִּפְנֵי עֲצָמָה.

5 וְכֵן בְּחִינַת חֻכְמָה-עֵילָאָה אֵינָה עוֹלָה בְּשֶׁם חֻכְמָה
6 אֲלָא אַחֵר יִצְיָאָתָה מִן הָעֵלֶם אֶל הַגִּילּוֹי, וְיִצְיָאָה זֹו
7 שֶׁמֶהֱעֵלֶם אֶל הַגִּילּוֹי אֵינָה בְּבִחִינַת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
8 אֲלָא "הַחֻכְמָה מֵאִין תְּמִצָּא" – מִבְּחִינַת אֵין מִמֶּש, דֶּרֶךְ
9 מִצְיָאָה, וְהִיּוֹ מֵהֶאֱרַת בְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין"²¹.

10 וּמִכָּל שֶׁכֵּן לְהִיּוֹת הַתְּהוּוֹת מֵאִין לֵישׁ גִּשְׁמִיּוֹת, שָׁאִין
11 הַתְּהוּוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת מִן הָרוֹחָנוֹיֹת דֶּרֶךְ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֵילָה
12 וְעֵלּוּל, לְפִי שָׁאִין עֲרוּךְ בֵּין רוֹחָנוֹיֹת לְגִשְׁמִיּוֹת כָּלֵל.

13 כִּי מִה שֶׁנִּפְשׁ הַבְּהֵמוֹת הִיא נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת "פְּנֵי שׁוֹר"
14 (יִחְזָקְאֵל א, י) שֶׁבְּמִרְכָּבָה, וְהַעוֹפּוֹת מ'פְּנֵי נֶשֶׁר"²² (שם),
15 וְנִפְשֵׁי-הַבְּהֵמִיּוֹת שֶׁבְּאָדָם כו'²³, הֵיּינּוּ – בְּחִינַת הַנִּפְשׁ, הִיא
16 הָרוֹחָנוֹיֹת וְחַיּוֹת. אֲבָל גּוֹף הַגִּשְׁמִי שֶׁל אָדָם וּבְהֵמָה
17 וְחַיּוֹת וְעוֹפּוֹת לֹא נִתְהוּוּ מִרוֹחָנוֹיֹת כָּלֵל, אֲלָא הַתְּהוּוֹת
18 הַגִּשְׁמִי הוּא מֵהֶאֱרַת בְּחִינַת אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מִמֶּש
19 ה"סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין"²⁴. שְׂהוּא יִתְבָּרֵךְ – כָּל יְכוּל; וְקִמְיָה –
20 "בְּחִשְׁכָה בְּאוֹרָה" (תְּהִלִּים קלט, יב); וְרוֹחָנוֹיֹת וְגִשְׁמִיּוֹת שׁוּיִן
21 לְפָנָיו – מִמֶּשׁ נִמְשָׁךְ הָאֲרָה וְהַמִּשְׁכָּה לְהִיּוֹת בְּחִינַת יֵשׁ
22 וְדָבָר בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת, עַד שֶׁמִּתְהַדָּה אֲפִילוֹ יֵשׁ
23 גִּשְׁמִי מִחוּמְרֵיּוֹת הָעוֹלָם-הַזֶּה; וְאוֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא
24 ה"סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין" מֵאִיר וּמִמְשִׁיךְ חַיּוֹת לְכוֹלָם בְּשׂוּדָה,
25 בְּבִחִינַת "סוֹבֵב" וּמִקִּיף עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה.

26 וְלִכֵּן נִקְרָאת הַבְּרִיאָה "מֵאִין לֵישׁ"²⁵, כִּי מֵאַחַר שֶׁלֹּא
27 הִיָּה בְּדֶרֶךְ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת דֶּרֶךְ עֵילָה וְעֵלּוּל אֲלָא דֶּרֶךְ
28 דִּלּוּג, הִרִי אֵין הַהֶאֱרָה הִיא מְלוּבָשֶׁת מִמֶּש בְּתוֹךְ
29 עֲלָמִין, אֲלָא הָאֲרָה בְּעֲלָמָא, וְהִרִי זֶה יֵשׁ מֵאִין מִמֶּש.

(21) (רָאָה אֹר הַתּוֹרָה וְיִקְרָא כֶּרֶךְ ג עֲמוּד תִּשְׁלָג).

(22) (עַל פִּי זֶהֱר חֶלֶק ג רמ, ב וְאֵילֶךְ. לְקוּטִי תוֹרָה לְהֶאֱרִיז'ל (טַעֲמֵי הַמִּצְוֹת)
רִישׁ פְּרָשַׁת וְיִקְרָא. עַץ חַיִּים שֶׁעַר קֶצֶר אֲבִי"ע (שֶׁעַר נִרְ"ן) רִישׁ פְּרָק ח. וְרָאָה
אֲגוּרוֹת קֶדֶשׁ כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדֹמִיר מִתְר"ש עֲמוּד צד וְאֵילֶךְ. קוֹנְטֵרֶס "וּמִעֵד"
מֵאִמֶּר ב פֶּרֶק כב).

(23) (רָאָה טַעֲמֵי הַמִּצְוֹת שֶׁם. עַץ חַיִּים שֶׁם. לְעִיל מִקֵּץ מַט, ב. לְקוּטִי תוֹרָה נִשְׂא
כח, ג. מֵאֲמָרִי אֲדֹמִיר הִזְקֵן תַּקֵּע"ב עֲמוּד מא).

(24) (רָאָה גֶם תְּנִיָּא אֲגֵרַת הַקֶּדֶשׁ סִימָן כו: וְאָף גֶם צִמְצוּמִים רַבִּים מֵאִד לֹא
יִעֲלִילוּ לְהִיּוֹת גִּשְׁם עַב כְּעֶפֶר מִהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָרוֹחָנוֹיֹת מִשְׁכָּלִים נִבְדָּלִים אֲפִילוֹ
שֶׁל תְּמָלָאִים אֲלָא לְהִיּוֹת רוּחַ הַבְּהֵמָה מִפְּנֵי שׁוֹר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקוֹם אַחֵר",
וְעִיֵּן שֶׁם וּבְהֶעֱרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדֹמִיר שֶׁם: "אוֹלֵי הַכּוֹנֵה לְתוֹרָה אֹר דְּבוּר
הַמִּתְחִיל יִבְיָאוּ לְבוֹשׁ מְלִכוּת" וְהַמֵּאִמֶּר שֶׁלְּפָנֵינוּ. וְרָאָה בְּאֵרִיכוֹת גֶם דְּבוּר
הַמִּתְחִיל "בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרַת" – מֵאֲמָרִי אֲדֹמִיר הִזְקֵן תַּקֵּע"ב עֲמוּד לֹא וְאֵילֶךְ.
מֵאִד וְאֵילֶךְ).

(25) (עַל פִּי סֵפֶר יִצְרֵיךְ פֶּרֶק ב מִשְׁנָה ו: "כִּרְא מִתּוּדוֹ מִמֶּשׁ וְעָשָׂה אֵינוֹ יִשְׁנו").

וְרָאָה גֶם רַמְבַּ"ן בְּרַאשִׁית א, א. סֵפֶר הַעִיֵּקְרִים: "בְּרִיאַת גִּשְׁמִיּוֹת מִן הָרוֹחָנוֹיֹת
אֵין לָךְ יֵשׁ מֵאִין גְּדוּלָה מוֹד". וְרָאָה הַנֶּסֶם בְּסֵפֶר הַמֵּאֲמָרִים תַּרצ"ב עֲמוּד קז).

(26) (הוּא אֹר: בְּכַתֵּב יד מִתְעִיקָה מֵאוֹר).

(27) (וּנְתַרְגְּמַת בְּכַתֵּב יד: וּנְמִדְרָגָה).

(28) ("וְעִנְיָן זֶה הַגִּילּוֹי וּבְבִחִינַת מִקִּיף אֲפֶשֶׁר לְהִבֵּן מִמֶּה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּתוֹרָה אֹר
פְּרָשַׁת שְׁמוֹת וּנְד, ג: וְהִנֵּה יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינּוֹת מִקִּיפִים הָא' מִה שֶׁשִּׁיךְ לְפָנֵינוּ. הָא'
הוּא מִה שֶׁשִּׁיךְ לְפָנֵינוּ וּמֵאִיר בו, שֶׁהִיאָה זֹו הוּא מִתְּחִי אֹתוֹ. וְהִב' הוּא מִקִּיף
הַכָּלְלִי – שֶׁמִּקִּיף בְּהִשְׁוֹאָה אַחַת וְאִינוּ מֵאִיר בִּפְנֵינוּ כָּלֵל).

וְצִרִיךְ עֵינֵן בְּעִנְיָן הַמִּקִּיף שָׁאִין הַכָּלִי מִתְפַּעֵל מִמֶּנּוּ, דְּמִכָּל מְקוֹם אֲפֶשֶׁר לוֹמֵר
שֶׁקְרֹב יוֹתֵר מִבְּחִינַת מִה שֶׁסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין מִתְּחִי גֶם אֵת הִרְע. וְהַמִּבֵּן יִבֵּן. וְעִיֵּן
בְּהַתּוֹסֶפֶת בִּיאֹר עַל פֶּסוּק "יִבְיָאוּ לְבוֹשׁ מְלִכוּת" וְצִרִיךְ עֵינֵן. אֹר הַתּוֹרָה פְּרָשַׁת
רָאָה (דְּבָרִים כֶּרֶךְ ב) עֲמוּד תת.

וְרָאָה שֶׁם כֶּרֶךְ ד עֲמוּד א'תשנז. בְּמִדְרָךְ כֶּרֶךְ ב הוֹסֵפֶת עֲמוּד 112. סֵפֶר
הַמֵּאֲמָרִים תַּרע"א עֲמוּד ריא).

וּתְפַאֲרַת גְּדוּלָתוֹ – הוּא הַמִּתְפַּשֵּׁט בַּמְדִּינָתוֹ, מִזֶּה ³¹
מִקְבָּלִים עוֹל מַלְכוּתוֹ וּמִמְשָׁלְתוֹ עֲלֵיהֶם. ³²

כִּף הַמִּשְׁכָּה זֶה שֶׁמִּסּוּבֵב כָּל עֲלָמִין לְקִיּוֹם וְחַיּוֹת ³³
וְהַתְּהוּוֹת יֵשׁ מֵאֵין, הוּא בְּבַחֲנִית הַתְּפַשֵּׁטוֹת מַלְכוּתוֹ ³⁴
וְהַתְּנַשְׂאוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ. כִּי לִפִּי שֶׁהוּא "הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמֵם לְבָדוֹ ³⁵
מֵאֵז", "וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִיְּמֹת עוֹלָם", מִזֶּה נִמְשָׁךְ חַיּוֹת ³⁶
וְהַתְּהוּוֹת כָּל הַנִּבְרָאִים לִישׁ מֵאֵין, דְּהֵיִינוּ מִבְּחִינַת ³⁷
הַהִתְנַשְׂאוֹת, שֶׁהוּא הָאֶרֶת אֵין מִמֶּשׁ: ³⁸

וְזֶהוּ "כִּי הוּא לְבָדוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ, פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת כִּי, לְמֶלֶךְ ³⁹
אֵל חַי וְקַיִים" ³⁸, רִם וְנִשְׂא כִי. וְזֶהוּ "ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לְבֶשׂ" ⁴⁰
– שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בַּמֶּדֶת "גָּאוֹת" וְהַתְּנַשְׂאוֹת לַחַיּוֹת בְּבַחֲנִית ⁴¹
מֶלֶךְ" עַל הָעוֹלָם. שֶׁגָּאוֹת וְהַתְּנַשְׂאוֹת זֶה, הִיא הַמְאִירָה ⁴²
וּמִתְפַּשֵּׁטת לַחַיּוֹת ³⁹ הָעוֹלָמוֹת מֵאֵין לִישׁ, וְהוּא סִבַּת קִיּוֹם ⁴³
הַיֵּשׁ גִּשְׁמִי. וְהוּא "אֵף תְּכוּן תָּבֵל בַּל תִּמּוּט" ⁴⁰, שְׂכָדִי ⁴⁴
לַחַיּוֹת "תָּבֵל" גִּשְׁמִי נִתְלַבֵּשׁ בַּמֶּדֶת "גָּאוֹת" לְהַמְשִׁיךְ ⁴⁵
בְּחִינַת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁמִּזֶּה נִמְשָׁךְ ⁴¹ קִיּוֹם הַיֵּשׁ גִּשְׁמִי ⁴⁶
כִּי. ⁴⁷

וְזֶהוּ "וַיִּבְיֵאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת כִּי" – הוּא בְּחִינַת גָּאוֹת ⁴⁸
וְהַתְּנַשְׂאוֹת אֹרֹךְ אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא. וְ"וַיִּבְיֵאוּ" כְּתִיב, ⁴⁹
שְׂבַחֲנִית גָּאוֹת וְהַתְּנַשְׂאוֹת לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת מַלְכוּתוֹ ⁵⁰
יִתְבָּרֵךְ – "בְּאַתְעָרוּתָא דְּלִתְתָּא" ⁴² תִּלְיָא מִילְתָּא ⁴³. כִּי ⁵¹
מֵאַחֲרֵי ד' כּוֹלָא קָמִיָּה כְּלָא חֲשִׁיב', עַל מִי יִהְיֶה שְׂיִיךְ ⁵²
וְנוֹפֵל לְשׁוֹן מְלוּכָה? ⁵³

אֵלָּא הֵיִינוּ מִחֲמַת שְׂיוּמָשָׁךְ וְיֵאִיר אֹרֹךְ אֵין-סוֹף בְּרוּךְ- ⁵⁴
הוּא ה' סּוּבֵב כָּל עֲלָמִין בְּגִלּוּי מִמֶּשׁ בְּדְבָרִים הַנֶּעֱשִׂים ⁵⁵
בְּהֶם הַמַּצּוֹת שֶׁהֵן הֵן רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, מִשֶּׁם יֵאִיר וְיִתְגַּלֶּה ⁵⁶
אֹרֹךְ אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מִמֶּשׁ בְּגִלּוּי, בְּלִי שׁוּם הִסְתָּר ⁵⁷
פְּנִים, "לְבוּשׁ" ⁴⁴, לַחַיּוֹת הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים הֵם הַתְּנוּנִים ⁵⁸
תַּחַת מִמְשָׁלַת קְלִיפַת נֹגֶה בְּטָלִים לֵאמֹר ה' וְקָדוֹשׁתוֹ ⁵⁹
הַנִּמְשָׁךְ וּמֵאִיר בְּהֶם. וְהַמִּשְׁכָּה זֶה – בְּאַתְעָרוּתָא דְּלִתְתָּא ⁶⁰
תִּלְיָא מִילְתָּא, כִּמוֹ שְׂכָתוּב: "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאֲדָם" ⁴⁵ ⁶¹

אֵין-סוֹף מִתְגַּלֶּה בְּהֶם בְּלִי הִסְתָּר פְּנִים וּלְבוּשׁ. הֵגֶם שֶׁהֵן ¹
מְלוּבָּשִׁים בְּדְבָרִים גִּשְׁמִיִּים, הֵנָּה מֵאַחֲרֵי שֶׁיֵּשׁ בְּהֶם גִּלּוּי ²
אֹרֹךְ אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא ה' סּוּבֵב כָּל עֲלָמִין וּמִקִּיף אֶת ³
כּוֹלָם בְּהַשְׁוֹאָה אַחַת, הִרִי כָּל מַה שֶׁלִּמְטָה מִטָּה ⁴
בְּמִדְרָגָה יוֹתֵר, וּבִפְרֵט מִדְרָגָה הַתְּחִתוֹנָה שֶׁבַעֲשִׂיָּה ⁵
גִּשְׁמִיָּת – יֵשׁ בָּהּ גִּלּוּי יוֹתֵר מִהָאֶרֶת אֹרֹךְ אֵין-סוֹף בְּרוּךְ- ⁶
הוּא ה' סּוּבֵב כָּל עֲלָמִין ²⁹ – שֶׁמִּזֶּה נֶעֱשֶׂה הַיֵּשׁ כִּי. ⁷

וְהֵנָּה עַל הָאֶרֶץ וְהַמִּשְׁכָּה זֶה שֶׁמִּבְּחִינַת "סּוּבֵב כָּל ⁸
עֲלָמִין", שְׂאִינָה אֵלָּא הָאֶרֶץ בְּעֵלְמָא, נֶאֱמַר: "ה' מֶלֶךְ ⁹
גָּאוֹת לְבֶשׂ". ¹⁰

וְהַעֲנִין הוּא, כִּמְאָמֵר ³⁰: "יִחִיד חַי הָעוֹלָמִים מֶלֶךְ כִּי" ³¹, ¹¹
שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ יִחִיד וּמִיּוֹחַד, הוּא לְבָדוֹ כִּמוֹ קוֹדֵם שְׂנִבְרָא ¹²
הָעוֹלָם כִּי. וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "אַתָּה ה' לְבָדֶךָ כִּי" ³². ¹³

וְזֶהוּ הַהִפְרָשׁ שֶׁבֵּין פִּירוּשׁ וּבִיאֹר מֵלֵת "אַחַד" לְפִירוּשׁ ¹⁴
וּבִיאֹר מֵלֵת "יִחִיד": ¹⁵

כִּי מֵלֵת "אַחַד" מוֹרָה עַל הַמִּשְׁכַּת יִחִידוֹ יִתְבָּרֵךְ, ¹⁶
וְנִמְשָׁךְ בּוֹ רְקִיעִים וְאָרֶץ וְד' רוּחוֹת הָעוֹלָם ³³ – לַחַיּוֹת ¹⁷
בְּטָלִים וְנִבְלָלִים בִּיחִידוֹ הָעֲלִיּוֹן יִתְבָּרֵךְ בְּבַחֲנִית בְּטוֹל ¹⁸
וְהַתְּכַלּוֹת מִמֶּשׁ, וְלֹא יִהְיֶה תוֹפֵס מְקוֹם, וְיֵשׁ, וְדָבָר נִפְרָד ¹⁹
כִּי. ²⁰

מֵה שְׂאֵין בֶּן בְּחִינַת ³⁴ "יִחִיד" – מוֹרָה עַל יִחִידוֹ יִתְבָּרֵךְ ²¹
הָאֱמֶת ³⁵ מִמֶּשׁ, טָרֵם שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּעוֹלָמוֹת, שֶׁ"הוּא לְבָדוֹ ²²
הוּא". וְלִכְךָ, אַחֲרֵי בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת – "אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ" ²³
וְאַתְחִנַּן ד' לַח) כְּתִיב, ד' כּוֹלָא קָמִיָּה כְּלָא חֲשִׁיבִי ³⁶ מִמֶּשׁ, ²⁴
אֵלָּא שֶׁנִּמְשָׁךְ לַחַיּוֹת "חַי הָעוֹלָמִים" – הוּא רַק בְּחִינַת ²⁵
מֶלֶךְ, בְּחִינַת "מַלְכוּתָךְ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים" (תְּהִלִּים קִמּוּה, ²⁶
ג) ²⁷

דְּהֵיִינוּ כִּמוֹ הַמֶּלֶךְ הַמוֹשֵׁל בַּמְדִּינָה עַל דְּרָךְ מִשָּׁל, ²⁸
שְׂאֵין עֲצָמוֹת וּמִהוּתוֹ נִתְפָּס וּמִתְפַּשֵּׁט בַּמְדִּינָה כּוֹלָה, רַק ²⁹
שֶׁמּוֹ לְבָדוֹ – שֶׁנִּקְרָא מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם ³⁷; וְכִבוּד מַלְכוּתוֹ ³⁰

(29) (ראוה הנסמן באור התורה שמות בְּרַךְ ז עמוד בתקלד. בְּרַךְ ז עמוד א'שעו).

(30) (נוסח "בְּרוּךְ שְׂאֵמֶר" בתפילת שחרית. וראוה לעיל מקץ מ. ג. מא, ב).

(31) (כו': בכתב יד: פירושו).

(32) (אתה ה': בכתב יד: "אתה הוא ה'". על פי נחמיה ט. ה: "אתה הוא ה' לבדך". ישיעה לו, כו: "כי אתה ה' לבדך").

(33) (ראוה חובת הלבבות שער היחוד. פרדס שער בא (שער פרטי השמות) פרק ג. וראוה לעיל מקץ לב, ג. וראוה נה, ב. ועוד).

(34) (בְּחִינַת בכתב יד: מלך).

(35) (הָאֱמֶת: בכתב יד: האמת).

(36) (על פסוק זהר חלק א יא, ב. ובבמה מקומות).

(37) (על פי פיוט אדון עולם: "אזי מלך שמו נקרא").

(38) (נוסח ברכת "יוצר אור" בשינוי הסדר).

(39) (לְהוֹיֹת: בכתב יד: להוות).

(40) (המשיך הפסוק "ה' מלך גאות לבש (תהלים צג, א). ראוה אור התורה על סידור עמוד צג).

(41) (נִשְׁפָּךְ: בכתב יד: נעשה).

(42) (על פי זהר חלק ב קכה, א. ועוד).

(43) (דפירוש "ביאור" להמשיך בחינה זו על ידי אתערותא דלתתא כו' והינינו על ידי מעשה המצות. – אור התורה קרח (במדבר בְּרַךְ ב) עמוד תשיב).

(44) (בְּלוּשׁ: בכתב יד: ולבוש).

(45) (אחרי יד, ה. יחזקאל ב. יא, יג, כא).

דצח"מ, ואף על פי כן נעשית עטרה וכתר על הראש⁵⁰
להתענג ולהתפאר כו'.

וכך בקיום המצות אשר יעשה האדם, הגם שהן
מלוכשים בדברים גשמיים, מפל מקום זה נעשה בחינת
כתר – עטרה למעלה. דהיינו בחינת ענג העליון ברוך
הוא: "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"⁵¹. וענג
ונחת רוח זה מתגלים⁵² בנפש האדם בעשותה אחת מכל
מצות ה'⁵³. "ותלמוד תורה כנגד כולם"⁵⁴, כי הלכות הן
ה"הליכות עולם"⁵⁵ (חבקות ג, ו), שהן המשכת אור אין-סוף
ברוך-הוא ממך בעולם, ו"אין להקדוש ברוך-הוא
בעולמו אלא ד' אמות של הלכה"⁵⁶:

ולכן אמרו רז"ל (בירושלמי דמגלה⁵⁷): "הנביאים
והכתובים עתידים להבטל, ומגלת אסתר והלכות אין
עתידים ליבטל".

והענין⁵⁸: מה שאמרו "הנביאים והכתובים עתידים
להבטל", אין פירוש שיבטלו לגמרי ולא יהיה גלוי
הנביאים⁵⁹ כלל חס ושלום, אלא שיהיה אור אין-סוף
ברוך-הוא כל כך בגילוי רב ועצום, עד שגילוי הנביאים
יהיו בטלים כבטול זיו השמש בשמש⁶⁰ – שעם היות
שהזיו ודאי יש לו אור רב במקורו ביתר שאת מהאור
המאיר לארץ ולדרים עליה, אלא שבמקורו הוא בטל
מחמת אור השמש שהוא מקור האור. וכך "כל הנביאים
עתידים להבטל" באור גילוי אין-סוף ברוך-הוא שיתגלה
לעתיד-לבא, "וראו כל כו"⁶¹. והנה על זה אמרו
ש"מגלת אסתר לא תבטל".

והענין, כי אמרו רז"ל: "אסתר מן התורה מניין דכתיב
(ויקרא לא, יח): "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא"⁶² –
שהשכינה מסתתרת בגלות בבחינת "ביום ההוא", בחינת
עלמין סתמין דלא אתגליין"⁶³.

1 – שהאדם עושה אותן למצות כו', כמו שנתבאר במקום
2 אחר⁴⁶:

אף היינו המשכת אור אין-סוף ברוך-הוא בדברים
הנעשים בהם המצות – כגון ציצית של צמר, ותפלין של
קלף, ואתרוג וכיוצא בהן, שהתהוות מאין ליש הגשמי
שבהם, הוא מאור אין-סוף ברוך-הוא ה"סובב כל
עלמין" ומקיף כולן בהשוואה אחת.

אמנם קיום המצות במעשה האדם אשר יעשה בגופו
ומאודו – כגון בלבישת הטלית ותפלין, ונטילת האתרוג,
ונתינת הצדקה וכיוצא בהם – שהוא המשכת אור וגילוי
החיות מאור אין-סוף ברוך-הוא בנפש האדם ממך, הגם
שהארה והמשכה זו היא גם כן בבחינת מקיף, מפל
מקום אין הארה זו נמשכת מאור אין-סוף ברוך-הוא
ה"סובב כל עלמין" ומקיף את כולם בהשוואה אחת
לבד.

כי ההארה ההיא היא מבחינת התנשאות לבד, שהוא
המתנשא מימות עולם⁴⁷; שההתנשאות מצד עצמו
הוא בחינת הסתלקות החיות מאור אין-סוף ברוך-הוא
שלא יאיר ויתגלה בגילוי רב ועצום, כדי שלא להיות
בטול העולמות במציאות ממך. רק אחר⁴⁸ שמתנשא
מבחינת "עלמין" כדי להראות מלכותו והתנשאותו על
כל העולמות, הרי נמשך גילוי הארת מלכותו
והתנשאותו יתברך, והוא בחינת "סובב כל עלמין"
ומקיף את כולם בהשוואה אחת.

אבל ההארה הנמשכת על האדם בקיום המצות
במעשה בפועל ממך, היא בחינת "כתר מלכות", והוא
בחינת "בעטרה שעטרה לו אמו". וכתר שנעשה על
ראש המלך על דרך משל, הוא מאבנים טובות, שהם
בחינת דוממים⁴⁹, שהוא מבחינה התחתונה שבה בחינות

(46) (ראה לעיל בראשית א, א. מקץ לו, ד. תצוה פב, ד. לקוטי תורה בחסותי
מוה, ג. חקת נו, א. תצא מ, ג. נצבים מו, ד. שיר השירים ב, א. יג, ג. ד, ד. לז, ד. לח,
ד. ובבמה מקומות).

(47) (נוסח ברכת "יוצר אור").

(48) (רק אנוה: בכתב יד: רק מפל מקום אחר).

(49) (בחינת דוממים: בכתב יד: מבחינת דומם).

(50) (על הראש: בכתב יד: על ראש המלך).

(51) (ספרי שלח טו, ז. ובבמה מקומות. הובא ברש"י ויקרא א, א. וראה לקוטי
שיחות חלק לב בתחילתו).

(52) (וה מתגלים: בכתב יד: הוא נמשך ומתגלה).

(53) (על פי ויקרא ד, כו: "בעשטה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם").

(54) (פאה פרק א משנה א).

(55) (מגילה כח, ב: כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא
שנאמר הליכות עולם לו, אל תקרי הליכות אלא הלכות).

(56) (ברכות ה, א: "מיום שחרב בית המקדש").

(57) (פרק א הלכה ח).

(58) (בהבא לקמן ראה גם לקמן צג, ג. צד, אב, צט, ד. קטז, א. קבא, א. מאמרי
אדמו"ר הנזקן על התורה חלק א עמוד קעד. תק"ע עמוד לט. אור התורה
תרומה (שמות פרק ח) עמוד ג"א. ויקהל שמות פרק ו) עמוד ב'צו. מגלת אסתר
עמוד קיב. קיז. קכב. קמא. רל. רנב. שו. ספר המאמרים תרכ"ז עמוד קצד. תר"ם
חלק א עמוד שיא. תשט"ז עמוד 451. תשכ"א עמוד קכה. פלח הרמון שמות
עמוד שצב).

(59) (הנביאים... הנביאים: בכתב יד: הנבואה... הנבואה).

(60) (ראה גם לקמן קיט, א ואילך. ספר המאמרים תרכ"ז עמוד כט. תרל"ב
חלק ב עמוד תכד. אור התורה קרח (במדבר פרק ב) עמוד תשא באריכות.
ואתחנן (דברים פרק א) עמוד עב. לקוטי שיחות חלק לו עמוד 140).

(61) (ישעיהו ה, ה: "וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר").

(62) (חולין קלט, ב. וראה לקמן בבבאור צב, א. צג, ד. צד, ד. צט, א. הוספות
קיט, ב. לקוטי תורה ברכה ק, ד).

(63) (תקוני זוהר בהקדמה, "פתח אליהו" יז, א).

גדול ויכנסו בו מוחין דגדלות, ועל ידי זה נתוסף בו כח
להוליד בדומה לו;

כך הנה ההלכות המלוכשות בגשמיות, היינו שבאו
מאור האבוקה המאירה למרחוק; ומחבית שנתמלאה
על כל גדותיה ושפע רב ועצום עד שנשפך לחוץ, וזהו
סימן ברכה – בית שנשפך בו יין במים כו⁷⁰.

ואדרבה, מאור וגילוי זה שבגשמיות מוכן מקור
האור ושרשו – שהוא בבחינת האבוקה הגדולה. הגם
שאם היה מדליק הנר במקומו, היה מאיר יותר מהאור
הבא מהאבוקה מרחוק, מכל מקום, מאחר שמאיר
ברחוק מאד, מעיד על מקום האור ומקורו – שגדול
מאד, והאבוקה גדולה היא. ולכן אור וגילוי זה
שבהלכות אין לו בטול בבטול זיו השמש.

(וזהו שנאמר (תצוה כו, כ): "ויקחו אליה שמן וזית וך כתית
למאור" – שהוא בבחינת מאור ולא אור וזיו לבד. וכמאמר
רז"ל⁷¹: "מאור שבה" – מאור דוקא).

וכן מגלת אסתר: הגם שהנס של פורים היה מלוכש
בדרך הטבע⁷² על פי אחשוורוש; הנה אדרבה, מזה מוכן
ששרש האור וגילוי למעלה, הוא ממדרגות עליונות
מאד. וכמשל אור האבוקה וחבית של יין המלאה עד
שעוברת ממנה על כל גדותיה לחוץ. לכן כתיב (אסתר ט,
כח): "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים".

והנה כדי להמשיך אור וגילוי גדול כזה שאין לו בטול
בבחינת זיו, אמרו ישראל בשעת מתן תורה: "נעשה
ונשמע"⁷³, הוא ענין בטול הרצון לבעל הרצון עצמו⁷⁴.
שהוא ענין "נעשה" – שהיו מוכנים לעשות טרם ישמעו,
שהוא בבחינת העלאה ובטול רצון; ואחר כך "נשמע" –
הוא בבחינת המשיכת התורה לשמוע.

וזהו ענין "בית מלכות"; כי תרי"ג מצות דאורייתא,
ז' מצות דרבנן הן בגימטריא תר"ץ⁷⁵. וזהו "תר"ץ עמודי
אור"⁷⁶ שבכתר: כמו עמוד המחרב מעלה ומטה, כך

דהנה לעתיד לבא כתיב (ישעיה כה, ט): "ואמר ביום
ההוא: הנה אלקינו זה קנינו לו", שבחינת "הוא", בבחינת
"סתים", יהיה בבחינת "זה", שהוא בבחינת התגלות כאלו
הוא לנוכח. דהיינו, שיאיר אור אין סוף ברוך הוא
המסתתר והנעלם בבחינת "עלמין סתמיין", להיות
בגילוי ב"עלמין דאתגליין".

מה שאין כן בבחינת אסתר, שהוא בבחינת "הסתר
אסתר פני ביום ההוא", שאפילו בבחינת "ביום ההוא"
הוא בבחינת הסתר והעלם, לפי ששרשה מבחינת
"סתמינו דכל סתמיין"⁷⁴, ועל זה נאמר (ישעיה מו, טו): "אכן
אתה אל מסתתר", הנה אור כזה, גדול מאד ורב כחו,
שאין לו בטול כמו זיו השמש בשמש, שאור זה אינו זיו
אלא מאור עצמו.

וכן הלכות, שהן בבחינת מרדכי. כי: "מרדכי מן התורה
מנץ? דכתיב (תשא ל, כג): 'מר דרור', ומתרגמינן: 'מירא
דכי' כו"⁷⁵. פירוש "מירא דכי" – מרירות שבמקום
טהור. דהיינו הלכות, שהן דבר ה⁷⁶, ושרשן ומקורן
בחכמה עילאה, המלוכשות בבחינת מרירות, שהוא
גשמיות גסות עולם הזה וחומריות, כתרומות ומעשרות,
ואפילו בדברים טמאים כגון שקצים ורמשים אשר
הבדילנו מהם.

ועל זה נאמר (אסתר ב, יב): "ששה חרשים בשמן המור";
"שמן" הוא בבחינת חכמה עילאה⁷⁷ המלוכשת בבחינת
מרירות, שהן הלכות שמלוכשות בגשמיות. ופסוק זה
מדבר על ענין ביאת הנשמה לגן עדן – שצריך להיות
ב"שמן המור", וכמאמר רז"ל: "אשרי מי שבא לבאן
ותלמודו בידו"⁷⁸.

ומה שההלכות מלוכשות בגשמיות, הוא כמשל
האבוקה שמאירה למרחוק מאד; וכן חבית מלאה
שנתמלאה על כל גדותיה ושפע רב ועצום, עד שנשפך
לחוץ באבוד; וכן בבחינת ההולדה אינו בקטן⁷⁹ עד שיהיה

(72) (ראה גם לקמן צג, א. צג, ג ואילך ק, א. לקוטי שיחות חלק ז עמוד 42.

45. חלק טז עמוד 358).

(73) ("והוא בבחינת 'בעטרה שעטרה לו אמו". והענין, כי מה
שהקדימו נעשה לנשמע". – בכתב יד. וכנראה נשמש מפני תיבות
הדומות "נעשה ונשמע").

(74) (נתבאר גם בדבור המתחיל "צאינה וראינה" משבת פרשת תצוה תקע"ב
– לקוטי תורה שיר השירים כב, א ונוסח אחר במאמרי אדמו"ר הזקן תקע"ב
עמוד קפב. וראה גם לקוטי תורה במדבר יד, א. בהעלותך לד, ד. ספר
המאמרים תש"ט עמוד 148).

(75) (ראה אגרת הקדש סימן כט. לקוטי שיחות חלק בא עמוד 401 ואילך. חלק
כט עמוד 104 ואילך).

(76) (פרדס שער ח (שער קהות והנהגה).

(64) (זהר חלק א ב, א. ועוד).

(65) (חולין שם. תרגום אונקלוס שם).

(66) (שבת קלה, ב).

(67) (זהר חלק ג לד, א. ועוד).

(68) (פסחים ג, א).

(69) (סנהדרין סח, ב ואילך).

(70) (ערוchin סה, א: "כל שאין יין נשפך בתוך ביתו במים אינו בכלל ברכה".
וברש"י: "לא הגיע לסוף ברכה גמורה ואפילו הוא עשיר בדברים אחרים").

(71) (פתיחתא דאיכה רבה, ב: כתיב (ירמיה טז, יא): "אתי עזבו ואת תורת
לא שמר", הלואי אותי עזבו ותורת שמר. מתוך שהיו מתעסקין בזה, המאור
שבה היה מחוץ למוטב. וכן הוא בירושלמי חגיגה פרק א הלכה ז ובקרבן
העדה שם).

29 "כרוב קל שלו" – היא בבחינת צירופי אותיות, שנקרא
30 כך בשם "כרוב".

31 והנה בתריה דהאי קרא "רכב אלקים רבותים כו",
32 כתיב (שם): "אדני במ סיני בקדש". כלומר, שכמו שנקשר
33 שפע וגילוי בצירופי אותיות והמשכות במלאכים, כך
34 נמשך בבחינת "סיני בקדש" – הם צירופי אותיות
35 והמשכות גילוי אור אינסוף ממש, בתורה ממש שניתנה
36 בהר סיני. וגם אחר ירידת משה מן ההר בסוף מ' יום,
37 כתיב (תרום כה, ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"⁸⁶,
38 להיות גילוי שכניה ממש בגשמיות הדברים שנעשה
39 בהם המשכן – זהב וכסף ונחשת, ויריעות וקרושים כו.

40 וזהו "כי תרכב על סוסך": שהמשכות אלו להיות
41 גילוי רב, נקראים בשם "סוסים", שהם צירופי אותיות
42 שנקראים כך בשם "סוסים" – שיש אותיות שנקראים
43 בשם "סוסים" ויש אותיות שנקראים בשם "כרוב"⁸⁷. כי
44 יש הרבה מיני אותיות: אותיות הדבור, ואותיות השכל,
45 ואותיות המחשבה, ואפילו בקדמות השכל יש בחינת
46 אותיות⁸⁸.

47 וזהו ענין "סוס אשר רכב עליו המלך": שכדי להיות
48 בחינת גילוי בחינת "לבוש מלכות" ו"כתר מלכות", צריך
49 להיות על ידי בחינת "סוס", שהן בחינת צירופי אותיות
50 והמשכות להמשיך גילוי אינסוף ברוך הוא למטה כמו
51 למעלה.

52 והנה כל בחינות הללו נתגלו גם בפורים בימי מרדכי,
53 שאז (אסתר ט, ב): "קבל היהודים את אשר החלו לעשות"
54 במתן-תורה, שבמתן-תורה אמרו "נעשה ונשמע", שהיה
55 בחינת בטול רצון, ובימי מרדכי ואסתר מסרו נפשם
56 ממש על קדוש השם. שהרי המן לא רצה להרוג אלא

1 המשכת התורה והמצות הן המשכות ממקום עליון
2 מאד, מאור אינסוף ברוך הוא ממש – למקום נמוך
3 מאד, הוא העולם הזה השפל הגשמי:

4 אף כל הב' בחינות – "לבוש מלכות" ו"כתר מלכות",
5 עדיין צריכין לבחינת "סוס אשר רכב עליו המלך". והוא:
6 כי הנה כתיב במתן-תורה: "כי תרכב על סוסך
7 מרכבותיך כו". והענין הוא, כי הנה אמרו רז"ל:

8 "ג' שעות ראשונות של יום – הקדוש ברוך הוא יושב
9 וזון"⁷⁷ כו, ובלילה רוכב על כרוב קל שלו ושט בח"י אלה
10 עלמין"⁷⁸.

11 וביאור הדברים:

12 הנה תקנו חז"ל "ח"י ברכאן דצלותא" נגד "ח"י
13 חוליות שבשדרה"⁷⁹ – ולכאורה אינו מובן.

14 אף הענין הוא, והנה השדרה היא הנמשכת מן המוח
15 אל הירכיים⁸⁰, הן סוף המדרגות. ולכן בברכה הא' בורע
16 ב"ברוך"⁸¹ – שהפריעות והשתחויות הן פריעת הראש,
17 והוא המשכת בחינת חכמה-עילאה. ואחר כך בברכה
18 שלאחריו⁸² אומרים "מודים אנחנו לך" – בחינת הודאה
19 שהוא מבחינת "ירכין".

20 והנה, הח"י ברכאן ממשיכים גשמות ישראל – ג'
21 פעמים ביום. אף המלאכים, ומן שירתם היא בליה⁸³,
22 שאז "ותתן טרף לביתה" (משלי לא, טו), ואז נמשכים בחינת
23 הח"י ברכאן במלאכים. ושם מתחלק לח"י אלה
24 עולמות⁸⁴, כי "רכב אלקים רבותים, אלפי שנאן"
25 (תהלים סח, יח). – "אלפי שאינן"⁸⁵ – שב' אלפים חסר
26 מ"רבותים" שהוא ר' אלה – שנסאר ח"י אלה. וכך
27 מתחלק השפע בכל מדרגה ומדרגה לפי השגתה בכל
28 הח"י אלה מדרגות. והשפעה והמשכה זו היא בבחינת

(77) וזו: בכתב יד. וזו.

(78) (עבודה זרה ג, ב): ושם: "שתי עשרה שעות היו דיום, שלש הראשונות
הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה, שניות יושב וזן את כל העולם כולו...
שלישיות יושב וזן את כל העולם... ובליליא מאי עבד?.. רוכב על כרוב קל
שלו ושט בשמונה עשר אלה עולמות שנאמר (תהלים סח, יח) רכב אלהים
רבותים אלפי שנאן אל תקרי שנאן אלא שאינן". – "ב' אלפים חסרין מרבותים"
רש"י.

נתבאר לעיל יתרו עב, א. עג, ג. ובכמה מקומות.

(79) (ברכות כג, ב): זהר חלק ג רנה, ב).

(80) (ד"ך ח"י חוליות, וכך היא "ח"י ברכאן דצלותא" הן המשכות חכמה
עילאה עד הירכיים) – כתב יד.

(81) (ברכות יב, א): נתבאר בפרישית בספר המאמרים תרל"ב חלק א עמוד עד.

(82) (ש"א תנ"ך: בכתב יד: אחרונה).

(83) (ראה חגיגה יב, ב): עבודה זרה ג, ב. זהר חלק ב יח, ב. זהר חדש בראשית
ה, ב. ואילך. יו, ד. מדרש רבה איכה ב כב. לקוטי הש"ס להארי"ל ברכות ג.
א. וראה ביאורי זהר רכו, ד. מאמרי אדמו"ר הנזקן על מאמרי רז"ל עמוד קלב.
תקס"ז עמוד שמת. ועוד.

(84) (ח"י ברכאן... ח"י אלה עולמות: ראה עבודת הקדש חלק ב פרק יב).

(85) (אלפי שאינן: בכתב יד: ודרשו רז"ל אלפי שאינן).

(86) (הדעות כזה הובאו בלקוטי שידות חלק ו עמוד 153 ושם נתבאר).

(87) (ראה לקוטי תורה ויקרא והוספות נג, ב. אור התורה בשלח (שמות כרך
ב) עמוד תרח ונתבאר בספר המאמרים תרל"ח חלק ב עמוד תו. אור התורה
מגלת אסתר עמוד נו. לקמן בביאור צו, ד. לעיל יתרו עג, ג. הוספות כב, ב).

(88) (ראה תנ"ך, אגרת הקדש סימן ה. לקוטי תורה בחוקותי מו, ב. הנסמן
בספר המאמרים תרל"ג חלק ב עמוד שנו ואילך. תרל"ח עמוד כא. פלח הרמון
ויקרא עמוד תמא).

לְאַחַר הַבִּירוּר". כִּי "מִבְּנֵי" ⁹⁸ בְּנֵי שֶׁל הָמָן לָמְדוּ תוֹרָה
בְּרַבִּים" ⁹⁹. הָרִי שֵׁשׁ בַּחֲנִית הָמָן לְאַחַר הַבִּירוּר שֶׁנִּכְלָל
בְּקִדּוּשָׁה, וְהוּא: "וַיִּגְבֶּה לְבוּ בְּדַרְכֵי ה'" ¹⁰⁰ (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' יו, ו).
וּבְמֵאמֶר רז"ל שֶׁצָּרִיר לְהִיטֵּת "עֵינָיו לְמִטָּה וּלְבוֹ
לְמַעַלָּה" ¹⁰¹: "עֵינָיִם" הֵם בַּחֲנִית חֲכָמָה ¹⁰² – בַּח מ"ה ¹⁰³,
בַּחֲנִית מִשָּׁה שֶׁהִיָּה עֵנִי מִכָּל הָאֲדָם ¹⁰⁴ – בַּחֲנִית בְּטוֹל.
וּבַחֲנִית הַלֵּב צָרִיר לְהִיטֵּת לְמַעַלָּה, שֶׁשֶּׁם יִסּוּד הָאֵשׁ
וְהַצִּמְאון, וְטַבַּע הָאֵשׁ לְהַגְבִּיָּה וּלְעֵלּוֹת לְמַעַלָּה.

וְהָאֲדָם צָרִיר לְהִיטֵּת כְּלוּל מִשְׁנִיָּהֶם, כִּי אִם לֹא יִהְיֶה
בַּבַּחֲנִית הַגְּבִיָּה כָּלִל ¹⁰⁵, לֹא יַעֲרֹב לְבוּ לְגִשְׁת אֶל
הָעֲבוּדָה, בְּאִמְרוֹ: מִי אֲנִכִּי? וּמָה עֲבוּדָתִי? לִכְךָ צָרִיר לוֹ
הַגְּבִיָּה הַלֵּב בְּתִשְׁוָקָה ¹⁰⁶ וְהַצִּמְאון שָׁבוּ; וְגַם בַּחֲנִית
עֵינָיִם לְמִטָּה – לְהִיטֵּת בַּחֲנִית בְּטוֹל מִמֶּשׁ בְּאוֹר אֵין־סוּף
בְּרוּר־הוּא, בְּהַמְשָׁכַת חֲכָמָה־עִילָאָה – כַּחֲמ"ה בְּעֶסֶק
הַתּוֹרָה, ד' אור־יִיתָא מִחֲכָמָה נִפְקַת, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב (ישעיה
נט, כא): "וְדַבְּרִי אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בְּפִיךָ כִּי".

וְהוּא ¹⁰⁷ עֵנִין שֶׁהַתְּלִמִּיד־חֲכָם ¹⁰⁸ צָרִיר לְהִיטֵּת בּוֹ שְׁמִינִית
שֶׁבַשְׁמִינִית" ¹⁰⁹.

כִּי הֵנָּה בַּבַּחֲנִית חֲכָמָה יֵשׁ "ל"ב נְתִיבוֹת הַחֲכָמָה" ¹¹⁰,
וְגַם לֵב בְּגִימְטְרִיא "ל"ב ¹¹¹, וּכְלָלוֹת שְׁנֵיהֶם עוֹלָה ס"ד,
וְשְׁמִינִית שֶׁבַשְׁמִינִית" הוּא חֶלֶק אֶחָד מִס"ד. וְהֵינּוּ
הַגְּבִיָּה הַלֵּב הַמְּחוּבָּר אֶל מוֹחַ הַחֲכָמָה, כִּי הָעֵינֶיךָ הִיא

יְהוּדִים" ⁸⁹, וּבְמֵאמֶר ⁹⁰: "כָּל הַכּוֹפֵר בְּעֲבוּדַת כּוֹכָבִים
וּמִזְלוֹת" ⁹¹ נִקְרָא יְהוּדִי".

וְלִכֵּן נִקְרָא מְרִדְכִי (אֶסְתֵּר ב, ה): "אִישׁ יְהוּדִי" – וְאִם
שֶׁהִיָּה מִשְׁבֵּט בְּנִימִין; וְאִם כְּהֵנִים וְלִוִּים שֶׁבְּאֹתוֹ הַדּוֹר
נִקְרָאוּ בָשֶׁם "יְהוּדִים", לְפִי שֶׁמִּסְרּוֹ נִפְשָׁם עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם
וְלֹא הִמִּירוּ דָתָם לְהַחֲיוֹת נִפְשָׁם. וּמִחֲמַת מִסִּיר־נִפְשׁ זֶה
זָכָה ⁹² לְהִיטֵּת גִּילּוֹי בַּחֲנִית "לְבוֹשׁ מַלְכוּת" וְ"כֶתֶר
מַלְכוּת", וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ". :

אִם לְהִכִּין מָה שֶׁכְּתוּב (אֶסְתֵּר ו, יא): "וַיִּקַּח הָמָן אֶת הַלְבוּשׁ
וְאֶת הַסּוּס כִּי" – מֵאִין זָכָה הָמָן לְבַחֲנִית הַלְלוֹ?
הֵנָּה אָמְרוּ רז"ל ⁹³: "הָמָן מִן הַתּוֹרָה מִנֵּין? דְּכַתִּיב
(בְּרַאשִׁית ג, יא): 'הָמָן הָעֵץ' כִּי". וְהָעֵנִין, דְּכַתִּיב (בְּלֵק כד, כ):
"וְרֵאשִׁית גֹּוִים עֲמַלְק", שֶׁכָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת ⁹⁴ הֵן
מִבַּחֲנִית "עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע" (בְּרַאשִׁית ב, ט), וְעַמַּלְק הוּא
לְמַעַלָּה מִתּוֹן. וְהוּא "הָמָן הָעֵץ?" – בְּתַמִּיָּה – שֶׁהוּא
לְמַעַלָּה מִבַּחֲנִית הָעֵץ. וּמִכָּל מָקוֹם, מֵאַחַר דְּכַתִּיב "הָמָן
הָעֵץ?" אֲפִילוֹ בְּלִשׁוֹן תַּמִּיָּה, הָרִי יֵשׁ לוֹ עַל כָּל פָּנִים קֶצֶת
שְׁיִיכוּת אֶל הָעֵץ. שָׁאֵם לֹא כֵן, לָמָּה מְזַכִּירוֹ אֲצֵל הָעֵץ?
אִם הָעֵנִין, שֶׁהוּא בַּבַּחֲנִית מְקִיף לְהָעֵץ – נוֹגַע וְאִינוּ
נוֹגַע ⁹⁵, וְהוּא בַּחֲנִית חוּצָפָה ⁹⁶ וְגִסּוֹת הָרוּחַ ⁹⁷.

וְהֵנָּה לְעוֹמֶת זֶה יֵשׁ בְּקִדּוּשָׁה, וְנִקְרָא גַם כֵּן בַּחֲנִית "הָמָן

תוֹרֵי כֹא, ב. בְּמִדְרָב טו, ג. בְּהַעֲלוֹתָר כט, ג. מִטּוֹת פו, ג. סֵפֶר הַמַּאֲמָרִים תרס"ד
עֲמוּד צב. רכז. תרס"ה עֲמוּד ריו.

(101) (יְכֻמּוֹת קה, ב).

(102) (עֵץ חַיִּים שַׁעַר ח שַׁעַר דְּרוֹשֵׁי הַנִּקְדּוּת) פֶּרֶק א.

(103) (זֶהֱרָה חֶלֶק ג כח, א, לד, א).

(104) (בְּהַעֲלוֹתָר ג, יב) "עֵנִי מֵאִד מִכָּל הָאֲדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה".

(105) (בְּלֵק: בְּכַתֵּב יד: בלב, אָבֵל כֵּן הוּא בְּכַפְּנִים – בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה בְּמִדְרָב טו, ג).

(106) (בְּתִשְׁוָקָה: בְּכַתֵּב יד: לְעוֹרֵר הַתְּשׁוּקָה).

(107) (תוֹכֵן הָעֵנִין דִּלְקֵן (גִּדְפָס בְּשִׁינוּיִם) בְּדוּר הַמִּתְחִיל "עֵנִין שְׁמִינִית"
שֶׁנֶּאֱמַר בְּבִרְיִישׁוֹב בִּשְׁנַת תק"ע – מֵאִמְרֵי אֲדִמְרִי הָזֵקֵן הַנְּחוּת הִר"פ עֲמוּד יב.
וְרָאָה לְקֵדֶם קִיט, א. קב, ב. יִהְיֶה אֹרֶךְ עֲמוּד שְׁלֹחַ. שְׁלֹחַ, וְעוֹד).

(108) (סוּפָה ה, א: "תְּלִמִּיד חֲכָם צָרִיר שִׁיָּהָ בּוֹ אֶחָד מִשְׁמוֹנֶה בְּשְׁמִינִית".
וּבְפִירוּשׁ רש"י שָׁב: "מִשְׁקָל קָטָן הוּא. כְּלוּמֶר צָרִיר שִׁיָּהָ בּוֹ מַעֲט גָּאֻה שְׁלֹא
יִהְיֶה קָלִי הָרֹאשׁ מִשְׁתוֹלָלִין בּוֹ". וְרָאָה שַׁעַר מֵאִמְרֵי רז"ל לְהַאֲרִיז"ל שֶׁם. מִשְׁנַת
חֲסִידִים מִסְכַּת הַתְּשׁוּבָה פֶּרֶק ב).

(109) (וְלִקְאוּרָה צָרִיר עֵינִין מִרְמָכִים הַלְבוֹת דְּעוֹת פֶּרֶק ב הַלְכָה ג שֶׁפֶסֶק
דֹּאפִּילוֹ מִקְטָה לֹא. וְכֵן פֶּסֶק בְּרִבִּי יוֹנָה לְאֲבוֹת פֶּרֶק ד מִשְׁנֶה ד. וְעֵינִין גַּם כֵּן
שֶׁלֹּחַן עֲרִיר רַבֵּנוּ הָזֵקֵן חֶלֶק אֹרֶחַ חַיִּים סִימָן קֵדָה סוּף סְעִיף א' וְסִימָן קֵדָה סְעִיף
ג. – הִקְרַת כְּבוֹד קִדּוּשַׁת אֲדִמְרִי לְהַנְחִית הִר"פ הַיָּל – שֶׁם עֲמוּד קֶצֶב).

(110) (סֵפֶר יִצְחָק בְּתַחֲלוֹת).

(111) (רָאָה עֵץ חַיִּים שַׁעַר פְּרָצוּפִי זו"כ (שַׁעַר לֹא) פֶּרֶק ד).

(89) ("שְׁהָרִי אִם רָצוּ לְהִמִּיר דָתָם לֹא יִהְיֶה הָמָן עוֹשֶׂה לָהֶם כְּלוּם; שְׁלֹא זָוֵר
אֲלֵא עַל הַיְּהוּדִים, אֲלֵא שֶׁהֵם מִסְרּוֹ עֲצָמָן לְמוֹת". – לְקֵדֶם סוּף דְּבּוּר הַמִּתְחִיל
וְקֶבֶל הַיְּהוּדִים" צו, א. וְשֶׁם נִסְמָן).

(90) (מְגִלָּה יג, א. רָאָה לְקֵדֶם צט, א. בְּאִרְיִכוּת. וְשֶׁם נִסְמָן).

(91) (בְּעֲבוּדָה וְרָה).

(92) (וְרָה: בְּהַנְחִית הָרֵב הַחֲסִיד ר' אֲשֶׁר: זָכו).

(93) (חֲלוּצִין קֶט, ב).

(94) (הַעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת: בְּכַתֵּב יד: הַגּוֹיִם).

(95) (עַל פִּי הַיְּגִיָּה טו, א. וְרִשְׁלִמִי הַיְּגִיָּה פֶּרֶק ב הַלְכָה א. רש"י הָאֵינוּ לֵב, יא.
בְּרַאשִׁית רַבָּה פֶּרֶשָׁה ב, ד).

(96) (רָאָה גַם לְעֵיל פג, ד. לְקֵדֶם צוה, א. צט, ב. וּבְכֻמָּה מִקְמוֹת).

(97) (וְהוּא "רֵאשִׁית גֹּוִים עֲמַלְק", וְהוּא כְּעֵנִין "רִישִׁיָּה דְּעֵשׂוֹ בְּעֶסֶף דִּיצְחָק"
בְּדוּר הַמִּתְחִיל "רָאָה רִיחַ בְּנִי" וְלְעֵיל כ, ב). – אֹרֶךְ הַתּוֹרָה תַּצְוָה (שְׁמוֹת כָּרָךְ
ח) עֲמוּד אִתְשֶׁפּוֹ).

(98) (גִּישׁוֹן נו, ב).

(99) (וְיֵשׁ לֹמֵר שֶׁזֶהוּ אִינוּ בְּדִרְךָ בִּירוּר כִּי אִם מִה שֶׁהָרַע נִהְפָּךְ לְטוֹב, וְהוּא
עֵנִין הַהֲתַנְשְׁאוּת וְהַגִּסּוֹת דְּקִדּוּשָׁה, וּכְמוֹ "כִּי גָאֻה גָאֻה" כו, וּכְמוֹ בְּרִשְׁבִּי שֶׁאִמְרָה
"אֲנִי סִימָנָא בְּעֵלְמָא", שֶׁזֶּהוּ הַתְּנַשְׁאוּת גְּדוּלָּה, וּמִבּוֹאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר – לְהִיטֵּת
נִשְׁמָה דֹּאצִּילוֹת וְהִיא בַּבַּחֲנִית בְּטוֹל בְּתַכְלִית, הָרִי זֶה הַהֲתַנְשְׁאוּת דֹּאצִּילוֹת". –
סֵפֶר הַמַּאֲמָרִים תרע"ח עֲמוּד שְׁעוֹ).

(100) (רָאָה מֵאִמְרֵי אֲדִמְרִי הָזֵקֵן הַקְּצָרִים עֲמוּד פג. לְקוּטֵי תוֹרָה צו יג, א.

7 הוא "ה' מלך גאות לבש", בבחינת גאות והתנשאות.
8 ו"סוס" בגימטריא ב' פעמים ס"ג¹¹³.
9 מה שאין בן בחינת "בתר מלכות", הוא בחינת
10 "בעטרה שעטרה לו אמו" דוקא, שאין ב"זה לעומת זה"
11 – בבחינת הזמן – בחינה זו כלל¹¹⁴, אלא היא בחינת
12 בטול-רצון ממש – "נעשה קודם לנשמע" כו'. ודי למבין. :

1 החכמה¹¹² – המשכת בחינת הבטול, אלא שצריכה
2 העלאה תחלה בבחינת הגבהת הלב, כדי להמשיך אחר
3 כך – שאם אין העלאה אין המשכה.
4 והגבהה והעלאה זו הוא בחינת התנשאות דקדושה,
5 בחינת "הזמן לאחר הבירור". ומקורה ושרשה למעלה
6 באורות עליונים, הם בחינת "לבוש" ו"סוס", כי הלבוש

(112) (העיקר היא החכמה בכתב יד: עיקר החכמה היא).

(113) (ראה הנסמן לשערי אורה סב, ב. תורת חיים שמות קסא, ג).

(114) ("והיינו דהמשכה זו (דער ציא) שמצד עצם נקודת הרצון אינו נמצא כי

אם בנשמות ישראל כו' גם בריבוי התענוגים הנשמיים אינו חס ושלום הרצון
הזה". וראה ספר המאמרים עטר"ת עמוד תרעז. וראה לקוטי תורה תורה כא,
ג. בהעלותך לד, ד. שיר השירים כג, ג).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

22 וכך בדין (כמו שמבואר למעלה בענין שליטת המוח
23 על הלב שיחייב לאהוב השנאוי ולשנוא האהוב וכמ"כ
24 להתחסד עם החייב ולענוש לזכאי אבל הכל ע"פ
25 הנאות לפי אופן מקור החכ' כמו שהוא במדות
26 שבתורה כו'). וראייה לזה ממה שבכל יום מחדש
27 מע"ב הרי א' דג' שעות יושב ועוסק בתורה. וע"פ בחי'
28 הח"ע דתורה בשרש התקון בהתכללות המדות שבבינה
29 כנ"ל כן הוא יושב ודן את כל העולם ויושב וזן כו'
30 כנ"ל וד"ל. וכך הוא למע' באופן התכללות דמדות
31 דאצילו' ע"י חו"ב דאצילות שהי' בוימ"ב היה הכל
32 ע"פ שרש התקון דח"ע דתורה שע"פ אופן זה דוקא
33 היה בהם התכללות והתחלקות כנ"ל. (ולפ"ז ת"א
34 בקדמין ברא היינו בח"ע הקדומה שרש התקון דחכמה
35 במע"ב ות"י בחוכמתא הוא ענין גילוי העלם זה באור
36 החכמה במדות להיות בהתכללות המדות כמו אופן
37 התכללות מדות דתורה כנ"ל: וזהו בראשית ביי"ת רבתי
38 ובשביל ישראל ותורה שהיא שרש התקון דחכמה
39 שבזה הוא עיקר קיום כל שפע העולמות שמקבלים
40 מבחי' מדות דאדם העליון דאצי'. ושני הפי' עולים כא'
41 ואין בהם מחלוקת כלל כנ"ל וד"ל:

1 (כז) והנה אחר כל זה יובן היטב איך שהתורה היא
2 בחי' פנימי' ועיקר ומקור לבחי' התיקון
3 דהתכללות המדות עליונות דאצי' במע"ב כנ"ל להיות
4 שהגם שהתורה עיקרה ג"כ רק בהתכללות המדות
5 דמ"ט פנים כו'. אבל שרש ומקור לבחי' התכללות זו
6 באופן ברור וקצוב במדה נכונה למה יהיה אופן
7 ההתכללו' כך ולא כך. וזהו בא מכה העליון דח"ע
8 הקדומה דוקא שנק' חכמה ברורה מכבר (וכמ"ש
9 ואהיה אצלו אמון מכבר כו'. ועד"מ הנ"ל במי שבונה
10 בנין שכל אופן ציורו בא תחלה במקור הראשון
11 דחכמה שיהי' הציור באופן כך וכך דוקא כו'). וכן א'
12 אז ראה ויספרה כו' אז מקדמת דנא כו' דהיינו בשם
13 מ"ה דח"ע הקדומה וכמו שאמר בג' דברים כו' בסופר
14 וספר כו' (שזהו השרש דבחי' מתקלא כמ"ש (ישעי'
15 לג, יח) איה סופר איה שוקל כו' כמ"ש במ"א) לפי
16 אופן הבירור שכבר הוברר בח"ע הקדומה דתורה כך
17 נמשך בחי' התקון דחכמה במדות שבמע"ב להיות
18 המוח שליט על הלב להפוך מחסד לדין ומדין לחסד
19 ולעשות התכללות והבדלה במדה קצובה ע"פ המדה
20 דח"ע הקדומה כמו משכל וטעם א' דיצר לב האדם רע
21 כו' נהפך לב' מדות דח"ד כא' באופן ברור כך בחסד

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

מצות קידוש החודש, [פרשת בא]

1 חֲדָשִׁים וְעִיבַר שָׁנִים הֶעֱתִידִים לָבֹא עַד שְׁיָבֹא
2 אֲלֵיהֶוּ – וְעַל זֶה אָנוּ סוֹמְכִים הַיּוֹם :

3 (א) וּלְהַבִּין שֶׁרֶשׁ הָעֲנָן, הִנֵּה עֲנָן "קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ" הוּא
4 עֲלִיית הַמַּלְכוּת הַנִּקְרָא "חֹדֶשׁ"¹¹, ב"אור אבא"¹² שֶׁנִּקְרָא
5 "קִדְשׁ הָעֲלִיָּוִן". כִּי "קִדְשׁ" – לְשׁוֹן הַבְּדִלָּה¹³, וּלְפִי
6 שְׂבַחֲכֶמָּה הוּא הַתְּלַבְּשׁוֹת אֹר אֵין־סוֹף, שֶׁהוּא מוּבָדֵל
7 מִכָּל הַנִּמְצָאִים וְאֵינוּ מַעֲרָב מֵעֲרָב וּמִהוּתָם כָּלָל, לְכַךְ נִקְרָאת
8 הַחֲכֻמָּה גַם כֵּן "קִדְשׁ"¹⁴. וְ"קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ" – שֶׁהַחֹדֶשׁ
9 מִתְקַדֵּשׁ גַּם כֵּן, הֵיכֵן עֲלִיית הַמַּלְכוּת לְקַבֵּל מֵאוּר אַבָּא.
10 וּבִיאור הַדְּבָר יוֹכֵן עַל פִּי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּמָּקוֹם אַחֵר
11 בְּפִירוּשׁ הַפָּסוּק¹⁵ "וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וְגו'" שֶׁנִּדְפַס
12 ב"סידור"¹⁶, בְּהַפְרֵשׁ שְׁבִין שָׁבֹת לְרֹאש־חֹדֶשׁ, שִׁישׁ מַעֲלָה
13 בְּרֹאש־חֹדֶשׁ מַה שֶׁאֵינוּ בְּשָׁבָת, וְהוּא שְׁבִרֹאש־חֹדֶשׁ
14 עוֹלָה הַמַּלְכוּת לְקַבֵּל מֵאוּר אַבָּא שְׁלֹא עַל יְדֵי ז"א. וְלִכֵּן
15 נֶאֱמַר בְּתִמְדִּי דְרֹאש־חֹדֶשׁ "וְנִסְכּוֹ"¹⁷ – לְשׁוֹן זָכָר. מַה
16 שֶׁאֵין כֵּן בְּתִמְדִּי דְשָׁבֹת כְּתִיב "וְנִסְכָּה"¹⁸ – לְשׁוֹן נִקְבָּה,
17 לְפִי שְׂבַשְׁבָּת הִיא טְפִלָּה לוֹ, אֲבָל בְּרֹאש־חֹדֶשׁ הִרִי
18 מִקְבֵּלָת בְּפָנֶי עֲצֻמָּה מִמְּקוֹר הַהִמְשָׁכָה.
19 כִּי הִנֵּה הַמַּלְכוּת הִיא "דְּבַר ה'"¹⁹, וְיָדוּעַ שֶׁהַדְּבַר הוּא

1 לְקִדְשׁ² חֲדָשִׁים (ד'), שֶׁנֶּאֱמָר³: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם
2 רֹאשׁ חֲדָשִׁים וְגו'":

3 וּבֹא הַפִּירוּשׁ⁴: "עֲדוּת זוֹ תִּהְיֶה מְסוּרָה לָכֶם".
4 בְּלוּמַר, שֶׁמִּצְוָה זוֹ אֵינָה מְסוּרָה לְכָל אִישׁ וְאִישׁ
5 כְּמוֹ "שָׁבֹת בְּרֹאשִׁית"⁵ שֶׁכָּל אִישׁ יִמְנֶה שִׁשָּׁה יָמִים
6 וְיִשְׁבּוֹת בְּשַׁבְּיעִי, מַה שֶׁאֵין כֵּן בַּקְבִּיעַת הַחֹדֶשׁ, שֶׁלֹּא
7 נֶאֱמַר: שְׂבַשְׁרָאָה כָּל אִישׁ וְאִישׁ גַּם כֵּן אֶת הַלְבָּנָה,
8 אוֹ יִמְנֶה עַל פִּי הַחֲשֻׁבּוֹן וְיִקְבַּע רֹאש־חֹדֶשׁ – שְׁאֵם
9 כֵּן, לֹא עֲשֶׂה וְלֹא כְלוּם, וְחֹדְשׁוֹ אֵינוּ רֹאש־חֹדֶשׁ,
10 וְהַמוֹעֵד שֶׁנִּקְבַּע עַל פִּי חֲשֻׁבּוֹנוֹ אֵינוּ מוֹעֵד, וּמוֹתֵר
11 לְאֲכוֹל חֶמֶץ בְּפֶסַח שֶׁל חֲשֻׁבּוֹנוֹ וְכו'.

12 אֲבָל מִצְוָה זוֹ לֹא יַעֲשׂוּ לְעוֹלָם אֲלֹא בֵּית־דִּין שֶׁל
13 שְׁלֹשָׁה הַסְּמוּךְ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. וְהַ"סְמִיכוּת" – יָדוּעַ
14 שֶׁהוּא אִישׁ מִפִּי אִישׁ עַד מִשָּׁה רַבְּנוֹ עָלָיו הַשְּׁלוֹם⁶.

15 וְזֶה שֶׁהִיטִינוּ הַיּוֹם מוֹנִים בְּמִלְאֶת הָעֲבוּר
16 שְׂבִידֵינוּ, וְאוֹמְרִים שֶׁזֶה הַיּוֹם רֹאש־חֹדֶשׁ וְזֶה הַיּוֹם
17 יוֹם־טוֹב, לֹא מִפְּנֵי חֲשֻׁבּוֹנֵינוּ נִקְבַּעְנוּ יוֹם־טוֹב בְּשׁוּם
18 פְּנִים, אֲבָל⁷ מִפְּנֵי שֶׁכֵּךְ קִבְּלוּנוֹ⁸, שֶׁרְבִי הִלֵּל הִנְשִׂיא⁹,
19 שֶׁהָיָה גְדוֹל בְּדוּרוֹ, וְנִסְמַךְ בְּאַרְץ¹⁰, הוּא קִידֵּשׁ

(7) אָבָל . . הַיּוֹם: עַל פִּי סֵפֶר הַחִינוּךְ.

(8) רֹאשׁ רַמְבַּ"ן בְּסֵפֶר הַזִּכּוֹת גִּישׁוֹן פָּרָק ד.

(9) וּבַחִינוּךְ שָׁם: "בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא".

(10) וּבַחִינוּךְ שָׁם: וְהוּא הַחֲכֻמָּה שֶׁתָּקַן לָנוּ חֲשֻׁבּוֹן הָעֲבוּר.

(11) רֹאשׁ עֲרֵכֵי הַכִּינּוּיִים לְרַמְ"ק (פִּרְדָּס שְׁעַר כג). וְקִהִילַת יַעֲקֹב עֲרַךְ חֹדֶשׁ וְעֲרַךְ
לְבָנָה. וְרֹאשׁ גַּם לְעִיל אִיסוּר כְּנִיסַת כְּהֵן בַּעַל מוֹם לְמִקְדָּשׁ.

(12) אוֹר הַחֲכֻמָּה. הַשְּׁעַם שֶׁנִּקְרָאת "אַבָּא" – רֹאשׁ תִּנְיָא פָּרָק ג.

(13) רֹאשׁ פִּירוּשׁ רִש"י וְתוֹרַת כְּהֵנִים רִישׁ פְּרֶשֶׁת קִדּוּשִׁים. וְרֹאשׁ תִּנְיָא פָּרָק מו.
אַגְרַת הַתְּשׁוּבָה פָּרָק י.

(14) מֵאוּרֵי אוֹר אוֹת ק, ו. וְרֹאשׁ לְעִיל מִצְוַת קִדּוּשׁ ה'. מִצְוַת תְּפִלִּין רִישׁ פָּרָק
א.

(15) יִשְׁעִיָּה כו, ג.

(16) עַם דִּא"ח דף ריא, ד וְאֵילֶךְ. רֹאשׁ לְקוּטֵי תוֹרָה דְּבָרִים צו, ד. וְהַגְהוֹת
וְקִיצוּרִים בְּאוֹר הַתּוֹרָה בְּרֹאשִׁית פָּרָק א דף כה, א וְאֵילֶךְ.

(17) פִּנְחָס כה, ירִטו: "עֲלַת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁ לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה . . עֲלַת הַתִּמְדִּי יַעֲשֶׂה
וְנִסְכּוֹ".

(18) פִּנְחָס כה, י: "עֲלַת שָׁבֹת בְּשָׁבֹת עַל עֲלַת הַתִּמְדִּי וְנִסְכָּה".

(19) תַּהֲלִים לג, ו.

(1) פְּרֶשֶׁת בא: מִצְוָה נִוְסַפֵּת בְּפֶרֶשָׁה זוֹ – קִדּוּשׁ בְּכוֹרוֹת, נִתְבָּאֵר בְּאוֹר הַתּוֹרָה
לך (עו, ג). תּוֹלָדוֹת (קסו, א). מִקֵּץ (שְׁמַג, ב). – רִשִּׁימַת כְּבוֹד קִדּוּשַׁת אֲדִמּוּר.
נִדְפָסוּ לְקַמֵּן בְּהוֹסְפוֹת.

(2) מִצְוַת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ: בְּאוּרֵי הַזֶּהר שֶׁם (פְּרֶשֶׁת כִּי תִשָּׂא) פִּירוּשׁ הַמּוֹלֵת לְהַצְמַח
צִדָּק וְס' א. ב. – הִעֲרַת כְּבוֹד קִדּוּשַׁת אֲדִמּוּר בְּצִינִים וְהִעֲרוֹת.

מֵאֲמָר זֶה מִיּוֹסֵד עַל הַמְּבוֹאֵר בְּסִידוּר עַם דִּא"ח ריא, ד וְאֵילֶךְ (כְּמִפְּרָשׁ לְהִלֵּן
בְּפִנִּים). וְרֹאשׁ גַּם אוֹר הַתּוֹרָה בְּרֹאשִׁית פָּרָק א כה, א. סֵפֶר הַמֵּאֲמָרִים תַּרְע"ח
עֲמוּד קַעַת.

הַפְּתִיחָה הִיא עַל פִּי דְבָרֵי הַרְמְב"ם בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת מִצְוַת עֲשֶׂה כג, וְסֵפֶר הַחִינוּךְ
בְּמִצְוָה ד, בְּתוֹסֶפֶת בִּיאוּר.

אֵךְ הַרְמְב"ם מִנֵּה מִצְוָה זוֹ עַם עֲבוּר חֲדָשִׁים בְּמִצְוָה אַחֶת, וְהִבִּיאוּ בְּסֵפֶר הַחִינוּךְ.
אֲבָל הַבַּעַל "הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת" וְהַרְמְב"ן בְּהַשְׁגָּתוֹ עַל הַרְמְב"ם בְּמִצְוָה זוֹ (וְהוּכָא
בְּסֵפֶר הַחִינוּךְ) – מִנֵּה מִצְוַת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ בְּמִצְוָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה.

(3) בא יב, ב.

(4) רֹאשׁ הַשָּׁנָה כב, א.

(5) "שָׁבֹת בְּרֹאשִׁית קָרִי לְשָׁבֹת מִשׁוּם דְּכָל מוֹעֲדוֹת נְמִי כְּתִיב בְּהוֹ "שָׁבֹת
שְׁבִתוֹן", הַלֵּכֶךְ קָרִי לִיה "שָׁבֹת בְּרֹאשִׁית" – שְׁמִקְדָּשֶׁת וּבֹאֵה מִשְׁשֶׁת יָמֵי
בְּרֹאשִׁית" (רִשְׁב"ם בָּבָא בְּתָרָא קכא, א).

(6) אָבָל . . הַשְּׁלוֹם: עַל פִּי הַשָּׁנָת הַרְמְב"ן שָׁם.

34 "יש", וכל שכן בשמותגלים בדבור, אבל בשמקבל מן
 35 החכמה, הוא בבחינת ביטול, כי החכמה היא בחינת
 36 "אין", וכשהדבור מקבל ממנו צריך להיות גם כן בחינת
 37 "אין". ובמאמר²⁶: "דברי חכמים בנחת נשמעים", בנחת
 38 ובקרירות, בביטול מציאותו ולא כשהוא בבחינת "יש".
 39 ובעבודת ה', הוא העסק ב"דבר ה' – זו הלכה"²⁷,
 40 שאינו מדבר מצד עצמו, אלא מה ששם ה' בפיו, כמו
 41 שכתוב²⁸: "ודברי אשר שמתי בפיו לא ימושו מפיו",
 42 ובמאמר המגיד להבית יוסף²⁹: "אני המשנה המדברת
 43 בפיו".
 44 וכמו כן למעלה: בראש־חדש מקבלת המלכות,
 45 שהיא דבר ה', מן השכל והחכמה, ומדברת מה שהושם
 46 בה מחכמתו יתברך, ואז הדבור בבחינת ביטול כו'. וזהו
 47 שנקרא ראש־חדש – על שם התחדשות מוחין חדשים
 48 מחכמתו יתברך בעולם הדבור.
 49 והנה יש בזה גם כן העלאה והמשכה – פירוש:
 50 ההעלאה הוא מה שהדבור עולה ונכלל בהחכמה
 51 תחלה, ואחר־כך ההמשכה הוא גילוי החכמה בדבור,
 52 כי כשהדבור בבחינת "יש", אי אפשר לו לקבל מאור
 53 החכמה, אלא על ידי שמתבטל תחלה.
 54 והוא כמו על דרך משל באדם המדבר, וכשצריך
 55 לגלות עמקות השכל בדבור אזי הוא פוסק מלדבר
 56 ומעמיק בשכלו אף לדבר, והוא ענין עליית הדבור
 57 בחכמה.
 58 וכן ענין "שתיק רב" שנוזר בגמרא³⁰, שענין שתיקה
 59 זו הוא ביטול אור הדבור והתפללותו בחכמתו, כדי
 60 שיעל ידי זה ישוב אחר־כך ויתגלה החכמה בדבור
 61 להשיב להם. וכנוזר ב"זנות אלם"³¹ שהשיב להם על פי
 62 הסוד.
 63 וזהו ענין קידוש החדש, שהוא העלאת המלכות
 64 באור אבא מלמטה למעלה, ואחר־כך נמשך בה אור
 65 אבא מלמעלה למטה כמו שיתבאר.
 66 כי הנה באמצע החדש הלבנה מליאה³², בבחינת

1 הנקרא "עלמא דאתגליא" על שם שמגלה המדות. כמו
 2 אם יאהוב אדם לזולתו יהיה דיבורו עמו דברי אהבה
 3 וחיבה, ונמצא מתגלה האהבה על ידי הדבור. וכן
 4 התפארות שיש בלבו יגלנה על ידי הדבור כו'. ונמצא,
 5 המדות הם המקורים, והדבור בחינת מקבל מהם²⁰,
 6 ומצד עצמו "לית ליה מגרמיה כלום"²¹.

7 והנה יש עוד בחינה בדבור – נעלה מזה, והוא כאשר
 8 אינו בחינת מקבל כלל מהמדות, כי אם שמקבל מן
 9 השכל. כמו כשמדבר דברי חכמה ושכל, שאין למדות
 10 שייכות לדבור זה כלל, אלא השכל הוא מקורו, שנובע
 11 גילוי בדבור. וכמו שהשכל הוא מקור למדות, כן הוא
 12 מקור לדבור, וזהו אז הדבור עם המדות בהשוואה
 13 אחת, ומקור אחד לשניהן.

14 ועל דרך משל זה יובן ההפרש בין ראש־חדש לשאר
 15 ו' ימי המעשה, שנקראו "ימי המעשה"²² לפי שבהם
 16 מקבלת המלכות מן המדות דאצילות: יום ראשון מאיר
 17 חסד דאצילות במלכות, יום ב' – גבורה כו'. ועיקר
 18 הארתם – כדי לברר רפ"ח ניצוצים שנפלו בנוגה דבי"ע.
 19 והוא כמו בעבודת ה', בחינת "סור מרע ועשה טוב"²³
 20 שיש באדם כל היום, שזהו עיקר הברורים, והוא בא
 21 מחמת "רשימו" מהאהבה או היראה שהיה לו בתפלה,
 22 שהן המקוריים לברור זה, והם מקבלים מן השכל כו',
 23 ועל כן נקראו "ימי המעשה" – לשון תיקון²⁴.

24 אבל ראש־חדש לא נקרא "יום המעשה" אף על פי
 25 שמוזר בעשיית מלאכה. וכמו שכתוב²⁵: "מחר חדש כו'
 26 ובאת אל המקום אשר נסתר שם ביום המעשה" –
 27 מכלל שראש־חדש אינו נקרא "יום המעשה". לפי שבו
 28 עולה בחינת "דבר ה'" לקבל מאור החכמה שלא על ידי
 29 המדות, ואז נמשך מוחין חדשים בנוקבא.

30 פירוש: כנ"ל במשל שהדבור מקבל מעצמות חכמה
 31 עליונה שלא על ידי התלבשותה במדות, ואז הדבור
 32 בבחינת ביטול יותר מעת קבלתו מן המדות. כי בשמקבל
 33 מן המדות, הוא בחינת "יש" ודבר, כי האהבה בחינת

(20) ראה לקוטי תורה במדבר ו, ג. ובמראי מקומות לשם.

(21) אין לו מעצמו כלום. ראה זהר חלק א רמט, ב. חלק ב רטו, א. ועוד.

(22) יחזקאל מו, א: "ששת ימי המעשה".

(23) תהלים לד, טו.

(24) ראה בחי' תשא לא טו: "לעשות את השבת – על דרך הפשט לתקן לצרכי שבת, מלשון "וימחר לעשות אתו" (ויקרא יח, ז) וכן הבקר אשר עשה" (שם, ח) הכל לשון תיקון. וברשי" (בראשית א, ז) "וישש את הרקיע – תקנו על עמדה, והוא עשייתו, כמו "ועשתה את צפריה". וכן הוא בפסוק "אשר ברא אלקים לעשות" שפירושו הוא לתקן, כדברי המדרש (בראשית רבה פרשה יא, ו) שכל מעשי בראשית צריכים תיקון.

(25) שמואל א, כ, יח. יט.

(26) קהלת ט, יז.

(27) עמוס ח, יב. שבת קלח, ב.

(28) ישעיה נט, כא.

(29) מגיד מישרים ריש פרשת ויקרא. ובכמה מקומות.

(30) ביצה ו, א. וראה הערת כבוד קדושת אדמו"ר בספר המאמרים תש"ח עמוד 102. אגרות קודש חלק כא עמוד שלט. ראה גם ספר המאמרים תרמ"ו עמוד ט, כב.

(31) לרמ"ע מפאנו והוא במהדורא קמא בסופו (פרק ק).

(32) ראה אור התורה ברכה עמוד א'תתצד.

חדשו חֲדָשׁ כו".

21 מה שאין כן ב"שבת בראשית", שעליית המלכות
22 בשבת הוא ממילא, בלא פעולתינו, כי "שבת מיקדשא
23 וקיימא"³⁶, מטעם "כי בו שבת"³⁷ הוא יתברך מעשייתו
24 העולם בו ימי בראשית מאין ליש, ובשבת הוא נח
25 ושובת מלדבר "מילין דהדיוטא"³⁸ – "יהי אור", "יהי
26 רקיע" וכו'³⁹. וכן גם מדותיו וחכמתו יתברך שדיו
27 מושפלים בעסק מלאכה זו, הם עולים בעצמותם, ועולם
28 התענוג מתגלה ויורד, ונחת ינחת מגמר מלאכתו ב"כי
29 טוב". וככה הוא כל שבת ושבת, כי הוא מחדש בכל יום
30 מעשה בראשית⁴⁰, וכל שבת הוא "שבת בראשית".
31

32 וכל זה הוא מאלי וממילא ולא על ידינו, כי העולם
33 צריך להתהוות על כל פנים, וממילא יהיה השביתה.
34 ולכן אין השבת שייך לבית-דין שיקדשוהו, אלא כל
35 איש מישראל ימנה ששה ימים וישבות בשביעי – ביום
36 שהוא יתברך שובת.

37 אבל עליית המלכות שבראש-חדש הוא על ידינו
38 דוקא, במה שראש בית-דין אומר "מקודש", ולכן אם
39 ימנה אחד או רבים זולת הבית-דין ראש-חדש – אינו
40 כלום, כי אינו חודש באמת – לצד שלא נעשית עליית
41 המלכות על ידם, זולתי על ידי המוסמך דוקא :

1 "יש" ודבר, ואז היא רחוקה מהשמש. אבל כשנסתרת
2 בסוף חֲדָשׁ, ובעת המולד היא נקודה קטנה, בבחינת
3 ביטול, שאז עולת לקבל מהשמש, ואור השמש מאיר
4 עליה בעת המולד – הוא אור אבא, שצריך להיות על
5 ידי ביטול הדבור דוקא כנ"ל.

6 והעלֵאָה זו הוא על ידי בית דין המקדשים את החדש,
7 "סמוכים איש מפי איש עד משה רבנו עליו השלום"³³,
8 "ראש בית-דין אומר: מקודש מקודש", ובאמירתו זאת
9 מתקדש החדש ועולת המלכות באור אבא.

10 והענין:

11 כי הסמיכה ענינה המשכת הארה מהמסמך אל
12 הנסמך, ולכן כשהבית-דין סמוכים הרי יש בהם הארת
13 משה שהוא "יסוד אבא"³⁴. ואף על פי שנמשכה דרך
14 במה השתלשלות, ממושה ליהושע וכו'³⁵, מכל מקום יש
15 קשר וחיבור למוסמך האחרון עם משה, ולזאת כשהוא
16 אומר "מקודש" הוא נותן "סמיכה" מיסוד אבא להעלות
17 מדת מלכותו יתברך הנקרא "חדש" – באור אבא.

18 וזולת זה, אם היה איש אחר אומר "מקודש" – לא
19 יועיל כלום, כי אי אפשר לו להעלות את המלכות באור
20 אבא מאחר שאינו מוסמך מיסוד אבא כנ"ל, ואז אין

(37) בראשית ב, ג.

(38) דברי היטו. ראה זחר חלק ג בהעלותה קמט, ב.

(39) יהי אור, יהי רקיע וכו': בראשית א, ג. ו. ואילך.

(40) ברבת יוצר אור.

(33) כמבואר ברמב"ם פרק יא מהלכות קידוש החדש דין ד' (אור התורה בראשית (כרך א) דף ה, ב).

(34) לקוטי תורה לארז"ל פרשת שמות. וראה לקוטי שיחות חלק ו עמוד 246. להלן פרק ב. וראה לעיל מצות פריה ורביה פרק ב.

(35) ראה אבות פרק א משנה א.

(36) השבת מקודשת ועומדת ומצד עצמה מששת ימי בראשית. ביצה יז, א.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

12 גוון עצמי מורה על האורות כמו שהן קודם שנתלבשו
13 בכלים, וז"ע דכתיב אור בהיר הוא בשחקים (איוב סי'
14 ל"ז י"א) וע' בלק"ת שה"ש בד"ה שחורה אני, א"כ
15 כמו"כ לבן דקלי' הוא בחי' כתר או אפי' עת"י.
16 ובפרדס בעה"כ ערך זקן פי' זקן הוא בכתר, ובשער
17 התמורות פ"ד ענין זקן אשמאי לובן טומאה כו' ולבן
18 ביקש לעקור את הכל כי כן כתר דקלי' אותיות כרת
19 ע"ש בפרדס. ולפי' י"ל ענין ד' מראות נגעי' שהם
20 שתים שהן ארבע, שהם כולם לבנים היינו שנמשכי'
21 מבחי' לבן הנ"ל והיותם שתים שהן ארבע כי הם נגד
22 ד' נהרות שהם או"א וזו"נ דקלי' הרי הם שתי מערכות

1 והענין הוא דכתי' את זה לעומת זה עשה האלקי,
2 וכמו שיש בקדושה בחי' לבושי' כתלג חיזור
3 ושער רישי' כעמר נקי שע"ז רומזים הטלית והציצית
4 כמו שהן בשרשן, כן יש דוגמתן בלעו"ז הוא בחי' לבן
5 הארמי שהוא בחי' לבן בקלי' שהוא נגד לובן העליון
6 כמ"ש בסידור שער ל"ג בעומר בד"ה עד הגל, וע'
7 בת"א ס"פ ויצא בד"ה וישכם לבן משמע שלבן הוא
8 בחי' כתר, ולכן הגם שבמאור"א אות ל' ס"ו כ' לבן
9 אבא עילאה ולו ב' בנות לאה ורחל, תחתון (ר"ל לבן
10 הארמי התחתון) חכמה דקלי', מ"מ לפי רבינו ז"ל
11 שהוא כתר וכן בלק"ת ס"פ אחרי פי' גון לבן שהוא

ומתשת כח), בהרת רחל (ר"ל מה שכנגד רחל והוא
הדבור הרע כמו מוציא שם רע וכליות ולה"ר, וע'
מד"ר ר"פ מצורע), ספחת הם הב' שפחות הנספחות
לכל אחת עכ"ל.

תמים תרי

בס"ד. דברים י"ח י"ג

שהם ארבע וע' במאו"א אות ד' סעי' כ"ה ק"ו.
ובמאו"א אות ד' סעי' ט', ד' מראות נגעי' ב' גבירות
וב' שפחות דקלי', שאת לאה (ר"ל מה שכנגד לאה,
והיינו מח' רעה של היצה"ר, לשון לאות שנלאה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפילה

וקדוש לברכה לחיי העולם הבא נשמתו עין זכותו יגן
עלינו, מה שכתב⁸⁷ בענין בעלי עסקים שאי אפשר להם
להאריך בתפלה בכל ימי השבוע, ובהכנה רבה
לתפלה שנתבאר לעיל:

יש להם דרך אחר והיינו:

כאשר ישימו אל לבם בכל בקר בעמדם, אשר המה
מכלים כל פח מוחם ולבם בהכלי העולם, עד שכמעט
כל נפשם וחיותם מתקשרת בהכלי העסקים הסובבים
עליהם מכל צד ופנה, כמו שכתוב⁸⁸ "סבוני גם סבוני
כו", אזי ישבור לבו בקרבו, ולא יגיל וישמח לדבר
בעניני עסקיו קודם התפלה בהרחבת התנועה
והתפשטות כו', ויתחזק ללמוד מעט לכל הפחות קודם
התפלה, ויתפלל במתינות, בהתבוננות בתיבות התפלה
עצמן.

ואם לא יתחזק בשעה זאת, הרי מיד יפול בעסק
הטרדות, שלא יזעיל לו אז שום התבוננות, כמו שכתוב
"יחוגו ויגועו כשכור וכל חכמתם כו"⁸⁹, שזה שעבוד
העסקים, שנקרא "שכרות ולא מיין"⁹⁰, שמבלבל המוח
והלב כו'.

ואי לזאת, בשלא ישבח, ויתבונן בכל זה קודם
התפלה מאד, יתעורר ברחמים על נפשו, ויראה בכל
עוז, "החלש יאמר גבור אני"⁹¹, להתחזק ולעמוד על
נפשו שעה זאת. וכל מה שאריך בתפלה, אפילו רגע
יותר, הרי זה בקונה חיים לנפשו על כל היום; גם כי ילך
בעסקיו - יאיר בו רשימת הארה זאת מן מעט
ההתקשרות שפעל בנפשו.

ובכמו שכתוב⁹² "גם כי אלך כו' לא אירא רע כי אתה
עמדי", ורשימה זאת, היא שומרת אותו גם בהיותו

טו. אמנם זהו דבר השוה לכל נפש מישראל:

שכל אחד ואחד צריך לקבל עליו עול מלכות שמים
שלימה, לידע בנפשו שיש לו אדון - הוא "ה' אלקיני" -
שמיחד מלכותו יתברך על כל אחד ואחד בפרט, וגם
הוא צריך לקבל עול מלכותו יתברך עליו, ולהיות עבד
נאמן אליו יתברך (ולא עבד לזרים חס ושלום - הם הקליפות
והסטרא אחרא שמצד הנפש הבהמית - אפילו שעה אחת),
ולעשות רצונו יתברך בקיום התורה ומצות ב"סור מרע
ועשה טוב" (תהלים לד, טו) בפועל ממש, ובכל הענינים
ודקדוקי סופרים, הן בהנוגע ל"סור מרע" והן בהנוגע
ל"ועשה טוב".

ויעיין האדם על עצמו תמיד בכל מדה ומדה שלו,
ובכל ענינים הגשמיים שלו, שיהיו בשוב הדעת האלקי
על פי התורה, ולא יסיח דעתו אף רגע אחת לעשות
דבר בלי דעת, כי אם יעיין ויפקח ויביט על כל פרט
ופרט שלו. וכל איזה דבר רע שעשה מצד איזה מדה
רעה, יהיה נחנק ונרגש בנפשו ויעמוד נגד עיניו. היינו
שירע בעיניו המעשה אשר עשה, ולא ישוב עוד
לעשותה חס ושלום, ויתאמץ לתקן מקור הדבר, הוא
המדה רעה החומרית. ו"הבא לטהר מסייעין לו"⁸⁶
מלמעלה בסיוע שיש בה ממש, ויפתח לו השם יתברך
פתח יתירה להאיר מוחו ולבו בתורתו ועבודתו יתברך.

קיצור: יבאר כי קבלת עול מלכות שמים היא דבר השוה
לכל, ובכח זה יוכל להשגיח על עצמו בכל פרטי עניניו, לעקור
כל מדה רעה, ולהרגיל את עצמו בכל מדה טובה.

טז. והנה, לטובת רבים מאנ"ש אעתיק בקצרה תוכן
דברי קודש כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי זכר צדיק

(90) ישעיה נא, כא. ושם (ובאגרת אדמו"ר האמצעי): "ושכרת".

(91) יואל ד, י.

(92) תהלים כג, ד.

(86) ראה שבת קד, א. יומא לח, ב.

(87) אגרות קדש שלו אגרת ג עמוד יז.

(88) תהלים קיח, יא.

(89) "תתבלע". תהלים קו, כו.

מלכות שמים הנ"ל – הכל שוין לטובה בו".
קיצור: יבאר ההתבוננות לבעלי עסקים הטרודים כל ימיהם,
 ויעוררם לעשות חוק קבוע ללמוד קודם התפלה, אשר רשימה
 זו תפעול על ההנהגה בכל היום ותתן חיות בקיום המצות.

בטוהר עסקיו שלא יהיה מרוחק מאלקות, והיא המעלה
 אותו ומקרב לאלקות בכל שעה שיפנה מעסקיו. ומה
 גם בהגיע לידי איזה מצוה כצדקה וכיוצא בזה, שיכול
 לבין בה לעשות נחת רוח ליוצרו בו. (ובענין קבלת עול

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – תרפ"ז

כשהוא שלם בכל אבריו, והרגלים הם מאברי האדם,
 ויש ויתרון¹¹ מעלה ברגל שמעמיד את הראש ומגביהו,
 ובאנשים יש חלוקים בגדלות וקטנות, יש אדם גבוה
 ויש אדם קטן, ואם פי שהגדלות והגבה נפר בראש
 דוקא אבל הוא על ידי אמצעות הרגלים, וכמו שבכל
 אדם גופא הרי יש הפרש אם יושב או עומד, דכשיושב
 הנה אז קומתו כפופה וכעמידה הוא גבוה יותר, דהגם
 שהגדלות והגבה נפר בראש, אבל הוא בא על ידי
 אמצעות הרגלים, והרגלים מולכים את הראש למקום
 שהראש מצד עצמו אינו יכול להגיע לשם, ויש נציצת
 ההתחלה ברגל דוקא יותר מבראש המתפשט, וכמו
 שכתוב "שש מאות אלה רגלי העם אשר אנכי בקרב",
 דמשה שהוא בחינת חכמה, ו"אנכי" הוא בחינת כתר,
 ושיהיה "אנכי בקרב", הינו הגלוי דבחינת כתר
 בחכמה, הוא על ידי שש מאות אלה רגלי העם דוקא,
 דעל ידי רגלי העם הנה על ידי זה נתוסף אור במשה,
 וכמאמר "ישמח משה במתנת חלקו", ו"כלים נתתי לך
 גדלה אלא בשביל ישראל".
קצור. יבאר דהגוף גדול דעולם מודכף על ידי העולם
 קטן דאדם המבין ומרגיש מחיות נפשו בחיות
 אלקי שבעולם, והוא אור המקמלא כל עלמין. ויבאר
 דהגוף נחלק לראש גוף ורגל, ויתרון הרגל המעמיד
 הראש ומגביהו, ויפרש "רגלי העם אשר אנכי בקרב".
 (ו) והנה אמרו רז"ל, "גדול המעשה יותר מן
 העושה", וכידוע בתמכין דאורייתא, דמי
 שמעשה את חברו שיתחזק לומדי תורה הוא יותר מן
 העושה בעצמו, וישם שהוא במעשה הצדקה לצרכי

(ה) והנה עקר ענין האמונה דנשמות ישראל הוא
 במדרגת סובב כל עלמין, דהנה איתא
 באבות דר' נתן: "כל מה שבא הקדוש ברוך הוא
 בעולם בא באדם; בא חרשים (יערות) בעולם, כנגדן
 בא שערות באדם", והולך ומונה הדברים שנקראו
 בעולם אשר דגמתם יש באדם, ולכן האדם נקרא עולם
 קטן, וכתוב "וגם את העולם נתן בלבם", דהעולם נתן
 בלב ש' אדם, והינו דכל מה שנומצא בעולם הרי הוא
 מתבאר ומודכף על ידי האדם, והעולם נקרא גוף
 גדול¹⁰, דכמו שהאדם הרי יש בו רמ"ח אברים ושם
 גידים ושערות וצפרנים וכו', הנה דגמתם ישנם בעולם,
 ומאחר שהעולם הוא גוף גדול הרי יש בו חיות המתחיה
 אותו, דאם לא כן איך הוא חי, ואנו רואים שהעולם
 חי, וכמו אילנות וצמחים הרי יש בהם חיות המתחיה
 אותם, דחיות זה הוא מאור המקמלא כל עלמין שהוא
 אור וחיית פרטי לכל נבא ונבא בפרט, ואור וחיית
 זה הוא דאור המקמלא כל עלמין שהוא חיות פרטי,
 וכמאמר "מה הנשמה¹¹ ממלא את הגוף, אף הקדוש
 ברוך הוא ממלא את העולם", דכשם שהגוף שהוא
 עולם קטן חי מהנפש, הנה כמו כן הוא החיות בהעולם
 שהוא גוף גדול, והינו דחיות העולם הוא חיות פרטי
 לכל נבא ונבא, בדגמת אור וחיית הנפש המתלבש
 באברי האדם שהוא בכל אבר ואבר בפרט. והנה באור
 וחיית הנפש שמתלבש בגוף, הרי מתחלק בכללותו
 לשלשה חלקים כלליים, ראש גוף רגל, דאינו דומה
 חיות הראש לחיות הגוף וחיית הרגל, והגם דהרגלים
 הם גם כן לצורך האדם, דשלמות ציור קומת אדם הוא

(11) ראה ברכות י, א. ויקרא רבה סוף פרשה ד. מדרש תהלים
 קג. - עיין גם כן לקוטי תורה ריש פרשת אמור.
 (12) ראה תורה אור בתחילתו. לקוטי תורה ריש פרשת נצבים.
 ובכמה מקומות.

(9) תנחומא פקודי ג. תיקוני זוהר תיקון סט קרוב לתחילתו.
 וראה לקוטי תורה פרשת במדבר ריש [מאמר] דיבור המתחיל והיה
 מספר.
 (10) מורה נבוכים חלק א פרק עב.

24 שהוא כח היותר אחרון שבנפש, והמדות הם נעלים
25 הרבה יותר, דהרי אפלו הידים שהם גם כן רק כח
26 התנועה בלבד הם נעלים יותר מכמו כח ההלוח
27 שברגל, דברגל הוא רק זריקת צורות, דכח זה ישנו
28 גם בבצל חי, מה שאין כן בכח התנועה שבבד הוא
29 מלאכת הכתיבה שהם ממעשה האדם, וכן מלאכת
30 הציור, דהגם שהם גם כן כח המעשה שהוא כח אחרון
31 שבנפש, אבל הוא הפנימיות דכח המעשה, דהנה בכל
32 כח וכח הרי יש בו פנימיות וחיצוניות, וחיצוניות כח
33 המעשה הם הלוח וזריקה, אבל הכתיבה והציור הם
34 פנימיות כח המעשה. והענין בזה הוא, דגם בזריקה,
35 אפלו בזריקה מכוננת כמו קולע אל השערה ולא יחטא,
36 שהוא מפני השכל ואמון ידים שבו, מכל מקום
37 העקר הוא המעשה, והראיה – דבכלות כחו נופל
38 הנזרק בטבעו. אבל בציור, הנה מלבד זה שהוא לבוש
39 אל השכל, הנה עוד זאת שהעקר הוא התגברות השכל
40 על הכח, ולכן עקר היפי בציור הוא התכן המציר ולא
41 הציור עצמו, והוא פנימיות כח המעשה.
42 קצור. יבאר דבתמכין דאורייתא בממונו ובטרתו
43 גדול המעשה מהעושה. כן הוא בלמוד ברכים,
44 דהלומד עם אנשים הפשוטים ממנו זהו גמילות חסד
45 בנפשו. ויסביר מעלת הרגל, הגם שהוא כח אחרון.
46 ציור לבוש אל השכל.

1 לומדי תורה שהוא נשגב ונעלה במאד, הנה כמו כן
2 הוא בלמוד ממש דגדול המעשה את חבירו לתורה
3 יותר מהלומד בעצמו, דזהו ענין גמילות חסדים בנפשו,
4 וכמו על הרף משל כשעושין קביעות למוד תורה
5 ברכים, והלמוד הוא לפי ערך הרכים, הנינו למוד הלכה
6 או אגדה וכו', דקביעות זו היא רמה ונשאה, וכמו
7 שכתוב "הסבת ושמע ישראל", ואמרו רז"ל "עשו
8 כמות ועסקו בתורה", שאין התורה נקנית אלא
9 בתבונה, הנה צריכים להשתתף בלמוד זה גם אלו¹³
10 שיכולים ללמוד למוד עיוני, דלא מיבעיט דמי שהוא
11 לומד לפני רבים שגדול שכרו וימרום את נפשו
12 כנודע, אלא גם ההשתתפות בלמוד הוא ענין גמילות
13 חסדים בנפשו, כי בזה שמחזקים את הלומדים ברכים
14 הוא תמכין דאורייתא, ודוקא בין אנשים פשוטים
15 שנעלה יותר, וכמו שמבאר¹⁴ בענין המסירת נפש
16 שהוא אצל אנשים פשוטים יותר מכמו בבעלי דעה
17 והשגה מרבה, אשר מפל זה מוכן דמעלת הרגל הוא
18 מעלה גדולה, והאמת הוא כן, אבל מכל מקום באור
19 וחיית פנימי שמתלבש בגוף הנה חלק האמצעי שנקרא
20 חלק הגוף הוא נעלה בחיות יותר מכמו חלק הרגל,
21 דבחלק הגוף הרי יש בו הלב והאברים הפנימיים
22 שנקובתם במשהו, וכל חיות האדם תלוי בזה, מה
23 שאין כן בחלק הרגל הרי יש בו כח ההלוח בלבד

(13) להעיר מאגרת הקודש סוף סימן כג.

(14) ראה [מאמר] דיבור המתחיל אין הקדוש ברוך הוא בא, ו[מאמר] דיבור המתחיל אני ישנה, (ספר המאמרים - אידית).

ט. שאין צורך (לומר). י. אם נקב משהו בתוכם – טרפה, מפני שלא ניתן לחיות כך.

ספר השיחות – ה'תש"ד בלה"ק

יום ב' דחג הסוכות, בסעודה

10 צדק' היה – במשך כמה שנים – שבניו היו אוכלים
11 אתו כל שבת. בסעודת יום שבת-קודש היה מכבד
12 את הבנים בברכת המזון לפי סדר שנותיהם וחוזר
13 חלילה.
14 הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש היה נוהג, אם
15 ישב בסעודה עם הקהל, היה לוקח ברכת המזון
16 לעצמו, ואילו בביתו – בליל שבת-קודש היה מברך
17 בעצמו, ובסעודת יום שבת-קודש היה מכבד בברכת
18 המזון את בניו או חתניו וכן לבני המשפחה.
19 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק – גם אחרי הסתלקות

1 א. שאלה: איך נהגו בני ה'צמח צדק' בברכת
2 המזון כשברכו בפני ה'צמח צדק' בנוסח של "ברשות
3 אדוננו מורנו ורבנו הרב בעל הבית", אם אמרו גם
4 הנוסח של "מרנן ורבנן ורבותי"?
5 תשובה: בני ה'צמח צדק' כשהיו מברכים ברכת
6 המזון בפני ה'צמח צדק', היו אומרים רק את הנוסח
7 "ברשות אדוננו מורנו ורבנו הרב בעל הבית" ולא
8 יותר.
9 הסדר אצל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק ה'צמח

הבעל-שם-טוב אכן היה אצלכם, אך כשלקחו
את דברי הבעל-שם-טוב ומסרו אותם לרביים
בליובאוויטש, הם נהיו אז לדבר שלם.
מששמע ר' פנחס תשובה זו, כעס מאד, תפס
בקבוק מהשולחן וזרקו על הרשב"ץ. בפעם הראשונה
פגע במצחו, והרשב"ץ התעלם מכך, בפעם השנייה פגע
בידו. כל ימיו סבל הרשב"ץ ממכה בידו. כשר' פנחס
זרק את הבקבוק על ידו, זה פגע בו קשות והתעלף.
ט. מורי הרשב"ץ סיפר שבהיותו אז בקרמנצ'וג,
שמע את הסיפור הבא:
שורש חסידי חב"ד בקרמנצ'וג היו שני גיסים, ר'
ברוך ור' שמואל, חתניה של תמר.
הם היו בעלי צורה ותקיפים בדעתם. והיו בחיי
הוד כ"ק רבנו הזקן, ראו את הרבי פעם אחת, אך לא
התדבקו. רק כאשר הוד אדמו"ר האמצעי היה
בקרמנצ'וג - נעשו למקושרים.
ר' שמואל היה תקיף ביותר, עם מדות תקיפות.
בשנת תרצ"ד נסע לליובאוויטש אל ה'צמח צדק',
שאמר לו: העצה להסרת מדות תקיפות היא על-ידי
אהבת רעהו, כפי שנאמר ב"אגרת הקודש" בפרק
הנ"ל "לתקוע אהבת רעהו בלבד", וכאשר ישנה
אהבת רעהו, נעשים ל"אהובי ידידי" של הוד כ"ק
רבנו הזקן, כפי שהוא אומר שם ב"אגרת הקודש"
בתחילת דבריו: "וע"כ אהובי ידידי, נא ונא וכו'
לתקוע אהבת רעהו בלבד".
שאל ר' שמואל את ה'צמח צדק': הרי שצריך
להיות "רעהו"? - בגדר מעלתו היה באמת מקום
לשאלה זו -:
ענה לו הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק':
איש פשוט - זהו "רעהו".
כשיצא ר' שמואל מה'יחידות' אצל הרבי ה'צמח
צדק', אמר: הוא אכן 'לקח' ממני, אם הוא יכול גם
לתת - עוד נראה.
דרכו של ר' שמואל היתה להאריך מאד בתפילה,
אך כשיצא מאותה 'יחידות' היה כל-כך מבולבל,
שבמשך שלשה ימים לא יכל לרכז את מחשבותיו
לתפילה באריכות. לאחר מכן חזר לביתו, והתראה
שוב בליובאוויטש כעבור שלוש שנים.
כעבור שלוש שנים בא לליובאוויטש, ובהיכנסו
אל ה'צמח צדק' ליחידות, אמר:
- רבי, יש לי כבר "רעהו".
מאז, החל לקרוא ל'צמח צדק' בשם "רבי".

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש - היה נוהג
בברכת המזון להתחיל בנוסח "ברשות", מפסיק לרגע
ומסיים "מרנן ורבנן ורבותי". כך נהג כל ימי חייו,
אלא שהיה עושה זאת בצורה כזו שלא היה ניכר -
היה מפנה את מבטו על הכוס וכדומה.
כמה שבועות לפני הסתלקות הוד כ"ק אאמו"ר
הרה"ק, הרגיש בכך הרב יעקב לנדא, ושאל את הוד
כ"ק אאמו"ר הרה"ק, מדוע הוא מפסיק אחרי המלה
"ברשות"? הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ענה לו בחיוך.
כשיצא הרב יעקב לנדא מהבית, אמר לי הוד כ"ק
אאמו"ר הרה"ק: הוא - הרב יעקב לנדא - עמד על
כך מאוחר מדי.
החסיד ר' אבא פרסון סיפר: אצלנו הרי המנהג
לומר "ברכות השחר" מיד בבוקר ובבית. המנהג
בפולין הוא לומר "ברכות השחר" בבית המדרש,
אחרי שהוא שותה את הקפה ומדבר 'דברים בטלים',
הנה בשעה אחת בצהריים הוא בא לבית המדרש
ועומד לומר "הנותן לשכוי בינה" - תרגול חכם.
ח. בשיעור "תניא" היום¹⁰ דורש הרבי שלשה
דברים: א. להתפלל בקול רם. ב. והיו שפל רוח בפני
כל אדם. ג. אהבת רעהו.
מורי הרשב"ץ היה בשנת תרכ"ז שוד"ר של הוד
כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש¹¹, ויצא לו להיות
בקרמנצ'וג. שם היו חסידי פולין חריפים מאד, שהיו
מקניטים את מורי הרשב"ץ על היותו "ליטאי".
בין חסידי פולין בקרמנצ'וג, היה מפורסם אז
חסיד אחד בשם ר' פנחס, וחסידי חב"ד קראו לו
"פנינה". חסידים יודעים לתת שם.
הר' פנחס היה חריף מאד, תקיף וגביר גדול.
כשמורי הרשב"ץ בא לקרמנצ'וג, אמרו לו
החסידים להיזהר מר' פנחס.
ר' פנחס היה נוהג, כשהיה בא שוד"ר, אפילו של
רבי אחר, לכבדו ולערוך לכבודו סעודה נכבדה.
כשבא הרשב"ץ, רצה ר' פנחס לתהות על קנקנו,
ובא להתוועדות. נענה ר' פנחס ואמר לרשב"ץ:
אצלנו בפולין וואהלין היו הבעל-שם-טוב, המגיד
ממזריטש, ואילו אצלכם בליטא, מה היה?
ענה לו הרשב"ץ: סימן שאתם 'עירוני' ולא 'כפרי'.
אילו הייתם 'כפרי', הייתם יודעים שפשתן צומח
בכפר אצל האיכר, אך כדי להפוך את הפשתן לבד
טוב, שולחים אותו ללייפציג, שם ישנן המכונות
המתאימות שמעבדות את הפשתן לבד משובח.

(11) ראה התמים תו' ב' עמוד ס' ואילך.

(10) אגה"ק דף קל"ה ד"ה אהובי עד קל"ה ע"ב מלוי"ג.

- 1 י. התחיל לרדת מעט גשם בסוכה, וסיפר כ"ק
2 אדמו"ר:
3 כשמרת מנוחה רחל, בתו של הוד כ"ק אדמו"ר
4 האמצעי, נסעה לארץ ישראל, היה זה בתקופת
5 הגשמים. כשנכנסה אל הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק
6 'צמח צדק' לקחת ברכת הפרידה, התאוננה שהיא
7 מפחדת מהנסיעה בגלל הגשמים, שמא תצטנן.
8 ענה לו הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק 'צמח צדק':
9 נו, אז מה? - תיסעי בין הטיפות.
10 מאז לא נפלו עליה טיפות גשם במשך כל חייה.
11 היא נסעה אז בעגלה מליובאוויטש לשקלוב, שם
12 שכרה עגלה שניה להמשיך הנסיעה. כשבעל העגלה
13 חזר לליובאוויטש, סיפר שבנסיעה מליובאוויטש
14 לשקלוב - היה תענוג לנסוע, על העגלה לא ירדו
15 גשמים. אך בשובו משקלוב לליובאוויטש היו לו
16 הצרות האמיתיות, גשמים ובוץ.
17 בעל העגלה היה מתרברב תמיד בגאווה על
18 האירוע הפלאי שקרה אתו, שהגשם לא ירד על
19 העגלה שלו. אמר לו פעם הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק
20 מוהר"ש:
21 הערל, להבדיל, בעל העגלה של הבעל-שם-טוב,
22 גם-כן נהנה מקפיצת הדרך.
23 יא. פעם החל לרדת גשם בסוכה בליובאוויטש,
24 ואמר הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק בדרך צחות:
25 כשירד גשם אסור לאכול בסוכה, אבל לברך הרי
26 מותר.
27 יב. בשנות מלחמת העולם הראשונה, היו
28 ברוסטוב ה'מוסר'ניקים, וביניהם היו יראים ושלמים.
29 פעם אחת נתן להם הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק
30 משקה להתוועד בשמחת בית השואבה. לאחר מכן
31 התעניין הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק איך היה הסדר
32 אצלם בשעת ההתוועדות, והם סיפרו, שעסקו
33 בהשמעת חרוזים, למשל: סכך! איך לאך! [אני צוחק]
- 34 יחד אתך...
35 נענה הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק ואמר: אילו ידעו
36 איך הסכך צוחק מהם, לא היה מצחיק להם כלל.
37 יג. כשהיו שומעים את הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק
38 מתוועד - בדרך כלל הרי זקוקים להכנה כדי להיות
39 כלי לקבלה, אך אז - נעשה הביטול בדרך ממלא,
40 בהנחת ראייה של חכמה.
41 שאלה: בסדר המדריגות בשכל, הרי ה'הנחה' היא
42 למטה מטה מראיה של חכמה?
43 תשובה: ישנה 'הנחה עצמית' שלמעלה מראיה של
44 חכמה¹².
45 שאלה: מה היא 'הנחה עצמית'?
46 תשובה: הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק אמר לי
47 ב'יחידות' - כסלו תרס"ד - : 'הנחה עצמית' ישנה אצל
48 מתפלל חסידי אחרי הכנה טובה לפני התפילה,
49 והתבוננות עמוקה של הנפש השכלית.
50 ישנו מאמר של הוד כ"ק רבנו הזקן שאמר ברבים
51 בבואו בפעם הראשונה ממזריטש:
52 "דע מה למעלה ממך"¹³ - פירוש: מה שלמעלה הרי
53 זה "ממך", כלומר, כל המציאות של הספירות מתהווה
54 רק על-ידי אתערותא-דלתנא של עבודת הנבראים.
55 בהתאם למאמר זה, יש להבין בענין 'הנחה
56 עצמית', שאין מקום לשאלה מה זו 'הנחה עצמית',
57 שכן, הדבר תלוי בכל אחד לפי אופן מדריגת עבודתו,
58 כך היא מציאות הענין.
59 שאלה: לכאורה, הרי החסידות אינה פוסקת כך,
60 אלא שהספירות ישנן תמיד?
61 תשובה: בודאי שהספירות ישנן תמיד, אך מי
62 שאינו עוסק בעבודת התפילה, כלומר שלימוד
63 החסידות שלו הוא רק סברות שכליות טובות
64 ועמוקות, ופסק ההלכה של החסידות אינו נוגע לו
65 לענין העבודה, הרי הוא נשאר אחרי הלימוד אותו
66 "עני ואביון" כמו לפני הלימוד.

(13) אבות ב, א.

(12) ראה ד"ה והי' כאשר ירים משה. תרצ"ד.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק נ' - במקום תורה - שם חכמה

- 1 גדולה הייתה השפעתו של ר' יצחק שאול, חתנו של הנפח, על זבולון בנימין, פושט הנבילות.
2 לא פחות מכך הפיק ר' יצחק שאול תועלת מזבולון בנימין. אביו, ר' ניסן, הביא לידיעתו כי
3 מחובתו להתמסר להעלאת רמתו הרוחנית של זבולון בנימין המגושם. בד בבד עם המשימה שנטל
4 על עצמו למצוא חתן לדינה, בתו של זבולון בנימין, קיבל על עצמו להתעניין במצבו של זבולון

1 בנימין עצמו. לפיכך הורה במכתבו לבנו להתייחס לפושט הנבלות כאל "מציאה", שכן הוא מסוגל
2 להתעלות לדרגה רוחנית גבוהה יחסית, ולהוכיח בכך שאין יהודי, יהא שפל ככל שיהא, שאינו
3 מסוגל להתעלות ולהתרומם.

4 כתוצאה מכך החליט ר' יצחק שאול לשמש דוגמא לאהבת המלאכה, ומכאן נבעה החלטתו
5 להיות נפח. לאחר דין ודברים עם חותנו השפיע עליו להכניסו לנפחייה.

6 ר' אליעזר ראובן התלבט קשות עד שהשלים עם העובדה שחתנו, שאותו לקח בגלל למדנותו
7 ושאינו חשב להשתעשע ולהתפאר, יהפוך לבעל מלאכה פשוט. במיוחד לא יכול היה לעכל את
8 הדבר משום שסבר כי יהיה בכך משום פחיתות כבוד לשני חתניו האחרים, ראשי הישיבה. ברם,
9 במהרה נוכח לדעת כי חתנו זה נילוש מעיסה שונה מגיסיו. מעט מאוד ידע ר' אליעזר ראובן
10 על הרוח החסידית שהחלה לפעם אצל חתנו, אך לדידו היה די בכך שבסופו של דבר השתכנע
11 כי אדם כר' יצחק שאול לא ירד ממעלתו הרוחנית כשיתחיל לעסוק במלאכה.

12 תוך כדי כך התברר כי ר' יצחק שאול אף הביא הצלחה לנפחייה. זה עתה למד את המלאכה
13 אצל חותנו וכבר הספיק להמציא דברים שעוררו השתוממות ושמשו מקור להכנסה נוספת. כך
14 למשל, המציא ר' יצחק שאול מיתקן עזר למחרשה, יתד המסוגלת לפורר את האדמה אגב
15 חרישה. הדבר הביא לחיסכון עבודה מיותרת אצל האיכרים. הללו החלו לבוא בהמוניהם אל
16 הנפחייה של ר' אליעזר ראובן כדי להרכיב על מחרשותיהם את המיתקן של ר' יצחק שאול. הם
17 היו מוכנים לשלם סכומי עתק בתמורה.

18 גם מחצרות הפריצים החלו להביא מחרשות כדי להוסיף להם את המיתקן החדש. כן הגיעו
19 משם הזמנות למחרשות חדשות, למרכבות, שכן הפריצים נוכחו לדעת כי חתנו של ר' אליעזר
20 ראובן הוא אמן לכל דבר.

21 "אני עומד ליד הסדן כבר ארבעים שנה ולא הצלחתי לחדש דבר, והנה בא בן-ישיבה ומראה
22 נפלאות!" - היה ר' אליעזר ראובן מתפלא.

23 תגובתה של החותנת, אשתו של הנפח, הייתה: "במקום תורה - שם חכמה".

24 ר' יצחק שאול תלה את הצלחת המצאתו - בתורה. "לא חידשתי דבר משלי" - אמר -
25 "כי-אם לקחתי את הרעיון מהמשנה, הדנה בכלים המקבלים טומאה ושאנם מקבלים טומאה,
26 ובה מוזכרת היתד המפוררת את האדמה תוך כדי חרישה. כאשר ראיתי לראשונה את המחרשות
27 המובאות לבית המלאכה על-ידי האיכרים כשלא צמודות אליהן היתדות - עלה בדעתי להוסיף
28 להן את היתדות. כך שהמשנה היא המקור להמצאתי".

29 לדידו של ר' יצחק שאול הייתה המלאכה לא רק מקור לפרנסה כשרה, כי-אם גם אמצעי
30 להתקרב לפשוטי העם. כוונתו הייתה להתרועע עם היהודים הללו ובדרך זו להעלותם לדרגה
31 רוחנית גבוהה יותר - על ידי נטיעת מידות טובות בנפשם ולימוד תורה איתם, עם כל אחד לפי
32 הבנתו. לחיבתו ומסירותו לאנשים הפשוטים לא היה גבול.

33 הייתה לו לר' יצחק שאול גם חיבה לחי ולצומח, ולכל בריותיו של הקב"ה. חיבה זו ירש
34 מאביו, ר' ניסן, אשר משחר ילדותו החדיר בו את מידת הרחמים לכל, ואת ההכרה כי אף את
35 הזכוב והתולעת אסור לצער, וגם לא את העשבים והעלים, שכן גם הם - כך לימד האב - חשים
36 כאב וצער.

- 1 לאמיתו של דבר לא היה ר' יצחק שאול רחמני בילדותו. כמו ילדים אחרים היה נוהג ליידות
- 2 אבנים בעופות, להכות עזים ופרות, ולתלוש ענפים מהעצים, ואביו הוכיחו לא אחת על כך.
- 3 לאביו היה תרנגול, שהיה חביב עליו במיוחד. היה זה משום שבקריאתו עם שחר היה ר'
- 4 ניסן מתעורר מיד, נוטל ידיו ומזדרז ללכת לבית הכנסת. משום כך טיפח ר' ניסן את התרנגול,
- 5 האכילו והשקהו תכופות בעצמו, והקפיד שמדי ערב בזמן המתאים יוכנס אל מאחורי התנור
- 6 למשך הלילה. בכך התכוון ר' ניסן לשמור על קולו של התרנגול שיהיה רם וחזק. אלא שדווקא
- 7 יחסו המיוחד של האב לתרנגול עורר את רוגזו של יצחק שאול הקטן. הוא שנא את בעל החיים
- 8 הזה, ולא יכול היה לסבול את קולו, זה שהביא קורת רוח לאביו. משום כך חיפש תמיד
- 9 הזדמנויות לענות את התרנגול, ובכל עת שהאב לא היה מבחין השליך עליו אבנים ודרך אחריו
- 10 כדי לעייף אותו.
- 11 בבית הייתה גם תרנגולת שדגרה על ביצים עד שבקעו מהם אפרוחים. התרנגולת ואפרוחיה
- 12 התרוצצו בחוץ, ויצחק שאול היה נוהג להפחידם וליידות בהם אבנים להנאתו. קורת רוח מיוחדת
- 13 הייתה לו בשיסוי כלב בחתול, או בתפיסת זבובים והשלכתם לתוך קורי עכביש כשהוא עוקב
- 14 אחרי התפתלויות הזבוב עד שנבלע על-ידי העכביש.
- 15 בזיכרוננו של ר' יצחק שאול נחרת היטב המאורע שהתרחש פעם בילדותו והטביע רישומו
- 16 עליו לכל ימי חייו.
- 17 היה זה כאשר עסק פעם כדרכו בעינוי ורדיפת בעלי החיים. לפתע הרגיש יד מונחת על
- 18 כתפיו. כשהסב את ראשו ראה לפניו את אביו שתפסו בקלקלתו ופניו זועפות.
- 19 ר' ניסן לא הרים מעולם יד על מישהו. גם בתפקידו כמלמד לא נגע מעולם בתלמיד. הרצועה
- 20 הייתה תלויה על הקיר, וכאשר נכשל תלמיד במשהו היה רק רומז לו על הרצועה ומוכיחו בדברי
- 21 הסברה. שיטה זו הוכיחה את השפעתה, ותלמידיו של ר' ניסן רחשו לו יראת כבוד ודרך ארץ
- 22 יותר מאשר תלמידים למלמדים שהכו אותם מכות נאמנות.
- 23 עתה כאשר ראה ר' ניסן את תעלולי בנו, הכניסו לבית והורה לו להוציא מסכת שבת ולחזור
- 24 בקול על המשנה (פרק י"ח, משנה ב'): "כופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו".
- 25 "רואה אתה, בני", - אמר ר' ניסן - "שאפילו בשבת מותר לטלטל חפץ על-מנת למנוע צער
- 26 מהאפרוחים. דע לך כי צער בעלי-חיים הוא מהתורה. הגמרא אומרת, במסכת ברכות (דף מ'): "
- 27 "אסור לאדם שיאכל קודם שייתן מאכל לבהמתו" - ורק לאחר מכן - "ואכלת ושבעת". ואילו
- 28 אתה בני, נוהג באכזריות כזו, המתאימה לרוצח צמא דם. צערן של הבריות אינו נוגע לך".
- 29 יצחק שאול המבוהל קיווה שאביו יסתפק, כדרכו, בדברי התוכחה שחדרו עד עומק נפשו,
- 30 אך טעות הייתה בידו. האב המשיך:
- 31 "ידוע לך היטב כי אין דרכי להשתמש ברצועה ולהכות מישהו, אך בגלל מעשיך הרעים
- 32 אני חש עצמי נאלץ להצליף בך ברצועה. לא מרצוני אעשה זאת, וגם לא במטרה להענישך, כי
- 33 אם כדי שתרגיש בעצמך טעמם של ייסורים, שכמותם אתה גורם לזולת".
- 34 הוא פקד על יצחק שאול להוריד את הרצועה מהכותל ולהגישה לו. לאחר מכן הורה לו
- 35 לשכב על הספסל כשפניו למטה. שוב חזר ר' ניסן והצהיר כי הוא עושה זאת אך רק כדי שהוא,
- 36 יצחק שאול, יחוש ויזכור את הייסורים שגרם לבעלי החיים.

- 1 הצליפות שספג עתה יצחק שאול היו הראשונות בחייו וגם האחרונות, והוא קיבל אותן באהבה.
- 2 כל צליפה כאבה לו מאוד, אך הוא לא השמיע הגה. לאחר מכן הניח ר' ניסן את הרצועה ונכנס
- 3 לחדר השני. יצחק שאול שמע את אביו בוכה בקול. הוא ידע כי בכיו של אביו בא מרוב צער על
- 4 שבנו התנהג שלא כשורה. הדבר הזה גרם לו כאב גדול יותר מהמכות עצמן, הוא חש חרטה ובושה.
- 5 ימים מספר התהלך יצחק שאול כשהוא נושא איתו את כאבו. ביום השלישי ניגש אל אביו,
- 6 נשק לו את ידו, וביקש סליחה. עיניו של ר' ניסן מלאו דמעות.
- 7 "הנך עדיין רך בשנים, וכל חטאיך נופלים על שכמי, מבחינה זו אין העניין כל כך גרוע.
- 8 חמורה מזה בהרבה היא האפשרות שתגדל לאכזר וברייה צמאת דם".
- 9 המאורע הזה השפיע מאוד על יצחק שאול, ומאז חש שינוי בנפשו, ורגש של רחמנות כלפי
- 10 כל הנבראים מילא את לבו.
- 11 לאחר המאורע הגביר ר' ניסן את פעולות ההדרכה שלו אצל בנו. נוסף ללימודים הרגילים
- 12 קבע איתו שיעור בספרי מוסר, במגמה להשריש בליבו מידות טובות.
- 13 כשמלאו לו אחת-עשרה שנה שלחו אביו למינסק, ללמוד בישיבה. שבע שנים שהה יצחק
- 14 שאול במינסק ועסק בתורה בשקידה רבה. הוא הצטיין בהתמדתו והודבק לו הכינוי: "המתמיד
- 15 מהרקי". הוא שמר בקפדנות על הוראת אביו שלא לבטל מזמנו, ולרסן את נטיותיו הטבעיות
- 16 להסתכל על דברים שאין להם משמעות בעלת תוכן של אמת או להאזין לדברים ושיחות חסרי
- 17 חשיבות, ולדבר דברים כאלה.
- 18 ר' ניסן עצמו למד בצעירותו במינסק, והיו לו גם עתה בעיר זו ידידים שאיתם ניהל
- 19 התכתבות. ידידים אלו קירבו את יצחק שאול והשגיחו על התנהגותו.
- 20 על ידידים אלו נמנה ר' אברהם אבא, יהודי שהיה אופה במקצועו, אך למדן גדול, תכופות
- 21 הסביר ליצחק שאול כי לימוד תורה שאינו מבוסס על יראת שמים, קיום מצוות בהידור ובמיוחד
- 22 על אהבת ישראל, אינו תורה. ר' אברהם אבא לקח איתו את יצחק שאול למפגשים מצומצמים
- 23 שמשתתפיהם שוחחו על עניינים בעבודת הבורא. בפגישות אלו התוודע יצחק שאול אל יהודי בשם
- 24 ר' משה ניסן, אחד מהבטלנים בבית המדרש, יהודי גלמוד אך למדן עצום. בקיאותו הקיפה לא רק
- 25 את הש"ס, כי אם גם את הרמב"ם אותו ידע כולו בעל-פה. בכל ימות השבוע ניזון מלחם ומים
- 26 בלבד, ובימי שני וחמישי היה צם לגמרי. ר' משה ניסן לא עסק רק בתורה, כי אם גם בעבודה
- 27 וגמילות חסדים. הוא האריך בתפילותיו והתמסר גם לעיסוק בספרי מוסר. הוא גם לימד מוסר
- 28 ברבים. יצחק שאול השתתף בשיעורי המוסר האלה והושפע מהם במידה מכרעת. ר' משה ניסן
- 29 הצליח לא רק להשריש מידות טובות בלב יצחק שאול, כי אם גם עורר אצלו אהבה בוערת לבריות.
- 30 לאחר שחזר יצחק שאול ממינסק להרקי, למד אצל ר' עזריאל יוסף, מגיד דמתא, שקיים
- 31 ישיבה מקומית. ר' עזריאל יוסף היה נוהג לנסוע מפעם לפעם, יחד עם ר' ניסן, אביו של יצחק
- 32 שאול, ועם אחרים, אל הבעל-שם-טוב. באופן כזה הגיעה תורת החסידות אל יצחק שאול.
- 33 מובן כי כאשר נעשה יצחק שאול לחתנו של ר' אליעזר ראובן בדוכרומיסל המשיך להתנהג
- 34 בדרך החסידות, אם כי רק מעטים ידעו על דרך זו ועל טיבה. ברוח תורה זו החליט ר' יצחק שאול
- 35 - שהיה בינתיים לעילוי וגדול בתורה - להיות לנפת, וכך להקיף את עצמו ביהודים פשוטים על
- 36 מנת לקרנם ולהעלותם, כשבין אלה היה גם זבולון בנימין, מי שהיה כמנודה שנים רבות.

1 התפתחות מסוימת זימנה לזבולון בנימין מעמד של חשיבות בדוברומיסל. היה זה לאחר
2 שהתברר כי הוא מסוגל להציל יהודים וגויים ממחלה קשה שהתפשטה בדוברומיסל ובכפרים
3 שסביבתה. מחלה זו פגעה במיוחד בילדים ולהבדיל גם בבהמות, ורבים מהם מתו, בהלה גדולה
4 פרצה באזור, והכול היו אובדי עצות בדבר האפשרות לעצור את המגפה. זבולון בנימין שרכש ניסיון
5 ממושך בריפוי בהמות, הבין גם במחלות של בני-אדם ובמיוחד באלה שקיבלו צביון של מגפה.
6 זבולון בנימין ידע שמחלה כזו באה מחלב פרות ועזים שאכלו עשבים מסוימים מורעלים.
7 הוא גם ידע דרכי ריפוי מחלה זו ומניעת התפשטותה. מיד התמסר למלאכה זו והכין תרופות
8 לילדים החולים, יחד עם הדרכת הצבור לנקיטת אמצעי זהירות למניעת התפשטות המחלה. תוך
9 ימים מספר נעצרה המגפה בדוברומיסל, הן בבני אדם והן בבהמות.
10 כל דוברומיסל ידעה עתה כי זבולון בנימין הראה נפלאות, וחשיבותו של פושט הנבלות,
11 שאיש לא התחבר איתו מעולם, גדלה בעיני האנשים. לפתע הבחינו כולם כי אין הוא כה פחות
12 ערך כפי שדימו תחילה, וכי אין לך אדם שאין לו מקום ושעה.

אגרות קודש

בי"ה יו"ד שבט תרפ"ב

כבוד ידידי הרב הנכבד וו"ח אי"א

מוה"ר אהרן שי

1 שלו' וברכה,

2 הנני חושב אשר הי' מהראוי להתאחד עם הרב הר"ש
3 שי, ולצרף את הרב ר"ש שי ראבינאוויץ (רב העיר)
4 ולהשתדל בדבר השגת רשיון על קבלת נדבות בספרים
5 כסף והדומה מפנים המדינה ומחוי"ל עבור התלמוד
6 תורה'ס והחדרים, אשר בני עניים לומדים שם, ולמען

7 זאת הנה מההכרח לבוא בדברים עם כל הת"ת שבמרחבי
8 המדינה. והנני כותב בזה גם להרב ר"ש שי לאזארטו,
9 והנני חושב אשר דבר נקל הוא בעזרתו ית' להשיג זאת
10 כאשר יתנו עצמם ע"ז. והזמן מכריח כי הרבנים שי יתנו
11 אל לבם לעשות לטובת הלומדים בחדרים ותלמוד
12 תורה'ס. והשי"ת יהי בעזרם בגו"ר.

13 והי' ברכה ושלו' כאו"י והדו"ש ידידו, מוקירו ומכבדו
14 בן מו"ר,

15 י"י ש"ס

אג"ק מוהרי"צ כרץ יד

המשך ביאור למס' פסחים ליום שני עמ' ב

16 – כמו כן הדין שמותרים לצאת אפילו באחד, הוא בתנאי שבני
17 החבורה יודיעו לשמש בכניסתם שהם רוצים לצאת אחד אחד,
18 הואיל ויש טרחה לשמש לשרת את היחידים הנשארים. אמר
19 רבינא, ונתנין שְׂכָר דְּמִים – אלו היוצאים נותנים לשמש את שכרו
20 המלא, וצריך היוצא האחרון, וכן אם הם שנים שיוצאים אחרונים,
21 להוסיף לשמש דְּמִים – תוספת שכר. מסיימת הגמרא: וְלִית הִלְכָתָא
22 בְּנֻתִיָּה – אין הלכה בדברי רבינא, אלא מוטל על השמש לשרת
23 את היחיד אף על פי שכל השאר סיימו את סעודתם, ואין אותו
24 יחיד חייב להוסיף לו על שכרו כיון שכך דרך הסועדים שהאחד
25 מאריך והשני מקצר, וכששכרו בני החבורה את השמש מן הסתם
26 על תנאי כן שכרוהו.

1 והגשת המאכלים והמשקאות, נְכַנְסִין בְּשֻׁלְשָׁה – אם נכנסו שלשה
2 מבני החבורה למקום הסעודה, מוטל על השמש לשרתם, אולם
3 אם בא רק אדם אחד או שנים ורוצים להתחיל בסעודה, עדיין אין
4 השמש חייב לשרתם. ויִוצֵאִין אֶפְּסִילוֹ בְּאַחַד – בסיום הסעודה אין בני
5 החבורה חייבים לסיים אכילתם יחד או להמתין זה על זה, אלא
6 כל מי שסיים לאכול רשאי לקום ממקומו ולצאת אף על פי
7 שיציאתו גורמת קושי לשמש שמחויב לשרת את הנשארים עד
8 שהאחרון יסיים לאכול. אמר רבא, והוא דְּעִיִּיל בְּעִידָנָא דְּרַגְלִי
9 לְמִיעַל – הוראה זו שהשמש חייב לשרת את היחיד שנשאר אחרון,
10 היא רק בתנאי שאין הוא מאריך בסעודתו יותר מהזמן הרגיל של
11 שאר בני חבורתו. וכן ההוראה הקודמת שאם נכנסים שלשה חייב
12 השמש לשרתם, היא רק בתנאי שהם נכנסים לאכול בשעה
13 שנקבעה תחילה, ולא ימהרו להסב לפני שעת הסעודה ויאריכו
14 בכך את עבודת השמש שיצטרך לשמשם ולהמשיך לשמש את
15 שאר בני החבורה עד סוף זמן שעת הסעודה. והוא דְּרַגְשָׁה בְּהוּ דְּיִלְא

הדרן עלך ביצר צולין

פרשת תרומה

כה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: **כ** דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיקַחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ
אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ תִּקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי: **ג** וְזֹאת
הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זָהָב וְכֶסֶף
וְנֹחֶשֶׁת: **ד** וּתְכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
וְעֹזִים: **ה** וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים
וְעֵצֵי שִׁטִּים: **ו** (לוי) שִׁמֹן לְמָאֵר בְּשָׂמִים לְשִׁמֹן
הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים: **ז** וְאַבְנֵי־שָׁהֶם וְאַבְנֵי
מִלֵּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן: **ח** וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם: **ט** כָּכָל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ
אֶת תְּבִנְתָּי הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנְתָּי כָּל־כְּלָיו וְכֵן
תַּעֲשׂוּ: **י** (ישראל) וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֵצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים
וְחֹצֵי אַרְבֹּו וְאֲמָה וְחֹצֵי רַחְבּוֹ וְאֲמָה וְחֹצֵי
קָמָתוֹ: **יא** וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ
תִּצְפְּנוּ וְעָשִׂית עָלָיו זָר זָהָב סָבִיב: **יב** וְיִצְקֶתָ לֹו
אַרְבַּע טַבַּעַת זָהָב וְנִתְּתָה עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו
וְשִׁתִּי טַבַּעַת עַל־צִלְעוֹ הָאַחַת וְשִׁתִּי טַבַּעַת
עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית: **יג** וְעָשִׂית כְּדֵי עֵצֵי שִׁטִּים
וְצִפִּית אֹתָם זָהָב: **יד** וְהִכַּאתָ אֶת־הַכְּבֹּדִים
בַּטַּבַּעַת עַל צִלְעַת הָאֲרוֹן לְשֹׂאת אֶת־הָאֲרוֹן
בָּהֶם: **טו** בַּטַּבַּעַת הָאֲרוֹן יִהְיוּ הַכְּבֹּדִים לֹא יִסְרוּ
מִמֶּנּוּ: **טז** וְנִתְּתָ אֶל־הָאֲרוֹן אֶת הָעֹדֶת אֲשֶׁר אָתָּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 909)

וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה (כה, ב)

יֵשׁ לְשֹׂאֵל, לָמָּה נֶאֱמַר "וַיִּקְחוּ לִי", שְׁחֻלְקִיחָה תִּהְיֶה
 "לְשָׁמִי", וְלֹא "וַיִּתְּנוּ לִי", שֶׁהִתְיַנָּה תִּהְיֶה "לְשָׁמִי". אֲלֵא
 רַמְזוֹ יֵשׁ כָּאן, שֶׁעֲנִי צָרִיךְ לִקְבֹּל צִדְקָה "לְשָׁמִי", לְשֵׁם מְלוֹי
 הַכּוֹנֵה הָעֲלִיוֹנָה, שֶׁרָצָה הַקֹּדֶשׁ שִׁיְהִי בְּעוֹלָם עֲשִׂירִים וְעֶנְיִים
 כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה בּוֹ הַשְׁפָּעָתַת צִדְקָה וְחֶסֶד. שֶׁכֵּן, כָּל דְּבַר שִׁיְהוּדִי
 עוֹשֶׂה, בְּלִי שׁוּם הִבְדָּל, צָרִיךְ לִהְיוֹת חָדוֹר בְּקִנְיָנָה, לְשֵׁם ה'.

כַּתּוּב: "בְּכָל דְּרָכֶיךָ - דַּעְהוּ".

שני ה' וְעָשִׂיתָ כַּפָּרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וְחָצִי

אֶרְכָּהּ וְאָמַהּ וְחָצִי רַחֲבָהּ׃ ^ח וְעָשִׂיתָ שְׁנֵים
כְּרָבִים זֶה־בְּמִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת
הַכַּפֹּרֶת׃ ^ט וְעָשִׂהָ כְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה
וּכְרוֹב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת תַעֲשֶׂה
אֶת־הַכְּרָבִים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו׃ ^י וְהָיוּ הַכְּרָבִים
פְּרָשֵׁי כְנָפַיִם לְמַעַלָּה סָבְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־
הַכַּפֹּרֶת וּפְנִיָהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ
פְנֵי הַכְּרָבִים׃ ^{יא} וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאֹרֶן
מִלְמַעַלָּה וְאֶל־הָאֹרֶן תִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת אֲשֶׁר אִתָּךְ
אֱלֹדֶיךָ׃ ^{יב} וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדִבַּרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל
הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרָבִים אֲשֶׁר עַל־אֹרֶן
הָעֵדוּת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אוֹתָךְ אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ ^{יג} וְעָשִׂיתָ שְׁלֹחַן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם
אֶרְכּוֹ וְאָמַה רַחֲבּוֹ וְאָמַה וְחָצִי קָמָתוֹ׃ ^{יד} וְצִפִּיתָ
אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לוֹ זָר וְזָהָב סָבִיב׃
^{טו} וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טָפַח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זָר־וְזָהָב
לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב׃ ^{טז} וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע מַבְעָת וְזָהָב
וְנָתַתָּ אֶת־הַמַּבְעָת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר
לְאַרְבַּע רַגְלָיו׃ ^{יז} לַעֲמֹת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶינָּה
הַמַּבְעָת לְכַתֵּם לְבָדִים לְשֹׂאת אֶת־הַשְּׁלֹחַן׃
^{יח} וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם
זָהָב וּנְשִׂאֲכֶם אֶת־הַשְּׁלֹחַן׃ ^{יט} וְעָשִׂיתָ קַעֲרֹתָיו
וּכְפָלָתוֹ וּקְשׁוֹתָיו וּמִנְקִיתָיו אֲשֶׁר יִסָּךְ בָּהֶן זָהָב
טָהוֹר תַעֲשֶׂה אֹתָם׃ ^כ וְנָתַתָּ עַל־הַשְּׁלֹחַן לַחֵם

פָּנִים לְפָנֶי תַּמִּיד: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 1346)

וַעֲשׂוּ אֶרֶוֶן (כה, י')

הָאָרוֹן הוּא סִימָן לַתּוֹרָה, כְּכַתוּב (מ"ח, ט) "אֵין בְּאָרוֹן
 וְכִּי שְׁנֵי לַחֲזוֹת הָאֲבָנִים". וְהִנֵּה, בְּאָרוֹן אֵין שׁוּם עֲבֻדָּה, כְּמוֹ
 בְּשֹׁאֵר כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, וְהוּא רַק כְּלֵי לְגִלּוֹי מִלְמַעְלָה - "וְנוֹעַדְתִּי
 לָךְ שָׁם" (פסוק כב). הָרִי לָנוּ רִמְזו, אֲפֹא, לְלִמּוּד הַתּוֹרָה
 בְּתַקְלִית חֲבִטוּל, "שֶׁאֵין הַדְּבֹר בָּא מִצֵּד עֲצָמוֹ כֶּלָּל, אֲלֵא
 נִדְבָּר בּוֹ דְּבַר ה' . . מִמֵּילָא וּמֵאֲלִיּוֹ", בְּחִינַת "תַּעַן לְשׁוֹנֵי
 אֲמֵרַתְךָ", כְּעֻנָּה אַחֵר הַקּוּרָא.

שלישי לא ועשית מנרת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו: ^א ושלשה קנים יצאים מצדיה שלשה | קני מנרה מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה השני: ^ב שלשה גבעים משקדים בקנה האחד כפתר ופרח ושלשה גבעים משקדים בקנה האחד כפתר ופרח פן לששת הקנים היצאים מן המנורה: ^ג ובמנרה ארבעה גבעים משקדים כפתריה ופרחיה: ^ד וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה לששת הקנים היצאים מן המנורה: ^ה כפתריהם וקנתם ממנה יהיו כלה מקשה אחת זהב טהור: ^ו ועשית את גרתיה שבעה והעלה את גרתיה והאיר על עבר פניה: ^ז ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור: ^ח כפר זהב טהור יעשה אתה את כל הכלים האלה: ^ט וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר: ^י כו ואת המשכן תעשה עשר יריעת שש משור ותכלת וארגמן ותלעת שני פרקים מעשה חשב תעשה אתם: ^{יא} ארד | היריעה האחת שמנה ועשרים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לכל היריעת: ^{יב} חמש היריעת תהיין חברת אשה אל אחתה ועמש יריעת חברת אשה אל אחתה: ^{יג} ועשית ללאת תכלת על שפת היריעה האחת מקצה בחברת וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית: ^{יד} חמשים ללאת תעשה ביריעה האחת וחמשים ללאת תעשה בקצה היריעה אשר במחברת השנית מקבילת ללאת אשה אל אחתה: ^{טו} ועשית חמשים קרסי זהב וחברת

את היריעת אשה אל אחתה בקרסים והיה המשכן אחד: ^{טז} ועשית יריעת עזים ללאת על המשכן עשרת עשרה יריעת תעשה אתם: ^{יז} ארד | היריעה האחת שלשים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה יריעת: ^{יח} וחברת את חמש היריעת לבד ואת שש היריעת לבד וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל: ^{יט} ועשית חמשים ללאת על שפת היריעה האחת הקיצונה בחברת וחמשים ללאת על שפת היריעה החברת השנית: ^כ ועשית קרסי נחשת חמשים והבאת את הקרסים בללאת וחברת את האהל והיה אחד: ^{כא} וסרח העדף ביריעת האהל חצי היריעה העדפת תסרח על אחרי המשכן: ^{כב} והאמה מזה והאמה מזה בעדף בארד יריעת האהל יהיה סרוח על צדי המשכן מזה ומזה לכפתו: ^{כג} ועשית מכסה ללאת ערת אילם מאדמים ומכסה ערת תחשים מלמעלה: ^{כד}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א' עמ' 172)

תעשה המנורה (כה, לא)

שהיה משה מתקשה בה (רש"י)

למשה היה קשה: איך אפשר לעשות מדברים נשמיים משכן ומקדש להקב"ה? והשאלה נשאלת במיוחד לגבי המנורה, שהיתה "עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל" (שבת כב, ב). אמר לו הקב"ה: דבר זה, אכן, אינו בכחו של אדם, אלא בכחו של הבורא; השלף את הכפר לאור והיא נעשית מאליה.

רביעי ^{טו} ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים: ^{טז} עשר אמות ארד הקרש ואמה וחצי האמה רחב הקרש האחד: ^{יז} שתי ידות לקרש האחד משלבת אשה אל אחתה פן תעשה לכל קרשי המשכן: ^{יח} ועשית את הקרשים למשכן עשרים קרש לפאת נגבה תימנה:

וְאֲרָבָעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקָּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֹׁתִי יִדְתּוּ וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֹׁתִי יִדְתּוּ: וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לַפָּתָה צָפוֹן עֲשָׂרִים קָרֶשׁ: וְאֲרָבָעִים אֲדָנִים כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד: וְלִירְכָתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָה תַּעֲשֶׂה שְׁשֶׁה קָרָשִׁים: וְשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמַקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו: וְיִהְיוּ תְּאֵמָם מִלְמָטָה וַיַּחֲדוּ יִהְיוּ תְּמִים עַל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֵּן יִהְיֶה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמַּקְצַעַת יִהְיוּ: וְיִהְיוּ שְׁמֹנֶה קָרָשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁשֶׁה עֶשְׂרִי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד: וְעֵשִׂית בְּרִיחַם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֹשֶׁה לְקָרְשָׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד: וְחֲמֹשֶׁה בְּרִיחַם לְקָרְשָׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית וְחֲמֹשֶׁה בְּרִיחַם לְקָרְשָׁי צִלְע הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתָיו יָמָה: וְהַבְּרִיחַ תְּתִיבֵן בְּתוֹךְ הַקָּרָשִׁים מִבֶּרֶחַ מִן־הַקָּצָה אֶל־הַקָּצָה: וְאֶת־הַקָּרָשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵּיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבְּרִיחַם וְצִפִּית אֶת־הַבְּרִיחַם זָהָב: וְהַקִּמַּת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרִאִית בְּהָר: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלה)

אֲדָנֵי כֶסֶף (כו, יט)

כל כלי המשכן היו מצפים זהב או עשויים מזהב (מלבד הכיור ומזבח הנחשת, שהיו בַּחֲצֵר), ורק האֲדָנִים היו מכֶּסֶף. ויש לבאר על־פי מה שאמרנו ב"ל "לא הִנֵּה העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נבְּרָא, בַּשֶּׁבִיל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ", ואלו על כֶּסֶף לא נֶאֱמַר בּוֹ, כִּי הוּא שֶׁיֵּד לְעוֹלָם. מוכן, אפוא, שֶׁהָאֲדָנִים, שְׁעִמְדוֹ עַל הַקֶּרֶקַע וְחִבְרוּ אֶת קִדְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לְעוֹלָם, נַעֲשׂוּ מִכֶּסֶף דוֹקָא, לֹא מִזָּהָב.

חמישי לא עֲשִׂית פֶּרֶכַת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרָבִים: וְנִתְּתָה אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עֲמֻדֵי

שָׁטִים מִצָּפִים זָהָב וְוִיָּהֶם זָהָב עַל־אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף: וְנִתְּתָה אֶת־הַפֶּרֶכֶת תַּחַת הַקָּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפֶּרֶכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפֶּרֶכֶת לָכֶם בֵּין הַקִּדְשׁ וּבֵין קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים: וְנִתְּתָה אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקִדְשׁ הַקִּדְשִׁים: וְשִׁמְתָה אֶת־הַשְּׁלֶחָן מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת וְאֶת־הַמִּנְרָה נֹכַח הַשְּׁלֶחָן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשְּׁלֶחָן תִּתֵּן עַל־צִלְע צָפוֹן: וְעֵשִׂית מִסְדָּ לַפָּתָה הָאֶחָל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר מַעֲשֶׂה רָקִם: וְעֵשִׂית לְמִסְדָּ חֲמֹשֶׁה עֲמֻדֵי שָׁטִים וְצִפִּית אֹתָם זָהָב וְוִיָּהֶם זָהָב וְיִצְקָתָ לָהֶם חֲמֹשֶׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קח)

ושמַת אֶת הַשְּׁלֶחָן מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת וְאֶת הַמִּנְרָה נֹכַח הַשְּׁלֶחָן (כו, לה)

וּמִזְבֵּחַ הַזָּהָב . . מִשְׁוֹר קִמְצָא כָּל־פִּי הַמִּזְבֵּחַ (רש"י) וְהִינוּ, שְׁמֵי שְׁנַכְנֵס לְהִיכָל נִתְקַל בְּמִזְבֵּחַ תְּחִלָּה, לִפְנֵי הַשְּׁלֶחָן וְהַמִּנְרָה. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה מִזְבֵּחַ רוֹמָז לְתַפְלָה, כַּפְּתוֹב "תְּכוֹן תְּפִלָּתִי קִטְרַת לִפְנֵיד", שֶׁהִיא תְּתַחֲלַת עֲבוֹדַת הַיּוֹם. וְרַק לְאַחֵר הַתְּפִלָּה נִתֵּן לַעֲסֹק בְּמִנְרָה – עֲבוֹדַת רוֹחֲמִנִית, לְמוֹד הַתּוֹרָה וְכִדּוּמָה, אוּ בַּשְּׁלֶחָן – עֲבוֹדַת גִּשְׁמִית, כְּגוֹן אֲכִילָה לֶשֶׁם שְׂמִים.

שֵׁשׁ כּוֹ אֶעֱשֶׂית אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֹשֶׁ אֲמוֹת אֶרֶךְ וְחֲמֹשׁ אֲמוֹת רָחֵב רְבֹעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשֹׁלֶשׁ אֲמוֹת קָמָתוֹ: וְעֵשִׂית קִרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמִּנּוֹ תִּהְיֶינן קִרְנֹתָיו וְצִפִּית אֹתוֹ נְחֹשֶׁת: וְעֵשִׂית סִירְתּוֹ לְדִשְׁנוֹ וְיַעֲוִי וּמִזְרְקָתּוֹ וּמִזְלָגָתּוֹ וּמִחַתָּתּוֹ לְכָל־כְּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת: וְעֵשִׂית לוֹ מִכָּבָר מַעֲשֶׂה רִשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעֵשִׂית עַל־הָרִשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעַת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו: וְנִתְּתָה אֹתָהּ תַּחַת כְּרָבֵי הַמִּזְבֵּחַ מִלְמָטָה וְיִהְיֶה הָרִשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ: וְעֵשִׂית בָּדִים לְמִזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים

מִשׁוֹר וְאֲדָנִיהֶם נִחַשְׁתָּ: י לְכָל פְּלִי הַמּוֹשֵׁךְ
בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יִתְדֹתָיו וְכָל־יִתְדֵת הַחֹצֵר
נִחַשְׁתָּ: ססס

צ"ו פסוקים, יע"ו סימן.

חצי קריש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
כְּרֻעֻתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ
וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ
רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר,
וְיִתְרוֹמֵם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ
דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא
וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ
אָמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קז)

שש משוור (כו, יח)

פִּשְׁתֵּן נִקְרָא 'בֶּר' מִשּׁוּם ש"צוּמַח בֶּד בְּבֶד" - קִנְיָה יְחִידִי
מִכָּל גִּרְעִין (ובחים יח, ב). לְכֵן נַעֲשֶׂה הַקְּלָעִים מִפִּשְׁתֵּן, שֶׁכֵּן הֵם
הַבְּדִילֵיוּ בֵּין הַמִּשְׁכָּן לְעוֹלָם, וְהִגְנוּ עַל הַנִּמְצָא בּוֹ מִפְּגִי
הַשְּׁפָעַת הָעוֹלָם; וְהֶאֱמִינָה בְּאַחֲדוּת הַבּוֹרָא, "ה' אֶחָד" -
הִיא הַמְּבַדִּילָה בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם וְהִיא הַמְּגַנָּה עֲלֵיהֶם
מִפְּגִי הַשְּׁפָעַת הַשְּׁלִילִית.

מִפְטִיר י זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָךְ עֲמֶלְךָ בְּדֶרֶךְ
בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: י אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיַּזְגֵּב
בְּךָ פֶּלֶא־נִחְשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינֶךָ וַיַּגַּע וְלֹא
יֵרָא אֱלֹהִים: י וְהָיָה בְּהִנֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ י לָךְ
מִכָּל־אֵיבֶיךָ מִסְּבִיב בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֹל אֶת־זִכְרִי* זָכוֹר
עֲמֶלְךָ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁכַח:

וְצִפִּית אַתֶּם נִחַשְׁתָּ: י וְהוּבֹא אֶת־בְּדִיו בְּמַבְעֵת
וְהָיוּ הַבָּדִים עַל־שְׁתֵּי צִלְעֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּשֵׂאת
אֹתוֹ: י נָכוֹב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ בְּאֶשֶׁר הָרָאָה
אֹתָךְ בָּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 39)

נעשית את המזבח (כו, א)

מִזְבֵּחַ - מִזִּיחַ וּמִזִּין מִחֶבֶב וּמִכְפָּר (כתובות י, ב)

לְפָנֵינוּ שֶׁלש פְּעֻלוֹת. א. הַמִּזְבֵּחַ מְשַׁפֵּעַ מִזִּין (מִזִּין). ב.
הוּא מְכַשֵּׁל דְּבָרִים שְׁלִילִיִּים (מִזִּיחַ גִּזְרוֹת רְעוֹת וּמִכְפָּר
עֲוֹנוֹת). ג. וְהוּא מִחֶבֶב אֶת יִשְׂרָאֵל עַל אֲבִיהֶם שֶׁבִּשְׂמִים. וַיֵּשׁ
לִזְמֶר: מִזִּין - שְׁלָמִים. כֶּשֶׁם שֶׁהַבָּעִלִּים זֹכִים בְּאֲכִילָתוֹ, כֵּן
בְּזִכּוֹת הַקִּרְבָּנוֹת הָעוֹלָם נִזְוֵן. מִזִּיחַ, מִכְפָּר - חֲטָאת וְאָשָׁם,
שְׂבָאִים לְכַפֶּרָה. מִחֶבֶב - עוֹלָה, שְׁהִיא כָּלִיל לַה' וְלִכְבוֹד
הַקֶּבֶד"ה בְּלִבָּד" (מדרש תדשא).

שְׁבִיעִי ט וְעָשִׂיתָ אֶת חֹצֵר הַמּוֹשֵׁךְ לַפֶּאת נִגְבִּי
תִּימָנָה קְלָעִים לְחֹצֵר שֵׁשׁ מִשׁוֹר מֵאָה בָּאֵמָה
אֶרֶךְ לַפֶּאת הָאֶחָת: י וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים וְאֲדָנִיהֶם
עֲשָׂרִים נִחַשְׁתָּ וְוֵי הָעַמּוּדִים וְחֲשָׁקִיהֶם כֶּסֶף:
י וְכֵן לַפֶּאת צִפּוֹן בָּאֶרֶךְ קְלָעִים מֵאָה אֶרֶךְ
כַּתִּיב וְעַמּוּדוֹ קָרִי וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים וְאֲדָנִיהֶם עֲשָׂרִים
נִחַשְׁתָּ וְוֵי הָעַמּוּדִים וְחֲשָׁקִיהֶם כֶּסֶף: י וְרַחֲב
הַחֹצֵר לַפֶּאתִים קְלָעִים חֲמִשִּׁים אֵמָה עַמּוּדֵיהֶם
עֲשָׂרָה וְאֲדָנִיהֶם עֲשָׂרָה: י וְרַחֲב הַחֹצֵר לַפֶּאת
קִדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֵמָה: י וְחֲמִשׁ עֲשָׂרָה
אֵמָה קְלָעִים לַפֶּתַח עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנִיהֶם
שְׁלֹשָׁה: י וּלְפֶתַח הַשְּׁנִית חֲמִשׁ עֲשָׂרָה קְלָעִים
עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנִיהֶם שְׁלֹשָׁה: י וְלִשְׁעַר
הַחֹצֵר מִסָּד י עֲשָׂרִים אֵמָה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשׁוֹר מַעֲשֶׂה רָקֵם עַמּוּדֵיהֶם
אַרְבָּעָה וְאֲדָנִיהֶם אַרְבָּעָה: י כָּל־עַמּוּדֵי הַחֹצֵר
סָבִיב מִחֲשָׁקִים כֶּסֶף וְוִיהֶם כֶּסֶף וְאֲדָנִיהֶם
נִחַשְׁתָּ: י אֶרֶךְ הַחֹצֵר מֵאָה בָּאֵמָה וְרַחֲב י
חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקִמָּה חֲמִשׁ אֲמוֹת שֵׁשׁ

רנה
 בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשֶּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִי־חִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעֱם, וְכָל־נִתְיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימֹנֶהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכַבֹּד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מְוֹכִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשֶּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

ג) וְהִתְרַמְתָּם, וְתִכְרִיתוּ. מִשּׁוֹר וְעַד שֶׁה וְגו', שֶׁהוּא בְּעָלֵי כְּשָׁפִים, וּמִשְׁנִים אֶת עַצְמָם לְהִיטֵ דוֹמִים לְבַהֲמָה. (ד) וַיִּשְׁמַע, עֲנִין אִסְפָּה עַל יְדֵי תְּשֻׁמַּת קוֹל הַמֶּאֱסָף. וַיִּפְקְדָם בְּטָלָאִים, אָמַר לָכֵן אֶחָד וְאֶחָד שִׁיחַ טָלָה מִצֵּאֵנוּ שֶׁל תְּפִלָּה, וְאַחֵר כִּד מִנָּה אֶת הַטָּלָאִים. לִפִּי שְׁאִסּוֹר לְמִנּוּת אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאֲמַר בָּם "לֹא יִסְפָּר מֶרֶב" (בראשית ל"ב). רַגְלֵי, חוֹלְכֵי רַגְלֵי. אֶת אִישׁ יְהוּדָה, אֲשֶׁר הָיוּ מִשְׁכָּת יְהוּדָה. (ו) וַיִּתְּבוּ שְׁנִיכְרוּ לְכַדָּם מוֹתוֹךְ שְׁנִיכְרוּם (היו). (ח) וַיִּרְבּוּ בְּנִחָל, וַיִּלְחָם בְּנִחָל. וְרַ"ל אֲמָרוֹ, עַל עַקְשֵׁי נִחָל רַב וְדַן

עטרת מרים

ב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פִּקְדֹתַי זִכֹּר אֲנִי אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׁם לוֹ מְאָרְכִים וְחִילוֹת בְּדֶרֶךְ בְּעֵלְתוֹ מִמְּצָרִים: ג עֲתָה לֵךְ וְהִכִּיתָה אֶת־עִמָּלֶךְ וְהִתְרַמְתָּם עֲנִין כְּלִיז וְכִרְיָה אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל עָלָיו וְהִמָּתָה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מֵעַלְלִי וְעַד־יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד־שֶׁה מִנְּגֹל וְעַד־חֲמוֹר: ד וַיִּשְׁמַע וַיֵּאֱסֹף שְׁאוֹל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדָם מִנָּה אוֹתָם בְּטָלָאִים מִמֶּשׁ (יזכא כב ב) לִפִּי שְׁאִסּוֹר לְמִנּוּת אֶת יִשְׂרָאֵל לְגִלְגָּל מֵאֲתָם אֶלֶף רַגְלֵי חוֹלְכֵי רַגְלֵי, לֹא רִכְבִּים וְעִשְׂרֵת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה: ה וַיָּבֹא שְׁאוֹל עַד־עִיר

הפטרה לפרשת זכור לקריאה בציבור

ולשמו"ת שמואל-א טו

טו כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פִּקְדֹתַי

אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־

שָׁם לוֹ בְּדֶרֶךְ בְּעֵלְתוֹ מִמְּצָרִים: ג עֲתָה לֵךְ וְהִכִּיתָה אֶת־עִמָּלֶךְ

וְהִתְרַמְתָּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל עָלָיו וְהִמָּתָה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מֵעַלְלִי

וְעַד־יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד־שֶׁה מִנְּגֹל וְעַד־חֲמוֹר: ד וַיִּשְׁמַע שְׁאוֹל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדָם

בְּטָלָאִים מֵאֲתָם אֶלֶף רַגְלֵי וְעִשְׂרֵת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה: ה וַיָּבֹא שְׁאוֹל עַד־עִיר

עטרת מרים

עמלק וירב ויהם בנחל: וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־הַקִּינִי בְּנֵי יִתְרוֹ, לָכוּ סְרוּ רִדּוֹ הַפְּרִדּוֹ מִתּוֹךְ עַמְלֹקִי כִּי הָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּמִדְבַּר יְהוּדָה בְּנֶגֶב עָרֵד, וְעַד הָיָה עַמְלֹק פֶּן־אֶסְפְּדָּךְ עִמּוֹ בַּעַת אַחֲרֵיהֶם וְאַתָּה עֹשִׂיתָה חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יִתְרוֹ יֹאמַר שְׂעִיז לְהַעֲמִיד שׁוֹפְטִים בְּעִלּוֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיִּסַּר קִינִי מִתּוֹךְ עַמְלֹק: וַיָּנֹד שְׂאוֹל אֶת־עַמְלֹק מִחוּילָהּ בּוֹאֵךְ עַד אֲשֶׁר תָּבוֹא לְשׁוּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם: ח וַיִּתְּפֹשׂ אֶת־אַגַּנּוּ מִלֶּד־עַמְלֹק חִי וְאַת־כָּל־הָעָם הַחֲרִים לְפִי־חֶרֶב: ט וַיַּחְמֹל שְׂאוֹל וְהָעָם עַל־אַגַּנּוּ וְעַל־מִיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנֵים בְּבֶשֶׂר וּשְׂמִינִים וְעַל־הַפָּרִים הַקְּבָשִׁים הַשְּׂמִנִים וְעַל־כָּל־הַטּוֹב

שי למורא

את עצמו, ומה בשביל נפש אחת אברה תורה ערף ענלה בנחל בשביל כל הנפשות הללו לא כל שכן, אם אדם חסא, בהמות מה חסאו. יצאה בת קול ואמרה לו, שואל, "אל תהי צדיק הרבה" יותר מבוראך. (1) הקינני, משפחת הקיני, מבני יתרו, שהיו יושבים שם. אספד, לשון פליון, כמו "פן תספח" (בראשית יטז). חסד עם כל בני ישראל, שנהגו מסעדותו משה ואהרן וכל זקני ישראל, ומעלה עליו כאלו עשה חסד עם כל בני ישראל. (2) בואך שור, עד אשר תבוא לשור. (ט) והמשנים, בהמות הקריאות וכפולות פי שנים בערפן. הפרים, הקבשים השמנים. וכל המלאכה, וכל המקנה שמשמש למלאכה. נמכה ונמס, נכה ונשחת. (יב) מציב לו יד, מכין לו שם מקום להקנות את החול ולחלק את הנהגה. (יג) אל שואל, אל הגלגל שהיה שם שואל. (יד) הרף, עזב

עמלק וירב בנחל: וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־הַקִּינִי לָכוּ סְרוּ רִדּוֹ מִתּוֹךְ עַמְלֹקִי פֶּן־אֶסְפְּדָּךְ עִמּוֹ וְאַתָּה עֹשִׂיתָה חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעִלּוֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיִּסַּר קִינִי מִתּוֹךְ עַמְלֹק: וַיָּנֹד שְׂאוֹל אֶת־עַמְלֹק מִחוּילָהּ בּוֹאֵךְ שׁוּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם: ח וַיִּתְּפֹשׂ אֶת־אַגַּנּוּ מִלֶּד־עַמְלֹק חִי וְאַת־כָּל־הָעָם הַחֲרִים לְפִי־חֶרֶב: ט וַיַּחְמֹל שְׂאוֹל וְהָעָם עַל־אַגַּנּוּ וְעַל־מִיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנֵים וְעַל־הַפָּרִים וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל־הַמְּלָאכָה נִמְכָּזָה וְנִמָּס אֶתָּה הַחֲרִימוּ: י וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׂמוּאֵל לֵאמֹר: יא נַחֲמָתִי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שְׂאוֹל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרָי וְאַת־דְּבָרִי לֹא הָקִים וַיַּחֲלֵל לְשְׂמוּאֵל בָּעַם עַל עֲצָמוֹ וַיִּזְעַק בַּתְּפִלָּה עַל שְׂאוֹל אֶל־יְהוָה כֹּל־הַלֵּילָה: יב וַיִּשְׁכֶּם שְׂמוּאֵל לָלֶכֶת לְקִרְאָת שְׂאוֹל בְּבָקָר וַיֵּגֵד לְשְׂמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שְׂאוֹל הַפְּרָמְלָה וְהִנֵּה מַצִּיב מַעֲמִיד לֹא יָד עוֹשֶׂה שֵׁם לְעַצְמוֹ מְקוֹם לַחֲלֹק הַבָּזָה וַיִּסַּב וּמָשָׁם יִסּוֹב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל כֹּל זֶה הוֹדָר לְשְׂמוּאֵל: יג וַיָּבֹא שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוֹל וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאוֹל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה ה' וַיִּבְרַךְ אוֹתוֹ הַקִּימָתִי אֶת־דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי, וְהִנֵּה בָּאָה עַל יָדִי: יד וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל וְאַם קִמַּת דָּבָר ה' וְכֵּן קוֹל־הַצֹּאן הַזֶּה בְּאֻזְנִי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׂמֵעַ הֵאֵם הַמָּה מִעַמְלֹק: טו וַיֹּאמֶר מִן וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל הֵן אִמָּת מִעַמְלֹקִי הִבִּיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עָלֵיהֶם וְהִנֵּה הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן זָכֹחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא לְחַמֹּק לְעַצְמוֹ וְאַת־הִיֹּתִיר שְׂאִיִּם רְאוּם לִבּוֹת הַחֲרָמָנִי: טז וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוֹל הֲרָף הַמָּה וְאַגִּידָה לָּךְ אֵת אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה אֵלַי הַלֵּילָה וַיֹּאמֶר לוֹ דְּבַר:

אֶל־יְהוָה כָּל־הַלֵּילָה: יב וַיִּשְׁכֶּם שְׂמוּאֵל לְקִרְאָת שְׂאוֹל בְּבָקָר וַיֵּגֵד לְשְׂמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שְׂאוֹל הַפְּרָמְלָה וְהִנֵּה מַצִּיב לֹא יָד וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל: יג וַיָּבֹא שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוֹל וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאוֹל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הַקִּימָתִי אֶת־דְּבַר יְהוָה: יד וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל וְכֵּן קוֹל־הַצֹּאן הַזֶּה בְּאֻזְנִי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׂמֵעַ: טו וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל מִעַמְלֹקִי הִבִּיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל־מִיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן זָכֹחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַת־הִיֹּתִיר הַחֲרָמָנִי: טז וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוֹל הֲרָף וְאַגִּידָה לָּךְ אֵת אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה אֵלַי הַלֵּילָה וַיֹּאמֶר לוֹ דְּבַר:

מדיבנדיך. (יז) הלא אם קטן אתה בעיניך וגו', לפי שאמר לו שאול "אשר חמל העם", כלומר העם חמל ולא הוא, ולא רצה למנעם. אמר לו שמואל, הלא אם קטן אתה בעיניך, כלומר אף-על-פי שאתה קטן בעיניך ולא רצית להתגדל על העם ולמנעם, הלא ראש שבטי ישראל

אתה ולפיכך מושך ה' למלך עליהם להנהיגם על הדרך הישרה ולמנעם מהעברה, ואיך הנחת אותם לעבר על דברי ה' (יח) עד פלזתם אותם, עד שהעם אשר אתך יכלו אותם. (כ) אשר שמעתי וגו', כלומר, לא כפי שאתה אומר, אלא שמעתי בקול וכו'. (כא) ראשית החרם, מיטב החרם. (כג) כי חטאת קסם מרי, כמו שחטא קסם הוא חטא גדול, כי הוא מסיר במחווה מהקב"ה וישם מבטחו בקסם; ככה גדול הוא חטא הקרי, מי שממנה פי ה' ואינו עושה מה שצוה. ואון ותרפים הפצר, וכמו דבר השקר ונתהו שיש בתרפים; ככה הוא הפצר, שהוא רבוי הדבורים. (כז) ויחזק בכנף מעילו ויקרע, שאול אחז בכנף מעילו של שמואל למנעו מללכת, ואז נקרע הכנף ולפי מדרשו, יש אומרים ששמואל קרע במעיל שאול, ורמז לו שמי שיכרת את כנף מעילו ימלך תחתיו. ויש אומרים ששמואל קרע המעיל של עצמו לסימן אבלות.

מיזבח טוב להקשיב מחלב אילים: כג פי חטאת-קסם מרי ואון ותרפים הפצר יען מאסת את-דבר יהוה וימאסך ממלך: כד ויאמר שאול אל-שמואל חטאתי פי-עברתי את-פי-יהוה ואת-דבריך פי יראתי את-העם ואשמע בקולם: כה ועתה שא נא את-חטאתי ושוב עמי ואשתחוה ליהוה: כו ויאמר שמואל אל-שאול לא אשוב עמך פי מאסתה את-דבר יהוה וימאסך יהוה מהיות מלך על-ישראל: כז ויסב שמואל ללכת ויחזק בכנף-מעילו ויקרע: כח ויאמר אליו שמואל קרע יהוה את-ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה

יוניאמר שמואל הלא אף אם-קטן אתה נחשב בעיניך מקום הלא ראש הראש המלך על כל שבטי ישראל אתה ועוד וימשחך יהוה למלך על-ישראל ואם בן דוד תקיפה עליהם, ומידע אם בן לא מותי בדם לקחת משל: יח הלא וישלחך יהוה בדרך הנה ויאמר לך

והחרמתי את-החטאים אתה עמלק ונלחמת בו עד פלזתם אתם: יט ולמה אתם: יט ולמה לא-שמעת בקול יהוה להחרימם מכל וכל, ובעבור דברי העם לא שמעת בקול ה' ותעט מהרת אל-השלל ותעש הרע בעיני יהוה: כ ויאמר שאול אל-שמואל לא באשר תאמר אתה, אלא אשר בן שמעתי בקול יהוה ואלך בדרך אשר שלחני יהוה ואביא את-אנג מלך עמלק עם שלא הרגתיו, מבד מקום לא שלחתיו לפשו וידי להרגו בכל עת ואת-עמלק החרמתי: כא ואף מהשלל לא לקחתי אני מאומה אלא ויקח העם מהשלל צאן ובקר ראשית החרם וזה לכונה טובה לזבח ליהוה אלהיך בגלגל: כב ויאמר שמואל החפץ ליהוה וכי רצון ה' בעלות זבחים בשמע בקול יהוה לא בן הדבר הנה שמע למצות ה' הוא טוב מזבח טוב להקשיב לדברו, טוב לפני מחלב אילים על מזבח ה': כג כי חטאת-קסם מרי חטאת הקרי שאינו עושה מה שצוה ה' שיה חטאת קסם, בעוש של ואון ותרפים בן עוש של הפצר כמה שאתה מפציר להחזיק בדעתך יען מאסת את-דבר יהוה וימאסך ממלך ויתוסר מלכותך בעיניך: כד ויאמר שאול אל-שמואל חטאתי פי-עברתי את-פי-יהוה ואת-דבריך כמה שאני מרבה דברים לקחת ממך ולימר אשר שמעתי וכו' כי יראתי את-העם ואשמע בקולם ועל ידי זה חטאתי להקרות פי ה': כה ועתה על שעברתי דברך שא נא את-חטאתי ועל שעברתי פי ה' ושוב עמי ואשתחוה ליהוה:

שי למורא

עטרת מרים

כמו נצח ישראל, הקב"ה שהוא נצחוננו של ישראל. לא ישקר ולא ינחם, כיון שכבר נתנה המלוכה לאחר, לא ישקר מהבטחתו ולא ינחם להפך מהשבה על זה. ל) ויאמר חטאתי וגו', כלומר, אף-על-פי שחטאתי, כבדני נא וגו'. לב) מעדנת, קשור בשלשלאות של ברוך.

פרוש אחר, הלך אליו בשמחה ובתענוג, כי כבר מותו מתינו. סר מר המות, סר וקרב אליו מרירות המות. לג) באשר שכלה נשים חרף, כפי שבהרפך הרגת אנשים עם בניהם, והיו נשים שפלות מפעליהן ומבניהן. כן תשכל מנשים אמך, כעין הנשים הן ודומה להן, תהיה אמך שפולה מן. וישפך, כמו ויבסע. גבעת שאול, לגבעת שאול.

לרעה הטוב מן: כט וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם: ל ויאמר חטאתי עתה כבדני נא וגו' וקני-עמי וגו' ישראל ושוב עמי והשתחויתי ליהוה אלהיך: לא וישב שמואל אחרי שאול וישתחו שאול ליהוה: לב ויאמר שמואל הגישו אלי את-אנג מלך עמלק וילך אליו אנג מעדנת ויאמר אנג אכן סר מר-המות: לג ויאמר שמואל באשר שכלה נשים חרף כן-תשכל מנשים אמך וישפך שמואל את-אנג לפני יהוה בגלגל: לד וילך שמואל הרמתה ושאול עלה אל-ביתו גבעת שאול:

כו ויאמר שמואל אל-שאול לא אשוב עמך ואם ה' מאס בך, איד אשוב עמך כי מאסתה את-דבר יהוה וימאסך יהוה מהיות מלך עלי-ישראל: כז ויסב שמואל ללכת מעם שאול ויחזק שאול אחו בכנף-מעילו של שמואל למנועו מללכת מעמו ויכרע ויגדע הכנף: כח ויאמר אליו שמואל הקריעה הריא, היא לסימן שכבר קרע יהוה את-ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעה הטוב מן: זהו דוד: כט כבר אפדת המלוכה פי כבר נתנה לאחר וגם נצח ישראל הקרוש-ברוך-הוא שהוא נצחוננו של ישראל לא ישקר בהבטחתו, ולא ינחם לאחר זמן כי לא אדם הוא להנחם: ל ויאמר אף כי חטאתי עם כל זאת עתה כבדני נא וגו' וקני-עמי וגו' ישראל ושוב עמי והשתחויתי ליהוה אלהיך: לא וישב שמואל אחרי שאול וישתחו שאול ליהוה: לב ויאמר שמואל הגישו אלי את-אנג מלך עמלק וילך אליו אנג מעדנת קשור בשלשלאות ויאמר אנג אכן באמת סר מר המות מאל, כי כעני השרים חיי הבח והעבודת חלופות המות קשה יותר מן המות: לג ויאמר שמואל באשר שכלה נשים חרף להושיכם אלמנות מפעליהן ומבניהן כן-תשכל מנשים אמך שפולה מן וישפך ויבסע שמואל את-אנג לשנים לפני יהוה בגלגל: לד וילך שמואל הרמתה ושאול עלה אל-ביתו גבעת שאול:

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחזר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשפח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משפח ציון בבניה: שפחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד

אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׁם קִדְשָׁךְ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַפֶּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

שי למורא

(כו) שְׁלֹשִׁים אֲלֶף אִישׁ, וְהֵם הָיוּ בְּעָלֵי אֲמֻנַת לְבָרִית עֲצִים וְשִׁלְחָם
לְלַבְנוֹ. (כז) עֲשֵׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת, מִתּוֹךְ שְׁלֹשִׁים הָאֲלָף
הָיוּ עוֹבְדִים בְּכָל חֹדֶשׁ רַק עֲשֵׂרֶת אֲלָפִים, וְהָיוּ מִתְחַלְפִּים בֵּינֵיהֶם. עַל
הַמָּס, לְהַכְרִית כָּל אֶחָד שִׁלְחָךְ בַּחֹדֶשׁ שֶׁנִּקְבַּע לוֹ. (כט) נִשְׂא סֶכֶל,
לְשַׂאת אֶת הָאֲבָנִים מִן הַהָר לְעִיר.
וְהַסְפָּלִים וְהַחֲזָצִים הָיוּ גֵרִים, וְיִחְבֹּן
שָׁהִיו מִתְחַבְּעִים. (ל) מִשְׁרֵי
הַנְּצָבִים, הַמְּמוֹנִים וְעוֹמְדִים אֲצֵל
עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה. הַרְדִּים בָּעֵם,
הַנּוֹשֵׂים אֶת הָעֵם עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה.
(לא) וַיִּסְעוּ, עָקְרוּ אוֹתָן מִן הַהָר.
אֲבָנִים יִקְרוּת, אֲבָנִים כְּבוֹדוֹ
(בְּמִשְׁקָלָם הַסֵּגֹל) וְקִשּׁוֹת.
וְהַנְּבָלִים, אֲנָשִׁי גָבֵל, שָׁהִיו
בְּקִיָּאִים לְסַתֵּם אֲבָנִים וּלְבָנוֹת.
(א) בַּחֹדֶשׁ זֶה, בַּחֹדֶשׁ אִי, שָׁמַשׁ
בּוֹ זֶה לְאִילָנוֹת. הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי,
כְּלוּמֵר, חֹדֶשׁ זֶה הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי
מִנִּסָּן. לְמַלְךְ שְׁלֹמֹה, זֶה מוֹסֵב
עַל "בִּשְׁנָה הַרְבִּיעִית". וַיִּבֶן הַבַּיִת,
הַתְּחִיל לְבָנוֹת אֶת הַבַּיִת.

אֲלֶף חֲצֵב בְּהָר: לְכָבֹד מִשְׁרֵי הַנְּצָבִים לְשַׂלְמוֹה אֲשֶׁר עַל־הַמְּלָאכָה
שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְשִׁלְשׁ מֵאוֹת הָרָדִים בָּעֵם הָעֹשִׂים בְּמִלָּאכָה: לֹא וַיִּצֹּ
הַמְּלָךְ וַיִּסְעוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יִקְרוּת לִיסֹד הַבַּיִת אֲבָנִי גִזִּית:
לֹב וַיִּפְסְלוּ בְּנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירוֹם וְהַנְּבָלִים וַיִּכְנִינוּ הָעֲצִים וְהָאֲבָנִים
לְבָנוֹת הַבַּיִת: וְ אִיִּי בְּשִׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם בִּשְׁנַת הַרְבִּיעִית בַּחֹדֶשׁ זֶה הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי

הַרְבִּיעִית בַּחֹדֶשׁ זֶה אִיִּי הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לְמִנֵּן הַחֲדָשִׁים, שָׁנָה הַרְבִּיעִית לְמַלְךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל (ד"ה-ב ג ב) וַיִּבֶן הַתְּחִיל לְבָנוֹת הַבַּיִת לִיהוָה:

עטרת מרים

כּו וַיְהִי־הָיָה נָתַן חֲכֵמָה לְשַׁלְמוֹה כַּאֲשֶׁר דִּבְרָלָו וַיְהִי שְׁלֹם בֵּין חִירָם
וּבֵין שְׁלֹמֹה כִּי מִפְּנֵי חֲכָמָתוֹ אָהֵב אוֹתוֹ חִירָם וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם:
כּו וַיַּעַל הַמְּלָךְ שְׁלֹמֹה מִסֵּם מִכְּלִי־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַמָּס שְׁנֵתָּנוּ שְׁלֹשִׁים
אֲלָף אִישׁ לְלֶכֶת הַלָּבָנוֹת לְכָרוֹת הָעֲצִים עִם עַבְדֵי חִירָם: כַּח וַיִּשְׁלַחֵם
לְבָנוֹנָה עֲשֵׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ

בְּכָל חֹדֶשׁ לֹא עַבְדֵי כִּרְאָם עֲשֵׂרֶת
אֲלָפִים חֲלִיפוֹת הָיוּ מִתְחַלְפִּים חֹדֶשׁ
יְהִיו בְּלָבָנוֹ שְׁנֵים חֲדָשִׁים
בְּבֵיתוֹ וְאֲדִנִּירָם עַל־הַמָּס לְהַכְרִית
לְכָל אֶחָד לְלֶכֶת בַּחֹדֶשׁ: כַּח וַיְהִי
לְשַׂלְמוֹה שְׁבַעִים אֲלָף נִשְׂא סֶכֶל
לְהִבִּיא הָאֲבָנִים מִן הַהָר לְעִיר וּשְׁמֹנִים
אֲלָף חֲצֵב בְּהָר הַחֲזָצִים אוֹתָם
בְּהָר (ע' ד"ה ב (ב כו): ל הַמִּסְפָּר
הַזֶּה הָיָה לְכָבֹד מִשְׁרֵי הַנְּצָבִים
לְשַׂלְמוֹה אֲשֶׁר הָיוּ מְמוֹנִים עַל־
הַמְּלָאכָה שָׁהִיו שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
וְשִׁלְשׁ מֵאוֹת הָרָדִים הַמְּשֻׁלָּם
וְנֹשֵׂים בָּעֵם הָעֹשִׂים בְּמִלָּאכָה:
לֹא וַיִּצֹּ הַמְּלָךְ וַיִּסְעוּ צֹהַ לְהִסִּיעַ
אֲבָנִים גְּדֹלוֹת כְּכֹמוֹת וּכְבוֹדוֹ
אֲבָנִים יִקְרוּת בְּאִיכוֹת לִיסֹד הַבַּיִת
אֲבָנִי גִזִּית מִסְתַּתּוֹת בְּיֹשֶׁר:
לֹב וַיִּפְסְלוּ בְּהָרִים בְּנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי
וְאִיִּי כִנּוֹן שֶׁל חִירוֹם וְהַנְּבָלִים
אֲנָשִׁי גָבֵל וּבְקִיָּאִים לְסַתֵּם אֲבָנִים
וּלְבָנוֹת (וְחֻקָּאֵל כּו ט) וַיִּכְנִינוּ הָעֲצִים
וְהָאֲבָנִים לְבָנוֹת הַבַּיִת שְׁלֹא הָיָה
צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בָּהֶם דָּבָר, רַק לְהַנִּיחָם
בְּמִקְוָם: א וַיְהִי בְּשִׁמוֹנִים שָׁנָה
וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם בִּשְׁנַת

שי למורא

עטרת מרים

בַּהֲפִיּוֹת הַחֵיכַל עִם בֵּית קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה שְׂשִׁים-אַמָּה אָרְכוֹ מִמּוֹרָח לְמַעַרְב וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ: מִקוֹם קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים הָיָה לָפָנִים לְפָתַח מַעְרָב אוֹכֵל מִזֶּה הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה, וְשָׁם הָיָה אֲרוֹן בְּרִית ה', וְהָאֲרָכָעִים אַמָּה הַנִּשְׁאָרוֹת הֵם מִקוֹם הַקֹּדֶשׁ, וְשָׁם הָיָה הַשִּׁוְלֶחַן וְהַפֶּתֶר וְהַזֶּבֶח וְהַזֶּבֶח.

וְכֹה הָיָה גַם כֵּן הָיָה דָּבָר הַמִּשְׁכָּן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה: ג' וְהָאוֹלָם כְּמוֹ בֵּית שֶׁעַר עַל-פְּנֵי הַיֵּכָל הַבַּיִת לְפָנֵי הַחֵיכַל כְּנִיחָתוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכוֹ שֶׁל הָאוֹלָם עַל-פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת לְרוֹחַב הַחֵיכַל, הָאוֹלָם עֲשָׂר בְּאַמָּה רָחְבוֹ עַל-פְּנֵי הַבַּיִת נִמְשָׁךְ כְּלָפִי הַמּוֹרָח לְצֵד חוּץ: ד' וַיַּעַשׂ לְבַיִת חֲלוֹנֵי חֲלוֹנוֹת שְׁקָפִים רַחְבִּים מִבַּחוּץ, אֲטָמִים וְצָרִים מִבְּפָנִים, לֹאִר שֶׁהַמִּקְדָּשׁ אֵינוֹ צָרִיךְ לְאוֹר הַעוֹלָם: ה' וַיִּבֶן נִשְׁעוֹ עַל-קִיר הַבַּיִת סָבִיב מִבַּחוּץ וַיַּצִּיעַ חֲדָר צָנוּעַ - וַיִּקְרָא גַם תָּא וַצֵּלע - בַּעַל שֵׁשׁ קִירוֹת וְהַקִּיר הָרַבִּיעִי הָיָה קִיר הַבַּיִת סָבִיב אֶת-קִירוֹת הַבַּיִת שֶׁבְּנֵהר הַחֵיכַל וְקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים סָבִיב לַחֵיכַל מִצָּפוֹ וּמִדָּרֹם וּלְמַעַרְב וְלִדְבִיר הַמַּחֲצֵה הַמִּפְסָקָת בֵּין הַיֵּכָל וְקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים וַיַּעַשׂ אֲלֵיהֶם סָבִיב מַעֲשֵׂה צִלְעוֹת חֲדָרִים מֵעַן סָבִיב הַחֵיכַל וְדִבְרִיר: ו' וַיַּצִּיעַ בְּסָף הַכֵּל הָיָה ל"ח תָּאִים (מִדּוֹת ד' ג') מ"ו בְּדִירוֹם וְט"ו בְּצָפוֹן (ג') קוֹמָתוֹ וְח' לְכָל קוֹמָה, כִּי הָיוּ מִשְׁוֹלְשִׁים, תַּחְתִּים וְשָׁנִים וּשְׁלֹשִׁים, הַתַּחְתִּים הָיוּ שְׁלֹשִׁים, הַתַּחְתִּינָה חֲמִשָּׁה בְּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכִנָּה הָאֲמִצְעִית שֵׁשׁ בְּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית הַעֲלִינָה שֶׁבַע בְּאַמָּה רָחְבָּהּ כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לְבַיִת סָבִיב חוּצָה הָיָה מִגְרָע מַעְבֵּי הַכֵּל מִלִּפְתָּח נִבְחִי

(ב) שְׂשִׁים אַמָּה אָרְכוֹ, הַחֵיכַל עִם בֵּית קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים, מִמּוֹרָח לְמַעַרְב. (ג) עַל פְּנֵי הַיֵּכָל הַבַּיִת, לְמּוֹרָחוֹ שֶׁל הַחֵיכַל. עַל פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת, מִצָּפוֹן לְדָרוֹם. עַל פְּנֵי הַבַּיִת, לְצֵד מּוֹרָח לְצֵד חוּץ. (ד) שְׁקָפִים אֲטָמִים, שְׁקָפִים מִבַּחוּץ וְאֲטָמִים מִבְּפָנִים, כְּלֹאִיר, שֶׁבַּע הַפְּנִימִי שֶׁל עֲבֵי הַקִּיר הָיָה כָּל חֲלוֹן קָצֵה, וּמִבַּחוּץ הָיָה חוֹלֵף וּמִתְרַחֵב. שְׁלֹא כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵר חֲלוֹנוֹת הַעֲשִׂיּוֹת לְמִאֹר. לְהִרְאוֹת שְׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאוֹרָהּ. פְּרוֹשׁ אַחֵר, אֲטָמִים מִמַּחֲצָה שְׁקוּפָה וּבְחִירָה, כְּמוֹ וְכֹכִיּוֹת וְכִי צִיצֵא בִּזְוִי (ח) יַצִּיעַ סָבִיב, מִקִּירוֹת הַבַּיִת כְּלָטוֹ יַצִּיעִים כְּעֵין גִּזְוִימָרְאוֹת, מִסָּבִיב לַחֵיכַל וְלִדְבִיר שֶׁהוּא קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים. (ט) פִּירוֹשׁ הַרְבֵּי"ם בְּמִשְׁנֵי וּב' מִשְׁנֵה תוֹרָה". וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב, אוֹתָם יַצִּיעִים שֶׁכְּלָטוֹ מִתְקִירוֹת הָיוּ כְּעֵין צִלְעוֹת סָבִיב לְכַנֵּן. (י) חֲמִשָּׁה בְּאַמָּה רָחְבָּהּ, לְאוֹר הַקִּיר הָיָה הַיַּצִּיעַ בּוֹלֵט חֲמִשׁ אַמּוֹת רֹחַב. וְהַתִּיכִנָּה, הַיַּצִּיעַ הָאֲמִצְעִי שֵׁשׁ בְּאַמָּה רָחְבָּהּ, הָיָה כְּלִישְׁתָּה מִן הַקִּיר שֵׁשׁ אַמּוֹת רֹחַב עַל פְּנֵי אֲרֶךְ הַקִּיר. וְהַשְּׁלִישִׁית, הַיַּצִּיעַ הַעֲלִינָה, שֶׁבַע בְּאַמָּה רָחְבָּהּ, הָיָה כְּלִישְׁתָּה מִן הַקִּיר שֶׁבַע אַמּוֹת רֹחַב עַל פְּנֵי אֲרֶךְ הַקִּיר. כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לְבַיִת, כִּי הַצִּלְעוֹת הָיוּ מִגְרָעוֹת מְלֻמָּעָה לְמִשְׁחָה, שֶׁהַיַּצִּיעַ הַתִּיכִנָּה הָיָה מִגְרָע מִן הַעֲלִינָה אַמָּה אַחַת, וְכֵן הַתַּחְתִּינָה הָיָה מִגְרָע אַמָּה מִן הַתִּיכִנָּה. סָבִיב חוּצָה, סָבִיב לְקִירוֹת מִבַּחוּץ. לְבִלְתִּי אַחַז בְּקִירוֹת הַבַּיִת, כִּי שְׁלֹא יִפְסְדוּ וְלֹא יִשְׁעֲנוּ

אֲנָשִׁים בְּקִירוֹת הַבַּיִת וְהָיוּ מוֹעִלִּים בְּהַשְׁתַּמְשֵׁשׁ בְּהַקֹּדֶשׁ שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהַיַּצִּיעִים הַעֲשִׂיּוֹת בְּאֶפֶן זֶה לֹא נָתַנוּ לְאֲנָשִׁים לְהַתְקַרֵּב לְקִירוֹת הַבַּיִת. (ז) אֲבָן שְׁלֹמֹה מִסַּע, כְּמוֹ שֶׁהִסְפִּיעוּ אֶת הָאֲבָנִים מִן הָהָר עַל יְדֵי הַשְּׂמִיר, כְּכֹה שָׁמוֹ אוֹתוֹ בְּחֹמַת הַכֵּנָן, וְלֹא סִתְּנוּ בְּכָל בְּרוֹל בְּהַר הַבַּיִת. וּמִקְבּוֹת, מִיָּצִי פְּטִישִׁים לְסִתּוֹת. (ח) פֶּתַח הַצִּלְעַת הַתִּיכִנָּה, פֶּתַח הָיָה בְּצֵד הַבַּיִת, לְכִנִּיסָה אֶל הַתָּאִים שֶׁהָיוּ בֵּין הַקִּירוֹת. אֶל פֶּתַח הַבַּיִת הַיִּמָּנִית, בְּצֵד הַדְּרֹמִי שֶׁל הַבַּיִת. וּבְלִילִים, בְּמִדְרַגְתוֹ לִילִינִיּוֹת, וְהוּא בִּנְיָן עֲמוּד אֲבָנִים עֲשׂוּי מַעֲלוֹת מַעֲלוֹת. אֶל הַשְּׁלִישִׁים, שֶׁהִתְאָמִים שֶׁהָיוּ בֵּין הַקִּירוֹת הָיוּ שֵׁשׁ קוֹמָתוֹ. וְכִלְכָּהוּ, הַשְּׁלִים אוֹתוֹ. (ט) וַיִּסְפֹּן אֶת

כָּל שׂוֹרָה מִשׁוֹרוֹת הַיַּצִּיעִים אַמָּה לְבִלְתִּי אַחַז בְּקִירוֹת הַבַּיִת לְכָל עֲשׂוֹת חוּרִים וְקָבִים בְּכַנֵּן, לְהַכְנִים בּוֹ קִירוֹת תְּקֵרַת הַתָּאִים, וְעַל כֵּן סִתְּנוּ הָאֲבָנִים הַהֵיא, הַחִיּוֹ קִירוֹת תְּקֵרַת הַתַּחְתִּים, שֶׁהֵם רָצַת הַשְּׁנִים: ז' וְהַבַּיִת בְּהַפְּנִיתוֹ אֲבָן שְׁלֹמֹה מִסַּע נִבְנָה כְּמוֹ שֶׁהִסְפִּיעוּ וְהִבְאִים מִהָהָר בְּשִׁלְמוֹתָהּ וּבְמִדְרַגְתָּהּ, לְכֹן וּמִקְבּוֹת וְהַנִּרְוֹן כְּלָפִי בְּרוֹל לֹא-נִשְׁמַע בְּבַיִת בְּהַפְּנִיתוֹ כִּי לֹא נִשְׁעָה שָׁם דָּבָר, כִּי אִם הָיָה לְכָה: ח' פֶּתַח הַצִּלְעַת הַתִּיכִנָּה הַתַּחְתִּינָה (רש"י) אֶל-פֶּתַח הַבַּיִת הַיִּמָּנִית וְשָׁם נִכְסְמוּ מִחוּץ לָפָנִים וּבְלִילִים עֲמוּדִים חֲלוּלִים, וּבְחֵל מַעֲלוֹת סָבִיב סָבִיב, וְהַעֲלָה בּוֹ מִקִּיפוֹ סָבִיב יַעֲלֶה עַל-הַתִּיכִנָּה וּמִן-הַתִּיכִנָּה אֶל-הַשְּׁלִישִׁים: ט' וַיִּבֶן אֶת-הַבַּיִת הַחִיצוֹנִי שֶׁהוּא תַּכְנִין שֶׁל

שי למורא

עטרת מרים

הַבַּיִת גָּבִים, כִּסֶּה אֶת הַבַּיִת בְּתַקְרָה חֲקוּקָה וּמִצָּרֵת "גָּבִים" (כַּעֲשֵׂי זָמוֹת וּבִזְרוֹת), לָנוּי וּפָאָר. וּשְׂדֵרֶת בָּאָרְזִים, מִמַּעַל לַתַּקְרָה הַמִּצָּרֵת עֲשֵׂה תַקְרָה מְלוּחֹת עֲצֵי אָרְזִים סְדוּרִים. ^(י) וַיִּבֶן אֶת הַיָּצִיעַ עַל כָּל הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ, הַיָּצִיעִים שֶׁהֵם הַצִּלְעוֹת שֶׁעָשָׂה מִסָּבִיב לַבַּיִת, הָיָה גָבֹה כָּל יָצִיעַ חֲמֵשׁ אַמּוֹת לְמַעַל מִשְׁלֹפְנָיו. וַיֵּאָחֹז אֶת הַבַּיִת בַּעֲצֵי אָרְזִים, לְכַסּוֹ הַגָּב הָעֲלִיוֹן.

וַיֵּאָחֹז אֶת־הַבַּיִת בַּעֲצֵי אָרְזִים: יֵא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר: יִבְנֶה הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר־אַתָּה בִּנֵּה אֶם־תִּלְךָ בְּחֻקָּתִי וְאֶת־מִשְׁפָּטִי תַעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לִלְכַת בְּהֵם וְהִקְמַתִי אֶת־דְּבָרִי אִתָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־דָּוִד אָבִיךָ: יִבְנֶה וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

שָׁכַם אַחֵר לַעֲבֹד אֶת ה', מִכְּלִמָּקוֹם לֹא אֲשֶׁרָה בּוֹ שְׂכִינְתִּי, רַק אֶם־תִּלְךָ בְּחֻקָּתִי וְאֶת־מִשְׁפָּטִי תַעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לִלְכַת בְּהֵם וְהָיָה תִּכְלִית הַבַּיִת וְהִקְמַתִי אֶת־דְּבָרִי אִתָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי שֶׁהִכְמַתִּי אֶל־דָּוִד אָבִיךָ לְהַשְׁרוֹת בּוֹ הַשְׂכִּינָה: יִבְנֶה וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

וְאֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאֲרָגְמָן וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: ^(יב) פ וְעָשׂוּ אֶת־הָאָפֹד וְהָב תְּכֵלֶת וְאֲרָגְמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב: וְשָׁתִי כְתֹפֶת חֲבֵרֶת יִהְיֶה־לּוֹ אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחֹבֵר: ^ה וְחֹשֶׁב אֲפָדְתוּ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמִּנּוֹ יִהְיֶה וְהָב תְּכֵלֶת וְאֲרָגְמָן וְתּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר: ^ו וְלִקְחָתָּ אֶת־שְׁתֵּי אֲבִנֵי־שֹהַם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^(ישראל) י וְשֵׁשׁ מִשְׁמֹתָם עַל הָאֲבֵן הָאֶחָת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשֵּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֲבֵן הַשְּׁנִית בְּתוֹלְדָתָם: ^א מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב אֶבֶן פְּתוּחֵי חֹתָם תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבֵנִים עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: ^ב וְשָׁמַתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבֵנִים עַל כְּתֹפֶת הָאָפֹד אֲבִנֵי זָכָן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׂאֹ אֶהְרֵן אֶת־שְׁמוֹתָם לְפָנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כְתָפָיו לְזָכָר: ^ג

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ
כֹּז בְּוָאֲתָה תִצְוֶה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמֹן זֵית זָךְ כִּתִּית לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: ^א בְּאֶהֱל מוֹעֵד מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת אֲשֶׁר עַל־הַעֲדוֹת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֵן וּבָנָיו מַעֲרֵב עַד־בֹּקֶר לְפָנָי יִהְיֶה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְ�רָאֵל: ^ב כֹּח אֶתָּה הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת־אֶהְרֵן אָחִיךָ וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ מֵתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹלִי אֶהְרֵן נָדָב וָאִבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֵן: ^ג וְעָשִׂיתָ בְּגִדֵי־קָדֶשׁ לְאֶהְרֵן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת: ^ד וְאֶתָּה תִּדְבַר אֶל־כָּל־חַכְמֵי־לֵב אֲשֶׁר מִלְּאֹתָיו רוּחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֵן לְקֹדֶשׁ לְכַהֲנוֹלִי: ^ה וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וָאֶפֹד וּמְעִיל וּכְתָנֶת תִּשְׁבִּץ מִצָּנֶפֶת וְאֲבִגְמָת וְעָשׂוּ בְּגִדֵי־קָדֶשׁ לְאֶהְרֵן אָחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹלִי: ^ו וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזָּהָב

לוח זמנים לשבוע פרשת תרומה - זכור - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
			ש	א	ש	א										
באר שבע (ח)	6:17	6:23	8:30	8:33	9:04	9:07	10:02	10:04	12:25	12:25	17:27	17:32	17:54	17:58	17:11	18:09
חיפה (ח)	6:18	6:24	8:29	8:32	9:04	9:07	10:02	10:04	12:24	12:24	17:28	17:33	17:51	17:56	16:59	18:07
ירושלים (ח)	6:16	6:22	8:28	8:31	9:03	9:06	10:01	10:03	12:23	12:23	17:30	17:35	17:52	17:56	16:54	18:07
תל אביב (ח)	6:18	6:24	8:30	8:33	9:05	9:08	10:03	10:05	12:25	12:25	17:26	17:31	17:53	17:58	17:09	18:08
אבו דאבי (ח)	6:53	6:57	9:13	9:13	9:45	9:45	10:42	10:44	13:06	13:07	18:17	18:20	18:41	18:45	18:00	18:54
אוסטריה, וינה (ח)	6:53	7:03	8:49	8:44	9:34	9:29	10:27	10:23	12:39	12:38	17:15	17:25	17:49	17:59	17:05	18:12
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:48	6:55	9:29	9:33	10:09	10:12	11:19	11:21	14:07	14:08	20:21	20:13	20:49	20:41	19:55	20:53
אוקראינה, אודסה (ח)	6:52	7:02	8:52	8:47	9:35	9:30	10:28	10:25	12:41	12:41	17:21	17:30	17:54	18:03	17:10	18:15
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:27	6:37	8:24	8:19	9:08	9:03	10:01	9:57	12:13	12:12	16:50	16:59	17:24	17:33	16:40	17:46
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	6:38	6:49	8:35	8:30	9:20	9:14	10:12	10:09	12:24	12:24	17:00	17:09	17:34	17:44	16:50	17:57
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:07	7:18	9:00	8:55	9:47	9:41	10:39	10:35	12:49	12:49	17:22	17:32	17:57	18:07	17:12	18:21
אוקראינה, קייב (ח)	7:11	7:00	8:53	8:48	9:40	9:34	10:32	10:28	12:42	12:42	17:14	17:24	17:50	18:00	17:04	18:13
איטליה, מילאנו (ח)	7:26	7:17	9:18	9:13	10:00	9:55	10:54	10:50	13:07	13:07	17:51	18:00	18:22	18:30	17:38	18:42
אקוואדור, קיטו (ח)	6:25	6:24	8:55	8:55	9:24	9:24	10:27	10:27	12:58	12:58	18:32	18:31	18:54	18:54	18:13	19:02
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:27	6:33	9:08	9:11	9:45	9:48	10:54	10:56	13:41	13:40	19:49	19:42	20:16	20:09	19:24	20:20
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:09	7:16	9:49	9:54	10:32	10:35	11:42	11:44	14:34	14:32	20:49	20:41	21:20	21:12	20:24	21:24
ארה"ב, בולטימור (ח)	6:59	6:51	9:00	8:56	9:38	9:34	10:34	10:31	12:51	12:50	17:43	17:49	18:12	18:18	17:30	18:30
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:51	6:42	8:50	8:46	9:28	9:24	10:24	10:21	12:40	12:39	17:30	17:37	18:00	18:07	17:18	18:18
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:51	6:43	8:50	8:46	9:29	9:25	10:24	10:21	12:40	12:40	17:30	17:37	18:00	18:07	17:18	18:19
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:30	7:21	9:26	9:22	10:06	10:02	11:01	10:58	13:16	13:16	18:04	18:11	18:34	18:42	17:52	18:53
ארה"ב, האוסטון (ח)	7:02	6:56	9:13	9:10	9:47	9:44	10:44	10:42	13:06	13:05	18:11	18:15	18:36	18:40	17:56	18:50
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:37	6:31	8:44	8:41	9:20	9:16	10:17	10:14	12:36	12:36	17:36	17:41	18:03	18:08	17:22	18:19
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:57	6:52	9:11	9:09	9:44	9:41	10:42	10:40	13:05	13:05	18:14	18:18	18:39	18:42	17:59	18:52
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:47	6:39	8:46	8:41	9:25	9:20	10:20	10:17	12:36	12:35	17:25	17:32	17:55	18:02	17:13	18:14
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	7:14	7:06	9:14	9:10	9:52	9:48	10:48	10:45	13:04	13:04	17:54	18:01	18:24	18:31	17:42	18:42
ארה"ב, שיקגו (ח)	6:47	6:39	8:44	8:40	9:24	9:20	10:19	10:16	12:35	12:34	17:23	17:30	17:53	18:00	17:11	18:12
בוליביה, לה-פס (ח)	6:28	6:30	9:04	9:05	9:35	9:36	10:40	10:41	13:18	13:18	19:06	19:02	19:29	19:26	18:45	19:35
בלגיה, אנטוורפן (ח)	7:57	7:46	9:37	9:32	10:25	10:19	11:17	11:13	13:26	13:26	17:57	18:07	18:33	18:43	17:48	18:57
בלגיה, בריסל (ח)	7:57	7:45	9:38	9:32	10:25	10:19	11:17	11:13	13:27	13:26	17:58	18:08	18:34	18:44	17:48	18:58
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:54	5:58	8:32	8:34	9:05	9:07	10:12	10:13	12:53	12:52	18:52	18:47	19:12	19:07	18:25	19:17
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:43	5:46	8:21	8:23	8:54	8:55	10:00	10:01	12:41	12:40	18:34	18:30	18:59	18:55	18:13	19:04
בריטניה, לונדון (ח)	7:16	7:04	8:55	8:50	9:43	9:37	10:35	10:31	12:45	12:44	17:16	17:26	17:51	18:01	17:08	18:15
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	7:29	7:17	9:04	8:58	9:54	9:48	10:45	10:41	12:53	12:53	17:18	17:30	17:56	18:08	17:13	18:22
גרמניה, ברלין (ח)	7:24	7:12	9:02	8:56	9:51	9:44	10:42	10:38	12:51	12:50	17:19	17:30	17:55	18:06	17:09	18:21
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:38	7:27	9:20	9:15	10:07	10:01	10:59	10:55	13:10	13:09	17:42	17:52	18:18	18:28	17:33	18:41
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:51	5:55	8:31	8:33	9:04	9:06	10:11	10:12	12:54	12:53	18:58	18:53	19:17	19:11	18:29	19:21
הודו, מומבאי (ח)	7:07	7:04	9:27	9:26	9:58	9:56	10:58	10:56	13:23	13:22	18:38	18:41	19:02	19:04	18:22	19:14
הודו, פונה (ח)	7:03	7:00	9:23	9:22	9:54	9:52	10:54	10:52	13:19	13:18	18:35	18:37	18:59	19:01	18:19	19:10
הונגריה, בודפשט (ח)	6:51	6:40	8:38	8:34	9:22	9:17	10:16	10:12	12:28	12:27	17:06	17:15	17:39	17:48	16:55	18:01
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:56	6:48	8:54	8:50	9:33	9:29	10:29	10:26	12:44	12:44	17:33	17:41	18:04	18:11	17:22	18:22
יוון, אתונה (ח)	7:16	7:09	9:19	9:15	9:56	9:52	10:52	10:49	13:09	13:09	18:03	18:09	18:32	18:38	17:50	18:49

רסג

לוח זמנים לשבוע פרשת תרומה - זכור - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קישינב (ח)	7:01	7:11	8:59	8:55	9:43	9:38	10:36	10:33	12:49	12:48	17:27	17:37	18:01	18:10	17:17	18:22
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:01	7:05	9:25	9:23	9:55	9:53	10:55	10:53	13:20	13:19	18:35	18:38	18:59	19:02	18:19	19:11
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	6:03	5:54	8:30	8:36	9:16	9:20	10:26	10:29	13:17	13:15	19:31	19:21	20:04	19:53	19:05	20:07
נפאל, קטמנדו (ח)	6:37	6:42	8:55	8:52	9:28	9:25	10:26	10:24	12:48	12:47	17:54	17:58	18:20	18:24	17:40	18:34
סין, בייג'ינג (ח)	7:01	7:09	9:08	9:04	9:47	9:42	10:42	10:39	12:58	12:58	17:49	17:56	18:18	18:25	17:35	18:36
סינגפור, סינגפור (ח)	7:16	7:17	9:46	9:46	10:16	10:15	11:18	11:18	13:49	13:48	19:21	19:21	19:44	19:43	19:03	19:52
פולין, ורשא (ח)	6:41	6:53	8:31	8:25	9:20	9:14	10:11	10:07	12:20	12:20	16:48	16:59	17:25	17:36	16:39	17:50
פרו, לימה (ח)	6:09	6:08	8:43	8:44	9:13	9:13	10:17	10:18	12:54	12:53	18:37	18:34	19:00	18:57	18:17	19:06
צרפת, ליון (ח)	7:35	7:44	9:35	9:31	10:18	10:13	11:12	11:08	13:25	13:24	18:06	18:15	18:39	18:47	17:55	18:59
צרפת, פריז (ח)	7:50	8:00	9:46	9:40	10:31	10:25	11:24	11:20	13:35	13:34	18:12	18:21	18:45	18:54	18:00	19:07
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:10	6:11	8:40	8:39	9:09	9:08	10:11	10:10	12:41	12:40	18:10	18:10	18:32	18:32	17:52	18:41
קנדה, טורונטו (ח)	7:08	7:17	9:12	9:07	9:53	9:48	10:47	10:44	13:02	13:01	17:49	17:57	18:18	18:26	17:36	18:38
קנדה, מונטריאול (ח)	6:48	6:57	8:49	8:44	9:31	9:26	10:25	10:21	12:38	12:38	17:21	17:30	17:53	18:01	17:09	18:13
קפריסין, לרנקה (ח)	6:26	6:32	8:38	8:35	9:14	9:11	10:11	10:08	12:30	12:29	17:27	17:33	17:55	18:00	17:14	18:11
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	8:07	8:20	9:51	9:45	10:44	10:37	11:34	11:29	13:40	13:40	18:01	18:14	18:41	18:53	17:54	19:08
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:42	7:56	9:25	9:18	10:18	10:11	11:08	11:03	13:14	13:13	17:35	17:48	18:13	18:25	17:25	18:41
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	7:18	7:28	9:16	9:11	10:00	9:54	10:53	10:49	13:05	13:05	17:44	17:53	18:17	18:26	17:33	18:39
שווייץ, ציריך (ח)	7:22	7:33	9:21	9:16	10:04	9:59	10:58	10:54	13:10	13:10	17:52	18:02	18:22	18:31	17:38	18:44
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:39	6:42	9:05	9:04	9:35	9:34	10:36	10:34	13:02	13:02	18:23	18:25	18:46	18:48	18:06	18:57

(*) הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשנ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ ס"כח - התועודיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבהלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרִיךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחוּז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם רעתו לחזור מיד אומר וְתַחַזִּירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנִיּוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלִיתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00772
14/02/2021

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

